

שבוע פרשת וישלח

(11 - 17 December 16)

י"א - י"ז כסלו תשנ"ז

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַוְוָה בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר פֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יִבְרַךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלִכְתּוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַתְּ אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ
הַיּוֹם, עַל לִבְבְּךָ. וְשִׁנְנָתֶם לְבַבְּךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעֲרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אַתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וְלַעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דַּגְּנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁדְּךָ
לְבַהֲמֹתְךָ, וְאִכְלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְּכֶם,
וּסְרַתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אָף יי בְּכֶם וְעַצַּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֵת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעֲרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לְתַת לָהֶם, בְּיַמֵּי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל בְּנָפְי בְּגֵדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצַת הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצַת,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרָי לְבַבְּכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אֲמַת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החרדש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוּמָשׁ - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלאוה" (או בראש־תוכות "לח'")) בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ייהפך ל"חרד וביט של צדקה".

קמ"ו

הפילה על אריכות הגלות שעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לא לנו | יהוה לא־לנו כִּי־לְשִׁמְךָ תֵּן כְּבוֹד עַל־חֲסִדְךָ עַל־אֲמַתְךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
 אִי־הָיָא אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֱלֹהֵינוּ בַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר־חָפֵץ עָשָׂה: ד עֲצִיבֵיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה
 יְדֵי אָדָם: ה פָּה־לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: ו אֲזַנֵּימָה לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אָף לָהֶם
 וְלֹא יִרְיחוּן: ז יְדֵיהֶם | וְלֹא יִמְיִשּׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְלְכוּ לֹא־יִהְגּוּ בַגְּרוֹנָם: ח כְּמוֹתֶם יִהְיוּ
 עֹשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר־בָּטַח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בָּטַח בַּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגֶם הוּא: י בֵּית אֱהֲרֹן בָּטְחוּ
 בַּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגֶם הוּא: יא יִרְאֵי יְהוָה בָּטְחוּ בַּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגֶם הוּא: יב יְהוָה זָכְרָנוּ יִבְרַךְ
 יִבְרַךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְרַךְ אֶת־בֵּית אֱהֲרֹן: יג יִבְרַךְ יִרְאֵי יְהוָה הַקְּטָנִים עִם־הַגְּדֹלִים: יד יִסַּף
 יְהוָה עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה עָשָׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
 שָׁמַיִם לַיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לַבְּנֵי־אָדָם: יז לֹא תִמְתִּים יְהַלְלוּיָהּ וְלֹא כָל־יְדֵי דוּמָה:
 יח וְאַנְחָנוּ | נִבְרַךְ יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קמ"ז

שבחם גדולים להקדוש־ברוך־הוא והיאך דוד אמר ברין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל
 הגמול שעשה עמו:

א אֶתְהַבְתִּי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַחֲנוּנֵי: ב כִּי־הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבִכְמִי אֶקְרָא: ג אֶפְפוּנִי |
 חֲבַל־מָוֶת וּמִצְרֵי שְׂאוֹל מִצְאוּנִי צָרָה וַיִּגְוֶן אֶמְצָא: ד וּבִשְׁם־יְהוָה אֶקְרָא אָנָּה יְהוָה מַלְטָה
 נַפְשִׁי: ה חַנּוּן יְהוָה וְצַדִּיק וְאֱלֹהֵינוּ מְרַחֵם: ו שֹׁמֵר פִּתְאִים יְהוָה דָּלְתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוֹבֵי
 נַפְשִׁי לְמַנוּחֵיכִי כִּי־יְהוָה גָּמַל עֲלֵיכִי: ח כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינֵי מִן־דְּמָעָה אֶת־רַגְלִי
 מִדָּחִי: ט אֶתְהַלַּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: י הַאֲמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עֲנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי
 אֶמְרָתִי בַחֲפוּז כָּל־הָאָדָם כֹּזֵב: יב מִה־אֲשִׁיב לַיהוָה כָּל־תַּגְּמוּלוֹתַי עָלַי: יג כּוֹס־יִשׁוּעוֹת אֶשְׂא
 וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד נִדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: טו יִקַּר בְּעֵינֵי יְהוָה הַמְּוֹתָה
 לַחֲסִידָיו: טז אָנָּה יְהוָה כִּי־אֲנִי עֲבָדְךָ אֲנִי־עֲבָדְךָ בֵּן־אֲמַתְךָ פִּתְחַת לְמוֹסְרֵי: יז לָךְ אֲזַבַּח זִבְחַ
 תּוֹרָה וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח נִדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: יט בַּחֲצֹרוֹת | בֵּית
 יְהוָה בְּתוֹכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז כסלו, תשכ"ב
 ברוקלין.

ברכה ושלוש!

במענה למכתבה מ"א כסלו.

נעם לי לראות בו הטבת מצב רוחה ותוספת בטחונה בהשי"ת המשגיח על כל אחד ואחת
 בהשגחה פרטית ויהי רצון שיהיה בזה באופן דמוסיף והולך, שהרי זהו מ תפקידו של האדם ללכת מחיל
 אל חיל בכל ענינים של טוב ובפרט שהטוב של בן ובת ישראל הוא גם ענין של קדושה וכמבואר בתורת
 החסידות בארוכה.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קטו, קטז ג
- (ג) מאמר ד"ה פדה בשלום נפשי ה
- (ד) שיחת יום ב' פרשת וישב י"ט כסלו, היתשכ"ו כה
- (ה) משיחות שבת פרשת וישלח נג
- (ו) לקוטי שיחות פרשת וישלח/י"ט כסלו כרך טו סב
- (ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ח הרה"ח המקובל
ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל סח
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – שבת פרשת וישלח עא
- (ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת וישלח עג
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת וישלח קז
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת וישלח קח
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת וישלח קכ
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם קכג
- שיעורי רמב"ם**
- (יד) ג' פרקים ליום לשבוע פרשת וישלח קכו
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת וישלח קצד
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת וישלח רי
- (יז) נביאים וכתובים
ישעיה פרק לג-לד, איוב פרק יד ריד
- (יח) משניות – מסכת מעשר שני
ביאור קהתי רטז
- (יט) עין יעקב מסכת ראש השנה רכג
- (כ) מסכת בבא מציעא עם ביאורים
מדף עו עד דף פב רכד
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן רנב
- (כב) שולחן ערוך הלכות פסח
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רנב
- (כג) תורה אור
אדמו"ר הזקן רנה
- (כד) שערי תשובה
אדמו"ר האמצעי רנז
- (כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" רנח
- (כו) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רנט
- (כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהר"ש"ב רנט
- (כח) ספר המאמרים קונטרסים חלק א
אדמו"ר מוהר"ש"ב רסא
- (כט) ספר השיחות ה"ש"ת-תש"א בלה"ק
אדמו"ר מוהר"ש"ב רסג
- (ל) אגרות קודש
אדמו"ר מוהר"ש"ב רסה
- (לא) אגרות קודש
מכתב הרבי מוהר"ש"ב לרבנית חיה מושקא רסה
- (לב) חומש לקריאה בציבור רסח
- (לג) קריאת התורה למנחת שבת קודש רעז
- (לד) לוח זמנים לשבת פרשת וישלח רעח
- (לה) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש רעט

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

42 אבל לאחר היציאה מהמאסר עשה זאת בתוספת מרובה, "ביתר שאת ויתר
43 עד" נִתְבַטֵּל בְּמִילָא הַדִּין והקטרוג על גילוי תורת החסידות לְמִטָּה
44 בעולם הזה, וְיֵצֵא רבנו הזקן לְחֵרוֹת. דְּמִזְה מוֹכֵן, שְׂתַכֵּן הַכְּתוּב
45 "פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי" שֶׁיֵּךְ לְעֵנְן הַפְּצַת תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת.
46 והולך ומבאר את הקשר בין תוכן
47 הפסוק "פדה בשלום נפשי" והפצת
48 תורת החסידות:

49 וְהִנֵּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ו'ל'4 על
50 פסוק זה פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי
51 מְקַרֵּב לִי וְגו', אָמַר הַקָּב"ה,
52 כָּל הַעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבַגְּמִילוֹת
53 חֲסִדִים וּמִתְפַּלֵּל עִם הַצְּבוּר,
54 מַעֲלָה אֲנִי עָלָיו כְּאִלוּ פְּדָאֲנִי
55 לִי וּלְכַנֵּי מִבֵּינֵן אַמּוֹת הָעוֹלָם
56 הַיְינוּ שְׁכוּנוֹת הַכְּתוּב הִיא עַל "פְּדִייה"
57 שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בִּרוּךְ הוּא, כְּבִיכּוֹל, עַל יְדֵי
58 מַעֲשֵׂיו שֶׁל הָאֵל הָאֵלֶּם בְּתוֹרָה, גְּמִילוֹת
59 חֲסִדִים וְתַפִּילָה. וְעַל-פִּיזָה יֵשׁ
60 לוֹמַר, דְּנוֹסָף עַל הַשְּׂכִינּוֹת
61 דְּהַפְּצַת תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת לְתַכֵּן
62 הַכְּתוּב כְּמוֹ שֶׁהוּא כְּפִשּׁוּטוֹ
63 (דְּאִין מְקַרָּא יוֹצֵא מִיַּדִּי
64 כְּפִשּׁוּטוֹ5 וְלִכֵּן אִף שֶׁהַכְּתוּב מְבֹאֵר
65 עַל יְדֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל גַּם בְּדֶרֶךְ הַרְדוּשׁ,
66 אֵין הַכוּוּנָה לְשַׁלּוֹל אֶת הַפִּירוּשׁ
67 הַפְּשׁוּט) — פְּדָה בְּשָׁלוֹם,
68 מִמְצַב שֶׁל מְרִיבָה הִיפֵךְ הַשְּׁלוֹם, בְּנוֹסָף
69 לַכֵּן הִיא (הַפְּצַת תּוֹרַת
70 הַחֲסִידוֹת) שְׂכִינָת גַּם לְעֵנְן
71 הַעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבַגְּמִילוֹת-
72 חֲסִדִים וּמִתְפַּלֵּל עִם הַצְּבוּר.
73 (ב) וְהִנֵּה פִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט
74 בְּכְתוּב זֶה "פדה בשלום מקרב לי
75 כִּי בְּרַבִּים הָיוּ עֲמִדִי" הוּא, אֲשֶׁר
76 "כִּי בְּרַבִּים הָיוּ עֲמִדִי" הוּא
77 נְחִינָת טַעַם וְסִיבָה לְ"פְדָה
78 בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי". הַיְינוּ שֶׁאֲפָשֶׁר
79 יִכּוֹל לְהִיּוֹת פְּדָיָה וְשַׁחְרוּר בְּאִפְּן
80 שֶׁל מִלְחָמָה עִם הָאוֹיֵב שִׁישׁ צוֹרֵךְ
81 לְהַשְׁתַּחֲרֵר מִמֶּנּוּ, וְהַמַּעֲלָה בְּפְדָיָה
82 זֶה בָּה מְדוּבָר בְּפִסּוֹק זֶה הִיא —

ביאור בדרך אפשר

1 פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי מְקַרֵּב לִי כִּי בְּרַבִּים הָיוּ עֲמִדִי, וְכּוֹתֵב
2 רַבְּנוּ הַזְּקֵן (בַּעַל הַגְּאוּלָּה וְהַשְּׂמֻחָה שִׁיצָא מִמְּאֵסֵר בְּיוֹם זֶה, י"ט
3 בְּכִסְלוֹ, בִּשְׁנַת תַּקנ"ט)2, 'וְכִשְׁקָרִיתִי בְּסִפְרֵ תְהִלִּים בְּפִסּוֹק פְּדָה
4 בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי, קִדְּם שְׁהִתְחַלְתִּי לְפִסּוֹק שְׁלֹא חֲרִיו, יֵצֵאתִי לְחוּפְשִׁי
5 מִבֵּית הַסְּהָר בְּשָׁלוֹם מֵה' שְׁלוֹם'.

6 וּמוֹכֵן מִזְה, מְדַרְבֵּר רַבְּנוּ הַזְּקֵן אֵלֶּה
7 שֶׁנִּכְתְּבוּ עַל יְדֵי עַם צֵאתוֹ מִהַמְּאֵסֵר
8 שְׂתַכֵּן הַכְּתוּב פְּדָה בְּשָׁלוֹם וְגו' וְגו'
9 שֶׁיֵּךְ הוּא בְּקֶשֶׁר תּוֹכְנִי לְגְאוּלָּת
10 רַבְּנוּ הַזְּקֵן כְּפִי שִׁיבּוּאֵר לְהַלֵּךְ.
11 וְהִנֵּה גְאוּלָּת רַבְּנוּ הַזְּקֵן מִמְּאֵסֵר
12 הוּא עֵנְן הַפְּצַת הַמַּעֲנִינוֹת
13 (שֶׁל תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת עַד
14 לְ)חוּצָה הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב גִּילָה כִּי
15 פַּעַם עָשָׂה 'עֲלִיית נִשְׁמָה' לְהִיכַל שֶׁל
16 מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, וְעַל שֵׁאלָתוֹ מִתִּי יְבוּא,
17 עָנָה לוֹ הַמְּשִׁיחַ "לְכַשְׁפִּיצוֹ מֵעֵינֵינוּתֵךְ
18 חוּצָה", הַיְינוּ שֶׁהַתְּפִשּׁוּת וְהַפְּצַת
19 מַעֲנִינוֹת תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת שִׁסַּד הַבַּעַל-
20 שֵׁם-טוֹב בְּהַפְּצָה גְדוּלָה וְרַחֲבָה עַד כְּדִי
21 כֵךְ שִׁיגִיעוּ גַם "חוּצָה", מִבֵּיָאָה אֶת
22 הַגְּאוּלָּה. וְכִדְּוִיעַ3, אֲשֶׁר סִבַּת
23 הַקְּטָרוֹג וְהַמְּאֵסֵר לְמִטָּה
24 בְּעוֹלָם הַזֶּה הִיא מִצַּד הַשְּׂקָלָא-
25 וְטָרְיָא דִּין וּמִשָּׂא וּמִתָּן לְמַעֲלָה
26 בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים הַרוּחָנִיִּים עַל-
27 דְּבַר הַפְּצַת רְזִי תּוֹרָה סוּדוֹת
28 הַתּוֹרָה שֶׁתּוֹרַת הַחֲסִידוֹת הִיא חֵלֶק
29 מֵהֶם בְּאִתְגַּלְיָא בְּגִלּוּי וְעַד
30 שְׂפִיגִיעַ לְכָל אַחַד וְאַחַד בְּלִי
31 יוֹצֵא מִן הַכֵּל, בְּנִיגוּד לְעֵבֶר שֶׁרַק
32 יְחִידִי סְגוּלָה עִסְקוּ בְּחֻלְקִים אֵלוּ
33 בְּתוֹרָה. וְכִאֲשֶׁר הִיא הַפְּסִיק
34 דִּין' הַמְּסַקְנָה וְהַחֲלָטָה לְמַעֲלָה
35 בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים הַרוּחָנִיִּים לְהַפִּיץ
36 רְזִי תּוֹרָה וְלַגְלוֹת אֶת סוּדוֹת הַתּוֹרָה
37 לְכוֹלֵם (וְאִדְרָבָה, בְּיָתֵר שֵׁאלָת
38 וְיָתֵר עַד בְּתוֹסַפַּת גְּדוּלָה וּמוֹגַבְּרַת
39 מְכַמוּ שֶׁהִיא קִדְּם הַמְּאֵסֵר
40 שֶׁנֶּם אִז עִסַּק רַבְּנוּ הַזְּקֵן בְּהַפְּצַת סוּדוֹת
41 הַתּוֹרָה וְגִילּוּיִים לְפִי תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת,

בס"ד. י"ט כסלו ה'תשכ"ו*

1 פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי מְקַרֵּב לִי כִּי בְּרַבִּים הָיוּ
2 עֲמִדִי, וְכּוֹתֵב רַבְּנוּ הַזְּקֵן (בַּעַל הַגְּאוּלָּה
3 וְהַשְּׂמֻחָה)2, 'וְכִשְׁקָרִיתִי בְּסִפְרֵ תְהִלִּים בְּפִסּוֹק
4 פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי, קִדְּם שְׁהִתְחַלְתִּי לְפִסּוֹק
5 שְׁלֹא חֲרִיו, יֵצֵאתִי בְּשָׁלוֹם מֵה' שְׁלוֹם'. וּמוֹכֵן
6 מִזְה, שְׂתַכֵּן הַכְּתוּב שֶׁיֵּךְ הוּא לְגְאוּלָּת רַבְּנוּ
7 הַזְּקֵן. וְהִנֵּה גְאוּלָּת רַבְּנוּ הַזְּקֵן הוּא עֵנְן הַפְּצַת
8 הַמַּעֲנִינוֹת (שֶׁל תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת עַד לְ)חוּצָה.
9 וְכִדְּוִיעַ3, אֲשֶׁר סִבַּת הַקְּטָרוֹג וְהַמְּאֵסֵר לְמִטָּה הִיא
10 מִצַּד הַשְּׂקָלָא-וְטָרְיָא לְמַעֲלָה עַל-דְּבַר הַפְּצַת
11 רְזִי תּוֹרָה בְּאִתְגַּלְיָא וְעַד שְׂפִיגִיעַ לְכָל אַחַד וְאַחַד.
12 וְכִאֲשֶׁר הִיא הַפְּסִיק דִּין' לְמַעֲלָה לְהַפִּיץ רְזִי
13 תּוֹרָה (וְאִדְרָבָה, בְּיָתֵר שֵׁאלָת וְיָתֵר עַד מְכַמוּ
14 שֶׁהִיא קִדְּם הַמְּאֵסֵר) נִתְבַטֵּל בְּמִילָא הַדִּין לְמִטָּה,
15 וְיֵצֵא לְחֵרוֹת. דְּמִזְה מוֹכֵן, שְׂתַכֵּן הַכְּתוּב "פְּדָה
16 בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי" שֶׁיֵּךְ לְעֵנְן הַפְּצַת תּוֹרַת
17 הַחֲסִידוֹת. וְהִנֵּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ו'ל'4 פְּדָה
18 בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי מְקַרֵּב לִי וְגו', אָמַר הַקָּב"ה, כָּל
19 הַעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבַגְּמִילוֹת חֲסִדִים וּמִתְפַּלֵּל עִם
20 הַצְּבוּר, מַעֲלָה אֲנִי עָלָיו כְּאִלוּ פְּדָאֲנִי לִי וּלְכַנֵּי
21 מִבֵּינֵן אַמּוֹת הָעוֹלָם. וְעַל-פִּיזָה יֵשׁ לוֹמַר, דְּנוֹסָף
22 עַל הַשְּׂכִינּוֹת דְּהַפְּצַת תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת לְתַכֵּן
23 הַכְּתוּב כְּמוֹ שֶׁהוּא כְּפִשּׁוּטוֹ (דְּאִין מְקַרָּא יוֹצֵא
24 מִיַּדִּי פְּשׁוּטוֹ5) - פְּדָה בְּשָׁלוֹם, הִיא (הַפְּצַת
25 תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת) שְׂכִינָת גַּם לְעֵנְן הַעוֹסֵק בַּתּוֹרָה
26 וּבַגְּמִילוֹת-חֲסִדִים וּמִתְפַּלֵּל עִם הַצְּבוּר.

27 (ב) וְהִנֵּה פִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט בְּכְתוּב זֶה הוּא, אֲשֶׁר
28 "כִּי בְּרַבִּים הָיוּ עֲמִדִי" הוּא נְחִינָת
29 טַעַם לְ"פְדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי". הַיְינוּ שֶׁאֲפָשֶׁר

(* המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ויצא לאור בקונטרס י"ט כסלו - תשנ"ב. בהמאמר ישנם שני דיוקים שנתבארו בהשיחות הדהתוועדות שלאח"ז (נדפסו בתורת מנחם - התוועדויות חמ"ה ע' 301 ואילך). (1) תהלים נה, יט. (2) באגרת הקודש שלו, נדפסה באגרות-קודש שלו סי' לח. וש"נ. (3) בית רבי ח"א פט"ז (בהערה). נתבאר בארוכה בלקו"ש חלק ל ע' 170 ואילך. (4) ברכות ה, א. (5) שבת סג, א. וש"נ.)

פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 פְּדָה בְּשָׁלוֹם ללא מלחמה. וְהִטְעַם עַל זֶה שֶׁ"פְּדָה בְּשָׁלוֹם

2 נִפְשִׁי" והפדייה היא ללא מלחמה ומאבק הוא, "כִּי בְּרַבִּים הָיוּ

3 עִמָּדִי". וְצָרִיךְ לְהִבִּין מֵהוּ עֲנִין הַתּוֹכֵן וְהַמַּעֲלָה הַמִּיּוֹחֶדֶת שֶׁל "פְּדָה

4 בְּשָׁלוֹם" דְּוָקָא, לְעוֹמֵת פְּדִיָּה בְּאִמְצוֹת מֵאִיִּם וּמִלַּחְמָה וְהִשְׁיִכּוֹת

5 הַקֶּשֶׁר הַתּוֹכְנִי הַפְּנִימִי ד' "בְּרַבִּים הָיוּ

6 עִמָּדִי" ל' "פְּדָה בְּשָׁלוֹם" שְׁבַגְלָל

7 "בְּרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי" זו סִיבָה וְנִימוֹק לַכֵּן

8 שֶׁהַפְּדִיָּה הִיא בְּשָׁלוֹם.

9 וְהִנֵּה בְּדַרְשַׁת רַבּוֹתֵינוּ ז"ל עַל

10 פְּסוּקַת זֶה, כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה

11 וּבִגְמִילוּת-חֻסְדִּים וּמִתְפַּלֵּל

12 עִם הַצְּבּוּר כו' מַעֲלָה עֲלָיו הַכְּתוּב

13 כִּיאוּלָּם פְּדָאנִי לִי וּלְבָנֵי מִבֵּין הָאוֹמוֹת,

14 פִּרְשׁ רַש"י, בְּבִיאור הַקֶּשֶׁר בֵּין

15 הַדְּבָרִים הַלָּלוּ ל"פְּדָה בְּשָׁלוֹם" תּוֹרָה

16 דְּכַתִּיב־וְכָל נִתְּיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם,

17 וְכֵן גְּמִילוּת-חֻסְדִּים נִמְנִי גַם

18 שְׁלוֹם הוּא, בֵּין עוֹשֵׂה הָאֲמִלוּת-

19 חֹסֵד וְנוֹתֵן הַצְּדָקָה, לְמַקְבֵּל וּמִתְפַּלֵּל

20 עִם הַצְּבּוּר הוּא עֲנִין כִּי

21 בְּרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי (פְּדָרְשׁ

22 רַש"י שָׁם, כִּי בְּרַבִּים הָיוּ

23 עִמָּדִי, שֶׁהַתְּפַלּוּ עִמִּי).

24 וְהִנֵּנוּ, שְׁגִ' עֲנִינִים אֵלָיו, תּוֹרָה

25 גְּמִילוּת-חֻסְדִּים וְהַתְּפַלָּה

26 בְּצְבּוּר, מְחַלְקֵם רַש"י בְּפִירוּשׁוֹ

27 לְב' תְּלוּקוֹת שְׁנֵי קְבוּצוֹת שֶׁל

28 דְּבָרִים שׁוֹנִים חַחֲלוּקִים זֶה מִזֶּה.

29 תּוֹרָה וּגְמִילוּת-חֻסְדִּים הוּא

30 עֲנִין "בְּשָׁלוֹם" וְקִשְׁרָה עִם דְּבָרֵי

31 הַכְּתוּב "פְּדָה בְּשָׁלוֹם", וְהַתְּפַלָּה

32 בְּצְבּוּר הוּא עֲנִין "כִּי בְּרַבִּים

33 הָיוּ עִמָּדִי". וְצָרִיךְ לְהִבִּין מֵהוּ

34 שְׁמַחֲלֵק ג' עֲנִינִים אֵלָיו לְשִׁמְתֵי

35 תְּלוּקוֹת וְהִרִי מִפְּשֻׁטוֹת לְשׁוֹן הַגְּמָרָא

36 מִשְׁמַע שְׁמִדוּכָר בְּשִׁלוּשָׁה דְּבָרִים בְּעַלִּי

37 מִכְּנֵה מִשׁוּתָף אֶחָד.

38 גַּם צָרִיךְ לְהִבִּין מֵהוּ שְׁאֲמָרוּ

39 כָּל הָעוֹסֵק כו', שְׁמַדְבֵּר פָּאן

40 מֵאִמֵּר חֲכָמֵינוּ ז"ל זֶה נִאֵמַר בְּסַגְנוֹן

41 שְׁמַתִּיחַס וּמְדַבֵּר בְּעֲנִין הָאֵדָם

42 הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה כו' וְכֵן בְּגִמְלוּת

43 חֻסְדִּים וּבַתְּפִילָּה וְלֹא בְּעֲנִין הַתּוֹרָה גְּמִילוּת-חֻסְדִּים וְהַתְּפַלָּה

44 בְּצְבּוּר עֲצָמָם, כָּל־שׁוֹן הַמְּרַגֵּל בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, בְּדַבְרֵי חֲכָמֵינוּ

45 ז"ל שֶׁהָאֵמָרָה מִתִּיחַסֵּת לְדַבְרִים עֲצָמָם וְלֹא לְאֵדָם הַעוֹשֵׂה אוֹתָם כְּמוֹ

46 לְדוּגְמָה דְּבָרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל עַל שְׁלִשָּׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, עַל

47 הַתּוֹרָה וְעַל הָעֵבֹדָה וְעַל

48 גְּמִילוּת-חֻסְדִּים⁷ (וְלֹא אִמְרוּ

49 זֹאת בְּסַגְנוֹן שְׁמַתִּיחַס לְאֵדָם כָּל

50 הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בְּעֵבֹדָה

51 וּבִגְמִילוּת-חֻסְדִּים מְעַמֵּיד

52 הוּא אֶת הָעוֹלָם), וְהַלְשׁוֹן

53 כָּאֵן הוּא כָּל הָעוֹסֵק כו' תּוֹךְ

54 הַתִּיחַסוֹת לְאֵדָם.

55 (ג) וְיִוָּבֵן זֶה בְּהַקְדָּים מֵהוּ

56 שְׁפָתוּב⁸ יוֹדוּף ה' כָּל מַעֲשִׂיךְ

57 וְחֻסְדִּיךְ יְבָרְכֵכָה, וְאִיתָא

58 מוֹבָא בְּזֵהר⁹ דְּפָרוּשׁ יְבָרְכֵכָה

59 הוּא "יְבָרְכֵכָה כֹּה". וּמְבָאָר

60 אֲדָמוּר (מֵהוֹרְש"ב)

61 נִשְׁמַתוּ-עֵדָן (בְּמֵאֲמָרוֹ דְּבִירוֹ

62 הַמְּתַחִיל' פְּדָה בְּשָׁלוֹם

63 הַעַת"ר¹⁰), ד' כֹּה הוּא

64 מְלָכוֹת¹¹, סְפִירַת הַמְּלָכוֹת הַעֲלִינָה

65 (כְּמִבּוּאָר בְּהַמְשַׁךְ תַּע"ב ש"כ"ה הוּא

66 "כְּמוֹ כֵּף הַדְּמִיּוֹן לְבַד... כְּמוֹ עַל-דֶּרֶךְ-

67 מִשַּׁל דְּבַר הַמוֹסָתֵר וּמוֹפְלָא מִשְׁהַת בְּנֵי

68 אָדָם וְרוּצָה לְהִבְנִי לְזוּלָתוֹ, מֵרָאה אֵלָיו

69 בְּדַמּוֹת לֹמֵר שְׁאוֹתוֹ הַדְּבַר הַמוֹפְלָא

70 יוֹבֵן עַל-דֶּרֶךְ דּוּגְמָא מְדַבֵּר זֶה הַמוֹשֵׁג

71 וּמוֹבֵן, וְאוֹי יֵאמַר כֹּה, דָּאָם הִי מֵרָאה

72 לוֹ גּוֹפּוֹ שֶׁל הַדְּבַר הַמוֹסָתֵר לֹא הִי

73 אוֹמֵר כֹּה הוּא הַדְּבַר אֲלֵא זֶה הוּא

74 הַדְּבַר, הִינֵנוּ מֵהוֹת אוֹתוֹ הַדְּבַר עֲצָמוֹ

75 מְבַלִּי הַצְּטֻרְכוֹת לְדוּגְמָא כו', אֲבָל

76 כֹּאשֶׁר מֵרָאה רַק דּוּגְמַת הַדְּבַר אוֹמֵר כֹּה

77 כו'. וְכְמוֹ כֵּן בְּחַי' מְלָכוֹת דַּעֲצָמוֹתוֹ

78 הָאוֹרוֹת דְּאֲצִילוֹת מִתַּעֲלָמִים לְגַמְרִי..."

79 וְנוֹתֵר רַק מֵעֵין דְּמוֹת שֶׁל הָאוֹרוֹת

80 הַעֲלִינִים) וְיְבָרְכֵכָה כֹּה הוּא

81 לְהַבִּיא בְּרַכָּה, הִינֵנוּ לְהַמְשִׁיךְ גְּלוּי

כֹּה הוּא לְהַמְשִׁיךְ גְּלוּי

(6 משלי ג, יז. 7) אבות פ"א מ"ב. 8) תהלים קמה, י. 9) ח"ב עט, ב. ח"ג קמו, א. רסז, א. 10) נדפס בקונטרס בפ"ע (קה"ת, ה'תשל"א). ולאח"ז - בהמשך תער"ב ח"ב ע' תשסו ואילך. 11) כמבואר בארוכה בהמשך הני"ל פשמ"ח ואילך (ע' תשטו ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 שפע אלוקי בדרך מלמטה למעלה, היינו שהמתפלל הוא נמצא
 44 למטה ומבקש שישפיעו לו שפע מלמעלה, וברכה היא
 45 התקרבות של האדם לאלוקות וקבלת שפע אלוקי בדרך מלמעלה
 46 למטה, שהמברך הנותן את הברכה הוא למעלה בדרגה יותר גבוהה
 47 מהשרש והמקור שממנו
 48 נמשכת הברכה, וממשיך
 49 ומגלה ומשפיע אותה מלמעלה
 50 למטה. וזהו הטעם לכך שברכה
 51 היא בדרך בלשון וסגנון של צווי, דכיון
 52 שמהמברך הוא למעלה וניצב
 53 בדרגה יותר גבוהה מהשרש והמקור
 54 שממנו נמשכת הברכה, לכן
 55 בכחו לצוות היינו לברך בלשון צווי שמוכרת,
 56 כביכול, להתקיים.

57 וזהו גם הטעם וההסבר הפנימי לכך
 58 שברכה היא דוקא במי
 59 שפניו לברך (כמו אברהם
 60 אבינו שאמר לו הקב"ה
 61 "ואברהם מברך" ופירוש הדברים
 62 הוא: הברכות נתונות לך¹³),
 63 [ודלא כתפלה שכל אחד לא
 64 רק מי שיש לו כוחות מיוחדים יכול
 65 להתפלל, ויתירה מזה שכל
 66 אחד נצטוו להתפלל¹⁴ וכיוון
 67 שכל אחד, בלי יוצא מן הכלל, חייב
 68 להתפלל, הרי זה מדגיש את הקשר
 69 והשייכות של כל אחד ואחד
 70 לתפילה, כי בכדי לברך, צריך
 71 המברך להיות למעלה
 72 מהשרש שממנו נמשכת
 73 הברכה ובדרגה גבוהה כזו נמצאים
 74 רק יחידי סגולה. ומזה מובנת
 75 המעלה בברכה לגבי תפלה,
 76 כאמור שבכל אחד משני העניינים,
 77 ברכה ותפילה, יש יתרון לעומת השני,
 78 דבתפלה, שהיא בקשה
 79 שישמיעו ויורידו וישפיעו את
 80 ההשפעה מלמעלה למטה, אין
 81 ודאות שתתמלא הבקשה
 82 וייתכן גם שהתפילה לא תיענה.
 83 — ודאי שתמשך ההשפעה¹⁵

1 אור אלוקי עליון ב'מלכות'. ונאמר בפסוק זה וחסידך
 2 יברכוכה, דהמשכה זו של אור אלוקי בספירת המלכות היא בכח
 3 "חסידך" דוקא שדווקא "חסידך" מסוגלים לפעול זאת.
 4 והולך ומבאר את המשמעות הפנימית של המשכת אור אלוקי בספירת
 5 המלכות על ידי "חסידך":

6 והענין הוא, דזה ש'חסידך' אור ב'מלכות'. ונאמר וחסידך יברכוכה,
 7 יברכוכה הוא בסמיכות דהמשכה זו היא בכח "חסידך" דוקא. והענין
 8 ובהמשך ל'יודוך ה' כל הוא, דזה ש'חסידך יברכוכה' הוא בסמיכות
 9 מעשיך הוא, כי ההמשכה ובהמשך ל'יודוך ה' כל מעשיך, כי
 10 של האור האלוני ב'מלכות' (שעל-ידי "חסידך") היא
 11 ממקום שורש ומקור ורחני נעלה ממקום שורש ומקור ורחני נעלה
 12 מאד (אור-אין-סוף שלמעלה מהשתלשלות) שאין שיך בו השגה אלא הודאה
 13 בלבד, "יודוך". וההמשכה משם (באפן דברכה) היא בכח "חסידך" דוקא.
 14 ובכדי להבין גדל העלוי דהמשכה באפן דברכה מהמקום שבו היא ההודאה,
 15 מקדים בהמאמר החלוק בין ברכה לתפלה, שבכל אחד מהם יש מעלה לגבי זולתו. והענין
 16 הוא¹², דתפלה היא מלמטה למעלה, היינו שהמתפלל הוא למטה ומבקש שישפיעו לו
 17 מלמעלה, וברכה היא מלמעלה למטה, שהמברך הוא למעלה מהשרש שממנו נמשכת
 18 הברכה, וממשיך אותה מלמעלה למטה. וזהו שברכה היא בדרך צווי, דכיון
 19 שהמברך הוא למעלה מהשרש שממנו נמשכת הברכה, לכן בכחו לצוות
 20 שפניו לברך (כמו אברהם אבינו שאמר לו הקב"ה: הברכות נתונות לך¹³),
 21 [ודלא כתפלה שכל אחד לא רק מי שיש לו כוחות מיוחדים יכול להתפלל,
 22 ויתירה מזה שכל אחד נצטוו להתפלל¹⁴ וכיוון שכל אחד, בלי יוצא מן הכלל, חייב
 23 להתפלל, הרי זה מדגיש את הקשר והשייכות של כל אחד ואחד לתפילה,
 24 כי בכדי לברך, צריך המברך להיות למעלה מהשרש שממנו נמשכת הברכה, ובדרגה
 25 גבוהה כזו נמצאים רק יחידי סגולה. ומזה מובנת המעלה בברכה לגבי תפלה,
 26 כאמור שבכל אחד משני העניינים, ברכה ותפילה, יש יתרון לעומת השני,
 27 דבתפלה, שהיא בקשה שישמיעו ויורידו וישפיעו את ההשפעה מלמעלה למטה,
 28 אין ודאות שתתמלא הבקשה. וההשפעה, אין ודאות שתתמלא הבקשה.
 29 וברכה שהיא בדרך צווי - ודאי שתמשך והענין הוא¹², דתפלה היא התקרבות של האדם לאלוקות וקבלת
 30 זולתו.

(12) בהבא לקמן ראה גם תורת מנחם - ספר המאמרים אייר ע' רעא ואילך. וש"נ. (13) במדב"ר פ"א, ב (בסופה). (14) רמב"ם ריש הל' תפלה.

פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 והשפעה שתחילתה באמצעות עבודת האדם ולכן, דווקא על-ידי
45 התפלה, עבודת המטה, מגיעים לאור-אין-סוף שלמעלה
46 מהשתלשלות.

47 ועל-פי-זה מוכן גדל עלוי הברכה של הברכה

48 (ד"חסידיך") שהמשתלשלות

49 היא מהמקום שבו היא

50 ההודאה, הודאה שלמעלה מהבנה

51 והשגה דבברכה מיוחדת זו שתי

52 המעלות מעלת הברכה ומעלת

53 התפילה, גם יחד. כיוון שההמשכה

54 היא מאור-אין-סוף שלמעלה

55 מהשתלשלות, היינו שעל-

56 ידי ברכה זו נעשה רצון חדש

57 והמשכה חדשה שלא הייתה קיימת

58 בסדר השתלשלות לפני התפילה

59 שפעלה את המשכה הנעלית הזו —

60 המעלה דתפלה. ובנוסף לכך יש

61 בהשפעה זו גם את מעלת הברכה

62 ואף-על-פי-כן היא (לא

63 תפלה, בקשה, אלא) ברכה,

64 כנאמר "וחסידך יברוכה" בדרך

65 צווי והוא על-דרך דאיתא

66 בירושלמי¹⁷ על הפסוק¹⁸

67 ותגור אומר ויקם לך, אפילו

68 הוא (הקב"ה) אומר הכין

69 ואת אמר הכין, וידך קיימא,

70 דידי לא קיימא אפילו הוא

71 (הקדוש ברוך הוא) אומר כך ואתה

72 אומר כך (להיפך), שלך (של הצדיק)

73 קיים ושלי (של הקדוש ברוך הוא) לא

74 קיים ולמעשה דברי הצדיק מתקיימים

75 בפועל. דזה שהקב"ה מבטל

76 את גזרתו מפני גזרת הצדיק,

77 הוא, כי הצדיק ממשיך רצון

78 חדש — המעלה דתפלה,

79 ואפן בטול הגזרה הוא (לא

80 על-ידי בקשה, אלא) על-ידי

81 גזרת הצדיק — מעלת

82 הברכה שהיא בדרך צווי

83 המוכרח (כביכול) להתקיים.

84 (ד) וממשיך בהמאמר, דיבור-

85 המתחיל "פדה בשלום" משנת תרע"ה

86 שההמשכה מלמעלה למטה

1 בפועל, פיון שהמברך בכחו לצוות היות והוא נמצא בדרגה גבוהה
2 ביותר, כאמור. והמעלה והיתרון בתפלה לגבי ברכה היא
3 בההמשכה וההשפעה עצמה, דההמשכה שעל-ידי תפלה היא
4 נעלית יותר כי יש בה חידוש מיוחד. דענין הברכה הוא להמשיך

5 משרוש ומקור נעלה אבל המשכה

6 עצמה היא לא חידוש כי מדובר על

7 המשכה והשפעה של מה שכבר

8 נמצא במקור ולא דבר חדש

9 שנוצר רק עכשיו, וענין התפלה

10 הוא בקשה מהקב"ה שגם

11 באם לא ישנה חס-ושלום

12 ההשפעה גם במקור שהוא

13 שרוש ההשפעה, ולא עוד אלא

14 שנגזר עליו על המתפלל המבקש

15 שיהיה חולה חס-ושלום

16 וכיוצא בזה, מפל-מקום

17 תמשך לו השפעה חדשה

18 מאור-אין-סוף שלמעלה

19 מהשתלשלות והגזירה התבטל, כי

20 הגזירה היא רק בתוך הגדרים של 'סדר

21 השתלשלות' ואילו כאשר באה המשכה

22 והשפעה מהאור האלוקי האינסופי

23 שלמעלה מסדר השתלשלות' הגזירה

24 מתבטלת. דזהו הטעם וההסבר לכך

25 שאומרים בכמה תפלות יהי-

26 רצון, דפרוש יהי-רצון הוא

27 שיהיה רצון חדש שער התפילה

28 עדיין לא היה קיים. וזהו, אפוא, עיקר

29 היתרון של תפילה לעומת ברכה

30 שהברכה ממשיכה דבר שכבר קיים,

31 ואילו התפילה מעוררת רצון חדש

32 ומשפיעה המשכה חדשה.

33 והטעם על זה שהמשכת אור

34 חדש הוא על-ידי התפלה

35 דוקא, שפעולתה היא בדרך מלמטה

36 למעלה ואי אפשר לפעול אותו

37 באמצעות ברכה בדרך מלמעלה למטה

38 הוא פי למעשה ידך

39 תכסף¹⁶, הקדוש ברוך הוא

40 מתאוה, כביכול ("תכסוף") לנחת רוח

41 שיש לו ממעשיו של האדם, אף

42 שהוא אינו אלא מעשה ידיו, ומכאן

43 שיש חשיבות מיוחדת להמשכה

1 ההשפעה¹⁵, פיון שהמברך בכחו לצוות.

2 והמעלה בתפלה לגבי ברכה היא בההמשכה

3 עצמה, דההמשכה שעל-ידי תפלה היא נעלית

4 יותר. דענין הברכה הוא להמשיך מה שכבר

5 נמצא במקור ולא דבר חדש, וענין התפלה הוא

6 בקשה מהקב"ה שגם באם לא ישנה חס-ושלום

7 ההשפעה גם במקור, ולא עוד אלא שנגזר עליו

8 שיהיה חולה חס-ושלום וכיוצא בזה, מפל-

9 מקום תמשך לו השפעה חדשה מאור-אין-סוף

10 שלמעלה מהשתלשלות. דזהו שאומרים בכמה

11 תפלות יהי-רצון, דפרוש יהי-רצון הוא שיהיה

12 רצון חדש. והטעם על זה שהמשכת אור חדש

13 הוא על-ידי התפלה דוקא, כי למעשה ידך

14 תכסף¹⁶, ולכן, על-ידי התפלה, עבודת המטה,

15 מגיעים לאור-אין-סוף שלמעלה מהשתלשלות.

16 ועל-פי-זה מוכן גדל עלוי הברכה

17 (ד"חסידיך") שהמשכתה היא

18 מהמקום שבו היא ההודאה, דבברכה זו שתי

19 המעלות. שההמשכה היא מאור-אין-סוף

20 שלמעלה מהשתלשלות, היינו שעל-ידי ברכה

21 זו נעשה רצון חדש - המעלה דתפלה. ואף-על-

22 פי-כן היא (לא תפלה, בקשה, אלא) ברכה,

23 בדרך צווי. והוא על-דרך דאיתא בירושלמי¹⁷

24 על הפסוק¹⁸ ותגור אומר ויקם לך, אפילו הוא

25 (הקב"ה) אומר הכין ואת אמר הכין, וידך

26 קיימא, דידי לא קיימא. דזה שהקב"ה מבטל

27 את גזרתו מפני גזרת הצדיק, הוא, כי הצדיק

28 ממשיך רצון חדש - המעלה דתפלה, ואפן

29 בטול הגזרה הוא (לא על-ידי בקשה, אלא)

30 על-ידי גזרת הצדיק - מעלת הברכה שהיא

31 בדרך צווי.

32 (ד) וממשיך בהמאמר, שההמשכה שעל-ידי

15) אפשר להיות עיכוב בקבלת ההשפעה מצד המתברך, שאינו כלי להברכה וכיו"ב, אבל לא בהמשכת ההשפעה מצד המברך. 16) איוב יד, טו. 17) תענית פ"ג ה"י. 18) איוב כב, כח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ויגיעה מיוחדת, הוא לא רק בכדי להביא דגמא מהמשכה שיש
 2 בה שתי המעלות (דתפלה ודברכה) אלא גם לפי שעל-ידי
 3 דגמא זו של השוואת הברכה של "חסידך" לתורה מתוסף באור
 4 בהעלוי היתרון המיוחד ד"חסידך יברכוכה", וכפי שהולך ומבאר.
 5 והענין הוא, דמבאר ב'לקוטי
 6 תורה'²⁰ בענין המופתים
 7 מעשי פלא שהיו לאות ומופת
 8 העצומים תוך שינוי ושידוד גרדי
 9 הטבע שעשו כמה תנאים
 10 ואמוראים, כמו רבי פנחס בן
 11 יאיר שאמר גינאי נהרא הנהר
 12 גינאי חלק לי מימיה²¹ כסיפור
 13 חכמינו ז"ל שרבי פנחס בן יאיר הלך
 14 לפדיון שבויים וכשהגיע לנהר גינאי
 15 ולא היה יכול לעבור, אמר לנהר חלוק
 16 לי מימך ואעבור בך. אמר לו הנהר:
 17 אתה הולך לעשות רצונך, ואני הולך
 18 לעשות רצון קוני, אתה ספק אם אתה
 19 עושה או לא עושה ואני ודאי עושה.
 20 אמר לו רבי פינחס בן יאיר לנהר: אם
 21 אין אתה חולק, גורני עליך שלא
 22 יעברו בך מים לעולם. ואז הנהר חלק
 23 את מימיו ורבי פינחס בן יאיר המשיך
 24 בדרכו כי על-ידי עסק התורה
 25 שלהם המשיכו גלוי התנאים
 26 והאמוראים הללו גלוי אור-אין-
 27 סוף מדרגה גבוהה ביותר באלוקות,
 28 אור אלוקי אינופי בלתי מוגבל
 29 שלמעלה מהשתלשלות סדר
 30 השתלשלות שבו האור האלוקי נמשך
 31 בצורה מסודרת והדרגתית. ועל-פי-
 32 זה, גם בהמשכה שעל-ידי
 33 עסק התורה דכל התנאים
 34 ואמוראים היו שני ענינים
 35 (מעלות) הנ"ל הן מעלת התפילה
 36 שמעוררת רצון חדש והמשכה חדשה
 37 והן מעלת הברכה שהיא בדרך ציווי
 38 והכרת והמשכה ממקור ושורש נעלה
 39 ביותר. שעל-ידי עסק התורה
 40 שלהם נעשה שנוי וחדוש בעולם [חדוש אמתי שלא היה
 41 גם בשרש ומקור העולם]²² כפי שנבאר מלכתחילה עד לחידוש
 42 שנפעל על ידי לימודם של התנאים והאמוראים, וכמו חלוקת הנהר,
 43 שנבקע כדי שרבי פנחס בן יאיר יוכל לעבור בו שהוא שנוי וחדוש גם

1 שעל-ידי הברכה ד"חסידך" שהיא כאמור המשכה והתגלות נעלית
 2 ביותר ויש הן את מעלת הברכה והן את מעלת התפילה היא על-דרך
 3 ההמשכה וההשפעה שעל-ידי תורה שגם היא המשכה והשפעה
 4 מלמעלה למטה. דעל-ידי לימוד התורה בעולם הזה נעשה שנוי
 5 וחדוש בעולם [היינו שנעשה
 6 נפעל ונמשך מלמעלה דבר חדש
 7 שלא היה גם בשרש ומקור
 8 העולם, היינו שהמשכה היא מאור
 9 אלוקי שלמעלה מהעולמות],
 10 והשנוי והחדוש שנפעל בעולם
 11 על ידי לימוד התורה הוא (לא
 12 בדרך בקשה, ככתפלה
 13 שהמתפלל מבקש ומפציר מהקדוש-
 14 ברוך-הוא למלא את בקשתו אלא)
 15 בדרך ממילא מבלי לפרט את
 16 הבקשה. וכמו רבי שמעון בן
 17 יוחאי שהמשיך לעולם ירדת
 18 גשמים על-ידי אמירת
 19 תורה¹⁹, כמסופר בוהר שפעם היה
 20 העולם צריך לגשם, באו התלמידים
 21 לרשב"י והוא אמר תורה (על הפסוק
 22 "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם
 23 יחד") וירדו גשמים, דבכדי
 24 שתהיה ירדת גשמים לאחרי
 25 שנגזר למעלה שתהיה עצירת
 26 גשמים, הוא על-ידי המשכת
 27 רצון חדש, שלא היה קיים קודם
 28 לכן בשעה שנגזרה הגזירה, והרי
 29 נתבאר לעיל שדבר זה הוא דווקא
 30 בכוח התפילה שפועלת "יהי רצון",
 31 רצון חדש, ואף-על-פי-כן על-
 32 ידי אמירת תורה, היתה
 33 ההמשכה בדרך ממילא, בלי
 34 עבודה ויגיעה ובלי בקשה
 35 מיוחדת על כך, וזו המעלה המיוחדת
 36 של הברכה שעל ידי "חסידך"
 37 ("חסידך יברכוכה") שאף כי בדרך
 38 כלל המשכת ופועלת רצון חדש היא
 39 היתרון שבתפילה לעומת ברכה, הרי
 40 לברכה זו יש גם את מעלת התפילה שפועלת רצון חדש.
 41 ויש לומר, דמה שכתוב בהמאמר הנוכח לעיל משנת תרע"ה
 42 שהמשכה שעל-ידי הברכה ד"חסידך" היא כמו
 43 ההמשכה שעל-ידי תורה, הפועלת וממשיכה דבר חדש ללא עבודה

(19) זח"ג נט, ריש ע"ב. (20) תזריע כב, ג ואילך. (21) חולין ז, א. (22) כמובן מ"ש בלקו"ת שם (כג, א - נעתק לעיל), דזה שע"י התורה עשו מופתים הוא לפי שהגילוי שנמשך ע"י התורה הוא מלמעלה מהשתלשלות.

פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לְגַבִּי שָׁרָשׁוּ וּמְקוּרָו דִּהְנֶהָרָה²³ כי מצד שורשו ומקורו הוא צריך
2 להמשיך לזרום כפי שנברא, מבלי להתחלק — המַעֲלָה דִּתְפִלָּה,
3 וְשֶׁהַשְּׁנוּי נַעֲשֶׂה (לא על-ידי בְּקָשָׁה, כעניין התפילה, אֲלֵא)
4 על-ידי הַצּוּוּי שֶׁל רַבִּי פְּנַחֵס בֶּן יֶאִיר — המַעֲלָה דִּבְרַכָּה
5 שְׁהִיא בְּדֶרֶךְ צוּוּי.
6 וְיֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁהַחֲדוּשׁ וְהִיחֲרוֹן 1 שָׁרָשׁוּ וּמְקוּרָו דִּהְנֶהָרָה²³ - המַעֲלָה דִּתְפִלָּה,
7 בְּזֶה שְׂרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי 2 וְשֶׁהַשְּׁנוּי נַעֲשֶׂה (לא על-ידי בְּקָשָׁה, אֲלֵא) על-
8 הַמְּשִׁיף יְרִידַת גְּשָׁמִים על-ידי 3 יְדֵי הַצּוּוּי שֶׁל רַבִּי פְּנַחֵס בֶּן יֶאִיר - המַעֲלָה
9 אֲמִירַת תּוֹרָה לְגַבִּי הַמוֹפְתִים 4 דִּבְרַכָּה שְׁהִיא בְּדֶרֶךְ צוּוּי. וְיֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁהַחֲדוּשׁ
10 הַעֲצוּמִים שֶׁעָשׂוּ כְּמָה תְּנָאִים 5 בְּזֶה שְׂרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי הַמְּשִׁיף יְרִידַת
11 וְאֲמוֹרָאִים על-ידי עֶסֶק 6 גְּשָׁמִים על-ידי אֲמִירַת תּוֹרָה לְגַבִּי הַמוֹפְתִים
12 הַתּוֹרָה שְׁלָהֶם אִף שֶׁגַם בְּכך יֵשׁ 7 הַעֲצוּמִים שֶׁעָשׂוּ כְּמָה תְּנָאִים וְאֲמוֹרָאִים על-ידי
13 אֵת שְׁנֵי הַעֲנִינִים, הֵן מַעֲלַת הַתְּפִילָּה 8 עֶסֶק הַתּוֹרָה שְׁלָהֶם הוּא²⁴,
14 וְהֵן מַעֲלַת הַבְּרַכָּה, הוּא²⁴, 9 שֶׁהַשְּׁנוּי בְּעוֹלָם שֶׁעָשׂוּ כָּל
15 הַתְּנָאִים וְאֲמוֹרָאִים הוּא על-
16 יְדֵי הַצּוּוּי וְהַגְּזֵרָה שְׁלָהֶם, 10 וְהַגְּזֵרָה שְׁלָהֶם, וְכִמּוֹ רַבִּי פְּנַחֵס בֶּן יֶאִיר שֶׁצָּוָה
17 וְכִמּוֹ רַבִּי פְּנַחֵס בֶּן יֶאִיר 11 וְגִזַּר על הַנְּהַר שִׁיחֲלַק אֶת מִימָיו, וְהַחֲדוּשׁ
18 שֶׁצָּוָה וְגִזַּר על הַנְּהַר שִׁיחֲלַק 12 דִּירִידַת מְטָר על-ידי אֲמִירַת תּוֹרָה דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן
19 אֶת מִימָיו, לַמְּרוֹת שֶׁהִנְהַר מִצִּידוֹ 13 בֶּן יוֹחָאִי הוּא, דִּהְגַּם שְׁבִי' דְּרוּשׁ' שְׁאָמַר לֹא הִיָּה
20 הַתְּנַנֵּד לְכֹ, וְהַחֲדוּשׁ דִּירִידַת 14 צוּוּי כָּלָל (גַּם לֹא בְּרָמְזוֹ), מִכָּל-מְקוֹם, על-ידי
21 מְטָר על-ידי אֲמִירַת תּוֹרָה 15 אֲמִירַת תּוֹרָה שְׁלוֹ נַעֲשֶׂה יְרִידַת גְּשָׁמִים. וְעַל-פִּי-
22 דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי הוּא, 16 זֶה יֵשׁ לוֹמֵר, דְּזֶה שְׁמַבִּיא בְּהַמְּאָמֵר הַדְּגָמָא
23 דִּהְגַּם שְׁבִי' דְּרוּשׁ' שְׁאָמַר רַבִּי 17 דִּירִידַת גְּשָׁמִים על-ידי אֲמִירַת תּוֹרָה הוּא בְּכַדִּי
24 שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאִי לֹא הִיָּה צוּוּי 18 לְרַמְזוֹ שֶׁעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא הַהִמְשָׁכָה שֶׁעַל-יְדֵי
25 הַבְּרַכָּה ד' חֲסִידֵיךְ יְבָרְכֻכָּה" (בְּדִלְקָמָן סַעִיף יב). 19
20 (ה) וּמְבַאֵר בְּהַמְּאָמֵר הַשְּׂיִכּוֹת ד' יְבָרְכֻנוּ כְּה'
21 [הַהִמְשָׁכָה ב' מְלֻכוֹת' ('כַּה')]
22 מֵאוֹר-אֵין-סוֹף שֶׁלְּמַעֲלָה מֵהַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת]
23 ל"חֲסִידֵיךְ", על-פִּי מָה שֶׁכָּתַב הַרְמַב"ם²⁵
24 הַחֲלוּק שְׁבִין חֲסֵד לְצִדְקָה, דְּצִדְקָה הוּא עֲנִין 24
25 הַיֵּשֶׁר (צִדְקָה מְלִשׁוֹן צִדָּק וַיֵּשֶׁר) לְתַת לְכָל אֶחָד 25
26 כְּפִי הָרְאוּי לוֹ, וְחֲסֵד הוּא הַפְּלָגַת הַטּוֹב לְהִטִּיב 26
27 יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהוּא רְאוּי. וּמַבִּיא בְּהַמְּאָמֵר, דְּמָה 27
28 שְׁכָתַב הַרְמַב"ם שֶׁצִּדְקָה הוּא הַשְּׁפָעָה לְכָל 28
29 אֶחָד כְּפִי הָרְאוּי לוֹ, הוּא כְּמוֹ שְׁכָתוּב (גַּבִּי מִצּוֹת 29
30 צִדְקָה²⁶) דִּי מְחִסּוֹרוֹ אֲשֶׁר יְחִסֵּר לוֹ, וְאֶמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְל"ח²⁷ דִּי מְחִסּוֹרוֹ וְאִי
31 אֲתָהּ מְצִינָה לְעִשְׂרוֹ. וְהַחֲסֵד [שֶׁהוּא הַפְּלָגַת הַטּוֹב לְהִטִּיב יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהוּא
32 רְאוּי] הוּא הַשְּׁפָעָה בְּרַבּוּי (לְמַעֲלָה מִמְּלוּי הַחֲסִירוֹן), עֲשִׂירוֹת.

(23) להעיר מטענת הנהר "אני הולך לעשות רצון קוניי" (חולין שם). וראה תוספות שם. 24) עוד ביאור בזה - ראה תורת מנחם - ספר המאמרים אייר ס"ע ערב ואילך. 25) מו"נ ח"ג פנ"ג. 26) ראה טו, ח. 27) כתובות סז, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 במידה רבה הוא למעלה ברוחניות בהמשכה של האלקות
 2 שבספירות העליונות בספירת המלכות, דענין הצדקה המשכה
 3 והשפעה במידה הראויה, הוא המשכת הגלוי של האור האלוקי
 4 ששך למלכות, לפי ערכה ומהותה, שעל-ידי זה נתמלא
 5 החסרון שלה אך לא יותר מכך.
 6 ויכדוע²⁸ בענין את עשית
 7 את השמים גו'²⁹, והכתיב של
 8 המילה "אתה" בפסוק זה הוא "את"
 9 חסר ה', ומבואר על כך בתורת
 10 החסידות דזה שה'מלכות' שהיא
 11 הספירה שבאמצעותה האור האלוקי
 12 יורד להוות את העולמות ("אתה
 13 עשית") נעשית מקור להיות
 14 את העולמות (ועל כך נאמר
 15 הפסוק עשית את השמים גו')
 16 הוא על-ידי שגחסרו ממנה
 17 ה' פרצופים (כתר, חכמה,
 18 בינה, זעיר-אנפין ומלכות,
 19 הספירות העליונות נקראות בקבלה
 20 בכינויים 'אנושיים' המכונים
 21 'פרצופים', היינו דמות וצורה. ובדרך
 22 כלל החלוקה היא לחמישה 'פרצופים':
 23 "אריך אנפין" (כתר שלמעלה
 24 מהספירות), אבא (חכמה) אמא (בינה)
 25 זעיר אנפין (המידות), נוקבא (מלכות)
 26 וזה שגשאר בספירת המלכות
 27 לאחר שנחסרו ממנה חמישה
 28 'פרצופים' הוא רק חיצוניות
 29 המלכות, מלכות דמלכות].
 30 וענין החסד הוא המשכת
 31 גלוי אור שלמעלה משיכות
 32 למלכות' ואינו לפי ערכה ומהותה
 33 אלא למעלה מזה שגמשה
 34 במלכות'.
 35 וזהו שאמרו רבותינו ז"ל³⁰
 36 איזהו חסיד המתחסד עם
 37 קונו, ומפרש ב'תקוני
 38 זהר'³¹, עם קונו – עם קן דיליה, הקן שלו, קונו הוא
 39 זעיר-אנפין (כי אצילות נקרא קנין³², וזעיר-אנפין המידות
- דאצילות הוא סוף האצילות³³), וכן דיליה הקן שלו הוא
 ה'מלכות' (כמו שכתב ב'פרדס'³⁴ שה'מלכות' נקראת קן),
 וענין המתחסד עם קן דיליה שמתנהג עם הקן שלו בדרך של
 חסידות, מעבר למה שמגיע ומתחייב, הוא שגמשה ב'מלכות' גלוי
 אור חדש (שלמעלה מהאור
 שנסתלק ממנה), עשירות
 שהיא יותר מאשר מילוי החסרון
 בלבד. ובענין הספירות הדרגה
 שמעל ומעבר למילוי החסרון של
 ספירת המלכות הוא פנימיות
 הכתר, עתיק. שהמשכה
 דחיצוניות הכתר, אריך, הוא
 בכלל מלוי החסרון³⁵ מבואר
 בקבלה וחסידות שבחינת 'כתר עליון'
 שלמעלה מהספירות נחלקת לשניים:
 חיצוניות הכתר הנקראת "אריך אנפין"
 (מילולית: פנים ארוכות) ו"עתיק
 יומין" (לפי אחד הפירושים – נעתק
 ונבדל מ'יום' וגילוי), ולעניינו –
 המשכה והתגלות מחיצוניות הכתר,
 בחינת אריך אנפין, לספירת המלכות –
 נחשבת מילוי החסרון בלבד. דכין
 שאריך' הוא שרש ומקור
 הגאצלים אלא שהוא מקיף
 עליהם (סובב), ואינו מלוכש
 בהם בפנימיות ומהווה חלק מה'כתר'
 שלמעלה מעשר הספירות, הרי כיון
 שלמעשה הוא שורש ומקור לנבראים
 (שבעולם האצילות, בגלל שהוא עולם
 של "אלוקות ממש", לא ניתן לקרוא
 להם "נבראים" בעלי ישות עצמית אלא
 הם נקראים "נאצלים") הוא בכלל
 האור השך לעולמות
 (מלכות), ולכן, כשאר זה
 האור של "אריך אנפין" (שכאמור הוא
 אחד מחמשת ה'פרצופים' שנחסרו
 מהמלכות לצורך הבריאה) אינו
 מתגלה במלכות, ה'מלכות' היא חסרה, ועל-ידי שגמשה
 האור של "אריך אנפין" ומתגלה בספירת המלכות, נתמלא החסרון³⁶

(28) ראה גם סה"מ תרנ"ג ע' רנח ואילך. תר"ס ע' מג ואילך. עזר"ת ע' קיז ואילך. קונטרסים ח"ב רצו, א ואילך. ה'תש"א ע' 149. תורת מנחם - ספר המאמרים תמוז ע' קד. ובכ"מ. (29) נחמ"ט, ט, ו. (30) זהו ח"ב קיד, ב. ח"ג רכב, ב (ברע"מ). וראה שם רפא, א (ברע"מ). תקי"ז בהקדמה (א, סע"ב). (31) כן הובא גם בתניא פ"י (טו, ב). וראה תקי"ז שם. (32) תו"א משפטים עה, ד (הובא בהמשך תער"ב כאן). ובכ"מ. (33) ראה תו"א תרומה פא, ב. המשך תרס"ו ס"ע רפד ואילך. ובכ"מ. (34) שער כג (שער ערכי הכינויים) ערך קן - הובא בהמשך תער"ב כאן. (35) כמובן גם מזה שכתר הוא מה' הפרצופים שנחסרו מהמלכות, כנ"ל בפנים. (36) ראה גם תורת מנחם - ספר המאמרים תמוז ע' מה.

פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמד

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אך לא יותר מזה, כי מדובר במילוי החיסרון בלבד, ללא חידוש ותוספת.
 2 ו'עתיק' הוא בחינה תחתונה שבמאציל, הבורא, אור-אין-
 3 סוף שלמעלה לגמרי משיכות לעולמות (למעלה גם
 4 משיכות באפן דסובב ומקיף שהיא אופן השיכות של 'אריך
 5 אנפין'), עשירות³⁶ מעל ומעבר
 6 למילוי החיסרון בלבד.
 7 (ו) וממשיך בהמאמר, דאיתא
 8 בגמרא³⁷ שצדקה תנית נדבה
 9 שלא על-מנת להחזיר היא לעניים,
 10 וגמילות-חסדים הלוואה היא
 11 בין לעניים בין לעשירים.
 12 ומזה (שגמילות-חסדים היא
 13 גם לעשירים) מוכן,
 14 שההשפעה שמצד החסד
 15 היא למעלה ממדרגת עשיר
 16 שמקבל את ההשפעה. ולהעיר,
 17 דלכאורה היה אפשר לומר
 18 דהשפעת החסד לעשיר היא
 19 שמשפיעים לו עשירות
 20 גדולה יותר מהעשירות
 21 שהיתה לו מקדם ואם כן אין
 22 בהשפעה זו חידוש גדול כל כך, כי גם
 23 קודם לכן כבר היה עשיר רק שכעת
 24 נעשה עשיר גדול יותר, ואם כן
 25 ההשפעה (של "חסד") לעשיר היא
 26 בהתאם לדרגה שלו ולפי ערכו ולא
 27 למעלה מדרגתו. ומה שכתוב
 28 בהמאמר שההשפעה שמצד
 29 החסד היא למעלה ממדרגת
 30 עשיר, ולא כפי שהיה אפשר לומר
 31 יש לומר, שהסיבה לכך שבמאמר
 32 לא מקבל את ההסבר הזה אלא קובע
 33 שמדובר בהשפעה שלמעלה מערכו
 34 של העשיר היא משום
 35 דכשהשפעה שמשפיעים לו
 36 עקשו הוא ענין שבפרכו (כי
 37 גם קודם לכן היה עשיר וכעת נותנים
 38 לו עשירות גדולה יותר), הרי, בין
 39 שמקדם היה חסר הענין
 40 שמשפיעים לו כעת (אף
 41 שהענין הוא בפרכו), אינו (אמתית הענין ד)עשיר ונמצא
 42 שגם קודם לא היה עשיר אמיתי. ולכן מבאר בהמאמר, דגמילות-
 43 חסדים לעשירים היא שהשפעה שמצד החסד הוא למעלה

ממדרגת עשיר, היינו שהוא בסוג אחר לגמרי מדובר
 בהשפעה של שפע ברמה שונה לחלוטין מהעושר שיש לעשיר זה עד עתה
 (וזה שאין לו ענין שאינו בערכו כלל, אינו חסרון
 בהעשירות שלו והעובדה שערך עתה לא היה לו את העושר ברמה
 הגבוהה הזו לא מהווה סיבה להגדיר
 אותו כמי שאינו עשיר באמת כי העדר
 דבר "שאינו בערכו כלל" לא נחשב
 חסרון, וגם בלעדיו הוא אכן ראוי
 בהחלט לתואר עשיר אמיתי).
 (ז) ובכדי לבאר ענין החסד
 שלמעלה מעשירות, ולכן
 השפעתו גם לעשיר היא "חסד" ולא
 דבר שמתחייב לפי "צדק וישר")
 מקדים בהמאמר באור ענין
 העשירות שהיתה בימי
 שלמה (ד'רגא הכי נעלית
 שבעשירות). ומבאר, דזה
 שבימי שלמה הנה קיימא
 סיהרא באשלמותא³⁸, היתה
 היה עומד בשלמותו (כפי שהוא
 באמצע החרוץ), ובווהר משתמשים
 בהגדרה זו כמשל למצב הנעלה של
 בני ישראל בימי מלכותו של שלמה
 המלך, ועל כך מבואר במאמר הנזכר
 שתוכן העניין הוא, דנוסף לזה
 שנמשכו בימי שלמה המלך
 ב'מלכות' (לכנה, סיהרא כשם
 שהירח אין לה אור משלה ומקבלת את
 אורה מאור השמש, כך ספירת המלכות
 אין לה אור משלה והיא מקבלת את
 אורה מהספירות שלמעלה ממנה) ה'
 הפרצופים העליונים שגחסרו
 ממידת המלכות כדי שיתהוו
 באמצעותה עולמות מוגבלים (כפי
 שהוסבר לעיל), נמשך בה גם אור
 חדש שלא היה אפילו לפני הצמצום
 והחיסרון של חמשת הפרצופים
 שהוא הגלוי דפנימיות הפתח,
 'עתיק' כאמור לעיל שקודם החיסרון
 הייתה במלכות התגלות מחיצוניות
 הכתר, בחינת 'אריך אנפין' והיא מה'פרצופים' שנחסרו, אבל כאשר נמשך בה
 עניין העשירות, אזי היא מקבלת מפנימיות הכתר, בחינת 'עתיק וימין' שלא
 נמשכה בה אפילו קודם החיסרון. ומהעשירות ד'מלכות' (פנסת

(37) סוכה מט, ב. (38) זהר ח"א קנ, רע"א. רכה, סע"ב. רמג, סע"א. ח"ב פה, א. ח"ג מ, ב. מו, א. וראה שמו"ר פט"ו, כו: כיון שבא שלמה נתמלא דיסקוס של לבנה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יִשְׂרָאֵל הַעֲלִינָה, הַרְחִינָה) נִמְשָׁכָה בְיַמֵּי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ עֲשִׂירוֹת
 2 מִפְּלֶגֶה לְיִשְׂרָאֵל גַּם לְמִטָּה, עֲשִׂירוֹת מִפְּלֶגֶה בְּגִשְׁמֵיּוֹת,
 3 וְעַד שְׁאִין כֶּסֶף נֶחֱשֵׁב בְיַמֵּי שְׁלֹמֹה לְמֵאוֹמָה³⁹, וְעֲשִׂירוֹת
 4 מִפְּלֶגֶה בְּרוּחַנִיּוֹת, שְׂבִימֵי שְׁלֹמֹה דְּוָקָא נִבְנָה בֵּית
 5 הַמִּקְדָּשׁ, דְּהַגְלוֹי שְׁהִיָּה
 6 בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הוּא גְלוֹי
 7 נַעֲלָה יוֹתֵר מִהַגְלוֹי שְׁהִיָּה
 8 בְּמִשְׁכַּן שְׁהִיָּה מִקְדָּם הֵינּוּ
 9 הַמִּשְׁכַּן שְׁקָדַם לְמִקְדָּשׁ.
 10 וְהַוֹסִיף, דְּזָה שְׂבִימֵי שְׁלֹמֹה
 11 הָיָה בְּעוֹלָם גְלוֹי שֶׁל אֹרֵי אֲלוֹקֵי
 12 נַעֲלָה בְּיוֹתֵר, הוּא גַם לְפָנֵי
 13 שְׂבִיבָנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. שְׁהִיָּה
 14 זָה שְׂבִיבָנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה
 15 עַל-יְדֵי שְׁלֹמֹה דְּוָקָא [אַף
 16 שְׂפִתְנֵי הַמִּקְדָּשׁ נַעֲשָׂה עַל-
 17 יְדֵי דְּוָד⁴⁰] לֹא הָיָה הַגּוֹרֵם לְגִלוֹי
 18 הָאוֹרֵי אֲלוֹקֵי הַגְּדוֹל שְׁהִיָּה בְיַמֵּי אֵלָּא
 19 הָיָה כְּתוּצָא מִכֹּחַ כִּי הִטְעַם לְבַנְיָן בֵּית
 20 הַמִּקְדָּשׁ בְּיַמֵּי הוּא כְּמוֹ
 21 שְׂפִתְנֵי⁴¹ כְּדַבֵּר ה' לְדוֹד הַמֶּלֶךְ
 22 שֶׁלֹּא הוּא יִבְנֶה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵלָּא
 23 בְּנוֹ הוּא (שְׁלֹמֹה) יְהִיָּה אִישׁ
 24 מְנוּחָה גוֹ' וְשְׁלֹמֹה וְשָׁקֵט אֶתְּן
 25 עַל יִשְׂרָאֵל בְּיַמֵּי בְּנִיגוֹד לִימֵי
 26 דוֹד שְׁבַחָה הָיָה מִלְחָמוֹת רַבּוֹת (וְלִכְנֹ)
 27 הוּא שְׁלֹמֹה יִבְנֶה בֵּית לְשָׁמִי
 28 גוֹ'. וְיִדוּעַ, דְּזָה שְׂפִלַּת הַגּוֹיִם
 29 הָיָה בְּטָלִים לְשְׁלֹמֹה [שְׂלִכְן
 30 הָיָה בְּיַמֵּי מְנוּחָה וְשְׁלֹמֹה]
 31 הוּא תוּצָא מִכֹּחַ שְׁהִיָּה בְּטָלִים
 32 לְהַגְלוֹי דְּאוֹרֵי-אֵין-סוֹף
 33 שְׁהִיאֵר עַל-יְדֵי⁴² וְנִמְצָא שְׁבִיבָנָה
 34 בֵּית הַמִּקְדָּשׁ עַל יְדֵי שְׁלֹמֹה הוּא תוּצָא
 35 מִגְלוֹי אֲלוֹקוֹת שְׁהִיָּה בְיַמֵּי. וְעַל-
 36 דְּרָף-זָה הוּא גַם בְּנוֹגַע לְזָה
 37 שְׂבִיבָנָה אֵלָּו מִכֹּחַ הַעֲמִים
 38 לְשִׁמְעַת אֶת חֻקְתָּם⁴³, כְּפִי
 39 שְׁמִסּוּפֵי בְּחִינַת בְּפִרְשִׁיּוֹת דְּהַטְעַם

הָאֲמַתִּי עַל זֶה שְׂבִיבָנָה אֵלָּו הוּא מִפְּנֵי שְׂנִמְשָׁכּוּ לְאַלְקוֹת
 שְׁהִיאֵרָה בְיַמֵּי בְּגִלוֹי (וְעַל-דְּרָף מַה שְׂפִתְנֵי⁴⁴ בְּמִשְׁחֵי⁴⁵ וְנִהְרֵי
 אֵלָּו כֹּל הַגּוֹיִם, דְּזָה שְׂפִלַּת יְהִיּוּ נִמְשָׁכִים אֵלָּו הוּא שְׁהִיּוֹ
 נִמְשָׁכִים לְאַלְקוֹת). וְהַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַדְּבָרִים הֵינּוּ שְׁהִיּוֹ בְּאוֹ
 לְשֹׁמֵה כִּי הַגְלוֹי אֹרֵי אֲלוֹקֵי
 שְׁהִיאֵר אֹז, מִשְׁחֵי אֵלָּו אֶת
 הַנְּצוּצוֹת הַקְּרוֹשִׁים אֲלוֹקִים
 שְׂבִיבָנָה שְׂטֵמִיּוֹת וְנִסְתָּרִים בְּעִמִּים
 (כְּמִבּוֹאֵר בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת בְּהַרְחַבָּה
 בְּעִינֵי נִיצוּצוֹת קְרוֹשָׁה אֲלוֹקִים
 שֶׁנִּפְלְוּ בְּדְבָרִים גִּשְׁמִיִּים וְאִפִּילוֹ
 בְּאוֹמוֹת הָעוֹלָם). בְּדִגְמַת אֲבוּקָה
 שְׂמוֹשְׁכַת אֵלֶיָּה כֹּל
 הַנְּצוּצוֹת⁴⁶ כְּמִבּוֹאֵר בְּיִתּוּרָה אֹרֵי
 לְרַבְּנֵי הַזֶּקֶן שֶׁאִילוֹ אֲדָם הָרֵאשׁוֹן לֹא
 הָיָה חוּטָא, נִיצוּצוֹת הַקְּרוֹשָׁה שְׁבִעוֹלָם
 הָיָה מִתְעַלִּים תוֹךְ הַתְּחַלּוֹת בְּאוֹרוֹת
 הַעֲלִינִים שְׁהִיאֵרָה הָיָה מִמְשִׁיךְ וּמְגַלָּה
 "כְּנֵר בְּפִנֵי הַאֲבוּקָה שֶׁאֵם הַאֲבוּקָה
 קִטְנָה אִזִּי נֵר הַסּוּמָךְ לֵה יִכַּלֵּל בְּהָ וְאֵם
 יִרְחִיקוּהוּ מֵעַט לֹא יִתְחַלֵּל בְּהָ מִפְּנֵי
 שְׁהִיאֲבוּקָה קִטְנָה, אֲבָל אֵם תְּהִיָּה
 הַאֲבוּקָה גְדוֹלָה, אִזִּי אֶף-עַל-פִּי שְׁהִיָּה
 הֵנֵר רְחוּק יְהִיָּה מִתְחַלֵּל בְּהָ... וְכֵן כֹּל
 הַעֲמִים בְּאוֹר לְשִׁמּוֹעַ חֻכְמַת שְׁלֹמֹה וְכִמוֹ
 שְׁכּוּחַ בְּמַלְכַת שְׁבָא כו', וְהֵינּוּ לְפִי
 שֶׁאֵז הֵייתָה אֲבוּקָה גְדוֹלָה עַל-דֶּרֶךְ
 מִשְׁל, עַל כֵּן מִמִּילָא מִתְחַלֵּלִים בְּהָ
 הַנִּיצוּצוֹת". וְכִיּוֹן שְׁהַגְלוֹי
 שְׁהִיאֵר אֹז הָיָה גְלוֹי נַעֲלָה
 בְּיוֹתֵר, לְכֹן, גַּם הַנְּצוּצוֹת
 שְׂבִיבָנָה מוֹת הַרְחוּקִים⁴⁷ מֵאוֹרֵי
 יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁכּוּ לְהַגְלוֹי שְׁהִיאֵר
 עַל-יְדֵי שְׁלֹמֹה, כְּמוֹ שְׂפִתְנֵי⁴⁸
 וּמְלַפֵּת שְׂבָא שְׂמַעַת אֶת שְׁמַע
 שְׁלֹמֹה לְשֵׁם ה' גוֹ' וְתָבֵא
 יְרוּשְׁלַיִמָה גוֹ' כְּמִשְׁל הַאֲבוּקָה
 הַגְּדוֹלָה שְׂגָם "נֵר רְחוּק" נִכְלַל בְּהָ
 וּמִתְבַּטֵּל בְּפִיָּה.

1 (כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל) נִמְשָׁכָה עֲשִׂירוֹת מִפְּלֶגֶה לְיִשְׂרָאֵל
 2 גַּם לְמִטָּה, עֲשִׂירוֹת מִפְּלֶגֶה בְּגִשְׁמֵיּוֹת, וְעַד שְׁאִין
 3 כֶּסֶף נֶחֱשֵׁב בְיַמֵּי שְׁלֹמֹה לְמֵאוֹמָה³⁹, וְעֲשִׂירוֹת
 4 מִפְּלֶגֶה בְּרוּחַנִיּוֹת, שְׂבִימֵי שְׁלֹמֹה דְּוָקָא נִבְנָה
 5 בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, דְּהַגְלוֹי שְׁהִיָּה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הוּא
 6 גְלוֹי נַעֲלָה יוֹתֵר מִהַגְלוֹי שְׁהִיָּה בְּמִשְׁכַּן שְׁהִיָּה
 7 מִקְדָּם. וְהַוֹסִיף, דְּזָה שְׂבִימֵי שְׁלֹמֹה הָיָה גְלוֹי
 8 נַעֲלָה בְּיוֹתֵר, הוּא גַם לְפָנֵי שְׂבִיבָנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.
 9 שְׁהִיָּה זָה שְׂבִיבָנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה עַל-יְדֵי שְׁלֹמֹה
 10 דְּוָקָא [אַף שְׂפִתְנֵי הַמִּקְדָּשׁ נַעֲשָׂה עַל-יְדֵי
 11 דְּוָד⁴⁰] הוּא כְּמוֹ שְׂפִתְנֵי⁴¹ הוּא (שְׁלֹמֹה) יְהִיָּה
 12 אִישׁ מְנוּחָה גוֹ' וְשְׁלֹמֹה וְשָׁקֵט אֶתְּן עַל יִשְׂרָאֵל
 13 בְּיַמֵּי (וְלִכְנֹ) הוּא יִבְנֶה בֵּית לְשָׁמִי גוֹ'. וְיִדוּעַ,
 14 דְּזָה שְׂפִלַּת הַגּוֹיִם הָיָה בְּטָלִים לְשְׁלֹמֹה [שְׂלִכְן הָיָה
 15 בְּיַמֵּי מְנוּחָה וְשְׁלֹמֹה] הוּא שְׁהִיּוֹ בְּטָלִים לְהַגְלוֹי
 16 דְּאוֹרֵי-אֵין-סוֹף שְׁהִיאֵר עַל-יְדֵי⁴². וְעַל-דְּרָף-זָה
 17 הוּא בְּנוֹגַע לְזָה שְׂבִיבָנָה אֵלָּו מִכֹּחַ הַעֲמִים לְשִׁמְעַת
 18 אֶת חֻקְתָּם⁴³, דְּהַטְעַם הָאֲמַתִּי עַל זֶה שְׂבִיבָנָה אֵלָּו
 19 הוּא מִפְּנֵי שְׂנִמְשָׁכּוּ לְאַלְקוֹת (וְעַל-דְּרָף מַה
 20 שְׂפִתְנֵי⁴⁴ בְּמִשְׁחֵי⁴⁵ וְנִהְרֵי אֵלָּו כֹּל הַגּוֹיִם, דְּזָה
 21 שְׂפִלַּת יְהִיּוֹ נִמְשָׁכִים אֵלָּו הוּא שְׁהִיּוֹ נִמְשָׁכִים
 22 לְאַלְקוֹת). כִּי הַגְלוֹי אֹרֵי שְׁהִיאֵר אֹז, מִשְׁחֵי אֵלָּו
 23 אֶת הַנְּצוּצוֹת שְׂבִיבָנָה, בְּדִגְמַת אֲבוּקָה שְׂמוֹשְׁכַת
 24 אֵלֶיָּה כֹּל הַנְּצוּצוֹת⁴⁶. וְכִיּוֹן שְׁהַגְלוֹי שְׁהִיאֵר אֹז
 25 הָיָה גְלוֹי נַעֲלָה בְּיוֹתֵר, לְכֹן, גַּם הַנְּצוּצוֹת
 26 שְׂבִיבָנָה מוֹת הַרְחוּקִים⁴⁷ נִמְשָׁכּוּ לְהַגְלוֹי שְׁהִיאֵר
 27 עַל-יְדֵי שְׁלֹמֹה, כְּמוֹ שְׂפִתְנֵי⁴⁸ וּמְלַפֵּת שְׂבָא
 28 שְׂמַעַת אֶת שְׁמַע שְׁלֹמֹה לְשֵׁם ה' גוֹ' וְתָבֵא
 29 יְרוּשְׁלַיִמָה גוֹ'.

(39) מלכים א י, כא. דברי הימים ב ט, כ. (40) כמ"ש (דברי הימים אכח, יא) ויתן דויד לשלמה בנו את תבנית האולם וגו'.
 (41) דברי הימים שם כב, ט"י. (42) כ"מ בד"ה פדה בשלום תרנ"ט (סה"מ תרנ"ט ס"ע קסד) ותש"ד (פכ"א - סה"מ ה'תש"ד ריש ע' 111). (43) מלכים א ה, יד. וראה גם שם י, כד. דברי הימים ב ט, כג. (44) ישעי' ב, ב. (45) שהוא מזרע שלמה (פירוש המשניות להרמב"ם סנהדרין פ' חלק יסוד הי"ב). (46) ראה גם תו"א בראשית ו, א. לקו"ת במדבר ד, א. ביאור"ז לאדהאמ"צ בהוספות קלב, ג. ובכ"מ. (47) דזה שהיו בריחוק מקום גשמי נשתלשל מזה שהיו רחוקים ברוחניות. (48) מלכים א י, א-ב.

פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ח) וְהִנֵּה זֶה שְׁשַׁלְמָה הָיָה אִישׁ מְנוּחָה, דְּהַבְרֹר שֶׁל הַטּוֹב
2 מְהָרַע וְהַעֲלֵאת נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שֶׁבְּיָמָיו הָיָה בְּדֶרֶךְ מְנוּחָה [שְׁלֵא
3 הָיָה צְרִיף לְמַלְחָמָה בְּכַדֵי לְבָרֵר אֶת הַנִּיצוּצוֹת, אֲלֵא
4 שֶׁהַנִּיצוּצוֹת נִמְשְׁכוּ אֵלָיו מֵעֲצָמָם, שֶׁיִּתְבָּרְרוּ כְמוֹ נִיצוּצוֹת
5 שֶׁנִּמְשָׁכִים לַאֲבוּקָה וּמִתְבַּטְּלִים בַּה
6 בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא], הָיָה זֶה בְּעֶקֶר
7 עַל-יְדֵי הַגְּלוּי שֶׁהָאִיר בְּבֵית
8 הַמִּקְדָּשׁ. כְּלוּמָר, בִּימֵי שְׁלֹמֶה הֵייתָה
9 הַתְּגִלוֹת שֶׁל אֹרֶךְ אֲלוּקֵי בְעוֹלָם גַּם לִפְנֵי
10 בְּנֵי־בֵית הַמִּקְדָּשׁ, כְּמִבּוֹאֵר לַעֲלֵי,
11 וּבְכַל זֹאת בִּירוֹר וְהַעֲלֵאת נִיצוּצוֹת הִיא
12 בְּעִיקָר כְּתוּצָאָה מִגְּלוּי הָאֹרֶךְ שֶׁהָאִיר
13 בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ דְּהַבְרֹר עַל-יְדֵי
14 הַגְּלוּי שֶׁהָאִיר בְּמִשְׁכָּן, כּוֹלָל
15 גַּם הַגְּלוּי שֶׁהָאִיר בְּאֶרֶץ
16 שְׁהֵיָה בְּמִשְׁכָּן, שֶׁהִיא גִּילּוּי גְדוֹל
17 וְנַעֲלָה בְּמִיּוּדָה, יוֹתֵר מִהָאֹרֶךְ שֶׁהָאִיר
18 בְּמִשְׁכָּן כְּכֹלל הָיָה בִירוֹר בְּדֶרֶךְ
19 מְלַחְמָה, וְהַבְרֹר עַל-יְדֵי
20 הַגְּלוּי שֶׁהָאִיר בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
21 הָיָה בְּדֶרֶךְ מְנוּחָה. כְּדֹאֵי־תָא
22 בְּזִהְרָה⁴⁹, תְּרִין אֵינּוֹן הָיוּ
23 דְּאָמְרוּ שְׁנַיִם הֵם אֲשַׁמְרוּ קוּמָה
24 ה', מִשָּׁה וְדוֹד, מִשָּׁה אֲמַר⁵⁰
25 קוּמָה ה' וְיַפְּצוּ אוֹיְבֵיךָ,
26 וְדוֹד אֲמַר⁵¹ קוּמָה ה'
27 לְמִנּוּחָתְךָ וְשֵׁנִיָּה עֶסְקוּ בְּבִירוֹר
28 הַטּוֹב מְהָרַע וְהַעֲלֵאתָו לְקְדוּשָׁה
29 בְּאֲמִצְעוֹת מִלְחָמָה עִם אוֹיְבִים וּמִנְגָּדִים
30 לְקְדוּשָׁה. וּמִבְּאֵר בְּהַמְאָמְרָה⁵²,
31 דְּזֵה שֶׁהַמִּשְׁכָּן וְהָאֶרֶץ הִיוּ
32 מְהֻלְכִים בְּמִדְּבַר בְּכַדֵי לְבַטֵּל
33 אֶת הַקְּלִיפּוֹת הַטְּמָאוֹת (שֶׁנִּקְרָאוֹת
34 'קְלִיפּוֹת' כִּי מְדוּבָר בְּכּוּחֹת שְׁמַעֲלִימִים
35 וּמִסְתִּירִים עַל הָאֲלוּקוֹת כִּשֶׁם שְׁקִלִיפָה
36 מֵעַלְמָה וּמִסְתִּירָה עַל הַפְּרִי) שֶׁהִיוּ
37 בְּמִדְּבַר (נְחָשִׁים שְׂרָפִים
38 וְעַקְרָבִים שֶׁמִּצִּיאֹתָם הַגִּשְׁמִית
39 בְּמִדְּבַר נּוֹבַע מִכֶּן שִׁישׁ בּוֹ קְלִיפּוֹת
40 טְמָאוֹת שֶׁהֵם הַמְקוֹר וְהַשֹּׁרֵשׁ שֶׁלָּהֶם)
41 וְלִבְרֹר וְלַהֲעֲלוֹת אֶת הַנִּיצוּצוֹת
42 דְּקָדְשָׁה שֶׁנִּפְּלוּ לְשָׁם, הוּא

(49) ח"א קמח, א. 50) בהעלותך י, לה. 51) תהלים קלב, ח. 52) וראה גם לקו"ת במדבר ג, ד ואילך. ביאווה"ז שם קלב, ב ואילך. ועוד. 53) ד"ה פדה בשלום תרנ"ט (סה"מ תרנ"ט ע' קסג) ותש"ד (פ"כ - סה"מ ה'תש"ד ע' 108).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

שכנחשים, שרפים ועקרבים שבמדבר שהוא בירור בדרך מלחמה, ונתבאר
לעיל שהוא על-דרך יציאת המלך ממקומו והליכתו
למקום האויב, ואמתית הענין דברור עניני העולם על ידי
לימוד התורה בדרך מנוחה

היינו מתוך מנוחה אמיתית ולא רק
מנוחה באופן יחסי הוא כבירור
עניני העולם שעל-ידי לימוד
פנימיות התורה שלא ירדה
ונתלבשה בעניני העולם כמו הנגלה
דתורה, וכשלומים את פנימיות
התורה עוסקים בעיקר בענינים
אלוקיים-רוחניים.]

וַיֵּשׁ לְזֶמְרָה, שְׁחֵלוּק (ט)
ההבדל בין "קומה ה'" שאמר
משה שכאמור עוסק בבירור בדרך
מלחמה ככתוב בהמשך הפסוק "ויפוצו
אויבך וינוסו משנאיך מפניך"
ל"קומה ה'" שאמר דוד
שכאמור עוסק בבירור בדרך מנוחה
ככתוב בהמשך הפסוק "למנוחתך"
הוא בשני ענינים. הברל אחר -
באפן ודרך הבירור [שהבירור
על-ידי הארון דמשפן היה
בדרך מלחמה, שלכן נאמר
"ויפוצו אויבך וינוסו
משנאיך", שישנם מנגדים
(אויבך ומשנאיך) שצריך
ללחום בהם, והבירור שבימי
שלמה ובפרט על-ידי הגלוי
דבית המקדש היה בדרך
מנוחה, קומה ה' למנוחתך,
כנ"ל בארפה], וגם הברל שני -

בבירור עצמו שאינו שווה
בשניהם. דזה שב"קומה ה'"
שאמר משה נאמר "ויפוצו
אויבך וינוסו משנאיך",
הוא, לא רק בגלל אופן הבירור, תוך
מגע ישיר עם האויב המתברר אלא
לפי שגם לאחרי הבירור על-
ידי נסיעת הארון במדבר,
כמלך שיצא ממקומו כדי לערוך
מלחמה עם האויב, נשאר עדין
מנגדים, והאויבים לא השלימו ולא

הפכו לאוהבים אלא נשאר
באפן ד"פוצו" ו"ינוסו" והענין הוא, דבבירור

אָלָא המבחר נמצא במקומו, ועל-ידי הגלוי אור (דהמבחר)
שְׁמַאיר על המתברר מרחוק, הוא נמשך בעצמו להמבחר
כמשל האבוקה הגדולה האמור לעיל. ומנוחה באפן זה היתה בימי
שלמה דוקא.

וְעַל-דֶּרֶךְ הַיְדוּעָה⁵⁴ בתורת
החסידות בענין הבירור של
הטוב מהרע והעלאתו לקדושה
שעל-ידי תורה, שגם הוא
בירור ללא מגע ישיר עם האויב
וללא מלחמה עם הרע דבכללות,
באופן כללי גם הבירור שעל-
ידי גליא דתורה בירור עניני
העולם על ידי לימוד חלק הנגלה
שבתורה (הפשט וההלכה) הוא
בדרך מנוחה. דכיון
שהבירור הוא בדרך ממילא
בלי לבוא במגע ישיר עם הענינים
הגשמיים שעליהם לומדים (דעל-
ידי שלומדים בתורה שדבר
זה מתר ודבר זה אסור, הם מתבררים
הם אותם הדברים שעליהם מדובר
בפסקי ההלכה מה מותר ומה אסור
מתבררים ממילא. ולא
כהבירור דתפלה שאף היא
מבררת את עניני העולם שהוא
על-ידי שגפוש האלקית
מתלבשת בנפש הבהמית

וכך נוצר מגע ישיר בין צד הקדושה
לצד שכנגד), לכן, כשמדובר על
ההבדל הכללי בין בירור על ידי
תורה לבירור על ידי תפילה גם
הבירור שעל-ידי לימוד גליא
החלק הנגלה דתורה נקרא
בירור בדרך מנוחה. אכל
בפרטיות, כיון שהבירור
על-ידי גליא דתורה הוא
על-ידי שהיא התורה יורדת
ומתלבשת בענינים
הגשמיים, והדיון הוא אודות
דברים שונים בעולם הזה, כולל
דברים אסורים בשימוש על פי
התורה הרי זה ענין של

מלחמה [ויש דמיון בין הבירור שעל ידי לימוד נגלה דתורה והבירור
שהיה על ידי הליכת הארון והמשכן במדבר לברר את כוחות הטומאה

פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (בְּהַעֲלֵם) מְצִיאוֹת דְּמִנְגַד (אוֹיְבֶיךָ וּמְשֻׁנְאֶיךָ), אֲלֵא שְׁמַכְל־
 2 מְקוֹם, לַמְרוֹת שְׁזוּהוּ אִמְנֵם בִּירוֹר בְּאוֹפֵן כֹּה שְׁהִמְתַּבֵּר לֹא נִהְפֵךְ מִן הַקְּצָה
 3 אֶל הַקְּצָה אֲלֵא גַם אַחֲרַי הַבִּירוֹר הוּא נִשְׂאֵר "אוֹיֵב" וְ"שׁוֹנֵא", סוֹף סוֹף יֵשׁ
 4 כַּאֲן בִּירוֹר וּבִיטוּל שֶׁל הָרַע כִּי פִּינֵן שְׁהִתְחַתּוֹן אֵינּוּ בְּעֶרְךָ וְאֵין לוֹ
 5 יֵחַס וּדְמִיוֹן גַּם לְגַבֵּי גְלוּי זֶה
 6 שְׁיֵשׁ לוֹ תְּפִיסַת מְקוֹם לְגַבִּיָּה,
 7 וְאֵין זֶה אֵלֵא יֵחַס כִּלְשֵׁהוּ אֲבֵל לֹא יֵחַס
 8 שֶׁל קִירְבָּה מִמֶּשׁ לְכֵן, גַּם עַל־יְדֵי
 9 גְלוּי זֶה מִתְּבַטֵּל הַתְּקֵף
 10 דְּהִתְחַתּוֹן, כְּתוּצָאָה מֵהָאוֹר הַגְּדוֹל
 11 שְׁמַאִיר עֲלֵיו שְׁהוּא מַעֲבֵר לִיכּוּלַת
 12 הַקְּלִיטָה שֶׁלּוּ וְגוֹרֵם לוֹ לְהִתְבַטֵּל
 13 כִּלְפִיו, וְגַם בּוֹ יֵשׁ הַבְּדֵל גְּדוֹל בֵּין קוֹדֵם
 14 הַבִּירוֹר לְאַחֲרֵי הַבִּירוֹר, שֶׁלְּפָנֵי הַבִּירוֹר
 15 הַהִתְנַגְּדוֹת שֶׁלּוּ לְקִדּוּשָׁה הֵייתָה בְּתוֹקֵף
 16 גְּדוֹל וְהִתְנַגְּדוֹת שֶׁלּוּ אַחֲרֵי
 17 הַבִּירוֹר הֵיא כּוֹז שְׁעַם הִיּוֹתוֹ מִנְּגַד
 18 (אוֹיְבֶיךָ וּמְשֻׁנְאֶיךָ) הֵיא
 19 בְּאִפְּן דְּ"יִפּוּצוֹ" וְ"יִנּוּסוֹ".
 20 מֵה־שְׁאִינ־בֵּן בְּבִירוֹר שְׁבִדְרָךְ
 21 מְנוּחָה, מְבַלֵּי כֹל מִגַּע בֵּין הַמְּבַר
 22 וְהַמְּתַבֵּר דְּזֶה שְׁהַעֲלִיּוֹן
 23 (הַמְּבַרְר) הוּא בְּמִקּוֹמוֹ וְאֵינּוּ
 24 יוֹרֵד לְמִקּוֹמוֹ שֶׁל הַתְּחַתּוֹן,
 25 הוּא לְפִי שְׁהִתְחַתּוֹן אֵינּוּ
 26 תּוֹפֵס מְקוֹם לְגַבִּיָּה — עַל־
 27 יְדֵי גְלוּי אֹרֵךְ זֶה, שְׁהוּא אֹרֵךְ
 28 נַעֲלָה לֵאֵין שִׁיעוֹר לְעוֹמַת דְּרַגְתּוֹ
 29 הַנְּמוּכָה שֶׁל הַתְּחַתּוֹן, הֵרִי כֹאֲשֶׁר אֹרֵךְ
 30 הַעֲלִיּוֹן הוּזָה מֵאִיר עֲלֵיו הַבְּטוּל
 31 דְּהִתְחַתּוֹן הוּא בְּטוּל בְּתַכְלִית
 32 עַד כִּדִּי כֵן שְׁהוּא מְפַסֵּק לְהִיּוֹת מִנְּגַד.
 33 וְיֵשׁ לוֹמֵר בְּעֵמֶק יוֹתֵר, דְּגַם
 34 בְּשֶׁהַבִּירוֹר הוּא בְּאִפְּן
 35 שְׁהַמְּבַרְר הוּא בְּמִקּוֹמוֹ וְאֵינּוּ
 36 בֹא וְיוֹרֵד לְדִרְגַת הַמְּתַבֵּר אֲלֵא
 37 שְׁהוּא בְּדִרְגָּא כְּזוֹ שְׁהַמְּבַרְר
 38 יֵשׁ לוֹ תְּפִיסַת מְקוֹם לְגַבִּיָּה,
 39 הֵייוֹ מַצְבֵּי־בִינִיִּים בֵּין הַמַּצֵּב שְׁבוֹ יֵשׁ
 40 פַּעַר עֲצוּם בֵּין הַמְּבַרְר וְהַמְּתַבֵּר כֵּן
 41 שְׁהַמְּבַרְר לֹא בֹא בְּמִגַּע עִם הַמְּבַרְר וּבֵין הַמַּצֵּב שְׁבוֹ הַמְּבַרְר יוֹרֵד אֶל הַמְּתַבֵּר
 42 וְיֵשׁ בִּינֵיהֶם יֵחַס מְסוּיִם, וְאֵילוֹ כַּאֲן מַצֵּד אַחַד הַמְּבַרְר לֹא יוֹרֵד לְמִקּוֹמוֹ
 43 (וְדִרְגָּתוֹ) שֶׁל הַמְּתַבֵּר אֶךְ מַצֵּד שְׁנֵי לְמַתְבַּרְר יֵשׁ תְּפִיסַת מְקוֹם לְגַבִּיו, הֵרִי גַם
 44 בְּמַצֵּב הוּזָה הַבְּטוּל דְּהַמְּנַגֵּד אֵינּוּ בְּטוּל בְּתַכְלִית וּבְמִידָה מְסוּיִמַת

1 שאיב שלא התהפך לטוב עדיין לא התברר לגמרי. והולך ומבאר את מהות
 2 ההבדל בין שני הביירוים ומדוע דווקא כאשר המברר יורד אל המתברר ובא
 3 אליו למקומו, הביירו לא מושלם וה"אויב" לא מתהפך לטוב:
 4 והענין הוא, דבבירוור שבדרך מלמעלה למטה, שהעליון
 5 (המברר) אינו מתלבש
 6 בהתחתון לבוא במגע ישיר איתו
 7 להמשיך ולגלות עליו אור אלוקי
 8 בהתאם לערכו ומהותו, והברור
 9 בהתחתון הוא על-ידי גלוי
 10 אור דהעליון, שהוא בירוור "בדרך
 11 ממילא" (כמבאר לעיל) הרי זה
 12 שהתחתון אינו מנגד יותר
 13 לאחר שנפעל בו בירוור הוא לא
 14 מצד המציאות (רצון, שכל
 15 וכו') שלו, (שהוא עצמו רוצה
 16 מעתה להתקרב לצד הקדושה, והוא
 17 עצמו החל להבין ענייני אלוקות
 18 בשכלו) אלא אדרבה, מפני
 19 שעל-ידי שמאיר בו מלמעלה
 20 גלוי אור שאינו בערך אליו,
 21 מעל ומעבר ליכולת הקליטה שלו
 22 הוא מתבטל ממצויאיותו
 23 ומתברר ועולה לקדושה. והנה שונה
 24 הדבר בשהברור הוא לא באופן
 25 שהמברר נמצא למעלה ומאיר על
 26 המתברר שנמצא למטה אלא באופן
 27 שהעליון (המברר) בא ויורד
 28 למקומו של התחתון
 29 (המתברר), שאז עצם העובדה
 30 שהמברר בא אל המתברר הרי זה
 31 מוכיח שהתחתון תופס מקום
 32 לגביה, ולמרות מעלתו של המברר
 33 מצד אחד והנחיתות של המתברר מצד
 34 שני, בכל זאת יש ביניהם יחס וערך
 35 כלשהו ולכן אין שיקף לא ייתכן
 36 שעל-ידי הגלוי שלו של
 37 המברר יתבטל התחתון
 38 בתכלית. וכיון שגם ברור זה
 39 של יירדת המברר למקומו של
 40 המתברר הוא בירוור בדרך
 41 מלמעלה למטה ולא בדרך התלבשות (כנ"ל סעיף ח שגם
 42 ביטול הקליפות וביירוור הניצוצות שבמדבר על ידי הגילוי שהאיר במשכן היה
 43 בירוור "בדרך ממילא"), והבטול שעל-ידי גלוי אור זה אינו
 44 בטול בתכלית, לכן, גם לאחרי הברור נשאר עדין

(55) ראה בארוכה ד"ה פדה בשלום ה'תשכ"ב (תורת מנחם - ספר המאמרים שם ע' א ואילך). וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הוא נותר "אויב" ו"שונא". וְעַל-פִּי־זֶה יֵשׁ לְהוֹסִיף בְּאוֹר בְּזֶה
- 2 שְׁמִשְׁמָע בְּהַמְאָמֵר דָּזָה שְׁשֻׁלְמָה הָיָה אִישׁ מְנוּחָה וְהַשְׁפָּעָה
- 3 שלו על העולם ועל האומות ועל מלכי האומות היתה מבלי שירד אליהם אלא
- 4 נשאר במקומו והם הושפעו ממנו הוא מִפְּנֵי שְׁבִימִיו הָיָה קִיּוּמָא
- 5 סִיְהָרָא בְּאַשְׁלֻמוּתָא, הירח האיר
- 6 בשלימות, היינו גילוי אלוקות בדרגא
- 7 גבוהה ביותר שהוא ענין עֲשִׂירוֹת
- 8 שְׁלֻמְעָלָה מִמְּלוּי הַחֶסְרוֹן,
- 9 כמבואר לעיל, פִּי אֲמַתִּית הָעֲנִיָּן
- 10 דְּמְנוּחָה [וְשֻׁלּוֹם] 56 מנוחה
- 11 באמת ולא רק באופן יחסי הוא
- 12 כְּשֶׁהִמְנַגֵּד מִתְבַּטֵּל בְּתַכְלִית,
- 13 וחלל להיות "אויב" ו"שונא" וּבְכַדִּי
- 14 שְׁהִמְנַגֵּד יִתְבַּטֵּל בְּתַכְלִית הוּא
- 15 עַל-יְדֵי הַמְשָׁכָת עֲנִיָּן
- 16 הָעֲשִׂירוֹת, אור-אין-סוף
- 17 שְׁלֻמְעָלָה מְשִׁיכּוֹת לְעוֹלָמוֹת,
- 18 'עֲתִיק' בחינת "עתיק יומין" שהיא
- 19 הפנימיות של בחינת הכתר (כמבואר
- 20 לעיל) והיא אור שברך כל לא מאיר
- 21 ומתגלה בעולמות אלא הוא למעלה
- 22 מהעולמות. דְּבָאוֹר הַשֶּׁיף
- 23 לְעוֹלָמוֹת, כּוֹלָל גַּם אֹר
- 24 הַסּוּבֵב, 'בְּתָר', היינו חיצוניות
- 25 הכתר, כמבואר לעיל, פִּינָן שְׁאוֹר
- 26 זֶה נוֹתֵן מְקוֹם לְעוֹלָמוֹת,
- 27 'עוֹלָם' מְלֻשׁוֹן הָעֵלָם
- 28 וְהַסְתָּר 57 — הַבְּטוּל
- 29 דְּהִמְנַגֵּדִים שְׁבַעֲוֹלָם עַל-יְדֵי
- 30 גְלוּי אֹר זֶה אֵינוֹ בְּטוּל
- 31 בְּתַכְלִית עַל-דֶּרֶךְ הַמְּבוּאֵר לְעִיל
- 32 שכאשר המתברר תופס מקום לגבי
- 33 המבורר, האור שמאיר עליו לא גורם
- 34 ביטול בתכלית. וְזֶה שְׁשֻׁלְמָה הָיָה
- 35 אִישׁ מְנוּחָה, וְשֻׁלּוֹם הָיָה
- 36 בְּיָמָיו, במידה כזו שכל המתבררים
- 37 התבטלו לגביו בביטול מוחלט הוא
- 38 מִפְּנֵי שְׁבִימִיו הָיָה הַמְשָׁכָת
- בְּחִינַת 'עֲתִיק', עֲשִׂירוֹת
- וּמְמַשִּׁיף בְּהַמְאָמֵר, דְּעֲנִיָּן הַחֶסֶד שֶׁהוּא
- לְמַעְלָה גַּם מְעֲשִׂירוֹת [שְׁלֻכָן
- גְּמִילוּת-חֶסֶדִים הֵיא גַּם לְעֲשִׂירִים], הוּא הַגְּלוּי
- דְּלַעֲתִיד-לְבָא שֶׁהוּא נֶעְלָה יוֹתֵר גַּם מִהַגְּלוּי
- שֶׁהָיָה בְּיָמֵי שְׁלֹמֹה. דְּהַהֲמַשְׁכָּה שְׁבִימִי שְׁלֹמֹה
- הָיְתָה מִבְּחִינַת 'עֲתִיק' (פְּנִ"ל), וְלַעֲתִיד-לְבָא
- דְּהַהֲמַשְׁכָּה מִבְּחִינַת 'פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק', הֵינֵנו
- אֵין-סוּף שְׁבִימִי שְׁבִימִי שְׁבִימִי שְׁבִימִי שְׁבִימִי שְׁבִימִי
- דְּעֲנִיָּן דְּ'עֲתִיק'. וְלַהֲעִיר מִמָּה שְׁכֶתוֹב בְּזִהָר
- (בְּאֲדָרָא 58) הֵיא עֲתִיקָא אֲשֶׁתִּכַּח בְּתֵלַת
- רִישֵׁין, וּפְרַשׁ הָרֵב חִיִּים וְיִטַּל (בְּבִאוֹר הָאֲדָרָא
- זוּטָא 59), שְׁעַקֵּר עֲתִיקָא הוּא אֵין-סוּף, וְעַל שֵׁם
- הַתְּעַלְמוּתוֹ שֶׁל אֵין-סוּף בְּגו' רִישֵׁין נִקְרָאִים גַּם הַג' רִישֵׁין
- בְּשֵׁם 'עֲתִיק'. וְעַל-פִּי

56) ויש לומר, דזהו החילוק בין מנוחה לשלום: מנוחה היא שאין לו מלחמות (גם לא ה"מלחמה" דהליכה למקום האויב), אבל זה שיש מנגד (בהעלם) שאינו לוחם - אין זה היפך מנוחה; ושלום הוא - שאין מנגד (גם לא מנגד בהעלם). ועפ"ז יומתק מ"ש (דברי הימים-א כב, ט) "הוא יהי" איש מנוחה גו' (ואח"כ מוסיף) שלמה יהי' שמו ושלום ושקט אתן על ישראל בימיו". וצ"ע מה שמוסיף גם "ושקט". ועצ"ע. ואכ"מ. 57) לקו"ת שלח לו, ד. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א ע' שג. ח"ג ע' אנט. וראה לקו"ש חל"ד ע' 112 הערה 63. וש"נ. 58) פ' האזינו (רפח, ב), הובא בלקו"ת דרושים ליוה"כ בסופן (עא, ג). 59) הובא בלקו"ת שם.

פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 השלימות, אלא טעם הדבר הוא כי החדוש שיהיה לעתיד-לבא
 44 הוא שאז יהיה גלוי העצם של הקדוש ברוך הוא שלמעלה
 45 מבחינת הגלויים שאינם אלא התגלות והתפשטות אך לא העצם, וענין
 46 הגלויים היה בימי שלמה בשלמות והשלמות בענין הגלויים היא
 47 שהביאה את השלימות בהמשכת

והשפעת עשירות בעולם.

48 (יא) ומבאר בהמאמר, דעל-
 49 ידי שלעתיד-לבא תהיה
 50 ההמשכה מ'פנימיות עתיק'
 51 (אין-סוף שברישא-דלא-
 52 אתידע) שלמעלה
 53 מהמשכה שהיתה בימי
 54 שלמה, שהיתה התגלות מבחינת
 55 עתיק, אך לא מבחינת פנימיות עתיק
 56 על-ידי-זה שלעתיד-לבוא תהיה
 57 המשכה נעלית יותר, מפנימיות עתיק,
 58 ימשך הגלוי למטה יותר.
 59 וכדאיתא ב'עץ חיים'⁶⁰,
 60 שבעלית ה'מלכות' אל הספירות
 61 העליונות יש ז' מדרגות זו למעלה
 62 מזו. בימי שלמה היתה מדרגה
 63 הו', ולעתיד-לבא תהיה העליה
 64 למעלה יותר שהיא מדרגה הו'.
 65 ומהחלוקים שביניהם אחד
 66 ההבדלים בין הדרגה השישית בעליית
 67 המלכות לדרגה השביעית (והעליונה
 68 ביותר) בעליית המלכות הוא,
 69 דבמדרגה הו', הגלוי
 70 ב'מלכות' בעקבות העלייה הזו
 71 הוא רק בט' ספירות שבה,
 72 החל מספירת החכמה, בחינת חכמה
 73 שבמלכות, ועד לבחינת יסוד
 74 שבה, יסוד שבמלכות (והגלוי
 75 ב'מלכות דמלכות'⁶¹ היינו
 76 בחינת המלכות עצמה, כתוצאה
 77

1 זה 'עקר עתיקא' הוא אין-סוף שבכל ג' הרישין. אבל
 2 במאמר זה מבאר שעקר הענין ד'עתיק' הוא אין-סוף
 3 שברישא-דלא-אתידע' ולא בכל שלושת הראשים. ויש לבאר זה
 4 שבעצם אין זו סתירה על-פי מה שכתוב בהמאמר (בהמשך)
 5 הענין) בענין מה שכתב הרב
 6 חיים ויטל (בבאור ה'אדרא
 7 זוטא' שם) שהאין-סוף נמצא
 8 ומתעלם ומתגלה בג' רישין
 9 שבבחינת 'עתיק', שג' הלשונות
 10 נמצא ומתעלם ומתגלה הם
 11 כמו ג' הענינים ד"אתה",
 12 "הוא" ו"הו'". "נמצא"
 13 הוא כמו "אתה", עצמות.
 14 "מתעלם ומתגלה" הם כמו
 15 "הוא" לשון נסתר ("גוף שלישי")
 16 ו"הו'". "הוא", שהם, היינו "מתעלם"
 17 ומתגלה" הם ב' מדרגות באור
 18 (שהוא התגלות והתפשטות מהעצם
 19 ולא העצם כשלעצמו). ופרוש
 20 "נמצא" הוא שהוא נמצא
 21 כמו שהוא בעצמותו העצם
 22 כשלעצמו שלמעלה מהאור והגלוי.
 23 ועל-פי-זה יש לבאר מה
 24 שכתוב בהמאמר שעקר
 25 הענין ד'עתיק' הוא אין-סוף
 26 שברישא-דלא-אתידע' כי
 27 בחינה זו היא בחינת עצמותו, ושני
 28 הראשים הנוספים הם בחינות באור.
 29 ולהוסיף, דעל-פי הבאור
 30 בהמאמר דענין "נמצא"
 31 (שאין-סוף נמצא ברישא-
 32 דלא-אתידע') הוא שהוא
 33 נמצא ברישא-דלא-אתידע'
 34 כמו שהוא בעצמותו, שלמעלה
 35 מהאור והגלוי, יש לבאר זה
 36 שבימי שלמה היתה עשירות
 37 אמתית, אף שלא היה אז
 38 הגלוי דלעתיד, ולכאורה הדבר
 39 תמוה איך יכולה להיות בעולם עשירות
 40 אמתית, עשירות בשלימות, בזמן
 41 שקודם הגאולה השלימה, כאשר אין
 42 בעולם גילוי אלוקות בתכלית

1 בשם 'עתיק'. ועל-פי-זה 'עקר עתיקא' הוא
 2 אין-סוף שבכל ג' הרישין. אבל במאמר זה
 3 מבאר שעקר הענין ד'עתיק' הוא אין-סוף
 4 שברישא-דלא-אתידע'. ויש לבאר זה על-פי
 5 מה שכתוב בהמאמר (בהמשך הענין) בענין מה
 6 שכתב הרב חיים ויטל (בבאור ה'אדרא זוטא'
 7 שם) נמצא ומתעלם ומתגלה בג' רישין, שג'
 8 הלשונות נמצא ומתעלם ומתגלה הם כמו ג'
 9 הענינים ד"אתה", "הוא" ו"הו'". "נמצא" הוא
 10 כמו "אתה", עצמות. "מתעלם ומתגלה" הם
 11 כמו "הוא" ו"הו'". "הוא", שהם, היינו "מתעלם"
 12 ו"הו'". "הוא", שהם, היינו "מתעלם"
 13 ומתגלה" הם ב' מדרגות באור. ופרוש
 14 "נמצא" הוא שהוא נמצא כמו שהוא בעצמותו.
 15 ועל-פי-זה יש לבאר מה שכתוב בהמאמר
 16 שעקר הענין ד'עתיק' הוא אין-סוף שברישא-
 17 דלא-אתידע'. ולהוסיף, דעל-פי הבאור
 18 בהמאמר דענין "נמצא" (שאין-סוף נמצא
 19 ברישא-דלא-אתידע') הוא שהוא נמצא
 20 ברישא-דלא-אתידע' כמו שהוא בעצמותו, יש
 21 לבאר זה שבימי שלמה היתה עשירות אמתית,
 22 אף שלא היה אז הגלוי דלעתיד, כי החדוש
 23 שיהיה לעתיד-לבא הוא שאז יהיה גלוי העצם
 24 שלמעלה מבחינת הגלויים, וענין הגלויים היה
 25 בימי שלמה בשלמות.

24 (יא) ומבאר בהמאמר, דעל-ידי שלעתיד-לבא
 25 תהיה ההמשכה מ'פנימיות עתיק'
 26 (אין-סוף שברישא-דלא-אתידע') שלמעלה
 27 מהמשכה שהיתה בימי שלמה, על-ידי-זה
 28 וכדאיתא ב'עץ חיים'⁶⁰, שבעלית ה'מלכות' יש ז' מדרגות. בימי שלמה היתה
 29 מדרגה הו', ולעתיד-לבא תהיה מדרגה הו'. ומהחלוקים שביניהם הוא,
 30 דבמדרגה הו', הגלוי ב'מלכות' הוא רק בט' ספירות שבה, ועד לבחינת יסוד
 31 שבה (והגלוי ב'מלכות דמלכות'⁶¹ היה על-ידי שנקללה ב'יסוד שבה).

60) שער לו (שער מיעוט הירח) פ"א.ב. 61) דכשקיימא סיהרא באשלמותא, נמשך הגילוי גם בה' ספירות האחרונות דמלכות (כולל גם מלכות שבמלכות). אלא שבימי שלמה, הגילוי במלכות דמלכות הי' ע"י שנכללה ביסוד דמלכות (המשך תער"ב כאן פשע"ד).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

45 עֲשֵׂיהָ, וְעַד לַפַּח הַפּוֹעֵל שֶׁבִּנְפָעֵל, הָאוֹר הָאֱלוּקִי שְׂמֻלּוּבֵשׁ
 46 בְּנִבְרָאִים עֲצָמָם גַּם הַנְּצוּצוֹת שֶׁנִּתְרַחֲקוּ מִ'מַּלְכוּת' וִירְדוּ מֵאֵר
 47 שְׁלֹכָן אֵין שְׂיִיכִים (מִצַּד עֲצָמָם) לְהַרְגִישׁ אֹר אֱלֹקִי,
 48 וְאֶפִּילוּ הַנְּצוּצוֹת שֶׁנִּתְרַחֲקוּ כָּל-כָּף עַד שֶׁהֵם עֲצָמָם נַעֲשׂוּ
 49 כְּמוֹ רֵעַ, וִירְדוּ מִקְדוּשָׁה לְהִיפֹךְ
 50 הַקְדוּשָׁה וּבִמְצַבֵּם הַנוֹכַחִי אֵינִם
 51 מְסוּגָלִים לְהַרְגִישׁ אֹר אֱלוּקִי גַם הֵם
 52 יִתְעַלּוּ וְיִכְלְלוּ בְּקִדְשָׁה.
 53 וְיִתִּירָה מְזָה, שְׁגָם הַגִּשְׁמִי
 54 עֲצָמוֹ (לֹא רַק הַנְּצוּצֵי הָאֱלוּקִי
 55 הַקְדוּשׁ שָׁבוּ) יִהְיֶה בְּתַכְלִית
 56 הַהֲתַאֲחָדוּת בְּאֱלֻקוֹת מְבֹלִי
 57 לְחוּשׁ עֲצָמוֹ כְּמִצִּיאוֹת עֲצָמָיִת כְּלִשְׁהִי.
 58 וְזֶה שֶׁהַגִּשְׁמִי יִהְיֶה אֹז
 59 בְּתַכְלִית הַהֲתַאֲחָדוּת וְהַבִּיטוּל
 60 לְאֱלוּקוֹת וְלֹא תִהְיֶה לוֹ כֵּל תְּחוּשָׁה שֶׁל
 61 מִצִּיאוֹת עֲצָמָיִת הוּא לֹא רַק
 62 מִפְּנֵי שֶׁאֹז יִתְגַּלֶּה כֵּחַ הָאֱלֹקִי
 63 שָׁבוּ שְׂמֵהֶּנָּה אוֹתוֹ מֵאֵין לִישׁ,
 64 גְלוּי כֵּחַ הַפּוֹעֵל שֶׁבִּנְפָעֵל,
 65 וְהַגְלוּי הַזֶּה יִגְרוּם לְנִבְרָא הַגִּשְׁמִי
 66 לְהִתְבַטֵּל לְאֱלוּקוֹת אֲלֵא שְׁגָם
 67 הַנְּפָעֵל הַנִּבְרָא הַגִּשְׁמִי עֲצָמוֹ
 68 יִהְיֶה בְּתַכְלִית הַהֲתַאֲחָדוּת עִם
 69 הָאֱלוּקוֹת. וְהַטַּעַם לְכָל זֶה לִכְךָ
 70 שֶׁהָאוֹר הָאֱלוּקִי יֵרֵד וְיֵאִיר גַּם בְּדִרְגוֹת
 71 כֹּל כֵּן נִחּוֹתוֹת הוּא (כְּמוֹבָא
 72 לְעֵיל מִהֶמְאָמְרוּ), כִּי אֹז תִּהְיֶה
 73 הַמְּשַׁכֵּת 'פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק'
 74 (אֵין-סוּף שְׁבִ'רִישָׁא-דְּלֵא-
 75 אֲתִידַע'), וְלִכֵּן יִהְיֶה אֹז
 76 הַגְלוּי גַּם בְּ'מַלְכוּת
 77 שְׁבִמְלָכוֹת', כִּי כֹאשֶׁר יֵשׁ גְלוּי
 78 מִמְקוֹר נִעְלָה בִּיחֻד, הַהֲתַגְלוֹת וְהָאֲרָה
 79 מְגִיעָה עַד לְמִטָּה בִּיחֻד וְיִתִּירָה
 80 מְזָה לֹא זֶה בְּלִבְד שֶׁתִּהְיֶה הָאֲרָה
 81 בְּבַחֲנֵיהָ הַנְּמוּכָה בִּיחֻד בְּסִפְרִית
 82 הַמַּלְכוּת עֲצָמָה (דְּבַר שֶׁלֹּא הִיָּה אֶפִּילוּ
 83 בִּימֵי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ) — גַּם לְמִטָּה
 84 בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי, בְּנְצוּצוֹת
 85 הַקְּדוּשָׁה שֶׁבְּדְבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים
 86 (גַּם בְּנְצוּצוֹת שֶׁנִּתְרַחֲקוּ), וְגַם
 87 בְּדְבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים עֲצָמָם
 88 אֶפִּילוּ בָּהֶם תִּהְיֶה הַתְּגָלוֹת אֱלוּקוֹת.

1 מעליית המלכות בדרגה זו הִיָּה עֲלֵי-יָדֵי שֶׁנִּכְלָלָה הַמַּלְכוּת עֲצָמָה
 2 בְּ'סוּד' שְׁבָהּ). וּבְמִדְרָגָה הַזֵּה, כֹּאשֶׁר עֲלִיַת הַמַּלְכוּת הִיא בְּדִרְגָה
 3 הַשְּׂבִיעִית, הַגְבוּהָה יוֹתֵר, הַגְלוּי הוּא גַּם בְּ'מַלְכוּת דְּמַלְכוּת' (כְּמוֹ
 4 שֶׁהִיא בְּמִקוּמָה, כְּפִי שֶׁהִיא מִצַּד עֲצָמָה וְלֹא כְּפִי שֶׁהִיא נִכְלָלָה בְּמִדַּת
 5 הַיְסוּד). וּבְמִשְׁיָף בְּהֶמְאָמְרוּ,
 6 שֶׁהַחֲלוּק הַהִבְרֵל דְּב' הַעֲלִיּוֹת
 7 דְּ'מַלְכוּת' (עֲלִיָּה הוּא שְׂבִימִי
 8 שְׁלֹמָה, וְעֲלִיָּה הוּא שְׂתִּהְיָה
 9 לְעֵתִיד-לְבָא) הוּא גַּם בְּנוֹגֵעַ
 10 לְהַנְּצוּצוֹת שֶׁנִּפְּלוּ לְמִטָּה,
 11 כֹּאמֹר שֶׁכֹּאשֶׁר הַהִמְשָׁכָה וְהַהֲתַגְלוֹת
 12 הִיא מִמְקוֹר נִעְלָה יוֹתֵר הִיא מְגִיעָה
 13 וּמֵאִירָה לְמִטָּה יוֹתֵר, כְּפִי שֶׁהוֹלֵךְ
 14 וּמִבָּאֵר.
 15 וְהַעֲנָן הוּא, דְּ'סוּד דְּנוֹקְבָא'
 16 בְּחִינַת יְסוּד שֶׁבְּמַלְכוּת שְׁבָה הִיא עֲלִיַת
 17 הַמַּלְכוּת בְּדִרְגָה הַשִּׁישִׁית הוּא
 18 הַתְּקַשְׁרוֹת הַמְּקַבֵּל ('מַלְכוּת')
 19 בְּהַמְּשִׁיעַ (זְעִיר-אֲנַפִּין),
 20 כְּמִבּוּאֵר בְּחִסְדוֹת שֶׁזֶה עֲנִינָה וּמִהוּתָה
 21 שֶׁל סִפְרֵת הַיְסוּד — הַהֲתַקְשְׁרוֹת
 22 וְהַהֲתַחַכְרוֹת בֵּין הַמְּשִׁיעַ (הַסִּפְרִית
 23 הַעֲלִיּוֹנוֹת) וְהַמְּקַבֵּל (הַעוֹלָמוֹת)
 24 וְ'מַלְכוּת דְּמַלְכוּת' הוּא
 25 (בְּדִרְגָף כָּלָל) כֵּחַ הַפּוֹעֵל הַבוּרָא
 26 שֶׁבִּנְפָעֵל הַנִּבְרָאִים, כִּי בְּאִמְצוּת
 27 סִפְרֵת הַמַּלְכוּת כּוֹחוֹ שֶׁל הַבוּרָא
 28 מֵתְלַבֵּשׁ וְחוֹדֵר בְּנִבְרָאִים. וְלִכֵּן,
 29 בִּימֵי שְׁלֹמָה שֶׁהַגְלוּי
 30 בְּ'מַלְכוּת' הִיָּה רַק בְּדִרְגַת
 31 הַ'מַּלְכוּת' כְּמוֹ שְׂשִׁיכַת
 32 לְזְעִיר-אֲנַפִּין, הַמִּידוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת
 33 הַנִּקְרָאוֹת 'פְּנִים קְטָנוֹת' (כִּי לְעוֹמֵת
 34 הַחַיּוֹת שֶׁבְּמוֹחַן הַעֲלִיּוֹנִים, הַחַיּוֹת
 35 שְׁבָהֶם מוֹעֵט וְ'קְטָנָה') גַּם
 36 הַהַעֲלָאָה וְהַבִּיּוּר דְּהַנְּצוּצוֹת
 37 שֶׁנִּפְּלוּ לְמִטָּה הִיָּתָה רַק
 38 בְּאוֹתָם הַנְּצוּצוֹת שְׂשִׁיכִים
 39 לְהַרְגִישׁ אֹר אֱלֹקִי⁶² אֲךָ לֹא
 40 לְמִטָּה מְזָה. וְלְעֵתִיד-לְבָא
 41 שֶׁהַגְלוּי יִהְיֶה גַּם בְּדִרְגַת
 42 הַ'מַּלְכוּת' כְּמוֹ שֶׁהִיא יִרְדֶּה
 43 לְמִטָּה לְעוֹלָמוֹת שֶׁלְמִטָּה מְעוֹלָם
 44 הָאֲצִילוֹת בְּבְרִיאָה-יְצִירָה-

(62) וע"ד אבוקה שמושכת אלי את הנצוצות (ראה לעיל ס"ז) שהוא דוקא נצוצות שלא נכבו.

פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וַיֵּשׁ לֹמֵר, דִּהַטַּעַם עַל זֶה שֶׁעַל-יְדֵי הַמְּשַׁכֵּת 'פְּנִימִיּוֹת
 2 עֲתִיק' (אֵין-סוֹף שֶׁבְּרִישָׁא-דְלָא-אֲתִידַע) יִהְיֶה גְלוֹי
 3 אֱלֹקוֹת בְּכָל מְקוֹם, וּאִפְלוּ בְּדַבְרִים הַגְּשְׁמִיִּים עִצְמוֹ, הוּא, כִּי
 4 'פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק' הוּא (בְּכָלְלוֹת) עֲצָמוֹת אֹר-אֵין-סוֹף,
 5 דְּלִגְבֵי עֲצָמוֹת אֹר-אֵין-סוֹף
 6 אֵין שׁוּם מְצִיאוֹת שְׁחוּץ 1 וַיֵּשׁ לֹמֵר, דִּהַטַּעַם עַל זֶה שֶׁעַל-יְדֵי הַמְּשַׁכֵּת
 7 מִמֶּנּוּ וְלֹא יִתְכַּן שִׁיחִיה מִשְׁהוּ, אִפְלוּ 2 פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק (אֵין-סוֹף שֶׁבְּרִישָׁא-דְלָא-
 8 נִבְרָא תַּחְתּוֹן, שִׁישָׁר מַחוּץ לַגְּבוּל 3 אֲתִידַע) יִהְיֶה גְלוֹי אֱלֹקוֹת בְּכָל מְקוֹם, הוּא, כִּי
 9 הַקְּדוּשָׁה וְלֹא יִהְיֶה תְּדוּר בְּאוּר אֱלֹקֵי. 4 'פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק' הוּא (בְּכָלְלוֹת) עֲצָמוֹת אֹר-
 10 וְאֲדַרְבָּא, אֲמַתַּת הַמְּצָאוֹ 5 אֵין-סוֹף, דְּלִגְבֵי עֲצָמוֹת אֹר-אֵין-סוֹף אֵין שׁוּם
 11 יִתְבַּרַךְ הוּא הַמְּצִיאוֹת שֶׁל כָּל 6 מְצִיאוֹת שְׁחוּץ מִמֶּנּוּ. וְאֲדַרְבָּא, אֲמַתַּת הַמְּצָאוֹ
 12 הַנְּמַצְאִים⁶³, הַמְּצִיאוֹת הָאֲמִיתִית 7 יִתְבַּרַךְ הוּא הַמְּצִיאוֹת שֶׁל כָּל הַנְּמַצְאִים⁶³, וְלִכְּן
 13 שֶׁל כָּל דְּבַר שְׂקִיִּים הוּא הַמְּצִיאוֹת שֶׁל 8 עַל-יְדֵי גְלוֹי 'פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק', יִהְיֶה נִרְגָּשׁ בְּכָל
 14 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַבּוּרָא, וּמַהוּוּ 9 דְּבַר שֶׁמְצִיאֹתוֹ הוּא אֱלֹקוֹת. וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ
 15 וּמַחִיה וּמַקִּיִּים כָּל נִבְרָא וּנִבְרָא שֶׁהוּא 10 לֹמֵר שֶׁהַעֲלוֹי בְּעוֹלָם שִׁיְהִיָּה עַל-יְדֵי הַמְּשַׁכֵּת
 16 הַמְּצִיאוֹת הָאֲמִיתִית (כִּי הַמְּצִיאוֹת שֶׁל 11 'פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק', לְגַבֵּי מִצַּב הָעוֹלָם שֶׁהִיָּה בִּימֵי
 17 כָּל הַנִּבְרָאִים תְּלוּיָה בּוֹ וּבְמִצְאוֹתוֹ, 12 שְׁלֵמָה, הוּא גַם בְּנוֹגֵעַ לְאוֹתָם הַדְּבָרִים שֶׁגַם
 18 הַמְּצִיאוֹת שֶׁלֹּא תְּלוּיָה בְּשׁוּם דְּבַר 13 בִּימֵי שְׁלֵמָה הִיָּה בְּהֵם גְלוֹי אֱלֹקוֹת. כִּי הַגְּלוֹי
 19 שְׁחוּץ מִמֶּנּוּ) וְלִכְּן עַל-יְדֵי גְלוֹי 14 שֶׁהִיָּה בִּימֵי שְׁלֵמָה (שֶׁהַגְּלוֹי אֹז הִיָּה מ'חִיצוֹנִיּוֹת
 20 'פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק', שְׂכָאמֹר הַכּוּוּנָה 15 עֲתִיק) הִיָּה כְּמוֹ דְּבַר נֹסֶף עַל הַדְּבָרִים שֶׁבְּהֵם
 21 לְהַתְּגַלּוֹת עֲצָמוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ 16 נִמְשָׁךְ הַגְּלוֹי, וְהַגְּלוֹי שִׁיְהִיָּה לְעֵתִיד-לְבָא בְּכָל
 22 הוּא שְׂתַּחֲיָה בִּימֹת מִשְׁחִיָּה 'הִיָּה 17 דְּבַר, הוּא שִׁיְתַּגְּלָה אֹז הַמְּצִיאוֹת שֶׁלֹּא גּוֹפָא.
 23 נִרְגָּשׁ בְּכָל דְּבַר שֶׁמְצִיאֹתוֹ 18 (יב) וַזֶּהוּ "וַחֲסִידֵיךְ יִבְרַכּוּכָהּ", שֶׁהַמְּשַׁכֵּת
 24 הוּא אֱלֹקוֹת. 19 בְּמַלְכוּת' ("יִבְרַכּוּ כָּה") שֶׁנִּמְשַׁכֵּת
 25 עַל-יְדֵי "חֲסִידֵיךְ" הוּא בְּאִפְּן שֶׁל חֲסֵד, הַפְּלַגַּת 20
 26 הַמְּשַׁכֵּת עֲתִיק' הוּא גַם בְּנוֹגֵעַ 21 הַטּוֹב. דְּנוֹסָף לְזֶה שֶׁהֵם מִמְּשִׁיכִים בְּמַלְכוּת'
 27 הַמְּשַׁכֵּת עֲתִיק', לְגַבֵּי מִצַּב הָעוֹלָם 22 הָאוֹרוֹת שֶׁנִּסְתַּלְּקוּ מִמֶּנָּה, שֶׁעַל-יְדֵם נִתְּמַלֵּא
 28 בִּימֹת מִשְׁחִיָּה, לְגַבֵּי מִצַּב הָעוֹלָם 23 הַחֲסָרוֹן שֶׁלָּהּ, הֵם מִמְּשִׁיכִים בְּהַ עֲנָן הַעֲשִׂירוֹת
 29 שֶׁהִיָּה בִּימֵי שְׁלֵמָה, שְׂאוּ הִיָּתָה 24 שֶׁלְּמַעְלָה מִמְּלוֹי הַחֲסָרוֹן, 'עֲתִיק'. וַיִּתְּרָה מְזָה,
 30 הָאֵרָה מִבְּחִינַת 'עֲתִיק' אֵךְ לֹא 25 שֶׁמְשִׁיכִים בְּהַ גַם הַגְּלוֹי שֶׁלְּמַעְלָה מִבְּחִינַת
 31 מ'פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק' הוּא גַם בְּנוֹגֵעַ 26 עֲשִׂירוֹת, 'פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק'. וּמִבְּאֵר בְּהַמְּאָמֵר, דִּזֶּה
 32 לְאוֹתָם הַדְּבָרִים שֶׁגַם בִּימֵי 27 שֶׁהַמְּשַׁכֵּת זֹו נִמְשַׁכֵּת עַל-יְדֵי "חֲסִידֵיךְ" (דְּוָקָא)
 33 שְׁלֵמָה (שֶׁהַגְּלוֹי אֹז הִיָּה 28 הוּא מִצַּד שְׁנֵי עֲנִינָים. מִצַּד הַבְּטוּל שֶׁלָּהֶם,
 34 הוּא שְׂתַּחֲיָה בִּימֹת מִשְׁחִיָּה (עֲתִיק) הִיָּה כְּמוֹ 29 כְּמֵאמֵר הַזֶּה (הוּבָא לְעֵיל סְעִיף ה) אֵיזְהוּ חֲסִיד
 35 וַיִּתְּרוֹן. כִּי הַגְּלוֹי שֶׁהִיָּה בִּימֵי 30 הַמִּחִיצוֹנִיּוֹת עֲתִיק) הִיָּה כְּמוֹ
 36 שְׁלֵמָה (שֶׁהַגְּלוֹי אֹז הִיָּה 31 דְּבַר נֹסֶף עַל הַדְּבָרִים שֶׁבְּהֵם
 37 מ'חִיצוֹנִיּוֹת עֲתִיק) הִיָּה כְּמוֹ 32 נִמְשָׁךְ הַגְּלוֹי, וְלֹא חָדַר בְּפִנִּימִיּוֹת
 38 דְּבַר נֹסֶף עַל הַדְּבָרִים שֶׁבְּהֵם 33 הַמְּשַׁכֵּת הַגְּלוֹי, וְלֹא חָדַר בְּלַחֵי נִפְרַד
 39 נִמְשָׁךְ הַגְּלוֹי, וְלֹא חָדַר בְּלַחֵי נִפְרַד 40
 41 מִעֲצָם מִצִּיאוֹתָם וְהַגְּלוֹי שִׁיְהִיָּה 41 מִעֲצָם מִצִּיאוֹתָם וְהַגְּלוֹי שִׁיְהִיָּה
 42 לְעֵתִיד-לְבָא בְּכָל דְּבַר, הוּא 42 לְעֵתִיד-לְבָא בְּכָל דְּבַר, הוּא
 43 שִׁיְתַּגְּלָה אֹז הַמְּצִיאוֹת שֶׁלֹּא 43 שִׁיְתַּגְּלָה אֹז הַמְּצִיאוֹת שֶׁלֹּא
 44 גּוֹפָא וַיִּתְּבַרֵר כִּיצַד הָאֲמַתַּת הַפְּנִימִית 44 גּוֹפָא וַיִּתְּבַרֵר כִּיצַד הָאֲמַתַּת הַפְּנִימִית

(63) רמב"ם ריש הל' יסודי התורה. (64) פ"י (טו, ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עבודתם של "חסידים" היא מבחינת העצם שלמעלה
 2 מההפשטות (מציאות היינו למעלה מגדרי המציאות), 'עתיק',
 3 ויתירה מזה — 'פנימיות עתיק'.
 4 [וזהו הפירוש הפנימי בדברי חכמינו ז"ל איזהו חסיד שמתחסד עם
 5 קונו, וכביכול עושה חסד עם הקדוש
 6 ברוך הוא ופרש ב'תקוני זהר' 1 שלמעלה מההפשטות (מציאות), עתיק, ויתירה
 7 עם קו דיליה. דמהבאורים 2 מזה - 'פנימיות עתיק'. [וזהו איזהו חסיד
 8 אחד ההסברים בקשר דשני 3 שמתחסד עם קונו, ופרש ב'תקוני זהר' עם קו
 9 הענינים הוא, דעל-ידי שהוא 4 דיליה. דמהבאורים בקשר דשני הענינים הוא,
 10 מתחסד עם קונו, שעבודתו 5 דעל-ידי שהוא מתחסד עם קונו, שעבודתו היא
 11 היא לא בשביל עצמו אלא 6 לא בשביל עצמו אלא לצרף גבוה, לכן בכחו
 12 לצרף גבוה, לכן בכחו 7 להתחסד עם קו דיליה, שההמשכה ב'מלכות'
 13 להתחסד עם קו דיליה, הקו 8 [קו דיליה] תהיה (לא רק באפן של צדקה, מלוי
 14 [מקום המשכן והדירה) שלו 9 החסרון, אלא) באפן של חסד - עשירות
 15 שההמשכה ב'מלכות' (קו 10 ולמעלה מעשירות). ועוד ענין בהשיכות
 16 דיליה) תהיה (לא רק באפן 11 דהמשכת 'פנימיות עתיק' ל"חסידים", דענין
 17 של צדקה, מלוי החסרון, 12 החסידות הוא שכחות הטבעיים נעשים כחות
 18 אלא) באפן של חסד - 13 אלקיים⁶⁵, והחדוש בעולם שיהיה לעתיד-לבא
 19 עשירות ולמעלה מעשירות. 14 על-ידי המשכת 'פנימיות עתיק' הוא "אז אהפך
 20 ועוד ענין בהשיכות 15 אל עמים"⁶⁶ [שהברור בימי שלמה הנה על-ידי
 21 דהמשכת 'פנימיות עתיק' 16 שהאור דלמעלה משך אליו את הנצוצות
 22 ל"חסידים", נוסף על הענין 17 שבעמים (פנ"ל), ולעתיד-לבא יהפכו הם עצמם
 23 הראשון, הביטול דענין החסידות 18 לקדשה], על-דרך שכחות הטבעיים נהפכים
 24 הוא שכחות הטבעיים שמצד 19 ונעשים כחות אלקיים.
 25 עצמם ומהותם הם רחוקים מאלקות 20 ולכאורה משמע, שההמשכה ד'פנימיות
 26 נהפכים והם נעשים כחות 21 עתיק' הוא על-ידי הבטול
 27 אלקיים⁶⁵, והחדוש בעולם 22 ד"חסידים", וזה שעל-ידי המשכת 'פנימיות
 28 שיהיה לעתיד-לבא על-ידי 23 עתיק' יהיה "אהפך אל עמים" הוא על-ידי
 29 המשכת 'פנימיות עתיק' הוא 24 שהכחות הטבעיים דהחסידים נעשים כחות
 30 בלשון הכתוב "אז אהפך אל 25 אלקיים. וצריך להבין, דלכאורה, זה שעל-ידי
 31 עמים"⁶⁶ [שהברור בימי 26 המשכת גלוי 'פנימיות עתיק' יהיה "אהפך אל
 32 שלמה הנה על-ידי שהאור 27 עמים", אין זה ענין נוסף על הגלוי אלא נכלל
 33 דלמעלה משך אליו את 28 בגלוי עצמו, דכיון שאמתת המצאו יתברך היא
 34 הנצוצות שבעמים (פנ"ל), 29 המציאות של כל הנמצאים, לכן על-ידי הגלוי ד'פנימיות עתיק' יהיה נרגש
 35 כנצוצות הנכללים באבוקה גדולה 30 בכל דבר שמציאותו היא אלקות (פנ"ל סעיף יא), וכיון שעל-ידי הבטול
 36 ולעתיד-לבא יהפכו הם אומות 31 ד"חסידים" נמשך הגלוי, למה צריך גם להארתהפכא דכחות הטבעיים שלהם.
 37 העולם עצמם לקדשה], על- 32 ויש לומר, שהארתהפכא דכחות הטבעיים היא גם בשביל המשכת 'פנימיות
 38 דרך שכחות הטבעיים עצמם 33 עתיק'. והענין הוא, דכיון שאמתת המצאו יתברך היא היא אמתית המציאות
 39 שלא עבודת ה"חסידות" הם רחוקים
 40 מאלקות נהפכים ונעשים
 41 כחות אלקיים.
 42 ולכאורה משמע, שהמשעות
 43 של שני הענינים השונים בביאור
 44 הקשר של "חסידים" להמשכה זו

פדה בשלום נפשי מקרב לי כי רבים היו עמדי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אַמְתִּית הַמְצִיאוֹת הַאֲמִיתִית וְהַפְּנִימִית דָּכַל הַנִּמְצָאִים, לִכֵּן,
2 כְּשֵׁיִשְׁנָה מְצִיאוֹת (בְּאֶדָם) שְׁאִינָה אֶלְקוֹת, הוּא סִתְרִיהָ
3 לְהַגְלוֹי דְהַמְשַׁכֵּת הָעֲצָמוֹת ('פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק') בְּאוֹתוֹ אִדָם,
4 וְעַל-יְדֵי שְׁכַחוֹת הַטְּבַעִיִּים שְׁלוֹ נַעֲשִׂים כַּחוֹת אֶלְקִיִּים (דִּישׁ
5 לוֹמֵר, שְׁזָה נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי
6 שְׁנִרְגֵשׁ בּוֹ (בְּהַעֲלֵם עַל-כָּל-
7 פְּנִים) שְׁאֲמַתַּת הַמְּצָאוֹ יִתְבַּרְךָ
8 הִיא הִיא הַמְצִיאוֹת שְׁלוֹ)
9 הוּא הַמְשַׁכֵּת הַגְּלוֹי
10 דְ'פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק' וְנִמְצָא
11 שֶׁהַמִּפְךָ ("אֲתַחֲפֹא") שֶׁל הַכּוֹחוֹת
12 הַטְּבַעִיִּים לְהִיּוֹת כּוֹחוֹת אֶלְקִיִּים הוּא
13 הַגּוֹרֵם אֶת הַמְשַׁכֵּת וְהַתְּגַלּוֹת הָאֶלְקוֹת,
14 יַחַד עִם הַגּוֹרֵם הָרֵאשׁוֹן - הַבִּיטוֹל.
15 וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַדְּגֻשֵׁת
16 הַכְּתוּב וְחִסְדִּיךָ יִבְרַכְכֶּנָּה,
17 וְהַכְּתוּב אוֹמֵר "יִבְרַכְכֶּנָּה" דּוּקָא
18 לְהוֹרוֹת שֶׁהַמְשַׁכֵּת שְׁעַל-יְדֵי
19 "חִסְדִּיךָ" הִיא לֹא בְּדֶרֶךְ תְּפִלָּה אֶלָּא בְּדֶרֶךְ
20 תְּפִלָּה אֶלָּא בְּדֶרֶךְ בְּרַכָּה, כִּי
21 בְּתִפְלָה שֶׁהִיא בְּקִשְׁת הָאֶדָם
22 שִׁישְׁפִיעֵנו לוֹ מִלְּמַעְלָה, נִרְגֵשׁ
23 שֶׁהָאֶדָם הַמְּתַפְּלֵל עֲצֵמוֹ אִינוֹ
24 אֶלְקוֹת וְהוּא זְקוּק לְהַשְׁפֵּעַ
25 מִלְּמַעְלָה. וּבִבְרַכָּה שֶׁהִיא בְּדֶרֶךְ
26 צְוִי, הַכַּח שְׁלוֹ לְצִוּוֹת הוּא
27 הָאֶלְקוֹת שָׁבוֹ הֵינּוּ שֶׁהָאֶלְקוֹת
28 חִדּוּרָה בּוֹ כַּפְּנִימִיּוֹת וְנִיכַרְתָּ בּוֹ בְּגִלּוֹי
29 וְהִרִי זֶהוּ הַעֲנִיֵן הַשְּׁנִי בְּמַעֲלַתֵם שֶׁל
30 "חִסְדִּיךָ", שֶׁהַכּוֹחוֹת הַטְּבַעִיִּים שֶׁלָּהֶם
31 הַפְּכוּ לְכוֹחוֹת אֶלְקִיִּים כִּי הָאֶלְקוֹת
32 חִדּוּרָה בְּהֵם כַּפְּנִימִיּוֹת.
33 וַיֵּשׁ לוֹמֵר, דִּזְהוֹ הַטַּעַם הַפְּנִימִי
34 לִכֵּן שְׁיִרְדַּת הַגְּשָׁמִים
35 שְׁנִמְשָׁכָה לְעוֹלָם עַל-יְדֵי רַבִּי
36 שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי הֵיטָה לֹא
37 עַל-יְדֵי צְוִי כִּפִּי שְׁהוּא בְּדֶרֶךְ כֻּלָּ
38 בְּהַמְשַׁכָּה שֶׁל בְּרַכָּה (בְּדֶרֶךְ שֶׁל "צַדִּיק
39 גּוֹזֵר וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקִיִּים") אֶלָּא
40 עַל-יְדֵי אַמְיִרַת תּוֹרָה, כִּי עֲנִיֵן
41 הַצְּוִי שְׁיָדָה דּוּקָא כְּשֶׁזֶה
42 שְׁמַצְוִים לוֹ וְהַצְּוִי מִכּוּן כֻּלְּפִי
43 הוּא מְצִיאוֹת נִבְדָּל מִהַמְצִאוֹת,
44 דְמִזְהוֹ מוֹבָן, דְּהַפְּעוּלוֹת בְּגִלּוֹי
45 שְׁנַעֲשׂוּ עַל-יְדֵי צְוִי הַצְּדִיקִים
46 (כְּמוֹ רַבִּי פְּנַחֵס בֶּן יֹאִיר

1 דָּכַל הַנִּמְצָאִים, לִכֵּן, כְּשֵׁיִשְׁנָה מְצִיאוֹת (בְּאֶדָם)
2 שְׁאִינָה אֶלְקוֹת, הוּא סִתְרִיהָ לְהַגְלוֹי דְהַמְשַׁכֵּת
3 הָעֲצָמוֹת ('פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק'), וְעַל-יְדֵי שְׁכַחוֹת
4 הַטְּבַעִיִּים שְׁלוֹ נַעֲשִׂים כַּחוֹת אֶלְקִיִּים (דִּישׁ לוֹמֵר,
5 שְׁזָה נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי שְׁנִרְגֵשׁ בּוֹ (בְּהַעֲלֵם עַל-כָּל-
6 פְּנִים) שְׁאֲמַתַּת הַמְּצָאוֹ יִתְבַּרְךָ הִיא הִיא הַמְצִיאוֹת
7 שְׁלוֹ) הוּא הַמְשַׁכֵּת הַגְּלוֹי דְ'פְּנִימִיּוֹת
8 עֵתִיק'.
9 וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַדְּגֻשֵׁת הַכְּתוּב וְחִסְדִּיךָ
10 יִבְרַכְכֶּנָּה, שֶׁהַמְשַׁכֵּת שְׁעַל-יְדֵי
11 "חִסְדִּיךָ" הִיא לֹא בְּדֶרֶךְ תְּפִלָּה אֶלָּא בְּדֶרֶךְ
12 בְּרַכָּה, כִּי בְּתִפְלָה שֶׁהִיא בְּקִשְׁת הָאֶדָם שִׁישְׁפִיעֵנו
13 לוֹ מִלְּמַעְלָה, נִרְגֵשׁ שֶׁהָאֶדָם הַמְּתַפְּלֵל אִינוֹ
14 אֶלְקוֹת. וּבִבְרַכָּה שֶׁהִיא בְּדֶרֶךְ צְוִי, הַכַּח שְׁלוֹ
15 לְצִוּוֹת הוּא הָאֶלְקוֹת שָׁבוֹ. וַיֵּשׁ לוֹמֵר, דִּזְהוֹ
16 שְׁיִרְדַּת הַגְּשָׁמִים שְׁנִמְשָׁכָה עַל-יְדֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן
17 בֶּן יוֹחָאי הֵיטָה לֹא עַל-יְדֵי צְוִי אֶלָּא עַל-יְדֵי
18 אַמְיִרַת תּוֹרָה, כִּי עֲנִיֵן הַצְּוִי שְׁיָדָה דּוּקָא כְּשֶׁזֶה
19 שְׁמַצְוִים לוֹ הוּא מְצִיאוֹת נִבְדָּל מִהַמְצָאוֹת, דְמִזְהוֹ
20 מוֹבָן, דְּהַפְּעוּלוֹת בְּגִלּוֹי שְׁנַעֲשׂוּ עַל-יְדֵי צְוִי
21 הַצְּדִיקִים (כְּמוֹ רַבִּי פְּנַחֵס בֶּן יֹאִיר שְׁצִוָּה לְהַנְהִיר
22 שִׁיחֲלַק אֶת מִימְיוֹ), דְּהַגֵּם שְׁרָצוֹן הַצְּדִיקִים הוּא
23 רָצוֹן הַקֶּבֶ"ה, וּמִכְּלִ-מְקוֹם הֵיוּ צְרִיכִים לְצִוּוֹת
24 שְׁיִהְיֶה כְּרָצוֹנָם, הוּא מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹלָם (בְּהַרְגָּשְׁתּוֹ)
25 הוּא מְצִיאוֹת לְעֲצָמוֹ. וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לוֹמֵר,
26 שְׁעַל-יְדֵי שְׂרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי אִמֵּר דְּרוֹשׁ
27 בְּפְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, נִמְשָׁךְ גְּלוֹי הָעֲצָמוֹת, דְּאֲמִיתַת
28 הַמְּצָאוֹ יִתְבַּרְךָ הִיא הַמְצִיאוֹת דְּכָל הַנִּמְצָאִים,
29 וְלִכֵּן עַל-יְדֵי אַמְיִרַת הַדְּרוֹשׁ יִרְדוּ הַגְּשָׁמִים
30 מִעֲצָמָם, בְּלִי צְוִי. וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ
31 לְהַמְשַׁכָּה שְׁעַל-יְדֵי הַבְּרַכָּה דְ'חִסְדִּיךָ
32 יִבְרַכְכֶּנָּה", שְׁאִין צְרִיכִים לְצִוּוֹת שֶׁתְּהִיָּה הַמְשַׁכָּה (כְּפִנ"ל סֵעִף ד), כִּי הַבְּרַכָּה
33 דְ'חִסְדִּיךָ יִבְרַכְכֶּנָּה" (יִבְרַכּוּ כֹּהֵ) הוּא הַמְשַׁכֵּת 'פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק' בְּמִלְכוּת,
34 וּבְדִרְגָּא זֹו אִין שְׁיָדָה צְוִי.
35 יַזְהוֹ פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי, בְּשָׁלוֹם דּוּקָא, וְהֵינּוּ שֶׁהַפְּדִיָּה הִיא בְּתַכְלִית

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 נשָׂאָר שׁוּם מִנְגַד כָּלָל כִּי גַם הוּא נִהְפֵךְ לְקִדּוּשָׁה. לֹא כְמוֹ שֶׁהָיָה
 2 בְּנִסְיַעַת הָאָרוֹן דְּמִשָּׁה שְׁנֶאֱמַר עַל זֶה "קוּמָה הַיּוֹי וְיַפּוּצוּ
 3 אוֹיְבֶיךָ וְיִנּוּסוּ מִשְׁנֵאֵיךָ מִפְּנֵיךָ", שֶׁהַבְּרוּר הָיָה בְּדֶרֶךְ
 4 מִלְחָמָה וְלָכֵן נִשְׂאָר מְצִיאוֹת שֶׁל אוֹיְבִים וְשׁוֹנְאִים שֶׁגַם לֵאחֹר
 5 הַבִּירוּר נוֹתְרוּ מִנְגָדִים אֲלָא שֶׁהָיָה
 6 בְּאִפְסָן דְּ"יַפּוּצוּ" וְ"יִנּוּסוּ", 1
 7 וְגַם לֹא כְמוֹ שֶׁהָיָה בִימֵי
 8 שְׁלֹמֹה, דְּאָף שֶׁהַבְּרוּר הָיָה
 9 בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא, לֵאל מִלְחָמָה וְלֵאל
 10 מִגַע יִשִׁיר עִם הַמְנַגֵּד מִכָּל-מְקוֹם
 11 נִתְבָּרְרוּ רַק נְצוּצוֹת אֱלוֹ
 12 שֶׁהָיָה בָהֶם אֵיזָה עֲנָן שֶׁל
 13 אֹר, וְהָיָה לָהֶם יֵחַס כְּלִשְׁהוּ לֵאדוֹרֹת
 14 הָעֲלִיוֹנִים שֶׁנִּתְגַּלוּ בִימֵי שְׁלֹמֹה, אֲבָל
 15 בִירוּר בְּדֶרֶךְ "פְּדָה בְּשִׁלּוֹם" אֵינוֹ בְּאוֹפֵן
 16 כֹּחַ כִּי-אִם שְׁגָם הַנְּצוּצוֹת
 17 שְׁנִחְשְׁכוּ ("וְנִעֲשֶׂה כְמוֹ רַע", כִּאֲמֹר
 18 לְעִיל) יִכְלָלוּ בְּקִדְשָׁה. וְיִתְרָה
 19 מִזָּה, שְׁגָם הַנְּבִרָא, הַנּוֹפֵעַ
 20 עֲצָמוֹ (לֹא רַק כַּחַּ הַפּוֹעֵל כֹּחַ
 21 הַבּוֹרָא אֱלוֹקֵי שְׁבוֹ) יִהְיֶה
 22 בְּתַכְלִית הַהֲתַאֲחָדוֹת עִם
 23 הָאֱלוֹקוֹת, וְכִמוֹ שֶׁהָיָה לְעִתִּיד 67
 24 כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל בְּאִיכוֹת.
 25 וְזֶהוּ מַה שֶׁכְּתוּב בְּהַמִּשְׁךְ הַפְּסוּק
 26 כִּי בְּרַבִּים הָיוּ עֲמָדִי, שְׁגָם
 27 בְּחִינַת רַבִּים, אֱלוֹ שְׁנִמְצָאִים
 28 בְּבַחֲחִינַת רִשׁוֹת הַרַבִּים, כְּמִבּוֹא
 29 בְּמֵאמְרֵי חֲסִידוֹת שִׁירֹת הַיְחִיד
 30 מוֹרָה עַל בִּיטוּל הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
 31 "חִידוֹ שֶׁל עוֹלָם", וִירִשׁוֹת הַרַבִּים"
 32 מוֹרָה עַל יִשׁוֹת וּפְרִירוֹד כְּמֵאמְרֵי
 33 רַבּוֹתֵינוּ וְ"לֵאל 68 עַל הַפְּסוּק 69
 34 "נְעִשָׂה" ("נִעֲשֶׂה אֲדָם בְּצִלְמֵנוּ
 35 כְּדִמְוֵנוּ" לְשׁוֹן רַבִּים, "נִעֲשֶׂה" אִף
 36 שְׁכִמּוּבֵן רַק הַקִּדּוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כְּעֲצָמוֹ,
 37 שְׁהוּא הַיְחִיד, הוּא הַעוֹשֶׂה כְּתוּב
 38 וְהַרְוָצָה לְטַעוֹת יִטְעָה וַיִּחְשׁוּב
 39 בְּטַעוֹת כֵּאלֵּו יֵשׁ שׁוֹתֵפִים נוֹסֵפִים
 40 בְּעִשְׂיָה, חַס וְשִׁלּוֹם, וְכֵאֵן הַחִידוּשׁ
 41 הוּא שֶׁאִפְלוֹ "רַבִּים", עֲנִיֵן הַפִּירוּד
 42 וְהִישׁוֹת, "הָיוּ עֲמָדִי",

הַשְׁלֹם וְהַשְׁלֵמוֹת, שֶׁלֹּא נִשְׂאָר שׁוּם מִנְגַד כָּלָל.
 1 לֹא כְמוֹ שֶׁהָיָה בְּנִסְיַעַת הָאָרוֹן דְּמִשָּׁה שְׁנֶאֱמַר עַל
 2 זֶה "קוּמָה הַיּוֹי וְיַפּוּצוּ אוֹיְבֶיךָ וְיִנּוּסוּ מִשְׁנֵאֵיךָ
 3 מִפְּנֵיךָ", שֶׁהַבְּרוּר הָיָה בְּדֶרֶךְ מִלְחָמָה וְלָכֵן נִשְׂאָר
 4 מְצִיאוֹת שֶׁל אוֹיְבִים וְשׁוֹנְאִים אֲלָא שֶׁהָיוּ בְּאִפְסָן
 5 דְּ"יַפּוּצוּ" וְ"יִנּוּסוּ", וְגַם לֹא כְמוֹ שֶׁהָיָה בִימֵי
 6 שְׁלֹמֹה, דְּאָף שֶׁהַבְּרוּר הָיָה בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא, מִכָּל-
 7 מְקוֹם נִתְבָּרְרוּ רַק נְצוּצוֹת אֱלוֹ שֶׁהָיָה בָהֶם אֵיזָה
 8 עֲנָן שֶׁל אֹר, כִּי-אִם שְׁגָם הַנְּצוּצוֹת שְׁנִחְשְׁכוּ
 9 יִכְלָלוּ בְּקִדְשָׁה. וְיִתְרָה מִזָּה, שְׁגָם הַנְּבִרָא,
 10 הַנּוֹפֵעַ עֲצָמוֹ (לֹא רַק כַּחַּ הַפּוֹעֵל שְׁבוֹ) יִהְיֶה
 11 בְּתַכְלִית הַהֲתַאֲחָדוֹת, וְכִמוֹ שֶׁהָיָה לְעִתִּיד 67.
 12 וְזֶהוּ מַה שֶׁכְּתוּב כִּי בְּרַבִּים הָיוּ עֲמָדִי, שְׁגָם
 13 בְּחִינַת רַבִּים, אֱלוֹ שְׁנִמְצָאִים בְּבַחֲחִינַת רִשׁוֹת
 14 הַרַבִּים, כְּמֵאמְרֵי רַבּוֹתֵינוּ וְ"לֵאל 68 עַל הַפְּסוּק 69
 15 "נְעִשָׂה" לְשׁוֹן רַבִּים, כְּתוּב וְהַרְוָצָה לְטַעוֹת
 16 יִטְעָה, "הָיוּ עֲמָדִי", שֶׁמִּתְאַחֲדִים בְּתַכְלִית
 17 הַהֲתַאֲחָדוֹת. וְזֶהוּ שְׁ"כִי בְּרַבִּים הָיוּ עֲמָדִי" הוּא
 18 נְתִינַת טַעַם עַל "פְּדָה בְּשִׁלּוֹם", שֶׁהַפְּדִיָּה בְּשִׁלּוֹם
 19 הִיא דְּוָקָא עַל-יְדֵי-זֶה שְׁגָם בְּחִינַת "רַבִּים", לֹא
 20 רַק הַנְּצוּצוֹת דְּקִדְשָׁה כִּי-אִם גַּם אֱלוֹ שֶׁהֵם
 21 בְּבַחֲחִינַת רַבִּים, הָיוּ עֲמָדִי. וְעַל-דֶּרֶךְ מֵאֲמַר
 22 רַבּוֹתֵינוּ וְ"לֵאל 70 שְׁגָם אֲנִשֵׁי אֲבִשְׁלוֹם הַתְּפִלָּה
 23 עֲבוּר דָּוִד.
 24 וְהִנֵּה 71 פְּדִיָּה זֹו הִיא עַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה שֶׁל עֶסֶק
 25 הַתּוֹרָה, גְּמִילוֹת-חֲסָדִים וְתַפְלָה בְּצַבוּר.
 26 דְּעֲנִין הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה הוּא פְּנִימִיוֹת הַתּוֹרָה,
 27 שֶׁהִיא בְּחִינַת עֵץ הַחַיִּים (לֹא כְּנִגְלָה דְּתוֹרָה שְׁנִתְלַבְּשָׁה
 28 בְּעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע כְּמִבּוֹאֵר
 29 בְּכַתְבֵי הָאֲרִיז"ל וְנִתְבָּאֵר בְּהַרְחֵבָה
 30 בְּסִפְרֵי הַתְּנִי"א) 72, הֵינּוּ שֶׁהַבְּרוּר
 31 שְׁעַל-יְדֵי פְּנִימִיוֹת הַתּוֹרָה
 32 הוּא שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ מִלְחָמָה כָּלָל
 33 (גַּם לֹא כִּי-צִיָּאת הַמְּלָךְ
 34 וְהִלִּיכְתוּ לְמָקוֹם הָאוֹיֵב) 73,
 35 לָכֵן, עַל-יְדֵי-זֶה נִעֲשָׂה
 36 הַפְּדִיָּה בְּשִׁלּוֹם, שְׁמִתְבַטֵּל
 37 מְצִיאוֹת הָאוֹיֵב לְגַמְרֵי. וְכֵן

(67) ראה בכ"ז לעיל טעפים ח. ט. יא. (68) ב"ר פ"ח, ח. (69) בראשית א, כו. (70) ירושלמי סוטה פ"א ה"ח. (71) ראה גם ד"ה פדה בשלום העת"ר בסופו (המשך תער"ב ח"ב ע' תשעה). (72) ראה בארוכה תניא אגה"ק סכ"ו. (73) כנ"ל סוף ס"ח. ויתירה מזה, ראה לעיל ס"ב בענין ירידת גשמים ע"י אמירת דרוש בפנימיות התורה, שלא הי' צריך לציווי.

פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הוא בגמילות-חסדים, שגמילות-חסדים ממשיכה
 2 מפנימיות הפתח ועד לבחינת 'מלכות דמלכות', פנ"ל
 3 וההמשכה היא כל כך נעלית שהמנגד מתבטל כלפיה. וכן הוא גם
 4 בתפלה בצבור, שתפלה בצבור היא חשובה ונעלית כמו
 5 התפלה דעשרת ימי תשובה
 6 (אפילו ביחיד), וכמאמר רבותינו
 7 ז"ל⁷⁴ על הפסוק⁷⁵ דרשו
 8 הוי' בהמצאו, כאן ליחיד
 9 כאן לצבור, הגמרא שואלת
 10 שלכאורה יש סתירה בין שני פסוקים.
 11 כתוב אחד אומר שה' אלוקינו עונה
 12 בכל קראנו אליו", היינו תמיד, וכתוב
 13 אחד אומר "דרשו ה' בהמצאו" היינו
 14 דווקא בזמן מיוחד. והגמרא עונה
 15 שליחיד ה' עונה דווקא בזמן מיוחד,
 16 בעשרת ימי תשובה, ולציבור ה' עונה
 17 תמיד ותפלה בצבור הוא
 18 המשכת פנימיות הפתח.
 19 ועל-פייזה תובן השיכות
 20 ד"פדה בשלום" גו' לפי
 21 המשמעות הפנימית של הדברים
 22 לגאלת רבנו הזקן ממאסרו
 23 שענינה הוא הפצת המענינות
 24 חוצה, כי עד המאסר היה קטרוג
 25 על הפצת פנימיות התורה, מעיינות
 26 החסידות, באופן כל כך רחב.
 27 ובגאולה מהמאסר בטל הקטרוג
 28 דענין הפצת המענינות חוצה
 29 הוא שגם בבחינת 'מלכות
 30 שבמלכות' כמו שהיא
 31 בבחינת חוצה כפי שהיא יורדת
 32 למטה לעולמות התחתונים יומ'שך
 33 לשם המענינות, לא רק

ה'מים חיים' הנמשכים מהמענינות אלא אפילו המענינות עצמם, המקורות של המים החיים הרוחניים שהיא המשכת פנימיות הפתח (מענינות) לבחינת 'מלכות שבמלכות' כו' (חוצה). וזהו הטעם לכך שעל-ידי הפצת המענינות חוצה יהיה "אתי מר דא מלכא משיחא" יבוא שגמילות-חסדים ממשיכה מפנימיות הפתח ועד לבחינת 'מלכות דמלכות', פנ"ל. וכן הוא גם בתפלה בצבור, שתפלה בצבור היא כמו התפלה דעשרת ימי תשובה, וכמאמר רבותינו ז"ל⁷⁴ על הפסוק⁷⁵ דרשו הוי' בהמצאו, כאן ליחיד כאן לצבור, ותפלה בצבור הוא המשכת פנימיות הפתח.

ועל-פייזה תובן השיכות ד"פדה בשלום" גו' לגאלת רבנו הזקן שענינה הוא הפצת המענינות חוצה, דענין הפצת המענינות חוצה הוא שגם בבחינת 'מלכות שבמלכות' כמו שהיא בבחינת חוצה יומ'שך לשם המענינות, לא רק ה'מים חיים' הנמשכים מהמענינות אלא המענינות עצמם, המשכת פנימיות הפתח (מענינות) לבחינת 'מלכות שבמלכות' כו' (חוצה). וזהו שעל-ידי הפצת המענינות חוצה יהיה "אתי מר דא מלכא משיחא" (כאגרת הקדש הידועה דהבעל-שם טוב נשמתו-עזר⁷⁶), כי הפצת המענינות חוצה הוא ענין המשכת פנימיות הפתח ומתפלל עם הצבור, אשר על-ידיזה פדאני לי ולבני מבין האמות, אשר אז והיה ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ⁷⁷, והיה הוי' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד⁷⁸.

(74) ר"ה יח, א. וש"נ. (75) ישע"י נה, ו. (76) נדפסה גם בכתר שם טוב בתחלתו. (77) זכרי' יג, ב. (78) שם יד, ט.

המשך מעמוד ג

לכתבה אודות הרגש לבה בקשר עם ההצעה, מהנכון שתדבר בזה עם החברות וידידות שלה, אלו שהתחתנו לאחרונה, שלפעמים קרובות רגש כזה רגיל הוא ויסודו, האחריות הקשורה בצעד כזה, כוונתי לחיי נשואין בכלל ולא היחס לאיש מסוים, ולפעמים מבררים שאכן כן הוא, ע"י הדבור עם מי שכבר עבר דרך שלב זה, ובענינה מיוסד עוד יותר לומר שזהו היסוד להרגשה, כיון שכותבת שיש לה הערצה ורוצה לראותו וכו' וכו'. בכל זה - יש לברר כאמור. בברכה לבשו"ט בזה וכן בעבודתה בקדש חינוך על טהרת הקדש.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
 מזכיר

בס"ד. שיחת יום ב' פרשת וישב, י"ט כסלו, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

- א. בנוגע לכל ענין אצל בני ישראל, הרי כיון שהתורה אומרת ש"המעשה הוא העיקר"¹, מובן, שכל דבר צריך לבסוף לבוא במעשה בפועל.
- ועל-אחת-כמה-וכמה כשמדובר אודות ענין הקשור עם מנהג ישראל, כמו התוועדות זו, שמנהג ישראל למעלה מ-166 שנה להתאסף ביום זה, כדי להיזכר (ולא רק במחשבה ודיבור, אלא גם לחזור) ולחיות ("איבערלעבן") את הגאולה של רבינו הזקן (שבאה בתור תוצאה, המשך וגמר למאסרו) - הרי בודאי שהכוונה והתכלית בזה שיומשך בפועל במעשה.
- ובאיזה אופן צריך להיות נמשך במעשה - הרי זה מובן מדברי בעל הגאולה והשמחה בעצמו (כפי שמזכיר כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיחה שכבר נדפסה ב'לקוטי דיבורים'²): "זה היום יוקבע למועד תמידי בישראל .. המעשה .. חקוקה בלב ישראל סבא".
- ב. ובהקדים הביאור בדיוק הלשון "חקוקה" - שהרי בדברי נשיא בישראל שנמסרו מדור לדור עד לדורנו זה, כל תיבה היא בדיוק³ - היינו שההמשכה בכל שנה ושנה היא (לא רק באופן של זכרון, כתיבה וכיו"ב, אלא) באופן של חקיקה דוקא:
- החילוק בין חקיקה לכתובה (ובפרטיות יותר: רשימה חקיקה חציבה ועשיי⁴), מובן מדברי בעל השמחה בעצמו בהדרושים⁵ שבהם מבאר החילוק שבין כתיבה לחקיקה - שבכתיבה, האותיות הם דבר בפני עצמו מהדבר שבו הן נכתבות, וכמו כאשר כותבים בדיו על הקלף או הנייר, שהדיו, שעל ידו נעשה ציור האותיות שמבטאים זכרון הדברים, הוא דבר בפני עצמו מהקלף או הנייר שעליו נכתבים הדברים; מה-שאינ-כן בחקיקה, האותיות אינן דבר בפני עצמו, אלא הם דבר אחד עם הדבר שבו הן חקוקות (אבן טובה וכיו"ב), וכמו בענין הלוחות דכתיב⁶ "חרות על הלוחות", הרי האותיות של עשרת הדברות היו דבר אחד עם הלוחות האבן שעליהם היו חקוקות.
- וכאשר רבינו הזקן, בעל הגאולה, מבטא את רצונו ותקוותו, ואומר זאת בלשון של הבטחה, שיום הגאולה יהי חקוק בלב ישראל סבא - הרי מובן, שלא די בכך שנזכרים אודותיו, אבל הוא והדבר נשארים שני דברים בפני עצמם, והיינו, שישנו האדם שנזכר על הענין, והזכרון מביא אותו לעשיית פעולות, כיון שהוא "חיי" את הזכרון, אבל אין זה "עד מיצוי הנפש"⁷, שאין זה חודר בכל מציאותו ("דורך-און-דורך"); זהו אמנם דבר שקרוב אליו, ועד שפועל בו שינוי במעשה בפועל, אבל אף-על-פי-כן, אין זה עדיין המציאות שלו ("ער אַליין").
- וכאמור, ישנה הבטחה שיום הגאולה יהי באופן של חקיקה, היינו, שזכרון המאסר והגאולה יהי במדה עמוקה כזו שיתאחד עם האדם שנזכר וחי זאת, עד שנעשה מציאות אחת עם תוכן הענין.
- ג. והחילוק בין ב' אופנים הנ"ל:
- בנוגע לדבר שקרוב אליו אבל הוא עדיין דבר בפני עצמו - צריך כל פעם להזכר ולחשוב אודותיו, ומחשבה זו מביאה אותו לעשות מה שצריך (מה-שאינ-כן בשעה שטרוד בענין אחר); אבל כשמדובר אודות עצמו, אבריו, גופו ונפשו וכל מציאותו - אין צורך במחשבה והתבוננות שמהם יבואו המסקנות והפעולות הרצויות, אלא הדבר נעשה אצלו באופן טבעי.

בלקו"ת ויקרא בהוספות נד, א. מאמרי אדה"ז ענינים ע' שפח

ואילך. ועוד.

(5) לקו"ת ר"פ בחוקותי, ור"פ חוקת. ובכ"מ.

(6) תשא לב, טז.

(7) לשון חז"ל - ספרי ואתחנן ו, ה. הובא בתניא אגה"ק ס"א

(קב, סע"ב).

(1) אבות פ"א מ"ז.

(2) שיחת ליל י"ט כסלו תרצ"ג סוס"ט (לקו"ד ח"א יט, סע"ב ואילך).

(3) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב ע' 337. ע' 340 ואילך. וש"נ.

(4) פרדס שער האותיות בסופו פכ"ז. שער אבי"ע פ"ט. הובא

1 וכפי שרואים בענין האכילה, שכאשר עובר משך זמן שלא אכל, אינו צריך להתבונן שכיון שלפי
2 השעון עברו כמה וכמה שעות שלא אכל, לכן צריך לאכול עוד הפעם, אלא בדרך ממיילא מתחיל לחוש
3 רגש של רעבון, שדוחף אותו - בדרך הטבע - לאכול, או לשנות כדי לרוות צמאונו.

4 ועד"ז בנוגע לענינים הקשורים עם י"ט כסלו כתוצאה מהמאסר והגאולה - הענינים שעבורם מסר
5 בעל הגאולה את נפשו, ובגללם הי' ענין המאסר, שהסתיים באופן של "דידן נצח"⁸ בענין הגאולה, ומאז
6 התחיל לעסוק בהם ביתר שאת וביתר עוז (כמבואר בארוכה בסיפורי ימים ההם), שנקודתם היא: הפצת
7 התורה (שבזה נכלל גם ענין המעשה בפועל, כנ"ל ש"המעשה הוא העיקר", שהרי "גדול תלמוד שמביא
8 לידי מעשה"⁹), ובפרטיות - הפצת המעיינות דפנימיות התורה, תורת החסידות, עד שיגיעו גם ב"חוצה",
9 ועל-אחת-כמה-וכמה בפנים, בעצמו ובד' אמותיו - שכל זה צריך להיות אצלו באופן של חקיקה, והיינו,
10 שאין זה באופן שצריך לישב ולהתבונן ולפעול על עצמו בדרך של שקלא-וטריא שעתה הגיע הזמן
11 להתעסק בהפצת המעיינות והפצת היהדות בכלל, אלא בדרך ממיילא נרגש אצלו שצריך להתעסק בזה.

12 וכמו שעוסק בכל הענינים הגופניים, שזוהי מציאותו - כמבואר בתניא¹⁰ ש"כבינוני . . נפש החיונית
13 הבהמית . . המלוכשת בדמו ובשרו . . היא היא האדם עצמו", היינו, שאין זה באופן שהגוף הוא הטפל,
14 אלא אדרבה, ענין הרוחניות הוא טפל אצלו. הגוף וצרכי הגוף - נרגשים אצלו, ואילו ענינים רוחניים -
15 צריך להתבונן בהם;

16 אבל בנידון-דידן, ישנה הבטחה על כל הדורות שלאחרי-זה, שתהי' "המעשה . . חקוקה בלב ישראל
17 סבא", כך, ש"בימים ההם בזמן הזה"¹¹ יקבל כל אחד על עצמו החלטות טובות, ללא צורך בהתבוננות
18 יתירה, אלא כדבר המובן מעצמו שאי אפשר להיות באופן אחר.

19 וכיון שאין זה דבר שבא על-ידי התבוננות, שהוא מדוד ומוגבל עד כמה שמגיעת ההתבוננות, ולא
20 יותר, אלא זהו דבר שבא כתוצאה ממציותו, להיותו חקוק בו - הרי מובן, שכל זמן שמציאותו קיימת,
21 יעסוק בענינים הקשורים עם הגאולה ומטרתה, שהיא לשם הפצת המעיינות חוצה.

22 ד. וכאמור לעיל - המעשה הוא העיקר:

23 לא די בלימוד פירוש דברי רבינו הזקן "חקוקה כו", אלא ענין זה צריך לבוא במעשה בפועל -
24 בתוספת חיות ואור בהפצת המעיינות חוצה, בתוככי כללות הפצת היהדות בכל מקום שידו מגעת,
25 ולעשות זאת מתוך שמחה וטוב לבב, שאז תהי' בזה הצלחה מרובה.

26 וכשם "שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה"¹¹, כך יהי' גם בדורנו זה, למטה מעשרה טפחים
27 - הצלחה מופלגה בכל הענינים שדרש בעל הגאולה ונתן כחות לקיימם בפועל,

28 שאכן יהיו נעשים בפועל ממש, ובהרחבה, ועד לאופן ד"ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"¹², "נחלה
29 בלי מצרים"¹³.

* * *

30 ה. על-פי הכלל בתורה "קשוט עצמך ואחר-כך קשוט אחרים"¹⁴, הנה כאשר תובעים שיהי' "ופרצת"
31 בכל העולם כולו, שזהו הפירוש הפשוט ד"ימה וקדמה וצפונה ונגבה" - הרי זה צריך להתחיל מבני ישראל
32 עצמם, שבשבילם נברא העולם, כמו שכתוב¹⁵ "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", "בשביל
33 ישראל שנקראו ראשית"¹⁶.

(13) שבת קיח, סע"א.

(14) ב"מ קז, סע"ב. וש"נ.

(15) בראשית א, א.

(16) פרש"י ורמב"ן עה"פ. ובכ"מ.

(8) לשון חז"ל - ויק"ר פכ"ד, ג.

(9) קידושין מ, ב. וש"נ.

(10) פכ"ט (לו, סע"א).

(11) ראה שיחת י"ט כסלו הנ"ל סי"א (לקו"ד שם כא, א).

(12) ויצא כח, יד.

והענין בזה:

1 ידוע החילוק בין ג' האבות ל"ב השבטים - כפי שמבאר בעל הגאולה ב'תורה אור'¹⁷, ש"בחינת
 2 האבות צריך להיות בכל אדם כו", מה שאין-כן "השבטים ראובן שמעון לוי .. יש לך אדם שאין בו
 3 כלל בחינות ומדרגות אלו", שהרי ישנם כאלו שהם רק משבט ראובן, וכאלו שהם רק משבט שמעון,
 4 ועל-דרך-זה בכל י"ב השבטים. והיינו, שענין ההתחלקות הוא (לא מצד ג' האבות, שהרי בני ישראל
 5 אינם נחלקים לשבט אברהם, שבט יצחק ושבט יעקב, אלא) מצד י"ב השבטים¹⁸.
 6 וי"ב השבטים נחלקים לד' דגלים, כנגד ד' רוחות העולם: שלשה פונים "ימה", שלשה פונים "קדמה",
 7 שלשה פונים "צפונה", ושלשה - "נגבה"¹⁹.
 8 ולכן, כדי לפעול את רצונו של בעל הגאולה, שיהדות ומעיינות תורת החסידות ודרכי יתפשטו באופן
 9 ד"ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה", הנה ההתחלה בזה צריכה להיות מהענין ד"ברבים היו עמדי"²⁰,
 10 היינו, שה"רבים", דקאי על בני ישראל כפי שהם באופן של התחלקות ל"ב שבטים, יהיו כולם "עמדי",
 11 שיתאחדו יחדיו כדי למלא ביחד את רצון העליון שגילה על-ידי עבדיו הנביאים²¹, ומשחרב ביהמ"ק
 12 הרי זה מתגלה ב"דבר הוי' זו הלכה"²² ששומעים מהחכמים, "עיני העדה"²³, שהם נשיאי ישראל שבכל
 13 דור ודור, כולל גם בעל הגאולה וממלאי מקומו, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר, נשיא דורנו.
 14 ובנוגע למעשה בפועל (כנ"ל) - הרי זה כדברי רבינו הזקן ב'אגרת הקודש' דיבור-המתחיל קטנתי²⁴,
 15 שכתבה מיד "אחר ביאתו מפטרבורג" (כלשון הכותרת), בנוגע לקירוב אחיהם - כל אלו ש"בשם ישראל
 16 יכונה"²⁵, ללא הבדלי חוגים ושיטות, וכפי שמסיים: "וכולי האי ואולי יתן ה' בלב אחיהם כמים הפנים
 17 וגו'" - "כולי האי ואולי" אם מיד עכשיו או ברגע שלאחרי זה, אבל בוודאי שלבסוף תתמלא הכוונה -
 18 שכל ה"רבים" יהיו "עמדי", לתכלית אחת.
 19 כלומר: מיד בצאתו לגאולה התחיל רבינו הזקן בתעמולה והשתדלות בהענין ד"פדה בשלום .. כי
 20 ברבים היו עמדי"²⁰ - לאחד את כל בני ישראל לשם מטרה אחת: "לעשות רצונך בלבב שלם"²⁶, אלא
 21 באופן שהוא מתוך אור וחיות, שנמשכים על-ידי פנימיות התורה שנתגלתה בתורת החסידות²⁷.
 22 וענין זה התבטא אחר-כך במעשה - לרכוש נפשות, לקרב רבים מישראל, ובאופן דמוסיף והולך, כדי
 23 למלא את השליחות העליונה בעלמא דין להפיץ את המעיינות, שאז יגיעו לתכלית השלימות דימות
 24 המשיח - קא אתי מר דא מלכא משיחא (כמו שכתב הבעל-שם-טוב באגרת הקודש שלו הידועה²⁸).
 25 ו. ועל-פי-זה יובן פלא גדול - סיפור שאירע מיד לאחרי הגאולה, שלכאורה אינו מובן בשכל
 26 הפשוט:
 27 ידוע²⁹ שכאשר בישרו לרבינו הזקן על יציאתו לחפשי, ושאלוהו להיכן רצונו שיוליכו אותו - נתן
 28 להם כתובת של אחד מחסידיו שדר בפטרבורג (כפי שנקראה אז): ר' מרדכי ליעפלער.
 29 - על-פי חוקי ה"צאר" נאסר על יהודים לדור בפטרבורג, מלבד אלו שהיו להם זכויות מיוחדות,
 30 מצד מסחר, עזר לממשלה, וכיו"ב. ואחד מהם הי' החסיד ר' מרדכי ליעפלער -
 31 באותו בית דר עוד יהודי שהי' מהמנגדים, ונוסח הסיפור הוא - שעל-פי טעות הוליכו את רבינו הזקן
 32 לדירה של המנגד.
 33 המנגד - שהי' בתדהמה: הוא הרי ידע כל פרטי ההלשנה, ואיך יתכן ששיחררו את רבינו הזקן -
 34 התחיל לצערו בדברים, אבל ביחד עם זה, הגיש לו כיבוד.
 35

(24) ס"ב.

(25) ע"פ לשון הכתוב - ישע"י מד, ה.

(26) נוסח ברכות ק"ש, ותפלת העמידה דימים הנוראים.

(27) ראה אג"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"א ע' רנט ואילך. וש"נ.

(28) כש"ט בתחלתו. ובכ"מ.

(29) בית רבי ח"א פי"ז.

(17) ר"פ וארא.

(18) ראה גם לקו"ש חל"ה ע' 152. וש"נ.

(19) ע"פ לשון הכתוב - מלכים-א ז, כה.

(20) תהלים נה, יט. וראה לקמן ס"ז. וש"נ.

(21) ע"פ לשון הכתוב - עמוס ג, ז.

(22) שבת קלח, ב.

(23) שלח טו, כד. וראה תניא אגה"ק סי"ד.

1 מצב זה נמשך משך זמן - שעות אחדות (כפי שמספר רבינו נשיאנו³⁰), עד שחסידיהם התחילו לחפש
 2 את רבינו הזקן, שהרי שמעו ששיחררו אותו, ואם-כן היכן הוא נמצא, עד שמצאו אותו בדירת המנגד.
 3 וכאשר החסידים רצו שרבינו הזקן יצא מיד מביתו של המנגד, ורצו גם "לשלם" לו על כך שציער
 4 את רבינו הזקן במשך כמה זמן - אמר להם רבינו הזקן שלא יציערו אותו, וכדי ליתן כבוד לאכסניא,
 5 שתה שם כוס תה (שכיברו בה), ואחר-כך הלך משם.

6 עד כאן סיפור המעשה.

7 ז. ולכאורה אינו מובן כלל:

8 כל ענין המאסר והגאולה ה' בהשגחה פרטית. וכידוע הסיפורים בזה - הן בנוגע לענין המאסר, שהי'
 9 מצד הקטרוג למעלה על כך שמגלים רזי תורה לכל אחד ואחד³¹ (ועוד זאת, שכאשר מגלים כבר, אין
 10 זה באופן של הבנה והשגה לכל אחד ואחד, כפי שיתבאר לקמן); ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לענין
 11 הגאולה שהי' באופן של נס שלמעלה מדרך הטבע, כמו-שכתב בעל הגאולה באגרת שכתב להרה"צ ר'
 12 לוי יצחק מבארדיטשוב ולעוד כמה גדולים בימיו, לבשר להם אודות הגאולה³²: "הפלה ה' והגדיל
 13 לעשות בארץ". ולכן ישנם כמה מאמרי חסידות שנאמרו בי"ט כסלו שמתחילים "ברוך שעשה נסים"³³.

14 ואם-כן איך יתכן שלאחרי שהגאולה היתה באופן ש"הפלה ה' והגדיל לעשות בארץ" - תהי' טעות
 15 מצד בני אדם, ויוליכו אותו לא למקום שהוצרך לילך אליו?!

16 ועל-כן-צריך-לומר, שגם מאורע זה שייך לגאולה.

17 אבל לכאורה אינו מובן: היכן הוא ענין הגאולה במאורע שהולינו אותו לדירת המנגד, שציערו בדברים
 18 - אדרבה: לכאורה זהו המשך של ענין הגלות, ויתירה מזה - גלות קשה יותר, שהרי עד עתה הי' בגלות
 19 אצל גוים, וכאן הי' במצב של צער אצל יהודי, וכדברי רבינו הזקן³⁰, שבמשך השעות שהי' אצל המנגד
 20 הצטנר יותר משיבתו במבצר הפטרופבלי במשך כמה-וכמה ימים!

21 ובהכרח לומר שבשלב זה היתה כבר הגאולה (ולא שעדיין נמשך ענין המאסר) - שהרי רבינו הזקן
 22 כותב באגרת שלו³⁴: "כשקריתי בספר תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי .. יצאתי בשלום", היינו,
 23 שנסתיים המאסר והיתה הפדי' בשלום, כך, שגם המאורע שישב לאחרי-זה כמה שעות בבית המנגד קשור
 24 ושייך לענין הגאולה.

25 ת. וההסברה בזה - על-פי האמור לעיל:

26 החידוש בגאולת רבינו הזקן הוא - "פדה בשלום", היינו, שאין זה באופן שהיו שני צדדים, וצד אחד
 27 ניצח, אלא הפדי' היתה באופן ששני הצדדים - "ברבים" - "היו עמדי".

28 ולכן, כשבאה הגאולה לידי פועל, הנה התחלת הגאולה ועיקרה נתגלתה בדירת המנגד, ובאופן שהגיש
 29 כיבוד לשם הגאולה!

30 - הסדר הוא אמנם באופן ד"מעט מעט אגרשנו"³⁵, ואי אפשר שיתהפך לפתע מן הקצה אל הקצה
 31 (אלא-אם-כן בדרך הוראת שעה בלבד), ולכן הי' צורך במשך זמן של שעות אחדות עד שענין הגאולה
 32 יחדור בכל מציאותו ("דורך-אין-דורך") עד שיתבטל מתורת מנגד ("אויס מנגד");

33 אבל מיד בהתחלת הגאולה - בשעה שנפתחה הדלת בדירת המנגד, וראה שרבינו הזקן יצא לחירות,
 34 והגיש לו כיבוד - באה לידי ביטוי נקודת הגאולה של רבינו הזקן, שאינה באופן של נצחון המלחמה

30 שיחת י"ט כסלו תרצ"ג ס"כ (לקו"ד ח"א כט, א. תורת מנחם - רשימת היומן ס"ע דש ואילך).

31 ב"ר שם רפט"ז בהערה ב. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ט ס"ע 224 ואילך. וש"נ.

32 אג"ק שלו ח"א ע' צז ואילך. וש"נ.

33 שיחת י"ט כסלו הנ"ל ס"א (לקו"ד ח"א כט, א. תורת

מנחם שם ס"ע שה) - משנת תק"ס. תרל"ד (סה"מ תרל"ד ריש ע' עו). תרנ"ה (סה"מ תרנ"ה ע' נט ואילך). תרס"ד (סה"מ תרס"ד ע' קכט ואילך). וראה תורת מנחם - התוועדויות ח"ג ע' 161 בשוה"ג.

34 אג"ק שם (נעתק ב"היום יום" יט כסלו).

35 משפטים כג, ל.

1 (כמו שהיתה ביחס ל"צאָר"), אלא באופן ד"ברבים היו עמדי" (שזהו האופן השייך לבני-ישראל, כנ"ל)
 2 מדברי רבינו הזקן ב'אגרת הקודש' ד"ה קטנת²⁴ בנוגע ל"אחיהם" - שהראשון שהכיר בענין הגאולה
 3 והגיש כיבוד לשם זה, הי' זה שעדיין הי' במעמד ומצב של מנגד.
 4 ט. וזוהי גם הוראה בנוגע למעשה בפועל (כאמור לעיל):
 5 סדר ההנהגה בעבודה דהפצת המעיינות והיהדות הוא - לא באופן שרוצה לעסוק לכדו, ועינו צרה
 6 בשל אחרים, וכפי שנקרא במדינה זו: "קאָפּירייט", שלא להניח למישהו אחר לגשת אל העבודה, אלא
 7 אדרבה - תיכף מלכתחילה מקרבים ומושכים אחרים, שגם הם (יהיו לא רק מקבלים, אלא) יצטרפו ויהיו
 8 שותפים בעבודה דהפצת המעיינות חוצה, שזהו תוכן הענין ד"ברבים היו עמדי".
 9 ובאופן שצריך לקרב ולמשוך לא רק מדגל אחד, שני דגלים או שלשה דגלים, אלא מכל ארבעת
 10 הדגלים, שהם כוללים כל י"ב השבטים.
 11 ובפרט כאשר מדובר (לא אודות התחלת הגאולה, אלא) אודות העבודה בדורות שלאחרי-זה, עד
 12 לדורנו זה - שמנגדים אמיתיים לא קיימים, ולא יכולים להיות³⁶:
 13 ההתנגדות בשעתה היתה מצד טעם - כיון שחששו שדרך זו תביא במשך הזמן לידי "קולות" בקיום
 14 התומ"ץ; אבל עכשיו רואים כולם שתורת החסידות מביאה (לא לידי "קולות", אלא אדרבה) לידי
 15 "חומרות".
 16 וכמודגש גם בקביעות השם - כמדובר כמה פעמים³⁷, שלכאורה, על-פי שכל הפשוט, כיון שהחסידים
 17 הם אלו שחידשו דבר, היו צריכים לקרוא אותם בשם "מנגדים", ואילו הקודמים, שאוחזים בקיום התורה
 18 ומצוות כבעבר, היו צריכים להקרא בשם "חסידים". אבל בפועל הי' להיפך - סדר לימוד זה וסדר
 19 הנהגה זו נקרא מלכתחילה בפי כל ישראל בשם "חסידות". וכפי שרואים במשך כל ה-167 שנים, שכאשר
 20 מתארים מישהו בשם "חסיד", הנה מסתמא הוא מניח שתי זוגות תפילין, מתפלל באריכות, ציציותיו
 21 ארוכות, ומהדר לאכול "גלאַט כשר", וכיו"ב³⁸ - היפך טעם ההתנגדות!
 22 ואם-כן הרי זה על-דרך שמצינו בגמרא³⁹ שכאשר גוזרים גזירה באופן של מילתא בטעמא, הנה
 23 כשבטל הטעם בטלה הגזירה (ואם היו רוצים שהגזירה תישאר לעולם, לא היו מגלים את טעם הגזירה).
 24 אלא מאי - ישנם כאלו שאינם יודעים אודות עבודה זו, או שאינם יודעים אודות היוקר שלה, או
 25 שנדמה להם שהם עוסקים בעבודה שהיא חשובה וטובה ומתאימה יותר עבורם.
 26 ובזה מתבטאת ראשית העבודה ושרשה ועיקרה - כפי שרצה בעל הגאולה, ורוצה גם עתה, שיזכרו
 27 על זה ביום הגאולה, ומיום זה והלאה יתחילו לעסוק בזה ביתר שאת וביתר עוז - לקרב לעבודה דהפצת
 28 היהדות והמעיינות (לא רק בתור מקבלים, אלא גם) בתור משפיעים ועוזרים את כל אשר בשם ישראל
 29 יכונה, וקירוב זה צריך להיות בדרכי נועם ודרכי שלום, באופן ד"מיין מקרבת"⁴⁰.
 30 י. והרי הובטחנו ש"לב ישראל ער הוא":
 31 גם כאשר "אני ישנה"⁴¹, בגלותא⁴², וגם אלו שלעת-עתה שרויים בגלות של התעסקות במסחר
 32 ("ביזנעס"), או בגלות מצד הענינים שבסביבתם, ולכן נדמה להם ש"להקב"ה לתורתו ולמצוותיו"
 33 (כהמשך לשון המדרש⁴³) אין להם עדיין שייכות עמוקה, ויוצאים ידי חובתם בשבת ויום-טוב ובזמני
 34 התפילה והתורה בפרט - הנה כאשר מגיעים אליהם בדרכי נועם ומתוך אהבת רעים, אהבת ישראל
 35 אמיתית, אזי "לב ישראל ער הוא",

36 ראה גם שיחת י"ט כסלו תשכ"ג ס"ו (תורת מנחם - התוועדויות חל"ה ע' 255).
 37 ראה תורת מנחם - התוועדויות ח"ב ע' 78. וש"נ.
 38 ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"ט ריש ע' 297. וש"נ.
 39 ראה ע"ז לה, א ואילך ובפרש"י. וראה גם שיחת י"ט כסלו תשי"ב ס"ד (תורת מנחם - התוועדויות ח"ד ס"ע 190).
 40 ויש"נ.
 41 סוטה מז, א. וש"נ.
 42 שה"ש ה, ב.
 43 זח"ג צה, א.
 44 ראה שהש"ר עה"פ (פ"ה, ב (א)). יל"ש עה"פ (רמז תתקפח). ועוד.

1 ובודאי יתעוררו ליטול חלק ולהשתתף בעבודה והשליחות של רבינו הזקן - להפיץ תורה ומצוותי
 2 בכל מקום שבו נמצא איש ישראל, עד לקצוי תבל, ולעשות זאת (לא כפי שעושים דבר בדרך כפי', שאז
 3 העשי' היא רק כדי לצאת ידי-חובה, אלא) מקרב ולב עמוק, מעומק הלב היהודי, שאז מגיעים בודאי
 4 ללבנו של זה שרוצים להשפיע עליו⁴⁴, ונעשים "כאיש אחד חברים"⁴⁵.
 5 וכאשר "כולנו כאחד" אזי "ברכנו אבינו"⁴⁶ - שממשיכים ברכתו של הקב"ה, ברכה רבה ממקור
 6 הברכות, עד למטה מטה - שתהי' הצלחה בעבודה דהפצת המעיינות והיהדות בכלל, באופן ד"ופרצת"⁴⁷,
 7 עד ל"נחלה בלי מצרים"¹³.

* * *

8 יא. בנוגע להפירוש ד"ברבים היו עמדי"²⁰, הרי הפירוש הפשוט ("אין מקרא יוצא מידי פשוטו"⁴⁷)
 9 על-פי נגלה, הוא - כדברי הגמרא⁴⁸ בנוגע למלחמת דוד עם אבשלום, שגם אנשי אבשלום, אף שהיו
 10 במחנה של אבשלום, ולעיני בשר לחמו נגד דוד, הנה בלבם פנימה "היו עמדי", שהיו מתפללים לנצחוננו
 11 של דוד, ובמשך הזמן בא הדבר בגילוי.

12 ובהתאם לכך רצה גם רבינו הזקן לפעול את הענין ד"ברבים היו עמדי" - שיהיו "כל איש ישראל
 13 גו' חברים"⁴⁵, כמבואר ב'אגרת הקודש' דיבור-המתחיל קטנתי בנוגע לאופן ההנהגה ביחס לאחיהם,
 14 "בלתי רום לבכם מאחיהם כו' ולא להרחיב עליהם פה או לשרוק עליהם ח"ו", וכדברי רבינו נשיאנו⁴⁹:
 15 אפילו לא שריקה של קדושה, ומסיים, "וכולי האי ואולי כו'" (כנ"ל ס"ה).

16 ועל-פי-זה מובן גם איך יתכן שבנוגע למלוכה של ה"צָאָר" הי' ענין של אתהפכא מן הקצה אל הקצה,
 17 שתמורת זה שהיתה סכנה של עונש שאין למטה ממנו בתור מורד במלכות, היתה גאולה באופן ש'הפלה
 18 ה' והגדיל לעשות בארץ", ובאופן שגם "בעיני כל השרים וכל העמים .. יפלא הדבר .. וענו ואמרו כו"
 19 שזהו ענין שלמעלה מדרך הטבע (כמו שכתב רבינו הזקן באגרת הקודש הנ"ל³²) - כי, אומות העולם
 20 אינם בעלי-בחירה, ולכן, כאשר בין בני-ישראל התחרטו על כל הענין שהביא לידי המאסר (כפי שסיפר
 21 רבינו נשיאנו), הרי זה פעל למעלה וגם למטה, שנעשה הענין דאתהפכא, דכיון שבטלה הסיבה, נתבטל
 22 גם המסובב ממציאותו.

23 ומזה באה גם ההוראה בנוגע לפועל - כאמור לעיל שישנה ההבטחה שכל אלו שיגשו אליהם בדרך
 24 המתאימה, אזי יצטרפו גם הם ליטול חלק בעבודתו של רבינו הזקן, לפעול שיהי' "פדה בשלום", כפירוש
 25 הגמרא⁵⁰ דקאי על "העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור", ועל-ידי-זה יקויים סיום מאמר
 26 הגמרא: "מעלה אני עליו כאילו (ואחר-כך נעשה גם בפועל) פדאני לי ולבני מביין אומות העולם",
 27 בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, בקרוב בימינו ממש.

* * *

28 יב. דובר אודות דברי רבינו הזקן ב'אגרת הקודש' דיבור המתחיל קטנתי²⁴, שיעקב הי' "קטן .. במאד
 29 מאד בעיניו מחמת ריבוי החסדים כי במקלי כו'", ואינו מביא (העיקר) סיום הכתוב⁵¹ "ועתה הייתי לשני
 30 מחנות" - על-פי מה-שכתב ה'צמח צדק'⁵² ב'אור התורה'⁵³ בשם השל"ה⁵⁴, ש"כי במקלי" ראשי תיבות

(51) וישלח לב, יא. - פסוק בפרשה שקראו ביום השבת

שלפנ"ו, ש"מיני' מתברכין כולהו יומין" (זח"ב סג, ב. פח, א), כל
 הששה ימים שלאחריו זה.

(52) ממלא מקומו של בעל הגאולה, רבינו הזקן, והרי השנה
 היא שנת המאה להסתלקות-הילולא שלו.

(53) וישלח רלג, א.

(54) רצה, ב.

(44) ראה ס' הישר לר"ת שי"ג. הובא בשל"ה סט, א.

(45) ס' שופטים כ, יא. וראה תניא אגה"ק סוסכ"ב.

(46) נוסח ברכת "שים שלום" בסוף תפלת העמידה. וראה
 תניא פל"ב.

(47) שבת סג, א. וש"נ.

(48) ירושלמי סוטה פ"א סה"ח.

(49) שיחת י"ט כסלו הנ"ל ס"י (לקו"ד שם כ, ב).

(50) ברכות ת, רע"א.

1 "ברוך כבוד ה' ממקומו לישועתך קויתי ה'", שהם ב' הענינים ד"משפט וצדקה (ביעקב אתה עשית)"⁵⁵,
 2 שאף שיכול לדרוש "בזרוע"⁵⁶ על-פי "משפט" (שזה ענין "ברוך כבוד ה' ממקומו", המשכת הבלי-גבול
 3 למטה על-ידי ביטול המציאות של "אבירי לב הרחוקים מצדקה"⁵⁷), מכל מקום מבקש בתורת "צדקה"
 4 ("לישועתך קויתי ה'"), והיינו, שעל-ידי-זה שהיו אצל יעקב ב' הבחינות ההפכיות ד"משפט וצדקה"
 5 שמרומזות ב"כי במקלי", זכה לריבוי חסדים בבחינת בלי גבול, ולכן ה' קטן "במאד מאד בעיניו".
 6 ועל-דרך-זה בכל אחד מישראל, שעל-ידי הביטול והשפלות לבקש בתורת צדקה אף שיכול לדרוש בתורת
 7 משפט, הרי הוא זוכה להצלחה בכל עניניו למעלה ממדידה והגבלה - הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א,
 8 ונדפס בלקו"ש חט"ו ע' 274 ואילך.

9 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א): ובלשון הכתוב בפרשת השבוע: "וישב יעקב", והיינו, שלאחרי
 10 העבודה - הענין ד"קטנתי" (שעל-ידי-זה נעשה כלי ל"הצילני נא גו"י" עד לאופן ד"ואתה אמרת גו"י"⁵⁸,
 11 "ופרצת וגו' ובזרעך"¹²), והענין ד"שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל"⁵⁹ - נעשה מעמד ומצב של ישיבה
 12 בשלוח (לא רק "ביקש יעקב לישב בשלוח"⁶⁰, אלא ישיבה בשלוח בפועל⁶¹), כיון שמתבטלים כל המניעות
 13 והעיכובים, וכפי שמביא רש"י בהתחלת הפרשה: "כתיב⁶² והי' בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית
 14 עשו לקש, ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כולם", והיינו, לא רק כמו "עץ" שגם ביחס ל"אש"
 15 יש לו מציאות, ועומד בתנועה של התנגדות, שלכן גם כשנשרף באש הרי זה מתוך רעש ועשן גדול כו',
 16 אלא כמו "קש", שמתבטל לגמרי ממציאותו לגבי האש, ועל-אחת-כמה-וכמה לגבי להבה - ללא רעש
 17 כו'.

18 וענין זה נמשך מידי שנה בשנה בתוספת אור - כדברי רבינו הזקן, בעל הגאולה, בנוגע לראש-השנה,
 19 ש"בכל שנה ושנה יורד ומאיר .. אור חדש ומחודש .. עליון יותר שלא ה' מאיר עדיין מימי עולם אור
 20 עליון כזה"⁶³, ועל-דרך-זה בנוגע ליום זה שרבותינו נשיאנו אמרו שהוא ראש השנה לתורת החסידות
 21 ולהליכה בדרך⁶⁴, שבו מאיר אור עליון שלא האיר מעולם, ונותן סיוע בכל הענינים -
 22 שתהי' שנת אורה, שנה ברכה ושנת הצלחה בכל עניני תורה ומצוות, וכפסק בית-דין של מעלה הידוע⁶⁵
 23 שתהי' ידם (של החסידים) על העליונה.

* * *

24 יג. בזכרונות של רבינו נשיאנו אודות הנהגת בעל הגאולה, עוד לפני הליכתו למעזריטש,
 25 ועל-אחת-כמה-וכמה לאחרי שחזר משם, מסופר, שכבר מאז התעסק בהפצת תורה ויהדות, ובאופן של
 26 חינוך⁶⁶, שהסדר בזה הוא באופן ד"ימין מקרבת" ורק "שמאל דוחה", כדברי הגמרא⁴⁰ בנוגע לאופן
 27 ההנהגה עם "תינוק" בענין שבו זקוק להדרכה וחינוך.

28 וענין זה מודגש גם בנוגע לסדר החלקים בספר התניא - כפי שמספרים חסידים⁶⁷ שאצל רבינו הזקן
 29 היתה קסלקא-דעתא שחלק הראשון של תניא יהי' "שער היחוד והאמונה", "הנקרא בשם חינוך קטן",
 30 כדמוכח ממה שכתב בהקדמה ל'שער היחוד והאמונה' בנוגע לביאור המדריגות בענין האהבה: "כמו
 31 שיתבאר במקומה", בלשון עתיד, אף שענין זה נתבאר בחלק הראשון של ספר התניא.

32 ועל-כן-צריך-לומר, שאכן ה' זה קודם בזמן - שהרי כאשר רבינו הזקן כתב "כמו שיתבאר במקומה",
 33 בודאי כתב כפי האמת, שענין זה יתבאר בעתיד, ולא שזהו ענין שנתבאר כבר, שאז כותב "כמו שנתבאר",
 34 או "כמו שנתבאר במקום אחר".

(55) תהלים צט, ד. (62) עובדי' א, יח.

(56) ברכות יז, ריש ע"ב ובפרש"י.

(57) ישעי' מו, יב.

(58) וישלח לב, יב"ג.

(59) שם, כט.

(60) פרש"י ריש פרשתנו.

(61) ראה לקו"ש ח"ל ע' 176 ואילך.

(63) אגה"ק שבהערה 23.

(64) ראה "היום יום" בתחלתו ובסופו.

(65) אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ס"ע רסד ואילך. וש"נ.

(66) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ו ס"ע 22 ואילך.

וש"נ.

(67) ראה תורת מנחם שם ע' 24. וש"נ.

1 ולא עוד אלא שגם לאחר שרבינו הזקן החליט ש'שער היחוד והאמונה' הנקרא בשם 'חינוך קטן' יהי'
2 חלק השני של ספר התניא, לא שינה מ'כמו שיתבאר' ל'כמו שנתבאר' [כפי שמצינו בכמה ענינים שבהם
3 יש שינויים במהדורא בתרא לגבי המהדורא הקודמת, כמו באגרת התשובה, שהיו כמה מהדורות גם
4 בדפוס, ואחר-כך נקבעה מהדורא שני' כמהדורא אחרונה, ועל-דרך-זה בחלק ראשון של ספר התניא, ישנם
5 כתבי-יד שכנראה נכתבו עוד לפני שנקבעה המהדורא הסופית של ספר התניא שהכין רבינו הזקן
6 לדפוס⁶⁸], שמזה מוכן, שגם בפועל יש ענין של קדימה ל'שער היחוד והאמונה' הנקרא בשם 'חינוך קטן'.

7 יד. ויובן על-פי סיפור רבינו נשיאנו בנוגע ליחס של רבינו הזקן אל הבעל-שם-טוב:

8 בין השאלות הראשונות ששאלו את רבינו הזקן בחקירה ודרישה בעת המאסר, שאלוהו אם הוא
9 מתלמידי הבעל-שם-טוב. ולמרות שאם הי' משיב בשלילה היו משחררים אותו - וא"כ, הרי זה ענין של
10 פיקוח נפש, להינצל מסכנת נפשות, ומה גם שבפשטות הי' תלמיד של המגיד ולא של הבעל-שם-טוב,
11 כך, שאין זו אמירה היפך האמת, כי-אם מילתא דמשמע לתרי אפי, שאינו תלמיד של הבעל-שם-טוב
12 בגשם (כי-אם של 'המגיד'), אבל ברוח קשור הוא עם תורת הבעל-שם-טוב - לא רצה להיות נפרד
13 מהבעל-שם-טוב אפילו לרגע, ולכן השיב בחיוב (שהוא תלמיד של הבעל-שם-טוב), וכתוצאה מזה
14 נשתלשלו אחר-כך כל הענינים שהיו קשורים עם צרות המאסר.

15 ועד"ז בנוגע לתנועה של הבעל-שם-טוב, שבשעת התפילה הי' רגיל לומר "אף אף" - שגם על זה
16 אמר רבינו הזקן שאינו רוצה להיות נפרד אפילו מתנועה של הבעל-שם-טוב (כמובא ברשימות ובשיחות
17 של רבינו נשיאנו בארוכה⁶⁹).

18 ובנוגע להבעל-שם-טוב, הנה כיצד היתה כניסתו להיות מנהיג ישראל בגלוי - על-ידי-זה שקודם
19 שנתגלה הי' "א" באהעלפער"⁷⁰, מחנך של בני-ישראל הקטנים, והי' עושה זאת מתוך אהבה גדולה ביותר,
20 כידוע דברי המגיד⁷¹ (בעל ההילולא די"ט כסלו, כמו שכתב בעל הגאולה באגרת שלו³⁴ אודות הגאולה
21 ב"יום יט כסלו . . יום הלולא רבא של רבינו הקדוש נ"ע") שמאחל לעצמו שבזמנים מיוחדים יהי' אצלו
22 ענין האהבה כמו שהיתה אצל הבעל-שם-טוב בשעה שהי' מנשק ילד קטן באמרו אל"ף-בי"ת!

23 עבודת החינוך של הבעל-שם-טוב התחילה מלמטה מטה ביותר - מילדים קטנים שהולכים (לא
24 לישבה, אלא) ל"חדר" שבו לומדים אל"ף בי"ת, שזהו תפקידו של "באָהעלפער", שהרי עם הילד ששייך
25 ללימוד נעלה יותר מתעסק ה"מלמד", ואילו הבעל-שם-טוב הי' מתעסק עם לימוד אל"ף בי"ת, שזהו
26 התחלת החינוך, וביחד עם זה, יסוד החינוך, שעל זה נאמר⁷² "חונך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא
27 יסור ממנה".

28 ובהתאם לכך מצינו גם אצל רבינו הזקן בהנהגתו האמורה, כמבואר לעיל.

29 טו. ובפרטיות - הרי זה מודגש בנוגע ל'צמח-צדק' (שהשנה היא שנת המאה להסתלקות-הילולא
30 שלו), שאודותיו ישנו סיפור של רבינו נשיאנו שקוראים אותו ככל הסיפורים בהעברה בעלמא, מבלי
31 להוציא את התוכן והנקודה, אבל כשמתבוננים בזה, הרי זה סיפור מפליא ונורא:

32 ובהקדמה, שסיפור זה אירע בהיות אדמו"ר מהר"ש (בן הזקונים של ה'צמח צדק') בן שבע - בשנת
33 תר"א לערך, שאז הי' ה'צמח צדק' בתוקף נשיאותו בתור רבי אצל חסידים, בנוגע להפצת המעיינות
34 דתורת החסידות והקבלה ועניני הנהגת החסידים; בתוקף תפקידו בתור פוסק אצל כלל ישראל על-ידי
35 ה'שאלות-ותשובות' שלו, כשפנו אליו בשאלות הכי מסובכות מכל קצוי רוסיא ופולין (מכל מקום שהיו
36 יכולים להגיע אליו על-ידי הדואר או על-ידי שליח); וכן בנוגע לעסקנות ציבורית - הי' אחד העסקנים
37 הכי גדולים באחד הזמנים הקשים אצל בני-ישראל, מצד הרדיפות של הממשלה, שהי' צורך לא רק
38 בהעמקה והתבוננות מצדו, אלא גם בהשתדלות גדולה ביותר למצוא עסקנים ושתדלנים כו', כדי לבטל

י"ט טז תמוז). וראה גם מכתב יח טבת שנה זו (אג"ק חכ"ד ע'
מז).

(72) משלי כב, ו.

(68) ראה לקו"א מהדו"ק (מכת"י) קה"ת תשמ"ב.

(69) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ריש ע' רד. וש"נ.

(70) = עוזר למלמד דרדקי.

(71) ראה כתר שם טוב בהוספות ס"צ. וש"נ (נעתק ב"היום

1 או לכל־הפחות להקל את הגזירות כו', והוא הי' אחד מהשלשה שעמדו בקשר עם הממשלה בפטרבורג
 2 בנוגע לכל הענינים שהיו קשורים עם הנהגת בני־ישראל, והיו קוראים אותו כמה וכמה פעמים, יותר
 3 ממה שהיו קוראים את השנים האחרים⁷³.

4 וכל זה - נוסף על עבודתו לעצמו בקביעת עתים ללימוד התורה, נגלה וחסידות, בעבודת התפילה,
 5 ובקיום המצוות וכו' וכו'.

6 ומה גם כאשר רואים את ריבוי הכמות בגשמיות של הכתבים שלו בחסידות ובנגלה שנשארו שמורים,
 7 ועל־אחת־כמה־וכמה אם לוקחים בחשבון את הכתבים שנשרפו; והרי הכתיבה אינה יכולה להיות לפני
 8 עיבוד הענין במחשבה והתבוננות כו', ובפרט כשמדובר בענין של הלכה למעשה.

9 והרי כל דבר קשור במדידה והגבלה של זמן, כך, שאינו מובן כלל איך יש בכח אנושי לכלול את
 10 כל הענינים הנ"ל בזמן מוגבל, באופן שיבואו לידי פועל.

11 ולאחרי הקדמה זו, הנה עצם הסיפור הוא - שה'צמח צדק' הי' נוהג לבחון פעם בחודש את אדמו"ר
 12 מהר"ש (בהיותו בן שבע) ואת חבריו ב"חדר", ואחר הבחינה הי' נותן להם מתנות כסף (כפי שנדפס
 13 ב'ספר התולדות' אדמו"ר מהר"ש⁷⁴).

14 והגע עצמך:

15 מדובר אודות בחינה (לא ללמדן גדול, שמלבד ה'צמח צדק' לא יכול אף אחד לבחון אותו, אלא)
 16 לילדים בני שבע, חבריו של אדמו"ר מהר"ש שלמדו עמו ב"חדר", כולל גם אדמו"ר מהר"ש, שהי' אמנם
 17 מופלא בכשרונות, אבל ואף־על־פי־כן מדובר אודות הזמן שהי' לומד רק גמרא עם פירוש רש"י
 18 ו'תוספות' מלוקטים (אפילו לא כל ה'תוספות').

19 ואף־על־פי־כן היתה קביעות אצל ה'צמח צדק' מידי חודש בחדשו לבחון אותם בעצמו, ולא הסתפק
 20 בעריכת בחינה על־ידי שליח, שבודאי יוכל גם הוא לבחון אותם, וימסור לו את התוצאות, אלא הוא
 21 בעצמו בחן אותם מידי חודש בחדשו.

22 ומה גם שהבחינה היתה באופן שלאחרי' נתן להם מתנה שהיא לפי ערכם - מתנות כסף, כמו שכתב
 23 הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות⁷⁵ בענין החינוך לכל אחד לפי ענינו, החל מקטן שמבטיחים לו
 24 מיני מגדים, מנעלים או ממון, ועד לתאוות הכבוד (כפי שמבאר פרטי הדרגות שבזה), כך, שמדובר
 25 אודות ילדים שעדיין לא הגיעו לידי השגה בענין נעלה יותר מכסף, ואף־על־פי־כן בחן אותם ה'צמח
 26 צדק' בעצמו, ואחר־כך נתן לכל אחד מתנות כסף.

27 ולכאורה אין הדבר מובן כלל - כאשר יודעים עד כמה הי' תפוס זמנו של ה'צמח צדק' עבור ענינים
 28 שאי אפשר לעשותם על־ידי אחרים, אם בנוגע לענינים הקשורים עם כלל ישראל, או בנוגע ללימוד
 29 התורה, נגלה וחסידות וכיו"ב.

30 ובפרט שעל־פי דין יוצאים ידי־חובת "ושננתם לבניך" כפשוטו גם כששוכרים מלמד. וכידוע
 31 הסיפור⁷⁶ אודות רבינו הזקן, בעל הגאולה, שאמר לאברך: הבה ונחליף מצוה במצוה. עלי מוטלת מצוה
 32 "ושננתם לבניך", ועליך מוטלת מצוה לפרנס את אשתך ובני ביתך. ובכן: אני אתן לך עבור פרנסת אשתך
 33 ובני ביתך, ואתה תלמד עם בני - בנקבו בשמו של אדמו"ר האמצעי. והמשך הסיפור, שהורה למלמד
 34 במענה לשאלתו כיצד ללמדו אל"ף ביי"ת, באמרו, שאל"ף הוא יו"ד מלמעלה ויו"ד מלמטה וקו באמצע,
 35 ואחר־כך נכנס לתנועה של דביקות ("ער האָט זיך פֿאַר־דביקות"), וכנראה שמזה בא הדרוש ב'תורה
 36 אור'⁷⁷ בענין ביאור ציור אות אל"ף, שהוא יו"ד מלמעלה ויו"ד מלמטה וקו הממוצע המחברם.

מנחם - רשימת היומן ע' תסג, וב'היום יום' ח אדר א). וראה
 גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ה ע' 193. וש"נ.
 77 ראה תו"א מקץ לד, ג. וארא נט, א. יתרו סט, ג - וראה
 תורת מנחם - התוועדויות חכ"ג ע' 267.

73 ראה קונטרס ה'צמח צדק' ותנועת ה"השכלה".
 74 ע' 7. וראה אג"ק שם ע' מת. וראה גם תורת מנחם -
 רשימת היומן ע' תנה. וש"נ.
 75 סנהדרין ר"פ חלק.
 76 ראה אג"ק אדמו"ר מהרי"צ ח"ב ע' תצא (נעתק בתורת

- 1 ואף-על-פי-כן התעסק ה'צמח צדק' בעצמו לבחון את כל תלמידי ה"חדר", ולא רק כדי לצאת
2 ידי-חובה אלא באופן שבזה ה' תלוי ענין המתנות כסף שנתן להם אחר-כך.
- 3 טז. ולכאורה, מה נוגע אלינו שלכן מספרים לנו סיפור זה?
4 ובכן: ישנם כאלו שטוענים שהענינים שמציעים להם הינם מהם והלאה.
- 5 ולדוגמא: כאשר אומרים לו לילך ולשדל ילד יהודי שיתחיל ללמוד אל"ף בי"ת - אין זה "ענין"
6 בשבילו. הוא עסוק באריכות בתפילה, אריכות בלימוד סוגיא בגמרא או סוגיא בחסידות, ועוסק ביחודים
7 עליונים - כפי שיהי' לעתיד לבוא, כמו שכתב רבינו הזקן ב'אגרת הקודש'⁷⁸; ולפתע אומרים לו שישגור
8 הספר, המאמר וכו', ויצא לרחוב לדבר עם ילד קטן, או עם אבי הילד, שהוא "ילד" בשכל, ואינו יודע
9 אודות היוקר והנחיצות שילד יהודי יתחנך ב"חדר" וילמד אל"ף בי"ת.
- 10 הוא מבין שאי אפשר לעולם בלא-הכי, שהרי "אם אין גדיים אין תיישים"⁷⁹, ובהכרח שילמדו ילדים
11 ב"חדר", ולולי זאת, לא יהיו ישיבות (ואז, לא יהי' בפני מי להראות את גדלותו...), אבל כל זה יכול
12 להעשות על-ידי אחרים, כיון שהוא עסוק ("ביזוי").
- 13 בהיותו חכם גדול, משכיל גדול, עובד גדול שמאריך בתפילה - אין לו פנאי לענינים כאלו שיכול
14 לפעול גם תלמיד תלמידו. הוא כבר העמיד תלמידים שיש להם תלמידים, והם יכולים להתעסק באסיפת
15 ילדים מהרחוב להכניסם ל"חדר". אבל שהוא בעצמו יתעסק עם ילדים ששייכים רק לאל"ף בי"ת - חבל
16 על הזמן שלו; ישנם דברים גדולים יותר שיכול לעזור בהם, כמו מצוה שאי אפשר לעשותה על-ידי
17 אחרים.
- 18 ועל-דרך-זה יש לפלוני תירוץ אחר: בהיותו עסוק להרויח כסף - שהרי הישיבות זקוקות לכסף רב
19 כדי שיוכלו להתקיים - הנה אם יקדיש מזמנו לבחון את ילדו בחומש ורש"י או בגמרא, הרי במשך
20 מחצית שעה זו לא יוכל לשהות במשרדו, ובגלל זה תתמעט הכנסתו בכמה וכמה מטבעות ודולרים,
21 ובמילא תתמעט גם נתינת המעשר או החומש לצדקה, כך, שבסופו של דבר תסבול הישיבה... ולכן מוטב
22 שישאיר את כל הענינים הנ"ל ליהודים אחרים, ואילו הוא יעסוק אך ורק בעשיית כסף, ובמילא יהי'
23 חלק החומש והמעשר לצדקה גדול הרבה יותר!
- 24 על כך אומרים לו: כבר היו לעולמים יהודים גדולים כמוך, גבירים גדולים, לומדים גדולים, משכילים
25 גדולים וחסידים גדולים, ואף-על-פי-כן הי' מתאים להם להתעסק עם ילד קטן, ועד שנעשה אצלם
26 קביעות בזמן, שבבוא יום זה בכל חודש, הוא קורא אליו את הילדים הקטנים, ומדבר עמהם בלשון
27 וסגנון שלהם - לא להפחיד אותם עם הגדלות שלו, אלא לקרב אותם, ולהסביר להם את יוקר התורה
28 (לימוד התורה) ומצוותי', ואינו שוכח גם ליטול מכספו וליתן להם מתנה, וכל זה - למרות שמדובר
29 אודות ילד קטן שעדיין לא שייך ללימוד נעלה יותר מאשר אל"ף בי"ת, ולכל היותר גמרא עם פירוש
30 רש"י ו'תוספות' מלוקטים, והמדובר הוא גם בילד שאינו שלו, כמודגש בסיפור הנ"ל שה'צמח צדק' בחן
31 לא רק את אדמו"ר מהר"ש, אלא גם את כל חבריו ב"חדר".
- 32 אלא מאי, לכאורה ה"חשבון" אינו מתאים, שהרי כאשר יעסוק לפעול ("אויפטאָן") בקבלה וחסידות
33 ונגלה, או להבדיל בעשיית כסף, אזי התועלת בחינוך הילדים תהי' גדולה יותר כמה פעמים ככה - הרי
34 המדובר הוא אודות "מצוה שבגופו", שעל-פי דין אי אפשר לצאת ידי-חובתו על-ידי שליח⁸⁰.
- 35 זאת ועוד: במצוה שנוגעת לגוף שלו - נשאר הגוף מגושם ("אָ פּאַַגרעבטער"), כיון שלא התייגע
36 עמו; ובמה מתבטא אצלו ענין היגיעה - לא בענין של תעניות, שאז נקרא חוטא (כפי שמביא רבינו
37 הזקן⁸¹), ולא זה מה שדורשים ממנו; אכול לבריאות ("עס געזונטערהייט"), שיהי' לך כח, ולך לרחוב
38 ואסוף ילדי ישראל ותפעל שילמדו "קמץ א אָ"!

ח"מ רסקפ"ב.

(81) תניא אגה"פ פ"ג.

(78) סוסכ"ו.

(79) ירושלמי סנהדרין פ"י ה"ב. ועוד.

(80) ראה תוס' רי"ד קידושין מא, א. הובא ונתבאר בקצה"ח

1 מי צריך את התענית שלך?! - אכול לבריאות, תברך ברכה ראשונה ואחרונה, ועל-ידי-זה תיחד את
 2 כל היחודים וכו'. אלא מאי, יש לך ענינים שצריך לבטל אותם על-ידי תענית - עשה זאת על-ידי "תענית
 3 דיבור"⁸², או על-ידי דחיית זמן האכילה במחצית השעה⁸³, ועד לתענית הכי גדולה - על-ידי-זה שישבור
 4 את טבעו וישפיל את עצמו להתעסק עם ילד קטן, למרות שטוען שזהו היפך טבעו, שאינו יכול לדבר
 5 עם תינוק, אלא דוקא עם גדול, שזהו בבחינת "אבנא דהוא מתגושש בה"⁸⁴.

6 יז. וזוהי ההוראה מהסיפורים הנ"ל:

7 גם לפני שנתגלה הבעל-שם-טוב - למד וחיפש חידושים בתורה, הי' לו גילוי אליהו, הראה מופתים
 8 ועסק בהצלת כלל ישראל. ולכאורה אינו מובן: למה הוצרך להוליך ילדי ישראל ל"חדר" וללמדם אל"ף
 9 ב"ת, וכל כך נגע לו הדבר עד שהי' מנשק אותם - הרי במקום זה הי' יכול לעסוק בהצלת כלל ישראל?!
 10 ואף-על-פי-כן רואים אנו אצל הבעל-שם-טוב, שהי' מתאים לו להתעסק עם ילדים קטנים; ולמה הוא
 11 הי' ה"בעל-שם-טוב" - בגלל שנישק ילדי ישראל באמרם אל"ף ב"ת!

12 והם שני דברים שאי אפשר להיות זה בלי זה, כמו שכתוב⁸⁵ "מרום וקדוש אשכון (דוקא) ואת דכא
 13 ושפל רוח":

14 אם אתה מהלך למעלה מעשרה טפחים, ברקיע השביעי, עם פעולות וחיידושים בעבודה והשכלה -
 15 שם אינני נמצא, אומר הקב"ה, אלא דוקא "את דכא ושפל רוח".

16 וכיצד יהי' אצלו הענין ד"דכא ושפל רוח" - לא על-ידי תענית, וגם לא על-ידי אמירת שיעור תהלים
 17 החדשי,

18 - האמת היא, שאצלו, גם אמירת שיעור תהלים נחשבת ל"ענין", שהרי ביכלתו ללמוד ענין שכלי,
 19 ואף-על-פי-כן אומרים לו לומר תהלים כמו אשה זקנה ("ווי אן אַלטע אידענע")... אבל ואף-על-פי-כן
 20 עדיין אין זו שבירת טבעו, כיון ש"התברך בלבבו לאמר"⁸⁶ שהוא עושה "אתכפיא"... בצייתו לרבינו
 21 נשיאנו שצוהו לומר שיעור תהלים החדשי, ובמילא ניתוסף אצלו שומן מזה - היפך הענין ד"נתמעט
 22 חלבי ודמי" שעל-ידי תענית⁸⁷;

23 אלא דוקא כאשר יאמרו לו: לך אל פלוני ותדבר עמו שיתן כמה דולרים עבור הישיבה - שאז ירגיש
 24 את עצמו כעני העומד בפתח - הנה זוהי ה"עבודה" שתובעים ממנו!

25 וכן כשאומרים לו: לך לבית פלוני ו"תוציא יקר מזולל"⁸⁸ - ילד או ילדה שילמדו עמהם יהדות, החל
 26 מאל"ף ב"ת - כי בשביל זה יצטרך לשבור את טבעו, והא ראי', שבמשך כל עשרות שנות חייו לא עשה
 27 זאת אף פעם!...

28 יח. הן אמת שהי' אצלו ("ער האָט געפּראָוועט") מסירת נפש, אבל כיון שהי' זה באופן שהי' לו מזה
 29 חיות, באמרו "מתי יבוא לידי ואקיימנו"⁸⁹, הנה אף שזוהי אמנם דרגת רבי עקיבא, אף-על-פי-כן אומר
 30 רבינו נשיאנו במאמר חסידות⁹⁰ - באדישות ("אויף אַ קאַלטן אופן") - שאין זה מגיע לאברהם!

31 והגע עצמך:

32 אברהם דכתיב ביה⁹¹ "ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם" - הי' מתעסק עם גוים, לומר להם "ברכו למי
 33 שאכלתם משלו"⁹². ולכאורה, איך אפשר להשוות זאת למסירות נפש של רבי עקיבא?!

34 ואף-על-פי-כן אומרים, שדרגתו של רבי עקיבא, שאמר על מסירת נפשו "כל ימי הייתי מצטער מתי
 35 יבוא לידי ואקיימנו" - אינה מגעת לדרגתו של אברהם, שהי' הולך באדישות, ללא התפעלות של מסירות
 36 נפש, לקרוא בשם ה' א-ל עולם!

(88) ע"פ ירמי' טו, יט. וראה ב"מ פה, א.

(89) ברכות סא, ב.

(90) סד"ה החודש ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ע' 30).

(91) וירא כא, לג.

(92) פרש"י עה"פ.

(82) ראה תורת מנחם - התוועדויות ח"ג ע' 357. וש"נ.

(83) ראה גם תניא פכ"ז (לד, ב).

(84) לשון חז"ל - יל"ש תהלים רמז תרעג.

(85) ישע"י נז, טו.

(86) לשון הכתוב - נצבים כט, יח.

(87) ברכות יז, א.

1 אלא שאברהם הי' קודם מתן תורה, שאז לא הי' עדיין הענין ד"ונפלינו גו"⁹³, ולכן התעסק עם גוים,
2 מה שאין-כן לאחר מתן-תורה, אסור ללמוד תורה עם גוים⁹⁴; אבל בנוגע לבני-ישראל - הנה גם כאשר
3 מדובר אודות קל שבקלים ותינוק שבתינוקות, הרי זו "מצוה שבגופו" לילך בעצמו להציל ילד יהודי
4 כדי ללמדו יהדות.

5 ומה שטוען שיש לו עבודה נעלית יותר כעבודתו של רבי עקיבא שאמר "מתי יבוא לידי ואקיימו"
6 - אומר רבינו נשיאנו: לא! יש צורך בעבודה שבדרגת אברהם אבינו דוקא!

7 והרי זה מאמר חסידות שנאמר לנו - דאף שאין אנו שייכים לא לעבודה של רבי עקיבא ולא לעבודה
8 של אברהם אבינו, הנה שמץ מנהו כו"⁹⁵, ומזה שרבינו נשיאנו קבע זאת בתורתו, מובן, שיש ללמוד מזה
9 הוראה.

10 וההוראה היא - שגם אם יש מי שכל ימיו עומד בהתבוננות של יחודא עילאה, באמרו "מתי יבוא
11 לידי" ענין של מסירות נפש בפועל (כמו אצל עשרה הרוגי מלכות), שלמעלה ממסירות נפש בכח⁹⁶,
12 אומרים לו שיש עבודה נעלית יותר - לילך בין ילדי ישראל ולפעול שידעו שהקב"ה מנהיג את העולם!...
13 יט. לכאורה: מדובר אודות ילדים כאלו שמצד עצמם (אם לא יאמרו להם) אינם יודעים אודות
14 המציאות של בורא העולם, ואם-כן, בשביל זה צריכים אותו - בהיותו במעמד ומצב של יחודא עילאה! ?
15 והמענה לזה: זוהי מצוה שבגופו, ואין לך שום תירוץ!

16 בנוגע למצות תפילין, בודאי לא יחשוב שאינו צריך להניח תפילין, ח"ו, בגלל שעוסק ב"יחודא
17 עילאה". ועל זה אומר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו עדן⁹⁷: כשם שהנחת תפילין בכל יום היא מצוה
18 מדאורייתא, כך ישנו חוב גמור להתבונן בכל יום מחצית השעה כיצד להדריך את ילדיו שילכו בדרך
19 שמדריכים אותם.

20 ורבינו נשיאנו מוסיף, שאין זה מספיק, אלא צריך לצאת ל"חוצה", ולחלץ ("ארויסשלעפן") משם
21 ילדי ישראל, ולהביא אותם לארבע אמות של תורה, שילמדו תורה ויקיימו מצוותיה.

22 אלא מאי, בשעת מעשה תצטרך להפסיק מהעבודה שלך - הנה על זה סיפר רבינו נשיאנו⁹⁸ אודות
23 רבינו הזקן, שהמסירות נפש שלו התבטאה בכך שניתק את עצמו לפי שעה מהעבודה ד"מי לי בשמים
24 ועמך לא חפצתי בארץ"⁹⁹, כדי לעשות טובה לבת ישראל בליאזנא¹⁰⁰.

25 ואף כי מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת כו' לענינים אלו, מכל-מקום, הרי אפס קצהו ושמן
26 מנהו - אומר רבינו הזקן בתניא⁹⁵ - שייך לכל אחד מישראל.

27 כ. וזוהי ההוראה בנוגע לפועל:

28 נמצאים אנו בזמן כזה שלאחרי הגלות לא ישאר אפילו יהודי אחד בגלות, כפי שאמר רבינו נשיאנו
29 כמה וכמה פעמים¹⁰¹.

30 ולכן, כאשר לא מזדרזים להביא עוד ילד יהודי למעמד ומצב שיתחיל לומר "מודה אני", ולהיות
31 במעמד ומצב שיהי' "שם שמים שגור בפיו" (בשפה שלו, אם זו אנגלית או כל שפה אחרת) - אזי
32 מעכבים בגלות את השכינה¹⁰², כביכול, ואת כל עם ישראל, לרגע מיותר!

33 וכאשר מדובר אודות הוראה של רבותינו נשיאנו - אין זה באופן שנותנים רק ציווי, ואחר-כך נוסעים
34 לרקיע השביעי... אלא זהו באופן ד"עמו אנכי בצרה"¹⁰³; הם תקועים ("שטעקן") עם כל יהודי שרוצה

(99) תהלים עג, כה. וראה סהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה

פ"מ (דרמ"צ קלח, סע"א). - נעתק ב"היום יום" יח כסלו.

(100) ראה שיחת י"ט כסלו תש"כ סל"א (תורת מנחם -

התוועדיות חכ"ז ס"ע 197 ואילך). וש"נ.

(101) ראה גם תורת מנחם - התוועדיות חמ"ה ע' 191 הערה

39. וש"נ.

(102) ראה זח"ג ד, ב. סו, סע"א. ועוד.

(103) תהלים צא, טו.

(93) תשא לג, טז.

(94) ראה סנהדרין נט, רע"א. רמב"ם הל' מלכים פ"י ה"ט.

(95) ראה גם תניא פמ"ד.

(96) ראה בארוכה שעה"ת לאדהאמ"צ ח"א ד"ה אחרי ה"א

פל"ז-ח. ועוד.

(97) "היום יום" כב טבת. וראה תורת מנחם - רשימת היומן

ס"ע שיג. וש"נ.

(98) שיחת י"ט כסלו הנ"ל ס"ז (לקו"ד ח"א מה, רע"א).

1 ללכת בדרך אשר הורונו, והולכים עמו, כך, שישנו הסיוע שלהם, נתינת-כח וברכה להצלחה רבה בכל
2 האמור.

3 ומי שמקבל על עצמו החלטה לעסוק בזה - יכול לדרוש זאת גם מזולתו: כאשר מישוהו דורש
4 מתלמידו לעשות זאת, ואילו הוא בעצמו נכנס חדר לפנים מחדר ויושב ללמוד - לא יוכל לפעול זאת
5 גם אצל התלמיד; ורק כאשר התלמיד רואה שגם הוא בעצמו עושה זאת, אזי דבריו הם דברים היוצאים
6 מן הלב, ופועלים גם על התלמיד.

7 כא. וגם ענין זה נפעל בי"ט כסלו - כידוע הסיפור אודות אמירת המאמר "זה דור דורשיו מבקשי
8 פניך יעקב סלה"¹⁰⁴, כפי שנדפס בארוכה בלקוטי דיבורים¹⁰⁵ בפרשת י"ט כסלו, המאסר הראשון והשני.
9 ונמשך הענין עד לדורנו זה בהענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה"¹⁰⁶ - שלוקחים ילדי ישראל שנמצאים
10 ב"חוצה" כפשוטו (אין מקרא יוצא מידי פשוטו), ומוציאים אותם משם ומטבילים אותם ב"מעייין",
11 שמטהר - בין בזוחלין ובין באשבורן¹⁰⁷ - מיד, ללא צורך בשיעור מסויים, ובלבד "שכל גופו עולה
12 בהן"¹⁰⁸, שמטבילים בהם את כל מציאותו של הילד.
13 וכל זה נעשה בהצלחה רבה ומופלגה, וכך - כאשר מכניסים עוד ילד ועוד ילד, עוד ילדה ועוד ילדה,
14 בעניני יהדות - עושים דירה לו יתברך בתחתונים¹⁰⁹, על-ידי-זה שנעשה "ושכנתי בתוכם"¹¹⁰, בתוך כל
15 אחד ואחת מישראל¹¹¹.

* * *

16 כב. צוה לנגן ואמר מאמר דיבור-המתחיל פדה בשלום נפשי.

* * *

17 כג. דובר אודות פרטי הביאורים שנאמרו¹¹² בנוגע לחידוש של תורת החסידות¹¹³, שהם פרטים
18 שמסתעפים מהנקודה העצמית של תורת החסידות¹¹⁴ - המשכת אור חדש מבחי' פנימיות הכתר, ועד

כמה ישיבות שהיו מקום לימוד התורה, ורבו הצרות והמצוקות
וכו' - ראו, שאם ידרשו מבני" לבוא לידי שמחה ובטחון בה'
דוקא ע"י התמדה ושקידה בלימוד התורה בהפלגה, והידור הכי
גדול בקיום המצוות בדיוק הכי גדול, יהי' זה דבר שאין רוב
הציבור יכולין לעמוד בו, מפני רוב הטלטולים והחורבנות
והשמדות רח"ל.

ואז בא הבעש"ט והאיר את הדרך לכל אחד מישראל - שע"י
עבודת התפלה יכול להגיע "השמימה", למעלה מ"שמים" סתם,
גם בהיותו "מוצב ארצה" (ויצא כה, יב), למטה מ"ארץ" סתם
(ראה סה"מ קונטרסים ח"ב שיט, רע"א). ועי"ז הכניס רוח חיים
בלבבות הנשברים והנדכאים, שלא היתה להם "דעתא צילותא"
להתיישב ללמוד תורה בהתמדה ושקידה במשך רוב היום ורוב
הלילה - שהתחילו "לחזור לעצמם" באופן ש"טוב מעט בכוונה"
(שו"ע אדה"ז אור"ח מהדר"ב ס"א ס"ב. וש"נ), מתוך שמחה וטוב
לבב, ומתוך בטחון חזק ש"מנחת עני" זו, מצד העוני וצוק
העתים, קודמות למנחת עשיר, ע"ד סיפור המדרש (ראה ויק"ר פ"ג,
ה) שאירע בזמן הבית, ועאכור"כ בזמן הגלות וקושי הגלות כפי
שהי' בדור ההוא.

ואכן ראו בפועל, שדרכו של הבעש"ט החייתה את בני" בדור
ההוא שדורו במדינות שנפגעו במיוחד מהגזירות - לא רק בגשמיות,
שיוכלו להמשיך דרכם בחיים, אלא גם ברוחניות, שיוכלו
להתעלות ולשגשג בדרך התורה והמצוה, שלכן, במשך זמן קצר
הצליחו להצמיח גאונים גדולים בלימוד התורה הנגלית והנסתרת,
ומהדרים בקיום המצוות.

(114) והיינו, שפרטי הביאורים, שלכאורה אינם מתאימים

104 שם כד, ו.

105 ראה שיחת י"ט כסלו הנ"ל ס"ג (שם מב, ב).

106 ראה שיחת י"ט כסלו תשי"א ס"ו ואילך (תורת מנחם -
התוודעויות ח"ב ע' 118 ואילך). וש"נ.

107 רמב"ם הל' מקואות פ"ט ה"ח. טוש"ע יו"ד ר"ס רא.

108 עירובין ד, ב. וש"נ. רמב"ם שם רפ"ד. טוש"ע שם.

109 ראה תנחומא בחוקתי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר
פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

110 תרומה כה, ח.

111 ראה אלשיך עה"פ. של"ה שבערה 44. ועוד.

112 ע"י ברי-סמכא, וחלקם - ע"י נשיאי תורת החסידות, החל

מרבנו הזקן, וכן רבותינו נשיאינו שלאחריו.

113 החל מהפירוש הכי רגיל (עד שהגיע גם ללעו"ז) -

כמובא (ראה סה"מ תרס"ג ע' קמב ואילך) בשם הרה"צ ר' פינחס

מקאריץ, שהי' אז מצב של התעלפות בעולם - אצל בני", "גוי

אחד בארץ" (שמואל"ב ז, כג. ועוד), שבהם תלוי כל העולם כולו,

כמ"ש "בראשית גו", "בשביל ישראל שנקראו ראשית", וכתוב

(קהלת ג, יא) "את העולם נתן בלבם", ולכן, כאשר בני" היו

במצב של התעלפות ח"ו, הנה בדרך ממילא נעשה גם העולם

במצב של התעלפות. וכיון שהי' צורך לעורר מהתעלפות, נתגלה

ענין חדש בתורה שחדר ("עס האָט דערנומען") לא רק את אלו

שהם במצב של שינה, "אני ישנה בגלותא", אלא גם את אלו

שהשינה שלהם היתה באופן של התעלפות.

ומזה נמשך גם הביאור בפשטות:

לאחרי גזירות ת"ח ות"ט, שאז הי' חורבן גדול ואיום, שחרכו

1 לפנימיות עתיק ממש, בחינת אין סוף שברישא דלא אתיידע¹¹⁵. וכמו שכל הענינים שיהיו בביאת המשיח
2 (על-ידי-זה שיפוצו מעינותיך חוצה) מסתעפים מהנקודה העיקרית של משיח¹¹⁶ - יחידה, עצם נקודת
3 החיות. ולכן תורת החסידות מכניסה חיות בכל ד' חלקי התורה¹¹⁷: פשט, רמז, דרוש, סוד¹¹⁸. ונתבאר -
4 בתור דוגמא - החידוש דתורת החסידות בענין "מודה אני לפניך כו'", כפי שהוא על-פי פשט (הודאה
5 על החזרת הנשמה), על-פי רמז (רמז לתחיית המתים), על-פי דרוש (שאין לעכב פקדונו של חברו בשביל
6 החובות שחייב לו, כשם שהקב"ה אינו מעכב את נשמת האדם שהפקידה אצלו בעד החוב שהאדם חייב
7 לו¹¹⁹) ועל-פי סוד (שהחזרת הנשמה היא מבחינת המלכות - "מלך", כפי שמוחדת עם בחינת היסוד -
8 "חי וקיים"¹²⁰) - הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹²¹ בקונטרס ענינה של תורת החסידות¹²².

אלא שבוז גופא יש ציוויים שהקב"ה מצוה בנוגע לאופן ההנהגה ביחס אליו (כלפי הקב"ה), כמו תפלה, ויש ציוויים שהקב"ה מצוה בנוגע לאופן ההנהגה ביחס לחבירו (כמו "עד שירצה את חברו").

ולהעיר ממ"ש הרמב"ם בפירוש המשניות (חולין ספ"ז) ש"כ"ל מה שאנו מרחיקים או עושים היום אין אנו עושים אלא במצות הקב"ה ע"י משה רבינו .. מסיני". ולא בגלל שכך צ"ל מפני חיוב החכמה, ועד שאפילו בנוגע לבן-נח כתב הרמב"ם (ה' מלכים פ"ח הי"א) ש"אם עשאן (לו' המצוות) מפני הכרע הדעת .. אינו מחסידי אומות העולם (ולפי גירסא אחת) ולא מחכמיהם" (ראה לקו"ש ח"כ ע' 141. ושי"ו), ועאכו"כ בנוגע לבני", שאפילו מצוה שבין אדם לחבירו היא גם בין אדם למקום.

ועפ"ז מובן שאין מקום לעכב פקדונו של חברו בשביל החובות שחייב לו - כי, היתכן שבגלל שחבירו עשה עוולה ולא החזיר חובו, יעשה גם הוא עוולה (לא רק לגבי חברו, אלא גם לגבי הקב"ה, שצוה גם על ההנהגה בין אדם לחבירו, שלא לעכב פקדונו של חברו.

וענין זה למדים מהנהגת הקב"ה - "שהחזרת בי נשמתו": אע"פ שהאדם מפקיד נשמתו אצל הקב"ה כשהיא מלוכלכת (כפי שידע אינש בנפשו) שבשכבו לישון נשאר עדיין ענינים שצריך להביא עליהם קרבן כו', וכמארז"ל (במדב"ר פכ"א, כא) ש"תמיד של שחר מכפר על עבירות שבלילה", וא"כ, יש מקום שהקב"ה יעכב ח"ו את הפקדון - אעפ"כ מחזיר הקב"ה את נשמתו "כברו" חדשה" (שו"ע אדה"ז אורח" מהרו"ק) רס"ו. ושי"ו), באמרו שעכשיו מתחיל חשבון חדש, ומה שאירע בינו שלפני"ז הרי זה חשבון בפני עצמו - "כל יומא ויומא עביד עבידתי" (זח"ג צד, ריש ע"ב).

ומזה מובן במכ"ש וק"ו, שאין מקום שהאדם יעבור על ציווי הקב"ה ויעכב פקדונו של חברו, ויתרץ זאת בכך שחבירו חייב לו כסף.

120) והענין בזה:

מצד ספירת המלכות ("מלך") עצמה, שענינה הוא כח הפועל בנפעל - יכול להיות הנפעל מציאות בפני עצמו, והפועל מציאות בפני עצמו, כך, שכאשר מסתכלים בעיני בשר על הנפעל, לא רואים את הפועל, כי אף שהפועל מהוה את הנפעל, הרי זה נראה כמו אומן שעושה כלי, שכאשר ידיו מסולקות הימנו והולך לו בשוק, לא נודע מציאות האומן, ועד שיתכן שלא ירצה להכיר כלל במציאותו של האומן, ועאכו"כ שהכרה זו תכריח אותו לציית לרברי האומן.

אך ישנו הענין ד"חי וקיים", אמיתית החיות, למעלה משינויים - שזוה"ע היסוד, סוף מדרגת המשפיע, שלמעלה לגמרי מהמקבל, ובחי' זו מתאחדת עם כח הפועל שבנפעל, באופן של התקשרות כו', כפי שמבאר רבינו חזקן באגה"ק ד"ה להבין משל ומליצה (סט"ו - סט"ז) קכב, סע"ב ואילך).

121) בשילוב שיחות ש"פ וישב, ויו"ד שבט שנה זו.

122) נדפס בספר הערכים - חב"ד כרך א בסופו (ע' תשנו ואילך), ואח"כ בקונטרס בפ"ע (כמ"פ), ולקמן ע' 257 ואילך.

זל"ו, הם ע"ד "אלו ואלו דברי אלקים חיים" (עירובין יג, ב. וש"ג), ואילו הנקודה העצמית והתיכונה שמהם מסתעפים פרטי הביאורים היא ע"ד פסק ההלכה - "הוי' עמו, שהלכה כמותו" (סנהדרין צג, ב).

ומובן, שאע"פ שהענין ד"אלו ואלו דברי אלקים חיים" מורה על דרגא ומעלה נעלית בלימוד התורה, כמו אצל ב"ש וב"ה (שעליהם נאמר "אלו ואלו דברי אלקים חיים"), שבודאי היתה אצלם הבנה והשגה באופן הכי נעלה, ומ"מ היו חלוקים בדיעותיהם - הרי יש דרגא נעלית יותר - "והוי' עמו, שהלכה כמותו".

והענין בזה - שכרי שתהי' הלכה כמותו, "אסוקי שמעתא אליבא דהילכתא" (יומא כו, א), לא די בהבנה והשגה, דעתא צילותא, אלא יש צורך גם בסייעתא דשמיא (כמבואר בנגלה דתורה, ועאכו"כ - ובביאור יותר - בספרי הנסתר, קבלה וחסידות), שזוה"ע ד"הוי' עמו", שם הוי' דוקא, שהוא היותר נעלה מכל שבעה השמות שאינם נמחקים (למעלה גם משם אלקים, שהוא א' השמות הראשונים, כולל גם "אלקים חיים"), שלכן נקרא "שם המיוחד", "שם המפורש" ו"שם העצם", כמבואר הטעם בארוכה בספרי קבלה וחסידות, ואפילו בספרי החקירה, כפי שמארין הרמב"ם במורה נבוכים (ח"א פס"א) בביאור מעלת שם הוי' (ראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ט ע' 412. ע' 419. וש"ג). 115) כמבואר בלקו"ת בדרושים ע"פ שבת שבתון (דרושי יוה"כ"פ בסופן).

116) שלכן אין זה רק שינוי בפרטים מסויימים, אלא שינוי עיקרי וסודי דמש בכל הענינים - החל מאלקות (גילוי בחי האלקות שלמעלה מהטבע), וכן בתורה - "תורה חדשה", כמארז"ל (קה"ר רפ"ב. פ"א. ח) "תורה שאדם למד בעוה"ז הבל היא לפני תורתו של משיח" - אופן חדש בלימוד התורה.

117) והיינו, שע"פ תורת החסידות נעשה הלימוד בכל ד' דרכי התורה באופן אחר - בעומק יותר, וקשור יותר עם נפש האדם, ובמילא ה"ה קשור יותר עם עבודת האדם - שזוהי פעולת החסידות לשנות טבע מדותיו; ועד"ז בנוגע להתעוררות מהתעלפות (כנ"ל הערה 113) - עי"ז שנמשכת ופועלת בנוגע לקישור הנשמה והגוף, וקישור שניהם עם עוה"ז הגשמי, שלמרות שהמצאים בעוה"ז הגשמי, עלום הקליפות, והרשעים גוברים בו (כמובא בתניא פ"ו. פכ"ד) מע"ח (ש"מ ספ"ד). לא איבדו בני"ו את הבטחון, החזיקו מעמד, ובנו מחדש את הישיבות וכל עיני קדושה, כולל גם בנוגע לפשטות הענינים, פרנסה, בני חי ומזוני ריחי.

118) ולא שתורת החסידות היא רק ביאור חלק הסוד שבתורה.

ולהעיר, שבלאה"כ אי אפשר לומר כן - שהרי מתחילים ללמוד חסידות לפני שלומדים קבלה, והרי אי אפשר ללמוד הביאור לפני שלומדים את הענין שאתו צריכים לבאר!

119) ובהקדמה - שהחלוקה שבין מצוות שבין אדם למקום למצוות שבין אדם לחבירו (כדאיתא ביומא פה, ב): "עבירות שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר עד שירצה את חברו" היא חלוקה נוספת, לאחרית הכלל שכל הציוויים הם בין אדם למקום,

כד. ועפ"ז מובן גם בנוגע לענין הגאולה - "פדה בשלום נפשי כי רבים היו עמדי" - כדברי רבינו
 הזקן³⁴ "כשקריתי בספר תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי, קודם שהתחלתי פסוק שלאחריו, יצאתי
 בשלום":

על-פי דרשת חז"ל⁵⁰ על הפסוק "פדה בשלום גו" שקאי על "העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל
 עם הציבור", הרי זה ענין כללי שכולל את כל הענינים - כדברי הרשב"א⁵⁰ שהם ג' הענינים דמחשבה
 דיבור ומעשה (תפילה הוא ענין המחשבה - "איזו היא עבודה שבלב . . . זו תפילה"¹²³; תורה הוא ענין
 הדיבור - "למוציאיהם בפה"¹²⁴, וגמילות חסדים הוא ענין המעשה), וכדברי המהרש"א⁵⁰ שהם שלשה
 העמודים שעליהם העולם עומד, תורה עבודה (תפילה) וגמילות חסדים¹²⁵ (שכוללים את כל המצוות,
 כמבואר בארוכה בספרים שמבארים תוכן ושרשי המצוות, שכל המצוות נחלקות ושייכות לאחד מג'
 הקוין), כפי שמביא ה'צמח צדק' (שהשנה היא שנת המאה להסתלקות-הילולא שלו) ברשימותיו על
 הפסוק "פדה בשלום"¹²⁶.

ומזה מובן, שגם ענין הפדי', שזהו השכר, הוא ענין כללי - "פדאני לי ולבני ('גוים ואלקיו"¹²⁷) מביין
 אומות העולם".

והענין בזה - כאמור לעיל שענין הגאולה הוא שמאז תהי' תורת החסידות נחלתו של כל אחד ואחד
 מישראל¹²⁸, כך, שחודרת הן בהעסק בתורה, הן בהעסק בגמילות חסדים, והן בתפילה עם הציבור, ועד
 שנמשך וחודר גם ב"חוצה", בכל העולם כולו, ועל-ידי-זה נעשה בפועל (לא רק "כאלו") "פדאני כו",
 קא אתי מר דא מלכא משיחא, יבוא ויגאלנו בגאולה האמיתית והשלמה, בקרוב ממש.

* * *

כה. דובר לעיל (סי"ד) אודות הדגשת ענין החינוך אצל ה'צמח צדק', שגם בשנים שהי' בתוקף ענין
 הנשיאות שלו, שהתבטא גם בהשפעה רבה הן בלימוד וכתיבת תורת החסידות על ידו, והן בעניני נגלה
 בכתיבת ה'שאלות-ותשובות' והחידושים, וכמה פעמים ככה בנוסף על הנדפס, והעולה על כולנה בנוגע
 לעסקנות ציבורית והנהגת כלל ישראל, בעת שהיו אצל בני-ישראל צרות גדולות, והוצרך להיות מונח
 בתחבולות והשתדלויות בכל מיני דרכים כדי לבטל גזירות, ולהחליש על-כל-פנים את הגזירות שלא עלה
 בידו לבטלן - הנה מבלי הבט על כל זה, הי' נוהג מידי חודש בחדשו לבחון את הילדים הקטנים שלמדו
 ב"חדר" (שהיו רובם מבני המשפחה), ומתוך שימת-לב מיוחדת ("אריינלייגן זיך אין דעם"), עד שלאחרי
 הבחינות הי' נותן להם מתנות כסף.

לכאורה הי' יכול לעשות חשבון, שבשעת מעשה יכול לפעול בענין של לימוד החסידות או נגלה,
 או בעסקנות הכלל, ואילו המבחן לילדים בני שבע יכול להיעשות על-ידי אחר - שזוהי טענה על-פי
 הלכה, שמצוה שאי אפשר לעשותה על-ידי אחרים אסור להחליפה במצוה שיכולה להיעשות על-ידי
 אחרים¹²⁹, ועל-אחת-כמה-וכמה כשמדובר אודות מצוה קלה ביחס למצוה חמורה.

אמנם, במה דברים אמורים שאפשר לעשות זאת על-ידי שליח - אם אין זו מצוה שבגופו, אבל כאשר
 מדובר אודות מצוה שבגופו - אזי אין מקום לחשבונות, ולא שייך לעשותה על-ידי אחר (כמבואר
 בארוכה ב'קצות' ובכמה מקומות⁸⁰).

ובהמשך להמדובר אודות הדגשת ענין החינוך, יש להוסיף גם מה-שנתבאר-לעיל (סכ"ג)¹³⁰ בנוגע
 לחידוש של תורת החסידות בפירושו הפשוט ד"מורה אני", שההדגשה היא על זה "שהחזרת בי נשמתיו",

ע' 163. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ח ע' תרי. ח"י ע' דש. לקו"ש
 ח"ט ע' 344. ועוד.

(129) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג ואילך. וש"נ.
 (130) בשיחה שנדפסה בקונטרס ענינה של תורת החסידות
 סי"ב (לקמן ע' 269 ואילך).

(123) תענית ב, א.

(124) עירובין נד, רע"א.

(125) אבות פ"א מ"ב.

(126) אוה"ת לתהלים (יהל אור) עה"פ ס"ב ג (ע' רד"ה).

(127) שמואל"ב ז, כג.

(128) ראה סה"ש תרפ"ט ע' 72. תש"ב ע' 159. תש"ד ע' 93.

- 1 נשמת אדם, אשר, "רוח בני האדם העולה היא למעלה"¹³¹ - שיש צורך להבהיר זאת במיוחד בנוגע
2 לענין החינוך, בהתחשב עם אופן ההנהגה במדינה זו, כדלקמן.
- 3 כו. בנוגע לחינוך, הנה סדר הנהגת המדינה, שלכל לראש צריכים לחנך ולגדל את הילד באופן שיוכל
4 לחיות - "מאכן אַ לעבן" - כפי הפירוש הפשוט ד"מודה אני לפניך . . שהחזרת בי נשמת", שיש להודות
5 על עצם היותו אדם חי.
- 6 ובכן, אף שיש נתינת מקום לכך, ולכאורה, על-פי נגלה, צריך לברך ולהודות על החיות שנותנים לו
7 באיזה אופן שתהי' - שוללת זאת תורת החסידות, באמרה, שהן אמת שענין החיים הוא מתנה מהקב"ה,
8 "מאן דיהיב חיי"¹³², וצריכים להודות על זה, אבל אף-על-פי-כן כיון ש"כל ישראל בני מלכים הם"¹³³,
9 טוען בן מלך שהוא זך ומפונק, ורצונו בחיים הראויים לשמם - שתהי' לו שייכות עם אביו המלך, ואם
10 אביו המלך מעניק לו חיים אבל שולח אותו ל"רפת" יחד עם "בהמה" ח"ו - אינו חפץ בחיים כאלו;
11 רצונו להיות עם אביו המלך. וכתורת המגיד¹³⁴ בפירוש הכתוב¹³⁵ "תפילה לעני כי יעטוף ולפני הוי'
12 ישפוך שיחו", שתפלת העני ושפיכת שיחו מתבטאת בכך שרצונו להיות "לפני הוי'".
- 13 וא"כ, צריך לחשוב ולהתבונן באיזה אופן תהי' החיות - אם באופן ד"רוח הבהמה היורדת היא
14 למטה"¹³¹, או באופן ד"רוח בני האדם העולה היא למעלה" (שהרי אין זה ענין שאפשר לעשותו בשני
15 שלבים שונים: בתחילה יחנך ויגדל "בהמה", ואחר-כך יעשה מה"בהמה" "אדם", "רוח האדם" - לאו
16 כל מוחא סביל דא, לא כל אחד מצליח בכך, ואדרכה: על-פי רוב לא מצליחים בכך).
- 17 ואם רוצים שהילד יגדל באופן ד"רוח בני האדם העולה היא למעלה", שיהי' לא רק "החזרת בי
18 נשמה" סתם, אלא "החזרת בי נשמת", נשמה של יהודי - הרי זה צריך להתחיל עוד לפני נטילת ידיים
19 ואמירת ברכה שבה מזכיר שמו של הקב"ה. - "בטרם ידע הנער מאוס ברע ובחור בטוב" (כדברי ישעי'¹³⁶
20 בנבואתו), צריך לידע שנולד אצל אב ואם יהודים, והוא גדל ומתנהג בדרך היהדות.
- 21 ואילו כשמחנכים מישהו לחיות ב"רפת" רחמנא-ליצלן - יש מקום לשאלה אם עליו לומר "מודה
22 אני" אם לאו, כיון שצריך להיות "החזרת בי נשמת" דוקא.
- 23 וכיון שכן, הרי קודם שמגדלים ילד שיוכל "מאכן אַ לעבן", צריך לברר תחילה מהי מהות החיים:
24 אם יהיו חיים הראויים לשמם - הרי אדרכה ואדרכה, ואם לאו חס ושלום - הרי אחר-כך יבוא הילד
25 בעצמו בטענה ותביעה: לשם מה? ...!
- 26 ואם בנוגע ליסורי הגוף טען איוב על היום והלילה ("יום אולד בו והלילה . . הורה גבר"¹³⁷) באופן
27 של היפך הברכה - על-אחת-כמה-וכמה בנוגע ליסורי הנפש.
- 28 אף פעם לא היו אצל ילדים יסורי הנפש רחמנא-ליצלן כמו מאז שהתחילה שיטת החינוך שצריכים
29 לגדל את הילדים עם "ויטמינים", משחקי כדור ("פוטבאָל" ו"בייסבאָל") וכיו"ב, ורק בזמנים הפנויים
30 מאכילה ושתי' ומשחק יספרו לו אודות תורת משה, כענין טפל, כיון שהוא רק בן שלש, ארבע או חמש,
31 ועדיין לא הגיע הזמן של ששה חדשים לפני הבר-מצוה...
- 32 חינוך כזה גורם לילדים יסורי נפש רחמנא-ליצלן, בגלל שנותנים להם חיים סתם, "נשמה" סתם,
33 במקום "נשמת", כי:
- 34 הילד מצד עצמו יש לו נשמה, "נפש השנית בישראל" שהיא "חלק אלקה ממעל ממש"; בין אם אביו
35 ואמו רוצים בכך או לא - הרי "לכל איש ישראל . . יש שתי נשמות", כמו שכתב רבינו הזקן בהתחלת
36 ספר התניא¹³⁸; ונפש האלקית מושכת אותו ל"נשמת".

135) תהלים קב, א.

136) ישעי' ז, טז.

137) איוב ג, ג.

138) ספ"א ורפ"ב.

131) קהלת ג, כא.

132) ע"פ העניית ח, ב.

133) שבת סז, א. וש"נ.

134) ראה תורת מנחם - התוועדויות ח"מ ע' 40. וש"נ.

1 ואילו ההורים מושכים אותו ל"החזרת בי נשמה" סתם, ובלבד ש"יעשה חיים" ("מאכן א לעבן") -
 2 דולר, ומה טוב - עשר דולר, ועוד יותר טוב - אלף דולר, ואם ירויח כמה פעמים ככה - אזי יכניסו
 3 אותו בספרים שבהם מציינים את כל המי ומי ("הו איז הו"), האנשים החשובים שבעולם הזה הגשמי...
 4 וכתוצאה מזה נעשה אצלו מעמד ומצב ד"ויתרוצ'צו"¹³⁹, שמביא לידי יסורי הנפש.
 5 הגיע הזמן לבוא לידי הכרה שצריך לחשב "חשבוננו של עולם"¹⁴⁰ - כיצד מנהיג את ביתו, קהילתו
 6 וסביבתו, ומהי השפעתו בחוג שלו, והחשבון הראשון הוא - לא "לעשות חיים", ואחר-כך יוסיף לזה
 7 "הידור" שהחיים יהיו יהודיים, אלא ההתחלה צריך להיות מהעיקר - מהיהדות, ועל-ידי-זה יהיו החיים
 8 ראויים לשמם.
 9 ואז משתנה אופן החינוך מלכתחילה:
 10 החינוך לא מתחיל בהתייעצות עם הרופא איזה דייסא ("פאָרמולא") לתת לתינוק, ואחר-כך מתייעצים
 11 עם הפסיכולוג באיזה משחקים צריך לשחק כדי שלא יסבול מ"פיצול אישיות" ("ספליט פערסאָנאַליטי"),
 12 אלא ההתחלה היא - על-פי מה שכתוב ב'שולחן ערוך' של רבינו הזקן¹⁴¹ ש"תחלת כניסת נפש זו
 13 הקדושה היא .. במצות מילה, ולכן הנזהר מגניעת הקטן מיום המילה ואילך קדוש יאמר לו";
 14 מיום המילה - ביום השמיני, ואצל ילדה אין צורך להמתין עד ליום השמיני, ד"אשה כמאן דמהילא
 15 דמיא"¹⁴², מיד כשנולדה¹⁴³ - מתחילה כבר נפש השנית בישראל לפעול פעולתה, באופן ש"עולה
 16 למעלה".
 17 וכאן יכולים גם ההורים לסייע בענין זה - לא לפנק ולפטם אותו ("ספי לי' כתורא"¹⁴⁴) ב"ויטמינים",
 18 בכל מיני משחקים, שירים וריקודים, ובין ריקוד לריקוד ילמדו אותו אל"ף בי"ת ו"מודה אני"; אלא מיד
 19 כשניעור משנתו¹⁴⁵ צריך להתחיל הענין ד"מודה אני", ורק אחר-כך באה האמירה "שהחזרת בי נשמתי".
 20 ואז גדל ילד בריא - כיון שהן נשמתו מושכת אותו "למעלה", והן אביו ואמו עוזרים לו להיות נמשך
 21 "למעלה", בהתאם לטבעו בתור יהודי, כדברי רבינו הזקן, בעל הגאולה, על הפסוק¹⁴⁶ "שמע ישראל",
 22 שיהודי אינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד מאלקות¹⁴⁷, ובלבד שלא יבלבלו את טבעו, שעל-ידי-זה יגרמו
 23 ליסורי הנפש שכל יסורי הגוף אינם דומים להם.
 24 כזו. והדברים אמורים לא רק בנוגע לילד, אלא גם בנוגע למבוגר שבענין זה הרי הוא עדיין "ילד"
 25 - כשם שהמדובר בענין "מודה אני" כשניעור משנתו הוא לא רק בתחלת היום, כשניעור משנה בפועל,
 26 שאז מתחדשת כללות מציאותו בתור בר-דעת ששוקל ומווד כל עניניו על-פי שכל, אלא גם במשך היום,
 27 בלכתו מדרגא לדרגא בעבודתו בלימוד התורה וקיום המצוות ו"בכל דרכיך דעהו"¹⁴⁸ באופן ש"אין להם
 28 מנוחה כו', שנאמר¹⁴⁹ ילכו מחיל אל חיל"¹⁵⁰, ומתחדש אצלו ענין שברגע שלפני-זה הי' באופן של שינה,
 29 העלם והסתרי¹⁵¹.

(139) תולדות כה, כב ובפרש"י.

(140) לשון חז"ל - ב"ב עה, ב.

(141) אר"ח מהדר"ב סוס"ד.

(142) ע"ז כז, א.

(143) ראה גם לקו"ש חכ"ב ע' 64.

(144) לשון חז"ל - כתובות נ, א. וש"נ.

(145) ראה שו"ע אדה"ז שם ס"א ס"ו. וש"נ.

(146) ואתחנן ו, ד.

(147) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' שפד (נעתק

ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמו (נעתק ב"היום יום" כא

סיון). ועוד.

(148) משלי ג, ו.

(149) תהלים פד, ח.

(150) ברכות ומו"ק בסופן.

(151) שהרי בהיותו במעי אמו "מלמדין אותו כל התורה כולה

.. כיון שבא לאויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו ומשכחו כל

התורה כולה" (נדה ל, ב) - שאז הרי זה בהעלם והסתר, ואח"כ

הנה ע"י עבודתו בהתבוננות ושקו"ט כו' הרי הוא חוזר ומגלה

זאת.

1 כאשר יש לו עסק עם אחד מבני משפחתו שאינו יודע עדיין החילוק בין "רוח בני האדם העולה היא
2 למעלה" ל"רוח הבהמה היורדת היא למטה"; הוא רכש לעצמו את הספר שמבאר כיצד להיות עשיר,
3 בחשבו שכל התכלית בעולם היא להיות עשיר, ורק לאחר שיצא לגימלאות ("רעטייערן") אזי יתחיל
4 ללמוד 'קיצור שולחן-ערוך' מתורגם לאנגלית - צריך להסביר לו שלא יוכל להצליח בעשירותו (אם
5 למזלו הכריז עליו המלאך שיהי' עשיר¹⁵²) אם לא יתחיל עם תורת ה', לכל-הפחות מ'קיצור שולחן-ערוך',
6 אפילו בתרגום אנגלי; רק אז יוכל ליהנות מהעשירות, שתנוצל באופן המתאים.

7 וזהו לימוד לכל אחד - בעל משפחה, אב או אם, וכן אח גדול שצריך להדריך את אחיו הקטנים
8 (וכדרשת חז"ל¹⁵³ "את אביך"¹⁵⁴, "לרבות את אחיך הגדול"), ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לגבאי
9 בבית-כנסת, רב ומנהיג רוחני בקהילה וכיו"ב:

10 לכל לראש עליו למשוך אליו ("צוציען") בני אדם (לא חפצים) חיים ("לעבעדיקע מענטשן"), ומי
11 הוא הנקרא בשם "אדם" - הרי זה כדברי השל"ה¹⁵⁵ ש"אדם" הוא על-שם "אדמה לעליון"¹⁵⁶.

12 השל"ה ידע שמפורש בקרא¹⁵⁷ "וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה", ואף-על-פי-כן כתב
13 שהשם אדם הוא לא על-שם "עפר מן האדמה", אלא על-שם "אדמה לעליון"!

14 ובכן: כאשר פועל שמשפחתו תהי' במעמד ומצב של "אדמה לעליון" - אזי יש לו משפחה בריאה;
15 וכן כאשר פועל על כתה, קבוצה או קהילה שתהי' במעמד ומצב של "אדמה לעליון" - אזי יש לו כתה
16 קבוצה וקהילה בריאה, שיש להם חיים הראויים לשמם, ואז יוכל לומר "מודה אני לפניך" עוד לפני
17 שנטל ידיו.

18 כת. וזוהי גם ההוראה על כל השנה כולה - בהתאם להחלטה שמקבלים בראש-השנה (לחסידות),
19 שבו נמשכת כתיבה וחתומה טובה על כל השנה כולה - שתהי' שנה של חיים אמיתיים, על-ידי-זה
20 שחדורים ב"מעייין", מקור מים חיים, של יהדות, תורה ומצוות, שזהו כללות הענין ד"יפוצו מעינותיך
21 חוצה".

22 ובהקדמה - שהחידוש של תורת החסידות הוא לא רק שיפוצו מימי המעיין חוצה, אלא ש"יפוצו
23 מעינותיך חוצה", אף שלכאורה אין זה באופן שהמעייין עצמו נמשך ובא אל החוצה, אלא רק מימי המעיין
24 באים לשם, כי כאשר המים מחוברים אל המעיין יש להם דין של מעייין¹⁶⁰. ויתירה מזה: הציורי הוא
25 ליקח את המעיין עצמו ולהביא אותו אל החוצה, ולא להמתין עד שהחוצה יבוא אליו.

26 והענין בזה:

27 כתיב¹⁵⁸ "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והי' לארבעה ראשים וגו'", והיינו, שישנם
28 ד' הנהרות, החל מ"פישון", ועד ל"נהר הרביעי הוא פרת", שכוללים את כל סוגי הנהרות שבעולם,
29 אבל לפני ש"משם יפרד" ישנו גם ה"מעייין" שממנו יוצא הנהר להשקות את הגן.

30 וענין ה"מעייין" הוא - לא כמו "מקוה" שהוא ענין שבמדידה והגבלה, שהרי צריך להיות בו שיעור של
31 ארבעים סאה¹⁶⁰ (ולמטה מזה ישנו גם השיעור דתשעה קבין¹⁵⁹), אבל "מעייין" אין לו מדידה והגבלה, אלא
32 הוא ענין של נקודה, שהרי על-פי רוב נביעת המעיין הוא באופן של טיפין טיפין (שמהם נמשכים אחר-כך
33 הנהרות), וגם על-ידי טיפה נעשה ענין של טהרה - אם הגשמיות והחומריות היא במיעוט, כך, שדי גם
34 בטיפה "שכל גופו עולה בהן"¹⁶⁰ (ובפרט על-פי פירוש הראשונים¹⁶⁰ ש"עולה בהן" היינו שבטל בהם).

35 וזהו החידוש של תורת החסידות - שצריכים להמשיך ולהביא אל ה"חוצה" גם את ה"מעייין" עצמו,
36 שהוא המקור שממנו נמשך הנהר שיוצא מעדן להשקות את הגן, שזהו ענין רזין דרזין שבתורה, שזהו

(157) בראשית ב, ז.

(158) שם, י"ד ואילך.

(159) מקוואות ספ"ג. וראה שו"ע אדה"ז או"ח רספ"ח. וש"נ.

(160) ראה שו"ת הריב"ש סרצ"ד. וראה גם תורת מנחם -

התועודיות חל"ט ריש ע' 153.

(152) שם טז, ב.

(153) כתובות קג, א. וראה תורת מנחם - רשימת היומן ע'

רפו. וש"נ.

(154) יתרו כ, יב.

(155) ג, רע"א. כ, ב. רסח, ב. שא, ב.

(156) ישעי' יד, יד.

המקור גם לרזין שבתורה (וכאמור לעיל (סכ"ג)¹⁶¹ שתורת החסידות פועלת גם בלימוד חלק הסוד שבתורה
שיהי' בעומק יותר).

ועל-דרך מה-שכתוב בנוגע לזמן דלעתיד-לבוא שאפילו "עלהו" יהי' "לתרופה"¹⁶², ועל-אחת-כמה-
וכמה בנוגע לפירותיו.

ועל-דרך-זה גם עתה - כאמור כמה-פעמים שכל הענינים דלעתיד-לבוא תלויים בעבודתנו במשך זמן
הגלות¹⁶³ - שכאשר מעמיד את עצמו, את משפחתו ואת הקבוצה והקהילה שמנהיג, במעמד ומצב
שצריכים להיות מונחים וחדורים ב"מעייין" של היהדות, תורה ומצוותי', באופן "שכל גופו עולה בהן",
ב"מים חיים" של המעיין שהוא "מקור מים חיים"¹⁶⁴ שנמשך מהקב"ה - אזי גדל יהודי בריא, משפחה
בריאה, קהילה בריאה וכלל ישראל בריא.

ונמשך מלמעלה הענין ד"מחי' חיים יתן לך חיים" (כדברי הגמרא במסכת יומא¹⁶⁵), ועד שנמשך
למטה מעשרה טפחים, בבני חיי ומזוני רויחי כפשוטם.

* * *

כט. נהוג מידי שנה בשנה שבי"ט כסלו מסיימים את לימוד הש"ס של שנה שעברה, ועורכים חלוקת
הש"ס לשנה הבאה, וכל אחד ואחד משתתף בזה, והשתתפות זו נחשבת כאילו למד את כל הש"ס, כמו
שנתבאר בארוכה בהתוועדויות הקודמות¹⁶⁶.

ומסתמא יחלקו עתה את הכרטיסים, וכל אחד ישתתף בחלוקת הש"ס.
ויהי-רצון שתהי' שנת תורה, ושנה מוצלחת בלימוד התורה וקיום המצוות בהידור ועבודת התפילה,
כדברי הגמרא⁵⁰: "העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור", ותהי' גם שנת גאולה - "פדאני
לי ולבני מבין אומות העולם".

* * *

ל. כמו-כן רגיל בכל שנה ושנה לערוך סיום - על כללות הש"ס או על מסכתא שבש"ס,
- וכן לערוך סיום על ספר התניא¹⁶⁷, כפי שרבינו נשיאנו חילק את ספר התניא לימות השנה, באופן
שמסיימים ליי"ט כסלו, ומיד מתחילים את לימוד התניא מחדש -

ובעמדנו בשנת המאה להסתלקות-הילולא של ה'צמח-צדק' - הרי ישנו "הדרן" של ה'צמח צדק'
בדרך החסידות על מסכת בבא מציעא,

- בודאי שבמשך ימי חייו אמר ה'צמח צדק' כמה וכמה הדרנים, כמנהג ישראל¹⁶⁸, אבל מהענינים
שנשמרו ונמצאו הרי זה ההדרן על מסכת בבא מציעא הנ"ל -

שכבר נתפרסם לרבים ולדורות באופן של דפוס¹⁶⁹.

לא. בסיום מסכת בבא מציעא שנינו:

"שתי גנות זו על גב זו והירק בינתיים, רבי מאיר אומר של עליון (שהרי עפרו הוא ומשלו הוא
יונק¹⁷⁰), רבי יהודה אומר של תחתון (שעל אורו הוא מונח¹⁷⁰). אמר רבי מאיר אם ירצה העליון ליקח

התוועדויות חמ"ב ס"ע 30 ואילך). וש"נ.

(167) כדלקמן סמ"ב ואילך.

(168) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"מ ע' 9.

(169) נדפס בסוף מסכת ב"מ בהוצאת קה"ת (ברוקלין

תשט"ז), ובקונטרס מאמרים מכ"ק אדמו"ר ה'צ"צ על מס' ב"מ

וב"ב (קה"ת תשי"ז). ולאח"ז באוה"ת על מארז"ל ע' לו ואילך.

(170) פרש"י שם.

(161) בישיבה שנדפסה בקונטרס ענינה של תורת החסידות
ס"ח (לקמן ע' 264 ואילך).

(162) יחזקאל מזו, יב. וראה סנהדרין ק, א.

(163) ראה תניא רפ"ז.

(164) ירמי' ב, יג.

(165) ע"א, א.

(166) ראה שיחת י"ט כסלו דאשתקד סכ"ג (תורת מנחם -

- 1 את עפרו אין כאן ירק. אמר ר' יהודה אם ירצה התחתון למלאות את גנתו אין כאן ירק. אמר ר"מ מאחר
2 ששניהן יכולין למחות זה על זה, רואין מהיכן ירק זה חי. אמר ר"ש כל שהעליון יכול לפשוט את ידו
3 וליטול (ובגמרא: "אמרי דבי רבי ינאי ובלבד שלא יאנס"), הרי הוא שלו, והשאר של תחתון".
- 4 ומפרש רש"י, שסברת ר"ש היא (לא סברא נוספת על סברותיהם של ר"מ ור"י, אלא) כסברת ר"מ,
5 אלא שהדין הוא באופן אחר: "כל שהעליון יכול לפשוט את ידו וליטול הרי הוא שלו" - "כדקאמר ר"מ
6 הואיל ומעפרו היא חיי", "והשאר של תחתון" - "ועליון הוא גופי אפקורי מפקר להו לגבי, שגנאי
7 הוא לו ליטול רשות ליכנס לתוך של חבירו וללקוט".
- 8 והקשה הרמב"ן: "א"כ אמאי אמרי דבי ר' ינאי ובלבד שלא יאנס, הרי כיון שהוא יכול ללקוט אפילו
9 באונס, אינו מפקיר?"
- 10 ולכן מפרש הרמב"ן באופן אחר: "הא דר"ש בדר"י שייכא, וטעמי משום דתחתון אפקורי מפקר גבי
11 עליון, הואיל וידו מגעת שם, והוא סבור שהיא שלו הואיל ועיקרו בתוך שלו, דמימר אמר תחתון, עליון
12 שקיל לי, ואם תקניטנו לאסור עליו תפיסת ידו יטול את עפרו".
- 13 והגמרא מסיימת: "הלכה כרבי שמעון".
- 14 לב. אבל בירושלמי - "מה יעשו (הלכה כמי מהני תנאי דמתני') .. יחלוקו" (כיון דאיכא סברא כר"מ
15 או כר' יהודה, חולקין בזה¹⁷¹).
- 16 ובהמשך לזה איתא בירושלמי דין נוסף:
- 17 "כותל שבין שתי מחיצות (של שני בני אדם) ונפרץ, רב ושמואל, חד אמר מחצה לזה ומחצה לזה,
18 וחד אמר כולו לזה וכולו לזה (והיינו, שכל אחד מהם יש לו חלק בכולו, ובמילא חולקים). מה מפקה
19 מביניהון (דמר אמר מחצה לזה ומחצה לזה, ומר אמר כולו לזה וכולו לזה, והיינו הך דיחלוקו, ומאי
20 בינייהו), מצא מציאה (בתוך הכותל), מאן דאמר מחצה לזה ומחצה לזה, מחציו והילך לזה ומחציו
21 והילך לזה (אם נמצא מחציו והילך לזה הרי אלו שלו, ובחציו האחר הרי הוא של אחר הסמוך לו ..
22 דתלינן דהוא הניחה שם¹⁷¹), ומאן דאמר כולו לזה וכולו לזה, המוצא זכה".
- 23 וכמבואר ב'קצות החושן'¹⁷², "דמ"ד מחצה לזה ומחצה לזה, א"כ לא הוי חצר השותפין כלל, אלא
24 כל אחד מכיר מקומו, ומחציו והילך לזה קונה המציאה, ומחציו ואילך לשני קונה המציאה, אבל למ"ד
25 כולו לזה וכולו לזה, הוה ליה חצר השותפין, ולא קנו כלום, דחצר אינה קונה אלא שיהי' חצירו לבדו,
26 ומשום הכי זוכה המוצא".
- 27 והנה, בבבלי לא הובא דין זה בסיום המסכת, אבל כמה דפים לפני¹⁷³ נמצא תוכנו בשינוי לשון:
28 "אילן העומד על המיצר, אמר רב הנוטה לכאן והנוטה לכאן, ושמואל אמר חולקין".
- 29 וביאור הטעם שבירושלמי ניתוסף דין זה בסיום המסכת, מה-שאיין-כן בבבלי - כי בירושלמי ההלכה
30 היא "יחלוקו", ולכן מתאים להביא בהמשך לזה דין נוסף שבו חולקין ("כותל .. ונפרץ .. מחצה לזה
31 ומחצה לזה .. כולו לזה וכולו לזה"); מה-שאיין-כן בבבלי, כיון שההלכה היא כר"ש, ש"כל שהעליון
32 יכול לפשוט את ידו וליטול הרי הוא שלו והשאר של תחתון" - אין מקום להביא בהמשך לזה הדין
33 דכותל שנפרץ או אילן העומד על המיצר שבו חולקין, שהרי אין זה מכוון לפסק ההלכה בדין שתי גנות.
34 לג. אך עדיין אין הדברים מחזוריים לגמרי:
- 35 ידוע¹⁷⁴ שענין ה"הדרן" הוא שמקשרים סיום המסכת עם התחלתה, "נעוץ סופן בתחלתן"¹⁷⁵, וכן עם
36 התחלת המסכת הבאה אחרי'.

(174) ראה שיחת י"ט כסלו תשכ"ג סמ"ה (תורת מנחם -
התועודיות הל"ה ס"ע 289 ואילך). וש"נ. שם חל"ו ע' 43.
(175) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(171) פי' פני משה שם.
(172) חר"מ סר"ס סק"א.
(173) קז, א.

1 ובנדרו^ד, הנה בירושלמי אתי שפיר הקשר בין סיום המסכת עם התחלתה, כיון שסיום המסכת הוא
 2 בדין "מצא מציאה . . מחציו והילך לזה ומחציו והילך לזה", שמתאים עם התחלת המסכת בדין "שנים
 3 אוזנין בטלית זה אומר אני מצאתי" וזה אומר אני מצאתי . . יחלוקו"; וכמו"כ יש קשר בין סיום המסכת,
 4 "כותל שבין שתי מחיצות ונפרץ כו", עם התחלת מסכת בבא בתרא, "השותפין שרצו לעשות מחיצה
 5 בחצר בונין את הכותל באמצע . . אם נפל הכותל וכו".
 6 אבל בבבלי, חסר לכאורה הקשר בין הסיום להתחלה.
 7 לד. ויובן בהקדים הביאור בדברי הרמב"ם¹⁷⁶ שמביא הדין דשתי גנות והדין דאילן העומד על המיצר
 8 בחדא מחתא:
 9 "שתי גנות זו על גב זו והירק בינתיים בגובה עובי הארץ שביניהם, כל שהעליון יכול לפשוט את
 10 ידו וליטול אותו מעיקרו הרי הוא שלו, ובלבד שלא יאנוס את עצמו, והשאר של תחתון . . אבל האילן
 11 העומד על המיצר, אע"פ שהוא נוטה לתוך שדה אחת מהן, הרי שניהם חולקין בפירותיו".
 12 ולהעיר, שבשו"ע¹⁷⁷ הובאו ב' דינים אלו בשני סעיפים, אבל הרמב"ם הביאם בהלכה אחת, ובתוספת
 13 תיבת "אבל", שבזה מודגשת השייכות של ב' דינים אלו, שהסברא הראשונה היא שדין "אילן העומד
 14 על המיצר" צריך להיות כמו דין "שתי גנות", ולכן צריך לשלול ולומר "אבל האילן כו", שדינו שונה
 15 מדין "שתי גנות".
 16 לה. ויש לבאר זה בהקדים דיוק נוסף בדברי הגמרא בביאור הפלוגתא דר"מ ור"י בדין שתי גנות:
 17 "אמר רבא בעיקרו כולי עלמא לא פליגי דעליון הוי, כי פליגי בנופו, ר"מ סבר שדי נופו בתר עיקרו,
 18 ור"י יהודה סבר לא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו".
 19 ולכאורה, הסברא שבגמרא אי אמרינן "שדי נופו בתר עיקרו" אם לאו, אינה הסברא שבמשנה "אם
 20 ירצה העליון ליקח את עפרו" או "אם ירצה התחתון למלאות את גנתו", ולמאי נפקא-מינה! ?
 21 והביאור בזה - שהסברא שבגמרא אי אמרינן "שדי נופו בתר עיקרו", נוגעת לדין אילן העומד על
 22 המיצר, שבו לא שייכת הסברא דירצה ליקח את עפרו או למלאות עפר:
 23 הסברא שבמשנה גבי שתי גנות זו על גב זו, אם הירק שייך לעליון, כיון ש"אם ירצה העליון ליקח
 24 את עפרו אין כאן ירק", או ששייך לתחתון, כיון ש"אם ירצה התחתון למלאות את גנתו אין כאן ירק"
 25 - אינה שייכת באילן העומד על המיצר, כי: ליטול את העפר - לא יכול אף אחד מהם, כיון שעפר המיצר
 26 שייך לשניהם; וגם אם ירצה למלאות עפר בחלקו - לא יתבטל הנוף (כמו בירק שצומח בגובה עובי
 27 הארץ שבין שני הגנות זו על גב זו, שכאשר ממלאים עפר מתבטלת מציאותו, כיון שאין לו מקום פנוי
 28 היכן לצמוח), אלא יצמח כלפי מעלה, או שיטה לצדו של חבירו.
 29 אבל הסברא שבגמרא, "שדי נופו בתר עיקרו", שייכת שפיר לדין אילן העומד על המיצר: אי אמרינן
 30 "שדי נופו בתר עיקרו" - חולקין, ואי לא אמרינן "שדי נופו בתר עיקרו" - הרי זה שייך למי שהנוף
 31 נוטה לחלקו.
 32 ועל-פי-זה, אם הסברא הניקרית בדין שתי גנות היא סברת הגמרא, "שדי נופו בתר עיקרו", ששייכת
 33 גם בדין אילן העומד על המיצר, אזי לא שייך לומר "שתי גנות כו", אבל אילן העומד על המיצר כו"¹⁷⁸.
 34 ועל-כן-צריך-לומר, שמדברי הרמב"ם "שתי גנות כו", אבל אילן העומד על המיצר כו", מוכח,
 35 שהסברא הניקרית בדין שתי גנות היא סברת המשנה¹⁷⁹, "אם ירצה העליון ליקח את עפרו", או "אם ירצה

כו"; ולהדעה שר"ש ס"ל כו"י דלא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו
 - צריך להיות שכאשר האילן נוטה לתוך שדה אחת מהן הרי אלו
 שלו, ולא באופן ש"חולקין בפירותיו" (המור"ק).
 179) ראה גם לח"מ כאן.

176) הלי' שכנים פ"ד ה"ט.

177) חו"מ סק"ז ס"א-ב.

178) לכאורה הכוונה: להדעה שר"ש ס"ל כו"מ דאמרינן
 שדי נופו בתר עיקרו - הרי מטעם זה חולקין הפירות גם כאשר
 האילן נוטה לתוך שדה אחת מהן, ולא מתאים הלשון "אבל אילן

- 1 התחתון למלאות את גנתו", ולכן כתב "אבל אילן העומד על המיצר כו'", כיון שבו לא שייכת סברת
2 המשנה שהיא הסברא העיקרית.
- 3 לו. עפ"ז מובן שגם בבבלי יש קשר בין סיום המסכת לתחלתה וכן להתחלת המסכת הבאה, אלא
4 שהקשר הוא באופן של "אבל כו":
- 5 דין "שתי גנות" שבסיום המסכת, שבו פוסק ר"ש (שהלכה כמותו) כר"מ או כר"י (כב' הפירושים
6 שבזה, כנ"ל סל"א) - הוא בגלל סברא מיוחדת ששייכת רק בדין זה ("אם ירצה העליון ליקח את עפרו",
7 או "אם ירצה התחתון למלאות את גנתו");
- 8 אבל אין זה שייך לדין ד"שנים אוחזין בטלית כו" שבהתחלת המסכת, ששם לא שייכת הסברא
9 המיוחדת שבסיום המסכת, ולכן הדין הוא ש"יחלוקו",
- 10 וכמו"כ אין זה שייך להדין שבתחלת המסכת הבאה, "השותפין שרצו לעשות מחיצה בחצר בונין את
11 הכותל באמצע. . אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם" - כמו ב"כותל שבין שתי מחיצות ונפרץ"
12 שבירושלמי סוף מסכת בבא מציעא, ועל-דרך-זה בבבלי (כמה דפים לפני סוף המסכת) גבי "אילן העומד
13 על המיצר", שהדין הוא שיחלוקו.

* * *

- 14 לז. והנה, נוסף על "הדרן" של ה'צמח-צדק' בדרך החסידות המבואר במאמר הנדפס הני"ל¹⁶⁹, כך
15 שכל אחד יכול לעיין בו, הנה בימים אלו הגיע לידי ביכל חסידות - כמדובר כמה פעמים¹⁸⁰ אודות
16 הענינים שיוצאים מן המיצר אל המרחב - ובו ישנו דרוש¹⁸¹, שכנראה גם הוא מה'צמח צדק' (דאף שאינו
17 דומה לגמרי לסגנון של ה'צמח-צדק', הרי התוכן הוא לפי דרכו של ה'צמח-צדק'), שמבאר בדרך
18 החסידות משנה נוספת בפרק הבית והעלי' [הפרק האחרון של מסכת בבא מציעא, "הבית והעלי'", שבו
19 מדובר אודות עניני שותפים - ששייך להתחלת מסכת בבא בתרא, או אודות עניני חלוקה - ששייך
20 להתחלת מסכת בבא מציעא], כמה משניות לפני המשנה האחרונה:
- 21 במאמר הני"ל מובא מדרש תמוה על הפסוק¹⁸² "בונה ירושלים הוי' נדחי ישראל יכנס": "אף-על-פי
22 שבונה ירושלים הוי', אף-על-פי-כן נדחי ישראל יכנס" - דלכאורה אינו מובן פירוש המדרש, שב' חלקי
23 הפסוק הם באופן ד"אף-על-פי כו' אעפ"כ כו"?
- 24 ומבאר בהמאמר, שביאור דברי המדרש יובן בהקדים דברי המשנה¹⁸³: "הבית והעלי' של שנים שנפלו,
25 אמר בעל העלי' לבעל הבית לבנות והוא אינו רוצה לבנות, הרי בעל העלי' בונה את הבית ודר בתוכה
26 עד שיתן לו את יציאותיו (ואחר-כך יצא ממנו ויבנה עלייתו¹⁷⁰). ר' יהודה אומר. . בעל העלי' בונה את
27 הבית ואת העלי', ומקרה את העלי' ויושב בבית, עד שיתן לו את יציאותיו".
- 28 לח. ותוכן הדברים:
- 29 "הבית והעלי'" של כללות ישראל (בדוגמת בית ועלי' כפשוטם) - קאי על ירושלים, שלהיותה
30 "תלפיות, תל שכל פיות (מכל הארצות) פונים בו"¹⁸⁴, הרי היא ה"בית" של כללות ישראל, ובפרטיות
31 יותר יש בה "בית ועלי'" - ירושלים של מטה וירושלים של מעלה, שהם בדוגמת בית ועלי', כמובן
32 ממאמר רו"ל¹⁸⁵ "נשבע הקדוש-ברוך-הוא שלא יכנס בירושלים של מעלה עד שיכנס בירושלים של
33 מטה", כשם שאי אפשר לדור ב"עלי'" (ירושלים של מעלה) קודם בנין ה"בית" (ירושלים של מטה).

(182) תהלים קמז, ב.

(183) קיז, סע"א.

(184) ברכות ל, א.

(185) תענית ה, א. זח"ג טו, ב. ועוד.

(180) ראה גם שיחת י"ט כסלו דאשתקד סי"ח (תורת מנחם

- התוועדיות חמ"ב ס"ע 25. שם ס"ע 72. ע' 140). ועוד.

(181) נדפס לאח"ז ב"באור החסידות" מנ"א תשנ"ז (גליון לז)

ע' 11.

1 וסדר הדברים הוא - שירושלים של מטה נבנית על-ידי ה"יציאות" שנותנים בני-ישראל למטה
 2 בעבודתם בשלימות היראה,
 3 - ענינה הרחני של ירושלים, כמרומז בתיבת "ירושלים", על-שם יראה ועל-שם שלם¹⁸⁶, שלימות
 4 היראה¹⁸⁷, וכדאיתא בספרי¹⁸⁸ בנוגע לאכילת מעשר שני בירושלים, שכאשר "הי' עומד בירושלים . . והי'
 5 רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה ("כהנים בעבודתן ולוים בדוכנן וישראל במעמדן"¹⁸⁹)
 6 הי' גם הוא מכויין ליראת שמים כו" -
 7 שעל-זה נאמר¹⁹⁰ "האלקים עשה שיראו מלפניו", וזוהי תכלית כל התורה והמצוות, כמו שכתוב¹⁹¹
 8 "ויצוונו גו' לעשות את כל החוקים האלה ליראה את ה'", וכתב¹⁹² "את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור
 9 כי זה כל האדם", וזוהי תכלית בריאת כללות סדר ההשתלשלות, ועולם-הזה בפרט, ובמיוחד ירושלים
 10 עיר הקודש.
 11 וכאשר ישנה "ירושלים של מטה", אזי ישנה גם "ירושלים של מעלה" - שענינו בעבודת האדם
 12 שעל-ידי יראה תתאה (ירושלים של מטה) באים ליראה עילאה (ירושלים של מעלה), ואז נכנס
 13 הקדוש-ברוך-הוא בירושלים של מעלה, כיון שירושלים של מטה נעשית דירה לו יתברך¹⁹⁰.
 14 [ויש לקשר זה גם עם המשנה ד"שתי גנות" - כפי שמבאר ה'צמח צדק' ב"הדרן"¹⁶⁹, ש"שתי גנות"
 15 הוא ענין גן עדן העליון וגן עדן התחתון, ו"הירק בינתיים" קאי על כל עניני עולם-הזה, שבהם צריכה
 16 להיות העבודה לעשות דירה לו יתברך, שזהו ענינה של ירושלים עיר הקודש, שהיתה דירתו של הקב"ה].
 17 לט. אמנם, כל זה בזמנים כתיקונם, מה-שאינ-כן כאשר "מפני חטאינו גלינו מארצנו"¹⁹³, "לפי
 18 שחטאנו . . חרבה עירנו כו"¹⁹⁴, שאז נעשה מעמד ומצב ד"הבית והעלי' . . שנפלו", והיינו, דכיון שנחסר
 19 ענין היראה בעבודת האדם לה', אזי נפל הבית, ובמילא נפלה גם העלי', שהרי נשבע הקדוש-ברוך-הוא
 20 שלא יכנס בירושלים של מעלה כו'.
 21 ואז בא בעל העלי', הקב"ה, ומבקש מבני-ישראל - "אם (כמארוז"¹⁹⁵ שזהו לשון בקשה) בחוקותי
 22 תלכו ואת מצוותי תשמרו"¹⁹⁶ - בנו את הבית, ובלשון המשנה: "אמר בעל העלי' לבעל הבית לבנות",
 23 והיינו, שבעל העלי' (הקב"ה) מכניס הרהורי תשובה בלבו של בעל-הבית כדי שיתעורר לבנות את הבית.
 24 ובענין זה ישנם ב' אופנים, בהתאם לב' האופנים בנוגע לזמן הגאולה, כדברי הגמרא¹⁹⁷: "זכו -
 25 אחישנה, לא זכו - בעתה":
 26 כאשר בני-ישראל "זכו", אזי באה הגאולה מיד, "אחישנה" - "היום, אם בקולו תשמעו"¹⁹⁸, היינו,
 27 שבני-ישראל מקבלים החלטה ומקיימים אותה בפועל - למלא את בקשתו של הקדוש-ברוך-הוא לבנות
 28 את ה"בית", ומיד בא משיח למטה מעשרה טפחים.
 29 אמנם, מצד צוק העתים וקושי הבלבולים וכו' וכו', יכול להיות מעמד ומצב שבעל-הבית "אינו רוצה
 30 לבנות", ח"ו, "לא זכו".
 31 ואז באה הגאולה "בעתה", היינו, שכבוא זמן הקץ שעלה ברצונו, בונה בעל העלי' גם את הבית,
 32 "בונה ירושלים ה'", דכיון שנשבע הקדוש-ברוך-הוא שלא יכנס בירושלים של מעלה עד שיכנס
 33 בירושלים של מטה, הרי הוא מוכרח לבנות גם את ירושלים של מטה.
 34 אבל אז המצב הוא מר ("עס איז ביטער"...) - מצד הדין ש"בעל העלי' בונה את הבית ודר בתוכה
 35 עד שיתן לו את יציאותיו":

(192) קהלת יב, יג.
 (193) נוסח תפלת מוסף דיו"ט.
 (194) נוסח תפלת מוסף דשבת ר"ח.
 (195) ע"ז ה, סע"א.
 (196) ר"פ בחוקותי.
 (197) סנהדרין צח, א.
 (198) תהלים צה, ז. וראה סנהדרין שם.

(186) תוד"ה הר - תענית טז, א (מב"ר פנ"ו, יו"ד).
 (187) ראה לקו"ת פ' ראה כט, ד. דרושי ר"ה ס, ב. שה"ש ו, ג. ובכ"מ.
 (188) הובא בתוד"ה כי מציון - ב"ב כא, א.
 (189) מגילה ג, א. ועוד.
 (190) קהלת ג, יד.
 (191) ואתחנן ו, כד.

1 כיון שבנין ירושלים לא נעשה על-ידי בעל-הבית (בני-ישראל), אלא על-ידי בעל העלי, "בונה
2 ירושלים ה'" - הנה על-פי חומר הדין, אין מניחים את בעל-הבית לדור בבית ח"ו; הוא יושב אמנם
3 בירושלים של מטה, אבל אינו מרגיש שמשיח בא, היינו, שלא נרגש אצלו גילוי אלקות, ועל-דרך ההנהגה
4 עם עמי-הארץ, "דמסטרייהו לית בין גלותא לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד"¹⁹⁹, כך, שלאמיתו
5 של דבר אינו יושב ב"ירושלים", שלימות היראה, אלא רק יצא מ"שעבוד מלכיות" של הגלות.

6 "עד שישלם לו יציאותיו" - שיעשה תשובה לכל-הפחות עכשיו, לאחרי שמשיח נמצא כבר, שזהו
7 ענין ה"יציאות" שעל ידם בונים את ירושלים של מטה, כנ"ל.

8 מ. עפ"ז מובן הביאור בדברי המדרש "אע"פ שבונה ירושלים הוי', אעפ"כ נדחי ישראל יכנס":

9 אף-על-פי שעל-פי שורת הדין, הרי כאשר "בונה ירושלים ה'" - שלא על-ידי אתערותא דלתתא, כיון
10 שבעל-הבית "אינו רוצה לבנות" - אזי "בעל העלי" בונה את הבית ודר בתוכה", ואינו מניח את
11 בעל-הבית להיכנס ולדור בבית "עד שיתן לו את יציאותיו",

12 אף-על-פי-כן מתנהג הקדוש-ברוך-הוא לפני משורת הדין - "נדחי ישראל יכנס", שמלקט ומכנס את
13 כל הניצוצות של נדחי ישראל שנתפזרו בין ג' קליפות הטמאות לגמרי, ועל-כל-פנים בקליפת נוגה,
14 ומכניס אותם לירושלים של מטה, והיינו, שיהי' אצלם גילוי אלקות, לראות ולהרגיש את ביאת המשיח,
15 וענינו בעבודה - שבאים לשלימות היראה תתאה, ואחר-כך מתעלים גם לירושלים של מעלה, שהוא ענין
16 שלימות היראה עלאה, כמו שכתוב²⁰⁰ "ובאו גו' והשתחוו להו' בהר הקודש בירושלים", ככל פרטי
17 הענינים שנתבארו בארוכה ב'לקוטי תורה' בדרושים על פסוק זה²⁰¹.

18 מא. אמנם, כאשר בני-ישראל יודעים ש"בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס", הנה הודעה זו גופא
19 נותנת להם את הכח להתגבר על הקשיים בנוגע למילוי רצון ה',

20 והיינו, שימלאו את רצון ה' בפועל באופן שבנין ירושלים יהי' על-ידי עבודת האדם, ואז יהי' הענין
21 ד"נדחי ישראל יכנס" גם על-פי שורת הדין,

22 ואילו הענין דלפנים משורת הדין, ינוצל עבור מדריגות נעלות יותר בעילוי אחר עילוי, ועד לתכלית
23 העלי' ד"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"²⁰².

24 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון הכנה].

* * *

25 מב. על-פי האמור לעיל (ס"ג)²⁰³ בנוגע לתורת החסידות, שאינה דרך מיוחדת בתורה (אם כי דרך
26 כללית לכל התורה כולה), אלא שזוהי פנימיות התורה, ולא רק פנימיות בלבד, אלא פנימיות שחודרת גם
27 בהחיצוניות, ודוגמתו בנגלה עד להלכה בפועל, מענין השמן, שמפעפע בכל דבר, להיותו נקודת התמצית
28 שבכל דבר (כמבואר בדרושי שמיני-עצרת²⁰⁴), ולאידך גיסא, הרי זה בהעלם והסתור יותר מאשר פרט
29 בהענין שיכולים למששו ולראותו כו', ועל-דרך-זה בנוגע לתורת החסידות, שהיא למעלה גם מרזין
30 דתורה, רזין דרזין, עד לבחינת אין סוף שבחינת רישא דלא אתיידע, ונמשכת וחודרת גם בפשט שבתורה
31 - יש לבאר גם בנוגע לסיום והתחלת התניא²⁰⁵:

32 בסיום התניא, "כי זה לעומת זה כו'" - ידועה הקושיא (כמדובר פעם²⁰⁶): למה מסיימים בדבר שאינו
33 כדבעי, היפך הכלל²⁰⁷ שצריך לסיים בדבר טוב?

204 ראה תורת מנחם סה"מ תשרי ע' רלד. וש"נ.

205 ראה שיחת ש"פ וישלח, ח"י כסלו תשכ"ג ס"ב (תורת

מנחם - התועודיות חל"ה ע' 232). וש"נ.

206 ראה גם שיחת י"ט כסלו תשכ"ד ס"ל ואילך (תורת מנחם

- התועודיות חל"ה ע' 285 ואילך). וש"נ.

207 ראה פרש"י סוף איכה. תוס' סוף נדה. ועוד.

199 זח"ג קכה, א (ברע"מ).

200 ישע"י כז, יג.

201 דרושי ר"ה נח, א ואילך.

202 תמיד בסופה.

203 בשיחה שנרפסה בקונטרס ענינה של תורת החסידות

ס"ז (לקמן ס"ע 263 ואילך).

ובהתחלת התניא (לאחרי "דף השער"), "משביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע" - ידועה ¹
 הקושיא²⁰⁸: כיון ש"משביעין אותו" קאי על נפש האלקית (שהרי מדובר אודות הזמן שהולד נמצא במעי ²
 אמו, קודם שיצר הרע שולט באדם, שזהו רק "משעת יציאה", ולא "משעת יצירה", ד"אס-כן בועט במעי ³
 אמו ויוצא", כדאייתא בסנהדרין²⁰⁹) - מהי התועלת בשבועה זו בנוגע לנפש הבהמית והגוף, שרק מהם ⁴
 באה המניעה כו', כמבואר בתניא²¹⁰ גופא שנפש האלקית היא תמיד "באמנה אתו ית"? ⁵
 ויובן על-פי האמור שתורת החסידות אינה חלק פרטי ודרך פרטית בתורה, אלא היא למעלה ובמילא ⁶
 היא כוללת את כל הדרכים, ומזה מובן גם בנוגע לספר התניא - תורה שבכתב דתורת החסידות²¹¹, וכשם ⁷
 ש"ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא"²¹², כך נכללים בספר התניא כל עניני תורת החסידות - שכולל את ⁸
 כל הענינים, וממנו נמשכים אחר-כך כל פרטי הענינים, כדלקמן. ⁹
 מג. בנוגע להתחלת התניא - "משביעין אותו תהי צדיק כו": ¹⁰
 הסיבה לכך שהשבועה שמשביעין את נפש האלקית פועלת על נפש הבהמית והגוף היא - בגלל ¹¹
 שהשבועה שמשביעין את נפש האלקית היא לא כפי שנפש האלקית היא מצד עצמה (בגלוי), אלא כפי ¹²
 שהיא מושרשת בעצמותו ית', שזוהי בחינה שהיא למעלה הן מנפש האלקית (כפי שהיא בגלוי) והן ¹³
 מנפש הבהמית והגוף, כפי שהם בשרשם בתוהו ותיקון. ¹⁴
 וכיון שהשבועה היא בבחינה נעלית זו - הנה גם כפי שנמשכת למטה הרי היא כוללת הן את נפש ¹⁵
 האלקית כפי שהיא בישראל למטה, הן את נפש הבהמית והן את הגוף. ¹⁶
 ונמצא, שאין זה באופן שמשביעין אחד על השני, אלא משביעין את ה"שורש", ובמילא הרי זה פועל ¹⁷
 גם על הענפים, ד"שדי נופו בתר עיקרו". ¹⁸
 מד. ועל-דרך-זה בנוגע לסיום התניא - "כי זה לעומת זה כו": ¹⁹
 בסיום התניא מדובר אודות ענין השבת, שיש בו חיצוניות ופנימיות כו'. אמנם, ישנו ענין השבת כפי ²⁰
 שהוא למעלה הן מחיצוניות והן מפנימיות - שהרי נוסף על ענין השבת שפועל "ויכולו"²¹³ בששת ימי ²¹
 החול (ששייך אליהם, אלא שהוא למעלה מהם), יש בשבת בחינת "רעוא דכל רעוין"²¹⁴ שלמעלה הן מענין ²²
 השבת כפי שהוא מקור לששת ימי החול והן מששת ימי החול, שבחינה זו משפעת הן בשבת והן בששת ²³
 ימי החול; או בלשון חז"ל²⁰²: "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים", שממנו נמשכים כל השבתות. ²⁴
 ולהעיר גם מהמבואר במאמר של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן²¹⁵ (אבל לא נזכר לעיל ²⁵
 בהמאמר), שכשם שעכשיו יש בשבת נשמה יתירה, כך יהי גם לעתיד-לבוא (כאשר "את רוח הטומאה ²⁶
 אעביר מן הארץ"²¹⁶), שאז יומשכו כל ההמשכות באופן של קביעות, ובאופן של שלימות יותר מאשר ²⁷
 מילוי החסרון: לא רק באופן ד"שמש בשבת צדקה לעניים"²¹⁷, ולא רק באופן של עשירות, אלא גם ²⁸
 באופן של גמילות חסדים לעשירים²¹⁸ - שזהו בדוגמת הענין ד"נשמה יתירה", אלא באופן נעלה יותר ²⁹
 שלא בערך. ³⁰
 ומצד כללות ענין השבת כפי שהוא למעלה הן מחיצוניות והן מפנימיות, בחינת "רעוא דכל רעוין" ³¹
 - כלולים "זה" ו"לעומת זה" ביחד, כיון שגם ה"לעומת זה" אינו ענין בלתי רצוי ח"ו, אלא כפי שהוא ³²
 בשרשו למעלה, בעולם התוהו, ועד לבחינה שלמעלה מתוהו ותיקון, ששם הוא בתכלית העילוי, שלכן, ³³
 הנה לאחרי הברור עולה שם ב"ן לשם ס"ג, שרש עולם התוהו²¹⁹. ³⁴
 מה. ויש לקשר זה גם עם המשנה "שתי גנות זו על גב זו והירק בינתים": ³⁵

(214) זח"ב פח, סע"ב. וראה המשך תרס"ו בסופו (ע' תקמה).

(215) ד"ה פדה בשלום העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ע' תשע"א).

(216) זכר' יג, ב.

(217) תענית ת, סע"ב.

(218) סוכה מט, ב.

(219) ראה תר"א מג"א צז, ג. ובכ"מ.

(208) ראה גם שיחת י"ט כסלו תשכ"א סל"ו (תורת מנחם - התוועדיות חכ"ט ע' 259). וש"נ.

(209) צא, ב.

(210) ספכ"ד.

(211) אג"ק אדמו"ר מהורי"צ ח"ד ע' רסא ואילך. וש"נ.

(212) ראה תענית ט, א ובפרש"י. תוס' ישנים יומא לח, א.

זח"ג רכא, א. זוח"ק קה, א.

(213) בראשית ב, א. וראה אוה"ת להצ"צ עה"פ.

- 1 גינת העליון היא לכאורה למעלה מהירק, ואילו גינת התחתון היא למטה מהירק. אבל, מצד זה
2 שה"ירק" הוא "בינתים" - הרי הוא למעלה הן מגינת העליון והן מגינת התחתון.
- 3 ועל-דרך מה-שכתוב בזהר²²⁰ ובארוכה בביאורי הזהר²²¹ בפירוש הכתוב²²² "עד תאוות גבעות עולם",
4 דקאי על יעקב שהוא מחבר "גבעות עולם", רחל ולאח, שאף שבפשטות הנה יעקב (זעיר אנפין) הוא
5 למטה מלאה (בינה) ולמעלה מרחל (מלכות), הרי כפי שנמשך בגלוי הי' יעקב הבעל הן של לאה והן
6 של רחל, למעלה משניהם, והוא ענין עליית זעיר אנפין למעלה, שנעשה בבחינת אריך אנפין, ואז הוא
7 למעלה הן מלאה והן מרחל, ועד - למעלה הן מגינת העליון והן מגינת התחתון.
- 8 וזהו גם שבהמשך לזה מסיימת הגמרא "אפריון נמטי' כו'", כמבואר ב"הדרן" של היצמח צדק' שזהו
9 ענין החן.
- 10 ומזה באים לענין ד"השותפין כו'" - דקאי על נפש האלקית ונפש הבהמית, שזהו ענין "זה וזה
11 שופטין"⁸⁹, אבל מבואר בתניא²²³ ש"היצר הרע אינו רק על-דרך-משל כמו שופט ודיין האומר דעתו
12 במשפט, ואף-על-פי-כן יכול להיות שלא יהי' פסק הלכה כך למעשה, מפני שיש עוד שופט ודיין החולק
13 עליו .. והלכה כדברי המכריע כו'" - שזהו "הכותל באמצע", שהוא ענין בפני עצמו שלכולם יש בו
14 חלק שלם, הן מצד העבודה דתוהו והן מצד העבודה דתיקון.
- 15 ולבסוף מוצאים שם מציאה - כדברי הגמרא במסכת סנהדרין²²⁴ "שלשה באין בהיסח הדעת .. משיח
16 מציאה ועקרב":
- 17 בנוגע לעקרב - איתא בגמרא בהתחלת הש"ס²²⁵ "אפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק .. אבל עקרב
18 פוסק", והיינו, שאפילו כאשר עומד בתפילה שענינה דעת תחתון ודעת עליון, מוחין דגדלות, שלכן אינו
19 מפסיק מפני נחש, מפני שיש לו ענין השמירה על-ידי התפילה - הנה כאשר עקרב כרוך על עקבו, הרי
20 זה ענין של סכנה, וצריך להפסיק, והיינו, שזה מבלבל לענין התפילה, דעת עליון, מוחין דגדלות - שזהו
21 ענין של היסח הדעת.
- 22 אך ישנה עבודה שהיא באופן של מציאה - עבודה שלמעלה מן הטעם ודעת, והיינו, שעבודתו אינה
23 במדידה והגבלה, שאז הריח הוא לפי ערך עבודתו ויגיעתו, אבל לא באופן של מציאה אלא "יגעתי
24 ומוצאתי"²²⁶, למעלה מכפי המשוער.
- 25 ועל-ידי-זה באים לענין השלישי - משיח, שבא "בהיסח הדעת", כפי שרבינו הזקן מבאר בארוכה
26 ב'אגרת הקודש'²²⁷ שזהו"ע ש"למעלה מבחינת הדעת",
- 27 ומקשר זאת עם הפסוק "פדה בשלום נפשי", שענין הצדקה, ובפרט צדקת ארץ ישראל (ארץ החיים²²⁸)
28 "היא שעמדה לנו לפדות חיי נפשנו מעצת החושבים לדחות פעמינו, ותעמוד לנו לעד כו'", ולכן "אין
29 ישראל נגאלין אלא בצדקה"²²⁹ (גם אצל אלו שיכולים לתבוע באופן של "משפט", כמבואר לעיל
30 בארוכה²³⁰).
- 31 ומענין הצדקה למטה באים לגמילות חסדים (של הקב"ה) שגדולה יותר מן הצדקה²¹⁸ - שהקב"ה
32 מעמיד את בני-ישראל במעמד ומצב של עשירות, וגומל להם חסד, שהוא ענין הפלגת הטוב (כמו שכתב
33 הרמב"ם²³¹), וכל זה - "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"²³².

* * *

- (220) ח"ב כב, א.
(221) לאדהאמ"צ וראו לח, ג ואילך.
(222) ויחי מט, כו.
(223) רפ"ג.
(224) צז, א.
(225) ברכות ל, ב. לג, א. וראה גם תורת מנחם - התוועדיות
(226) חכ"ה ס"ע 148. וש"נ.
(227) מגילה ו, ריש ע"ב.
(228) ס"ד.
(229) זח"א קטו, סע"א. ועוד.
(230) ראה בהנסמן ב"מ"מ, הגהות והערות קצרות "לאגה" שם (ריש ע' יו"ד).
(231) ס"ב. וש"נ.
(232) ראה מו"נ ח"ג פנ"ג. הובא בס' החקירה להצ"צ סו, ב.
(233) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

1 מו. ענין הגאולה הי' בארצות ומדינות אלו שעתה הן עדיין במעמד ומצב של חורבן - כנ"ל
 2 (בהמאמר²³³) מדברי המדרש²³⁴ "מדינה פלונית חריבה", אבל "היא שלך", היינו, שהם קשורים עם
 3 הקדוש-ברוך-הוא בקישור עצמי, מהעצם למטה עד העצם למעלה, מצד גודל המסירת-נפש שלהם בחיי
 4 היום-יום בכל רגע ורגע.
 5 אמנם, משה רבינו, רוען של ישראל - עד לרבינו הזקן ועד לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, אשר
 6 "אף כאן עומד ומשמש"²³⁵ את ישראל ומלמד זכות עליהם - מבקש מהקב"ה: "גזור שתבנה", באופן
 7 של גזירה דוקא, היינו, שלא יצטרכו לבקשות וברכות, אלא הקדוש-ברוך-הוא אינו מתחשב עם אף אחד
 8 וגזור שתבנה "בבחינת בנין עדי עד בקיום נצחי" (כמו שכתוב במאמר כנ"ל²³⁶).
 9 וכן תהי' לנו - בחסד וברחמים, ומתוך שמחה וטוב לבב, ובאופן שיומשך בפועל בגלוי - אהרן
 10 אותיות נראה²³⁷ - שיצאו מן המיצר אל המרחב כפשוטו, ועם כל הפירושים²³⁸, והשם בראשם, בשמחה
 11 וטוב לבב - "שמחת עולם על ראשם"²³⁹.
 12 ואלה שכבר יצאו משם ומתוועדים עתה בכפר חב"ד²⁴⁰ - הנה על-ידי ההתוועדות יומשך בפעולות
 13 בהרחבת הכפר, וכפר שני²⁴¹, שיתאחד באופן ש"אין שני לו"²⁴², מצד ההתאחדות עם בחינת היחידה
 14 שבנפש ובחינת יחיד שלמעלה²⁴³.
 15 ועל-ידי-זה יעשו דירה לו ית' בתחתונים¹⁰⁹ - בכפר חב"ד ובארץ ישראל בכלל, ו"עתידה ארץ ישראל
 16 שתתפשט בכל הארצות"²⁴⁴ בפרטי פרטיות,
 17 בעגלא דידן, למטה מעשרה טפחים.
 18 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון רבינו הזקן בן ד' הבבות (בבא הד' - ג' פעמים). "ניע זשוריצי
 19 כלפצי" (ועמד מלוא קומתו ורקד על מקומו). "אני מאמין"].

* * *

20 מז. דובר לעיל (סי"ג ואילך) אודות ההשתדלות בענין החינוך, כפי שהרביים בעצמם הראו דוגמא
 21 בזה - שגם כאשר נמצאים במעמד ומצב נעלה, צריכים למצוא (וכאשר רוצים - מוצאים) זמן, ובאופן
 22 של קביעות, להתעסק בחינוך בני-ישראל בכלל, ועד אפילו בחינוך של קטנים בשנים או קטנים בדעת,
 23 עניים בדעת²⁴⁵, ולא לצאת ידי-חובה בכך שעושה זאת על-ידי שלוחו.
 24 וההסברה בזה - דלכאורה, למאי נפקא-מינה להקטן בדעת אם הוא שומע את הדברים משלוחו או
 25 ממנו בעצמו - שרואים בפועל, שנוסף לכך שיש נפקא-מינה גדולה בנוגע אליו (המשפיע), כיון שזוהי
 26 מצוה שבגופו (כנ"ל), יש נפקא-מינה גם בנוגע להקטן, שהרי לא מכל אחד אדם לומד, ועד שבגלל זה
 27 מוותרים על מצות כיבוד אב ואם, כפי שמצינו בנגלה הלכה למעשה, ש"תלמיד שרוצה ללכת למקום
 28 אחר שהוא בוטח שיראה סימן ברכה בתלמודו לפני הרב ששם, ואביו מוחה בו", אפילו כאשר הסיבה
 29 לכך היא מצד סכנה של פיקוח נפשות ("לפי שדואג שבאותה העיר עובדי-כוכבים מעלילים"), "אינו
 30 צריך לשמוע לאביו בזה"²⁴⁶,

(240) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ה ס"ע 82. וש"נ.

(241) ראה גם מכתב דמחרת יו"ד שבט שנה זו (אג"ק חכ"ד

ריש ע' סד). וש"נ.

(242) ע"פ קהלת ד, ח.

(243) ראה לקו"ת ואתחנן יא, ג. ובכ"מ.

(244) ראה ספרי דברים בתחלתו. פס"ר פ' שבת ור"ח. יל"ש

ישעי' רמז תקג.

(245) ראה כתובות סח, סע"א. נדרים מא, רע"א. זח"ג רעג,

ריש ע"ב.

(246) שו"ע יו"ד סוסר"מ.

(233) בחלק שלא נכלל במאמר שהוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (החו"ג).

(234) מדרש תהלים (שוח"ט) ויל"ש עה"פ תהלים צ, א.

(235) סוטה יג, סע"ב.

(236) ד"ה פדה בשלום העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ריש ע'

תשעב).

(237) ראה זח"ג קג, רע"א ובנצו"ז שם.

(238) ראה שיחת י"ט כסלו תרצ"ט בתחלתה (סה"ש תרצ"ט ע'

315). וראה גם שיחת י"ט כסלו תשי"ט ס"ד ואילך (תורת מנחם

- התוועדויות חכ"ד ע' 254 ואילך). וש"נ.

(239) ישעי' לה, יו"ד. שם נא, יא.

- 1 - ולהעיר, שאף שלכאורה שייך דין זה להלכות תלמוד תורה, נקבע מקומו בהלכות כיבוד אב ואם,
 2 והיינו²⁴⁷, שהענין דכיבוד אב ואם גופא מתבטא בכך שאינו שומע בקולם והולך ללמוד במקום שבו
 3 "יראה סימן ברכה בתלמודו לפני הרב ששם" -
- 4 ועל־אחת־כמה־וכמה כאשר הסיבה לכך היא שענין זה יגרום לקשיים בפרנסה, או שענין הפרנסה לא
 5 יהי' באופן של מותרות ומותרות דמותרות, אלא רק "לחם לאכול ובגד ללבוש"²⁴⁸ (כפי שביקש יעקב,
 6 בהבטיחו, "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך"²⁴⁹).
- 7 מת. וזהו גם מוסר־השכל לכל אחד ואחת, ובמיוחד לעקרת־הבית.
 8 ובהקדמה - שהתחלת היסוד לחינוכו של הילד להעמידו על מכונו הוא בשנות הילדות המוקדמות,
 9 ועל זה אומר הכתוב²⁵⁰ "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה".
- 10 - ורק לאחר שלשת אלפי שנה הגיעה גם חכמת הרפואה למסקנא זו, והדפיסו בספריהם, שמעמדו
 11 ומצבו של האדם בזקנותו, "גם כי יזקין", קשורה ותלוי' באורח־חיינו וחוויותיו בהיותו ילד, קודם שהגיע
 12 לכלל בר־מצוה, וקודם שהגיע לגיל עשר שנים, תשע שנים, שמונה שנים ושבע שנים; כבר בשנים
 13 שלפני־זה מצטיירת דמותו של האדם ואופן הנהגתו "גם כי יזקין". -
- 14 וכאשר מדובר אודות ילדים קטנים ביותר - הרי זה שייך בעיקר להאם, שהיא נמצאת עמהם, והם
 15 נתונים בידי²⁵⁰; ובמדה מסויימת הרי זה שייך גם לאת הגדול או האחות הגדולה, שנמצאים בבית יותר
 16 מאשר האב, שאינו מתעסק כל־כך עם הילדים הקטנים ביותר.
- 17 ומהאחריות שבדבר מובן גם גודל זכותן של נשי ישראל - שבטחו והאמינו בהן ליתן בידן את הפקדון
 18 הכי חשוב של הקב"ה,
- 19 - דכשם שישנו הפקדון שהאדם מפקיד בידי הקב"ה, באמרו "בידך אפקיד רוחי"²⁵¹, ועל החזרת
 20 הפקדון אומר "מודה אני לפניך", כמו־כן ישנו גם הפקדון שהקב"ה נותן בידי ההורים. וכדברי
 21 המדרש²⁵²: "אם שמרת את נרי, אני משמר את נרך" -
- 22 לשמור נשמות ישראל שירדו בגופים, ולחנך אותם כדבעי, שיהיו מאושרים באמת בחייהם
 23 בעולם־הזה הגשמי, הן בגשמיות והן ברוחניות.
- 24 ובשביל זה צריכים ההורים - ובפרט האם, עקרת הבית - לחנך את הילדים החל מקטנותם, באופן
 25 שעוד "בטרם ידע הנער קרוא אבי ואמי"²⁵³ ילך כבר בדרך התורה והמצוה, וכאמור, החל מיום המילה
 26 - אצל זכר, ואצל נקבה, ש"כמאן דמהילא דמיא"¹⁴², מיום לידתה, ומאז מתחיל כבר צורתו בתור יהודי,
 27 אדם הראוי לשמו, על־שם "אדמה לעליון" (כפירוש השל"ה¹⁵⁵), "בצלמנו כדמותנו"²⁵⁴, הן בנוגע לנשמה
 28 והן בנוגע לגוף שבו בחר השם²⁵⁵.
- 29 וכך מעמידים "צבאות השם", שהולכים עמהם לקראת משיח צדקנו, ואומרים: "ראה גידולים
 30 שגידלנו",
- 31 מתוך שמחה וטוב לבב, ובמהרה בימינו.
- 32 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן את המזונות והיין, באמרו, שמסתמא יערכו התוועדות גם מחר.
- 33 טרם צאתו התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "הושיעה את עמך"].

(247) ראה גם אג"ק חכ"ב ע' תעח. חכ"ו ריש ע' רלו. חכ"ח
 ריש ע' רעט. לקו"ש חכ"ב ע' 214 הערה 42. ועוד.
 (248) ויצא כח, כ.
 (249) שם, כב.
 (250) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חכ"ח ע' 216. וש"נ.
 (251) תהלים לא, ו.
 (252) דב"ר פ"ד, ד.
 (253) ישעי' ה, ד.
 (254) בראשית א, כו.
 (255) ראה תניא פמ"ט (סט, סע"ב ואילך).

בס"ד. משיחת ש"פ וישלח, י"ד כסלו ה'תנש"א.

תרגום מאידית

ומדוע עיכב זאת ובנתיים שלח "מלאכים לפניו אל
 עשו אחיו ארצה שניר" "להודיע שאני בא אליך"11,15
 ורק לאחר כל הסיפור עם עשו קיים את הציווי
 "שוב אל ארץ אבותיך גו", כפי שמסופר בהמשך
 הפרשה12 "ויבא יעקב שלם עיר שכם גו", "ויבא
 יעקב אל יצחק אביו וגו"13, ובעיקר בפרשה
 שלאחרי זה - "וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ
 כנען"14?

ומזה גופא מובן, שהענין ד"וישלח יעקב
 מלאכים אל עשו גו" נוגע לשלימות העבודה
 דיעקב, כולל - בכדי שיוכל לקיים בשלימות את
 ציווי ה' "שוב אל ארץ אבותיך".

ב. מזה נוסף עוד ענין בפרשה הדורש ביאור:
 אפי' לאחר סיום הסיפור (בפרשתנו) אודות
 פגישת יעקב ועשו, והמשך הסיפור ע"ד נסיעת
 יעקב ("ויעקב נסע וסכתה גו", ויבא יעקב שלם עיר
 שכם גו"15, ואודות מעשה שכם16, ונסיעת יעקב
 לבית א-ל17 וכו'), עד "ויבא יעקב אל יצחק אביו
 גו"13 - חוזרת התורה לספר בפרטיות "ישובי עשו
 ותולדותיו"18 [תולדות עשו"19, ובהמשך לזה20 -
 "המלכים אשר מלכו בארץ אדום", ו"שמות אלופי
 עשו"21] - ורק אח"כ - בפרשה שלאחרי זה -
 ממשיכה התורה ע"ד ישוב יעקב בארץ כנען,
 "וישב יעקב בארץ מגורי אביו".

לפי זה יוצא, שהתורה מפסיקה את סיפור שובו
 של יעקב מחרן לארץ ישראל עם "ישובי עשו
 ותולדותיו" - ענין צדדי לגמרי לכאורה.

א. לאחר שיעקב גמר את עבודתו בחרן (אצל
 לבן) בהקמת ביתו וכו', והלך משם, ע"פ ציווי ה'
 "שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך" - "ויעקב הלך
 לדרכו וגו"2 - מסופר בפרשתינו ש"וישלח יעקב
 מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שניר שדח
 אדום"3, ובארוכה - ע"ד הפגישה בין יעקב ועשו.
 נשאלת השאלה: כיון שליעקב הי' ציווי ה'
 "שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך", ביחד עם
 הבטחת ה'4 "ואהי עמך"5 [נוסף להבטחה בתחלת
 הליכתו לחרן]6: "והנה אנכי עמך ושמרתך גו"
 והשיבותיך אל האדמה הזאת גו", ונדר יעקב7
 "ושבתי בשלום אל בית אבי"8 - הי' עליו (לכל
 לראש) לקיים את הציווי ולחזור9 לארץ ישראל10,

(1) ויצא לא, ג.

(2) שם לב, ב.

(3) ריש פרשתנו.

(4) ונוסף לזה הי' לו בפועל הלוי' ושמירה של המלאכים -
 "ויפגעו בו מלאכי אלקים", מלאכי א"י ש"באו לקראתו ללוותו
 לארץ", ולפני זה - מלאכי חו"ל ש"באו עמו עד כאן" (ס"פ ויצא
 ובפרש"י).

(5) וכפי שהתפלל יעקב לה' (בריש פרשתנו - לב, יו"ד) "ה'
 האומר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואיטיבה עמך".

ואף שאמר "קטנתי מכל החסדים, נתמעטו זכותי ע"י
 החסדים והאמת שעשית עמי לכך אני ירא שמא משהבטחתי
 נתלכלכתי בחטא ויגרום לי להמסר ביד עשו" (שם, יא ובפרש"י)
 - הרי תפלה זו התפלל יעקב לאחרי ששלח מלאכים אל עשו,
 ושמע שעשו הולך לקראתו עם ארבע מאות איש. ועוד: אפילו
 באם יעקב הי' ירא מעשו, הי' אפשר לשלוח לו מלאכים לפייסו
 כו' לאחר שיקיים ציווי ה' "שוב אל ארץ אבותיך".

(6) ויצא כח, טו.

(7) שם, כא.

(8) ולא הי' לו לפחד מעשו, כי עשו "לדרכו הי' מהלך" (ב"ר
 ריש פרשתנו (פע"ה, א-ג). הובא ברמב"ן ריש פרשתנו. וראה
 רא"ם ס"פ ויצא), "שכבר נח רוגזו" שהרי אמו שלחה אחריו
 שנאמר עד שוב אף אחיך וגו' (תולדות כו, מה), ובשלחו אליו
 הי' מעורר השנאה" (מת"כ שם). ועיי"ש במדרש ובמפרשי
 המדרש עוד פרטים בזה.

וגם בפשטות הכתובים לא נאמר "ויירא יעקב מאד ויצר לו"
 (פרשתנו לב, ח) עד לאחר תשובת המלאכים אליו "באנו אל
 אחיך אל עשו וגם הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו" (שם,
 ז). וראה לבוש האורה ריש פרשתנו.

(9) ראה רא"ם ס"פ ויצא (בדחיית פירוש הרמב"ן שם), שיעקב
 לא הי' חוזר לארץ ישראל דרך אדום. וראה הערה הקודמת.

(10) ואח"כ הי' יכול לשלוח מלאכים אל עשו לפייסו כו', או:
 כיון שהי' לו הבטחת ה' הי' מקום שלא ישלח אליו מלאכים, ורק
 באם עשו יבוא אליו אז ישתדל לפייסו.

(11) פרש"י פרשתנו לב, ו.

(12) לג, יח.

(13) שם לה, כז.

(14) ר"פ וישב.

(15) פרשתנו לג, יז ואילך.

(16) שם לד, א ואילך.

(17) שם לה, א ואילך.

(18) לשון רש"י ר"פ וישב.

(19) פרשתנו לו, א.

(20) שם, לא.

(21) שם, מ.

33 חל הנדר, אע"פ שהתיר שבועתו (וחכם עוקר הנדר
34 מעיקרו²⁷), "כיון שהשבועה כתובה בתורה הוא
35 דבר הנמשך וכאלו השבועה ישנה תמיד", "דכל
36 שכתוב בתורה הדבר הוא נצחי ולא רק מה שהי".

37 מזה מובן גם בנוגע לסיפור "ישובי עשו
38 ותולדותיו" בתורה: הגם ש"לא היו ספונים
39 וחשובים לפרש היאך נתיישבו וסדר מלחמותיהם",
40 וזה רק ע"ד "משל למרגליות שנפלה בין החול
41 אדם ממשמש בחול וכוכרו בכברה עד שמוצא את
42 המרגליות, ומשמצאה הוא משליך את הצורות מידו
43 ונוטל את המרגליות", כמבואר במפרשים²⁸
44 ש"אחר שהתחיל הכתוב לדבר מיעקב לא דבר עוד
45 מעשו כי השליך אותו מעליו" - אעפ"כ, כיון שזה
46 כתוב בתורה הרי "הדבר הוא נצחי ולא רק מה
47 שהי", ז.א. שיש בזה ענין לעצמו (אפילו לא בתור
48 הקדמה בכדי לבטא את מעלת וחשיבות יעקב
49 ובניו).

50 עוד ענין הדרוש ביאור: בסוף פרשתנו²⁹ -
51 כאשר נמנים "שמות אלופי עשו" - מפרש רש"י³⁰
52 ש"אלוף מגדיאל - היא רומי". וצלה"ב: (א) מהו
53 הכרחו של רש"י לפירוש זה? (ב) מה רוצה רש"י
54 לבאר בזה (בפשוטו של מקרא)?

55 ג. ויובן כל זה בהקדים ביאור השייכות של
56 הפרשה (וישלה) עם ההפטורה, וכידוע שההפטורה
57 היא "מענינה של פרשה"³¹:
58 ההפטורה של הפרשה היא³² "חזון עובדי" כה
59 אמר אד' ה' לאדם וגו", ותוכן הנבואה הוא בנוגע
60 הפרעון לאדם - "עשו הוא אדם"³³ - על מה
61 שעשו ליהודים (יעקב), עד - כסיום ההפטורה³⁴:
62 "והי' בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו
63 לקש ודלקו בהם ואכלום ולא יהי' שריד לבית עשו
64 גו', ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו
65 והיתה לה' המלוכה" ("ליפרע מהר עשו אשר עשו

1 מפרשים²² מסבירים שזה מתרץ רש"י בפירושו
2 (בר"פ וישב): "אחר שכתב לך ישובי עשו
3 ותולדותיו בדרך קצרה שלא היו ספונים וחשובים
4 לפרש היאך נתיישבו וסדר מלחמותיהם כו' פירש
5 לך ישובי יעקב ותולדותיו בדרך ארוכה כל גלגולי
6 סבתם לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם
7 כו', משל למרגליות שנפלה בין החול אדם
8 ממשמש בחול וכוכרו בכברה עד שמוצא את
9 המרגליות, הוא משליך את הצורות מידו ונוטל את
10 המרגליות". וזהו הטעם מדוע התורה מספרת בכלל
11 אודות "ישובי עשו ותולדותיו", ומפסיקה בזה את
12 הסיפור על יעקב, ורק אח"כ התורה ממשיכה
13 ב"ישובי יעקב ותולדותיו" ("וישב יעקב גו'"), שזה
14 כולל "עד סוף כל התורה"²³ - בכדי לבטא את
15 המעלה של יעקב ותולדותיו (ה"מרגליות"),
16 שמתגלה לאחרי שמספרים (בדרך קצרה) על ישובי
17 עשו ותולדותיו, שלכתחילה הם מעורבים ב"חול",
18 ו"כוכרו בכברה עד שמוצא את המרגליות".

19 וצריך להבין: מצד גודל הדיוק בתורה -
20 מסתבר לומר, שהסיפור בתורה על "ישובי עשו
21 ותולדותיו בדרך קצרה" הוא לא רק דבר צדדי
22 וטפל בכדי לבטא את החשיבות לפני המקום של
23 "ישובי יעקב ותולדותם" (שכתובים "בדרך
24 ארוכה"), אלא - שעצם הענין של "ישובי עשו
25 ותולדותיו" (ושזה כתוב "בדרך קצרה", ע"ד
26 "צורות" בערך ל"מרגליות") נוגע לעצם המעלה
27 ושלמות של "ישובי יעקב ותולדותיו" [ע"ד
28 האמור לעיל (סוס"א) שהעבודה של יעקב עם עשו
29 נוגעת לשלימות יעקב].

30 ויתירה מזו: כל ענין שכתוב בתורה - אפילו
31 ענינים שנתבטלו אח"כ - הוא נצחו²⁴. כמו שמבאר
32 הרוגוצ'ובי²⁵ בנוגע לשבועת משה²⁶, שהמתפיס בו

(22) גור ארי' ולבוש האורה לפרש"י ר"פ וישב.

(23) רא"ם ולבוש שם.

(24) ועד "שכל מה שנאמר בתושב"כ ובתושבע"פ הן בהלכה והן באגדה כו' וכן ההלכה שעלי' אמרו אח"כ שבדו"ת היא . . . כולם ממש אמר ה' ובאותו הלשון ממש שנאמרו כו' וה' עצמו אומר ההלכה והוא עצמו אומר שבדו"ת היא כו'" (לקוטי לוי"צ אנ"ק ע' רסו).

(25) צפע"נ מהד"ת ע' 134. ועד"ז שם סה, א. וכן גם בצפע"נ תרומות בהשמטות ע' 120. - הובאו במפענח צפונות פ"ה סי"ב. וש"נ.

(26) "ויואל משה" - שמות ב, כא.

(27) כתובות עד, ב.

(28) גו"א ולבוש שם. וראה משכיל לדוד שם.

(29) לו, מג.

(30) מפרד"א פל"ח.

(31) טושו"ע או"ח ר"ס רפד. שו"ע אדה"ז שם וסרפ"ג. טאו"ח

סתכ"ח. רמ"א שם ס"ח.

(32) ספר עובדי'.

(33) פרשתנו לו, א. ח. וראה שם, יט.

(34) עובדי' שם, יח ואילך.

(35) פרש"י שם כא.

28 אמלאה החרבה, לא נתמלאה צור אלא מחורבנה
29 של ירושלים"43.

30 ושלמות עבודת יעקב מתבטאת בכך, שנוסף
31 לעבודתו הפרטית, עבודה עם עצמו, עליו לפעול
32 גם את הבירור דעשו, האב ומקור דאוו"ע (אדום),
33 ובכללות - בירור העולם, כיון שאצל עשו (בעולם)
34 ישנם ניצוצות קדושים עליונים מאד (מבחי' אורות
35 מרובים דתהו שנפלו בשבירת הכלים דתהו"44),
36 ואותה הקדושה צריכים לפרוע ממנו (כמו פרעון
37 חוב).

38 ולכן שלח יעקב שלוחים אל עשו אחיו ארצה
39 שעיר שדה אדום - הגם שסיים את עבודתו
40 הפרטית בחרן, והקים שם את ביתו, "מטתו
41 שלימה"45, שלימות עבודתו מתבטאת בכך שעליו
42 לפעול גם את הבירור דעשו. ולכן "וישלח יעקב
43 מלאכים אל עשו", בכדי להודיע לעשו שהוא כבר
44 סיים הבירורים דעולם התיקון (עבודת דרגת יעקב)
45 בהיותו אצל לבן בחרן, ועכשיו הוא יכול (וצריך)
46 לברר את עשו ששרשו מבחי' שבירת הכלים
47 דתהו"46 (שלמעלה מתיקון)47.

48 אבל אז התברר שעשו (מצד דרגתו הוא) עדיין
49 אינו מוכן לזה (ואדרבה: "הולך לקראתך וארבע
50 מאות איש עמו"48), ולכן אמר יעקב"49 "ואני
51 אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל
52 הילדים]הילדים רכים והצאן והבקר עלות
53 עלי"50] עד אשר אבוא אל אדוני שעירה", "ואימתי
54 ילך? בימי המשיח - לאחרי "מעשינו ועבודתינו"51
55 במשך זמן הגלות בבירור עשו (אדום) - שנאמר

1 לישראל", "למדך שאין מלכותו שלימה עד שיפרע
2 מזרעו של עשו"35).

3 וצריך להבין: (א) בפרשה לא מדובר לכאורה
4 על פרעון מ"עשו הוא אדום", אלא אדרבא - איך
5 שיעקב שלח אליו מלאכים והשתדל "למצוא חן
6 בעיניך"36 ולפייסו כו', עד אשר - "וירץ עשו
7 לקראתו ויחבקהו ויפול על צוארו וישקהו
8 ויבכו"37. ועפ"ז - מהו הפירוש שהפטורה ("חזון
9 עובדי"), שקאי בפרעון אדום, היא "מענינה של
10 פרשה"? (ב) מהו הענין וגודל המעלה ד"הר עשו"
11 ש"אין מלכותו (של הקב"ה) שלימה עד שיפרע
12 ממנו"38? (ג) מהו ענין הפרעון כאן? פרעון שייך
13 לומר בחוב. במה מתבטא החוב של עשו ליעקב
14 שצריך לפרוע אותו"38?

15 והענין בזה: ההפטורה - שהיא (נוסף להיותה
16 "מענינה של פרשה") גם הפטורה מלשון סיום"39,
17 הסיום ושלמות התוכן של הפרשה - מגלה שתוכן
18 הפרשה (הסיפור אודות יעקב ועשו) אינו סיפור
19 פרטי אודות חיי יעקב ועשו בשעתם, אלא הוא
20 ענין כללי בעבודתו של יעקב, שנוגע לכל
21 הדורות"40, עד - הסיום ושלמות בזה בגאולה
22 העתידה לבוא, כשיקויים "והיתה לה' המלוכה".

23 והביאור בזה:

24 יעקב ועשו הם "שני גויים גו' ושני לאומים
25 גו'41", ובכללות - מלכות בני ישראל, ומלכות
26 אדום (עשו), "ולאום מלאום יאמץ", "לא ישו
27 בגדולה, כשזה קם זה נופל וכן הוא אומר"42

(36) פרשתנו לב, ו. וראה שם לג, ח. ועוד.

(37) שם, ד.

(38) ראה רד"ה ועלו מושיעים תרפ"ו.

(39) ראה אבודרהם סדר שחרית של שבת (בשם יש אומרים);
המנהיג שבת סל"ה; רמ"א או"ח סקמ"ד ס"ב - שהפטורה מלשון
סילוק (אלא שם מפרשים - סילוק מתפלת שחרית).

(40) ראה רמב"ן ריש פרשתנו: בפרשה זו "יש בה עוד רמז
לדורות כי כל אשר אירע לאבינו עם עשו אחיו יארע לנו תמיד
עם בני עשו". ובפירוש הרמב"ן מבאר הלימוד לדורות מכמה
פסוקים דסיפור יעקב ועשו בפרשתנו.

וזהו נוסף על העיקר - שכל עניני תורה הם תורה - מלשון
הוראה (ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ס' השרשים שלו ערך ירה.
גו"א ר"פ בראשית (בשם הרב"ק). וראה זח"ג נג, ב), ועאכו"כ
"מעשה אבות" שהם "סימן לבנים" (ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר
פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב, ו. וראה לקו"ש חט"ו ע' 76. וש"נ).

(41) תולדות כה, כג.

(42) יחזקאל כו, ב.

(43) פרש"י תולדות שם.

(44) תו"א ריש פרשתנו. ובארוכה - תו"ח שם. ובכ"מ.

(45) ויק"ר פל"ו, ה. פרש"י ויחי מזו, לא. וראה פסחים נו, א.
תו"כ בחוקתי כו, מב. ספרי ואתחנן ו, ד. האוינו לב, ט. ברכה
לג, ב.

(46) תו"ח ריש פרשתנו.

(47) ולמעלה מזה: "יעקב חשש שעשו נתברר כבר וחזר
לשרשו הנעלה בחי' המקיפים דתהו שלפני התיקון", ושלח אליו
מלאכים כדי "להמשיך בחי' המקיפים דתהו אליו למטה בתיקון
שהוא בחי' האו"פ ויאיר המקיף בפנימי ויתייחדו יחד" (תו"א
ריש פרשתנו).

(48) פרשתנו לב, ז.

(49) שם לג, יד.

(50) שם, יג.

(51) תניא רפ"ז (מו, ב).

34 יותר, אלא אדרבה - על-ידי הבירור דמלכות רומי,
 35 היא נהפכת ומסייעת לקדושה, עי"ז שמתבררים
 36 ניצוצות הקדושה שנמצאים בה (האוצרות שרומי
 37 מקבץ לפני המשיח), כך שע"ז נעשה רומי -
 38 רוממות דקדושה.

39 ה. ועדיין צריך להבין: במה מתבטאת המעלה
 40 דבירור האומות, שדוקא בזה תלוי שלימות
 41 העבודה של יהודי (יעקב)?

42 ויש לומר הביאור בזה, בהקדים הדיוק במה
 43 שכתוב בתורה⁶¹ שבנ"י הם "המעט מכל העמים"
 44 (ומה ש"חשק ה' בכם ויבחר בכם" ה"ז לא
 45 מרובכם מכל העמים" אלא "מאהבת ה' אתכם
 46 ומשמרו את השבועה גו"⁶²): בקדושה הכמות
 47 קשורה עם איכות. ועד"ז כאשר מדובר בנוגע
 48 לנבראים של הקב"ה [שבריאיתם דוקא בכח עצמותו
 49 - הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס
 50 המוחלט ממש⁶³, ובפרט שההתהוות היא בכל רגע
 51 ורגע מחדש⁶⁴], הרי הכמות שלהם קשורה במיוחד
 52 עם איכות (החיות האלקית שמהוה, מחי ומקיימת
 53 אותם⁶⁴). ועפ"ז מובן שמה שאוה"ע הם בכמות
 54 יותר בהרבה מבנ"י ("המעט מכל העמים") ה"ז גם
 55 קשור עם (מעלה ב)איכות כביכול (עכ"פ בפרט
 56 אחד).

57 ואולי יש לומר, שזהו ע"ד ובדוגמת המעלה
 58 (איכות) שישנה בעבודת התשובה על עבירות,
 59 אפילו לגבי "עיקר התשובה"⁶⁵, תשובה שאינה
 60 בהכרח על עבירות, אלא "והרוח⁶⁶ תשוב אל
 61 האלקים אשר נתנה"⁶⁷

62 - דהגם שתשובה אינה כטעות העולם⁶⁸ שהיא על
 63 עבירות דוקא, אלא עיקר התשובה, היא בבחי'
 64 "והרוח תשוב אל האלקים גו" - אעפ"כ [נוסף לכך
 65 שאין שוללים שתשובה היא גם על עבירות, הרי
 66 אדרבה]: מזה גופא שישנה קס"ד בדברי חכמים

1 ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו⁵², כמבואר
 2 בארוכה בהפטורה (שהיא ובה מתבטא סיום
 3 ושלימות הפרשה) - בנוגע לשלימות הבירור דעשו
 4 (אדום) לעתיד לבוא, עד "והיתה לה' המלוכה",
 5 "ותתגלי מלכותא דהוי' על כל יתבי ארעא ותהי
 6 מלכותא דהוי' לעלם ולעלמי עלמיא"⁵³.

7 ד. עפ"ז יובן מדוע רש"י מפרש "מגדיאל היא
 8 רומי"⁵⁴:

9 כיון ש"עד אשר אבוא אל אדוני שעירה"
 10 יתקיים בימי המשיח שנאמר "ועלו מושיעים בהר
 11 ציון לשפוט את הר עשו" (כביאורו של רש"י⁵²
 12 כנ"ל) - מתעוררת השאלה: איזו שייכות יש לגלות
 13 זה האחרון עם עשו? עונה רש"י, שמגדיאל -
 14 שהוא מאלופי עשו - הוא רומי, שהחריבו את בית
 15 שני, ובנ"י הם אצלם בגלות לפני בוא המשיח,
 16 גלות הרביעי, גלות האחרון⁵⁵, הוא - גלות אדום,
 17 גלות רומי⁵⁶.

18 וכמבואר במפרשים, שרומי נקראת בשם
 19 מגדיאל, כי (א) רומי "מלשון⁵⁷ התרוממות כמו
 20 מגדיאל שהוא לשון גדולה, כי זאת העיר הוא ית'
 21 מגדיל אותה". (ב) מגדיאל⁵⁸ מרמז על זה "שיתגדל
 22 על כל א-ל", שזה מורה על מלכות רומי,
 23 שמלכותה תתפשט בכל העולם כולו, "ויתרומם
 24 ויתגדל על כל א-ל"⁵⁹.

25 ויש לומר, שמה שכתוב אח"כ בפסוק (אחרי
 26 "אלוף מגדיאל") "אלוף עירם" - אע"פ שמלכות
 27 רומי (מגדיאל) היא הגלות האחרון - הוא גם חלק
 28 ממלכות רומי; במלכות רומי ישנן שתי דרגות, שני
 29 זמנים ואלופים: "מגדיאל" מלשון "שיתגדל על כל
 30 א-ל", כמו שרומי מנגד לאלקות בזמן גלות
 31 האחרון, ו"עירם" זמן מאוחר יותר ואלוף - "למה
 32 נקרא עירם שהוא עתיד לערום תסווריות (יקבץ
 33 אוצרות) למלך המשיח"⁶⁰, כשרומי כבר לא תנגד

(61) ואתחנן ז, ז.

(62) שם, ח.

(63) תניא אגה"ק ס"כ (קל, ריש ע"ב).

(64) ראה שעיהוה"א פ"א.

(65) כ"ה הלשון בלקו"ת ר"פ האיזנו. וראה דרושי חודש תשרי
 תרח"צ, שוהו "מהות בלקו"ת ר"פ האיזנו. וראה דרושי חודש תשרי

(66) קהלת יב, ז.

(67) ראה מקומות שנשמנו בהערה 65. לקו"ת בלק עד, א.
 דרושים לר"ה ס, ד ואילך. ועוד.

(68) לקו"ת דרושים לר"ה שם. וראה גם דרושי חודש תשרי

תרח"צ: אין זה כמו שהעולם חושבים.

(52) פרש"י עה"פ (ד"ה "אדוני שעירה") - מב"ר פרשתנו
 פע"ח, יד.

(53) תרגום אונקלוס ויונתן עה"פ.

(54) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 411.

(55) ראה קונטרס משיחות ש"פ ויצא ש.ז. ס"ח. וש"נ.

(56) ראה פי' הרד"ק עוברי' בתחלתה: רומי היתה בתחלה
 רובם בני אדום, עיי"ש.

(57) גו"א סוף פרשתנו.

(58) רמב"ן שם.

(59) דניאל יא, לו.

(60) ב"ר פפ"ג, ד.

מפי הגבורה לכוף את כל באי עולם לקבל מצוות
שנצטוו בהם בני נח".

ויש לומר, שזהו גם שני הענינים בסיפור בתורה
אודות "ישובי עשו ותולדותיו": כיון שזה כתוב
בתורה, מובן, דהגם שזה מובא בתור הקדמה
להדגיש את חשיבותו של יעקב ("ומשמצאה הוא
משליך את הצרורות מידו ונוטל את המרגליות"), יש
לזה גם ענין לעצמו - בגלל המעלה שישנה בכירור
דאווה"ע (ע"ד הקס"ד בטעות העולם במעלת תשובה
על עבירות); ולפי המסקנא בתורה הסיפור של
"ישובי עשו ותולדותיו" מסופר בכדי לבטא את
חשיבות יעקב ובניו - בגלל שהעבודה של בני
היא שלימות העבודה הכוללת כל עניני העבודה
(גם בכירור האומות)⁷⁶.

וי"ל שזהו ע"ד החידוש דתשובה שפועלת⁷⁷
למפרע⁷⁸, ומגלה איך שהקס"ד (באופן הפכי) הם
באמת זכיות [ובנדוד"ד - ש"משמצאה משליך את
הצרורות מידו ונוטל את המרגליות"]; משא"כ
התשובה שפועלת רק מכאן ולהבא⁷⁹ - שמצד זה
נשאר מקום לקס"ד (לפני שעשה תשובה) באופן
אחר [ובנדוד"ד - "ישובי עשו ותולדותיו" בתור
ענין לעצמו בתורה].

ו. עפ"ז יומתק שייכות הפרשה עם ההפטורה -
"חזון עובדי"⁸⁰:
הגמרא אומרת⁸⁰ "מאי שנא עובדי לאדום כו'
עובדי גר אדומי הי', והיינו דאמרי אינשי מיני'
ובי' אבא ניזיל⁸¹ בי' נרגא". שזהו תוכן ההפטורה,
הפרעון וכירור אדום, באופן שמהפכים את אדום
- תחתון שאין תחתון למטה ממנו, עד שעיי"ז דוקא
נעשה שלימות מלכותו ית' - "והיתה לה'
המלוכה", "ותתגלי מלכותא דהוי' על כל יתבי

(כדעת העולם) שעיקר התשובה היא על עבירות,
וקס"ד בתורה היא תורה⁶⁹ [ע"ד הנ"ל (ס"ב) בנוגע
לשבועת משה], מובן, שבפרט אחד (ב"עולם" של
הקס"ד) ישנו טעם לומר שתשובה היא בעיקר על
עבירות, בגלל המעלה שישנה בזה -

עיי"ז פועלים ב'תחתון תחתון ביותר'
(עבירות), על-ידי תשובה מבטלים אותם ומהפכים
זדונות לזכיות⁷⁰, עיי"ז שמעלים את הניצוצות הכי
עליונים שנמצאים דוקא בזדונות כידוע (ע"ד
אורות מרובים דתהו). אשר בענין זה יש מעלה
לגבי התשובה בבחי' והרוח תשוב אל האלקים
(בעולם התיקון, שלמטה מתהו).

אעפ"כ המסקנא היא שעיקר התשובה ענינה
השבת הנפש לרשה ומקורה, כיון שבוזה
מתבטאת שלימות התשובה - להתקשר עם הקב"ה
(שלמעלה מתהו ותיקון), וי"ל שזה נותן גם הכח
לעשיית תשובה על עבירות, עד - שגם התשובה
על עבירות תביא ל"והרוח תשוב אל האלקים".

ועד"ז יש לומר בנוגע לאוה"ע: המעלה
(איכות) שישנה בכירור האומות (ובהעבודה) היא
- הכירור דהחלק הכי תחתון, שנפל בשבירת
הכלים דתהו (ע"ד תשובה על עבירות). ובפרט זה
יש להם מעלה לגבי בני' [ועמך כולם צדיקים⁷¹],
כפי שעומדים בעולם התיקון, ע"ד המעלה
דתשובה על עבירות (כטעות העולם⁷²) על תשובה
אמיתית (של בני' - "שובה ישראל עד הוי'
אלקיך"⁷³); אבל שלימות העבודה היא דוקא
על-ידי בני' (שבשרשם הרי הם למעלה מתהו
ותיקון), ואף כירור האומות נפעל ע"י בני', וגם
העבודה דאוה"ע (והכח על זה) ה"ז באמצעות
בני'⁷⁴ - כפס"ד הרמב"ם⁷⁵, ש"צוה משה רבינו

(69) וע"ד שגם הלכה שעלי' אמרו 'בדותא היא' היא תורה
דובר ה', כנ"ל הערה 24.

(70) יומא פו, ב.

(71) ישע"י ס, כא.

(72) עולם מלשון העלם והסתר (לקו"ת שלח לו, ד). ועפ"ז
יומתק הלשון שזהו "כטעות העולם", כי מצד עולם מלשון העלם
והסתר (וזהו דרגת אומות העולם) יש מקום לקס"ד במעלת
התשובה על החטא, מפני המעלה שבוה.

(73) הושע יד, ב.

(74) וע"ד ההפרש בין שבת יומי החול, דאף שיום אחד דשבת
הוא "מעט" (בכמות) בערך שש"ת ימי החול, מ"מ דוקא משבת
מיני' מתברכין כולהו יומין [זח"ב סג, ב. פח, א].

(75) ה' מלכים פ"ח ה"י.

(76) והטעם שצ"ל גם הקס"ד לעצמו (ועד"ז הקס"ד של טעות
העולם במעלת התשובה על עבירות) - כי עיי"ז נעשה הכירור של
התחתון כפי שהוא במקומו, ולא רק כפי שהוא חלק משלימות
עבודתו של ישראל. ועצ"ע.

(77) ולהעיר שתשובה באופן כזה שייך דוקא לישראל ולא
לאוה"ע.

(78) ראה יומא פו, סע"א. ובפרש"י שם ד"ה כאן מאהבה:
"השב מאהבה נעקר עונו מתחלתו".

(79) ולהעיר שזהו דרגת התשובה של אוה"ע.

(80) סנהדרין לט, ב. הובא בפרש"י ופי' הרד"ק עובדי'
בתחלתה.

(81) ויש גורסין: לישדי. וכ"ה בתניא פל"א.

31 אבל זה בלבד אינו מספיק. שלימות עבודת
 32 יעקב (בכדי שיוכל לשוב אל בית אביו בשלימות) (נוסף לעבודת
 33 הרי היא קשורה בכך שיפעל גם
 34 עצמו ועבודת הרשות) את הבירור דעה"ז התחתון
 35 שאין תחתון למטה ממנו, בירור עשו הוא אדום (-
 36 גם חוץ מדברי הרשות) - שהוא מקום הכי רחוק
 37 ברוחניות מארץ מגורי אביו⁸⁶ - עי"ז ש"וישלח
 38 יעקב מלאכים אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה
 39 אדום".

40 ויש לומר, שיעקב ראה זאת בזה גופא
 41 ש"ויפגעו בו מלאכי אלקים": כאשר יעקב ראה
 42 ("ראם") ש"ויפגעו בו מלאכי אלקים" בפועל [לא
 43 רק בחלום - כפי שהי' בהליכתו לחן, בתחלת
 44 הפרשה], הוא ראה שזהו בכדי שישתמש במלאכים
 45 כדי לשלוח אותם לברר את עשו⁸⁷.

46 ולהוסיף, ש"ויפגעו" ה"ז גם מלשון תפילה
 47 (ע"ד "ויפגע" ⁸⁸ במקום) ⁸⁹ - התפילה ובקשה של
 48 המלאכים ליעקב, שישתמש בהם כדי למלא את
 49 שליחותם שלהם בעולם - ע"י "וישלח יעקב
 50 מלאכים", "מלאכים ממש"⁹⁰, המלאכים ש"ויפגעו
 51 בו" (בס"פ ויצא).

52 ולאחרי גמר עבודת יעקב בבירור עשו (עכ"פ
 53 כמה שאז ניתן הי' לפעול⁹¹), עד להסיפור של
 54 "ישובי עשו ותולדותיו" בסיום הפרשה - שכל זה
 55 הוא גם נתינת-כח לבני יעקב להמשיך בעבודה זו
 56 ("מעשה אבות סימן לבנים") - בא ה"וישב יעקב
 57 בארץ מגורי אביו", "ביקש יעקב לישב בשלוה"⁹²
 58 (לא רק שלוה גופנית וגשמית, אלא) שלוה רוחנית,

1 עלמא", "לעלם ולעלמי עלמיא". וכמ"ש⁸² "אז
 2 אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה'
 3 לעבדו שכם אחד".

4 ועפ"ז יש לומר הטעם מדוע דוקא ספר עובדי'
 5 נחלק מכל ספרי התנ"ך, שהוא מורכב רק מפרק
 6 אחד - כי על-ידי בירור אדום (אתהפכא), באופן
 7 ד"מיני' ובי' אבא כו", נפעלת שלימות הגילוי של
 8 אחדותו ומלכותו ית', "והיתה לה' המלוכה", ה'
 9 אחד ("לעבדו שכם אחד"), כך שלא נשאר שום
 10 פרט בעולם (לעלם ולעלמי עלמיא) שלא מאירה
 11 בו אחדותו ומלכותו ית'.

12 ז. ע"פ הנ"ל יובן גם הסדר וההמשך של ג'
 13 הפרשיות בתורה - ויצא, וישלח, וישב -
 14 שמבטאות את הסדר בעבודת יעקב אבינו:

15 בפ' ויצא מדובר בעיקר בנוגע לעבודת יעקב
 16 בעצמו - להעמיד את ביתו, "מטתו שלימה",
 17 ועבודתו בחלקו בעולם (עניני רשות, ק"נ) בבירור
 18 צאן לבן. עד גמר עבודתו בסיום הפרשה - "ויעקב
 19 הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלקים", "מלאכים
 20 של ארץ ישראל באו לקראתו ללוותו לארץ",
 21 "ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלקים זה ויקרא
 22 שם המקום מחנים", "שתי מחנות, של חוצה לארץ
 23 שבאו עמו עד כאן, ושל ארץ ישראל שבאו
 24 לקראתו"⁸³, הן "מלאכי ארץ ישראל" שמסייעים לו
 25 בעבודתו בתומ"צ, בעניני קדושה, והן "מלאכי חוץ
 26 לארץ" שמסייעים בעבודתו בעניני הרשות, בעניני
 27 חול (כל מעשיך יהיו לשם שמים ובכל דרכיך
 28 דעה⁸⁴). עד באופן שיעקב פועל במקום, ונעשה
 29 שם בעה"ב, הוא קוראו בשמו - "ויקרא שם המקום
 30 ההוא מחנים"⁸⁵.

86 משא"כ חן אשר שם שלחו יצחק ורבקה את יעקב
 לקחת לו משם אשה" (ס"פ תולדות).

87 ראה משכיל לדוד ס"פ ויצא.

88 ויצא כח, יא. ובפרש"י: "ורבותינו פירשו (ברכות כו, ב.
 ב"ר פס"ח, ט) לשון תפלה כמו ואל תפגע ב"י" (ירמי' ז, טז).

89 וראה זח"א קסה, א שמקשר "ויפגעו בו מלאכי אלקים"
 עם "ויפגע במקום", אלא ש"ויפגע במקום" (לפני עבודתו בחרן)
 הי' ע"י עבודתו ויגיעתו, משא"כ לאחר עבודתו "ויפגעו בו גו",
 המשכת אלקות שבאה כאילו מאליו (ראה לקו"ש ח"ג ע' 789.
 חכ"ה ע' 157).

90 פרש"י עה"פ. - ועפ"ז מובן ההכרח של רש"י שהיו
 "מלאכים ממש", ולא שלוחי ב"ד (ראה משכיל לדוד שם).

91 ראה תו"א ותו"ח ריש פרשתנו. וראה לקו"ש חכ"ה ע'
 363 ואילך.

92 פרש"י עה"פ.

82 צפני' ג, ט. הובא ברמב"ם הל' מלכים ומלחמותיהם*
 ספ"א.

83 ס"פ ויצא ובפרש"י.

84 אבות פ"ב מ"ב. משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות
 ספ"ג. טושו"ע א"ח סרל"א.

85 ראה בכ"ז בארוכה - קונטרס משיחות ש"פ ויצא.

(* ולהעיר ע"ד הרמז, שאף שהרמב"ם כותב שם (ספ"ב) ש"לא
 יהי' שם לא מלחמה כו" - מ"נ תהי' אז המעלה הבאה ע"י
 מלחמה, בירור התחתון. וגם מלחמה בפועל - מלחמה דקדושה
 במלחמתה של תורה (ראה גם שיחת מוצאי כ"ף טבת תשמ"ט),
 כמו שממשיך שם "ולא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה'
 בלבד".

מעיונותיך חוצה"⁹⁸ - נפעל בירור בעולם התחתון
 שאין תחתון למטה הימנו, שלב חדש ועיקרי
 בהבירור דמלכות אדום⁹⁹,
 כפי שאדה"ז כותב באגרת-הקודש הידועה שלו
 (כשיצא מהמאסר)¹⁰⁰: "כי הפלה ה' והגדיל¹⁰¹
 לעשות בארץ והפליא והגדיל שמו הגדול והקדוש
 אשר נתגדל ונתקדש ברבים ובפרט בעיני כל
 השרים וכל העמים אשר בכל מדינות המלך אשר
 גם בעיניהם יפלא הדבר הפלא ופלא וענו ואמרו
 על זאת כי אם מאת הוי' היתה זאת נפלאות
 בעינינו"¹⁰².
 וכידוע גם השייכות דהגאולה עם "פדה בשלום
 נפשי כי ברבים היו עמדי"¹⁰³, שגם ה"רבים" -
 האויבים - סייעו סוף-סוף ב"פדה בשלום נפשי"
 (ע"ד מה שאנשי אבשלום התפללו לנצחוננו של
 דוד¹⁰⁴).
 ט. לאחר כל העילויים בגאולה די"ט כסלו,
 אעפ"כ הרי הממשלה של המדינה היא נשארה
 בתקפה, ואף התנגדה לכמה עניני יהדות בכלל
 וחסידות במיוחד, עד שלאח"ז התבטא הדבר
 במאסרו של אדמו"ר האמצעי. וגם לאחר גאולתו
 ביו"ד כסלו - שהוסיף בהבירור דאדום - הממשלה
 נשארה בתקפה ובהתנגדות שלה ליהדות וחסידות
 כפי שהתבטא אחר כך בגזירות המלכות השונות
 וכו' שרבותינו נשיאינו - כל אחד בדורו - לחמו
 בהם.
 עד אשר לאחר המהפכה (בשנות תרע"ז-ח)
 בדורו של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, ולאח"ז

עד מעין ובדומה לעוה"ב (אשר בו אכילה
 ושתי' כו' אלא צדיקים יושבין כו' ונהנים מזיו
 השכינה"⁹³) - השלוה שבאה לאחר הגמר ושלימות
 העבודה בעוה"ז, "היום לעשותם"⁹⁴,
 כפי שאכן ה' בפועל אצל יעקב במשך כמה
 שנים (עד מכירת יוסף);
 אבל כיון שיעקב עדיין לא פעל אז את שלימות
 הבירור דעשו (ולכן אמר "עד אשר אבוא אל אדוני
 שעירה", כנ"ל), לכן עדיין לא בא אז לקבלת
 ה"שלוה" בעוה"ז (ונאלץ להסתפק עם הידיעה
 שזה יבוא בתור שכר בעוה"ב); ועי"ז ש"קפץ עליו
 רוגזו של יוסף"⁹² יעקב התעלה ויכול ה' לקבל את
 ה"שלוה" (בדומה להגילוי דעוה"ב) גם בעוה"ז -
 כפי שמצינו, שאחרי זה, הנה שבע עשרה שנותיו
 האחרונות היו באופן של "יוחי יעקב" - שנים של
 שלוה אמיתית גם בעוה"ז. ואדרבה - שנים אלו היו
 מבחר שנותיו⁹⁵, שזה מורה על הבירור דמקום הכי
 תחתון - שדוקא במצרים ("ערות הארץ") היתה
 השלוה (שביקש יעקב בארץ מגורי אביו),
 וכמשנת" במ"א⁹⁶.
 כל זה מדובר בזמן יעקב (כשעדיין לא נשלם
 הבירור דעשו בפועל). שלימות בירור "עשו הוא
 אדום" נפעלת על-ידי מעשינו ועבודתנו במשך זמן
 הגלות, ובפרט בגלות זה האחרון, גלות אדום
 (רומי), שבה בני"י פעלו ופועלים (בכחו של יעקב
 אבינו) בירור האומות, בתור הכנה ל"והיתה לה'
 המלוכה" בימות המשיח, כשתקויים הבטחת יעקב
 "אבוא אל אדוני שעירה". ובמילא תהי' אז
 השלימות ד"שלוה" גם בעוה"ז.

ת. ענין הנ"ל יש לו שייכות מיוחדת לזמן זה
 - חודש כסלו:

דובר כמ"פ⁹⁷ אודות השייכות דפ' וישלח
 (בירור עשו) עם י"ט כסלו, שע"י גאולת אדה"ז
 ב"י"ט כסלו - כשהתחיל עיקר הענין ד"יפוצו

(98) ס' השיחות תורת שלום ס"ע 112 ואילך.

(99) ראה שיחת י"ט כסלו תרס"ז (נעתקה בשיחת י"ט כסלו
 תש"ד - ע' 50) השייכות די"ט כסלו עם המסופר בפרשתנו ע"ד
 "ואלה המלכים אשר מלכו וגו'" (מלכי ארץ אדום), מלכים דעולם
 התהו - ש"י"ט כסלו איז א תיקון צו שבירת הכלים דתהו".
 והענין בזה מובן (עוד יותר) ע"פ המבואר בפנים. וראה גם
 לקר"ש חכ"ה ע' 362.

(100) נדפסה באגרות-קודש שלו סי' לח. וש"נ.

(101) ולהעיר מההדרגה כמ"פ באגרת זו על ענין של "הגדיל"
 (וראה לקו"ש חט"ו שם) - ע"ד הלשון "מגדיאל (זו רומי)"
 מלשון "הגדיל על כל אל-ל", וע"י בירור מגדיאל (זו רומי) נעשה
 גדלות ורוממות דקדושה (כנ"ל ס"ד), "הגדיל שמו הגדול
 והקדוש אשר נתגדל ונתקדש ברבים".

(102) ל' הכתוב - תהלים קיח, כג.

(103) תהלים נה, יט.

(104) ירושלמי סוטה פ"א ה"ח.

(93) ברכות יז, א. רמב"ם הל' תשובה פ"ח ה"ב.

(94) ס"פ ואתחנן (ז, יא) ובפרש"י.

(95) בעה"ט ר"פ ויחי. זח"א רטז, ב. וראה "היום יום" יח
 סבת. לקו"ש ח"י ע' 160 ואילך.

(96) ראה בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 310 ואילך. לקו"ש ח"ל ע'
 176 ואילך. ועוד.

(97) ראה לקו"ש חט"ו ע' 287 ואילך. חכ"ה ע' 186 ואילך.

קונטרס משיחת ש"פ וישלח תש"נ. ועוד.

ותלמוד גדול שמביא לידי מעשה - הוספה 37
 בקיום המצוות בהידור, הן בנוגע לעצמו, והן 38
 בנוגע להזולת, ועוד ועיקר - בכל הפעולות דהפצת 39
 התורה והיהדות בכלל והפצת המעינות חוצה 40
 במיוחד, 41
 ובפרט - בחודש כסלו, המיוחד בקשר שלו עם 42
 התורה ופנימיות התורה בפרט: גאולת י"ט כסלו, 43
 גאולת יו"ד כסלו, ט"ת כסלו (יום הולדת ויום 44
 הילולא של אדמו"ר האמצעי), וכל זה החל מר"ח 45
 כסלו (הכולל את כל ימי החודש), ולאח"ז 46
 בשלימות מיוחדת - ב"ד וט"ו בחודש, כאשר 47
 קיימא סיהרא באשלמותא, יחוד שימשא וסיהרא 48
 (הקשור בענין הנישואין) - לנצל את היומין זכאין 49
 להוסיף בכל האמור. 50
 יא. ועוד ועיקר: 51
 ב"ט כסלו בכל שנה ושנה נהוג לעשות 52
 התוועדויות חסידיות בכל מקום ומקום האפשרי. 53
 בהתאם להאמור לעיל, מובן שבשנה זו צריכה 54
 להיות בזה השתדלות מיוחדת, שיהי' "אראנו 55
 נפלאות'דיקע" התוועדויות ב"ט כסלו (אפילו 56
 ביחס להנהגה בזה באופן נסי בשנה (ושנים) 57
 שלפנ"ו) הן בכמות והן באיכות. 58
 ובפרט שבשנה זו חל י"ט כסלו ביום החמישי 59
 בשבוע¹⁰⁸, וזה מהוה הזדמנות קלה יותר לערוך 60
 (עכ"פ) שלוש התוועדויות בג' ימים רצופים: בליל 61
 (ויום) חמישי - י"ט כסלו, בליל (ויום) ששי - כ' 62
 כסלו (כנהוג לעשות אז עיקר ההתוועדות די"ט 63
 כסלו) ובליל ויום שבת קודש - כ"א כסלו, כך שיש 64
 חזקה של שלשה ימים רצופים¹⁰⁹ של התוועדויות 65
 חסידיות בקשר לי"ט כסלו, והדבר נותן חזקה 66
 וחוזק בכל הענינים דיהדות וחסידות שתהי' שנה 67
 חסידית, עוד יותר מכפי שהי' עד עתה. 68
 וכדי שזה יהי' בתוספת הצלחה, כדאי 69
 שיתחילו את ההכנות לכך בעוד מועד (החל 70
 ממוצאי שבת מיד ואח"כ ביום ראשון, שני, 71
 שלישי ורביעי) כדי שיוכלו להוסיף בהתוועדויות 72
 ככל היותר - בכמות ובאיכות, 73

בדורו של כ"ק מו"ח אדמו"ר - הרי בכמה ענינים 1
 ניתוסף בחושך ומיצר של הממשלה ההיא, עד 2
 אשר בשנת תרפ"ז הי' המאסר של כ"ק מו"ח 3
 אדמו"ר; וגם לאחרי גאולתו - שפעלה בירור עמוק 4
 יותר באדום - הממשלה הכריחה אותו¹⁰⁵ (כביכול) 5
 לצאת משם, עד שהגיע, והעביר ונטע את מרכז 6
 חב"ד בחצי כדור התחתון, בארצות הברית. 7
 אבל לאחרי מעשינו ועבודתינו מאז, כולל 8
 ובמיוחד בהפצת המעינות חוצה, בודאי שכבר 9
 צריכים לקבל כל האוצרות בתכלית השלימות, 10
 וכידוע המשל בזה, שע"י מעשינו ועבודתינו 11
 של בני" פועלים את המשכות כל האוצרות, אלא 12
 שנותנים את זה ליהודי כמונח בקופסא, ונותנים לו 13
 את המפתח שכאשר ירצה יוכל לפתוח את הקופסא 14
 ולהוציא משם את כל האוצרות, 15
 ובלשון הרמב"ם¹⁰⁶ - שע"י מעשה אחד 16
 "מכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות 17
 וגרם לו ולהם תשועה והצלחה", 18
 וכפי שכ"ק מו"ח אדמו"ר העיד כבר לפני שנים 19
 שבנ"י סיימו כבר הכל ונשאר רק "לצחצח את 20
 הכפתורים"¹⁰⁷, ומאז כבר עשו גם את זה וצריך 21
 להיות רק, בלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר, "עמדו הכן 22
 כולכם" לקבל את האוצרות. 23
 י. ויה"ר אשר בשנה זו - שנת אראנו נפלאות 24
 - יהי' זה בענין ד"הפלה ה' והגדיל לעשות בארץ 25
 והפליא והגדיל שמו הגדול והקדוש אשר נתגדל 26
 ונתקדש ברבים, ובפרט בעיני כל השרים וכל 27
 העמים אשר בכל מדינות המלך, אשר גם בעיניהם 28
 יפלא הדבר הפלא ופלא וענו ואמרו על זאת כי אם 29
 מאת הוי' היתה זאת נפלאת בעינינו", 30
 ובהתאם לזה מובן, שהדבר צריך לעורר אצל 31
 בני" שמחה גדולה ביותר, ובעיקר - הוספה ביתר 32
 שאת וביתר שאת בלימוד התורה בכלל, ובפנימיות 33
 התורה, כפי שנתגלתה בתורת חסידות חב"ד, וכפי 34
 שלומדים זאת ביחד - כ"תורה תמימה" - עם נגלה 35
 דתורה. 36

(105) בלשון מכתבו ט"ו מ"ח תרפ"ח (אג"ק שלו ח"א ע' תרטז): היציאה ממדינתנו היתה מוכרחת לי. ובמכתבו י"ט כסלו תרפ"ח (שם ח"ב ע' ה): מסבתם הוכרחת בעל כרחי לעזוב את ארץ הוד כ"ק אבותינו רבותינו הק'.
 (106) הלי' תשובה פ"ג ה"ד.
 (107) שיחת שמח"ת תרפ"ט.

(108) שנאמרה בו ברכה לדגים (כתובות ה, א).
 (109) ולהעיר שקביעות הימים טובים בהתחלת שנה זו היתה באופן של ג' ימים רצופים - שלאחרי ב' יו"ט דר"ה נכנסו תיכף ליום השבת, ובאופן של ג' פעמים ג': בראש השנה, בימים הראשונים דחג הסוכות, ובימים אחרונים, שמע"צ ושמח"ת.

- 1 ותשועה ברוב יועץ - להתדבר עם אחרים,
 2 שאזי בטוחים שזה יהי' באופן ד"אראנו נפלאות",
 3 אראנו בגלוי לעיני בשר של אחרים - ללא שיהי'
 4 בדבר פניות עצמיות וחשבונות.
 5 ויהירצון שעוד לפני י"ט כסלו כבר תבוא
- 6 הגאולה האמיתית והשלימה, והקיצו ורננו שוכני
 7 עפר, ובתוכם ובראשם - אדמו"ר הזקן וכל רבותינו
 8 נשיאינו עד כ"ק מו"ח אדמו"ר,
 9 ותתגלה בגלוי שלימות הברור של כל העולם
 10 כולו - "והיתה לה' המלוכה".

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום רביעי עמוד א

- 1 שואלת הגמרא על דברי רבי נתן: **היכי דמי, אילימא בקפינה** זו וזו
 2 **סתם** - שהמשכיר השכיר לו ספינה זו דווקא, והשוכר לא פירש לו
 3 ששכרה להוליך יין מסוים אלא שכרה לייך סתם, אם כן קשה,
 4 מדוע רק אם לא נתן לא יתן, אפילו אם נתן **אמאי לא יפול**, הרי
 5 טענת השוכר חזקה מהמשכיר, שמכיון שהמשכיר אמר 'ספינה זו',
 6 והשוכר אמר 'יין סתם', נמצא שכדי לקיים תנאם המשכיר חייב
 7 להביא הספינה ההיא דווקא, אבל השוכר יכול להביא יין אחר,
 8 ואם כן כיון שהמשכיר אינו יכול לקיים תנאו והשוכר יכול לקיים
 9 תנאו **נימא ליה** השוכר למשכיר, **הב לי ספינתא (דאנא) [ואנא]**
- 10 מְיַתְנָא הַמְרָא - תביא את הספינה הזו שהשכרת לי ואני יביא יין
 11 להוליך בה, אני איני מעבב, וכל זמן שאינך מקיים התנאי החזר לי
 12 את השכר שנתתי.
 13 **אָלָא בְּסַפִּינָה סְתָם וְיַיִן זֶה** - שהמשכיר השכיר לו ספינה סתם,
 14 והשוכר פירש לו ששכרה להוליך יין מסוים, ואם כן קשה, **אם לא**
 15 **נתן אמאי לא יתן**, הרי מכיון שהמשכיר אמר 'ספינה סתם' והשוכר
 16 אמר 'יין זה', נמצא שכדי לקיים תנאם המשכיר יכול להביא ספינה
 17 אחרת אבל השוכר חייב להביא היין ההוא, ואם כן כיון שהמשכיר
 18 יכול לקיים תנאו והשוכר אינו יכול לקיים תנאו

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שישי עמוד א

- 1 מקשה הגמרא: **ואמאי** - מדוע חייב בגניבה ואבידה, שְׁמִירָה
 2 **בְּבַעְלִים הִיא** - הרי זו שמירה שבעליה עמו, שבעליו של החפץ
 3 שמר גם הוא עבור השומר, וכל שומר שהבעלים עשו עבורו
 4 מלאכה בשעה שהתחיל בשמירה, נפטר מחיובי השמירה, שנאמר
 5 (שמות כב יד) **אִם בְּעָלָיו עָמוּ לֹא יִשְׁלָם**.
 6 מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב פֶּפְאָה**, מדובר דָּאֵמַר לִיה שְׁמוֹר לִי הַיּוֹם,
 7 **וְאֲנִי אֲשַׁמְרֶה לָךְ** את החפץ שלך לְמַחֵר, ואם כן בשעת תחילת
 8 השמירה לא עשו הבעלים מלאכה עבורו ואין זו שמירה בבעלים.
 9 שנינו בברייתא כדין המשנה: **תָּנּוּ רַבִּנְנָן**, האומר לחבירו **שְׁמוֹר לִי**
 10 **חֶפֶץ שְׁלִי** ובתמורה **אֲשַׁמְרֶה אֲנִי לָךְ חֶפֶץ שְׁלֶךָ**, וכן האומר **הַשְּׂאִילֵנִי**
 11 **חֶפֶץ שְׁלֶךָ** ובתמורה **אֲשַׁמְרֶה אֲנִי חֶפֶץ שְׁלִי**, או **שְׁמוֹר לִי חֶפֶץ שְׁלִי**
 12 **ובתמורה אֲשַׁמְרֶה חֶפֶץ אַחֵר שְׁלִי**, או **הַשְּׂאִילֵנִי חֶפֶץ שְׁלֶךָ**
 13 **ובתמורה אֲשַׁמְרֶה לָךְ חֶפֶץ אַחֵר שְׁלֶךָ**, **בּוֹלֵן נַעֲשׂוּ שׁוֹמְרֵי שְׂכָר זֶה**
 14 **לָהּ**, שהרי קיבלו תמורה לשמירתם. וגם השואל כאן אינו אלא
 15 שומר שכר, משום שאין כל ההנאה שלו, שהרי נתן תמורה
 16 למשאל.
 17 הגמרא מקשה על הדין של **שְׁמוֹר לִי** ואשמוך לך: **ואמאי**, שְׁמִירָה
 18 **בְּבַעְלִים הִיא**.
 19 מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב פֶּפְאָה**, דָּאֵמַר לִיה שְׁמוֹר לִי הַיּוֹם, **וְאֲשַׁמְרֶה**
 20 **לָךְ לְמַחֵר**.
 21 מספרת הגמרא: הָנְהוּ אֲהֵלוּי - אותם מוכרי בשמים, דְּכָל יוֹמָא הָוָה
 22 **אָפִי לָהּ תַד מִיַּנְיְהוּ** - שבכל יום היה אחד מהם אופה לחם עבור
 23 כולם. הווא יוֹמָא - יום אחד אָמְרוּ לִיה לְחַד מִיַּנְיְהוּ - לאחד זיל
 24 **אָפִי לָן** - לך ואפה לנו. אָמַר לָהּ, נְמַזְרוּ לִי גְלִימָא - שימרו לי על
- 25 גלימתי **אֲדַאֲתָא** - עד שחזר, פְּשַׁעוּ בָּהּ - פשעו חבריו בשמירת
 26 הגלימה, **וְאֲנָנוּב** - ונגנבה הגלימה. אָתּוּ לְדִין לְקַמְיָה דְּרַב פֶּפְאָה,
 27 הַיְיָבִינְהוּ - חייב אותם לשלם לו את הגלימה.
 28 **אָמְרוּ לִיה רַבִּנְנָן לְרַב פֶּפְאָה**, **אֲמַאי** - מדוע חייבת אותם לשלם, הרי
 29 **פְּשַׁעְיָה בְּבַעְלִים הִיא**, שבשעה שהתחילו בשמירה אפה להם לחם,
 30 ופטורים. **אָכְסִיף** - התבייש רב פפא, ולא היה לו מה להשיב.
 31 **לְסוּף אִיגְלֵאֵי מִיִּלְתָּא** - לבסוף התגלה הדבר, דִּתְהוּא שְׁעָתָא -
 32 שבאותה השעה ששמרו חבריו את הגלימה, **שְׂכָרָא הָוָה קָא שְׁתִּי**
 33 - שתה בעל הגלימה שיכר, ועדיין לא אפה עבורם, והרי זו
 34 פשיעה שלא בבעלים, ובצדק חייב אותם רב פפא.
 35 מקשה הגמרא: הִנֵּי תָא לְמָאן דָּאֵמַר (לקמן צה). **פְּשַׁעְיָה בְּבַעְלִים**
 36 **פְּטוּר**, דהיינו שפטור שמירה בבעלים הוא אפילו אם השומר
 37 פשע, מִשּׁוּם הֵכִי אָכְסִיף - לכך התבייש רב פפא, שחייב אותם
 38 שלא כדין. **אָלָא לְמָאן דָּאֵמַר שׁוֹמֵר חִינָם בְּבַעְלִים תְּיִיב**, כיון שכל
 39 חיובו הוא בפשיעה, ולא נאמר פטור שמירה בבעלים אלא בשואל
 40 ושומר שכר שחזיבם גם בלי פשיעה, **אֲמַאי אָכְסִיף רַב פֶּפְאָה**, הרי
 41 מן הדין היו חייבים לשלם.
 42 מתרצת הגמרא: **אָלָא** המעשה כאן היה, שֶׁהוּא יוֹמָא לָאוּ דִּידיה
 43 הָוָה - אותו היום לא היה זה זמנו ללכת לאפות, **וְאָמְרוּ לִיה לְדִידיה**
 44 **זִיל אָפִי לָן אִתְ -** לך אתה לאפות לנו, אף שאין זה זמנך. **וְאָמַר לָהּ**,
 45 **מסכים אני לאפות**, אם בָּהוּא אָנְרָא דְקָא אָפִינָא לְכוּ - באותו
 46 השכר שאני אופה עבורכם שלא בזמני, נְמַזְרוּ גְלִימָא - שימרו את
 47 גלימתי. ונמצא שהיו שומרי שכר, שבתמורה לשמירה אפה להם
 48 שלא בזמנן.

לקוטי שיחות פרשת וישלח – י"ט כסלו כרך טו

19 והתגלותו של הקב"ה, באופן שנאמר רק לגבי לעתיד-
20 לבוא "ביום ההוא" (בהמשך הפסוק).

ב.

שני הסברים לגילוי תורת החסידות דוקא
בדורות האחרונים

21 ידועים דברי השל"ה¹⁰, שכל מועדי השנה רמוזים
22 בפרשות התורה הנקראות בתקופה שבה הם חלים.

23 מזה מובן שתוכנו של המועד¹¹ י"ט כסלו, החל,
24 במספר שנים, בשבת או בשבוע של פ' וישלח¹², רמוז
25 בפ' וישלח¹³.

26 דבר זה יובן ע"י שני ההסברים על כך שתורת
27 החסידות התגלתה דוקא בדורות האחרונים, ולא
28 בדורות הקודמים, שעליהם נאמר "ראשונים בני
29 מלאכים..."¹⁴, והם:

30 א) בגלל החושך הכפול והמכופל שנוסף בדורות
31 האחרונים, ובמיוחד בדור של עקבתא דמשיחא, יש
32 הכרח באור נעלה יותר, שיגבר גם על חושך כזה¹⁵.

33 ב) בדומה לנאמר בכתבי האריז"ל¹⁶, ומובא להלכה
34 ב"מגן אברהם"¹⁷ ובשולחן-ערוך של אדמו"ר הזקן¹⁸
35 – בעל השמחה, שבערב שבת צריך לטעום ממאכלי
36 השבת ("טועמיה חיים זכו"¹⁹), כך הוא גם ב"ימים

א.

שני הפירושים על "ויותר יעקב לבדו",
והשאלה על הקשר ביניהם

1 על הפסוק¹ "ויותר יעקב לבדו" ישנם מספר
2 פירושים, ומהם:

3 א) נאמר בגמרא², ומובא בשינוי לשון בפירוש
4 רש"י על התורה: "נשתייר על פכין קטנים". דבר זה
5 רמוז במילה "לבדו", כפי שאומרים בעלי התוספות³:
6 "אל תקרי לבדו אלא לכדו"⁴.

7 ב) במדרש⁵ נאמר: "מה הקב"ה כתוב בו⁶ ונשגב
8 ה' לבדו, אף יעקב ויותר יעקב לבדו".

9 כאמור פעמים רבות⁷, יש לכל הפירושים על אותו
10 פסוק, ובמיוחד על אותה מילה, קשר תוכני ביניהם.
11 ויש להבין בענייננו: מהו הקשר בין שני הפירושים
12 הללו, אשר לכאורה הם פירושים מנוגדים:

13 לפי פירוש הגמרא יוצא שהישארותו של יעקב
14 "לבדו" היתה בגלל "קטנים", בגלל דברים בעלי ערך
15 מועט ביותר⁸, וכך מוסברת המילה "לבדו" – "אל תקרי
16 לבדו אלא לכדו". לעומת זאת, לפי פירוש המדרש
17 יוצא ש"ויותר יעקב לבדו" הוא שיא ההתעלות⁹,
18 בדומה ל"ונשגב ה' לבדו" של הקב"ה, אחדותו

– ש"פ וישלח.

13 ראה גם ס' השיחות תש"ד ע' 50 (וראה לקמן הערה 67). לקו"ש
ח"א [המתורגם] ע' 61. ועוד.

14 כ"ה בשבת קיב, ב. ירושלמי דמאי פ"א ה"ג ("קדמאי בני
מלאכים"). ובשקלים רפ"ה וב"ר פ"ס, ח – ליתא תיבת "בני"
מלאכים). וכ"ה גירסת ר"ג גאון שבת שם. תוד"ה ר"ג שבת יב, ב. ב'
הגירסאות הובאו בדק"ס שבת קיב, ב. ובתוס' ד"ה צדיקים, חולין ה, ב:
"אם הראשונים כמלאכים כו" – ולשון זה רגיל בכמה ספרים.

15 קונטרס עה"ח פ"ג. מכ" כ"ק אדמו"ר נ"ע (נדפס בהוספת
לקונטרס הנ"ל ע' 82 ואילך).

וראה ג"כ: משל אדה"ז ("התמים" ח"ב ע' מט [עב]) מבין מלך
שנחלה כו'; הבעש"ט עורר את ישראל מהתעלפותם כו' (כת"י דא"ח ישן
לא נוגע למי) – נדפס בסה"מ תרס"ג ע' רנא. וראה לקו"ש ח"ב
[המתורגם] ע' 208 ואילך). ועוד.

16 פע"ח שי"ח רפ"ג. שעה"כ ענין טבילת ע"ש.

17 אר"ח סר"ג סוסק"א.

18 שם ס"ח.

19 פע"ח שם. שעה"כ שם.

1 פרשתנו לב, כה.

2 חולין צא, סע"א.

3 וכו"ה בבחי' (בשם "רבותינו ז"ל") ורע"ב עה"פ.

4 וראה עוד טעם בבעה"ת שם: לשון בית הבד כו'. ובהדר זקנים:
ממשמעות דלברו ידענא כו', עיי"ש. וראה מפרשי רש"י כאן.

5 ב"ר פע"ז, א.

6 ישע"י, ב, יז.

7 ראה לקו"ש ח"ג [המתורגם] ע' 35. ועוד.

8 ובפרט עפ"י פי' הכלי יקר כאן. וראה ג"כ אר"ת להה"מ (קיא, א):
"יעקב לבדו כו' שכת פחים* קטנים כו' בלי מוחין, פחים קטנים היינו
כלים קטנים והם המוחין כו'".

9 להעיר גם מתורת לוי"ע (צ"י, יא), ד"ויותר יעקב לבדו" שייך ל"הן
עם לבדד ישכון".

10 חלק תושב"כ ר"פ וישב.

11 כ"ה לשון אדה"ז – לקו"ד ח"א יט, ב. ובל' כ"ק מו"ח אדמו"ר
(במכתב שנעתק בהקדמה להיום יום. בהקדמה לחוברת י"ט כסלו) – חג
החגים" (נתבאר בלקו"ש ח"ה ע' 436 ואילך).

12 וגם כשחל בשבוע דפי וישב – הרי "מתברך" הוא משבת שלפניו

(* כן הוא בדפוס שלפני ואולי צ"ל "פכים").

29 שגם הפצת גילוי פנימיות התורה ליהודים שנמצאים
 30 ב"חוצה" – "יפוצו מעינותיך חוצה" – מתחילה בכך
 31 שהמעיונות של פנימיות התורה מתגלים בתוך הנגלה
 32 שבתורה, עד שהם מתאחדים ממש.
 33 גם לפני אדמו"ר הזקן היו גדולי ישראל שהיו
 34 גדולים בשני חלקי התורה, הן בנגלה שבתורה והן
 35 בנסתר שבתורה. וברור, שעיסוקם בלימוד הנסתר
 36 שבתורה גרם לכך שלימוד הנגלה שבתורה על-ידם
 37 היה באופן אחר. אך למרות זאת, היו אלה שני חלקים
 38 נפרדים: גליא וסתים.
 39 זוהי פעולתו של אדמו"ר הזקן: הוא איחד את שני
 40 חלקי התורה לאחדים ממש²⁷.

ד.

איחוד הנגלה והנסתר בנשמות ישראל

41 כיוון ש"ישראל מתקשראן באורייתא"²⁸, ואף יותר
 42 מכך: "היא חיינו", וישראל ואורייתא כולא חד, הרי
 43 מובן, שכשם שקיים הענין של "יפוצו מעינותיך חוצה"
 44 בתורה – איחוד הנסתר והנגלה שבתורה, כך הוא
 45 הדבר גם בנשמות ישראל: ע"י גילוי תורת החסידות
 46 נוצר "יפוצו מעינותיך חוצה" אצל האדם עצמו²⁹ –
 47 איחוד הנסתר והנגלה שבנשמה³⁰:
 48 אמנם, גם לפני גילוי תורת החסידות השפיע אור
 49 האמונה (הנסתר שבנשמה), שמעל לשכל, גם על
 50 הכוחות הגלויים – שגם כוחות השכל והמידות יהיו
 51 שונים – אך למרות זאת, נשארה האמונה עצמה נסתרת
 52 ונעלית מן השכל (הנגלה).
 53 אדמו"ר הזקן הביא לידי כך שהאמונה וקבלת-עול
 54 שמעל לשכל יקיפו את האדם כולו, כך שהם עצמם
 55 ירדו ויתאחדו עם הנגלה שבנשמה, כך שבשכל עצמו
 56 יחדרו דברים שלמעלה מן השכל.

1 הכלליים" של "שית אלפי שנין"²⁰ (=ששה אלפי
 2 שנים), שבדורות האחרונים שלפני ביאת המשיח,
 3 ב"ערב שבת" שלפני "יום שכולו שבת" מאיר בעולם
 4 שפע, ולפחות טעימה, של גילוי פנימיות התורה,
 5 שתתגלה בשלימותה ע"י משיח צדקנו²¹.
 6 גם בשני הסברים אלו מוצאים את שני הקצוות,
 7 כמו ב"יותר יעקב לבדו": לפי ההסבר הראשון יוצא
 8 שגילוי אור החסידות בדורות האחרונים הוא בגלל
 9 שפלותם, בגלל החושך הגדול זקוקים דורות אלו לגילוי
 10 אור נעלה זה של פנימיות התורה. לעומת זאת, לפי
 11 ההסבר השני, נובע גילוי אור החסידות בדורות
 12 האחרונים דוקא ממעלתה של תקופה זו: בהיותה "ערב
 13 שבת לאחרי חצות" כבר קיים אז משהו "מעין" הגילוי
 14 שלעתיד²².

ג.

ההסבר ל"יפוצו מעינותיך..."

15 ההסבר לכך הוא:
 16 ידוע²³, שבי"ט כסלו התחיל עיקרו של "יפוצו
 17 מעינותיך חוצה" – הפצת מעינות החסידות לכל
 18 ישראל, גם אלה ששרויים בדרגת "חוצה"²⁴.
 19 פעמים רבות כבר דובר²⁵ על הדיוק במילים "יפוצו
 20 מעינותיך חוצה", שמשמעותן, שהמעיינות בעצמם
 21 צריכים להגיע אל ה"חוצה". כלומר, אין די בכך
 22 שתהיה למעיינות השפעה על ה"חוצה" תוך כדי
 23 הישארותם במקומם, אלא שהם בעצמם צריכים
 24 להימצא ב"חוצה"²⁶.
 25 יתר-על-כן: המעיינות צריכים להמצא ב"חוצה"
 26 באופן של "יפוצו" – התפשטות והתרחבות ב"חוצה",
 27 עד שכל פרט ב"חוצה" יהיה חדור במעיינות אלה.
 28 כשם שתחילתו של כל ענין היא בתורה, כך מובן

(23) תורת שלום ס"ע 112 ואילך.
 (24) ראה תורת שלום שם (ע' 113).
 (25) ראה לקו"ש ח"י ע' 106. ועוד.
 (26) ראה ספר השיחות תש"ד ע' 106.
 (27) ראה בכ"ז לקו"ש (ח"ו [המתורגם] ע' 39. חט"ז ס"ע 38 ואילך.
 ועוד). וש"נ.
 (28) ראה זח"ג עג, א. וראה לקו"ת נצבים מו, א. ובכ"מ.
 (29) ראה עד"ז לקו"ש ח"י ע' 102 ואילך.
 (30) ראה בארוכה לקו"ש שם בכלליות יותר (ד"מעיינותיך קאי על הנשמה ו"חוצה" על הגוף).

(20) ראה רמב"ן בראשית ב, ג.
 (21) ראה בכ"ז לקו"ש ח"א [המתורגם] ע' 51 ועוד (וראה גם לקו"ש
 ח"ב [המתורגם] ע' 164 ואילך).
 וראה ג"כ זח"א קיז, א (ושם קיח, א) – נת' בארוכה בשיחת אחש"פ
 תשל' (נדפסה בלקו"ש ח"ז ע' 206 ואילך. בהוספות להמשך תרס"ו);
 לעיל ע' 46 ואילך. ולהעיר ג"כ מאוה"ח פ' צו ו, ב; ממ"ש הרמב"ם
 באגרת תימן – הובא נת' בלקו"ש ח"ב [המתורגם] ע' 269 ואילך. ועוד.
 (22) היינו, דלא רק שתורת החסידות ("יפוצו מעינותיך חוצה") היא
 הנחה ל"אתי מר" (אגה"ק הידועה של הבעש"ט – נדפסה סו"ס בן פורת
 יוסף. ובכ"מ), כ"א שעכשיו כבר מאיר מהגילוי דלעתיד.

25 עצמו, ניתן להגיע רק אל האור האלקי ה"מלובש"
 26 בתוך העולם, לשם "אלקים" – ע"י התבוננות בעולם,
 27 ניתן להגיע להכרה בכך שיש מנהיג לבירה זו³⁶, אך
 28 לא לשם הוי' שמעל לעולם³⁷.

29 למרות שיש גילוי שם הוי' בעולם, ע"י ניסים
 30 המתרחשים מפעם לפעם, למרות זאת, אין זה העולם
 31 עצמו. להיפך: זהו שידוד הטבע והעולם.

32 אך החסידות הביאה לכך, שבעולם עצמו יהיה
 33 גילוי האלקות שמעל לעולם, ולכן מסבירה החסידות
 34 גם בהסברים עפ"י שכל אנושי, ע"י משלים הלקוחים
 35 מעניני העולם³⁸, את אחדות העולם עם האור האלקי
 36 שמעל לעולם.

ז.

האופנים שבסדר הנהגת ה' את העולם

37 יש לומר, שבזה מוסברים דברי אדמו"ר הזקן
 38 במכתבו המפורסם³⁹, שגאולת י"ט כסלו היתה באופן
 39 של "הפליא ה' והגדיל לעשות בארץ"⁴⁰:

40 בסדר הנהגת ה' את העולם ישנם שני אופנים: (א)
 41 הנהגת העולם בדרך הטבע, שאז אין החיות האלקית
 42 גלויה. הנהגה זו באה משם אלקים. (ב) השגחה פרטית
 43 גלויה, כך שניכרת החיות האלקית בגלוי בתוך הטבע.
 44 מקור הנהגה זו הוא שם הוי'⁴¹,

45 ואף בהנהגה שמשם הוי' עצמה ישנם שני
 46 אופנים⁴⁰: (א) אופן של "קטנות" – ההשגחה הפרטית
 47 ניכרת בדרכי הטבע. (ב) אופן של "גדלות" ("הגדיל...")
 48 – ההשגחה הפרטית מתגלה בהנהגה שמעל לטבע,
 49 כדברי חז"ל⁴²: דבר גדול - מעשה מרכבה.

50 אך גם ל"הגדיל" יש קשר להנהגה של "קטנות" –
 51 זהו אותו סוג, אלא גדול יותר, ולפעמים – הרבה יותר
 52 גדול, אבל לא ב"אין ערוך" מהנהגת הטבע. (ג) הנהגה
 53 באופן של "הפליא", המופרדת מהנהגת הטבע⁴³.

ה.

**איחוד ה"מעין" - גדולי ישראל, עם ה"חוצה"
 - העם ככלל**

1 כשם שאצל כל יהודי כפרט, גרמה החסידות
 2 ל"יפוצו מעינותיך חוצה", לאיחוד ה"מעין" שבנשמה
 3 עם ה"חוצה" שבנשמה, כך הוא גם לגבי כל ישראל
 4 ככלל, שכולם ביחד "קומה אחת שלימה"³¹:

5 "ראשי אלפי ישראל" שהם "בחינת ראש ומוח"³²
 6 של ישראל, הם ה"מעין". תמיד, לפני גילוי החסידות,
 7 היו גדולי ישראל מסתגרים בד' אמותיהם. אמנם, היתה
 8 להם השפעה על כלל עם ישראל, באמצעות התורה
 9 שלמדו מהם או הלימוד מהתנהגותם וכדומה, אבל הם
 10 בעצמם היו נבדלים לחלוטין מן ה"חוצה".

11 העבודה מסוג של "יפוצו מעינותיך חוצה" גרמה
 12 לכך, שגדולי ישראל לא יסתגרו בד' אמותיהם³³, אלא
 13 יגיעו בעצמם אל ה"חוצה". ב"חוצה" הם יראו בעוני
 14 עמם, ש"אין עני אלא בדעה"³⁴, וידברו אל ה"עני"
 15 בשפה שאותה הוא מבין.

16 יותר מזה: כיון שעל ה"מעיינות" להגיע אל כן
 17 פרט של ה"חוצה", מובן שענין זה כולל את
 18 התמסרותם של גדולי ישראל גם לצרכים הגשמיים של
 19 עם ישראל.

ו.

**החסידות מביאה לגילוי אלקות של שם הוי'
 בתוך העולם**

20 התורה היא נשמת העולם, כדברי חז"ל³⁵ שהעולם
 21 נברא "בשביל התורה שנקראת ראשית". מזה מובן,
 22 שאם גרם י"ט כסלו חידוש בתורה, הוא גרם דבר דומה
 23 לכך גם בעולם.

24 ההסבר לדברים אלו הוא: ידוע, שמצד העולם

(37) וכידוע בענין האמונה דאוח"ע שהיא רק בבחי' ממכ"ע – ראה
 בפרטיות ס' הערכים-חב"ד (כרך ב') ערך אוה"ע ס"ב. וש"נ.
 (38) ראה ד"ה מצה זו תש"ז פ"ב. ובכ"מ. ולהעיר ג"כ מתניא פל"ג:
 וכמ"ש ג"כ במ"א משל גשמי לזה וכו'.
 (39) נדפס בבית רבי ח"א פ"ח. ס' התולדות – אדה"ז ע' ריח.
 (40) בבית רבי שם הגירסא: הפליא והגדיל ה' לעשות בארץ כי הגדיל
 והפליא ה' לעשות בארץ כי ה' הפליא והגדיל להעשות בארץ.
 (41) ראה ד"ה צהר תעשה תרע"ג. ועוד.
 (42) סוכה כח, א. וראה רמב"ם הל' יסוה"ת ספ"ד, ד"דבר קטן הוויית
 דאביי ורבא "הם הטובה.. ליישוב העולם הזה כו".
 (43) ראה שער האמונה פט"ז (כט, ב באילך).

(31) לקו"ת ר"פ נציבים. ובכ"מ.
 (32) תניא פ"ב.
 (33) ראה ס' השיחות ה'ש"ת (ע' 111 ואילך. נעתק בהיום יום ע' נו):
 "אמאל איז דער רבי – דער ראש מתיבתא און גאון געווען עלענט און
 די תלמידים זיינען עלענט. דער דרך החסידות וואס דער רבי האט
 מייסד געווען.. וואס דער רבי איז ניט עלענט און חסידים זיינען ניט
 עלענט" (=בעבר היה הרבי – ראש המתיבתא והגאון – גלמוד,
 והתלמידים גלמודים. דרך החסידות שהרבי יסד.. שהרבי אינו גלמוד
 והחסידים אינם גלמודים).
 (34) נדרים מא, א.
 (35) פרש"י בראשית א, א. וראה ב"ר פ"א, ד.
 (36) ראה ב"ר ר"פ לך.

ח.

שלושת סוגי הנסים המקבילים לאופנים אלה

- 1 שלושת אופני ההנהגה משם הוי' המנויים לעיל,
- 2 הם שלושה סוגי נסים⁴⁴:
- 3 (א) נסים ה"מלובשים" בטבע, כך שאין ניכר שהם
- 4 נס, כנס פורים. זוהי הנהגה משם הוי', שהרי נראית כאן
- 5 השגחה פרטית – אך זהו באופן של "קטנות", כביכול.
- 6 (ב) נסים גלויים אשר יש להם אחיזה בטבע, בדומה
- 7 לכיבוש יריחו ע"י יהושע: לאחר נס נפילת החומה,
- 8 שאיננו מלובש בדרכי הטבע, נאמר "ויעל העם...
- 9 ויחרימו... לפי חרב⁴⁵ – אחיזה בטבע. ובפרטיות יותר
- 10 – מלחמת מדין: "החלצו מאתכם אנשים לצבא...
- 11 ויצבאו... ועם זאת "ולא נפקד ממנו איש"⁴⁶, זוהי
- 12 מלחמה, אך היא איננה טבעית.
- 13 (כבסיפור הידוע, שפעם בא אל אדמו"ר הזקן
- 14 חולה, שכל הרופאים לא מצאו רפואה למחלתו. הורה
- 15 לו אדמו"ר הזקן לאכול חצי מצה שמורה עם מים,
- 16 והוא התרפא.
- 17 לכאורה זוהי סתירה: זוהי פעולה הפועלת בגוף
- 18 החולה, מתזקת את הבריאות, אך מצד שני, אין למצה
- 19 שמורה עם מים, בדרך הטבע, שום קשר עם רפואה
- 20 לחולה שהרופאים לא מצאו דרך לרפאותו?
- 21 אך הענין הוא כנ"ל: רפואתו היתה מעל לטבע,
- 22 אבל באופן שיש לו אחיזה בטבע).
- 23 (ג) נסים שאין להם כלל אחיזה בטבע, כנצחון נסי,
- 24 כפי שאמר חזקיהו⁴⁷: "אני ישן על מטתי", וינצח⁴⁸.

ט.

ההסבר ל"הפליא ה' לעשות בארץ"

- 25 זהו הדיוק בלשון המכתב "הפליא ה' והגדיל
- 26 לעשות בארץ":
- 27 גילוי אור החסידות בי"ט כסלו לא הביא רק לגילוי
- 28 הארת שם הוי' סתם, באופן של "קטנות", בדרכי
- 29 הטבע, ולא רק את הענין של "הגדיל" שיש לו קשר
- 30 לטבע, אלא באופן של "הפליא ה'" – מעל לטבע
- 31 לגמרי.
- 32 מצד שני מסיים אדמו"ר הזקן במילים "לעשות
- 33 בארץ", כי תכליתה של תורת החסידות היא להוריד
- 34 את הענין של "הפליא הוי'" – האור האלקי שאין לו
- 35 אחיזה בטבע – אל הארץ עצמה⁴⁹.

י.

איחוד בין סתים לגליא בתורה ייתכן ע"י עצם התורה

- 36 ידוע⁵⁰, שהכח לאיחוד ה"סתים" וה"גליא" –
- 37 שבתורה, למרות שהתורה עצמה מחלקת אותם לשני
- 38 חלקים נפרדים, כאשר החלק של פנימיות התורה נקרא
- 39 'סתים' (כך שעלפי התורה אין הוא גלוי), נבע מכך
- 40 שאדמו"ר הזקן הוריד למטה את "עצם פנימיות
- 41 התורה"⁵¹:
- 42 ההפרדה בין "סתים" ו"גליא" שבתורה היא רק
- 43 ב"התפשטות" של התורה, כאשר כל ענין מוגדר בפני
- 44 עצמו, אך בעצמיותה של התורה ("עצם פנימיות
- 45 התורה") אין שום הגבלות והגדרות – עצמיותה של
- 46 התורה היא העצמיות הן של ה'סתים' והן של ה'גליא'.

ולהעיר ג"כ מהידוע (בנוגע הגאולה די"ט כסלו) שאדה"ז לא רצה
 "להמתיק הדינים בהעברת היד על המצח ועל הפנים" (מכ' אדה"ז –
 נעתק בבית רבי ח"א פכ"א, ס' התולדות אדה"ז ע' רנז), כ"א ע"י
 השתדלות בטבע דוקא* – היינו, דזה שגם אה"ע יכירו הענין ד"הפליא
 כו"י הוא (לא ע"י ביטול מציאותם, כ"א) ע"י התלבשות וכו'. וראה
 לקו"ש חכ"ה וישביי"ט"כ (תשר"מ).
 (50) ד"ה פדה בשלום תרפ"ה (בשם אביו כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע
 – י"ט כסלו עטר"ח). וראה גם לקוטי לוי"צ אגרות קודש ע' רכג. קונטרס
 ענינה של תורת החסידות הערה 40. לקו"ש חט"ז שם.
 (51) ל' המאמר ד"ה פדה בשלום שם. וראה בארוכה קונטרס ענינה
 של תורת החסידות, שתורת החסידות ענינה גילוי בחי' יחידה, שהיא עצם
 תורה, עיי"ש בארוכה.

(44) עיין בד"ה ועתה אם נא פ' תשא רע"ח, שי"ל שגם בנסים
 שלמעלה מהטבע יש מדרי'.
 (45) יהושע ו, כ"כא.
 (46) מטות לא, ג"ז. שם, מט.
 (47) איכ"ר פ"ד, טו.
 (48) וראה ד"ה ובבואה לפני המלך תרנ"ד: ראיתי בשם א' מהגדולים
 מי שיש לו צרה גדולה ר"ל צריך לבטוח בה' והיינו שלא יתפלל ע"ז ולא
 יעשה שום דבר כמו הילוך למקוה וכדומה כ"א לבטוח בה' כו' וי"ל
 שזהו"ע שתיקה שהוא ביטול גדול (אשטאקער אדווקאלייג).
 (49) שזהו מה שאדה"ז ממשיך שם במכתבו: "...נתגדל ונתקדש
 ברבים ובפרט בעיני כל השמים והעמים.. וענו ואמרו על זאת כי אם מאת
 ה' היתה זאת היא נפלאות בעינינו כו"י – היינו, שגם אה"ע הכירו הענין
 ד"הפליא ה' כו"י". וראה לקו"ש חכ"ה י"ט כסלו (תשמ"ו).

(* וראה ג"כ רשימת כ"ק מו"ח אדמו"ר – נעתקה בס' התולדות שם ע' רי הערה 7.

ישראל, כיוון שאז התגלתה דרגת ה"יחידה" הכללית של כלל ישראל, שממנה נובעת האחדות של "קומה אחת שלימה" של ישראל עד לאופן של "יחיד" 56⁵⁷.
 ובדומה לכך גם בעולם 58⁵⁸: ע"י אורות וגילויים לא יכול להיות איחוד גלוי של העולם עם האור האלקי שמעל לעולמות, שהרי אם הוא מוגבל בגבולות של האור והגילוי, אין הוא יכול להתגלות בעולם (עולם מלשון העלם). רק מצד עצמותו ית' 51⁵¹, שהוא המציאות האמיתית של הכל, תיתכן מציאות של ישות, אשר היא עצמה מאוחדת עם הקב"ה בשיא האחדות 59⁵⁹.

יב.

איחוד ה"מעין" עם ה"חוצה" רק כאשר יוצאים אל "חוצה" שאיננו כלי

השפעת הענין של "פוצו מעינותיך חוצה", איחוד העצמיות ("המעין") עם ה"חוצה", מתבטא רק כאשר המעינות יוצאים אל "חוצה" כזה, שהוא (כלשונו של כ"ק מו"ח אדמו"ר 60⁶⁰) "לא במקום המוכשר":
 המעינות יכולים לחדור אל "חוצה" כזה, שהוא מעצמו איננו כלי, ואפילו לא "מקום המוכשר לקליטת המעינות" 61⁶¹, רק באמצעות גילוי העצמיות של המעינות 62⁶², שבהיותה ה"עצמיות" של האלקות והמציאות האמיתית, הרי היא אמיתות המציאות של כל הנבראים, ולפיכך היא חודרת גם אל ה"חוצה" שאיננו "מקום המוכשר".

שבתורה, ולכן יכול להיות באמצעותה איחוד של 'סתים' וגליא'.
 דוגמא לכך בהלכה: לפי ההלכה יש בתורה סוגים שונים, החל מקלה שבקלות ועד חמורה שבחמורות. יחד עם זאת, זוהי הלכה ברורה 52⁵²: "האומר שאין התורה מעם ה' אפילו פסוק אחד אפילו תיבה אחת, אם אמר משה אמרו מפי עצמו הרי זה כופר בתורה. וכן הכופר בפירושה והוא תורה שבעל-פה" – ללא אבחנה בין תיבה לתיבה, או בין פירוש לפירוש.

יא.

איחוד ה"סתים" וה"גליא" בנשמה, בכלל ישראל, ובעולם

בדומה לכך הוא גם לגבי יהודים 53⁵³, כאמור לעיל שי"ט כסלו הביא לאיחוד ה'סתים' וה'גליא' שבנשמה: ע"י גילוי תורת החסידות, שהביא להשפעה של "עצם פנימיות התורה", נגרם הגילוי של עצם הנשמה 54⁵⁴, של דרגת "יחידה", ולפיכך הביא הדבר לאיחוד ה'סתים' וה'גליא' שבנשמה.
 משמעות הדבר בעבודה הרוחנית היא: האמונה וקבלת עול יחדו אל הכוחות הפנימיים של האדם, כיוון שגילוי עצם הנשמה הוא גילוי העצמיות של כל כוחות האדם 55⁵⁵.
 (וכך גם לגבי כלל ישראל: י"ט כסלו הביא לכך ש"ראשי אלפי ישראל" יתקרבו בגלוי ויתאחדו עם כל

כונת הבריאה דלהיות לו ית' דירה בתחתונים, דדירה היינו לעצמותו ית' (המשך תרס"ו בתחילתו (ס"ע ג.) ובכ"מ).
 ועפ"י הידוע דעשיית הדירה היא ע"י נש"י ותורה (סד"ה יו"ט של ר"ה תרס"ו (ע' ח.) ובכ"מ) – יומתק המבואר בפנים השיחה, שהענין ד"פוצו מעינותיך חוצה" (המשכת העצם בחוצה) שנתחדש ב"ט כסלו, הוא הן בתורה והן בנש"י.
 (59) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1335 ובהערה 7 שם. וראה גם אוה"ת אחרי (כרך ב') ע' תקסד"ה.
 (60) שיחת שמח"ת תר"ץ (לקו"ד ח"ב שיא, ב).
 (61) ראה שיחת שמח"ת שם (שכת, א ואילך): בא' אדעלכע וואָס... זיינען... פֿאַרשטויסן געוואָרן אין חוצה... עס רעדט זיך ניט וועגן חסידות... עס רעדט זיך מכח טהרת המשפחה, הנחת תפלין, שמירת שבת, מאכלות כשרות... און דאָס זאָגט משיח אז אין דעם חוצה איז פֿאַראַן מעינותיך... די גרויסע ירושה... די פינטעלטע פון דעם והאמונה... (=בין אלה ש... נידחו בחוצה... לא מדובר אודות חסידות... אלא מדובר מכח טהרת המשפחה, הנחת תפלין, שמירת שבת, מאכלות כשרות... והוה מה שמשיח אומר, שבחוצה יש מעינותיך... הירושה הגדולה... נקודת "והאמונה"...)
 (62) ראה ג"כ לקו"ש חט"ו ע' 38 ובהנסמן שם.

(52) רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ח.
 (53) להעיר ממכ' כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע (נדפס בקונטרס ומעין ע' 17. היום יום ע' ד'): "להמשיך בחי' ענוק ופנימיות תורת ה' ומצות ה' מבחי' פנימיות ועצמות אוא"ס ב"ה שיאיר בפנימיות נפשנו וכו'". וראה לקמן הערה 58.
 (54) ראה ס' השיחות תש"ג (ע' 59. ובהנסמן שם), ד"ספר התניא תושב"כ של תורת חסידות חב"ד... תניא שהוא אותי' איתן יעורר את האיתן שבנשמה".
 (55) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 135 ואילך (בענין "חקיקה מעבר לעבר"). ושם ע' 5.
 (56) ראה מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר (נעתק ב"אור החסידות" (אה"ק, תשכ"ה) ע' 205) בשם אביו כ"ק אדמו"ר נ"ע, דהתקשרות רבי חסיד היא למעלה מששת הענינים – אב וכן, עצם והתפשטות, מאור ואור, היולי וגילוי, עילה ועלול, אין ויש – וכוללת אותם. וראה גם לקו"ד ח"א נ, א. ס' השיחות ה'ש"ת ע' 89.
 (57) והוה ג"כ הטעם מה שא' יסודות החסידות הוא הענין דאהבת ישראל (ראה ס' הערכים-חב"ד (כרך א') בערכו ס"ט. וש"נ) – כי אמיתיות האחדות של כל ישראל נתגלה ע"י תורת החסידות.
 (58) עפ"י המבואר בפנים יומתק ג"כ מה ש"פוצו מעינותיך חוצה" הוא הכנה ל"אתי מר" (נסמן לעיל הערה 22) – כי בביאת המשיח תושלם

יג.

הקשר בין שני הפירושים ל"ויותר יעקב לבדו"

לפי כל האמור לעיל מובן גם הקשר בין שני 14
 הפירושים על "ויותר יעקב לבדו" – (א) "לכדו", (ב) 15
 בדומה ל"ונשגב ה' לבדו": 16
 דוקא ב"בירור" של "פכין קטנים", ב"בירורים" 17
 הקטנים ושפלים יותר⁶⁵, בשיא החושך וההעלם⁶⁶, 18
 ניכרת ומורגשת המשמעות של "ונשגב ה' לבדו" – 19
 "אחדותו של הקב"ה... שהוא לבדו הוא" באופן 20
 האמיתי, שמצד עצמותו ית⁶⁷ – שמציאות של ישות 21
 איננה סותרת את אחדותו של הקב"ה, כיוון שמצד 22
 עצמיות ה' הרי העצמיות של מציאות ה"יש הנברא" 23
 היא ה"יש האמיתי"⁶⁸. 24

(משיחת ש"פ וישלח תשכ"ו).

י"ט כסלו תשי"א, תשכ"ה

1 זהו הקשר בין שני ההסברים לגילוי תורת החסידות
 2 בדורות האחרונים – (א) בגלל החושך הגדול שבדורות
 3 אלו (ב) זוהי "טעימה" מן הגילויים שלעתיד:
 4 גילוי "עצם פנימיות התורה" מתבטא בכך שהוא
 5 יכול להאיר את החושך של הדורות האחרונים, עד
 6 להפיכתם לאור.
 7 ובזה מובן גם מדוע ה"טעימה" מתורתו של משיח,
 8 ב"ערב שבת לאחר חצות", שייכת דוקא לתקופה
 9 שחושך הגלות גדול יותר, חושך כפול ומכופל שבדרא
 10 דעקבתא דמשיחא, מפני שרק בזה⁶³ מתבטא הכח
 11 העצמי (בדרך של טעימה) של תורתו של משיח
 12 ("עצם פנימיות התורה") להאיר את החושך הגדול
 13 ביותר⁶⁴, עד שהחושך עצמו יאיר, "ולילה כיום יאיר".

67 ראה תו"ח סוף פרשתנו (נו, ד): "וזהו יותר יעקב לבדו כמו שהוא בשרשו בעצמות אא"ס... ע"כ ביכולתו לברר ולהפך חשוכא לנהורא כו".

ועפ"י המבואר שם, ד"פכין קטנים.. הן כלים דתהו שנפלו למטה כו", והכח לבררם הוא מצד "ויותר יעקב לבדו", מצד שרשו בעצמות ממש – מובן ג"כ הקשר בין המבואר בפנים (דהגילוי ד"ט כסלו הוא ע"ד הענין ד"ויותר יעקב לבדו") להמבואר בשיחת י"ט כסלו תש"ד (הנסמן לעיל הערה 13): אין פרשת וישלח האט דאס (י"ט כסלו) א שייכות צום פסוק ואלה המלכים אשר מלכו וגו', ווייל י"ט כסלו איז א תיקון צו שבירת הכלים דתהו (=בפרשת וישלח יש לזה שייכות לפסוק ואלה המלכים אשר מלכו וגו', כי י"ט כסלו היא תיקון לשבירת הכלים דתהו).

68 ביאור ז' (לאדהאמ"צ) מג, ג. ד"ה ולקחתם לכם תרס"א. ועוד.

63 וראה מכתב כ"ק אדמו"ר נ"ע (הנסמן לעיל הערה 15) שזהו ע"ד ריבוי תורה שנתוסף בלוחות שניות, ש"דוקא מפני שירדו במדריגתן ע"כ צריכים לריבוי תורה ששרשה במדרגה גבוה יותר". והיינו, שהגילוי ד"ריבוי תורה" היא דוקא במצב ד"ירדו במדריגתן כו".

64 להעיר מפלה הרמון פרשתנו (צד, ד): עלות השחר שהיא גאולה העתידה שנמשל לשחר שהוא אור הבוקע מתכלית החושך כו'.

65 וזהו ג"כ מה שממשיך בגמ' (הולין שם): "שנשתייר על פכין קטנים) מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממנם יותר מגופם" – והיינו, כי בממנון של ישראל ישנן "ניצוצין קדושים השייכים לשרש נשמתו" (כתר שם טוב סי' ריח. או"ת לה"מ קא, ד); ולכן "חביב עליהם ממנם יותר מגופם", מצד המעלה שבבירורים הכי תחתונים – "מומונס" (חלקם בעולם) שלמטה "מגופם".

66 ראה מאו"א אות פ' סי"ג (הובא באוה"ת פרשתנו רמא, א): "פכין קטנים ניצוצי מלכי' דמיתו". וראה הערה הבאה.

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שישי עמוד ב

10 ובוה סבר רבי אליעזר שנוטלו רק כדי שלא יוכל לכפור והוא 10
 11 שומר חינום, ואילו פאן – במשנה שכתוב שהוא שומר שכר, מדובר 11
 12 שמשפנו שלא בשעת הלואה – שהלואה לא נתן את המשכון בשעת 12
 13 ההלואה, אלא לאחר זמן תבע המלוה את חובו ולא שילם הלואה, 13
 14 ומשכן אותו על פי בית דין, ובוה ודאי שהמשכון לגויינא ולא רק 14
 15 כדי שלא יוכל לכפור, ולכן הוא שומר שכר. 15
 16 מקשה הגמרא: וְהָא אִידֵי וְאִידֵי – הרי בין במשנה ובין בברייתא, 16
 17 בלשון 17

1 מהשטר, דְּרַבִּי הַבַּל אִם אָבֵד הַמְּשָׁכֵן אָבֵד מְעוּתוֹ שֶׁל הַמְּלוּה, 1
 2 ופטור הלואה מלשלם. שכאן מודה רבי אליעזר שנטל את המשכון 2
 3 כדי לגבות ממנו, ולא כדי להבטיח שהלואה לא יכפור, שהרי עבור 3
 4 זה די למלוה בשטר שקיבל. ואם כן, המשנה שנאמר בה שהמלוה 4
 5 על המשכון שומר שכר, אינה כרבי אליעזר שאמר שהוא שומר 5
 6 חינום. 6
 7 מיישבת הגמרא: אִפְּלוּ תִּימָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְלֹא קָשְׁיָא, פֶּאֶן – 7
 8 בברייתא שאמר רבי אליעזר שהוא שומר חינום, מדובר שמשפנו 8
 9 בשעת הלואה – שהלואה נתן את המשכון למלוה בשעת ההלואה, 9

ילקוט לוי יצחק על התורה

בראשית ל, כז: וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵינוּ לְבָנֵי אִסְרָאֵל מִצְאָתֵינוּ
בְּעֵינֵינוּ נַחֲשָׁתֵינוּ וַיְבָרְכֵנוּ יְהוָה בְּגִלְגָלָהּ:

ביאור מ"ש ב זוהר, דמקלות הם רמז על תפילין של יד
ושל ראש

מקל' הוא בחי' גבורות ודינים כמ"ש ב זוהר"ק פרשת
ויצא דף קס"א ע"א מאן? מקלות אלין דרגין דאינון בי
דינא.

ובדף קס"ג ע"א ויצג את המקלות אלין דינין וגבורין
דנפקי מגבורה דלעילא, ובע"ב שם בגין דאינון מקלות
הוו מתחממן ומשגיחין בדיני עלמא ואתפקדן עלי'
ואתדנו בני נשא עלייהו כו' ע"ש.

1) ראה בפנים בתורת לקוטי לוי יצחק ביאור המשנה (מידות
פ"א) חובטו במקל".

2) וז"ל [תרגום ללה"ק]: [בראשית ל, לח] ויצג את המקלות,
(שואל), מאן מקלות, (מה פירושו לפי הסוד, ומשיב) אלין דרגין
דאינון בי דינא (אלו הם מדרגות שהם בעלי דינים שמהם נמשכים
העונשים לעוברי על מצות התורה, ונקראות מקלות כעין הבית
דין שחובטין במקל), אשר פצל (פירוש שקלף והסיר מהמקלות
את קליפות האדומות, ובא לרמז) דאעבר מנהון דינא (שהעביר
מהם את אדם הדין) וכו'.

3) וז"ל [תרגום ללה"ק]: [בראשית ל, לח] ויצג את המקלות
(פירוש) אלין דינין וגבורין דנפקי מגבורה דלעילא (המקלות הם
סוד הדינים וגבורות שיצאו מגבורה של מעלה, כי מקל ראוי
להכות בו והוא מורה על דין), ויעקב כד בעא לאתקנא להאי
דרגא (ויעקב כשרצה לתקן את מדרגת המלכות שתטהר מדיניה
ותתקשט), סליק לכל אינון דינין וגבורין מינה וכו' (הסיר וביטל
את כל מיני דינים וגבורות ממנה שהם סוד המקלות, ר"ל שטיהר
אותה מהדינים, וז"ש אשר פצל פירוש שפצלן והסירן), ואוקים
לון ברהטים באינון רהטים ארבע (והעמיד אותם ברהטים שהם
סוד ד' היכלות של המחנות של מלאכי מיכאל גבריאל אוריאל
רפאל).

(ומ"ש) אשר תבאנה הצאן לשתות לנוכח הצאן ויחמנה
(ושואל) מאי ויחמנה (מה סוד הענין, ואמר) דכד מתערטין
בדינא מתחממין בהווא דינא (שכאשר מתערטין המלאכים
בדין מתחממים באותו הדין, ובכח זו) ואזלין ושאטין בעלמא
ומעייני בארחיהון דבני נשא הן לטב הן לביש (הולכים
ומשוטטים מלאכי הדין בעולם ומעיינים להשגיח בדרכי בני
אדם אם טוב ואם רע, וראי' לדבר) תא חזי מה כתיב בתריה
(בא וראה מה שכתוב אח"כ פסוק לט) ויחמו הצאן אל המקלות
(פירוש) בגין דאינון מקלות הוו מתחממן (בשביל אותם
הדינים הנקראים מקלות היו מתחממים), ומשגיחין בדיני
עלמא (ובכח זה היו משגיחים בדיני בני העולם) ואתפקדן
עליה (והם ממונים עליהם), ואתדנו בני נשא עלייהו (ואז
בני אדם נדונים על מעשיהם), כמה דאת אמר (דניאל ד, יד)
בגזרת עירין פתגמא ומאמר קדישין שאלתא וגו' (פירוש כפי
גזרת הבית-דין העליון מוציאים המלאכים את הדינים לפועל).
[רמ"ק ומפרשים].

(ובפרשת בלק דף ר"ח ע"ב במקל דייקא דאיהו
דינא קשיא תקיפא, ובנצוצי אורות שם במק"ל גי' ב"פ
אלקים ע"ש). ובדף קס"ב ע"א יעקב שלימא נטל אינון
מקלות תפילין דרישא ברהטים אתר ודוכתא לדיוורי
תפילין כו' ע"ש.

והיינו⁶, המקלות הם המוחין⁷ השמאליים בינה,

4) וז"ל: ויך את האתון במקל (במדבר כב, כז), אטען לה ואלבש
לה בורזוי דינא קשיא תקיפא (שהטעין אותה והלביש אותה
בכחות של דין קשה וחזק), הדא הוא דכתיב (זהו שכתוב),
במקל", במקל דייקא (בדיוק כתוב במקל), דאיהו דינא קשיא
תקיפא (שהוא דין קשה וחזק), כי במקלו לא כתיב (במקלו" אין
כתיב, שיוורה על המקל שלו), אלא במקל (שהוא ענין המשכת
והתעוררות הדין הנקרא מקל).

5) וז"ל [תרגום ללה"ק]: [בראשית ל, מא] והיה בכל יחס
הצאן המקושרות ושם יעקב את המקלות וגו' (להבין פסוק
זה הקדים ואמר) סתרא דסתרין לחכימי לבא אתמסר (יש כאן
סודי סודות שרק לחכימי לב ראוי למוסרם, והוא כי) בגו משריין
עלאין קדישין (בתוך מחנות מלאכים העליונים הקדושים),
אית דרגין עלאין אלין על אלין (יש מדרגות עליונות אלו על
אלו), אלין פנימאין (אלו מלאכים הפנימיים) ואלין לבר (ויש
מלאכים שהם מחיצוניות, ומפרש) אינון פנימאין מתקשרין
במלאך קדישא (אותם מלאכים הפנימיים מתקשרים במלאך
הקב"ה), ומתקשרין בישראל בנין קדישין לקודשא-ברוך-הוא
(ומתקשרים בנשמות ישראל שהם בניס קדושים להקב"ה),
ואלין אקרון הצאן המקושרות (ואלו נקראים צאן המקושרות,
ומפרש שהם), משריין דאינון מקושרות עילא ותתא (הם מחנות
מלאכים המקושרות למעלה בהקב"ה ולמטה בישראל). (שע"ר
ומפרשים).

בשעתא דתיאובתא דלהון לגבי זוהרא עלאה דלעילא עמודא
דאמצעייתא (בשעה שתשוקתם לקבל שפע מזוהר העליון של
מעלה עמודא דאמצעייתא), יעקב שלימא (אז יעקב איש תם) נטל
אינון מקלות (לקח אותם המקלות, שהם) תפילין דרישא (סוד
ד' פרשיות של התפילין של ראש שהם סוד ד' מוחין), ברהטים,
אתר ודוכתא לדיוורי תפילין וכו' (והמשיך והלביש אותם בתוך
ד' בתי התפילין), ומהכא נטלי נהורא וזיווא כל חילין ומשריין
עלאין וכו' (ומכאן נוטלים ומקבלים אור וזיו כל צבאות ומחנות
העליונים) (מק"מ ומפרשים ע"ש).

6) מבאר: דענין התפילין הוא המשכת חב"ד של א"ס ב"ה,
ובתפילין של ראש יש ד' בתים — ד' פרשיות, והם כנגד חכמה
ובינה (השכל עצמו), ואח"כ בא בחי' דעת — הנחלק לשנים
חסד וגבורה, היינו לאן השכל נוטה לאהבה (חסד) או ליראה
(גבורה).

וכמו"כ הו"ע המקלות, דהמקל" עצמו הוא רמז על בינה וגבורה,
וע"י שיעקב פיצל בהן פצלות לבנות הוא רמז על בחי' חכמה
וחסד.

ראה הערה 7.

7) פירוש: המקל" הוא מבחי' גבורה" כנ"ל מהזוהר, ומ"ש
מקלות" לשון רבים, דהם ב' בחי' :

א) המוחין השמאליים דבינה, דיש מוח החכמה שהוא מימין
(וכידוע דצד הימין הוא חכמה, חסד, נצח), וצד השמאל בינה,
וממנו דינין משתלשלין (דהוא צד השמאל בינה, גבורה, הוד),

גם¹⁴ מילוי דמקל¹⁵ מ' ו"פ מ"ד הוא ג"כ מספר מק"ל. והיינו מק"ל הפשוט הוא בינה, והמילוי שהוא מספר מק"ל הוא עטרא דגבורה דדעת.

והפצלות¹⁶ לבנות אשר פצל בהמקלות, מחשוף הלבן אשר על המקלות, הוא המוחין הימניים חכמה ועטרא דחסד דדעת, שהם לבנים בחי' ימין חסדים¹⁷, והיינו כמו¹⁸ ד' פרשיות דתפילין של ראש, וצג אותם ברהטים הוא בד' בתים דתפילין של ראש.

וכפל הלשון, אַתְּרוּ וּדְוַכְתָּא, י"ל לנגד הב' בתים שבהם מונחים הפרשיות, הימניים²⁰ קדש ושמע חכמה ועטרא דחסד, והב' בתים שהם מונחים הפרשיות השמאליים והי' כי יביאך והי' אם שמוע.

או לנגד הב' בתים שבהם מונחים הפרשיות קדש והי' כי יביאך, חכמה ובינה שהם המוחין העיקרים, וב'

(14) דלפי פירוש הראשון, הנה הן בינה, והן גבורה דדעת מרומז בתיבת מק"ל עצמה, ולפי פירוש השני הנה בתיבת מק"ל עצמה (הפשוט) מרומז בחי' בינה, ובאותיות המילוי — ע"ד התולדה — מרומז בחי' גבורה דדעת.

(15) פירוש: מק"ל במילוי הוא: מ"ם, קו"ף, למ"ד, והאותיות (היינו שחושבים רק האותיות) המילוי הוא מ, ופ, מד" = 170, בגי' מק"ל. (ראה גם סימן נב).

נמצא מק"ל פשוט בגי' 170, וכן האותיות דהמילוי — דהוא ע"ד התולדות — היינו היוצא מהתיבה עצמה, הוא ג"כ בגי' 170, והיינו מק"ל הפשוט הוא בינה, ובחי' בינה הוא שורש בחי' הגבורה, דהגבורה יוצא מבחי' בינה, כמו שהאותיות המילוי יוצא מהפשוט.

ראה גם לקמן סימן נב. לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד קכז.

(16) פירוש: כנ"ל המקלות" עצמם (דמראיהן אדום) הם בחי' גבורות, שהם בינה, וגבורה דדעת, וע"י שפיצל יעקב המקלות ונעשה לבנות", (כנ"ל בהערה 3 וגוון לבן מורה על חסד כידוע) מזה הוא בחי' ימין", חכמה, וחסד. נמצא דיש ד' בחי', חכמה, בינה, חסד, וגבורה (דדעת), והם כנגד ד' פרשיות התפילין. ראה הערה 18. 21.

(17) ראה אור התורה ויצא עמוד רכא, ב. ספר המאמרים תרל"ה חלק ב' עמוד תסו. תרל"ח עמוד עו. תרצ"ט עמוד 108. תורת מנחם — ספר המאמרים ה'תשכ"א עמוד קנד.

(18) ראה אור התורה פרשת וישלח עמוד 456 וז"ל: כמו שתפילין המשכת חב"ד והדעת מתחלק לחוג כך המשך יעקב ענין מקל לבנה לח וכו' חכמה ובינה חסד וגבורה, ועיקר המשכה שלו ע"י קו האמצעי תפארת דעת העולה עד הכתר ומשם המשך גילוי המוחין שבהם מאור א"ס להמשך ע"י הביטול בבחי' בהמה דשם ב"ן שנפל בשבה"כ כו' וגם בבחי' המקלות יש התכללות כמה גוונים היינו התכללות ג' קוין ועמ"ש ע"פ ושם אחיו יובל כו', ע"ש. ועיין גם אור התורה פרשת ויצא עמוד 444.

(19) מפרש מ"ש בזהר לעיל בהערה 5, דייעקב נטל ושם המקלות ברהטים אתר ודוכתא לדיורי תפילין".

(20) ראה סידור עם דא"ח מאדמו"ר הזקן עמוד ח, ב ואילך. דרך מצותיך עמוד כ, א ואילך.

ועטרא⁸ דגבורה דדעת דז"א. וי"ל⁹ האות מ' הוא מוח דבינה (בן מ' לבינה¹⁰, ועיין [בזהר] בפרשת תרומה דף קל"ו ע"ב¹¹ תראה שם שאות מ' דאמ"ר קאי על בינה), ק"ל¹² הוא עטרא דגבורה דדעת, שעטרא דגבורה דדעת נק' ק"ל, (כידוע בענין¹³ נשים דעתן קלה).

ראה בזה לקמן סימן צו הערה 10. ובילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן רטו הערות 3. 7. קכו הערה 11.

(ב) בחי' עטרא (כתר) דגבורה דדעת, דדעת כולל חסד וגבורה (ראה תניא פ"ג. פמ"א (מובא לקמן הערה 21)). וראה הערה 8 טעם דנק' עטרא".

(8) ועטרא דגבורה דדעת" . . ועטרא דחסד דדעת". בלקוטי לוי יצחק שמות דברים עמוד קסה, מבאר הטעם דנק' עטרא (כתר) דגבורה ועטרא דחסד וז"ל: חסד וגבורה שדדעת הם בבחי' מקיף על המדות דחסד וגבורה עצמן, וזהו מה שחסד וגבורה נקראים עטרין, עטרא דחסד עטרא דגבורה, שעטרא הוא בחי' מקיף, כי הם בבחי' מקיף על המדות דחסד וגבורה עצמן עכ"ל.

(9) מרמוז הב' בחי' בהאותיות" מק"ל, האות מ" — מוח דבינה, והאותיות קל" — גבורה דדעת.

(10) אבות פרק ה משנה כא.

(11) וז"ל [תרגום ללה"ק]: (מש"כ) יום ליום יביע אמר (תהלים יט, ג), אמר ר"ת א'ור מ'ים ר'קיע (אבא — חכמה נקראת אור, אימא — בינה בחי' מים, הדעת נקראת רקיע (ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א סימן כא)), כללא דאתון ובשבילין דנפקין מאבא ואימא (כללות כל הכ"ב אותיות, וכל אות היא שביל בפני עצמו, והם יוצאות מאבא ואימא), וההוא רישא דנפיק מנייהו דאיהו ברא בוכרא (וזה הראש שהוא הדעת היוצאת מהם הוא בן בכור, ומפרש דבריו, כי) אל"ף (של א'מ'ר רומז על) אבא (ר"ל באבא נקראת א'ור), וכד איהו סליק (וכשאימא עולה לאבא), ונחית (ואח"כ כשיוורדת, אז) אתחברת מ' בהדי א' (מתחברת אות מ' עם אות א'), ואיהו אם (אז היא נקראת אם, וכשנשלם בה הדעת אז הוא רמוז באות) ר' (של אמר', כי הדעת הוא) רישא בוכרא (הוא הראש של כל הו"ק לכן נקרא בכור), כד מתחברי אתון כולהו אמ"ר (כשמתחברים כל ג' אותיות אמ"ר, אז) דא נהירו דאבא ואימא וברא בוכרא וכו' (זהו הא'ור של בינה וכן בכור שהוא הדעת) [מפרשים ע"ש].

(12) ראה המשך תרס"ו (קה"ת תשע"א) עמוד שכד וז"ל: שהנשים דעתן קלות, וידוע הענין* דקל הוא בגימטריא ה' פעמים הוי', והיינו רק בחי' ה' גבורות לבד, דדעת כלול מבחי' ה' חסדים והי' גבורות, אשר הה' חסדים הן מבחי' חסדים דאבא, והה' גבורות מבחי' אימא, וזהו ג"כ דבחי' ז"א שהדעת הוא [בן] בשלימות בבחי' ה' חסדים והי' גבורות שמחכמה ובינה. אבל בחי' נוק' דז"א, שדעתה קל, מבחי' ה' גבורות דאימא לבד, ואין לה דעת שלם שמבחי' ה' חסדים דאבא. ע"ש.

(* ראה לקו"ת וספר הליקוטים להאריז"ל לשמות ג, ד. (וראה גם שער הפסוקים שם). עץ חיים שער כו (שער הצלם) פ"ג. וראה מאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר ח"ד עמוד א'שצח. וש"נ. ספר המאמרים ה'תשל"ב עמוד 55. לקוטי שיחות חלק יז עמוד 149 הערה 14. ועוד.

(13) שבת לג, ב.

ילקוט לוי יצחק על התורה

בתים שבהם מונחים הפרשיות שמע והי' אם שמע ב' עטרין דדעת²¹. וע"ד ט"ט²² בכתפי שמים, פ"ת באפריקי

שמים, ואכמ"ל בזה.

וברצות ה' אבאר מזה עוד אי"ה.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד ערה

(21) להעיר מ"ש בתניא פרק מ"א וז"ל:

יתבונן איך שאור אין-סוף ב"ה הסובב כל עלמין וממלא כל עלמין הוא רצון העליון הוא מלוכש באותיות וחכמת התורה או בציצית ותפילין אלו ובקריאתו או בלישתו הוא ממשין אורו ית' עליו דהיינו על חלק אלוה ממעל שבתוך גופו ליכלל וליבטל באורו יתברך.

ודרך פרט בתפילין ליבטל וליכלל בחי' חכמתו ובינתו שבנפשו האלהית בבחי' חכמתו ובינתו של א"ס ב"ה המלוכשות דרך פרט

בפ' קדש והיה כי יביאך דהיינו שלא להשתמש בחכמתו ובינתו שבנפשו בלתי לה' לבדו וכן ליבטל ולכלול בחי' הדעת שבנפשו הכולל חו"ג שהן יראה ואהבה שבלבו בבחי' דעת העליון הכולל חו"ג המלוכש בפ' שמע והיה אם שמוע, והיינו כמ"ש בשולחן-ערוך לשעבד הלב והמוח כו'.

(22) מנחות לד', ב. ראה אור התורה ואתחנן סוף עמוד שטז.

אגרות קודש

ב"ה, ב' כסלו, תשכ"ב

ברוקלין.

הנהלת רשת אהלי"י ליובאוויטש אשר באה"ק ת"ו

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

לפלא הכי גדול שזה זמן רב אשר אין כל ידיעות מהנעשה בהרשת, וכמדומני שמשך זמן זה הוא כחצי שנה ויותר שנתקבלו רק ידיעות הכי מעוטות ומקוטעות, וגם הן - רק במדה ונצרך זה בשביל שאלה פלונית או בעיא פלונית, וכנראה שכמה ממנהלי בתי ספר הרשת, דעתם פשוטה, שעל הנהלת הרשת להודיע, ובמילא גם מהם אין כל ידיעות.

ופשוט שאין הכוונה לצעוק על העבר - כי אם בהנוגע לעתיד, ויהי רצון שיפעול בנוגע לעתיד הכי קרוב ובפרטיות הדרושה.

ועל של עתה באתי, כוונתי לענייני חדש כסלו דכל שנה ושנה, והנקודה - שכנראה אין מנצלים ענייני חדש כסלו בבתי ספר הרשת בכלל, ובפרט בנקודה הפנימית דהפצת המעינות, תורת החסידות הדרכותי ומנהגי [מתאים להגיל, רמת ידיעותיהם ותכונות נפש התלמידים-ות שי], והכוונה בזה - לא רק בנוגע לימי יו"ד וי"ט כסלו, אלא גם בנוגע לימי חנוכה, שאפילו את"ל שלא כל אחד יקבל הסברת השייכות דימי חנוכה להפצת המעינות דוקא [שהרי הנס הי' בשמן, רזא דרזין דאורייתא (מעין שהוא המקור לבאר שממנו נמשך הנהר), והמצוה - להאיר על פתח ביתו מבחוץ, הפצת המעינות חוצה], הנה בודאי תתקבל ההסברה שחנוכה מורה על הפצת אור תורה ובמס"נ מבלי להתחשב עם כל מניעות ועכובים, הן מבפנים (הנהגת הבית, ההורים) והן מבחוץ, וכמודגש בנוסח ועל הנסים וכו', וכו'.

ואפילו את"ל שחלק מימי חנוכה - בבתי ספר הנ"ל ימי חופש הם, כי כאן אין ידועים הסדרים בבתי ספר באה"ק ת"ו בימים הללו, בודאי שלפניהם מדברים ע"ד ענייני חנוכה.

ומהנכון שתיכף בהתקבל המכתב יתייעצו בכל הנ"ל בכדי שתהיינה ההכנות בעוד מועד ובאופן מתוכנן.

ויהי רצון שיהי כל הנ"ל בהצלחה מופלגה ויבשרו טוב ובמפורט.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש מתוך שמחה וטוב לבב.

ידע שכל אותה המנחה הם וולדותיהן וולדות וולדותיהן עד סוף כל העולם עתידין להחזירן למלך המשיח. אלו דבריו ז"ל.

פרשת דרכים – דרוש ששה ועשרים דרך מצפה

לו, מג – אלוף מגדיאל אלוף עירם אלה אלופי אדום למושבותם בארץ אחוזתם הוא עשו אבי אדום

ג. בסוף פרשתנו¹ – כאשר נמנים "שמות אלופי עשו" – מפרש רש"י² ש"אלוף מגדיאל – הוא רומי". וצלה"ב: (א) מהו הכרחו של רש"י לפירוש זה? (ב) מה רוצה רש"י לבאר בזה (בפשוטו של מקרא)?

ויובן כל זה בהקדים ביאור השייכות של הפרשה (וישלח) עם ההפטורה, וכידוע שההפטורה היא "מענינה של פרשה"³:

ההפטורה של הפרשה היא⁴ "חזון עובדי" כה אמר אד' ה' לאדום וגו', ותוכן הנבואה הוא בנוגע הפרעון לאדום – "עשו הוא אדום"⁵ – על מה שעשו ליהודים (יעקב), עד – כסיום ההפטורה: "וה' בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום ולא יהי' שריד לבית עשו גו', ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה" ("ליפרע מהר עשו אשר עשו לישראל", "למדך שאין מלכותו שלימה עד שיפרע מזרעו של עשו").⁶ וצריך להבין: (א) בפרשה לא מדובר לכאורה על פרעון מ"עשו הוא אדום", אלא אדרבה – איך שיעקב שלח אליו מלאכים והשתדל "למצוא חן בעיניו"⁷ ולפייסו כו', עד אשר – "וירץ עשו לקראתו ויחבקו ויפול על צוארו וישקוה ויבכו"⁸. ועל פי זה – מהו הפירוש שההפטורה ("חזון עובדי"), שקאי בפרעון אדום, היא "מענינה של פרשה"? (ב) מהו הענין וגודל המעלה ד"הר עשו" ש"אין מלכותו (של הקב"ה) שלימה עד שיפרע ממנו"⁹? (ג) מהו ענין הפרעון כאן? פרעון שייך לומר בחוב, במה מתבטא החוב של עשו ליעקב שצריך לפרוע אותו?

והענין בזה: ההפטורה – שהיא (נוסף להיותה) "מענינה של פרשה" גם הפטורה מלשון סיום¹⁰, הסיום ושלימות התוכן של הפרשה – מגלה שתוכן הפרשה (הסיפור

לב, לג – על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה

א. על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. משרשי מצוה זו כדי שתהי' רמז לישראל, דאע"פ שיסבלו צרות רבות בגלות מיד העמים ומיד בני עשו יהיו בטוחים שלא יאבדו, אלא לעולם יעמוד זרעם ושמם, ויבא להם גואל ויגאלם מיד צר, ובזכרם תמיד ענין זה על ידי המצות שתהי' לזכרון, יעמדו באמונתם ובצדקתם לעולם.

ורמז זה הוא לפי שאותו מלאך שנלחם עם יעקב אבינו שהי' שרו של עשו רצה לעקרו ליעקב מן העולם אותו וזרעו, ולא יכול לו, וצערו בנגיעת הירך. וכן זרע עשו ציער לזרע יעקב, ולבסוף תהי' להם תשועה מהם, וכמו שמצינו באב שזרחה לו השמש לרפואתו ונושע מן הצער, כן יזרח השמש של משיח וירפאנו מצרינו ויגאלנו במהרה בימינו אמן.

ספר החינוך מצוה ג'

לג, י – ויאמר יעקב אל נא אם נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי כי על כן ראיתי פניך כראות פני אלקים ותרצני

ב. בבראשית רבה (פ' ע"ח סי' י"ו) חד עם דארעא א"ל לר' הושעיא כל אותן דורונות שנתן אבינו יעקב לעשו עתידין העו"ג להחזירן למלך המשיח לעתיד לבוא, מה טעמין (תהלים עב) מלכי תרשיש ואיים מנחה ישיבו, יבאו אין כתיב כאן אלא ישיבו.

והנה שמעתי בשם הרב מהר"ש פרמו זלה"ה שהי' מקשה דמה זו הבטחה שהבטיחנו הכתוב שיביאו למלך איום ונורא משיח צדקנו עזים מאתים ותישים עשרים. עוד הי' מקשה הרב הנזכר במאי דאמרין בב"ר (פ' ע"ו סי' ו') עזים מאתים ותישים עשרים א"ר אלעזר מכאן לעונה האמורה בתורה כו' ופירש"י בפירוש החומש שמסר לכל תיש עשר עזים לפי שהם פנויים ממלאכה דרכן להרבות תשמיש ולעבר עשר נקבות, ופרים שעסוקים במלאכה לא מסר לזכר אלא ד' נקבות, ולחמור שהולך בדרך רחוקה שתי נקבות לזכר, ולגמלים שהולכים דרך יותר רחוקה נקבה אחת לזכר עכ"ד, שאין דרך לשולחי מנחה לדקדק באלו הדברים, ושיעורים אלו אדם עושה אותם בשלו.

ותירץ הרב ז"ל דהכל הוא דבר אחד ובא זה ולמד על זה, דאין הכוונה שיביאו למלך המשיח עזים מאתים ותישים עשרים, אלא כהיה דאמרין בפ"ג דתעניות (דף כ"ה) מעשה ועבר אדם אחד על פתח ביתו של ר' חנינא בן דוסא והניח שם תרנגולין כו' והרבו ביצים ותרנגולים כו' ומכרן וקנה בדמיהם עזים כו' ובא אותו אדם ונתן לו לר' חנינא את העזים והן עזי דאייתו דובי בקרנייהו ע"כ.

הכא נמי אותה מנחה שהביא יעקב אבינו לעשו הם וולדותיהן וולדות וולדותיהן עד סוף כל העולם עתידין העו"ג להביא למלך המשיח, ולפיכך יעקב אבינו כששלח המנחה לעשו שלחה באותו סדר כאדם העושה בשלו לפי שכבר

(1) לו, מג.

(2) מפרד"א פ"ח.

(3) טשו"ע אורח חיים ריש סימן רפד. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן שם וסימן רפג. טור

אורח חיים סימן תכת. רמ"א שם סעיף ת.

(4) ספר עובדי'.

(5) פרשתנו לו, א. ת. וראה שם, יט.

(6) עובדי' שם, יח ואילך.

(7) פירוש רש"י שם כא.

(8) פרשתנו לב, ו. וראה שם לג, ח. ועוד.

(9) שם, ד.

(10) ראה רד"ה ועלו מושיעים תרפ"ו.

(11) ראה אבודרהם סדר שחרית של שבת (בשם יש אומרים); המנהיג שבת סל"ה:

רמ"א או"ח סקמ"ד ס"ב – שהפטורה מלשון סילוק (אלא שם מפרשים – סילוק

מתפלת שחרית).

אודות יעקב ועשו) אינו סיפור פרטי אודות חיי יעקב ועשו בשעתם, אלא הוא ענין כללי בעבודתו של יעקב, שנוגע לכל הדורות¹², עד – הסיום ושלמות בזה בגאולה העתידה לבוא, כשיקויים "והיתה לה' המלוכה".

והביאור בזה:

יעקב ועשו הם "שני גוים גו" ושני לאומים גו"¹³, ובכללות מלכות בני ישראל, ומלכות אדום (עשו), "ולאום מלאום יאמץ", "לא ישוו בגדולה, כשזה קם זה נופל וכן הוא אומר"¹⁴ אמלאה החרבה, לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים"¹⁵.

ושלימות עבודת יעקב מתבטאת בכך, שנוסף לעבודתו הפרטית עבודה עם עצמו, עליו לפעול גם את הבירור דעשו, האב ומקור דאומות העולם (אדום), ובכללות – בירור העולם, כיון שאצל עשו (בעולם) ישנם ניצוצות קדושים עליונים מאד (מבחי אורות מרובים דתהו שנפלו בשבירת הכלים דתהו¹⁶), ואותה הקדושה צריכים לפרוע ממנו (כמו פרעון חוב).

ולכן שלח יעקב שלוחים אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום – הגם שסיים את עבודתו הפרטית בחרן, והקים שם את ביתו, "מטתו שלימה"¹⁷, שלימות עבודתו מתבטאת בכך שעליו לפעול גם את הבירור דעשו. ולכן "וישלח יעקב מלאכים אל עשו", בכדי להודיע לעשו שהוא כבר סיים הבירורים דעולם התיקון (עבודת דרגת יעקב) בהיותו אצל לבן בחרן, ועכשיו הוא יכול (וצריך) לברר את עשו ששרשו מבחי שבירת הכלים דתהו¹⁸ (שלמעלה מתיקון)¹⁹.

אבל אז התברר שעשו (מצד דרגתו הוא) עדיין אינו מוכן לזה (ואדרבה: "הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו"²⁰), ולכן אמר יעקב²¹ "ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים [הילדים רכים והצאן והבקר עלות

12) ראה רמב"ן ריש פרשתנו: פרשה זו "יש בה עוד רמז לדורות כי כל אשר אירע לאבינו עם עשו אחיו אירע לנו תמיד עם בני עשו". ובפירוש הרמב"ן מברך הלימוד לדורות מכמה פסוקים דסיפור יעקב ועשו בפרשתנו.

וזהו נוסף על העיקר – שכל עניני תורה הם תורה – מלשון הוראה (ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ספר השרשים שלו ורד"ק. גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). וראה זח"ג נג, ב), ועאכו"כ "מעשה אבות" שהם "סימן לבנים" (ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב, ו. וראה לקוטי שיחות חלק טו עמוד 76. ושם נתבאר).

13) תולדות כה, נג.

14) יחזקאל כו, ב.

15) פירוש רש"י תולדות שם.

16) תורה אור ריש פרשתנו. ובארוכה – תורת חיים שם. ובכמה מקומות.

17) ויקרא רבה פל"ו, ה. פירוש רש"י ויחי מז, לא. וראה פסחים נז, א. תורת כהנים בחוקותיו, כו, מב. ספרי ואתחנן ו, ד. האזינו לב, ט. ברכה לג, ב.

18) תורת חיים ריש פרשתנו.

19) ולמעלה מזה: "יעקב חשש שעשו נתברר כבר וחזר לשרשו הנעלה בח" המקיפים דתהו שלפני התיקון", ושלח אליו מלאכים כדי "להמשיך בח" המקיפים דתהו אליו למטה בתיקון שהוא בח" האור פנימי ואיר המקיף בפנימי וייתחדו יחד" (תורה אור ריש פרשתנו).

20) פרשתנו לב, ז.

21) שם לג, יד.

על²²] עד אשר אבוא אל אדוני שעירה", "ואימתי ילך? בימי המשיח – לאחר "מעשינו ועבודתינו"²³ במשך זמן הגלות בבירור עשו (אדום) – שנאמר ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו"²⁴, כמבואר בארוכה בהפטורה (שהיא ובה מתבטא סיום ושלמות הפרשה) – בנוגע לשלימות הבירור דעשו (אדום) לעתיד לבוא, עד "והיתה לה' המלוכה", "ותתגלי מלכותא דהוי' על כל יתבי ארעא ותהי מלכותא דהוי' לעלם ולעלמי עלמיא"²⁵.

ד. על פי זה יובן מדוע רש"י מפרש "מגדיאל היא רומי"²⁶:

כיון ש"עד אשר אבוא אל אדוני שעירה" יתקיים בימי המשיח שנאמר "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו" (כביאורו של רש"י כנ"ל) – מתעוררת השאלה: איזו שייכות יש לגלות זה האחרון עם עשו? עונה רש"י שמגדיאל – שהוא מאלופי עשו – הוא רומי, שהחריבו את בית שני, ובני ישראל הם אצלם בגלות לפני בוא המשיח, גלות הרביעי, גלות האחרון²⁷, הוא – גלות אדום, גלות רומי²⁸.

וכמבואר במפרשים, שרומי נקראת בשם מגדיאל, כי (א) רומי "מלשון"²⁹ התרוממות כמו מגדיאל שהוא לשון גדולה, כי זאת העיר הוא ית' מגדיאל אותה". (ב) מגדיאל³⁰ מרמז על זה "שיתגדל על כל א-ל", שזה מורה על מלכות רומי, שמלכותה תתפשט בכל העולם כולו, "ויתרומם ויתגדל על כל א-ל"³¹.

ויש לומר, שמה שכתוב אחר כך בפסוק (אחרי "אלוף מגדיאל") "אלוף עירם" – אע"פ שמלכות רומי (מגדיאל) היא הגלות האחרון – הוא גם חלק ממלכות רומי; במלכות רומי ישנן שתי דרגות, שני זמנים ואלופים: "מגדיאל" מלשון "שיתגדל על כל א-ל", כמו שרומי מנגד לאלקות בזמן גלות האחרון, ו"עירם" זמן מאוחר יותר ואלוף – "למה נקרא עירם שהוא עתיד לערום תסוותריות (יקבץ אוצרות) למלך המשיח"³², כשרומי כבר לא תתנגד יותר, אלא אדרבה – על ידי הבירור דמלכות רומי, היא נהפכת ומסייעת לקדושה, עי"ז שמתבררים ניצוצות הקדושה שנמצאים בה (האוצרות שרומי מקבץ לפני המשיח), כך שע"י נעשה רומי – רוממות דקדושה.

ותורת מנחם התוועדויות ה'תנש"א, משיחות ש"פ וישלח

22) שם, יג.

23) תניא ריש פרק לו (מו, ב).

24) פירוש רש"י על הפסוק "ד"ה "אדוני שעירה" – מבראשית רבה פרשתנו פע"ה, י ד.

25) תרגום אונקלוס ויונתן על הפסוק.

26) ראה גם לקוטי שיחות חלק ה עמוד 411.

27) ראה קונטרס משיחות ש"פ ויצא ה'תנש"א ס"ח. ושם נסמין.

28) ראה פירוש הרד"ק עובדי" בתחלתה: רומי היתה בתחלה רובם בני אדום. עיי"ש.

29) גו"א סוף פרשתנו.

30) רמב"ן שם.

31) דניאל יא, לו.

32) ב"ר פפ"ג, ד.

♦ יום ראשון י"א כסלו ♦

לב (ד) וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לְפָנָיו אֶל־עֵשָׂו אָחִיו ארצה שעיר שדה אדום:

כ"י - וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים • מַלְאָכִים מִמֶּשׁ (כ"י) • ארצה שעיר • לארץ שעיר, כל תבה שצריכה לפ"ד בתחלתה, הטיל לה הפתוב ה"א בסופה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך ה, עמ' 293 - מתוך 'התקשרות')

ולבדוק את המצב שבו מצוי עשו, אם יוכל (וכיצד) לבררו - כן גם בימינו: כשמוצעת לאדם הצעה בדבר תפקיד חדש, עליו לבדוק תחילה אם הצעה חדשה זו המוצעת לו, לא תגרום לו ירידה רוחנית. עליו לשלוח תחילה 'מלאכים' - הינו נוחות השכל והרגש שלו, שיחקרו ויסיקו אם יוכל להתמודד עם עסק חדש זה שהוצע לו, אם לאו. האם יוכל להעלותו לקדושה, או חסוֹן־שלוֹם להיפך (פי העסק אינו רק כלי לפרנסה, אלא גם דבר שזומן לו מן השמים, שבאמצעותו ימלא את תפקידו בעבודת הבירורים). ועל-פי תוצאות החישוב הזה - יסיק את מסקנותיו.

לאחר שגמר יעקב את עבודת הבירורים' שלו (בירור ניצוצות הקדושה מן ה'קליפה' והעלאתם למקורם) בבית לבן, ביקש 'לברר' את עשו. קודם שהתחיל בעבודה זו שלח מלאכים אל עשו, לבדוק אם זה יהיה 'בירור' קל יחסית או מתוח קשיים ומלחמה (תוצאות הבדיקה אכן הוכיחו כי עדין מוקדם לברר את עשו, והדבר יוכל להתבצע רק לעתיד-לבא, פאשר "ועלו מושיעים בה ציון לשפוט את הר עשו". ולכן אמר יעקב (להלן לג, יד) "ואנכי אתנהלה לאטי... עד אשר אבוא אל אדוני שעיר"). ומעשה אבות סימן לבנים:

כשם שיעקב, ברצותו לבוא אל עשו ולבררו, לא סמך על הצלחתו בעבר בבית לבן, אלא שלח מלאכים לחקור

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך ה, עמוד 389 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

ביצר שלח יעקב שלוחים למקום ספנה

אדם באיזו שליחות, ונזק השליח, חיב המשלח לעשות תשובה על-זה. ועל-פי-זה פיון שידע יעקב שעשו הולך לקראתו ורוצה להרגו, נמצא ששלח שלוחים למקום ספנה, ואם-כן היה אסור לו לשלח שלוחי בשר-ודם לעשו, פי אולי ינזקו. ולכן מכרחים לומר שהשלוחים ששלח יעקב לא היו בשר-ודם, אלא "מלאכים ממש", ואז שפיר יכול לשלחם.

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל-עשו אחיו

מלאכים ממש (לב, ד. ובפירוש רש"י)

במפרשי רש"י (רא"ם, גור אריה, ועוד) הקשו, מהו הכרחו של רש"י לפרש שמדבר במלאכים ממש, הרי אפשר לפרש שמדבר בשלוחים בשר-ודם? ותוצו בכמה אופנים. ויש לתרץ בפשטות:

הדין הוא (ראה באר היטב אורח חיים סוף סימן תרג) דמי ששלח

ה ויצו אתם לאמר פה תאמרון לאדני לעשו פה אמר עבדך יעקב עם-לבן גרתי ואחר עד-עתה:

ה ופקיד תהוון למימר בדין תימרין לרבוני לעשו פדנן אמר עבדך יעקב עם לבן דרית ואוחרית עד קען:

כלי יקר - עזי והדר

לפניו תמיד אף בזמן היותם אצל עשו ונראו בשני מקומות רחוקים זה מזה, וזה לא יתכן כי אם במלאכים ממש. ואם תרצה לפרש וישבו המלאכים לשון תשובת דברים, שהשיבו לו על דבריו באנו אל אחיך, אז יהיה מקרה מתוכו שהיו מלאכים ממש: תורה ה

שעד שלא הלכו שבו: ויש לפרש שדיק מלשון לפניו שלא הזכיר כי אם פאן, שהרי נאמר (במדבר כ יד) "וישלח משה מלאכים", ובתיב (שם כא כא) "וישלח ישראל לפי מלאכים", ולא הזכיר לפניו, אלא לפי שקאן מדבר במלאכים ממש שדרךם לילך לפניו, כמו שנאמר (שמות כג כג) "כי ילך מלאכי לפניך". ורמז שהיו

לב (ד) וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לְפָנָיו. פֶּרֶשׁ רִש"י 'מַלְאָכִים מִמֶּשׁ'. וְשׁ אומרים שדיק מן סמיכות שליחות זה לפסוק "ויפגעו בו מלאכי אלהים" (פסוק א). ויש אומרים, ראשי תבות 'מחננים' (פסוק א), מאותו חיל נטל יעקב מלאכים (בעל הטורים שם). ורבנו בדוני פרש, שדיק מדכתיב (פסוק ז) וישבו המלאכים, ולא מצינו שהלכו, לפי

“גִּרְתִּי”, בגימטריא תרי"ג, כלומר: עם לכן הַרְשָׁע גִּרְתִּי ותרי"ג מצות שמִרְתִּי, ולא למִדְתִּי מִמַּעֲשֵׂיו הַרְעִים.

כִּי־יֵאָמֵר גִּרְתִּי • לא נַעֲשִׂיתִי שֶׁר וְחָשׁוּב אֲלָא גַר, אִינְךָ כְּדָאֵי לְשָׂנְאֵה אֹתִי עַל בְּרֻכּוֹת אֲבִיךָ שֶׁבְּרַכְנִי: “הָיָה גְבִיר לְאַחֶיךָ”, שֶׁהָרִי לֹא נִתְקַיְמָה בִּי. דְּבַר אַחַר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' כרך טו, עמ' 892 – מתוך 'התקשרות')

הביורים בדרך זו גורמת ירידה למבקר, כמאמר "המתלבק עם מגול מתנגל גם-כן". אולם לגבי המתבקר יש בכך יתרון ועילוי, כי מאחר שהביור הוא בדרך התלבשות והתעסקות (לא בדרך דחיה וביטול), מביא הדבר לידי כך שהמתבקר **כפי שהוא במציאותו** חדל מלהיות מנגד לקדושה.

יעקב בירר את עשו בדרך השנאה - בדרך 'התלבשות'. ברם, בירור זה גרם השפלה וירידה ליעקב, שבאו לידי ביטוי בכך שהשפיל את עצמו לפני עשו; אך על-ידי זה הוא פעל שעשו כפי שהוא במציאותו, הודה ו'אישר' שהוא עבדו של יעקב. וכפירוש רש"י (לקמן לג, ט) "הודה לו על הברכות", כולל הברכה של "הוי גביר לאחייך".

אמר לו הקב"ה, אתה השפלת עצמך וקראת לעשו אדוני שמונה פעמים, חייך שאני מעמיד מבני שמונה מלכים קודם לבניך (ב"ר פעה"ה, יג)

אף שיעקב נענש על כך שקרא לעשו "אדוני", אין זה חטא כפשוטו חס-ושלום, אלא כגנתו היתה לברר את עשו.

בבירור ותיקון הרע - שני אופנים:

בירור בדרך "גילוי אור" (מלמעלה למטה) - המבקר משנה על המתבקר גילוי אור נעלה, ואור זה דוחה את החושך והרע. בדרך זו, הביור אינו גורם למבקר ירידה והשפלה.

בירור בדרך "התלבשות" (מלמטה למעלה) - המבקר יורד אל המתבקר, "מתלבש בלבושי המתבקר", ועל-ידי ההתעסקות עמו הוא מהפך את הרע לטוב. עבודת

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך א, עמוד 68 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

"גרות" בעניני עולם הזה

וזוהו עמק הפשט ב"עם לבן גרתי", שאף שיעקב התגורר ב"יחד עם "לבן הארמי", והיו לו כל עניני עולם הזה כ"שור וחמור, צאן ועבד ושפחה", עם-כ"ל זה היו ענינים אלו כדברים זרים אצלו, "גרתי" מלשון גרות ולא היה שקוע

עם לבן גרתי ואחר עד-עתה:

עם לבן גרתי ותרי"ג מצות שמִרְתִּי. (לב, ה. ובפירוש רש"י) הפרוש הפשוט ב"גרתי" הוא מלשון "גר" (הפוכו של "תושב"), שמתגורר שם רק באפן ארעי.

כלי יקר – עוז והדר

מצות, שנאמר וְהָיָה כְּאִשֶּׁר תִּרְדִּי וּפְרַקְתָּ עָלוֹי וְגו', על זה אמר **גרתי**, הרי תרי"ג מצות שמִרְתִּי, ואף-על-פי כן לא נַעֲשִׂיתִי שֶׁר וְחָשׁוּב, אֲלָא וְדָאֵי שְׂלֵא אֲהֲנֹו מַעֲשֵׂי, כִּי לֹא אֲהֲנֵי לְרַמְאֵי בְרַמְאוֹתוֹ (ע"פ ע"ז י"א), והברכות יחולו על ראש מי שנתפגן אליו יצחק בשעת אמירת הברכות:

לפיכך אמר **גרתי** הכולל שניהם, ענין גרות, וענין תרי"ג, לומר לך שאף-על-פי שתרי"ג מצות שמִרְתִּי מכל מקום גר אנכי בארץ, דאם לא כן למה אמר **גרתי**, הנה ליה למימר 'עבדתי', שהרי באמת היה עבד ללבן ומורה ביותר על ההפך מברכת "הוי גביר לאחייך" (לעיל שם כט), אלא כדי להבין מן לשון **גרתי** אותיות תרי"ג. ואי לא מסתפינא מחברי הייתי מוחק 'דבר אחר' מן פרוש רש"י, כי באמת שני הפשטים צריכין זה לזה: תורה ו

הענין, שיעקב שלח לו לאמר **עם לבן גרתי** לא נַעֲשִׂיתִי שֶׁר וְחָשׁוּב אֲלָא גַר, לומר לו שהברכות לא נתקיימו בו, ולא בא להכחיש את אביו ולעשות ברכותיו פלסטר חלילה, אלא כך אמר, שכשברך אותי אבי היה סבור שאני עשו ועל דעת זה ברכני, והרמאות אשר עשיתי לא הועילה לי, כי "לא יחורף רמיה צידו" (ע"פ משלי י"ב) אשר האכיל לאביו להשיג הברכות על ידה, ואין אדם נוגע במוכן לחברו (יומא לה), והולכים כל הברכות אחר דעת אבי ובדעתו היה שיחולו על ראש עשו וכך יהיה. והמפתח על זה, שהרי "גר אנכי בארץ" ולא שר וחשוב:

ואם תאמר לעולם יתקיימו בי הברכות, ומה שלא נַעֲשִׂיתִי שֶׁר וְחָשׁוּב עַד הַיּוֹם הַזֶּה הֵינֹו לְפִי שְׂלֵא קִימְתִי אֵת הַתּוֹרָה, כִּי כֹךָ הִתְנַהַּ בְּשַׁעַת קִבְּלַת הַבְּרֻכּוֹת עַל מְנַת אִם אֲקִים תְּרִי"ג

(ה) **כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד-עתה.** פרש רש"י **גרתי**, לא נַעֲשִׂיתִי שֶׁר וְחָשׁוּב אֲלָא גַר. דְּבַר אַחַר, **גרתי**, תְּרִי"ג מִצְוֹת שֶׁמִּרְתִּי. וְשְׁנֵי פְרוּשִׁים אֵלֹו סוּתְרִים זֶה אֵת זֶה, שֶׁאִם אָמַר לוֹ לֹא נַעֲשִׂיתִי שֶׁר, אִם כֵּן בֹּא לְפָנָיו בְּהִכְנָעָה, וְאִם אָמַר לוֹ תְּרִי"ג מִצְוֹת שֶׁמִּרְתִּי, מִשְׁמַע אֲדַרְבֵּה שֶׁשֶּׁלַח לוֹ שְׂאִינֹו יָרָא מִמֶּנֹו מִצַּד שֶׁשֶׁמֶר תְּרִי"ג מִצְוֹת וְאִינֹו בְּכֹלל וְהָיָה כְּאִשֶּׁר תִּרְדִּי וּפְרַקְתָּ עָלוֹי" (לעיל כ"ג). וְקוּשָׁה עוֹד, לְמַה קָרָא **אֲדוֹנֵי** וְאֵת עֲצֻמוֹ עֵבֶד, וְיִתֵּר עֲנִינֵי הַכְּנָעָה שֶׁעָשָׂה לוֹ. וְעוֹד תִּימָה עַל לְשׁוֹן הַכְּתוּב שֶׁיֵּאמַר תְּרִי"ג בְּלִשׁוֹן **גרתי**:

על כן לבי אמר ששני פרושים אלו מראה שניהם כאחד אמת, לא כמו שפרש רש"י 'דבר אחר' משמע שכל אחד פרוש בפני עצמו. וזה באור

בהם, וביתו - דירת הקבע שלו, היו הנשמה ועניני תורה ומצוות.
וזהו הקשר בין הפרוש הפשוט, דגרתו מלשון גרות, לדרוש ד'גרתו בגימטריא תרנ"ג - "תרנ"ג מצוות שמרתיו":

דַּרְךְ עַל-יַד־יְזֶה שְׁעֵנֵי עוֹלָם הִזָּה הָיוּ אֶצְלוֹ בְּבַחֲנֵית "גרות", הנה גם בבית לכן הארמי הצליח ש"תרנ"ג מצוות שמרתיו", ולא בלבדו אותו ענינו הגשמיים מעבודת ה'.

(ו) וַיְהִי-לִי שׁוֹר וַחֲמוֹר צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה וְאֶשְׁלָחָה לְחַגִּיד לְאֲדֹנָי לְמִצְרָיִם בְּעֵינֵיךָ:

והנה לי תורני ותמרני ען ועבדין ואמהן וישלחתי לחואה לרבוני לאשפחא ורחמין בעיניך:

כ"י ויהי לי שור וחמור. אבא אמר לי: "מטל השמים ומשמני הארץ", זו אינה לא מן השמים ולא מן הארץ. שור וחמור. דרך ארץ' לומר על שורים הרבה: שור. אדם אומר לחברו: 'בלילה קרא

התרגול', ואינו אומר: 'קראו התרגולאים'. ואשלחה להגיד לאדני. להודיע שאני בא אליך. למצאתיך בעיניך. שאני שלם עמך, ומבקש אהבתך.

כלי יקר - עז והדר

ידי שום רבוי שפע וברכה כי אם מה שטבע העמל מחייב, כי עם לכן גרתי, ולא לחנם גרתי עמו, כי אם בעבור העבודה קשה אשר עמלתי, והכל בשכר עבודתי, אבל תוספת ברכה אין כאן, כי בערך הערכות אין זה כי אם שור אחד: ואם תאמר לעולם נתקיימו דך הברכות, ומה שאין בדרך כי אם זה המעט, הנינו לפי שלא טרחת בהם כי אם זמן מועט שנה או שנתים, וכפי טבע הטרח לא היה מן הדין שיהיה לך כל כך הרבה, וזולת שברכת ה' מצוייה במעשה דך. על זה אמר עם לכן גרתי ואחר עד עתה, מיום הליכתי ממך עד עתה "זה לי עשרים שנה בביתו" (ע"פ לעיל שם מא), ובכל הטרח של זמן רב כזה לא 'מצאך ידי כביר' (ע"פ איוב לא כח) כי אם זה המעט אשר בידי המשג מטבע טרח הניגעה הרבה, ואם כן אין זה 'מטל השמים ומשמני הארץ':

לעבד ולמשא בהשתדלות כל צרכי, וזה המעט אשר אוכל להשתדל ב'בחי ועצם ידי' ישלח ה' בו את הברכה בתוספת רבוי ושפע, עד אשר זה ה'מעט אשר לפני פרץ לרב" (ע"פ לעיל ל ט). וזו היא הברכה 'מטל השמים', כטל זה 'אשר לא יקנה לאיש ולא ייחל לבני אדם' (מכה ה ט) דך תוספת ברכת השפע אינו תלוי ביגיעת כפיו, וכן 'הארץ' תוסף 'מסלתה ומשמנה' רבוי שפע. לך נאמר 'ויתן' בוי"ו, כי נוסף על מה שאשתדל בעמל יגיעתי, יוסף ה' לי מברכתו שפע "שבע רצון ומלא ברכת ה'" (ע"פ דברים לג כג), וכמו שאמר (ספרי ראה קכ) 'יכול אפלו יושב ובטל, תלמוד לומר (דברים טו יח) "בכל (משלח דך) אשר תעשה":

(ו) ויהי לי שור וחמור. פרש רש"י 'אדם קורא להרבה שורים שור'. לפי שאמר לו (פסוק ט) כה אמר עבדך יעקב, קרא את עצמו 'עבד' לומר לו שברכת "הוי גביר לאחיק" (לעיל כו כט) שלך היא ואני עבדך, ומה שקנה עבד קנה רבו' (פסחים פח), ומה יתרון לכעליו אם העבד אין בידו מאומה, ובמה ימצא חן בעיני אדוניו העבד העני, על כן אמר יעקב "יש לי כל" שורים וחמורים, כי נזה אמצא חן בעיניך ושלי שלך, והו שאמר ואשלחה להגיד לאדני למצא חן בעיניך, כי העבד העשיר מוצא חן בעיני אדוניו יותר מעבד עני. ועל כן קרא לשורים הרבה שור, לומר כי זה שיש לי אינו שלי, והרבה שורים הם כמו שור אחד, לפי שרשות אחרים עלי על כן הכל נחשב בעיני דרך מועט:

ואם תאמר לעולם לא עמלת בעבור כל זה כי אם זמן מועט 'ויפרץ לרב' מצד הברכות, ומה שלקחת לראיה מאמר ואחר עד עתה אינו ראיה, כי מאן יימר שטרחת ועבדת כל אותן הימים, כי אולי מקצת הימים עבדת, ואחר-כך היית דר שמה בלא עבדות לפי ששנה בעיניך הנישיבה שמה, כי לפעמים קשה על האדם לפרש מן אגשים טובים שהוא דר ומרגל עמקם. על כן פרש לומר עם לכן גרתי, לכן זה לכן הרמאי והגבל

וכך עשיתי, שלא הייתי יושב ובטל, אלא עבדתי וטרחתי הרבה "ותודד שנתתי מעיני זה עשרים שנה" (לעיל לא לה-מ), עד שנה "הכפ נחת" אשר בידי משג "ממלא חפנים עמל ורעות רוח" (קהלת ד ט), וזה המעט "ככף איש קטנה" (ע"פ מלכים א' מח ט) הכל הוא חלף עבודתי וזו משלי הוא, אבל שום תוספת ברכה לא ראיתי כאן, ואלו היו הברכות מקננים בי שיוסף ה' לי 'מטל השמים ומשמני הארץ' באשר אמר, אם כן מן הדין הנה שיהיו לי שורים וחמורים ועבדים ושפחות פי שנים כפלים כהנה וכהנה אלף פעמים. ולפי ערך הברכות "כל אשר אתה ראה לי" הוא אינו נחשב כי אם לשור אחד וחמור אחד, ואין אני רואה במעשה

דבר אחר, שפא להקטין את עצמו ולומר, 'כשם שברכת ה' גביר לאחיק' לא נתקימה בי כן כל שאר ברכות לא נתקיימו בי, כי אבא אמר לי "מטל השמים ומשמני הארץ" (לעיל שם כח), זו אינה לא מן השמים ולא מן הארץ, זה לשון רש"י. וקשה אם כן הבעלי חיים מדיכן גדולם, אם מן האויר, או נולדו יש מאין: אלא כך פרושו, אבא אמר 'ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ' (שם), ויו של 'ויתן' הוראה שאני מחייב לעשות תהלה בדרך הטבע כל אשר אמצא בכחי לעשות,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' כרך טו, עמ' 552 ועמ' 752 – מתוך 'התקשרות')

את הזכויות והפוחות הנעלים שיש לו, מתוך תקנה שמידע זה ירתיע את עשו מלכצע את מזימתו הרעה.

לכן הודיעו יעקב בתחילה: "ויהי לי שור" - המורה על תקיפות וחזק, ולאחר מכן הוסיף גם צאן - לרמז שיש לו גם התבטלות לה, וממילא תוקפו אינו תוקף פרטי, אלא תוקף דקדושה.

אולם, הקדמת 'שור' ל'צאן' היא רק כלפי עשו כדי להרתיעו, אף יעקב פשהו לעצמו - עיקר ענינו הוא "צאן רבות", התבטלות להקב"ה.

עיקר כושו של יעקב היה צאן, כפי שלמדנו בפרשה הקודמת (ל, מג) "ויפרוץ האיש מאוד ויהי לו צאן רבות", וממכירת צאנו קנה גם "שפחות ועבדים וגמלים וחמורים" (ראה פירוש רש"י שם). אם-כן, מדוע לא נכתב "צאן" לפני "שור וחמור"?

והביאור:

צאן - רומז להתבטלות, שפלות והכנעה. שור - רומז לתוקף, גדלות וחזק.

באמרו "ויהי לי שור וחמור וגו'" התפנו יעקב הודיע לעשו

וזתבו אנדאי לות יעקב למימר אתינא לות אחוה לות עשו ואף אחי לקדמותה וארבע מאה גברא עמה:

(ז) וישבו המלאכים אל-יעקב לאמר באנו אל-אחיך אל-עשו וגם הלך לקראתך וארבע מאות איש עמו:

כפי-כך באנו אל-אחיך אל-עשו • שהיית אומר: 'אחי הוא', אבל הוא נוהג עמך כעשו הרשע, עודנו בשנאתו

◀ (כ"ד פ' י"א) ▶

כלי יקר – עו והדר

השלוחים, אתה אמרת אליו (פסוק ט) כה אמר עבדך יעקב, כמודה לו על הברכות לומר אתה אביר הגביר ואני עבדך, אבל עשו לא קבל זה ואמר אינו עבדי כי אם אחי הוא, וזה שאמרו באנו אל אחיך, וזה לפי דבריו של עשו שאמר אחי הוא ולא עבדי, כי בזה גלה לנו שאין לבו שלם עמך, ולא זו שאינו שלם אתך, אלא גם הוא הלך לקראתך, ואין זה כי אם להלחם עמך, וראייה על זה כי ארבע מאות איש עמו, ואין זה כי אם למלחמה:

דבר אחר, באנו אל אחיך, שמראת עניני אחיה ואהבה, אמנם גם את זה לעמת זה" אנו רואין בהפך זה כי הוא יצא לקראתך, על כן אנו נבוכים בדבר. ומשעם זה אמר יעקב (פסוק יב) הציילני נא מיד אחי מיד עשו, שהוא מראה את עצמו כאח, ובאמת הוא עשו ברשעו ויציד הרמאי" (ע"פ עירובין נד, ו'ה' לי בעורי" ממראים את עצמם בעוררים ואוהבים והשנאה כבושה בלבם: תורה ח

מצד העמל ולא מצד רבוי ברכה הבאה משל השמים ומשמני הארץ. לכה נאמר (פסוק יד) ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו, הראה לו כאלו כל אשר יש לו אינו מן השמים והארץ, כי אם מן הבא בידו, דהינו ממה שבא לו מכחו ועמל ידו, ולא בא לו בתוספת שפע ברכת ה':

ורמו דבר זה לעשו במה שצוה את שלוהיו להשיב על שאלת למי אתה וגו' לעבדך ליעקב (פסוקים יח-טז), ואיך יאמרו 'לעבדך ליעקב', הרי 'לה' הארץ ומלוואה" (תהלים כד א) והיה להם לומר כי מאת ה' העבדים ההם נתונים ליעקב, אלא כדי שלא יבין שבאו לו העבדים מצד תוספת ברכת ה', כי אם מצד עמלו של יעקב. ובכל זאת חלילה מלומר שיעקב תלה היכלת בכחו ועצם ידו, אלא שמפני היראה הוציא שקר מפיו, ובהתודותו לפני השם יתברך אמר הפך זה ממש, כמו שיתבאר בסמוך בפסוק קטנתי (פסוק יא: תורה ז

(ז) באנו אל אחיך אל עשו. אמרו לו

אתה ידעת את האיש ומעשהו, ו"אויך לי כי גרתי משך" ומן רב כזה עם "איש רע מעללים" (ע"פ תהלים קכ ה, שמואל א כה א, ולמה אחר עד עתה, אין זה כי אם ההכרח הביאני עד הלום, כי בכל טרח ומן רב זה לא השיגה ידי כי אם זה המעט אשר לפני:

ואם תאמר לכה עכבתי ומן רב זה לפי שחן מקום על יושביו' (סוטה מז), והייתי שמה תושב על כן היתה הפרידה קשה עלי. על זה אמר גרתי, גר הייתי שמה ולא תושב, והייתי מתגורר בשדות ויערות (ראה דברי רביט לעיל סו, ואם כן חן מקום על יושביו אין כאן, וחו בעליו גם כן אין כאן כי 'לכן' שמו ונבכה' עמו, ואף-על-פי-כן עכבתי שמה ומן רב כזה, ואף-על-פי-כן ויהי לי שור וחמור כי בערך הברכות הכל נחשב לשור אחד, ואין כאן ברכה כי אם מה שטבע העמל מחיב, ואם כן שום ברכה לא נתקיימה בו, לא ברכת 'הוי גבירי' כי גר אנכי, ולא ברכת רבוי שפע הבא משל השמים ומשמני הארץ, כי זה הכל

(ח) וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ וַיַּחֲזֵן אֶת־הָעַם אֲשֶׁר־אִתּוֹ וְאֶת־הַצֹּאן וְאֶת־הַבְּקָר וְהַגְּמָלִים לְשָׁנֵי מַחֲנֹת:

כ"ט ◀ וַיִּירָא וַיֵּצֵר • "וַיִּירָא" שְׁמָא יְהִרְגַּ (ב"ד ותנחומא), "וַיֵּצֵר לוֹ" אִם יְהִרְגַּ הוּא אֶת אַחֵרִים.

(ט) וַיֹּאמֶר אִם־יָבוֹא עִשׂוֹ אֶל־הַמַּחֲנֶה הָאֶחָת וְהִפְהוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לְפָלִיטָה:

ט וַיֹּאמֶר אִם יֵימִי עִשׂוֹ לְמִשְׁרִיתָא קְדָא וַיִּמְחַנְהָ וַיְהִי (נ"י וַיִּמְחַנְהָ וַיְהִי) מִשְׁרִיתָא דַתְּשַׁתָּאָר לְשִׁיזְבָא:

הפית", הרי לשון זכר. (מלכים א ט) "ורוח גדולה וחוץ ומפרק הרים", הרי לשון זכר ונקבה. וכן 'אש' (במדבר טז) "ואש יצאה מאת ה'", לשון נקבה, (תהלים קד) 'אש לוחט', לשון זכר. והיה המחנה הנשאר לפליטה • על-פְּרָחוּ, כִּי אֶלְחָם עִמּוֹ. הַתְּקִין עֲצָמוֹ לְשִׁלְשָׁה דְבָרִים: לְדוֹרוֹן, לְתַפְלָה וּלְמַלְחָמָה. לְדוֹרוֹן: "וּתַעֲבֹר הַמַּנְחָה עַל פְּנֵינוּ", לְתַפְלָה: "אֱלֹהֵי אָבִי אֲבָרְהָם", לְמַלְחָמָה: "וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לְפָלִיטָה".

כ"ט ◀ הַמַּחֲנֶה הָאֶחָת וְהִפְהוּ • 'מַחֲנֶה' מִשְׁמַשׁ לְשׁוֹן זָכָר וּלְשׁוֹן נְקֵבָה. (תהלים כז) "אִם תַּחֲנֶה עָלַי מַחֲנֶה" הָרִי לְשׁוֹן נְקֵבָה, (למקן לב) "הַמַּחֲנֶה הַזֶּה" לְשׁוֹן זָכָר. וְכֵן יֵשׁ שְׂאָר דְּבָרִים מִשְׁמָשִׁים לְשׁוֹן זָכָר וּלְשׁוֹן נְקֵבָה: (לעיל ט) "הַשְּׂמֶשׁ יֵצֵא עַל הָאָרֶץ", (תהלים ט) "מִקְצֵה הַשָּׁמַיִם מוֹצֵאוֹ", הָרִי לְשׁוֹן זָכָר, (מלכים ב א) "וְהַשְּׂמֶשׁ זָרְחָה עַל הַמַּיִם", הָרִי לְשׁוֹן נְקֵבָה. וְכֵן רוּחַ (איוב א) "וְהָיָה רוּחַ גְּדוּלָה בָּאָה", הָרִי לְשׁוֹן נְקֵבָה, "וַיִּגַע בְּאַרְבַּע פְּנוֹת

כלי יקר – עז והדר

אלהי אבי יצחק, והרי אין הקדוש-ברוך הוא מיוחד שמו יתברך על הצדיקים בחייהם' (תנחומא תולדות ט) ולמה אמר כאן אלהי אבי יצחק. אלא לפי שעבדו היה סבור שאביו יצחק מת מאחר שעשו יוצא לקראתו להרגו. ולפי זה אין אנו צריכין לפרוש רש"י בזה שפרש (פסוק ט) 'בשני הבטחות אני בא' כו':

ויש אומרים, ששם 'אלהים' המורה על מדת הדין הנפיר ודוקא באבותיו, כי יספיק לו זכות אבות שיוכל לעמד גם במדת הדין, אבל זכותו קטן עד שמצד עצמו אינו יכול לעמד כי אם במדת רחמים, לכך נאמר 'ה' האמר אלי, אבל במדת הדין אני יכול לעמד כי אין בידי זכיות כל כך, שהרי קטנותי מפל החסדים, כי קבלתי שכר גדול יותר ממעשי, כי גברו חסדי האל יתברך על כל מעשיו, נמצא שכל מעשיו קטנים מחסדיו, וכמו שנאמר (תהלים קא ט) "כי גבר עלינו חסדו": תורה ט

שהחניף לרשע ואמר בה אמר עבדך יעקב (פסוק ח), וכן תפשו רבותינו ז"ל על יעקב, כדמסיק בבראשית רבה (ע"ה ט) עשו לדרבו הוא הולך כו', ויעקב עשה קדש חל וקרא לעשו אדוני (פסוק ט) מצד החכמה שהחניף לרשע (ראה פרק ד"א פ"ח). על כן היה מתירא, כי ידע יעקב שכל המדה שכל המחניף לרשע לסוף נופל בידו, על כן נאמר ויירא יעקב. ולפי שיעקב בלי ספק היו בידו זכיות כל כך הרבה שיהיו מכריעות על עון זה, מפל מקום היה צר לו שינבכו לו מזכותיו על ידי שיצילוהו מעשו אחיו, לכך נאמר ויצר לו:

ויש אומרים, ויירא יעקב, שמה יהרג אותו עשו, ויצר לו, שהיה מצר על מיתת אביו יצחק, שהרי עשו אמר (לעיל כו מא) "יקרבו ימי אבל אבי ואהרנה את אחי", על כן חשב מאחר שעשו יוצא לקראתו ודאי כבר מת אביו, כך מסיק בספר תולדות יצחק. ונראה לי לישב בזה מה שנאמר לעיל (לא מב) "ויפחד יצחק", וכאן אמר (פסוק ט)

(ח) ויירא יעקב מאד ויצר לו. ביראה זו יצאו כל המפרשים "ללקט ולא מצאו" טעם נכון, למה זה ועל מה זה היה מתירא אחר שהבטיחו הקדוש-ברוך הוא פעמים לשמרו, פעם ראשון במראה הסלם נאמר (לעיל כח טו) "ושמרתיו בכל אשר תלך", פעם שני בהיותו בבית לכן נאמר (לעיל לא א) "שוב אל ארץ אבותיו ולמולדתך ואתיה עמך". ומה שפרשו 'שהיה ירא פן יגרם החטא' (ראה רש"י), מאן השכל לקבל דעת זה, כי זה שמונה ימים שנאמר לו בבית לכן "שוב אל ארץ מולדתך" (לעיל שם טז), וכי יעלה על הדעת לומר שפיני בניני נתקלקל וחסא חטאה גדולה שגרמה לו לבטל יעוד זה. ומהר"י אברבנאל נתחבט מאד בקשאי זו:

והקורב אלי לומר בהתר ספק זה, על דרך שאמרו רבותינו ז"ל מסכת סוטה פרק אלו נאמרים (מא) 'אמר רבי אלעזר כל המחניף לחברו לסוף נופל בידו' כו'. וכמו כן כאן, יעקב הרגיש בעצמו שחטא בזה

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהִים דַּאֲבָא אַבְרָהָם וְאַלְהֵיהּ דַּאֲבָא יִצְחָק יְיָ דִּי אָמַר לִי תוֹב לְאַרְעָךְ וּלְגַלְדוֹתְךָ וְאוּטִיב עִמָּךְ:

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהִים אָבִי אַבְרָהָם וְאַלְהֵי אָבִי יִצְחָק יְהוָה הָאֵמַר אֵלַי שׁוּב לְאַרְצְךָ וּלְמִוְלַדְתְּךָ וְאוּטִיבָה עִמָּךְ:

יִצְחָק: "וְשָׁם אָמַרְתָּ לִּי: 'וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֶךְ', וּבְבֵית לְבָן אָמַרְתָּ לִּי: 'שׁוּב אֶל אֶרֶץ אַבְוֹתֶיךָ וּלְמִוְלַדְתְּךָ וְאַהֲנֶה עִמָּךְ', וְשָׁם נִגְלִיתָ אֵלַי בְּשֵׁם הַמְּיַחֵד לְבָדוּ, שְׁנָאֲמַר: 'וַיֹּאמֶר ה' אֶל יַעֲקֹב שׁוּב אֶל אֶרֶץ אַבְוֹתֶיךָ וּגְו', בְּשֵׁמִי הַבְּטָחוֹת הָאֵלוּ אֲנִי בָּא לְפָנֶיךָ."

כ"ט – וְאַלְהֵי אָבִי יִצְחָק • וְהִלְלֵן הוּא אֹמֵר: "וּפְחַד יִצְחָק". וְעוֹד, מַהוּ שְׁחֹר וְהִזְכִּיר שֵׁם הַמְּיַחֵד, הִיָּה לוֹ לְכַתֵּב הָאוֹמֵר אֵלַי שׁוּב לְאַרְצְךָ וּגְו? אֵלָּא כִּף אָמַר יַעֲקֹב לְפָנַי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: שְׁמִי הַבְּטָחוֹת הַבְּטָחוֹת: אַחַת, בְּצִאתִי מִבֵּית אָבִי מִבְּאֵר שֶׁבַע, שְׁאֲמַרְתָּ לִּי: "אֲנִי ה' אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וְאַלְהֵי

יֵא יִזְעִירוֹן זְכוּתִי מִכָּל חֲסִדִין וּמִכָּל טְגוֹן דִּי עֲבַדְתָּ עִם עֲבָדְךָ אֲרִי יְחִידִי עֲבָרִית נְתִיבָא דְרִין וּכְעַן הִוֵּיתִי לְתַרְזִין (כ"י לְתַרְזִין) מִשְׁרָזִין:

(יא) קִטְנֵנְתִי מִכָּל חֲסִדִים וּמִכָּל-הָאֲמֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת-עֲבָדְךָ כִּי בְּמִקְלִי עֲבַרְתִּי אֶת-הִירְדֵן הַזֶּה וְעַתָּה הִיִּיתִי לְשֵׁנִי מַחְנוֹת:

שְׁשֻׁמַרְתָּ לִּי כָּל הַבְּטָחוֹת שֶׁהַבְּטָחוֹתֵי. כִּי בְּמִקְלִי • לֹא הִיָּה עִמִּי: לֹא כֶּסֶף, וְלֹא זָהָב וְלֹא מִקְנֶה, אֵלָּא מִקְלִי לְבָדוּ. וּמִדְרַשׁ אַגְדָּה: נִתַּן מִקְלוֹ בִּירְדֵן, וּנְבַקַע הִירְדֵן.

כ"ט – קִטְנֵנְתִי מִכָּל חֲסִדִים • (שבת לב) נִתְמַעְטוּ זְכוּתִי עַל-יְדֵי חֲסִדִים וְהָאֲמֹת שֶׁעָשִׂיתָ עִמִּי. לְכִף אֲנִי גְרָא, שְׁמָא מְשֻׁבְּחָתֵנִי נִתְלַכְלַכְתִּי בַחֲטָא, וְיִגְרַם לִי לְהַפְסֵר בֵּיד עֵשׂוֹ. וּמִכָּל-הָאֲמֹת • אַמְתַּת דְּכַרְיָה,

כלי יקר – עזי והדר

בְּזִמְנֵן מוּעֵט אֲשֶׁר כְּוָה, אִם לֹא "כִּי יָד ה' עֲשֶׂתָה זֹאת" (ע"פ איוב יב טו). וְאֶף-עַל-פִּי שְׁיַעֲקֹב שֶׁלַח לְעֵשׂוּ בְהַפֵּךְ זֶה מִמֶּשׁ, כְּמִבְּאֵר לְמַעְלָה בְּפִסְוֹק וְיֵהִי לִי שׁוּר וְחִמּוֹר (פסוק ו), כִּחַשׁ לוֹ מִחֲמַת יְרֵאָה לְהוֹצִיא דְּבַר שְׁקֵר מִפִּיו לֹאמַר לוֹ שֶׁטְרַח בְּצֵאנֹו כָּל מִשְׁפָּח עֲשָׂרִים שָׁנָה, אָבֵל הָאֲמַת אֵינוֹ כֵּן, כִּי הִלִּילָה מִלּוֹמַר שְׁיַעֲקֹב יֹאמַר "כַּחֲו וְעֵצִם יָדוֹ עֲשֶׂה לוֹ אֵת הַחִיל הַזֶּה" (ע"פ דברים ח יז). וְוָהוּ שְׁאֲמַר 'וְעַתָּה הִיִּיתִי לְשֵׁנִי מַחְנוֹת, כִּהְרַף עֵינָי, כִּי אֵלֹו הִיָּה לוֹ צֵאן וּבְקֵר בְּעֵבְרוֹ כְּבָר אֵת הִירְדֵן, הִיִּיתִי אוֹמֵר שְׁנִתְסַפַּף רְכוּשׁוֹ בְּדֶרֶךְ הַשֶּׁבַע, אָבֵל עֲבָשׁוּ שְׁהוּדָה שְׁבַמְקֵלוֹ לְבָד עֵבֵר אֵת הִירְדֵן, אִם כֵּן אֵימְתִי נַעֲשֶׂה כָּל הַכְּבוֹד הַזֶּה יֵשׁ מֵאִין, וְדַאי 'מֵאֵת ה' הִיָּתָה זֹאת" (ע"פ תהלים קיח א).

בְּדֶרֶךְ הַשֶּׁבַע כָּל אֲשֶׁר יִמְצָא בְּכַחוֹ לְעֵשׂוֹת, וְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יִגְמַר עַל יָדוֹ וְיוֹסִיף לוֹ שֶׁפַע בְּרָכָה, כְּמִבְּאֵר לְמַעְלָה בְּפִסְוֹק וְיֵהִי לִי שׁוּר וְחִמּוֹר (פסוק ו), וְוָהוּ שְׁאֲמַר וְאוּטִיבָה עִמָּךְ, וְוָהִי הַבְּטָחוֹת הַשְּׁנֵינָה, שֶׁהַבְּטִיחוֹ לְשַׁלַּח "אֵת הַבְּרָכָה בְּאֶסְמִיךָ: וְעַל זֶה הַבְּטָחוֹת אָמַר דְּרֵךְ הַנְּרֵאָה שְׁנִתְקַנְיָה כְּבָר, וְאָמַר קִטְנֵנְתִי מִכָּל חֲסִדִים, "כִּי קִטְנֵנְתִי יַעֲקֹב" וְדַל כַּחוֹ מִלְתָּלוֹת כָּל מִצִּיאַת הוֹנוֹ וּרְכוּשׁוֹ בְּכַחוֹ וְעֵצִם יָדוֹ, אֵלָּא וְדַאי שֶׁ"חֲסִד אֵל כָּל הַיּוֹם" (תהלים נב א) הוּא עֲשֶׂה לוֹ אֵת הַחִיל הַזֶּה. וְהִרְאָה עַל זֶה כִּי בְּמִקְלִי עֲבַרְתִּי אֵת הִירְדֵן הַזֶּה, וְהִיִּיתִי רִיקִם מִכָּל כִּי לֹא הִיָּה בְּיָדִי מֵאוּמָה כִּי אִם מִקְלִי, וְעַתָּה הִיִּיתִי לְשֵׁנִי מַחְנוֹת, בְּאֶמְרוֹ 'וְעַתָּה הוֹרָה שְׁדוּמָה לוֹ כִּפְאֵלוֹ עֲשֶׂה אֵת כָּל הַחִיל הַזֶּה 'עַתָּה' כִּהְרַף עֵינָי, כִּי 'אַרְבַּע עֲשָׂרָה שָׁנִים עֲבַד בְּשֵׁמִי בְּנוֹתֵי וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצֵאנִי' (לעיל לא מא), וּבְשֵׁאֲמַר לוֹ לְבָן "נִקְבָּה עֲלֵי שְׁכַרְךָ וְאֶתְנָה" (לעיל ל כח), בְּזִמְנֵן מוּעֵט עֲשֶׂה חִיל וּרְכוּשׁ גְּדוֹל וְזֶה, אֲשֶׁר כְּפִי הַשֶּׁבַע לֹא הִיָּה אֲפֹשֶׁר לְהַשִּׁיג הוֹן עַתָּה זֶה

(יא) קִטְנֵנְתִי מִכָּל חֲסִדִים. נִרְאִין הַדְּבָרִים שְׁיַעֲקֹב הוֹפִיר לְפָנָי הַשֵּׁם יְהוָה יְהַבְרַף שְׁנֵי הַבְּטָחוֹת כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַש"י (פסוק י), וְאָמַר כְּשֵׁם שְׁקִימָת לִי הַבְּטָחָה אַחַת, כִּף תִּקְנִים לִי גַם הַשְּׁנֵינָה. כִּי הַבְּטָחָה רֵאשׁוּנָה הִיָּתָה עַל הַשְּׁמִירָה, כְּמוֹ שְׁנָאֲמַר (לעיל כח טו) "וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֶךְ וְהַשְּׁבַתִּיךָ אֶל הָאֲדָמָה הַזֹּאת", וְאַחַר שֶׁכְּבָר הַבְּטַח עַל הַשְּׁמִירָה וְשִׁיבוֹ אֶל אֶרֶץ מוֹלַדְתּוֹ, אִם כֵּן מַה זֶה שֶׁהִצְרִךְ לְהַבְטִיחוֹ שְׁנִית בְּבֵית לְבָן "שׁוּב אֶל אֶרֶץ אַבְוֹתֶיךָ וּלְמִוְלַדְתְּךָ וְאַהֲנֶה עִמָּךְ" (לעיל לא א), אֵלָּא וְדַאי שֶׁהַבְּטָחָה זֹו לֹא נִאֲמְרָה עַל הַשְּׁמִירָה מִכָּל רַע בְּסוּר מִרְעַ, רִצְחָה לֹאמַר לְהִסִּיר מִמֶּנּוּ הַרְעָה, אֵלָּא הַבְּטָחָה זֹו בְּנִעֲשֶׂה טוֹב, דְּהִיָּנוּ לְהַטִּיב עִמּוֹ, לְכִף אָמַר כֵּאֵן (פסוק י) בְּמִקּוֹם 'וְאַהֲנֶה עִמָּךְ' וְאוּטִיבָה עִמָּךְ, וְהוּא פָּרוּשׁ עַל 'וְאַהֲנֶה עִמָּךְ': וְהִנֵּה בְּעֵינֵי הַהֲטָבָה הִיָּה לוֹ לֹאמַר 'וְאוּטִיבָה לְךָ', אֵלָּא שְׁנַקַט 'עִמָּךְ' לְהוֹרוֹת שְׁבַעֲנֵן קִבְּלַת הַטּוֹבוֹת צְרִיךְ לְהִיּוֹת 'בְּעֵלְיוֹ עִמּוֹ בְּמִלְאֲכָתּוֹ' (ע"פ שמות כב יד), כִּי הָאֲדָם צְרִיךְ לְעֵשׂוֹת

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' כרך ה עמ' 693 – מתוך 'התקשרות')

שְׁלֹמֹה יוֹתֵר, וְאִם יִקְרִי אֶת הַמִּצְוֹת בְּאוֹתָהּ הַתְּלַבּוֹת וְכִנְנָה כְּפִי שְׂקִימֹן קוֹדֵם לְכֵן – לֹא יִהְיֶה אֵלֶּה מִצְוֹת שְׁלֹמוֹת. אֲלֹא עוֹד זֹאת, אַף הַמִּצְוֹת שֶׁכָּבֵר קִיָּם עַד כַּה – נִגְרַעוֹת עִתָּה מְשִׁלְמוֹתָן וְנִעֲשׂוֹת חֲסֵרוֹת ('חֲטָאִים') לְגַבִּי דַרְגָּתוֹ הַנוֹכְחִית.

זֶהוּ שְׂאֵמֵר יַעֲקֹב: מִפְּנֵי שֶׁהִקְבִּי"ה הִשְׁפִּיעַ לִי רוֹב חֲסִדִים, יִרְאֵ אֲנִי שְׂמָא עִתָּה, בְּדַרְגָּתִי הַנְּעִלִית יוֹתֵר ("מִשְׁהַבְּטַחְתִּינִי") - מַעֲשֵׂי הַקּוֹדְמִים הֵם בְּבִחִינַת חֲטָא, "נִתְלַכְלַכְתִּי בְּחֲטָא".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' כרך טו, עמ' 672 – מתוך 'התקשרות')

וְשֵׁן לוֹמֵר, שְׂאִין הַפִּירוּשׁ שֶׁנִּדְמָה לִיעֲקֹב שֶׁהִיָּה חֲסָרוֹן בְּעִבּוּדָתוֹ, אֲלֹא שֶׁלְעִבּוּדָתוֹ לֹא הִיָּתֵה שׁוּם תְּפִיסַת מְקוֹם בְּעִינָיו. לְהִיּוֹתוֹ בְּטֹל בְּעַצֵּם, הִגִּיעַ לְדַרְגָּה שְׁבֵה אִין לְמִצִּיאוֹת הַנִּבְרָאִים וְעִבּוּדָתָם שׁוּם תְּפִיסַת מְקוֹם בְּעִינֵיהֶם.

שְׂמָא מִשְׁהַבְּטַחְתִּי נִתְלַכְלַכְתִּי בְּחֲטָא וַיִּגְרוֹם לִי לְהִימָסֵר בְּיַד עֲשׂוֹ (רש"י)

פִּיצַד יַעֲקֹב אֲבִינוּ, בְּחִיר הָאֲבוֹת, חֲשַׁשׁ שְׂמָא נִתְלַכְלַךְ בְּחֲטָא חֲסִי-וְשָׁלוֹם?

אֲלֹא שֶׁבְּכָל פֶּעַם שֶׁאָדָם מֵתַעֲלֶה בְּרוּחָנִיּוֹת, נִחְשָׁבֵת דַּרְגָּתוֹ הַקּוֹדְמַת לְחֲטָא (בְּמוֹבָן שֶׁל חֲסָרוֹן, כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב "וְהִיָּיתִי אֲנִי וּבְנֵי שְׁלֹמֹה חֲטָאִים").

'חֲטָא' זֶה הוּא לֹא רַק מִפְּנֵי שֶׁפָּעַת נִדְרָשֵׁת מִמֶּנּוּ עִבּוּדָה

יֵשׁ לְשֹׂאֵל, הֲרֵי כָּבֵר עָבְרוּ רוֹב שְׁנוֹתָיו שֶׁל יַעֲקֹב (שֶׁהָרִי בְּאוֹתָהּ שְׁעָה הָיָה בֶן ע"ז שָׁנָה), וְ"כִּינֹן שֶׁיִּצְאֵו רוֹב שְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם וְלֹא חֲטָא, שׁוֹב אִינוֹ חוֹטָא", וּמִדּוּעַ אִפּוֹא חֲשַׁשׁ מִהֲחֲטָא?

יב שְׂזַבְנִי כְעֵן מִיָּדָא דְאַחִי מִיָּדָא דְעֲשׂוֹ אָרִי דַחַל אֲנָא מִגָּה דִּילְמָא יִיתִי וַיִּמְחַנְנִי אֲמָא עַל בְּנֵיָא:

כֵּן! מִיָּד אָחִי מִיָּד עֲשׂוֹ • מִיָּד אָחִי, שְׂאִין נוֹהֵג עֲמִי כְּאֵת, אֲלֹא כְּעֲשׂוֹ הַרְשָׁע.

יג וְאַתָּה אֲמַרְתָּ הֵיטֵב אֵיטִיב עֲמָךְ וְשִׁמְתִי אֶת זֶרְעֶךָ כְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִסְפָּר מֵרֹב:

כֵּן! הֵיטֵב אֵיטִיב • "הֵיטֵב" בְּזִכְוֹתָךְ, "אֵיטִיב" בְּזִכְוֹת אֲבוֹתֶיךָ (כ"ב). וְשִׁמְתִי אֶת-זֶרְעֶךָ כְּחֹל הַיָּם • וְהִכֵּן אָמַר לוֹ כֵּן? וְהֵלֵא לֹא אָמַר לוֹ אֲלֹא (לעיל כח) "וְהִיָּה זֶרְעֶךָ כְּעַפְרֵי הָאָרֶץ"? אֲלֹא, שְׂאֵמֵר לוֹ (ש) "כִּי

לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם-עֲשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לְךָ", וְלֹא-אֲבָרְכֶם אָמַר: (לעיל כב) "הַרְבֵּה אֲרַבָּה אֶת זֶרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכֹחֹל אֲשֶׁר עַל שִׁפְתֵי-הַיָּם".

כלי יקר – עוז והדר

פְּרַשְׁת וַיִּצָּא (כח יד). וּבְזִמְן הַמִּמְצָע בֵּין שְׁנֵיהֶם, דְּהִינּוּ בְּזִמְן שְׂאִין לְהֵם מְנוּחָה מִן הָאוֹיְבִים הַרוֹדְפִים הָעוֹמְדִים עֲלֵיהֶם לְכַלּוֹתָם וְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִצִּילָם מִיָּדָם, נִמְשְׁלוּ לְחֹל זֶה שֶׁכָּל גְּלִי הַיָּם עוֹמְדִים לְהַצִּיף אֶת הָעוֹלָם וּבְהִגִּיעַם לְחֹל הֵם נִשְׁבָּרִים וְלֹא יוֹכְלוּ לַעֲבֹר אֶת הַחֹל (רִאשׁוֹ שְׁמוֹר טו כב), כִּף הָאֲמוֹת הַקְּמִים עַל יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שְׁנָאֲמַר (תהלים מב ח) "כָּל מִשְׁבְּרֵיךָ וּגְלִיךָ עָלַי עָבְרוּ", אִינֶן יוֹכְלוּ לְיִשְׂרָאֵל לְכַלּוֹתָם, וּמִשְׁעַם זֶה נִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל לְחֹל. עַל כֵּן הַזְּכִיר בְּתַפְלָתוֹ עֲנִין הַבְּטָחַת הַחֹל, לְהַצִּילוֹ מִיָּד הַרוֹדֵף עֲשׂוֹ וְשֵׁלֵא יוֹכֵל לוֹ, כְּחֹל זֶה שֵׁלֵא יוֹכְלוּ לוֹ הַגְּלִים כִּף לֹא יוֹכֵל עֲשׂוֹ לוֹ: תוֹרַה יֵד

וְאוֹמַר אֲנִי, שֶׁלְפִי שֶׁמִּצִּינוּ שִׁיִּשְׂרָאֵל נִמְשְׁלוּ לְשִׁלְשָׁה דְבָרִים, לַעֲפֹר וְלְחֹל וְלְכֹכְבִים, וְזֶהוּ בִּי בְּזִמְן הַשְׁלָה וְהַהֲצִלְתָּה נִמְשְׁלוּ לְכֹכְבִים "יָרוֹם וְנִשְׂא וְגָבַהּ מֵאֵד" (ישעיה נב א), "וּמִצְדִּיקֵי הַרְבִּים כְּכֹכְבִים לְעוֹלָם וָעֶד" (דניאל יב א), וְכֵן פִּרַשׁ רִש"י בְּפִסְק "וְהִנְכֵם הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרַב" (דברים א ט). וּבְזִמְן הַשְׁפִּלוֹת שֶׁהֵם "כְּעַפְרֵי לְדָשׁ" נֶאֱמַר (לעיל כח ט) "וְהִיָּה זֶרְעֶךָ כְּעַפְרֵי הָאָרֶץ וּפְרֻצְתָּ" וְגו', וְזֶה הַבְּטָחָה שְׁיִהְיֶה בְּמִצְרַיִם כְּעַפְרֵי שֶׁכָּל חוֹרְשִׁים עָלָיו כְּמוֹ שְׁנָאֲמַר (תהלים קכט א) "עַל גְּבֵי חֲרָשׁוֹ חָרְשִׁים" (רִאשׁוֹ סוּטָה יא), בְּאוֹתוֹ זִמְן יַעֲלֶה מִשְׁפָּל מִצְבָּם וַיִּפְרְצוּ "הִמָּה וְנִקְדְּמָה" מִן הַהֲפָךְ אֶל הַהֲפָךְ, כְּמִבְּאֵר לְמַעְלָה

לְחַל (רִאשׁוֹ דְּבָרֵי רַבִּינוּ פְּסוּק ח), וְאַתּוֹ קָאֵי עַל הָעוֹן: וַיִּשׁ אֲוִמְרִים שֶׁעַל עֲצֻמוֹ לֹא נִתְנַרָּא כִּי כָּבֵר הִבְטַח בְּשִׁמְרִיָּה, וְזֹלַת שֶׁהִיָּה יִרְאֵ כֵּן יוֹבֵא וְהַפְּנִי אִם עַל בְּנִים, כִּי הִמָּה לֹא הִבְטַחוּ בְּשִׁמְרִיָּה: תוֹרַה יֵב (יג) וְשִׁמְתִי אֶת זֶרְעֶךָ כְּחֹל הַיָּם. הַבְּטָחָה זֹו נֶאֱמָרָה לְאַבְרָהָם בְּמַעֲשֵׂה הָעֲקָדָה (לעיל כב ט), וְשֵׁם הַזְּכִיר הַבּוֹכְבִים וְהַחֹל, וְכַפִּי הַנִּרְאָה שֶׁהַבּוֹכְבִים יֵשׁ בָּהֶם הַרְבּוּי וְהַמְעָלָה, מִה שְׂאִין כֵּן כְּחֹל שְׂאִין בּוֹ כִּי אִם הַרְבּוּי לְבַד, וְאִם כֵּן לְמָה לֹא הַזְּכִיר כֵּן אֵיבָק בְּתַפְלָתוֹ שֶׁהִמְשִׁילָם לְכֹכְבִים הַקְּמִים לְעַד, וְזֶה יוֹתֵר קְרוֹב אֶל הָעֵנָן אֲשֶׁר עָלָיו מִתְפַּלֵּל שִׁתְקִימוֹ וְלֹא יִאֲבָדוּ עַל יְדֵי עֲשׂוֹ (רִאשׁוֹ דְּבָרֵי רַבִּינוּ

◆ יום שני י"ב כסלו ◆

(יד) וַיִּלֶן שָׁם בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיִּקַּח מִן־הַבָּא בְיָדוֹ מִנְחָה לַעֲשׂוֹ אַחִיו:

כ"י • **הַבָּא בְיָדוֹ** • בְּרִשְׁתּוֹ, וְכֵן (במדבר כא) "וַיִּקַּח אֶת כָּל־אֲרָצוֹ מִיָּדוֹ". וּמִדְּרַשׁ אַגָּדָה: "מִן־הַבָּא בְיָדוֹ", אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמִרְגְּלִיּוֹת, שְׁאֵדָם צָר בְּצָרוֹר וְנוֹשְׁאָם

(טו) עֲזִים מָאתַיִם וַתִּישָׂים עֲשָׂרִים רַחֲלִים מָאתַיִם וְאַיִלִים עֲשָׂרִים:

כ"ט • **עֲזִים מָאתַיִם וַתִּישָׂים עֲשָׂרִים** • מָאתַיִם עֲזִים צְרִיכוֹת עֲשָׂרִים תִּישָׂים. וְכֵן כָּלָם, הַזְּכָרִים כְּדֵי צָרָף הַנְּקֻבוֹת. וּבִבְרָאשִׁית רַבָּה דוֹרֵשׁ מִכָּאן לַעֲזֵינָה הָאִמּוּרָה בַת־וֹרָה: הַטְּיָלִים, בְּכָל יוֹם. הַפּוֹעֲלִים, שְׂתִים בְּשֶׁבֶת. הַחֲמִרִים, אַחַת בְּשֶׁבֶת. הַגַּמְלִים, אַחַת לְשָׁלְשִׁים יוֹם. הַסַּפְּנִים, אַחַת לְשֶׁשֶׁה חֳדָשִׁים. וְאַיִנִּי יוֹדֵעַ לְכֹנֵן הַמִּדְרָשׁ הַזֶּה בְּכוּוֹן, אִךְ נִרְאֶה בְּעֵינֵי שְׁלֹמֹדָנוּ מִכָּאן, שְׂאִין הָעֲזֵינָה שְׁוֶה בְּכָל אָדָם, אֵלָא

(טז) גַּמְלִים מִיִּנְקוֹת וּבְנֵיהֶם שְׁלֹשִׁים פָּרוֹת אַרְבָּעִים וּפְרִים עֲשָׂרָה אֶתְנַת עֲשָׂרִים וְעִירִם עֲשָׂרָה:

כ"ט • **גַּמְלִים מִיִּנְקוֹת וּבְנֵיהֶם שְׁלֹשִׁים** • וּבְנֵיהֶם עֲמֵהֶם, וּמִדְּרַשׁ אַגָּדָה: וּבְנֵיהֶם – בְּנֵי־אֵיהֶם, זָכָר כְּנָגֵד

(יז) וַיִּתֵּן בְּיַד־עֲבָדָיו עֵדֶר עֵדֶר לְבָדוֹ וַיֹּאמֶר אֶל־עֲבָדָיו עֲבְרוּ לִפְנֵי וַרוּחַ תְּשִׂימוּ בֵּין עֵדֶר וּבֵין עֵדֶר:

כ"ט • **עֵדֶר עֵדֶר לְבָדוֹ** • כָּל מִיִּן וּמִיִּן לַעֲצָמוֹ. עֲבָרוּ לִפְנֵי־הַרְרָה יוֹם, אוֹ פָחוֹת, וְאַנִּי אָבֵא אַחֲרֵיכֶם. וַרוּחַ

(יד) וַיִּקַּח מִן הַבָּא בְיָדוֹ וְגו'. לַמְעַלָּה (פסוק י) פִּרְשִׁיתִי שְׁנֵאמַר זֶה כִּפִּי מִדֵּי שֶׁהִרְאָה בְּנִגְלָה לַעֲשׂוֹ כִּי כָּל זֶה אֵינוֹ לֹא מִן הַשָּׁמַיִם וְלֹא מִן הָאָרֶץ, כִּי אִם מִן הַבָּא בְיָדוֹ, מִעֲמָלוֹ וְכוּחֹ וְעֵצָם יָדוֹ. אִךְ כִּפִּי הָאֵמֶת הוֹדָה יַעֲקֹב "כִּי ה' הוּא הַגִּתָּן לוֹ בַּח לַעֲשׂוֹת חֵיל" (ע"פ דברים ח יח). וְזֶה הִמְעֵט אֲשֶׁר כָּא בְיָדוֹ מִעֲמָל יָדוֹ יִפְרָץ לָרֵב, וּ"בְרִכְתּוֹ ה' הוּא תַעֲשִׂיר" (משלי י כב), וְעָמַל הוּא בְּעֵינֵי

שָׁלַח לוֹ מִנְחָה, אֲבָל לֹא הִרְוִיעִים, לִפְנֵי שְׁנֵתִיגְרוֹ וְנִשְׁתַּחֲרָרוּ וְאַיִנָּם בְּיָדוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. לָכֵךְ נֵאמַר (פסוק יח) **כִּי יִשְׁאַלְךָ עֲשׂוֹ לָמִי אֵתָּה וְלָמִי אֵלֶּה לִפְנֵיהֶ, כִּי אוֹלֵי יִחְשַׁב שְׂאֵנִי שׁוֹלַח לוֹ מִנְחָה הַבְּהֵמוֹת עִם הָרוֹעִים, וְאַמְרַתְּ לַעֲבָדְךָ לַיַּעֲקֹב (פסוק יט), וְזֶה תִּשׁוּבָה עַל שְׂאֵלַת לָמִי אֵתָּה, לוֹמֵר הָרוֹעִים אֵינָם לָךְ וְזֹלַת הַמִּנְחָה שְׁלוּחָה לֹאֲדַנִּי** (שם): תורה טו

יַעֲקֹב לִתֵּן מִבְּרִכְתּוֹ ה' לְרִשְׁעַ זֶה, כִּי תוֹסֶפֶת שִׁפְעַ זֶה מִמְּקוֹם קְדוּשׁ מִתְּהִלָּתְךָ וְאַיִן רִשְׁעַ זֶה כְּדֹאֵי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ, אִךְ לִפְנֵי שֶׁהָיָה מִעֲרָב בַּתּוֹךְ זֶה גַם זֶה הִמְעֵט אֲשֶׁר כָּא בְיָדוֹ בְּדֶרֶךְ הַטָּבַע וְשִׁכְרַ עָמְלוֹ, מִן אוֹתוֹ חֵלֶק חֲשַׁב יַעֲקֹב שְׂמַתָּה לָקַח וְלִשְׁלַח לְרִשְׁעַ מִנְחָה, לָכֵךְ נֵאמַר מִן הַבָּא בְיָדוֹ: וְיִשׁ אוֹמְרִים, מִן הַבָּא בְיָדוֹ, דְּיוֹקָא הַבְּהֵמוֹת שֶׁהֵם בְּיָדוֹ וּבְרִשְׁתּוֹ

יה ופקיד ית קדמאה למימר ארי יערענע
עשו אחי ושאלנך למימר למן את ולאן את
אזל ולמן אליו דקדמך :

(יה) ויצו את־הראשון לאמר כי יפגשך עשו אחי
ושאלך לאמר למי־אתה ואנה תלך ולמי אלה
לפניך :

בראש התבה במקום 'של', כמו (לעיל לא) "וכל אשר
אתה רואה לי הוא", שלי הוא, (תהלים כד) "לה' הארץ
ומלוואה", 'של ה'.

כ"י - למי־אתה • של מי אתה, מי שולחך, ותרגומו:
'למן את'. ולמי אלה לפניך • ואלה שלפניך, של
מי הם, למי המנחה הזאת שלוחה? למ"ד משמשת

יט ותימר לעבדך ליעקב תקרבמא היא
דמשלחא לרבוני לעשו והא אף הוא אתי
בתרנא :

(יט) ואמרת לעבדך ליעקב מנחה הוא שלוחה
לאדני לעשו והנה גם־הוא אחרינו :

ו'למי אלה לפניך? מנחה היא שלוחה וגו'. והנה
גם־הוא • יעקב.

כ"י - ואמרת לעבדך ליעקב • על ראשון - ראשון,
ועל אחרון - אחרון. ששאלת: 'למי אתה? לעבדך
ליעקב אני, ותרגומו: 'לעבדך ליעקב, וששאלת:

כ ופקיד אף ית תרנא אף ית תליתאה אף
ית קל דאזלין בטר עדריא למימר פפתגמא
הדין תמללון עם עשו פד תשכחון זתה :

(כ) ויצו גם את־השני גם את־השלישי גם את־כל־
ההלכים אחרי העדרים לאמר בדבר הזה תדברון
אל־עשו במצאכם אתו :

כא ותימרון אף הא עבדך יעקב אתי בתרנא
ארי אמר אנחנה לרונגה בתקרבמא דאזלת
לקדמי ובתר פן אחזי אפוהי מאים יטב
אפי :

(כא) ואמרתם גם הנה עבדך יעקב אחרינו כִּי־אמר
אכפרה פניו במנחה ההלכת לפני ואחרי־כן אראה
פניו אולי ישא פני :

בגמרא: 'וכפר ידיה, בעי לכפורי ידיה בההוא גברא',
וגם בלשון המקרא נקראים המזרקים של קדש:
'כפורי זהב', על שם שהפכה מקנח ידיו בהן בשפת
המזרק.

כ"י - אכפרה פניו • אבטל רגזו, וכן (ישעיה כח) "וכפר
בריתכם את מות", (שם כז) "לא תוכלי פפרה". ונראה
בעיני שכל פפרה שאצל עון וחטא ואצל פנים, כלן
לשון קנוח והעברה הן ולשון ארמי הוא, והרבה

כדבר הזה תדברון, פשיטא שהם
צריכין להשיב על שלשה שאלותיו,
הן מצד שאם אחד משלש אלה לא
ישיב בטל כל השליחות של אותו בת,
שואם לא יבוא מן יעקב, או לא ילך אל
עשו, או יבוא וילך אצל מנחה זו אינה
לעשו, אם כן במה יכפר פניו על ידי
פת זה. אצל מאמר והנה גם הוא
אחרינו אינו תשובה על שאלותיו, גם
אין קבלת המנחה תלויה בזה כל כך,
כי בין יבוא בין לא יבוא סוף סוף
המנחה היא שלוחה, ואין זה כי אם
הגדת דברים נוסף על שאלותיו,
סלקא דעתך אמיןא מאחר שבת
ראשונה כבר הגידה שיעקב יבוא

כי יפגשך עשו אחי
ושאלך שלשה שאלות, למי אתה,
ואנה תלך, ולמי אלה לפניך, אתה
תשיב לו על ראשון ראשון. למי
אתה, ואמרת לעבדך ליעקב. ואנה
תלך להוליך המנחה, פי מנחה היא
שלוחה. ולמי אלה לפניך למי היא
שלוחה, לאדני לעשו ונוסף על
שלשה שאלות אלו, אף אם לא
ישאלך היכן הוא יעקב, מפל מקום צא
תאמר לו מעצמך גם הנה הוא
אחרינו, כדי שלא ירע בעיניו על מה
שאני מכבדו על ידי צירים שלוחים
ואין אני הולך בעצמי להקביל פניו.
וכשאמר יעקב לשניה ולשלישית

(כא) ואמרתם גם הנה עבדך יעקב
אחרינו יש כאן
שאלה גדולה, מאחר שאמר לכת
שניה ושלישית כדבר הזה תדברון
(פסוק כ), משמע מזה שכל מה שדברו
הראשונים תדברון גם אתם, ואם כן
למה היה צריך להוציא מן הכלל
ולפרט ואמרתם גם הנה עבדך יעקב
אחרינו, פי כבר נאמר זה לכת
ראשונה שיאמרו כן, וכשאמר לכת
שניה ושלישית כדבר הזה תדברון
וגו', בודאי כלל בזה כל מה שאמרה
בת ראשונה וגם זה בכלל, ולמה חזר
לאמר לשניה ואמרתם גם הנה וגו'.
תשובה לך־ך, כי אמר יעקב (פסוק יח)

(כב) וַתַּעֲבֹר הַמַּנְחָה עַל-פְּנֵיו וְהוּא לָן בְּלִילָהּ הִיא
בַּמַּחֲגָה:
 כב וַתַּעֲבֹר תַּקְרַבְתָּא עַל אַפּוּהִי וְהוּא כַת
 בְּלִילָא הִיא בַּמְשָׁרִיתָא:

כ"י ◀ על-פָּנָיו • כְּמוֹ לְפָנָיו, וְכֵן (ירמיה ו) "חֲמָס וְשׁוֹד
 יִשְׁמַע בָּהּ עַל-פְּנֵי תַמִּיד", וְכֵן (ישעיה סה) "הַמְּכַעְסִים
 אוֹתִי עַל-פְּנָי". וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה: "עַל פְּנָיו", אָף הוּא
 שְׂרׁוּי בְכַעַס, שְׁהִיהָ צְרִיף לְכָל זֶה (ב"ר).

**(כג) וַיִּקָּם בְּלִילָהּ הוּא וַיִּקָּח אֶת-שָׂתֵי נָשָׁיו וְאֶת-שָׂתֵי
 שִׁפְחֹתָיו וְאֶת-אֶחָד עֶשֶׂר יְלָדָיו וַיַּעֲבֹר אֶת מַעְבַּר
 יַבֵּק:**
 כג וְקָם בְּלִילָא הוּא וְדַבֵּר יַת תְּרַמִּין נְשׁוּהִי
 וְיַת תְּרַמִּין לְחִינְתָּהּ וְיַת חַד עֶסֶר בְּנוֹהֵי וַעֲבַר
 יַת מַעְבַּר יוֹבְקָא:

כ"י ◀ וְאֶת-אֶחָד עֶשֶׂר יְלָדָיו • (ב"ר) וְדִינָה הִיכָן הִיָּתָה?
 נִתְּנָה בְתֻבָּה וְנָעַל בְּפָנֶיהָ, שְׁלֵא יַתָּן בָּהּ עֶשׂוֹ עֵינָיו,
 וְלָכֵן נִעְנַשׁ יַעֲקֹב שֶׁמְנַעַה מְאֵחָיו, שְׁמָא תַחֲזִירְנוּ
 לְמוֹטָב, וְנִפְלָה בְּיַד שָׂכָם. יַבֵּק • שֵׁם הַנְּהָר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה עמ' 263)

וְדִינָה הִיכָן הִיָּתָה (רש"י לב, כג) וְשׁ לְשָׂאֵל, מִדּוּעַ לֹא הִקְשָׁה
 לוֹ הִיכָן הָיוּ הַתְּאוּמוֹת שֶׁנּוֹלְדוּ עִם כָּל הַשְּׂבָטִים (רש"י פִּרְשָׁתָנוּ
 לה, ז). וְשׁ לְתַרְץ עַל פִּי מַה שֶׁתִּבְטַח רַש"י (בראשית ד, א-ב) עַל
 הַפְּסוּק "וַתֵּלֶד אֶת קַזָּן", שֶׁהַמַּלְאָךְ "אֶת" בָּאָה לְרִבּוֹת
 שֶׁתְּאוּמָה נּוֹלְדָה עִם קַזָּן. וְאָף כָּאן: "וְאֶת" אֶחָד עֶשֶׂר יְלָדָיו,
 בָּאָה לְרִבּוֹת אֶת הַתְּאוּמוֹת, וְהִקְשִׁיא הִיא אֶפּוֹא רַק עַל דִּינָה.

(כד) וַיִּקָּחֶם וַיַּעֲבֵרֵם אֶת-הַנַּחַל וַיַּעֲבֹר אֶת-אֲשֶׁר-לוֹ:
כ"י ◀ אֶת-אֲשֶׁר-לוֹ • הִבְהֵמָה וְהַמַּטְלָטְלִים. עֲשָׂה עֲצָמוֹ כְּגֶשֶׁר, נוֹטֵל מִכָּאן וּמִיָּנַיִת כָּאן.
 כד וַיְדַבְּרֵנוּ וַעֲבַרְנוּ יַת נַחַלָּא וְאֶעֱבַר יַת
 דִּילָהּ:

**(כה) וַיּוֹתֵר יַעֲקֹב לְבָדּוֹ וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת
 הַשָּׁחַר:**
 כה וְאִשְׁתָּאָר יַעֲקֹב בְּלַחֲדוּהִי וְאִשְׁתַּדַּל
 גְּבַרָא עִמָּה עַד דְּסַלַק צַפְרָא:

כ"י ◀ וַיּוֹתֵר יַעֲקֹב • שִׁכַח פְּכִים קְטַנִּים וְחֹזֵר עֲלֵיהֶם
 (חולין צא). וַיֵּאָבֵק אִישׁ • מִנַּחֵם פִּרְשׁ: "וַיִּתְעַפֵּר אִישׁ",
 מְלִשׁוֹן אָבֵק, שְׁהִיוּ מַעֲלִים עֶפֶר בְּרַגְלֵיהֶם עַל-יָדֵי
 וְעַנּוּעִים. וְלִי נִרְאָה שֶׁהוּא לְשׁוֹן "וַיִּתְקַשֵּׁר", וְלְשׁוֹן
 אֲרַמִּי הוּא: 'בְּתֵר דְּאִבְיָקוּ בֵּיה' 'וַאֲבָק לִיה מִיבָק',
 לְשׁוֹן עֲנִיבָה, שֶׁכֵּן דִּרְךְ שְׁנַיִם שְׂמַתְעֲצָמִים לְהַפִּיל
 אִישׁ אֶת רַעְהוּ, שְׁחֻבְקוֹ וְאֹבְקוֹ בְּזוּרְעוֹתָיו. וּפְרָשׁוֹ
 רַבּוּתֵינוּ וְזְרוּנֵם-לְכַרְכָּה, שֶׁהוּא שְׂרׁוֹ שֶׁל עֶשׂוֹ (ב"ר).

כלי יקר - עזר והדר

לְרֵאתָ" בְּמִרְאוֹת הָאָמֶת לְבֹא וְלָרְאוֹת
 פְּנֵי ה', וְלִבֵּא ב"סוּד ה' לִיִּרְאִיו" (ע"פ
 תהלים כה יד) בְּסִתְרֵי הַתּוֹרָה, כִּי הוּא שְׁטָן
 הוּא מְלֵאךְ הַמַּנּוֹת הוּא יֵצֵר הָרַע' (כ"ב
 טו):
 וְרַמּוֹ לְדַבֵּר, כִּי סְמָאֵל שְׁתַּפּוֹ שֶׁל
 'עֲנַבְס' בְּאַלְפָּא בֵּיתָא וְאוֹתִית
 שְׁנִיּוֹת, כִּי כְּמוֹ שֶׁהֵינּוּ הַיּוֹצֵא מִן
 הָעֲנַבִּים בְּשֶׁהוּא מְשַׁכֵּר אֶת הָאָדָם הָרִי
 הוּא עוֹר בְּסִתְם עֵינָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
 (להלן מט יב) "חֲכִלְיִ עֵינָיו מִיָּיִן", וְסִתְם
 שְׁכוֹר הוֹלֵךְ בְּעוֹר וְסוּמָא, כִּף סְמָאֵל'
 זֶה שְׁתַּפּוֹ כָּל מְזוּמֹתָיו לְסִמָּא עֵינֵי
 הָאָדָם עַד אֲשֶׁר לֹא יוֹכַל "לְרֵאוֹת אֶת

לומר כן: תורה כב
**(כה) וַיּוֹתֵר יַעֲקֹב לְבָדּוֹ וַיֵּאָבֵק אִישׁ
 עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר.**
 בְּעֵינָיו הַתְּאֵבָקוֹת הַמְּלֵאךְ עִם יַעֲקֹב רַבּוֹ
 הַדַּעוֹת, הֵן קֶצֶרָה "אֲרַךְ הַיְרִיעָה
 הָאֶחָת" מְלַהֲעֵלוֹת עֲלֶיהָ כָּל דַּעוֹת
 הַמְּפָרְשִׁים, אֲמַרְתִּי "הֲלוֹא לֵאלֹהִים
 פְּתַרְנִים" (ע"פ להלן מ ח), "אֶעֱנָה גַם אֲנִי
 חֲלָקִי" וְאִמַּר, אַחַר שֶׁהִסְכִּימוּ רַב
 הַמְּפָרְשִׁים שֶׁמְלֵאךְ זֶה הוּא סְמָאֵל'
 שְׂרׁוֹ שֶׁל עֶשׂוֹ, הַנִּקְרָא סְמָאֵל' עַל שֵׁם
 כִּי כָּל חֲפְצוֹ וְיִשְׁעוֹ לְסִמָּא עֵינֵי הָאָדָם
 וְלִהְיוֹתוֹ בְּעוֹרוֹן, וְלַעֲשׂוֹתוֹ סוּמָא מֵעֵין
 הַשְּׂכִלִי עַד אֲשֶׁר "לֹא יוֹכַל הַרוּאָה

אֲחֵרֵינוּ, אֵין צֶרֶף שֶׁגַם כַּת שְׁנֵיהָ תַגִּיד
 שֶׁגַם הוּא אֲחֵרֵינוּ כִּי הַגְּדָה זוֹ מִיִּתְרָת,
 עַל כֵּן הַצֶּרֶף יַעֲקֹב לְפִרְט שֶׁגַם כַּת
 שְׁנֵיהָ תֵאמֵר 'וְהָיָה גַם הוּא אֲחֵרֵינוּ':
 וְטַעֲמוֹ שֶׁל דְּבַר, כִּי הִיָּה נִרָא פִּן הָיוּ
 כַּת רֵאשׁוּנָה בְּעֵינָיו שְׁקָרָנִים,
 כִּי בְּאֲמָרָם וְהָיָה גַם הוּא אֲחֵרֵינוּ בִּינּוּ
 מִדְּבָרֵיהֶם שֶׁתִּכַּף וּמִיָּד בְּאוֹתָהּ כַּת
 שֶׁאֲחֵרֵיהּ יְבוֹא יַעֲקֹב, וּבְשִׁירָאָה שְׁאִינּוּ
 בָּא עִם כַּת שְׁנֵיהָ יֵאמֵר שְׁכַת רֵאשׁוּנָה
 "הָיוּ בְכוּיָב" בְּאֲמָרָם וְהָיָה גַם הוּא
 אֲחֵרֵינוּ, עַל כֵּן צָוָה שֶׁגַם כַּת שְׁנֵיהָ
 תֵאמֵר 'וְהָיָה גַם הוּא אֲחֵרֵינוּ', וּמַעֲצָם
 הִטְעַם הִזָּה צָוָה גַם לְכַת שְׁלִישִׁית

השמש". ואם כן, הענבים מסמאים עין הגשמי, וזה 'סמאל' שתפו מעור עין השכלי שלא יראה במראות האל, וזהו 'סמ-אל', מלה מרובת:

ועוד ממה שצריך שתדעוהו, שהיצר הרע נמשל לזבוב (ברכות סא),

באשר פרשתי למעלה פרשת בראשית (ו) בפסוק "לפתח חטאת רבץ", כי סתם זבוב אינו רובץ בבשר השלם שבאדם, כי אין כחו בפיו לעשות פתח חדש בבשר שלם, על כן הזבוב רבץ בין השפתים" (ע"פ להלן מט ד), במקום שמוצא פתח פתוח קצת "שם רבץ" להרחיב פתח המכה. כך היצר הרע אינו מודג אל האדם השלם אשר לא פרץ גדרו כלל ולא פתח לו פתח "לחטאת ולנדה", ועם האיש השלם בכל מעשיו אין לו שום שכות ועסק כי לא יכול לו כלל, אף בזמן שהאדם מעצמו פותח לו פתח קצת ופורץ גדרו אף בעברה קלה, או עצמי ובשרי אתה" (ע"פ לעיל כט ד), ואז יעלה מן העברות הקלות אל החמורות, ומשתדל להרחיב הפרצה "עד עלות חמ"ס גבר לאין מרפא" (ע"פ דברי הימים ב' לו טו), ו"פרץ גדרו והיה למרמס" (ישעיה ה ח):

כך זה המלאך סמאל שרו של עשו, בראותו עיניו יעקב עם עשו שהם תלויין בשמירת התורה כמו שנאמר (לעיל כו ט) "והיה פאשר תריד" וגו', והנה כל זמן ש"לא הביט און ביעקב" כלל (ע"פ במדבר כג כא) לא נודג אליו לסמאל את עיניו שכלו מכל וכל, אף בשראה שיעקב פרץ גדרו קצת ביציאה זו, כי חנן אותו אלהים ונתן לו את כל" (ע"פ פסוק כח) ורב אשר ונכסים וכבוד, ויעקב יצא מגדר ההסתפקות קצת, ו**יותר יעקב לבדו** ויש אומרים לכדו (רש"י) במקום הסכנה, כי הליזה זמן קלה לכל המזיקים היא, והוא נשאר בליזה יחידי עבור פבים קטנים (חולק צא) "מחבלים רמים" ונשאים, ובעבור דבר מועט ה"אחוז בחבלי" בוז נותר במקום סכנה לבדו, אז אמר סמאל האח "מצאתי און לי" (ע"פ הושע יב ט), מאחר שיעקב התחיל בקלקלה ועשה את עצמו קצת עור מעיניו, כי מי עור כמו

אוהבי הממון אשר עליהם נאמר (משלי כו ט) "ועיני האדם לא תשבענה", אז אמר סמאל הנה עת לקרב ועת לחבק אליו, והנני מוסיף לו סמאה למלאות עיניו אבק ועפר, כדי שיהיה סומא מכל וכל גם מעין השכלי:

וזהו שאמר **ויותר יעקב לבדו**, באשר עבר חק ההסתפקות ו**יותר לבדו** לכדו, והרי הוא **לבדו** כי בטלה דעתו אצל כל אדם, כי "מי פתי יסר הנה" (ע"פ שם ט ד) לספן עצמו בעבור דבר מועט כזה, אין זה כי אם "לב הותל הטהו מני ארח ישרים" (ע"פ ישעיה מד ב, ל יא), לחבב כל כך הממון הגורם שכחות אלוה ממעל, כמו שנאמר (דברים ח יג-ד) "וכסף וזהב ירבה לך ורם לבבך ושכחת את ה'". מיד ו**יאבק איש עמו**, נודג אליו סמאל לגרם לו שכחת אלוה מכל וכל, ומלת ו**יאבק** היא כמו 'ויחבק' כי מלות אחה"ע מתחלפות. ונכתב ו**יאבק** באל"ף, כדי לדרש ממנו לשון 'אבק', כי רצה לסמאל עין שכלו באבק זה העולה ומסמא עיני האדם, כך עלה בדעתו לסמאל עין שכלו כדי להביאו לידי הכחשת אלוה ממעל, וזה שאמרו רבותינו ז"ל (חולין שם) 'שהיה האבק עולה עד פסא הכבוד', כי זהו סמוי עיניו של צדקיהו הנוגע בעצמות אמונת הבורא ותברך ומציאת פסא כבודו ותברך:

ומה שאמרו שהיה נוגע בכסא הכבוד, למדו זה ממה שנאמר **עד עלות השחר**, משמע עד ולא עד בכלל, כי עלות השחר היה מעבב על ידו לשלא היה יכול להביאו לידי הכחשת אלוה, לפי שעל ידי עלות השחר הפיר באמת כי יש לעולם בורא ומנהיג, כמו שפרש בעקדה פרשת בראשית (שער א) על פסוק "וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלהים" (דברים ד לוט), שמתוך ידיעת מולך הגלגל היומי דהינו השמש יוכל המשפיל להתבונן כי ה' הוא האלהים, וכן אברהם לא הפיר בוראו כי אם מתוך הליכות השמש והתחלת עלייתה בעלות השחר, כמו שנאמר (ישעיה מא א) "מי העיר ממזרח צדק" ופסוק זה נדרש על אברהם (והדר ח"א פו), וזהו המרגלית הטובה שהיתה תלויה בצנארו של

אברהם (בי"ב טו), שהיה מפרסם לכל מציאת האל ותברך, וכמותו תלה ידיעה זו בגלגל החמה (ראה שם). ופרש הרב שעל זה אמרו (יומא כ) 'אלמלא גלגל חמה, הפכריו מציאת האל ותברך, היה נשמע קול המונה של רומי, המכחשת מציאתו ותברך. לכך נאמר **עד עלות השחר** ולא עד בכלל, כי על ידי ידיעת תנועת השמש ידע יעקב כי ה' הוא האלהים. ומשמע זה משפט הרשעים לבקרים, וראיה מסודם (לעיל טו ט, כג-כד), וכמו שנאמר (תהלים קא ח) "לבקרים אצמית כל רשעי ארץ" (ראה מכילתא מס' דודי ה), לפי שלא לקחו למוד מעלות השחר ו"לא ידעו את ה'":

וכאשר ראה סמאל **כי לא יכל לו** (פסוק כו) לסמאל עין שכלו מכל וכל, אז השתדל בתחבולה אחרת, לסמאל קצת עין שכלו לכל הפחות לשלא יוכל לראות בסתרי התורה ובדברים נעלמים המקננים ב'רף, כמו שנאמר (ש"ה טו א) "חמוקי רכיק" מה ירף בסתר אף דברי תורה בסתר" (סוכה מטו), וזהו שנאמר **ויגע בכף ירכו**, ואין כי ודאי נגע בירכו ממש, אף שאני נותן טעם בדבר למה נגע דוקא בכף ירכו, אלא שרמו לו שעל ידי שנעשה "אהב כסף" או בלי ספק יהיה עור מעיני שכלו, ואם יפה כחו של יעקב שלא בא לידי כפירה מכל וכל, מכל מקום יהיה הדבר נוגע בכף ירכו, כי על ידי זה לא יוכל לראות בסתרי התורה והחכמה. ו**תקע כף ירף יעקב**, להורות לו כי שני קנינים אלו התורה והממון, הם כצרות זו לזו, ו**תקע** הינו שנדקה האחד מפני חברו, כמו שנאמר (תהלים קט עא) "טוב לי כי עניתי למען אלמד חקך":

ויאמר שלחני בי עלה השחר (פסוק כז), כי לא אוכל עוד להביאך לידי הכחשת אלוה אחר שנתת לבך ודעתך בעלית השחר באמור. ו**יאמר לא אשלחה בי אם ברכתני** (שם), שתהיה מודה לי שאין אתה יכול לי בענין ראית והסתכלות מציאת האל ותברך, כדי שמלאך רע יענה אמן בעל כרחו" (ע"פ שבת קיט), והקטגור יהיה לסנגור,

(כו) וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכֹל לֹא וַיִּגַע בְּכַף-יָרְכוֹ וַתִּקַּע כַּף-יָרְךָ יַעֲקֹב בְּהַאֲבֹקוֹ עִמּוֹ:

ה"י וַיִּגַע בְּכַף-יָרְכוֹ • קולית הַיָּרֵךְ הַתְּקוּעַ בְּקַלְבֶּסֶת, קרוי כף, על שם שֶׁהַבֶּשֶׂר שֶׁעַלֶיהָ כָּמִין כַּף שֶׁל קַדְרָה • וַתִּקַּע • נִתְקַעְעַע מִמָּקוֹם חֲבֻרָתָהּ, וְדוּמָה לֹא

(כז) וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי כִּי עֲלֶה הַשְּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלְּחֶךָ כִּי אִם-בְּרַכְתָּנִי:

ה"י כִּי עֲלֶה הַשְּׁחַר • וְצָרִיךְ אֲנִי לֹאמַר שִׁירָה בְּיָוִם בְּרַכְתָּנִי • הוּדָה לִי עַל הַבְּרָכוֹת שֶׁבְּרַכְּנִי

(כח) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַה-שְּׂמִיךְ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב:

כלי יקר – עוז והדר

וְרָמֵז בְּמִצְוַת זֶה לְדוּרוֹת, לְמַנַּע מִיִּשְׂרָאֵל הַחֲקִירָה בְּנִסְתָּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (חגיגה יג) 'אֵין לָךְ עֶסֶק בְּנִסְתָּרוֹת', כִּי יֵשׁ לַחוּשׁ פֶּן יִהְיֶה שְׂכָלְךָ וַיָּבוֹאוּ לְיָדֶי מִיָּנֹחַ, כִּי "לֹא רַבִּים יִחַדְּמוּ" לְהַבִּין כָּל הַסּוּדוֹת עַל מַתְּכַנְתֶּם מִצַּד הַיּוֹת שְׂכָלְךָ עוֹבֵר בְּעֶמֶק עָבוֹר, כִּי הַבְּלִי הַעוֹלָם הַזֶּה וְהַמּוֹדוּתוֹ מִבְּלָבָלִין שְׂכָל הָאָדָם. וְרָמֵז בְּמַנִּיעַת אֲכִילַת הַגֵּיד לְדוּרוֹת, לְהַיּוֹת לְזָכְרוֹן בֵּין עֵינֵיהֶם כִּי מִנַּע ה' מֵהֶם פְּרִי עֵץ הַדְּעַת, שֶׁלֹּא יֹאכִילוּ אֶת שְׂכָלְךָ דְּבָרִים קָשִׁים כְּגִידִין. **כִּי נָגַע בְּכַף יָרְךָ יַעֲקֹב**, וְאִם לִיעָקֹב הַשְּׂלֵם קָרָה מְכַשׁוּל זֶה לְפִי שֶׁעַד כְּשֶׁנִּטָּה קִצַּת מִדְּרָךְ הַשְּׂוֹי, 'מָה יַעֲשׂוּ אֲזוּבֵי קִיר' (ע"פ מ"ק כה) אֲשֶׁר רַב עַסְקֵיהֶם בְּהַבְּלִי הַעוֹלָם הַזֶּה וְהַמּוֹדוּתוֹ, עַל כֵּן לֹא יִהְיֶה לָהֶם עֶסֶק בְּנִסְתָּרוֹת, כִּי אִם יַחֲדִי סִגְלֵי הַדּוֹר כְּרַבֵּי שְׂמֵעוֹן בֶּן יוֹחָאי וְדַגְמָתוֹ אֲשֶׁר קָצוּ וּמָאָסוּ בְּהַבְּלִי הַעוֹלָם הַזֶּה בְּיעָקֹב, כִּי אִם לְפִי שֶׁעַד קָרָה זֶה לִיעָקֹב עַל שְׂוֹתֵר לְבָדוֹ לְכַדּוֹ, בְּלֵי סַפֵּק שֶׁאֵדָר שֶׁקָּרָה לֹא עֲנִין הַתְּאֲבָקוֹת שֶׁל סְמָאֵל הַרְגִישׁ בְּתַסָּאוֹ וְסָר מִן הַדְּרָךְ הַהוּא, וְיִרְאֶה לְדַבֵּר, שֶׁנֶּאֱמַר (מל"ג י"ח) "וַיָּבֹא יַעֲקֹב שְׂלֹם", וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (שבת ג"א) "שְׁלֹם בְּתוֹרָתוֹ". וּפְרוּשׁ זֶה דְּבַר יָקָר הַעֲרָךְ, וְהַמְשָׁכִיל "לִשְׁמַע יוֹסִיף לְקַח" (ע"פ מש"א ד' טז) תורה כו

הַשְּׂמֵשׁ בְּעֵלוֹת הַשְּׁחַר, הַפֶּךָ מִדְּעַת 'סְמָאֵל' הַמְסַמָּא וְהַמְסַמָּא וְהַמְדַמַּע קָדַשׁ בַּחֵל: **וַזֵּהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (פסוק לב) וַיִּזְרַח לוֹ הַשְּׂמֵשׁ** וְהִינֵנו לְרַפְאוֹתוֹ (כ"ד ע"ח ט), וְאַחֲרֵי כֵן אָמַר **וְהוּא צֹלַע עַל יָרְכוֹ**, קְשִׁיין אַהֲדָדִי. אֵלָּא שְׂרָצָה לֹאמַר שֶׁעַל יָדֵי וְרִיחַת הַשְּׂמֵשׁ בָּאָה לֹא הִרְפוּאָה עַל הַמַּכָּה אֲשֶׁר רָצָה סְמָאֵל לְהַכּוֹתוֹ, וְהוּא לְעוֹר עֵינָיו שְׂכָלוֹ לְהַבְּיֹאוֹ לְיָדֵי הַכְּחַשֵּׁת אֵלּוּהַ, לְכַף נֶאֱמַר לֹא לְצָרְכוֹ, כִּי וְרָחַק עָלָיו ה' שְׂמֵשׁ צָדָקָה וּמִרְפָּא בְּכֹנְפֵיהָ" (ע"פ מלאכי ג' ט) וּבְסִבֵּת וְרִיחָתָהּ "מִלְּךָ בְּיָפוֹ תַחְזִינָה עֵינָיו" (ע"פ ישעיה לג יז). אֲבָל מִכָּל מָקוֹם אֲנִי מַעֲשִׂיו שֶׁל סְמָאֵל לְעִשׂוֹתוֹ **צֹלַע עַל יָרְכוֹ**, וְלִסְגָרָה בְּעַדוֹ שְׂעָרֵי בִינָה לְבִלְתֵי הַיּוֹת לֹא מְבֹאָ לְבֹא בְּסוּד ה' לִירְאֵיוֹ כֵּל זְמַן הַיּוֹת עֵינָיו עַל מְמוֹנָה וְהַיּוֹת לְהוֹט אַחַר בְּלִמּוּס קְנִינֵי הַעוֹלָם הַזֶּה: **עַל כֵּן לֹא יֹאכִלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גֵּיד הַנֶּזֶשׁה וְגו'** (פסוק לג), מְצִינֵנו לְרַבּוּתֵינוּ וְ"ל שְׂדֵבְרִים עֲמָקִים שֶׁהַשְּׂגָתָם קָשָׁה נִמְשְׁלוּ לְגִידִין, כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַש"י פָּרַשְׁת יתרו (שמות טו ט) עַל פְּסוּק "וַתַּגִּיד לְבָנָי יִשְׂרָאֵל". וְהַהֲשָׂגָה נִקְרָאת בְּלִשׁוֹן 'אֲכִילָה', כְּמוֹ שֶׁמְצִינֵנו (חגיגה ט"ד) בְּאַרְבָּעָה שְׁנֵכְנְסוֹ לְפָרְדֵס, שֶׁעַל הַחֲקִירָה הַנִּסְתָּרָת מַעֲיֵן כֵּל חַי מְבִיא פְּסוּק "דְּבִשׁ מִצְאָת אֲבָל דִּיךְ" (מש"א כה

כְּמוֹ שֶׁעוֹשֶׂה סְמָאֵל בְּיָוִם כְּפוּרִים (ראה יומא כ'): **וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֹאמֶר עוֹד שְׂמִיךְ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל** (פסוק כט), לְשׁוֹן 'יִשְׂרָאֵל', כִּי 'יִשְׂרָאֵל' הוּא לְשׁוֹן 'רִאִיָּה' מִלְּשׁוֹן "אֲשׁוּרְנוֹ וְלֹא קְרוּב" (במדבר כד ט), וְהוּדָה לֹא בָּזָה כִּי יַעֲקֹב רוּאָה פְּנֵי אֵל, וְלֹא עֲלָתָהּ בְּיָדוֹ לְסַמָּא אוֹתוֹ בְּמִצִּיאתָהּ הָאֵל יִתְבָּרַךְ. וּבְאָמְרוֹ **כִּי שְׂרִיתָ עִם אֱלֹהִים**, עָקַר שֵׁם יַעֲקֹב מִמְּנוֹ, כִּי יַעֲקֹב מוֹרָה עַל "עָקַב הַלֵּב מִכָּל וְאָנֵשׁ הוּא" (ע"פ ירמיה יז ט), וְיִשְׂרָאֵל לְשׁוֹן מִישׁוֹר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לְעִתִּיד (ישעיה מ"ד) "וְהָיָה יַעֲקֹב לְמִישׁוֹר", וְלֹא מִישׁוֹר הַנִּרְאָה יִשְׂרָאֵל בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת, כִּי אִם הַנִּרְאָה יִשְׂרָאֵל "בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם", עַל כֵּן אָמַר **כִּי שְׂרִיתָ עִם אֱלֹהִים וְאָנֵשִׁים**, כִּי עַל יָדֵי כְּשֶׁר מִפְעֻלָּךְ תִּהְיֶה שֶׁר וְנִגִּיד **עִם אֱלֹהִים וְאָנֵשִׁים וְתוּכַל**, וְהוּא יִשְׂרָאֵל 'יִשְׂרָאֵל', מִישׁוֹר הַנִּרְאָה גַם בְּעֵינֵי הָאֵל יִתְבָּרַךְ: **וַיִּקְרָא יַעֲקֹב שֵׁם הַמָּקוֹם פְּנִיָּאל כִּי רִאִיתִי אֱלֹהִים פְּנִים אֶל פְּנִים** (פסוק לא), "הוּא הַדְּבַר אֲשֶׁר דְּבַרְתִּי" שְׂרָצָה סְמָאֵל לְסַמָּא עֵינֵי שְׂכָלוֹ בְּאֲבָק לְשׁוֹן הַרַע עַד שֶׁיִּכְחַשׂ מְצִיאתוֹ יִתְבָּרַךְ וְלֹא יִרְאֶה פְּנֵי ה', וְכֹאֲשֶׁר **תִּנְצֵל נַפְשִׁי עַל יְדֵי עֲלוֹת הַשְּׁחַר**, אֹז **רִאִיתִי אֱלֹהִים פְּנִים אֶל פְּנִים**, לְהַשִּׁיג מְצִיאתוֹ יִתְבָּרַךְ עַל יְדֵי וְרִיחַת

כט וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יִתְאַמֵּר עוֹד שְׂמֹךְ אֱלֹהִין
יִשְׂרָאֵל אֲרִי וּבְרַבַּת קָדָם יְיָ וְעַם גּוֹבְרִיא
וַיִּקְלָתָא :

לו? "בית-אל ומצאנו ושם ידבר עמנו", המתן לי עד שיידבר עמנו שם. ולא רצה יעקב, ועל-כרחו הודה לו עליהן, וזהו "ויברך אותו שם", שהיה מתחנן להמתין לו, ולא רצה. ועם-אנשים • עשו ולבן. ותוכל • להם.

כ"י • לא יעקב • לא יאמר עוד שהברכות באו לך בעקבה ורמיה, כי-אם בשררה וגלוי פנים, וסופך שהקדוש-ברוך-הוא נגלה עליך בבית-אל ומחליף שמך, ושם הוא מברך, ואני שם אהיה ואודה לך עליהן, וזהו שכתוב: (הושע יב) "וישר אל מלאך ויכל, בכה ויתחנן-לו", בכה המלאך ויתחנן לו. ומה נתחנן

ל וישאל יעקב ואמר חוי כען שמך ואמר למה דנן את שאל לשמי וברוך יתה תמן :

ל) וישאל יעקב ויאמר הגידה-נא שמך ויאמר למה זה תשאל לשמי ויברך אתו שם :

כ"י • למה זה תשאל • אין לנו שם קבוע, משתנין שמותינו, (הכל) לפי מצות עבודת השליחות שאנו משתלחים.

♦ יום שלישי י"ג כסלו ♦

לא ויקרא יעקב שמא דאתרא פניאל ארי חזיתי מלאכיא דיי אפין באפין ואשתזבת נפשי :

לא) ויקרא יעקב שם המקום פניאל כיראיתי אלהים פנים אל-פנים ותנצל נפשי :

לב וידנח לה שמשא פמא די עבר ית פנואל והוא מטלע על ירפה :

לב) ויזרח-לו השמש באשר עבר את-פנואל והוא צלע על-ירכו :

ומרפא בכנפייה, ואותן שעות שמהרה לשיקע בשבילו כשיצא מבאר שבע, מהרה לזרח בשבילו. והוא צולע • היה צלע כשזרחה השמש.

כ"י • ויזרח-לו השמש • לשון בני אדם, הוא: 'כשהגענו למקום פלוני האיר לנו השחר', זהו פשוטו. ומדרש אגדה: "ויזרח לו", לצרכו, לרפאות את צלעתו, כמה דתימא (מלאכי א) "שמש צדקה

לג על פן לא ייכלון בני ישראל ית גידא דנשיא די על פתי ירפא עד יומא הדין ארי קריב בפתי ירפא דיעקב בגידא דנשיא :

לג) על-פן לא-יאכלו בני-ישראל את-גיד הנשה אשר על-כף הירך עד היום היה פי נגע בכר-ירך יעקב בגיד הנשה :

את-כל-עמליי: (על-כף הירך • פולפ"א בלע"ז, כל בשר גבה וחלול ועגל, קרוי: 'כף', כמו: 'עד שתתמרך הפך בסמני בגרות').

כ"י • גיד הנשה • ולמה נקרא שמו "גיד הנשה"? לפי שנשה ממקומו ועלה, והוא לשון קפיצה, וכן (ירמיה נא) "נשתה גבורתם", וכן (לקמן נא) "כי נשני אלהים

א ויזקב יעקב צינחיה ויחזא והא עשו אמת ועמה ארבע מאה גברין ופליג ית בניא על לאה ועל רחל ועל פרתין לחינתא :

א) וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו בא ועמו ארבע מאות איש ויחזן את-הילדים על-לאה ועל-רחל ועל שתי השפחות :

ב וְשׂוּי יָת לְחִינְמָא וְיָת בְּנִיחָא קְדָמָאין וְיָת
לְאָה וּבְנֵהָא בְּתֵרָאין וְיָת רַחֵל וְיָת יוֹסֵף
בְּתֵרָאין :

(ב) וַיִּשֶׂם אֶת־הַשְּׁפָחוֹת וְאֶת־יְלִדֵיהֶן רְאשֵׁנָה וְאֶת־
לְאָה וְיְלִדֶיהָ אַחֲרָנִים וְאֶת־רַחֵל וְאֶת־יוֹסֵף אַחֲרָנִים:
כ"ט - וְאֶת־לְאָה וְיְלִדֶיהָ אַחֲרָנִים • אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן חֲבִיב.

ג וְהוּא עֵבֶר קְדָמִיהוֹן וְסָגִיד עַל אַרְעָא שְׂבַע
זְמָנִין עַד מְקַרְבָּה עַד (נ"י לְנֹת) אַחֲוֵהי :

(ג) וְהוּא עֵבֶר לְפָנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחֲוּ אֶרְצָה שִׁבְעַ פַּעַמִּים
עַד־גִּשְׁתּוֹ עַד־אֲחִיו:

כ"ט - עֵבֶר לְפָנֵיהֶם • אָמַר : 'אִם יָבֵא אוֹתוֹ רֶשַׁע לְהִלָּחֵם, יִלְחַם בִּי תַחֲלָה'.

ד וְרַבֵּיט עֲשׂוֹ לְקַדְמוֹתָהּ וְנִפְסָפָה וְנִפְלַע עַל
צִוְאָרָה וְנִשְׁקָה וּבְכוֹ :

(ד) וַיִּרְץ עֲשׂוֹ לְקִרְאָתוֹ וַיַּחְבְּקָהוּ וַיִּפֹּל עַל־צִוְאָרָיו
וַיִּשְׁקָהוּ וַיִּבְכּוּ:

רבי שמעון בן יוחאי: 'הִלָּכָה הִיא, בְּיָדוֹעַ שֶׁעֲשׂוֹ
שׂוֹנָא לִיעֶקֶב, אֲלֵא שְׂנֵבְמָרוֹ רַחֲמֵי בְּאוֹתָהּ שְׁעָה
וְנִשְׁקוּ בְּכָל לְבוֹ' (בראשית רבה).

כ"ט - וַיַּחְבְּקָהוּ • נִתְגַּלְגְּלוּ רַחֲמֵי שְׂרָאָהוּ מִשְׁתַּחֲוֵהוּ
כָּל הַשְּׁתַּחֲוֹאוֹת הַלָּלוּ. וַיִּשְׁקָהוּ • נִקְוֵד עָלָיו, וַיִּשׁ
חֹלְקִין בְּדָבָר הַזֶּה בְּבְרִיתָא ד'סְפָרַי: 'יֵשׁ שְׂדָרְשׁוּ
נִקְדָּה זו, לומר שֶׁלֹּא נִשְׁקוּ בְּכָל לְבוֹ' (כ"ה). אָמַר

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטי שיחות כ עמ' 144)

הוא שאינו מתאים להמשך הספור ("ויבכו"), אחי זה לך
אשר לך, "אציגה נא עמך מן העם אשר אתי". והקשי
בפרוש השני הוא שאינו מתאים לתחלת הספור ("ואהרנה
את יעקב אחי", "עודנו בשנאתו").

וַיִּשׁ חֹלְקִין בְּדָבָר הַזֶּה (רש"י ל, ד, ר) רש"י נִקְטַט לְשׁוֹן זו כְּדִי
לְלַמְדָנוּ שֶׁשְׁנֵי פְרוּשִׁים 'שְׁקוּלִים' מִבְּחִינַת כְּבֹד הַקָּשִׁי
שֶׁשְׁנֵי בְּכָל אֶחָד מֵהֶם; אֵין כָּאֵן 'פְרוּשׁ רֵאשׁוֹן' ו'פְרוּשׁ שְׁנִי',
אֲלֵא שְׁנֵי פְרוּשִׁים שְׁקוּלִים. שְׁכּוֹן, הַקָּשִׁי בְּפְרוּשׁ הַרֵאשׁוֹן

ה וַיִּשָּׂא אֶת־עֵינָיו וַיִּרְא אֶת־הַנָּשִׁים וְאֶת־הַיְלָדִים
וַיֹּאמֶר מִי־אֵלֶּה לָךְ וַיֹּאמֶר הַיְלָדִים אֲשֶׁר־חָנַן אֱלֹהִים
אֶת־עַבְדְּךָ :

(ה) וַיִּשָּׂא אֶת־עֵינָיו וַיִּרְא אֶת־הַנָּשִׁים וְאֶת־הַיְלָדִים
וַיֹּאמֶר מִי־אֵלֶּה לָךְ וַיֹּאמֶר הַיְלָדִים אֲשֶׁר־חָנַן אֱלֹהִים
אֶת־עַבְדְּךָ :

כ"ט - מִי־אֵלֶּה לָךְ • מִי אֵלֶּה לְהִיּוֹת שְׁלָךְ?.

◆ יום רביעי י"ד כסלו ◆

ו וַיִּקְרִיבֵת לְחִינְמָא אַנְיִן וּבְנִיחָא וְסָגִידָא :

(ו) וַתִּגְשֵׁן הַשְּׁפָחוֹת הַנָּה וַיְלִדֵיהֶן וַתִּשְׁתַּחֲוּוּ:

ז וַיִּקְרִיבָא אֶף לְאָה וּבְנֵהָא וְסָגִידוֹ וַיִּכְתֹּר בֵּין
קְרִיב יוֹסֵף וְרַחֵל וְסָגִידוֹ :

(ז) וַתִּגְשֵׁ גַם־לְאָה וְיְלִדֶיהָ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ וְאַחַר נִגְשֵׁ יוֹסֵף
וְרַחֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:

ח כְּנִגְדָה וְאַעֲכָבְנוּ מְלַחֲסָתְכֵל בְּה'. מִכָּאֵן זָכָה יוֹסֵף
לְבְרִכַת "עָלִי עֵין".

כ"ט - נִגְשֵׁ יוֹסֵף וְרַחֵל • כְּכֵלָן, הָאִמְהוֹת נִגְשׁוֹת לְפָנֵי
הַבָּנִים. אֲבָל בְּרַחֵל, יוֹסֵף נִגְשֵׁ לְפָנֶיהָ, אָמַר : 'אִמִּי
יִפֹּת תֹּאדָר, שְׂמָא יִתְלָה בְּהָ עֵינָיו אוֹתוֹ רֶשַׁע, אֲעַמַּד

ט וַיֹּאמֶר מִן לָךְ כָּל־הַמְחַנְנָה הַזֶּה אֲשֶׁר
וַיֹּאמֶר לְאִשְׁכָּחָא רַחֲמִין בְּעֵינֵי רַבּוּנִי :

(ח) וַיֹּאמֶר מִן לָךְ כָּל־הַמְחַנְנָה הַזֶּה אֲשֶׁר
וַיֹּאמֶר לְמִצְאֵחֵן בְּעֵינֵי אָדָנִי:

ש' של עשו', והן אומרים: 'הכו, הכו', ואלו אומרים: 'הניחו, בנו של יצחק הוא', ולא היו משגיחים עליו, כן בנו של אברהם הוא', ולא היו משגיחים עליו, אחיו של יעקב הוא', אומרים להם: 'אם כן, משלנו אתם'.

מי לך כל-המתנה. מי כל המתנה אשר פגשתי, שהוא שלך, כלומר: למה הוא לך? ופשוטו של מקרא: על מוליכי המתנה. ומדרשו: כתות של מלאכים פגע, שהיו דוחפין אותו ואת אנשיו ואומרים להם: 'של מי אתם? והם אומרים להם:

ט ואמר עשו אית לי סגי אחי אצלה כדילך:

(ט) ויאמר עשו ישלי רב אחי יהי לך אשר-לך:

ש"י יהי לך אשר-לך. פאן הודה לו על הכרכות (כ"ד).

יאמר יעקב כבעו אם כען אשפחית רחמין כעניך ויתקבל תקרבתני מן ידי ארי על כן חזתנין לאפיך כחיוו אפי רכרכיא ואתרעית לי:

(י) ויאמר יעקב אל-נא אם-נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי פי על-כן ראיתי פניך כראת פני אלהים ותרצני:

אשר ראיתי פניך, והן חשובין לי כראית פני המלאך, שראיתי שר שלך. ועוד, על שנתרצית למחל לי על סרחני. ולמה הזכיר לו ראית המלאך? כדי שיתירא

אל-נא. אל נא תאמר לי כן. אם-נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי פי על-כן ראיתי פניך וגו'. כי כדאי והגון לך שתקבל מנחתי, על

כלי יקר – עזר והדר

"חסד אל כל היום" הוא (ע"פ תהלים נב א), הוא הנותן להם על צד החנינה. אכל הרשעים על הרב הוא שהמה חושבים את עצמם לצדיקים, וחושבים שהכל נתן להם על צד החיוב.

ובמורש (אסתר רבה ג יא) אמר רבי יצחק רשעים אין להם טובה בעולם הנה, שנאמר (קהלת ח יא) "וטוב לא יהיה לרשע", מתיבין והבתיב (אסתר א י) "כטוב לב המלך ביין", אמר להם 'בטוב' לא נאמר אלא 'בטוב', טובה ואינה טובה, אכל בישראל כתיב (מלכים א ח טו) "ויילכו לאהליהם שמהים וטובי לב על כל הטובה", עד כאן לשונו. ונה מסכים לדברינו, שהרשעים בכל הטובות הגדולות שהם מקבלים נראה להם טובה ואינה טובה, כאלו הם חסרים עדין, אכל בצדיקים כתיב 'על כל הטובה' פי לעולם נראה להם שיש להם כל, על כן אמר יעקב **פי חנני אלהים וכי יש לי כל**.

יש אומרים, פאן הודה לו עשו על הכרכות, ואמר **יש לי רב**, מודה אני שאתה רב לי ואני העבד, ואם כן מה תתן לי הלא 'מה ששקנא עבד קנה רב' (פסחים פח): תורה י

לו כאלו כבר נתן לו האלהים את כל, ואיש כזה שליט על ממונו לעשות בו כרצונו, והו שנאמר 'והשליטו האלהים וגו'. אכל פסוק שני מדבר ברשע רע שלעולם אין כל העולם שוה לו, ואין לו די ספוקו, כי לעולם הוא מבקש שיתן לו ה' עוד להבא 'עשר ונכסים, ומבקש גם ה'כבוד' המדמי המשג על ידי רבוי העשר, מה שאין כן באיש טוב לפני האלהים אשר ימלט ובורח מן הכבוד, על כן לא הזכיר הכבוד בראשון ואחר-כך הזכירו ברוחפים אחר רבוי הממון, אף-על-פי שבאמת אינו חסר לנפשו מכל אשר ותאנה ויש בידו די מחסורו והוא על כל פנים ותאנה שיתן לו ה' עוד, זה האיש ודאי 'לא ישליטנו האלהים לאכל ממנו', פי ממונו שליט עליו אל "כל אשר יחפץ יטנו" (ע"פ משלי כא א), אכל הוא אינו שליט על ממונו ועינו צרה בשלו, ויש לו שר הממנה עליו ולא יניחו לנגע בממונו לקח ממנו ולהוציאו לצדקה או לצרכו. על כן נאמר בעשו **יש לי רב** וביעקב **יש לי כל**, והזכיר לשון **חנני**, פי הצדיקים לעולם אינן תולין במעשיהם הטובים, וחושבים שכל הניתן להם

לג (ט) ויאמר עשו יש לי רב. משמע רב אכל לא 'כל', ויעקב אמר (פסוק יא) **פי חנני אלהים וכי יש לי כל**. לפי שהרשעים אף-על-פי שיש להם כל כסף וזהב שבעולם, מכל מקום נראה להם שעדין הם חסרים ויש להם רב אכל לא כל צרכם, לכה אמר עשו **יש לי רב**, אכל לא 'כל', פי עדין חסרים המה, 'יש בידו מנה מתאנה למאתים' (קה"ר א יא). והצדיקים בהפך זה, פי אפלו אם יש מעט בידם הם מסתפקים בו ושמחים בחלקם, ונראה כאלו יש להם כל. כמו שנאמר (קהלת ה יח) "גם כל האדם אשר נתן לו האלהים עשר ונכסים והשליטו לאכל ממנו וגו' זה מתת אלהים היא", ואחר כך אמר (שם ו א) "איש אשר יתן לו האלהים עשר ונכסים וכבוד ואיננו חסר לנפשו מכל אשר ותאנה ולא ישליטנו האלהים לאכל ממנו" וגו', וקשה למה הזכיר תחלה 'אשר נתן לו האלהים' לשון עבר, ואחר-כך אמר 'אשר יתן לו האלהים', יתן להבא משמע:

אלא לפי שפסוק ראשון מדבר באיש צדיק אשר לא יבקר בין רב למעט, פי אפלו במועט שבידו דומה

"כי לא לרצון יהיה לכם", הקרבנות באות לפי
ולרצות, וכן (משלי ט') "שפתי צדיק ידעון רצון", יודעים
לפיס ולרצות.

הימנו ויאמר: 'רצה המלאכים ונצול, איני יכל לו
מעטה'. ותראני. נתפסת לי, וכן כל רצון
שבמקרא לשון פיוס, אפיצומנט בלע"ז. (ויקרא כב)

יא קבל פען ית תקרבתי דארותיאת לך ארי
רחים עלי (קדם) יי וארי אית לי כלא
ואתקף בה וקביל:

(יא) קחנא את-ברכתי אשר הבאת לך פרחני
אלהים וכי ישליל כל ויפצרבו ויקח:

לך. לא טרחת בה, ואני נעתי להגיעה עד שבאה
ליך (בראשית רבא). חנני. נו"ן ראשונה מדגשת לפי
שהיא משמשת במקום שתי נוני"ן, שהיה לו לומר:
חנני, שאין חנן בלא שתי נוני"ן, והשלישית
לשמוש, כמו: "עשני", "וכדני". יש לי-כל. כל
ספוקי. ועשו דבר בלשון גאון: "יש לי רב", יותר
יותר מכדי צרכי.

כ"י ברכתי. מנחתי, מנחה זו הבאה על ראית
פנים, ולפרקים אינה באה אלא לשאלת שלום, וכל
ברכה שהיא לראית פנים, כגון: "ויברך יעקב
את פרעה", (מלכים ב יח) "עשו אתי ברכה" דסנחריב,
וכן (שמואל ב ח) "לשאל לו לשלום ולברכו" דתועי מלך
חמת, כלם לשון ברכת שלום הן, שקורין בלע"ז
שלווא"ר. אף זו ברכתי, מו"ן שלו"ד. אשר הבאת

יבואמר נטל וניהד ואיהד לקבלך:

(יב) ויאמר נסעה ונלכה ואלכה לנגדה:

ליעקב: נסע מכאן ונגלך. ואלכה לנגדה. בשוה
לך, טובה זו אעשה לך, שאאריך ימי מהלכתי ללכת
לאט כאשר אתה צריך, וזהו "לנגדה", בשוה לך.

כ"י נסעה. כמו 'שמעה, סלחה', שהוא כמו: שמע,
סלח. אף כאן, "נסעה" כמו: נסע, והנו"ן יסוד
בתבה. ותרגום של אוגלוס: 'נטל וניהד', עשו אמר

יבואמר לה רבוני ידע ארי ינקיא רכיכי
וענא ותורי מינקתא עלי ודחוקניו יומא חד
וימותון כל ענא:

(יג) ויאמר אליו אדני ידע פיהילדים רפים והצאן
והבקר עלות עלי ודפקום יום אחד ומתו כל-הצאן:

יום אחד. (ואם דפקום יום אחד) לינעם בדרך במרוצה
ומתו כל הצאן. ודפקום. כמו: (שיר השירים ה) "קול
דודי דופק", נוקש בדת.

כ"י עלות עלי. הצאן והבקר שהן עלות, משלות
עלי לנהלן לאט. עלות. מגדלות עולליהן, לשון:
(איכה ב) "עולל ויונק", (ישעיה סח) "עול ימים", (שמואל א ו)
"שתי פרות עלות", בלע"ז אנפטי"ש. ודפקום

ידעבר נא אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאפי
לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים עד
אשר-אבא אל-אדני שעירה:

(יד) יעברנא אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאפי
לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים עד
אשר-אבא אל-אדני שעירה:

כלי יקר - עזו והדר

(י) בראת פני אלהים. כמו שהראוה
פני אלהים שלש פעמים
בשנה כתיב (שמות כג טו) "ולא יראו פני
ריקם" כי צריך להביא עלות ראיה
(תניגה ט), כך אין אני חפץ לראות פניך
ריקם על פני אני מבקש שתקבל
מנחתי, כי מודה אני שאין הברכות
שלי, כי אתה "גביר לאחיק" (ע"פ לעיל כו
כט), וכל גביר ושר נקרא 'אלהים' כמו
שבאמר (שמות א) "רצה ונתתיך אלהים

לפרעה", על פן המשיל ראות פניו
כראית פני אלהים:
ועל פן קח נא את ברכתי אשר
הבאת לך (פסוק יא), ולא על
המנחה דבר כן, כי אם על הברכות
שברכני אבי, קח נא אותה לך כי שלך
היא, והיא הובאת לך, כי אבי
בשברכני היה דעתו עליך. ואם תאמר
אם אין הברכות שלי אם פן מאין לי
כל הרכוש הזה, על זה אמר פי חנני

אלהים, שנתן לי על צד החנינה
כ"חונן דלים", לא על צד החיוב מצד
הברכות:
והנה "נצח וישאל לא ישקר" (ע"פ
שמואל א טו כט), אף-על-פי
שבנגלה אמר ראיתי פניך בראת פני
אלהים, מכל מקום בלבד היתה
הכונה כשם שבנהלתי בלילה
בשראיתי פני אלהים המלאך שלך,
כך נבהלתי בראית פניך: תורה יא

שיעור יומי ליום רביעי י"ד כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – לג – פרשת וישלח פט

כ"י – יַעֲבֹר־נָא אֲדֹנָי • אל תִּצְרִיף יָמֵי הַלִּיכָתָךְ, עֵבֶר כְּפִי דִרְכָךְ וְאַף אִם תִּתְרַחֵק. אֲתַנְהֵלָה • אֲתַנְהֵל, ה"א יִתְּרָה, כְּמוֹ: אֲרָדָה, אֲשַׁמְעָה. לְאֹטִי • לְאֹט שְׁלִי, לְשׁוֹן נַחַת, (ישעיהו ח) "הַהוֹלְכִים לְאֹט", (שמואל ב יח) "לְאֹט לִי לְנַעַר". לְאֹטִי, הַלְמֵ"ד מִן הַיְסוּד וְאֵינָה מְשַׁמֶּשֶׁת, 'אֲתַנְהֵל נַחַת שְׁלִי'. לְרַגְלֵי הַמְּלֶאכֶה • לְפִי צִרְיָךְ הַלִּיכַת רִגְלֵי הַמְּלֶאכֶה הַמְּסַלֶּת עָלַי הַלוּלִיף. וְלִרְגְלֵי

הַיְלָדִים • לְפִי רִגְלֵיהֶם, שֶׁהֵם יְכוּלִים לִילֶף. עַד אֲשֶׁר-אָבָא אֶל-אֲדֹנָי שְׁעִירָה • הִרְחִיב לוֹ הַדְּרָף, שְׁלֹא הָיָה דַעְתּוֹ לְלַכֵּת אֶלָּא עַד סְכוּת, אָמַר: 'אִם דַּעְתּוֹ לַעֲשׂוֹת לִי רָעָה, יִמְתִּין עַד בּוֹאֵי אֶצְלוֹ, וְהוּא לֹא הֵלֵף. (ב"ר) וְאֵימְתִי יֵלֵף? בִּימֵי הַמְּשִׁיחַ, שֶׁנֶּאֱמַר (עובדיה א כ"א): "וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן לְשַׁפֵּט אֶת הָרַע עִשׂוֹ". וּמְדַרְשֵׁי אַגְדָּה, יֵשׁ לְפָרְשָׁה זוֹ - רַבִּים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי 'תורת מנחם - התוועדות' תשד"ח ח"א עמ' 955 ואילך)

מדוע יקראו לעשו "אדוני" לעתיד-לבא?

יִתְרָה (ראה 'לקוטי תורה' אמור לד, ג. שלח לו, א. ובכמה מקומות) אֶלָּא שְׁבַזְמֵן הַגְּלוּת, הַנִּיצוּץ מוֹסְתֵר וְנֶעְלָם בְּמִקוֹם הַתְּחַתּוֹן וְאֵינּוּ גְלוֹי לְכָל. אִךְ בִּימֵי הַמְּשִׁיחַ, כְּאֲשֶׁר "וְאֵת רוּחַ הַטּוֹמְאָה אֲעִבִיר מִן הָאָרֶץ" (זכריה יג, ב), וַיְבוֹטְלוּ כָּל הַהַעֲלָמוֹת וְהַהִסְתָּרִים, אֲזַי יִתְגַּלוּ כָּל נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה. וְעַל-פִּי הַנֵּ"ל, שֶׁכָּכֵל שֶׁהַדְּבָר נִמְצָא לְמִטָּה יוֹתֵר הִרֵי הַנִּיצוּץ שָׁבוּ וְנֶעְלָה יוֹתֵר, נִמְצָא שֶׁהַנִּיצוּץ שֶׁבְּעִשׂוֹ הִרְשַׁע - גְּבוּהָ הוּא בְּיוֹתֵר. וְלָכֵן, דּוֹקֵא "בִּימֵי הַמְּשִׁיחַ" יִקְרָאוּ לְעִשׂוֹ "אֲדֹנָי" מִפְּנֵי שֶׁאֵז יִתְגַּלֶּה הַנִּיצוּץ שָׁבוּ, שֶׁנֶּעְלָה הוּא בְּיוֹתֵר.

עַל הַפְּסוּק "עַד אֲשֶׁר אָבָא אֶל אֲדֹנָי שְׁעִירָה" (לג, יד), פִּירֵשׁ רַש"י "וְאֵימְתִי יֵלֵף, בִּימֵי הַמְּשִׁיחַ. שֶׁנֶּאֱמַר, וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן לְשַׁפֵּט אֶת הָרַע עִשׂוֹ". וְיֵשׁ לַעֲנִן, הִרֵי עֲנִין זֶה יְקוּיִם רַק לְעִתִּיד-לְבֹא, וְאִם-כֵּן מִדּוּעַ נִקְרָא כָּאֵן עִשׂוֹ בְּשֵׁם "אֲדֹנָי", הִרֵי בִימֵי הַמְּשִׁיחַ לֹא יִהְיֶה עִשׂוֹ "אֲדוֹן" לְעַקְבֵּי? וְיֵשׁ לוֹמֵר הַבִּיאוֹר בְּזֶה:

כָּל דְּבָר שֶׁבְּעוֹלָם, גַּם דְּבָרִים גְּשָׁמִים וּפְחוּתִים בְּיוֹתֵר, יֵשׁ בָּהֶם נִיצוּץ קְדוּשָׁה. וְאֲדַרְבֵּה, כְּכֵל שֶׁהַדְּבָר נִמְצָא לְמִטָּה מִטָּה יוֹתֵר, הִרֵי זֶה מוֹרָה שֶׁנִּיצוּץ הַקְּדוּשָׁה שָׁבוּ הוּא מִמְּקוֹם עָלְיוֹן יוֹתֵר. כִּהְפָּלָה הַדּוּעַ "כָּל הַגְּבוּהָ בְּיוֹתֵר יוֹרֵד לְמִטָּה

טו וְאִמַּר עִשׂוֹ אֲשָׁבוּק כְּעַן עִמְךָ מִן עֲמָא דְעַמִּי וְאִמַּר לְמָא דְנָן אֲשַׁכַּח רַחֲמִין בְּעֵינֵי רַבּוּנִי:

(טו) וַיֹּאמֶר עִשׂוֹ אֲצִיגְהָ נָא עִמָּךְ מִן-הָעַם אֲשֶׁר אֲתִי וַיֹּאמֶר לְמָה זֶה אֲמַצְאֶחֶן בְּעֵינֵי אֲדֹנָי:

י"ג וַיֹּאמֶר לְמָה זֶה • תַּעֲשֶׂה לִּי טוֹבָה זוֹ שְׂאִינִי צִרְיָךְ לָהּ? אֲמַצְאֶחֶן בְּעֵינֵי אֲדֹנָי • וְלֹא תִשְׁלַם לִי עֵתָה שׁוֹם גְּמוּלָה.

י"ג וַיֹּאמֶר לְמָה זֶה • תַּעֲשֶׂה לִּי טוֹבָה זוֹ שְׂאִינִי צִרְיָךְ לָהּ? אֲמַצְאֶחֶן בְּעֵינֵי אֲדֹנָי • וְלֹא תִשְׁלַם לִי עֵתָה שׁוֹם גְּמוּלָה.

טז וְתָב בְּיוֹמָא הַהוּא עִשׂוֹ לְאַרְחָה לְשַׁעִיר:

(טז) וַיֵּשֶׁב בַּיּוֹם הַהוּא עִשׂוֹ לְדַרְפּוֹ שְׁעִירָה:

דָּוָד, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א ל) "כִּי אִם אֲרַבַּע מְאוֹת אִישׁ נַעַר אֲשֶׁר רָכְבוּ עַל הַגְּמָלִים."

כ"י – וַיֵּשֶׁב בַּיּוֹם הַהוּא עִשׂוֹ לְדַרְפּוֹ • עִשׂוֹ לְבָדוּ. וְאַרְבַּע מְאוֹת אִישׁ שֶׁהִלְכוּ עִמּוֹ, נִשְׁמְטוּ מֵאֶצְלוֹ אַחַד אַחַד. וְהֵיכֵן פָּרַע לָהֶם הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּף-הוּא? בִּימֵי

י"ז וַיַּעֲקֹב נָטַל לְסָכוֹת וּבָנָא לָהּ בֵּיתָא וְלִבְעִירָה עֶבֶד מְטַלָּן עַל כֵּן קָרָא שְׁמָא דְאִתְרָא סְכוּת:

(י"ז) וַיַּעֲקֹב נָטַע סְכוּתָהּ וַיִּבֶן לָהּ בֵּית וּלְמִקְנֶהוּ עֲשָׂה סְכוּת עַל-כֵּן קָרָא שְׁמֵי-הַמְּקוֹם סְכוּת:

כ"י – וַיִּבֶן לוֹ בַּיּוֹם • (מגילה י"ז) שָׁהָה שָׁם י"ח חֲדָשׁ: קִיץ, וְחֲרֵף וְקִיץ, סְכוּת – קִיץ, בֵּית – חֲרֵף, סְכוּת – קִיץ.

כ"י – וַיִּבֶן לוֹ בַּיּוֹם • (מגילה י"ז) שָׁהָה שָׁם י"ח חֲדָשׁ: קִיץ, וְחֲרֵף וְקִיץ, סְכוּת – קִיץ, בֵּית – חֲרֵף, סְכוּת – קִיץ.

יח וְאִתָּא יַעֲקֹב שְׁלִים קִרְתָּא דְשָׁכָם דִּי בְּאַרְעָא דְכְּנַעַן בְּמִיתָהּ מִפְּדוֹן דְאַרְם וּשְׂרָא לְקַבֵּל (אפי) קִרְתָּא:

(יח) וַיָּבֵא יַעֲקֹב שְׁלִים עִיר שְׁכָם אֲשֶׁר בְּאַרְץ כְּנַעַן כְּבָאוּ מִפְּדוֹן אַרְם וַיַּחֲזִן אֶת-פָּנָיו הָעִיר:

כלי יקר – עוז והדר

(יח) וַיָּבֵא יַעֲקֹב שְׁלִים. אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ וּבְמִמּוֹנוֹ וּבְתוֹרָתוֹ. רַמְזוֹ לְדְבָר, שְׁלִים וְיָ"ל (שבת לג) 'שְׁלִים בְּגוֹפוֹ רַאשֵׁי תְבוּת, שְׂאֵר, לְמוֹד, מְמוּן, כִּי יַעֲקֹב לְבָדוּ" לְבָדוּ (לעיל לב כה, וברשי" שם)

לְחֵם". כְּבֹאוּ מִפְּדַן אֲרָם. כְּאַדָּם הָאוֹמֵר לְחֵבְרוֹ:
'צֵא פְלוֹנִי מִבֵּין שְׁנֵי אֲרִיּוֹת וְכֹא שְׁלֹם', אָף כָּאֵן:
וְכֹא שְׁלֹם מִפְּדַן אֲרָם, מִלֶּכֶן וּמַעֲשֵׂו שְׁנַדְוִגוּ לוֹ
בְּדָרְךָ.

כ"י - שְׁלֹם • שְׁלֹם בְּגוּפוֹ, שְׁנַתְרַפֵּא מְצַלְעָתוֹ. (שבת לג)
שְׁלֹם בְּמַמוֹנוֹ, שְׁלֵא חֶסֶר כְּלוּם מְפַל אוֹתוֹ דּוּרוֹן.
שְׁלֹם בְּתוֹרָתוֹ, שְׁלֵא שִׁכַח תְּלַמוּדוֹ בְּבֵית לְבָן. עִיר
שְׁכָם • כְּמוֹ לְעִיר, וְכְמוֹהוּ (רות א) "עַד בּוֹאָנָה בֵּית

יט וַיָּבֹן ית אחסנתה הקלא די פרס תמן
משפנה מידא דגני חמור אבויה דשכם
במאה חורפן:

(יט) וַיִּקֶן אֶת־חֶלְקַת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטְהַשָּׁם אֱהֱלֹו
מִיַּד בְּנֵי־חֲמוֹר אָבִי שְׁכָם בְּמֵאָה קִשְׁיֹטָה:

כ"י - קִשְׁיֹטָה • מַעָה, אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: 'כְּשֶׁהֲלַכְתִּי לְכַרְפֵּי הַיָּם הָיוּ קוֹרִין לְמַעָה, קִשְׁיֹטָה'. (תרגומו: 'חורפן',
טובים, תריפים בכל מקום, כגון: "עובר לסוחר").

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 177)

בשכם לזמן קצר בלבד? לכן מתרץ הפתוב, שהקנהה היתה
מתוך חבת ארץ הקדש - מיד עם פניסתו אליה קנה בה
חלקת שדה ושלם עליה במאה מטבעות חשונות,
המשמשות פתכשיטים.

ויקן את חלקת השדה . . במאה קשיטה (לג, יט) יש
לשאל, מדוע נקט הכתוב "מאה קשיטה" (מעה), ולא
"חמשה שקלים" (שהרי בשקל יש עשרים מעות). ויש
לומר, להנהגה לכאורה קשה: לשם מה צריך היה יעקב לקנות
את חלקת השדה, והרי היה בדרך לבית אביו, והתעכב

כ ואקם תמן מדבחא ופלח עלויה קדם אל
אלהא דישראל:

(כ) וַיַּצַּב־שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא־לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

"ויקרא שמו ה' נסי", לא שהמזבח קרוי ה', אלא
על שם הנס קרא שם המזבח להזכיר שבחיו של
הקדוש-ברוך-הוא: 'ה' הוא נסי'. ורבותינו דרשו
שהקדוש-ברוך-הוא קראו ליעקב 'אל' (מגילה יח), ודברי
תורה "ויכפטיש יפצץ סלע", מתחלקים לכמה
טעמים, ואני לישב פשוטו של מקרא באתי.

כ"י - וַיִּקְרָא־לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל • לא שהמזבח
קרוי "אלהי ישראל", אלא על שם שהיה הקדוש-
ברוך-הוא עמו והצילו, קרא שם המזבח על שם
הנס להיות שבחו של מקום נזכר בקריאת השם,
כלומר: מי שהוא אל, הוא הקדוש-ברוך-הוא, הוא
לאלהים לי ששמי ישראל. וכן מציינו במשה (שמות יז)

כלי יקר - עוז והדר

אלהי ישראל, ואמרו רבותינו ז"ל
(מגילה יח) 'הקדוש-ברוך-הוא קראו
ליעקב אל', טעמו של דבר, כי יעקב
אמר "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו
לך" (לעיל כה כב), על כן נתן לו גם כן
הקדוש-ברוך-הוא המעשר מן "ש
עולמות הגנוזים לכל צדיק לעולם
הבא (עוקצין פ"ג מ"ב), ונתן לו מהם בעולם
הזה המעשר העולה מספר ל"א, על כן
קראו 'אל'. ועוד, שהבנות נוטלות
עשור נכסים (כתובות סח), ובעולם הזה
נמשלו לנקבות כי כלו צער, אכל
לעולם הבא יהיו כוכרים לא יולדים
ואז ינחילים כל "ש עולמות, ומטעם זה
העולם הזה בה"א (מנחות כט) כנגד ה"א
שבאשה, והעולם הבא ביו"ד (שם) כנגד
יו"ד שבאיש. וקל להביש: תורה כ

כמו שעשה דוד בגרן ארונה היבוסי
(שמואל ב' כד כד). והגיד לנו הכתוב שקנאו
במאה קשיטה, כנגד מזבח שבבית
עולמים שהיה גבוה מאה אמה (מידת
פ"ד מ"ז) כדי לכפר על כל חטא הנמשך
מהטאו של אדם הראשון שנברא
מקצה השמים ועד קצהו ונתמעט
בטאו והעמד על מאה אמה ראה חגיגה
יב. ורש"י סנהדרין קז), על כן היה המקדש
גבוה מאה אמה, כי משם נוצר האדם,
ממקום שנאמר בו (שמות כ בא) "מזבח
אדמה תעשה לי" (ב"ר יד ח), לפי שמקום
הארץ היה טבה גם אל החטא כמבאר
למעלה פרשת בראשית (א יב) בפסוק
"ותוצא הארץ וגו' עץ פרי", על כן
הגיד לנו הכתוב שקנה מקום זה
למזבח במאה קשיטה:
ומה שנאמר (פסוק ז) ויקרא לו אל

יצא מגדר השווי באלו היה חסר
ממונו, כי הלוט אחר הממון נראה
לעולם כיסו חסר, ואחר-כך שאמר
(פסוק יא) כִּי יֵשׁ לִי כָל, תקן הדבר והודה
שהוא שלם ולא חסר ויש לו כל, והו
ענין שלם בממונו. ושלם בתורתו, כי
באמרו (לעיל לב כב) "ותקע כף ירך יעקב"
נרמו לו שאין לו יד וישם בסתרי
התורה כמבאר למעלה (שם פסוק כה),
ועל ידי שתקן זה באמרו וכי יש לי כל
נעשה שלם גם בתורתו, כי הא בהא
תליא כמבאר למעלה (שם) בפסוק
"ויותר יעקב לבדו". ושלם בגופו
מצליעת הדרך, כי בבואו עיר שכם
נתרפא: תורה יט
(יט) וַיִּקֶן אֶת חֶלְקַת הַשָּׂדֶה. לפי
שרצה לבנות שמה מזבח.
על כן לא רצה להעלות עלות ה' חנם,

◆ יום חמישי ט"ו כסלו ◆

לד (א) וַתֵּצֵא דִינָה בַת־לֵאָה אֲשֶׁר יִלְדָה לְיַעֲקֹב
לְרֵאוֹת בְּבָנוֹת הָאָרֶץ:

שְׁנָאֲמַר: (לעיל ל) "וַתֵּצֵא לֵאָה לְקִרְאָתוֹ". (ועליה משלו המשל:
כאמרה, כבתה)◆

כ"י◀ בַת־לֵאָה • ולא בת יעקב, אלא על שם יציאתה
נקראת: "בַת־לֵאָה", שאף היא יצאנית היתה, (כ"י)

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 150)

בפעלות כאלו, שלכן מנע אותה מעשו, אף שהיתה יכולה
להחזירו למוטב (רש"י לעיל לב, כג). ומטרה זו התבצעה בסופו
של דבר: בני יעקב שבו את בנות שכם ונעשו שפחות בבית
בני יעקב, ואכן חזרו למוטב.

שְׁנָאֲמַר וַתֵּצֵא לֵאָה לְקִרְאָתוֹ (רש"י לד, א) יציאה זו של
לֵאָה היתה דבר חיובי, "שהיתה מתאנה ומחזרת להרבות
שבטים" (רש"י פס). ויש לומר, שאף יציאת דינה היתה לשם
מטרה חיובית: קרוב בנות הארץ והחזרתן למוטב. ותכונה
זו ירשה מלאה ולא מייעקב, שהרי יעקב לא רצה שתעסק

ב וַחֲזָא יְתֵה שְׂכָם בַּר חַמּוֹר הַיְנוּאָה רַבָּא
דְאַרְעָא וּדְבַר יְתֵה וּשְׂכִיב יְתֵה וְעַנְנָה:

(ב) וַיֵּרָא אֹתָהּ שְׂכָם בֶּן־חַמּוֹר הַחַוִּי נְשִׂיא הָאָרֶץ
וַיִּקַּח אֹתָהּ וַיִּשְׁכַּב אִתָּהּ וַיַּעֲנֶנָּה:

כ"י◀ וַיִּשְׁכַּב אִתָּהּ • בְּדַרְכָּהּ • וַיַּעֲנֶנָּה • שְׁלָא כְּדַרְכָּהּ (יזמא ע"ה)◆

ג וַתֵּרְעֵיאת נַפְשָׁהּ בְּדִינָה בַת יַעֲקֹב וּרְחִימִים
יָת עוֹלָמְתָא וּמְלִיל עַל לְבָא דְעוֹלָמְתָא:

(ג) וַתִּדְבַק נַפְשׁוֹ בְּדִינָה בַת־יַעֲקֹב וַיַּיָּהֵב אֶת־הַנַּעֲרָה
וַיְדַבֵּר עַל־לֵב הַנַּעֲרָה:

כ"י◀ עַל־לֵב הַנַּעֲרָה • דברים המתישבין על הלב: 'ראי אביך בחלקת שדה קטנה, כמה ממון בנבז, אני
אשיאך ותקנה העיר וכל שדותיה'.

ד וַיֹּאמֶר שְׂכָם לְחַמּוֹר אָבוּהִי לְמִימַר סַב לִי
יָת עוֹלָמְתָא הַדָּא לְאַנְתּוּ:

(ד) וַיֹּאמֶר שְׂכָם אֶל־חַמּוֹר אָבִיו לֵאמֹר קַח־לִי
אֶת־הַיְלִדָה הַזֹּאת לְאִשָּׁה:

ה וַיַּעֲקֹב שָׁמַע אַרְי סָאִיב יָת דִּינָה בְּרַתָּהּ
וּבְנוּהִי הָווּ עִם גִּיתוּהִי בַחֲקֵלָא וְשִׁתִּיק יַעֲקֹב
עַד מִיתֵיהוֹן:

(ה) וַיַּעֲקֹב שָׁמַע כִּי טָמְאָה אֶת־דִּינָה בָתּוֹ וּבָנָיו הָיוּ
אֶת־מִקְנֵהוּ בַשָּׂדֶה וַהֲחַרְשׁ יַעֲקֹב עַד־בָּאִים:

ו וַיִּנְפַק חַמּוֹר אָבוּהִי דְשְׂכָם לְוֹת יַעֲקֹב
לְמַלְלָא עַמָּה:

(ו) וַיֵּצֵא חַמּוֹר אָבִי־שְׂכָם אֶל־יַעֲקֹב לְדַבֵּר אִתּוֹ:

ז וּבְנֵי יַעֲקֹב עָלוּ מִן חֲקֵלָא כַּד שָׁמְעוּ
וְאִתְנַסִּיטוּ גְבַרְיָא וּתְקִיף לְהוֹן לְחַדָּא אַרְי
קְלָנָא עַבְד בִּישְׂרָאֵל לְמַשְׁכַּב עִם בַּת יַעֲקֹב
וְכֹן לֹא כָשַׁר לְאַתְעִבְדָּא:

(ז) וּבְנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ מִן־הַשָּׂדֶה כְּשָׁמְעִים וַיִּתְעַצְבוּ
הָאֲנָשִׁים וַיַּחַר לָהֶם מְאֹד כִּי נִבְלָה עֲשֵׂה בִישְׂרָאֵל
לְשָׁכַב אֶת־בַּת־יַעֲקֹב וְכֹן לֹא יַעֲשֵׂה:

כ"י◀ וְכֹן לֹא יַעֲשֵׂה • לענות את הבתולות, שהאמות גדרו עצמן מן העריות על־ידי המבול (כ"י).

ח ומליל חמור עמהון למימר שכם כרי
אתרעיות נפשה בכרתכון הבו כען יתה לה
לאנתו:

(ח) וידבר חמור אתם לאמר שכם בני השקה נפשו
בבתכם תנו נא אתה לו לאשה:

כ"ט • השקה • תפצה:

ט ותתחננו בנא בנתיכון תחננו לנא וית
בנתנא תסבון לכון:

(ט) והתחננו אתנו בנתיכם תחננו לנו ואת בנתינו
תקחו לכם:

י ועמנא תחבון וארעא תהי קדמיכון תיבו
ועבדו בה סחורתא ואחסינו בה:

(י) ואתנו תשבו והארץ תהיה לפניכם שבו וסחורה
והאחזו בה:

יא ואמר שכם לאבוהא ולאחאא אשפח
במזין פעיניכון ודי תימרון לי אתן:

(יא) ויאמר שכם אל-אביה ואל-אחיה אמצא-חן
בעיניכם ואשר תאמרו אלי אתן:

יב אסגו עלי לחדא מזהרין ומתנן ואתן
פמא די תימרון לי וקבו לי ית עולמתא
לאנתו:

(יב) הרבו עלי מאד מחר ומתן ואתנה פאשר
תאמרו אלי ותנו לי את הנערה לאשה:

כ"ט • מחר • כתבה (כראית רבה) •

יג ואתיבו בני יעקב ית שכם וית חמור
אבוהי בחקמתא ומלילו די סאב ית דינה
אחתהון:

(יג) ויענו בני-יעקב את-שכם ואת-חמור אביו
במרמה וידברו אשר טמא את דינה אחתם:

כ"ט • במרמה • בחכמה • אשר טמא • הכתוב אומר שלא היתה רמיה, שהרי טמא את דינה אחותם (כ"ח).

יד ויאמרו להון לא נכול למעבד פתגמא
הדין למתן ית אחתנא לגבר די-ליה ערלתא
ארי חסודא היא לנא:

(יד) ויאמרו אליהם לא נוכל לעשות הדבר הזה
לית את-אחתנו לאיש אשר-לו ערלה פי-חרפה
הוא לנו:

כ"ט • חרפה הוא • שמץ פסול הוא אצלנו, הפא לחרף חברו הוא אומר לו: 'ערל אתה', או 'בן ערל'.
"חרפה", בכל מקום, גדוף.

טו ברם בנא נתפס לכון אם תהיון כותנא
למגור לכון כל דכורא:

(טו) אך-בזאת נאות לכם אם תהיו כמנו להמול
לכם כל-זכר:

כ"ט • נאות לכם • נתרצה לכם, לשון: (מלכים ב יב) "ויאיתו הפהנים" (ביהודע). • להמול • להיות נמול, אינו
לשון לפעל, אלא לשון להפעל.

טז ונתן ית בנתנא לכון וית בנתיכון נסב
לנא ונתוב עמכון ונהי לעמא חד:

(טז) ונתנו את-בנתינו לכם ואת-בנתיכם נקח-לנו
וישכנו אתכם והיינו לעם אחד:

יִתְּנוּ לָהֶם, לְפִי דַעְתְּם, דַּכְתִּיב: "וַנִּתְּנוּ אֶת בְּנוֹתֵינוּ", לְפִי דַעְתְּנוּ, "וְאֵת בְּנוֹתֵיכֶם נָקַח לָנוּ", כָּלֵל אֲשֶׁר נִחְפָּץ. וּכְשֶׁדִּבְרוּ חֲמוֹר וּשְׁכֶם בְּנוֹ אֶל יוֹשְׁבֵי עִירָם הִפְּכוּ הַדְּבָרִים: "אֵת בְּנוֹתֵם נָקַח לָנוּ לְנָשִׁים, וְאֵת בְּנוֹתֵינוּ נָתַן לָהֶם", כְּדִי לְרַצּוֹתָם, שֵׁאוֹתוֹ לְהַמּוֹל.

כִּי- וַנִּתְּנוּ • נו"ן שְׁנִיָּה מְדַגֶּשֶׁת, לְפִי שֶׁהִיא מְשַׁמֶּשֶׁת בְּמִקּוֹם שְׁתֵּי נוּנֵי"ן: 'וַנִּתְּנוּ'. וְאֵת-בְּנוֹתֵיכֶם נָקַח- לָנוּ • אֵתָּה מוֹצֵא בְּתַנְאֵי שְׁאֵמֵר חֲמוֹר לְיַעֲקֹב וּבִתְּשׁוּבַת בְּנֵי יַעֲקֹב לְחֲמוֹר, שֶׁתְּלוּ הַחֲשִׁיבוֹת בְּבְנֵי יַעֲקֹב לִיקַח בְּנוֹת שְׁכֶם אֶת שִׁיבְחֵרוֹ לָהֶם, וּבְנוֹתֵיהֶם

יו ואם לא תקבלו מנא למגור ונדבר ת ברתנא ונזיל:

(י) וְאִם-לֹא תִשְׁמְעוּ אֵלֵינוּ לְהַמּוֹל וְלִקְחָנוּ אֶת-בְּתוּלוֹ וְהִלְכָנוּ:

יח ושפרו פתגמיהון בעיני חמור ובעיני שכם פר חמור:

(יח) וַיִּיטְבוּ דְבָרֵיהֶם בְּעֵינֵי חֲמוֹר וּבְעֵינֵי שְׁכֶם בֶּן-חֲמוֹר:

יט ולא אוחר עוליקא למעבד פתגמא ארי אתרעי בבת יעקב והוא נקיר מפל בית אבויה:

(יט) וְלֹא-אֲחֵר הַנְּעַר לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר כִּי חֲפִץ בְּבִתּוֹ יַעֲקֹב וְהוּא נִכְפָּד מִפֶּל בֵּית אָבִיו:

כ ואתא חמור ושכם ברה לתרע קרתהון ומלילו עם אנשי קרתהון למימר:

(כ) וַיָּבֵא חֲמוֹר וּשְׁכֶם בְּנוֹ אֶל-שַׁעַר עִירָם וַיְדַבְּרוּ אֶל-אֲנָשֵׁי עִירָם לֵאמֹר:

כא גבריא האלין שלמין אנון עמנא ויתיכון בארעא ונעבדון בה סחורתא וארעא הא פתיות ידין קדמיהון ות פנתיהון נסב לנא לנשיו וית בנתנא נתן להון:

(כא) הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה שְׁלָמִים הֵם אֲתָנוּ וַיֵּשְׁבוּ בְּאֶרֶץ וַיִּסְחָרוּ אֵתָּה וְהָאֶרֶץ הֵנָּה רַחֲבַת-יָדַיִם לְפָנֵיהֶם אֵת-בְּנֹתֵם נָקַח-לָנוּ לְנָשִׁים וְאֵת-בְּנוֹתֵינוּ נָתַן לָהֶם:

אל תפסידו כלום, פרקמטיא הרבה באה לכאן ואין לה קונים.

כִּי- שְׁלָמִים • בְּשָׁלוֹם וּבְלֵב שָׁלֵם. וְהָאֶרֶץ הֵנָּה רַחֲבַת-יָדַיִם • פְּאֵדָם שְׁיָדוֹ רַחֲבָה וּתְרַנִּית, כְּלוֹמֵר:

כב ברם ברא יתפסון לנא גובריא למתב עמנא למחוי לעמא חד למגור לנא כל דכורא קמא די אנון גזירין:

(כב) אַדְ-בְּזֹאת יֵאָתוּ לָנוּ הָאֲנָשִׁים לְשִׁבְתָּ אֲתָנוּ לְהִיּוֹת לָעַם אֶחָד בְּהַמּוֹל לָנוּ כְּלִזְכֹּר כֹּאֲשֶׁר הֵם נִמְלִיכִים:

כִּי- בְּהַמּוֹל • בְּהִיּוֹת נִמּוֹל.

כג גיתיהון וקנניהון וכל בעירהון תלא דילנא אנון ברם נתפס להון ויתיכון עמנא:

(כג) מִקְנֵיהֶם וּקְנִינָם וְכָל-בְּהֵמָתָם הֲלוֹא לָנוּ הֵם אֶדְ נְאוֹתָהּ לָהֶם וַיֵּשְׁבוּ אֲתָנוּ:

כִּי- אֶדְ נְאוֹתָהּ לָהֶם • לְדַבֵּר זֶה, וְעַל-יְדֵי-כֵן יֵשְׁבוּ אֲתָנוּ.

כד וקבילו מן חמור ומן שכם ברה כל נפקי תרע קרתה וגזרו כל דכורא כל נפקי תרע קרתה:

(כד) וַיִּשְׁמְעוּ אֶל-חֲמוֹר וְאֶל-שְׁכֶם בְּנוֹ כְּלִי-צְאֵי שַׁעַר עִירוֹ וַיִּמְלֹאוּ כְּלִי-זִכָּר כְּלִי-צְאֵי שַׁעַר עִירוֹ:

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֲיוֹתָם בְּאֲדָמָה וַיִּקְחוּ שְׁנֵי־בְנֵי־יַעֲקֹב שַׁמְעוֹן וְלָוִי אֶחָי דִּינָה אִישׁ חַרְבּוֹ וַיָּבֹאוּ עַל־הָעֵיר בֵּטַח וַיַּהַרְגוּ כָּל־זָכָר:

כה וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֲיוֹתָם בְּאֲדָמָה כַּד הָקִיפוּ עַל־יָהוּן כַּאֲבִיהוֹן וְנָסִיבֹו תְרִיזִין בְּנֵי יַעֲקֹב שַׁמְעוֹן וְלָוִי אֶחָי דִּינָה גָבֵר תַּרְבּוּהָ וְעָלוּ עַל קֶרְתָּא דְתַבְיָוִן לְרַחֲצָן וַיִּקְטְלוּ כָּל דְכּוּרָא:

שְׁמֶסְרוּ עַצְמָן עַלֶּיהָ, נִקְרָאוּ אֶחְיָהּ. בְּטַח • שָׁהִיו כּוֹאֲבִים. וּמַדְרֵשׁ אֲגָדָה: בְּטוּחִים הָיוּ עַל כַּחוֹ שֶׁל זֶקֶן (כ"ה).

שְׁנֵי־בְנֵי־יַעֲקֹב • בְּנָיו הֵיוּ, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן נִהְגוּ עַצְמָן שַׁמְעוֹן וְלָוִי כְּשֶׂאָר אֲנָשִׁים שְׂאֵינָם בְּנָיו, שְׁלָא נִטְלוּ עֲצָה הַיְמָנָו (כ"ה). אֶחָי דִּינָה • לְפִי

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי 'אגרות קודש' ח"ב ע' קסח)

בר מצוה – משמעון דוקא

'שמעון', שראובן נקרא על שם הראיה באלקות, ואילו שמעון נקרא על שם השמיעה באלקות. וההבדל ביניהם מובן: ראיה באלקות היא מדרגה גבוהה ונעלית ביותר, ראית אלקות כמוחש כמו שרואים דברים גשמיים, מה שאין-כן שמיעה באלקות, שאין בכוחו לראות ממש את האלקות פֻּדְּבֵר קְרוּבֵי, אֵלָא הוּא רַק שׁוֹמֵעַ עַל כֵּן פְּדֻבְר רַחוּק, וַיִּמְאַמֵּר "אִינָה דוּמָה שְׁמִיעָה לְרֵאִיָּה".
וְהַנֶּה כְּשֶׁאֲנוּ מִדְּבָרִים בְּנַעַר קֶטָן שֶׁנַּעֲשֶׂה זֶה עֵתָה בְּן י"ג שָׁנָה, וְהֵינּוּ שָׂרַק עַכְשָׁו הַגִּיעַ ל"גִּמְרָ וְעִיקָר כְּנִיסַת נֶפֶשׁ הַקְּדוּשָׁה בְּאֲדָם" (שו"ע רבינו הזקן מהדור"ב ס"ד ס"א) - מובן שאין בכוחו להגיע מיד למדרגה הנעלית דראיה באלקות, אֵלָא עְבוּדָתוֹ הִיא בְּאוֹפֵן דְשְׁמִיעָה וְהַשָּׂגָה בְּלִבּוֹ, וְלִכְּן מְקוּר דִּין זֶה הוּא מִשְׁמַעוֹן, שֶׁנִּקְרָא עַל שֵׁם הַשְּׁמִיעָה דְדוּקָא. וּק"ל.

בְּפִרְשָׁתֵנוּ כְּתוּב "וַיִּקְחוּ שְׁנֵי בְנֵי יַעֲקֹב שַׁמְעוֹן וְלָוִי אֶחָי דִּינָה אִישׁ חַרְבּוֹ" (לד, כה).
וְנִדוּעַ שֶׁמֵּפָאן יִלְפִינָן דִּין בְּרַמְצוּהָ - הַחַיִּיב שֶׁל בֵּן י"ג בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת, "שְׁלָא מְצִינּוּ בְּכָל הַתּוֹרָה שִׁיְהִי קְרוֹי אִישׁ בְּפָחוֹת מִבֵּן י"ג, אֲבָל בְּבֵן י"ג מְצִינּוּ שֶׁקְרָאוּ הַכְּתוּב אִישׁ כְּדַכְּתִיב 'וַיִּקְחוּ שְׁנֵי בְנֵי יַעֲקֹב שַׁמְעוֹן וְלָוִי אִישׁ חַרְבּוֹ' - וְגַמְיָרִי: שַׁמְעוֹן וְלָוִי בַּהֲיִיא שַׁעְתָּא בְּנֵי י"ג שָׁנָה הוּי" (רש"י נזיר כט, ב).
וְעַל פִּי הַיְדוּעַ גּוֹדֵל הַדַּיּוּק בְּכָל עֲגִיבַת הַתּוֹרָה - יֵשׁ לְדַקְדָּק בְּנִידוֹן דִּידָן, לְמָה עֲשָׂה ה' פָּכָה שֶׁנִּלְמַד דִּין בְּרַמְצוּהָ דְדוּקָא מִשַּׁמְעוֹן (וְלָוִי), וְלִכְאוּרָה הִיָּה יוֹתֵר מְכֻּוֹן שֶׁנִּלְמַד דִּין זֶה מֵרָאוּבֵן שֶׁהוּא "בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל", הַרְאָשׁוֹן לְשַׁבְּטֵי יִיָּה.
וְיֵשׁ לוֹמֵר בְּזֶה, דְּהַנֶּה מְבוּאָר בְּסִפְרֵי חֲסִידוֹת (רָאָה 'תורה אור' ריש פרשת ויחי, ועוד) הַהֶבְדֵּל בַּעְבוּדָה רִוְחָנִית בֵּין 'רָאוּבֵן' לְבִין

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטרשיחות כרך טו, עמוד 289 ואילך - מותר 'לקראת שבת')

קיום המצות באפן דלמעלה מהדעת

גַּרְם לְמַעֲשֶׂה זֶה?
וְיֵשׁ לוֹמֵר דְּבִזְזָה רְמִזוֹ הוֹרָאָה יְסוּדִית בַּעְבוּדַת הָאָדָם לְקוּנּוֹ:
אִף שֶׁ"רְאוֹי לְאָדָם לְהִתְבּוּנֵן בְּמַשְׁפָּטֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה וְלִידַע סוֹף עֲנִינָם כְּפִי כַּחוֹ" (לשון הרמב"ם סוף הלכות מעילה), הֵינּוּ שְׂצִירָה לְהַבִּין בְּמוּחֹו וְשִׁכְלוֹ אֵת מִצְוֹת הַתּוֹרָה, וְלִכְּן לְמַדּוֹ זְמַן חַיִּיב הַמִּצְוֹת מִלְשׁוֹן "אִישׁ" הַמוּרָה עַל גְּדֻלוֹת הַשִּׁקְל, מְכַל־מְקוּם יְסוּד וְשָׂרֵשׁ עְבוּדַת ה' אִינוּ הַבְּנֵת הַשִּׁקְל, אֵלָא קְבֵלַת עַל מְלִכוּת שְׁמַיִם. דְּאִף אִם אִינוּ מְבִין אֵת מַשְׁפָּטֵי הַתּוֹרָה, עַלִּיּו לְקִיָּמָם מִפְּנֵי צוּי הַבוּרָא וְתַבְרָרוּ. וְזֶהוּ שֶׁלְּמַדּוֹ זְמַן חַיִּיב הַמִּצְוֹת מִ"וַיִּקְחוּ אִישׁ חַרְבּוֹ", דְּכְשֶׁהֲגִיעוּ שַׁמְעוֹן וְלָוִי לְחַיִּיב מִצְוֹת, הַתְּחִילוּ מִיַּד בַּעְבוּדַת ה' בְּאַפְּן שֶׁל מְסִירוֹת נֶפֶשׁ שֶׁלְמַעַלָּה מִהַדְּעַת.

וַיִּקְחוּ שְׁנֵי־בְנֵי־יַעֲקֹב שַׁמְעוֹן וְלָוִי . . אִישׁ חַרְבּוֹ (לד, כה) בְּנֵי י"ג שָׁנָה הֵיוּ (בראשית רבה פרשה פ)
מָזָה שֶׁנִּקְרָאוּ שַׁמְעוֹן וְלָוִי כְּשֶׁהִיוּ בְּנֵי י"ג שָׁנָה בְּשֵׁם "אִישׁ" שֶׁהוּא לְשׁוֹן גְּדֻלוֹת, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב (שמות ב, יז) "מִי שֶׁמֶךְ לְאִישׁ", לְמַדּוֹ שֶׁ"בֵּן שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה לְמִצְוֹת". דְּבִגְלִיל שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה נַחֲשָׁב הָאָדָם ל"גְּדוּל" בְּשִׁכְלוֹ וְתַכְוִנוֹתָיו וּמְחִיבֵי בְּמִצְוֹת (עיין רש"י נזיר כט, ב'דבור המתחיל' ורבי יוסי. רש"י ורבי עובדיה מברסטרואר, אבות פרק ה משנה כא. ועוד).
וְיֵשׁ לְתַמּוּהָ, דְּלִכְאוּרָה הִרִי זֶה פְּעִין תַּרְתֵי דְסַתְרִי, דְּמַצֵּד אֶחָד לְמַדּוֹ מְפֻסוּק זֶה שֶׁבִּגְלִיל י"ג שָׁנָה מִתְחַיִּיבִים בְּמִצְוֹת, וְהֵינּוּ שֶׁבִּגְלִיל זֶה נַחֲשָׁב הָאָדָם לְבֵר־דִּיעַת וּבֵר־חַיָּיבָא. וְמַצֵּד שְׁנֵי, זֶה שֶׁ"וַיִּקְחוּ אִישׁ חַרְבּוֹ. וַיַּהַרְגוּ כָּל זָכָר" מוּרָה שֶׁלָּא פְּעָלוּ עַל־פִּי הַדְּעַת, וְרַק גְּדֵל פְּעֵסָם עַל מָה שֶׁעֲשָׂה שְׁכָם

כלי יקר – עזי הדר

לד (כה) וַיָּבֹאוּ עַל הָעֵיר בְּטַח. פֶּרַשׁ רַש"י 'שְׁהִיוּ בְּטוּחִים עַל כַּחוֹ שֶׁל זֶקֶן. וְיֵשׁ אֹמְרִים כִּי זֶקֶן זֶה הֵינּוּ אַבְרָהָם וְקָנָם, שֶׁהַפָּלַל עַל בְּנֵי יַעֲקֹב כְּשִׁיבּוֹאוֹ לְשִׁכָּם כִּמּוֹ שֶׁפֶּרַשׁ רַש"י פֶּרַשַׁת לֶךְ לְךָ (לעיל יב) עַל "וַיַּעֲבֵר אַבְרָם בְּאַרְצָ עַד מְקוּם שְׂכָם". וַיִּתְּכֵן לְפָרֵשׁ בְּטַח, שְׁהִיוּ בְּטוּחִים שְׁלָא יִבְקָשׁוּ הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִי לַעֲשׂוֹת נֶקְמָה בְּעַבְדָּם, כִּי יֵאֱמָרוּ מֵאַחַר שֶׁנִּכְנְסוּ בְּדַת הַנּוֹמָלִים אֵינָם מְשַׁלְּנוּ וַיִּתְיָאֲשׁוּ מֵהֵם: תורה כו

בההיא שעתא בני י"ג שנה הו

לקחו שמעון ולוי איש חרבו, הרי לנו י"ד שנים, ו' חדשים וכ' יום.

והנה משלקח יעקב את לאה עד שנולד לוי עברו שנה אחת, ו' חדשים וכ' יום. דהרי: א. ראובן נולד מביאה ראשונה (עיי' רש"י ויחי מט, ג "היא טפה ראשונה שלו"). ב. איתא בפירקי דרבי אליעזר (פרק ל"ח) "מז' חדשים ילדה לאה את בניה", ואמרו חכמינו ז"ל (ראש השנה יא, א) "ילדת לשבעה יולדת למקוטעין", והנינו ו' חדשים וב' ימים (עיי' שם בתוספות 'דבור המתחיל' אלא "טבלה נמי בליל ה' דחג, ואפשר דילדה ביום אחרון של פסח").

ונמצא דזמן עבור ראובן שמעון ולוי, הנה ו' חדשים וב' ימים לכל אחד, כנ"ל. הרי לנו י"ח חדשים וז' ימים. הוסף שבועים לטמאת לידה דראובן ושמעון, הרי לנו שנה אחת ו' חדשים וכ' יום, ואז נולד לוי.

ונמצא ד"ביום השלישי בהיותם כואבים", נתמלאו ללוי י"ג שנה בדייק, ומיום ליום.

ויקחו שני-בני-יעקב שמעון ולוי . . איש חרב (לד, כה) גמירי, שמעון ולוי בההיא שעתא בני י"ג שנה הוו, והרופה לחשב יצא ויחשב (רש"י 'דבור המתחיל' רבי יוסי, נזיר כט, ב).

יש לבאר החשבון שלוי הנה באותו זמן בן י"ג שנה, דהוא מדויק מיום ליום:

דהנה משלקח יעקב את לאה עד המאדע ד' ויקחו איש חרבו" עברו י"ד שנים וישיה חדשים וכ' יום.

דלאחר שנישא את לאה, חפה ז' ימים ונשא את רחל, ואחר-כך עבד שבע שנים ברחל, ועוד שש שנים ללכן. הרי י"ג שנים זו' ימים.

אחר-כך ברח מלכן ז' ימים (ראה רש"י ויצא לא, כג), לן לילה אחד במעבר יבק (ראה פרשתנו לב, ככ-כג), ונסע לסקנות ושהה שם י"ח חדשים (ראה רש"י פרשתנו לג, ז), הרי לנו י"ד שנים, ו' חדשים וט"ו יום.

הגיע לשכם בערב שבת-קדש (ראה רש"י פרשתנו שם, יח) ואם-כן נותר מחוץ לעיר גם ביום השבת, ביום הראשון יצאה דינה ולקחה שכם, ו"ביום השלישי בהיותם כואבים"

כו ונת תמור ונת שכם ברה קטלו לפתגם דחרב ודכרו ית דינה מבית שכם ונפקו:

(כו) וְאֶת-חֲמֹר וְאֶת-שָׁכֶם בְּנוֹ הָרְגוּ לְפִי-חַרֵב וַיִּקְחוּ אֶת-דִּינָה מִבֵּית שָׁכֶם וַיֵּצְאוּ:

כו בגי יעקב עלו לחלצא קטיליא וכוז קרתא די סאיבו אחתהון:

(כו) בְּנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ עַל-הַחֲלָלִים וַיַּכּוּ הָעִיר אֲשֶׁר טָמְאוּ אַחֲתָם:

כ"ט◀ על-החללים • לפשט החללים, וכן תרגם אויגקלוס: 'לחלצא קטיליא'.

כח נת ענהון ונת תורהון ונת תמריהון ונת די בקרתא ונת די בחקלא כזו:

(כח) אֶת-צֹאנָם וְאֶת-בְּקָרָם וְאֶת-חֲמֹרֵיהֶם וְאֶת אֲשֶׁר-בְּעִיר וְאֶת-אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה לָקְחוּ:

כט ונת כל נכסיהון ונת כל טפלהון ונת גשיהון שבו וכוז ונת כל די בביתא:

(כט) וְאֶת-כָּל-חֵילָם וְאֶת-כָּל-טַפָּם וְאֶת-נְשֵׂיהֶם שָׁבוּ וַיָּבֹאוּ וְאֶת כָּל-אֲשֶׁר בְּבָיִת:

לאחרים חילם". שבו • לשון שביה. לפיכך, טעמו מלרע.

כ"ט◀ חילם • ממונם, וכן: (דברים ח) "עשה לי את החיל הנה", (במדבר כד) "וישראל עשה חיל", (תהלים מט) "ויעזבו

לואמר יעקב לשמעון וללוי עכרתון יתי למתן דכבו בינא ובין יתבי ארעא בכנענאה ובכפרזאה ואנא עם דמננן ויתפנשוני עלי וימחונני ואשתצי אנא ואנש ביתי:

(ל) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-שְׁמֵעוֹן וְאֶל-לוֹי עַכְרָתֶם אֹתִי לְהַבְאִישְׁנִי בִישָׁב הָאָרֶץ בְּכַנְעַנִי וּבְכַרְזֵי וְאֲנִי מֵתִי מִסֹּפֶר וְנֹאסְפוּ עָלַי וְהַפּוֹנִי וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי:

יעקב, אלא שהיו אומרים: 'עד אשר תפרה ונחלת את הארץ'. לפיכך, היו שותקין. מתי מספר • אנשים מועטים.

כ"ט◀ עכרתם • לשון מים עכורים, אין דעתי צלולה עכשו. ואגדה: צלולה היתה החבית, ועכרתם אותה (תנחומא). מסרת היתה ביד כנענים שיפלו ביד בני

(א) וַיֹּאמְרוּ הַכְּזוּנָה יַעֲשֶׂה אֶת־אַחֹתָנוּ:

כט"א <הַכְּזוּנָה • הַפָּקֵר. אֶת־אַחֹתָנוּ • יֵת אַחְתָּנָא (הביא המרגום על מלת אחותינו שהוא נראה מתוך הפסוק בלשון רבים מדכתיב כאן אחותינו קלא כיו"ד (ובכל הפסוקים שלנו כתיב חסר יו"ד) מה שאין בן גבי רבקה אחותינו את

ל וַיֹּאמְרוּ הַכְּנַפְקַת פְּרָא יַתְעַבֵּד (נ"י יַעֲבֵד ית) לְאַחְתָּנָא:

נ"י לאלפי רבקה שם חסר יו"ד ולכן מפרש שפאן הוא לשון רבים וקאי על כל נשי ישראל אחותיהם הכזונה יעשה ולכן מביא רש"י המרגום שמתרגם ית אחתנא כאן כמו להלן להורות שהוא לשון יחיד ודו"ק. •

א וַיֹּאמֶר יי לַעֲקֹב קוּם סֵק לְבֵית אֵל וְתִיב תִּמְן וְעַבְד מִמֶּן מַדְבַּחָא לְאַלְהָא דְאַתְגְּלִי לְךָ בְּמַעְרְקָךָ מִן קְדָם עֲשׂוּ אַחֹד:

לה (א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־יַעֲקֹב קוּם עֲלֵה בֵּית־אֵל וְשִׁב־שָׁם וַעֲשֵׂה־שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הַנִּרְאָה אֵלֶיךָ בְּבִרְחֶיךָ מִפְּנֵי עֲשׂוֹ אַחִיד:

כט"א <קוּם עֲלֵה • (תחומא): לְפִי שְׁאֲחֵרַת בְּדִרְךָ, נַעֲנֶשֶׁת וּכְא לךְ זֹאת מִבְּתֵךְ •

ב וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאַנְשׁ בֵּיתָהּ וְלִכְל דֵּי עֵמָה אַעֲדוּ יֵת טַעוֹת עֲמַמְיָא דֵּי בִינִיכּוֹן וְאַדְפוּ וְשֵׁנוּ כְּסוּתְכוֹן:

(ב) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־בֵּיתוֹ וְאֵל כָּל־אֲשֶׁר עִמּוֹ הָסְרוּ אֶת־אֱלֹהֵי הַנָּכַר אֲשֶׁר בְּתֻכְכֶם וְהַטְּהִרוּ וְהַחֲלִיפוּ שְׁמֹלְתֵיכֶם:

כט"א <הַנָּכַר • שֵׁישׁ בִּידְכֶם מִשְׁלַל שֵׁל שְׁכָם. וְהַטְּהִרוּ • מַעֲבֹדַת כּוֹכְבִים. וְהַחֲלִיפוּ שְׁמֹלְתֵיכֶם • שְׁמָא יֵשׁ בִּידְכֶם כְּסוֹת שֵׁל עֲבֹדַת כּוֹכְבִים •

ג וְנִקּוּם וְנִסַּק לְבֵית אֵל וְאַעֲבֵד תִּמְן מַדְבַּחָא לְאַלְהָא דְקַבֵּל צְלוֹתֵי בְיוֹמָא דְעַקְתֵּי וְהוּוּהּ מִימְרָה בְּסַעֲדֵי בְּאַרְחָא דֵּי אֲזֻלִּית:

(ג) וְנִקּוּמָה וְנַעֲלָה בֵּית־אֵל וְאַעֲשֵׂה־שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הָעֵנָה אֶתִּי בְּיוֹם צָרָתִי וְיִהְיֶה עִמָּדִי בְּדִרְךָ אֲשֶׁר הִלְכָתִי:

ד וַיְהִיכּוּ לַיַּעֲקֹב יֵת כָּל טַעוֹת עֲמַמְיָא דֵּי בִידֵיהוֹן וְיֵת קְדָשִׁיא דֵּי בְּאַדְגִּיהוֹן וְטַמֵּר יַתְהוֹן יַעֲקֹב תַּחַת בְּטָמָא דֵּי עַם שְׁכָם:

(ד) וַיִּתְּנוּ אֶל־יַעֲקֹב אֶת כָּל־אֱלֹהֵי הַנָּכַר אֲשֶׁר בְּיָדָם וְאֶת־הַנִּזְמוֹתִים אֲשֶׁר בְּאַזְנוֹתֵיהֶם וַיִּטְמְנוּ אֶתְּם יַעֲקֹב תַּחַת הָאֲלֵה אֲשֶׁר עִם־שְׁכָם:

כט"א <הָאֲלֵה • מִין אֵילִן סְרָק. עַם־שְׁכָם • אֶצֶל שְׁכָם:

כלי יקר - עזי והדר

ועון (ע"פ אסתר ד ט), עד אשר יתקנו תחלה חטא ההרהור והמעשה: ויתנו אל יעקב כל אלהי הנכר אשר בידם (פסוק ד), כי בזה תקנו חטא המעשה וההרהור כאחד, המעשה כפשוטו בבטול העבודה וזה אשר בידם, והסרת היצר הרע אל נכר אשר בתוכם ממש רמו גם בן באמרו אלהי הנכר אשר בידם, באמרו רבותינו ז"ל (ביר ד' ט) 'הרשעים ברשות לבם אכל הצדיקים לבם ברשותם ובידם, וזהו אלהי הנכר אשר בידם, הורו שזהו שבתוכם הרי הוא בידם. וזה רמו נכון וקרוב לשמע. תורה ג

חטא הבא מצד היצר הרע שנקרא אלהי נכר אשר בתוכם, באמרו רבותינו ז"ל (שבת קה) "לא יהיה בך אל זר" (תהלים פ"א ט) "איזו אל זר שבתוך גוף האדם, הוי אומר זה יצר הרע": ואחר כך הזהירם על תקון חטא המעשה לאמר "הסירו הבגדים הצואים והלבש אתכם מחלצות" (ע"פ זכריה דג), כי מצינו בכל מקום שהמלבוש כנוי אל המעשים, כמו שנאמר (קהלת ט ט) "בכל עת יהיו בגדיך לבנים", על זה אמר והחליפו שמלתיכם. ונקומה ונעלה בית אל (פסוק א), "כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש" מלכ'ה בחטא

לה (ב) הסרו את אלהי הנכר אשר בתוכם. הנה ליה למימר 'אשר בידכם', כמו שנאמר (פסוק ד) ויתנו אל יעקב כל אלהי הנכר אשר בידם. לפי שכל מעשה קדמה לו המחשבה והרהור עברה קדם שייעשה המעשה, ועל בן צנה להם לטהר תחלה חטא ההרהור, ואמר הסרו אלהי הנכר אשר בתוכם ממש, כי אמר יעקב "אולי חטאו בני וברכו אלהים בלבבם" (ע"פ איוב א ט) והיו מהרהרים בעבודה וזה שבידם, והטהרו, כי על ידי זה יברא לכם ה' לב טהור. או יאמר על סתם הרהור

(ה) וַיִּסְעוּ וַיְהִי חַתַּת אֱלֹהִים עַל־הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיהֶם וְלֹא רָדְפוּ אַחֲרֵי בְנֵי יַעֲקֹב:

כ"ט - חתת • פחד.

~ נקודות משיחות קודש ~ (קיצורים והערות לתניא, עמ' קכז)

לתורת החסידות.

אמר לה הבעל-שם-טוב:

בגד בקי בחמשה חומשי תורה, בתהלים ובתניא בעל-פה באותיותיהם. כתיב "ויהי חתת אלוקים וגו'" – "חתת" ראשי-תיבות חומש, תהלים, תניא – והבקי באותיותיהם שובר את כל ההעלמות וההסתרים...

כ"ק אדמו"ר הצמח-צדק ספר:

בשנת תר"ג, כשננקראתי לאספת הרבנים בפטרבורג, הייתי על ציון אמי הרבנית הצדקנית (מרת דבורה-לאה) בליאז'נה. היא ספרה לי, שבגלל מסירות-נפשה לטובת החסידים והחסידות, זכתה להיות גם בהיכל הבעל-שם-טוב ולעורר רחמים עבירי. היא בקשה מהבעל-שם-טוב שיתן לה סגולה בעבורי, שאוכל לעמוד כנגד המתנגדים

וַיָּבֵנָה יַעֲקֹב לָלוֹז דִּי בְּאַרְעָא דְכַנְעַן הִיא בֵּית אֵל הוּא וְכָל עַמָּא דִּי עִמָּה:

(ו) וַיָּבֵנָה יַעֲקֹב לָלוֹז אֲשֶׁר בְּאַרְץ כְּנָעַן הוּא בֵּית־אֵל הוּא וְכָל־הָעַם אֲשֶׁר־עִמּוֹ:

וַיָּבֵנָה תַּמָּן מִדְּבַחָא וַיִּקְרָא לְאַתְרָא אֵל בֵּית אֵל אַרִי תַּמָּן אֲתַגְלִי לֵהּ יִי בְּמַעֲרָקָה מִן קְדָם אַחֲוֵיהּ:

(ז) וַיִּבְנֶן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לְמָקוֹם אֵל בֵּית־אֵל כִּי שָׁם נִגְלוּ אֱלֹוֵי הָאֱלֹהִים בְּבִרְחוֹ מִפְּנֵי אַחֲוֵי:

במקומות הרבה יש שם אלהות ואדנות בלשון רבים, כמו: (לקמן לט) "אדני יוסף", (שמות כב) "אם בעליו עמו", ולא נאמר: 'בעלו', וכן אלהות שהוא לשון שופט ומרות נזכר בלשון רבים, אבל אחד מפל שאר השמות לא תמצא בלשון רבים.

כ"ט - אל בית-אל • הקדוש-ברוך-הוא, בבית-אל, גלוי שכינתו בבית אל. יש תבה חסרה ב"ת המשמשת בראשה, כמו: (שמואל ב ט) "הנה-הוא בית מכיר בן-עמיאל", כמו בבית מכיר. (לעיל כד) "בית אביד", כמו בבית אביד. נגלו אליו האלהים •

ח ומימת דבורה מנקתא רבקה ואתקברת מלרע לבית אל בשפולי מישרא וקרא שמה מישר בכיתא:

(ח) וַתָּמַת דְּבָרָה מִיִּנְקַת רַבְּקָה וַתִּקָּבֵר מִתַּחַת לְבֵית־אֵל תַּחַת הָאֱלֹוֹן וַיִּקְרָא שְׁמוֹ אֱלֹוֹן בְּכוֹת:

משם, שלחה דבורה אצלו לפדן ארם לצאת משם, ומתה בדרך. מדברי רבי משה הדרשן למדתי.

כ"ט - ותמת דברה • מה ענין דבורה בבית יעקב? אלא לפי שאמרה רבקה ליעקב: "ושלחתי ולקחתיך

כלי יקר – עזו והדר

שהתחיל תחת העיר ומשם האריך בהספידה עד תחת האלון, וזהו הוראת מ"ם של מתחת, כי הנה נעתיק ממקום למקום והספידה בכמה מקומות. ואמרו רבותינו ז"ל (מ"ק כז) 'כל המתקשה על מתו יותר מדאי, על מת אחר הוא בוכה, על כן נקרא מקום זה אלון בכות, בכיה אחרת, כי הגד לו שם מיתת רבקה אמו, או רמו למיתת רחל שהיתה גם כן סמוך לזה: תורה ח

מיתתם. ויברך אתו אלהים (פסוק ט), הינו ברבת אבליים (ב"ר שם), כמו שברך את יצחק אחרי מות אמו (לעיל כה יא, ראה טוטה יד):
ומה שנאמר ותקבר מתחת לבית אל, רמו בזה שהספידה בראוי, שהרי בית אל הנה בהר, ואלו לא הספידה הנה הנהר גועש עליהם כמו שדרשו (שבת קדף) אצל "הר געש" (יהושע כד ו). והגיד לנו עוד הכתוב שהספיד יותר מן הראוי, שנאמר מתחת לבית אל תחת האלון, מהו מתחת, אלא

(ז) וַיִּבְנֶן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּסְמִיךְ לִיָּהּ וַתָּמַת דְּבָרָה (פסוק ח). והקשה הרמב"ן מה ענין מיתת דבורה בין שני פסוקים אלו. ואומר אג"י, שנה דומה למה שאמרו רבותינו ז"ל (מ"ק כח) 'למה נסקכה מיתת מרים לפרשת פרה אדמה, לומר לה מה פרה מכפרת אף מיתת צדיקים מכפרת'. כמו כן כאן שמדבר מן מיתת רבקה ודבורה כמו שלמדו (ב"ר פא ח) מן פסוק אלון בכות, והורה יעקב שמיתתם מזבח בפרה, על כן בנה מזבח במקום שנודע לו

בְּלוֹשׁוֹן יִגְנִי אֲבָל. (צ"ל אחר. וכן איתא ברש"י תהלים ק"ט) וּלְפִיכָךְ, (ספרים אחרים: ולפי ש) הֶעֱלִימוּ אֶת יוֹם מוֹתָהּ, שְׁלֹא יִקְלְלוּ הַבְּרִיּוֹת הַכֹּהֵן שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ עֶשֶׂו, אִף הַכֹּתוּב לֹא פָרְסָמָה.

מִתַּחַת לְבֵית־אֵל. הָעִיר יוֹשְׁבֵת בְּהָר וְנִקְבְּרָה בְּרִגְלֵי הָהָר. תַּחַת הָאֵלוֹן. בְּשִׁפּוּלֵי מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁהָיָה מִיִּשׁוּר מְלַמְעֵלָה בְּשִׁפּוּעַ הָהָר, וְהַקְּבוּרָה מְלַמְטָה, וּמִיִּשׁוּר שֶׁל בֵּית־אֵל הָיוּ קוֹרִין לוֹ "אֵלוֹן". וְאֵגְדָה: נִתְבַּשֵּׁר שֶׁם בְּאֲבָל שָׁנִי, שֶׁהֶגֶד לוֹ עַל אִמּוֹ שֶׁמָתָה (כ"ד). וְאֵלוֹן

ט וַאֲתַגְּלִי יי לַעֲקֹב עוֹד בְּמִיתוּהִי מִפְּדוּן אָרֶם וּבְרִיף יָתָה:

(ט) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶל־יַעֲקֹב עוֹד בְּבֹאוֹ מִפְּדוּן אָרֶם וַיְבַרְךְ אֹתוֹ:

כ"ט - עוד • פעם שני במקום הזה, אחד בלכתו ואחד בשובו. ויברך אתו • ברפת אבלים (כ"ד).

י ואמר לה יי שמך יעקב לא יתקרי שמך עוד יעקב אלהי ישראל יהא שמך ויקרא ית שמה ישראל:

(י) וַיֹּאמֶר־לוֹ אֱלֹהִים שְׁמֹךְ יַעֲקֹב לֹא־יִקְרָא שְׁמֹךְ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֹךְ וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל:

כ"י - לא יקרא שמך עוד יעקב • לשון אדם הבא במארב ועקבה, אלא לשון שר ונגיד.

יא ואמר לה יי אנה אל שדי פוש וסגי עם וכנשת שבטין יהא מנה ומלכין דשליטין בעממיא מנה יפקון:

(יא) וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים אֲנִי אֵל שְׁדֵי פְרָה וְרִבְה גֹי וְקָהַל גֹּיִם יִהְיֶה מִמֶּךָ וּמַלְכֵימ מַחְלָצֶיךָ יֵצְאוּ:

ואף על-פי שכבר נתעברה ממנו. גוי • בנימין. גוים • (כ"ד) מנשה ואפרים, שעתידים לצאת מיוסף

כ"י - אני אל שדי • שאני כדאי לברך, שהברכות שלי. פרה ורבה • על שם שעדין לא נולד בנימין,

זהו שאמר הכתוב 'ויהיה העקוב למישור'. ומכל מקום 'לא יעקר שם יעקב לגמרי', וכן 'לא תעקר זכרון יציאת מצרים לגמרי', כדי שיזכרו שני הגאלות יחד, ונדעו ויבידו ההבדל שביניהם אשר גרם החטא, כי בלי ספק שהיו במצרים 'רעים וחסאים' כמבאר בבבואות 'חזקאל (כ) ה' אשר מנה הצד ראוי שתהיה טפל, וכן שם יעקב לא נעקר לגמרי מזה הטעם: **ועוד**, שהגאולה משמשת שני גאלות, גאלת הגופות מן השעבוד והזרות, וגאלת הנפש מצד העניינים הרוחניות שנתנו לישראל, בהוראת שם יעקב וישראל אחד חמרי ואחד רוחני כדאיתא ברבנו בחיי (לעיל לב ט), ואף על-פי שהרוחני עקר, מכל מקום שם יעקב לא יעקר לגמרי, כי צריך האדם לתן חלק לזה ולזה. אבל שם אברהם נעקר לגמרי, כי לעולם בכל הדורות הרי הוא 'אב המון גוים' (שם ט) כי גם 'אֶהְיֶה אֲדוֹם וַיִּשְׁמַעֲאֵל' מיוצאי חלציו המה: תורה יא

ומישור' נגזר מן שם 'וישראל', אשר אל: **ולפי** שנאמר (מסכה ז טו) 'כימי צאתך מארץ מצרים שנסים שלעתיד לא יהיו גדולים מן נסי מצרים, ולמה יהיו נסי מצרים טפל. אלא לפי שבגאולה של מצרים לא היה זכותם מספיק להוציאם ביד רמה, והצרכו לילך בעקבה ורמיה כי אמרו 'נלך לזבח לה' אלהינו' (שמות ג ח), וכל בורח הולך בחפזון כמו שנאמר (שם יב יא) 'ואבלתם אתו בחפזון'. וגאלת בכל פשיטא שלא היתה גאולה שלמה, כי אם פקידה בעלמא (רמיה כט י' וראה מגילה יב), וגם שם נאמר (ישעיה מח ט) 'צאזא מבבל ברחו מפשדים': **אבל** בגאולה אחרונה, אחר שנתמרק העזן מכל וכל בארץ 'גלות החל הזה' (ע"פ עובדיה א ט), יספיק זכותם שיצאו ביד רמה במישור, ולא בעקבה ולא בחפזון, כמו שנאמר (ישעיה נב יב) 'כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו',

(י) שמך יעקב לא יקרא עוד שמך יעקב. מדקאמר שמך יעקב משמע ששם יעקב יישאר במקומו ולא יעקר, ואחר-כך אמר **לא יקרא עוד שמך יעקב**, אלא ודאי שבא לומר 'לא שיעקר שם יעקב אלא יהיה טפל' כו' (ברכות ג). אבל אצל אברהם אמרו רבותינו ו'ל (שם) כל הקורא לאברהם אברהם עובר בלא תעשה', והינו טעמא לפי שלא נאמר אצלו 'שמך אברהם' כמו שנאמר כאן **שמך יעקב**: **ועל** צד הרקז יש מקום אתי לפרש שני שמותיו של יעקב על שם שני הגאלות, יען כי מצינו לרבותינו ו'ל (שם יב) 'לא שתעקר יציאת מצרים לגמרי אלא שזכירת נסי יציאת מצרים יהיה טפל וזכרון נסים שלעתיד יהיה עקר', וכן כאן אמרו 'לא שיעקר שם יעקב לגמרי אלא יהיה טפל ושם ישראל עקר', אם כן שניהם ענין אחד. וכן הוא אומר בגאולה אחרונה (ישעיה מד) 'ויהיה העקב למישור', 'עקב' נגזר מן שם 'יעקב',

וְהֵם בְּמִנְיַן הַשְּׂבָטִים. וּמַלְכִים • (ב"ר) שָׂאוֹל וְאִישׁ בִּשְׁת, שֶׁהָיוּ מִשְׂבָּט בְּנִימִין שֶׁעֲדָן לֹא נוֹלַד. (וּפְסוּק זֶה דָּרָשׁוּ אַבְנֵי קֶשֶׁת מְלִיךָ אִישׁ בִּשְׁת וְאִף הַשְּׂבָטִים דְּרָשׁוּהוּ וְקָרְבוּ בְּנִימִין. דְּכַתִּיב: (שׁוֹפְטִים כ"א) "אִישׁ מִמֶּנּוּ לֹא יָמַן אֶת בְּתוּלַת בְּנִימִין לֹא־שָׁחָה", וְחֲזָרוּ וְאָמְרוּ: אֲלֵמָּלָה הִנֵּה עוֹלָה מִן הַשְּׂבָטִים, לֹא הִנֵּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא אוֹמֵר לְעַקֵּב: "וּמַלְכִים

מִתְלַצֵּד בְּצִיּוֹר". גוֹי וְקָהַל גּוֹיִם • שְׂגוּיִם עֲתִידִים בְּנִי לַיְעֲשׂוֹת כְּמִנְיַן הַגּוֹיִם שֶׁהֵם שְׂבָעִים אַמּוֹת, וְכֵן כָּל הַסְּנֵה־דָרִין שְׂבָעִים. דְּבַר אַחֵר: שֶׁעֲתִידִים בְּנִי לְהַקְרִיב בְּשַׁעַת אַסּוּר הַבְּמוֹת כְּגוֹיִם עוֹבְדֵי פֹכְכִים, בִּימֵי אֲלֵיָהוּ (בְּרַשִׁי י"ט).

◆ יום שישי ט"ז כסלו ◆

יב וַיֵּת אֲרַעָא דִּי הֵבֵית לְאַבְרָהָם וּלְיִצְחָק לָךְ אֲתַנְנָה וּלְבְנֵיךָ בְּתַרְךָ אֲתַן יַת אֲרַעָא :

(יב) וְאֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם וּלְיִצְחָק לָךְ אֲתַנְנָה וּלְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ אֲתַן אֶת־הָאָרֶץ :

יג וַאֲסַפְלַק מִעֲלוֹהֵי יִקְרָא דְנִי בְּאַתְרָא דִּי מְלִיל עֲמָה :

(יג) וַיַּעַל מֵעֲלוֹי אֱלֹהִים בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֹתוֹ: כִּי־יָבֹא בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֹתוֹ • אִינִי יוֹדַע מַה מְלַמְדִּנּוּ.

יד וַאֲגִים יַעֲקֹב קָמְתָא בְּאַתְרָא דִּי מְלִיל עֲמָה קָמַת אַבְנָא וְאַסִּיף עֲלֵיהּ נְסוּכִין וְאַרִיק עֲלֵיהּ מִשְׁחָא :

(יד) וַיַּיָּצֵב יַעֲקֹב מִצְבָּה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֹתוֹ מִצְבַּת אַבְן וַיִּסֹּף עָלֶיהָ נְסוּף וַיִּצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן:

טו וַיִּקְרָא יַעֲקֹב יַת שְׁמָא דְאַתְרָא דִּי מְלִיל עֲמָה תַּמָּן יֵי בֵּית אֵל :

(טו) וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶת־שֵׁם הַמָּקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֹתוֹ שֵׁם אֱלֹהִים בֵּית־אֵל:

טז וּנְטִלוּ מִבֵּית אֵל וַהֲוֵה עוֹד כְּרוּכַת אֲרַעָא לְמִיעַל לְאַפְרַת וּלְיִלִידַת רַחֵל וְקִשְׁיַאת בְּמִילְדָה :

(טז) וַיִּסְעוּ מִבֵּית אֵל וַיְהִי־עוֹד כְּבֵרֶת־הָאָרֶץ לְבֹא אֶפְרַתָּה וְתֹלַד רַחֵל וְתִקַּשׁ בְּלִדְתָּהּ:

אֲנִי, שֶׁהוּא שֵׁם מִדַּת קַרְקַע, כְּמוֹ מְהַלֵּךְ פְּרָסָה אוֹ יוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁאַתָּה אוֹמֵר: 'צִמְד כְּרָם', 'חֲלֻקַּת שְׂדֵה', כֵּף בְּמִהְלֵךְ אָדָם נוֹתֵן שֵׁם מְדָה (קַרְקַע כְּמוֹ: 'מְהַלֵּךְ מִיל') כְּבֵרֶת אֲרַץ •

כִּי־יָבֹא בְּכֵרֶת־הָאָרֶץ • מִנְחָם פָּרַשׁ לְשׁוֹן כְּבִיר, רְבוּי, מְהַלֵּךְ רַב. וְאַגְדָּה: בְּזִמְן שֶׁהָאָרֶץ חֲלוּלָה וּמְגַנְקַת כְּכַבְרָה, (ב"ר) שֶׁהֵנִיר מְצוּי, הִסְתּוֹ עֵבֶר וְהִשְׂרִב עֲדָן לֹא בָּא. וְאִין זֶה פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מְקַרָא, שֶׁהָרִי בְּנַעֲמָן מְצִינּוּ: (מַלְכִים ב ה) "וַיִּלָּךְ מֵאֵתוֹ כְּבֵרֶת אֲרַץ". וְאוֹמֵר

יז וַהֲוֵה בְּקִשְׁוִיתָהּ בְּמִילְדָה וְאַמְרַת לָהּ קִזְתָא לֹא תִדְחֲלִי אֲרִי אִף דִּין לִיךְ כּר :

(יז) וַיְהִי בְּהַקְשָׁתָהּ בְּלִדְתָּהּ וְתֹאמַר לָהּ הַמִּילְדָּת אֶל־תִּירְאִי כִּי־גַם־זֶה לָךְ בֶּן:

כִּי־יָבֹא כִּי־גַם־זֶה • נוֹסֵף לָךְ עַל יוֹסֵף. וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ: עִם כָּל שְׂבָט נוֹלְדָה תְּאוּמָה, וְעַם בְּנִימִין נוֹלְדָה תְּאוּמָה יִתְרָה.

אֱלֹהִים" בְּשׁוּוֵי מִן זֶה הַמָּקוֹם עַד אֲשֶׁר לְעוֹלָם יַעֲקֹב לְמִשָּׁה וְהִשְׁכִּינָה לְמַעְלָה, וְעֲלֵתָה אֵל מְדוּרָה לְבֵית הַמְּקֹדֵשׁ שֶׁל מַעְלָה הַמְּכֻנָּה כְּנֶגֶד הַמָּקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֹתוֹ בְּבֵית הַמְּקֹדֵשׁ שֶׁלְמִשָּׁה: חֲסֻלַּת פְּרִשְׁת וַיִּשְׁלַח

בְּבֵית אֵל וְלוֹ, וְשֵׁם "שַׁעַר הַשְּׁמַיִם" כִּי שְׁנֵי מְקוֹמוֹת אֵלּוּ נִתְחַבְּרוּ עִם הַר הַמְּדוּרָה כְּמִבְּאֵר לְמַעְלָה פְּרָשָׁה וַיִּצֵא (כ"ח טו), וְאֵלּוּ לֹא נֶאֱמַר בְּמָקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֹתוֹ, הִיּוּתִי אוֹמֵר שֶׁהֲלֻכָה הִשְׁכִּינָה לְמָקוֹם אַחֵר וּמִשָּׁם עֲלֵתָה אֵל מְדוּרָה, עַל כֵּן הִצְרַךְ לְפָרֵשׁ שֶׁעֲלָה

(יג) וַיַּעַל מֵעֲלוֹי אֱלֹהִים בְּמָקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֹתוֹ. פָּרַשׁ רַשִׁי 'אִינִי יוֹדַע מַה בָּא לְלַמְדִּנּוּ. וְלִי נִרְאָה שֶׁבָּא לְלַמְדִּנּוּ שֶׁהָאֲבוֹת הֵן הֵן הַמְּקַרְבָּה' (ב"ר מ"ו א), וְשֶׁבֵּית הַמְּקֹדֵשׁ שֶׁלְמִשָּׁה מְכֻנָּה כְּנֶגֶד בֵּית הַמְּקֹדֵשׁ שֶׁל מַעְלָה (וּרְשָׁלַיִם בְּרוּכַת פִּיד ה'ס). כִּי יוֹדַע שֶׁיַּעֲקֹב הָיָה עֹבֵד

(יא) וַיְהִי בְצֵאת נֹפֶשֶׁה כִּי מִתָּה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶן־אוֹנִי וְאָבִיו קְרָאֵלּוּ בְנֵי־מִיָּן:

יח והנה במפק נפשה ארי מיתת (נ"י מיתא) וקרת שמה בר דוי ואבוהי קרא לה בנמיין:

יט «בן-אוני • בן צערי • בנמיין • נראה בעיני, לפי שהוא לבדו נולד בארץ כנען שהיא בנגב, כשאדם בא מארס נהרים, כמו שנאמר: "בנגב בארץ כנען", "הלוך ונסוע הנגבה" • בן מיין • בן מיין, לשון (תהלים פט) "צפון וימין אתה בראתם", לפיכך הוא מלא (דבר אחר: בנמיין, בן ימים, שנולד לעת זקנתו, ונקבט בנו"ן, כמו: (דניאל יב) "לקץ הימין") •

(יב) וַתִּמַּת רַחֵל וַתִּקְבַּר בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה הִוא בֵּית לָחֶם:

יט ומיתת רחל ואתקברת בארץ אפרת היא בית לחם:

(כ) וַיֵּצֵב וַיַּעֲקֹב מִצְבָּה עַל־קְבֻרָתָהּ הִוא מִצְבַּת קְבֻרַת־רַחֵל עַד־הַיּוֹם:

כ ואקים יעקב מצבה על קברתה היא קמת קברתא דרחל עד יומא דין:

(כא) וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וַיֵּט אֶהְלֵה מֵהַלְּאָה לַמַּגְדֵּל־עַד־רֹד:

כא ונטל ישראל ופרס משכנה מלהלא למגדלא דעדר:

(כב) וַיְהִי בִשְׁפָן יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הַחֹמָה וַיִּלְךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת־בְּלֵהָה פִּילַגֶּשׁ אֲבִיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל פּ וַיִּהְיוּ בְנֵי־יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר:

כב והנה בד שרא ישראל בארץ החומה וילך ראובן וישכב אתבלהה פילגש אביו וישמע ישראל פ ויהיו בנייעקב שנים עשר:

יט «בשפן ישראל בארץ החומה • עד שלא בא לחברון אצל יצחק, ארעהוהו כל אלה • וישכב • (שבת נה) מתוך שבלבל משכבו, מעלה עליו הכתוב פאלו שכבה. ולמה בלבל וחלל? צועזיו? שפשמתה רחל, נטל יעקב משתו שהיתה נתונה תדיר באהל רחל ולא בשאר אהלים, ונתנה באהל בלהה. בא ראובן ויתבע עלבון אמו, אמר: אם אחות אמי היתה צרה לאמי, שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי? לכך בלבל. ויהיו בנייעקב שנים עשר • מתחיל לענין ראשון, משנולד בנמיין נשלמה המטה, ומעתה ראויים להמנות, ומנאן. ורבותינו דרשו: 'למדנו בא, שפלן שוין וכלן צדיקים, שלא חטא ראובן'.

(כג) בְּנֵי לֵאָה בְּכוֹר יַעֲקֹב רְאוּבֵן וַשְׁמַעוֹן וְלוֹוִי וַיהוּדָה וַיִּשְׁשֹׁכֶר וּזְבֻלוֹן:

כג בני לאה בוכרא דיעקב ראובן ושמעון ולוי ויהודה ויששכר וזבלון:

יט «בכור יעקב • אפלו בשעת הקלקלה, קראו בכור. בכור יעקב • בכור לנחלה, בכור לעבודה, בכור למגן. ולא נתנה בכורה ליוסף אלא לענין השבטים, שנעשה לשני שבטים.

(כד) בְּנֵי רַחֵל יוֹסֵף וּבְנֵי־מִיָּן:

כד בני רחל יוסף ובנמיין:

(כה) וּבְנֵי בְלֵהָה שְׁפַחַת רַחֵל דִּן וּנְפֹתָלַי:

כה ובני בלהה שפחת רחל דין ונפתלי:

(כו) וּבְנֵי זְלֶפְחָה שְׁפַחַת לֵאָה גֵּד וְאִשֶּׁר אֵלֶּה בְּנֵי יַעֲקֹב אֲשֶׁר יָלְדָּוּ בְּפֶדֶן אֲרָם:

כו ובני זלפה שפחת לאה גד ואשר אלף בני יעקב אשר ילדלו בפדן ארם:

וַיָּבֵא יַעֲקֹב אֶל-יִצְחָק אָבִיו מִמְּרָא קְרִית הָאֲרָבֶעַ הוּא חֲבֹרֹן אֲשֶׁר-גֵּר-שָׁם אֲבֵרָהִם וַיִּצְחָק:

זֶה וּכְגוֹן בֵּית לָחֶסֶם, אָבִי עֲזָרִי, בֵּית אֵל, אִם הַצָּרָף לְהַטִּיל בּוֹ ה' א", נֹתְנָה בְּרֹאשׁ הַתְּבָה הַשְּׁנִיָּה: (שמואל א טז) "בֵּית הַלְחָמִי", (שופטים ו) "בְּעֶפְרַת אָבִי הָעֲזָרִי", (מלכים א טז) "בְּנֵה חֵיאל בֵּית הָאֱלִי".

כ"ט - מִמְּרָא • שָׁם הַמִּישׁוּר. קְרִית הָאֲרָבֶעַ • שָׁם הָעִיר. מִמְּרָא קְרִית הָאֲרָבֶעַ • אֵיל מִישׁוּר שֶׁל קְרִית אֲרָבֶעַ, וְאִם תֹּאמַר: 'הֲיָה לוֹ לְכַתֵּב מִמְּרָא הַקְּרִית אֲרָבֶעַ', בֶּן דֶּרֶךְ הַמִּקְרָא בְּכָל דְּבַר שֶׁשְּׁמוֹ כְּפוּל, כְּגוֹן

כח וַיְהִי יוֹמִי יִצְחָק מֵאֵת שָׁנָה וְשִׁמְוֹנִים שָׁנָה: כח וַיְהִי יוֹמִי יִצְחָק מֵאֵה וַתִּמְנַן שָׁנָי:

כט וַתִּנְגֵד יִצְחָק וּמִית וַתִּכְתְּבֵנִי לְעֵמָה סִיב וּשְׁבַע יוֹמִין וַקְּבְרוּ יָתָה עֲשׂו וַיַּעֲקֹב בְּנוֹהִי:

(כט) וַיִּגְוַע יִצְחָק וַיָּמָת וַיֵּאֱסֹף אֶל-עַמּוּי זָקֵן יָמִים וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ עֲשׂו וַיַּעֲקֹב בְּנוֹי:

שְׁבַעִים וְשִׁבְעִי, וְאֲרָבַע עֶשְׂרֵה עֶבֶד בְּאִשָּׁה וּבְסוֹף אֲרָבַע עֶשְׂרֵה נוֹלַד יוֹסֵף, שְׁנָאֲמַר: (לעיל ה) "וַיְהִי בְּאִשֶּׁר יָלְדָה רַחֵל אֶת יוֹסֵף וְגו'", הָרִי תִשְׁעִים וְאַחַת, וַיִּזְוַע עַד שֶׁלֹּא נִמְכַר יוֹסֵף, הָרִי מֵאֵה וְשִׁמְוֹנִים. (עוד מִפְּרֵשׁ מִן הַמִּקְרָא, מִשְׁנֵמֵכר יוֹסֵף עַד שֶׁבָא יַעֲקֹב מִצְרַיִם כ"ב שָׁנָה, שְׁנָאֲמַר: (לְקַמֵּן מֵא) "וַיִּוֹסֵף בֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְגו'", וְשִׁבְעִי שָׁנִים שְׁבַע וּשְׁנָתַיִם רַעֲב, הָרִי כ"ב, וְכַתִּיב: "וַיִּזְוַע שְׁנֵי מַגִּירֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה". נִמְצָא, יַעֲקֹב בְּמִכְרֹתוֹ שֶׁל יוֹסֵף ק"ח) •

כ"ט - וַיִּגְוַע יִצְחָק • אֵין מִקְדָּם וּמֵאַחַר בַּתּוֹרָה: מְכִירְתוֹ שֶׁל יוֹסֵף קִדְמָה לְמִיתוֹ שֶׁל יִצְחָק י"ב שָׁנָה, שְׁהָרִי כְּשֶׁנוֹלַד יַעֲקֹב הָיָה יִצְחָק בֶּן ס' שָׁנָה, שְׁנָאֲמַר: (לעיל כח) "וַיִּצְחָק בֶּן שְׁשִׁים שָׁנָה וְגו'", וַיִּצְחָק מֵת בְּשָׁנַת ק"כ לְיַעֲקֹב, אִם תּוֹצִיא שְׁשִׁים מִק"פ שָׁנָה, נִשְׁאַרוּ ק"כ, וַיִּוֹסֵף נִמְכַר בֶּן י"ז שָׁנָה, וְאוֹתָהּ שָׁנָה, שָׁנַת מֵאֵה וּשְׁמֹנֶה לְיַעֲקֹב, בְּיַצֵּד? בֶּן שְׁשִׁים וְשִׁלֹּשׁ נִתְבָּרַךְ, וְאֲרָבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה נִטְמָן בְּבֵית עֶבֶר, הָרִי

לו (א) וַאֲלֵה תִלְדוֹת עֲשׂו הוּא אָדוֹם: לו (א) וַאֲלֵה תִלְדוֹת עֲשׂו הוּא אָדוֹם:

ב עֲשׂו נָסִיב יָת נְשׁוּהִי מִבְּנַת כְּנַעַן יָת עֵדָה בַת אֵילֹן חַתָּאָה וַיָּת אֶהְלִיבְמָה בַת עֵנָה בַת צְבַעוֹן חוּאָה:

(ב) עֲשׂו לָקַח אֶת-נְשָׁיו מִבְּנוֹת כְּנַעַן אֶת-עֵדָה בַת-אֵילֹן חַתָּי וְאֶת-אֶהְלִיבְמָה בַת-עֵנָה בַת צְבַעוֹן חַתָּי:

בַּת צְבַעוֹן?! עֵנָה בְּנוֹ שֶׁל צְבַעוֹן, שְׁנָאֲמַר: "וַאֲלֵה בְּנֵי צְבַעוֹן וְאֵיהָ וְעֵנָה". מִלְּמַד שֶׁבָא צְבַעוֹן עַל כְּלָתוֹ אִשְׁת עֵנָה, וַיִּצְאָת אֶהְלִיבְמָה מִבֶּיִן שְׁנֵיהֶם, וְהוֹדִיעַךְ הַכַּתוּב שֶׁכֵּלָן בְּנֵי מִמְּזוּרוֹת הָיוּ.

כ"ט - עֵדָה בַת-אֵילֹן • הִיא בְּשֵׁמַת בַּת אֵילֹן, וְנִקְרָאת בְּשֵׁמַת עַל שְׁהִיָּתָהּ מִקְטֵרֶת בְּשָׁמִים לְעִבּוּדַת כּוֹכְבִים. אֶהְלִיבְמָה • הִיא יְהוּדִית, וְהוּא כְּנָה שְׁמָה יְהוּדִית, לֹאמַר שֶׁהִיא כּוֹפֵרֶת בְּעִבּוּדַת כּוֹכְבִים, כְּדִי לְהַטְעוֹת אֶת אָבִיו. בַּת-עֵנָה בַת-צְבַעוֹן • אִם בַּת עֵנָה, לֹא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ה עמ' 167)

בְּעֵינֵי יִצְחָק, שֶׁעֵסַק אֲזַ בַּחֲפִירַת בְּאֵרוֹת). וְכִדִּי שֶׁהִשְׁקַר וַתִּקְבַּל עוֹד יוֹתֵר, שָׁנָה גַם אֶת מְקוֹם מוֹלְדָתָהּ לְמְקוֹם מוֹלְדָתָהּ שֶׁל אִשְׁתּוֹ הַשְּׁנִיָּה – בְּשֵׁמַת בַּת אֵילֹן חַתָּי, כִּף שִׁנְרָאָה כְּאֵלוֹ לָקַח אֶת שְׁפִיתָהּ מֵאוֹתוֹ מְקוֹם.

וְהוּא כְּנָה שְׁמָה יְהוּדִית . . כְּדִי לְהַטְעוֹת אֶת אָבִיו (רש"י לו. ב) עֲשׂו קָרָא לְאִשְׁתּוֹ יְהוּדִית בַּת בְּאָרִי חַתָּי (תולדות כו, לד), וְהֵינּוּ שֶׁשָּׁנָה גַם אֶת שָׁם אָבִיהָ וְאֶת מְקוֹמוֹ. וַיֵּשׁ לֹמַר, שֶׁרָצָה לְהַסְתִּיר אֶת יְחוּסָהּ, בַּת עֵנָה בַת צְבַעוֹן, הַמְּלַמֵּד שְׁהִיָּתָהּ מִמְּזוּרַת (וְאוֹלֵי קָרָא לָהּ בַּת בְּאָרִי כְּדִי לְמַצֵּא חֵן

ג וַיָּת בְּשֵׁמַת בַּת יִשְׁמַעְאֵל אַחֹת נְבִיּוֹת: ג וַיָּת בְּשֵׁמַת בַּת יִשְׁמַעְאֵל אַחֹת נְבִיּוֹת:

אִשָּׁה, וְלִמַּד הַטְעַם מִכָּאן, לְכַךְ נִקְרָאת מְחַלַּת, שְׁנִמְחַלוּ עֲוֹנוֹתֵינוּ. אַחֹת נְבִיּוֹת • עַל שָׁם שֶׁהוּא הַשִּׁיאָה לוֹ מִשְׁמַת יִשְׁמַעְאֵל, נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ.

כ"ט - בְּשֵׁמַת בַּת-יִשְׁמַעְאֵל • וְלִהְלֵן קוֹרָא לָהּ מְחַלַּת, מְצִינּוֹ בְּאַגְדַּת מִדְרַשׁ סֵפֶר שְׁמוּאֵל: שֶׁלִּישָׁה מוֹחֵלֵן לָהֵן עֲוֹנוֹתֵיהֶם: גַּר שְׁנַתְּגִיר, וְהָעוֹלָה לְגַדְלָה וְהַנוֹשֵׂא

(ד) וַתֵּלֶד עֵדָה לַעֲשׂוֹ אֶת־אֱלִיפַז וּבְשֵׁמֹת יְלָדָה אֶת־רְעוּאֵל:

ה ואהליבמה ילידה ית יעוש וית יעלם וית קרח אלין בני עשו די אתילידו לה בארעא דקנען:

(ה) וַאֲהֵלִיבְמָה יְלָדָה אֶת־יְעוֹשׂ וְאֶת־יַעֲלָם וְאֶת־קֶרַח אֵלֶּה בְּנֵי עֲשׂוֹ אֲשֶׁר יִלְדוּלוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:

אשת עשו, שהרי הוא מנזר עם אלופי אליפז בסוף הענין (כ"ה).

כ"ה ואהליבמה ילדה וגו'. קרח זה, ממזר היה, וכן אליפז היה שפא על אשת אביו, אל אהליבמה

וידבר עשו ית נשוי וית בנוהי וית בנתה וית כל נפשת ביתה וית גיתוהי וית כל בעירה וית כל קננה די קנא בארעא דקנען ואזל לארעא אחרי מן קדם יעקב אחוהי:

(ו) וַיִּקַּח עֲשׂוֹ אֶת־נָשָׁיו וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־בְּנֹתָיו וְאֶת־כָּל־נַפְשׁוֹת בֵּיתוֹ וְאֶת־מִקְנֵהוּ וְאֶת־כָּל־בְּהֵמָתוֹ וְאֶת־כָּל־קְנָנֵוֹ אֲשֶׁר רָכַשׂ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיֵּלֶךְ אֶל־אֶרֶץ מִצְרָיִם יַעֲקֹב אָחִיו:

כ"ה וילך אל-ארץ. לגור באשר ימצא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי שיחות כרך י, עמוד 109 - מותו לקראת שבת)

פרעון גזרת "גר יהיה זרעך"

ויש לבאר: הגזרה המטלת על זרעו של יצחק היא להיות "גר גו' בארץ לא להם". היינו, שנמצא בארץ מגורו כ"גר" ולא כתושב. ועשו לא רצה בחיים ד"גר", אלא דוקא "נישב עשו בהר שעיר"; ולכן אין זה נחשב כפריעת ה"שטר חוב", וממילא אינו זוכה גם במתנת "הארץ הזאת".

מזה הוראה בעבודת כל אחד מישראל בזמן הגלות. כל זמן היותנו בגלות, עד ביאת משיח צדקנו, על האדם לדעת ולהרגיש שהוא "גר" בארץ לא לו, שלא יתישב חס-ושלום בזמן וסדר הגלות, אלא יהיה "גר" וזר לכל עניני הגלות, ויחפה בכל עת ורגע לגאלה.

ויקח עשו את נשיו . . וילך אל-ארץ מפני יעקב אחיו:
מפני יעקב אחיו - מפני שטר חוב של גזרת כי גר יהיה זרעך המוטל על זרעו של יצחק. אמר, אלף לי מכאן, אין לי חלק לא במתנה שנתנה לו הארץ הזאת, ולא בפרעון השטר (לו, ו. ובפירוש רש"י)

וצריך להבין, הלא הגזרה ד"גר יהיה זרעך" המטלת על זרעו של יצחק, היא - שיהיו גרים "בארץ לא להם", ולא בארץ מצרים דוקא (וכמו שפירש רש"י שם); אם כן הרי בזה שעשו העתיק עצמו להר שעיר שמחוץ לארץ כנען, הרי בזה גופא פרע את שטר החוב?

זארי הנה קנניהון סגי מלמטב פחדא ולא ככילת ארע תותביתוהון לסוכרא תהוון מן קדם גיתיהוון:

(ז) כִּי־הָיָה רְכוּשָׁם רַב מִשְׁבַּת יַחֲדוֹ וְלֹא יָכְלָה אֶרֶץ מְגֹרֵיהֶם לְשֵׂאת אֹתָם מִפְּנֵי מְקִנֵיהֶם:

המטל על זרעו של יצחק, אמר: אלף לי מכאן, אין לי חלק לא במתנה, שנתנה לו הארץ הזאת, ולא בפרעון השטר, ומפני הבושה שמכר בכורתו.

כ"ה ולא יכלה ארץ מגוריהם. להספיק מרעה לבהמות שלהם. ומדרש אגדה: "מפני יעקב אחיו", מפני שטר חוב של גזרת: "כי גר יהיה זרעך",

חיותיב עשו בטורא דשעיר עשו הוא אדום:

(ח) וַיֵּשֶׁב עֲשׂוֹ בְּהַר שְׁעִיר עֲשׂוֹ הוּא אָדוּם:

טואלין תולדת עשו אבהוון דאדומאי בטורא דשעיר:

(ט) וְאֵלֶּה תֵּלְדוֹת עֲשׂוֹ אָבִי אָדוּם בְּהַר שְׁעִיר:

כ"ה ואלה. התולדות שהולידו בניו משהלך לשעיר.

י אלין שמכת בני עשו אליפז בר עדה אתמ עשו רעואל בר בשמת אתמ עשו:

(י) אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־עֲשׂוֹ אֱלִיפַז בֶּן־עֵדָה אֲשֶׁת עֲשׂוֹ רְעוּאֵל בֶּן־בְּשֵׁמֹת אֲשֶׁת עֲשׂוֹ:

(יא) ויהיו בני אליפז תימן אומר צפו וגעתם וקנו: יא ויהו בני אליפז תימן אומר צפו וגעתם וקנו:

(יב) ותמנע היתה פילגש לאליפז בן-עשו ותלד לאליפז את-עמלק אלה בני עדה אשת עשו: יב ותמנע היתה פילגש לאליפז בן-עשו ותלד לאליפז את-עמלק אלה בני עדה אשת עשו:

כט"א ותמנע היתה פילגש להודיע גדלתו של אברהם, כמה היו תאבים לידבק בזרעו: תמנע זו, בת אלופים היתה, שנאמר: "ואחות לוטן תמנע", ולוטן מאלופי יושבי שעיר היתה, מן החורים שישבו בה לפנים. אמרה: 'איני זוכה להנשא לך, הלואי

(יג) ואלה בני רעואל נחת וזרח שמה ומוזה אלה היו בני בשמת אשת עשו: יג ואלה בני רעואל נחת וזרח שמה ומוזה אלה היו בני בשמת אשת עשו:

(יד) ואלה היו בני אהליבמה בת-ענה בת-צבעון אשת עשו ותלד לעשו את-יעוש ואת-יעלם ואת-קרח: יד ואלה היו בני אהליבמה בת-ענה בת-צבעון אשת עשו ותלד לעשו את-יעוש ואת-יעלם ואת-קרח:

(טו) אלה אלופי בני-עשו בני אליפז בכור עשו אלוף תימן אלוף אומר אלוף צפו אלוף קנו: כט"א אלה אלופי בני-עשו • ראשי משפחות.

(טז) אלוף קרח אלוף געתם אלוף עמלק אלה אלופי אליפז בארץ אדום אלה בני עדה: טז רבא קרח רבא געתם רבא עמלק אלין רברבי דאליפז בארעא דאדום אלין בני עדה:

(יז) ואלה בני רעואל בן-עשו אלוף נחת אלוף זרח אלוף שמה אלוף מוזה אלה אלופי רעואל בארץ אדום אלה בני בשמת אשת עשו: יז ואלה בני רעואל בן-עשו רבא נחת רבא זרח רבא שמה רבא מוזה אלין רברבי רעואל בארעא (ד)אדום אלין בני בשמת אמת עשו:

(יח) ואלה בני אהליבמה אשת עשו אלוף יעוש אלוף יעלם אלוף קרח אלה אלופי אהליבמה בת-ענה אשת עשו: יח ואלה בני אהליבמה אמת עשו רבא יעוש רבא יעלם רבא קרח אלין רברבי אהליבמה בת-ענה אמת עשו:

(יט) אלה בני-עשו ואלה אלופיהם הוא אדום: יט אלין בני עשו ואלין רברבניהון הוא אדום:

◆ שבת קודש י"ז כסלו ◆

כ אליו בני שְׁעִיר חוֹרָאָה יִתְּבִי דְאַרְעָא לוֹטֵן
 וְשׁוֹבֵל וְצִבְעוֹן וְעֵנָה:
 (כ) אֵלֶּה בְּנֵי־שְׁעִיר הַחֹרִי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ לוֹטֵן וְשׁוֹבֵל
 וְצִבְעוֹן וְעֵנָה:

כ"י • יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ • שְׁהִיו יוֹשְׁבֵיהָ קִדְּם שְׂבָא עֲשׂו
 לְשֵׁם. וּרְבוּתֵינוּ דְרָשׁוּ (שבת פ"ח) שְׁהִיו בְּקִיאיִן בְּיִשׁוּבָה
 שֶׁל אָרֶץ: מְלֵא קִנְיָה זֶה לְזִיתִים, מְלֵא קִנְיָה זֶה לְגַפְנִים,
 שְׁהִיו טוֹעֲמִין הַעֵפֶר וַיִּדְעִין אִי זוֹ נְטִיעָה רְאוּיָה לָהּ.

כ"א וְדִשׁוֹן וְאַצֵּר וְדִישׁוֹן אֵלֶיךָ בְּרַבְרֵי חוֹרָאָה
 בְּנֵי שְׁעִיר בְּאַרְעָא דְאַדוּם:
 (כ"א) וְדִשׁוֹן וְאַצֵּר וְדִישׁוֹן אֵלֶּה אֲלוֹפֵי הַחֹרִי בְּנֵי שְׁעִיר
 בְּאַרְעַיִם אֲדוּם:

כ"ב וַיְהִי בְּנֵי־לוֹטֵן חֲרִי וְהִימִם וְאַחֹת לוֹטֵן תְּמַנְעַע:
 דְלוֹטֵן תְּמַנְעַע:
 (כ"ב) וַיְהִי בְּנֵי־לוֹטֵן חֲרִי וְהִימִם וְאַחֹת לוֹטֵן תְּמַנְעַע:

כ"ג וְאֵלֶיךָ בְּנֵי שׁוֹבֵל עֲלוֹן וּמְנַחַת וְעִיבֵל שְׁפוּ וְאוֹנָם:
 וְאוֹנָם:
 (כ"ג) וְאֵלֶּה בְּנֵי שׁוֹבֵל עֲלוֹן וּמְנַחַת וְעִיבֵל שְׁפוּ וְאוֹנָם:

כ"ד וְאֵלֶיךָ בְּנֵי צִבְעוֹן וְאֵיָה וְעֵנָה הוּא עֵנָה אֲשֶׁר
 אֲשַׁפֵּחַ יָת גְּבִרְיָא בְּמִדְבָּרָא פֶּד הָהּ רַעֲי יָת
 חֲמִרְיָא לְצִבְעוֹן אֲבוּיָה:
 (כ"ד) וְאֵלֶּה בְּנֵי־צִבְעוֹן וְאֵיָה וְעֵנָה הוּא עֵנָה אֲשֶׁר
 מְצָא אֶת־הִימִם בְּמִדְבָּר בְּרַעֲתוֹ אֶת־הַחֲמִרִים
 לְצִבְעוֹן אֲבוּיָה:

כ"ה וְאֵיָה וְעֵנָה • וַי'ו יְתַרְהּ, וְהוּא כְּמוֹ אֵיָה וְעֵנָה,
 וְהַרְבֵּה יֵשׁ בְּמִקְרָא: (דניאל ח) "תַּת וְקִדְּשׁ וְצִבְא מִרְמָס",
 (תהלים ע"ו) "נִרְדָּם וְרָכַב וְסוּס". הוּא עֵנָה • הָאָמּוּר
 לְמַעְלָה, שֶׁהוּא אֲחִיו שֶׁל צִבְעוֹן, וְכֵאן הוּא קוֹרָא
 אוֹתוֹ בְּנוֹ, מְלַמֵּד שְׂבָא צִבְעוֹן עַל אִמּוֹ וְהוֹלִיד אֶת
 עֵנָה. אֶת־הִימִם • פְּרָדִים, הַרְבִּיעַ חֲמוֹר עַל סוּס
 וְנָקְבָה וְלִדְהָ פֶּרֶד, וְהוּא הִיָּה מְמוֹר וְהִבִּיא פְּסוּלִין
 לְעוֹלָם (פסחים נ"ד). וְלָמָּה נִקְרָא שְׂמִם "יָמָם"? שְׂאִימָתָן
 מְשַׁלֵּת עַל הַבְּרִיּוֹת, דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינְא: מִיָּמֵי לֹא
 שְׂאֵלֵנִי אָדָם עַל מַכַּת פְּרָדָה לְבָנָה וְחִיָּה (חולין ז) (וְהָא
 קָא חֲוִינָן דְּחִיָּה? אַל תִּקְרִי וְחִיָּה, אֲלֵא וְחִיָּה, כִּי הַמְּכָה לֹא תִּתְרַפֵּא לְעוֹלָם,
 בְּרִשׁ"י ש"ז). וְלֹא הִזְקַק לְכַתֵּב לָנוּ מִשְׁפָּחוֹת הַחֹרִי, אֲלֵא
 מִפְּנֵי תְּמַנְעַע וְלְהוֹדִיעַ גְּדֻלַּת אֲבָרְהָם, כְּמוֹ שֶׁפִּרְשֵׁתִי
 לְמַעְלָה.

כ"ה וְאֵלֶיךָ בְּנֵי עֵנָה דִשׁוֹן וְאַהֲלִיבְמָה בְּתֵעֵנָה:
 (כ"ה) וְאֵלֶּה בְּנֵי־עֵנָה דִשׁוֹן וְאַהֲלִיבְמָה בְּתֵעֵנָה:

כ"ו וְאֵלֶיךָ בְּנֵי דִישׁוֹן חֲמוֹר וְאַשְׁבוּ וַיְתַרְוּ וְכַרְוּ:
 (כ"ו) וְאֵלֶּה בְּנֵי דִישׁוֹן חֲמוֹר וְאַשְׁבוּ וַיְתַרְוּ וְכַרְוּ:

כ"ז אֵלֶּה בְּנֵי־אַצֵּר בְּלָהוּ וְזַעֲוֹן וְעִקּוֹן:
 (כ"ז) אֵלֶּה בְּנֵי־אַצֵּר בְּלָהוּ וְזַעֲוֹן וְעִקּוֹן:

כ"ח אֵלֶּה בְּנֵי־דִישׁוֹן עוֹץ וְאַרְוֹן:
 (כ"ח) אֵלֶּה בְּנֵי־דִישׁוֹן עוֹץ וְאַרְוֹן:

כ"ט אֵלֶּה אֲלוֹפֵי הַחֹרִי אֲלוֹף לוֹטֵן אֲלוֹף שׁוֹבֵל אֲלוֹף
 צִבְעוֹן אֲלוֹף עֵנָה:
 (כ"ט) אֵלֶּה אֲלוֹפֵי הַחֹרִי אֲלוֹף לוֹטֵן אֲלוֹף שׁוֹבֵל אֲלוֹף
 צִבְעוֹן אֲלוֹף עֵנָה:

ל' רַבָּא דִשׁוֹן רַבָּא אֲצֵר רַבָּא דִישׁוֹן אֵלֶיךָ
 בְּרַבְרֵי חוֹרָאָה לְרַבְרַבְנֵיהוֹן בְּאַרְעָא דְשְׁעִיר:
 (ל) אֲלוֹף דִישׁוֹן אֲצֵר אֲלוֹף דִישׁוֹן אֵלֶּה אֲלוֹפֵי
 הַחֹרִי לְאֲלִפֵּיהֶם בְּאַרְעַיִם שְׁעִיר:

(לא) וְאֵלֶּה הַמַּלְכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדָוִם לִפְנֵי מֶלֶךְ-מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

וְהוֹשֵׁפֹט, וּבִימֵי יוֹרָם בְּנוֹ כְּתִיב: (מלכים ב ח) "בְּזַמְיוֹ פִּשְׁעֵי אֲדָוִם מִתַּחַת יַד יְהוּדָה וַיִּמְלִיכוּ עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ", וּבִימֵי שְׁאוּל כְּתִיב: "אִין מֶלֶךְ בְּאֲדָוִם נֹצֵב מֶלֶךְ".

כ"י - וְאֵלֶּה הַמַּלְכִים וְגו' • שְׁמֹנֶה הֵיוּ, וּבְנִגְדָן הָעֵמִיד יַעֲקֹב וּבִטְל מַלְכוּת עֶשָׂו בִּימֵיהֶם, וְאֵלוֹ הֵן: שְׁאוּל וְאִישׁ בִּשְׁת, דָּוִד וְשְׁלֹמֹה, רְחַבְעָם, אַבְיָה, אָסָא,

~ נקודות משיחות קודש ~ (153 עמ' תשמ"ח א עמ' 153)

וּמִתְרַן, שְׁבַסְרֵהֶפֶל הֵיוּ רַב שְׁמוֹנֶה, וְכֹאֲשֶׁר הָעֵמִיד יַעֲקֹב אֶת שְׁמוֹנֶת הַמַּלְכִים שְׁלוֹ בְּטַל מַלְכוּת עֶשָׂו - אֲדָוִם הָיָה מִשְׁעַבְד לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל. זֶהוּ שְׂדֵיגַת הַפְּתוּב "לִפְנֵי מֶלֶךְ מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל", שֶׁהֵרִי מִיַּד כְּשֶׁהָעֵמִיד יַעֲקֹב אֶת מַלְכֵי בְּטַל אֶת מַלְכוּת עֶשָׂו.

שְׁמוֹנֶה הֵיוּ, וּבְנִגְדָן הָעֵמִיד יַעֲקֹב וּבִטְל מַלְכוּת עֶשָׂו בִּימֵיהֶם (רש"י לו, לא) לְרַש"י הַקְּשָׁה: יַצְחָק הָרִי בְּרַף אֶת יַעֲקֹב בְּרַפְת הוּהוּ גְבִיר לְאֶחִיו, וְלַעֲשֹׂו אָמַר וְאֶת אֶחִיו תַּעֲבֹד, וְאֵלוֹ כָּאֵן מְסַפֵּר שְׁאֲדָוִם קִיָּמָה מַלְכוּת בְּפָנָי עֲצָמָה (בְּמִקּוֹם לַעֲבֹד אֶת יַעֲקֹב), וְאַף קָדְמָה לְמַלְכוּת יִשְׂרָאֵל.

(לב) וַיִּמְלֹךְ בְּאֲדָוִם בְּלַע בֶּן-פְּעוֹר וְשֵׁם עִירוֹ דִּנְהָבָה:

(לג) וַיָּמָת בְּלַע וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו יוֹבָב בֶּן-זֶרַח מִבְּצֻרָה:

לֵב וּמֶלֶךְ בְּאֲדָוִם בְּלַע בֶּן פְּעוֹר וְשֵׁם קְרָתָהּ דִּנְהָבָה:
לֵב וּמִית בְּלַע וּמֶלֶךְ תַּחֲתוֹהִי יוֹבָב בֶּן זֶרַח מִבְּצֻרָה:
שְׁהָעֵמִידָה מֶלֶךְ לְאֲדָוִם, עֲתִידָה לְלַקּוֹת עַמָּהֶם, שְׁנֶאֱמַר: (שעיה לה) "כִּי זָבַח לַה' בְּבְצֻרָה".

כ"י - יוֹבָב בֶּן-זֶרַח מִבְּצֻרָה • בְּצֻרָה מַעְרִי מוֹאָב הִיא, שְׁנֶאֱמַר: (ירמיה מח) "וְעַל-קְרִיּוֹת וְעַל-בְּצֻרָה וְגו'". וְלִפִּי

(לד) וַיָּמָת יוֹבָב וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו חֲשָׁם מֵאֶרֶץ הַתִּימָנִי:

(לה) וַיָּמָת חֲשָׁם וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו הַדָּד בֶּן-בְּרֹד הַמִּכָּה אֶת-מִדְיָן בְּשֻׁדָה מוֹאָב וְשֵׁם עִירוֹ עֹוִית:

לֵב וּמִית יוֹבָב וּמֶלֶךְ תַּחֲתוֹהִי חֲשָׁם מֵאֶרֶץ דְּרוֹמָא:
לֵב וּמִית חֲשָׁם וּמֶלֶךְ תַּחֲתוֹהִי הַדָּד בֶּן בְּרֹד דְּקֻטִיל יַת מִדְיָנָי בְּחַקְלָא דְמוֹאָב וְשֵׁם קְרָתָהּ עֹוִית:

כ"י - הַמִּכָּה אֶת-מִדְיָן בְּשֻׁדָה מוֹאָב • שְׁבָא מִדְיָן עַל מוֹאָב לְמַלְחָמָה, וְהַלָּךְ מֶלֶךְ אֲדָוִם לַעֲזֹר אֶת מוֹאָב,

(לו) וַיָּמָת הַדָּד וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו שְׁמֹלָה מִמִּשְׁרָקָה:

(לז) וַיָּמָת שְׁמֹלָה וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו שְׁאוּל מִרְחֹבֹת הַנְּהָר:

לֵב וּמִית הַדָּד וּמֶלֶךְ תַּחֲתוֹהִי שְׁמֹלָה מִמִּשְׁרָקָה:
לֵב וּמִית שְׁמֹלָה וּמֶלֶךְ תַּחֲתוֹהִי שְׁאוּל מִרְחֹבֵי דְעַל פְּרָת:

כ"י - הַמִּכָּה אֶת-מִדְיָן בְּשֻׁדָה מוֹאָב • שְׁבָא מִדְיָן עַל מוֹאָב לְמַלְחָמָה, וְהַלָּךְ מֶלֶךְ אֲדָוִם לַעֲזֹר אֶת מוֹאָב,

(לח) וַיָּמָת שְׁאוּל וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו בְּעַל חֲנָן בֶּן-עֲכָבוֹר:

(לט) וַיָּמָת בְּעַל חֲנָן בֶּן-עֲכָבוֹר וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו הַדָּר וְשֵׁם עִירוֹ פְּעוֹ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מְהִיטְבָּאֵל בַּת-מִטְרָד:

לֵב וּמִית שְׁאוּל וּמֶלֶךְ תַּחֲתוֹהִי בְעַל חֲנָן בֶּן עֲכָבוֹר:
לֵב וּמִית בְּעַל חֲנָן בֶּן עֲכָבוֹר וּמֶלֶךְ תַּחֲתוֹהִי הַדָּר וְשֵׁם קְרָתָהּ פְּעוֹ וְשֵׁם אִתָּתָהּ מְהִיטְבָּאֵל בַּת מִטְרָד בַּת מִצְרָף דְהֶבָא:

כ"י - הַמִּכָּה אֶת-מִדְיָן בְּשֻׁדָה מוֹאָב • שְׁבָא מִדְיָן עַל מוֹאָב לְמַלְחָמָה, וְהַלָּךְ מֶלֶךְ אֲדָוִם לַעֲזֹר אֶת מוֹאָב,

בַּת מִי זְהָב:

כ"י - בַּת מִי זְהָב • מֵהוּ זְהָב? עֲשִׂיר הִיָּה, וְאִין זְהָב חֲשׂוֹב בְּעִינָיו לְכֹלוֹם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ממאמר י"ט כסלו התשכ"ו)

<p>מִבְּחִינָה שְׁלֹמֵעֵלָה מ'תוהו' ו'תיקון', שְׁעַל־יְדִיזָה נַעֲשֶׂה הַבִּירור ד'תוהו' שִׁיתָאֶחָד עִם 'תיקון'.</p>	<p>אֵיתָא בְּקִבְלָה שְׁבַתִּיבַת מְהִיטְבָּאֵל יֵשׁ אוֹתִיּוֹת מ"ה, וְיִטְבָּאֵל בְּגִימְטְרִיא ב"ו. וְהוּא עֲנִין יְחוּד מ"ה וּב"ו, דְּהִינּוּ הַמְבַרֵר וְהַמְתַּבְרֵר, 'תיקון' ו'תוהו', שְׁזָהוּ עַל־יְדֵי הַמְשַׁכָּה</p>
---	--

<p>מ'ואלין שְׁמַתָּה רַבְרַבִּי עֲשׂו לְזַרְעֵיהוֹן לְאַתְרֵיהוֹן בְּשִׁמְתָהוֹן רַבָּא תַמְנַע רַבָּא עֲלֵהָ רַבָּא יַתָּת:</p>	<p>(מ) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת אֱלֹהֵי עֲשׂו לְמִשְׁפַּחְתָּם לְמִקְמַתָּם בְּשִׁמְתָּם אֱלֹהֵי תַמְנַע אֱלֹהֵי עֲלֵהָ אֱלֹהֵי יַתָּת:</p>
--	---

<p>וְכֵן מְפָרֵשׁ ב'דְּבָרֵי הַיָּמִים': "וַיִּמַּת הָדָר, וַיְהִיֹּו אֱלֹהֵי אָדָם אֱלֹהֵי תַמְנַע וְגו'".</p>	<p>כִּי־יֵי וְאֵלֶּה שְׁמוֹת אֱלֹהֵי עֲשׂו • שְׁנַקְרָאוּ עַל שֵׁם מְדִינוֹתֵיהֶם לְאַחַר שְׁמַת הָדָר וּפְסָקָה מֵהֶם מַלְכוּת. וְהָרָאשׁוּנִים, הַנּוֹזְפִים לְמַעְלָה, הֵם שְׁמוֹת תּוֹלְדוֹתָם,</p>
---	---

מא רַבָּא אֶהְלִיבְמָה רַבָּא אֵלֶּה רַבָּא פִּינָן: (מא) אֱלֹהֵי אֶהְלִיבְמָה אֱלֹהֵי אֵלֶּה אֱלֹהֵי פִּינָן:

מב רַבָּא קַנְזוּ רַבָּא תִימָן רַבָּא מְבַצָּר: (מב) אֱלֹהֵי קַנְזוּ אֱלֹהֵי תִימָן אֱלֹהֵי מְבַצָּר:

<p>מג רַבָּא מְגַדִּיאֵל רַבָּא עִירָם אֱלִין רַבְרַבִּי אָדָם לְמוֹתְבַנְהוֹן בְּאַרְעָא אַחְסַנְתְּהוֹן הוּא עֲשׂו אַבְוֵהוֹן דְּאָדוּמָאִי: פ פ פ</p>	<p>(מג) אֱלֹהֵי מְגַדִּיאֵל אֱלֹהֵי עִירָם אֵלֶּה וְ אֱלֹהֵי אָדָם לְמוֹשַׁבְתָּם בְּאַרְצָא אַחְזָתָם הוּא עֲשׂו אַבִּי אָדָם:</p>
--	---

כִּי־יֵי מְגַדִּיאֵל • הִיא רוּמִי:

פפפ קנ"ד פסוקים. קליט"ה סימן. חסלת פרשת וישלח

הפמרה לפרשת וישלח לשמו"ת ולקריאה בציבור נרפסה בעמ' רעד

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום חמישי עמוד ב

<p>17 ומתה בדרך, פטור השואל, כיון ששלחה על פי ציווי המשאיל
 18 והרי זה כאילו החזירה. ואם השואל שלח את הבהמה מדעת
 19 עצמו חייב.
 20 אָמַר רַבְרַבִּי בְּרַבִּי פָּפָא, אָמַר רַב חֲסָדָא, לֹא שָׁנוּ שאם השואל שלח
 21 את הבהמה מדעת עצמו חייב, אֵלֶּה באופן שְׁהַחְזִירָה השואל
 22 למשאיל בְּתוֹךְ יָמֵי שְׁאִילָתָהּ – קודם שנגמר הזמן שהשאיל לו את
 23 הבהמה, כגון שהשאילה לו לשלושים יום והחזירה לו לאחר
 24 עשרים ותשעה ימים. אֵלֶּה אם החזיר אותה השואל לְאַחַר שנגמרו
 25 יָמֵי שְׁאִילָתָהּ, פְּטוּר אפילו אם שלחה מדעת עצמו, שלאחר
 26 שנגמרו ימי השאלה אינו חייב בשמירה כלל. ואפילו אם לא
 27 שלחה, אלא מתה בביתו לאחר הזמן, פטור.
 28 מְתִיב רַב נַחְמָן בְּרַבִּי פָּפָא עַל רַפְרָם מִמְשַׁנְתֵּינּוּ, וְכֹלָן – כֵּל הַאֲמוּנִים
 29 שְׁאִמְרוּ לְבַעַל הַחֶפֶץ טוֹל אֶת הַחֶפֶץ שְׁלֹךְ וְאַחַר כֵּךְ הִבָּא אֶת מְעוֹת
 30 הַתִּיקוֹן, נַעֲשִׂים בַּמִּירָה זֶה שׁוֹמֵר הַנֶּחֱסֵי. וּמִשְׁמַע שְׁדוּקָא אִם אָמַר
 31 הַאֲמוּן כֵּךְ נַעֲשֶׂה שׁוֹמֵר חִינֵם, מִשׁוּם שְׁהוֹדִיעַ שאינו רוצה לשמור
 32 עור על החפץ,</p> | <p>1 אבל בשוכר לא קיימת טברא זו.
 2 תירוץ נוסף: אִיבְעִית אִימָא, בְּמַחְלִיף – כפי שהחליף רַבָּה בְּרַבִּי אַבְוֵה
 3 את השיטות בברייתא, וְתַנִּי – ושנה, שׁוֹכֵר בִּיצֵד מְשַׁלֵּם, רַבִּי מְאִיר
 4 אֹמֵר בְּשׁוֹמֵר שָׂכָר, רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר בְּשׁוֹמֵר הַנֶּחֱסֵי. ואם כן משנתינו
 5 שסברה שהוא שומר שכר היא כרבי מאיר ולא כרבי יהודה, ודי
 6 בכך, שסתם משנה רבי מאיר היא:
 7 שנינו במשנה: וְכֹלָן שְׁאִמְרוּ 'טוֹל אֶת שְׁלֹךְ וְהִבָּא מְעוֹת', שׁוֹמֵר הַנֶּחֱסֵי:
 8 הגמרא מקשה מהמשנה על מימרא של רפרם בר פפא: תַּנֵּן הַתָּם
 9 (לקמן צה): אדם שביקש מחבירו שישאיל לו בהמה, וְאָמַר לוֹ
 10 הַשׁוֹאֵל לְמִשְׁאִיל, 'שְׁלַח לִי אֶת הַבְּהֵמָה בִּיד עַבְדְּךָ אוֹ בִיד שְׁלֹחְךָ,
 11 וְשְׁלַחָה לְמִשְׁאִיל כְּמוֹ שְׁהוּרָה לוֹ, וְיַתְתָּה הַבְּהֵמָה כְּדַרְכָּה בְּדֶרֶךְ,
 12 קודם שנכנסה לבית השואל, תְּחִיב השואל באונסים. שכיון
 13 שהמשאיל מסר את הבהמה על פי ציוויו, נכנסה הבהמה לרשותו
 14 והתחייב בשמירתה. ואם השואל לא אמר למשאיל לשלוח, אלא
 15 שלחה מדעת עצמו, פטור השואל. וְכֵן הַדִּין בְּשִׁעֲשֶׂה שְׁמִיחָה
 16 השואל למשאיל. שאם המשאיל אמר לשואל לשלוח את הבהמה</p> |
|---|---|

שיעורי תהלים לשבוע פרשת וישלח

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום ראשון - י"א כסלו מפרק ס עד סוף פרק סה</p>	<p>יום רביעי - י"ד כסלו מפרק עב עד סוף פרק עו</p>
<p>יום שני - י"ב כסלו מפרק סו עד סוף פרק סח</p>	<p>יום חמישי - ט"ו כסלו מפרק עז עד סוף פרק עח</p>
<p>יום שלישי - י"ג כסלו מפרק סט עד סוף פרק עא</p>	<p>יום שישי - ט"ז כסלו מפרק עט עד סוף פרק פב</p>
<p>שבת קודש - י"ז כסלו פרק כ מפרק פג עד סוף פרק פו</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטול תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכך היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"א כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 316, והמעם משום רחב"ד... עד עמ' 316, וגמרא.

37 העלינות בספירות עולם זה, וזו מלכות, התחונה בספירות
38 עולם זה, וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן - "חב"ד דבריאה יצירה", הן מקור
39 לְחֻמְהַ־בִּינַה־דְעַת דְּבְרִיאָה יצירה של חֲבִינֹת נֶפֶשׁ רוּחַ
40 שֶׁהֵן מְלַאכִים - כיצד, איפוא, אומרים אנו לעיל, שאי אפשר
41 ל"מלכות דבריאה יצירה"

42 דנשמה, להיות מקור
43 לנבראים - בשעה
44 ש"חב"ד דבריאה יצירה"
45 דנשמה, שהיא למעלה
46 מעלה ממנה, היא מקור
47 לנבראים? לא קשה מיד,
48 - לא קשה כלל, דְּבִאֲמַת
49 הַמְלָאכִים וְהַנְשָׁמוֹת -
50 המתהווים מ"חב"ד
51 דבריאה יצירה", אֵינֶן
52 אֵלָא מְטִיפָה הַנְּשָׁמָה
53 מְחַכְמָה־בִּינַה־דְעַת
54 דְנֶשְׁמָה ל"יסוד וְעִיר־
55 אֲנָפִין", וְנִתֵּן - ונמשך
56 ל"נוקבא", - ל"מלכות",
57 וּמִשָּׁם יצאו - המלאכים
58 והנשמות, בְּכַחֲנֵת
59 "לידה". - שנולדה
60 מציאות חדשה, הרי שאין
61 זה התפשטות של חב"ד
62 כפי שהדבר הוא בהלכות,

63 שמהתפשטות כזו אי־אפשר באמת שיהיה מקור לנבראים, כי
64 אם באופן של טיפה ולידה, יכול להיות מחב"ד דבריאה יצירה,
65 אפילו של נשמה, ענין של נבראים, כִּי אֵף אִם תִּמְצֵי לומר
66 שְׁנִבְרָאוּ מְהֵרָת הַכֹּלִים דְּנוֹקְבָא - "מלכות" דְאֲצִילוֹת, הֲרִי
67 הֵם תְּיֻדָּדִים - בבריאה־יצירה־עשיה, וְנֶעֱשִׂים נֶשְׁמָה. -
68 לבריאה־יצירה־עשיה. אֲבָל עֲצָמוֹת חֻמְהַ־בִּינַה־דְעַת
69 דְנֶשְׁמָה מִתְפַּשֵּׁט בְּו' קִצּוֹת דְעִיר־אֲנָפִין וְנוֹקְבָא, וְשֵׁם הֵם
70 שִׂיטָא - ששה סְדְרֵי מְשָׁנָה וְנוֹקְבָא. - ענין ההלכות של תורה,
71 הרי, שעצמות חב"ד באה דוקא בהלכות של תורה שהיא
72 אלקות, ותורה באה בכחינת נשמה שהיא אלקות.

1 וְהַמְעַם, - מדוע גם אחרי שהארת "חכמה עלאה" ירדה
2 ב"עשיה", היא עדיין למעלה גם מ"חב"ד דעשיה" של בחינת
3 הנשמה? - מִשּׁוּם דְּחֻמְהַ־בִּינַה־דְעַת דְעִשְׂיָה דְּבַחֲנֵת נֶשְׁמָה
4 הוּא מְקוֹר הַחִיּוֹת דְּחֻמְהַ־בִּינַה־דְעַת דְנֶפֶשׁ רוּחַ
5 וְתוֹלְדוֹתֶיהֶן, - של נפש
6 רוּחַ, וְהַתְהוּוֹתֵן מֵאִין לִישׁ
7 עַם תוֹלְדוֹתֶיהֶן, עַד סוֹף
8 הָעִשְׂיָה, הִיא הָאָרֶץ וְכָל
9 צְבָאָה. - הרי, ש"חב"ד
10 דעשיה" של הנשמה, היא
11 מקור לנבראים. אֲבָל
12 חֻמְהַ־בִּינַה־דְעַת
13 דְהַלְכוֹת בְּמַעֲמִיהֶן
14 שְׂבִמְלָכוֹת דְּבְרִיאָה
15 וְיִצְרָה, - המקום
16 והמדריגה של ההלכות
17 וטעמיהן - שם אין "חב"ד"
18 אלו מקור לנבראים, כִּי
19 אם - עֲנִיֵן הַחֻמְהַ -
20 שבהן, הִיא בְּתַקְוֵן
21 פְּרָצוּפֵי הָאֲצִילוֹת, שְׂבִתָּן
22 - בפרצופים של
23 "אצילות", תְּלוּיֵן כָּל
24 מַעֲמֵי הַמְצוֹת, מְצוֹת־
25 עֵשָׂה בְּה' חֲסָדִים, - של
26 "ז"א דאצילות", וּמְצוֹת

27 לְאִתְעֵשָׂה בְּה' גְבוּרוֹת. - של "ז"א דאצילות", וּמִשּׁוּם הֲכִי -
28 ולכן, נְמוּי, - גַּם בְּשִׁירְדוֹ לְהַתְלַבֵּשׁ בְּנוֹבְרָאִים, - כשטעמי
29 ההלכות, שבעצם הם הפרצופים של "אצילות" - ירדו להיות
30 טעמים של הלכות לנבראים, הֵן בְּמְלָכוֹת דְּבְרִיאָה וְיִצְרָה
31 דְּבַחֲנֵת נֶשְׁמָה דְּוֹקָא, - שנשמה היא אלקות, שְׁהוּא - הנשמה
32 היא מְכַלִּים דְאֲצִילוֹת, - ל' הכלים של "זו"ן דאצילות" נעשים
33 נשמה ל"בי"ע", וְלֹא בְּכַחֲנֵת נֶפֶשׁ רוּחַ. - והן לא התלבשו
34 בבחינת רוּחַ וּנְפֶשׁ שֶׁהֵן "נברא". וְאֵף דְּחֻמְהַ־בִּינַה־דְעַת
35 דְּבְרִיאָה יצירה דְּבַחֲנֵת נֶשְׁמָה, שְׁנִבְהָה מֵאֵד מְעַלְתָּן עַל
36 בְּחִינַת מְלָכוֹת דְּבְרִיאָה יצירה דְנֶשְׁמָה, - שכן, זו חב"ד,

יום שני י"ב כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 316, ומ"ש בע"ח... עד עמ' קנט, וכו' וד"ל:

77 נֶשְׁמָה, וְעַל־יְדֵי הַתּוֹרָה
78 - נעשה לְבוֹשׁ רוּחַ דְרוּחַ
79 דְיִצְרָה עַל־יְדֵי מְשָׁנָה, -
80 עַל־יְדֵי לִמּוּד הַמְשָׁנָה

73 וְמָה שְׂבִתוֹב בְּעִין
74 (וְשַׁעַר) 54 וּמִ"שׁ בַּע"ח (ושער היחודים) שַׁע"י הַכוּוּנָה נַעֲשָׂה
75 הַיְחוּדִים 55) שַׁעֲלֵי־יְדֵי 20 לְבוֹשׁ נֶשְׁמָה וְעַ"י הַתּוֹרָה לְבוֹשׁ רוּחַ דְרוּחַ עַ"י מְשָׁנָה
76 הַכְּוִנָה נַעֲשָׂה לְבוֹשׁ 21 דִּיצִי' רוּחַ דְנֶשְׁמָה דְבְרִיאָה עַ"י הַנְּמוּי' ל' דְהִינּוּ דוֹקָא

1 חכמה 'סתומה', ד' אריץ אנפין, - מ' חכמה" שבכתה, שבו - 47
 2 ב' אריץ אנפין" מל'ש אור אין'סוף ברוך'הוא, ונמצא שאור
 3 אין'סוף, הוא שם ה', שוכן ברוח דבריאה יצירה עשיה,
 4 במקרא ומשנה ותלמוד, וכשהאדם לומד - מקרא, או משנה,
 5 או תלמוד, ממשך אור
 6 אין'סוף ברוך'הוא
 7 בעולם הזה להיות נכלל
 8 ונכלל באורו ותבונה, כי
 9 זה כל האדם⁵⁶. - כל
 10 תכלית האדם היא להביא
 11 את העולם להיות נכלל
 12 ובטל באורו יתברך, דבר
 13 הנעשה על-ידי לימוד
 14 התורה, וזאת היתה
 15 עבודת רבי שמעון בן
 16 יוחאי וכל התנאים
 17 ואמוראים - שעסקו
 18 בנגלה, - דתורה,
 19 להמשיך אורו ותבונה, -
 20 בעולם, ולברך ברוחי -
 21 קליפת נגה כל משך זמן
 22 הגלות דש'לטא אילנא -
 23 כשולט האילן דטוב
 24 ורע, - חיות העולם היא
 25 מקליפת "נוגה" המעורבת
 26 טוב ורע, כמו שכתוב:⁵⁷
 27 "עת אשר שלט האדם -
 28 בליעל של קליפה, באדם
 29 - של קדושה, כו", -
 30 שזה כפי סיום הפסוק
 31 "לרע לו, כדי לברר
 32 ולהעלות ניצוצות
 33 הקדושה הנמצאים
 34 ב'אדם בליעל" - בקליפת "נוגה", כי זהו תכלית
 35 ההשתלשלות - של העולמות, שירד העליון למטה -
 36 שהקב"ה ירד ויתגלה בעולם, ויהיה לו דירה בתחתונים, כדי
 37 להעלותו למתנו - להיות אחד באחד. - שה"אחד" של "יחודא
 38 תתאה", של עולמות בריאה יצירה עשיה, יהיה כמו ה"אחד"
 39 של "יחודא עלאה". מה שאין כן עבודת המלאכים דחילו
 40 ודחילו - יראה ואהבה שכליים, אינה בבחינת המשכה כלל
 41 וכלל, - שעל-ידי זה יומשך אלקות בעולם, רק הסתלקות כו'.
 42 - שהם עומדים ב"רצוא" ובביטול לאלקות. הרי, שאין זה
 43 אמיתת הכוונה העליונה בהשתלשלות, שהכוונה היא המשכה
 44 ולא הסתלקות. וכזה יובן מה שנב'ראים מלאכים מאין ליש
 45 על-ידי עסק התורה אפלו שלא בכונה, שהוא - לימוד
 46 התורה שלא בכונה, בחינת רוח בלבד שאינה אלקות כלל,

1 שהיא ב'יצירה" נעשה לבוש רוח דרוח, ורוח דנשמה דבריאה
 2 על-ידי הנמצא - שגמרא היא ב'בריאה". הרי, שעל-ידי תורה
 3 נעשה לבוש של "רוח", שהיא הרי "נברא"? יש לומר דתינו
 4 דנקא על-ידי תורת האדם - שהוא לומד, בעולם הזה
 5 העולה למעלה, - נעשה
 6 או לבוש של תורה, כיוון
 7 שזה בא מהאדם שהוא
 8 נברא. אבל התלמוד
 9 עצמו שנתן מסיני - כפי
 10 שהתורה ניתנה מלמעלה
 11 למטה, הוא בנשמה, -
 12 שהיא אלקות, ולכן הוא
 13 - לימוד ה"תלמוד",
 14 מברך הרוח, וכן
 15 במשנה יצירה. - שכפי
 16 שהיא ניתנת מלמעלה
 17 מסיני, היא בבחינת נשמה.
 18 ואף אם תמצ' לומר,
 19 שגם הנתן מסיני -
 20 מלמעלה למטה, הוא
 21 ברוח דבריאה יצירה -
 22 אבל הרי זה באופן כזה
 23 שאין זה שום מציאות של
 24 נברא, אלא באופן של
 25 "שליח" שאיננו מציאות
 26 לעצמו, אלא מציאותו
 27 היא כוח המשלח, כך
 28 שאין זה כמו מציאות
 29 הנברא של נבראים
 30 אחרים, ובלשון רבנו הזקן:
 31 הרי נודע שכל מלאך
 32 שהוא שליח מלמעלה,
 33 אי - בשעת השליחות,
 34 נקרא בשם ה' ממש השוכן בקרבנו, מה שאין כן פשינו
 35 שליח יש לו שם אחר כפי עבודתו, - שמו נגזר מתוכן
 36 העבודה שעליו לבצע. שאז הוא מציאות של מלאך ופועל לפי
 37 אופן עבודתו, ואזי קורא "קדוש קדוש קדוש ה' כו",
 38 בלומר ששם ה' - קדוש ו - מכלל ממונו, - הרי, שיכול
 39 להיות נברא שאינו שום מציאות של נברא אלא נקרא בשם הוי'
 40 שהוא אלקות, וכן הוא ממש בבחינת התלבשות התלמוד
 41 בבחינת רוח דבריאה, - ורוח היא הרי ענין של נברא,
 42 והמשנה ברוח יצירה, הם שלוחי ה', דתינו בליים דנקבא
 43 - "מלכות" דאצילות, החיצונים - הכלים החיצונים,
 44 בתלמוד, ו - הכלים האמצעים במשנה, אשר המשנה
 45 ותלמוד שבהם - ב'רוח דבריאה יצירה", נמשכים מ"יסוד
 46 אבא", - מ"יסוד" שבחכמה, המקבל מ'חכמה סתימאה" -

- 1 - שכן הכוונה היא ענין של נשמה שהיא אלקות, אך בלי כוונה
- 2 - כשזה בחינה של רוח
- 3 בלבד - כיצד נבראים
- 4 מ"אין" ל"יש"; הרי
- 5 הבריאה מ"אין" ל"יש"
- 6 היא דוקא רק מאלקות?
- 7 אלא לפי שאף-על-פיכך - למרות שזה שלא בכוונה, שם ה' תורה, לכן יכולה להיות מהם התהוות המלאכים מ"אין" ל"יש".

קונטרס אחרון

שאינה אלקות כלל אלא לפי שאעפ"כ שם ה' שוכן וכו' וד"ל:

יום שלישי י"ג כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 318, ולהבין פרטי ההלכות... עד עמ' קס, דכלים דז"א:

- 15 בסימן הקודם ב"קונטרס אחרון", הסביר רבנו הזקן, איך על-ידי מצוות
- 16 מעשיות נעשה ענין הבירורים, שמבררים הניצוצות של עולם התהו,
- 17 ונמשכת אלקות בעולם. וכך גם על-ידי לימוד ההלכות של המצוות.
- 18 רבנו הזקן הסביר, שאפילו בפרטי ההלכות של מצוות לא-תעשה,
- 19 שבהן לא שייך - כפי
- 20 שהדבר במצוות-עשה -

קונטרס אחרון

ולהבין פרטי ההלכות דלא שכיחי כלל ואפשר שלא היו מעולם במציאות מכש"כ שלא יהיו

- 21 הענין של "מעלה עליו כאילו"
- 22 קיים בפועל ממש" (שבלימוד)
- 23 ההלכה של מצוות-עשה
- 24 נחשב לו הדבר כאילו קיים
- 25 את המצוה. ויתירה מזו, גם
- 26 בפרטי דינים של לא-תעשה,
- 27 שלא שכיח בכלל שהם יהיו
- 28 במעשה, שבהם לא שייך
- 29 אפילו הענין של "ישב ולא
- 30 עבר עבירה נותנים לו שכר
- 31 כאילו עשה מצוה", שלימוד
- 32 ההלכות אלו והידיעה איך
- 33 להישמר מהן - ייחשב
- 34 כהימנעות בפועל מלא-
- 35 תעשה זה, וזאת גם כשלא

- 36 שייך כלל שזה יהיה למעשה בפועל, שכן זה לא שכיח כלל, וסביר
- 37 הדבר שלא יצא לו לאדם כלל להימנע ולהישמר מזה, אף-על-פי-כן,
- 38 כיוון שזו הלכה של תורה, יש בה משום המשכה של "חכמה עילאה"
- 39 (עליונה) הנמשכת בעולם. בדונו בענינים שאינם שכיחים נטק כדוגמה
- 40 פרטי דיני פיגול.

- 41 בסימן הנוכחי אומר רבנו הזקן, שלמרות שהענין הראשון - ענין
- 42 הבירורים - אינו שייך לכאורה בלימוד סוג הלכות כאלו (כיוון שזה לא
- 43 שכיח כלל), אלא רק הענין השני, שהוא המשכות של "חכמה עילאה"
- 44 - אף-על-פי-כן הרי גם ענין ה"בירורים" נעשה על-ידי עצם לימוד
- 45 ההלכות אלו (למרות שקיום מצוות-העשה או ההימנעות מהלא-תעשה,
- 46 אינם תוצאה מלימוד זה, ואפילו לא "כאילו", כאילו קיים מצוות-עשה,
- 47 או השכר על ההימנעות ממצוות הלא-תעשה).

45 "חכמה" מלובשת ב"ברתא", במלכות. ובתורה הרי זה ש"אבא",
 46 חכמה, מלובש ב"ברתא", בתורה שבעל-פה, כפי שהיא
 47 בשרשה, ב"מלכות דאצילות". וּמִמְנָה - מ"מלכות" נִמְשָׁךְ
 48 וּמִתְלַבֵּשׁ בְּבִירָא דְיִצְרָה עֲשִׂיהָ. - להלן יסביר רבנו הזקן,
 49 איך נעשה עלי-דייזה ענין
 50 בירור הניצוצות: וְנִדְעָ,
 51 כִּי יִנְיַקַת הַקְּלִיפּוֹת -
 52 היא מֵאֲחֻרָיִם דְּעֵשֶׂר
 53 סְפִירוֹת דְּקַדְשָׁה, וּבִפְרָט
 54 - יִנְיַקַת הַיָּא מְלֻבוּשִׁים
 55 דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּבִירָא
 56 יִצְרָה עֲשִׂיהָ, וּבִפְרָט -
 57 יִנְיַקַת הַיָּא מְלֻבוּשִׁים
 58 דְּיִצְרָה' וְעֲשִׂיהָ'
 59 הַמְעֻרְבִים בְּקְלִיפּוֹת, -
 60 הרע בקליפות שבעולמות
 61 "יצירה" ו"עשיה" מעורב
 62 בטוב, כְּנִדְעָ, שִׁינְיַקְתָּם
 63 מִבְּחִינַת הַלְּבוּשִׁים, וְעַל-
 64 דֵּי עֶסֶק הַתְּלֻכּוֹת
 65 בְּדַבְּרוּ וּמַחֲשֵׁבָה
 66 מִתְּפָרְשִׁים* - הקליפות
 67 וּמִתְּפָרְדִים מִתְּקַדְשָׁה,
 68 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּתַקּוּנֵינוּ'
 69 וְרַעֲיָא מְהֵימְנָא:
 70 לְאִפְרָשָׁא - להפריד
 71 הקליפות מהקדושה עלי-די לימוד התורה, [כו']. וְהֵינּוּ -
 72 כיצד נעשה עלי-די לימוד תורה הפרדת וביור הקליפות,
 73 בשעה שהתפשטות מ"חכמה עילאה" שהיתה לכתחילה
 74 בתורה, לא פעלה דבר זה, ובעולמות "יצירה" ו"עשיה" היתה
 75 תערובת של רע בטוב? כְּנִדְעָ מִמָּה שֶׁאֵמְרוּ: - חכמינו ז"ל "עַל
 76 שֶׁלֹּא בָּרְכוּ בְּתוֹרָה תְּחִלָּה" כו', - בהתאם לגמרא¹⁰ שלכן
 77 "אבדה הארץ", מפני שלא ברכו תחילה, לפני הלימוד, על
 78 התורה שלמדו. הפירוש הפנימי בזה הוא, שלא המשיכו "אור
 79 אין סוף" בתורה, "ברכה" מלשון המשכה; הרי, שלימוד התורה
 80 כראוי הוא כשממשיכים "אור אין סוף" בתורה. זאת יסביר רבנו
 81 הזקן להלן, כיצד נעשה עלי-די לימוד התורה שיהודי לומד,
 82 ה"פירוש" וה"הפרדה" של הרע, שרע יופרש ויפוד מהטוב; -
 83 הרי זה בכוח "אין סוף" הנמשך בתורה, דוקא עלי-די שיהודי
 84 לומד תורה (ולא כפי שהתורה היא מצד עצמה), שְׂהוּא עַל-יְדֵי
 85 הַמְשַׁכַּת אֲוֵר-אֵינְסוֹף בְּחֻמָּה עֲלָא הַמְלַבֵּשֶׁת בְּהוּ, -
 86 בהלכות שבתורה, ו'בְּחֻמָּה אֲתַפְרִידוּ' - ב"חכמה" הם
 87 מתבררים, בְּאֲוֵר-אֵינְסוֹף שְׂבָה. - שב"חכמה". הרי, שעלי-די
 88 לימוד התורה, שעלי-דו ממשכים "אור אין סוף" ב"חכמה"

1 הַקְּלִיפּוֹת - כיצד, איפוא, יש לכך שורש ומקור חיות בקליפה?
 2 [הַגְּזָה מֵאֲדָמוּר בַּעַל יְצֻמָּה צִדְקָה וְלִנְיָה נְרָאָה לִי מָה שֶׁכְּתוּב
 3 - רבנו הזקן, "וְיֻכַּל לְהֵיוֹת", - שיכול להיות (שאין במציאות
 4 מקרה כזה) אֲלֵמָא דְלֹא בְּרִירָא לֵיהּ, - הרי, שלא ברור לו
 5 הדבר, אלא הוא בספק,
 6 הֵינּוּ מְשׁוּם שֶׁהַשְּׁנֵגוֹת
 7 בְּאֵוֹת מ' - קליפת נְהָה,
 8 אִסְכְּנָן יֵשׁ לִזְמַר, דִּישׁ
 9 לְהָם - ל"שגגות" שֶׁרֵשׁ
 10 בְּהִיבְלוֹת דְּנֵגָה] - מְבַל-
 11 מְקוֹם, עַל-בְּלִפְנֵי
 12 יֵשׁוּ בְּמִצִּיאוֹת, - לא רק
 13 בקליפות, אלא לְהַבְדִּיל,
 14 בְּחֻמָּה עֲלָא, - חכמה
 15 עליונה, שְׁנֵת־שְׂשׂוּתָה
 16 בְּפָרְט - הלכה זֶה -
 17 באמור בסימן הקודם שכל
 18 פרט של הלכה הוא
 19 התפשטות מ"חכמה
 20 עילאה", לְמִשָּׁה רַבְּנֵנוּ
 21 עֲלִי-הַשְּׁלוֹם כְּסִינֵי,
 22 [כְּמֵאֵמְרֵי: מַה] שֶׁבַל
 23 תְּלִמִיד וְתִיק עֲתִיד
 24 לְהֵיחֵשׁ כו', - הכל נמסר
 25 למשה בסיני, וְכָל פְּרָטֵי
 26 הָאֲבַעֲיֹת דְּרַבִּי יִרְמְיָה,
 27 - ששאל אבעיות (שאלות) בפרטים כאלה, עד ששלחו אותו
 28 מבית המדרש, כפי שהגמרא מספרת בבבא בתרא⁴, שבפשטות
 29 הרי זה מפני שהיו אלה פרטים כאלה שאינם שכיחים לגמרי
 30 שיארעו, ו - האבעיות של "כְּרַבְּתוּ כו'" - אודותן דנה
 31 הגמרא ב'פָּרָק ד' דְּחֵלִין'. - בנוגע ל"בהמה מבכרת" שצריכה
 32 הרי להיות "פטר רחם", כדי לקדש בבכורה, והשאלה היא
 33 כשיכרכתו, היא כרכה אותו - לדעת רש"י הכוונה לאשה
 34 המיילדת, ולדעת רבינו תם - שולד נקבה נולד יחד עם הבכור,
 35 והיא כרכה את הבכור, דבר שהוא מציאות רחוקה ביותר
 36 שיארע דבר כזה, הרי כל פרטי האבעיות ניתנו למשה בסיני, כִּי
 37 הַתְּפַשְׁטוֹת חֻמָּה עֲלָא - חכמה עליונה, המתפשטת
 38 בהלכות התורה, היא בְּחֻמָּה אֵינְסוֹף הַמְלַבֵּשׁ בְּהַ פְּעַל
 39 מְשִׁשׁ, - ב"חכמה" הרי מלובש "אור אין סוף", הרי
 40 שההתפשטות הבאה מ"חכמה", היא בפועל ממש בבחינה של
 41 "אין סוף". וְכָל פְּרָט הַלְּבָה הוּא שְׂעֵר - הַנְּמַשֵּׁךְ מִחֻמָּה
 42 עֲלָא, ד- שהרי אבא, "חכמה" "סֵד בְּרָתָא", - ממנה באה
 43 "מלכות" הנקראת "ברתא", ובתורה זה "מלכות פה, תורה
 44 שבעל-פה קרינן לה", ענין ההלכות שבתורה, וּמְלַבֵּשׁ בְּהַ, -

3. ע"פ מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. ובכ"מ. 4. כג, ב. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אבל ראה גם בתוס'. וראה שם קסה, ב. - ומובא באחרונים שרוב הבעיות שלו נשארו בתיקו". 6. ע, א. 7. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 8. בתניא שלפנינו: "מתפרטים", אבל ב"לוח התיקון" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל "מתפרשים", ככפנים. 9. ראה זח"ג יא, ב. שם כז, ב. 10. נדרים פא, ב.

1 וּפְרָמִיּוֹת. – באופן כללי מתחלקת ההמשכה בתרי"ג (ב"כ 613),
 2 וכך בפרטיות לכל נפש. אָבֵל לְעֵתִיד־לְבָא בְּשֵׁי־שְׁלָם הַפְּרוּר –
 3 של הניצוצות, יְהִי עֶסֶק הַתּוֹרָה בְּחֵינֵת "עֲשֵׂה טוֹב" לְבַד,
 4 – לא שיצטרכו לפעול, על-ידי לימוד תורה, ענין של "סור
 5 מרע", להפריד קליפה
 6 מקדושה, אלא יצטרכו
 7 לפעול רק הענין של
 8 "עשה טוב", ענין חיובי,
 9 לְהַעֲלוֹת הַנְּפִשְׁרוּחַ
 10 נְשָׁמָה מְעֵלָה מְעֵלָה עַד
 11 אֵין סוּף, וְגַם – יתעסקו
 12 בלימוד בְּשֵׁם"ה – 365
 13 מצוות לְאִתְעֵשֶׂה
 14 בְּשֵׁרֶשֶׁן לְמַעְלָה, שְׁהֵן
 15 גְבוּרוֹת קְדוּשׁוֹת,
 16 וְלְהַמְתִּיקֵן – המתקן
 17 הגבורות, בְּחֻסָּדִים
 18 בְּרַמ"ח – 248 מִצְוֹת
 19 עֲשֵׂה, וְלְכַלְלֵן יְחַד. –
 20 שתהיה התכללות של
 21 חסדים וגבורות, וְעַל כֵּן –
 22 ולכן, הַתּוֹרָה כְּלָה
 23 נְצִיחִית כְּכֻלָּהּ וּבְפִרְטָה,
 24 – גם כל פרטי הדינים, אפילו כאלה שלא יהיו נוגעים למעשה
 25 כלל לעתיד לבוא, שְׁגַם פְּרָטֵי הַהֲלָכוֹת דְּשֵׁם"ה – 365
 26 לְאִתְעֵשֶׂה, הֵן הֵן עֲנָפִים מְהַכְּלִילוֹת, – מכילות התורה, וְיִישׁ
 27 לְכֻלָּם שֶׁרֶשׁ לְמַעְלָה בְּחַ' גְבוּרוֹת דְּקְדוּשָׁה, כְּמוֹ הַשֵּׁם"ה
 28 לְאִתְעֵשֶׂה עֲצֻמֵן, שְׁהֵן לְמַעְלָה בְּחֵינֵת הַדָּם הַמְּחַיֶּה
 29 הָאֲבָרִים דְּכָלִּים ד'וְעִיר אֲנָפִין":

1 (בתורה), נעשה על-ידי זה בירור הניצוצות. וזאת – גם כשאין
 2 זו הלכה של מצות-עשה או לא-תעשה שיכולות להיות
 3 במציאות, אלא אפילו במצוה שאינו שכיח שתהיה אי פעם
 4 במציאות – הרי עצם לימוד הלכה של תורה – פועל בירור
 5 הניצוצות. וְהַמְשָׁכָה זֶה
 6 נְעִשָׂה עַל-יְדֵי דְיוֹקָן
 7 הַעֲלִיּוֹן – השורש
 8 למעלה, שֶׁל הָאָדָם,
 9 הָעוֹסֵק גַּם-כֵּן בְּהֲלָכוֹת
 10 אֵלּוֹ לְמַעְלָה – בשעה
 11 שאדם למטה לומד תורה
 12 – גם שרשו למעלה עוסק
 13 בהלכות אלו למעלה,
 14 בְּשֵׁרֶשֶׁן, בְּנוֹקְבָא ד'וְעִיר
 15 אֲנָפִין דְּבְרִיאַתְהִי צִירָה
 16 עֲשִׂיהָ. וְכֹה יוֹכֵן חֵיבּוּב
 17 – המוטל על כָּל נֶפֶשׁ-
 18 רוח־נְשָׁמָה לְהַשְׁלִים כָּל
 19 הַתְּרִי"ג – 613 מצוות
 20 בְּמִחְשָׁבָה דְּפּוּר וּמַעֲשֵׂה
 21 שְׁהֵן פְּרָטֵי הַהֲלָכוֹת, –
 22 לימוד פרטי ההלכות של
 23 המצוות, וְ – הנפש, רוח
 24 ונשמה צְרִיכוֹת לְבֹא בְּגִלְגּוֹל לְהַשְׁלִים הַתּוֹרָה ב' – ארבע
 25 החלקים שבה פְּשִׁטִּימוֹ דְּרוּש־סוּר, – שאם בגלגול הקודם
 26 לא השלימו אותה – עליהם לבוא בגלגול נוסף כדי להשלים
 27 את התורה על כל חלקיה, כְּדִי לְבַרֵךְ כָּל הַפְּרוּרִין הַנוֹנְעִים
 28 לָהֶם – לנפש-רוח־נשמה, מְכַל הַרְפָּח, – 288 הניצוצות,
 29 שְׁהֵיא קוּמַת אָדָם שְׁלָמָה, תְּרִי"ג – 613, בְּחֵינֵת כְּלָלִיּוֹת

רביעי י"ד כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קס, דוד זמירות... עד עמ' 320, בעת צרתו.

72 רבנו הזקן מסביר בסיון הנוכחי, מדוע מגיע בכלל עונש על קריאת
 73 התורה – "זמירות", ואינו שייכות יש לעונש השכחה שיש לשאת את
 74 הארון בכתף – לקריאת התורה והמצוות – "זמירות".
 75 ביתר פירוט מוסברים ענינים אלה ב"לקוטי תורה", "אור התורה" וב"דרך
 76 מצותיך" מצות "משא הארון
 77 בכתף".
 78 "דוד, זמירות קרית להו
 79 בו". – דוד – זמירות
 80 קראת להן? להלכות
 81 התורה, ולכן בא העונש
 82 להיכשל בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעים אותו. הִנֵּה
 83 בְּדוּרֵי: – ישנו ביטוי על התורה, שְׁכַחָא דְּאוּרִיָּתָא וְרַנְנָה בּוֹ.
 84 – התורה היא שבח ורננה להקדוש ברוך הוא, וְלְהַכִּיֵן, מֵהוּ

59 אחרי שבסימן הקודם ב"קונטרס אחרון" מוסבר, שהמצוות פועלות
 60 בעולם גם ענין המשכת אלקות וגם ענין בירור הניצוצות, וכך גם שלימוד
 61 הלכות התורה פועל שני הענינים האלה –
 62 בא הסימן הנוכחי, בו יוסבר, שבהלכות התורה יש ענין שהוא למעלה
 63 לגמרי מהעולם, עד שהעולם
 64 לגביו אינו תופס מקום כלל.
 65 הסימן הנוכחי מבוסס על מה
 66 שחכמינו ז"ל אומרים,
 67 שבשעה שדוד המלך החזיר
 68 את הארון מהפלשתים, הביא
 69 אותו על עגלה, בשכחו על הציצוי של "בכתף יסאו", שצריכים לשאת
 70 את הארון על הכתפים, ואשר היה זה עונש על שקרא להלכות התורה
 71 "זמירות" בפסוק "זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי".

קונטרס אחרון

דוד זמירות קרית להו בו. הנה בזהר שבחא דאורייתא ורננה בו ולהבין מהו השבח להקב"ה

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עייג"כ לעיל אגה"ק סכ"ט. שו"ע אדה"ז הל' ת"ת [פ"א סוף סעיף ד', ושם נסמנו המקורות].
 1. סוטה לר, א. 2. ראה זח"ב ת, ב.

בלא־תעשה נוגע בכל העולמות, והלכה, - ולכן, המתבונן
 42 מה גדלו מעשי ה' שברבוי העולמות וכל צבאם, ואיך
 43 בלם - כל העולמות, במלים פמציאות לגבי דקדוק אחד
 44 מדקדוקי תורה, שהוא - הדקדוק שבתורה, הוא עמק
 45 מחשבה העליונה
 46 והכמתו יתברך, -
 47 ובמה מתבטא ביטול
 48 העולמות לגבי הדקדוק
 49 שבתורה? אשר דקדוק
 50 קל - שהוא מקיים את
 51 המצוה כפי שנדרש
 52 מהדקדוק הקל, עולים
 53 כל העולמות ומקבלים
 54 חיותם ושפעם, או
 55 להפך חסדו שלום, - אם
 56 אין הוא מקיים את
 57 המצוה כפי שנדרש
 58 מהדקדוק הקל, - אין
 59 לעולמות העליה שלהם
 60 ואין הם מקבלים חיותם.
 61 ולגבי לא־תעשה - פועל
 62 הדבר ירידה חסדו שלום
 63 בכל העולמות. ומנה
 64 נתבונן גדלת עמק
 65 מחשבתו יתברך, שהוא
 66 בבחינת בלי גבול
 67 ותכלית, ומעלתה -
 68 של המחשבה העליונה,
 69 שהיא למעלה לאין קץ
 70 ותכלית על מעלות
 71 חיות כל העולמות, שכל חיותם שופע מדקדוק אחד
 72 ממנה, - מעומק המחשבה העליונה, שהוא - הדקדוק
 73 האחד, נמשך ממקורו, הוא עמק מחשבתו יתברך, -
 74 שעומק מחשבתו יתברך מחייב את הדקדוק, כמו שער האדם
 75 הנמשך ממחו על דרך משל, וכנודע מהתקונים ו'ה' אדרא
 76 רבא'. - שדקדוקי הלכות של תורה הם למשל כמו שערות
 77 הנמשכות מהמות. וזאת היתה שמחת דוד המלך עליו
 78 השלום, שהיה נזמר וימרן לשמח לבו בעסק התורה
 79 בעת צרתו. - ששירתו היתה ממה שהרגיש וחש, שכל
 80 העולם על כל אירועיו אין להם שום ערך לגבי דקדוק אחד
 81 של תורה.
 82

1 השבח להקדוש־ברוך־הוא בשנה אסור או מתר? - במה
 2 מתבטא השבח להקדוש ברוך הוא, להיקרא "שבחא דאורייתא"
 3 במה שההלכה שבתורה פוסקת שדבר זה אסור או שדבר זה
 4 מותר? הנה הוא על־דרך: - מה שכתוב: "מה גדלו מעשיך
 5 ה', מאד עמקו
 6 מחשבותיך".
 7 שלכאורה, הרי בתחילה
 8 ישנן המחשבות ולאחר
 9 מכן באים המעשים,
 10 מדוע, איפוא, כתוב
 11 תחילה "מה גדלו מעשיך"
 12 ולאחר מכן "מאד עמקו
 13 מחשבותיך"? אלא, יסביר
 14 רבנו הוקן, שמה"מה גדלו
 15 מעשיך" יודעים את
 16 ה"מאד עמקו מחשבותיך",
 17 כי הנה נודע, שכל
 18 העולמות עליונים
 19 ותחתונים תלויים
 20 בדקדוק מצוה אחת, -
 21 בדקדוק אחד שהתורה
 22 מדקדקת שהמצוה
 23 תיעשה באופן זה דוקא,
 24 דרך־משל: אם תקרבן
 25 - שמקריבים, בשר -
 26 נעשה יחוד עליון, -
 27 בספירות ובעולמות
 28 העליונים, ועולים כל
 29 העולמות לקבל חיותם
 30 ושפעם; ואם שנה, -
 31 מדקדוק שהתורה דקדקה בהלכות הקרבנות, ששכל הדם -
 32 של הזוזה, בשמאלו דרך־משל, או - שקיבל את הדם
 33 שלא בכלי שרת בשר, או שהיתה חציצה - או
 34 נתבטלה עליות העולמות - שהיתה צריכה להיות על־ידי
 35 הקרבן, ונתבטלו חיותם ושפעם - שהיו מקבלים על־ידי
 36 הקרבן, מחי חיים אינסוף ברוך־הוא. וכן בתפלין
 37 בשרות, - שיהודי מניח, מתגלים מחין עליונים
 38 דועיר־אנשין ונוקבא, - של זעיר אנפין ומלכות ד"אצילות",
 39 שהם מקור החיים לכל העולמות, ובדקדוק אחד -
 40 שאינו כראוי, נפסל - התפלין, ומסתלקין מחייו. ובהאי
 41 גונא - ובדוגמא זו, בדקדוקי מצות לא־תעשה. - שדקדוק

קונטרס אחרון

כשזה אסור או מותר הנה הוא ע"ד מה גדלו מעשיך
 ה' מאד עמקו מחשבותיך. כי הנה נודע שכל
 העולמות עליונים ותחתונים תלויים בדקדוק מצוה א'
 ד"מ אם הקרבן כשר נעשה יחוד עליון ועולים כל
 העולמות לקבל חיותם ושפעם. ואם שינה שקיבל
 הדם בשמאלו ד"מ או שלא בכלי שרת כשר או
 שהיתה חציצה או נתבטלה עליות העולמות וחיותם
 ושפעם מחי החיים א"ס ב"ה וכן בתפלין כשרות
 מתגלים מוחין עליונים דו"ג שהם מקור החיים לכל
 העולמות ובדקדוק אחד נפסלין ומסתלקין המוחין וכה"ג
 בדקדוקי מצות ל"ת והלכה המתבונן מה גדלו מעשי
 ה' שברבוי העולמות וכל צבאם ואיך כולם בטלים
 במציאות לגבי דקדוק א' מדקדוקי תורה שהוא עומק
 מחשבה עליונה והכמתו ית' אשר בדקדוק קל עולים
 כל העולמות ומקבלים חיותם ושפעם או להיפך ח"ו
 ומוזה נתבונן גדולת עומק מחשבתו ית' שהוא בבחי'
 בלי גבול ותכלית ומעלתה לאין קץ ותכלית על
 מעלות חיות כל העולמות שכל חיותם שופע מדקדוק
 אחד ממנה שהוא נמשך ממקורו הוא עומק מחשבתו
 ית' כמו שער האדם הנמשך ממוחו עד"מ וכנודע
 מהתקונים והאדר"ר. וזאת היתה שמחת דהע"ה שהיה
 מזמר ומרנן לשמח לבו בעסק התורה בעת צרתו

3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בפרט יש ו' חלוקות מותר כשר טהור (והפטור? תניא ספנ"ב) והפכם כמפורש בכ"מ גם בתניא. - נ"ל דנקט דוקא ב' "אסור או מותר" דזהו ענין השווה ועיקרי בכהנ"ל: אסור (בידי הסט"א) כו', מותר (שלכן נק' כך - ככתביא [פרק ז'. וראה גם שם פרק ח']). 4. תהלים צב, י. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מאנה"ת בסופה. וצע"ק". 6. הרבי מציין כאן, ש"קיבל הדם בשמאל" הוא "שינוי באדם"; "שלא בכלי שרת" - הוא שינוי "בכלי". ועל "או שהיתה חציצה" - מציין הרבי: "ושני הנ"ל בלא שינוי". כמה סוגים בחציצה, ביניהם: חציצה בין הכהן לכלי השרת (זבחים כד, א במשנה); חציצה בין הכהן לריצפה (גמרא שם טו, ב) וחציצה בין הכהן לבגדיו, "בגדי כהונה" (זבחים יט, א).

יום חמישי ט"ו כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 320, אך מה שהי'... עד עמ' קסא, ואחור ע"ש:

1 אך מה שהיה - דוד, משתבח בתהלת התורה במעלתה זו,
2 - שבדקוק אחד של תורה תלויים כל העולמות, ואמר:
3 "זמירות היו לי כו'" - חוקיך⁷ - נענש על זה, ואמר לו
4 הקדוש ברוך הוא "זמירות קרית להו"?! - זמירות אתה

5 קורא להם? משום
6 שבאמת מעלתה זו, -
7 של תורה, שכל
8 העולמות בטלים לגבי
9 הקדוק אחד ממנה, היא
10 - רק, מבחינת אחוים -
11 החיצוניות, של עמק
12 המחשבה, כמו שכתוב
13 במקום אחר⁸ בשם
14 הארזי"ל על מאמר
15 ר"ל: "נובלות חכמה
16 שלמעלה - תורה". -
17 שהתורה היא ה"נובלות"
18 (וטפלה) בלבד מחכמה
19 שלמעלה, כלומר, היא
20 בחינת "אחוריים" בלבד,
21 החיצוניות של חכמה
22 שלמעלה. אבל פנימיות
23 שבמעמק, - המחשבה
24 העליונה, שהיא פנימית
25 התורה - היא מיתדת
26 לגמרי באור איוסוף
27 ברוך הוא המלך ביה
28 בתכלית היחוד, ולגבי
29 איוסוף ברוך הוא - כל
30 העולמות בלא ממש

1 המלך הקדוש ברוך הוא שמשמעו שבע, בי - רק, אלקים
2 הכין דרכה וידע מקומה" ומעלתה¹¹, - שהוא יודע אותה
3 בידיעת עצמו כביכול, - שבידיעת עצמו הוא יודע את
4 התורה שהיא דבר אחד כביכול אתו יתברך, אבל "נעלמה
5 מעיני כל הו"¹², כמו
6 שכתוב¹³: "ופני לא
7 יראו", דהיינו בחינת
8 פנימיותה, - פנימיות
9 התורה, כמו שנתבאר
10 שם - ב"אגרת הקודש"
11 סימן י"ט, בשם הארזי"ל.
12 וזהו שאמר הכתוב¹⁴:
13 "ואהיה אצלו כו"¹⁵
14 שעשועים, "אצלו"
15 דוקא. - תורה שאומרת
16 שהיא "שעשועים", הרי זה
17 "אצלו", אצלו יתברך
18 בלבד, כפי שהפסוק
19 מתחיל "ואהי אצלו
20 אמון" ולאחר מכן הוא
21 אומר "ואהי שעשועים",
22 כך גם מה שכתוב על
23 התורה "משחקת לפניו",
24 לפני דוקא, דהיינו
25 בבחינת פנימיותה, -
26 שפנימיות התורה
27 "משחקת לפניו" לפני
28 פנימיות "אין סוף". להלן
29 יסביר רבנו הזקן,
30 שמדריגה גבוהה זו

1 בתורה, כפי שהיא "שעשועים אצלו", באה להיות מוזן לנשמות
2 ישראל, שלכן נקראת התורה "אמון" - "אומן", "פדגוג" המפרנס
3 את הילד, כך נקראת התורה ש"אצלו" בשם "אומן" ו"פדגוג"
4 לנשמות. ועל זה - על מדריגה גבוהה זו שבתורה, אמר -
5 הפסוק "ואהיה אצלו אמון" - אל תקרי "אמון" אלא
6 "איומן" כו"¹⁶. - "פדגוג" המפרנס את הילד - מדריגה זו בתורה
7 באה להיות מקור לנשמות כפי שהן למעלה מהעולם, אך לא
8 שממדריגה זו בתורה תהיה חיות העולם, שהיא מה"אחוריים"
9 וחיצוניות בלבד ולא מפנימיות. ועל בחינת אחורים -
10 שבתורה, אמר¹⁷: - להלן בפסוק שם: "משחקת בתבל ארצו,

קונטרס אחרון

1 אך
2 מה שהיה משתבח בתהלת התורה במעלתה זו ואמר
3 זמירות היו לי כו' נענש ע"ז וא"ל הקב"ה זמירות
4 קרית להו משום שבאמת מעלתה זו שכל העולמות
5 בטלים לגבי דקדוק אחד ממנה היא מבחי' אחוריים
6 של עומק המחשבה כמו"ש כמו"א בשם הארזי"ל על
7 מארו"ל נובלות חכמה שלמעלה תורה. אבל פנימיות
8 שבעומק שהוא פנימית התורה היא מיוחדת לגמרי
9 באור א"ס ב"ה המלוכש בה בתכלית היחוד ולגבי
10 א"ס ב"ה כל העולמות כלא ממש ואין ואפס ממש
11 כי אתה הוא עד שלא נברא העולם וכו' והלכך גם
12 לפנימיות התורה אין לשבחה כלל בתהלת חיות כל
13 העולמות מאחר דלא ממש השיבי ובבחי' פנימיותה
14 אינה שמחת לבב אנוש ושעשועיו אלא כביכול שמחת
15 לב ושעשוע המלך הקב"ה שמשמעו שבע, כי אלקים
16 הבין דרכה וידע מקומה ומעלתה בידיעת עצמו
17 כביכול אבל נעלמה מעיני כל חי כמו"ש ופני לא
18 יראו דהיינו בחי' פנימיותה כמו"ש בשם הארזי"ל.
19 וזש"ה ואהי אצלו שעשועים אצלו דוקא. משחקת
20 לפניו לפניו דוקא דהיינו בבחי' פנימיותה וע"ז אמר
21 ואהיה אצלו אמון אל תקרי אמון אלא אמון כו' ועל
22 בחי' אחוריים אמר משחקת בתבל ארצו ושעשועי

1 אך מה שהיה - דוד, משתבח בתהלת התורה במעלתה זו,
2 - שבדקוק אחד של תורה תלויים כל העולמות, ואמר:
3 "זמירות היו לי כו'" - חוקיך⁷ - נענש על זה, ואמר לו
4 הקדוש ברוך הוא "זמירות קרית להו"?! - זמירות אתה
5 קורא להם? משום
6 שבאמת מעלתה זו, -
7 של תורה, שכל
8 העולמות בטלים לגבי
9 הקדוק אחד ממנה, היא
10 - רק, מבחינת אחוים -
11 החיצוניות, של עמק
12 המחשבה, כמו שכתוב
13 במקום אחר⁸ בשם
14 הארזי"ל על מאמר
15 ר"ל: "נובלות חכמה
16 שלמעלה - תורה". -
17 שהתורה היא ה"נובלות"
18 (וטפלה) בלבד מחכמה
19 שלמעלה, כלומר, היא
20 בחינת "אחוריים" בלבד,
21 החיצוניות של חכמה
22 שלמעלה. אבל פנימיות
23 שבמעמק, - המחשבה
24 העליונה, שהיא פנימית
25 התורה - היא מיתדת
26 לגמרי באור איוסוף
27 ברוך הוא המלך ביה
28 בתכלית היחוד, ולגבי
29 איוסוף ברוך הוא - כל
30 העולמות בלא ממש
31 ואין ואפס ממש, כי "אתה הוא עד שלא נברא העולם
32 וכו"¹⁰. - ואתה הוא - אותו הוא - לאחר שנברא העולם; שכן
33 אין לעולמות שום ערך כלל והם כלא נמצאים כלל, ולכן אין
34 הם פועלים שום שינוי ב"אין סוף" ברוך הוא, והלכך, - ולכן,
35 גם לפנימיות התורה - שהיא מאוחדת לגמרי עם "אין סוף"
36 ברוך הוא, אין לשבחה כלל בתהלת חיות כל העולמות, -
37 אין לשבחה בשבח שהיא חיות כל העולמות, מאחר דלא ממש
38 חשיבי, - כיוון שהעולמות אינם נחשבים כלל לגבי פנימיות
39 התורה, ובבחינת פנימיותה - פנימיות התורה, אינה שמחת
40 לבב אנוש ושעשועיו, אלא כביכול שמחת לב ושעשועי

7. תהלים קיט, נד. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אגה"ק סי"ט". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (בלקו"ב ח"א ע' תפ"ה):
"ב"ר פ"י", ה. שם פמ"ד, יז. ונתבאר בע"ח שער הכללים ספ"א ובכ"מ". 10. נוסח ברכות השחר - ע"פ תדבא"ר פכ"א. 11. לי הכתוב
- איוב כח, כג. 12. איוב כח, כא. 13. תשא ל, כג. 14. משלי ח, ל. 15. בתניא שלפנינו ליתא לחיבת "וכו", וניתוספה כאן ע"פ "לוח
התיקון" לכ"ק אדמו"ר שליט"א. 16. ב"ר בתחלתו. 17. משלי שם, לא.

20 מִמְּנוּ לְפִי שְׁעָה מֵה שְׁכַתּוֹב¹⁹: "עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיהֶם
 21 בְּכַתְּףָהּ יִשְׂאוּ" – שיש לשאת את הארון על הכתפיים ולא
 22 בעגלה כפי שעשה דוד, והכוונה בנשיאת הארון על הכתפיים,
 23 היא לְחַבֵּר וְלִיַּחַד אֶת הַ"כְּתָפִים", שֶׁהֵן בְּחִינַת אַחוּרִים, אֶל
 24 "עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ", הִיא
 25 חֲכֻמָּה עֲלֵאָה, – "חכמה"
 26 נקראת "קדש", בְּבְחִינַת
 27 פְּנִים, שְׁמֶשֶׁם – מ"חכמה
 28 עילאה" שבבחינת "פנים",
 29 נִמְשָׁכוּ הַלּוּחוֹת
 30 שְׁכַתּוֹב, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב²⁰:
 31 "כְּתוּבִים מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם
 32 כו", וְכֵמוֹ שְׁכַתּוֹב
 33 בִּירוּשָׁלַיִם דְּשִׁקְלִים²¹,
 34 שְׁלֹא הֵייתָה בְּתֵן –
 35 בלוחות, בְּחִינַת פְּנִים
 36 וְאַחוּר, – אלא הם היו "פנים" בלבד, הרי, הכוונה בנשיאת
 37 הארון על הכתפיים היתה, לחבר את ה"כתפיים" והחיצוניות,
 38 לבחינת "פנים" של הלוחות, עֲנֵן שָׁם – בירושלמי:

קונטרס אחרון

את בני אדם כי התורה ניתנה בבחי' פנים ואחור
 נדכתיב במגילה עפה דוכרי' והיא כתובה פנים ואחור
 ולפי שתפס דוד בבחי' אחוריים לכך נענש בשכחה
 הבאה מן בחי' אחוריים ונעלם ממנו לפי שעה מ"ש
 עבודת הקדש עליהם ככתף ישאו לחבר וליחד את
 הכתפיים שהן בחי' אחוריים אל עבודת הקדש היא
 ח"ע בבחי' פנים שמשם נמשכו הלוחות שבארון
 כמ"ש כתובים משני עבריהם כו' וכמ"ש בירושלמי
 דשקלים שלא היתה בהן בחי' פנים ואחור ע"ש:

1 וְשַׁעֲשׂוּעֵי אֶת בְּנֵי אָדָם, – "שה"אחוריים" והחיצוניות של
 2 תורה הוא ענין של שחוק ושעשועים בתבל (בעולם) ובבני אדם,
 3 כִּי הַתּוֹרָה נִתְּנָה בְּבְחִינַת פְּנִים וְאַחוּר, – בבחינה של
 4 פנימיות ובבחינה של חיצוניות, בְּרִבְכָתִיב – כמו שכתוב, בְּמִגְלָה
 5 עָפָה הַדּוֹכְרִיהָ¹⁸: "וְהִיא
 6 בְּתוֹכָהּ פְּנִים וְאַחוּר". –
 7 בבחינת "פנים" ופנימיות,
 8 ובבחינת "אחור"
 9 וחיצוניות. וְלִפִּי שְׁתָּפַס
 10 דָּוִד – ושיבח את התורה,
 11 בְּבְחִינַת אַחוּרִים, –
 12 שהתורה היא "זמירות",
 13 שזה מוסב על "אחוריים",
 14 החיצוניות של התורה,
 15 שיש לה שייכות לעולם
 16 והיא חיות העולם, לְבָרְךָ –
 17 לכן, נִעְנַשׁ בְּשִׁכְחָהּ, הַכָּתָה מִן בְּחִינַת אַחוּרִים, – דבר שהוא
 18 בפנימיות ומתעצם, לא שייכת בו שכחה, כִּי־אם בדבר שהוא רק
 19 בבחינה של "אחוריים" וחיצוניות – שייך בו שכחה, וְנִעְלָם

יום שישי ט"ז כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קסא, וצדקה כנחל איתן... עד עמ' 322, א"ס ב"ה:

61 "חכמה". חכמה נקראת "איתן". וכידוע² שלשה פירושים
 62 ב"איתן": "איתן" מלשון תוקף, "איתן" מלשון קשה³ ו"איתן"
 63 מלשון יושף⁴. ושלשה ענינים אלה ישנם בבחינת "חכמה"
 64 שבנשמת יהודי ומרומזים באות יו"ד, שהיא בחינת "חכמה",
 65 וביו"ד ישנה הנקודה של
 66 היו"ד וקוץ העליון וקוץ
 67 התחתון, שְׁהִיא – בחינת
 68 ה"איתן" – חכמה – כפי
 69 שהיא נמשכת בבחינת
 70 "נחל", היא, בְּחִינַת
 71 "צִדְקָה בְּהִיכָלָא"⁵ –
 72 בלשון הקבלה, "נקודה
 73 בהיכלא" היינו שמנקודת ה"חכמה" נמשך בהיכל ה"בינה", או
 74 כפי שמהביטול העצמי שבנשמה מבחינת "חכמה" (שלמעלה
 75 מהביטול והאבהה של ההשגה וההתבוננות של "בינה") נמשך
 76 בנקודה הפנימית של הלב, שהיא ה"היכל" להמשכה זו
 77 שם"חכמה", ו"תְּרִין רִיעֵין וְכוּ"⁶, – דלא מתפרשין" – כפי
 78 שנקראות "חכמה" ו"בינה" של הספירות למעלה, שה"יחוד"
 79 שלהן הוא תמידי לשם קיום העולם, לכן הן נקראות "תְּרִין רִיעֵין
 80 דלא מתפרשין", שני חברים שאינם נפרדים, וְאוֹתוֹת "אִיתָן"
 81 מְשֻׁמְשׁוֹת לְעֵתִיד, – כשרוצים להשתמש, בלשון הקודש, באות
 82 המציינת את המלה לעתיד, משתמשים באחת מארבע האותיות:

קונטרס אחרון

וצדקה כנחל איתן (בעמוס סס"ה). פי' כמו שנחל
 איתן הוא המשכה הנמשכת מבחי' איתן
 שהיא בחי' נקודה בהיכלא ותְּרִין רִיעֵין וכו' ואותיות
 איתן משמשות לעתיד פי' אנא עתיד לאתגליא כמ"ש

39 בסימן זה שב"קונטרס אחרון" מוסברת מעלה נעלית בצדקה, שעושה
 40 יהודי כלי שהביטול העצמי של בחינת "חכמה" שבנשמה (שלמעלה
 41 לגמרי משכל והשגה) יאיר בפנימיות נקודת הלב שלו.
 42 בהתאם לתוכן זה, היה מתאים יותר מקומו של סימן זה ב"אגרת
 43 הקודש", וכפי שכבר הוזכר
 44 בפתיחה ללימוד "קונטרס
 45 אחרון", מציין אכן הרבי:
 46 שצריך עיון כיצד בא סימן זה
 47 (וכן מספר סימנים נוספים)
 48 בחלק זה (שב"תניא") של
 49 "קונטרס אחרון".
 50 הרבי מציין עוד, שהענינים
 51 הנידונים בסימן זה – מוסברים גם (ביתר פירוט) ב"לקוטי תורה", בתחילת
 52 פרשת ראה, ובמאמר דיבור-המתחיל "אמר ר' יהושע בן לוי בכל יום כו"
 53 משנת תרפ"ח של ב"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע.
 54 וְצִדְקָה בְּנַחַל אִיתָן (בְּעָמוֹס סוֹף סִימָן ה'). – בפסוק נאמר
 55 שם: "יגל כמים משפט", שהמשפט שהיה מוסתר ונעלם – יתגלה
 56 כמו מים (המתגלים מעומק האדמה), וצדקה תתגלה בחזק כמו
 57 נחל האיתן שהוא נחל חזק הזורם בחזקה, פְּרוֹשׁ, – הדברים
 58 ברוחניות ופנימיות הענינים, הוא כְּמוֹ שְׁ"נַחַל אִיתָן" הוא
 59 הַמְשָׁכָה הַנְּמֻשְׁכָת מִבְּחִינַת "אִיתָן", – "נחל" הוא המשכה,
 60 כנחל הנמשך, ומהיכן באה המשכה – מ"איתן", מבחינת

18. ראה זכרי' ה, ב (יחזקאל ב, ט-י). הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צע"ק שיש לפני זה"¹⁹. נשא ז, ט. וראה סוטה לה, א. 20. תשא
 לב, טו. 21. פרק ו' הלכה א'. 1. פסוק כד. 2. סה"מ תשי"ג ע' 71 ואילך. 3. משנה סוטה פ"ט מ"ה. 4. כמ"ש (מכילתא, ב) "והאיתנים
 מוסדי הארץ". 5. ראה זח"א, כ, א. 6. זח"ג ד, א.

1 אל"ף, יו"ד, תי"ו ונו"ן: "אפעל", "יפעל", "תפעל" ו"נפעל".
 2 משמעות הדבר ברוחניות היא, שהמלה "איתן" מורה על גילוי
 3 שלעתיד, שלעתיד יתגלה גילוי כזה, פרוש: **אָנָא עֲתִיד**
 4 **לְאַתְנָלְיָא**, – אני עתיד להתגלות, כעת אני בהעלם ולעתיד זה
 5 יתגלה, **בְּמֵו שְׁפִתְנוּבֵי**;
 6 "הנה ישכיל עבדי וגו'",
 7 – "ישכיל" בלשון עתיד, 1
 8 וְהִינֵנו שְׁ – בביאת 2
 9 המשיח, שעליו נאמר 3
 10 "ישכיל עבדי", יתגלה אִזְ 4
 11 אור אִי־סוֹף בְּרוֹךְ־הוּא 5
 12 ויחודו יתְבַרַךְ תוֹךְ 6
 13 פְּנִימִית נְקֻדַת הַלֵּב, עַל־ 7
 14 יְדֵי הַמְּשֻׁכֵת "נחל 8
 15 אִיתָן", הוּא הָאֶרֶת 9
 16 חֲכֵמָה עֲלָאָה, – חכמה 10
 17 עליונה, שְׁאִיר בְּפְנִימִיּוֹת 11
 18 הַלֵּב, לְבַטֵּל בִּיחודו 12
 19 יתְבַרַךְ בְּתַבְלִית מַעֲמָקָא 13
 20 דְלִפְאָ, – מעומק הלב, 14
 21 אַחֲרֵי הַסֵּרַת הָעֲרָלָה – 15
 22 ערלת הלב, מִתְאַוּת 16
 23 הַנְּשִׁמִּיּוֹת וְכוּ'. – 17
 24 בשתוסר "הערלה" 18
 25 (ככתוב) – "ומלתם את 19
 26 ערלת לבבכם", "ומל ה' 20
 27 אלקיך את לבבך" לא
 28 תהיה הסתרה על פנימיות
 29 הלב ועל הביטול העצמי של הנשמה להקדוש-ברוך-הוא הבא
 30 מבחינת "חכמה" שבנפשו, שבה ישנו ה"תוקף" של עצם הנשמה,
 31 ויש בה ה"קושי" שלא להשתנות. דבר שבא בירושה מהאבות,
 32 שבכך מתבטא ענין ה"יושן", כנוכר לעיל שלשה הפירושים
 33 ב"איתן", הרי לעתיד יאיר הגילוי של "חכמה" בפנימיות נקודת
 34 הלב, שהלב ירגיש את הביטול העמוק והעצמי אל הקדוש ברוך
 35 הוא שמצד חכמה שבנפשו ומצד הגילוי של "חכמה" שלמעלה.
 36 וְהֵנָּה, – גם עֵתָה בְּגִלּוֹת חֲחַל הָהָה, – לפי הפסוק בעובדיה¹⁰,
 37 והפירוש הוא או "החל" מלשון "חיל", או מלשון "גיא", יֵשׁ
 38 נִמְכֵּן עֵצָה יַעֲזִיבָה לְהָאִיר קֶצֶת אִזְרֵי ה' מִבְּחִינַת "אִיתָן"
 39 לְתוֹךְ נְקֻדַת פְּנִימִיּוֹת הַלֵּב בְּעֵינֵי לְעִתִּיד, וְהִינֵנו עַל־יְדֵי
 40 שְׁמַעוּרָר עַל נִיצוּץ אֲלֻקוֹת שְׁבִנְפֵשׁוּ בְּחִינַת רַחֲמִים רַבִּים
 41 הַעֲלִיּוֹנִים. – הבליתי מוגבלים, בִּי בְּאֵמֶת, כֹּל זְמַן שְׁאִין הָאֲדָם
 42 זֹכֵר שִׁיתְגַּלֵּה אִזְרֵי ה' מִבְּחִינַת "אִיתָן" בְּנְקֻדַת פְּנִימִית לְבָבוֹ,
 43 לְבַטֵּל בִּיחודו יתְבַרַךְ מַעֲמָקָא דְלִפְאָ – מעומק הלב, עַד כְּלוֹת
 44 הַנְּפֶשׁ מְמֹשׁ – הרי, כל זמן שאין האדם זוכה לכך – אִזְרֵי בְּאֵמֶת

קונטרס אחרון

הנה ישכיל עבדי וגו' והיינו שיתגלה אז אור א"ס ב"ה ויחודו ית' תוך פנימיות נקודת הלב ע"י המשכת נחל איתן הוא הארת חכמה עילאה שיאיר בפנימיות הלב ליבטל ביחודו ית' בתכלית מעומקא דלכא אחרי הסרת הערלה מתאוות הגשמיות וכו'. והנה עתה בגלות החל הזה יש ג"כ עצה יעוצה להאיר קצת אור ה' מבחי' איתן לתוך נקודה פנימיות הלב כעין לעתיד והיינו ע"י שמעורר על ניצוץ אלקות שבנפשו בחי' רחמים רבים העליונים כי באמת כל זמן שאין האדם זוכה שיתגלה אור ה' מבחי' איתן בנקודת פנימיות לבבו ליבטל ביחודו ית' מעומקא דלכא עד כלות הנפש ממש אזי באמת יש רחמנות גדולה על הניצוץ שבנפשו כי הניצוץ נמשך מבחי' חכמה עילאה ממש וכשאינו יכול להאיר מבחינתו לתוך פנימיות הלב ששם מקום גילוי הארה זו ה"ז בבחי' גלות ממש וע"י רחמים רבים העליונים יוצא מהגלות והשביה ומאיר לתוך נקודה פנימיות הלב בחי' אהבה רבה זו כנודע מ"ש ליעקב אשר פדה את אברהם וכמ"ש בלק"א פמ"ה. ומודעת זאת כי אתערותא דלעילא באתעדל"ת דוקא תליא מלתא דהיינו ע"י התעוררות

לצאת ממנו יעקב.
 72 וברוחניות, בעבודת ה', הכוונה היא¹³, שבשעה שמדת אברהם,
 73 מדת החסד והאהבה, היא בהעלם, ויש לפדותה ולגלותה
 74 (לגלות את האהבה) הרי מי הוא הפודה והמגלה? – הרי זה
 75 יעקב, מדת הרחמים. וְכַמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּלִקוּטֵי אֲמָרִים – תניא
 76 חלק א', פָּרֻק מוה. – כיוון שמדובר כאן שהרחמים הם רחמים
 77 העליונים, צריכה הרי להיות על כך "אתערותא דלתתא"
 78 (התעוררות מלמטה), ו"אתערותא דלתתא" כזו שתמשיך
 79 הרחמים העליונים עד למטה – עליה להיות מהענינים שלמטה
 80 ממש. רבנו הזקן יסביר להלן, שה"אתערותא דלתתא" על כך
 81 היא – ענין הרחמים של אדם הבא בפועל במעשה הצדקה עם
 82 ענינים גשמיים. ובלשון רבנו הזקן: וּמִוֹדַעַת זֹאת¹⁴, בִּי
 83 אַתְעִירוּתָא דְלַעֲיָלָא – התעוררות מלמעלה, פְּאִתְעִירוּתָא
 84 דְלַתְתָּא דְרוּקָא תְלִיָא מְלֵתָא, – תליה דוקא בהתעוררות
 85 שלמטה, דְהִינֵנו – ה"אתערותא דלתתא" כדי להמשיך הרחמים
 86 העליונים מתבטאת על־יְדֵי הַתְעוּרָרוֹת רַחֲמִים רַבִּים – לא
 87 "רחמים" סתם, אלא "רחמים רבים", בְּלָב – בני ישראל, שהם

7. ראה לקו"ת ראה יח, ד. 8. ישע"י נב, יג. 9. עקב י, טז; נצבים ל, ו. 10. א, כ. 11. ישע"י כט, כב. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכתוב 'בית יעקב' אבל בסנה' (יט, סעי"ב) ובכ"ר (פס"ג, ב) מפרש בפשטות זה 'יעקב פדה את אברהם'. וכן הובא הל' בכ"מ. – וכהפירוש חיפך בהמשך כתוב זה עצמו (הובא בסנה' שם וכו') לא עתה ביקש יעקב גו'". 12. ראה ב"ר שם. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמ"ש בלקו"א פמ"ה". 14. זח"א, פח, א. ובכ"מ.

- 1 רחמנים וְגוֹמְלֵי חֲסִידִים, לְהַשְׁפִּיעַ לְמַטָּה הַשְּׁפָעָה נְשִׁמִּית
 2 – לתת זָהָב וְכֶסֶף וְכוּ'. וְלִכְן פְּעֻלַּת הַצְדָּקָה הִיא פְּעֻלַּת
 3 "נַחַל אֵיתָן" מִמֶּשֶׁ. – שכן, על ידי ה"אתערותא דלתתא" של
 4 צדקה נמשכים האהבה
 5 והביטול מ"איתן"
 6 שבנשמה, שתגלה על
 7 ידי ה"נחל" בפנימיות
 8 נקודת הלב. להלן יסביר
 9 רבנו הזקן, שאל לה
 10 לצדקה להיות מוגבלת
 11 ומדודה, אלא בלי גבול,
 12 כאדם כשנוגע לו חיי
 13 נפשו הרי לא יגביל את עצמו שיתן רק סכום כך וכך; אלא אדם
- במצב כזה מוכן לתת הכל עבור חיי נפשו. כך צריך להיות גם
 כאשר נוגע לחיי ה"נפש האלקית", שהצדקה תהיה בלי גבול.
 ובלשון רבנו הזקן: וְהִנֵּה, מוֹדַעַת זֹאת – הרי ידוע, מֶה
 שְׁכַתוֹב¹⁵: "כִּי עוֹר בְּעַד
 עוֹר"¹⁶ – כלומר, באבר
 אחד יגן אדם על אבר
 שני, וְכָל אֲשֶׁר לְאִישׁ יתֵּן
 בְּעַד נַפְשׁוֹ – להציל את
 נפשו, ובעניינו הכוונה
 לנפש הַאֲלֵקִית, – שצריך
 אדם להיות מוכן לתת כל
 אשר לו עבור הנפש
 האלקית, לְהַאֲרִיחַ פְּאוּר חַיִּים אֵין-סוּף פְּרוּף-הוּא¹⁷:

קונטרס אחרון

רחמים רבים בלב רחמנים וג"ח להשפיע למטה
 השפעה גשמיית זהב וכסף וכו' ולכן פעולת הצדקה
 היא פעולת נחל איתן ממש. והנה מודעת זאת מ"ש
 כי עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו
 האלקית להאריח באור החיים א"ס ב"ה:

יום שבת קודש י"ז כסלו

מורה שיעור השנה מעוברת: מעמ' 322, הנה לא טובה... עד עמ' 324, וד"ל:

- 27 בסיון זה, מוכיח רבנו הזקן חסידים מבית הכנסת של אנשי שלומנו,
 28 שאינם מרשים לגשת ל"עמוד" שליח ציבור המאריך בתפלה, בגלל
 29 שאחד מהם ממזר לגמור את התפלה, כי הוא מוכרח ללכת.
 30 רבנו הזקן אומר, שמוטב היה לו אפילו לא לשמוע "קדושה" ו"ברכו"
 31 (כשאין הוא יכול בשום אופן
 32 להתמנהמה יותר) מאשר
 33 להפריע לאחרים להאריך
 34 בתפלה. שכן, אריכות
 35 התפלה היא ענין של חיים,
 36 ונותנת אריכות ימים,
 37 וכשפריעים לאחרים
 38 באריכות התפלה – הרי
 39 יורדים לחייהם.
 40 רבנו הזקן גם מציין, שענין
 41 ההתבוננות בתפלה בכוונה
 42 לגלות את האהבה להקדוש
 43 ברוך הוא, האהבה המסותרת
 44 בכל אחד מישראל – הוא
 45 חיוב מן התורה. שכן, בכך
 46 מתבטאת מצות "ואהבת" – להתבונן כדי לעורר ולגלות את האהבה.
 47 הִנֵּה, לֹא טוֹבָה הַשְּׁמוּעָה, שְׁמַעְתָּ יתְרָנוּ פְּטָנִי, – אומר רבנו
 48 הזקן, אֲשֶׁר עִם ה' מַעֲבִירִים מִלְּפָנֵי הַתְּכָה – אינם מרשים
 49 לגשת עוד פעם ל"עמוד", את הָאִישׁ הַחֲפִיץ בַּחַיִּים וְאֲרִיכוֹת
 50 יָמִים שֶׁל כָּל אֲנָשִׁי שְׁלוֹמֵינוּ שֶׁבְּמַקְדָּשׁ מַעֲטָ – של בית
 51 הכנסת², הִיָּה שֶׁל אֲנִישׁ, – אנשי-שלומנו, שעל-ידי תפלתו
 52 באריכות בתור שליח ציבור, ועל-ידו גם כל השאר מתפללים
- באריכות – הוא מביא להם חיים ואריכות ימים, כְּמֵאמַר רַבִּי לִלְיָ:
 שְׁלֹשָׁה דְבָרִים מַאֲרִיכִים יָמָיו שֶׁל אָדָם, וְאֶחָד מֵהֶם – הוּא,
 הַמְאָרִיךְ בְּתַפְלָתוֹ. – הרי שתפלה באריכות קשורה באריכות
 ימים. וְאֵף גַּם מִי שֶׁהִשְׁעָה דְחֻקָּה לוֹ בְיוֹתֵר, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ
 בְּשׁוּם אֶפֶן לְהַמְתִּין עַד
 אַחַר עֲנִית קְדָשָׁה שֶׁל
 חֲזֵרַת הַשְּׁלִיחַ-צִבּוֹר הַיּוֹה
 – מפני שבעל-תפלה זה
 מאריך בתפלה, הֲלֹא טוֹב
 טוֹב לוֹ שֶׁלֹּא לְשַׁמַּע
 קְדָשָׁה וּבְרָכוּ, מְלִירֵד
 לְחַיִּיהֶם שֶׁל הַחֲפִצִּים
 בַּחַיִּים, – אלה שרוצים
 להתפלל באריכות, דבר
 המביא חיים, וְאֵינֶם
 רַחֲמָנָא פְטְרִיהִ, – את
 האנוס פטר הקדוש-ברוך
 הוא, כיון שהוא אנוס,
 הוא מוכרח ללכת – הרי
 הוא פטור מלשמוע "קדושה" ו"ברכו". ויתירה מזו – וְהַשְּׁלִיחַ
 צִבּוֹר מוֹצִיאֵו דְּרֵי חוּבְתֵוּ – לשמוע "קדושה" ו"ברכו". אֵף
 שֶׁלֹּא שְׁמַע, כְּאִלוֹ שְׁמַע שֶׁהוּא בְּעוֹנֵה מִמֶּשֶׁ, – הרי, שהאנוס
 כאן אינו כמו בשאר הדברים, שאם אמנם הם דברים ש"אנוס
 רחמנא פטרי", אבל אינם "כמאן דעביד" (כאילו עשה) –
 "אונסא כמאן דלא עביד"⁵ – אנוס – כמי שלא עשה, ואילו כאן
 הרי זה כאילו עשה מצד זה ששליח הציבור מוציא

15. איוב ב, ד. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "באגה"ק סוסט"ז הובא גם "עור בעד עור" משא"כ בסוס"י. ועד"ז בכ"מ. ואולי י"ל:
 עור בעד עור - ה"ז צדקה בהגבלה (כפשטות) והובא רק כשמדובר (גם) בצדקה זו". 17. סיום האגרת נדפס באגרות קודש אדה"ו (קה"ת,
 תשי"מ) ע' צה. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ע"פ ש"א ב, כד. ולהעיר אשר שם מדובר ע"ז קרבנות, ועיכוב יחוד זו"ן (שבת נה, ב)
 - תפלה יחוד שכינה וקוב"ה". 2. ראה מגילה כט, א. 3. ברכות לב, ב. 4. נצבים כז, א. 5. שו"ע אדה"ז סקכ"ד ס"א.

31 וְנִכְוֵן לְתוֹךְ נַפְשֵׁנוּ מִמֶּשׁ עֲלֵיהָ. – עַל עֲבוּדַת הַתְּפִלָּה, וְהִיא –
 32 הַתְּפִלָּה בְּאֵרִיכוֹת תוֹךְ הַתְּבוֹנְנוֹת בְּגִדְלוֹת ה', הִיא חוֹבָה שֶׁל
 33 תּוֹרַת מִמֶּשׁ, לְמִכְנֵי מִדַּע – הַמְכַיִּינִים תוֹעֲלֹת הַהִתְבּוֹנְנוֹת
 34 וְעוֹמְק הַדַּעַת קֶצֶת, כָּל חֵד לְפִיּוֹם שְׁעוּרָא דִּילֵיהּ, – כֵּל אֶחָד
 35 לְפִי שִׁיעוּרוֹ. כִּפִּי שְׂאוּמֵר

36 רִבְנוּ הוֹזֵק בְּחֶלֶק הָרֵאשׁוֹן
 37 שֶׁל סֵפֶר ה'תְּנַיִ" בְּפֶרֶק
 38 מ"א, שִׁשִּׁיעוּרוֹ שֶׁל דְּבַר,
 39 שֶׁהַתְּבוֹנְנוֹת תִּפְעַל עֵינַי
 40 הִירָאָה אוֹ הָאֲהַבָּה, אֵינּוּ
 41 דוֹמָה בְּכָל אֶחָד: יֵשׁ מִי
 42 שֶׁבַּהֲתְבוֹנְנוֹת וְהַעֲמֵקָת
 43 הַדַּעַת מַעֲטָה הוּא
 44 מִתְעוֹרֵר בִּירָאָה אוֹ
 45 בָּאֲהַבָּה; וְיֵשׁ מִי שֶׁנִּדְרַשְׁתָּ
 46 לוֹ הַתְּבוֹנְנוֹת אֵרֻכְהָ יוֹתֵר
 47 וְהַעֲמֵקָת הַדַּעַת חוֹזְקָה
 48 יוֹתֵר. הַהִתְבּוֹנְנוֹת וְהַעֲמֵקָת
 49 הַדַּעַת אֵלּוּ, צְרִיכוֹת לַהֲיוֹת
 50 בְּסִדּוֹר שֶׁבָּחָו שֶׁל מְקוֹם
 51 בְּרִדְדָה הוּא⁹ בְּפִסְקוֹי
 52 דְּמִקְרָא וְשִׁתֵּי בְּרִכּוֹת
 53 שֶׁלְּפָנֵי קְרִיאַת שְׁמַע:

54 "וְיִצְרָ" וְ"אֲהַבָּה" – "אֲהַבַת עוֹלָם", לְעוֹרֵר בְּתוֹךְ – בְּבִרְכוֹת
 55 שֶׁלְּפָנֵי קְרִיאַת שְׁמַע, הָאֲהַבָּה הַמְּסֻתֶרֶת בְּלִבְּ כָּל יִשְׂרָאֵל, לְבָא
 56 – שֶׁאֲהַבָּה זֶה תְּבוּאָה, לְבִחִינַת גִּלּוּי בְּהַתְגַּלּוֹת הַלֵּב – שֶׁבְּמִקּוֹם
 57 שֶׁעַד אִזְּהֵי אֲהַבָּה זֶה מְסוּתֶרֶת בְּעוֹמְק הַלֵּב, תְּבוּאָה לַהֲתַגַּלּוֹת
 58 הַלֵּב, בְּשַׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע עֲצֻמָּה, – אַחֲרֵי בְּרִכּוֹת קְרִיאַת
 59 שְׁמַע, שְׂוֹאֵת הִיא מִצְוֹת הָאֲהַבָּה שֶׁבְּפִסְקוֹ¹⁰: "וְאֲהַבָּת גו'
 60 בְּכָל לְבָבְךָ גו'", הַנִּמְנִיִּת רֵאשׁוֹנָה¹¹ בְּתַרְגּוֹ מִצְוֹת, בְּמִו

1 יְדֵי חוֹבְתוֹ, וְכִדְרֵי אֲהַבָּה – כִּפִּי שְׂאוּמֵר מוֹצֵאִים בְּמִקְרָא⁶ גְּבִי עֵם
 2 שֶׁבְּשִׁדּוֹת הָאֲנִיִּים, – שֶׁהֵם אֲנוֹסִים, וְיוֹצֵאִים יְדֵי חוֹבַת תְּפִלָּת
 3 שְׂמוֹנֵה עֶשְׂרֵה עֲצֻמָּה בְּתוֹרַת הַשְּׁלִיחַ צִבּוֹר – לֹא מְדוּבָר עַל
 4 "קְדוּשָׁה" וְ"בִרְכוּ", אֲלֵא אֲדוּרַת "שְׂמוֹנֵה עֶשְׂרֵה" עֲצֻמָּה, בְּאֵלּוּ

5 שְׁמַעוּ מִמֶּשׁ, וְגַם קְרִישָׁה
 6 וְכִרְכוּ בְּכָלֵל. – שְׁשִׁלִּיחַ
 7 הַצִּיבּוֹר מוֹצִיא יְדֵי חוֹבְתוֹ.
 8 הִרִי, שְׂמִי שְׂהוּא אֲנוֹס וְאִי
 9 אֲפִשֵׁר לוֹ בְּשׁוּם אוֹפֵן
 10 לְשִׁמוּע "קְדוּשָׁה" וְ"בִרְכוּ",
 11 מוֹצִיא הַשְּׁלִיחַ צִבּוֹר יְדֵי
 12 חוֹבָה, הִרִי שְׂגַם אוֹתוֹ
 13 יוֹצִיא שְׁלִיחַ הַצִּיבּוֹר יְדֵי
 14 חוֹבְתוֹ, וְאֵל לוֹ לְהַפְרִיעַ
 15 אַחֲרֵים מִלְּהַתְּפַלֵּל
 16 בְּאֵרִיכוֹת. וְהִנֵּה, זֹאת
 17 תְּקַרְנֵיהָ, בֵּן הוּא אֵף
 18 גַּם בְּדוֹרֹת הָרֵאשׁוֹנִים
 19 שֶׁל חֲכָמֵי הַמִּשְׁנָה
 20 וְהַתְּנַיִ"א, שְׁהִיִּתָּה
 21 תּוֹרַתְּם קִבֵּעַ וְעִקֵּר
 22 עֲבוּדָתְּם, – עִיקֵּר
 23 עֲבוּדָתְּם הִיָּה לִימּוֹד תּוֹרָה,

24 וְלֹא תִפְלְתֶם. – הִרִי גַם אִזְּהֵי עֵינַי הַתְּפִלָּה בְּאֵרִיכוֹת עֵינַי שֶׁל
 25 חַיִּים וְאֵרִיכוֹת יָמִים. וּמְכַלֵּשׁ שֶׁבֶן עֲתָה הַפַּעַם – בּוֹמַנּוּ אֲנוּ,
 26 בְּעֲקֻבּוֹת מְשִׁיחָא, שְׂאִיִן – לִימּוֹד תּוֹרַתְנוּ קִבֵּעַ, מְצוּק
 27 הַעֲתִים, וְעִקֵּר הַעֲבוּדָה בְּעֲקֻבּוֹת מְשִׁיחָא הִיא – עֲבוּדַת
 28 הַתְּפִלָּה, בְּמִו שְׂכַתְבַּת הַרְבַּ חַיִּים וְיִטְאֵל וְ"לִי בְּעֵינַי חַיִּים" וְ"פְרִי
 29 עֵינַי חַיִּים"⁸, – שֶׁעִיקֵּר הַעֲבוּדָה בּוֹמַנּוּ אֲנוּ, הוֹמֵן שֶׁל עֲקֻבּוֹת
 30 מְשִׁיחָא. הוּא עֲבוּדַת הַתְּפִלָּה – מְכַלֵּשׁ שֶׁבֶן וְקָלִי וְחִמּוֹר שְׂרָאוּי

6. ר"ה לה, א. 7. ליתר הסברה, כדאי להעתיק אגרתו של רבנו הזקן (נדפסה ב"אגרות קודש" - אדמו"ר הזקן, קה"ת תש"מ סימן ט"ו): "לאר"נ הרבני הנגיד המפורסם גבר הוקם על האברך מוה' אלכסנדר נ"י, הנה אף כי לא ידעתיהו ולא אכיר מראהו אך לשמע און שמעתייהו אשר רוח ה' נוססה בו שלא לעמוד בסוד משחקים המלעיגים בחפצים לעבוד את ה' באמת עבודה שבלב זו תפלה כי ידם רמה בתורה ובגמ"ח ומי יתן והי' זה להם באמת כל הימים. אך עתה עברו תורות חלפו חוק בהוסדם יחד עלי לגזור גזירת שמד על התפלה להתפלל כמותם דוקא בחפזון ובלי שום תנועה והרמת קול כמלאכי עליון בהגיעם למדריגה העליונה אשר אין למעלה הימנה כמ"ש בעמדם תרפנה כנפיהם ואף ג"ז בכת העליונה הנקראים שרפים ולא בשאר כתות כמ"ש והאופנים וחיות הקדש ברעש גדול וכו' וגם בשרפים כתי' קול המולה כו' וגם בתנועות משונות כמבואר בפיוטים ע"פ פרקי היכלות. ולכן אין רא' מצדיקים הראשונים שהיו גדולים ממלאכי השרת. אבל אנן יתמי דיתמי העולה בדעתם להדמות להם אין זה כ"א רוע לב ושקר בימינם. וגם האומרים תפלה מדרבנן לא ראו מאורות מימיהם כי אף שנוסח התפלה ומנינה ג' פעמים ביום הוא מדרבנן עיקר ענינה ומהותה הוא יסוד כל התורה לדעת את ה' להכיר גדלו ותפארתו בדעה שלימה ומיושבת בבניית הלב שיתבונן בזה כ"כ עד שתתעורר נפש המשכלת לאהבה את שם ה' לדבקה בו ובתורתו ולחפוץ מאד במצותיו אשר כל ענין זה נעשה לנו בזמן הזה ע"י אמירת פסד"ו וברכות ק"ש לפנייה ולאחרייה בפה מלא ובקול המעורר כוונת הלב וכולי האי ואולי. משא"כ רשב"י וחבריו הי' די להם בק"ש לבד לכל ענין זה שהי' נקנה להם בהשקפה ראשונה בשפלות הלב הנאמן בבריתו אתם. אבל בזמן הזה כל הקרוב אל ה' וטעם טעם בתפלה פעם א' יבין וישכיל כי בלעדה לא ירים איש את ידו ואת רגלו לעבוד ה' באמת כ"א מצות אנשים מלומדה כמ"ש יען כי נגש העם בפיו כו' וע"כ השטן מקטרג עלינו ביותר וד"ל. וע"כ על כל דברי האגרת הזאת באתי לעורר נפש נדיבה ללבוש בגדי קנאה לקנאות לה' ולתורתו להפיר מחשבות ערומים ולא תעשינה ידיהם תושי' ותחשב לו לצדקה לדור ודור עד עולם כמשארז"ל אלו נאמר ארור אשר לא יעשה לא ה' תקומה לשונאי ישראל עכשיו שנאמר ארור אשר לא יקים כל המחזיק ומקים העושים מעלה עליו הכתוב כאלו קיים כל התורה כולה והי' בעזרו ויגמור בעדו כי הבא לטהר כו'. ומגודל בטחוני בה' קצרתי ואו"ש מאדה"ש כנפש או"ג דו"ש. שניאור זלמן באאמו"ר ברוך ג"י. 8. פע"ח שער התפלה פ"ו. 9. טואו"ח סנ"ב. 10. ואחתנו ו, ה. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צע"ק (בסהמ"צ

1 לְנִבּוֹן נִקְלָה, כִּי כִשְׁהֶאֱהָבָה הִיא מִסְתַּרֶת - הִיא עוֹדֵנָה בְּנֶפֶשׁ
 2 הָאֱלֹקִית לְכַדָּה, וּכְשֶׁבָאָה לְבְחִינַת גִּלּוּי לְנֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית - אִזּוֹ
 3 הִיא בְּהַתְגַּלּוּת הַלֵּב בְּחֻלָּל שְׂמָאֵל, - שְׁהוּא מְקוּם מִשְׁכַּן
 4 נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית. - הִרִי הִיא מְנִיעָה אִזּוֹ כֵּל עֲנִינֵי הָאָדָם, וְזֶהוּ עֲנִין
 5 בְּרִיר נִיצוּצוֹת הַמְּזֻכָּר
 6 שֵׁם בְּעֵין חַיִּים וְיִפְרִי עֵין
 7 חַיִּים⁶¹ גְּבִי תַפְלָה, -
 8 שְׁבַתפֶּלֶה מִבְּרִירִים
 9 נִיצוּצוֹת, שְׁלֻבָן - הַתַּפְּלָה,
 10 הִיא עֶקֶר הָעֵבֹדָה
 11 בְּעֶקְבוֹת מְשִׁיחָא, לְבָרֵר
 12 נִיצוּצוֹת כּוֹ, - בִּירוּר
 13 הַנִּיצוּצוֹת שְׁבַתפֶּלֶה,
 14 מִתְּבַטָּא בְּכָךְ שְׁהוּא
 15 בְּחִינַת אֲתַהֲפָכָא -
 16 (=הַפִּיכַת הָרַע לְטוֹב) אִזּוֹ
 17 אֲתַהֲפָכָא - (=כַּפִּיית
 18 הָרַע), שֶׁל נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית
 19 לְנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית בְּנִדּוּעַ,
 20 "כִּי תִדְם הוּא הַנֶּפֶשׁ
 21 כּוֹ"⁶², - וְחִיּוֹת הָאָדָם,
 22 וְתִדְם מִתְּחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם
 23 מֵאֲבָלָיו וּמִשְׁקִיו, -
 24 שֶׁהָאָדָם אוֹכֵל וְשׁוֹתָה, הִרִי
 25 שֶׁהָאָדָם מִשְׁתַּמֵּשׁ, עֵבוֹר
 26 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית וְהַקְדוּשָׁה, בְּכָל הָאוֹכֵלִין וּמִשְׁקִין וּמִבְּרִיר אֵת
 27 הַנִּיצוּצוֹת שְׁבָהֵם, וְגַם - הָאָדָם, מִתְּפַעֵל וְנִתְּקָן מִמְּלַבּוּשִׁים -
 28 שְׁהוּא לּוֹבֵשׁ אוֹתָם, וְיִדְרָה - שְׁהוּא דֵר בַּהּ, כּוֹ. - הִרִי שְׁכַל
 29 עֲנִינֵי הָעוֹלָם מְנוּצָלִים בְּעֲנִינִים שֶׁל נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית וְקְדוּשָׁה. בּוּזָה
 30 מִתְּבַטָּא עֲנִין בִּירוּר הַנִּיצוּצוֹת הַנֶּעֱשֶׂה עַל יְדֵי הַתְּגַלּוֹת הָאֵהָבָה
 31 בְּשַׁעַת הַתַּפְּלָה. וְלִכֵּן נִדְרַשְׁתׁ כַּעַת אֲרִיכוֹת הַתַּפְּלָה בְּהַתְּבֻנּוֹת.
 32 מִה־שְׂאִינְיָן בְּדוֹרוֹת הָרֵאשׁוֹנִים, שְׁהָיוּ נִשְׁמוֹת הָאֱלֹקִית
 33 גְּדוּלֵי הָעֶדֶף - הָיָה הַבְּרִיר - שֶׁל הַנִּיצוּצוֹת, נֶעֱשֶׂה בְּרִנּוּעַ
 34 בְּקִרְיָאֵת שְׁמַע לְבָד וּבְרִכּוֹת שְׁלִפְנֵיהּ וּפְסוּקֵי דוּמְרָה בְּקִצְרָה
 35 וְכוּ', - שְׁמִזָּה בְּלָבָד כִּבְר נֶעֱשֶׂה בִּיהוּדֵי הַתְּגַלּוֹת הָאֵהָבָה
 36 הַתְּרוּצָאוֹת שֶׁל הָאֵהָבָה, וְיָדִי לְמִבְּיָן:

1 שְׁבַתב הַרְמַב"ם וְל⁶², שְׁהִיא מִיסוּדֵי הַתּוֹרָה וְשָׂרְשָׁהּ וּמְקוּר
 2 לְכָל רַמ"ח - 248, מִצְּוֹת עֲשֶׂה, - כַּפִּי שְׁאוּמֵר רַבְּנוּ הוֹזֵק בְּחֻלָּק
 3 הָרֵאשׁוֹן שֶׁל סֵפֶר ה'תניא' בְּפֶרֶק ד' ש"המקיימן באמת הוא
 4 הָאוֹהֵב אֵת שֵׁם הוֹי", שְׁכַדֵּי לְקִיִּים בְּאֵמֶת רַמ"ח מִצְּוֹת־עֲשֶׂה, מִן
 5 הַהִכְרַח שְׁתִּיהִי "אֵהָבַת
 6 ה'". צִיּוּי זֶה שֶׁל "וְאֵהָבַת"
 7 הוּא חוֹבָה שֶׁל תּוֹרָה עַל
 8 עֲנִין הַהִתְבּוֹנְנוֹת בְּתַפְּלָה, 1
 9 לְעוֹרֵר וּלְגַלּוֹת אֵת 2
 10 הָאֵהָבָה. שְׁכֵן, עַל אֵהָבָה 3
 11 עֲצֻמָּה הִרִי לֹא שִׁיךְ שׁוֹם 4
 12 "צִיּוּי", "וְאֵהָבַת", כִּי 5
 13 אֵהָבָה הִיא הִרִי מִדָּה 6
 14 שְׁבַלֵב וְעַל מִדָּה שְׁבַלֵב לֹא 7
 15 מִתְּאִים שׁוֹם צִיּוּי, שְׁהִי 8
 16 אִם יֵשׁ לְאָדָם מִדָּה זוֹ - 9
 17 הִרִי שִׁישׁ לוֹ, וְאִם אֵין לוֹ 10
 18 אוֹתָהּ מִדָּה - מִזֶּה יַעֲזוֹר 11
 19 כֵּאֵן הַצִּיּוּי (עַל פְּעוּלָה שֶׁל 12
 20 דִּיבּוּר מִתְּאִים צִיּוּי, אִבֵּל 13
 21 לֹא עַל רִגֵּשׁ הַלֵּב), וּכְפִי 14
 22 שְׁאֵכֵן שׁוֹאֵל הָרַב הַמְּגִיד 15
 23 מִמְּזִירֵי⁶³: כִּיצַד מִתְּאִים 16
 24 הַצִּיּוּי "וְאֵהָבַת"? וְהוּא
 25 עוֹנֵה, שֶׁהַצִּיּוּי אֵינוֹ עַל
 26 הָאֵהָבָה, כִּי־אִם עַל הַהִתְבּוֹנְנוֹת, שִׁיהִיָּה "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל", שְׁתִּיהִיָּה
 27 הַהִתְבּוֹנְנוֹת בְּעֵינֵן "ה' אֱלֹקֵינוּ ה' אֶחָד" וְאִזּוֹ "וְאֵהָבַת" - תֵּאֵהָב
 28 (מִלְשׁוֹן הַבְּטַחָה). עַל כָּל פְּנִים, הִרִי הַצִּיּוּי "וְאֵהָבַת", הוּא,
 29 שְׁתִּיהִיָּה הַהִתְבּוֹנְנוֹת בְּתַפְּלָה שְׁתִּיבָא ל'וְאֵהָבַת" - הִרִי שֶׁהַתַּפְּלָה
 30 בְּאֲרִיכוֹת וּבְהַתְּבֻנּוֹת הִיא חוֹבָה שֶׁל תּוֹרָה. כִּי עַל אֵהָבָה
 31 הַמְּסַתֶּרֶת בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹלְדֵיהֶם וּמִכְּעֵם לֹא שִׁיךְ צִיּוּי
 32 בְּלָל. - שְׁנֵאֵמֵר ש'וְאֵהָבַת" הַכּוּוֹנָה לְהָאֵהָבָה הַמְּסוּתֶרֶת בְּכָל
 33 אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. שְׁכֵן, הִיא הִרִי יִשְׁנָה, וְלֹא זְקוּקִים לֵה לְצִיּוּי
 34 "וְאֵהָבַת". אֵלֹא הַצִּיּוּי הוּא לְגַלּוֹת אֵת הָאֵהָבָה, שֶׁלֹּא זוֹ בְּלָבָד
 35 שְׁתִּיהִיָּה בְּהַתְּגַלּוֹת בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית שֶׁל יְהוּדֵי, כִּי־אִם גַּם בְּנֶפֶשׁוֹ
 36 הַחַיּוֹנִית, שֵׁם לֹא הִיתָה לְפָנֵי זֶה בְּכָלֵל, אִף לֹא בְּהַעֲלֵם - וְיִדְעַת

להרמב"ם היא מ"ע ג'. בוח"א יא, ב: א' - יראה, ב' - אהבה, ג' ידיעת ה' וכו'). ולהעיר מל' חז"ל (ע"ז עג, א) "ראשון ראשון בטל". ולהעיר מתניא חינוך קטן דאהבה שרש לכל מ"ע (כולל גם מ"ע דיראה (שורש מל"ת) ובמילא) שורש כל המצות". 12. הלי' יסוה"ת רפ"ב. 13. וראה גם בהוספות לספר אור תורה להה"מ (הוצאת קה"ת) ס"יב. 14. ראה יב, כג.

כיוון שהחתן עומד לבנות עולם חדש, בניין עדי עד, שיהיה נוגע עד סוף כל הדורות, לכן קוראין אותו לקרוא ולהסתכל באותיות שבתורה.

ממאמור י"ג כסלו ה'תשכ"ז

יום ראשון

יום רביעי

יא כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וישלח, רביעי עם פירש"י.
תהלים: ס"סה.
תניא: והטעם . . . 316 וגמרא.

מְהִינְהוֹת אֲדָנִי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְש"ב] עַל הַסְּדוּר "סֵדֶר הַתְּפִלָּה" (עַם הַדָּא"ח) : חֶלֶק א' דְּבוּר־הַמִּתְחִיל "בְּרוּךְ עוֹשֶׂה בְּרֵאשִׁית" (צ.ט. א) : "מֵה־שְּׂאִי־כֶן בְּחִינַת רַדְל"א" [=רִישָׁא דְלֵא אֲתִידַע] - נִתְקַן : "וּמַעַתָּה יוֹכֵן פְּרוּשׁ וְעִנְיָן בְּחִינַת רַדְל"א".
חֶלֶק ב' דְּבוּר־הַמִּתְחִיל "עַד הַגֹּל" (פ.ח, ד) : "לְרַבְּנָן וְהִלְכָה כַרְ"י שְׁבִירָךְ" - נִתְקַן : "לְרַבְּנָן אִם בְּיָרְךְ".

שָׁם : "דַּעַת ר"י וְכֵן הָאֲמַת" - הַעֲבִיר קוֹלְמוֹס עַל "וְכֵן הָאֲמַת".
שָׁם (פ.ט. א) : "הִתְהוּ דְנִקְוִדִים" - נִתְקַן : "הִתְהוּ דַּעְקוֹדִים".

יום שני

יום חמישי

יב כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וישלח, חמישי עם פירש"י.
תהלים: ס"סח.
תניא: ומ"ש בע"ה . . . שוכן וכו' וד"ל.

בְּרַכַּת "שְׁפִטְרָנִי" מְבָרְכִים בְּלֵא שֵׁם וּמְלִכוּת, וּמְבָרְכִים אוֹתָהּ גַם בְּיוֹם ב', ה', בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ, וְלֹא דוֹקָא בְּשַׁבָּת.

מְקַבֵּל בְּיָדֵינוּ בְּשֵׁם מוֹרְנוּ הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב: כְּשֹׁמוּעִים דְּכַר לֹא טוֹב עַל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, גַּם אִם אֵין מְכִירִים אוֹתוֹ, צָרִיךְ לְהַצְטַעַר צַעַר רַב, כִּי אֶחָד מֵהֶם הוּא בְּוֹדָאֵי לֹא טוֹב: אִם אֲמַת הַדְּכַר שְׁמִסְפָּרִים עַל פְּלוּנֵי, הֵלֵא הוּא לֹא טוֹב; וְאִם אֵינוֹ אֲמַת, הֵלֵא הַמְּסַפֵּר נִמְצָא בְּמַצֵּב לֹא טוֹב.

יום שלישי

יום ששי

יג כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וישלח, ששי עם פירש"י.
תהלים: סט"עא.
תניא: ולהבין פרטי . . . דו"א.

אמר אאמו"ר: חסידות משנה את המציאות ומגלה את המהות. והמהות של האיש הישראלי אין להעריך ולשער, כי הוא חלק מן העצם, והתופס במקצתו כאלו תופס בכולו, וכשם שהעצם אין לו שיעור כך החלק אין לו שיעור, ע"ד הכנף מין כנף - עס איז מעהר ניט וואָס עצמות האָט בורא געווען א נשמה או זי זאָל זיין א נברא - וחסידות מגלה את המהות.

אָמַר אֲדָנִי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְש"ב]: חֲסִידוֹת מְשַׁנֵּה אֶת הַמְּצִיאוֹת וּמְגַלֶּה אֶת הַמְּהוּוֹת. וְהַמְּהוּוֹת שֶׁל הָאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי אֵין לְהַעְרִיךְ וּלְשַׁעַר, כִּי הוּא חֶלֶק מִן הָעֶצֶם, וְהַתּוֹפֵס בְּמִקְצָתוֹ כְּאִלוֹ תּוֹפֵס בְּכֹלוֹ, וְכֵשֶׁם שֶׁהָעֶצֶם אֵין לוֹ שְׁעוֹר כִּךְ הַחֶלֶק אֵין לוֹ שְׁעוֹר, עַל־דֶּרֶךְ "הַכְּנֵף - מִין כְּנֵף" - אֵין זֶה אֶלָּא שְׁ"עֲצָמוֹת" בְּרֵא נְשָׁמָה, שֶׁהִיא תְּהִיָּה נְבֵרָא - וְחֲסִידוֹת מְגַלֶּה אֶת הַמְּהוּוֹת.

יום רביעי שבת יד כסלו ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וישלח, שביעי עם פירש"י.

תהלים: עב-עו.

תניא: דוד . . . 320 בעת צרתו.

מברכין ברכת המזון בכוס של ברכה, אף שאין עשרה.

הכוס – על כף היד, והאצבעות וקופות. אוהו הכוס מאמירת "רבותי מיר וועלען בענטשען" [=רבותי נברך] עד אחרי סיום ברכה שלישית, שאו מעמידו על השלחן.

באחת משיחותיו באר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב], ותכן דבריו: יש צדיק, ישר, תמים, חסיד. צדיק על שם קיום מצות-עשה – ממשיך גלויים דסדר ההשתלשלות. ישר על שם קיום לא-תעשה – גלויים למעלה מסדר ההשתלשלות. תמים – ערנסטקייט [=רצינות] – גלויים ד"טעם עצו ופריו שוים", התחברות סובב-כל-עלמין וממלא-כל-עלמין. למעלה מכלם – חסיד, ויש בזה ג' מדרגות: א) שעניני העולם אינם מטרידים ומבלבלים אותו. כל אחד ואחד יכול להגיע לזה, וכל אחד ואחד מחיב להגיע לזה. ב) שכל עניניו הם אלקות. ואף ש"לא רחוקה היא ממך גו'" – מכל-מקום אין זה שיך לכל אחד ואחד. ג) מה שכתוב ב'תקני זהר': "איזהו חסיד המתחסד עם קונו, עם קן דיליה" [=עם מקורו; ה'], ופרש ב'ספר של בינונים' [=ספר התניא] שזהו ליחדא קודשא-ברוך-הוא ושכינתיה בתחתונים ולא לרוות נפשו הצמאה בלבד.

יום ראשון טו כסלו ה'תש"ד חמישי

שיעורים. חומש: וישב, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: עז-עח.

תניא: אך מה שה' . . . ואחור ע"ש.

בתו"א ד"ה וישב: "ואינה יכולה לראות באהבה", צ"ל "ואינה יכולה להיות באהבה". רבינו הזקן סיפר לבנו אדמו"ר האמצעי: דער זיידע (הבעש"ט) זאגט אז מ'דארף האבען מסירת נפש אויף אהבת ישראל, אפילו צו א אידען, וועלכען מ'האט קיינמאל ניט געזעהן.

ב"תורה אור" דבור-המתחיל "וישב": "ואינה יכולה לראות באהבה", צריך להיות: "ואינה יכולה להיות באהבה".

רבינו הזקן ספר לבנו אדמו"ר האמצעי: הסבא (הבעל-שם-טוב) אומר שצריך שתהיה מסירת נפש על אהבת ישראל, גם ליהודי שאף פעם לא ראו.

יום שישי טז כסלו ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וישב, שני עם פירש"י.

תהלים: עט-פב.

תניא: וצדקה . . . א"ס ב"ה.

יסוד עקרי בשיטת חב"ד הוא, אשר המח השליט על הלב בתולדתו, ישעבד את הלב לעבודת ה' יתברך, מתוך השפלה הבנה והעמקת הדעת בגדלת בורא העולם ברוך-הוא.

שבת
קודש

יום שלישי

יוז כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וישב, שלישי עם פירש"י.

תהלים: פג"ז.

תניא: הנה לא . . . וכו' וד"ל.

חסידות חב"ד פותחת שערי היכלי חכמה ובינה, לידע ולהפיר את מי שאמר והיה העולם בהשגה שכלית, מעוררת רגשי הלב להתפעל באותה מדה שבלב המחייבת מהשכלה זו, ומורה דרך אשר כל אחד ואחד לפום שעורא דיליה [לפי רמתו] יכול לגשת אל הקדש לעבד את הני' במוחו ולבו.

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום ראשון עמוד א

11 תתגרש, שהרי הבעל נתן לו את הגט על דעת מה שאמרה לו,
12 והיא הרי אמרה לו שיהיה שליח להולכה של הבעל, ואם כן
13 כשיגיע הגט לידה תתגרש בו. ומכך שרב פסק שאינה מגורשת,
14 מוכח שדעתו שהבעל סומך על דברי השליח שאמר בשם האשה.
15 ואם כן אפשר לפשוט גם בפועלים שכשאמרו הרי אנו נשכרים
16 'כמה שאמר בעל הבית' כוונתם שסומכים על דברי השליח, ולא
17 יקבלו אלא כפי מה שאמר להם השליח, ואין להם עליו אלא
18 תרעומת.

19 רב אשי דוחה שאין להוכיח כן מפסק דינו של רב: **אמר רב אשי,**

1 שליח לקבלה ושתתגרש בקבלת השליח את הגט, ומכיון שבאמת
2 לא עשתה אותו שליח לקבלה, והבעל אינו יכול לעשות אותו
3 שליח לקבלה, אינה מתגרשת בקבלת השליח. ואפילו כשהגיע גט
4 לידה אינה מתגרשת, משום שהבעל לא עשה אותו שליח להוליך
5 את הגט, והיא אינה יכולה למנות אותו להיות שליח להולכה. **דאי**
6 **סלקא דעתך דאדיבורא דיהה קא קמיך** – שאם תאמר שכשאמר
7 הבעל 'הילך כמה שאמרה' כוונתו לומר לו שנתן לו את הגט כפי
8 שאמרה לו אשתו, אם כן, אף שאכן כשהשליח קיבל את הגט
9 אינה מגורשת עדיין, שהרי האשה לא מינתה אותו שליח לקבלה,
10 מכל מקום **מפי מפי גיטא לדה מיחא תיגרש** – כשהגיע הגט לידה

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שני עמוד ב

19 זוז וזו הפסדת לי אותם, שלא נהניתי מהם כמו שהייתי נהנה אם
20 הייתי מקבל את כל המאה יחד.
21 הגמרא מספרת מעשה בדין המוכר לחבירו ולא גמר לשלם לו את
22 הזוז האחרון: **הוא גברא דבין ליה חמרא לחבריה** – שמכר לחבירו
23 חמור, ופס ליה חר זוזא – ולא גמר לשלם את הזוז האחרון בעד
24 החמור, והמוכר קא עייל ונפיק זוזא, יתיב רב אשי וקא מעיין בה
25 כי האי זוזא מאי, האם כשנשאר רק זוז אחד מהתשלום נאמר
26 שקני לוקח את החמור ואין המוכר יכול לחזור בו, או שאין הבעל
27 בין אם נשאר יותר מזוז לנשאר זוז, שעד שמשלם את הזוז האחרון
28 יכול המוכר לחזור בו מהמכירה, ולא קני.
29 **אמר ליה רב מרדכי לרב אשי, הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה**
30 **דרבא, זוזא גווי דמי** – אם נשאר זוז אחד דינו כמו שנשאר יותר
31 מזוז ולא קני ויכולים לחזור בהם עד שגומר לשלם את כל
32 התשלום בעד החמור.
33 **אמר ליה רב אחא גריה דרב יוסף לרב אשי, והא אמרינן משמיה**
34 **דרבא שכשנשאר לקונה זוז אחד מהתשלום, קני.**
35 **אמר ליה, תתרגם שמעתיד** – תפרש את דברי רבא שאמר שקונה
36 במוכר את שדהו

1 אותם לכתוב ששאר התשלום הוי כמלוה כדי שלא יחזרו בהם
2 מדוברת **דקא עייל ונפיק זוזא** – שהמוכר מחזר אחר הלוקח שיתן
3 לו את שאר התשלום שבזה מגלה דעתו שלא מכר את השדה
4 אלא מפני שהוא דחוק במעות ולכך כל זמן שאינו נותן לו את
5 מעותיו אינו מוכר לו ואם לא שכתב לו מפורש שהופך לו את
6 שאר התשלום לחובו. **הא** – הברייתא משמע מדבריה שאף
7 שלא כתב לו כן אינם יכולים לחזור בהם, מדוברת **דלא קא עייל**
8 **ונפיק זוזא** – שאין המוכר מחזר אחר המעות ולכך אף שלא גמר
9 הלוקח לשלם את כל הסכום, חלה המכירה ושאר התשלום אינו
10 אלא כחוב. **דאמר רבא, האי מאן דבין מידי לחבריה** – המוכר חפץ
11 לחבירו, אף אם משכו, כל זמן שלא שילם את הכסף וקא עייל
12 **ונפיק זוזא, לא קני** ויכולים לחזור בהם, ואם לא קא עייל ונפיק
13 **זוזא, קני.**
14 הגמרא מביאה דינו של הפורע לחבירו חובו מעט מעט: **ואמר**
15 **רבא, האי מאן דאזיפה** – מי שהלוה מאה זוזי לחבריה, ופרעה זוזא
16 זוזא – ופרע לו הלוה את החוב מעט מעט זוז אחר זוז, **פרעון הוי**
17 – נחשב לפרעון **אלא דאית ליה תרעומת גביה** משום **דאמר ליה**
18 **אפסדתינהו מינאי** – בזה שלא פרעת לי את כל המאה זוז יחד אלא

בין תשעה באב ליום הכיפורים יום ראשון י"א כסלו ה'תשע"ז

אך זהו רק ביום הכיפורים בו יש איסור מיוחד על אכילה ושתיה, כמבואר להלן (ה"ה) שרק עליהן יש חיוב כרת ולא על שאר העינויים, אך בתשעה באב אין איסור מיוחד על אכילה ושתיה אלא איסור כללי על חמשה עינויים, וסיכה שאינה של תענוג אינה בכלל זה.
וביאור נוסף:

את חיוב התענית ביום הכיפורים מגדיר הרמב"ם (ה"ה):
מ'צות-עשה אחרת יש ביום הכיפורים, והיא לשבות בו מאכילה ושתיה, וכן לגבי שאר העינויים (ה"ה): 'ומצוה לשבות בו מכל אלו כדרך ששבת מאכילה ושתיה', הרי שאיסורי יום הכיפורים הם בכלל מצות השביתה, שכשם שצריך לשבות ממלאכה, כך צריך לשבות משאר ענייני הגוף, ולכן נאסרה אף סיכה שאינה של תענוג, כי עצם מעשה הסיכה שולל את השביתה.

אך בתשעה באב אין חובת שביתה מעצם המעשה אלא שלא ליהנות, ולכן סיכה שאינה של תענוג מותרת.

(הר"י קדס א סי' סא)

הלכות שביתת עשור פרק ג, הלכה ט: אָסוּר לְסוּךְ מִקְצַת גּוּפּוֹ כְּכָל גּוּפּוֹ, בֵּין סִיכָה שֶׁל תְּעֻנּוּג בֵּין סִיכָה שֶׁאֵינָה שֶׁל תְּעֻנּוּג.

לגבי תענית תשעה באב כתב הרמב"ם (הל' תעניות פ"ה ה"י) שסיכה של תענוג אסורה אך סיכה שאינה של תענוג מותרת. ויש להבין: מה בין תשעה באב ליום הכיפורים? והביאור:

לאיסור סיכה ביום הכיפורים יש שני מקורות: (א) הפסוק בספר דניאל: "לחם חמודות לא אכלתי וסוך לא סכתי". ומכאן מבואר שמניעת הסיכה היא אחת מהנהגות התענית. (ב) הכתוב "ותבוא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו". ומכאן שהסיכה נחשבת כשתיה.

ויש לפרש, כי הפסוק "לחם חמודות לא אכלתי וסוך לא סכתי" שולל רק סיכה של תענוג, ואילו סיכה שאינה של תענוג נלמדת מהפסוק "ותבוא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו" המשווה את הסיכה לשתיה, ואכילה ושתיה אסורות לא רק לשם תענוג.

היה מותר ליוצאי מצרים לאפות לחם חמץ בפסח? יום שני י"ב כסלו ה'תשע"ז

נחלקו אמוראים בדין 'חצי שיעור' (יומא עד, ב): לענין עונשין אכילת איסור צריכה שיעור, אבל לענין איסור אכילה לדעת ר' יוחנן 'חצי שיעור' אסור מן התורה ונלמד מהפסוק "כל חלב... לא תאכלו" - "כל חלב, אפילו כלשהוא", ולדעת ריש לקיש מותר מן התורה (ואסור מדרבנן), והלימוד מ'כל חלב' הוא אסמכתא.

ולפי זה יש לומר שבפסח מצרים לכל הדעות לא היה איסור לאכול חמץ פחות מהשיעור שהרי עדיין לא נאמר הפסוק 'כל חלב', ואם כן היה מותר לאפות חמץ ביום טוב ולאכול ממנו 'חצי שיעור', ואיסור מדרבנן גם עדיין לא היה כמובן.

ועוד יש לומר:

הגמרא (יבמות קיד, א) לומדת מכמה פסוקים שהתורה באה "להזהיר את הגדולים על הקטנים", היינו שאין להאכיל את הקטנים דבר האסור. ואם כן, בפסח מצרים עדיין לא נאסר להם להאכיל חמץ את הקטנים שהרי עדיין לא נאמרו הפסוקים בהם מזהירה התורה "את הגדולים על הקטנים" והיה מותר לאפות חמץ ביום טוב להאכיל קטן שגם זה 'אוכל נפש'.

הלכות שביתת יום טוב פרק א, הלכה ט: אֵין אוֹפִין וּמְבַשְׁלִין בְּיוֹם טוֹב, מֵה שִׂיאָכֵל בְּחַל; וְלֹא הִתְרָה מְלֹאכָה שֶׁהיא לְצַדֵּךְ אֲכִילָה, אֲלֵא בְּדֵי לְהִנּוּת בְּהַ בְּיוֹם טוֹב.

נאמר בתורה (שמות יב, ט) "ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עוגות מצות כי לא חמץ כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתממה". וכתב הר"ן (פסחים כה, ב בדפי הרי"ף) שמשמעות הפסוק היא "שאלו יכלו להתממה היו מחמיצין אותו לצורך מחר דפסח מצרים לא נהג אלא לילה ויום... ולמחר [בט"ז ניסן] היו מותרים בחמץ... אלא מתוך שלא היה להם פנאי אפואוהו מצה".

והקשה על זה ה'תורת חסד' (אור"ח סי' כה):

הרי ביום הראשון נאסרה עליהם עשיית מלאכה (כמבואר בדברי הר"ן הנ"ל), ואם כן, אף אם היה להם פנאי להחמיץ לא היו יכולים ללוש או לאפות לצורך מחר כי "אין אופין ומבשלין ביום טוב מה שיאכל בחול". ואף לרבה שהאופה פת מיום טוב לחול אינו לוקה, הואיל ואם יודמנו לו אורחים שיצטרכו לפת תהיה ראויה להם והרי זה לצורך יום טוב – האופה חמץ ביום טוב עצמו האסור לכל ישראל (ראה להלן ה"ה) ואינו ראוי לאורחים, לוקה לכל הדעות!

ותירץ:

כבוד ועונג יו"ט - מן התורה או מדרבנן? יום שלישי י"ג כסלו ה'תשע"ז

וְכָכר בְּאֵרְנוּ הַכְּבוֹד וְהַעֲנוּג בְּהִלְבוּת שֶׁבֶת. לדעת המדרש, החיוב בכבוד ובעונג יום טוב הוא מן התורה. וכך נאמר בספרא (אמור פ"ב. וראה ספרי פנחס סי' קמו):

הלכות שביתת יום טוב פרק ו, הלכה טז: כִּשְׁם שֶׁמֶצוּהָ לְכַבֵּד שֶׁבֶת וְלַעֲנוּגָה, כִּף כָּל יָמִים טוֹבִים - שְׁנַאמְרֵי: 'לְקִדוּשׁ ה' מְבֻבֵר', וְכָל יָמִים טוֹבִים נֶאֱמָר בָּהֶן "מִקְרָא קִדְשִׁי".

קנד הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

הרמב"ם החיוב בכבוד ועונג הוא מדברי תורה: "ואין כוונתו שהוא מדברי דרבנן או דברי קבלה כו' אלא דאורייתא ממש נאמר בעל-פה, הלכה למשה מסיני", רק ש"אתא ישעיה ואסמכיה אקרא".

אבל אדמו"ר הזקן כתב שלדעת הרמב"ם החיוב הוא מדברי סופרים (א"ח סי' רמב סעי' א). והוסיף (בקרי"א סק"א) שהרמב"ם יפרש ש"מקרא קודש" האמור בתורה לא בא ללמד על כבוד ועונג, אלא על איסור מלאכה, ולדעתו דרשת הספרא היא אסמכתא בעלמא. והוכחה לכך "שהרי במנין המצוות (בריש ספר היר) מנה שש מצוות לשבות ממלאכה בששת ימים טובים, מדכתיב מקרא קודש בכל חד וחד".

"ביום הראשון מקרא קודש וביום השמיני מקרא קודש – כמה אתה מקדשו? במאכל ובמשתה [עונג] ובכסות נקיה [כבוד]".

ואילו לדעת הרמב"ם, החיוב בכבוד ועונג שבת נלמד מן הפסוק "וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד", שנאמר בנביא (ישעיה נח, יג). ומכאן, שמקור החיוב הוא מדברי סופרים (ראה לעיל הלכות שבת פ"ל ה"א). והוא הדין בנוגע ל"ימים טובים שנאמר בהם 'מקרא קודש'", והכבוד ועונג שבהם נלמד מן הפסוק "לקדוש ה' מכובד" שבנביא, ואם כן חיובם בכבוד ועונג הוא מדברי סופרים (המועדים בהלכה עמ' יא).

וה'חתם סופר' (חידושים למס' שבת דף קיא) כתב, שלדעת

איסור מלאכה בערב פסח אחר חצות יום רביעי י"ד כסלו ה'תשע"ז

שבטל טעם האיסור, הגזירה בתוקפה כי "דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו" (ביצה ה, א), אבל אם מן התורה אסור לעשות מלאכה בעת הקרבת הקרבן (לדעת התוס'), הרי כשאין קרבן אין איסור שהרי התורה לא אסרה לעשות מלאכה בערב פסח אלא בעת הקרבת הפסח?

וביאר:

אף כי מקור האיסור הוא מן התורה יש בו משום גזירת חכמים, והראיה שגם מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא הקריב את הפסח אסור במלאכה בערב פסח אחר חצות, כי כיון שלרוב ישראל קבעה התורה יום טוב ואיסור מלאכה מחצות היום, חכמים גזרו על טמא ולרחוק, ולכן גם בזמן הזה איסור המלאכה מדרבנן בתוקפו (צל"ח, פסחים שם). אמנם רש"י (פסחים שם ד"ה שלא) כתב שהטעם לאיסור מלאכה בערב פסח הוא "כדי שלא יהא טרוד במלאכה וישכח ביעור חמצו ושחיתת הפסח ותיקון מצה לצורך הלילה" ולפי זה פשוט שהאיסור קיים גם בזמן הזה.

הלכות שביית יום טוב פרק ה, הלכה יז: הַעוֹשֶׂה בּוֹ (בערב פסח) מְלָאכָה אַחֵר חֲצוֹת מְנַדֵּין אוֹתוֹ, וְאִין צְרִיךְ לוֹמַר שְׂמַכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת אִם לֹא נִדְחוּ - לְפִי שְׁיוֹם אֲרֻבָּעָה עֶשֶׂר בְּנִיּוֹן... יֵשׁ בּוֹ חֲנִינָה וְשְׁחִימַת קְרָבָן.

בירושלמי נאמר שהטעם לאיסור מלאכה בערב פסח אחר חצות הוא כיון שהוא זמן הקרבת קרבן פסח ו"אינו בדין שתהא עסוק במלאכה וקרבת קרב". והוסיף: אף שהמקריב קרבן אסור במלאכה כל היום, כיון שאי אפשר להקריב קרבן פסח קודם חצות נאסרה מלאכה רק מחצות (תוס' פסחים ג, א, ד"ה מקום. מגיד משנה כאן).

וכתבו התוספות (שם) שמשמעות הירושלמי היא שאיסור מלאכה בערב פסח אחר חצות הוא מדאורייתא וגם בזמן הזה שאין קרבן פסח איסור המלאכה בתוקפו, כי האיסור שנקבע בעת שהקריבו את הפסח נשאר לעולם.

והקשה ה'צל"ח':

אם איסור המלאכה הוא מדרבנן אזי גם בזמן הזה, אף

לימוד קודם בדיקת חמץ יום חמישי ט"ו כסלו ה'תשע"ז

הוא מחמתו אך למעשה האיסור הוא לכל. ולפי זה כתב ה'חתם סופר' שיש להימנע מתלמוד תורה קודם הבדיקה כדי שלא יהא טרוד בלימודו בעת הבדיקה, אך מי שלא התפלל ערבית, יתפלל ואחר-כך יבדוק, כי בתפילה אין חשש שיהיה טרוד בה גם לאחר סיום התפילה, ואדרבה: עדיף שיתפלל קודם הבדיקה כדי שיהא פנוי לבדוק כאשר לא מוטל עליו לעשות דבר אחר.

אך אדמו"ר הזקן (א"ח סי' תלא ט"ו) כותב שיש לבדוק קודם תפילת ערבית, ולדעתו הטעם לחומרא בלימוד קודם בדיקת חמץ הוא כמבואר בלשון הרמב"ם: 'שמא ימשך וימנע מבדיקת חמץ בתחילת זמנה, ומבואר מכך שאין החשש שלא יבדוק כראוי אלא שלא תהיה מיד בתחילת זמנה, ובכך חמורה בדיקת חמץ משאר מצוות, משום שבקריאת שמע אין חובה (אלא מצוה מן המובחר) לקרותה בתחילת זמנה, אך בבדיקת חמץ תיקנו לבדוק מיד בצאת הכוכבים, ולכן הבדיקה קודמת לתפילה.'

הלכות חמץ ומצה פרק ב, הלכה ג: וְאִין קוֹבְעִין מְדַרְשׁ בְּסוּף יוֹם שְׁלִשָּׁה עֶשֶׂר, וְכֵן הֶחֱמֵם לֹא יִתְחַלֵּל לְקָרוֹת בְּעֵת זוֹ - שְׂמָא יִמְשַׁךְ וְיִמְנַע מִבְּדִיקָה, בְּתַחֲלַת זְמַנָּה.

במקור דין זה בגמרא (פסחים ד, א) נאמר: "האי צורבא מרבנן לא ליפתח בעידנא...", וכן כותב הרמב"ם "החכם לא יתחיל לקרות בעת זו". ומדוע נקטו דוקא חכם ולא כל אדם? ומבאר ה'חתם סופר' (חידושים לשר"ע הל' פסח סי' תלא סק"ז):

לגבי תפילה נפסק שאע"פ שאין להתחיל במלאכה קודם התפילה, אם התחיל אין צריך להפסיק, ואילו אם התחיל ללמוד קודם בדיקת חמץ צריך להפסיק ולבדוק. ובטעם הדבר יש לומר, כי לגבי בדיקת חמץ אין החשש רק שישכח וימנע מלבדוק, אלא שמאחר וטרוד בלימודו ימהר לבדוק כדי לחזור ללימודו וימנע מלבדוק כראוי, וחשש זה קיים במיוחד בבדיקת חמץ שצריכה להיות בעיון וטרחה רבה לבדוק בחורים ובסדקים. וחשש זה הוא דוקא בתלמיד חכם השוקד על התורה תדיר, ולכן נקטו 'חכם', כי שורש התקנה

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג' פ' ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קכה

ורבינו מנוח מבאר שהרמב"ם נקט דוקא 'חכם', כי לאדם רגיל אסור ללמוד דוקא בתלמוד, שמא מתוך העיון ימשך וידחה את קיום המצוה, אך החכם לא ילמד אפילו במקרא, כי בחכמתו ימשך אפילו על ידי כך.

מצוות צריכות כוונה? יום שישי ט"ז כסלו ה'תשע"ז

שמכוון תקיעתו למצוה אחרת, כמתעסק, שמכוון למצוה לחנך התינוקות (או לחנך את עצמו) אין תקיעתו עולה לו למצוה אחרת. כלומר, אי כוונה כלל אינו מעכב, אבל כוונה לענין אחר מעכבת, ולכן כתב הרמב"ם "המתעסק בתקיעת שופר להתלמד לא יצא".

ועדיין צריך להבין: התוקע לעצמו (תוקע לשיר) אינו צריך כוונה, ומדוע התוקע לאחר צריך לכוון להוציא את השומע והשומע צריך להתכוון לצאת?

ומבאר האפרקטא דעניא' על פי דברי אדמו"ר הזקן ב'תניא' (פ"ד - י"ח), ש"מצד שורש נפשם בה' אחד" יש בכל ישראל אהבה מסותרת לה', ובעשותו את המצוה, האהבה המסותרת מצטרפת אל המעשה (בכחית מצא מין את מינו וניעור). והתעוררות אהבה זו באה על ידי התגברות הנפש, ולכן כאשר עושה את המצוה לעצמו, כיון שאוהב את עצמו, האהבה המסותרת מתעוררת מאליה, אבל כשבא להוציא את חבריו מצד ה'ערבות', כי "נקראו כל ישראל אחים מצד שורש נפשם בה' אחד", נדרשת כוונה כי "הנקודה הפנימית אינה מתעוררת רק על ידי כוונה לצאת ולהוציא על-ידי-זה הנפש מתגברת, וממילא הנפשות מתקשרות והערבות על שלמותה".

הלכות חמץ ומצה פרק ו, הלכה ג: אָבֵל מִצָּה פְּלֵא פִּנְיָהּ, כְּגוֹן שֶׁאֵינָסוּהוּ גוֹיִם לְאָבֵל - יָצָא יְדֵי חוֹבְתוֹ.

הקשה ה'מגיד משנה' (ה"ל "שופר פ"ב ה"ד): לכאורה הרמב"ם כאן פוסק כדעת רבה (ר"ה כח, ב) שמצוות אינן צריכות כוונה, אך בהלכות שופר (פ"ב ה"ד) כתב "המתעסק בתקיעת שופר להתלמד לא יצא ידי חובתו, וכן השומע מן המתעסק לא יצא. נתכוון שומע לצאת ידי חובתו ולא נתכוון התוקע להוציא, או שנתכוון התוקע להוציא ולא נתכוון השומע לצאת - לא יצא ידי חובתו", היינו, שמצוה צריכה כוונה!

והנה, לדעת כמה אחרונים (כסף משנה כאן, ועוד) הרמב"ם סובר שמצוות צריכות כוונה רק במצוות שאין בהן הנאת הגוף, ולכן תקיעת שופר צריכה כוונה, אבל אכילת מצה יש בה הנאת הגוף, ואף שלא התכוון לצאת באכילה זו - יצא, "שהרי על כרחו נהנה הגוף מאכילה זו" (ש"ע אדה"ז א"ח סי' תעה ס"ח).

אך ב'אפרקטא דעניא' (ח"ב א"ח סי' קב) ביאר: לדעת הרמב"ם מצוות אינן צריכות כוונה, ולכן 'התוקע לשיר' (שמתכוון לתקוע תקיעה ראיה, אך לא לשם מצוה - ראה מ"מ הל' שופר סו) יצא אף שאינו מתכוון לשם מצוה, כי כיון שאין כאן כוונה כלל "אינה מעכבת לחול מצוה באותה תקיעה, אבל מי

זכר לחירות וזכר לעבדות שבת קודש י"ז כסלו ה'תשע"ז

אינו נאכל בהסיבה. וגם הטבילה בחרוסת היא משום זכר לעבדות, כי החרוסת היא 'זכר לטיט' (שם קטז א). והנה, בזמן בית המקדש גם לדעת הראב"ד הטבילו את המצה בחרוסת (ראה לעיל ה"ד) אך בזמן הזה, כיון שאכילת המרור תלויה באכילת הפסח (לעיל פ"ז ה"ב) וחיובה מדברי סופרים, סובר הראב"ד שבזמן הגלות מן התורה בטל ענין ה'זכר לעבדות', ורק חכמים תיקנו 'זכר לעבדות' באכילת המרור, ומטעם זה תיקנו גם לטבול בחרוסת 'זכר לעבדות'. מה שאין-כן אכילת מצה, הרי גם אם ה'זכר לעבדות' שבו התבטל, עדיין חיובו מן התורה משום 'זכר לחירות', וכיון שלא הוצרך לתקנת חכמים משום 'זכר לעבדות', אין כל ענין בטיבול בחרוסת.

ואילו הרמב"ם סבור שאף שישנו חיוב מדאורייתא בזמן הזה באכילת מצה, יכולים חכמים להוסיף תקנה משום 'זכר לעבדות', ולכן "מטבל מצה בחזרת ואוכל".

(צפת פננח)

הלכות חמץ ומצה פרק ח, הלכה ח: כְּזֶמֶן הָיָה שֵׁאִין שֶׁם קָרְבָּן... מִבְּרֵךְ עַל אֲכִילַת מִצָּה, וּמִמַּבֵּל מִצָּה בְּחֶרְסֵת וְאוֹבֵל. וְחוֹזֵר וּמְבָרֵךְ עַל אֲכִילַת מְרוֹר, וּמִמַּבֵּל מְרוֹר בְּחֶרְסֵת וְאוֹבֵל... וְחוֹזֵר וּבֹרֵךְ מִצָּה וּמְרוֹר, וּמִמַּבֵּל בְּחֶרְסֵת, וְאוֹבֵל.

הראב"ד השיג על דברי הרמב"ם שגם באכילת מצה לבדה טובל אותה בחרוסת, ולדעתו אינו טובל בחרוסת אלא את המצה שכורך עם מרור, אך לא ביאר מדוע אינו סובר כשיטת הרמב"ם (מגיד משנה).

והגאון הרוג'צ'ובי מבאר את טעמיהם של הרמב"ם והראב"ד:

במצוות אכילת מצה יש שני טעמים: א. זכר לעבדות, כמו שכתב הרמב"ם (דברים טו, א) "זכר במצה שתהיה לחם עוני... כי היו במצרים בלחם צר ומים לחץ". ב. זכר לחירות, וכמובא בגמרא (פסחים קח, א) שאכילת מצה צריכה להיות בהסיבה "כבני חורין שהוא זכר לגאולה" (רש"י שם ד"ה מצה). ואילו הטעם לאכילת מרור הוא רק משום 'זכר לעבדות' ולכן

כל זמן שהוא עדיין מציאות לעצמו - אזי ייתכן מצב ש"דרך איש ישר בעיניו", למרות שבעיני אחרים, ובעיקר - בעיני ה"שולחן ערוך", אין זה "ישר" כל כך.

משיחת ליל כ"ף מרחשוון ה'תשד"מ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - י"א-י"ז כסלו תשע"ז

לחדשי השנה". (4) (משנה במסכת כריתות דף ב' עמוד א'). (5) שלא אנסוהו לכך. (6) יודע שהיום אסור לעשות מלאכה זו ושחייבין עליה כרת (ראה בפרק ב' מהלכות שגגות הלכה ב'). (7) שנאמר (ויקרא פרק כ"ג פסוק ל'): "וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה, והאבדתי את הנפש ההיא מקרב עמה", ואברון הוא כרת (תורת כהנים). (8) שלא ידע שמלאכה זו אסורה, או שלא ידע שהיום יום הכפורים. (9) "היא הבאה מן הבהמה בלכד, בניגוד לקרבן עולה ויורד שהוא קרבן שאינו קבוע, אלא אם היה עשיר מביא חטאת בהמה, ואם היה עני מביא עוף, ודל מביא עשירית האיפה" (ראה בהלכות שגגות פרק א').

- ב. כָּל מְלֹאכָה¹⁰ שְׁחִיבִין עַל זְדוּנָהּ בְּשֶׁבֶת סְקִילָה¹¹,
חִיבִין¹² עַל זְדוּנָהּ בְּעֵשׂוֹר פְּרַת. וְכָל שְׁחִיבִין עָלָיו
קָרְבַן חֲטָאת בְּשֶׁבֶת¹³, חִיבִין עָלָיו קָרְבַן חֲטָאת בְּיוֹם
הַכְּפוּרִים. וְכָל דָּבָר שְׁאֲסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשֶׁבֶת אֵף עַל
פִּי שְׂאִינָה מְלֹאכָה¹⁴, אֲסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּיוֹם הַכְּפוּרִים;
וְאִם עָשָׂה - מִכֵּין אוֹתוֹ מִבֵּית מִדְּוֹת¹⁵, כְּדָרְךָ שְׂמִיכִין
אוֹתוֹ עַל הַשֶּׁבֶת. וְכָל שְׁאֲסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּשֶׁבֶת¹⁶,
אֲסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּיוֹם הַכְּפוּרִים. וְכָל שְׁאֲסוּר לְאֶמְרוֹ¹⁷
אוּ לַעֲשׂוֹתוֹ לְכַתְּחִלָּה¹⁸ בְּשֶׁבֶת, כִּף אֲסוּר בְּיוֹם
הַכְּפוּרִים. כָּלֵל שֶׁל דָּבָר: אֵין בֵּין שֶׁבֶת לְיוֹם
הַכְּפוּרִים בְּעֵנְיָנִים אֵלֵינוּ¹⁹, אֲלֵא שֶׁזְדוּן מְלֹאכָה בְּשֶׁבֶת
- בְּסִקְלָהּ, וּבְיוֹם הַכְּפוּרִים - בְּכַרְתָּ.

(10) שלשים ותשע מלאכות, ובכללן גם מלאכת הוצאה מרשות לרשות, בניגוד לדעת רפרם, שאין אסור הוצאה ביום הכפורים (מסכת כריתות דף י"ד עמוד א'). וראה בפרק ח' מהלכות עירובין הלכה ג'. (11) משנה במסכת מגילה דף ז' עמוד ב' "אין בין שבת ליום הכפורים אלא שזה זדונו בדי אדם (=סקילה על ידי בית דין) וזה זדונו בכרת". (12) בשאר הימים הטובים הותרו המלאכות שהן לצורך אכילה, לפי שהתורה אמרה: "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם" (שמות פרק י"ב פסוק ט"ז), אבל יום הכפורים שהוא אסור באכילה אין להתיר בו מלאכת אוכל נפש, וזה מבואר בכתוב (ויקרא פרק כ"ג פסוקים כ"ח-כ"ט): "וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה... כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה...". "כ"י" זה, מה טיבו? והרי שני איסורים שונים הם, אלא הוא טעם על איסור מלאכת אוכל נפש, - משום שאסור לאכול (העמק דבר). (13) כל מלאכה שאם עשאה בשבת, במזיד חייב עליה סקילה, - אם עשאה בשוגג חייב חטאת (ראה בפרק א' מהלכות שבת). (14) ואסור מן התורה, אם עשהו כל היום, כמו שכתב הרמב"ן. וכן דעת רבינו בפרק כ"א מהלכות שבת הלכה א' ועיין במ"מ שם. (15) ומלקות אין בהן שאינו בלאו אלא בעשה של "תשבות". (16) מפורש בפרק כ"ד מהלכות שבת מהלכה י"ב ואילך. (17) מפורש

יום ראשון י"א כסלו ה'תשע"ז

הִלְכוֹת שְׁבִיתַת עֵשׂוֹר

יֵשׁ בְּכָלֵלָן אַרְבַּע מִצְוֹת. שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פְּרָטָן: (א) לְשִׁבֶת בּוֹ מְמֹלָאכָה. (ב) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלֹאכָה. (ג) לְהַתְעַנּוֹת בּוֹ. (ד) שְׁלֹא לְאָכַל וְלִשְׁתּוֹת בּוֹ. וּבְאוּר כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה בְּפָרְקִים אֵלֶּי:

פְּרָק רֵאשׁוֹן

(1) נתבאר בו איסור המלאכה בכלל, והוא בשווה עם שבת בכל האיסור מן התורה ומדבריהם, חוץ משני דברים, כמבואר שם. ונזכר בו איסור האכילה והשתייה, ואיסור שאר הדברים, כרחיצה ונעילת הסנדל וסיכה ותשיש, וזמן התחלת היום ויציאתו.

~ נקודות משיחות קודש ~

את הלכות שביתת העשור, סידר הרמב"ם אחרי הלכות שבת ולא עם הלכות שופר, סוכה ולולב. ולכאורה היא הסדר הוא לפי זמני השנה, ומדוע לא סידרם לפני הלכות סוכה ובפרט שעל-פי שם הספר "זמנים" היה מתאים לסדר כל ההלכות לפי סדר הזמנים שבשנה. והביאור בזה: בתחילת ההלכות כתב "כל דבר שאסור לעשותו בשבת.. אסור לעשותו ביום הכיפורים וכו' כללו של דבר אין בין שבת ליום הכיפורים בעניינים אלו אלא שזדון מלאכה בשבת בסקילה וביום הכיפורים בכרת" כלומר שדיני יוה"כ שווים לדיני השבת, ולכן סמכם הרמב"ם זה לזה.

ובכלל מודגשת כאן העדיפות שנתן הרמב"ם לנקודת המבט ההלכתית של הי"ד החזקה על פני סדר הזמנים, כי להיותו ספר "הלכות הלכות" יש להביא את הלכות יוה"כ בסמיכות לדיני שבת בהתאם לתוכן ההלכת.

על פי יין מלכות טימן מ"ו

1. א. מִצְוֹת עֲשֵׂה? לְשִׁבֶת מְמֹלָאכָה בְּעֵשׂוֹר לְחַדֵּשׁ
2. הַשְּׁבִיעִי³, שְׁנֹאמַר: שֶׁבֶת שְׁבִיתוֹן הוּא לְכֶם. וְכָל
3. הַעוֹשֶׂה בּוֹ מְלֹאכָה - בְּטַל מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְעֵבֶר עַל לֹא
4. תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאמַר: וּבְעֵשׂוֹר וּגְמוֹר כָּל מְלֹאכָה לֹא
5. תַעֲשׂוּ. וַיְמָה הוּא חֵיב עַל עֲשִׂית מְלֹאכָה בְּיוֹם זֶה?⁴
6. אִם עָשָׂה בְּרִצּוֹנוֹ⁵ בְּזֵדוֹן⁶ - חֵיב פְּרַת⁷; וְאִם עָשָׂה
7. בְּשִׁגְגָה⁸ - חֵיב קָרְבַן חֲטָאת קְבוּעָה⁹.

(2) במסכת שבת דף כ"ד עמוד ב': "רב אשי אמר שבתון עשה הוא". (3) הוא חודש תשרי, כי חודש ניסן הוא הראשון למנין החדשים, כמו שנאמר (שמות פרק י"ב פסוק ב'): "החודש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון י"א כסלו – ספר זמנים – הלכות שביתת עשור קז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הגשמיים בעולם ולכן נאסרה אכילה ושתייה ביום"כ כי הוא עניין יסודי ומהותי, ועל ידו מודגש תוכנו של היום – יחידה שבנפש.

על פי לקו"ש חלק כ"ט עמוד 525

30) בקצת ספרים הגירסא "מצות עשה אחת", כי שתיה בכלל אכילה והן מצוה אחת. אבל הנוסחא שלפנינו היא הנכונה (עיין מעשה רוקח). 31) דבר שהנפש תלויה בו, היא אכילה ושתייה (רבינו בפירוש המשניות). 32) (משנה במסכת כריתות דף ב' עמוד א' ויומא דף פ"א עמוד א') וראה בספר המצוות לאוין קצ"ו. 33) כי לא ענש הכתוב אלא אם כן הזהיר מתחילה. 34) מאכילה ושתייה. מכלל כי יתר העינויים: רחיצה, סיכה נעילת הסנדל ובעילה אינם אסורים מן התורה אלא מדברי סופרים (לחם משנה). וראה להלן הלכה ה'. 35) משנה ביומא דף פ"א עמוד א'. 36) שלא ידע שאסור לאכול ולשתות, או שלא ידע שהיום יום הכפורים. 37) בניגוד לקרבן עולה ויורד, ראה למעלה הלכה א'.

ה. וכן³⁸ לְמַדְנוּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה³⁹, שְׁאֲסוּר לְרַחֵץ⁴⁰ בּוֹ, או לְסוּף⁴¹ בּוֹ, או לְנַעַל אֶת הַסַּנְדָּל⁴², או לְבַעַל⁴³. וּמַצְוָה לְשִׁבֵת מִכָּל אֵלוֹ פְּדֻרָּךְ שְׁשׁוֹבֵת מֵאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, שְׁנֹאֲמַר: שִׁבֵת שְׁבַתוֹן; שִׁבֵת - לְעֵנִין אֲכִילָה⁴⁴, וְשְׁבַתוֹן - לְעֵנִינִים אֵלֹו. וְאֵין חֵיבִין פְּרַת או קְרִבָן אֶלָּא עַל אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה⁴⁵; אֲבָל אִם רָחֵץ או סָף או נָעַל או פָּעַל - מִפִּין אוֹתוֹ מִפְּת מְרֻדוֹת⁴⁶.

38) (משנה במסכת יומא דף ע"ג עמוד ב'). 39) כך קבלו חכמים פירושו של "עינוי" ביום הכפורים. 40) שנאמר (תהלים פרק ק"ט פסוק י"ח): "ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו". 41) במסכת שבת דף פ"א עמוד א'. "מנין לסיכה שהיא כשתיה ביום הכפורים? אף על פי שאין ראייה לדבר זכר לדבר...". וכותב רבינו שם בפירוש המשניות: "אין רוצה באמרו כשתיה שיהיה חייב עליה כרת כמו שהוא חייב על השתייה, אבל הכוונה שהוא אסור כמו השתייה ויתחייב עליה מלקות". אבל דעת רבינו תם ושאר ראשונים כי עינויים אלו אינם אלא מדרבנן, וראה למעלה הלכה ד' בלחם משנה. 42) שנאמר (ירמיה פרק ב' פסוק כ"ה): "מנעי רגלך מיחף וגרונך מצמאה". 43) שנאמר (בראשית פרק ל"א פסוק נ'): "אם תענה את בנותי" ("להשבית עונתן" – רש"י, יומא דף ע"ז עמוד ב'). הרי שכל אלו הדברים נחשבים לעינוי, ואם ישבות מאלה הפעולות: הרחיצה, הסיכה, נעילת הסנדל והבעילה הוא משלים את העינוי (סדר משנה). 44) ובקצת ספרים הגירסא: "לענין מלאכה", והיא הגירסא הנכונה, כי כך ביאר רבינו בפרק זה הלכה א', כי פסוק זה בא ללמדנו שיש מצות עשה בשביתה ממלאכה (מעשה רוקח). 45) מסכת יומא דף ע"ד עמוד א'. 46) עונש דרבנן על שמרד נגד דברי חכמים, וראה למעלה הלכה ד'.

שם מהלכה א' ואילך. 18) מדרבנן. 19) אבל בשטחים אחרים ישנם הבדלים בין שבת ליום הכפורים, כפי שיתבאר להלן.

ג. וּמִתָּר לְקַנֵּב אֶת הַיָּרֵק בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים²⁰ מִן הַמִּנְחָה וְלִמְעֹלָה²¹. וּמָהוּ הַקְּנוֹב? שְׂפִיסֵי אֶת הָעֵלִים הַמְּעֻשָׂוֹת²², וּיִקְצֹץ הַשְּׂאֵר, וַיִּתְקַן אוֹתוֹ לְאֲכִילָה. וְכֵן מִפְּעֻצִין²³ בְּאֶגְזִין וּמִפְּרִכִין²⁴ בְּרַמּוּנִים מִן הַמִּנְחָה וְלִמְעֹלָה, מִפְּנֵי עֲגַמַת נַפְשׁוֹ. וַיּוֹם הַכְּפוּרִים שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת, אֲסוּר בְּקִנְיַת יָרֵק וּבִפְצִיעַת אֶגְזִיּוֹם וּבִפְרִיכַת רַמּוּנִים כָּל הַיּוֹם²⁶. וּכְבָר נִהְגוּ הָעַם בְּשִׁנְעָר²⁷ וּבִמְעָרָב²⁸, שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ אֶחָת מִכָּל אֵלוֹ בַּיּוֹם הַצּוּם²⁹, אֶלָּא הָרִי הוּא כְּשַׁבָּת לְכָל דְּבָרָיו.

20) (מסכת שבת דף ק"ד עמוד ב'). 21) אבל מקודם לזה אסור, שמא ישכח ויאכל מהם (בעל המאור). 22) והרמב"ן והרשב"א מפרשים: "הדחת הירק". 23) כלומר: מפצחין, מוציאים הפרי על ידי שבירת הקליפה. 24) פותחים הקליפה ומוציאים הפרי מתוכה. 25) שלא תהיה לו עגמת נפש, כשהיה לו מאכל מוכן מבערב (מגיד משנה). ורש"י פירש להיפך: שתהיה לו עגמת נפש ועינוי יותר שיתקן ביום בשעת איסור אכילה שנפשו תאבה לאכול ביום. 26) "מנין ליום הכפורים שחל להיות בשבת שאסור בקניבת ירק תלמוד לומר (שמות פרק ט"ו פסוק כ"ג): "שבתון שבת קדש" – שבתון שבות" (מסכת שבת דף ק"ד עמוד ב') ואסור אפילו מן המנחה ולמעלה. 27) היא בכל. 28) היא ארץ ישראל שהיא כמערבה של בכל שהיתה מרכז היהדות בזמן התלמוד. 29) במסכת שבת דף קט"ו עמוד א' "כיון דחזא (מאחר שראה) [רבה] דהו קא מחרפי (שהיו מקדימין לעשות מבעוד יום), אמר להו אתא איגרתא (באה אגרת) ממערבא משמיה דרבי יוחנן דאסור", הרי שרבה שהיה בכבל ורבי יוחנן שהיה בארץ ישראל אסור.

ד. מִצְוֹת עֲשֵׂה אֶחָדָת³⁰ יֵשׁ בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים, וְהִיא: לְשִׁבֵת בּוֹ מֵאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, שְׁנֹאֲמַר: תַּעֲנּוּ אֶת נַפְשְׁתִּיכֶם. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ: אֵי זֶה הוּא עֲנִי שֶׁהוּא לְנַפְשׁוֹ? זֶה הַצּוּם³¹. וְכָל הַצּוּם בּוֹ - קָיָם מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְכָל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֵה בּוֹ - בִּטֵּל מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְעָבַר עַל לֹא תַעֲשֶׂה³², שְׁנֹאֲמַר: כִּי כָּל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תַעֲנֶה בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה וּנְכַרְתָּהּ; מֵאֲחַר שֶׁעֲנַשׁ הַקְּתוּב פְּרַת לְמִי שֶׁלֹּא נִתְעַנָּה, לְמַדְנוּ שֶׁמִּזְהָרִין אֲנּוּ³³ עַל אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה³⁴. וְכָל הָאוֹכֵל אוֹ הַשּׁוֹתֵה בּוֹ³⁵ בְּשׁוּגָג³⁶ - חֵיב קְרִיבָן תְּשֹׂאת קְבוּעָה³⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצות-עשה אחת יש ביום הכיפורים והיא לשבות בו מאכילה ושתייה".

יום הכיפורים הוא עניין בחינת היחידה שבנפש ובו מושם הדגש הגדול על הנשמה טהרתה והזדככותה, אכילה ושתייה הם הצורך הבסיסי והמשותף של גופי כל הנבראים

ו. פֶּשֶׁם שְׁשׁוֹבֵת מְלֹאכָה בּוֹ בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בְּלִילָה⁴⁷, כִּף שְׁבוּת לְעֵנִי בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בְּלִילָה. וְצָרִיף לְהוֹסִיף⁴⁹

קכח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון י"א כסלו – ספר זמנים – הלכות שביתת עשור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

היתר, והדבר מסור לכל בני אדם, הדין כן, כי מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין (מגיד משנה).

פָּרָק שְׁנִי

1) נתבארו בו שיעורי האכילה והשתיה, והדברים הראויים ושאינן ראויים. ונזכר בו ביאור אצל מי נדחה איסור זה. וכן נאמר בו מי הוא המתענה מדבריהם ומי שאינו מתענה.

- 13 א. הָאוֹכֵל² בַּיּוֹם הַכּוֹפְרִים מֵאֲכָלֵי הָרְאוּיִין³ לְאָכֹל
- 14 לְאָדָם פְּכוּתָתָהּ⁴ הַגֶּסֶה⁵, שֶׁהִיא פְּחוּת מִפְּכִיזָה⁶
- 15 בְּמַעֲט⁷ - הָרִי זֶה חַיֵּב. וְכָל הָאֲכָלִים מִצְטָרְפִין
- 16 לְשִׁעוֹר זֶה⁸. וְכֵן הַשּׁוֹתֶה מִשְׁקִין הָרְאוּיִין לְשִׁתֵּית
- 17 אָדָם בְּמֵלֵא לְגִמְיוֹ⁹ שֶׁל שׁוֹתֶה, כֹּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי
- 18 לְגִמְיוֹ¹⁰ - חַיֵּב¹¹. וְכִמְהָ מֵלֵא לְגִמְיוֹ? כְּדִי שִׁיִּסְלְקֶם
- 19 לְצַד אֶחָד¹² וְיִרְאֶה מֵלֵא לְגִמְיוֹ. וְשִׁעוֹר זֶה פֶּאֶדָם
- 20 בִּינוֹנִין¹³ - פְּחוּת מִרְבִּיעִית¹⁴. וְכָל הַמְשַׁקֵּין מִצְטָרְפִין
- 21 לְשִׁעוֹר זֶה. וְהָאֲכִילָה וְשִׁתִּיָּה אֵין מִצְטָרְפִין לְשִׁעוֹר
- 22 אֶחָד¹⁵.

2) משנה, יומא עג, ב. 3) שנאמר: (ויקרא כג, כד-כט) "ועניתם את נפשותיכם - כי כל הנפש אשר לא תעונה" דברים המשיבים את הנפש ומבטלים את העינוי (ראה יומא פא:); פרט לאוכלין שאינם ראויים (להלן הלכה ה) שאינם משיבים את הנפש. 4) פרי התמר בהחלו להתייבש. 5) הגדולה. 6) כן היא מסקנת הגמרא ביומא עט, ב: "וכביצה שאמרו, לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית" (כלים יז, 1). 7) בקצת ספרים, הגירסא "במעט". 8) משנה, יומא שם. 9) כמלוא הפה. 10) שכאן אין השיעור שוה לכל אדם, כמו באכילה, אלא לפי מלוא לוגמיו של כל שותה ושותה, למי שפיו גדול - שיעורו גדול, ולמי שפיו קטן - שיעורו קטן. 11) שקיבלו חכמים כי בשיעור זה מתיישבת דעתו של אדם, וסר ממנו העינוי. 12) שאין הכוונה מלוא לוגמיו ממש, שיהיו שני צידי פיו מלאים משקה, אלא אם צד אחד מלא ובולט, זה נחשב למלוא לוגמיו (יומא פ. 13) אבל באדם גדול (=במדה) השיעור יותר, שהרי "לוגמו של בן אבטיח מחזיק יותר מרביעית" (ירושלמי יומא פ"ח ה"ב). 14) נמצא שדין יום הכיפורים שיש בו מצות עינוי, שונה משאר דברים שאסורים באכילה, כי רוב שיעורי אכילה הם בכזית, ורוב שיעורי שתיה הם ברביעית. ואילו ביום כיפור, שיעור אכילה לבטל העינוי - בככותבת הגסה, ושיעור השתיה - במלוא לגומיו. 15) שאם אכל פחות מככותבת, ושתה פחות ממלוא לוגמיו אינם מצטרפים, כי קיבלו חכמים שאין דעתו של אדם מתיישבת בזה, ולא בטל מצוות עינוי.

- 23 ב. אֶחָד הָאוֹכֵל אֲכָלִים הַמְתָּרִים אוֹ שְׂאֵל דְּבָרִים
- 24 הָאֲסוּרִין¹⁶, כְּגוֹן פֶּגוּל¹⁷ וְנוֹתָר¹⁸ וְטָבֵל¹⁹ וְנִבְלָת
- 25 וְטָרְפוֹת וְחֵלֶב אוֹ דָם - הָוָאֵיל וְאֲכָל אֲכָלִים הָרְאוּיִין
- 26 לְאָדָם, הָרִי זֶה חַיֵּב פְּרֵת מִשּׁוּם אוֹכֵל בַּיּוֹם
- 27 הַכּוֹפְרִים²⁰.

16) יומא עד, ב. 17) קדשים שנתפלגו ונפסלו על ידי מחשבת הכהן בשעת ההקרבה לאכלם לאחר הזמן שקבעה

- 1 מֵהַל עַל הַקֶּדֶשׁ⁴⁸ בְּכִנְיֹתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ, שְׁנֵאמָר:
- 2 וְעֵינֵיכֶם אֵת נַפְשֵׁיכֶם בְּתַשְׁעָה לַהֲדַשׁ בְּעֶרֶב; כְּלוֹמַר:
- 3 הַתְּחִל לְצוּם⁴⁹ וְלַהֲתַעֲנוֹת מִעֶרֶב תַּשְׁעָה⁵⁰ הַסְמוּךְ
- 4 לְעִשְׂרֵי. וְכֵן בִּיצִיאָה שׁוֹהָה בְּעֵנְיוֹ מַעֲט מִלֵּיל אֶחָד
- 5 עֶשְׂרִי⁵¹ סְמוּךְ לְעִשְׂרֵי, שְׁנֵאמָר: מִעֶרֶב וְעַד עֶרֶב
- 6 תִּשְׁבְּתוּ שִׁבְתְּכֶם⁵².

47) "חמשה קראי כתיבי במלאכה, חד לאזהרה דיממא, וחד לאזהרה דליליא, חד לעונש דיממא, וחד לעונש דליליא, וחד לאפנויי למגמר עינוי ממלאכה בין דיממא בין דליליא" (מסכת יומא דף פ"א עמוד א'). ואף שבכל מקום הלילה הולך אחר היום, - צריך כאן לכתוב פסוק מיוחד ללילה, מפני שכתוב (ויקרא פרק כ"ג פסוק כ"ח): "בעצם היום הזה". 48) (מסכת ראש השנה פרק ט' עמוד א'). 49) לדעת רבינו אין חיוב להוסיף מחול על הקודש אלא לענין הצום. ויש אומרים שיש להוסיף גם בשביתת מלאכה, ולא רק ביום הכפורים אלא גם בשבתות ושאר ימים טובים, ש"כל מקום שיש בו משום שבות מוסיפין מחול על הקודש" ועיין מגיד משנה. 50) אין לתוספת זו שיעור קצוב, אבל קודם בין השמשות צריך להוסיף (כי בין השמשות שהוא ספק יום ספק לילה אסור ממילא מכח ספק יום הכפורים) - אם מעט או הרבה בתוך הגבול של "פלג המנחה" ומעלה ("או"ח תר"ח). 51) אחרי צאת הכוכבים שהוא ודאי לילה. 52) כן הוא בגמרא ר"ה דף ט' עמוד א' לרבי ישמעאל. ואילו ר' עקיבא לומד דין התוספת מענין שביעית ומפסוק זה הוא לומד שמצוה לאכול בערב יום הכפורים, "ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש - וכי בתשעה מתענין והלא בעשירי מתענין? אלא לומר לך: כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי", וביאר הרא"ש: "כלומר הכינו עצמכם בתשעה לחודש לעינוי המחרת להתחזק באכילה ושתיה כדי שתוכלו להתענות מחר, להראות חיבתו של המקום ברוך הוא, כאדם שיש לו ילד שעשועים וגזר עליו להתענות יום אחד, וצוה להאכילו ולהשקותו ערב יום התענית כדי שיוכל לסבול". [ורבינו רמז לדין זה בהלכות נדרים פרק ג' הלכה ט'. וצריך עיון שהרי פסוק זה נדרש לענין תוספת. ועיין תוספות ר"ה דף ט' עמוד ב' ד"ה כאילו].

- 7 ז. נְשִׁים⁵³ שְׂאוֹכְלוֹת וְשׁוֹתֹת עַד שְׁחֻשְׁכָּה⁵⁴, וְהֵן
- 8 אֵינָן יוֹדְעוֹת שְׂמִצּוּהָ לְהוֹסִיף מֵהַל עַל הַקֶּדֶשׁ - אֵינָן
- 9 מִמְחִין בְּיָדָן; שְׁלֵא יָבוֹאוּ לְעִשׂוֹת בְּזֵדוֹן. שְׁהָרִי אֵי
- 10 אֶפְשָׁר שְׁתִּינָה שׁוֹטֵר בְּבֵית כֹּל אֶחָד וְאֶחָד לְהִזְהִיר
- 11 נְשִׁיו, וְהִנֵּחַ לָהֶן, שְׁהִיו שׁוֹגְגִין, וְאֵל יְהוּ מְזִידִין⁵⁵.
- 12 וְכֵן כֹּל הַדּוּמָה לָזֶה⁵⁶.

53) מסכת ביצה דף ל' עמוד א'. 54) כלומר: לפני שקדש היום. 55) אבל אם החוטא הוא מזיד, מחוייב להוכיחו אף אם יודע שלא ישמע לו, שכן כתוב בתורה (ויקרא פרק י"ט פסוק י"ז): "הוכח תוכיח את עמיתך" (מגן אברהם בשם סמ"ג), אבל בגנת ורדים ומעשה רוקח חולקים עליו, כי במקום שברור שהחוטא לא ישמע לו - לעולם אין חיוב תוכחה. 56) בכל דבר שאינו מפורש בתורה, ונהגו בו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"א כסלו - ספר זמנים - הלכות שביתת עשור קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 עֲשׂוּבִים הַמְרִים או שְׂרָפִים³¹ הַבְּאוּשִׁין, או שְׂשֵׁתָהּ
14 מִשְׁקִין שְׂאִינָן רְאוּיִין לְשֵׁתָהּ, כְּגוֹן צִיר³² או מוֹרִים³³
15 וְחִמְץ חִי³⁴, אֶפְלוּ אֶכָּל וְשֵׁתָהּ מִהֵן הֶרְבָּה - הֲרֵי זֶה
16 פֶּטוּר מִן הַפֶּרֶת, אֲבָל מִפִּינֵי אוֹתוֹ מִפֶּת מְרִדוֹת³⁵.

(30) משנה, יומא פא, א. (31) מיצים הנוטפים מן האילנות.
(32) מים היוצאים מדגים מלוחים. (33) שומן היוצא מדגים
מלוחים. (34) דעת רבי ביומא פא, ב שחומץ משיב את
הנפש. "דרש רב גידל בר מנשה מבירי: אין הלכה כרבי,
נפקו (יצאו) כולי עלמא (כולם) מזגו (עירבו מים בחומץ)
ושתו, שמע רב גידל ואיקפד (והקפיד), אמר: אימר דאמרי
אנא דיעבד - לכתחילה מי אמרי? אימר דאמרי אנא פורתא
(מעט) - טובא (הרבה) מי אמרי? אימר דאמרי אנא חי -
מזוג מי אמרי?". (35) ה'טור' באו"ח סי' תרי"ב הביא
בשם 'אבי העזרי': שאם אכל אוכלין שאינם ראויים
לאכילה, אפילו איסורא ליכא, והמדובר שם בעפר וכדומה
שאינ עליהם שם אוכל כלל.

17 ו. שֵׁתָהּ הִמְץ מְזוּג בְּמִים - חֲיִב³⁶. הַפּוֹסֵס³⁷ פִּלְפְּלִין
18 וְזִנְגָבִיל יָבֵשׁ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - פֶּטוּר; אֲבָל זִנְגָבִיל³⁸
19 רְטֹב - חֲיִב³⁹. אֲבָל עֲלֵי גִפְנִים - פֶּטוּר; לוֹלְבֵי
20 גִפְנִים⁴⁰ - חֲיִב. וְאִילוּ הֵן לוֹלְבֵי גִפְנִים? פֶּל
21 שְׂלֵבִלְבוֹ⁴¹ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁴² מְרֹאֵשׁ הַשְּׁנָה וְעַד יוֹם
22 הַכְּפוּרִים⁴³; יִתֵּר עַל זֶה - הֲרֵי הֵן פְּעָעִים⁴⁴ וּפְטוּר.
23 וְכֵן פֶּל פִּיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ.

(36) יומא, שם. (37) "כל דבר שאדם אוכל שלא כדרכו,
נקרא כסיסה" (רש"י ברכות לו:). (38) קנמון. (39) מגיד-
משנה גורס: "אבל רטובין חייב", ומוסב גם על פלפלין. וכן
הוא בגמרא שם. וכן כתב רבינו בפ"ח מהל' ברכות ה"ז
שפלפלין רטובין הם אוכל, ומברך עליהם "בורא פרי
האדמה". ועיין 'מגיד משנה'. (40) ענפים רכים של גפנים.
(41) שהניצו. (42) לאו דוקא, כי כן הדין גם בשאר
הארצות, אלא שבארץ ישראל רגילים להיות כך.
(43) עדיין לחים ורכים הם, וראויים לאכילה. (44) שכבר
נעשו קשים.

24 ז. אֲבָל⁴⁵ עֲלֵי בְמִלַּח - מִצְטָרֵף הַמְלַח לְבֶשֶׂר; צִיר⁴⁶
25 שְׂעַל גְּבִי יֶרֶק - מִצְטָרֵף⁴⁷; מִפְּנֵי שְׂמִמְכִירֵי הָאֶכָּל
26 הַמְעַרְבִים עִם הָאֶכָּל - פְּאֶכָּל הֵן חֲשׂוּבִים. הֲיָה שְׂבֻעַ
27 מִצְטָרֵף גִּסָּה שְׂאֶכָּל⁴⁸ עַד שֶׁקָּץ בְּמִזּוֹנוֹ, וְאֶכָּל יִתֵּר
28 עַל שְׂבֻעוֹ - פֶּטוּר⁴⁹, כִּמְיֵי שְׂאֶכָּל אֶכְלִין שְׂאִינָם
29 רְאוּיִין לְאֶכִילָה; שְׂאָף עַל פִּי שְׂזָה הַמְּאָכָל הַיִּתֵּר
30 רְאוּי לְרֵעַב, אִינוּ רְאוּי לְכָל מִי שְׂשֻׁבַע בְּזָה⁵⁰.

(45) יומא פ, ב. (46) מיץ. (47) ל"ככותבת הגסה" שהיא
שיעור אכילה (יומא שם). (48) בתחילת ליל יום כיפור,
מדובר - שעוד שְׂבֻעַ מאכילתו ביום (מגיד-משנה). וראה
להלן. (49) ביומא פ, ב: "אמר ריש לקיש, האוכל אכילה
גסה ביום הכיפורים - פטור, מאי טעמא? 'אשר לא תעונה'
- כתיב, פרט למזיק". ויש כאן גירסא אחרת: "היה שְׂבֻעַ
מאכילה גסה שאכל אוכלין שאינן ראויין ואחר-כך אכל

התורה (ויקרא ז, יח). (18) קדשים שנותר בשר שלהם אחר
זמנם שקבעה להם התורה, יום ולילה או שני ימים ולילה
אחד (ויקרא כב, ל). (19) תבואה שלא הופרשה ממנה
תרומות ומעשרות. (20) ואף שממילא חייב כרת משום
אוכל האיסור ההוא (פיגול, נותר, חלב ודם) - יתכן שאכל
מאיסורים אלו פחות משיעור כזית, והשלים את האכילה
בדבר היתר, באופן שאינו חייב משום האיסורים ההם אלא
מחמת איסור יום הכיפורים (מהרש"ל).

1 ג. אֲבָל או שֵׁתָהּ פְּחוֹת מִשְׁעוֹר זֶה - אִינוּ חֲיִב
2 פֶּרֶת²¹; אָף עַל פִּי שֶׁהוּא אִסוּר מִן הַתּוֹרָה²² פְּחִצִי
3 שְׁעוֹר, אִין חֲיִבִין פֶּרֶת אֲלֵא עַל פְּשְׁעוֹר. וְהָאוֹכֵל או
4 הַשּׂוֹתֶה חִצִי שְׁעוֹר - מִפִּינֵי אוֹתוֹ מִפֶּת מְרִדוֹת²³.

(21) יומא עד, א. (22) משום שנאמר (ויקרא ז, כג): "כל
חלב שור וכשב ועז לא תאכלו", "כל" זה משמעו כל
שהוא, ואפילו פחות מכשיעור, כעין שנאמר (תהילים עח,
לח): "ולא יעיר כל חמתו" שפירושו כל שהוא, והסבירו
(ביומא עד). את איסור "חצי-השיעור" משום שהוא ראוי
להצטרף לשיעור איסור, שאם יאכל בתוך כדי אכילת פרס
(ראה להלן הלכה ד) עוד חצי שיעור - יצטרפו שניהם
לשיעור שלם ויתחייב כרת (ראה 'פרי מגדים' יו"ד סי' סב),
ומדין חלב נלמד לכל איסורים שבתורה לאסור מן התורה
'חצי שיעור'. וראה בפ"א מהל' חמץ ומצה ה"ז. (23) עונש
שהטילו עליו חכמים על מרדו.

5 ד. אֲבָל²⁴ מְעֻט²⁵ וְחִזוֹר וְאֶכָּל²⁶; אִם יֵשׁ מִתְחַלֵּת
6 אֶכִילָה רְאוּשׁוֹנָה עַד סוֹף אֶכִילָה אַחֲרוֹנָה כְּדֵי אֶכִילַת
7 שְׁלֹשׁ בִּיצִים²⁷ - הֲרֵי אֵלוֹ מִצְטָרְפוֹת לְכִשְׁעוֹר²⁸; וְאִם
8 לֹאוּ - אִין מִצְטָרְפוֹת לְכִשְׁעוֹר. שֵׁתָהּ מְעֻט וְחִזוֹר
9 וְשֵׁתָהּ: אִם יֵשׁ מִתְחַלֵּת שֵׁתָהּ רְאוּשׁוֹנָה עַד סוֹף
10 שֵׁתָהּ אַחֲרוֹנָה כְּדֵי שֵׁתָת רְבִיעִית²⁹ - מִצְטָרְפִין
11 לְשְׁעוֹר; וְאִם לֹאוּ - אִין מִצְטָרְפִין.

(24) יומא פ, א. (25) פחות מכשיעור. (26) ובין הכל יש
כשיעור. (27) ונקרא בלשון התלמוד והפוסקים "אכילת
פרס", פרס פירושו חציו של איזה דבר, ושיעור זה הוא חצי
ככר של שש ביצים (עירובין פ"ח מ"ב). ויש אומרים כי
שיעורו ארבע ביצים (מגיד-משנה). ושיעור הזמן הוא
תשעה רגעים (שו"ת 'חתם סופר' חלק ו סי' טז). ויש
אומרים שמונה רגעים, ששה רגעים, שלשה או ארבעה
רגעים (אנציקלופדיא תלמודית ערך אכילת פרס).
(28) ודינו כאוכל חצי שיעור. (29) גם בהלכות תרומות
(פ"י ה"ג) כתב רבינו כן, והשיגו הראב"ד שם ממה שאמרו:
"כל המשקין מצטרפין לפסול את הגויה (לטמא את הגוף)
בכדי אכילת פרס" (כריתות יג). ורבינו סובר, שזה נאמר
רק בשתיה ששיעורה ברביעית, אז שיעור הצירוף צריך
להיות בשיעור גדול מרביעית, שהוא בכדי אכילת פרס.
אבל ביום הכיפורים, ששיעור שתיה הוא בפחות מרביעית,
מצטרף בכדי שתיית רביעית ('רבינו מנוח'). וכן נראה דעת
הראב"ד שלא השיג כאן על רבינו.

12 ה. אֲבָל אֶכְלִים שְׂאִין רְאוּיִין לְמִאֶכָּל אֲדָם³⁰, כְּגוֹן

קל שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"א כסלו - ספר זמנים - הלכות שביתת עשור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

59) משנה, יומא פב, א. 60) ריח מאכל. וידוע שאם לא נותנים לה מה שהיא מתאוה, היא וולדה מסוכנים. 61) חכמינו ז"ל ספרו בזה (יומא פב): "ההיא עוברת דארחת (שהריחה מאכל ביום הכיפורים), אתו (באו) לקמיה דרבי, אמר להו, זילו ולחושו לה (באזנה) דיומא דכיפורא הוא, לחושו לה ואילחשה (קבלה הלחשה, שפסק העובר מתאוות), קרי עליה: בטרם אצרך בבטן ידעתין (ירמיה א, ד). נפק מינה (נולד מעובר זה) רבי יוחנן. ההיא עוברת דארחת, אתו לקמיה דרבי חנינא, אמר להו, לחושו לה, ולא אילחישא, קרי עליה: זורו רשעים מרחם (תהילים נח, ד), נפק מינה שבתי אוצר-פירי (שאוצר פירות כדי להפקיע שיערים, ותניא אין אוצרין פירות בארץ ישראל וכל דבר שהוא חיי נפש, לפי שמפקיעין את השערים)". 62) משנה, יומא פג, א. 63) חולי הרעבון, וסימנו שעיניו כהות ואינו יכול לראות. 64) "ומאכילין אותו הקל (איסור הקל) הקל תחילה, אם האירו עיניו - דיו, ואם לאו מאכילין אותו החמור" (רבינו בהל' מאכלות אסורות פי"ד הט"ז).

י. קטן⁶⁵ בן תשע⁶⁶ שנים⁶⁷ וכן עשור שנים⁶⁸,
מחנכין⁶⁹ אותו לשעות. כיצד? הנה רגיל לאכל
בשתי שעות ביום - מאכילין אותו בשלש⁷⁰; הנה
רגיל בשלש - מאכילין אותו בארבע. לפי פת הבן
מוסיפין לענות אותו בשעות. בן אחת עשרה שנה,
בין זכר בין נקבה⁷¹, מתענה ומשלים מדברי
סופרים, כדי לחנכו במצות.

65) משנה, יומא פב, א. 66) אם הוא בריא. 67) שלמות, שהשנים נשלמו לפני יום הכיפורים (פוסקים). 68) אם הוא קצת חלש. 69) משום שנאמר (משלי כב, ו): "חנוך לנער על פי דרכו". 70) וכמו כן מחנכים אותן לענין רחיצה וסיכה (טור). 71) ודעת הראב"ד, שגם ההשלמה הכל לפי הבריאות, הזכר לפי זמנו והנקבה לפי זמנה.

יא. בת שתיים עשרה שנה ויום אחד וכן שלש
עשרה שנה ויום אחד, שהביאו שתי שערות⁷² - הרי
הן פגדולים לכל המצות, ומשלימין מן התורה⁷⁴;
אבל אם לא הביאו שתי שערות - עדין קטנים הן,
ואינם משלימין אלא מדברי סופרים. קטן⁷⁵ שהוא
פחות מן תשע, אין מענין אותו⁷⁶ ביום הכיפורים,
כדי שלא יבוא לידי סכנה⁷⁷.

72) משנה, נדה מה, ב. 73) ראה פרטי הלכות אלו בדברי רבינו בהל' אישות פ"ב הלכה י ואילך. 74) הלכה למשה מסיני. כי "שיעורין . . . הלכה למשה מסיני" (סוכה ה:). ויש רמז לזה מן הכתוב, כי לא מצאנו בכל התורה שיהא קרוי איש בפחות מבן י"ג שנה, אבל בבן י"ג שנה מצינו שקראו הכתוב איש, כדכתיב (בראשית לד, כה): "ויקחו . . . שמעון ולוי . . . איש חרבו", ובאותה שעה היו בני י"ג שנה (נזיר כט: ברש"י שם), וברוב מצוות התורה כתוב "איש" (הגאון מוילנה באבות' פרק ה). 75) משנה, יומא סב, א. 76) אפילו לחינוך שעות. 77) אפילו רוצה להחמיר על עצמו - מוחים בידו (כלבו).

אוכלין ראויין - פטור" (המאירי). וכן הוא ב'שיטה' למסכת יומא (מעשה רוקח' בהקדמה), ויש הכרח לגרסא זו, כי לפי גירסא שלפנינו, איך יתכן שהוא פטור על אכילה גסה, כיון שכבר נתחייב בתחילת אכילתו? ולדעת 'מגיד משנה' - פירושו, כגון שאכל בתחילת ליל יום הכיפורים מיד על אכילה שאכל בערב יום הכיפורים. 50) ואם אכל מאכלים מבושמים או מתובלים על אכילתו - חייב, כי "רווחא לבסומא שכיח" (מגילה ז:). (רווח-מקום מצוי גם בבטן מלאה לדבר מבוסס וטוב) ('כלבו').

ח. חולה⁵¹ שיש בו סכנה⁵², ששאל לאכל ביום הכיפורים, אף על פי שהרופאים הקיאוין אומרים: אינו צריך - מאכילין אותו⁵³ על פי עצמו⁵⁴, עד שיאמר: דיי⁵⁵. אומר החולה: איני צריך, והרופא אומר: צריך - מאכילין אותו על פיו⁵⁶. והוא שיהיה רופא בקי⁵⁷. רופא אחד אומר: צריך, ואחד אומר: אינו צריך - מאכילין אותו. מקצת הרופאים אומרים: צריך, ומקצתן אומרים: אינו צריך - הולכין אחר הרב או אחר הבקיאיין. ובלבד שלא יאמר החולה: צריך אני; אבל אם אמר: צריך אני - מאכילין אותו⁵⁸. לא אמר החולה שהוא צריך, ונתלקו הרופאים, והיו כלם בקיאיין, ואלו שאמרו אינו צריך פמננן שאמרו צריך - מאכילין אותו.

51) משנה, יומא פב, א. 52) שאם לא יתנו לו לאכול, אפשר שיכבד עליו החולי ויטכחן (ש"ע או"ח סי' תריח). 53) מפני שכתוב (ויקרא יח, ה): "ושמרתם את חוקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" - וחי בהם, ולא שימות בהם" (יומא פה:). 54) ביומא פג, א: "אמר רבי ינאי, חולה אומר צריך, ורופא אומר אינו צריך - שומעין לחולה, מאי טעמא? לב יודע מרת נפשו (משלי יד, י). 55) לדעת הרא"ש (יומא פ"ח סי"ג) מאכילין ומשקין אותו מעט מעט פחות מכשיעור, וישהה בין אכילה לאכילה ובין שתיה לשתיה, כדי שלא יצטרפו בתוך כדי אכילת פרס (ראה בהלכה ד), וכן הוא בשו"ע או"ח סי' תריח ס"ז. אבל הנצי"ב (העמק שאלה' שאילתא קסז) העלה שדין זה לא נאמר אלא לענין מעוברת (ראה כריתות יג), אבל גבי חולה מאכילין אותו כדרכו בלי שום הגבלות. 56) שמא החולה נבעת ואינו מרגיש בחליו מחמת רוב חולשא (יומא שם). ואפילו החולה בעצמו רופא מומחה, אין שומעין לו (פרי מגדים). 57) בכתב"ד תימני: "רופא אומן". 58) ביומא, שם: אמר מר בר רב אשי, כל היכא דאמר צריך אני, אפילו מאה אמרי לא צריך, לא ציינתו להו (אין שומעין להם).

ט. עברה⁵⁹ שהריחה⁶⁰ - לוחשין לה באזנה שיום הכיפורים הוא⁶¹; אם נתקרה דעתה בזכרון זה - מוטב, ואם לאו - מאכילין אותה עד שתתישב נפשה. וכן⁶² מי שאחזו בלמוס⁶³ - מאכילין אותו עד שיאורו עיניו. ואפלו נבלות ושקצים מאכילין אותו מיד⁶⁴, ואין משהין אותו עד שימצאו דברים המתירין.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"א כסלו - ספר זמנים - הלכות שביתת עשור קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרָק שְׁלִישִׁי

18 שְׁאִין הַטּוֹבֵל בְּזֶמֶן הַזֶּה טְהוֹר, מִפְּנֵי טְמֵאת מַת, 18
19 וְאִין הִרְחִיצָה מְקָרִי לְתַפְלָה בְּזֶמֶן הַזֶּה אֵלֵא
20 מִנְהַג¹⁶, וְאִין מְנַהֵג לְבַטְלָה¹⁷ דְּבַר הָאָסוּר, אֵלֵא
21 לְאָסוּר אֶת הַמִּתְרֵי. וְלֹא אָמְרוּ שֶׁהֲרוּאָה קָרִי בַיּוֹם
22 הַכַּפּוּרִים טּוֹבֵל, אֵלֵא כְּשֶׁתְּקַנּוּ טְבִילָה לְבַעֲלֵי
23 קְרִיין, וְכָבֵר בְּאַרְנוֹ¹⁸ שֶׁבְּטָלָה¹⁹ תְּקַנָּה זו.

(1) נתבארו בו פרטי ענייני הרחיצה ושאר הדומין לו, ובאי זה צד נאסרו והותרו. ונזכר בו עניינן אחת לאחת על הסדר שנזכרו בפרק ראשון.

1 א. אָסוּר² לְרַחֵץ³ בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים בֵּין בַּחֲמִין בֵּין
2 בְּצוּנָה⁴, בֵּין כֹּל גּוֹפּוֹ בֵּין אֶבֶר אֶחָד. אֶפְלוּ אֶצְבַּע
3 קָטָנָה אָסוּר לְהוֹשִׁיטָה בְּמַיִם.⁵ וְהַמְלִיךְ⁶ וְהַפְלָה
4 רוֹחֲצִין⁷ אֶת פְּנִיָּהּ⁸; פְּלָה - פְּדֵי שְׁלֵא תִתְגַּנֵּה עַל
5 בַּעֲלָהּ⁹, וְהַמְלִיךְ - פְּדֵי שִׁירָאָה בִּפְיּוֹ, שְׁנֶאֱמַר: מִלֶּךְ
6 בִּפְיּוֹ תִּחְזִינָה עֵינָיָהּ. וְעַד כַּמָּה נִקְרְאת פְּלָה? עַד
7 שְׁלִשִׁים יוֹם¹⁰.

(2) יומא עג, ב. ודף עז, ב. (3) שהרי ביום הכיפורים יש מצוות עינוי, ולמדו (ביומא עז.) ממה שכתוב (מלכים-א ב, כו): "ולאביתר הכהן אמר המלך, ענתות לך על שדיך כי איש מות אתה, וביום הזה לא אמיתך כי נשאת . . . וכי התענית בכל אשר התענה אבי". וגבי דוד כתוב (שמואל-ב יז, כט): "ודבש וחמאה . . . הגישו לדוד . . . כי אמרו העם רעב ועיף ומצא במדבר", ועיף הכוונה עיף מרחיצה, שכן כתוב (משלי כה, כה): "מים קרים על נפש עיפה", הרי שהעדר רחיצה נקרא עינוי. (4) [שהרי בפסוק המובא למעלה, כתוב: "מים קרים על נפש עיפה"]. (5) פסחים נד, ב. (6) משנה, יומא עג, ב. (7) אבל נעילת הסנדל וסיכה לא התירו אף למלך וכלה, כי בנעילת הסנדל אפשר להם ללבוש של בגד ומשי חשוב, וסיכה אינה אלא משום תענוג ולא משום יופי (מהר"ם בן חביב). (8) כי העדר הרחיצה ניכר יותר על הפנים. (9) בכת"י התימנים, יש כאן הוספה: "ונמצא מגרשה", ובזה מובן - איך התירו איסור רחיצה ביום הכיפורים לכלה? - כיון שיש חשש של גירושין, וכמו שמבואר (נדרים סו:): "שמי שנכתב בקדושה, ימחה על מים המאריים כדי לעשות שלום בין איש לאשתו". (10) אחרי חופתה.

(14) יומא פח, א. (15) אחרי שנתבטלה תקנת עזרא ובית דינו, שהם תיקנו שבעל קרי לא יקרא בתורה, לא יקרא קריאת שמע ולא יתפלל, עד שיטבול, כי טומאה זו באה מפני קלות ראש, ובזמניהם היה הדין כי בעל קרי יורד וטובל, כדי שלא יתבטל מתורה ותפילה ביום הקדוש. (16) ראה הל' תפילה פ"ד ה"ו. (17) אין כח בידי המנהג להתיר דבר שאסור מצד הדין, כמבואר (ראש השנה טו:): "במקום איסורא, כי נהגו שבקינן ליה?". (18) בהל' ק"ש פ"ד, ובהל' תפילה פ"ה. (19) לא שבטלוה, כי "אין בית-דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו, אלא אם-כן גדול ממנו בחכמה ובמנין" (עדות פרק א), אלא שמתחילה לא פשטה תקנה זו בכל ישראל, ולא נתקבלה, שלא היה כח ברוב ישראל לעמוד בה, לטבול אחרי כל מקרה, "וכבר נהגו כל ישראל לקרות בתורה ולקרות קריאת שמע, לפי שאין דברי תורה מקבלים טומאה, אלא עומדים בטהרתם לעולם, שנאמר (ירמיה כג, כט): "הלא כה דברי כאש, נאום ה'", מה אש אינה מקבלת טומאה, אף דברי תורה אינם מקבלים טומאה" (רבינו בהל' ק"ש פ"ד ה"ח).

ד. טֵיט²⁰ שְׁהוּא לַח בְּיוֹתֵר, פְּדֵי שְׁיֵינִיח אָדָם יָדוּ
עָלָיו וְתַעֲלָה בָּהּ לַחְלוּחִית, שְׁאֵם הַדְּבִיק אוֹתָהּ לְיָדוּ
הָאֲחֵרֵת תְּדַבֵּק בָּהּ לַחְלוּחִית - אָסוּר לְיִשְׁב עָלָיו²¹.
22 לֹא²² מְלֵא אָדָם כְּלֵי חֶרֶשׁ מֵיִם וְיִצְטַנֵּן בוּ; שֶׁהַמַּיִם
23 נִזְחָלִים²³ מִדְּפָנָיו. אֶפְלוּ כְּלֵי מַתְכוֹת אָסוּר, שְׁמָא
יִתְחַזּוּ מֵיִם עַל בְּשָׂרוֹ. וּמִתֵּר לְהִצְטַנֵּן בְּפָרוֹת²⁴.

8 ב. מֵי¹¹ שְׁהִיָּה מְלַכְלֵךְ בְּצוּאָה או טֵיט - רוֹחֵץ מְקוֹם
9 הַטְּנַפֵּת פְּדָרְפוֹ, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ. וּמְדִיחָה אֲשֶׁה יָדָה
10 אַחַת בְּמַיִם, וְנוֹתְנָת פֶּת לְמֵינוּק. וְהַחֲלוּלָה רוֹחֵץ
11 פְּדָרְפוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁאִינוּ מְסַכֵּן. וְכֹל חֲבִיל¹² טְבִילוֹת
12 טּוֹבְלִין פְּדָרְכָן¹³, בֵּין בַּתְּשֻׁעָה בָּאָב בֵּין בַּיּוֹם
13 הַכַּפּוּרִים.

(20) יומא עח, א. (21) "שלחלוח הטיט הוי עונג, וקרוב לרחיצה" (רש"י). (22) יומא, שם. (23) בכת"י התימנים: "נוזלים". (24) כיון שאין בהם לחלוחית.

ה. לֹקַח²⁵ אָדָם מְטַפַּחַת מְעָרֵב יוֹם הַכַּפּוּרִים,
וְשׁוֹרָה אוֹתָהּ בְּמַיִם, וּמְנַגְּבָה מְעַט²⁶, וּמְנִיחָה תַּחַת
הַבְּגָדִים, וְלִמְחֵר מְעַבְרָה עַל פְּנָיו, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ²⁷,
וְאֵף עַל פִּי שְׁיֵשׁ בָּהּ קֵר הַרְבֵּה.

(11) יומא עז, ב. (12) ביצה יח, ב. (13) אף-על-פי שדעת רבינו (למעלה פ"ו מהל' יסודי התורה ה"י) שטבילה בזמנה אינה מצוה - בכל זאת מותר לטבול. וכן כתבו ה'תוספות' בכיצה שם ד"ה כל (לחס-משנה שם). וכתבו שם עוד: "ש"דוקא בזמניהם שהיו עושים בטהרות, היו צריכין לטבול מיד כדי שלא יטמאו את הטהרות, אבל בזמנינו אסור להם לטבול עד מוצאי יום הכיפורים".

(25) יומא, שם. (26) שלא תהא "טופח על מנת להטפוח", כלומר: שלא תהא בה רטיבות כזו שהנוגע בה יוכל להרטיב אחרים (כנזכר למעלה בהלכה ד). (27) מדין רחיצה ביום הכיפורים, כיון שהיא נגובה קצת. אבל צריך לזיזוה שלא יהיה בה חשש של סחיטת המים מן המטפחת (ראה דברי רבינו בהל' שבת פכ"ב).

ו. הַהוֹלֵךְ²⁸ לְהִקְבִיל פְּנֵי רֵבּוּ²⁹ או פְּנֵי אֲבִיו או מִי
שְׁהוּא גְדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻמְהוּ³⁰, או לְקָרוֹת בְּבֵית
הַמְּדָרֶשׁ - עוֹבֵר בְּמַיִם³¹ עַד צְוּאָרוֹ, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ³².
וְעוֹשֶׂה מְצוּה שְׁהֵלֵךְ לְעֻשְׂתָּהּ, וְחוֹזֵר בְּמַיִם³³

14 ג. מֵי¹⁴ שְׁרָאָה קָרִי בְּזֶמֶן הַזֶּה¹⁵ בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים,
15 אֵם לַח הוּא - מְקַנָּה בְּמִפְּה וְדִי; וְאֵם יָבֵשׁ הוּא
16 או שְׁנַתְלַכְלֵךְ - רוֹחֵץ מְקוֹמוֹת הַמְּלַכְלָכִין בְּלֶבֶד
17 וּמִתְפַּלֵּל. וְאָסוּר לוֹ לְרַחֵץ כֹּל גּוֹפּוֹ או לְטַבֵּל;

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"א כסלו - ספר זמנים - הלכות שביתת עשור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 לְמִקְוָמוֹ; וְשָׁם לֹא תִתֵּיר לוֹ לְחֹזֵר - וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ³³,
 2 וְנִמְצָא נִכְשָׁל³⁴ מִן הַמְצִיחָה. וְכֵן הֵהוּלֵךְ לְשֹׁמֵר
 3 פְּרוֹתָיו - עוֹבֵר בְּמַיִם עַד צְנָאוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ³⁵.
 4 וּבִלְבָד³⁶ שְׁלֹא יוֹצִיאוּ יְדֵיהֶם מִתַּחַת שׁוּלְי
 5 מְעִילֵיהֶם³⁷, פְּדָרְךָ שְׁעוֹשִׂין בְּחֵל³⁸.
- 16 ט. אֶסּוּר⁵⁴ לְסוּף⁵⁵ מִקְצַת גּוֹפּוֹ קָבֵל גּוֹפּוֹ, בִּיּוֹן⁵⁶ סִיכָה
 17 שֶׁל תְּעַנּוּג בֵּין סִיכָה שְׁאִינָה שֶׁל תְּעַנּוּג⁵⁷. וְאִם⁵⁸ הִיָּה
 18 חוֹלָה, אָף עַל פִּי שְׁאִין בּוֹ סִפְנָה, אוֹ שְׁיֵשׁ לוֹ
 19 חֲטָטִין⁵⁹ בְּרֵאשׁוֹ - סֶף פְּדָרְכּוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ⁶⁰.
- 54 (יומא עז, ב. 55) "בשמין" (רבינו בפירושו המשניות),
 והוא הדין בשאר דברים לאפוקי מים שנקרא רחיצה
 ('מעשה רוקח'). (56) ב'ירושלמי' יומא פ"ח ה"א: "ביום
 כיפור בין סיכה שהיא של תענוג בין סיכה שאינה של
 תענוג - אסור. בתשעה באב ובתענית ציבור, סיכה שהיא
 של תענוג - אסור, שאינה של תענוג - מותר". ולכן פסק
 רבינו שבאבל מותר בסיכה שהיא להעביר הזוהמא (פ"ה
 מהל' אבל ה"ד), שדין אבל כדין תשעה באב. (57) כגון
 להעביר את הזוהמא או את הלכלוך אסור בסיכה, כי עצם
 הסיכה היא תענוג, אבל ברחיצה מותר אם אין כוונתו
 לתענוג רק להעביר את הלכלוך ('מעשה רוקח'). (58) דין
 זה נלמד מן ה'ירושלמי' המבואר בהלכה שלפני זו, לגבי
 נעילת הסנדל, כי כל שאר העינויים - מלבד אכילה ושתייה
 - דין אחד להם: במקום צער לא גזרו חכמים.
 59) אבעבועות. (60) ואין כאן איסור משום עשיית רפואה
 בשבת ויום-טוב, מפני שדרך הבריאים לסוך כן בחול, וכמו
 שכתב רבינו בפכ"א מהל' שבת הכ"ג ('משנה ברורה' סי'
 תריד).
- 20 י. יֵשׁ⁶¹ מְקוֹמוֹת שֶׁנִּהְגוּ לְהַדְלִיק אֶת הַנֵּר בְּלִילֵי יוֹם
 21 הַכִּפּוּרִים, כְּדֵי שְׂיִהְיֶה לוֹ בִּשְׁתַּת פְּנִים מְאֻשָּׁתוֹ, וְלֹא
 22 יָבֹא לְיַדֵּי תַשְׁמִישׁ הַמְּשֻׁה. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנִּהְגוּ שְׁלֹא
 23 לְהַדְלִיק⁶², שְׁמָא יִרְאֶה אִשְׁתּוֹ וְתַשָּׂא חֵן בְּעֵינָיו,
 24 וְיָבֹא לְיַדֵּי תַשְׁמִישׁ⁶³. וְאִם חָל יוֹם הַכִּפּוּרִים לְהִיּוֹת
 25 בְּשַׁבָּת - תִּיבֵּין הַכֹּל לְהַדְלִיק בְּכָל מְקוֹם⁶⁴; שְׁהַדְלִיקָת
 26 נֵר בְּשַׁבָּת - חוֹבָה⁶⁵.
- 61) משנה, פסחים נג, ב: "מקום שנהגו להדליק את הנר
 בלילי יום הכיפורים, מדליקין. מקום שנהגו שלא להדליק,
 אין מדליקין". (62) ועל שניהם הוא אומר (ישעיה ס, כא):
 "ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ וגו', בין שאמרו
 להדליק ובין שאמרו שלא להדליק, שניהם לא נתכוונו אלא
 לדבר אחד" (פסחים שם, בגמרא). ובמקומותינו המנהג
 להדליק נר בליל יום הכיפורים ולברך על ההדלקה (שו"ע).
 63) "ומדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות
 האפלים ועל גבי החוליים" (משנה, שם). (64) "תני תנא
 קמיה דרבי יוחנן, רבי שמעון בן אלעזר אומר: יום
 הכיפורים שחל להיות בשבת, אף במקום שאמרו שלא
 להדליק [ביום הכיפורים], מדליקים מפני כבוד השבת"
 (פסחים נג:). וב'ירושלמי' (שם פ"ד ה"ד): "רבי סימון בשם
 רבי יהושע בן לוי, רבי יוסי בן שאול בשם רבי - הלכה
 כרבי שמעון בן אלעזר" (מגיד-משנה). (65) כמו שכתב
 רבינו למעלה פ"ה מהל' שבת ה"א.
- 6 ז. אֶסּוּר³⁹ לְנַעַל מְנַעֵל⁴⁰ וְסַנְדַּל אֶפְלוֹ בְּרַגְלוֹ אַחַת.
 7 וּמִתֵּיר⁴¹ לְצִאת בְּסַנְדַּל שֶׁל שְׁעָם⁴² וְשֶׁל גְּמִי⁴³ וְכִיּוֹצֵא
 8 בָּהֶן. וְכוּרְךָ⁴⁴ אֲדָם בְּגַד עַל רַגְלָיו וְיוֹצֵא בּוֹ, שְׂהָרִי
 9 קָשִׁי הָאָרֶץ מְגִיעַ לְרַגְלָיו וּמְרַגֵּשׁ שֶׁהוּא יַחַף⁴⁵.
 10 הַתִּינוּקוֹת, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן מִתֵּרִין בְּאֲכִילָהּ וּבִשְׂתִיָּהּ
 11 וּרְחִיצָה וְסִיכָה, מִוֹנְעִין אוֹתָן מִמְּנַעֵל וְסַנְדַּל⁴⁶.
- 39) יומא עג, ב. 40) למדו בגמרא (יומא עז). שנחשב
 לעינוי, ממה שכתוב (ירמיה ב, כה): "מנעי רגלך מיחף
 וגרונך מצמאה". (41) יומא עח, ב. 42) קליפת עץ.
 43) מין עשב. (44) "רבה בר רב הונא, כריך סודרא
 אכרעיה ונפיק" (יומא, שם). (45) ומקיים בזה מצוות עינוי
 ביום הכיפורים. (46) "רחיצה וסיכה שנחוצים לגידולו
 והתפתחותו של הילד, לא גזרו בהם רבנן, אבל נעילת
 הסנדל שאין גידולו של הילד תלוי בה - גזרו בה רבנן"
 (מגיד-משנה).
- 12 ח. מִתֵּיר⁴⁷ לְכָל אֲדָם לְנַעַל אֶת הַסַּנְדַּל מִחֲמַת עַקְרָב⁴⁸
 13 וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן⁴⁹, כְּדֵי שְׁלֹא תִשְׁכַּחוּ. וְהַחֲמִיָּה⁵⁰ מִתֵּרֵת
 14 לְנַעַל אֶת הַסַּנְדַּל מִשּׁוּם צְנָה⁵¹ כֹּל שְׁלֹשִׁים יוֹם⁵².
 15 וְהַחוֹלָה⁵³ כִּיּוֹצֵא בָּהּ, אָף עַל פִּי שְׁאִין שֶׁם סִפְנָה.
- 47) יומא עח, ב. 48) אם מצויים שם עקרבים או דברים
 הנושכים (שו"ע או"ח סי' תריד). (49) מן המזיקים.
 50) היולדת. (51) משנה, יומא עג, ב. (52) שעד אותו זמן
 היא כחולה שאין בו סכנה, כמבואר בפ"ב מהל' שבת הי"ג
 (מגיד-משנה). (53) 'ירושלמי' (יומא פ"ח ה"א): "רבי

הלכות שביתת יום טוב

יש בכללן שתיים עשרה מצות. שש מצות עשה, ושש מצות לא תעשה, וזהו פרטן: (א) לשבת בראשון של פסח. (ב) שלא לעשות בו מלאכה. (ג) לשבת בשביעי של פסח. (ד) שלא לעשות בו מלאכה. (ה) לשבת ביום חג השבועות. (ו) שלא לעשות בו מלאכה. (ז) לשבת בראש השנה. (ח) שלא לעשות בו מלאכה. (ט) לשבת בראשון של חג הסופות. (י) שלא לעשות בו מלאכה. (יא) לשבת בשמיני של חג. (יב) שלא לעשות בו מלאכה. ובאור שביתת ימים אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1 כלל בו רבינו כל המלאכות המותרות לעשותן ביום טוב. וכלל המלאכות האסורות מדברי תורה והאסורות מדברי סופרים, וסיבת איסור סופרים בזה. וביאר המלאכות המותרות, אם מותרות לצורך היום בלבד, או אף לימות החול. ואם נעשו לימות החול מה דינן, וכן לאיזה בעל חיים הותרו, אם הותרו לבהמות ולגוים. וביאר בו השוואת י"ט לשבת בקצת מלאכות, מלבד הבדל העונש שבהן. ונתבאר השווי הזה במה שהוא מן התורה ומה שהוא מדבריהם. ונתבאר בו פרט אחד היוצא מן הכלל הזה, והוא ענין המוקצה שנאסר מדבריהם ביום טוב ומותר בשבת. ונמשך לזה ענין הנולד. וחילוק שני ימים טובים הרצופין זה בזה, או שבת ויום טוב הסמוכין, מהו משפטן בזה.

1 א. ששת ימים האלו שאסרן הפתוב² בעשיית
2 מלאכה, שהן: ראשון ושביעי של פסח, וראשון
3 ושמיני של חג הסופות, וביום חג השבועות, ובאחד
4 לחדש השביעי - הן הנקראין ימים טובים³. ושבתית
5 פלן שנה. שהן אסורין בכל מלאכת עבודה⁴, חוץ
6 ממלאכה שהיא לצרף אכילה⁵; ושנאמר: אף אשר
7 יאכל לכל נפש וגומר.

2 (ויקרא פרק כ"ג, דברים פרק ט"ז. 3) לפי שימים אלו חייבים בשמחה, כמו שכתוב (דברים פרק ט"ז פסוק י"ד) "ושמחת בחגך", וכמו שביאר רבינו להלן בפרק ו' ובהלכות חגיגה פרק א', שיקריב שלמי שמחה וחגיגה ויאכלם בשמחה, ואוכלין בשר ושתיין יין, שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין, ולפיכך נקראים ימים אלו "ימים טובים", כמו שאומר קהלת (פרק ח' פסוק ט"ו): "ושבחתני אני את השמחה, אשר אין טוב לאדם תחת השמש כי אם לאכול ולשתות ולשמח". וראה שמואל"א פרק כ"ה פסוק ח' ואסתר פרק ח' פסוק י"ז. 4) שכן כתוב (ויקרא פרק כ"ג פסוק ח'): "כל מלאכת עבודה לא תעשו". וביאר הרמב"ן כי הכוונה ב"מלאכת עבודה" לכל המלאכות ושמושים שאינם משמשים לצורך אוכל נפש, שאילו אוכל נפש נקרא "מלאכת נאה" ולא מלאכת עבודה. 5) שיש בזה כמה חילוקי דינים, כמו שמבאר רבינו להלן בפרק זה.

8 ב. כל השוכת ממלאכת עבודה באחד מהן - הרי
9 קיים מצות עשה⁶; שהרי נאמר בהן "שבתון"⁷,
10 כלומר, שבות. וכל העושה באחד מהן מלאכה⁸
11 שאינה לצרף אכילה⁹, פגון שפנה או הרס או ארג
12 וכיוצא באלו - הרי בטל מצות עשה, ועבר על לא
13 תעשה; ושנאמר: כל מלאכת עבודה לא תעשו, כל
14 מלאכה לא יעשה בהן. ואם עשה בעדים והתראה¹⁰
15 - לוקה¹¹ מן התורה¹².

6) מסכת שבת דף כ"ד עמוד ב'. 7) ביטוי זה נכתב באחד לחודש השביעי ובראשון ושמיני של חג הסוכות (ויקרא פרק כ"ג), ולא בשאר המועדים, אמנם כבר ביאר רבינו (בספר המצוות עשה קנט) שכיון שנכתב בהם "מקראי קודש", שפירושו קדשהו שלא תעשה בו מלאכה, כאילו נכתב שבתון, תשבות ממלאכה. 8) אחת מל"ט אבות מלאכות או מתולדותיהן, המבוארות בהלכות שבת מפרק ז' ואילך. 9) אפילו אם עשאה לצורך אכילה, כיון שעיקרה אינה עומדת לאכילה, לא נחשבת צורך אוכל נפש (הרב המגיד). 10) ששני עדים מתרים את עובר העבירה - קודם עשותו אותה - על חומר החטא והעונש הצפוי לו בעקבו. 11) כדין העובר על כל לא תעשה שבתורה, ראה בהלכות סנהדרין פרק י' הלכה ט'. 12) דברים פרק כ"ה פסוקים ב-ג.

16 ג. העושה¹³ אבות מלאכות¹⁴ הרבה ביום טוב
17 בהתראה אחת, פגון שזרע ויבנה וסתר וארג
18 בהתראה אחת - אינו לוקה אלא אחת. חלוק
19 מלאכות לשבת¹⁵, ואין חלוק מלאכות ליום טוב¹⁶.

13) מסכת מכות דף כ"א עמוד ב'. 14) מבוארות בהלכות שבת פרק ז'. 15) שהעושה בשוגג מלאכות הרבה בהעלם אחד, חייב חטאת על כל מלאכה ומלאכה (ראה בהלכות שבת פרק ז'). 16) לפי שדין חילוק מלאכות לשבת למדנו (שבת דף ע) מדמכתוב (שמות פרק ל"א פסוק י"ד) "מחלליה מות יומת" - ריבתה התורה קרבנות הרבה על חלול אחד, או ממה שכתוב (שם פרק ל"ה פסוק ג') "לא תבערו אש בכל מושבותיכם בים השבת", הבערה בכלל כל המלאכות היתה, ולמה יצאה? להקיש אליה ולומר לך, מה הבערה שהיא אב מלאכה וחייבין עליה בפני עצמה, אף כל שהיא אב מלאכה חייבין עליה בפני עצמה, או ממה שכתוב (ויקרא פרק ד' פסוק ב') "נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות ה' אשר לא תעשינה, ועשה מאחת מהנה" פעמים שחייבים חטאת על כל אחת ואחת, וכל אלו נאמרו לענין חיוב חטאת, ולא לחיוב מלקות, וכיון שביום טוב אין חיוב חטאת רק חיוב מלקות, אין בו דין חילוק מלאכות (רש"י במסכת מכות שם).

20 ד. כל¹⁷ מלאכה שחייבין עליה בשבת, אם עשה
21 אותה ביום טוב שלא לצרף אכילה¹⁸ - לוקה, חוץ
22 מן ההוצאה¹⁹ מרשות לרשות ובהבערה²⁰; שמתוך²¹
23 שהתראה²² הוצאה ביום טוב לצרף אכילה, התרה
24 שלא לצרף אכילה. לפיכך מתר ביום טוב להוציא

20 אַסּוּרוֹת. אֲבָל שְׁאָר מְלֹאכּוֹת שְׁאֵפְשֵׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב
21 יוֹם טוֹב - הוֹאִיל וַיֵּשׁ בְּהֵן עֶסְקָ²⁹, אֵינן עוֹשִׂין אוֹתָן
22 בַּיּוֹם טוֹב.

(29 ואילו ההוצאה אין בה עסק, ובזמן מועט הוא מוליך ומביא מה שצריך (מעשה רוקח).

23 ז. בַּיּוֹם טוֹב³⁰ אֵינן קוֹצְרִין³¹ וְלֹא דְשִׁיבִין³² וְלֹא זוֹרִין וְלֹא
24 בּוֹרְרִין³³ וְלֹא טוֹחְנִין³⁴ אֶת הַחֲטָיִם וְלֹא מְרַקְדִין³⁵
25 בַּיּוֹם טוֹב; שְׁפָל אֵלּוֹ וְכִיּוֹצֵא בָהֶם אֲפֹשֵׁר לַעֲשׂוֹתָן
26 מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְאֵינן בִּכְךָ הִפְסֵד וְלֹא חִסְרוֹן.

(30 אסרו חכמים לעשות קצת מלאכות, אף שהם לצורך אוכל נפש, ראה למעלה בהלכה ה'. (31 מסכת חגיגה דף י"ח עמוד א' 'קצירה ביום טוב מי שרי' (=האם היא מותרת?). (32 מסכת ביצה דף י"ב עמוד ב' בסוגיא דמלילות. (33 שם דף י"ד עמוד ב' במשנה. (34 שם דף י"ד עמוד א'. (35 לנפות בנפה, שם דף כ"ט עמוד ב'.

27 ח. אֲבָל לְשִׁיבִין³⁶ וְאוֹפִין וְשׁוֹחֲטִין וּמְבַשְׁלִין בַּיּוֹם
28 טוֹב; שְׁאֵם עֵשָׂה אֵלּוֹ מִבְּעֶרֶב, יֵשׁ בְּכֶךָ הִפְסֵד³⁷ אוֹ
29 חִסְרוֹן טַעַם. שְׁאֵינן לֶחֶם חֵם אוֹ תְּבַשִּׁיל שְׁבִשֵׁל הַיּוֹם
30 כְּלָחֶם שְׁנֹאֲפָה מֵאֲמֵשׁ וְכַתְּבִשִׁיל שְׁנֹתְבִשֵׁל מֵאֲמֵשׁ,
31 וְלֹא בִשָׁר שְׁנֹשְׁחַט הַיּוֹם כְּבִשָׁר שְׁנֹשְׁחַט מֵאֲמֵשׁ, וְכֵן
32 כֹּל כִּיּוֹצֵא בְּאֵלּוֹ. וְכֵן מְכַשְׂרִין³⁸ אֲבָל נֶפֶשׁ, שְׁיֵשׁ בְּהֵן
33 חִסְרוֹן אִם נַעֲשׂוּ מִבְּעֶרֶב - עוֹשִׂין אוֹתָן בַּיּוֹם טוֹב,
34 כְּגוֹן שְׁחִיקַת תְּבַלִּין³⁹ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן.

(36 מסכת שבת דף קל"ד עמוד א'. (37 הראב"ד חולק על טעם זה, כי הרי גם הפירות והירקות יפין וטעימים יותר, כשהן בני יומן, ואף על פי כן לא התירו לתלוש פירות וירקות ביום טוב. (38 מסכת ביצה דף כ"ח עמוד ב' כר' יהודה. (39 שאין התבלין עצמו אוכל אלא להכשיר את האוכל באו ולפיכך הם מכשירי אוכל נפש, ועיין בהשגת הראב"ד להלן פרק ד' הלכה י'.

35 ט. אֵינן אוֹפִין וּמְבַשְׁלִין בַּיּוֹם טוֹב מֵה שְׂיֵאֲכַל
36 בְּחַל, וְלֹא הִתְרָה מְלֹאכָה שְׁהִיא לַעֲרֹף אֲכִילָה אֶלָּא
37 כְּדֵי לְהַנּוֹת בָּהּ בַּיּוֹם טוֹב. עֵשָׂה⁴¹ כְּדֵי לְאָכַל בַּיּוֹם
38 טוֹב, וְהוֹתִיר - מִתֵּר לְאָכַל הַמוֹתֵר בְּחַל.

(40 מסכת פסחים דף מ"ו עמוד ב' וראה להלן הלכה ט"ו. (41 כעין זה במשנה מסכת ביצה דף ט"ו עמוד ב'.

39 י. מִמְּלֹאָה⁴² אִשָּׁה קֹדְרָה בִּשְׂרָ⁴³, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינָה
40 צְרִיבָה אֶלָּא לְחִתִּיכָה אַחַת. מִמְּלֵאָה⁴⁴ נִתְּחוּם חֲבִית
41 שֶׁל מַיִם, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינָה צְרִיבָה אֶלָּא לְקִיתוֹן אֶחָד.
42 וּמִמְּלֵאָה אִשָּׁה תְּנוּרָה פֶת, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינָה צְרִיבָה
43 אֶלָּא לְכַבֵּר אֶחָד; שְׁבִזְמִין⁴⁵ שְׁהִפֵּת מְרִבָּה בְּתְנוּרָה הִיא
44 נִאֲפֵת יִפָּה⁴⁶. וּמוֹלֵחַ⁴⁷ אֶדָם כְּמָה חֲתִיכֹת בִּשְׂרָ בְּכַת
45 אַחַת, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינָה צְרִיבָה אֶלָּא לְחִתִּיכָה אַחַת⁴⁸.
46 וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא בְּהֵן.

(42 מסכת ביצה דף י"ז עמוד א'. (43 ונותנת על האש

1 קֶטֶן אוֹ סֶפֶר תּוֹרָה אוֹ מִפְתָּח וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלּוֹ מִרְשׁוֹת
2 לְרִשׁוֹת. וְכֵן מִתֵּר לְהַבְעִיר, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינָה לַעֲרֹף
3 אֲכִילָה. וְשְׂאֵר מְלֹאכּוֹת: כֹּל שְׁיֵשׁ בּוֹ צְרֹף אֲכִילָה -
4 מִתֵּר, כְּגוֹן שְׁחִיטָה וְאִפְיָה וְלִישָׁה²³ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן;
5 וְכֹל שְׂאִין בְּהֵן צְרֹף אֲכִילָה - אֶסּוּר, כְּגוֹן כְּתִיבָה
6 וְאִרְיָגָה וּבְגִינָן וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן.

(17 משנה במסכת מגילה דף ט"ז עמוד ב'. (18 והן מלאכות שמעיקרן אינן עומדות לעניני אכילה, כגון: כתיבה, אריגה ובנין וכיוצא בהן (המבי"ט בקרית ספר). (19 מפני שכתוב (ירמיה פרק י"ז פסוק כ"ב): "ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת", בשבת - ולא ביום טוב (מסכת ביצה דף י"ב עמוד א'). (20 שכתוב (שמות פרק ל"ה פסוק ג'): "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", בשבת אין אתה מבעיר אבל מבעיר אתה ביום טוב (ירושלמי מסכת ביצה פרק ה' הלכה ב'). (21 משנה מסכת ביצה דף י"ב עמוד א' מחלוקת בין בית שמאי ובית הלל, לבית שמאי אינו מותר רק לצורך אוכל נפש, אבל לבית הלל - שנפסקה הלכה כמותם - "מתוך שהותרה לצורך אוכל נפש, הותרה גם שלא לצורך אוכל נפש". (22 שכן כתוב (שמות פרק י"ב פסוק ט"ז): "מקרא קדש יהיה לכם, כל מלאכה לא יעשה בהם, אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם". (23 בירושלמי מסכת ביצה פרק א' הלכה י' אמרו שרק המלאכות שהם מלישה ואילך - מותרות, אבל טחינה, רקידה וכדומה, אינן מותרות לצורך אוכל נפש, מפני שכתוב: "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם ושמרתם את המצות" (שמות שם פסוקים ט"ד-י"ז), משמור ואילך מותר. וראה להלן בהלכה ז'.

7 ה. כֹּל מְלֹאכָה שְׁאֵפְשֵׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב²⁴,
8 וְלֹא יִהְיֶה בָּהּ הִפְסֵד וְלֹא חִסְרוֹן אִם נַעֲשִׂית מִבְּעֶרֶב
9 - אֶסּוּר חֲכָמִים²⁵ לַעֲשׂוֹתָן אוֹתָהּ בַּיּוֹם טוֹב, אֶף-עַל-
10 פִּי שְׁהִיא לַעֲרֹף אֲכִילָה. וְלִמָּה אֶסּוּר דְּבַר זֶה? גְּזָרָה²⁶
11 שְׁמָא יִנִּיחַ אֶדָם מְלֹאכּוֹת, שְׁאֵפְשֵׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב
12 יוֹם טוֹב, לַיּוֹם טוֹב²⁷, וְנִמְצָא יוֹם טוֹב כְּלוֹ הוֹלֵף
13 בַּעֲשִׂית אוֹתָן מְלֹאכּוֹת, וְיִמְנַע מִשְׁמַחַת יוֹם טוֹב, וְלֹא
14 יִהְיֶה לוֹ פְּנָאֵי לְאָכַל²⁸.

(24 מקור סברא זו במסכת שבת דף קל"ד עמוד א'. (25 לפי הירושלמי דביצה פרק א' הלכה י' הנ"ל דברים אלו אסורים מן התורה (וכן דעת הראב"ד, אלא שהוא גורס בירושלמי "מתלישה ואילך"). אבל לדעת רבינו אינן אסורות אלא מדרבנן. (26 מקור לגזירה זו ראה במשנה מסכת מועד קטן דף י"א עמוד א'. (27 בכ"י הגירסא: "מערב יום טוב ויעשה אותם ביום טוב". (28 בנ"א: "לאכול ולשתות" (מער"ק).

15 ו. וּמָזָה הַטַּעַם עֲצָמוֹ לֹא אֶסּוּר הַהוֹצָאָה בַּיּוֹם טוֹב.
16 וְאֶף-עַל-פִּי שְׁפָל הַהוֹצָאָה הִיא מְלֹאכָה שְׁאֵפְשֵׁר
17 לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְלִמָּה לֹא אֶסּוּרוּהָ? כְּדֵי
18 לְהַרְבּוֹת בְּשְׂמַחַת יוֹם טוֹב, וְיוֹלִיף וְיָבִיא כֹּל מֵה
19 שְׁיִיבָה, וְיִשְׁלִים חֲפָצָיו, וְלֹא יִהְיֶה כְּמִי שְׂנִידוֹ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ב כסלו - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אוכל נפש - שאסור לעשותה לצורך גויים. (59) בכ"י הגירסא: "לבהמה". (60) שאין לחוש שיבשל בשבילו.

יד. בהמה⁶¹ שחציה של פותי וחציה של ישראל - מתר לשחטה ביום טוב; שאי אפשר לאכל ממנה פזית בשר בלא שחיטה. אבל עסה שחציה לכותים וחציה לישראל - אסור לאפות אותה, מפני שיכול לחלק הפצק. בגי' החיל שנתנו קמח לישראל לעשות להם פת ביום טוב, אם פשנותנין פת ממנה לתינוק אין מקפידין - מתר לאפותו להן ביום טוב; שכל פת ופת ראוי לתינוק. עסת⁶³ הפלבים, בזמן שהרועים אוכלין⁶⁴ ממנה - נאפית⁶⁵ ביום טוב.

(61) מסכת ביצה דף כ"א עמוד א'. (62) דעת הרי"ף שאסור לאפות להם את הפת ביום טוב, כמבואר בהלכה שלפני זו, שאין מזמנין את הנכרי ביום טוב, ורבינו סובר שמאחר שמתוך אונס אנו יורדים למלאכה זו, לאפות פת לבני חיל הנכרים, ואם לא נעשה להם הם ירדו לתוך בתינו ולוקחין את המזומן לנו, אין דעתנו מתפשטת להיות עיקר אפיינתו לצרכם הם אלא לצורך התינוק (מאירי) וגם הראב"ד הסכים לדעת רבינו. (63) משנה במסכת חלה פרק א' והובאה במסכת ביצה דף כ"א עמוד א'. (64) שהמורסן שבה מועט והיא ראויה לאכילת אדם. (65) משום חלק הרועים. ואף על פי שאפשר לו לחלק את הפצק (ראה למעלה הלכה י"ד) - כיון שאפשר לפייס את הכלבים בבשר נבילה הרי זה כאילו אופה בשביל הרועים לחוד (גמרא מסכת ביצה שם).

טו. המבשל⁶⁶ ביום טוב לכותים או לבהמה או להניח לחל - אינו לוקה; שאילו באו לו אורחים⁶⁷, היה אותו תבשיל ראוי להן⁶⁸. עשה לנפשו והותר - מתר להאכיל ממנו לפותים⁶⁹ ולבהמה.

(66) מסכת פסחים דף מ"ו עמוד ב'. (67) שיהיו צריכים פת זה היום (רש"י). (68) "הואיל ומיקלעי ליה אורחים תזי ליה" (גמרא). (69) שבאו לביתו מאליהם, ראה למעלה הלכה י"ג.

טז. רחיצה⁷⁰ וסיכה - הרי הן בכלל אכילה ושתיה⁷¹, ועושין אותן ביום טוב; שנגמרו: אף אשר יאכל לכל נפש - לכל שצריך הגוף⁷². לפיכך, מחמין חמין ביום טוב, ורוחץ בהן פניו ידיו ורגליו; אבל כל גופו - אסור, משום גזרת מרחץ⁷³. וחמין⁷⁴ שהוחמו מערב יום טוב - רוחץ בהן כל גופו ביום טוב; שלא גזרו על דבר זה אלא בשבת בלבד⁷⁵.

(70) משנה במסכת ביצה דף כ"א עמוד ב'. (71) ביטוי כעין זה מצינו במשנה (מסכת שבת דף פ"ו עמוד א'). "מנין לסיכה שהיא כשתייה ביום הכפורים, אף על פי שאין ראייה לדבר זכר לדבר, שנאמר (תהלים פרק ק"ט פסוק י"ח) "ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו". (72) דרש זה לא מצאנו לא בשני התלמודים ולא במדרשים המצויים בידינו [אבל זה ודאי מבוסס על מה שאמרו בפסחים דף כ"ב עמוד

כשהקדרה מלאה (ראה להלן). (44) לפי שבטירחא אחת הוא עושה את הכל, ואינו טורח במיוחד לצורך חול (רש"י). והוא הדין באשה וקדרה כנ"ל. (45) תנוריהם היו קטנים והיו מדבקים הפת בדפנותיהם. ומתוך שהוא מלא, אין מקום לחומו להתפשט, והפת נאפה יפה (שלחן ערוך אורח חיים סימן תק"ז). (46) כדעת ר' שמעון בן אלעזר שם. ולפי זה אפילו נותן כל פת בתנור לחוד מותר. וכתב הרשב"א שלפי זה הוא הדין בקדירה, שמתר להוסיף בשר, שהתבשיל שמן יותר כשיש בו הרבה בשר. (47) מסכת ביצה דף י"א עמוד ב'. (48) שטירחא אחת לכולן (רש"י).

1. יא. המבשל⁴⁹ או האופה ביום טוב פדי לאכל בו ביום, או שזמן אורחים ולא באו, ונשאר התבשיל והפת - הרי זה מתר לאכל למחר, בין בחל בין בשבת⁵⁰; ובלבד שלא יערים⁵¹. ואם יערים - אסור, ואפילו בשבת שאחר יום טוב; מפני שהחמירו במערים יותר מן המזיד⁵².

(49) מסכת ביצה דף י"ז עמוד ב'. (50) שאסור לבשל מיום טוב לשבת בלי עירוב תבשילין, כמבואר להלן בפרק ו', וכאן שבשלו לבו ביום ונשאר לשבת מותר לאכלו. (51) "לאחר שבישל לצורך יום טוב, לא יערים לומר עוד אני צריך להזמין אורחים, ויבשל תבשילין אחרים ויותרים לשבת" (רש"י). (52) "שאלו מזיד רשע הוא לעבור על דברי חכמים, ואין אחרים למדים הימנו, והוא עצמו משים אל לבו ושב - אבל מערים סבור לעשות בהיתר, הלכך לא ישיב אל לבו לחזור בו, ואחרים למדים הימנו - לפיכך קנסוהו רבנן" (רש"י).

7. יב. מי⁵³ שהיתה לו בהמה מספנת⁵⁴ - לא ישחט אותה ביום טוב, אלא אם כן יודע שיכול⁵⁵ לאכל ממנה פזית⁵⁶ צלי⁵⁷ מבעוד יום; פדי שלא ישחט ביום טוב מה שיאכל בחל. וכן כל פיוצא בזה.

(53) משנה במסכת ביצה דף כ"ה עמוד א'. (54) "שהוא ירא שמא תמות, ואינו צריך לבשר, שכבר סעד סעודתו, אלא מחמת הפסדו הוא שוחט" (רש"י). (55) שיש שהת לאכול ממנו ביום טוב, אף שאינו אוכל, התירו משום הפסד ממנו (הרב המגיד). (56) ומשום אותו כזית יכול לשחוט את הבהמה כי אי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה. ודוקא במסכת התירו זאת, אבל בהמה בריאה אסור לשחוט אלא אם כן רוצה לאכלה ביום טוב (מ"מ). (57) שמתבשל מהר, ואין צריך לא מליחה ולא הדחה (תפארת ישראל).

11. יג. אין אופין ומבשילין⁵⁸ ביום טוב פדי להאכיל פותים או פלבים; שנגמרו: הוא לבדו יעשה להם - להם ולא לכותים, להם ולא לכלבים⁵⁹. לפיכך מוזמנין את הפותי בשבת⁶⁰, ואין מוזמנין אותם ביום טוב, גזרה שגמא ירבה בשבילו. אבל אם בא הפותי מאליו - אוכל עמהן מה שהן אוכלין, שפכר הנינוה.

(58) מסכת ביצה דף כ"א עמוד ב' והוא הדין לכל מלאכת

17 אָצֵל שֶׁבֶת, וְאֵינוֹ צָרִיף הַכֶּנֶה. וְכֵשׁ שֶׁהַמְקֵצָה אָסוּר
18 בְּיוֹם טוֹב, כִּף הַנּוֹלָד⁸³ אָסוּר.

80) מוסב על האמור בהלכה שלפני זו שמוקצה אסור ביום טוב. 81) מסכת שבת דף י"ט עמוד ב'. 82) משנה במסכת ביצה דף י' עמוד א'. 83) [כמו שבירי כלים (להלן פרק ב' הלכה י"ב), אבל דבר שלא היה בעולם ונולד ביום טוב איסורו יותר חמור ממוקצה (מסכת ביצה דף ב' עמוד א'), ועיין בלח"מ כאן].

19 י.ט. חל⁸⁴ מְכִין לְשֶׁבֶת, וְחַל מְכִין לְיוֹם טוֹב; אָבֵל אֵין
20 יוֹם טוֹב מְכִין לְשֶׁבֶת, וְלֹא שֶׁבֶת מְכִינָה לְיוֹם טוֹב.
21 לְפִיכָף⁸⁵, בְּיַצֵּה שְׁנוֹלָדָה בְּיוֹם טוֹב אַחַר הַשֶּׁבֶת -
22 אָסוּרָה, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהַתְּרַנְגְּלַת עוֹמֶדֶת לְאֶכִילָה⁸⁶;
23 הוֹאִיל וּמֵאֲמָשׁ⁸⁷ נִגְמְרָה הַבִּיצָה, נִמְצָא שֶׁבֶת מְכִין
24 אוֹתָהּ לְיוֹם טוֹב⁸⁸. וְאָסוּרָה בְּכֹל יוֹם טוֹב⁸⁹, גְּזָרָה
25 מִשּׁוּם יוֹם טוֹב שְׂאֵחַר שֶׁבֶת. וְכֵן בְּיַצֵּה שְׁנוֹלָדָה בְּכֹל
26 שֶׁבֶת - אָסוּרָה, גְּזָרָה מִשּׁוּם שֶׁבֶת שְׂאֵחַר יוֹם טוֹב.

84) מסכת ביצה דף ב' עמוד ב': אמר רבה מאי דכתיב (שמות פרק ט"ז הלכה ה') "והיה ביום הששי (וסתם יום ששי הוא יום חול, רש"י) והכינו את אשר יביאו" - חול מְכִין לשבת, וחול מְכִין ליום טוב (שגם יום טוב קרוי שבת - רש"י) ואין יום טוב מְכִין לשבת, ואין שבת מְכִינָה ליום טוב". 85) משנה (מסכת ביצה דף ב' עמוד א'). 86) ואינה מוקצה (ראה למעלה הלכה י"ח). 87) שכל ביצה נגמרת במעי התרנגולת עשרים וארבע שעות לפני יציאתה לאויר העולם (מסכת ביצה שם). 88) והכנת שבת אינה הכנה וסעודת יום טוב חשובה היא וצריכה הכנה ולפיכך אסורה, והוא הדין לשבת (רש"י שם). 89) אבל ביום חול שלאחר יום טוב לא אסורה, כי "סעודת חול לא חשיבא, ולא שייכא בה הזמנה, ואין הכנה בידי שמים כהאי גוונא אוסרת" (ראה רש"י בריש מסכת ביצה).

27 כ. וְכֵשׁ⁹⁰ שְׂאֵסוּר לְאֶכִילָה, כִּף אָסוּר לְטַלְטֵלָה.
28 וְאֶפְלוּ נְהַעֲרֵבָה בְּאֶלֶף - כִּלְוֵן אָסוּרוֹת; שֶׁהָרִי לְמַחַר
29 יִתְרוּ הַכֹּל, וְכֹל דְּבָר שֵׁיִשׁ לוֹ מִתִּירִין - אֶפְלוּ בְּאֶלֶף
30 אֶלְפִים אֵינוֹ בְּטוֹל⁹¹. הַשּׁוֹחֵט⁹² תְּרַנְגְּלַת בְּיוֹם טוֹב⁹³
31 וּמִצָּא בָּהּ בִּיצִים גְּמוּרוֹת - הָרִי אֵלוּ מִתְרוֹת; שְׂאֵין
32 זֶה דְּבָר מְצוּי תְּמִיד, וְדָבָר שְׂאֵינוֹ מְצוּי אֶלֶּא אֶקְרָאִי
33 בְּעֵלְמָא - לֹא גְזָרָה בּוֹ⁹⁴.

90) מסכת ביצה דף ג' עמוד ב' "אחד ביצה שנולדה בשבת, ואחד ביצה שנולדה ביום טוב, אין מטלטלין אותה, לא לכסות בה את הכלי, ולא לסמוך בה כרעי המטה - ואם נתערבה באלף כולן אסורות". 91) "ואף על פי שמן התורה בטל אחד בשנים, מפני שכתוב (שמות פרק כ"ג פסוק ב'): "אחרי רבים להטות" - החמירו חכמים כאן, הוֹאִיל ויש לו מְתִירִין לאחר זמן בלי ביטול, לא יאכלנו באיסור על ידי ביטול" (רש"י). 92) מסכת ביצה דף ב' עמוד ב'. 93) אפילו אם הוא אחר השבת שאין כאן הכנה משבת ליום טוב כיון שלא נולדה כדרכה (רש"י ותוספות

ב' ש"יאל" נדרש לכל הדיעות בין לאכילה ובין להנאה. וכן מפורש בספר יראים סימן קי"ג. 73) ירושלמי (מסכת שבת פרק ג' הלכה ג') "חד פילוסופוס שאל לבר קפרא, אבלט שאל ללוי סריסא, מותר לשתות ואסור לרחוץ? אמר לו, אם תראה סריס מחבק עם אשתך, שמא אינו רע לך? אמר לו - אין, אמר לו ומכי הוא לה כלום? אמר לו שלא תתפרץ, א"ל והכא שלא יתפרצו (חששו חכמים שירגילו עצמם לחמם אף שלא לצורך כלל, אבל לשתייה לא חששו דבר מועט הוא וגם הוא לצורך מזונו, אבל לרחיצה לא), כיון שיצא אמרו לו תלמידיו, רבי לזה דחית בקנה - לנו מה אתה משיב, אמר להם והלא כבר נאמר - אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם (ורחיצת כל גופו אינו שוה לכל נפש)". ולפי זה איסורו מן התורה. אבל לדעת רבינו הוא משום גזירת מרחץ ואינו אסור אלא מדרבנן. 74) הרי"ף בשם הגאונים. 75) שבשבת אסור לחמם מן התורה, אבל ביום טוב שאין איסורו אלא מדרבנן לא גזרו על ערב יום טוב.

1 יז. פל⁷⁶ שְׂאֵסוּר בְּשֶׁבֶת⁷⁷ - בֵּין מִשּׁוּם שֶׁהוּא דוֹמָה
2 לְמִלְאכָה אוּ מְבִיא לְיַד מְלָאכָה, בֵּין שֶׁהוּא מִשּׁוּם
3 שְׁבוֹת - הָרִי הוּא אָסוּר בְּיוֹם טוֹב, אֶלֶּא אִם כֵּן הָיָה
4 בּוֹ צָרָף אֶכִילָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, אוּ דְבָרִים שֶׁהֵם מְתָרִים
5 בְּיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּהַלְכוֹת אֵלוּ. וְכֹל שְׂאֵסוּר
6 לְטַלְטֵלוֹ בְּשֶׁבֶת - אָסוּר לְטַלְטֵלוֹ בְּיוֹם טוֹב, אֶלֶּא
7 לְצָרָף אֶכִילָה⁷⁸ וְכִיּוֹצֵא בָּהּ. וְכֹל שֶׁמְתָר בְּשֶׁבֶת - מִתָּר
8 בְּיוֹם טוֹב. וְיֵשׁ בְּיוֹם טוֹב מִה שְׂאֵין בְּשֶׁבֶת: אָסוּר
9 מְקַצֵּה, שֶׁהַמְקֵצָה אָסוּר בְּיוֹם טוֹב וּמִתָּר בְּשֶׁבֶת;
10 מְפַגְּי⁷⁹ שְׂיוֹם טוֹב קַל מִשֶׁבֶת, אָסוּר בּוֹ הַמְקַצֵּה,
11 שְׂמָא יְבּוֹא לְזַלְזֵל בּוֹ.

76) משנה מסכת ביצה דף ל"ו עמוד ב': "אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד". 77) מבואר בדברי רבינו בפרק כ"א מהלכות שבת הלכה א' שיש דברים שאסרום חכמים מפני שהם דומים למלאכה ויש שהם מביאים למלאכה (ועיין שם עוד בפרק כ"ד הלכה א'). ויש גם שאסורים מן התורה משום מצות עשה של "תשבות", כגון אם עושה שבותים כל היום. ועיין עוד בפרק א' משביתת עשור הלכה ב'. 78) כן כתב רבינו להלן פרק ג' הלכה י' שמותר לגרוף האפר, שהוא מוקצה, כדי לאפות בתנור לצורך יום טוב וכן כתבו התוס' במסכת ביצה דף ח' עמוד א' ד"ה אמר רב יהודה בשם הר"ר יצחק שמותר לטלטל מוקצה ביום טוב לצורך אוכל נפש. 79) מסכת ביצה דף ב' עמוד ב': "שבת דחמירא ולא אתי לזלזולי בה, סתם לן כרבי שמעון להתיר מוקצה, יום טוב דקיל ואתי לזלזולי ביה, סתם לן כרבי יהודה לאסור מוקצה".

12 יח. כִּיצַד⁸⁰ תְּרַנְגְּלַת⁸¹ הַעוֹמֶדֶת לְגִדֵּל בִּיצִים, וְשׁוֹר
13 הַעוֹמֵד לְחִרְיִשָּׁה, וְיוֹגֵי שׁוֹבָךְ, וּפְרוֹת הַעוֹמְדִין
14 לְסַחְרָה - כֹּל אֵלוּ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מְקַצֵּה הֵן, וְאָסוּר
15 לְאֶכֶל מִהֶן בְּיוֹם טוֹב, עַד שֶׁיִּכְיֵן אוֹתָם מִפְּעֵרֵב
16 וַיַּחֲשֹׁב עֲלֵיהֶם לְאֶכִילָה⁸². אָבֵל בְּשֶׁבֶת - הַכֹּל מוֹכֵן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ב כסלו - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ימים בספק היו גם מקרים שעשו אותו שני ימים והיום השני היה העיקר כגון שהעדים באו סמוך לערב ולא הספיקו לקבלם עד למחר ואף על פי כן נהגו גם ביום ראשון קודש שמתעם זה אמרו (מסכת ביצה דף ה' עמוד ב') ששני ימים טובים של ראש השנה הם כיום אחד וקדושה אחת להם (עיי' בסמוך הלכה כ"ד), ונמצא שיום טוב שני של ראש השנה עיקרו מן התורה והרי העובר ביום טוב ראשון על דבר שאין איסורו אלא מדרבנן אין מנדים אותו (כמו שכתב הב"י או"ח סימן תצ"ו) ומשמיענו רבינו שאף על פי כן מנדים אותו אם חילל יום טוב שני של ר"ה אפילו אם חיללו בדבר שהוא משום שבות, ועיי' להם משנה]. (101) מבואר בהלכות שבת פרק כ"א. (102) כל המלאכות מנויות בפרק ז' מהלכות שבת. (103) שם פרק כ"ז. (104) עונש שבית דין מענישין את העובר על איסור דרבנן, ולא נתפרש שיעורו, ולשון רבינו (בפרק י"ח מהלכות עדות הלכה ד') "כפי מה שיראו". (105) לשון ריחוק והבדלה, שמבדילין אותו מן הקהל, אין יושבין בארבע אמותיו, ואין מצרפין אותו לכל דבר שבקדושה, וכדומה, ופירושו ראה בדברי רבינו פרק ז' מהלכות תלמוד תורה הלכה ד'. (106) מסכת פסחים דף נ"ב עמוד א'. (107) מפני כבוד התורה נותנים עליו עונש קל. (108) מועד קטן דף ח' עמוד א'. (109) ראה להלן פרק ו'.

17 כג. פיצד? 110 המת - ביום טוב ראשון יתעסקו
18 בקבורתו הכותים 111, וביום טוב שני 112 יתעסקו בו
19 ישראל. ועושים לו כל צרכיו, כגון עשית המטה
20 ותפירת התכריכין וקציצת הפשמים וכל פיצא
21 בזה; שיום טוב שני לגבי המת פחל הוא חשוב,
22 ואפלו בשני ימים טובים של ראש השנה.

(110) מסכת ביצה דף ו' עמוד א'. (111) ולא ישראל. ואף שקבורת מת, מצוה היא, כמו שביאר רבינו (הלכות סנהדרין פרק ט"ו). - אינו דוחה יום טוב, לפי שיום טוב הוא עשה ולא תעשה (ראה למעלה בהלכה א'), ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה (מגן אברהם אורח חיים סימן תקכ"ו). ודוקא לקוברו אסור על ידי ישראל אבל להבישו ולחמם לו מים לטהרו, להוציאו ולשומו בקבר מותר על ידי ישראל (שלחן ערוך אורח חיים סימן תקכ"ו). (112) מסכת ביצה דף ד' עמוד ב'.

23 כד. שני ימים טובים אלו של גליות - שתי קדשות
24 הן, ואינן פיוס אחד 113. לפיכך, דבר שהיה מקצה
25 ביום טוב ראשון או שנולד בראשון, אם הכין אותו
26 לשני - הרי זה מתיר 114. פיצד? 115 ביצה שנולדה
27 בראשון - תאכל בשני. תיה ועוף שנצודו 116
28 בראשון - יאכלו בשני. דבר המחפר לרקע שנעקר
29 בראשון - יאכל בשני. וכך 117 מתר לכהל את העין
30 ביום טוב שני, ואף-על-פי שאין שם חלי 118. במה
31 דברים אמורים? בשני ימים טובים של גליות; אבל
32 שני ימים של ראש השנה - קדשה אחת הן 119,
33 ופיוס אחד הן חשובים לכל אלו הדברים, אלא
34 לענין המת בלבד, אבל ביצה שנולדה בראשון של

(שם). (94) "מילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן" (מסכת ביצה דף ב' עמוד ב').

1 כא. זה 95 שאנו עושים בחוצה לארץ כל יום טוב
2 מאלו שני ימים - מנהג הוא 96. ויום טוב שני מדברי
3 סופרים הוא, ומדברים שנתחדשו בגלות. ואין
4 עושים בני ארץ ישראל שני ימים טובים, אלא
5 בראש השנה בלבד. ובהלכות קדוש החדש מספר
6 זה נבאר עקר מנהג זה, ומאי זה טעם עושים ראש
7 השנה שני ימים בכל מקום 97.

(95) מסכת ביצה דף ד' עמוד א'. (96) כן כתב רבינו גם בפרק ו' מהלכות תלמוד תורה הלכה י"ד ברשימת עשרים וארבעה דברים המנדים עליהם: "ה' המזולל בדבר אחד מדברי סופרים - י"א המחלל יום טוב שני של גלויות אף על פי שהוא מנהג". הרי שאינו מדברי סופרים. ואילו בסמוך כתב רבינו "ויום טוב שני מדברי סופרים הוא" וכן כתב בפרק ה' מהלכות קידוש החדש הלכה ו'. וביאור הדבר כמו שכתב הלחם משנה (בפרק ו' מת"ת הלכה י"ד) שכל עיקר יום טוב שני התחיל במנהג כמו שאמרו (מסכת ביצה דף ד' עמוד ב') "הזהירו במנהג אבותיכם" ולאחר שבטל הקידוש על פי הראייה תקנו חכמים שלא יבטלו מנהג אבותינו כנ"ל, והרי לפנינו תקנה מדברי סופרים. אבל מכיון שכל עיקר הדבר היה מנהג לא נתנו חכמים ליום טוב שני של היום, שבא מצד התקנה, חומרת יתר ולא העדיפו אותה על המנהג הקדום (ראה לחם משנה שם). (97) "יום טוב של ראש השנה, בזמן שהיו קובעין על פי הראייה, היו רוב בני ארץ ישראל עושים אותו שני ימים מספק, לפי שלא היו יודעין יום שקבעו בו בית דין את החדש שאין השלוחין יוצאין ביום טוב. ולא עוד אלא אפילו בירושלים עצמה, שהוא מקום בית דין, פעמים רבות היו עושים יום טוב של ראש השנה שני ימים, שאם לא היו באין העדים כל יום שלושים, נוהגין היו באותו יום שמצפין לעדים קדש ולמחר קדש. והואיל והיו עושים אותו שני ימים ואפילו בזמן הראייה, התקינו שיהו עושים אפילו בני ארץ ישראל אותו תמיד שני ימים בזמן הזה שקובעים על החשבון" (רבינו בהלכות קדוש החדש פרק ה' הלכה ז'). וכן כתב רב אלפס בפרק א' דביצה.

8 כב. יום טוב 98 שני, אף-על-פי שהוא מדברי
9 סופרים, כל דבר שאסור בראשון - אסור בשני. וכל
10 המחלל 99 יום טוב שני, ואפלו של ראש השנה 100 -
11 בין בדבר שהוא משום שבות 101, בין במלאכה 102,
12 בין שפיצא חוץ לתחום 103 - מכין אותו מפת
13 מרדות 104, או מגדין 105 אותו, אם 106 יהיה מן
14 התלמידים 107. וכשם 108 שהראשון אסור בהספד
15 ותענית, ותקב בשמחה 109 - כך השני. ואין ביניהן
16 הפרש, אלא לענין מת בלבד.

(98) מסכת ביצה דף ד' עמוד ב'. (99) ראה מה שכותרת רבינו בהלכות תלמוד תורה פרק ו' הלכה י"ד. (100) [שבזמן שהיו מקדשים על פי הראייה כשעשו שני

קלח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ב כסלו - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שעלי-ידי-זה יוצא לחולין. ומראים את הבהמה לחכם אם הוא מום קבוע (ראה בדברי רבינו בהל' בכורות פ"ו).
10) שהיא מוקצה (שבת מו:). (11) כדעת רבי שמעון, במס' ביצה כו, א. (12) אפילו אם נפלו בבהמה מערב יום-טוב, כיון שלא ראה אותה החכם אז (מגיד-משנה).
13) ביצה כו, ב.

ד. בכור¹⁴ שגולד ומומו עמו - הרי זה מוקף¹⁵. ואין
מבקר¹⁶ אות¹⁶ ביום טוב. ואם עבר וראה מומו
ובקרו והתירו - הרי זה שוחט ואוכל. בכור שגפלו¹⁷
לבור - עושה לו פרכסה במקומו; שהרי אינו יכול
להעלותו, מפני שאינו ראוי לשחיטה ביום טוב.
אות¹⁸ ואת בנו¹⁹ שגפלו לבור - מעלה את הראשון
על מנת לשחטו, ואינו שוחטו, ומערים ומעלה את
השני על מנת לשחטו, ושוחט את אי זה מהן
שירצה; משום צער בעלי חיים התירו²⁰ להערים²¹.
בהמת²² חלין שגפלה²³ מן הגג, ועמדה מעת לעת,
והרי היא צריכה בדיקה²⁴ - שוחטין אותה ביום טוב
ותבדק, אפשר שתמצא פשרה ותאכל²⁵.

14) ביצה כו, א. שבכור בהמה טהורה, הוא הקדש, ואסור לכהן לאכלו אלא אם-כן נשחט בעזרה, לכן בזמן שאין מקדש, מניחו עד שיפול בו מום קבוע, ויאכלנו הכהן (רבינו בהל' בכורות פ"א). (15) שהרי לא היה אסור מעולם, כיון שגולד במומו (רש"י), ובכניסת היום-טוב היה מוכן לאכילה על ידי שחיטת אמו, שלפני הלידה אינו קדוש בבכורה (ביצה כו:). (16) לראות אם יש בו מום קבוע להתירו בשחיטה "שלא לא יהיה בו מום קבוע, ונמצא מטלטל מה שאינו ראוי לו, שאי-אפשר בלא טלטול, או שמא לא ידקדק בראיתו מפני שמחת יום-טוב" (ראב"ד). (17) ביצה כו, א. כרבי שמעון. (18) ביצה לו, א. (19) שאסור לשחוט שניהם ביום אחד, שנאמר (ויקרא כב, כח) "ושור או שה, אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד". (20) שבת קיז, ב. ועיין פכ"א מהל' שבת ה"ט וה"י. ומצינו שהתורה חסה על צער בעלי חיים, שנאמר (שמות כג, ה) "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו - עזוב תעזוב עמו". וראה ב'כסף משנה' בפ"ג מהל' רוצח ה"ט, שדעת רבינו שדין 'צער בעלי חיים' הוא מן התורה. (21) "תחבולות ההיתר תיקרא ערמה, ושאינו להיתר תיקרא ערמה" (רבינו בפירוש המשניות, תמורה פ"ה מ"א). (22) ביצה לד, א. (23) וצריכה בדיקה אם לא נתרסק אחד מאבריה, שאז היא טריפה ואסורה באכילה (רבינו בהל' שחיטה פ"ט ה"כ). (24) בפ"ט מהלכות שחיטה, כתב רבינו שאם שהתה מעת לעת צריכה בדיקה ומותרת בכך, ואם עמדה נבדקת מיד ואינה צריכה מעת לעת. ולפי זה, מה שכתב רבינו כאן "ועמדה מעת לעת" פירושו "ושהתה מעת לעת", שהרי עמדה אינה צריכה מעת לעת. ובנוסף אחר, חסרות המילים "מעת לעת", ולפי זה "עמדה" היינו עמדה ממש. ובנוסף אחר, חסרות כל שלושת המילים "ועמדה מעת לעת" (מעשה רוקח). (25) שרוב בהמות ועופות כשרות הן.

ה. ארזין²⁶ ותרגולין ויונים שפכית²⁷ - הרי אלו²⁸

1 ראש השנה - אסורה בשני¹²⁰. וכן כל פיוצא בזה¹²¹.
2 שבת הסמוכה ליום טוב, ונולדה ביצה באחד מהן
3 - אסורה בשני. וכן כל פיוצא בזה. ואפלו נולדה
4 ביום שני - לא תאכל בשבת הסמוכה לו.

113) שהרי מספק עושים שני ימים, ואם כן ממה נפשך אחד מהם חול הוא. (114) שאם היום הראשון היה קודש הרי היום חול ומותר, ואם היום יום טוב, אם כן אתמול היה חול, וחול מכין ליום טוב. (115) מסכת ביצה דף ד' עמוד ב'. (116) שם דף כ"ד עמוד א'. (117) שם דף כ"ב עמוד א'. (118) שחש בעינו קצת, אבל כל גופו בריא, לכן לא התירו רק ביום טוב שני. (119) חכמים הטילו עליו חומר יום אחד ארוך (הר"ן). (120) מסכת ביצה דף ד' עמוד א'. (121) כגון אפרוח שנולד ביום טוב שאסור בו ביום (להלן פרק ב' הלכה א') - הוא הדין שאסור בשבת הסמוכה ליום טוב. וכן אם נולד ביום טוב אסור בשבת הסמוכה לו.

פרק שני

1) נתבארו בו דיני המוקצה בפרט, ומה הוא מוקצה, ואיזו הכנה מועילה לדברים המוקצים, וענין המוקצה באכילה ובטלטול, וכל דיני המוקצה והנולד בשלימות.

5 א. אפרוח² שגולד ביום טוב - אסור³, מפני שהוא
6 מוקצה. ועגלו⁴ שגולד ביום טוב, אם היתה אמו
7 עומדת לאכילה - מתיר⁵, מפני שהוא מוכן על גבי
8 אמו, ואלו שחט אמו, היה זה שבמיעה מתר ביום
9 טוב אף-על-פי שלא נולד.

2) ביצה ו, א. כרב דאמר אסור (ודלא כרבי יוחנן שמתיר), וכן הוא במשנה עדיות פ"ד מ"ב לפי פירושו של ה'תוספות יום טוב' שם. (3) לאכלו ולטלטלו ביום-טוב. (4) ביצה ו, ב. (5) אם אנו יודעים בבירור שכלו לו חדשיו, ויצא מידי ספק נפל. שאם לא כן, אסור לשחטו עד שיהיה בן שמונה ימים, ראה בדברי רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ד.

10 ב. בהמות⁶ שפיוצאות ורועות חוץ לתחום, ובאות
11 ולנות בתוך התחום⁷ - הרי אלו מוכנין, ולוקחין
12 מהן ושוחטין אותן ביום טוב. אבל הרועות ולנות
13 חוץ לתחום⁸, אם באו ביום טוב - אין שוחטין אותן
14 ביום טוב; מפני שהן מקצין, ואין דעת אנשי העיר
15 עליהם.

6) משנה, ביצה מ, א. (7) והן "הבהמות הביטיות" שבמשנה שם. (8) והן "מדבריות" שבמשנה שם.

16 ג. וכן בהמת קדשים⁹ שגולד בה מום ביום טוב -
17 הואיל ולא היתה דעתו עליה מערב יום טוב, אסור
18 לשחטה ביום טוב¹⁰. לפיכך, אסור לראות¹¹ מומי
19 קדשים¹² ביום טוב, גזרה שמא יתירם החכם
20 במומן, ויבוא זה לשחט בו ביום. אבל¹³ רואה הוא
21 המום מערב יום טוב, ולמחר מתיר או אוסר.

9) כגון בכור ומעשר בהמה שהם קדשים, ולהקריבן אי-אפשר שאין מקדש, וממתנים עד שיפול בו מום קבוע,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ב כסלו - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. מצודות⁴⁵ חיה ועופות ודגים, שפּרסן מערב יום טוב - לא יטל מהן ביום טוב, אלא אם פן יודע שנצודו מערב יום טוב⁴⁶. הסוכר⁴⁷ אמת המים מערב יום טוב, ולמחר השפים ומצא בה דגים - הרי אלו מתרין; שפּכר נצודו מערב יום טוב, והרי הן מוכנין.

ט. משנה, ביצה כד, א. (46) כמו שכתב למעלה הלכה ו, שכל ספק מוכן - אסור. (47) ביצה כה, א.

י. פת⁴⁸ שהיא מלא פרות מוכנין⁴⁹, ונפתת⁵⁰ - נוטל ממקום הפתח⁵¹. העומד⁵² על המקצה⁵³ מערב יום טוב⁵⁴ בשנה השביעית⁵⁵, שכל הפרות הפקר - צריך שירשם⁵⁶ ויאמר: מקאן ועד פאן אגני נוטל. ואם לא רשם - לא יטל.

יא. משנה, ביצה לא, ב. (49) לאכילה. (50) מאליו. ולא ששברו את הכותל ביום-טוב. (51) ואין הפירות שבתוכו מוקצים, שהרי לא היו אסורים מחמת עצמם (רמב"ן). (52) משנה, ביצה לד, א. (53) פירות שמונחין לייבש, והקוצן, ונאסרו מלאכלן. (54) במשנה, שם: "ערב שבת". אבל רבינו שפסק שמקצה מותר בשבת (למעלה פ"א הי"ז) שינה מלשון המשנה, וכתב "יום טוב" (מגיד-משנה). (55) שהפירות הפקר, ופטורים מתרומות ומעשרות. אבל בשאר השנים - אסורים משום טבל, שסתם מוקצה אינו מעושר, שהרי הוא לפני גמר מלאכה (מגיד-משנה). ואף-על-פי שיותר לאכול אכילת עראי קודם גמר מלאכה - ביום-טוב אסור, שכשם ששבת קובעת למעשר משום שנאמר "וקראת לשבת עונג" (ביצה לד:), כמו כן יום-טוב קובע למעשר שגם בו יש מצות עונג (להלן פ"ו הט"ז), וכל אכילות שבו הן אכילות קבע. (56) כאן במוקצה שהקצה האדם בידיו, החמירו יותר והצריכו מעשה. אבל למעלה ביוני שובך (ה"ה) אין צריך אלא אמירה בלבד ('תוספות' ביצה לד: ד"ה ואומר).

יב. פתית⁵⁷ שהביא תשורה לישראל ביום טוב: אם יש מאותו המין במחפר לקרקע, או שהביא⁵⁸ חיה או עופות או דגים שאפשר לצודן בו ביום - הרי אלו אסורין עד לערב⁵⁹, וימתין בכדי שיעשו⁶⁰. ואפלו הדס⁶¹ וכיוצא בו - אינו מריח בו לערב עד שימתין בכדי שיעשו. ואם אין מאותו המין במחפר לקרקע, או שהיתה צורתו מוכחת עליו שמאמתמול נעקר או נצוד: אם הביאו מתוף התחום - מתר, ואם הביאו מחוץ לתחום - הרי זה אסור. והבא בשביל ישראל זה מחוץ לתחום - מתר לישראל אחר⁶².

יג. ביצה כד, ב. מימרא של רב פפא. (58) ברייתא, שם. (59) בפירוש רש"י שם: "לערב, היינו ערב ראשון, אף שהוא ליל יום-טוב שני, ומותרין ממה-נפשך, אם הלילה הוא חול - הרי המתין בכדי שיעשו. ואם קודש הוא, אז בוודאי מותרין, שהרי נלקטו בחול. ויש לי הרבה ראיות בזה, ולא זכיתי לשאול את פי רבינו יעקב בזה, כי היו נוהגים בו

1 מוכנין²⁸, ואין צריכין זמון. אכל יוני שוכף²⁹ ויוני עליה וצפרים³⁰ שקננו בטפיהין³¹ או בכירה³² ובפרדס - הרי אלו מקצה. וצריך³³ לזמן מפעריב ולומר: אלו ואלו אני נוטל; ואינו צריך לנענע.

2 (26) ביצה כה, א. (27) הגדילים בבית ('מגן אברהם' או"ח סי' תצו). (28) ומותר לצודם ביום-טוב, שאף בשבת אם צדם פטור (פי"א מהל' שבת הכ"ד) לפי שהם כניצודים. (29) קן יונים. (30) יונים מדבריות שיקננו בעלייתו. (31) כלי חרס הבנויים בכתלים לקנן בהם עופות. (32) בכת"י חסרות תיבות אלו. (33) משנה, ביצה י, א. כבית הלל. ויש מפרשים יוני שוכך ויוני עליה וכו' ביונים שאינם יכולים לפרוח. שאם לא כן, לא מועילה הזמנה שהרי הם מחוסרים צידה, ואם כן צידתה אסורה ביום-טוב (מגיד-משנה).

3 ו. זמן³⁴ שהורים ולבנים³⁵, ומצא שהורים במקום לבנים ולבנים במקום שהורים - אסורים; שאני אומר: שמא אותן שזמן פרחו להן, ואלו אחרים הן³⁶, וכל ספק מוכן - אסור³⁷. זמן שנים ומצא שלשה - הפל אסור³⁸. שלשה ומצא שנים - מתרין. זמן בתוך הין ומצא לפני הין, אם אין שם פקן אלא הן ואינן יכולין לפרח, אף-על-פי שיש שם קן אחר בקרן זוית בתוך חמשים אמה - הרי אלו מתרין; שאין המדדה אלא כנגד קנו בשנה.

4 (34) משנה, ביצה י, ב. (35) יונים שחורים ויונים לבנים. (36) ואין אנו אומרים שהם אותם היונים, אלא חוששים שמא הפכו מקומותיהם (גמרא). (37) ביצה כד, א. והטעם, מפני שהוא דבר שיש לו מתירין אחרי יום-טוב (ביצה ג: ד.) או שרצו חכמים להחמיר בספק זה (מגיד-משנה). (38) לפי שאחד מהם בוודאי בא מן החורן, ואינו בטל בשנים המוזמנים, שדבר שיש לו מתירין לא בטל אפילו באלף, כמבואר בפ"א ה"כ.

5 ז. דגים³⁹ שפּכריין⁴⁰ גדולים, וכן חיה ועוף שפּכריין⁴¹ גדולים: כל שהוא מחסר צידה, עד שאומרים: הבא מצודה ונצודנו - הרי זה מקצה⁴², ואין צדין אותן ביום טוב; ואם צד - לא יאכלו. וכל שאינו צריך מצודה - הרי זה מוכן, וצדין אותו ביום טוב ואוכלין אותו. וכן⁴³ חיה שקננה בפרדס⁴⁴ הסמוך לעיר - ילדיה פשהן קטנים, שאינן צריכין צידה, אינם צריכים זמון, מפני שדעתו עליהן.

6 (39) משנה, ביצה כג, ב. (40) בריכות של מים מוקפות מארבע רוחות. (41) גני חיות מוקפים גדר סביב. (42) נראה שדעת רבינו שצידה היא מן המלאכות המותרות ביום-טוב, לפי שהניצודים ביום-טוב טובים יותר לאכילה מהניצודים בערב יום-טוב, וכל איסורו אינו אלא משום מוקצה. וכן נראה גם להלן הלכה יז (ועיין ב'חידושי המאירי' ביצה כג:). (43) ביצה כה, א. (44) שהוא מקום המשתמר, ואין הוולד יכול לצאת משם בנקל.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

האור, שאז נעשו שברי כלים והם נולדו, שאסור בטלטול (הרשב"א). (74) מכאן עד "ואם אכלן ביום-טוב אין מסיקין בקליפיהן" הוא בתוספתא פ"ג דיום-טוב לפי כת"י וויז (הוצאת צוקמ. עמ' 206). (75) הראב"ד כותב על זה "מעולם לא שמענו נוסחא זו", וכבר העיד ב'מעשה רוקח' שבכתב-יד קדמון נמחק כל זה מדברי רבינו. וה'מגדל עוד' כותב "לא נפלאת היא שהגיעו לידו נוסחאות אשר לא הגיעו לידנו, שהרי זכה לבוא בידו מן הנוסחא שנכתבה בימי מחברי התלמוד בגוילים, כספרי תורה שלנו, וגם במקרא ספר-תורה שהיו מגיחין ממנה בעזרה המכונה לבן אשר". ונראה שכוונת רבינו בנוסחאות אלו אינה לגמרא אלא לתוספתא הנזכרת למעלה (וכן כתב 'מרכבת המשנה' בפ"א מהלכות יום-טוב הי"ד).

היתר במקומינו, והיה לי דבר פשוט, ולאחר פטירתו של רבינו שמעתי את רבינו יצחק הלוי שהוא אוסר, עד ליל מוצאי יום-טוב שני, וכל אנשי עירו כמותו, וגם ב'הלכות גדולות' אוסר כן, ודנתי לפניו ולא הועיל לי הדבר, ובתשובת רבינו גרשום מאור הגאולה מצאתי כמותי, גם עתה בא אלי מכתב מגרמיי"ש שבא לשם אדם גדול זקן ויושב בישיבה מן רומא, ושמו ר' קלונימוס, ובקי בכל הש"ס והורה כן". ובעת רבינו אין הכרע. ועיין ב'מגיד משנה' למעלה פ"א הכ"ד, ובי'לחם משנה' שם. (60) שלא יהנה ממלאכת יום-טוב. ועוד, שלא יאמר לגוי לתלוש בשבילו (רש"י ו'תוספות' שם). (61) כן מפורש בעירובין מ, א. (62) שלא החמירו חכמים באיסור תחומין, שאינו אלא מדרבנן, לאסרו על כל העולם (רש"י ביצה כה.). [ואף אם הביאו מחוץ ל"ב מיל בכלל זה, שהרי ביום-טוב אין איסור תחומין מן התורה לדעת רבינו. ראה להלן פ"ה הי"ד, ובהקדמת 'מעשה רוקח' בשם 'ספר הבתיא'].

- יג. קוץ⁷⁶ רטב - הרי הוא מקצה, מפני שאינו ראוי להסקה. לפיכך, אסור לו לעשות כמו שפורד לצלות בו בשור⁷⁷. וכן כל פיוצא בזה.

- יא. עצים⁶³ שגששו מן הקל ביום טוב - אסור להסיקן, מפני שהן נולד⁶⁴. ואם נשרו לתוך התנור - מרבה⁶⁵ עליהן עצים מוכנין ומסיקן. ערימת⁶⁶ התבן⁶⁷ ואוצר של עצים - אין מתחילין בהן ביום טוב, אלא אם בן הכין מבערב, מפני שהן מקצה. ואם היה התבן מערב⁶⁸ בקוצים⁶⁹, שהרי אינו ראוי אלא לאש - הרי זה מוכן.

- 76) ביצה לג, א. ובלשון התלמוד נקרא "חיזרא".
77) ברי"ף: "ליטול מהן עץ להכניסו בתוך הבשר, כמין שפורד לצלות בו הצלי". וכן כוונת רבינו במה שכתב "לעשות כמו שפורד" - להכניסו בתוך הבשר כמין שפורד.
יד. נוטלין⁷⁸ עצים הסמוכים לדפני⁷⁹ הסכה ומסיקין בהן, אבל אין מביאים מן השדה⁸⁰, אפלו היו מוכנין שם מבערב⁸¹. אבל⁸² מגבב⁸³ הוא בשדה⁸⁴ מלפניו⁸⁵, ומדליק שם. ומביאים⁸⁶ מן המוכנין שברשות היחיד, ואפלו היתה מקפת שלא לשם דיירה; ובלבד שהיתה לה פותחת⁸⁷, ויתהיה בתוך תחום שבת⁸⁸; ואם חסר אחד מפל אלו - הרי הן מקצה.

(63) ביצה ד, ב. (64) הרי"ף כתב טעם נוסף: גזירה שמא יעלה ויתלוש. (65) ואף שביאר רבינו בפ"א ה"כ שדבר שיש לו מתירין לא בטל אפילו באלף - כיון שאינו נהנה מן העצים כשהם בעין רק לאחר שנשרפו, לכן מותר. ואין כאן משום אין מבטלים איסור לכתחילה, כיון שכל איסור זה אינו אלא מדרבנן (גמרא, שם). (66) משנה, ביצה ל, א. (67) שהוכן לסחורה, אבל אם עומד למאכל בהמה - מותר (לחם-משנה). (68) מערב יום-טוב (הגאון רבי אליהו מוילנה, אור"ח סי' תקיח). (69) ובשו"ע אור"ח סי' תקיח ס"ז, הצריך שיהא גם סרוח (ועיין שם בגמרא וב'תוספות').

- 78) משנה, ביצה ל, ב. (79) אבל מן הדפנות עצמם אסור, שהרי הוא סותר אוהל. (80) העצים התלושים. (81) שנראה כמעמר עצים לצורך מחר, ועיין ר"ן. (82) משנה, ביצה לג, א. (83) מלקט. (84) במשנה שם כתוב "מגבב מלפניו", ומפרשה רבינו בשדה, וכן הוא בפירוש המשנה. (85) שזה מוכיח שעושה רק כדי לבשל קדירתו, ואין בו משום מעמר. (86) משנה, ביצה לא, א. (87) מסגר. (88) שאם יש כל אלו התנאים, נחשב הדבר כמוכן.
- טו. עלי⁸⁹ קנים ועלי גפנים, אף-על-פי שהן מוכנין בקרפף⁹⁰ - גיזין שהרוח מפזרת אותן, הרי הן כמפזרין⁹¹ ואסורין. ואם הניח עליהן פלי כבד מערב יום טוב - הרי אלו מוכנין.

- יב. אין⁷⁰ מבקעין עצים מסואר⁷¹ של קורות, מפני שהן מקצה; ולא מן הקורה שגושברה ביום טוב, מפני שהיא נולד. וכן⁷² פלים שגושברו ביום טוב - אין מסיקין בהן, מפני שהן נולד. אבל מסיקין בפלים שלמים⁷³, או בפלים שגושברו מערב יום טוב, שהרי הוכנו למלאכה אחרת מבערב. פיוצא בו: אגוזים⁷⁴ ושקדים שאכלן מערב יום טוב - מסיקין בקלפיהן ביום טוב; ואם אכלן ביום טוב - אין מסיקין בקלפיהן. ויש⁷⁵ נסחאות שיש בהן: שאם אכלן מבערב - אין מסיקין בקלפיהן, שהרי הקצו; ואם אכלן ביום טוב - מסיקין, מפני שהן מוכנין על גב האכל.

- 89) ביצה לא, א. (90) מקום נרחב, מוקף גדר, מחוץ לעיר. (91) שאינו סומך עליהן מערב יום-טוב, שהוא חושב שהרוח פזרתן כבר (רש"י).

(70) משנה, ביצה לא, א. (71) סדר של קורות המושכבות לארץ שלא תתעמנה ותהיינה ראויות לבנין (רש"י). (72) שבת כט, א. (73) אבל לא יגע בהן לאחר שאחו בהן

- טז. בהמה⁹² שמתה ביום טוב: אם היתה מספנת⁹³ מערב יום טוב - הרי זה מחתכה לכלבים; ואם לאו - הואיל ולא היתה דעתו עליה, הרי זה מקצה, ולא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ב כסלו - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פ"ד. (109) שכתשה אסורה, כמבואר בהל' שבת פרק שמיני.

1 זִיזְנָה מִמְקוֹמָהּ. בְּהֵמַת קְדָשִׁים⁹⁴ שְׁמֵתָהּ, וְתִרְוָמָהּ
2 שְׁנֵטְמָאת - לֹא זִיזְנָה מִמְקוֹמָהּ⁹⁵.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) נתבארו בו קצת המלאכות המותרות בפרטיהן, ומה שאסור בהן, והענין הכולל לאלו הנזכרות בפרק זה הוא היותן לאוכלין ומשקין.

92) ביצה ב, א. ודף כו, ב. 93) שחשב עליה שתמות ביום-טוב ויתננה לכלב. 94) אפילו היתה מסוכנת מערב יו"ט אסורה בטלטול, כי העיקר אצלנו אין מאכילין את הקדשים לכלבים (פירוש המשניות להר"מ) שהרי מצות קדשים טמאים היא בשריפה. וראה ברש"י ביצה כז: 'תוספות' שם. 95) 'ומעשה, ושאלו את רבי טרפון עליה ועל החלה שנטמאת, ונכנס לבית המדרש ושאל, ואמרו לו לא יזיזם ממקומם' (ביצה, שם).

א. מִי² שְׁהִיָּה לוֹ עֶפְר מוֹכֵן³ או אֶפְר מוֹכֵן, שְׁמֵתָר¹⁸ לְטַלְטְלוֹ - הָרִי זֶה שׁוֹחֵט חֲזִיה וְעוֹף וּמִכְסָּה דָמָם; ¹⁹ וְאִם אֵין לוֹ עֶפְר מוֹכֵן או אֶפְר הָרְאוּי לְטַלְטְלוֹ - ²⁰ הָרִי זֶה לֹא יִשְׁחַט; וְאִם עֶבֶר וְשַׁחַט - לֹא יִכְסֶּה דָמָם ²¹ עַד לְעֶרְב⁴. וְכֵן בְּרִיָּה⁵ שְׁהוּא סִפְקָ⁶ אִם חֲזִיה הִיא אִם בְּהֵמָה⁷ - אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב; וְאִם שַׁחַט - לֹא יִכְסֶּה דָמָה עַד לְעֶרְב, אֶפְלוּ הִיָּה לוֹ עֶפְר מוֹכֵן או אֶפְר; שְׁמֵא יֹאמֵר הָרוֹאֶה: חֲזִיה וְדָאִית הִיא וּלְפִיקָה פֶּסָה דָמוּ בְּיוֹם טוֹב, וְיִבּוֹא הָרוֹאֶה לְהַתִּיר ²⁶ חֲלָבוֹ⁸. ²⁷

3 יז. דגים⁹⁶ ועופות וחיה שהן מקצה⁹⁷ - אין משקין אותן ביום טוב, ואין נותנין לפניהם מזונות⁹⁸; שְׁמֵא יבוא לקח מזה. וכל שאסור לאכלו או להשתמש בו ביום טוב מפני שהוא מקצה - אסור לטלטלו.

96) ביצה כג, ב. 97) ראה למעלה הלכה ז. 98) אף-על-פי שמזונותם עליו, שאינם ניזונים מאלהים, ועיין רש"י שם.

2) משנה, ביצה ב, א. 3) מערב יום-טוב. 4) ראה למעלה בסוף פרק שני (בהערה 106). אבל לדעת גדולי הראשונים, אם יש לו דקר נעוץ (יתד ברזל שחופרין בו קרקע) מבעוד יום בעפר תיחות, יכול לכסות בו, כדברי המשנה 'ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה'. 5) משנה, ביכורים פ"ב. 6) ונקרא בלשון התלמוד "כוי". 7) וצריך לכסות מספק (רבינו בפ"ד מהל' שחיטה). 8) והאוכל כזית מחלב בהמה חייב כרת, וחלב חיה מותר באכילה (רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ז), וכוי חלבו אסור מספק, ואין לוקין על אכילתו (רבינו בפ"א מהל' מאכלות אסורות).

7 יח. המכניס⁹⁹ עפר מערב יום טוב, אם יחד לו בְּחֶצְרוֹ קֶרֶן זֵוִית - הָרִי זֶה מוֹכֵן, וּמֵתָר לְטַלְטְלוֹ ⁹ וְלַעֲשׂוֹת בוּ פֶל צְרָקְיוֹ. וְכֵן¹⁰⁰ אֶפְר שֶׁהִסְק מְעֶרֶב יוֹם טוֹב¹⁰¹ - מוֹכֵן; וְשֶׁהִסְק¹⁰² בְּיוֹם טוֹב: פֶּל זִמֵּן שְׁהוּא ¹¹ חֵם פְּדִי לְעֻלוֹת בוּ בִּיצָה¹⁰³ - מֵתָר לְטַלְטְלוֹ, שְׁעֲדִין אֵשׁ הוּא; וְאִם לֹא - אֶסוֹר לְטַלְטְלוֹ, מִפְּנֵי שְׁהוּא ¹² נוֹלָד. מִי¹⁰⁴ שְׁהִיָּה לוֹ דְּקָר¹⁰⁵ נְעוֹץ מְעֶרֶב יוֹם טוֹב, ¹³ וְנִתְקַן¹⁰⁶ בְּיוֹם טוֹב, וְהֵעֵלָה עֶפְר: אִם הִיָּה אוֹתוֹ עֶפְר ¹⁴ תִּיחֻוּחַ¹⁰⁷ - הָרִי זֶה מִכְסָּה¹⁰⁸ בוּ וּמִטַּלְטְלוֹ; אֲבָל אִם ¹⁵ הֵעֵלָה גּוֹשׁ עֶפְר - הָרִי זֶה לֹא יִכְתֹּשׁ¹⁰⁹ אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב. ¹⁷

ב. וְכֵן⁹ הַשׁוֹחֵט חֲזִיה וְעוֹף מְעֶרֶב יוֹם טוֹב - לֹא יִכְסֶּה דָמָם בְּיוֹם טוֹב¹⁰. שְׁחַט בְּהֵמָה¹¹ חֲזִיה וְעוֹף בְּיוֹם טוֹב, וְנִתְעַרְב דָמָם - לֹא יִכְסֶּה אוֹתוֹ עַד לְעֶרְב¹²; וְאִם הִיָּה לוֹ עֶפְר מוֹכֵן או אֶפְר, וְיִכּוֹל לְכַסּוֹת הַפֶּל בְּדִקְיָה אַחַת - הָרִי זֶה יִכְסֶּהוּ¹³.

99) ביצה ח, א. מימרא של רב יהודה. 100) משנה (ביצה ב.) "אפר כירה, מוכן הוא". 101) ביצה ח, א. 102) שם. 103) שהיא מתבשלת מהר יותר מכל שאר דברים. 104) משנה (ביצה ב.). 105) יתד ברזל שחופרין בו את הקרקע. 106) בדיעבד. כלומר שעבר ונתקו. אבל לכתחילה אסור לנתקו אפילו אם כבר שחט (שהרי כתב בסמוך "מכסה בו", ולא כתב "שוחט ומכסה בו" - 'בירור הלכה' למסכת ביצה ב. ציון ג ד"ה ואם עבר) שלא התירו אפילו טלטול מוקצה לצורך מצות כיסוי (להלן פ"ג ה"א שאם אין לו עפר מוכן, ועבר ושחט - לא יכסה עד הערב), וכל-שכן שלא התירו איסור מלאכה, אף-על-פי שהוא מדרבנן. ומה שאמרו במשנה "ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה" - זה אינו אלא למי שסובר "מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה" ויש כאן שתי קולות: א' מלאכה שאינה צריכה לגופה, וב' מקלקל. אבל לדעת רבינו שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה (פ"א מהל' שבת ה"ז) ואין כאן אלא קולא אחת של מקלקל - לא התירו ('שער המלך' כאן). וראה להלן פ"ג ה"א, ובהערה ג. 107) עפר רך. 108) אם שחט חיה או עוף שמצוות-עשה לכסות את דמם בעפר, כמו שכותב רבינו בהל' שחיטה

9) ביצה ח, ב. 10) שהיה לו לכסות מערב יום-טוב, ואין מצוות הכיסוי מונע אותו משמחת יום-טוב, שהרי יכול לאכול את הברשר, ולכסות את דמו במוצאי יום-טוב (רש"י). 11) שדמה פטור מכיסוי. 12) שהרי הוא טורח טרחא שאינה של מצוה, שיש ביניהם דם בהמה (רש"י). 13) ואם שחט באמצע החצר, יכול לכסות את הדם אפילו בכמה דקירות, כדי שלא יתלכלכו כליו (מגן אברהם' בשו"ע או"ח סי' תצח).

ג. הַשׁוֹחֵט¹⁴ בְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב - מֵתָר לוֹ לְתַלְשׁ צִמָּר לְמִקּוֹם הַסְּפִינָן¹⁵ בְּיָדוֹ¹⁶; וּבִלְבָד שְׁלֹא יִזְזֶנּוּ מִמְקוֹמוֹ¹⁷, אֲלֵא יִשְׂאָר שָׁם מִסְבֵּף פֶּשְׂאָר¹⁸ צִמָּר הַצְּוֹאֵר. אֲבָל בְּעוֹף - לֹא יִמְרֵט; מִפְּנֵי שְׁהוּא דְרִפּוֹ, וְנִמְצָא תוֹלֵשׁ¹⁹ בְּיוֹם טוֹב²⁰.

14) בכורות כה, א. 15) שאם ישחוט בלי תלישה, והסכין

קמב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ב כסלו - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

32) ביצה, שם. 33) שדבר שאינו אוכל גמור, אם מולח כדי שלא יסריח - יש בו משום מעבר. 34) שזה תיקון לחלבים שלא יסרחו. 35) כתנא-קמא ולא כרבי יהושע. גזירה שמא יבוא למלחם (שם יא:).

14 ו. המפשיט³⁶ את הבהמה - לא ירגיל ביום טוב. 15 כיצד הוא המרגיל? זה המוציא פל בשר מרגל אחת, פדי שיוציא פל העור שלם ולא יקרע. מפני 16 שטורח בהפשיט זה טרח גדול³⁷, ואין בו צורך למועד. וכן³⁸ אסור לעשות בית יד³⁹ בפשר. והוא, 17 שיעשה בספין. שלא יעשה פדרף שהוא עושה 18 בחל. ומתיר לעשות סימין⁴⁰ בפשר. 20

36) בכורות לג, א. 37) אבל מפשיט את העור דרך שתי הרגלים, שחותר מרגל האחת עד השניה, ועל-ידי-זה מפשיט העור שלם, שאין הטרחא מרובה בזה (בית יוסף 'אור"ח סי' תצט, ועיין כסף-משנה כאן). 38) ביצה כח, א. 39) כשמוכר בשר, עושה בו בית יד ונותנו ללוקח להוליכו לביתו, וביום-טוב צריך לשנות לעשות היכר, שאין מקח וממכר ביום-טוב" (רש"י ביצה כח.). 40) "שלא יחליפהו הנושאו" (רש"י).

21 ז. מולגין⁴¹ את הראש⁴² ואת הרגלים, ומתהבבין 22 אותן באור; אבל אין טופלין אותן בסיד⁴³ ובחרסית⁴⁴ ולא באדמה, ואין גוזזין אותן 23 במספרים⁴⁵. וכן אין גוזזין את הניק בתספרת שלו; 24 אבל מתקנין את האכל שיש בו קוצים, כגון קנדס⁴⁶ 25 ועפבית⁴⁷, בתספרת⁴⁸. 26

41) ביצה לד, א. 42) ברותחין, כדי להסיר את השיער. 43) שזה נראה כעיבוד. 44) חומר שעושין ממנו כלי חרס. 45) שנראה כאילו עושה זה לצורך השיער (רש"י). 46) בכת"י התימנים, הגירסא "קורנס". 47) מין צמח שיש בו קוצים, והוא ראוי למאכל. 48) כיון שהוא צורך אוכל נפש.

27 ח. מתיר⁴⁹ ללוש עפה גדולה ביום טוב. והלש⁵⁰ 28 עפה מערב יום טוב - אינו מפריש ממנה חלה ביום 29 טוב⁵¹. ואם לשה ביום טוב - מפריש ממנה חלה⁵² 30 ונותנה לפהין. ואם⁵³ היתה עפה טמאה, או שנטמאת 31 החלה - לא יבשל את החלה; שאין מבשלין ביום 32 טוב אלא לאכל⁵⁴, וזו לשרפה⁵⁵ עומדת. וכן⁵⁶ אין 33 שורפין אותה ביום טוב, שאין שורפין קדשים⁵⁷ 34 שנטמאו ביום טוב; ששורפת קדשים שנטמאו - 35 מצות עשה, שגאמר: באש ישרף, ועשית מלאכה 36 שאינה לצרף אכילה וכיוצא בהן⁵⁸ - עשה ולא 37 תעשה⁵⁹, ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה⁶⁰.

49) ביצה כב, ב: "בית שמאי אומרים, אין אופים פת מרובה ביום-טוב, ובית הלל מתירים". והלכה כבית הלל. וראה למעלה פ"א ה"י שממלאה אשה תנור פת וכו'. 50) ביצה ט, א. 51) שאפשר לעשותה מערב יום-טוב.

יהיה מכוסה בצמר - תהיה השחיטה פסולה משום חלדה, ראה הל' שחיטה פ"ג, ה"י. 16) שאין דרך גזיזה אלא בכלי (פ"ט מהל' שבת ה"ח) והתירו בידו, שהוא כלאחד יד, משום שמחת יום-טוב. 17) כדי שייראה שתולש רק לצורך שחיטה ולא לצרכו (תפארת ישראל' בבכורות פ"ג מ"א לענין בכור, וה"ה לענין יו"ט). 18) ובנוסחאות ישנות, הגירסא: "בשאר" (בב"ת). 19) שלא התירו מכשירי אוכל נפש אלא מה שאי-אפשר לעשות מערב יום-טוב (ראה בפ"א ה"ח) מבלי שיגרום הפסד או חסרון טעם לאוכל, אבל מריטת הנוצה אפשר לעשותו מערב יום-טוב (הרא"ש). 20) "נהגו עכשיו השוחטים למרוט הנוצה קודם שחיטה, וסומכין על דעת הרמב"ן שחולק על רבינו, ומתיר תלישת נוצה מן הצואר לפני שחיטה, שאי-אפשר לשחוט בלא זה (חיי אדם' כלל ט). ורבינו בפירוש המשניות במס' בכורות שם, העתיק את כל דברי הגמרא בענין זה, אף-על-פי שאין דרכו כן בפירוש המשנה, והתנצל בלשון זה: "וזכרתי זה, ואע"פ שאינו מכוונת המסכת לפי שרוב בני אדם עוברים עליו".

1 ד. המפשיט עור בהמה ביום טוב²¹ - לא ימלחנו; 2 שזה עבוד הוא²², ונמצא עושה מלאכה שלא לצרף 3 אכילה. אבל נותנו²³ לפני בית הדיקה, פדי שידרסו 4 עליו²⁴ ולא יפסד. ולא התירו דבר זה אלא מפני 5 שמחת יום טוב, פדי שלא ימנע מלשחט²⁵. ומתיר 6 למלח בשר לצלי²⁶ על גבי העור²⁷, ומערימים פדרף 7 זה²⁸. כיצד? מולח מעט בשר מפאן ומעט מפאן, 8 עד שימלח העור פלו.

21) וגם נשחטה ביום-טוב (מגיד-משנה). 22) "שהמליחה מין עיבוד הוא" (רבינו בהל' שבת פי"א). 23) המדובר בבהמה שנשחטה ביום-טוב כנ"ל (אבל אם נשחטה מערב יום-טוב, אסור - הואיל והיה יכול למלחו מערב יום-טוב. מגיד-משנה). 24) ולא ניכר כל-כך שכוונתו לתיקון העור (ביצה יא:). 25) "התירו סופן משום תחילתן" (ביצה יא). 26) שהיא מליחה מועטת, כדלהלן הלכה ה'. 27) אף שעל-ידי-זה ימלח גם העור קצת. 28) "ירושלמי" פ"א ה"ו. והכמים התירו דבר זה שנראה קצת הערמה, כדי שלא יבוא לידי קלקול והפסד העור, ולא ירצה לשחוט ביום-טוב, וימנע משמחת יום-טוב.

9 ה. במה²⁹ דברים אמורים? במולח לצלי, שאינו 10 צריך מלח הרבה³⁰; אבל לקדרה³¹ - אסור למלח 11 על העור. וכן³² אין מולחין³³ את החלבים, ואין 12 מהפכין³⁴ בהן, ואין שוטחין אותן ברוח על גבי 13 יתדות³⁵, מפני שאינן ראויין לאכילה.

29) ביצה יא, א. 30) [בפ"ו מהלכות אסורות ה"ב, נראה מדברי רבינו שלצלי צריך מליחה כמו לקדירה (עיי"ש במגיד-משנה). וכן כתב רבינו בפ"ה מהל' איסורי מזבח ה"א: "ומצוה למלוח הבשר (בקרבות) יפה יפה כמולח בשר לצלי", וצ"ע]. 31) והוא-הדין אם מולח לצלי מליחה מרובה כמו לקדירה - אסור (ביצה, שם).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ב כסלו - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

73) בגמרא שם "והוא דצייריה (=עשה בו סימן) מאתמול". אבל בנוסחת הרי"ף (כת"י דק"ס) "דטריח", וצ"ל "דמריח" שהוא ממורת ואין בו גיבול (בירור הלכה' שם, ציון ל'). 74) לשיטתו בפ"ח מהל' שבת (הט"ז) שאין גיבול באפר, והראב"ד חולק עליו שם וכאן.

יא. תנור⁷⁵ וכירים חדשים - אין סכין⁷⁶ אותן בשמן 14
 ביום טוב, ואין טשין אותן במטלית, ואין מפיגין⁷⁷ 15
 אותן בצונן כדי לחסמן⁷⁸; ואם בשביל לאפות⁷⁹ בהן 16
 - מתר. אין⁸⁰ מלפנין את האבנים⁸¹ לצלות או 17
 לאפות עליהן, מפני שמחסמן⁸². ומסיקין ואופין 18
 בפורני⁸³, ומחמין חמין באבטיכאי⁸⁴. 19

52) "מצות-עשה להפריש תרומה מן העיסה לכהן, שנאמר (במדבר טו, כ) ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה" (פ"ה ה"א מהל' ביכורים). 53) משנה, פסחים מו, א. 54) שנאמר (שמות יב, טז) "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם". 55) כדין תרומה טמאה שאינה נאכלת לכהן, רק יהנו בשריפתה (רבינו בהל' תרומות פ"ב). 56) שבת כד, ב. 57) שתרומה בכלל קדשים, שמצות-עשה היא לשורפן (תנא דבי אליהו פ"ג). ועיין שבת כה. ורש"י (ותוספות' שם). 58) בכתב-יד שלפני בעל 'מעשה וקוח', לא נמצאו תיבות "וכיוצא בהן". 59) ראה למעלה פ"א ה"ב. 60) שבת כה, ב.

ט. כיצד יעשה בה? יניחנה עד הערב⁶¹ וישורף אותה. יהיה⁶² יום טוב של פסח, שאם יניחנה תחמין⁶³ - לא יפריש את החלה בצק, אלא⁶⁴ יאפה את פל העסה הטמאה, ואחר כך יפריש החלה לחם. 5

75) ביצה לד, א. 76) דרכן היה לסוך התנורים החדשים בשמן ולשפשף אותן, כדי להחליקן ולצחצחן, ואסור משום תיקון כלי. 77) שהצונן הבא אחר היסק, מחזק את הכלי. 78) לחזקן. 79) שהוצרכו להפיג את התנור כדי שיוכלו לאפות בהם, ולא ישרף הפת. 80) משנה, ביצה לג, א. 81) בכמה ספרים, הגירסא "הרעפים", וכן גירסת רבינו בפירוש המשניות, והם חרסים שמכסים בהם את הגנות. 82) לדעת המגיד משנה' אסור אפילו ברעפים ישנים, אבל בפירוש המשנה להרמב"ם מפורש שלא נאסר אלא בחדשים, וכפשוטו דברי הגמרא ביצה לד, א. 83) תנור גדול של חרס. 84) יורה גדולה. והשמיענו בשני אלה, שאין חוששים שמא יאמרו: לצורך חול הוא עושה (מגיד-משנה).

61) [אף שאין שורפין קדשים בלילה - זה אינו אלא בנותר ופיגול, אבל טמא נשרף בלילה - 'נודע ביהודה' מהדורא תנינא א"ר"ח סי' צו, מדקדוק לשון הרמב"ם פ"ט מפסולי המוקדשין ה"ה]. 62) משנה, פסחים מו, א. 63) ואף שהחלה היא של הקדש, וביאר רבינו (בפ"ד מהל' חמץ ומצה) שאינו עובר על חמץ של הקדש, שנאמר (שמות יג, ז) "ולא יראה לך", שלך אי אתה רואה, אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה? - כאן נחשב החמץ כשלו, כיון שלא נתנו עדיין לידי כהן, ויכול לישראל על ההפרשה, "הואיל ואי בעי מתשיל עלה, ממוניה הוא" (שם מו:). 64) במשנה, אמרו עור: "בן בתירא אומר, תטיל בצונן", המונעו מהלחמין, אבל לכתחילה אין לסמוך על תקנה זו, שחששו חכמים שמא לא יזהר יפה שלא תחמין (הרא"ש).

יב. אין עושים עושים גבינה ביום טוב; שאם גבן מערב יום טוב, אין בזה חסרון טעם. אבל⁸⁶ דכין את התבלין פדרפן; שאם ידוף אותן מבערב, יפוג טעמן. אבל מלח אינו נדוף ביום טוב, אלא אם כן הטה המכתש, או שידוף בקערה וכיוצא בה, כדי שישנה; שאם שחק המלח מערב יום טוב, לא יפוג טעמו. ואין⁸⁷ שוחקין את הפלפלין ברחים שלהן⁸⁸, אלא דף אותן במדוכה ככל התבלין⁸⁹. 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27

אין⁶⁵ אופין בפורני⁶⁶ חדשה, גזרה שקמא תפחת⁶⁷ ותפסיד הלחם, וימנע משמחת יום טוב. אין⁶⁸ גורפין⁶⁹ תנור וכירים, אבל מכבשין⁷⁰ את האפר שבהן⁷¹. ואם אי אפשר לאפות בו או לצלות אלא אם כן גרף - מתר. וסותמין⁷² פי התנור בטיט ורפש שבסביבות הגהר. והוא, שרפכו⁷³ מאמש. אבל לגבל טיט ביום טוב - אסור. ומתר לגבל את האפר⁷⁴ לסתם בו פי התנור. 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13

85) שבת קלד, א. 86) משנה, ביצה יד, א. 87) משנה, ביצה כג, א. כרבנן החולקים על רבי אלעזר בן עזריה. 88) שנראה כמעשה חול (ותוספות' ביצה יד, א. ד"ה איכא). 89) שאף הם מפגיגים טעמם אם דכים אותם מערב יום-טוב (ותוספות' שם).

יג. אין⁹⁰ פותשין את הריפות⁹¹ במכתשת גדולה⁹², אבל פותשין במכתשת קטנה, שגה הוא השנוי שלה. ובארץ ישראל - אפלו בקטנה אסור; שהתבואה שלהן טובה היא, ואם פותשין אותם מערב יום טוב - אין בכך הפסד⁹³. 28
 29
 30
 31
 32

65) ביצה לד, א. 66) תנור של חרס. 67) יתקלקל גג התנור ויפול על הפת. אבל בתנורים שלנו, שנעשו מלבנים, ונותן טיט בין לבינה לחברתה להדביקן יחד, והם חזקים, אין חשש זה (משנה ברורה' א"ר"ח סי' תקז). 68) משנה, ביצה לב, ב. 69) אם נפל לתוכו מטיח הטיט. 70) להשכיב האש והאפר שבו, כדי שיהיה חלק ולא יגע בפת. 71) "ולגרוף את התנור מן האפר והגחלים לאחר הסקה, יראה לי שהוא מותר, ואף-על-פי שהוא מכבה, אי אפשר בלא כן, וכשם שמתר להבעיר לצורך אוכל נפש, כך מותר לכבות לצורך אוכל נפש, והרי זה כמניח בשר על הגחלים" (מגיד-משנה בשם הרשב"א). 72) ביצה, שם.

90) ביצה יד, א. 91) שעורים כתושים במכתש. 92) אף-על-פי שבחוצה לארץ אין התבואה טובה, ואם כותשין אותה מערב יום-טוב היא נפסדת, בכל זאת אסור לכתוש במכתשת גדולה, כמו שאסרו לטחון פלפלים בריחיים שלהם (למעלה ה"ב) - לחם-משנה. 93) כן מפרש רבינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22; 113; 22
 23 אָבֵל¹¹⁴ לֹא יִתְּלֶה בְּתַחֲלָה, שְׂלֵא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שֶׁהוּא
 24 עוֹשֶׂה בְּחֵל¹¹⁵. וּמַעֲרִים¹¹⁶ וְתוֹלָה אֶת הַמְשַׁמֶּרֶת
 25 לְתַלּוֹת בֵּה רְמוּנִים, וְתוֹלָה בֵּה רְמוּנִים, וְאַחַר כֵּךְ
 26 נוֹתֵן לְתוֹכָה שְׁמָרִים.

מה שחילקו בתלמוד (שם יד): בין ארץ ישראל לחוץ לארץ. ואין זה דומה למלח שהתירו לדרך בשינוי, אף-על-פי שאינו מתקלקל אם דכים מערב יום-טוב (למעלה הי"ב), מפני שמלח צורך הכרחי הוא, שהרי כל המאכלים צריכים מלח (לחם-משנה).

1 יד. הַקָּמַח⁹⁴, אֶף-עַל-פִּי שֶׁרָקְדוּ⁹⁵ מְעַרְב יוֹם טוֹב
 2 וְהִסִּיר מִמֶּנּוּ הַסִּבִּין - אֵין מְרָקְדִין אוֹתוֹ פַּעַם שְׁנֵיהָ
 3 בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא אִם כֵּן נִפְלֵ⁹⁶ בְּתוֹכּוֹ צְרוּר אוֹ קִיסָם
 4 וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶם. וְאִם שְׁנֵיהָ - מֵתָר, כְּגוֹן שֶׁיִּרְקַד מְאֻחֻזִּי
 5 הַנֶּפֶה, אוֹ שֶׁרָקַד עַל גְּבִי הַשְּׁלַחָן⁹⁷, וְכִיּוֹצֵא בְּשֵׁנֵי
 6 זֶה.

(94 ביצה כט, ב. 95) רקידה אסורה אף לצורך אוכל נפש, כמו שכותב רבינו בפ"א הי"ז, לפי שאפשר לעשותה מערב יום-טוב מבלי שיפסיד את טעמו, וגם כי הדרך לעשות מזה הרבה לימים רבים, וטורח ביום-טוב לצורך חול. (96) שאין כוונתו לרקד כדי לייפות הקמח, אלא להסיר מתוכו הצירוות. (97) שבחול, הדרך לעשותן על גבי תיבה או עריבה.

7 טו. מוֹלְלִין⁹⁸ מְלִילוֹת⁹⁹ וּמְפַרְכִּין¹⁰⁰ קְטֻנֵּי בְּיוֹם
 8 טוֹב. וּמְנַפֵּחַ עַל יָד עַל יָד בְּכָל כַּחוֹ וְאוֹכֵל, וְאֶפְלוּ
 9 בְּקִנּוּץ¹⁰¹ אוֹ בְּתַמְחֻזִּי¹⁰², אָבֵל¹⁰³ לֹא בְּנִפְהָ¹⁰⁴ וְלֹא
 10 בְּכִבְרָה. וְכֵן¹⁰⁵ הַבּוֹרֵר קְטֻנֵּי בְּיוֹם טוֹב - בּוֹרֵר
 11 כְּדוֹכּוֹ בְּחִיקוֹ וּבְתַמְחֻזִּי, אָבֵל לֹא בְּנִפְהָ וְלֹא בְּטַבְּלָא
 12 וְלֹא בְּכִבְרָה.

(98) ביצה יב, ב. ונראה שמולל כדרכו בלי שינוי, ואילו בשבת מולל בשינוי (פכ"א מהל' שבת הי"ד) כי רבינו מפרש מה שאמרו (ביצה יג): "כיצד מולל - בשינוי" - בשבת ולא ביום-טוב (ועיין רש"י ר'תוספות' שם). (99) שבולת שהגיעה לבישולה, והגורענים נפרשים ממנה על נקלה כשמוללים אותה ביד. (100) מפרק השרביטין ומוציא זרע מהן. (101) כלי שראשו אחד רחב, והשני עשוי כמין מרזב, ונותנין הקטניות בראשו הרחב ומנענע האוכל ומתגלגל דרך המרזב, והפסולת נשאר בכלי (רש"י). (102) קערה גדולה. (103) לפי שדרך לעשות בכלים אלו בכמות רבה, ונראה כאילו עובד לצורך מחר. (104) בכת"י, הגירסא "בטבלא". (105) משנה, ביצה יד, ב.

13 טז. בְּמָה¹⁰⁶ דְּכָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָאֵכֵל מְרַבֵּה עַל
 14 הַפְּסֻלָּת¹⁰⁷; אָבֵל אִם הִיתָה הַפְּסֻלָּת מְרַבֵּה עַל הָאֵכֵל
 15 - בּוֹרֵר אֶת הָאֵכֵל וּמְנִיחַ אֶת הַפְּסֻלָּת. וְאִם הִיָּה טָרַח
 16 בְּבִרְיַת הַפְּסֻלָּת מִן הָאֵכֵל יֵתֵר מִטָּרַח בְּבִרְיַת הָאֵכֵל
 17 מִן הַפְּסֻלָּת - אֶף-עַל-פִּי שֶׁהָאֵכֵל מְרַבֵּה, בּוֹרֵר אֶת
 18 הָאֵכֵל וּמְנִיחַ אֶת הַפְּסֻלָּת.

(106) ביצה, שם. (107) שאז טוב יותר לבורר הפסולת, שטרחתו מועטה.

19 יז. אֵין¹⁰⁸ מְסַנְּנִין אֶת הַחֲרָדֵל בְּמִסְנַנְתָּ שְׂלֵה, מִפְּנֵי
 20 שְׁנוּרָאָה כְּבוֹרֵר¹⁰⁹; אָבֵל נוֹתֵנִין בִּיצָה בְּמִסְנַנְתָּ שֶׁל
 21 חֲרָדֵל¹¹⁰, וְהוּא מְסַתֵּן מְאֻלִּיו¹¹¹. וְאִם¹¹² הִיתָה

(108) בשבת קלד, א: "אין מסננין את החרדל, ואין ממתקין אותו בגחלת". וביום-טוב מיירי (מגיד-משנה). (109) ובורר ממש אינו, שגם הפסולת שלו ראוי לאכילה ('משנה ברורה' סי' תקי ס"ג). (110) שנתנו בה החרדל מערב יום-טוב ('משנה ברורה' סי' שיט סט"ו). (111) כי כך טבע הביצים שטורפים ונותנים אותם בדברים העכורים והם מזככים אותם (פירוש המשנה להר"מ שבת פרק כ'). וראה בפ"ח מהל' שבת הי"ד. (112) משנה, שבת קלו, ב. (113) אף-על-פי שהמלאכה גמורה היא, ובשבת חייב חטאת (פכ"א מהל' שבת הי"ז) - ביום-טוב מותר משום אוכל נפש ('משנה ברורה' סי' תקי ס"ד ב'ביאור הלכה'). (114) שבת, שם. (115) שם, קלח, א. שנראה כעושה אוהל, על הכלי ('משנה ברורה' שם). ובהל' שבת (פכ"א הי"ז), כתב רבינו "שמא יבוא לשמרו". (116) שבת קלט, ב.

יום ג' י"ג כסלו ה'תשע"ז

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) נתבאר בו יתר המלאכות המותרות בפרטיהן, ומה שאסור בהן, חוץ מן ההוצאה. והענין הכולל לאלו המלאכות, הוא היותן בכלים, או בדברים שאינן אוכלין ולא משקין. עוד נתבארו בפרק זה דברים האסורין משום גזרת מקח וממכר, ונתבאר בהלכות שבת שאסורה משום גזירה שמא יכתוב.

27 א. אֵין² מוֹצִיאִין אֶת הָאֵשׁ לֹא מִן הַעֲצִים³ וְלֹא מִן
 28 הָאֲבָנִים וְלֹא מִן הַמְּתָכּוֹת, כְּגוֹן שֶׁחֻזְקֵינָהּ אוֹתָן זֶה
 29 בְּזוֹ אוֹ מִפִּין זֶה בְּזוֹ עַד שֶׁתֵּצֵא הָאֵשׁ. וְכֵן הַנֶּפֶט⁵
 30 הַחַד בְּיוֹתֵר שֶׁהוּא בְּמִים⁶, שֶׁמְנִידִין אוֹתָם עַד
 31 שְׂיִדְלֵק, אוֹ פְּלִי זֶךְ קָשָׂה אוֹ זְכוּכִית⁷ מְלֵאָה מִים,
 32 שֶׁמְנִיחִין אוֹתָהּ כְּגַד עֵין הַשֶּׁמֶשׁ עַד שֶׁיִּחְזֹר נִגְהֶה
 33 לְפִשְׁתָּן⁸ וְכִיּוֹצֵא בוֹ וְיִדְלֵק - כֹּל זֶה וְכִיּוֹצֵא בוֹ אֲסוּר
 34 בְּיוֹם טוֹב; שְׂלֵא הִתֵּר בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא לְהַבְעִיר מְאֵשׁ
 35 מְצוּיָה⁹, אָבֵל לְהַמְצִיא אֵשׁ - אֲסוּר¹⁰, שֶׁהִרִי אֶפְשֶׁר
 36 לְהַמְצִיא אוֹתָהּ מִבְּעָרְבֵי¹¹.

(2) משנה במסכת ביצה דף ל"ג עמוד א'. (3) והוא הדין שאסור לחכך גפרור ולהוציא אש (שו"ת שואל ומשיב מהדורא ו' סימן ס"ב ושו"ת כתב סופר 'או"ח סימן ס"ו). (4) בכ"י הגירסא "שחופפין". (5) כן מפרש רבינו מה שאמרו במשנה שם "אין מוציאין את האור מן המים". (6) בכ"י הגירסא "כמים". (7) בכ"י הגירסא "כלי זכוכית". (8) לומר שיידלק הפשתן. וכן פירשו הגאון (אוצר הגאונים, חלק התשובות סימן צ"ו) ורש"י שם למה שאמרו במשנה "אין מוציאין את האור מן המים". (9) לשם בישול ואפיה וכל זה מותר ביום טוב שאי-אפשר לעשותם מערב יום טוב (למעלה פרק א' הלכה ח'). (10) ואם כבר הוציא את האש,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ג' י"ג כסלו – ספר זמנים – הלכות שביבת יום טוב קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

23 מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א'. (24 אבל אם יש לחשוש לספק נפשות מותר (מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א').
25 כתב המשנה ברורה (או"ח סימן של"ד) בשם אליהו רבה, ושיירי כנסת הגדולה "יצא ההיתר לכבות הדליקה בכל מקום אף בשבת כיון שאפשר שאם לא יכבנה לא יחסר מהיות שם בעיר זקן או חולה שאין יכול לברוח, ותבא הדליקה עליו". (26 כרבנן החולקים על ר' יהודה המתיר כל צרכיו ביום טוב (מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א').

ה. **מִתְּרֵי לְטַלְטֵל אֶת הַנֵּר וְהוּא דוֹלֵק, וְאִין גּוֹזְרִין²⁰ שְׂמָא יִכְבְּהוּ²⁹. וְאִסוּר לְהַנִּיחַ אֶת הַנֵּר עַל גְּבִי דְקָל וְכִיּוּצָא בּוּ בְיוֹם טוֹב³⁰, שְׂמָא יָבוא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּמַחְבֵּר בְּיוֹם טוֹב.**

27 נלמד ממה שאמר בסמוך (מהגמרא דמסכת שבת דף מ"ה עמוד א') שאין להניח הנר על גבי דקל ביום טוב – משמע שטלטולים אחרים מותרים (מגיד משנה) ועיין בסמוך בנוסחת כ"י. (28 בכתב-יד הגירסא "חוששין".
29 כי דבר שאינו מתכוון מותר (עיין הלכות שבת פרק א' הלכה ה'). (30 בכתב-יד הגירסא "מערב יום טוב". ולפי זה מובן מה שמסיים "שמא יבוא להשתמש במחובר ביום טוב", ואילו לפי נוסחתנו קשה למה הוא חוזר וכופל "ביום טוב" (מעשה רוקח) ועיין למעלה בסמוך.

ו. **אִין³¹ מְעַשְׂנִין³² בְּקִטְרַת בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִכְבָּה, וְאִפְלוּ לְהַרְיִחַ בְּהָ³³, וְאִין צְרִיף לֹאמַר לְגַמַר אֶת הַבֵּית וְאֶת הַכֵּלִים שֶׁהוּא אִסוּר. וּמִתְּרֵי לְעַשֵּׂן תַּחַת הַפְּרוֹת פְּדֵי שֵׁיכָרוּ לְאִכְיֵלָה, כְּמוֹ שֶׁמִּתְּרֵי לְצִלוֹת בְּשׂוּר עַל הָאֵשׁ³⁴. וּמִמְתַּקֵּין³⁵ אֶת הַחֲרָדֵל בְּגַחְלַת שֵׁל מִתְּקַת, אֲבָל לֹא בְּגַחְלַת שֵׁל עֵץ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִכְבָּה. וְאִין³⁶ מְכַבֵּין אֶת הָאֵשׁ פְּדֵי שֵׁלָא תִתְעַשֵּׂן הַקְּדֵרָה³⁷ אוֹ הַבֵּית.**

31 מסכת ביצה דף כ"ב עמוד ב'. (32 בגמרא זה נקרא "מוגמר", לפזר מיני בשמים על גחלים. (33 שזה לא הותר בכלל "אוכל נפש", מכיון שכתוב "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם", דבר השווה לכל נפש התירה התורה (כתובות דף ז) ומוגמר אינו שווה לכל נפש שאינו אלא למפונקים. ובענין עישון סיגריית ביום טוב דעת הקרבן נתנאל על הרא"ש (מסכת ביצה פרק א' אות י') לאסור מטעם זה שהנאה זו אינה שווה לכל נפש, אבל במשנה ברורה (או"ח סימן תקי"א) בביאור הלכה מביא מה"שערי-תשובה" ועוד אחרונים שכיון שהיום הרבה רגילים בוה – דינו כדבר השווה לכל נפש. (34 בכ"י הגירסא "על העץ". (35 מסכת שבת דף קל"ד עמוד א'.
36 מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א' כרבנן החולקים על ר' יהודה המתיר כל הצרכים ביום טוב. (37 אבל אם מתקלקל התבשיל שבתוך הקדרה מותר לכבות שזה צורך אוכל נפש (ראשון לציון).

ז. **אִין³⁸ נּוֹפְחִין בְּמִפּוֹחַ³⁹ בְּיוֹם טוֹב, פְּדֵי שֵׁלָא יַעֲשֶׂה פְּדֵרְף שְׂהָאֲמִין עוֹשִׂין; אֲבָל נּוֹפְחִין בְּשִׁפּוֹפְרַת. וְאִין⁴⁰ עוֹשִׂין פְּחִמְיִין⁴¹, וְאִין גּוֹדְלִין⁴² אֶת הַפְּתִילָה,**

מותר להשתמש בה ביום טוב (הרב המגיד ועיין ראב"ד).
11 ומכשירים שאפשר לעשותם מערב יום טוב אסורים מן התורה גם לר' יהודה (ביצה דף כ"ח עמוד ב') והמאירי תמה על רבינו ממה שהוצרכו לפרש בגמרא (שם דף ל"ג עמוד ב') משום שהוא מוליד ביום טוב אבל נראה שדעת הגמרא שם שבבא זו של "ואין מוציאין" היא סוף דברי ר' אליעזר שם ולכן אמרו במשנה השניה (שם דף ל"ד עמוד א') "ועוד אמר רבי אליעזר" (ועיין רש"י שם) והרי ר' אליעזר סובר (שבת דף קל"ז עמוד ב') שמכשירין שאפשר לעשותם מערב יום טוב גם כן מותרים ביום טוב ולפיכך הוצרכו לפרש טעם אחר משום מוליד אבל להלכה מביא רבינו את הטעם הנכון. ועיין בט"ז סימן תק"ב סק"א ובפני יהושע שם].

ב. **אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִתְרָה הַבְּעֵרָה בְּיוֹם טוֹב שֵׁלָא לְצַרְף¹², אִסוּר¹³ לְכַבּוֹת אֶת הָאֵשׁ אִפְלוּ הַבְּעֵרָה לְצַרְף אִכְיֵלָה¹⁴; שֶׁהַפְּבוּי מְלֹאכָה שְׂאִין בּוּ צַרְף אִכְיֵלָה כְּלָל¹⁵. וְכִשֵּׁם שְׂאִין מְכַבֵּים אֶת הָאֵשׁ, כֶּף אִין מְכַבֵּים אֶת הַנֵּר. וְאִם כְּבֵה - לֹאקָה, כְּמִי שְׂאָרְגַּ אוֹ בְּנָה.**

12 "שמתוך שהותרה לצורך (אוכל נפש) הותרה נמי שלא לצורך" (למעלה פרק א' הלכה י"ב). (13 מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א'. (14 והיה מקום לטעות שנתיר לו לכבות שאם לא כן לא ידליק פעם אחרת וימנע משמחת יום טוב (לחם משנה וראה להלן הלכה יב). (15 ואם האש גדולה ומקלקלת התבשיל, או שאי אפשר לבשל הקדירה אלא אם יכבה, מותר לכבות (רמ"א או"ח סימן תקיב, וטורי זהב או"ח סימן תק"ב).

ג. **אִין¹⁶ מְסַלְקִין אֶת פִּי הַנֵּר¹⁷ לְמַעַלָּה¹⁸ פְּדֵי שֶׁתְּכַבְּהוּ, וְאִין מְסִירִין אֶת הַשֶּׁמֶן מִמְנוֹ¹⁹, וְאִינוּ חוֹתְף אֶת רֹאשׁ הַפְּתִילָה בְּפָלִי, אֲבָל נּוֹפֵץ אֶת רֹאשׁ בְּדוֹ. אֲגַדְהָ²¹ שֵׁל עֵצִים שֶׁהִדְלָקָה בְּמִדּוּרָה - כָּל עֵץ שֵׁלָא אֶחָזָה בּוּ הָאֵשׁ מִתְּרֵי לְשַׁמְטוֹ²², וְאִינוּ דוֹמָה לְמִסִּיר שֶׁמֶן מִן הַנֵּר.**

16 מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א'. (17 הפתילה. (18 להוציאו מן השמן. (19 ראה פרק י"ב מהלכות שבת הלכה ב'. (20 כן מפרש רבינו מה שאמרו במסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב' "מוחטין את הפתילה ביום טוב" דהיינו ביד ולא בכלי ועיין ראב"ד. (21 רבינו גרס כגירסת הר"ף במסכת ביצה דף כ"ב עמוד א' "אמר רב קינסא שרי" והיינו קיסמין (עצים דקים) כמו שפירש רבינו חננאל. (22 שאינו מכבה אלא מונעו שידלק.

ד. **אִין²³ מְכַבֵּין אֶת הַדְּלָקָה פְּדֵי לְהַצִּיל מִמּוֹ²⁴ בְּיוֹם טוֹב, פְּדֵרְף שְׂאִין מְכַבֵּין בְּשַׁבַּת, אֲלָא מְנִיחָה וְיוּצָא²⁵. וְאִין מְכַבֵּין²⁶ אֶת הַנֵּר מִפְּנֵי תְשֻׁמִּישׁ הַמַּטָּה, אֲלָא כּוֹפֶה עָלָיו פָּלִי, אוֹ עוֹשֶׂה מַחְצָה בְּיָנוּ לְבִין הַנֵּר, אוֹ מוּצִיאֵו לְבֵית אַחַר. וְאִם אִינוּ יְכוּל לְעַשׂוֹת אַחַת מִכָּל אֵלוֹ - הָרִי זֶה אִסוּר לְכַבּוֹת, וְאִסוּר לְשַׁמֵּשׁ עַד שֶׁתְּכַבְּהוּ מֵאֲלֵיהָ.**

24 בַּמַּגֵּל וְלֹא בַּמַּגֵּרָה, אֲלֵא בַּקּוֹפִיץ⁵⁶ וּבַצַּד הַחֹד שְׁלוֹ; 25 אֲבָל לֹא בַּצַּד הַרְחֹב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּקָרְדִם. וְלִמָּה 26 אָסְרוּ בַּקָּרְדִם וּכְיוֹצֵא בּוֹ? שְׁלֵא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שֶׁהוּא 27 עוֹשֶׂה בַּחֵל, שֶׁהָיָה אֲפָשָׁר הָיָה לוֹ לִבְקַע מֵעֵרֵב יוֹם 28 טוֹב⁵⁷. וְלִמָּה לֹא נֶאֱסָר הַבְּקוּעֵ⁵⁸ כָּלָל? מִפְּנֵי שֶׁאֲפָשָׁר 29 שְׂוִפְגָע בְּעֵץ עֵבָה, וְלֹא יוּכַל לְהַבְעִירוֹ, וְיִמְנַע 30 מִלְבָּשָׁל, לְפִיכֶךָ הַתִּירוֹ לִבְקַע בְּשִׁנּוּי. וְכָל הַדְּבָרִים 31 הַדּוֹמִין לָזֶה - מִזֶּה הַטַּעַם הַתִּירוֹ בְּהֵן מִה שֶׁהַתִּירוֹ, 32 וְאָסְרוּ מִה שֶׁאָסְרוּ.

55 משנה במסכת ביצה דף ל"א עמוד ב'. (56 סכין של קצבים. (57 ומכשירי אוכל נפש שאפשר לעשות מערב יום טוב, אינם דוחים יום טוב. (58 מאחר שאפשר לעשותו מערב יום טוב.

33 יא. לא⁵⁹ תִּפְנֹס אִשָּׁה בֵּין הַעֲצִים לְטַל מֵהֵן אֹדוּ⁶⁰ 34 לְצִלּוֹת בּוֹ⁶¹, וְאִין⁶² סוֹמְכִין אֶת הַקְּדָרָה וְלֹא אֶת 35 הַדֵּלֶת בְּבִקְעַת שֶׁל קוֹרָה; שְׁלֵא הַתִּירוֹ לְטַלְטֵל עֲצִים 36 בְּיוֹם טוֹב אֲלֵא לְהַסְקָה בְּלִבְדָּ⁶³.

59 מסכת ביצה דף ל"ג עמוד א'. (60 חתיכץ עץ שגורפים בו התנור ומפכים בו העצים והגחלים. (61 מאחר שלא הוכן לכך מאתמול. (62 משנה במסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב'. (63 "לא נתנו עצים אלא להסקה" (מסכת ביצה דף ל"ג עמוד א').

37 יב. מְסַלְקִין⁶⁴ תְּרִיסֵי⁶⁵ חֲנִיּוֹת⁶⁶ וּמְחִזִּירִין אוֹתָן בְּיוֹם 38 טוֹב, כְּדֵי שְׂוִיּוֹצִיא תְּבִלִין שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֵן מִן 39 הַחֲנוּת, וְלֹא יִמְנַע מִשְׁמַחַת יוֹם טוֹב⁶⁷. בְּמָה דְבָרִים 40 אֲמוּרִים? בְּשִׁישׁ לָהֵן צִיר⁶⁸ בְּאֲמָצַע; אֲבָל יֵשׁ לָהֵן 41 צִיר מִן הַצַּד - אֲסוּר, גְּזֵרָה שְׁמָא יִתְקַע⁶⁹. וְשִׂאִין לָהֵן 42 צִיר כָּל עֵקֶר - אֲפִלּוּ בְּפִיתָ⁷⁰ מִתֵּר לְהַחֲזִיר.

64 משנה במסכת ביצה דף י"א עמוד ב'. (65 דפים שסוגרים בהם את הארגזים. (66 ארגזים שאינם מחוברים לאדמה, ומונחים בתוכם מיני תבלין. (67 ואף על פי שהחזרה אינה לצורך שמחת יום טוב התיורה חכמים שאם לא יוכל להחזיר לא ירצה לפתות. - "התירו סופן משום תחילתן" (מסכת ביצה דף י"א עמוד ב'). (68 יתד ברזל שעליו סובבת הדלת. (69 יתחוב אותו בחוזק ויתחייב משום בונה (פרק י" מהלכות שבת הלכה י"ג). (70 תריסי כלים שבבית, ולא שבחנויות, שאין כאן משום שמחת יום טוב.

43 יג. כָּלִים⁷¹ שֶׁהֵן מְפַצְלִין⁷², כְּגוֹן מְנוֹרָה שֶׁל חֲלִיּוֹת, 44 וְכֶסֶף וְשִׁלְחָן שֶׁהֵן חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת - מְעַמְדִין 45 אוֹתָם⁷³ בְּיוֹם טוֹב. וְהוּא, שְׁלֵא יִתְקַע⁷⁴. לְפִי שִׂאִין 46 בְּנִין כְּכִלִּים. אֲבָנִים שֶׁל בֵּית הַכֶּסֶף - מִתֵּר לְצַדְדֵין⁷⁵ 47 בְּיוֹם טוֹב; בְּנִין עֲרָאִי הוּא, וּמְשׁוּם כְּבוֹדוֹ לֹא גְזֵרוּ⁷⁶.

71 משנה במסכת ביצה דף כ"א עמוד ב'. (72 מורכבים מחלקים שאפשר לפרקם. (73 בכ"י הגירסא "אותן". (74 יתחוב אותו בחוזק וראה למעלה הלכה י"ב.

1 וְלֹא מִהַבְהִיבִין אוֹתָהּ, וְלֹא חוֹתְכִין אוֹתָהּ לְשָׁנִים 2 כְּכִלִּי; אֲבָל מִמַּעֲבָה בְּיַד⁴³, וְשׁוֹרָה אוֹתָהּ בְּשִׁמּוֹ, 3 וּמִנִּיחַ אוֹתָהּ בֵּין שְׁתֵּי גֵרוֹת וּמְדָלִיק בְּאֲמָצַע, וְנִמְצָאֵת 4 הַפְּתִילָה נִחְלָקֶת בְּפִי שְׁתֵּי גֵרוֹת.

38 מסכת ביצה דף ל"ד עמוד א'. (39 של אומנין, אבל במפוח של בעלי בתים המנהג להתיר (שולחן ערוך הרב סימן תק"ב). (40 משנה במסכת ביצה דף ל"ב עמוד א'. (41 שהוא מכבה, וגם הוא מתקן כלי. (42 לשזור הפתילה. (43 דזה רק תיקון כלאחר יד ומותר (רש"י).

5 ח. אִין⁴⁴ שׁוֹכְרִין אֶת הַחֶרֶשׁ וְאִין חוֹתְכִין אֶת הַגֵּזֶר 6 לְצִלּוֹת⁴⁵ עֲלֵיהֶם, וְאִין פּוֹצְעִין⁴⁶ אֶת הַקְּנָה לְעִשְׂתּוֹ 7 כְּמוֹ שְׁפוּד לְצִלּוֹת בּוֹ מְלִיחַ. שְׁפוּד⁴⁷ שְׁנַרְצָף⁴⁸, 8 אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא כּוֹל לְפָשְׁטוֹ בְּיָדוֹ - אִין מִתְקַנֵּין 9 אוֹתוֹ. שְׁנִי⁴⁹ כָּלִים שֶׁהֵן מִחִבְרִין בַּתְּחִלַּת עֲשִׂיתָן, 10 כְּגוֹן שְׁתֵּי גֵרוֹת אוֹ שְׁנֵי כּוֹסוֹת - אִין פּוֹחְתִין אוֹתָן 11 לְשָׁנִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִתְקַן כָּלִי.

44 משנה במסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב'. (45 כשרוצים לצלות דג על התנור, לוקחים חרס או נייר או קולפים קנה ומרטיבים אותם במים ושמים תחת הדג שלא ישרף. (46 מסכת ביצה דף ל"ד עמוד א'. (47 מסכת ביצה דף כ"ח עמוד ב'. (48 שנעקם. ואפילו נעקם ביום טוב שלא היה אפשר לו לתקנו מערב יום טוב - אסור, שהלכה כרבנן לגבי ר' יהודה כנ"ל הלכה ו'. (49 משנה במסכת ביצה דף ל"ב עמוד א' "אין פוחתין את הנר" וכפירוש רבינו בפירוש המשנה.

12 ט. אִין מְשַׁחֲזִין⁵⁰ אֶת הַסִּפִּין בְּמִשְׁחָזַת שְׁלֵה⁵¹, אֲבָל 13 מִחֲדָדָה עַל גְּבִי הָעֵץ אוֹ עַל גְּבִי חֶרֶשׁ אוֹ אֲבָן. וְאִין 14 מוֹרִים⁵² דְבָר זֶה לְרַבִּים, כְּדֵי שְׁלֵא יְבוֹאוּ לְחַדְדָה 15 בְּמִשְׁחָזַת. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁיכוֹלָה לְחַתֵּךְ 16 בְּדִחַק אוֹ שְׁנַפְגָּמָה; אֲבָל אִם אֵינָה יְכוֹלָה לְחַתֵּךְ כָּלָל 17 - אִין מְשַׁחֲזִין אוֹתָהּ אֲפִלּוּ עַל הָעֵץ, שְׁמָא יְבוֹא 18 לְהַשְׁחִיזָה בְּמִשְׁחָזַת. וּמִפְּנֵי זֶה אָסְרוּ לְהֵרָאוֹת⁵³ סִפִּין 19 לְחֶכֶם⁵⁴ בְּיוֹם טוֹב, שְׁמָא תִּהְיֶה פְּגוּמָה, וְיֹאמְרוּ לוֹ: 20 אֲסוּר לְשַׁחֵט בָּהּ מְשׁוּם פְּגִימָתָהּ, וְיִלְךְ וְיִחַדְדָנָה 21 בְּמִשְׁחָזַת. וְחֶכֶם שֶׁרָאָה הַסִּפִּין לְעַצְמוֹ - הָרִי זֶה 22 מְשַׁאִילָה לְעַם הָאָרֶץ.

50 משנה במסכת ביצה דף כ"ח עמוד א'. (51 אפילו נתקלקלה ביום טוב, שלא היה אפשר לעשות מאתמול. וכרבנן דר' יהודה שאמרו שמכשירי אוכל נפש אסורים ביום טוב אפילו אם לא היה אפשר לעשותם בערב יום טוב. (52 מסכת ביצה דף כ"ח עמוד ב'. (53 הכוונה שהשוחט, יראה סכיניו לחכם. ובכ"י הגירסא "לראות סכין לעם הארץ", ולפי זה המדובר הוא בחכם הרואה סכין. (54 לפי הדין צריך השוחט להראות סכיניו לחכם לפני שחט שיעברנו אם אין בו פגימה הפוסלת השחיטה (יורה דעה סימן י"ח).

23 י. אִין⁵⁵ מְבַקְעִין עֲצִים בְּיוֹם טוֹב, לֹא בַּקָּרְדִם וְלֹא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ג' י"ג כסלו – ספר זמנים – הלכות שביתת יום טוב קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

91 משנה במסכת ביצה דף י"ז עמוד ב'. (92 בחול הוא טרוד במלאכתו, וישהה את טבילת הכלי ליום טוב שהוא פנוי, ואנו רוצים למהר לטהרו כל מה שאפשר. 93) מסכת ביצה דף י"ח עמוד ב'. (94) טמאים שטהרתם על ידי השקה (=זריעה וחייבור עם מי מקוה). (95) והמים עם הכלי נטהרו. (96) שם. וכפירוש רבנו חננאל. (97) שעשו חכמים מעלות לקודש שטההור לתרומה צריך טבילה לקודש, כמבואר בהלכות אבות הטומאות פרק י"ג. (98) כי במעלות דרבנן לא גזור "שמא ישהה".

28 יח. פליי⁹⁹ שנטמא ביום טוב - מטבילין אותו ביום טוב¹⁰⁰. נטמא הפלי במשקין טמאין, שהן ולד¹⁰¹ 29 הטמאה, מערב יום טוב - מטבילין אותו ביום טוב, 30 לפי שהוא טהור מן התורה¹⁰², כמו שיתבאר 31 במקומו. ומדלין בדלי טמא והוא טהור מאליו. 32 נדה¹⁰³ שאין לה בגדים¹⁰⁴ להחליף - מערמת 33 וטובלת בבגדיה¹⁰⁵. 34

99 מסכת ביצה דף י"ח עמוד א'. (100) כיון שלא היה אפשר להטבילו מערב יום טוב. (101) ראשון לטומאה, ומן התורה אין כלי מקבל טומאה – אלא מאב הטומאה. (102) ולא גזור בו "שמא ישהה". (103) מותר לה לטבול ביום טוב. (104) טהורים להחליף וללבוש אחרי טבילתה, וביום טוב אי אפשר לה להטביל בגדיה. (105) אם הם רפויים עליה ולא מהודקים, שהמים עוברים ביניהם ואין כאן משום חציצה.

35 יט. דברים רבים אסרו ביום טוב משום גזרת מקח 36 וממכר¹⁰⁶. פיצד? אין¹⁰⁷ פוסקים דמים¹⁰⁸ לכתחלה 37 על הבהמה ביום טוב, אלא מביא שתי בהמות שוות 38 זו לזו, ושוחטין אחת מהן ומחלקין ביניהן, ולמחר 39 יודיעין פמה דמי השניה¹⁰⁹, וכך אהד ואהד נתן 40 דמי חלקו. פשהן מחלקין ביניהן - לא יאמר זה: 41 אני בסלע ואתה בשנים, שאין מזכירין שום דמים, 42 אלא זה נוטל שלישי וזה רביע.

106) שאסור בשבת כמפורש בספר נחמיה פרק י"ג פסוק ט": "והצורים ישבו בה מביאים דג וכל מחר ומוכרים בשבת לבני יהודה ובירושלים. ואריבה את חורי יהודה ואומרה להם: מה הדבר הרע הזה אשר אתם עושים ומחללים את יום השבת" (ראה רש"י מסכת ביצה דף כ"ז עמוד ב') והוא הדין ליום טוב. וגזירת חכמים היא שמא יבוא לכתוב (פרק כ"ג מהלכות שבת הלכה י"ב). (107) משנה במסכת ביצה דף כ"ז עמוד ב'. (108) מחיר. ואפילו אם לא משלם אלא לוקח בהקפה. (109) והוא הדין שאם סומכין על הקצב בדמי מקח ומאמינים לו, אין צריך להביא בהמה אחרת, אלא לוקח ממנו רגל או חצי, בלא זכירת מקח וממכר או פיסוק דמים, ולמחר הוא משלם לו (תניא).

43 כ. פשהן¹¹⁰ מחלקין - לא ישקלו במאזנים; שאין 44 משגיחין¹¹¹ בכף מאזנים פל עקר. אפלו לתן בו 45 בשר לשמרו מן העכברים - אסור, אם היו המאזנים

(75) לסדרן. (76) "בנין קבע אסרה תורה בנין ארעי לא אסרה תורה, וגזרו רבנן על בנין ארעי משום בנין קבע, והכא משום כבודו (כבוד הבריות) לא גזרו בו רבנן" (מסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב').

1 יד. העושה⁷⁷ מדורה ביום טוב, פשהוא עורף את 2 העצים - אינו מניח זה על זה עד שיסדיר המערכה, 3 מפני שגנאה פבונה. ואף-על-פי שהוא בגין עראי 4 - אסור⁷⁸. אלא או שופף העצים בערבוב, או עורף בשנוי. פיצד? מניח עץ למעלה, ומניח אחר תחתיו, 6 ואחר תחתיו, עד שהוא מגיע לארץ⁷⁹.

(77) מסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב'. (78) אסרו חכמים בנין ארעי שלא יבא לעשות בנין קבע. (79) אבל מותר להשים שולחן על גבי רגליו, ואין כאן משום בנין, כיון שאינו צריך לאויר שתחתיו (הרב המגיד).

7 טו. וכן⁸⁰ הקדרה - אוחו אותה ומכניס⁸¹ האבנים 8 תחתיה, אבל לא יניחנה על גבי האבנים. וכן המטה 9 - אוחו הקרשים למעלה ומכניס הרגלים תחתיהן. 10 אפלו פיצים לא יעמיד אותן שורה על גבי שורה 11 עד שיעמדו כמו מגדל⁸², אלא ישנה ונתחיל 12 מלמעלה למטה. וכן פל פיוצא פזה צריך שנוי.

(80) מסכת ביצה דף ל"ג עמוד א'. (81) בכ"י הגירסא "ומניח". (82) כדי שיכניס האש ביניהם לצלות הביצים, אבל אם אינו צריך לאויר שתחתיו מותר (משנה ברורה או"ח סימן תק"ב).

13 טז. מסירין⁸³ זובובין הנחלים בבהמה, אף-על-פי 14 שהן עושין חבורה⁸⁴. ואין⁸⁵ מלדין⁸⁶ את הבהמה 15 ביום טוב, אבל מסעדין. פיצד? אוחו פולד שלא 16 פל לארץ, ונפח לו בחטמו⁸⁷, ונתן יד לתוף פיו. 17 היתה בהמה טהורה, ורחקה את הנלד - מתר 18 לזלף⁸⁸ משליתה עליו ולתן בול⁸⁹ מלח פרחמה, פדי 19 שתרחם עליו. אבל הטמאה - אסור לעשות להן פו, 20 לפי שאינה צריכה⁹⁰.

(83) משנה במסכת ביצה דף כ"ג עמוד א'. (84) לפי שאינו מתכוון לעשות חבורה ודבר שאינו מתכוון – מותר. (85) משנה במסכת שבת דף קכ"ח עמוד ב'. (86) להוציא את הוולד מן הרחם. (87) הסתום בירין. (88) לשפוך. (89) מלא אגרוף. (90) שאינה מקרבתו לעולם אחרי שריחקה.

21 יז. פליי⁹¹ שנטמא מערב יום טוב - אין מטבילין 22 אותו ביום טוב, גזרה שמה ישנה אותו בטמאתו⁹². 23 ואם⁹³ היה צריך להטביל מים⁹⁴ שבו - מטביל את 24 הפלי במימיו ואינו חושש⁹⁵. פליי⁹⁶ שהיה טהור 25 לתרומה, ורצה להטבילו לקדש⁹⁷ - מתר 26 להטבילו⁹⁸. וכן פל פיוצא פזה מטבילות מעלות 27 שר (הטמאות) [המעלות].

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מתכוון למקח וממכר, עם כל זה מותר מכיין שאינו מזכיר לא דמים ולא משקל או מנין (משנה ברורה סימן שכ"ג).

כד. הולך¹²⁷ אדם אצל חנוני¹²⁸ או רועה הרגיל¹²⁹ אצלו או אצל הפטם¹³⁰ הרגיל אצלו, ולוקח ממנו בהמות ועופות וכל מה שירצה; והוא, שלא יזכיר לו שום דמים ולא סכום מנין¹³¹.

(127) משנה במסכת ביצה דף כ"ט עמוד ב'. (128) בכ"י הגירסא "הולך אדם אצל רועה הרגיל אצלו" ו"חנוני" ליתא. (129) מתוך שרגיל אצלו מאמינו ונותנו לו בלי פיסוק דמים (רש"י). (130) העוסק בפיטום בהמות. (131) בכ"י: "ולא שום מנין".

כה. הלואת¹³² יום טוב¹³³ - תובעין אותה בדין¹³⁴; שאם תאמר לא נתנה להתבע - אינו נותן לו פלוס, ונמצא נמנע משמחת יום טוב.

(132) כרבא לגבי רב יוסף במסכת שבת דף קמ"ח עמוד ב'. (133) שהלווה מיני מאכל ומשתה השייכים לשמחת יום טוב (מגן אברהם או"ח סימן תקכ"ה). (134) אם מסרב להשלים אחרי יום טוב, בית דין נזקקין לו.

כו. אף-על-פי¹³⁵ שאין מגביהין¹³⁶ תרומה ומעשרות ביום טוב, אם¹³⁷ היו לו תרומות ומעשרות שהגביהן מאמש¹³⁸ - הרי זה מוליכין לפניהם ביום טוב¹³⁹; ואין צריך לומר חלה וזרוע ולחיים וקבה¹⁴⁰, שמוליכין לפניהם ביום טוב. ונבאי¹⁴¹ צדקה גובין מן התצרות¹⁴² ביום טוב. ולא יהיו מכריזין פדרף שמכריזין בחל, אלא גובין בצנעה, ונותנין לתוף חיקן. ומחלקין לכל שכונה ושכונה בפני עצמה.

(135) משנה במסכת ביצה דף ל"ו עמוד ב'. (136) מפרישין. (137) משנה במסכת ביצה דף י"ב עמוד ב'. (138) מערב יום טוב. (139) משום שמחת יום טוב של הכהן. (140) שבזה אינו מתקן כלום, שהרי גם לפני הפרשתן מותר לאכול הבשר. ומותר להפרישם לכתחילה ביום טוב (מסכת ביצה שם). (141) תוספתא פרק ג' דדמאי. (142) ראה פרק ט' מהלכות מתנות עניים הלכה ב': "שלוחקין – מכל חצר וחצר".

פרק חמישי

(1) נתבארו בו עניני ההוצאה, ומה שאסרו בה חכמים, כדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. ואחרי כן נתבארו בו עניני התחומין.

א. אף-על-פי שהתרה² הוצאה ביום טוב אפלו שלא לצורך³, לא ישא משאות גדולות פדרף שהוא עושה בחל, אלא צריך לשנות. ואם אי אפשר לשנות - מתר⁴. ביצד? המביא⁵ פדי זין ממקום למקום⁶ - לא יביאם בסל ובקפה⁷, אבל מביא הוא על פתפו או לפניו. המוליך את התבן⁸ - לא יפשיל⁹ את הקפה לאחרי¹⁰, אבל מוליכה בידו¹¹.

1 תלויין¹¹², מפני שנהא פשוכל פכף מאזנים. טבח
2 אמן¹¹³ אסור לשקל בידו. ואסור¹¹⁴ לשקל בכלי
3 מלא מים. ואין¹¹⁵ מטילין חלשים¹¹⁶ על המנות,
4 אבל¹¹⁷ מטילין חלשים על בשר הקדשים ביום טוב,
5 פדי לחבב את המצוה.

(110) משנה במסכת ביצה דף כ"ח עמוד א'. (111) מעינים ומשתמשים. (112) בכל מקום שהוא ולא דוקא במקום שרגילים לשקול בו (ביאור הלכה סימן ת"ק סעיף ב'). (113) שידוע לכוון המשקל בידו. (114) אפילו מי שאינו אומן (כן הוא לפי הר"ח והרי"ף). (115) משנה במסכת שבת דף קמ"ח עמוד ב'. (116) גורלות. (117) בגמרא (מסכת שבת דף קמ"ט עמוד ב') אמרו: "אבל לא על המנות של חול", ולפי רש"י והראב"ד "של חול" היינו של יום חול, כלומר מערב יום טוב, ובקדשים הדברים אמורים. אבל הרמב"ם מפרש "של חול" – של חולין. ואילו על מנות של קדשים מותר כדי לחבב את המצוה.

6 כא. לא¹¹⁸ יאמר אדם לטבח תן לי בדינר¹¹⁹ בשר, אלא תן לי חלק' או תצי חלק', ולמחר עושין חשבון על שויו. וכן¹²⁰ לא יקח מבעל התנות במדה או במשקל. אלא ביצד הוא עושה? אומר לחנוני 'מלא לי פלי זה', ולמחר נותן לו שויו. ונאפלו¹²¹ הרי פלי המיחד למדה - ימלאנו; והוא, שלא יזכיר לו שם מדה.

(118) משנה במסכת ביצה דף כ"ח עמוד ב'. (119) שאסור להזכיר שם דמים (רש"י). (120) משנה במסכת ביצה דף כ"ט עמוד א'. (121) כרבא שם דף כ"ט עמוד א'.

13 כב. הנחתום¹²² מודד תבלין ונותן לקדרה, בשביל שלא יפסיד תבשילו. אבל האשה לא תמד קמח לעפסה¹²³. וכן לא ימד אדם שעורים לתן לפני בהמתו, אלא משער ונותן לה¹²⁴.

(122) מסכת ביצה דף כ"ט עמוד א'. ויש אומרים כי נחתום לאו דוקא, והוא הדין לכל אדם, אלא שדברו חכמים בהווה (=ברגיל) (מגיד משנה). (123) מכיין שכאן אין חשש שתתקלקל העיסה ולא תהיה ראויה לאכילה, אלא שלא יהיה יותר מן הצריך, ולכן אסור למדוד. (124) מכיין שאין הפסד וקלקול בלי המדידה.

17 כג. ומת¹²⁵ לקח מן החנוני¹²⁶ ביצים ואגוזים במנין, וכן פל פיוצא בהן, ובלבד שלא יזכיר לו שום דמים ולא סכום מנין. ביצד סכום המנין? הרי שהיה נושה בו עשרה רמונים או עשרה אגוזים - לא יאמר לו ביום טוב תן לי עשרה פדי שיהיה לה עשרים אצלי, אלא לוקח סתם ולמחר עושה חשבון.

(125) משנה במסכת ביצה דף כ"ט עמוד ב'. (126) הרגיל אצלו ומאמינו לתת לו מבלי לדבר על המחיר (רש"י) וכל שכן לאדם אחר, אלא חידוש משמיענו בזה, אף שהחנוני

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' י"ג כסלו - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 שְׁפָל מְקוֹם שְׁאֶסְרוּ חֲכָמִים מִפְּנֵי מְרֵאִית הָעַיִן -
20 אָפְלוּ בְּחֻדְרֵי חֻדְרִים אֲסוּר, פֶּאֶן הַתִּירוּ מִפְּנֵי שְׂמִיחַת
21 יוֹם טוֹב.

(2) כמבואר לעיל בפ"א ה"ד. (3) אכילה. (4) ביצה ל, א.
(5) משנה, ביצה כט, ב. (6) בתוך התחום או על-ידי עירובי
תחומין (רש"י). (7) אפילו מה שהוא צריך לסעודת היום
של החג ('טור'). (8) להיסק או להאכיל לבהמתו (רש"י).
(9) ישליך. (10) שנראה כאילו מתכוון לעשות מלאכה
גדולה (רש"י). (11) ודוקא אם מוליך הדברים ממקום
למקום דרך רשות הרבים, שנראה כ'עובדין דחול' (=מעשי
חול), אבל כשמוליכן בחצר ממקום למקום, יותר טוב
להוליך הרבה ביחד, משיוליך מעט מעט ויצטרך להרבות
בהילוך ויתבטל משמחת יום-טוב ('תוספות', 'משנה ברורה'
סי' תקי').

(26) משנה, ביצה ט, א. (27) ק"יונה. (28) כבית הלל,
וכלשון שני של רב חנן בר אמי (שם). ודוקא סולם של
שובך, אבל סולם של עליה - אסור לטלטלו שאין עליו
תורת כלי (למעלה בפכ"ו מהל' שבת ה"ז).

22 ה. מִיֵּי שֶׁהָיוּ לוֹ פְּרוֹת עַל גִּגּוֹ, וְצָרִיךְ לְפָנּוֹתָם
23 לְמָקוֹם אַחֲרָיו³⁰ - לֹא יוֹשִׁיטֵם מִגַּג לְגַג, וְאָפְלוּ בַּגִּיזִין
24 הַשְּׂוִיזִין, וְלֹא יִשְׁלְשְׁלִם בְּהַבֵּל מִן הַחֲלוּנוֹת, וְלֹא
25 יוֹרִידֵם בְּסֻלְמוֹת; שְׁלֹא יַעֲשֶׂה פְּדֻרָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה
26 בַּהַל. אָבֵל מְשִׁילִין³¹, אָפְלוּ דֶרֶךְ אֶרְבָּה³², מִמְּקוֹם
27 לְמָקוֹם בְּאוֹתוֹ הִגַּג. שְׂחַט³³ בְּהֵמָה בְּשֶׁדָּה³⁴ - לֹא
28 יִבְיָאָהּ בְּמוֹט³⁵ לַעִיר, אוּ בְּמוֹטָהּ³⁶, אֶלָּא מִבִּיאָהּ
29 אֲבָרִים אֲבָרִים³⁷.

1 ב. וּבְכֵן¹² מִשׁוֹאוֹת שְׂדֵרְכָן¹³ לְשֵׂא אוֹתָן בְּמוֹט - יִשֵּׂא
2 אוֹתָן עַל גִּבּוֹ מֵאֲחֲרָיו; וְשְׂדֵרְכָן לְשֵׂא אוֹתָן מֵאֲחֲרָיו
3 - יִשֵּׂא אוֹתָן עַל פֶּתְחוֹ; וְשְׂדֵרְכָן לְהַנְשֵׂא עַל הַפֶּתַח
4 - יִשֵּׂא אוֹתָן בְּיָדוֹ לְפָנָיו; אוּ יִפְרֹשׂ עֲלֵיהֶן בְּגָד¹⁴,
5 וְכָל פִּיּוּצָא בְּזֶה מְשֻׁנֵי הַמַּשָּׂא. וְאִם אֵי אֶפְשָׁר
6 לְשִׁנּוֹת¹⁵ - נוֹשֵׂא וּמְבִיא פְּדֻרָכּוֹ. בְּמָה דְּבָרִים
7 אֲמוּרִים¹⁶? בְּנוֹשֵׂא עַל הָאָדָם; אָבֵל עַל גִּבֵּי בְּהֵמָה -
8 לֹא יָבִיא כָּלֵל, שְׁלֹא יַעֲשֶׂה פְּדֻרָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה
9 בַּהַל¹⁷.

(29) משנה, ביצה לה, ב. (30) שרואה גשמים ממשמשים
ובאים ויפסידו את הפירות, או שקיבל אורחים והוא צריך
למקום הפירות לקבלת האורחים ולהושיבם. (31) מפילן,
מלשון (דברים כח, מ) "כי ישל זיתך". (32) חור בגג
הבית. (33) משנה, ביצה כח, א. (34) והוא צריך להוליכו
לבית לבשל ליום-טוב. (35) בד עץ, מלשון (במדבר יג,
כג) "וישאוהו במוט בשנים". (36) מוט קטן. (37) ואם
ממהר לתת לאורחים, ואין פנאי להביאו איברים איברים,
מותר להביאו במוט ('משנה ברורה' סי' תצח).

(12) ביצה ל, א. (13) "אתקין רבא במחוזא (עירו של רבא),
דררו (שמוליכין) בדוחקא (במוט) לדרו ברגלא (על גבו
מאחוריו), דדרו ברגלא לדרו באגרא (על הכתף)..."
(14) בכת"י, הגירסא "בגדרו". (15) כגון שזימן אורחים
הרבה, וצריך למהר להביא לפניהם (רש"י). (16) שמותר
להביא משאות ביום-טוב. (17) ויש מי שכתב מפני שאין
משתמשין בבעלי-חיים ביום-טוב שמה יחתוך זמורה, כמו
שאסרו כן בשבת כמפורש בפכ"א מהל' שבת ה"ט (מגיד-
משנה).

30 ו. כָּלֵל³⁸ שְׁנֵאוֹתֵינוּ³⁹ בוּ אָפְלוּ בַּהַל, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִין
31 נְאוֹתֵינוּ בוּ בְּיוֹם טוֹב, כְּגוֹן תְּפִלִּין⁴⁰ - מִתֵּר לְשַׁלְּחָן
32 לְחִבְרוֹ בְּיוֹם טוֹב; וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר דְּבַר שְׁנֵאוֹתֵינוּ בוּ
33 בְּיוֹם טוֹב, כְּגוֹן יְיִנוֹת שְׂמָנִים וּסְלִיחוֹת, שְׂמִתָּר
34 לְשַׁלְּחָן. וְכָל דְּבַר שְׂאִין נְאוֹתֵינוּ בוּ בַּהַל עַד שְׂעִיעֶשֶׂה
35 בוּ מַעֲשֶׂה שְׂאֶסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב - אִין מְשַׁלְּחִין
36 אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב.

10 ג. אִין¹⁸ מְנַהֲיִגִין אֶת הַבְּהֵמָה בְּמִקְלָה¹⁹, וְאִין הַסּוּמָא
11 יוֹצֵא בְּמִקְלוֹ²⁰, וְלֹא הַרוּעָה פְּתַרְמִילוֹ, וְאִין יוֹצֵאִין²¹
12 בְּכֶסֶף, אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה²²; שְׁלֹא יַעֲשֶׂה
13 פְּדֻרָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַּהַל. וְאִישׁ שֶׁהָיוּ רַבִּים צָרִיכִין
14 לְיוֹצֵאִין בְּכֶסֶף אַחֲרָיו²⁴, וּמוֹצֵאִין אוֹתוֹ עַל
15 הַפֶּתַח, אָפְלוּ בְּאַפְרִיזוֹן²⁵.

(38) משנה, ביצה יד, ב. (39) נהנין. (40) שיום-טוב אינו
זמן תפילין.

(18) משנה, ביצה לב, ב. (19) "דמחזי כמאן דאזיל לחנגא"
(=שנראה כאילו מוליכה לשוק למכור) - ביצה לג, א.
(20) ביצה כה, ב. כיון שאפשר לו לילך בלא מקל, ואינו
נוטלו אלא לתקן וליישר פסיעותיו, אבל מי שלא יכול ללכת
בלא מקל - מותר (או"ח סי' תקכב). (21) ביצה, שם.
(22) בכת"י, הגירסא "אחר האישי ואחר האשה", וראה להלן
בסמוך. (23) לבית המדרש לשמוע דרשתו. (24) בדפוס
וויניציאה ש"י: "יוצא בכסא". ולפי"ז אסור לישא הכסא
אחריו (ב"ח סי' תקכב). (25) כסא מכוסה יריעות כאוהל,
לשאת בו בני אדם בחוץ. והוא "אלונקי" שבגמרא שם.

37 ז. פִּיצַד⁴¹? אִין מְשַׁלְּחִין בְּיוֹם טוֹב תְּבוּאָה, לְפִי
38 שְׂאִין נְאוֹתֵינוּ בַּהַל אֶלָּא אִם כֵּן טַחֲנִין⁴², וְאֲסוּר
39 לְטַחֲנִין⁴³ בְּיוֹם טוֹב; אָבֵל מְשַׁלְּחִין קִטְנִיּוֹת, מִפְּנֵי
40 שְׂמִיבְשָׁלָן בְּיוֹם טוֹב אוּ קוֹלָהּ⁴⁴ אוֹתָן וְאוֹכְלָן.
41 וּמְשַׁלְּחִין חֲתִיָּה בְּהֵמָה וְעוֹפּוֹת, אָפְלוּ חַיִּים⁴⁵, מִפְּנֵי
42 שְׂמִתָּר לְשַׁחַט בְּיוֹם טוֹב. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

16 ד. אִין²⁶ מוֹלִיכִין אֶת הַסֵּלֶם שֶׁל שׁוֹבֵף²⁷ מְשׁוֹבֵף
17 לְשׁוֹבֵף בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, שְׂמָא יֵאמְרוּ לְתַקֵּן גִּגּוֹ הוּא
18 מוֹלִיכוֹ; אָבֵל בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד - מוֹלִיכוֹ²⁸. אֶף-עַל-פִּי

(41) משנה, ביצה יד, ב. (42) ואף שאפשר לאכול מהם
קליות, מכל-מקום בדרך כלל עומדות התבואות לטחינה.
(43) ואם חבירו צריך לתת תבואה לבהמתו, מותר לשלוח לו
ביום-טוב, כיון שאפשר ליהנות ממנה בלא טחינה ('משנה
ברורה' סי' תקטז). (44) בכת"י, הגירסא "קולף".
(45) אם עומדים לשחיטה, ולא להליכה או לגדל וולדות
('משנה ברורה').

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- ה. כַּל דְּבָרָא⁴⁶ שְׁמַתָּר לְשַׁלְּחוֹ בְיוֹם טוֹב, בְּשִׁישְׁלַחְנוּ
 1 לְחִבְרוֹ תְשׁוּרָה⁴⁷ - לֹא יִשְׁלַחְנוּ בְשׁוּרָה⁴⁸. וְאֵין שׁוּרָה
 2 פְּחוּתָה מְשַׁלְּשָׁה בְּגֵי אָדָם. בְּיַצֵּד? הֲרֵי שְׁשַׁלַּח
 3 לְחִבְרוֹ בְּהִמָּת אוֹ יֵינֹת בִּיד שְׁלֹשָׁה בְּגֵי אָדָם כְּפֶאֱחָד
 4 אוֹ אֲרַבְעָה זֶה אַחַר זֶה⁴⁹, וְכֵלֵן הוֹלְכִין בְּשׁוּרָה אַחַת
 5 - הֲרֵי זֶה אֶסוּר, שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה
 6 בְּחַל. שְׁלַח שְׁלֹשָׁה מֵיָיִן בִּיד שְׁלֹשָׁה בְּגֵי אָדָם כְּפֶאֱחָד
 7 - הֲרֵי זֶה מְתָר.
 8
- (46) ביצה יד, ב. (47) מתנה. (48) שנראה כאילו שולחם
 למכור בשוק (רש"י). ורבינו אפרים מפרש שאסור משום
 שנראה כאילו האחד מוכר, השני לוקח, והשלישי סרסור
 (מתווך). (49) בכת"י, הגירסא "שלשה או ארבעה בני אדם
 כאחד, זה אחר זה".
- ט. הַמְעַרְבֵי⁵⁰ עֲרוּבֵי תַחֲוּמִין לְיוֹם טוֹב - הֲרֵי בְּהִמָּתוֹ
 9 וְכֵלְיוֹ וּפְרוֹתָיו כְּמִוְהוּ⁵¹, וְאֵין מוֹלִיכִין אוֹתָן אֶלָּא
 10 בְּתוֹךְ אֲלָפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ מְמָקוֹם עֲרוּבוֹ.
 11
- (50) משנה, ביצה לו, א: "הבהמה והכלים כרגלי הבעלים".
 (51) במקום שאדם קונה שביתתו, גם כליו ובהמותיו נגדרים
 אחרייו.
- י. הַפְּצִי⁵² הַפְּקָר - הֲרֵי הֵן פְּרָגְלֵי מִי שֶׁזָּכָה בְּהֵן⁵³.
 12 וְהַפְּצִי⁵⁴ הַפּוֹתִים⁵⁵ קוֹנִין שְׁבִיתָה בְּמִקּוֹמָן, וְיֵשׁ לָהֵן
 13 אֲלָפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ מְמָקוֹמָן; גְּזָרָה בְּעֵלִים פּוֹתִים
 14 מִשׁוּם בְּעֵלִים יִשְׂרָאֵל. פְּרוֹת⁵⁶ שֶׁצִּאָּאוּ חוּץ לְמִקּוֹמָן⁵⁷
 15 וְחִזְרוּ, אֶפְלוּ בְּמִזֵּיד - לֹא הִפְסִידוּ אֶת מְקוֹמָן, מִפְּנֵי
 16 שֶׁהֵן כְּפֶאֱדָם⁵⁸ שֶׁצִּאָּאוּ בְּאֵינָס וְחִזְרוּ בְּאֵינָס.
 17
- (52) משנה (ביצה לט, א) שלא קנו החפצים שביתה
 במקומם. [וכן נראה בפירושו של רבינו לתלמוד מס' שבת
 יח, ב. "סיני" כרך יח עמ' שב]. (53) ומה שפסקו במס'
 עירובין (מו). הלכה כרבי יוחנן בן נורי ש"חפצי הפקר קונין
 שביתה במקומן" - אין זה אלא לקולא ולא לחומרא, כי
 הלכה כדברי המיקל בעירובין, ועיין ראב"ד ומגיד-משנה.
 (54) עירובין מז, ב. (55) אף-על-פי שלפי הדין אינם קונים
 שביתה, שהרי הבעלים שלהם אין להם שייכות לדין שביתה
 כלל (רש"י שם). (56) עירובין מא, ב. (57) בכת"י,
 הגירסא "חוץ לתחומן". (58) לעיל בהלכות שבת (פרק כז
 ה"א-ה"ב): "מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא
 יכנס... מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעתו (באונס)...
 החזירוהו (באונס) כאילו לא יצא".
- יא. הַמּוֹסְרֵי⁵⁹ בְּהִמָּתוֹ לְבִנּוֹ⁶⁰ - הֲרֵי הֵיא פְּרָגְלֵי
 18 הָאָבִי⁶¹. מְסָרָה⁶² לְרוּעָה, וְאֶפְלוּ נִתְּנָה לוֹ בְיוֹם טוֹב -
 19 הֲרֵי הֵיא פְּרָגְלֵי הַרוּעָה⁶³. מְסָרָה לְשֵׁנֵי רוּעִים⁶⁴ - הֲרֵי
 20 הֵיא פְּרָגְלֵי בְּעֵלֶיהָ, מִפְּנֵי שְׁלֹא קָנָה אַחַד מֵהֶן⁶⁵.
 21
- (59) משנה, ביצה לו, א. (60) אפילו מסר לו בערב יום-
 טוב. (61) שדרך בני אדם להפקיד עליהם ביד בניהם, ואין
 כוונתם למסור ברשותם (מגיד-משנה. מגן-אברהם).
 (62) ביצה לו, ב. (63) שמסרה ברשותו, כי מערב יום-טוב
- היה בדתו שלא לקנות שביתה אצלו אלא אצל הרועה.
 (64) אפילו מערב יום-טוב. (65) שכמה פעמים נותן כל
 אחד עירובו למקום אחר, ובאופן כזה יתמעט התחום שלא
 יהיה לה כ"אם אלפים אמה האמצעיים, ולכן אין דעתו
 שיהיו נמשכין אחרי הרועים ('שער הציון' סי' שצז).
- יב. מֵי⁶⁶ שְׁזִמְן אֶצְלוֹ אוֹרְחִים בְיוֹם טוֹב⁶⁷ - לֹא
 22 יוֹלִיכוּ בְיָדָם מְנוֹת לְמָקוֹם שְׁאֵין בְּעַל הַסְּעֵדָה יָכוֹל
 23 לֵילָךְ בוֹ; שְׁכָל הַסְּעֵדָה פְּרָגְלֵי בְּעַל הַסְּעֵדָה, לֹא
 24 פְּרָגְלֵי הָאוֹרְחִין, אֶלָּא אִם בֵּן זָכָה לָהֵן אַחֲרָי⁶⁸ בְּמְנוֹת
 25 אֵלוֹ מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב.
 26
- (66) משנה, ביצה מ, א. (67) והוא-הדין אם זימנם מערב
 יום-טוב ולא זיכה להם מנותיהם מערב יום-טוב ('משנה
 ברורה'). (68) כן פירש רש"י שם: "שמסרם בעל הבית זה
 לאדם אחר במשיכה, ואמר לו, זכה במנות הללו לפלוני
 ופלוני, שזכין לו לאדם שלא בפניו, והיו שלהם מבעוד יום
 לילך כרגליהם". וכן מפורש בתוספתא פ"ד דביצה שצריך
 לזכות על-ידי אחר (הובאה בר"ח סוף מסכת ביצה). ואין
 זה דומה למה שכתב להלן בהלכה י"ז בדין שואל
 (שאף-על-פי שלא נתנו לו המשאיל אלא ביום-טוב, הרי
 הוא כרגלי השואל שהמשאיל העמידו ברשותו מערב
 יום-טוב, אע"פ שלא זיכהו על ידי אחר) - לפי שהאורחים
 אין דעתם אלא להיות סמוכים על שולחן בעל הבית,
 ואוכלים משלו ואין דעתם לזכות במנות, מה-שאינ-כן
 שואל ('תוספות' שם ד"ה אלא). ובכת"י חסרה המילה
 "אחר" בדברי רבינו ('מעשה רוקח').
- יג. וְכֵן⁶⁹ מִי שֶׁהֵיוּ פְרוֹתָיו מְפָקְדִין בְּעִיר אַחֲרָת⁷⁰,
 27 וְעַרְבוּ בְּגֵי אוֹתָהּ הָעִיר לְבוֹא אֶצְלוֹ - לֹא יִבְיֵאוּ לוֹ
 28 מִפְּרוֹתָיו; שְׁפְרוֹתָיו כְּמִוְהוּ⁷¹, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵן בְּיָד
 29 אֵלוֹ שֶׁעָרְבוּ. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁיחָד לָהֵן קָרָן
 30 זְוִית⁷²; אֶבֶל אִם לֹא יִחַד לָהֵן - הֲרֵי הֵן פְּרָגְלֵי זֶה
 31 שֶׁהֵן מְפָקְדִין אֶצְלוֹ⁷³.
 32
- (69) משנה, ביצה לט, ב. (70) מחוץ לתחום. (71) והרי
 הוא לא הניח עירוב. (72) שהשאל לו מקום בביתו, ואמר
 לו הרי הבית לפניך, שאין כאן קבלת שמירה (שו"ע חו"מ
 סי' רצא, וראה ב'מאירי'). (73) שהרי קיבלם לשמור,
 ובאחריותו הם עומדים.
- יד. בּוֹרֵר⁷⁴ שֶׁל יָחִיד - פְּרָגְלֵי בְּעֵלְיוֹ⁷⁵; וְשָׁל אוֹתָהּ
 33 הָעִיר - פְּרָגְלֵי אֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר⁷⁶; וְשָׁל עוֹלֵי בְּבַל⁷⁷,
 34 שֶׁהֵן מְסוּרִין לְכָל - פְּרָגְלֵי הַמְּמַלָּא מֵהֶן; שְׁכָל מִי
 35 שֶׁמְּלָא מֵהֶן - מוֹלִיכֵן לְמָקוֹם שֶׁהוּא מְהַלֵּךְ. נְהָרוֹת
 36 הַמּוֹשְׁכִין⁷⁸ וּמַעֲנִינֹת הַנוֹבְעִין⁷⁹ - פְּרָגְלֵי כָל אָדָם⁸⁰.
 37 וְאִם הֵיוּ בְּאֵין מְחוּץ לְתַחוּם לְתוֹךְ הַתַּחוּם - מְמַלְּאִין
 38 מֵהֶן בְּשִׁבְתָּ⁸¹, וְאֵין צָרִיךְ לִזְמַר בְיוֹם טוֹב⁸².
 39
- (74) משנה, ביצה לט, א. ויש בו מים מוכנסים. (75) ומי
 שמילא מים, לא יכול להוליכין רק למקום שבעל הבור יכול
 ללכת לשם. (76) וכל אחד מאנשי העיר יכולים להוליך
 המים למקום שעירבו. אבל אדם זר שאינו מאותה העיר -

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' י"ג כסלו - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 עֲרַבִּית - הָרִי פְּלִי זֶה פְּרָגְלֵי שְׁנֵי הַשּׁוֹאֲלִים, וְאִינָם
23 מוֹלִיכִים אוֹתוֹ אֲלֵא בְּמָקוֹם שֶׁשְׁנֵיהֶם יוֹכְלִים לְהִלָּךְ
24 בּוֹ.

(93) ביצה לו, ב.

25 י.ט. פִּיצַד 94? הָרִי שֶׁעָרַב הָרֵאשׁוֹן בְּרְחוֹק אֶלֶף אַמָּה
26 מִמָּקוֹם הַחֲלוּק לְמִזְרָח, וְעָרַב הַשְּׁנֵי בְּרְחוֹק חֲמֵשׁ
27 מֵאוֹת אַמָּה מִמָּקוֹם הַחֲלוּק לְמַעְרָב - כְּשֶׁלֹּקַח
28 הָרֵאשׁוֹן הַחֲלוּק, אֵינּוּ מוֹלִיכֵו לְמִזְרָח אֲלֵא עַד אֶלֶף
29 אַמָּה וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת אַמָּה מִמָּקוֹם הַחֲלוּק, שֶׁהוּא סוֹף
30 הַתְּחוּם שֶׁיִּכּוֹל זֶה שֶׁעָרַב בְּמַעְרָב לְהִלָּךְ בּוֹ; וְכִשְׁיִקַּח
31 הַשְּׁנֵי פְּלִי זֶה, אֵינּוּ מוֹלִיכֵו בְּמַעְרָב אֲלֵא עַד אֶלֶף
32 אַמָּה מִמָּקוֹם הַפְּלִי, שֶׁהוּא סוֹף הַתְּחוּם שֶׁיִּכּוֹל זֶה
33 שֶׁעָרַב בְּמִזְרָח לְהִלָּךְ בּוֹ. לְפִיכֶן, אִם עָרַב זֶה בְּרְחוֹק
34 אֶלְפִים אַמָּה מִן הַחֲלוּק לְמִזְרָח, וְזֶה בְּרְחוֹק אֶלְפִים
35 אַמָּה לְמַעְרָב - הָרִי אֵלּוֹ לֹא יִזְיוּהוּ מִמָּקוֹמוֹ.

(94) ביצה, שם.

36 כ. וְכֵן 95 הָאִשָּׁה שֶׁשָּׂאָלָה מִחֲבֵרְתָּהּ מִיָּם אוֹ מִלַּח,
37 וְלָשָׂה בְּהֵן עֶסְתָּה אוֹ בְּשָׂלָה בְּהֵן תִּבְשִׁיל - הָרִי הָעֶסָה
38 אוֹ הַתִּבְשִׁיל פְּרָגְלֵי שְׁתֵּיהֶן 96. וְכֵן שְׁנַיִם שֶׁלֹּקַחוּ
39 בְּהֵמָה בְּשִׁתְּפוֹת וְשִׁחְטוּ בְּיוֹם טוֹב, אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּקַח
40 כָּל אֶחָד מֵנָתוֹ - הָרִי כָּל הַבֶּשֶׂר פְּרָגְלֵי שְׁנֵיהֶן. אֲבָל
41 אִם לָקַחוּ חֲבִית 97 בְּשִׁתְּפוֹת, וְחָלְקוּ אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב
42 - הָרִי חָלְקוּ שֶׁל כָּל אֶחָד פְּרָגְלָיו; הוּאִיל וְתַחֲוּמֵין
43 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים - יֵשׁ בְּרָרָה בְּהֵן, וְנִחְשַׁב כְּאֵלּוֹ חֵלֶק
44 שֶׁהֵגִיעַ לָזֶה הֵיָה בְּרוּר לוֹ וּמִבְּדֵל בְּחֵבִית מְעָרַב יוֹם
45 טוֹב, וְכֵאלּוֹ לֹא הֵיָה מְעָרַב. וְאִין אִתָּה יוֹכֵל לֹאמַר כֵּן
46 בְּבִהְמָה. שֶׁחֵלֶק זֶה שֶׁהֵגִיעוּ, אֶפְלוּ נִחְשַׁב אוֹתוֹ
47 שֶׁהֵיָה מִבְּדֵל בְּבִהְמָה מְעָרַב יוֹם טוֹב וְכֵאלּוֹ הֵיָה
48 בְּרוּר, הָרִי נִקְטָ 98 מִחֲלָקוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ כְּשֶׁהֵיָתָה הַבְּהֵמָה
49 קַיָּמָת, שֶׁכָּל אֵיבְרֵיהָ יוֹנְקִין זֶה מִזֶּה, וְנִמְצָא כָּל אֵיבָר
50 וְאֵיבָר מְעָרַב מִחֲלָקוֹ וְחֵלֶק חֲבֵרוֹ, לְפִיכֶן הֵן פְּרָגְלֵי
51 שְׁנֵיהֶן.

(95) משנה, ביצה לו, א. (96) ואינה רשאית להוליך העיסה והתבשיל אלא במקום ששתיהן יש להן הרשות ללכת, כיון שנתערב בהם דבר שקנה שביתה אצל אחר, ואף שזהו רק דבר מועט, אינו בטל - מפני שהוא דבר שיש לו מתירין אחרי יום-טוב, וכל דבר שיש לו מתירין - אפילו באלף לא בטל (ביצה לט.). (97) של יין. (98) בגמרא שם, על שיטה זאת של רב, האוסר את הבהמה "דקא ינקי תחומין מהדדי", שאלו רב כהנא ורב אסי לרב: "לאיסור מוקצה לא חששו, לאיסור תחומין חששו?" ושתק רב. ומתוך כך סוברים כמה ראשונים (המובאים ב'משנה ברורה' סי' שצז) שגם הבהמה מותרת, שממה ששתק רב, מוכח שחזר בו.

פֶּרֶק שְׁנַיִם

(1) נתבארו בו דיני עירובי תבשילין. ונסתיים הפרק בדיני

לא. (77) שעשאוהו בשביל עוברי דרכים לשנות ממימו, והוא הפקר. (78) אף-על-פי שאינו נובעין. (79) אף-על-פי שאינם יוצאים לימשך ממקום נביעתם. (80) לפי שלא קנו שביתה משום שאינם קבועים במקומם (רש"י). (81) לפי שאין בהם דין שביתה כנ"ל. (82) לפי שיסוד איסור תחומין בשבת הוא מן התורה (כמו בשנים עשר מיל) לפי שנאמר "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" (פכ"ז מהל' שבת ה"א), ואילו ביום-טוב אין כל איסור תחומין אלא מדרבנן ('בני בנימין') וכן כתב רבינו אברהם בנו של הרמב"ם בספר 'מעשה נסים' לר' דניאל הבבלי סימן יב. וראה מש"כ בספר "זמנים" עמ' מו, ולמעלה פ"ב ה"ן].

1 טו. שו"ר 83 של רועה 84 - פְּרָגְלֵי אֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעֵיר;
2 וְשׁוֹר שֶׁל פֶּטָם 85 - פְּרָגְלֵי מִי שֶׁלֹּקַחוּ לְשַׁחֲטוּ בְּיוֹם
3 טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁדַּעַת בְּעֵלְיוֹ לְמַכְרוֹ לְאֲנָשִׁים אַחֲרֵים
4 חוּץ מֵאֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעֵיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִפֶּטָם, וְהַפֶּל
5 שׁוֹמְעֵין שֶׁמְעוּ וּבִאִין לְקַנּוֹתוֹ. וְכֵן אִם שִׁחְטוּ בְּעֵלְיוֹ
6 בְּיוֹם טוֹב וּמְכָרוּ בְּשׁוֹר - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַלּוֹקְחִים
7 מוֹלִיךְ מֵנָתוֹ לְמָקוֹם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ, מִפְּנֵי שֶׁדַּעַת בְּעֵלְיוֹ
8 מְעָרַב יוֹם טוֹב כִּף הוּא, שֶׁיִּקַּחוּ מִמֶּנּוּ אֲנָשֵׁי עֲגֵרוֹת
9 אַחֲרוֹת, וְנִמְצָא שׁוֹר זֶה כְּבוֹר שֶׁל עוֹלֵי בָּבֶל, שֶׁהוּא
10 מְסוּר לְכָל.

(83) ביצה לח, א. (84) מגדל בהמות, ולפעמים הוא מוכרו לשכניו ומכיריו, וכיון שהשור אינו מפוטם - אין דרך לקנותו מעיירות אחרות, ששור כזה ימצא כל אחד במקומו, לכן אין דעת בעליו רק על אנשי אותה העיר. (85) שמפטם שוורים למכור, ושור כזה באים גם ממקומות אחרים לקנות.

11 טז. הַגְּחֻלָּת 86 - פְּרָגְלֵי בְּעֵלְיָהּ 87 וְלֹא פְּרָגְלֵי שׁוֹאֲלָה;
12 וְהַשְּׁלֵהֲבֵתָ 88 - פְּרָגְלֵי מִי שֶׁהֵיָה בְּיָדוֹ. לְפִיכֶן,
13 הַמְּדֻלֵּק גַּר אוֹ עֵץ מִחֲבֵרוֹ - מוֹלִיכֵו לְכָל מָקוֹם
14 שֶׁהוּא הוֹלֵךְ.

(86) משנה, ביצה לט, א. (87) הואיל ויש בה ממש, הרי היא כשאר כלים שהם כרגלי הבעלים. (88) שאין בה ממש, ולא חל עליה שביתה בעליה.

15 יז. הַשּׁוֹאֲלֵי 89 פְּלִי מִחֲבֵרוֹ מְעָרַב יוֹם טוֹב, אֶף-עַל-פִּי
16 שֶׁלֹּא נָתַנוּ לוֹ אֲלֵא בְּיוֹם טוֹב - הָרִי הוּא פְּרָגְלֵי
17 הַשּׁוֹאֲלֵי 90. שֶׁאֵלּוּ מִמֶּנּוּ בְּיוֹם טוֹב, אֶף-עַל-פִּי שֶׁדְּרָכּוֹ
18 תָּמִיד לְשֶׂאֵל מִמֶּנּוּ פְּלִי זֶה 91 בְּכָל יוֹם טוֹב - הָרִי הוּא
19 פְּרָגְלֵי הַמְּשֹׂאֵל 92.

(89) משנה, ביצה לו, א. (90) שכיון שהבטיחו לתת לו מערב יום-טוב, העמידו ברשותו לקנות אצלו שביתה בכניסת יום-טוב, וראה למעלה ה"ב. (91) בכחב"ד, תיבת "זה" איננה. (92) שכיון שלא בא לשאול מערב יום-טוב, לא העמידו בעל הכלי ברשותו של שואל, כי חשב שהשואל מצא לו מקום אחר לשאול (גמרא).

20 יח. שְׁנַיִם 93 שֶׁשָּׂאֵלוּ חֲלוּק אֶחָד, הָאֶחָד שֶׁאֵלּוּ מִמֶּנּוּ
21 שֶׁתָּנוּ לוֹ שְׁחֲרִית, וְהַשְּׁנֵי שֶׁאֵלּוּ מִמֶּנּוּ שֶׁתָּנוּ לוֹ

קנב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' י"ג כסלו - ספר זמנים - הלכות שביבת יום טוב

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 גְּבִי הַסִּפֵּינ׳ שְׁחֹתְכִין בָּהּ הַצֵּלִי - גּוֹרְדוּ, אִם יֵשׁ בָּהּ
22 בְּזִיתָ - סוֹמֵךְ עָלָיו מִשּׁוּם עָרוּבֵי תַבְשִׁילִין.

כבוד ימים טובים, ומצות השמחה אשר בהן, ומה שאסור לעשות בין בימים טובים, בין בחולו של מועד מחמת מצות יו"ט, והוא הספד ותענית.

7) ביצה טז, ב. 8) לאיש אחד. 9) לכמה אלפי איש (וראה בפ"א מהל' עירובין ה"ט). 10) חטים כתושות (משלי כז, כב). 11) דבר מבושל. 12) שמלפתים בה את הפת (שאוכלים הלחם אתה).

1 א. יום טוב² שֶׁחַל לְהִיטֵב עָרֹב שֶׁבֵּת - אֵינִי³ אֹפֵינ׳ וּמִבְשִׁילִין בְּיוֹם טוֹב מָה שֶׁהוּא אוֹכֵל לְמַחֵר בְּשֶׁבֶת. 2 וְאִסּוּר זֶה - מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁴, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹא לְבַשֵּׁל מִיּוֹם טוֹב לְחָל; שֶׁקָּל וְחֹמֵר הוּא: לְשֶׁבֶת אֵינוֹ מִבְשֵׁל, כֹּל שֶׁפֶן לְחָל⁵. לְפִיכָּהּ, אִם עָשָׂה תַבְשִׁיל מִעָרֹב יוֹם טוֹב, שְׂיִהְיֶה סוֹמֵךְ עָלָיו וּמִבְשֵׁל וְאוֹפֶה בְּיוֹם טוֹב לְשֶׁבֶת - הֲרֵי זֶה מִתָּר. וְתַבְשִׁיל שֶׁסוֹמֵךְ עָלָיו, הוּא הַנִּקְרָא עָרוּבֵי תַבְשִׁילִין.

ד. תַבְשִׁילִין¹³ שֶׁאִמְרוּ לְעִנְנֵן עָרוּב זֶה - אֶפְלוּ עָלָי, אֶפְלוּ שְׁלוֹק¹⁴, אֶפְלוּ כְבוֹשׁ¹⁵ אוֹ מַעֲשָׂן¹⁶. אֶפְלוּ דְגָיִם קְטָנִים שֶׁהִדְרִיחַן בְּמִים חֲמִין, וְהִדְחָתָן הֵיא בְשׁוֹלֵן לְאֹכְלֶיהָ - הֲרֵי זֶה סוֹמֵךְ עָלֶיהֶן.

2) משנה, ביצה טו, ב. 3) חכמים סמכו את זה על הכתוב (שמות טז, כג): "ויאמר אליהם הוא אשר דבר ה' שבתון שבת קודש לה' מחר, את אשר תאפו אפו, ואת אשר תבשלו בשלו", "מכאן אמר רבי אליעזר, אין אופין (פת ביום-טוב שחל בערב שבת) אלא על האפוי (מיום חמישי), ואין מבשלין (תבשיל) אלא על המבושל (מיום חמישי), מכאן סמכו חכמים לעירובי תבשילין מן התורה", שזה נחשב כאילו התחיל הבישול והאפיה מערב יום-טוב לצורך השבת, וביום-טוב גומר אותה המלאכה שהתחיל בה בחול. 4) אבל מן התורה אין כאן איסור, שכלל הוא בידינו: "צרכי שבת נעשים ביום-טוב" (פסחים מ:). ועיין 'הגהות מיימוניות', וב"י או"ח סי' תקכו. 5) כרב אשי שהוא מן האמוראים האחרונים (ביצה טו:). ולשמואל ולרבא (שם) הוא משום כבוד השבת, "דאמר קרא (שמות כ, ח): "זכור את יום השבת לקדשו", זכרהו מאחר שבא להשכיחו" (שאפשר לשכוח להכין צרכי שבת מחמת יום אחר הוא היום-טוב שהוא טרוד בו), ותיקנו עירוב "כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליום-טוב (מתוך שעושה עירוב תבשילין יזכור את השבת, ולא יכלה את כל הסעודה ביום-טוב, אלא ישאיר מנה יפה לשבת)".

13) ביצה טז, ב. 14) מבושל יותר מדי. 15) שרוי במים יום שלם, או בחומוץ וציר עד כדי שיתננו על האש ויתחיל להתיתח. 16) 'ירושלמי' (נדרים פרק ו ה"א).

ה. וְצִרְיָהּ¹⁷ שְׂיִהְיֶה עָרוּב זֶה מִצּוּי עַד שְׂיִאֲפֶה כֹּל מָה שֶׁהוּא צִרְיָהּ לְאֲפוֹת, וּלְבַשֵּׁל כֹּל שֶׁהוּא צִרְיָהּ לְבַשֵּׁל, וְיָחֵם חֲמִין כֹּל שֶׁהוּא צִרְיָהּ. וְאִם נֶאֱכַל הָעָרוּב אוֹ אָבָד אוֹ נִשְׂרַף קִדְם שֶׁיִבְשֵׁל אוֹ יֵאֲפֶה - הֲרֵי זֶה אִסּוּר לְאֲפוֹת וּלְבַשֵּׁל אוֹ לְיָחֵם אֶלֶּא מָה שֶׁהוּא אוֹכֵל בְּיוֹם טוֹב בְּלֶבֶד. הַתְּחִיל¹⁸ בְּעֶסְתוֹ¹⁹ אוֹ בְּתַבְשִׁילוֹ²⁰, וְנֶאֱכַל הָעָרוּב אוֹ אָבָד - הֲרֵי זֶה גּוֹמֵר²¹.

17) משנה, ביצה טו, ב. 18) ביצה יז, ב. 19) שהתחיל ללוש. 20) לחתוך הירק וכדומה, אפילו לא שם אותם עדיין על האש, שמשום הפסד אוכלין הקילו חכמים באיסור שאינו אלא מדרבנן ('מאירי'). 21) לאפות ולבשל מה שהתחיל.

ו. הַמְנִיחִין²² עָרוּבֵי תַבְשִׁילִין כְּדֵי שֶׁיִסְמְךָ עָלֵיהֶם הוּא וְאַחֲרֵים - צִרְיָהּ לְזִכּוֹת לְהֵן כְּדִרְךָ שֶׁמְזַכֶּה בְּעָרוּבֵי שֶׁבֶת²³. וְכֹל שֶׁזּוֹכֶה בְּעָרוּבֵי שֶׁבֶת - זּוֹכֶה בְּעָרוּבֵי תַבְשִׁילִין, וְכֹל שֶׁאֵינוֹ זּוֹכֶה בְּאוֹתוֹ עָרוּב - אֵינוֹ זּוֹכֶה בְּזֶה.

9 ב. וְלִמָּה⁶ נִקְרָא שְׁמוֹ עָרוּב? שֶׁפֶשֶׂם שֶׁהָעָרוּב שְׁעוֹשֵׂי בְּחֻצוֹת וּמְבוֹאוֹת מְעָרֵב שֶׁבֶת - מִשּׁוּם הֶבֶר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲלֶה עַל דַּעְתָּם שֶׁמִּתָּר לְהוֹצִיא מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת בְּשֶׁבֶת; כֶּף זֶה הַתַּבְשִׁיל - מִשּׁוּם הֶבֶר וְזִכְרוֹן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִדְמוּ וַיַּחֲשׁבוּ שֶׁמִּתָּר לְאֲפוֹת בְּיוֹם טוֹב מָה שֶׁאֵינוֹ נֶאֱכָל בּוֹ בְּיוֹם. וּלְפִיכָּהּ נִקְרָא תַבְשִׁיל זֶה עָרוּבֵי תַבְשִׁילִין.

22) עירובין פ, א. 23) עיין למעלה בהל' עירובין פ"א ה"ב בפרטות.

ז. וְאֵינוֹ²⁴ צִרְיָהּ לְהוֹדִיעַ²⁵ לְאֵלוֹ שֶׁזּוֹכֶה לְהֵן מְעָרֵב יוֹם טוֹב, אֲבָל הֵן צִרְיִכִין לִידַע שֶׁכֶּבֶר זֶכֶה לְהֵן אַחַר וְעָרֵב לְהֵן, וְאַחַר כֶּף יִסְמְכוּ עָלָיו וַיִּבְשְׁלוּ וַיֵּאֲפוּ. אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא יִדְעוּ אֶלֶּא בְּיוֹם טוֹב - הֲרֵי אֵלוֹ מְתָרִין. וַיֵּשׁ²⁶ לוֹ לְאָדָם לְעָרֵב עַל כֹּל הָעִיר וְעַל כֹּל הַקְּרוֹב אֵלֶיהָ בְּתוֹךְ הַתּוֹחוּם, וּלְמַחֵר מְכָרִיז וְאוֹמֵר: כֹּל מִי שֶׁלֹּא הִנִּיחַ עָרוּבֵי תַבְשִׁילִין יִסְמְךָ עַל עָרוּבֵי.

6) והראב"ד מסביר, כי על-ידי העירוב, הוא מערב צרכי שבת ויום-טוב לעשותם יחד, ולא נחשב כאילו מכין מיום-טוב לשבת אלא עושה אותם יחד עם מה שהתחיל לבשל מערב יום-טוב, והוא גומר אותם ביום-טוב.

~ נקודות משיחות קודש ~
"יש לו לאדם לערב על כל העיר ... ולמחר מכריז ואומר... בו".
במצות עירוב תבשילין, מצינו דבר שאינו בשום מצוה

16 ג. עָרוּבֵי תַבְשִׁילִין - שְׁעוֹרוֹ אֵין פְּחוֹת מִכְּזִית, בֵּין לְאֶחָד⁸ בֵּין לְאֲלִפִּים⁹. וְאֵין עוֹשִׂין עָרוּב זֶה לֹא בְּפֶת לֹא בְּרִיפּוֹת¹⁰ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן, אֶלֶּא בְּתַבְשִׁיל¹¹ שֶׁהוּא פְּרַפְרֵת¹², כְּגוֹן בֶּשֶׂר וְדָגִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן. וְאֶפְלוּ עֲדָשִׁים שֶׁבְשׁוֹלֵי קִדְרָה. וְאֶפְלוּ שְׁמֹנִינִית שֶׁעַל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' י"ג כסלו - ספר זמנים - הלכות שביבת יום טוב קנג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וב'בירור הלכה' למסכת ביצה כא: ציון י'. (29 כגון שחל יום-טוב ביום הששי וביום השבת. או בארץ ישראל, שיום-טוב אינו אלא יום אחד בלבד, ביום ששי. אבל בימים-טובים של גלויות, וחל יום-טוב ביום חמישי וששי, ומניח את העירוב בערב יום-טוב שהוא יום רביעי - לא שייך לומר "שלמחר", שהרי אסור לבשל לשבת אלא ביום-טוב שני, ולא ביום-טוב ראשון (מגיד-משנה להלן הי"ב - לחם-משנה).

ט. מי³⁰ שלא הניח ערובי תבשילין ולא הניחו לו אחרים - כשם שאסור לו לבשל ולאפות, כף קמחו ומאכלו אסור. ואסור לאחר שהניח לעצמו לבשל ולאפות לזה שלא הניח, עד שיקנה לו; שנמצא זה מבשל ואופה שלו, שהרי קנהו. ואם רצה, יתן אחר כף לזה שלא הניח במתנה³¹.

(30 ביצה יז, א. 31) ואם לא קיבל לאכול מאחרים, אמר רב הונא (ביצה כא:): "מי שלא הניח עירוב תבשילין, אופין לו פת אחת ומבשלין לו קדירה אחת, ומדליקין לו את הנר. משום רבי יצחק אמרו, אף צולין לו דג קטן, כדי חייו שרו לו רבנן". אבל רבינו והרב האלפסי השמיטו מימרא זו, ולא הביאוה. וראה 'בירור הלכה' שם.

י. מי³² שלא הניח ערובי תבשילין, ובשל ואפה לאכל ביום, והותיר, או שזמן אורחים ולא באו - הרי זה אוכל המותר למחר. ואם³³ הערים - הרי זה אסור לאכלו. עבר ואפה ובשל לשבת - אין אסרין עליו. ולמה החמירו ואסרו על המערים ולא אסרו על המזיד? שאם תתיר למערים - נמצאו הפל מערימין, וישתקע שם ערובי תבשילין; אבל המזיד אינו מצוי, ואם עבר היום - לא יעבר פעם אחרת.

(32 משנה, ביצה טו, ב: "מבשל הוא ליום-טוב, ואם הותר - הותר לשבת". (33) ביצה יז, ב.

יא. שני ימים טובים³⁴ שחלו להיות בחמישי וערב שבת - עושה ערובי תבשילין מיום רביעי, שהוא ערב יום טוב. שכח³⁵ ולא הניח - מניחו בראשון ומתנה. פי' צד? מניח ערובי תבשילין ביום חמישי ואומר: אם היום יום טוב ולמחר חל³⁶ - למחר אבשל ואפה לשבת ואני צריך פלום; ואם היום חל ולמחר יום טוב - בערוב זה יתר לי לאפות ולבשל למחר מיום טוב לשבת³⁷.

(34) בכת"י נוסף: "של גלויות". שהרי הדין השני להניח ביום-טוב ראשון על תנאי, אפשר רק בשני ימים-טובים של גלויות, ולא בשני ימים-טובים של ראש השנה, כמבואר להלן הלכה יג. (35) ביצה יז, א. (36) בכת"י הגירסא: "חול אין בדברי כלום, ואם היום חול ולמחר יום-טוב, הריני מניח עירובי מעתה". (37) ולמחר אין צריך לומר כלום (שו"ע או"ח סי' תקכז).

יב. פיוצא³⁸ בו: היו לפניו שתי פלפלות³⁹ של טבל⁴⁰ ביום טוב⁴¹ ראשון - אומר: אם היום חל -

אחרת אף שאפשר להוציא בה אחרים ידי חובה ובכל זאת לא מצאנו שיש להכריז ולומר שמוציאים ידי חובה את כל הדרים בעיר הזו.

והביאור בזה: בהכנסת אורחים מתבטאת מצות "ואהבת לרעך כמוך" והגם שמצוותה כל השנה יש בה הדגשה מיוחדת בימים טובים, וכפי שכתב הרמב"ם (הלכות אבל ריש פי"ד) "וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האומללים, אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו, ואינו מאכיל לעניים ולמרי הנפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כרסו... ושמחה כזו קלון היא להם שנאמר... כו".

כשמזכירים לאדם שעליו לטרוח גם בהכנת תבשילי השבת כבר בערב יו"ט הרי שמתוסף על ידי זה גם בהכנת התבשילים של יו"ט מבעוד מועד, וממילא יהיה מספיק גם עבוד כל האורחים שיבואו לביתו ביו"ט ונמצא שביסודה של מצות עירוב תבשילין מודגש העניין של אהבת ישראל על ידי שמזכה "לכל ישראל הדרים בעיר הזאת ואח"כ מוסיף ומעלה בקודש כשמכניס האורחים ביו"ט עצמו.

על פי יין מלכות סימן מ"א

(24) ביצה טז, ב. (25) "זכין לאדם שלא בפניו". (26) ביצה טז, ב: "מכריז רבי יעקב בר אידי, מי שלא הניח עירוב תבשילין - יבוא ויסמוך על שלי. ועד כמה? אמר רב נהומי בר זכריה משמיה דאביי, עד תחום שבת. אבוח דשמואל מערב אכולה נהרדעא (על כל נהרדעא), ר' אמי ור' אסי מערבי אכולהו טבריה (על כל טבריה)".

ח. המניח ערובי תבשילין חייב לברך²⁷ ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על מצות ערוב. ואומר: בערוב זה יתר לי לאפות ולבשל²⁸ מיום טוב שלמחר²⁹ לשבת. ואם זכה בו לאחרים - יאמר: לי ולפלוני ולפלוני, או לאנשי העיר פלם, לאפות ולבשל מיום טוב לשבת.

(27) פסחים ז, ב: "כל המצוות מברך עליהן עובר (לפני) לעשייתן". ולשון הרמב"ם (הל' ברכות פי"א ה"ג): "וכן כל המצוות שהן מדברי סופרים (חכמים) בין מצוה שהיא חובה מדבריהם... בין מצוות שאינן חובה, כגון עירוב ונטילת ידים, מברך על הכל קודם לעשייתן אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעשות, והיכן צונו? בתורה שכתוב בה (דברים יז, יא): "אשר יאמרו לך תעשה", נמצא ענין הדברים והציען כך הוא, אשר קדשנו במצוותיו שצוה בהן לשמוע מאלו שצונו להדליק נר של חנוכה או לקרות את המגילה, וכן שאר כל המצוות שמדברי סופרים". (28) נוסח הגאונים: "ברין יהא שרא לנא, לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא (ולהדליק הנר) ולמעבד כל צרכנא" (או"ח סי' תקכז). אבל יש אומרים שאין צריך להזכיר "לאדלוקי שרגא" שלא הצריכו עירוב אלא לצרכי אכילה ולא להדלקת הנר (הרשב"א בעבודת הקודש, ועיין ב'מאירי' בשם 'תוספות',

חכמי הגמרא, בעת שחברה ארץ ישראל ולא נשאר שם בית-דין קבוע, אבל בימי חכמי משנה וכן בימי חכמי גמרא עד ימי אבוי ורבא - על קביעת ארץ ישראל היו סומכין". ואף שבגמרא מבוואר ב"עובדא דרבינא הוה יתיב קמיה דרב אשי", שהדין הזה נהג גם בימי רב אשי? - הרי כתב הרמב"ם בהקדמתו לספר 'משנה תורה' בסדר קבלת החכמים: "שמכלל החכמים שקיבלו מרבא, רב אשי ורבינא", אם כן היו גם הם בדורו של רבא שנהג עד אז סדר קביעת ארץ ישראל (מפרשי הרמב"ם). והראב"ד כאן כותב על חידושו של הרמב"ם בדין זה: "אף-על-פי שיש בדבריו כעין טעם, לא ראינו הגאונים הראשונים שחלקו בדבר זה, שהרי כל-שכן הוא, אם היום השני חול גמור הוא, בוודאי שיכול לעשות עירוב בשני ימים-טובים של גלויות". אבל דעת הרמב"ם היא שמכיון שאנחנו יודעים שהיום הראשון הוא יום-טוב ודאי, והשני נשאר בידינו בתור מנהג, אם כן יש כאן יום-טוב ודאי מצד המנהג, ואי-אפשר להתנות עליו מספק - אם חול הוא.

32 טז. פ"שם⁴⁹ שְׁמַצוּהָ לְכַבֵּד שֶׁבֶת וּלְעַנְגָהּ, כֶּן פֶּל יָמִים טוֹבִים⁵⁰; שְׁנַאָמַר: לְקֹדֶשׁ ה' מְכַבֵּד⁵¹, וְכָל יָמִים טוֹבִים נֶאֱמַר בָּהֶן: מְקַרְא קֹדֶשׁ. וּכְבָר בְּאַרְנוֹן⁵² הַכַּפּוּד⁵³ וְהַעֲנוּג⁵⁴ בְּהִלְכוֹת שֶׁבֶת. וְכֵן⁵⁵ רָאוּי לְאָדָם שֶׁלֹא יִסְעַד בְּעֶרְבֵי יָמִים טוֹבִים מִן הַמְּנַחָה⁵⁶ וּלְמַעְלָה, בְּעֶרְבֵי שֶׁבֶת, שֶׁדְּבָר זֶה בְּכָלל הַכַּפּוּד. וְכָל הַמְּבַזָּה אֶת הַמוֹעֲדוֹת⁵⁷, פְּאֵלוּ נִטְפָּל⁵⁸ לְעַבֹדֶת פּוֹכְכִים⁵⁹.

49 ביצה טו, ב. 50 מצוה לכבדם ולענגם. 51 ולפני זה, כתוב 'וקראת לשבת עונג', הרי כאן עונג וכבוד. והגאון האדר"ת העיר (בהגהותיו על הרמב"ם) על האחרונים שהסתפקו אם יש מצות עונג ביום-טוב כמו בשבת, ולא הביאו דברי רבינו אלה. ועיין למעלה פ"ב ה"ט. 52 בהל' שבת (פ"ל, ה"ב). 53 לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין, להתלבש בבגדים נאים ובכסות נקיה (שם). 54 לתקן תבשיל שמן ביותר, ומשקה מבוסס - הכל לפי ממונו, לאכול סעודות, לקבוע אותן על היין, לבצוע על שתי ככרות, אכילת בשר ושתיית יין (שם). 55 פסחים צט, ב. 56 מנחה קטנה, וחצי שעה לפני (ראה למעלה פ"ל מהל' שבת ה"ד במגיד-משנה וכסף-משנה), כדי שיאכל סעודת יום-טוב בערב לתיאבון. 57 פסחים קיח, א. שאינו מכבד ומענג הימים-טובים. ואי אפשר לפרש 'המועדות' חולו-של-מועד ובעושה מלאכה (כמו שפירש רשב"ם שם) - שהרי לדעת רבינו (להלן פ"ז ה"א) אין חול-המועד אסור במלאכה מן התורה, ואין סברא לומר שהוא כעובד עבודה-זרה. וכן כתבו ה'תוספות' בחגיגה יח. ד"ה חולו. 58 נתחבר. 59 שנאמר (שמות לד יז-יח): "אלהי מסכה לא תעשה לך, את חג המצות תשמור".

33 יז. שְׁבֻעַת יְמֵי הַפֶּסַח וּשְׁמוֹנַת יְמֵי הַחֵג עִם שְׁאָר יָמִים טוֹבִים⁶⁰ - כְּלָם אֲסוּרִים בְּהִסְפָּד⁶¹ וְתַעֲנִית⁶². וְחֵיב אָדָם לְהִיֹּת בָּהֶן שְׂמֵחַ⁶³ וְטוֹב לֵב, הוּא וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּבְנֵי וּבְנֵי⁶⁴ וְכָל הַנְּלוּיִם עֲלָיו, שְׁנַאָמַר: 36

1 תְּהִיָּה זֶה תְּרוּמָה עַל זֶה, וְאִם הַיּוֹם קֹדֶשׁ - אֵין בְּדַבְּרֵי כְּלָם. וְקוֹרָא עֲלֶיהָ שֵׁם⁴² וּמְנִיחָה⁴³. וּלְמַחֵר בְּשָׁנֵי חוֹזְרִין⁴⁴ וְאוֹמַר: אִם הַיּוֹם קֹדֶשׁ - אֵין בְּדַבְּרֵי כְּלָם, וְאִם הַיּוֹם חַל - תְּהִיָּה זֶה תְּרוּמָה עַל זֶה. וְקוֹרָא עֲלֶיהָ שֵׁם וּמְנִיחָה, כְּדֶרֶךְ שְׁקָרָא עֲלֶיהָ בְּרַאשׁוֹן. וּמְנִיחָה אֶת זֶה שְׁקָרָא עֲלֶיהָ שֵׁם תְּרוּמָה, וְאוֹכֵל אֶת הַשְּׁנִיָּה.

38 עירובין לט, ב. 39 סלים. 40 תבואה שלא הפרישו מנהג תרומות ומעשרות, ואסור לאכול ממנה, נקראת טבל, טב-לא, שאינה טובה לאכילה. 41 ואסור להפריש תרומות ומעשרות ביום-טוב (ראה הל' יום-טוב פ"ד הכ"א). 42 תרומה. 43 ואינו אוכל ממנה. 44 לאותה הכלכלה שאמר עליה אתמול (רש"י).

7 יג. בְּמָה⁴⁵ דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשָׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלוּיֹת; אֲבָל בְּשָׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אִם שָׁבַח וְלֹא הִנִּיחַ בַּיּוֹם רְבִיעִי - שׁוּב אֵינוֹ מְנִיחַ, אֲלֵא סוֹמֵךְ עַל אַחֲרִים, אִם עֲרַבּוּ עֲלָיו, אוּ מְקַנָּה קַמְחוֹ⁴⁶ לְמִי שְׁעָרַב, אוּ יְהִיָּה אֲסוּר לְאֵפוֹת וּלְבִשָּׁל לְשֶׁבֶת. וְכֵן אִם שָׁבַח וְלֹא הִפְרִישׁ תְּרוּמָה מִיּוֹם רְבִיעִי - שׁוּב אֵינוֹ מְפָרִישׁ עַד מוֹצָאֵי שֶׁבֶת⁴⁷.

45 ביצה ו, א: "רבינא הוה יתיב קמיה דרב אשי בשני ימים-טובים של ראש השנה. חזייה דהוה עציב. אמר ליה: "אמאי עציב מר?" אמר ליה: "דלא אותיבי עירוב תבשילין", אמר ליה: "ולותיב מר האדינא (עכשיו), מי לא אמר רבא: מניח אדם עירוב תבשילין מיום-טוב לחבירו ומתנה?" אמר ליה: "אימר דאמר רבא, בשני ימים-טובים של גלויות, בשני ימים-טובים של ראש השנה - מי אמר?" 46 בכת"י, תיבת "קמחו" איננה. 47 כבר כתב הרמב"ם (למעלה פ"א הכ"ד): "שני ימים-טובים של ראש השנה, קדושה אחת הן, וכיום אחד הן חשובים לכל אלו הדברים", אם כן אי-אפשר להתנות "אם היום יום-טוב ולמחר חול", כיון שהם נחשבים ליום אחד.

14 יד. כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלוּ שְׁאֲמַרְנוּ הֵיוּ בְּזִמְן שֶׁהָיוּ בֵּית דִּין שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשִׁין עַל פִּי הָרֹאִיָּה, וְהָיוּ בְּנֵי הַגְּלוּיֹת עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים כְּדִי לְהִסְתַּלַּק מִן הַסֶּפֶק, לְפִי שֶׁלֹא הָיוּ יוֹדְעִין יוֹם שֶׁקִּדְּשׁוּ בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; אֲבָל הַיּוֹם, שֶׁבְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל סוֹמְכִין עַל הַחֲשָׁבוֹן וּמְקַדְּשִׁין עֲלָיו - אֵין יוֹם טוֹב שְׁנֵי לְהִסְתַּלַּק מִן הַסֶּפֶק, אֲלֵא מְנַהֵג בְּלִבָּד.

21 טו. וּלְפִיקָךְ אֲנִי אוֹמֵר, שְׂאִין מְעָרַב אָדָם וּמְתַנֵּה בְּזִמְן הַזֶּה, לֹא עֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין וְלֹא עֲרוּבֵי תְּצִרוֹת וְלֹא שְׂתוּפֵי מְבוֹאוֹת, וְאֵינוֹ מְעַשֵּׂר הַטָּבֵל עַל תְּנָאי; אֲלֵא הַכֹּל מְעָרַב יוֹם טוֹב בְּלִבָּד⁴⁸.

48 ואף שמקור הדין הזה, להתנות תנאי על שני ימים-טובים של גלויות, הוא מדברי רבא, שהיה מהאמוראים האחרונים - הרי כתב רבינו בהל' קידוש החודש פ"ה הי"א: "ומאימתי התחילו כל ישראל לחשב בחשבון זה, מסוף

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' י"ג כסלו - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב קנה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

29 מי שיוסיף בזה - ירבה במצות שמחה; 30 שהשכרות והשחוק הרבה וקלות הראש אינה שמחה, אלא הוללות וסכלות, ולא נצטוינו על ההוללות והסכלות, אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הפל; שנאמר: תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל. 34 הא למדת, שהעבודה בשמחה. ואי אפשר לעבד את השם לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שכרות.⁷¹

(71 ברכות לא, א.)

38 כא. תיבין⁷² בית דין להעמיד שוטרים ברגלים, שיהיו מסבבין ומחפשין פגנות ובפרדסים ועל הנקרות, כדי שלא יתקבצו לאכל ולשתות שם אנשים ונשים ויבואו לידי עברה. וכן יזהירו בדבר זה לכל העם, כדי שלא יתערבו אנשים ונשים בבתיהם לשמחה, ולא ימשכו בנין, שמה יבואו לידי עברה.⁷³

(72 מקור הדברים בתוספתא (סוכה פ"ד ה"א): "בראשונה כשהיה שמחת בית השואבה, אנשים רואים מבפנים ונשים רואות כבחוץ, וכשראו בית-דין שהם באים לידי קלות ראש, עשו שלש גזוזטראות בעזרה, כנגד שלש רוחות, ששם נשים יושבות ורואות בשמחת בית השואבה, ולא היו מעורבין". (73 קידושין פא, א: "אמר אבין: סקבא דשתא - ריגלא" (ריעוע של ימות השנה ליחוד ולעבירה - ימות הרגל, שיש קבוצות אנשים ונשים לשמוע דרשה, ונושאים ונותנים זה עם זה, רש"י).

45 כב. ימים שביין ראשון ושביעי של פסח וראשון ושמיני של חג הסוכות, והן בגולה ארבעה בתוך הפסח וחמשה בתוך החג - הם הנקראין חלו של מועד, ונקראין מועד. ואף-על-פי שהם חביבין בשמחה ואסורין בהספד ותענית, מתר לספד בהן תלמיד חכם בפניו⁷⁴; אבל לאחר שיקבר - אסור לספדו בהן. ואין צריך לומר בראשי חודשים, בחנכה ובפורים, שסופדין בהן תלמידי חכמים בפניו, אף-על-פי שמיים אלו אסורין בהספד ותענית; אבל לאחר הקבורה - אסור לספד בהן.

(74 מועד קטן כז, ב: "אמר רב פפא: "אין מועד בפני תלמיד חכם".

55 כג. אין⁷⁵ מניחין מטת המת ברחוב במועד, שלא להרגיל את ההספד, אלא מביתו לקברו⁷⁶. ואין⁷⁷ מתאבלין⁷⁸ במועד. וכן אין קורעין ולא מברין⁷⁹ ולא חולצין הפת⁸⁰ במועד על המת, אלא קורבין שהן חביבין להתאבל עליהם⁸¹. ואם יהיה חכם⁸² או אדם פשוט⁸³, או שהיה עומד עליו בשעת נטילת נשמה - הרי זה קורע עליו במועד אף-על-פי

1 ושמחת פתגף וגומר. אף-על-פי שהשמחה האמורה 2 כאן היא קרבן שלמים, כמו שאנו מבארין בהלכות 3 חגיגה, יש בכלל אותה שמחה לשמח הוא ובניו 4 ובני ביתו, כל אחד כראוי לו.

(60 חג השבועות וראש השנה. 61 משנה, מועד קטן כז, א. 62 פסחים סח, ב. 63 פסחים קט, א. 64 בכת"י, הגירסא: "ובני ביתו".

5 יח. ביצר⁶⁵ הקטנים - נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות, והנשים - קונה להן בגדים ותכשיטים נאים כפי ממונו, והאנשים - אוכלין בשר ושותין יין; שאין שמחה אלא בבשר, ואין שמחה אלא בנין. וכשהוא אוכל ושותה - חיב להאכיל לגר ליתום ולא למנה⁶⁶ עם שאר העניים האמללים. אבל מי שנועל דלתות חצרו, ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו, ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי גפוש - אין זו שמחת מצוה, אלא שמחת פרסו; ועל אלו נאמר: זכחיהם כלחם אננים להם, כל אכליו ישמאו, פי לחמם לנפשם. ושמחה פזו קלון היא להם, שנאמר: 17 וזריתי פרוש על פניכם, פרוש חגיכם.

(65 פסחים קט, א: "תנו רבנן, חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו ברגל, שנאמר: "ושמחת בחגך", במה משמחם? ביין. רבי יהודה אומר: "אנשים בראוי להם, ונשים בראוי להן", אנשים - ביין, ונשים - כבבל בבגדי צבעונין, בארץ ישראל בבגדי פשתן מגוהצים". (66 שנאמר (דברים טז, יד): "ושמחת בחגך, אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך".

18 יט. אף-על-פי⁶⁷ שאכילה ושתיה במועדות בכלל מצות עשה, לא יהיה אוכל ושותה כל היום כל⁶⁸, אלא פה היא הדת⁶⁹: בבקר⁷⁰ משכימין כל העם לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ומתפללין וקורין בתורה בענין היום, וחוזרין לבתיהם ואוכלין, והולכין לבתי מדרשות, קורין ושונין עד חצי היום, ואחר חצות היום מתפללין תפלת המנחה, וחוזרין לבתיהם לאכל ולשתות שאר היום עד הלילה.

(67 ביצה טו, ב. 68 "כתוב אחד אומר (דברים טז, ח): "עצרת לה' אלקיך", וכתוב אחד אומר (במדבר כט, לה): "עצרת תהיה לכם", הא כיצד? רבי יהושע אומר: "חלקהו, חציו לה' וחציו לכם", חציו אוכל ושותה, וחציו יושב ושונה. (69 הדין. 70 במגילה כג, א אמרו: "ביום-טוב מאחרין לבוא" (לביית הכנסת). ועיין ב'פרישה' ל'טור' א"ח סי' תקכט סק"ה, וב'בירור הלכה' למסכת ביצה טו: ציון ה.

27 כ. פשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל - לא 28 ימשך בנין ובשחוק וקלות ראש, ויאמר, שכל

א' הובאו כמה מקורות. מן הכתוב שחולו של מועד אסור בעשיית מלאכה (שמות פרק כ"ג פסוק י"ד): "את חג המצות תשמור שבעת ימים", "לימד על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה". ועוד (ויקרא פרק כ"ג פסוק ד'): "אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אותם במועדים", אמר רבי עקיבא: "במה הכתוב מדבר, אם ביום הראשון הרי כבר נאמר: "שבתון", ואם בשביעי הרי כבר נאמר: "שבתון", הא אין הכתוב מדבר אלא בחולו של מועד, ללמדך שאסור בעשיית מלאכה". ועיין בספרי (פרשת ראה פרק ט"ז): "רבי שמעון אומר, פסח וחג (הסוכות) שאינם עונת מלאכה, אמרה תורה עשה זה שבעה וזה שמונה ימים, עצרת (שבועות) שהיא עונת מלאכה (קצירה), אינה אלא יום אחד, מלמד שהתורה חסה על ממונם של ישראל". הרי שחול המועד אסור בעשיית מלאכה. (8) מלקין אותו על שמרד נגד דברי חכמים. (9) במסכת חגיגה שם: "כתוב (דברים פרק ט"ז פסוק ח'): "ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלקיך לא תעשה מלאכה", מה שביעי עצור (ממלאכה) אף ששת ימים עצורין, אי מה שביעי עצור בכל מלאכה, אף ששת ימים עצורים בכל מלאכה? תלמוד לומר: "וביום השביעי עצרת", השביעי עצור בכל מלאכה ואין ששת ימים עצורין בכל מלאכה, הא לא מסרן הכתוב אלא לחכמים, לומר לך איזה יום אסור ואיזה יום מותר, איזו מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת". ויש מן הראשונים שסוברים שאיסור מלאכה בחול המועד הוא מן התורה. ראה בבבאור הלכה סימן תק"ל. (10) וחמשה סוגי מלאכה מותרים בחול המועד. א. דבר האבד (אם לא יעשנו במועד יפסד הדבר). ב. צרכי מועד לאוכל נפש. ג. פועל שאין לו מה יאכל. ד. צרכי רבים. ה. מעשה הדיוט (שאינו מעשה אומן - משנה ברורה סימן תק"ל). (11) ירושלמי (מסכת מועד קטן פרק ב' הלכה ג'): "אמר רבי אבא בר ממל: "אילו היה מי שימנה אתי התרתי שיהיו עושין מלאכה בחול המועד, כלום אסור לעשות מלאכה אלא שיהיו אוכלין ושותין ושמיחין ויגיעין בתורה? ועכשיו אוכלין ושותין ופוחזין".

ב. ואלו הן: פל מלאכה, שאם לא יעשה אותה במועד יהיה שם הפסד הרבה - עושין אותה, ובלבד שלא יהיה בה טרח הרבה. פיצד? משקין¹² בית השלחין¹³ במועד, אבל לא בית המשקה¹⁴; שאם לא ישקה בית השלחין, והיא הארץ הצמאה - יפסדו בו האילנות שבה. וקשהוא משקה אותה - לא ידלה וישקה מן הפרכה¹⁵ או ממי הגשמים, מפני שהוא טרח גדול; אבל משקה הוא מן המעין¹⁶, בין שהיה בין שניצא לכתחלה¹⁷ - ממשיכו ומשקה בו. וכן כל פיוצא בזה.

(12) משנה במסכת מועד קטן דף ב' עמוד א'. (13) אדמה שצמאה למים, ויש בה תעלות להשקאה. (14) שדה צמחים המסתפקת ממי גשמים. (15) מים מכונסין בבור עמוק, ויש טירחא גדולה לדלות ולשאוב משם המים. (16) ממשיך את המים לשם. (17) עכשיו מחדש.

ג. הופך¹⁸ אדם את זיתיו¹⁹ במועד, וטוחן אותן ודורף²⁰

1 שְׁאִינוּ קְרוּבוֹ. וְאִין קוֹרְעִין בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי פָּלֵל, וְאֶפְלוּ קְרוּבֵי שָׁל מֵת.

(75) (משנה, מועד קטן כז, א. 76) כלומר כשהקבר מוכן (שו"ע אור"ח סי' תקמז). (77) משנה, מועד קטן כז, ב. (78) לא חלה עליו אבילות, דמצוות-עשה של שמחת הרגל שהיא מצוה של רבים, דוחה אבילות שהיא של יחיד (מועד קטן יד:). (79) סעודה ראשונה שעושין לאבל אחרי הקבורה. (80) ועכשיו לא נהגו לחלוץ הכתף לאבילות אפילו בחול (שו"ע י"ד סי' שמ). (81) הם שבעה קרובים. אביו, אמו, בנו, בתו, אחיו, אחותו, ואשתו. (82) מועד קטן כה, א. (83) הגון (שם).

3 כד. נְשִׁים⁸⁴ בְּמוֹעֵד: בְּפִנֵי הַמֵּת - מְעַנּוֹת, אֲבָל לֹא מְטַפְחוֹת וְלֹא מְקוֹנְנוֹת; נִקְבְּרַת הַמֵּת - אֵינֶן מְעַנּוֹת. בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים וְחִנּוּכָה וּפְרוּרִים: בְּפִנֵי הַמֵּת - מְעַנּוֹת וּמְטַפְחוֹת, אֲבָל לֹא מְקוֹנְנוֹת. אִי זֶהוּ עֲנוּי? שֶׁפָּלַן עוֹנוֹת פְּאֵחַת. קִינָה? אַחַת אוֹמְרַת וְכָלֵן עוֹנוֹת. וְאֶסוּר⁸⁵ לְאָדָם שְׁעִיזוֹר⁸⁶ עַל מֵתוֹ קָדֵם לְרַגְלֵי שְׁלֹשִׁים יוֹם, פְּדֵי שְׁלֹא יָבוֹא הַרְגֵל וְהוּא נִנְעָצָב, וְלָבוֹ דוּאָג וְכוּאָב מְזַכְרוֹן הַצַּעַר; אֲלֵא יִסְרֵי הַדְּאָגָה מְלָבוֹ, וְיִכְנֶן דְּעֵתוֹ לְשִׁמְחָה⁸⁷.

(84) משנה, שם כה, ב. (85) משנה, שם ח, א. (86) הספד. (87) לקיים מצות התורה: "ושמחת בחגך".

יום רביעי י"ד כסלו ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) נתבארו בו דיני חולו של מועד ולא נשלמו.

א. חל²¹ של מועד, אף-על-פי שלא נאמר בו ש'שבתו'³ - הואיל ו'נקרא' 'מקרא קדש'⁵ והרי הוא זמן חגיגה במקדש⁶, אסור בעשיית מלאכה⁷, פדי שלא יהיה פשאר ימי החל, שאין בהן קדשה פלל. והעושה בו מלאכה האסורה - מפין אותו מפת מרדות⁸, מפני שאסורו מדברי סופרים⁹. ולא פל מלאכת עבודה אסורה בו פיום טוב¹⁰, שסוף הענין בדברים שגאסרו בו - פדי שלא יהיה פיום חל¹¹ לכל דבר, לפיכך יש מלאכות אסורות בו ויש מלאכות מתרות בו.

(2) הם ימי החג שבין היום הראשון (והשני בגלויות) והיום השביעי בפסח, ובשין היום הראשון (והשני בגלויות) והיום השמיני בסוכות. (3) המורה לשבות ממלאכה. (4) בכ"י הגירסא: "יום טוב הוא הואיל ונקרא". (5) מסכת חגיגה (יח). שמשמעו קדשהו בעשיית מלאכה (רש"י), לנהוג בו קדושה שלא לעשות מלאכה. (6) קרבן חגיגה של יום טוב. (7) בירושלמי (מסכת פסחים פרק ד' הלכה א') מבואר כי יום שאדם מקריב קרבן בבית המקדש הוא אסור בעשיית מלאכה, ומוכיח את זה מתוך הכתוב: "אינו בדין שיהא קרבנך קרב ואתה עסוק במלאכה". ובחגיגה דף י"ח עמוד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ד כסלו - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 במועד³²: אם היה הדייט ואינו מהיר באותה
17 מלאכה³³ - הרי זה עושה אותה פדרכו; ואם היה
18 אמן מהיר - הרי זה עושה אותה מעשה הדייט.
19 פיצד? בתפירה - מכליב³⁴, ובכנן³⁵ - מניח אבנים
20 ואינו טח בטיט עליהן, ויש³⁶ סדקי הקרקע³⁷
21 ומעגילה ביד וברגל³⁸, פעין שמעגילים במחלצים³⁹.
22 וכן כל פיוצא בזה.

31 (משנה במסכת מועד קטן דף ח' עמוד ב'). (32 לצורך המועד. 33) מי שאינו מהיר במלאכה סימן שאינו אומן (הגר"א). (34) מרחיק התפירות זו מזו, כמו שיני הכלב. (35) (משנה במסכת מועד קטן דף י"א עמוד א'). (36) מחליק וסותם. (37) של הגג. (38) שיעשה ברגל החלקת הטיח, כדרך שרגילים לעשות בכלי, אבל לא יעשנו בכלי (מהריט"ן). (39) כלי שמחליקים בו הטיט בגגות.

23 ו. מ⁴⁰ שהיתה לו תבואה מחברת לקרקע, ואין לו
24 מה שיאכל במועד אלא ממנה - אף-על-פי שאין
25 פאן הפסד⁴¹, אין מצריכין אותו לקנות מה שיאכל
26 מן השוק עד שיקצור אחר המועד, אלא קוצר
27 ומעמר ודש זורה ובזר וטוחן מה שהוא צריך,
28 ובלבד שלא ידוש בפרות; שכל דבר שאין בו
29 הפסד⁴² - צריך לשנות. וכן כל פיוצא בזה.

40 (מסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב'). (41) (מסכת מועד קטן שם): "רב חצדו ליה חצדא (= קצרו לו קציר) בחולא דמועדא - דחייט - דלא הוה פסיד (שדה חיטה שאינה נפסדת אם לא יקצרה עכשיו) ואין לו מה יאכל הוה (לא היה לו מה לאכול)". (42) שעל ידי השינוי אינו מביא הפסד אבל אם מביא הפסד אינו צריך שינוי שהרי כל דבר האבד אינו צריך שינוי (כמו שכתב למעלה הלכה ג') וכל שכן אם גורם הפסד במעשיו, ועיין כסף משנה.

30 ז. כפשים⁴³ שיכול לאכל מהן במועד - כובשן,
31 ושאין ראויין אלא לאחר המועד - אסור לכבשן.
32 וצד אדם דגים כל שיכול לצוד⁴⁴, ומולח⁴⁵ הכל
33 במועד; שהרי אפשר שיאכל מהן במועד, אם יסחט
34 אותן בידו פעמים רבות עד שיתרפכו.

43 (משנה במסכת מועד קטן דף י"א עמוד א') והם פירות, ירקות ודגים, שדרך לכבשם במים ובחומץ. (44) ואפילו אם הוא צד יותר מכדי הצורך במועד, מותר, מכיון שאין כל דג שוה בטעמו אחד להשני, ועל כל צידה יש לומר אולי ימצא משובחים יותר לכבוד המועד (מגן אברהם או"ח תקל"ג). (45) (מסכת מועד קטן דף י"א עמוד א') לפי הלשון השנית שם.

35 ח. מטילין⁴⁶ שכר במועד לצרף המועד; וישלא
36 לצרף המועד - אסור. אהד שכר תמרים ואהד שכר
37 שעורים⁴⁷. אף-על-פי שיש לו ישן, מערים⁴⁸ ושותה
38 מן ההדש, שאין הערמה זו נפרת לרואה. וכן כל
39 פיוצא בזה.

1 אותן, ומלא החביות ונה²⁰ אותן, כדרך שהוא עושה
2 בחל. כל שיש בו הפסד אם לא נעשה - עושהו
3 כדרכו, ואינו צריך שנוי. וכן²¹ מכניס אדם פרותיו
4 מפני הגנבים, ובלבד²² שיכניסם בצנעה²³; ושולה²⁴
5 שפתנו מן המשרה בשביל שלא תאבד. וכן פרם
6 שהגיע זמנו להבצר במועד - בוצרין אותו²⁵.

18 (משנה במסכת מועד קטן דף י"א עמוד ב'). שכשנתנים הזיתים כמעטן לאחר לקיטה וצוברן שם, מניחם כדי שיתחממו ויתבשלו מאליהן, ונותנן בבית הבר, והופכן וטוחנן. ואם לא עשה כן עכשיו נפסדים. (19) במשנה (שם) כתוב: "אם היו זיתיו הפוכים", אבל להפוך אותם לא הותר (השגות הראב"ד). אבל בברייתא שם לענין אבלות מפורש "זיתיו להפוך" (כן הנוסחא ברמב"ם פרק ה' מהלכות אבל הלכה י' ובעוד כמה מקורות, ראה מגיד משנה ומגדל עוז ושיטת רבינו ירדיה תלמיד רבינו יחיאל מפריש על מועד קטן וחיודשי הר"ן שם) והוא הדין לחול המועד (מגיד משנה). (20) וסותם. והוא במשנה במסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב'. (21) משנה במסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב'. (22) ואם הוא דבר שאי אפשר לעשותו אלא בפרהסיא, הכל מותר בדבר האבד (רמ"א סימן תקל"ח). (23) החמירו כאן לעשות בצנעא מפני שאין ההפסד ברור, שאין זה ודאי שיבואו גנבים (מגיד משנה בשם רמב"ן). (24) מעלה ומוציא. (25) שבדבר האבד מותר לעשות אפילו במחבר לקרקע (מגיד משנה).

7 ד. ואסור²⁶ לאדם שיתבונן ויאחר מלאכות אלו
8 וכיוצא בהן ויניחם²⁷ כדי לעשותן במועד מפני
9 שהוא פנוי. וכל המבונן מלאכתו והניחה למועד,
10 ועשה במועד - בית דין מאבדין²⁸ אותה ומפקירין
11 אותה לכל. ואם²⁹ פנן מלאכתו ומת - אין קונסין
12 בנו אחריו, ואין מאבדין אותה ממנו³⁰; ואין מונעין
13 הבן מלעשות אותה מלאכה במועד כדי שלא
14 תאבד.

26 (משנה במסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב'). (27) שאפשר לו לעשות את המלאכה בשאר ימות השנה, לפני המועד או לאחריו, והוא מצמצם אותה למועד. (28) "וכולן אם כווננו מלאכתן במועד יאבדו" (שם). וסובר הרמ"ן שהפירוש הוא שמונעין אותו מלעשות המלאכה ומניחין את הדבר להיפסד. וקריאת מלה זו היא: יאבדו, אבל רבינו סובר כי "יאבדו" פירושו שהבית דין מאבדין אותו ומפקירין את הדבר, וקריאת מילה זו יאבדו. וראיה לדברי רבינו מהגמרא (שם): "רבי ינאי הוה ליה ההוא פרדיסא דמטי זימניה (לקטוף הפירות) בחולא דמועדא, קטפיה. לשנה (אחרת) שהיה כולי עלמא לפרדיסייהו לחולא דמועדא, אפקריה רבי ינאי לפרדיסא ההוא שתא", הרי שבית דין מפקירין למי שמכוון מלאכתו במועד (תוספות יום טוב). (29) (מסכת מועד קטן דף י"ג עמוד א'). (30) בכ"י הגירסא: "ואין מאבדין את ממונו".

15 ה. מ³¹ שצריך לתפר לו בנד או לבנות לו מקום

את הכלאים מהשדות. התיירו זה בחול המועד משום שאז בטלים הפועלים ממלאכה, והם נשכרים בזול, וממעות תרומת הלשכה של ההקדש שילמו להם (גמרא) וכל מה שאפשר לחסוך כסף להקדש עושים (רש"י). (58) מקור הלכה זו בירושלמי מסכת מועד קטן פרק א' הלכה ב'. (59) "שכל שבית דין נזקק לעשותו, צורך רבים הוא" (מאירי מסכת מועד קטן דף ב' עמוד א' ד"ה ועושים כל צרכי רבים) ובכלל זה ערכין חרמין והקדשות שצריכין בי"ד (פרק ח' מהלכות ערכין הלכה ב') וכן השקאת סוטה (פרק ג' מהלכות סוטה הלכה א') ועריפת עגלה (פרק ט' מהלכות רוצח הלכה א') וריציעת עבד (פרק ג' מהלכות עבדים הלכה ט'). ואילו פדיון שבויים הוא צורך רבים ממש וטהרת המצורע אף היא לצורך רבים למעט טומאה מישראל, ושריפת פרה לטהר את ישראל. ועיין ריטב"א בתחלת מסכת מועד קטן].

22 יב. וְדָנִים⁶⁰ דִּינֵי מְמוֹנוֹת⁶¹ דִּינֵי מְפוֹת דִּינֵי נַפְשׁוֹת
23 בַּמוֹעֵד. וְמִי שֶׁלֹּא קָבַל עָלָיו הַדִּין - מְשַׁמְתִּין אוֹתוֹ
24 בַּמוֹעֵד. וְכִשֶׁם שֶׁדִּינֵי בַּמוֹעֵד, כֵּן כּוֹתְבִין מַעֲשֵׂה בֵּית
25 דִּין וְכָל הַדּוּמָה לוֹ⁶². בִּינֵי? כּוֹתְבִין הַדִּינֵין אַגְרוֹת
26 שׁוֹם שֶׁשָּׂמוּ לְבַעַל חוֹב, וְאַגְרוֹת שֶׁמְכָרוּ בְּהֵן לְמוֹזֵן
27 הָאִשָּׁה וְהַבְּנוֹת, וְשִׁטְרֵי חֲלִיצָה וּמְאוּנִין, וְכָל הַדּוּמָה
28 לְהֵן מְדַבְּרִים שֶׁצָּרִיכִים הַדִּינֵין לְכַתְּבָם כְּדֵי שִׁיזְכָּרוּם,
29 כְּגוֹן טַעֲנוֹת בְּעֵלֵי דִינֵין אוֹ דְּבָרִים שֶׁקָּבְלוּ עֲלֵיהֶן,
30 כְּגוֹן: אִישׁ פְּלוֹנִי נֶאֱמַן עָלַי, אִישׁ פְּלוֹנִי יָדוֹן לִי. מִי
31 שֶׁצָּרִיף לְלוֹת בַּמוֹעֵד, וְלֹא הֶאֱמִינוּ הַמַּלְוֶה בְּעַל-פֶּה
32 - הָרִי זֶה כּוֹתֵב שִׁטְר חוֹב. וְכֵן כּוֹתְבִין גְּטִין וְקְדוּשֵׁי
33 נְשִׁים וְשׁוֹבְרִין וּמְתָנוֹת; שֶׁכָּל אֵלּוּ פְּצָרְכֵי רַבִּים הֵינָן⁶³.

(60) מסכת מועד קטן דף י"ד עמוד ב'). ואף כאן הטעם הוא מפני שכל אלה מעשי בית דין וכצורך רבים הם (עיין מגיד משנה). (61) אם שני הצדדים רוצים להתדיין במועד, אבל לולא כן אין הבית דין קובע זמן לא בימי ניסן ולא בימי תשרי "מפני שהעם טרודים במועדות" (רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כ"ה הלכה ט'). (62) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ח עמוד ב'). (63) ויש אומרים שההיתר בכל אלה הוא מפני שהם כדבר האבוד (ראב"ד ועוד).

34 יג. וְאֶסוּר⁶⁴ לְכַתֵּב בַּמוֹעֵד אֶפְלוֹ סְפָרִים תְּפִלִּין
35 וּמְזוֹזוֹת. וְאֵין מְגִייהֵין⁶⁵ אֶפְלוֹ אוֹת אַחַת בְּסֵפֶר
36 הַעֲזָרָה⁶⁶. מִפְּנֵי שֶׁזֶוּ מְלֹאכָה שְׂאִינָה לְצַרְף הַמוֹעֵד⁶⁷.
37 אֲבָל כּוֹתֵב אֲדָם תְּפִלִּין וּמְזוֹזָה לְעֶצְמוֹ⁶⁸, וְטוֹנָה
38 תְּכֵלֶת לְבָגְדוֹ. וְאֵם אֵין לוֹ מִזֶּה יֵאָכֵל - כּוֹתֵב וּמוֹכֵר
39 לְאַחֵרִים כְּדֵי פְּרוֹסָתוֹ.

(64) (משנה שם). (65) לתקן טעות שבספר. (66) שממנו מגייהם ספר תורה של המלך (למעלה פרק ז') מהלכות ספר תורה הלכה ב' ולהלן פרק ג' מהלכות מלכים הלכה א'). (67) מכיון שיש לציבור ספר תורה אחר לקרוא בו יום טוב. אבל אם אין להם ספר אחר, מותר לכתוב ולהגיה, כדי שיהיה לציבור במה לקרוא (כסף משנה). (68) שצריך להם לתפילין לאחר המועד מיד.

(46) (מסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב'). (47) שיש שם טירחא מרובה. (48) לומר שהחדש טוב לו יותר. ואף שבגמרא שם חלקו חכמים על רבי יוסי בר יהודה ואמרו: "אין מערימין בכך" (הראב"ד בהשגות) ? - הרמב"ם פסק כסתמא דגמרא במסכת שבת דף קל"ט עמוד ב' שכיון שאין הערמה זאת ניכרת, מותר (מגן אברהם שם סימן תקל"ג).

1 ט. פְּלִי⁴⁹ מְלֹאכּוֹת שֶׁהֵן לְצַרְף הַמוֹעֵד, כְּשֶׁעוֹשִׂין
2 אוֹתָן אֲמִינֵיהֶן⁵⁰ - עוֹשִׂין בְּצַנְעָה. בִּינֵי? הַצִּיָּדִים
3 וְהַטּוֹחֵנִין וְהַבוֹצְרִין לְמִכּוּר בְּשׁוּק - הָרִי אֵלּוּ עוֹשִׂין
4 בְּצַנְעָה לְצַרְף הַמוֹעֵד. וְאֵם עָשָׂה לְצַרְף הַמוֹעֵד
5 וְהוֹתִיר - הָרִי זֶה מְתָר.

(49) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'). (50) האומנים רגילים לעשות הרבה ביחד, ולכן עליהם לעשות מלאכתם בצנעא, כי הרואה לא יכיר שעושה לצורך המועד, אבל ההדיוט כשהוא עושה לצורך המועד אינו עושה בשיעור מרובה, לכן מותר לו לעשות אף בפרהסיא (פוסקים).

6 י. עוֹשִׂין כָּל צָרְכֵי הַרְבִּים בַּמוֹעֵד⁵¹. בִּינֵי? מְתַקְנִים
7 קְלָקוּלֵי הַמַּיִם שֶׁבְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, וּמְתַקְנִין אֶת
8 הַדְּרָכִים וְאֶת הַרְחוֹבוֹת. וְחוֹפְרִים לְרַבִּים בּוֹרוֹת
9 שִׁיחִין וּמְעָרוֹת, וְכוּרִין⁵² לְהֵן נְהוֹרוֹת כְּדֵי שִׁישְׁתּוּ
10 מִימֵיהֶן. וְכוֹנְסִים מַיִם לְבוֹרוֹת וּמְעָרוֹת שֶׁל רַבִּים,
11 וּמְתַקְנִין אֶת סְדְקֵיהֶן⁵³. וּמְסִירִין אֶת הַקּוֹצִין מִן
12 הַדְּרָכִים, וּמוֹדְדִין אֶת הַמְּקַנּוֹת⁵⁴, וְכָל מְקַנָּה
13 שֶׁנִּמְצָא חֶסֶר - מְרַגְלִילִין⁵⁵ לוֹ מַיִם וּמְשַׁלְּמִין לוֹ
14 שְׁעוּרוֹ.

(51) (משנה במסכת מועד קטן דף ב' עמוד א'). משום שצרכי רבים אינם נגמרים אלא בשעה שהם בטלים כולם ממלאכה ואם לא יעשו עכשיו יבטל הדבר "קדירא דבי שותפי לא חמימא ולא קדירא" (קדירה של שותפים אינה לא חמה ולא קרה - הרא"ש). ולפי זה יש אומרים שאם יש מנהיג אחד שהרשות בידו לעשות לבדו, אסור לו לכוון מלאכתו במועד, אלא יעשו המלאכה בשאר ימות השנה (מגן אברהם סימן תקמ"ד). (52) חופרין. (53) "ומנין שאם לא יצאו ועשו כל אלה (להסיר הקוצין והמכשולות) שכל דמים ששפכו שם מעלה עליהם הכתוב כאלו הם שפכום, תלמוד לומר (דברים פרק י"ט פסוק י'): והיה עליך דמים" (מסכת מועד קטן דף ה' עמוד ב'). (54) לראות אם יש בהם שיעור טהרה = ארבעים סאה. (55) ממשכיין.

15 יא. וְיוֹצְאִין⁵⁶ שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין לְהַפְקִיר אֶת
16 הַבְּלָאִים⁵⁷. וּפּוֹדִין⁵⁸ אֶת הַשְּׁבוּיִים וְאֶת הַעֲרִכִין וְאֶת
17 הַחֲרָמִים וְאֶת הַהֲקֵדְשׁוֹת, וּמְשַׁקֵּין אֶת הַסּוּטוֹת,
18 וְשׁוֹרְפִין אֶת הַפָּרָה, וְעוֹרְפִין אֶת הַעֲגָלָה, וְרוֹצְעִין
19 עֶבֶד עֲבָרִי, וּמְטַהְרִין אֶת הַמְּצָרַע, וּמְצִינִין עַל
20 הַקְּבֻרוֹת שֶׁמָּחוּ גְּשָׁמִים אֶת צִיּוֹנָן, כְּדֵי שִׁיפְרְשׁוּ מֵהֵן
21 הַכְּהֲנָנִים; שֶׁכָּל אֵלּוּ צָרְכֵי רַבִּים הֵינָן⁵⁹.

(56) (משנה במסכת מועד קטן דף ב' עמוד א'). (57) לעקור

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ד כסלו - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקפידא הוא ביום טוב הראשון וכן כתב בפירוש המשנה והיינו משום שהוא מן התורה לכבד ולענג אותו כמבואר בפרק הקודם (מעשה רוקח).

יח. פיצד? 87 אָבֵל שְׁחַל שְׁבִיעֵי שְׁלוֹ לְהִיּוֹת בְּיוֹם טוֹב⁸⁸, או שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב וְהָרִי הוּא שְׁפֹתֵי⁸⁹ שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְגַלֵּחַ; וְהָפָא מְמַדִּינַת הַיָּם⁹⁰ - וְהוּא, שְׂאֵל יֵצֵא לְהַטִּיל, אֲלֵא לְסַחֲרָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ; וְהִיּוֹצֵא מִבֵּית הַשְּׂבִיבָה וּמִבֵּית הָאֲסוּרִים; וּמִי שְׁהִיָּה מְנַדְּהָ⁹¹, וְלֹא הַתִּירָהּ אֲלֵא בְּמוֹעֵד; וּמִי שֶׁנִּשְׁבַּע⁹² שְׂאֵל לְגַלֵּחַ וְשְׂאֵל לְכַבֵּס, וְלֹא נִשְׂאֵל לְחַכֵּם לְהַתִּיר נִדְרוֹ אֲלֵא בְּמוֹעֵד - הָרִי אֵלּוּ מְגַלְחִין וּמְכַבְּסִין בְּמוֹעֵד.

(87) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'). (88) לא לענין גילוח מדובר כאן, שהרי באופן זה אין הרגל מבטל ממנו גזירת שלשים, אלא לענין כיבוס שאינו אסור אלא בתוך שבעה, שכיון שהיה אסור לכבס בערב יום טוב מותר לו לכבס בחול המועד (כסף משנה). [ועיין בהקדמת מעשה רוקח בשם חידושי משקין להר' חיים בר' דוד תלמיד הרשב"א מה שכתב בשם רבינו הרמב"ם בזה ועיין עוד בשו"ת ר' יהושע הנגיד נכדו של הרמב"ם ("קובץ על יד" ספר ג' ת"ש) שאלה כ]. (89) וכיון שבערב יום טוב כלו לו שבעה, ובכניסת יום טוב נתבטלה ממנו אבילות שלשים, מותר לו להסתפר בחול המועד, מאחר שהיה אנוס ולא יכול להסתפר לפני החג שהיה שבת (כסף משנה). (90) במועד, או בערב יום טוב סמוך לחשיכה שלא היה לו שהות להתגלח לפני החג. (91) שאסור להתגלח כל זמן שהוא בנידור. (92) או נדר.

יט. וְכִלְיָן⁹³ שְׁהִיָּה לְהֵן פְּנָאֵי לְגַלֵּחַ קֹדֶם הַרְגֵּל וְלֹא גִלְחוּ - אֲסוּרִין. אָבֵל הַנְּזִיר וְהַמְצַרֵּעַ שֶׁהִגִּיעַ זְמַן תְּגַלְחָתוֹ - בֵּין בְּתוֹף הַמוֹעֵד, בֵּין קֹדֶם הַרְגֵּל - אֶף-עַל-פִּי שְׁהִיָּה לְהֵם פְּנָאֵי, מִתְּרִין לְגַלֵּחַ בְּמוֹעֵד, שְׂאֵל יִשְׁהוּ קְרַבְנוֹתֵיהֶן⁹⁴. וְכֵל הִיּוֹצֵא⁹⁵ מִטְּמֵאָתוֹ לְטַהֲרָתוֹ⁹⁶ - מִתֵּר לְגַלֵּחַ בְּמוֹעֵד. וְקָטָן⁹⁷ שְׁנוֹלֵד - בֵּין בְּמוֹעֵד, בֵּין לְפָנֵי הַמוֹעֵד⁹⁸ - מִתֵּר לְגַלְחוֹ בְּמוֹעֵד⁹⁹. וְאִנְשֵׁי¹⁰⁰ מְשֻׁמְרֵי שְׂשֻׁלְמָה מְשֻׁמְרָתָן בְּתוֹף הַמוֹעֵד - מִתְּרִין לְגַלֵּחַ, מִפְּנֵי שְׂאֲנָשֵׁי מְשֻׁמְרֵי אֲסוּרִין לְגַלֵּחַ בְּשִׁבְתֵּי שְׁלֵחֵן¹⁰¹.

(93) (מסכת מועד קטן דף י"ז עמוד ב'). (94) שאין מביאים קרבנותיהם אלא אחרי התגלחת (רש"י). (95) במשנה (מסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'): "הנזיר והמצורע מטומאתו לטהרתו". אבל הרמב"ם בפירוש המשנה הביא: "והעולה מטומאתו לטהרתו" וכן הוא בכמה נוסחאות (בדק"ס). (96) והטמא אינו מתקטט כל ימי טומאתו ואינו מתגלח (מגיד משנה). [וכן הוא בספר המצוות (עשין קיב): "וטמא טמא יקרא - שכל טמא צריך שיכריז על עצמו הטומאה, וזה ישישים לעצמו הכרה יודוע בה שהוא טמא". ובחינוך (מצוה קסט): "שיעשה בגופו עניין שיזכר לבני אדם בו שהוא טמא ויסורו ממנו", ובתשובת הגאון

יד. ומתיר⁶⁹ לכתב אגרות של שאלת שלום⁷⁰ במועד, וכותב השבונותיו ומחשב יציאותיו; ושפתיבות אלו אין אדם נזהר בתקונן מאד⁷¹, ונמצאו כמעשה הדיוט במלאכות⁷².

(69) (משנה שם). (70) הן "אגרות של רשות" שבמשנה שם. (71) בכ"י התיבה הזאת איננה. (72) ולדעת הראב"ד ההיתר באלה הוא מטעם שהוא דבר האבד שאולי לא ימצא אחר כך מי שיוליך את המכתב.

טו. עושין⁷³ פל צרכי המת⁷⁴ במועד. גוזזין שערו, ומכבסין פסותו, ועושין לו ארון. ואם לא היו להם נסרים - מביאין קורות ונוסרין מהן נסרים פצנעה בתוף הפית⁷⁵. ואם היתה⁷⁶ אדם מפרסם - עושין אפלו בשוק⁷⁷. אביל אין פורתין עץ מן היער לנסר ממנו לוחות לארון, ואין חוצבין אבנים לבנות בהן קבר.

(73) (מסכת מועד קטן דף ח' עמוד ב'). (74) כמו לתפור תכריכין ואפילו אם הוא מעשה אומן (פרי מגדים). (75) שהמת נמצא שם, שיודעים שנעשה לצורך המת. (76) (ירושלמי מסכת מועד קטן פרק א' הלכה ו'). (77) שהכל יודעים שבשביל המת נעשה. "ומה שבזמן הזה רגילין לתקן הארון בחצר בית הכנסת אף על פי שהמת בחצר אחרת, מפני שאין עם רב עתה מירא ישראל ביחד, וכשיש מת בעיר כולם יודעים, והמתים כולם חשובים כמת מפורסם וליכא חשדא" (הגהות מיימוניות).

טז. אין⁷⁸ רואין את הנגעים במועד, שמא ימצא טמא ונמצא חגו נהפך לאביל⁷⁹. ואין נושאים⁸⁰ נשים ולא מנפמין במועד, כדי שלא תשתפח שמחת החג בשמחת הנשואין. אביל מחזיר את גרושתו⁸¹, ומאוסין⁸² נשים במועד, ובלבד שלא יעשה סעדת ארוסין ולא סעדת נשואין⁸³; שלא יערב⁸⁴ שמחה אחרת בשמחת החג.

(78) (משנה במסכת מועד קטן דף ז' עמוד א'). (79) שהרי נוהגים בו כמה דיני אבלות (פרק י' מהלכות טומאת צרעת הלכה ו'). (80) (משנה במסכת מועד קטן דף ח' עמוד ב'). (81) שאינה שמח עמה כל כך (רש"י). (82) ומותר להתקשר בתנאים לשידוך וגם לעשות סעודה שאינו אירוסין ממש (מור וקציעה). (83) שעל ידי אלו תשתכח שמחת החג ממנו כמבואר בראש ההלכה הזאת. (84) "שנאמר מלא שבוע זאת וניתנה לך גם את זאת" (פרק י' מהלכות אישות הלכה י"ד וכן הוא בירושלמי).

יז. אין⁸⁵ מגלחין ואין מכבסין במועד, גזרה שמא ישקה אדם עצמו לתוף המועד, ויבוא יום טוב הראשון⁸⁶ והוא מגולל לפיכך, פל מי שאי אפשר לו לגלח ולכבס בערב יום טוב - הרי זה מתר לכבס ולגלח במועד.

(85) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'). (86) עיקר

קס שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ד כסלו - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלכה ג'). (119) ואם לא יקנה מהם יימנע מריוח ואף זה הוא כדבר האבוד. ויש סוברים שאין זה דבר האבוד כיון שאינו מפסיד מן הקרן (מגיד משנה). (120) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד א'). (121) בכ"י הגירסא: "בתים אבנים ועבדים". (122) אבל להרויח אסור ואע"פ שכתב רבינו בסמוך שמותר לקנות להרויח - אלו יש להם פרסום גדול בקנייתם ויש בזה זלוול המועד (מגיד משנה).

- 21 כג. מוכרין¹²³ פרות, פירות וכלים - מוכרין בצנעה¹²⁴.
- 22 לצרף המועד. פיצוד? אם היתה התנות פתוחה
- 23 לזוית או למכור¹²⁵ - פותח פדרפו, ואם היתה
- 24 פתוחה לרשות הרבים - פותח אחת ונוצל אחת¹²⁶.
- 25 וערב יום טוב האחרון של חג הסוכות¹²⁷ מוציא
- 26 ומעטר את השוק בפרות, בשביל כבוד יום טוב.
- 27 מוכרי תבלין¹²⁸ - מוכרין פדרפן בפרהסיא¹²⁹.

(123) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'). (124) לפי שהם דברים המתקיימים ואין היכר שהוא לצורך המועד. (125) שאינו מפולש לרשות הרבים. (126) פותח דלת אחת ונוצל דלת אחת, משום כבוד המועד (רש"י). (127) שמיני עצרת הוא רגל בפני עצמו והיו רגילים להרבות בו בסעודות (מגיד משנה, ועיין שיטה על מועד קטן שם). (128) ובשמים (משנה ברורה סימן תקל"ט). (129) שאינם מתקיימים והכל יודעים שקונים אותם לצורך אותו יום.

- 28 כד. פל¹³⁰ שאסור לעשותו במועד - אינו אומר
- 29 לנכרי לעשותו; וכל שאסור לעשותו במועד, אם
- 30 אין לו מה יאכל - הרי זה עושה כדי פרנסתו. וכן
- 31 עושה סחורה כדי פרנסתו. ומתיר לעשיר לשכור
- 32 פועל עני שאין לו מה יאכל, לעשות מלאכה שהיא
- 33 אסורה במועד, כדי שיטל שכרו להתפרנס בו. וכן
- 34 לוקחין דברים שאינם לצרף המועד מפני צרף
- 35 המוכר שאין לו מה שיאכל¹³¹.

(130) (מסכת מועד קטן דף י"ב עמוד א'). (131) "אף אם יש לו כלי בית למכור, מותר לו לעבוד, אבל אם יש לו סחורות למכור, לא נקרא אין לו מה לאכול" (בית יוסף או"ח סימן תקמ"ג).

- 36 כה. שוכרין¹³² השכיר על המלאכה במועד
- 37 לעשותה לאחר המועד¹³³, ובלבד שלא ישקל וישלא
- 38 ימדד ולא ימנה פדרפו שהוא עושה בחל. נכרי
- 39 שקבל קבלת¹³⁴ מישרא, אפלו היה חוץ לתחום¹³⁵
- 40 - אינו מניחו לעשותו במועד; שהכל יודעין
- 41 שמלאכה זו של ישראל, ויחשדו אותו שהוא שכר
- 42 את הנכרי לעשות לו במועד, שאין הפל יודעין
- 43 ההפרש שיש בין השכיר¹³⁶ ובין הקבלן¹³⁷, ולפיכך
- 44 אסור.

(132) (מסכת מועד קטן דף י"ב עמוד א'). (133) שמתנה עמו בפירוש שיעשה המלאכה אחרי המועד. (134) בקבלנות, לבנות ביתו של ישראל. (135) שהרי

(תשובות הגאונים מן הגניזה הוצאת גינצבורג עמ' 38): "הזב כו' ואל יקשט את עצמו אלא יהא מנוול במראהו". וראה בהקדמת כתבי מכוון הרי פישל עמ' 12 להגר"ש ליברמן]. (97) (מסכת מועד קטן דף י"ד עמוד א'). (98) יש אומרים שכל זמן שאינו בן י"ג שנה מותר לגלותו במועד (פרי מגדים). (99) שכיון שאינו חייב במצוות לא שייך לגזור עליו שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול. (100) (מסכת מועד קטן דף י"ז עמוד ב'). (101) מבואר ברמב"ם פרק א' מהלכות ביאת מקדש הלכה י"ב: "ואנשי משמר אסורין לספר ולכבס בשבת (= בשבוע שלהם) כדי שלא יעלו למשמרתן כשהן מנוולין".

- 1 כ. מתיר¹⁰² לטל שפה בחלו של מועד, ולטל צפרנים
- 2 ואפלו בכלי. ומעברת האשה שער מבית השחי
- 3 ומבית הערוה, בין ביד בין בכלי; ועושה¹⁰³ פל
- 4 תכשיטיה במועד: כוחלת¹⁰⁴ ופוקסת¹⁰⁵, ומעברת
- 5 סרק על פניה, וטופלת עצמה בסיד¹⁰⁶, וכיוצא בו;
- 6 והוא, שתובל לקפלו¹⁰⁷ במועד¹⁰⁸.

(102) (מסכת מועד קטן דף י"ח עמוד א'). (103) (משנה במסכת מועד קטן דף ח' עמוד ב'). (104) לשים צבע כחול על העיניים. (105) לשים צבע אדום על הלחיים. (106) להעביר שערות. ואף על פי שהיא מתנוולת עכשיו - תשמח אחר כך בעידון הבשר. (107) בכ"י הגירסא: "לקלפו". (108) שאם לא כן אסור, שהרי היא מנוולת בכל ימי המועד ולא תהא מעודנת אלא לאחר המועד.

- 7 כא. הזבים¹⁰⁹ והזבות והגדות והיולדות וכל העולים
- 8 מטמאה לטהרה¹¹⁰ בתוך המועד - הרי אלו מתרין
- 9 לכבס. ומי שאין לו אלא חלוק אחר¹¹¹ - הרי זה
- 10 מכבסו במועד. מטפחות הידים¹¹² ומטפחות
- 11 הספרים¹¹³ ומטפחות הספג¹¹⁴ - הרי אלו מתרין
- 12 לכבס במועד. וכן¹¹⁵ פלי פשתן - מתיר לכבסן
- 13 במועד, מפני שצריכין כבוס תמיד, אפלו נתכבסו
- 14 ערב יום טוב.

(109) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ד עמוד א'). (110) וצריכים להחליף בגדיהם שנטמאו. (111) שכיבס אותו לפני המועד. (112) שמנגבים בו ידים. (113) שכורכין בהם ספרי קודש. ויש קוראים "הספרים" והיינו שכל המסתפרים בהיתר כמבואר למעלה (מגיד משנה). (114) שמתנגבים בו בצאתם מהמרחץ. (115) (מסכת מועד קטן דף י"ח עמוד א').

- 15 כב. אין¹¹⁶ עושין סחורה¹¹⁷ במועד, בין למכור בין
- 16 לקנות. ואם היה דבר האבד, שאינו מצוי תמיד
- 17 לאחר המועד, כגון ספינות או שירות¹¹⁸ שבאו, או
- 18 שהם מבקשים לצאת ומכרו בזול¹¹⁹ או לקחו בליקר
- 19 - הרי זה מתיר לקנות או למכור. ואין¹²⁰ לוקחין
- 20 בתים¹²¹ ועבדים ובהמה אלא לצרף המועד¹²².

(116) (מסכת מועד קטן דף י' עמוד א'). (117) מפני הטורח (מגן אברהם). (118) (ירושלמי מסכת מועד קטן פרק ב'

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ד כסלו - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11 משנה, מועד קטן ב, א. 12 חפירות. 13 אבל לא נסתמו לגמרי. 14 אבל אסור להעמיק יותר משהיו בתחילה (מגיד-משנה, ועיין ביאורי הגר"א סי' תקלו ס"ו, וב'אשל אברהם' לבעל 'פרי מגדים' סק"ה). 15 תעלה להוליך מים בשדה ממקום למקום, ונקראת אמת המים מפני שרוחבה ועומקה היו אמה = ששה טפחים. 16 10 סנטימטר לאחר הקלוקל. 17 טפחים, שהוא שיעור אמה כמו שהיתה מקודם, ואסור להעמיקה יותר (ריטב"א). יוצא שמעמיק בחפירה חמישה טפחים. 18 לאחר הקלוקל, ואילו קודם לכן היתה עמוקה שבעה טפחים. 19 שהוא מעמיק חמישה טפחים. 20 משנה, מועד קטן ו, ב. כדברי רבי אליעזר בן יעקב. 21 עושין חפירה סביב האילן למלאות מים. 22 שהאילנות צריכים השקייה כבית השלחין (למעלה פ"ז ה"ב). 23 בשדה הבעל ("בית המשקה" כלשון רבינו למעלה פ"ז ה"ב) הדברים אמורים, והאילנות לא ייפסדו על-ידי מניעת השקייה על כל השדה ('נמוקי יוסף'). 24 שכיון שהיתה לחה מקודם, אין טורח רב להשקותה (מגיד-משנה). 25 לזלף את השדה בהשקייה מועטת בשביל הירקות. 26 ואף שלדברי רבי אליעזר בן יעקב, שפסק הרמב"ם כמותו: "ובלבד שלא ישקה את כל השדה", יש אסור גם להרביץ את השדה? יש לומר שכאן מדובר בבית השלחין, שאם לא יזלף מים - יפסיד הזריעה והוא דבר האבד ומותר (מגיד-משנה).

במועד מותר ללכת מחוץ לתחום ויראו שהנכרי עובד בשביל ישראל, בניגוד לשבת שאסור לצאת חוץ לתחום ולפיכך מותר להניח לקבלן הגוי לעשות מלאכה חוץ לתחום (פרק ו' מהלכות שבת הלכה י"ד). 136 שכיר יום שאסור על פי הדין מפני שהוא שלוחו של ישראל. 137 שעושה על דעת עצמו ולא כשלוחו של ישראל.

פָּרָק שְׁמִינִי

1 נתבארו בו דיני חולו של מועד. ונסתיים הפרק בבאור ערבי ימים טובים, מה הן במלאכה. ובפרט דיני ערב הפסח שדינו חלוק מן השאר.

1 א. נְהוּרֹת² הַמוֹשְׁכִין מִן הָאֲגָמִים³ - מִתֵּר לְהִשְׁקוֹת
2 מֵהֵן בֵּית הַשְּׁלַחִין בְּמוֹעֵד; וְהוּא, שְׁלֹא פָּסְקוּ⁴. וְכֵן
3 הַבְּרֵכּוֹת, שְׁאֵמַת הַמַּיִם עוֹבְרֶת⁵ בִּינְיָהֶן - מִתֵּר
4 לְהִשְׁקוֹת מֵהֶן. וְכֵן בְּרֵכָה שֶׁנִּטְפָה מִבֵּית הַשְּׁלַחִין,
5 וְעִדִּין הִיא נוֹטֶפֶת - מִתֵּר לְהִשְׁקוֹת מִמֶּנָּה בֵּית
6 הַשְּׁלַחִין אַחֲרָת; וְהוּא, שְׁלֹא פָּסַק הַמַּעַיֵן הַמְּשַׁקֶּה
7 בֵּית הַשְּׁלַחִין הַעֲלִיּוֹנָה⁶.

2 מועד קטן ד, א. 3 נחלי מים מכוונסים. 4 שאינם פוסקים בשום פעם אלא מושכים תמיד מן האגם, ואין לחשוש שמא יצטרכו למלא בכד ולהשקות, שזוהי טירחה יתירה. 5 אבל בריכות שאין אמת המים עוברת על ידן - אסור להשקות מהן השדות, כי אחר שיוצאו כל המים, יצטרך להביא מים בדלי ממקום אחר, והיא טירחה יתירה בחול המועד - שאסורה. 6 אבל אם פסק המעיין, יש לחשוש שיצטרך להביא מים בדלי ממעיין אחר, ואסור בחול המועד שהוא טירחה יתירה.

8 ב. עֲרוּגָה⁷ שֶׁחֲצִיָּה נִמּוּף וְחֲצִיָּה גְבוּהָ⁸ - לֹא יִדְלָה
9 מִמָּקוֹם נִמּוּף לְהִשְׁקוֹת מִקוֹם גְּבוּהָ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
10 טָרַח גָּדוֹל. וּמִתֵּר לְדָלוֹת מַיִם לְהִשְׁקוֹת הַיְּרֻקוֹת פְּדֵי
11 לְאֶכְלָן⁹ בְּמוֹעֵד; וְאִם בְּשֶׁבִיל לְפִתּוֹן - אִסוּר¹⁰.

7 מועד קטן ד, א. 8 וכל-שכן כשהן שתי ערוגות ואחת גבוהה מחבירתה, אין דולין מהתחונה להשקות העליונה ('משנה ברורה' סי' תקלז). 9 שיהיו ראויין לאכילה ועומדין לימכר לצורך אכילה במועד (ריטב"א). 10 שלגבי אוכל נפש או מכשיריו, התיירו חכמים גם טורח גדול בחול המועד, אבל כדי להשביחן אסור לעשות טירחה יתירה שאין זה צורך המועד (רמב"ן).

12 ג. אֵינִי¹¹ עוֹשִׂין עוֹגְיוֹת¹² בַּעֲקָרֵי הַגִּפְנִים פְּדֵי
13 שְׁתֵּמְלָאוּ מַיִם. וְאִם הָיוּ עֲשׂוּיֹת וְנִתְקַלְקְלוּ¹³ - הָרִי
14 זָה מִתְקַנֵּם¹⁴ בְּמוֹעֵד. וְכֵן אֵמַת הַמַּיִם¹⁵ שֶׁנִּתְקַלְקְלָה
15 - מִתְקַנֵּין אוֹתָהּ בְּמוֹעֵד. בִּיצֵד? הֲיֵתָה עֲמָקָה טַפְחִים¹⁶
16 - חוֹפֵר בָּהּ עַד שֶׁשָּׂה¹⁷; הֲיֵתָה עֲמָקָה טַפְחִים¹⁸ -
17 מִעֲמָקָה עַד שֶׁבָּעָה¹⁹. וּמוֹשְׁכִין²⁰ אֶת הַמַּיִם²¹ מֵאֵילָן
18 לְאֵילָן²², וּבִלְבָד שְׁלֹא יִשְׁקָה אֶת כָּל הַשְּׁדָה²³. וְאִם
19 הֲיֵתָה שְׁדָה לַחָה - מִתֵּר לְהִשְׁקוֹת אֶת כָּלָהּ²⁴.
20 וּמִרְבִּיעִין²⁵ אֶת הַשְּׁדָה בְּמוֹעֵד²⁶. שְׁפָל הַדְּבָרִים הָאֵלוּ
21 אֵין בָּהֶן טָרַח יוֹתֵר.

22 ד. זְרָעִים²⁷ שְׁלֹא שָׁתוּ מִלְּפָנֵי הַמוֹעֵד - לֹא יִשְׁקֶם
23 בְּמוֹעֵד, מִפְּנֵי שֶׁהֵן צְרִיכִין מַיִם רַבִּים, וְיִבְא לְיָדֵי
24 טָרַח יוֹתֵר²⁸. וּמִתֵּר²⁹ לְהִסָּב אֶת הַנְּהַר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם
25 וּלְפָתַח נְהַר שֶׁנִּסְתָּם. בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרוֹת שֶׁל
26 יַחֲדֵי, אִם הָיָה צְרִיף לָהֶם³⁰ - חוֹטְטִין³¹ אוֹתָן,
27 וְשֹׁפִין³² אֶת סִדְקֵיהֶם; אֲבָל אֵין חוֹפְרִין אוֹתָן
28 לְכַתְּחֻלָּה. וְכוּוֹנְסִים לְתוֹכָם מַיִם, אֶף-עַל-פִּי שְׁאֵינּוּ
29 צְרִיף לָהֶן. וְעוֹשִׂין³³ נִבְרָכָת³⁴ בְּמוֹעֵד.

27 משנה, מועד קטן ה, ב. 28 וטירחה יתירה אסורה אף במקום הפסד (כסף-משנה). 29 מועד קטן ד, ב. 30 לשתייה. 31 מנקין. 32 וסותמין. 33 משנה במועד קטן ח:). 34 בריכת מים לכביסה. וכן פירש רש"י. ולא לה שהיתרום חכמים לכבס (למעלה פ"ז הלכה כא) והוא לצורך המועד (מגיד משנה).

30 ה. עֲכָפְרִים³⁵ שֶׁהֵן מִפְּסִידִין אֶת הָאֵילָנוֹת - צְדִין
31 אוֹתָן בְּמוֹעֵד. בְּשִׁדָה הָאֵילָן - צֵד פְּדָרְפוֹ. בִּיצֵד?
32 חוֹפֵר וְתוֹלָה הַמַּצּוּדָה. וְאִם³⁶ הָיָה שְׁדָה לְבָן סָמוּף
33 לְשִׁדָה הָאֵילָן - צְדִין אוֹתָן בְּשִׁדָה הַלְבָן בְּשָׁנוּי, פְּדֵי
34 שְׁלֹא יִפְנֹסוּ לְשִׁדָה הָאֵילָן וְיַחְרִיבוּהָ. וְכִיצֵד צֵד
35 בְּשָׁנוּי? נוֹעֵץ שְׁפוּד בְּאַרְץ, וּמִפָּה בְּקָרְדֵם, וְאַחַר כֵּן
36 מְנַתֵּקוּ, וְנִמְצָא מִקוֹמוֹ גָּמָא.

35 משנה, מועד קטן ו, ב. ושם כתוב: "צדין את האישות ואת העכברים", אישות היא חפרפרת, חיה קטנה שמקלקלת את האילנות על ידי חפירותיה בשדות. 36 כדעת חכמים במשנה שם, שבשדה לבן לא הותר אלא שלא כדרכו, ודוקא

קסב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ד כסלו - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 לַעֲשׂוֹת פֶּן לְעוֹלָם בִּשְׁאָר הַיָּמִים⁵², אֲלֵא אִם פֶּן הָיָה
20 מִפְּנֵיהוּ בְּתוֹךְ שְׁלוֹשִׁים⁵³ - מִפְּנֵיהוּ בִּשְׁאָר הַיָּמִים אֲפֹלו
21 מִמְּכַבֵּד לְבֹדֵי.

51) משנה, מועד קטן ה, א. כרבי יוסי. (52) 'ירושלמי' מועד קטן, סוף פ"ב). "יש מי שכתב הטעם לפי שהבלבול קשה למתים, מפני שמתיראין מיום הדין, וזכר לדבר (איוב ג, יג): "ישנתי אז ינוח לי", ושמואל אמר: "למה הרגזתני לעלות?" ואני אומר שאם זה הוא הטעם, אפילו לפנות לתוך שלו היה אסור, אלא עיקר הטעם משום בזיון המת" (הרדב"ז בפ"ד מהלכות אבל הט"ו). (53) "שערב לו לאדם שיהיה נח אצל אבותיו" (ירושלמי), וכתב הרמב"ן שהוא-הדין שלהעלותו לארץ ישראל - מותר, וכן אם מתחילה היה דעתם לפנותו - מותר.

22 י. אִין מִתְּלִיעִין⁵⁴ אֵת הָאֵילָנוֹת, וְלֹא מִזְהִימִין⁵⁵ אֵת
23 הַנְּטִיעוֹת, וְלֹא מִגְזָמִין⁵⁶; אֲבָל סָבִין אֵת הָאֵילָנוֹת
24 וְאֵת הַפְּרוֹת⁵⁷ שֶׁבֶּהן בִּשְׂמֶן, וְעוֹקְרִין⁵⁸ אֵת הַפְּשִׁתָּה,
25 מִפְּנֵי שֶׁהִיא רְאוּיָה לְחִפְּףָה⁵⁹ בָּהּ בַּמוֹעֵד, וְקוֹצְרִין אֵת
26 הַכְּשׁוֹת⁶⁰, מִפְּנֵי שֶׁהִיא רְאוּיָה לְהִטִּילָה לְשֹׁכֵר
27 בַּמוֹעֵד. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

54) עבודה זרה נ, ב. ליטול התולעים מן האילנות - משום שהוא טירחה יתירה ('מגן אברהם'). (55) להדביק זבל באילנות, במקום שנקלף הקליפה, ואף כאן ישנה טירחה יתירה. (56) לקצץ מענפי האילנות, וגם זו טירחה יתירה. (57) כדי שנוכל לאכלם במועד. אבל בלא זה - אסור, שאינו נעשה אלא להשביח הפירות ('מעשה רוקח', ועיין לחם-משנה). (58) מועד קטן יב, ב. (59) לכסות בו פירות השטוחים לייבש. (60) מין צמח שבפרחיו משתמשים לבישול השכר (=הבירה).

28 יא. אִין מְכַסִּין אֵת הַצֹּאן לְדִיר⁶² כְּדִי שִׁיזְבְּלוּ אֵת
29 הַקֶּרְקַע, שֶׁהִי הוּא מְדִיר שְׂדֵהוּ בַּמוֹעֵד; וְאִם בָּאוּ
30 מְאֲלִיָּהן - מִתֵּר. וְאִין מְסִיעִין אוֹתָן, וְאִין מוֹסְרִין
31 לְהֵן שׁוֹמְרִין⁶³ לְנַעֵר⁶⁴ אֵת הַצֹּאן. הָיָה שֹׁכֵיר שֶׁבֶת⁶⁵,
32 שֹׁכֵיר חֹדֶשׁ, שֹׁכֵיר שָׁנָה, שֹׁכֵיר שְׁבוּעָה⁶⁶ - מְסִיעִין
33 אוֹתָן⁶⁷, וְשׁוֹכְרִין שׁוֹמֵר לְנַעֵר אֵת צֹאנָם מִמְּקוֹם
34 לְמְקוֹם כְּדִי שִׁיזְבְּלוּ כָּל הַשְּׂדֵה. הַזְּבֻל⁶⁸ שֶׁבַחֲצֵר -
35 מְסַלְקִין אוֹתוֹ לְצַדְדֵיהֶן⁶⁹; וְאִם נַעֲשֶׂה חֲצֵר כְּרֶפֶת
36 בְּקֶרֶן⁷⁰ - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ לְאֲשָׁפָה.

61) מועד קטן יב, א. (62) שמכניסין בהמות לשדה ושוכבות שם, וכל הלילה מטיילות ממקום למקום עד שמזדבל כל השדה. (63) גוי. (64) מוליכין ממקום למקום, מתוך כך הגללים מתנערים מהן והשדה מזדבל. (65) נשכר לכל השבוע, ולא לאותו היום בלבד. (66) שבע שנים. (67) מכיון שהוא בהבלעה. (68) פסחים נה, ב. (69) ואין מוציאין אותו. (70) שנתרבה הזבל בחצר.

37 יב. הַמְּשׁוּהָה⁷¹ פְּנֵי הַקֶּרְקַע: אִם מִתְּפֹן לְתֵּן מְקוֹם,
38 שִׁיעֲמִיד בּוֹ כְּדִי שֶׁל תְּבוּאָה⁷² אוֹ שִׁידוּשׁ בּוֹ⁷³ -
39 מִתֵּר; וְאִם נִתְּפֹן לְעִבּוֹדַת הָאָרֶץ - אָסוּר. וְכֵן

הסמוכה לשדה אילן, שכן הוא כברייתא (שם ז). לפי נוסחת רבינו שם (עיין מגיד-משנה). אבל לפי נוסחתנו כברייתא שם, מדברת המשנה בשדה לבן הסמוכה לעיר. ולפי"ז פסקו הרי"ף והרא"ש שבשדה לבן הסמוכה לשדה אילן, מותר לצוד אותן כדרכן, ואם אינה סמוכה לשדה אילן - צדין אותן על ידי שינוי. (37) שדה תבואה שאין שם צל אילנות, נקראת שדה לבן.

1 ו. כְּתֹל גִּנָּה שְׁנַפְלָם³⁸ - בּוֹנְהוּ מַעֲשֶׂה הַדְּיוּט³⁹, או
2 גוֹדֵר אוֹתוֹ בְּקָנִים וְגִמָּא וְכִיּוּצָא בֵּהֶן. וְכֵן אִם עֲשֶׂה
3 מַעֲקָה לְגַג - בּוֹנָה אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה הַדְּיוּט⁴⁰. אֲבָל כְּתֹל
4 חֲצֵר⁴¹ שְׁנַפְל - בּוֹנְהוּ פְּדֻרְכוֹ. וְאִם הָיָה גוֹהָה⁴² -
5 סוֹתָרוֹ מִפְּנֵי הַסְּפִנָּה, וּבּוֹנְהוּ פְּדֻרְכוֹ.

38) מועד קטן ו, ב. שאין כאן חשש של הפסד גדול אם יכנסו בה בני אדם (רש"י). (39) שמניח אבנים זו על גבי זו, ואינו טח בטיט (פירוש המשניות, וכן הוא בגמרא). (40) ואם הוא גג שרגילים להשתמש בו, ויש כאן מצוות "ועשית מעקה לגגך", מותר לעשות המעקה כדרכו (ביאור הלכה' סי' תקמ בשם הריטב"א). (41) שיש חשש של גנבים, ודבר האבד אינו צריך שינוי (למעלה פ"ז ה"ג, ולהלן ה"ז). (42) נוטה ליפול.

6 ז. בּוֹנָה⁴³ אָדָם אֲצַטְבֵּא⁴⁴ לִישֵׁב אוֹ לִישֵׁן עָלֶיהָ. הַצִּיר
7 וְהַצְנוּר⁴⁵ וְהַקּוֹרְהָ⁴⁶ וְהַמְנַעוּל וְהַמְּפַתַּח שְׁנֹשְׁבָרוּ -
8 מִתְּקַן בַּמוֹעֵד פְּדֻרְכוֹ, בֵּין בְּשֵׁל בְּרוּל בֵּין בְּשֵׁל עֵץ;
9 שְׂזָה הַפֶּסֶד גְּדוֹל הוּא, שְׂאָם יִנְיֵחַ הַפֶּתַח פְּתוּחַ
10 וְדִלְתוֹת שְׁבוּרוֹת - נִמְצָא מְאֻבָּד כָּל מֵה שֶׁבִּבְתָּה.
11 וְכֶבֶד בְּאַרְנוֹ⁴⁷: כָּל שֵׁישׁ בּוֹ הַפֶּסֶד - אִינוֹ צְרִיף
12 שְׁנוּי⁴⁸.

43) מועד קטן י, ב. (44) ספסל. ויש אומרים שלא התייר אלא במעשה הדיוט כמו במעקה (מגיד-משנה, רמב"ן, וכ"ה במאירי). (45) חור שבאסקופה התחתונה שהדלת סובבת בו. (46) המשקוף. (47) למעלה פ"ז ה"ג. (48) ואפילו אם נשברו מלפני יום-טוב, אם לא היתה לו האפשרות לתקנם לפני יום-טוב. אבל אם כיוון מלאכתו במועד - אסור (או"ח סי' תקמ).

13 ח. אִין⁴⁹ חוֹפְרִין קְבֵר לְהִיּוֹת מוֹכֵן לְמַת שְׂיָמוּת⁵⁰,
14 וְאִין בּוֹנִין אוֹתוֹ; אֲבָל אִם הָיָה עֲשׂוּי - הָרִי זֶה
15 מִתְּקַנּוּ בַּמוֹעֵד. בִּיעֲד? מוֹסִיף בְּמִדְתּוֹ אוֹ מְקַצֵּר
16 מִמִּדְתּוֹ, כְּדִי שִׁיְהִיָּה נְכוּן לְעַת שִׁיקְבֵר בּוֹ.

49) משנה, מועד קטן ח, ב: "אין חופרין כוכין וקברות במועד". ובגמרא שם: "כוכין בחפירה וקברות בבנין". ולכן כתב רבינו: "אין חופרין - ואין בונין". ומפרש רבינו משנה זו שהמדובר בכוכין קבר למתים שימותו (וכן הוא בפירוש המשניות). אבל הראב"ד שואל על זה, מסיפא: "אבל אם הי' עשוי - מתקנו במועד", ואם לפני שמת, למה התיירו? (50) אבל אם כבר מת, עושים לו כל צרכו.

17 ט. אִין⁵¹ מְפַנִּין אֵת הַמַּת וְלֹא אֵת הָעֲצָמוֹת מְקַבֵּר
18 לְקַבֵּר, וְלֹא מִמְּכַבֵּד לְבֹדֵי וְלֹא מִבּוֹזֵי לְמְכַבֵּד. וְאָסוּר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ד כסלו - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 אָבוּס לְבַהֲמָה. וְסוֹס שְׂרִיכָב עָלָיו - מִתֵּר לְטַל
23 צִפְרָנָיו וְלִסְרָקוֹ פְּדֵי לִפְתוֹתָיו⁹⁸. וְאֵין מְרַבֵּיעִין⁹⁹ בְּהִמָּה
24 בְּמוֹעֵד, אֲבָל¹⁰⁰ מְקִיזִין לָהּ דָם, וְאֵין מוֹנְעִין מִמֶּנָּה
25 רְפוּאָה. וְכָל מֵאֲכָלוֹת וּמִשְׁקִים שְׂאִינָן מֵאֲכָל בְּרִיאִים
26 אֲלֵא לְרְפוּאָה - מִתֵּר לְאָדָם לְאֲכֹלָן וּלְשִׁתוֹתָן
27 בְּמוֹעֵד¹⁰¹.

95 מועד קטן, שם. 96) וכן לשים ברזלים על הפרסות
(תוספות). 97) והוא לצורך המועד, כי הצפרנים מעכבות
הליכת החמור. ויש אומרים שצריך לעשות מעשה הדיוט
(מגיד-משנה בשם הרמב"ן). 98) שהוא צרכי רכיבה.
99) מועד קטן יב, א. מפני שאפשר לעשותו אחר המועד.
100) מועד קטן, שם. 101) רבינו אלפסי בשם התוספתא
פ"ב דמועד קטן. ואף-על-פי שבשבת ויום-טוב אסור שמא
יבוא לידי שחיקת סממנים (פכ"א מהל' שבת ה"כ). ויש
אומרים שבחול המועד מותר אפילו לשחוק הסממנים שהרי
הוא לצורך המועד ('פרי מגדים', ועיין 'תוספות' מו"ק י').

28 טז. אֵין¹⁰² מְפַנִּין¹⁰³ מִחֲצַר לְחֲצָרָה¹⁰⁴ בְּמוֹעֵד, וְלֵא
29 מִפְּעוּרָה לְנֹאָה וְלֵא מִנֹּאָה לְכַעוּרָה¹⁰⁵; אֲבָל מִפְּנֵה
30 הוּא מְבִית לְבֵית בְּאוֹתָהּ חֲצָר. וּמְבִיאִין פְּלִים שֶׁהֵן
31 לְצִרְף הַמוֹעֵד מְבִית הָאֶמֶן, כְּגוֹן כְּרִים וּכְסוֹתוֹת
32 וְצִלוֹחִיּוֹת; אֲבָל פְּלִים שְׂאִינָן לְצִרְף הַמוֹעֵד, כְּגוֹן
33 מִתְרַשָּׁה מִן הַלוֹטֵט אוֹ צֶמֶר מְבִית הַצֶּבַע - אֵין
34 מְבִיאִין¹⁰⁶. וְאֵם אֵין לְאֶמֶן מֵה יֵאֲכָל - נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ
35 וּמְנִיחֵן אֲצֵלוֹ. וְאֵם אֵינוֹ מֵאֶמֶינוֹ - מְנִיחֵן בְּבֵית
36 הַסְּמוּף לוֹ. וְאֵם חוֹשֵׁשׁ לָהֶם שְׂמָא וְגִנְבוֹ - מְפַנֵּן
37 לְחֲצַר אַחֲרָת. אֲבָל לֵא יָבִיא לְבֵיתוֹ, אֲלֵא בְּצַנְעָה¹⁰⁷.

102) משנה, מועד קטן יג, א. 103) כלים. 104) דרך
רשות הרבים. 105) ב'ירושלמי' (סוף פ"ב) מתיר לפנות
משל אחרים לחצר שלו אפילו מנאה לכעורה, ששמחה היא
לאדם שדר בתוך שלו (הראב"ד, ועיין מגיד-משנה).
106) משום טירחא שלא לצורך (רש"י). וה'מגן אברהם'
מפרש משום שיחדשו אותו שתיקנו במועד. 107) ושואל
ה'מגן אברהם': אם אין לאומן מה יאכל, למה לא יביאם
בפרהסיא, שהרי מותר לתת לו מלאכה לעשות? ובכת"י
חסרות שתי תיבות הללו "אלא בצנעא".

38 יז. אֶסוּר¹⁰⁸ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּעָרְבֵי יָמִים טוֹבִים מִן
39 הַמִּנְחָה וּלְמַעֲלָה¹⁰⁹, כְּמוֹ עָרְבֵי שְׁבֹתוֹת. וְכָל הַעוֹשֶׂה
40 מְלָאכָה בֵּהֵן - אֵינוֹ רוֹאָה סִימָן בְּרָכָה לְעוֹלָם.
41 וְגוֹעֲרִין בוֹ וּמְבַטְלִין אוֹתוֹ בְּעַל כְּרָחוּ, אֲבָל אֵין מְפִין
42 אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת, וְאֵין צָרִיף לֹמֵר שְׂאִין מְנַדִּין
43 אוֹתוֹ¹¹⁰. חוּץ מִעֵרֵב הַפֶּסַח אַחַר חֲצוֹת, שֶׁהַעוֹשֶׂה בוֹ
44 מְלָאכָה אַחַר חֲצוֹת - מְנַדִּין אוֹתוֹ, וְאֵין צָרִיף לֹמֵר
45 שְׂמִפְּיָן אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת, אֵם לֵא נְדוּהוּ. לְפִי שְׂיֹם
46 אֲרַבְעָה עָשָׂר בְּנִסָּן אֵינוֹ כְּשָׂאָר עָרְבֵי יָמִים טוֹבִים,
47 מְפִין שְׂיֵשׁ בוֹ חֲגִיגָה וּשְׁחִיטַת קֶרְבָּן¹¹¹.

108) פסחים ג, ב. 109) מנחה קטנה, שהיא שתיים וחצי

1 המִלְקֵט עֲצִים מִתוֹף שְׂדֵהוּ: אֵם לְצִרְף עֲצִים⁷⁴ -
2 מִתֵּר; וְאֵם לְתַקֵּן הַקְּרָקַע - אֶסוּר. וְכֵן הַפּוֹתֵק⁷⁵ מִים
3 לְגִנְהָ, אֵם נִתְּפוֹן שִׁפְנָסוֹ הַדְּגִים⁷⁶ - מִתֵּר; וְאֵם
4 לְהַשְׁקוֹת הָאֶרֶץ - אֶסוּר. וְכֵן הַקּוֹצֵץ תְּרִיּוֹת מִן
5 הַדֶּקֶל: אֵם נִתְּפוֹן לְהֵאֲכִיל לְבַהֲמָה⁷⁷ - מִתֵּר; וְאֵם
6 נִתְּפוֹן לְעַבְדַּת הָאֵילָן - אֶסוּר. וּמִמַּעֲשֵׂיו יִכַּר לְאִי זֶה
7 דְּבָר הוּא מִתְּפַנֵּן.

71) מועד קטן י, ב. 72) כגון שמשווה את כל השדה
(או"ח סי' תקלז). 73) ראה למעלה פ"ז ה"ו, שמותר
לדוש במועד לצורך המועד. וכמו כן מותר להשוות פני
הקרקע שידוש בו תבואה לצורך המועד. 74) כגון שנוטל
הגדולים ומניח הקטנים (או"ח שם). 75) פותח.
76) כגון שפותח למעלה מקום שיכנסו המים, ולמטה מקום
שיצאו המים (או"ח שם). 77) כגון שקוצץ כולן מצד אחד
(או"ח שם). ובכת"י הגירסא: "לבהמתו".

8 יג. תַּנּוּר⁷⁸ וְכִירִים, שְׂאֵפְשָׁר שְׂיִיבְשׁוּ וְיֵאֲפֶה בֵּהֵן
9 בְּמוֹעֵד - עוֹשִׂין; וְאֵם לֵא - אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן⁷⁹. וְכֵן
10 כֶּף וְכֵין כֶּף⁸⁰ - בּוֹנִין⁸¹ עַל חֲרֵשׁ שֶׁל תַּנּוּר וְעַל
11 הַכִּירָה הַטְּפֵלָה שֶׁלָּהֵן. וּמְסַרְגִּין⁸² אֶת הַמְּטוֹת,
12 וְנוֹקְרִין⁸³ אֶת הַרְחִים, וּפּוֹתְחִין לָהֶן עֵין⁸⁴,
13 וּמַעֲמִידִין⁸⁵ אוֹתָן, וּבוֹנִין אֶמֶת הַמִּים⁸⁶ שֶׁל רְחִים⁸⁷.

78) מועד קטן יא, א. 79) ואם צריך לתנור לחם מפני
הקור - מותר, שהכל חולים אצל צינה. וכן אם נשבר החלון
וסובל מחמת הקור - מותר לתקן אותו ('משנה ברורה' סי'
תקמ). 80) בין אם יתייבשו ובין אם לא יתייבשו, לפי
שאפשר לאפות עליהם אף אם לא נתייבשה הטפילה
(משנה ברורה). 81) הטפילה, כלומר מתקנים את הטיח
שעל התנור. 82) אורגים (משנה, מועד קטן ח: כתנא -
קמא. ובטעם ההיתר, יש אומרים מפני שהוא לצורך המועד
(רבינו ידידיה ב'שיטה' על מועד קטן) ומסרגין הוא מעשה
הדיוט (רבינו ירוחם). ויש אומרים מפני שהוא דבר האבד
(רא"ש) ואין צריך שינוי. 83) מנקין (מועד קטן י:).
84) חור. 85) מתקנים אותם על עמדם. 86) שמגלגלים
את הריחיים. 87) כל ארבעת הדברים הללו הם לצורך
אוכל נפש, ולכן נעשים כדרכם בלי שינוי (מגיד-משנה).

14 יד. זוֹפְתִין⁸⁸ אֶת הַחֵבִית, כְּדֵי שֶׁלֵּא יִפְסַד הַיַּיִן⁸⁹.
15 וְזוֹפְתִין אֶת הַבְּקוּבָה, מְפִין שְׂאִין בוֹ טַרְחָן⁹⁰. וְסוֹתְמִין
16 פִי הַחֵבִית שֶׁל שְׂכָר, כְּדֵי שֶׁלֵּא תִפְסַד. וּמְחַפִּין⁹¹ אֶת
17 הַקְּצִיעוֹת⁹² בְּקֶשׁ, כְּדֵי שֶׁלֵּא יֵאֲבָדוּ. וּמְרַפְּכִין⁹³ אֶת
18 הַבְּגָדִים בְּיָדִים, מְפִין שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה הַדִּיּוּט. אֲבָל אֵין
19 עוֹשִׂין קְשָׁרִים⁹⁴ בֵּית הַיָּדִים, מְפִין שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה אֶמֶן.
20 וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

88) מועד קטן יב, א. 89) אף-על-פי שיש בו טורח.
90) אף-על-פי שאין בו הפסד רב. 91) מכסין (מועד קטן
יג:). 92) פירות השטוחים לייבש. 93) מועד קטן י, א.
94) לתקן את הקמטים.

21 טו. קוֹצְעִין⁹⁵ צִפְרָנָיו⁹⁶ חֲמור שֶׁל רְחִים⁹⁷, וּבוֹנִין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לפני סוף היום. (110) שהרי נידוי חמור ממכת מרדות (פסחים נב. ולמעלה פ"א הכ"ב). (111) ש"אינו בדין שתהא עסוק במלאכה וקרובך קרב" (ירושלמי' פסחים פ"ד ה"א). וכיון שנאסר אז, בזמן המקדש - אסור לעולם (תוספות' פסחים נ. ד"ה מקום).

1 יח. לפיכך¹¹² יום ארבעה עשר בניסן אסור בעשיית
2 מלאכה מדברי סופרים כמו חלו של מועד¹¹³. והוא
3 קל מחלו של מועד¹¹⁴, ואינו אסור אלא מחצי היום
4 ולמעלה, שהוא זמן השחיטה; אבל מהגז החמה¹¹⁵
5 עד חצי היום - תלוי בפנהג: מקום שנהגו לעשות
6 - עושין, מקום שנהגו שלא לעשות - אין עושין¹¹⁶.

25 כא. מוליכין¹²⁵ ומביאין פלים מבית האמן בארבעה
26 עשר אחר חצות, אף-על-פי שאין לצרף המועד.
27 וגורפין¹²⁶ זבל מתחת רגלי בהמה, ומוציאים אותו
28 לאשפה. ומושיבין¹²⁷ שוכנין לתנגולים. תרנגולת
29 שישבה על הביצים שלשה ימים¹²⁸ או יתר, ומתה
30 - מושיבין אחרת תחתיה בארבעה עשר, כדי שלא
31 יפסדו הביצים. ובמועד¹²⁹ אין מושיבין¹³⁰. אבל אם
32 ברהה במועד מעל הביצים - מחזירין אותה
33 למקומה.

(112) פסחים נ, א. (113) מועד קטן יג, א. (114) ראה להלן הכ"א. (115) אבל לפני הגז החמה מותר במלאכה ואין בזה שום מנהג, כרבי יהודה (פסחים ב:) וכבית הלל (פסחים נה.). (116) [במנהג זה של מניעה ממלאכה לפני חצות היום, אין הטעם משום קרבן פסח, שהרי אינו קרב אלא לאחר חצות (ועיי' תוספות' פסחים נ. ד"ה מקום). ומצאנו בבבלי (מועד קטן יג.) שטעם "המנהג הוא: "משום צורך יום-טוב" כדי להכין צרכי יום-טוב או שיתעסק בצרכי פסחו בזמן בית המקדש או בזמן הזה בצרכי מצה ומרור והכשר כליו וביעור חמץ" (ריטב"א שם). וכן פירש"י (פסחים נ. במשנה). ולפי זה, אין שום מחלוקת בין רש"י והרמב"ם, שהרמב"ם כתב טעמו של הירושלמי לאחר חצות היום, ורש"י כתב טעמו של ה'בבלי' לקודם חצות היום, וה'מגיד משנה' שאם כחלוקים, ודבריו צ"ע].

(125) משנה, פסחים נה, ב. (126) מוציאים אותו במגריפה. (127) לתקן מקום שיעמדו התרנגולים והתרנגולות, אבל לתת ביצים תחתן - אסור ולא כרש"י (מגיד-משנה). (128) וכבר נפסדו הביצים מאכילה ואין ראויות אלא לדגירה. (129) בחול-המועד. (130) תרנגולת אחרת תחתיה, מפני שספק הוא אם תשב על ביצים שכבר הוחמו תחת תרנגולת אחרת, ובערב פסח שאינו חמור כחול-המועד - הקילו בספק זה (מגיד-משנה).

סליקו להו הלכות שביתת יום טוב

הלכות חמץ ומצה

יש בכללן שמונה מצות. שלש מצות עשה, וחמש מצות לא תעשה. וזהו פירושן: (א) שלא לאכל חמץ² ביום ארבעה-עשר מחצות היום ולמעלה. (ב) להשבית שאור ביום ארבעה-עשר. (ג) שלא לאכל חמץ כל שבעה. (ד) שלא לאכל תערבת חמץ כל שבעה. (ה) שלא יראה חמץ כל שבעה. (ו) שלא ימצא חמץ כל שבעה³. (ז) לאכל מצה פלילי הפסח. (ח) לספר ביציאת מצרים באותו הלילה. וביאור מצות אלו בפסקים אלו:

~ נקודות משיחות קודש ~

בספרו של הרמב"ם שנכתב בתכלית הדיוק, גם סדר ההלכות נכתב בכוננת מכון, שהרי ידוע מאמר השל"ה שגם סדר וקדימה בתורה הוא בדיוק. ומכאן, שישנו גם קשר בין סיום הלכות שביתת יו"ט להלכות חמץ ומצה. באופן כללי הקדים הרמב"ם הלכות יו"ט הנוגעות לכל הימים טובים בשווה ואח"כ כתב ההלכות הפרטיות הנוגעות לכל יו"ט בפני עצמו, הלכות חמץ ומצה, ראש השנה, שופר, סוכה ולולב. אבל מלבד הקשר הכללי יש ביניהם גם קשר פרטי, כי בסיום הלכות יו"ט כתב "אסור לעשות מלאכה בערבי

7 יט. ואפלו במקום שנהגו לעשות - לא יתחיל¹¹⁷
8 בתחלה לעשות מלאכה בארבעה עשר, אף-על-פי
9 שהוא יכול לגמרה קדם חצות; אלא שלש¹¹⁸
10 אמניות בלבד הן, שמתחילין בהם במקום שנהגו
11 לעשות¹¹⁹, ועושין עד חצות, ואלו הן: החיטין
12 והספריין והכוכבסין. אבל שאר אמניות - אם התחיל
13 בהן קדם ארבעה עשר, הוא שייגמר עד חצות; שאין
14 העם צריכין לשאר אמניות צרף הרבה.

(117) משנה, פסחים נה, א. (118) מפני שהעם צריכים להם הרבה. (119) והראב"ד מפרש המשנה הנ"ל של "שלש אומניות", במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה. ועיי' 'מגיד משנה'.

15 כ. ההולף¹²⁰ ממקום שעושין למקום שאין עושין -
16 לא יעשה פישוב¹²¹, מפני המחלקת; אבל עושה הוא
17 במדבר. וההולף ממקום שאין עושין למקום
18 שעושין - לא יעשה. ונתנין עליו חמרי מקום שיצא
19 משם, וחמרי מקום שהלף לשם. ואף-על-פי-כן לא
20 יתראה בפניהם שהוא בטל מפני האסור¹²². לעולם
21 אל ישנה אדם¹²³, מפני המחלקת. וכן¹²⁴ מי שדעתו
22 לחזור למקומו - נוהג פאנשי מקומו, בין להקל בין
23 להחמיר. והוא, שלא יתראה בפני אנשי המקום
24 שהוא בו, מפני המחלקת.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי י"ד כסלו – ספר זמנים – הלכות חמץ ומצה קסה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

5) גם הנשים הפטרות ממצות-עשה שהזמן גרמא - שהיא מזמן לזמן ואינה תדירה - חייבות בזו, כי בכל מצוות לא-תעשה שבתורה, אחד אנשים ואחד נשים חייבים (משנה, קידושין כט.). (6) 30 גראם. (7) ואילו על איסור אכילת חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה, אין עונש כרת אלא מלקות (ראה להלן הלכה ח.). (8) שירע שאסור לאכול חמץ בפסח ושחייבים עליו כרת (ראה בפ"ב מהל' שגגות ה"ב). (9) משנה, כריתות ב, א. (10) ומסיים שם הפסוק: "מיום הראשון עד יום השביעי", כלומר מיום ט"ו בניסן עד יום כ"א בו. (11) בניגוד למקרים שחייבה התורה קרבן עולה ויורד, הוא קרבן שאינו קבוע, אלא אם היה עשיר מביא חטאת בהמה, ואם היה עני מביא עוף, ואם היה דל מביא עשירית האיפה. ואילו חטאת קבועה היא הבאה מן הבהמה בלבד (רמב"ם הל' שגגות פ"א ה"). (12) תוספתא פסחים פ"א ה"י. (13) ממס איתו על ידי היתוך ועושהו נזול. (14) חולין קכ, א: "אכילה כתיבא ביה, והאי לאו אכילה הוא? אמר ריש לקיש: אמר קרא (שמות יב טו): "נפש" - לרבות השותה", נפש משמע כל דבר המיישב דעתו של אדם, וממילא גם שותה בכלל.

- ב. החמץ¹⁵ בפסח¹⁶ אסור בהנחה, שְׁנֵאמַר: "לֹא יֵאָכֵל"¹⁷ חמץ" - לֹא יֵהָא בּוֹ הַתֵּר אֲכִילָה. וְהַמְנִיחַ¹⁸
חֲמֵץ בְּרִשְׁתּוֹ בַּפֶּסַח¹⁹, אֶף-עַל-פִּי שְׂלֵא אֲכָלוּ²⁰, עוֹבֵר
בְּשֵׁנֵי לְאוּיִן²¹, שְׁנֵאמַר: "לֹא יֵרָאֶה לָּךְ שְׂאֹר בְּכָל
גְּבֻלְךָ", וְנֵאמַר: "שְׂאֹר לֹא יִמְצָא בְּבִתְיָכֶם". וְאִסּוּר²²
הַחֲמֵץ וְאִסּוּר הַשְּׂאֹר שְׁבוּ מִחֲמִצִּין אֶחָד הוּא²³.

(15) משנה, פסחים כא, א. (16) וכן בערב פסח מחצות היום ולמעלה, שכתוב בו "לא תאכל עליו חמץ" (להלן ה"ח), וכל מקום שנאמר "אכילה" - גם איסור הנאה בכלל (פ"ח מהל' מאכלות אסורות הט"ו, ועיין כסף-משנה). (17) "מדקרינא יאכל (בצירי), משמע לא יהא בו היתר המביא לידי שום אכילה, וסתם הנאות לידי אכילה הן באות, שלוקח בדמים דבר מאכל" (רש"י). וראה בפ"ח מהל' מאכלות אסורות הט"ו, שאפילו אם נאמר "לא תאכלו" - איסורי הנאה בכלל. (18) משאיר. (19) אבל בערב פסח מחצות היום ומעלה עד כניסת הפסח, אינו עובר על הלאו של "בל יראה ובל ימצא", אלא מוטלת עליו המצוה של השבתת החמץ (וראה למעלה הערה ג, ולהלן פ"ג ה"ח, ובמגיד-משנה). (20) פסחים ה, ב. (21) ולמה לא יעבור על שלשה לאוין, שהרי כתוב גם (שמות יג, ז): "ולא יראה לך חמץ"? (כסף-משנה) - כבר כתב הרמב"ם ב'ספר המצוות' (שורש התשיעי) כי כל "לאו" שלא בא לתוספת ענין ולחדש איזה דבר נוסף בדבר זה, אינו נחשב ל"לאו" יתרא, שלא בא אלא לחזק אותו הלאו בעצמו ולא להוסיף עליו "לאו" נוסף (הגר"ב). (22) משנה, ביצה ב, א. (23) כתב הרמב"ם שאע"פ שלענין שיעוריהם שווים הם - יש הבדל ביניהם, שהרי חמץ שנפסל מאכילת כלב - אינו זקוק לבערו, ושאר שנפסל מאכילת כלב - חייב לבערו, שכך שינו בתוספתא (ביצה פ"א): "איזהו שאור? המחמץ את אחרים. חמץ? שנתחמץ מידי אחרים, מאימתי קרוי

ימים טובים מן המנחה ולמעלה" וממשיך לבאר החומר המיוחד ב"בערב פסח אחר חצות.. לפי שיום ארבעה עשר בניסן אינו כשאר ערבי ימים טובים מפני שיש בו חגיגה ושחיטת קרבן" ובהלכות שאח"ז ממשיך לבאר דינים הנוגעים ליום ארבעה עשר בניסן ובהמשך לזה בהתחלת הלכות חמץ ומצה "שלא לאכול חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה".

על פי יין מלכות סימן מ"ב

~ נקודות משיחות קודש ~

בין הדינים המבוארים בסוף הלכות יו"ט נכתב "מקום שנהגו לעשות עושין, מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין". ובהמשך לכך הובאה ההלכה שיהודי ההולך ממקום אחד למקום אחר, צריך לנהוג במנהג המקום ויזהר שלא לעורר מחלוקת אלא יעשה מנהגו בצנעא ו"לא יתראה בפני אנשי המקום שהוא בו..."

ובעבודת האדם: התורה מצוה ליהודי לעמוד בתוקף ובגאון על כל ענייני היהדות תוך ידיעה ש"אתה בחרתנו מכל העמים" "ורוממתנו מכל הלשונות" ולכן אינו מתפעל כלל מצורת ההנהגה של אומות העולם אשר מסביבו, וענין זה בא לידי ביטוי בימי החול ובענייני המסחר בהם נשאר היהודי בתוקף בתכלית הזהירות מגניבה השגת גבול וכו'. ומכל הנ"ל קונה לעצמו רגש של עליונות ורוממות ביחס למציאותו.

זהו גם הקשר שבין יו"ט וחמץ ומצה, כי יום-טוב הוא זמן רוממות "אתה בחרתנו" "ורוממתנו מכל הלשונות" ומיד אח"כ הלכות "חמץ ומצה" להדגיש את הצורך בזהירות מיוחדת שלא לבא בזה לידי תנועה של גאווה ח"ו ולהתרחק ממנה עד הקצה הכי אחרון.

על פי יין מלכות סימן מ"ג

1) כולל גם איסור הנאה, שאף היא בכלל אכילה, כמבואר להלן (הלכה ב). (2) חמשת מיני דגן שהם: חיטה ושעורה, כוסמין, שיבולת שועל ושיפון, כשמתערבים במים באים לידי חימוץ (להלן פ"ה ה"א). (3) אבל בערב פסח אחר חצות, אינו עובר על כל יראה ובל ימצא (ראה להלן הערה יח, ופ"ג ה"ח, ובמגיד-משנה).

פֶּרֶק רְאִשׁוֹן

4) כלל בו רבינו איסור החמץ, מהותו וענין אכילתו, וקיומו, וזמניו, ותערובתו, ומה שהוא ממנו בכרת, ומה שהוא בלאו, ומה שהוא מדבריהם.

- 1 א. כָּל הָאוֹכֵל⁵ בַּיּוֹם⁶ חֲמֵץ בַּפֶּסַח מִתְחַלֵּל לֵיל
2 חֲמִשָּׁה-עָשָׂר⁷ עַד סוֹף יוֹם אֶחָד וְעֶשְׂרִים בְּנִסָּן
3 בְּמִזְיָד⁸ - תֵּיב פֶּרֶת⁹, שְׁנֵאמַר: "כִּי כָּל-אִכֵּל חֲמֵץ
4 וְנִכְרְתָה¹⁰"; פְּשׁוּגָה - תֵּיב קְרִיבָן חֲטָאת כְּבוֹעָה¹¹.
5 אֶחָד¹² הָאוֹכֵל וְאֶחָד הַמְּחַמֵּה¹³ וְשׁוֹתֵה¹⁴.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(35) במשהו. והטעם בזה מפני שהוא "דבר שיש לו מתירין", שאין התערובת אסורה לעולם, שהרי לאחר הפסח תהיה כל התערובת מותרת, לפיכך אוסר בכל שהוא בין במינו בין שלא במינו. ואף-על-פי שכל דבר שיש לו מתירין שנתערב בשאינו מינו, בטל בששים - חמץ שאמרה בו התורה "כל מחמצת לא תאכלו" החמירו בו (רמב"ם פט"ו מהל' מאכלות אסורות ה"ט"ב). ודוקא תוך הפסח, שאז נאמר פסוק זה "כל מחמצת לא תאכלו" - אוסר בין במינו ובין שלא במינו, אבל בערב הפסח אחרי חצות היום - אינו אוסר אלא במינו בלבד (כסף-משנה). (36) אפילו בתוך הפסח ('מעשה רוקח'). (37) אבל בתוך הפסח חייב לבער את הכל, מפני החמץ שנתערב בתוכו ('מעשה רוקח'). (38) שנשאר לאחר הפסח.

1. ו. אינו³⁹ חייבין פרת אלא על אכילת עצמו של חמץ, 20
- אבל ערוב חמץ, כגון פיתח הבבלי ושכר המדי וכל 21
- הדומה להן מדברים שהחמץ מערב בהן - אם אכלן 22
- בפסח, לוקה ואין בו פרת⁴⁰, שנאמר: "כל מחמצת 23
- לא תאכלו". במה דברים אמורים? בשאכל פזית 24
- חמץ בתוך התערובת בכדי אכילת שלש ביצים⁴¹, 25
- הוא שלוקה מן התורה; אבל אם אין בתערובת פזית 26
- בכדי אכילת שלש ביצים - אף-על-פי שאסור⁴² לו 27
- לאכל, אם אכל אינו לוקה⁴³, אלא מפין אותו מפת 28
- מרדות⁴⁴. 29

(39) משנה, פסחים מב, א. (40) "על חמץ דגן גמור - ענוש כרת, על עירובו - בלאו, דברי רבי אליעזר. והכמים אומרים - על עירובו, בלא כלום" (פסחים מג.). וכתב רבינו יצחק אלפסי שם: "אף-על-גב דאמרו רבנן עירובו בלא כלום, מילקא הוא דלא לקי, אבל איסורא איכא (מלקות אין כאן, אבל איסור דרבנן יש כאן) והני מילי היכא דליכא כזית (שאיין כזית) בכדי אכילת פרס (=אכילת שלש ביצים) - אבל היכא דאיכא כזית (שיש כזית) בכדי אכילת פרס - אפילו לרבנן לוקה". ומקור הדברים שבתערובת שיש בכזית בכדי אכילת פרס אינו חייב כרת אלא מלקות בלבד, הוא במכילתא דרשב"י (שמות יב, כ) והובאה בדברי רבינו ביספור המצוות (לא-תעשה קצח): "כל מחמצת לא תאכלו, לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום המצרי. יכול יהא חייבין עליהן (כרת), תלמוד-לומר חמץ, מה חמץ מיוחד שהוא מין גמור (=בלי תערובת) - יצאו אלו שאינן מין גמור. למה באו? ליתן עליהן לא-תעשה (=ללקות עליו)". (וראה במגיד-משנה וכסף-משנה ובספרו של הגר"מ כשר "הרמב"ם ומכילתא דרשב"י" עמ' נד). (41) משנה, כריתות יב, ב. וזהו הנקרא בגמרא ובפוסקים "בכדי אכילת פרס". ולדעת רש"י שיעורו בכדי אכילת ארבע ביצים. (42) שהרי חמץ בפסח אינו בטל. (43) כי יותר מכדי אכילת פרס, אינו מצטרף. (44) מדרבנן. ככל אוכל פחות מכשיעור (להלן הלכה ז).

2. האוכל מן החמץ עצמו⁴⁵ בפסח פל-שהוא, הרי 30
- זה אסור מן התורה, שנאמר: "לא יאכל⁴⁶". ואף- 31
- על-פי-כן אינו חייב פרת או קרבן, אלא על כשעור 32

שאור? משיפסל מלאכול לכלב" (ועיין במגיד-משנה וכסף-משנה).

1. ג. אינו²⁴ לוקה²⁵ משום 'לא יראה' ו'לא ימצא' 1
- אלא-אם-כן קנה חמץ בפסח²⁶ או חמצו, כדי 2
- שיעשה בו מעשה. אבל אם היה לו חמץ קדם 3
- הפסח, וכא הפסח ולא בערו, אלא הניחו²⁷ ברשותו 4
- אף-על-פי שעבר על שני לאוין, אינו לוקה מן 5
- התורה, מפני שלא עשה בו מעשה²⁸, ומפין אותו 6
- מפת מרדות²⁹. 7

(24) תוספתא, מכות פ"ד ה"ה. (25) מלקות ארבעים. (26) מן הגוי. ואף-על-פי שהחמץ בפסח אסור בהנאה, וכל דבר שאסור בהנאה אינו בר קנין - כל זמן שהוא ביד גוי הוא ראוי להיות מותר בהנאה אחר הפסח כדין חמץ של גוי, ולכן חלה עליו המכירה (ר"ן בפ"ג דע"ז). (27) השאירו. (28) וכלל הוא בכמה מקומות, שאין חייבים מלקות על לאו שאין בו מעשה. ואף שיש כאן "עשה" של תשבתו שאור מבתיכם, והרי הוא לאו הניתק לעשה, ואין לוקין עליו גם בשעה מעשה (משנה-למלך)? יש לומר, שכיון שמצוות-עשה של תשבתו היא בערב פסח, והלאו של בל יראה ובל ימצא הוא בתוך הפסח, הרי הוא "לאו שקדמו עשה", שאינו בגדר לאו הניתק לעשה, ולוקים עליו ('סדר המשנה'). (29) עונש מדרבנן על מרדו שעבר על איסור תורה.

8. ד. חמץ³⁰ שעבר עליו הפסח, אסור בהנייה לעולם³¹. 8
- ודבר זה קנס הוא מדברי סופרים³², מפני שעבר על 9
- 'בל יראה' ו'בל ימצא', אסרוהו אפלו הניחו בשגגה 10
- או באונס³³, כדי שלא יניח אדם חמץ ברשותו בפסח 11
- כדי שיהנה בו אחר הפסח. 12

(30) משנה, פסחים כח, א. (31) [כמו חמץ בפסח, שגם אם שרפו - אפרו אסור (להלן פ"ג הי"א), כן קנסו בחמץ שעבר עליו הפסח שיהיה אסור בהנאה גם לאחר שריפתו]. (32) כרבי שמעון שם. אבל לרבי יהודה - איסורו מן התורה. (33) שהיה אנוס ולא יכול לבערו, וגם לא לבטלו שהרי אינו ברשותו. והמקור לדברי רבינו הוא ממה שאמרו (בבא-קמא צו:): "גזל חמץ ועבר עליו הפסח, אומר לו: הרי שלך לפניך", הרי שאסור בהנאה ואף-על-פי שעבר עליו הפסח באונס (חידושי הרמב"ן לפסחים לא: ועיין מגיד-משנה).

13. ה. חמץ שנתערב בדבר אחר תוך הפסח³⁴ - בין 13
- במינו, בין שלא במינו - הרי זה אוסר בכל-שהוא³⁵. 14
- וחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח, אף-על-פי 15
- שהוא אסור בהנייה, אם נתערב³⁶ - בין במינו, בין 16
- שלא במינו - הרי זה מותר לאכלו אחר הפסח³⁷. 17
- שלא קנסו ואסרו אלא בחמץ עצמו³⁸, אבל התערבת 18
- מותר באכילה לאחר הפסח. 19

(34) דוקא תוך הפסח, אבל בערב פסח אחר חצות היום - אינו אוסר אלא במינו בלבד, כדלהלן הערה הבאה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ט"ו כסלו - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קסז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הרמב"ם למה הוא כותב כאן: "בין חמישית לששית?" והשיב: "מה שנזכר בהלכות בין חמישית לשביעית הוא האמת, והוא מאמר התלמוד כפי מה שהקשה שם, וזכרתי אני דבר המצוי יותר, הנופל לרוב והוא חילוף שעה בשעה אחריה, בהיות שכוונתי בכל החיבור הזה להקריב הדין אל השכל או אל דרך הרוב" (הוצ' פריימן סי' עו, ועיין בכסף-משנה). (59) ביטוי לגבי תרומה וקדשים על המצב שבו לא אוכלים ולא שורפים אותם, כדבר התלוי, שאינו לא בשמים ולא בארץ (תפארת ישראל). (60) שישארו, ואי אפשר לאוכלן. (61) שאסור לאכול חמץ מדרבנן. (62) שהרי מן התורה עוד ראויים לאכילה, ואסור לשרוף קדשים ותרומה כל זמן שמותרים באכילה. (63) גם חולין וגם תרומה וקדשים שהם חמץ.

י. הא למדת, שמתר לאכל חמץ ביום ארבעה-עשר עד סוף שעה רביעית⁶⁴; ואין אוכלין בשעה חמישית, אכל נהנין ב⁶⁵; והאוכל⁶⁶ בשעה ששית⁶⁷, מפין אותו מפת מרדות⁶⁸; והאוכל מתחלת שעה שביעית, לוקה.

(64) שהוא שלישי היום. (65) לתת לפני בהמות ועופות ולמכור לנכרי. (66) או נהנה (לחם-משנה). ועיין עוד במשנה-למלך פ"ה מהל' יסודי התורה ה"ח (ד"ה וראיתי לה"ח). (67) אבל האוכל בשעה חמישית, אין מכים אותו מכת מרדות, שכיון שלא נאסר או אלא באכילה ולא בהנאה - לא החמירו בו גם לענין מכת מרדות (לחם-משנה). (68) כדין המורד נגד חכמים ועובר על איסור דרבנן.

יום חמישי ט"ו כסלו ה'תשע"ז

פרק שני

1) נתבאר בו מצות השבתתו, מה שהוא מן התורה, ומה שהוא מדברי סופרים. ואיכות המקומות הצריכין בדיקה, והספיקות הבאין בענין הבדיקה מזמן חיובה לכל, וליחידים, כמו המפרש [ב]ם והיוצא בשיירא.

א. מצות² עשה מן התורה להשפית³ החמץ קדם⁴ זמן אסור אכילתו, שנאמר: "ביום הראשון תשביתו שאר מבתיהם". ומפי השמועה⁵ למדו, שהראשון זה הוא יום ארבעה-עשר⁶. ראיה לדבר זה - מה שפיתוב בתורה: "לא תשחט על חמץ דם זבחי" - פלומר, לא תשחט הפסח ועדין החמץ קים. ושחיטת הפסח הוא יום ארבעה-עשר אחר חצות⁷.

2) (מסכת פסחים דף ה' עמוד א'). (3) כדרך שיתבאר בהלכה ב'. (4) כדי שברגע חלות זמן איסור אכילת חמץ, בחצות היום, יהיה החמץ מושבת ברשותו (מעשה ווקח). (5) קבלת חכמים, הלכה למשה מסיני. (6) שהראשון הזה משמעותו: קודם. "ראשון דמעיקרא משמע", וכמו שמצינו (איוב פרק ט"ו פסוק ז'): "הראשון אדם תולד", ופירוש הכתוב הוא: "שבעת ימים מצות תאכלו, אך ביום הראשון (הקודם לשבעת הימים) תשביתו שאור מבתיכם. (7) ראה בפרק א' הלכה ח'.

1 שהוא פזית. והאוכל פחות מפזית במזיד, מפין אותו מפת מרדות.

2 (45) שאם נתערב בהיתר - מבואר למעלה בהלכה ו'. (46) ומזה למדנו (למעלה ה"ב) שחמץ אסור בהנאה, אם כן כשאכל כל שהוא הרי נהנה מן האיסור, ועבר על איסור תורה ('צפנת פענח').

3 ח. אסור⁴⁷ לאכל חמץ ביום ארבעה-עשר מחצות היום ולמעלה, שהוא מתחלת שעה שביעית ביום. וכל האוכל⁴⁸ בזמן הזה⁴⁹, לוקה מן התורה⁵⁰, שנאמר: "לא תאכל עליו חמץ" - פלומר, על קרבן הפסח. כף למדו⁵¹ מפי השמועה⁵² בפרוש דבר זה: לא תאכל חמץ משעה שראויה לשחיטת הפסח, שהוא בין הערפים והוא חצי היום⁵³.

(47) פסחים ד, ב: "דכולי עלמא מיהא, חמץ משש שעות ולמעלה - אסור". ובנוסחאות מדוייקות שנקראו לפני זקני התלמוד, כתוב: "דכולי עלמא מיהא חמץ משש שעות ולעלמא דאורייתא" ('ספר המצוות' מצות לא-תעשה קצט). (48) אבל הנהנה, כגון שמכר לגוי, אינו לוקה (משנה-למלך פ"ה מהל' יסודי התורה ה"ח). (49) בכת"י הגירסא: "אחר זמן זה", וכ"ה ב'לחם משנה'. (50) פסחים כח, ב: "ומנין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא עובר בלא-תעשה? שנאמר: "לא תאכל עליו חמץ", דברי רבי יהודה". ולא כרבי שמעון שם שאמר שבערב הפסח אינו עובר עליו בלאו. וראה למעלה הלכה ד' שבענין אחר הפסח פסק רבינו כרבי שמעון ולא ערבי יהודה (ועיין רב"ד ומגיד-משנה). (51) פסחים ה, א. (52) הקבלה. (53) ואף שקודם הפסח צריכים להקריב את קרבן התמיד, ותמיד ששחטו לפני חצות פסול, אם כן בעל כרחו זמן שחיטת הפסח הוא לא בחצות אלא שעה אחרי חצות אחרי שחיטת התמיד? מכל-מקום כיון שבדיעבד אם שחט הפסח קודם לתמיד כשר, אם כן מחצות היום ואילך נחשב זמן שחיטת הפסח ('תוספות' שם ד"ה לא תשחט).

10 ט. ואסור⁴⁹ חכמים לאכל חמץ מתחלת שעה ששית, כדי שלא יגע באסור תורה⁵⁵. ומתחלת שעה ששית יהיה החמץ אסור באכילה ובהנאה כל שעה ששית מדברי סופרים; ושאר היום, משביעית ולמעלה - מן התורה. שעה חמישית אין אוכלין בה חמץ, גזרה⁵⁶ משום יום המעונ⁵⁷, שמא יטעה בין חמישית לששית⁵⁸. ואינו אסור בהנאה בשעה חמישית. לפיכך תולין⁵⁹ בה תרומה ולחם-תורה⁶⁰ וכיוצא בהן מחמץ שהוא קדש - לא אוכלין⁶¹ ולא שורפין⁶² עד שתגיע שעה ששית, ושורפין הכל⁶³.

(54) משנה, פסחים יא, ב. (55) שלא יטעה בשעות, ויבוא לאכול בזמן שאסור מן התורה. (56) פסחים יב, ב. (57) שיש ערפל, אין חמה זורחת, ואי אפשר לבדוק בחמה (רש"י), ויש לטעות יותר. (58) בגמרא שם כתוב שביום המעונן יכול לטעות בין חמישית לשביעית, ושאלו את

שביטל את החמץ, אין חיוב בדיקה אלא מדרבנן (ר"ן).
 13) ונקרא בלשון חכמים: "בדיקת-חמץ". (14) ונקרא בלשון חכמים: "ביעור-חמץ". (15) רשותו. והחמירו חכמים בחמץ, שאדם רגיל בו כל השנה, שמה יבוא לאכלו בפסח (תוספות מסכת פסחים דף ב' עמוד א' ד"ה אור).
 16) היינו שיבטל את החמץ וכן אמרו (מסכת פסחים דף ו' עמוד ב'): "הבודק צריך שיבטל". (17) (מסכת פסחים דף ב' עמוד ב' במשנה): "אור לארבעה עשר", ותפס לשון "אור" להורות כי חיוב הבדיקה הוא מתחילת הלילה שיש עוד קצת אור (הראב"ד בהשגת הרי"ף). (18) בניסן.
 19) למדו חכמים (מסכת פסחים דף ד' עמוד א').
 20) (מסכת פסחים דף ד' עמוד א'). (21) כי ביום מחשיך אור הנר (רש"י). (22) שלא יטרד בלימודו וישכח לבדוק (מסכת פסחים דף ד' עמוד א'). (23) שיעור ללמוד בציבור. (24) חצי שעה לפני הלילה (מגן אברהם אורח חיים סימן תל"א). (25) ללמוד לעצמו.

ד. אין²⁶ בודקין, לא לאור הלכה ולא לאור החמץ²⁷ ולא לאור האבוקה²⁸, אלא לאור הנר. במה דברים אמורים? בחורים ובמחבואות. אבל אכסדרה²⁹ שאורה רב, אם בדיקה לאור החמץ, דיי³⁰ ואמצע החצר אינו צריך בדיקה, מפני שהעופות מצויים שם והן אוכלין כל חמץ שיפול שם³¹.

26) (מסכת פסחים דף ד' עמוד ב'). (27) השמש. אפילו אם בודק היום, כגון ששכח לבדוק בלילה ארבעה עשר ובודק ביום ארבעה עשר, כמבואר להלן בפרק ג' הלכה ה'. (28) חבילת עצים או גרות דולקים יחד, והטעם בזה (מסכת פסחים דף ח' עמוד א') שאינו יכול להכניסה בחורין ובסדקין לבדוק שם. (29) שיש לה שלשה קירות והקיר הרביעי פרוץ. (30) בדיעבד, אבל לכתחילה בודקין בה גם בלילה לאור הנר (כסף משנה). (31) אבל מה שנמצא בחורין שבצדדי החצר, אין העופות מגיעים לשם וצריכים בדיקה (הב"ח, אורח חיים סימן תל"ג).

ה. חור³² שבאמצע הבית³³, שבין³⁴ אדם לחברו - זה בודק עד מקום שידו מגעת, וזה בודק עד מקום שידו מגעת, והשאר מבטלו בלבד³⁵. אבל³⁶ חור שבין ישראל לעפומ, אינו בודק כלל³⁷, שמא יאמר העפומ: כשפים הוא עושה ליש³⁸ אלא מבטלו בלבד ודיו. וכל מקום³⁹ שאין מכניסין בו חמץ אינו צריך בדיקה.

32) (מסכת פסחים דף ח' עמוד א'). (33) דוקא שבאמצע הבית אבל אלה החורים שהם גבוהים ביותר, שאין יד האדם מגעת שם, והנמוכים משלשה טפחים, אין צריכים בדיקה, כי אין דרך להשתמש שם חמץ. (34) בקיר שבין ביתו לבית חבירו. (35) שמה נתלגלג לשם חמץ. (36) כל הקטע הזה "אבל חור שבין ישראל לגוי... בלבד ודיו" לא נמצא ברמב"ם כתב יד משנת ה' קס"א (מעשה רוקח). וגם בספר מגיד משנה לא היה, ועיין כסף משנה. (37) נראה

ב. ומה⁸ היא השפחה זו האמורה בתורה? היא, שיבטלו⁹ בלבד¹⁰ ויחשב אותו כעפר, וישים בלבו שאין ברשותו חמץ כלל, ושכל חמץ שברשותו הרי הוא כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל.

8) (מסכת פסחים דף ד' עמוד ב'): "מדאורייתא כביטול בעלמא סגי", דכתיב "תשביתו" ולא כתיב "תבערו", והשבתה בלב היא השבתה (רש"י). (9) בדפוס רומי (ר"מ) הגירסא: "שיסיר החמץ הידוע לו מרשותו, ושאינו ידוע יבטלו בלבד" וכן הביא הכסף משנה. ולפי זה אין הביטול מועיל רק לחמץ שאינו ידוע לו, אבל לחמץ הידוע לו אינו מועיל ביטול, אלא צריך לבערו מן העולם. ומקור לדין זה מדברי הגמרא (מסכת פסחים דף כ"ז עמוד ב'): "אמרו לו (חכמים) רבי יהודה הסובר אין ביעור חמץ אלא שריפה: כל דין שאתה דן תחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין, לא מצא עצים לשרפו יהא יושב ובטל? והתורה אמרה: "תשביתו שאור מבתיכם", בכל דבר שאתה יכול להשביתו", ומה הקושיא של הגמרא: יהא יושב ובטל, הלא יכול לבטלו אם אין לו עצים לשרפו, אלא ודאי שחמץ ידוע ומונח לפנינו לא מועיל לו ביטול (כלבו). ובוהן הדבר שלא נזכר במשנה ראשונה בפסחים החיוב לבטל את החמץ – כיון שלחמץ ידוע לא מועיל ביטול אלא צריכים לבערו ולשרוף אותו. וחכמי התלמוד התקינו אחר כך (פסחים דף ו' עמוד ב'), שיבטל אחר הבדיקה שמא ימצא (בתוך הפסח) גלוסקא יפה של חמץ, ודעתו עליה, ונמצא עובר למפרע על כל יראה אם לא ביטל את החמץ (כסף משנה). אבל מפרשי הרמב"ם האריכו לדחות גירסא זו, מכמה מקומות במשנה ובגמרא (פסחים דף ד' עמוד א', מ"ט עמוד א' ועוד) שמבואר שם בפירוש על חמץ הידוע ומונח לפנינו "מבטלו בלבד", הרי שיבטול מועיל לחמץ ידוע? ותירץ הרש"ל, כי גם לפי גירסא זו של הרמב"ם, אם ביטל חמץ ידוע, אינו עובר בכל יראה ובל ימצא, שמכיון שיבטלו, אינו ברשותו, והתורה אמרה: "לא יראה לך", "שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה", אלא שחייב לבעור אותו מביתו, כדי לקיים מצוות "תשביתו". (10) (משנה במסכת פסחים דף מ"ט עמוד א'). ובספרי דרשו: "לא יראה לך שאור, בטל בלבך". ולפי זה צריך לבטל בפה. אלא שנהגו לאמר: "כל חמירא וכו'" (טור). וראה בדברי רבינו להלן פרק ג' הלכה ד' והלכה ט' ובמעשה רוקח שם.

ג. ומדברי¹¹ סופרים¹² - לחפש¹³ אחר החמץ במחבואות ובחורים ולבדק ולהוציא¹⁴ מפל גבולו¹⁵. וכן מדברי סופרים - שבודקין ומשביתין¹⁶ החמץ בלילה, מתחלת¹⁷ ליל ארבעה-עשר¹⁸, לאור הנר¹⁹, מפני²⁰ שבלילה כל העם מצויין בבתים, ואור הנר יפה לבדיקה²¹. ואין²² קובעין מדרש²³ בסוף יום שלשה-עשר²⁴. וכן החכם לא יתחיל לקרות²⁵ בעת זו, שמא ימשך וימנע מבדיקת חמץ בתחלת זמנה.

(11) (משנה במסכת פסחים דף ב' עמוד א'). (12) אחרי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ט"ו כסלו - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אחרים הגירסא: "ממקום שמכניסין בו חמץ למקום שאין מכניסין בו חמץ". (54) שאי אפשר שכל ישראל יבדקו חמצם בבת-אחת, וכל פעם יש לחוש שמא השני עוד לא בדק חמץ והעבירה חולדה חמצו ממקום שאינו בדוק למקום הבדוק, ואין לדבר סוף. (55) (מסכת פסחים דף ט' עמוד ב').

שגם ביום אינו בודק שהרי גם ביום צריך לבדוק בנר (למעלה הלכה ד') - מעשה רוקח. אבל רבינו מנוח כתב שבודק לאור היום כדרך שהוא משתמש בו תמיד ולא יבוא לחשדו שהוא עושה לו כשפים, ועיין כסף משנה. (38) שמחפש בלילה בחורים ובסדקים בנר, ועל ידי זה יעליל עליו ויבוא לידי סכנה. (39) (משנה במסכת פסחים דף ב' עמוד א').

ח. וכן⁵⁶ אם רָאָה עֵכָבֵר שְׁנֹכְנֵס לְבַית וְחָמֵץ בְּפִיו אַחַר בְּדִיקָה - צָרִיף לְבָדֵק פְּעַם שְׁנֵי. אָף-עַל-פִּי שְׂמֵצָא פְּרוּרִין בְּאֻמְצָע הַבַּיִת, אִין אוֹמְרִין כְּבֵר אָכַל אוֹתָהּ הַפֶּת בְּמִקוֹם זֶה, וְהָרִי הַפְּרוּרִין; אֵלָא חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא הַגִּיחָה בְּחוּר אוֹ בְּחֻלּוֹן⁵⁷, וְאֵלּוּ הַפְּרוּרִין שָׁם הֵיוּ⁵⁸, וּלְפִיכָף חוֹזֵר וּבֹדֵק. אִם לֹא מֵצָא כְּלוּם - הָרִי זֶה בּוֹדֵק כָּל הַבַּיִת. וְאִם מֵצָא אוֹתָהּ הַפֶּת⁵⁹ שְׁנֵטְטָלָה הָעֵכָבֵר וְנִכְנַס, אִין צָרִיף בְּדִיקָה.

1 ו. חוֹרֵי הַבַּיִת⁴⁰ הַתְּחַתּוֹנִים⁴¹ וְהַעֲלִיוֹנִים⁴², וְגַם
2 הַעֲצִיעִים⁴³, וְרֶפֶת בָּקָר, וְלוּלִין, וּמַתְּבֵן, וְאוֹצְרוֹת⁴⁴ יִין⁴⁵
3 וְאוֹצְרוֹת שְׁמֵן שְׂאִינוּ מִסְתַּפֵּק מֵהֵן, וּבַיִת דְּגִים
4 גְּדוֹלִים⁴⁶ - אִינֵן צָרִיכִין בְּדִיקָה, אֵלָא-אִם-כֵּן הַכְּנִיס
5 לְהֵן חָמֵץ. אֲבָל אוֹצְרוֹת שָׁכָר, וְאוֹצְרוֹת יִין שְׂמֵסְתַּפֵּק
6 מִמֶּנּוּ⁴⁷, וּבַיִת דְּגִים קִטְנִים⁴⁸, וּבַיִת הָעֲצִים, וּבַיִת
7 הַמּוֹרֵס, וְחוֹרֵי הַבַּיִת הָאֻמְצָעִים⁴⁹ וְכִיּוֹצָא בְּאֵלּוּ -
8 צָרִיכִין בְּדִיקָה, שֶׁסְתַּמְנֵן שְׂמֵסְתַּפֵּק מֵהֵן חָמֵץ⁵⁰. וְאִם
9 יָדַע בְּוַדָּאִי שְׂלֵא הַכְּנִיס שָׁם חָמֵץ, אִינוּ צָרִיף בְּדִיקָה.
10 וְכִשְׁבוֹדֵק⁵¹ הַמְּרַתְּףָּ, בּוֹדֵק מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי שׁוּרוֹת
11 הַחִיצוֹנוֹת, שְׁהֵן הַעֲלִיוֹנָה וְשְׁלֵמֻטָּה מִמֶּנָּה.

(56) (מסכת פסחים דף י' עמוד ב'). אבל אין צריך לבדוק עוד הפעם בחורים ובסדקים. (58) מקודם. שאין דרכו של עכבר לפרר (גמרא ולהלן הלכה ט' בדברי רבינו). (59) אף שאינו שלם כמו שהיה (מעשה רוקח).

(40) (מסכת פסחים דף ח' עמוד א'). (41) למטה משלשה טפחים, שאין דרך להשתמש שם, ובמקום שאין תינוקות מצויים (כסף משנה). (42) שאין יד אדם מגעת לשם (קובץ). (43) חדר קטן שגגו משופע ואי אפשר להשתמש עליו ולכן אינו צריך בדיקה. (44) בגירסת מגיד-משנה היה כתוב: "ואוצרות שמן ואוצרות יין שאינו מסתפק מהן", הקדים שמן ליין. ומה שכתוב: "שאינו מסתפק מהן", מוסב רק על יין אבל באוצרות שמן גם אם מסתפק מהן אין צריכין בדיקה, שיש להם קבע, שנוטל בפעם אחת מה שצריך לסעודתו, ואין רגילים ליכנס לשם באמצע הסעודה עם פתו בידו. וכן הוא בגמרא (פסחים דף ח' עמוד א'). והראב"ד שהייתה לפניו הנוסחא כמו שהיא לפנינו השיג עליו וכתב "טעה בשמן שאע"פ שמתפק אינו צריך לפי שיש קבע לסיפוקו". (45) ושמן לא הזכיר מפני ששמן אע"פ שמתפק אינו צריך בדיקה כמו שזכר למעלה. (46) אין דרך להכנס שם באמצע הסעודה שהדבר קבוע מקודם כמה צריכים. (47) כמעשה רוקח גורס כאן: "ובית המלח ובית השעווה". (48) לא קבוע כמה משתמשים בהם ולפעמים נכנס שם באמצע הסעודה ופתו בידו. (49) יש ספרים שלא כתוב בהם קטע זה, מכיון שכבר נזכר דין זה בהלכה ה'. (50) שמא באמצע סעודתו, כשפתו בידו נכנס לשם להביא מהן. (51) (משנה במסכת פסחים דף ב' עמוד א') כבית הלל, אליבא דרב (שם דף ח' עמוד ב').

ט. רָאָה⁶⁰ תִּינוּק שְׁנֹכְנֵס לְבַיִת בְּדוּק וּבִידוּ בְּפִר, וְנִכְנַס אַחֲרָיו וּמֵצָא פְּרוּרִין⁶¹ - אִינוּ צָרִיף בְּדִיקָה, שְׁחֻזְקוֹ שְׂאֵכְלוּ, וְאֵלּוּ הַפְּרוּרִין שְׁנֵטְטָלָה מִמֶּנּוּ בְּשַׁעַת אֲכִילָה, שְׁדַרְדְּף הַתִּינוּק לְפָרֵר בַּעַת אֲכִילָתוֹ, וְאִין דְּרָף עֵכָבֵר לְפָרֵר. וְאִם לֹא מֵצָא פְּרוּרִין כָּלָל - צָרִיף לְבָדֵק.

(60) (מסכת פסחים דף י' עמוד ב'). (61) אף שאין פירורין כדי אותו הככר (מגיד משנה).

י. הַגִּיחָה⁶² תִּשְׁעָה צְפוּרִין שְׁל מֵצָה וְאֶחָד שְׁל חָמֵץ, וּבָא עֵכָבֵר וְנִטְטָל⁶³, וְלֹא יָדַעְנוּ אִם חָמֵץ אִם מֵצָה נִטְטָל, וְנִכְנַס לְבַיִת בְּדוּק - צָרִיף לְבָדֵק; שְׁפָל הַקְּבוּעָה⁶⁴, מִמְּחֻצָּה עַל מְחֻצָּה⁶⁵.

(62) (מסכת פסחים דף ט' עמוד ב'). (63) בכ"י הגירסא: "ונטל אחד מהם". (64) אם הרוב והמיעוט כל אחד קבוע במקומו, אין הולכים אחר הרוב, אלא הרי הוא כמחצה על מחצה (וראה בפרק ח' מהלכות מאכלות אסורות הלכה י"א). (65) ונחשב לספק. והגם שכאן מדובר בבדיקת חמץ שהיא מדרבנן, וספק דרבנן לקולא? ביאר הרא"ה שכיון שעיקר בדיקת חמץ באה על הספק, ונתקנה בשביל ספק חמץ, לכן חייבוהו חכמים לבדוק בנידון של ספק (מגיד משנה). [ועיין בפרק י"א מהלכות מעשר הלכה יג סברא כזו ברדב"ז שם].

יא. שְׁנֵי צְפוּרִין⁶⁶, אֶחָד שְׁל חָמֵץ וְאֶחָד שְׁל מֵצָה, וּשְׁנֵי בָתִּים, אֶחָד בְּדוּק וְאֶחָד שְׂאִינוּ בְּדוּק, וּבָאוּ שְׁנֵי עֵכָבֵרִים, זֶה נִטְטָל חָמֵץ וְזֶה נִטְטָל מֵצָה, וְאִין יָדוּעַ לְאִיזָה בֵּית נִכְנַס זֶה שְׁנֵטְטָל הַחָמֵץ⁶⁷; וְכֵן⁶⁸ שְׁנֵי בָתִּים⁶⁹ בְּדוּקִין וְצְבוּר אֶחָד שְׁל חָמֵץ, וּבָא עֵכָבֵר וְנִטְטָל, וְאִין יָדוּעַ לְאִיזָה בֵּית נִכְנַס⁷⁰, אוֹ שְׁיָדַע שְׁנֹכְנַס

12 ז. אִין חוֹשְׁשִׁין⁵² שְׂמָא גְּרָרָה חֻלְדָּה חָמֵץ לְמִקוֹם⁵³
13 שְׂאִין מְכַנְּסִין בוֹ חָמֵץ. שְׂאִם נְחוּשׁ מִבַּיִת לְבַיִת,
14 נְחוּשׁ מְעִיר לְעִיר, וְאִין לְדָבָר סוּף⁵⁴. בְּדָק לִל
15 אַרְבַּעַת-עָשָׂר, וְהַגִּיחַ עֶשֶׂר חֲלוֹת וּמֵצָא תִשְׁעָה - הָרִי
16 זֶה חוֹשֵׁשׁ, וְצָרִיף לְבָדֵק פְּעַם שְׁנֵי, שְׁהָרִי גְּרָרָה
17 חֻלְדָּה אוֹ עֵכָבֵר בְּוַדָּאִי⁵⁵.

(52) (משנה במסכת פסחים דף ט' עמוד א'). (53) בספרים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 לְאֶחָד מֵהֶן, וְנִכְנַס אַחֲרָיו וּבָדַק וְלֹא מָצָא פְּלוֹם, או
 2 שְׂבָדָק וּמָצָא כֶּכֶר; או שְׁהִיּוּ⁷¹ תִּשְׁעָה צְבוּרִין שֶׁל
 3 מָצָה וְאֶחָד שֶׁל חֲמֵץ, וּפְרַשׁ כֶּכֶר מֵהֶן, וְאִין יָדוּעַ
 4 אִם חֲמֵץ אוּ מָצָה, וּבָא עֵכָבֶר וְנִטְלַל הַכֶּכֶר שֶׁפְּרַשׁ
 5 וְנִכְנַס לְבֵית בְּדוּק - בְּכָל אֵלוֹ אֵינּוּ צָרִיף לְבָדֵק פְּעַם
 6 שְׁנַיִה, שְׁאִין פֶּאן קְבוּעַ.
- 7 יב. הַנִּחְיָה⁷² הַחֲמֵץ פְּזוּיָה זֹו וּמָצָאוּ פְּזוּיָה אַחֲרָי⁷³, או
 8 שְׁהִנְיָה תִּשְׁעַ חֲלוֹת וּמָצָא עֵשָׂר⁷⁴; או שְׂבָא עֵכָבֶר
 9 וְנִטְלַל הַחֲמֵץ, וְסָפַק נִכְנַס לְבֵית זֶה אוּ לֹא נִכְנַס -
 10 בְּכָל אֵלוֹ צָרִיף לְבָדֵק⁷⁵.
- 11 (מסכת פסחים דף ט' עמוד ב'). (67) אנו תולים
 12 שהחמץ הובא לבית שאינו בדוק והמצה לבית הברדוק,
 13 שספק מדרבנן - לקולא. (68) (מסכת פסחים דף י' עמוד
 14 א'). (69) בכ"י הגירסא: "שני בתים של שני אנשים
 15 בדוקין". (70) על כל בית תולין שלא נכנס העכבר לשם,
 16 ואין צריך בדיקה. (71) בכ"י משנת ה' קי"א ומשנת ה'
 17 קס"א חסר הקטע "או שהיו תשעה ציבורין... לבית בדוק".
- 18 (מסכת פסחים דף י' עמוד ב'). (73) אנו חוששים
 19 שהחמץ שהניח בזוית זו נאכד בבית והנמצא בזוית אחרת
 20 הוא חמץ אחר. (74) בנוסחת המגיד משנה ומעשה-רוקח
 21 כתוב כאן: "או שהיו תשעה צבורין חמץ ואחד מצה ופירש
 22 ככר מהם ואינו יודע אם חמץ אם מצה ובא עכבר ונטל
 23 הככר מפירש ונכנס לבית הברדוק". אבל בדפוס ויניציאה
 24 ואמסטרדם ובדפוסים שלנו אין הקטע הזה. (75) מספק.
- 25 יג. נִכְנַס⁷⁶ עֵכָבֶר לְבֵית וְכֶכֶר בְּפִיו, וְיָצָא עֵכָבֶר מִשֵּׁם
 26 וְכֶכֶר בְּפִיו - אוֹמְרִים: הוּא הָרֵאשׁוֹן שֶׁנִּכְנַס - הוּא
 27 הָאֶחָרוֹן שֶׁיָּצָא, וְאֵינּוּ צָרִיף לְבָדֵק. הִיָּה הָרֵאשׁוֹן
 28 שֶׁנִּכְנַס שָׁחַר, וְזֶה שֶׁיָּצָא לָחַן - צָרִיף לְבָדֵק⁷⁷. נִכְנַס
 29 עֵכָבֶר וְכֶכֶר בְּפִיו, וְיָצְאָתָּה מִשֵּׁם חֲלָדָה וְכֶכֶר בְּפִיָּה
 30 - צָרִיף לְבָדֵק⁷⁸. יָצְאָתָּה מִשֵּׁם חֲלָדָה וְעֵכָבֶר וְכֶכֶר
 31 בְּפִיָּה - אֵינּוּ צָרִיף לְבָדֵק, שְׁזֵה הַכֶּכֶר הוּא שֶׁהָיָה בְּפִי
 32 הָעֵכָבֶר⁷⁹. נָחַשׁ שֶׁנִּכְנַס לְחֹר וּפַת פְּפִיו - אִין חֵיב
 33 לְהִבְיָא⁸⁰ חֲבֵרוֹ⁸¹ לְהוֹצִיא⁸².
- 34 (מסכת פסחים דף י' עמוד ב'). (77) "עכברי לא שקלי
 35 מהדרי" (גמרא שם), ובודאי אין זה אותו הככר שנכנס.
 36 (78) בכ"י הגירסא: "בפיה, אין אומרים החולדה לקחה ככר
 37 מן העכבר והוציאה אלא צריך לברדוק", שאם מן העכבר
 38 לקחה היה לה גם את העכבר עצמו בפיה (גמרא שם).
 39 (79) שהרי גם העכבר בפיה. (80) לשכור בממון ולהוציא
 40 הוצאות. (81) קוסם השולט על נחשים ארסיים.
 41 (82) אלא מבטלו בלבד.
- 42 יד. פְּזוּיָה⁸³ חֲמֵץ בְּשָׂמֵי קוֹרָה - מְחִיבִין אוֹתוֹ לְהִבְיָא
 43 סֵלָם לְהוֹרִידוֹ⁸⁴, שֶׁפְּעַמִּים יִפֹּל מִשָּׂמֵי קוֹרָה⁸⁵. הִיָּה
 44 חֲמֵץ בְּבוֹרָה⁸⁶ - אִין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְהַעֲלוֹתוֹ⁸⁷, אֶלָּא
 45 מְבַטְלוּ בְּלִבּוֹ וְרִדּוֹ.
 46 (מסכת פסחים דף ד' עמוד ב). (98) שאין אנו יודעים
 47 אם בדקו את הבית מחמץ. (99) ואין המשכיר לפנינו, כדי
- ביטל את החמץ שברשותו. (85) ושמא יבוא לאכלו בפסח.
 ובעיא היא שם בגמרא ונפשטה על ידי "אם תמצא לומר"
 כשיטת רבינו בכל מקום ש"אם תמצא לומר" היא פשיטות
 לאיביעיא. (86) (תוספתא מסכת פסחים פרק ג' הלכה ג').
 (87) אם נפל שם בלא מתכוון, אבל אם הטמינו שם בכוונה,
 עובר (מגיד משנה).
- טו. כִּפְתָה⁸⁸ שְׂאוֹר שֶׁיִּחְדָּה לִישִׁיבָה - אִם טַח פְּנִיָּה
 24 בְּטִיט, הָרִי זֹו בְּטָלָה⁸⁹ וּמְתָר לְקַנְיָהּ. בְּצִק⁹⁰ שֶׁבְּסֻדְקֵי
 25 הָעֵרְבָה - אִם יֵשׁ פְּזוּיָה בְּמִקּוֹם אֶחָד, חֵיב לְבַעַר; וְאִם
 26 לָאוּ - אִם הָיָה עֲשׂוּי לְחִזָּק בּוֹ שְׁבָרֵי הָעֵרְבָה אוּ
 27 לְסַתֵּם בּוֹ נֶקֶב, בְּטָל בְּמַעוֹטוֹ⁹¹; וְאִם לָאוּ, חֵיב
 28 לְבַעַר. הִיּוּ בּוֹ שְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים בְּשָׁנֵי מְקוֹמוֹת, וְחֹט
 29 שֶׁל בְּצִק בֵּינֵיהֶם - רוֹאִין פֹּל שְׁאֵלוֹ וְנִטְלַל הַחֹט
 30 וְנִטְלִין עִמּוֹ, חֵיב לְבַעַר; וְאִם לָאוּ, אֵינּוּ צָרִיף לְבַעַר.
 31 (מסכת פסחים דף מ"ה עמוד ב') והיא חתיכת שאור
 32 קשה ויבשה. (89) מדין חמץ. (90) (משנה במסכת
 33 פסחים דף מ"ה עמוד א'). (91) "רבי יחיאל מפאריש כתב
 34 כי עריבות שלשין בהם כל השנה אין לסמוך על מה
 35 שרוחצין אותן בחמין ומנקרין החמץ מהן. כי אי אפשר
 36 לנקרן שלא ישאר בין הכל כזית" (הגהות מימוניות).
- 37 טז. בְּמָה⁹² דְּבָרִים אֲמוּרִים⁹³ בְּעֵרְבָה; אֶבֶל בְּבֵית -
 38 אֶף-עַל-פִּי שְׂאֵם וְנִטְלַל הַחֹט אִין נִטְלִין עִמּוֹ, חֵיב
 39 לְבַעַר, מִפְּנֵי שֶׁפְּעַמִּים מְקַבֵּץ אוֹתוֹן⁹⁴. הִיָּה חֲצִי זֵית
 40 בְּבֵית וְחֲצִי זֵית בְּעֵלְיָה⁹⁵; חֲצִי זֵית בְּבֵית וְחֲצִי זֵית
 41 בְּאֶקְסוֹדָה; חֲצִי זֵית בְּבֵית זֶה וְחֲצִי זֵית בְּבֵית
 42 שֶׁלְּפָנַיִם מִמֶּנּוּ - הוֹאִיל וְאֵלוֹ הַחֲצָאֵי זֵיתִים דְּבוּקִין⁹⁶
 43 בְּכַתְלִים אוּ בְּקוֹרוֹת אוּ בְּקַרְקָעוֹת, אֵינּוּ חֵיב לְבַעַר,
 44 אֶלָּא מְבַטְלִין בְּלִבּוֹ וְרִדּוֹ.
 45 (מסכת פסחים דף מ"ה עמוד ב'). (93) ששני חצאי
 46 זיתים חמץ בשני מקומות אינו חייב לבער. (94) על ידי
 47 שמטאטאים את הבית מזדמנים יחד שני החצאים (רש"י).
 48 (95) אינו שכיח שהזיתים יזדמנו יחד במקום אחד (רש"י).
 49 (96) דוקא אם היו דבוקים שהוא דומה למה שכתב למעלה
 50 בהלכה ט"ו בענין בצק שבסדקי העריבה, שאם היה לחזק
 51 או לסתום אינו צריך לבער, אבל אם מונח על הרצפה חייב
 52 לבער אפילו בפחות מכזית כמו שכתב למעלה בבצק
 53 שבסדקי העריבה, שאם אינו לחזק או לסתום חייב לבער
 54 אפילו חצי זית (כסף משנה).
- 55 יז. הַמְשַׁפֵּיר⁹⁷ בֵּית סֵתָם⁹⁸ בְּאַרְבַּע־עֶשְׂרִי⁹⁹ - הָרִי זֶה
 56 בְּחִזְקַת בְּדוּק וְאֵינּוּ צָרִיף לְבָדֵק¹⁰⁰. וְאִם חֲחִזֵּק זֶה
 57 הַמְשַׁפֵּיר שֶׁלֹּא בְּדָק, וְאָמְרוּ אִשָּׁה אוּ קָטָן אָנּוּ
 58 בְּדַקְנוּהוּ - הָרִי אֵלוֹ נְאֻמִּין¹⁰¹, שֶׁהַפֹּל נְאֻמִּים עַל
 59 פְּעוּר חֲמֵץ, וְהַפֹּל פֶּשְׁרִין לְבְדִיקָה, וְאִפְלוּ נָשִׁים
 60 וְעַבְדִּים וְקִטְנִים; וְהוּא, שֶׁיְהִיָּה קָטָן שֶׁיְהִיָּה בּוֹ
 61 דַּעַת¹⁰² לְבָדֵק.
- (97) (מסכת פסחים דף ד' עמוד ב). (98) שאין אנו יודעים
 99 אם בדקו את הבית מחמץ. (99) ואין המשכיר לפנינו, כדי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי ט"ו כסלו – ספר זמנים – הלכות חמץ ומצה קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

פָּרָק שְׁלִישִׁי

1) נתבארו בו דיני הבדיקה, במה שהוא אחר הבדיקה כגון הביטול, וכן כשאין הבדיקה נעשית בזמנה, כגון שחל י"ד להיות בשבת. וכן מי שלא בדק בזמנו, וענין השריפה, והביעור, ומי שהוא פטור מן הבדיקה ודי לו בביטול, וכיוצא בו.

א. כְּשֶׁבֹדֵק² אָדָם וּמְחַפֵּשׁ³ בְּלִילֵי אַרְבַּעַת-עָשָׂר⁵ - 19
מוציא את החמץ מן החורים⁶ ומן המִתְבַּאֲרוֹת ומן
הַזְּוִיֹּת, וּמְקַבֵּץ הַפֶּל, וּמְנִיחוֹ⁷ בְּמָקוֹם אֶחָד עַד
תַּחֲלַת שְׁעָה שְׁשִׁית בַּיּוֹם, וּמְבַעְרֵוֹ⁸. וְאִם רָצָה לְבַעְרוֹ
בְּלִילֵי אַרְבַּעַת-עָשָׂר, מְבַעְרֵוֹ⁹.

2) משנה, פסחים ב, א. 3) פסחים ז, ב. 4) לילות דעלמא. כלומר, ליל כל שנה ושנה. 5) בניסן. 6) פסחים ח, א. 7) משנה, פסחים י, ב. 8) משנה, פסחים יא, ב: "ושורפין בתחילת שש". 9) שהרי ביעור חמץ הוא בכל דבר שיכול לבערו מן העולם (להלן הלכה יא), ולא כרבי יהודה שאמר: "אין ביעור חמץ אלא שריפה", ולמד זאת מדין נותר בקדשים שהוא בשריפה (פסחים כח). ולדבריו יש מקום לומר שכשם שאין שורפין נותר בלילה, כך אין שורפין חמץ בלילה. ועיין רמ"א בסי' תמה ס"א.

ב. הַחֲמֵץ¹⁰ שְׁמַנִּית¹¹ בְּלִילֵי אַרְבַּעַת-עָשָׂר פְּדִי
שְׂיֵאֵבֵל מִמֶּנּוּ לְמַחֵר עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת, אֵינּוּ מְנִיחוֹ
מִפְּזָר וּמִפְּרֵד בְּכָל מָקוֹם, אֲלֵא מְצַנִּיעוֹ בְּכִלֵּי¹² אוֹר¹³
בְּזוֹיֹת יְדוּעֵ וְיִזְהָר בּוֹ; שְׂאֵם לֹא יִזְהָר בּוֹ וּמְצַאוֹ חֶסֶר
- צְרִיף לְחַפְשׁ אַתְרֵיו וּלְבִדֵק פְּעַם אַחֲרָת, שְׂמָא
גְּרַרְהוּ הַעֲכָבְרִים¹⁴.

10) משנה, פסחים י, ב. 11) וכן מה שמוצא בבדיקתו. 12) כ"ה ב'ירושלמי': "כיצד הוא עושה? כופה עליו כלי". 13) בכת"י נשמטה המלה "או". 14) פסחים ט, ב.

ג. חֵל¹⁵ אַרְבַּעַת-עָשָׂר לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת - בּוֹדֵקִין אֶת
הַחֲמֵץ בְּלִילֵי עֶרֶב-שַׁבָּת, שֶׁהוּא לִיל שְׁלֹשֶׁת-עָשָׂר¹⁶,
וּמְנִיחִים מִן הַחֲמֵץ, פְּדִי לְאֵכָל מִמֶּנּוּ עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת
בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת, וּמְנִיחוֹ בְּמָקוֹם מְצֻנֵּעַ, וְהִשְׁאָר מְבַעְרֵוֹ
מִלְּפָנֵי הַשַּׁבָּת. וְאִם נִשְׁאָר מִן הַחֲמֵץ בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת
אַחַר אַרְבַּע¹⁷ שָׁעוֹת - מְבַטְלוֹ¹⁸ וְכּוֹפֵהוּ¹⁹ עָלָיו פְּלִי עַד
מוֹצָאֵי יוֹם-טוֹב הָרֵאשׁוֹן, וּמְבַעְרֵוֹ.

15) משנה, פסחים מט, א. וכתנא-קמא שאמר: "מבערין את הכל מלפני השבת", ועיין ראב"ד. 16) שהרי אי-אפשר לבדוק ביום שלשה עשר, כי אין בודקין לאור החמה (לעיל פ"ב ה"ד), וביום לא מועיל אור הנו, כי "שרגא בטיהרא מאי מהניא" (=נר בפני השמש, מה הוא מועיל?). 17) שמשעה רביעית אסור לאכול חמץ בערב פסח (לעיל פ"א ה"ט), ואף שכל שעה חמישית, חמץ מותר בהנאה? - כיון שאסור באכילה, הוא מוקצה - ולכן כופה עליו כלי ('בית יוסף' בשם הריב"ש). והב"ח מגיה "אחר חמש". 18) פסחים ז, א. 19) פסחים ו, א.

ד. הִיוּ לוֹ כְּפָרוֹת רַבּוֹת שֶׁל תְּרוּמָה, וְצְרִיף לְשָׂרְפָה

שהשוכר יוכל לשאלו ולברר אצלו אם הבית בדוק או לא (בית יוסף סימן תל"ז). 100) בעיא היא בגמרא שם ולא נפשטה. ומכיון שבדיקת חמץ אינה אלא מדרבנן, שהרי ביטלו - אינו חייב לבדוק, שספק דרבנן להקל (ועיין רא"ש תחלת מסכת פסחים). 101) להעיד. 102) שהגיע לחינוך (משנה ברורה).

יח. הַמְשַׁפֵּיר¹⁰³ בֵּית לְחִבְרוֹ¹⁰⁴: אִם עַד שְׁלֹשׁ מָסֵר
לוֹ הַמִּפְתָּח חֵל אַרְבַּעַת-עָשָׂר - עַל הַמְשַׁפֵּיר
לְבִדֵק¹⁰⁵; וְאִם מְשַׁמֵּר הַמִּפְתָּח חֵל אַרְבַּעַת-עָשָׂר -
עַל הַשּׁוֹכֵר לְבִדֵק¹⁰⁶. הַמְשַׁפֵּיר בֵּית בְּחֻזָּקָה שֶׁהוּא
בְּדוּק וְנִמְצָא שְׂאִינוֹ בְּדוּק - עַל הַשּׁוֹכֵר לְבִדֵק, וְאֵינּוּ
מִקַּח טְעוֹת¹⁰⁷, וְאִפְלוּ בְּמָקוֹם שְׁבוּדָקִים בְּשַׁכָּר,
שֶׁהָרִי מְצָוָה הוּא עוֹשֶׂה¹⁰⁸.

103) (מסכת פסחים דף ד' עמוד ב'). 104) וקנאו באחת מהדרכים ששכירות קרקע נקנית בה (מגיד משנה). 105) מכיון שאין להשוכר מפתח, אין הוא יכול ליכנס בו לעשות בדיקת חמץ (ה"ף). 106) אם כבר קנאו לעצמו באחת מדרכי הקנינים. אבל אם לא קנאו לעצמו, ורק המפתח נמצא אצלו, אין זה מחייב אותו לבדוק, אלא בעל הבית חייב לבדוק (כסף משנה). 107) כי נוח לו לאדם לקיים מצוה בגופו. 108) נוח לו לאדם לקיים מצוה בממונו (גמרא). ומה שהוא תובעו עכשיו - אין זו אלא אמתלא לחזור בו מהשכירות. ויש אומרים שאף על פי שאין השכירות קיימת ואינה מקח טעות בכל זאת יכול השוכר לתבוע את ההוצאות שהוציא על הבדיקה, שהרי שכר את הבית בחזקת בדוק (מגיד משנה בשם רמב"ן).

יט. הַמְפָּרְשׁוֹ¹⁰⁹ בַּיּוֹם וְהִוְצֵא בְּשִׂירָא¹¹⁰ - תּוֹף שְׁלֹשִׁים
יוֹם, זָקוּק לְבִדֵק¹¹¹; קֵדָם שְׁלֹשִׁים יוֹם, אֵינּוּ צְרִיף
לְבִדֵק¹¹². וְאִם דַּעְתּוֹ לְחַזֵּר קֵדָם הַפְּסָח¹¹³, צְרִיף
לְבִדֵק, וְאַחֲרֵי-כֵן יֵצֵא; שְׂמָא יִחְזֹר עֶרֶב הַפְּסָח
בֵּין-הַשְּׂמֻשׁוֹת וְלֹא יִהְיֶה לוֹ פְּנָאֵי לְבַעְרוֹ. וְאִם אֵין
דַּעְתּוֹ לְחַזֵּר - אֵין צְרִיף לְבִדֵק¹¹⁴. וְכֵן הַעוֹשֶׂה בֵּיתוֹ
אוֹצֵר¹¹⁵ - תּוֹף שְׁלֹשִׁים יוֹם, זָקוּק לְבִדֵק, וְאַחֲרֵי-כֵן
פּוֹנֵס אוֹצְרוֹ לְתוֹכוֹ; קֵדָם שְׁלֹשִׁים יוֹם - אִם דַּעְתּוֹ
לְפָנוֹתוֹ קֵדָם הַפְּסָח, צְרִיף לְבִדֵק וְאַחֲרֵי-כֵן עוֹשֶׂהוּ
אוֹצֵר; וְאִם אֵין דַּעְתּוֹ לְפָנוֹתוֹ קֵדָם הַפְּסָח, אֵינּוּ
צְרִיף לְבִדֵק¹¹⁶.

109) (מסכת פסחים דף ו' עמוד א'). פורש ונוסע למדינת הים. 110) שהיא נסיעה לזמן ארוך. 111) כיון שאמר חכמים שואלים ודורשים בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום, מאותו הזמן חלה עליו חובת בדיקת חמץ (גמרא). 112) כיון שאין דעתו להיות בכיתו בפסח. 113) ומכל שכן אם דעתו לחזור בתוך ימי הפסח שחייב לבדוק לפני צאתו לדרך, כדי שבחזירתו ימצא את ביתו נקי מחמץ (רש"י). 114) אלא מבטלו בלבד במקום שנמצא בזמן הביטול (טור, והגהות מימוניות). 115) אוסף לתוכו תבואה ופירות. 116) כי החמץ שנמצא תחת התבואות, הרי הוא כמבוער (רש"י).

קעב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ט"ו כסלו - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לבערו, לכן אין מברכין על הבדיקה שאחר הרגל (כסף-משנה).
ז. וכשגומר³⁶ לבדק: אם בִּדְק בְּלִיל אַרְבַּעַה-עָשָׂר או בְּיוֹם אַרְבַּעַה-עָשָׂר קָדָם שֵׁשׁ שְׁעוֹת - צָרִיךְ לְבַטֵּל כָּל חֻמֵץ שֶׁנִּשְׁאַר בְּרִשְׁוֹתוֹ וְאֵינוֹ רוֹאֵהוּ³⁷, וְיֵאמַר³⁸: "כָּל חֻמֵץ שֵׁשׁ בְּרִשְׁוֹתַי שְׁלֹא רָאִיתִיו, הֲרִי הוּא כְּטַל וְהֲרִי הוּא כְּעָפָר"³⁹. אֲבָל⁴⁰ אם בִּדְק מִתְחַלֵּת שְׁעָה שְׁשִׁית וְלִמְעַלָּה - אֵינוֹ יְכוֹל⁴¹ לְבַטֵּל, שְׁהֲרִי אֵינוֹ בְּרִשְׁוֹתוֹ⁴², שֶׁכָּכֵר נֶאֱסָר בְּהִנְיָהּ.

36 פסחים ו, ב: "הבודק צריך שיבטל (בלבו סמוך לבדיקה מיד, רש"י)". (37) כי מה שרואה חייב לבער ולשרוף, עיין לעיל בתחילת פרק שני. (38) 'ירושלמי' פסחים פ"ב ה"ב: "רב אמר, צריך לומר: כל חמץ שיש לי בתוך ביתי ואיני יודע בו - יבטל", וראה למעלה פ"ב ה"ב. (39) "ראבי"ה קיבל מר"י הלוי, שיש לומר: ליבטיל וליהוי הפקר כעפרא, כי ביטול הוא מטעם הפקר" ('הגהות מיימוניות'). (40) פסחים ו, ב. (41) בכמה נוסחאות, הגירסא "אינו צריך". (42) פסחים ו, ב: "אמר רבי אלעזר: שני דברים אינן ברשותו של אדם, ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו (להתחייב עליהן, רש"י) ואלו הן: בור ברשות הרבים, וחמץ משש שעות ולמעלה".

ח. לְפִיכָף אִם לֹא כְּטַל קָדָם שֵׁשׁ, וּמִשֵּׁשׁ שְׁעוֹת וְלִמְעַלָּה מִצָּא חֻמֵץ שֶׁהָיָה דַעְתּוֹ עָלָיו⁴³ וְהָיָה בְּלָבוֹ, וְשִׁכְחוֹ בְּשַׁעַת הַבְּעוּר וְלֹא בָעָרוּ - הֲרִי זֶה עֹבֵר עַל 'לֹא יִרְאֶה' וְ'לֹא יִמְצָא'⁴⁴, שְׁהֲרִי לֹא בָעָר וְלֹא כְּטַל. וְאֵינִי הַבְּטוּל עֲתָה מוֹעִיל לוֹ כְּלוֹם, לְפִי שְׁאֵינוֹ בְּרִשְׁוֹתוֹ, וְהַכְּתוּב עֲשֵׂהוּ פָּאֵלוֹ הוּא בְּרִשְׁוֹתוֹ, לְחֵיבּוֹ מִשּׁוֹם 'לֹא יִרְאֶה' וְ'לֹא יִמְצָא'⁴⁵, וְחֵיבּ לְבָעָרוֹ כְּכֹל עֵת שִׁמְצָאָנוּ. וְאִם מִצָּאוּ בְּיוֹם-טוֹב - כּוֹפֵה עָלָיו כְּלִי⁴⁶ עַד לְעָרֵב וּמְבַעְרוֹ⁴⁷. וְאִם שָׁל הֶקְדָּשׁ הוּא - אֵינוֹ צָרִיךְ לְכַפּוֹת עָלָיו כְּלִי, שֶׁהַכֹּל פּוֹרְשִׁין מִמֶּנּוּ⁴⁸.

43 אבל אם אינו יודע ממנו, אינו עובר עליו, כמבואר בפסחים כא. וב'תוספות' שם ד"ה ואי. (44) 'ירושלמי' פסחים פ"ה ה"ד. כי משש שעות ולמעלה עובר בכל יראה ובל ימצא, למאן דסובר כי חמץ לפני זמנו אסור באכילה מן התורה ('צפנת פענח'). אבל ה'מגיד משנה' מפרש שכוונת הרמב"ם שעובר על כל יראה בתוך הרגל, ולא בערב פסח משש שעות עד הערב. וכן נראה מדברי רבינו ב'מנין המצוות' שבפתיחת הלכות חמץ, עיי"ש. (45) פסחים ו, ב. (46) פסחים ו, א. כדי שלא יראה וישכח שהיום פסח ויבוא לאכול ממנו. (47) אבל ביום-טוב אסור לבערו. ואף שאמרו: "מתוך שהותרה לצורך אוכל נפש, הותרה גם שלא לצורך"? (עיין בהל' יום-טוב ריש פ"א) - חמץ כיון שהוא אסור באכילה ובהנאה, הרי הוא מוקצה ואסור לטלטלו, לכן אי אפשר לשרפו ביום-טוב (כסף-משנה). ומתוך שהביא רבינו הלכה זו סמוך למה שכתב בתחילה "לפיכך אם לא ביטל", נראה שגם כאן מדובר

1 עָרֵב-שֶׁפֶת²⁰ - לֹא יִעָרֵב²¹ הַטְּהוּרָה עִם הַטְּמֵאָה
2 וְיִשְׂרָף²², אֲלֵא שׁוֹרֵף טְמֵאָה לְעִצְמָה, וְהַטְּהוּרָה
3 לְעִצְמָה, וְהַלּוּיָהּ²³ לְעִצְמָה, וּמִנִּיחַ מִן הַטְּהוּרָה כְּדִי
4 לְאָכַל עַד אַרְבַּע שְׁעוֹת בְּיוֹם הַשֶּׁפֶת בְּלִבְדִּי²⁴.

(20) פסחים יד, א. (במשנה) וכרבי יוסי, ואף-על-פי שבמשנה לא מפורש ב"ד שחל להיות בשבת - באה הברייתא בדף כ: ומפרשת את הסתום שבמשנה, שהמדובר ב"ד שחל להיות בשבת. וכן כתב רבינו בפירוש המשנה (ועיין כסף-משנה ורבינו מנוח). (21) משנה, פסחים יד, א. (22) שלא יטמא את הטהורה, שהתורה הזהירה לשמור על הרתומה שלא תטמא, שנאמר (במדבר יח, ח): "ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי" (שבת כה.). (23) ספק טהורה, ספק טמאה. (24) משנה, פסחים יא, ב.

5 ה. מִי²⁵ שִׁשְׁכַח או הִזִּיד וְלֹא בִּדְק בְּלִיל אַרְבַּעַה-
6 עָשָׂר - בּוֹדֵק²⁶ אַרְבַּעַה-עָשָׂר בְּשַׁחְרִית. לֹא בִּדְק
7 בְּשַׁחְרִית - בּוֹדֵק בְּשַׁעַת הַבְּעוּר²⁷. לֹא בִּדְק בְּשַׁעַת
8 הַבְּעוּר - בּוֹדֵק בְּתוֹךְ הַתְּגָג²⁸. עֹבֵר הַרְגֵּל וְלֹא בִּדְק -
9 בּוֹדֵק אַחַר הַרְגֵּל, כְּדִי שִׁיכְעַר מִה שִׁימְצָא מִחֻמֵץ
10 שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֶסוּר בְּהִנְיָהּ²⁹.

(25) משנה, פסחים י, ב. (26) לאור הנר בחורין ובסדיקין כדינו (או"ח סי' תלה). וראה למעלה פ"ב ה"ד. (27) בשעה ששית, זמן שריפת החמץ. (28) היינו בחול-המועד ('רבינו מנוח'). אבל ה'מגן אברהם' ושאר פוסקים סוברים שבדוק גם ביום-טוב, ועל החמץ שמוצא - כופה עליו כלי. (29) כמבואר לעיל בפ"א ה"ד.

11 ו. כְּשֶׁבּוֹדֵק הַחֻמֵץ בְּלִילֵי אַרְבַּעַה-עָשָׂר או בְּיוֹם
12 אַרְבַּעַה-עָשָׂר או בְּתוֹךְ הַרְגֵּל - מְבַרְךָ³⁰ קָדָם³¹
13 שְׁתֵּחִיל לְבִדֵק: "בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶךְ
14 הַעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ³² עַל בְּעוּר³³
15 חֻמֵץ"; וּבּוֹדֵק וּמְחַפֵּשׁ כְּכֹל הַמְקוֹמוֹת שֶׁמְכַנְּסִין
16 לָהֶם חֻמֵץ³⁴, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ. וְאִם בִּדְק לְאַחַר הַרְגֵּל -
17 אֵינוֹ מְבַרְךָ³⁵.

(30) פסחים ז, א. (31) כי כל המצוות מברך עליהן לפני עשייתן (פסחים ז:). (32) והגם כי מן התורה די בבטול (לעיל פ"ב ה"ב) ובדיקת חמץ היא מדרבנן, ואיך שייך לברך 'וצונו'? כבר הסביר הרמב"ם (בהל' ברכות פי"א ה"ג): "וכן כל המצוות שהן מדברי סופרים... מברך על הכל קודם לעשייתן: "אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות". והיכן צונו? בתורה, שכתוב בה (דברים יז, יא): "אשר יאמרו לך תעשה". נמצא ענין הדברים והציען כך הוא: אשר קדשנו במצותיו, שצוה בהן לשמוע מאלו שצונו...". (33) הבדיקה אינה אלא התחלת הביעור, אבל המטרה הסופית היא הביעור, ולכן מברכים על הביעור ולא על הבדיקה. (34) משנה, פסחים ב, א. (35) אינו חייב לבער את החמץ אפילו מדרבנן, אלא שחמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה, ולכן צריכים לבדוק ולמצוא את החמץ ולהשימו במקום שלא יתערב במאכל. וכיון שאין כאן מצוה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ט"ו כסלו - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 שְׁעָה שְׁשִׁית. נִתְּנָהוּ⁸⁰ לְעִפּוּ"ם קִדְּם שְׁעָה שְׁשִׁית -
 23 אֵינוֹ צָרִיךְ לְבַעַר. וְאֵם⁸¹ שָׂרְפוֹ קִדְּם שְׁעָה שְׁשִׁית -
 24 הָרִי זֶה מִתֵּר לְהִנּוֹת בְּפִתְחֵי שְׁלוֹ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח.
 25 אֲבָל⁸² אִם שָׂרְפוֹ מִשְׁעָה שְׁשִׁית וְלִמְעַלָּה - הוֹאִיל
 26 וְהוּא אֲסוּר בְּהִנְיָה, הָרִי זֶה לֹא יִסִּיק בּוֹ תַנּוּר וְכִירִים,
 27 וְלֹא יֵאָפֶה בּוֹ וְלֹא יִבְשֵׁל. וְאִם⁸³ בְּשֵׁל אוֹ אָפֶה -
 28 אוֹתָהּ הִפֵּת וְאוֹתוֹ הִתְבַּשִּׁיל אֲסוּר בְּהִנְיָה, וְכֵן
 29 הַפֶּתְחֵי שְׁלוֹ אֲסוּרִין בְּהִנְיָה⁸⁴, הוֹאִיל וְשָׂרְפוֹ אַחַר
 30 שְׁנֵאִסֵּר בְּהִנְיָה.

כשלא ביטל, ואף-על-פי-כן לא התירו לו לשרפו (מגיד-משנה). (48) מחמת קדושתו (גמרא, שם).

1 ט. מִיֵּצֵא מִבֵּיתוֹ⁵⁰ קִדְּם שְׁעַת הַבַּעוּר לְעִשׂוֹת
 2 מִצְוָה⁵¹, אוֹ לֵאכֹל סֵעֻדָה שֶׁל מִצְוָה, כְּגוֹן סֵעֻדַת
 3 אֲרוֹסִין⁵² וְנִשְׂאִין, וְנִזְכָּר שֵׁשׁ לוֹ חֶמֶץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ.
 4 אִם יָכוֹל לְחַזֵּר וּלְבַעַר וּלְחַזֵּר לְמִצְוֹתוֹ - יִחְזוּר⁵³; וְאִם
 5 לֹא⁵⁴ - יִבְטֵל בְּלִבּוֹ⁵⁵. יֵצֵא לְהַצִּיל מִיַּד הַגֵּיסִים⁵⁶, מִן
 6 הַנְּהָר⁵⁷, מִן הַדְּלָקָה וּמִן הַמַּפְלֵת⁵⁸ - יִבְטֵל בְּלִבּוֹ
 7 וְדִיּוֹ⁵⁹. יֵצֵא לְצַרְף עֲצָמוֹ וְנִזְכָּר שֵׁשׁ לוֹ חֶמֶץ בְּתוֹךְ
 8 בֵּיתוֹ - יִחְזוּר מִיַּד. וְעַד כַּמָּה הוּא חוֹזֵר? עַד כַּפִּינְיָה⁶⁰.
 9 הֲיֵה פְחוֹת מִכַּפִּינְיָה⁶¹ - מְבַטְלוֹ בְּלִבּוֹ וְדִיּוֹ.

(70) משנה, פסחים כא, א. (71) עד שנעשה פחמים (שו"ע הרב סי' תמה). (72) לפירושים דקים שלא ימצאנו מי שיהנה ממנו, וכחכמים החולקים על רבי יהודה (פסחים כא, א.). (73) או לנהר. (74) פסחים כח, א. (75) לחם יבש או חיטים יבשות. (76) משנה, פסחים לא, ב. (77) גל של אבנים. (78) כל טפח הוא 10 ס"מ. (79) שמה יפקח הגל (יסירו האבנים משם) במועד, ונמצא החמץ לפניו (רש"י). (80) משנה, פסחים כא, א. (81) פסחים כא, ב. (82) משנה, פסחים כא, א. (83) פסחים כו, ב. (84) כדין כל הנקברים, שאפרם אסור (תמורה לג:).

(49) משנה, פסחים מט, א. (50) ערב פסח. (51) במשנה כתוב: "לשחוט את פסחו או למול את בנו". וסובר רבינו שהוא-הדין למצוה אחרת. (52) במשנה כתוב: "בבית חמיו", משמע שהמדובר בחתן עצמו, אבל מדברי הרמב"ם מוכח שגם לאדם זר המשתתף בשמחה כזאת, דינה כסעודה של מצוה. (53) שכיון שאפשר לקיים שתייה, מצות בעיור חמץ קודמת לשאר מצוות, כיון שזו מצוותה היום. (54) שאם יעסוק בביעור חמץ, לא יאשר לו זמן ביום לעשות המצוה האחרת. (55) ראה למעלה פ"ב ה"ב. (56) חיל שודדים ורוצחים. (57) השוטף מקום ישוב בני אדם. (58) קיר מתמוטט, ותחתיו שוכבים בני אדם בסכנה. (59) ולא יטפל בביעור חמץ, כדי שלא יתבטל המצוה נפשות (כסף-משנה). (60) גרם. (61) לא חשוב אוכל, ודין בביטול.

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) נתבאר בו על אי זה חמץ אדם עובר בקיומו, אם שלו או של אחרים. ואם ברשותו, או ברשות אחרים. וכן נתבאר בו האיסור בקיום תערוכת חמץ, ומה שיותר ממנו.

10 י. מִיֵּצֵא שְׁהַנִּיחַ⁶³ עֶסֶה מְגֻלְגֶּלֶת⁶⁴ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְיֵצֵא,
 11 וְנִזְכָּר אַחַר שְׂעִיבָא, וְהוּא יוֹשֵׁב לְפָנָי רַבּוּ⁶⁵, וְהֵיךְ יֵרָא
 12 שְׂמֵא תַחֲמִיץ קִדְּם שְׂכּוּבָא - הָרִי זֶה מְבַטְלוֹ בְּלִבּוֹ⁶⁶
 13 קִדְּם שְׂתַחֲמִיץ. אֲבָל אִם הִחֲמִיצָה - אֵין הַבְּטוּל
 14 מוֹעִיל כְּלוּם⁶⁷, אֲלֵא כְּבָר עֵבֵר עַל יִרְאָה וְלֹא
 15 יִמְצֵא⁶⁸, וְחֵיב לְבַעַר מִיַּד פְּשִׁיחֹזֵר לְבֵיתוֹ⁶⁹.

א. כְּתוּב² בְּתוֹרָה: "לֹא יִרְאָה לֶךְ חֶמֶץ". יָכוֹל אִם
 31 טָמֵן אוֹתוֹ³ אוֹ הִפְקִיד אוֹתוֹ בְּיַד עַבְדּוֹ⁴, לֹא יִהְיֶה
 32 עוֹבֵר? תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "שֹׂאֵר לֹא יִמְצֵא בְּבִתְיָכֶם" -
 33 אֲפִלוֹ הִפְקִידוֹ⁵ אוֹ הִטְמִינוֹ⁶. יָכוֹל לֹא יִהְיֶה עוֹבֵר
 34 אֲלֵא-אִם-כֵּן הֵיךְ הַחֶמֶץ בְּבֵיתוֹ⁷, אֲבָל אִם הֵיךְ רְחוּק
 35 מִבֵּיתוֹ, בְּשָׂדֶה אוֹ בְּעִיר אַחֲרָת, לֹא יִהְיֶה עוֹבֵר?⁸
 36 תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "בְּכָל גְּבֻלָּה" - בְּכָל רְשׁוּתָהּ. יָכוֹל⁹
 37 יִהְיֶה חֵיב לְבַעַר מִרְשׁוּתוֹ חֶמֶץ שֶׁל עַבְדּוֹ¹⁰ אוֹ שֶׁל
 38 הַקְּדוּשׁ? תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "לֹא יִרְאָה לֶךְ" - שֶׁלֶף אֵי
 39 אֲתָה רוֹאֶה, אֲבָל אֲתָה רוֹאֶה שֶׁל אַחֲרִים¹¹ אוֹ שֶׁל
 40 גְּבוּלָה¹².

(62) פסחים ז, א. (63) בחול-המועד. (64) גילושיה במים. (65) ומפני אימת כבוד רבו, אינו יכול לקום ולילך ולאפותה (רש"י). (66) "מכאן כתב 'הרוקח', כל אדם ילמד בתוך ביתו לומר כשלושין הבצק, כל שיפול מן הכלי שלשין בו על הארץ - יהא בטל והפקר" ('הגהות מיימוניות'). (67) שהרי בחול-המועד הענין מדובר, שהחמץ אינו ברשותו לבטלו. (68) שהמשהה חמץ בפסח עובר, אבל בערב פסח אחר חצות - אינו עובר על "בל יראה ובל ימצא" (למעלה ה"ח). (69) שבחול-המועד מותר לשרפו, אבל ביום-טוב אסור אפילו אם לא ביטלו (למעלה ה"ח).

(2) מקור דברי רבינו במכילתא דרשב"י (שמות יב, יט): "מכלל שנאמר: 'ולא יראה לך', יכול אם היה טמון או מופקד בעיר אחרת - לא יהא חייב? תלמוד-לומר: שאור לא ימצא". וברור שמופקד שאמרו כאן, היינו ביד גוי. אבל מה שכתוב שם "בעיר אחרת" אינו מתאים לדברי רבינו. ואולי היתה לו לרבינו נוסחא אחרת בדברי המכילתא. (3) שאינו בכלל "לא יראה", שהרי אינו רואהו (כסף-משנה). (4) שיש מקום לומר שאינו בכלל "לא יראה לך", שהרי אינו בידך (כסף-משנה). (5) שהוא בכלל "ימצא בבתיכם", שהרי המקום שמניח בו חמצו ביד הגוי, שאול לו והוא בביתו (כסף-משנה). וזהו שלא כדברי המכילתא פרשת שמות (פרשה י) "מה בתיכם ברשותכם, אף גבולך ברשותך, יצא חמצו של ישראל שהוא ברשות נכרי אף-על-פי שיכול

16 יֵא. בַּיַּעַד⁷⁰ בַּעוּר חֶמֶץ? שוֹרְפוֹ⁷¹, או פוֹרְר⁷² זוֹרָה
 17 לְרוּחַ, או זוֹרְקוֹ לַיָּם⁷³. וְאִם⁷⁴ הֵיךְ הַחֶמֶץ קָשָׂה⁷⁵
 18 וְאֵין הַיָּם מַחְתְּכוֹ בְּמַהֲרָה - הָרִי זֶה מְפָרְרוֹ וְאֶחָר-כֵּן
 19 זוֹרְקוֹ לַיָּם. חֶמֶץ⁷⁶ שֶׁנִּפְלְתָה עָלָיו מַפְלֵת⁷⁷, וְנִמְצֵא
 20 עָלָיו עֶפֶר שֶׁלֶשָׁה טַפְחִים⁷⁸ אוֹ יוֹתֵר - הָרִי הוּא
 21 כְּמַבְעֵר; וְצָרִיךְ לְבַטְלוֹ בְּלִבּוֹ⁷⁹ אִם עֵדִין לֹא נִכְנְסָה

קעד שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום חמישי ט"ו כסלו - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דבני חילא" (מובא לעיל בהלכה שלפני זו), ופירש ר"ח: "בני החיילות היו מפקידים את החמץ שלהם בבתי ישראל כו' ואפילו אם אבד אותו הלחם באונס, אין משגיחים אלא עונשים אותם". וסובר רבינו שלא היה בזה חוק המלכות, ואעפ"כ הרי זה כשל הישראל ועובר עליו. וראה ב'אוצר הגאונים' תשובות ס' יא ובראב"ד.

ה. וְיִשְׂרָאֵל²⁴ שֶׁהָרֵיחַ²⁵ חֲמֵצוֹ אֶצֶל הָעָפוֹם²⁶: אִם אָמַר לוֹ: אִם לֹא הִבֵּאתִי לָךְ מְעוֹת מִכָּאן וְעַד יוֹם פְּלוּנִי, קָנָה חֲמֵץ זֶה מֵעֲכָשׁוֹ - הֲרִי זֶה בְּרִשׁוֹת הָעָפוֹם²⁷, וְאוֹתוֹ הִחֲמֵץ מִתֵּר לְאַחַר הַפֶּסַח²⁸; וְהוּא, שְׂיֵהִיָּה אוֹתוֹ זְמַן שֶׁקָּבַע לוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח. וְאִם לֹא אָמַר לוֹ קָנָה מֵעֲכָשׁוֹ - נִמְצָא אוֹתוֹ הִחֲמֵץ פְּאֵלוֹ הוּא פִּקְדוֹן אֶצֶל הָעָפוֹם²⁹, וְאִסּוּר³⁰ בְּהִנְיָה לְאַחַר³¹ הַפֶּסַח.

24 משנה, פסחים ה, ב. לפי מה שאמרו בגמרא (שם לא:).
25 שמשכן. רחן בערבית = משכון ('ערוך'). (26 לפני פסח. 27 כלומר, הרי הוא שלו. 28) כן הוא בתוספתא (פסחים פ"ב ה"ה): "נכרי שהלוה את ישראל על חמצו, ואמר לו אם לא באתי קודם הפסח הרי הוא מכור לך, אחר הפסח מותר באכילה, ואין צריך לומר בהנאה". שאם לא קבע הזמן לפני הפסח, כיון שבתוך הפסח יכול הישראל לשלם החוב ולפדות המשכון - הרי הוא ברשותו. 29) שאף-על-פי שישראל המקבל משכון, הוא ברשותו וחייב באחריות של גניבה ואבידה (פ"י מהל' שכירות ה"א) - גוי המקבל משכון מישראל, אינו ברשותו כלל (פסחים לא:). 30) כמבואר לעיל בהלכה א, שחמץ של ישראל המופקד ביד נכרי, עובר עליו הישראל.

ו. וְיִשְׂרָאֵל³¹ וְעָפוֹם שֶׁהֵיוּ בְּאֵין בְּסִפְיָנָה, וְהִיָּה חֲמֵץ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וְהִגְיָעָה עֲשֵׂה חֲמִישִׁית³² - הֲרִי זֶה מוֹכְרוֹ לְעָפוֹם³³ אוֹ נוֹתְנוֹ לוֹ בְּמִתְנָה, וְחֹזֵר וְלוֹקְחוֹ מִמֶּנּוּ אַחַר הַפֶּסַח; וּבִלְבָד שְׂיִתְּנֵנוּ לוֹ מִתְּנָה גְמוּרָה³³.

31) תוספתא פסחים פ"ב ה"ו. 32) בכת"י נוסף: "של י"ד בניסין". 33) ללא שום תנאי, כי אם נותנו לו במתנה על ידי תנאי, יש לחשוש שלא יקיים את התנאי, והמתנה בטלה למפרע, ועובר על "בל יראה ובל ימצא".

ז. אוֹמְרָא³⁴ וְיִשְׂרָאֵל לְעָפוֹם³⁵: עַד שְׂאֲתָה לּוֹקְחָהּ בְּמִנְהָ, בּוֹא וְקַח בְּמֵאֲתִים³⁷; עַד שְׂאֲתָה לּוֹקְחָהּ מֵעָפוֹם, בּוֹא וְקַח מִיִּשְׂרָאֵל, שְׂמָא אֶצְטְרַךְ וְאֶקַּח מִמֶּךָ אַחַר הַפֶּסַח³⁸. אֲבָל לֹא יִמְכְּרוּ³⁹ וְלֹא יִתְּן לוֹ עַל תְּנָא⁴⁰. וְאִם עֲשֵׂה כֵן - הֲרִי זֶה עוֹבֵר עַל 'בֵּל יִרְאָה' וּבֵל יִמְצָא'.

34) תוספתא פסחים פ"ב ה"ו. 35) בערב פסח לפני שעה חמישית. 36) קונה חמץ לעצמך. 37) שיקנה חמץ הרבה, אף-על-פי שאינו רוצה לקנות לעצמו רק במנה, ומרמוז לו שיקנה ממנו את העודף לאחר הפסח ויתן לו על זה רווח. 38) באופן שאין הוא מבטיח לו בוודאות שיקנה ממנו, רק מרמוז לו על זה. ואף שיש כאן קצת הערמה -

לבערו, אבל אינו ברשותו", אלא כדברי המכילתא דרשב"י הנ"ל (ועיין מגיד-משנה). 6) פסחים ה, ב. שהרי יש לו האפשרות למצוא אותו, והוא בכלל "לא ימצא". 7) שהרי כתוב "לא ימצא בבתיכם". 8) ו"הפקיד אותו ביד גוי" שלמעלה בסמוך, הוא כשהגוי שכנו וקרוב לביתו (להם משנה). 9) פסחים ה, ב. 10) שלא קיבל עליו אחריות. 11) גוים. 12) הקדש.

ב. הָא לְמִדָּתָהּ, שֶׁהַחֲמֵץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אִם הִנִּיחוּ בְּרִשׁוֹתוֹ, אֶפְלוּ טָמוֹן וְאֶפְלוּ¹³ בְּעִיר אַחֲרֵת וְאֶפְלוּ מִפֶּקֶד בַּיַד עָפוֹם - הֲרִי זֶה עוֹבֵר מִשׁוּם 'לֹא יִרְאָה' וְלֹא יִמְצָא'. חֲמֵץ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ אוֹ שֶׁל עָפוֹם שֶׁהִיָּה אֶצֶל יִשְׂרָאֵל - אֶפְלוּ הִיָּה עִמּוֹ בְּבֵיתוֹ, הֲרִי זֶה מִתֵּר, מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ. וְאֶפְלוּ הִיָּה שֶׁל גֵּר תּוֹשֵׁב שֵׂיֵד יִשְׂרָאֵל שׁוֹלְטָת עָלָיו - אֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא הִחֲמֵץ מִרִּשְׁתּוֹ בַּפֶּסַח¹⁴. אֲבָל צְרִיךְ לַעֲשׂוֹת מַחֲצָה גְבוּהָה עֲשֵׂרָה טְפָחִים בְּפְנֵי חֲמֵצוֹ שֶׁל עָפוֹם¹⁵, שְׂמָא יְבוֹא לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ¹⁶; אֲבָל שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, אֵינוֹ צְרִיךְ, מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּהֵן פּוֹרְשִׁין מִן הַהַקֹּדֶשׁ כְּדִי שֶׁלֹּא יְבוֹאוּ לִיְדֵי מַעֲיָלָה¹⁷.

13) פסחים ה, ב. 14) לפי שסוף סוף אין החמץ של הישראל. 15) פסחים ו, א. 16) ליהנות. וכאן לא מספיק לכפות עליו כלי, כדין מוצא חמץ בביתו ביום-טוב (למעלה פ"ג ה"ח) לפי ששם הוא זמן קצר, עד מוצאי יום-טוב שאז ישרפנו, אבל כאן שהחמץ בביתו כל ימי הפסח - חוששים אנו שמא ינטל הכלי לאיזה צורך ויתגלה החמץ ויבוא לאכלו (כסף-משנה). 17) קרבן מעילה כדין כל הנהגה בשוגג מן ההקדש.

ג. עָפוֹם¹⁸ שֶׁהַפֶּקֶד חֲמֵצוֹ אֶצֶל יִשְׂרָאֵל, אִם קָבַל עָלָיו יִשְׂרָאֵל אַחֲרָיוֹת, שְׂאִם אָבַד אוֹ נִגְנַב יִשְׁלַם לוֹ דְמִיּוֹ - הֲרִי זֶה חַיֵּב לְבַעֲרוֹ¹⁹, הוֹאִיל וְקָבַל עָלָיו אַחֲרָיוֹת - נַעֲשֶׂה כְּשֶׁלּוֹ²⁰. וְאִם לֹא קָבַל עָלָיו אַחֲרָיוֹת - מִתֵּר לְקַיְמוֹ אֶצְלוֹ²¹, וּמִתֵּר לְאָכַל מִמֶּנּוּ אַחַר הַפֶּסַח, שֶׁבְּרִשׁוֹת הָעָפוֹם הוּא.

18) (פסחים ה:). 19) "אמר להו רבא רבא לבני מחווא (עירו של רבא): בעירו חמירא (חמץ) דבני חילא (צבא המלך, ומטילין טורח מזונותיהן על העיירות) מבתיכו, כיון דאילו מגניב (נגנב) ואילו מיתביד (נאבד), ברשותיכו קאי ובעיתו לשלומי (תצטרכו לשלם), כדילכון דמי" (כשלכם הוא) (פסחים ה:). 20) ואם לא ביערו, אסור לאכול ממנו ('ירושלמי' פסחים פ"ב). 21) פסחים ו, א: ועושה לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים, כמבואר בהלכה שלפני זו.

ד. עָפוֹם אֲנִס²² שֶׁהַפֶּקֶד חֲמֵצוֹ אֶצֶל יִשְׂרָאֵל, אִם יוֹדֵעַ הַיִּשְׂרָאֵל שְׂאִם אָבַד אוֹ נִגְנַב מִחִיבּוֹ לְשַׁלְּמוֹ, וְכוּפֵהוּ וְאוֹנְסוֹ לְשַׁלֵּם - אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא קָבַל אַחֲרָיוֹת, הֲרִי זֶה חַיֵּב לְבַעֲרוֹ²³; שֶׁהֲרִי נִחְשָׁב פְּאֵלוֹ הוּא שְׁלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמִּחִיבּוֹ הָאֲנִס בְּאַחֲרָיוֹתוֹ.

22) אדם קשה ותקיף. 23) פסחים ה, ב: "בעירו חמירא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ז כסלו - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תערוכות. (59) ואם נפסלה רק מלאכול לאדם, יתבאר בהלכה שאחריה. (60) תוספתא פסחים פ"ג ה"ב. והיא תחבשת עשויה מקמח ותאנים וכיוצא בהם שאדם לועס ונותן על המכה. (61) עד שאינה ראויה לאכילת כלב. (62) מאחר שנסרחה לפני הפסח, אין הבדל בין נתחמזה ולבסוף נסרחה או נסרחה ולבסוף נתחמזה. אבל כשנתחמזה בפסח אינו מותר לקיימה אלא-אם-כן נסרחה ולבסוף נתחמזה (הראב"ד בשם הירושלמי לפי פירוש המגיד-משנה). (63) פסחים מה, ב. (64) = עמילן. והיינו אפילו סמוך לפסח. (65) ונפסל מאכילת כלב (הראב"ד).

22 יב. דְּבָרֵי 66 שְׁנַתְעָרַב בּוֹ חֻמֵץ 67, וְאִינוּ מֵאֲכָל לְאָדָם
23 כָּלֵל; 68; או שְׁאִינוּ מֵאֲכָל כָּל אָדָם 69, כְּגוֹן הַתְּרִיָּא"ק
24 וְכִיּוֹצֵא בּוֹ - אֶף-עַל-פִּי שְׁמֵתָר לְקִימוֹ, אָסוּר
25 לְאֲכָלוֹ 70 עַד אַחַר הַפֶּסַח; וְאֶף-עַל-פִּי שְׁאִין בּוֹ מִן
26 הַחֻמֵץ אֲלָא כִּלְשֵׁהוּ, הָרִי זֶה אָסוּר לְאֲכָלוֹ 71.

(66) פסחים ל, א. (67) אינו בטל, כמבואר בפ"א ה"ה. (68) היינו שנתערב בו חמץ מעליא (= טוב לאכילה), אלא שעלידי הביטול אינו ראוי לאכילה, אבל אם נתערב בתוכו חמץ נוקשה, שאינו ראוי לאכילה - מותר (או"ח סי' תמב). (69) רק לחולים. (70) אבל בהנאה מותר. (71) כמבואר לעיל בפ"א ה"ה.

יום שישי ט"ז כסלו ה'תשע"ז

פָּרֵק חֲמִישִׁי

1) נתבאר בו דיני החמץ, המינין שהן מחמיצין ושאינן מחמיצין. והמשקין המחמיצין. ומה שאסור לעשותו, מחשש חמץ, ומה שמותר ממנו. וכיצד ראוי ללוש פת פסח, וכיוצא בזה. ובסופו נתבאר דיני הכשר הכלים, שנשתמשו בהן חמץ, וכיוצא בזה.

27 א. אֵין אָסוּר מִשׁוּם חֻמֵץ בְּפֶסַח, אֲלָא חֲמֻשֶׁת מִיְגִי
28 דְּגָן בְּלֶבֶד², וְהֵם שְׁנֵי מִיְגֵי חֲשִׁים, שֶׁהֵן הַחֲטָה
29 וְהַבְּסֻמָּת, וְשְׁלֹשָׁה מִיְגֵי הַשְּׁעוּרִים, שֶׁהֵן הַשְּׁעוּרָה
30 וְשִׁבְלַת-שׁוּעַל וְהַשְּׁפוּן. אֲבָל הַקִּטְנִיּוֹת, כְּגוֹן אֲרֹז
31 וְדָחַן וּפּוּלִים וְעֵדָשִׁים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - אֵין בֵּהֶן מִשׁוּם
32 חֻמֵץ; אֲלָא אֲפֹלוּ לִשׁ קֶמַח אֲרֹז וְכִיּוֹצֵא בּוֹ
33 בְּרוֹתְחִין³, וְכִסְהוּ בְּבִגְדִים עַד שְׁנַתְפַּח כְּמוֹ בְּצֶק
34 שֶׁהֵחֱמִיץ - הָרִי זֶה מֵתָר בְּאֲכִילָה⁴, שְׁאִין זֶה חֻמֵץ
35 אֲלָא סְרוּחַן.

2) (מסכת פסחים דף ל"ה עמוד א'). (3) שממהרים את תהליך החימוץ, ובאופן שלא רתחו המים יפה, שאם רתחו יפה אינם מחמיצים כלל (ראה להלן הלכה ג' והלכה י"ו). (4) מן הדין. אבל יש נוהגים בזה חומרא, שמא נתערבו מחמשת מיני הדגן בתוך הקטניות. ועוד שלפעמים טוחנים אותם לקמח ויבואו להחליף קמח זה בקמח חמשת המינים (הרמ"א סימן תנ"ג).

36 ב. חֲמֻשֶׁת⁵ מִיְגֵי דְּגָן אֵלוּ, אִם לָשׁוּן בְּמֵי פְרוֹת
37 בְּלֶבֶד בְּלֵא שׁוּם מִים - לְעוֹלָם אֵין בָּאִין לִיְדֵי

מותר, כיון שחמץ שעבר עליו הפסח אינו אסור אלא מדרבנן (ראה בפ"א ה"ד), והערמה בדרבנן מותרת (שבת ק"ט:). (39) לפני פסח. (40) שאומר לנכרי: "אם תעשה דבר פלוני בתוך הפסח או לאחר הפסח - החמץ נתון לך או מכור לך", שכל זמן שלא נתקיים התנאי - עדיין אין החמץ מכור או נתון.

1 ח. תְּעָרְבֶת⁴¹ חֻמֵץ⁴² - עוֹבְרִין עָלֶיהָ מִשׁוּם בֵּל
2 יְרָאָה וְיֵבֵל יִמְצָא; כְּגוֹן הַמּוֹרֵס⁴³, וְכוּתְחָה⁴⁴ הַבְּבִלִי,
3 וְשֶׁכֶר הַמְּדִי, שְׁעוֹשִׁין אוֹתוֹ מִן הַקֶּמַח, וְכָל פִּיּוּצָא
4 בְּאֵלוּ מְדַבְּרִים הַנְּאֻכָלִים. אֲבָל⁴⁵ דְּבַר שֵׁישׁ בּוֹ תְּעָרְבֶת
5 חֻמֵץ וְאִינוּ רְאוּי לְאֲכִילָה⁴⁶ - הָרִי זֶה מֵתָר לְקִימוֹ
6 בְּפֶסַח.

(41) משנה, פסחים מב, א: "אלו עוברין בפסח, כותח הבבלי כו" ופירש רבינו בפירוש המשניות "עוברין על כל יראה ובל ימצא" וכן פירש"י. (42) שנתערב בו חמץ, אף שאין בו כזית חמץ בכדי אכילת פרס, ואין לוקה על אכילתו, כמבואר בפ"א ה"ו, בכל זאת עובר עליו ב"בל יראה ובל ימצא" שהרי סוף סוף יש כזית חמץ בתערובת (מגיד-משנה וקס"ף-משנה בשם ר' משה הכהן). (43) ציר דגים כבושים במלח, ושמים לתוכו קמח. (44) עשוי מחלב חמוץ ולחם. (45) פסחים מה, ב. (46) נקרא בפי חז"ל "חמץ נוקשה".

7 ט. בְּיַצֵּד? עָרְבֶת⁴⁷ הַעֲבֹדְנִין⁴⁸ שְׁנֵתָן לְתוֹכָן קֶמַח
8 וְעוֹרוֹת - אֲפֹלוּ נִתְּנוּ שְׁעָה אַחַת קֶדֶם הַבְּעוּר, הָרִי
9 זֶה מֵתָר לְקִימוֹ⁴⁹. וְאִם לֹא נִתְּן הָעוֹרוֹת, וְנִתְּן
10 הַקֶּמַח⁵⁰ קֶדֶם שְׁלֹשָׁה יָמִים לְשַׁעַת הַבְּעוּר - מֵתָר
11 לְקִימוֹ, שֶׁהָרִי נִפְסַד וְהָבֵאִישׁ; תוֹף שְׁלֹשָׁה יָמִים -
12 חֲזָב לְבַעֵר⁵¹.

(47) פסחים מה, ב. (48) מעבדי עורות. ונותנים שם קמח (רש"י). (49) שעלידי העורות, מסריח הקמח מיד ומתקלקל. (50) לבד. (51) שעדיין ראוי לאכילה הוא כשמיגע זמן הפסח, וכיון שנתחייב בביעור שעה אחת, אף שנתקלקל אחר-כך בימי הפסח - חייב לבער.

13 י. וְכֵן הַקִּילּוּר⁵² וְהַרְטָה⁵³ וְהַאֲסֵפְלִינֵת⁵⁴
14 וְהַתְּרִיָּא"ק⁵⁵ שְׁנֵתָן לְתוֹכָן חֻמֵץ - מֵתָר לְקִימוֹ בְּפֶסַח,
15 שֶׁהָרִי נִפְסַדָה צוּרַת הַחֻמֵץ⁵⁶.

(52) תוספתא פסחים פ"ג ה"ב, והוא משחה לעין. (53) תחבושת משוחה סממנים ששמים על מכה לרככה. (54) תחבושת. (55) מין תחבושת. (56) ואינה ראויה לאכילה.

16 יא. הַפֶּת⁵⁷ עֲצָמָה⁵⁸ שְׁעַפְשָׁה וְנִפְסָה מְלֵאכָל
17 הַכְּלָב⁵⁹, וּמְלִגְמָא⁶⁰ שְׁנִסְרְחָה⁶¹ - אִינוּ צְרִיךְ לְבַעֵר⁶².
18 בְּגָדִים⁶³ שְׁפָכְסוּ אוֹתָן בְּחֵלֶב חֲטָה⁶⁴, וְכֵן נִירוֹת
19 שְׁדַבְּקוּ אוֹתָן בְּחֻמֵץ, וְכָל פִּיּוּצָא בְּזֶה - מֵתָר לְקִימוֹ
20 בְּפֶסַח, וְאֵין בֵּהֶן מִשׁוּם 'לֹא יְרָאָה' וְ'לֹא יִמְצָא',
21 שְׁאִין צוּרַת הַחֻמֵץ עוֹמְדָת⁶⁵.

(57) פסחים מה, ב. (58) שהפת היא בעין, בלי שום

19) (מסכת פסחים דף ל"א עמוד ב'): "אמרי דבי ר' שילא: ותיקא דעביה במישחא ומילחא שרי" (מאכל קמח העשוי בשמן ומלח מותר) שמי פירות אינם מחמיצים (רי"ף). ואף לפי הנוסחא למעלה בהלכה ב' שאע"פ שאין חיוב כרת יש בזה איסור - כאן שיש גם חליטה ברותחים לא אסרו, גזרה שמה לא ירתיח יפה (למעלה הלכה ג') כיון שאין כאן חיוב כרת.

ה. פ'רמל²⁰ שְׁמֵהֶבְהִינן אוֹתוֹ בְּאוֹר וְטוֹחְנִין אוֹתוֹ -
 21 אין מְבַשְׁלִין אֶת הַקָּמַח שְׁלוֹ בְּמִים, שְׁמָא לֹא נִקְלָה
 22 בְּאוֹר יָפֶה, וְנִמְצָא מִחֲמִיץ כְּשֶׁמְבַשְׁלִין אוֹתוֹ. וְכֵן
 23 כְּשֶׁמוֹלְלִין²¹ הַקְּדֵרוֹת הַחֲדָשׁוֹת, אֵין מְבַשְׁלִין בְּהֵן
 24 אֶלָּא מִצָּה אֲפוּיָה²² שְׁחֲזָרוּ וְטָחְנוּ אוֹתָהּ, אֶבֶל קָמַח
 25 קָלִי - אָסוּר, שְׁמָא לֹא קָלְהוּ יָפֶה וְיָבוֹא לִידֵי חֲמוּץ.²⁶

20) שבלים שמעבירין אותן באש, אבל אינם קלויים כל כך (מסכת פסחים שם). ועיין בפירושו רבינו מנוח. 21) היו נותנים קמח ומים ומבשלים אותם בקדירות חדשות כדי לחזקן (רבינו מנוח, ועיין לחם משנה - מסכת פסחים דף מ' עמוד ב'). 22) (מסכת פסחים שם): "רב פפא שרי לממחה קדירה בתסיס" ומפרשה רבינו שרב פפא התיר למלול קדירה במצה אפויה, אבל בקמח אסור, כנ"ל.

ו. אֵין בּוֹלְלִין²³ אֶת הַשְּׁעוּרִין בְּמִים בְּפֶסַח, מִפְּנֵי
 27 שֶׁהֵן רְפִין וּמִחֲמִיץ בְּמַהֲרָה. וְאֵם בְּלָל²⁴ - אֵם רְפוּ
 28 כְּדֵי שְׂאֵם הַנִּיחָן עַל־פִּי הַבֵּיב²⁵ שְׂאוּפִין עָלָיו
 29 הַחֲלוֹת, יִתְפַּקְעוּ - הֲרִי אֱלוֹ אָסוּרִין; וְאֵם לֹא הִגִּיעוּ
 30 לְרִפּוּיֹן זֶה - הֲרִי אֱלוֹ מִתְרִין.³¹

23) (מסכת פסחים דף מ' עמוד א'). 24) (שם) כרב חסדא בשם מר עוקבא. 25) כן הוא בפירושו רבינו חננאל שם. והוא כלי מנוקב (תוספות שם).

ז. הַחֲטִיִּם²⁶ מִתֵּר לְבָלֵל אוֹתָן בְּמִים כְּדֵי לְהִסִּיר סַבֵּן,
 32 וְטוֹחְנִין אוֹתָם מִיַּד כְּדֶרֶךְ שְׁטוֹחְנִין הַסֵּלֶת. וְכִכָּר
 33 נִהְגוּ כֹּל יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁנְעַר וּבְאֶרֶץ הַצִּבִּי וּבִסְפָרַד וּבְעָרֵי
 34 הַמִּעְרָב, שְׁלֹא יִבְלְלוּ הַחֲטִיִּם בְּמִים, גְּזָרָה שְׁמָא
 35 יִשְׁהוּ וְיִחֲמִיצוּ.²⁷

26) שהם יותר קשים ואינם ממהירים להחמיץ כמו שעורים (מסכת פסחים שם). 27) תקנת הגאונים היא מפני שאין אנו בקיאים ללחות באופן שלא יחמיץ. וגם בגמרא שם אמרו: "בעל נפש (חסיד וירא שמים) אפילו חטים דשרירי (שהם קשים) לא ילתות" (לא יבלול במים).

ח. תְּבַשֵּׁיל שְׁנִתְבַּשֵּׁל וְנִמְצָאוּ בוֹ שְׁעוּרִים אוֹ חֲטִיִּם:
 37 אֵם נִתְבַּקְעוּ²⁸ - הֲרִי כֹּל הַתְּבַשֵּׁיל אָסוּר, שְׁהֲרִי
 38 נִתְעָרַב בוֹ הַחֲמִץ; וְאֵם לֹא נִתְבַּקְעוּ - מוֹצִיאִין אוֹתָן
 39 וְשׂוֹרְפִין²⁹, וְאוֹכְלִין שְׂאֵר הַתְּבַשֵּׁיל, שְׂאִין הַדָּגָן
 40 שְׁנִבְלָל וְלֹא נִתְבַּקַּע חֲמִץ גְּמוּר שֶׁל תּוֹרָה, וְאֵינוֹ אֶלָּא
 42 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.

28) שזה שכתבנו בהלכה ו' שאם נשרו עד שאם היו מניחין על פי הביב היו מתבקעין אפילו לא נתבקעו ממש, אסורים,

1 חֲמוּץ. אֶלָּא אֶפְלוּ הַנִּיחָן כֹּל הַיּוֹם עַד שְׁנִתְבַּחַח
 2 הַבֶּצֶק - מִתֵּר בְּאֲכִילָה⁶, שְׂאִין מִי פְרוֹת מִחֲמִיץ
 3 אֶלָּא מִסְרִיחִין. וּמִי פְרוֹת הֵן: כְּגוֹן יֵין, וְחֶלֶב
 4 וְדִבְשׁ וְשֶׁמֶן־זַיִת וּמִי־תְפוּחִים וּמִי־רְמוֹנִים וְכָל
 5 פְּיוּצָא בְּהֵן מְשָׂר יֵינוֹת וְשֶׁמֶן וּמִשְׁקִין. וְהוּא,
 6 שְׁלֹא יִתְעָרַב בְּהֵן שׁוּם מִים בְּעוֹלָם. וְאֵם נִתְעָרַב
 7 בְּהֵן מִים כֹּל־שֶׁהוּא, הֲרִי אֱלוֹ מִחֲמִיץ⁹.

5) (מסכת פסחים דף ל"ה עמודים א"ב). 6) הרמב"ם עצמו תיקן בכתב ידו "אין חייבין עליו כרת" (מעשה רוקח בשם הר"א בן הרמב"ם) וכן הוא בדפוסיו רומא וויניציאה וכן מצא הרמ"ך בספר מוגה. ולפי זה אף על פי שאין חייבים עליו כרת יש בו איסור (מעשה רוקח). ולפני הראב"ד היתה הנוסחא שלפנינו ולפיכך השיג עליו וכתב שאע"פ שאינו חמץ גמור הרי הוא חמץ נוקשה ואסור (וראה במנחות דף נ"ד עמוד א'). 7) כשעשה סימן במצות שהן של חלב. שאם לא כן אסורות באכילה שמה יבוא לאכלם בבשר (פרק ט' מהלכות מאכלות אסורות הלכה כ"ב). 8) בין דבש תמרים ובין דבש דבורים (הגמ"י). 9) כן הוא בברייתא (מסכת פסחים דף ל"ו עמוד א' וראה להלן הלכה כ').

ג. אֵין מְבַשְׁלִין חֲטִיִּם בְּמִים¹⁰, כְּגוֹן רִיפּוֹת, וְלֹא
 8 קָמַח, כְּגוֹן לְבִיבוֹת. וְאֵם בְּשֵׁל - הֲרִי זֶה חֲמִץ גְּמוּר;
 9 וְהוּא, שְׁתִּתְבַּקְעוּ¹¹ בְּתַבְשֵׁיל. אֵין קוֹלִין¹² אֶת הַבֶּצֶק¹³
 10 בְּשֶׁמֶן עַל הַמַּחֲכָת; אֶבֶל מְבַשְׁלִין אֶת הַפֶּתַח¹⁴ וְאֵת
 11 הַקָּמַח הַקָּלוּי¹⁵. וְאֵם הִרְתִּיתִּי הַמִּים הַרְבֵּה, וְאֶחָד־כֶּף
 12 הַשְּׁלִיף לְתוֹךְ הַקָּמַח - הֲרִי זֶה מִתֵּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
 13 מִתְבַּשֵּׁל מִיַּד קֹדֶם שְׁתִּחֲמִץ¹⁶. וְכִכָּר נִהְגוּ¹⁷ בְּשֹׁנְעַר
 14 וּבִסְפָרַד וּבְכָל הַמִּעְרָב לְאָסוּר דְּבַר זֶה, גְּזָרָה שְׁמָא לֹא
 15 יִרְתִּיתִּי הַמִּים יָפֶה יָפֶה¹⁸.

10) שאף על פי שמים רותחים אינם נותנים להחמיץ (להלן בסמוך) - בעוד שהמים פושרין הוא מחמיץ (רש"י מסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב'). 11) (מסכת פסחים דף מ' עמוד א') כשמואל. 12) מלשון קלי וכרמל. לקלות בצק שלא נחמץ בשמן על מחבת. 13) שנילוש במים. ועכשיו יחמיץ אף על פי שקולים אותו בשמן, שמי פירות עם מים מחמיצים, כמו שכתב למעלה. 14) שאחרי שנאפה - אפילו שורהו במים אינו מחמיץ (מסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב'). 15) שקלוהו על האש וראוי כבר לאכילה. 16) (מסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב') במשנה ובגמרא שחליטה (= נתינה ברותחים) אינה מביאה לידי חימוץ. 17) כן הוא ברי"ף בשם המתיבתא. 18) [ואם עשה כן בדיעבד יש אומרים שמתו, שלא אסרו אלא לכתחילה - פסקי זרעים לר"א מלונדריש עמוד כ"א].

ד. מִתֵּר¹⁹ לְבַשֵּׁל הַדָּגָן אוֹ הַקָּמַח בְּמִי פְרוֹת. וְכֵן בֶּצֶק
 17 שְׁלָשׁוּ בְּמִי פְרוֹת - אֵם בְּשֵׁלוֹ בְּמִי פְרוֹת אוֹ קָלְהוּ
 18 עַל הַמַּחֲכָת בְּשֶׁמֶן, הֲרִי זֶה מִתֵּר, שְׂמֵי פְרוֹת אֵינָן
 19 מִחֲמִיץ.²⁰

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ז כסלו - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קעז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להלן הלכה י"ב ובפרק ו' מהלכות ביכורים הלכה ט"ו).
 (41) (מסכת פסחים דף מ"ב עמוד א'): "דרש רבא: אשה לא תלוש לא בחמה (= בשמש, להלן הלכה י"ב) ולא בחמין (כן הנוסחא ברא"ש במ"מ ובר"ח) ולא בחמי חמה".
 (42) מים שנתחממו מהשמש. (43) (מסכת פסחים שם).
 והם מים ששאבו אותם בזמן השקיעה והלינו אותן בלילה בבית. לפי שבימי ניסן השמש מהלכת בשיפולו של הרקיע והיא מחממת את המים שבקרקע לפיכך צריך לשאבם מן הארץ ולהלינם בכדי שיצטננו (רש"י שם). ויש מפרשים שהעיקר הוא שלא יהיו המים בלילה בתוך הקרקע מפני שבליילה מהלכת השמש מתחת לקרקע ומחממת את המים שבתוכה (ראבי"ה). (44) (מסכת פסחים שם): "עברה ולשה - אסור" ופירשו: "עברה ולשה בחמין" ולדעת רבינו זה מוסב גם על מים שלא לנו.

- 21 יב. לא תשב אשה⁴⁵ תחת השמש⁴⁶ ותלוש, ולא
 22 תחת הרקיע ביום העבים⁴⁷, אפלו במקום שאין
 23 השמש זורחת בו. ולא תניח את העסה ותתעסק
 24 בדבר אחר⁴⁸. ואם היתה⁴⁹ לשה ואופה⁵⁰ - צריכה
 25 שני כלים של מים: אחד, שמקטפת⁵¹ בו, ואחד,
 26 שמצננת בו ידיה. ואם עברה ולשה תחת השמש,
 27 או שלא צננה ידיה, או שעשתה עסה יתר משעור
 28 חלה - הפת מתרת⁵². וכמה שעור חלה? כמו שלשה
 29 וארבעים ביצים וחמש ביצה, כגוף הביצה
 30 הבינונית⁵³, לא כמשקלה⁵⁴.

(45) (מסכת פסחים שם). ואז היו הנשים אופות את המצות (וכן הוא במשנה מסכת פסחים דף מ"ח עמוד ב'): "שלש נשים לשות כאחת ואופות בתנור". (46) לפי שחום השמש מחמם את העיסה וקרובה להחמין. (47) (מסכת יומא דף כ"ח עמוד ב') שמתבע השמש או להגביר חומה בכל מקום מבעד לעננים. (48) (מסכת פסחים דף מ"ב עמוד א'): "ולא תגביה ידה מן התנור", כלומר שתהא עוסקת בבצק כל הזמן שלא יחמין. (49) (מסכת פסחים שם). (50) דוקא אם היתה אופה שידיה מתחממות מהתנור (לדעת רש"י אפילו אם אינה אופה שידיה מתחממות מעצמן). (51) שטחה את פני החררה במים ונותנתה לתנור. (52) שכל אלו אינן אלא חששות לכתחלה. ויש אומרים שאם לשה בשמש אסור אפילו בדיעבד (מגיד משנה). (53) כלומר כמדתה. (54) שאין מדתה ומשקלה שוין.

- 31 יג. כל זמן⁵⁵ שאדם עוסק בפצק⁵⁶, אפלו כל היום
 32 פלו - אינו בא לידי חמוץ. ואם הגביה ידו והניחו,
 33 ושהה הפצק עד שהגיע להשמיע הקול⁵⁷ בזמן
 34 שאדם מכה בידו עליו - כבר החמין, וישרף מיד.
 35 ואם אין קולו נשמע - אם שהה כדי שיהלך אדם
 36 מיל⁵⁸, כבר החמין, וישרף מיד. וכן אם הכסיפו
 37 פניו כאדם שעמדו שערו⁵⁹ - הרי זה אסור
 38 לאכלו, ואין תיבין עליו פרת.

(55) (מסכת פסחים דף מ"ח עמוד ב') וראה למעלה הלכה י"ו). (56) שלש אותה או מגלגלה בעץ (אחרונים).

זה אינו אלא לאכול אותם חטים בעינים, אבל בתבשיל, כיון שאיסור תערובת חמץ במשהו אינו אלא מדרבנן, לא אסור אלא בנתבקעו ממש (מגיד משנה). (29) כמו חמץ ממש.

- 1 ט. משום³⁰ שנאמר: "ושמרתם את המצות",
 2 פלומר - הזהרו במצה ושמרו אותה מפל צד חמוץ
 3 - לפיכך אמרו חכמים: צריף אדם לזהר פדגן
 4 שאוכל ממנו בפסח, שלא יבוא עליו מים אחר
 5 שנקצרו³¹, עד שלא יהיה בו שום חמוץ. דגן³²
 6 שנטבע בנהר או שנפל עליו מים - פשם שאסור
 7 לאכלו, כן אסור לקמחו³³; אלא מוכרו לישראל
 8 ומודיעו³⁴, כדי שיאכלנו קדם הפסח. ואם מוכרו
 9 לנקרי קדם הפסח - מוכר מעט³⁵ לכל אחד ואחד,
 10 כדי שיכלה קדם הפסח, שמא יחזר הנקרי וימפרנו
 11 לישראל.

(30) כן צריך להיות שכאן מתחילה הלכה ט' שהרי מכאן מתחיל ענין חדש (מעשה רוקח וקובץ בשם פרי חדש). ובדפוסים אחרים מתחילה הלכה ט' להלן לפני "לפיכך אמרו". (31) (מסכת פסחים דף מ' עמוד א'): "אמר להם רבא לאלה המהפכים העמרים בגורן הזהר מהרטבתם במים. וראה להלן פרק ח' הלכה י"ג, שאם אין לו מצה משומרת אלא כזית, אוכל כל סעודתו ממצה שאינה משומרת ואוכל כזית מן המשומרת לבסוף. אבל לפני הקצירה אין צריך להזהר. (32) (מסכת פסחים דף מ' עמוד ב.). (33) שהרטיבות מביאתן לידי חימוץ. (34) אבל בלי הודעה אסור, מחשש שמא יקיימנו לפסח, שהחטים עדיין לא נבקעו ובלתימה מותר לקיימן, וכאן ספק הוא שמא נתבקעו (משנה ברורה). (35) לפנינו שם בגמרא: "ליזבניהו קבא קבא לישראל" (ימכרם מעט מעט לישראל). ונראה שהרמב"ם לא גרס "לישראל" (מגיד משנה).

- 12 י. דגן שנפל עליו דלה³⁶ - כל זמן שהוא טורד טפה
 13 אחר טפה, אפלו כל היום פלו - אינו בא לידי
 14 חמוץ³⁷. אבל כשיפסק - אם נשתהה פשעור³⁸, הרי
 15 זה אסור.

(36) (מסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב') ושם נאמר דין זה על קמח. (37) שטרוד הדלה הנופל באופן מתמיד וברציפות אינו נותן לו להחמין (ראה להלן הלכה י"ג). (38) היינו שיעור מיל (להלן הלכה י"ג).

- 16 יא. אין לשין בפסח עסה גדולה³⁹, שמא תחמין,
 17 אלא פשעור חלה⁴⁰ פלבד. ואין לשין⁴¹, לא בחמין
 18 ולא בחמי חמה⁴², ולא במים שנושאבו בו ביום,
 19 אלא במים שלנו⁴³. ואם עבר ולש באחד מפל אלו
 20 - הרי הפת אסורה⁴⁴.

(39) (מסכת פסחים דף מ"ח עמוד א') וממה שכתוב "בפסח" ולא כתב לפסח משמע דוקא בזמן איסור חמץ קאמר, ויש מקילים בזה ואומרים שהכל תלוי במספר העובדים, שאם יש הרבה עובדים מותר אפילו בעיסה גדולה. (40) ראה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 25 ובְּשֵׁיפְסָקוֹ מִלְאֲכָל, יִשְׁטֵף הַפְּלִי בְּמֵיִם וַיִּשְׁפֹּף
26 בְּמָקוֹם מְדֻרָּן.
- 70) ואנו פוסקים שאסור לעשות כן (ב"י). (71) כמו שכתב למעלה הלכה י"ג שכל זמן שאדם עוסק בבצק אינו בא לידי חמין, ועיין עוד בהלכה י"ז.
- 27 יט. לא תִּשְׂרֶה⁷² אִשָּׁה מוֹרְסָן שְׁתוּלִיף בְּיָדָהּ
28 לְמִרְחֵץ, אֲבָל שָׁפָה עַל בְּשָׂרָהּ נִבְשָׁה⁷³. וְלֹא יִלְעֶס⁷⁴
29 אָדָם חֲטִיץ וַיִּתֵּן עַל מַפְתּוֹ⁷⁵, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִחְמִיצוֹת.
30 אֵין נוֹתְנִין אֶת הַקֶּמַח לְתוֹף הַחֲרֹסֶת⁷⁶. וְאִם נָתַן -
31 יִשְׁפֹּף מִיָּד⁷⁷, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְמַהֵר לְהַחְמִיץ. וְאֵין
32 נוֹתְנִין אֶת הַקֶּמַח לְתוֹף הַחֲרָדֶל⁷⁸; וְאִם נָתַן - יֹאכֵל
33 מִיָּד.
- 72) (משנה במסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב') קליפת-החטים העבה (פירוש המשניות) וסובין היא הדקה. (73) דרכם הי' ליכנס למרחץ ולשוף הגוף במורסן ולהזיע, ובוה אין קפידא כיון שהמורסן לא נשרה במים ועל הגוף אין מים, רק זיעה מחום המרחץ, וזיעת אדם אינה מחמצת (כסף משנה). (74) (שם במשנה). (75) לרפואה. (76) תערובת של מיני פירות ויש בהן מים. (77) אפילו לפני זמן של הילוך מיל, שממהרים להחמין. (78) שמפני חזקו וחרירתו אינו מחמין כל כך מהר.
- 34 כ. מִתְּרֵי⁷⁹ לִתֵּן הַתְּבַלִּין⁸⁰ וְהַשְּׂמִיץ וְהַקֶּצֶח⁸¹
35 וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן לְתוֹף הַבָּצֵק. וְכֵן מִתְּרֵי⁸² לְלוֹשׁ הָעֵפֶסָה
36 בְּמֵיִם⁸³ וְשִׁמֹן אוֹ דָבֵשׁ וְחֶלֶב⁸⁴, אוֹ לְקַטֵּף⁸⁵ בָּהֶן.
37 וּבָיּוֹם הָרֵאשׁוֹן⁸⁶ אֲסוּר לְלוֹשׁ וּלְקַטֵּף, אֲלֹא בְּמֵיִם
38 בְּלֶבֶד - לֹא מִשׁוֹם חֲמִץ, אֲלֹא פְּדֵי שִׁיחֵיהֶן לְחֵם
39 עֲנִי⁸⁷, וּבָיּוֹם הָרֵאשׁוֹן בְּלֶבֶד הוּא שְׁצָרִיף לְהֵיּוֹת
40 זְכוּרֹן לְחֵם עֲנִי.
- 79) (תוספתא פרק ב' דמסכת פסחים): "יוצאין במצה המתובלת" (מעורבת בתבלין). (80) מיני בשמים שנותנים במאכל. (81) קימעל. (82) (מסכת פסחים דף ל"ו עמוד א'): "אמר ר' עקיבא: שבתי היתה (שביתתי היתה ביום טוב של פסח) אצל ר' אליעזר ור' יהושע ולשתי להם עיסה ביין ושמן ודבש (מעורב במים - תוס' שם דף ל"ה עמוד ב' ד"ה ומי) ולא אמרו לי דבר" (ועיין ראב"ד). (83) המגיד-משנה העתיק "ביין" (וגם בב"י או"ח סימן תס"ב חסרה המלה "במים") אבל בכל זאת גם המגיד-משנה מפרש שהמדובר בתערובת מים עם כל אלו. (84) (ראה למעלה הלכה ב'). (85) למרוח את העיסה. (86) כלומר בלילה הראשון ובכזית הראשון (מגיד משנה), ומקור הדברים (מסכת פסחים דף ל"ו עמוד א') שאמר להם ר' יהושע בן לוי לבניו: "ביום הראשון של פסח לא תלושו לי המצות בחלב". (87) כר' עקיבא (במסכת פסחים שם).
- 57) שהעיסה החמוצה משמעת קול וזהו חמץ גמור וזהו שיעור "כרני חגבים" הנאמר במשנה (מסכת פסחים דף מ"ח עמוד ב'). (58) הלכה בינונית, והוא שיעור שני חומשי שעה = 24 דקות (פירוש המשניות מסכת פסחים דף מ"ה עמוד א'). ועיין למעלה פרק ה' מהלכות שבת הלכה ד' (הערה י"ט). (59) וזהו "שיאור" (שם). שנשתנה מאיתן ללובן (ערוך).
- 1 יד. הָיוּ שְׁתֵּי עֲסוֹת, שֶׁהִגְבִּיהוּ הַיָּד מֵהֶן, נְלוֹשׁוֹת
2 בַּעַת אַחַת וְנִשְׁתָּהוּ, הָאֶחָת מֵהֶן יֵשׁ לָהּ קוֹל וְאֶחָת
3 אֵין לָהּ קוֹל⁶⁰ - שְׁתֵּיהֶן יִשְׁרְפוּ⁶¹, וְהָרִי הֵן חֲמִץ
4 גָּמוּר.
- 60) וזהו "בצק החרש" שבמשנה (מסכת פסחים דף מ"ו עמוד א') שאינו משמיע קול כחרש הזה (פירוש המשניות שם). (61) כן הוא במשנה שם: "בצק החרש אם יש כיוצא בו שהחמץ הרי זה אסור".
- 5 טו. אֵין עוֹשִׂין סְרִיקִין⁶² הַמְצַרִּין בְּפֶסֶח, מִפְּנֵי
6 שֶׁהָאִשָּׁה שׁוֹהָה עֲלֵיהֶן⁶³, וּמִתְחַמֵּץ בַּעַת עֲשִׂיתָן.
7 לְפִיכָף הַנְּחֹתוּמִין מִתְּרִין לְעִשׂוֹתָם, מִפְּנֵי שֶׁהֵן
8 בְּקִיאִין בְּאִמְנוּתָן וּמְמַהֵרִים לְעִשׂוֹתָם. אֲבָל בְּעֲלֵי-
9 בְּתִים אֲסוּרִים, וְאִפְלוּ צָרוּ אוֹתָן בְּדְפוּס⁶⁴ - שְׂמָא
10 יָבוֹאוּ אַחֲרֵים לְעִשׂוֹתָן שְׂלֹא בְּדְפוּס⁶⁵ וַיִּשְׁהוּ בְּעִשְׂתֵּינָן
11 וַיִּחְמִיצוּ.
- 62) (מסכת פסחים דף ל"ז עמוד א') פ"י שמציירין בפת מין חיה ועוף. (63) לצירין. (64) שאינו שוהה כלום. (65) שהרואה אינו יודע שנעשו ע"י דפוס.
- 12 טז. מֵיִם⁶⁶ שְׂרוֹחֲצִין בָּהֶן הַיָּדִים וְהָעֲרֵבָה אַחֵר
13 שְׁלֵשִׁין, וְכֵן מֵיִם שֶׁמְשַׁתְּמָשִׁין בָּהֶן בְּשַׁעַת לִישָׁה -
14 הָרִי זֶה יִשְׁפֹּף אוֹתָן בְּמָקוֹם מְדֻרָּן⁶⁷, פְּדֵי שְׂלֹא
15 יִתְקַבְּצוּ בְּמָקוֹם אֶחָד וַיִּחְמִיץ.
- 66) (משנה במסכת פסחים דף מ' עמוד ב'). (67) כל זה לאחר זמן איסור חמץ (ב"י). וכן נראה להלן הלכה י"ח.
- 16 יז. אֵין שׁוֹרִין אֶת הַמּוֹרְסָן⁶⁸ וּמְנִיחִין לְפָנָי
17 הַתְּרַנְגוּלִין, שְׂמָא יִחְמִיץ. אֲבָל חוֹלְטִין⁶⁹ לָהֶן
18 הַמּוֹרְסָן בְּרוֹתְחִין וּמְנִיחִין לְפָנֵיהֶן. וְכִבְרַ נְהַגוּ רַב
19 הָעוֹלָם שְׂלֹא לְחַלֵּט, גְּזָרָה שְׂמָא לֹא יִרְתִּיחַ הַמֵּיִם
20 יָפָה.
- 68) (משנה במסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב') קליפה דקה הנשארת בנפה אחר יציאת הקמח קרויה מורסן ומיועדת לאכילת עופות. (69) לשים במים רותחים שאז אינו מחמין. וראה למעלה הלכה ג'.
- 21 יח. וּמִתְּרֵי לְלוֹשׁ לְתַרְנַגּוּלִין מוֹרְסָן אוֹ קֶמַח וּמְאִכִּילָן
22 מִיָּד⁷⁰, אוֹ נוֹתֵן לְפָנֵיהֶן, וְהוּא עוֹמֵד עֲלֵיהֶן עַד שְׂלֹא
23 יִשְׁהָה לְפָנֵיהֶן פְּדֵי הַלּוֹף מִיֵּל. וְכֵל זִמְן שֶׁהֵן מְנַקְרִין
24 בּוֹ אוֹ שֶׁהוּא מְהַפֵּךְ בְּיָדוֹ - אֵינוֹ מִחְמִיץ⁷¹.
- 70) (משנה במסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב') קליפה דקה הנשארת בנפה אחר יציאת הקמח מורסן ומיועדת לאכילת עופות. (69) לשים במים רותחים שאז אינו מחמין. וראה למעלה הלכה ג'.
- 21 יח. וּמִתְּרֵי לְלוֹשׁ לְתַרְנַגּוּלִין מוֹרְסָן אוֹ קֶמַח וּמְאִכִּילָן
22 מִיָּד⁷⁰, אוֹ נוֹתֵן לְפָנֵיהֶן, וְהוּא עוֹמֵד עֲלֵיהֶן עַד שְׂלֹא
23 יִשְׁהָה לְפָנֵיהֶן פְּדֵי הַלּוֹף מִיֵּל. וְכֵל זִמְן שֶׁהֵן מְנַקְרִין
24 בּוֹ אוֹ שֶׁהוּא מְהַפֵּךְ בְּיָדוֹ - אֵינוֹ מִחְמִיץ⁷¹.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ז כסלו - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אומרים שאפילו אם הסירו אותו מן האש אפשר להגעיל בתוכו כל זמן שממיו מעלים רתיחות (טור סימן תנ"א).
14 כד. כְּלֵי מִתְכוּת וְאֲבָנִים וְכֵלֵי עֲצִים שֶׁנִּשְׁתַּמְשׁ בָּהֶן
15 חֻמֵץ בְּכֵלֵי שְׁנֵי¹⁰³, כְּגוֹן קְעָרוֹת וְכוּסוֹת - נוֹתֵן אוֹתָן
16 לְתוֹךְ כְּלֵי גְדוֹל, וְנוֹתֵן עֲלֵיהֶן מִים רוֹתְחִין¹⁰⁴, וּמְנִיחֵן
17 בְּתוֹכוֹ עַד שֶׁיִּפְלְטוּ, וְאַחַר־כֵּן שׁוֹטְפֵן¹⁰⁵ וּמְשַׁתְּמֵשׁ
18 בָּהֶן בְּמִצָּה.

103 (שפכו בהם החמץ מכלי ראשון. 104) מכלי ראשון,
כבולעו כך פולטו וראה מה שכתבנו לעיל בהערה 100.
105 (במים צוננים (כמו שזכר למעלה בהלכה כ"ג).

19 כה. כֵּל כְּלֵי־חֶרֶשׁ שֶׁנִּשְׁתַּמְשׁ בָּהֶן חֻמֵץ בְּחַמֵּין - בֵּין
20 כְּלֵי רֵאשׁוֹן, כְּגוֹן קְדָרוֹת; בֵּין כְּלֵי שְׁנֵי, כְּגוֹן
21 קְעָרוֹת¹⁰⁶; בֵּין שֶׁהֵיוּ מְשׁוּחָזִין וְשׁוֹעִיזִין בְּאֶבֶר, שְׁעוֹשִׂין
22 אוֹתָן כְּעֵין זְכוּכִית¹⁰⁷; בֵּין שֶׁהֵיוּ חֶרֶס כְּמָה שֶׁהֵן -
23 אֵין מְשַׁתְּמֵשִׁין בָּהֶן בְּמִצָּה¹⁰⁸, אֲלֵא מְנִיחֵן לְאַחַר
24 הַפֶּסַח¹⁰⁹ וּמְבַשֵּׁל בָּהֶן.

106 (שפוכים בהם מכלי ראשון. 107) (מסכת פסחים
דף ל' עמוד ב'). 108) לפי שהתורה העידה שכלי חרס
שבלעו איסור אינם פולטים אותו לעולם (מסכת פסחים
שם). ולענין ליבון באש, ראה למעלה הלכה כ"ב.
109) כשמואל (מסכת פסחים דף ל' עמוד א') ולא כרב
שאמר שישברו (שם).

25 כו. כְּלֵי רֵאשׁוֹן שֶׁרָצָה לְהִרְתִּיחוֹ, וְלֹא מִצָּא כְּלֵי
26 גְדוֹל מִמֶּנּוּ כְּדֵי לְהִרְתִּיחוֹ בְּתוֹכוֹ - הָרִי זֶה מְקִיף לוֹ
27 שֶׁפָּה שֶׁל טֵיט עַל שִׁפְתוֹ מִבְּחוּץ, וּמִמְלֵאָהּ מִים עַד
28 שֶׁיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל שִׁפְתוֹ, וּמִרְתִּיחַ הַמַּיִם בְּתוֹכוֹ,
29 וְדִיּוּ¹¹⁰, וְאַחַר־כֵּן שׁוֹטֵף אוֹתוֹ¹¹¹ וּמְשַׁתְּמֵשׁ בוֹ
30 בְּמִצָּה.

110) (מסכת עבודה זרה דף ע"ו עמוד א'). כבולעו כך
פולטו, כשם שבלע על ידי התזת ניצוצות על שפתו כן
פולטו (שם). 111) בצונן (כנ"ל הלכה כ"ג).

פֶּרֶק שְׁעִי

1) נתבאר בו דיני חיוב אכילת המצה מן התורה, ואיכות
האכילה, ומאי זה דבר היא, ואיכות לישתה, והמחוייבין
באכילתה. ומה שאסרו חכמים בשבילה, ורצה לומר לאכול
בערב הפסח, וכן מה שאסרו לאכול אחריה.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְאֶכֶל מִצָּה בְּלֵיל
חֲמִשָּׁה־עָשָׂר, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מִצָּת"; בְּכֹל
מְקוֹם² וּבְכֹל זְמַן³. וְלֹא תִלָּה אֲכִילָה זוּ בְּקֶרְפָּן
הַפֶּסַח⁴, אֲלֵא זוּ מִצְוָה בְּפָנֶי עֲצֵמָה, וּמִצְוַתָּה כֹּל
הַלְיָלָה⁵. אֲכֹל בְּשָׂר הָרְגֵל - אֲכִילַת מִצָּה רְשׁוּת:
רְצָה, אוֹכֵל מִצָּה; רְצָה, אוֹכֵל אֲרִז אוֹ דַחַן אוֹ קְלִיּוֹת
אוֹ פְרוֹת. אֲכֹל בְּלֵיל חֲמִשָּׁה־עָשָׂר בְּלֵבֶד - חוֹבָה.
וּמְשַׁאֲכֵל בְּזִית, יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ.

2) הן בא"י והן בחו"ל. שכל מצוה שהיא חובת הגוף, נוהגת

1 הַחֻמֵץ, וּמְנִיחִין אוֹתוֹ שָׁם עַד שֶׁיִּחַמְּמִין - הָרִי הֵן
2 כְּבֵית שְׂאוֹר, וְאֵין מְשַׁתְּמֵשִׁין בָּהֶן בְּפֶסַח⁹¹.

88) (מסכת פסחים דף ל' עמוד ב'): "אמר שמואל: כל
הכלים שנשתמש בהן חמץ בצונן משתמש בהן מצה"
[בצונן - כן הוא ברי"ף] ופירשה הרי"ף בכלי חרס, וראה
להלן. 89) דוקא אם נשתמש בהם בחמץ בצונן אבל אם
נשתמש בהם בחמץ בחמין אסור להשתמש בהם במצה
אפילו בצונן גזירה שמא ישתמש בהם בחמין מכיון שהם
כלי חרס ואי אפשר להגעילם. אבל כלי מתכת שאפשר
להגעילם מותר להשתמש בהם בצונן ולא גזרו שמא יבוא
להשתמש בהם בחמין שהרי יכול הוא להגעילם. ותפס כאן
הלשון "מצה בצונן", להשמיענו חידוש זה לגבי כלים
שנשתמשו בהם בחמין, אבל אם לא נשתמשו בהם בחמץ
אלא בצונן מותר להשתמש בהם במצה גם בחמין שהרי לא
בלעו כלום (מגיד משנה). 90) (מסכת פסחים שם).
91) אפילו בצונן.

3 כב. כִּיב שֶׁל חֶרֶס⁹² שְׂאוּפִין עֲלֵיו חֲלוֹת חֻמֵץ כֹּל
4 הַשְּׁנָה כְּלָה - אֵין אוֹפִין עֲלֵיו מִצָּה בְּפֶסַח⁹³. וְאִם
5 מְלֵאוֹ גְחָלִים וְהִסִּיק מְקוֹם שֶׁהָיָה מְבַשֵּׁל⁹⁴ בוֹ הַחֻמֵץ
6 - מְתָר לְבַשֵּׁל⁹⁵ עֲלֵיו מִצָּה⁹⁶.

92) (הרי"ף במסכת פסחים שם). 93) מפני שפולט טעם
החמץ שבלע ומבליע במצה. ואף על פי שהוא מסיקו באש
לפני האפיה אינו מתכשר בכך שהרי הבליעה היא בפנים
וההיסק אינו אלא מבחוץ (רי"ף שם). 94) בנ"א: "אופה".
95) בנ"א: "לאפות". 96) כבולעו כך פולטו.

7 כג. כְּלֵי מִתְכוּת וְכֵלֵי אֲבָנִים⁹⁷ שֶׁנִּשְׁתַּמְשׁ בָּהֶן חֻמֵץ
8 בְּרוֹתְחִין בְּכֵלֵי רֵאשׁוֹן⁹⁸, כְּגוֹן קְדָרוֹת וְאַלְפָּסִין - נוֹתֵן
9 אוֹתָן לְתוֹךְ כְּלֵי גְדוֹל שֶׁל מַיִם וּמְמַלֵּא עֲלֵיהֶן מִים
10 וּמְרִתִּיחֵן בְּתוֹכוֹ עַד שֶׁיִּפְלְטוּ⁹⁹, וְאַחַר־כֵּן שׁוֹטֵף
11 אוֹתָן בְּצוּנָן¹⁰⁰, וּמְשַׁתְּמֵשׁ בָּהֶן בְּמִצָּה. וְכֵן הַסְּפִינִין¹⁰¹
12 - מְרִתִּיחַ אֶת הַלֶּחֶב וְאֶת הַנֶּצֶב בְּכֵלֵי רֵאשׁוֹן¹⁰²,
13 וְאַחַר־כֵּן מְשַׁתְּמֵשׁ בָּהֶן בְּמִצָּה.

97) להוציא מדעת רב האי גאון (הובא בטור או"ח סימן
תכ"א) שבכלי אבנים לא מועילה הגעלה (ועיין תוספתא
זבחים פרק י' הוצ' צוק"מ עמ' 495/14). 98) על האש.
99) כן כתב גם הרי"ף בפסחים שם שצריך שישהה הכלי
במים עד שיפלוט כל האיסור שבו, אבל לא נהגו כן כי מי
יודע לשער מתי יפלוט הכל (טור או"ח סימן תנ"ב).
100) כדי לצנן את הכלים שאם לא יעשה כן יש חשש שמא
יחזור הכלי ויבלע את האיסור מהמים החמים שעליו (טור
שם בשם רש"י. ועיין תוספות זבחים דף צ"ו עמוד ב' ד"ה
לא).

101) (מסכת פסחים דף ל' עמוד ב') ואף על פי שתשישם
על ידי האור ואם לקחם מהגוי צריך ללבן אותם באור כמו
שכתב רבינו בפרק י"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה ג'
שכבולעו על ידי האש כך פולטו על ידי האש - כאן בחמץ
שכשבלעו היה החמץ היתר, הקילו להתיר בהגעלה (מגיד
משנה). 102) שעמד על האש ומימיו רותחים. ויש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כוסמין, שיבולת שועל ושיפון. (16) וכשמתנפחות באות לידו סרחון וקלקול ולא לידו חימוץ.

ה. הַעוֹשֶׂה¹⁷ עִשָּׂה מִן הַחֲטִיִּים וּמִן הָאֲרִז - אִם יֵשׁ
 בָּהּ טַעַם דְּגָן¹⁸, יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבְתוֹ. עֶסֶת הַכְּלָבִים¹⁹
 - בְּזִמְן שְׁהֲרוּעִים אוֹכְלִין מִמֶּנָּה²⁰, יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי
 חוֹבְתוֹ²¹; אֵין הַרוּעִים אוֹכְלִין מִמֶּנָּה²², אֵינוֹ יוֹצֵא
 בָּהּ, שְׂאִין זֹו מְשַׁמֶּרֶת לְשֵׁם מַצָּה. מַצָּה שְׁלֹשָׁה
 בְּמִי-פְרוֹת²³ - יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבְתוֹ בְּפִסְחָהּ²⁴. אֲבָל אֵין
 לְשִׁין אוֹתָהּ בְּיֵין אוֹ בְּשִׁמְן אוֹ²⁵ חֶלֶב²⁶, מִשּׁוּם "לֶחֶם
 עֲנִי", כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹו²⁷. וְאִם לֹשׁ וְאֶכֶל - לֹא יוֹצֵא יְדֵי
 חוֹבְתוֹ. אֵין יוֹצֵאֵין, לֹא בְּפֶת מוֹרְסָן²⁸ וְלֹא בְּפֶת
 סִבִּין; אֲבָל לֹשׁ הוּא אֶת הַקֶּמַח בְּסִבִּין שְׁלוֹ
 וּבְמוֹרְסָנוֹ, וְעוֹשֶׂהוּ פֶת, וְיוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבְתוֹ²⁹. וְכֵן
 פֶת-סֶלֶת נִקְיָה בְיוֹתֵר - הֲרִי זֹו מְתַרֵת וְיוֹצֵא בָּהּ יְדֵי
 חוֹבְתוֹ בְּפִסְחָהּ, וְאֵין אוֹמְרִים בָּהּ אֵין זֹה "לֶחֶם עֲנִי".

(17) חלה פ"ג מ"ז. (18) ואפילו אין בעיסה שיעור חטים
 שיהא כזית בכדי אכילת פרס, יוצא בה כשאוכל כזית מן
 העיסה, כיון שהאורז מחובר עם החטים, טבעו להיות נגרר
 אחר החטים, וכשמתחמצים החטים מתחמץ גם האורז
 (הרמב"ן והרא"ש). ודוקא בחטים ואורז, אבל חטים ודוחן
 וכיוצא בו או שאר מיני דגן עם אורז, אינו יוצא בה ידי
 חובתו אלא אם-כן יש בדגן כזית בכדי אכילת פרס. ודעת
 הראב"ד שגם בחטים ואורז דוקא כשיש כזית בכדי אכילת
 פרס. (19) חלה פ"א מ"ח. והיינו שעשה עיסה בשביל
 אכילת הכלבים. (20) שכיוון להאכיל ממנה גם לרועים
 הישראלים. (21) שהרי נשתמרה לשם מצה. (22) אפילו
 היתה פת נקיה. (23) ראה ב'כסף משנה' (למעלה פ"ה
 ה"א) שישנה נוסחא ישנה כאן, שלפיה אינו יוצא ידי חובתו
 גם אם לשה במי פירות. (24) שלחם עוני הוא. וכתב
 ה'מגיד משנה' שצריך שיוסיף קצת מים, שאם לא כן אינו
 בא לידי חימוץ, וכל מצה שאינה באה לידי חימוץ - אינו
 יוצא בה. (25) כ"ה בדפוס רומי. (26) ראה בפ"ט
 ממאכלות אסורות הכ"ב "שאיין לשין העיסה בחלב, ואם
 לש - כל הפת אסורה, שמא יאכל בה בשר. ואם שינה
 בצורת הפת עד שתהיה ניכרת עדי שלא יאכל בה בשר, הרי
 זה מותר". וגם כאן מדובר ששינה בצורת המצות, שאם לא
 כן אסורה באכילה מטעם הנ"ל. וראה למעלה פ"ה ה"ב.
 (27) למעלה פ"ה ה"כ. (28) כ"ה בחלה פ"ב מ"ו, שסובין
 ומורסן אינם בכלל חיוב בחלה, והוא-הדין לענין מצה.
 (29) ודוקא אם לא הפרישן, אבל אם הפרישן ממנה וחזר
 ועירבן לתוך הקמח ולשן ביחד, אין מצטרפין לשיעור כזית
 (חלה, שם).

ו. אֶחָד מַצָּה שֶׁנֶּאֱמַר בְּתַנּוּר אוֹ בְּאֶלְפָס³⁰ - בֵּין
 שְׁהַדְבִיק הַבָּצֵק בְּאֶלְפָס וְאֶחָד-כֶּף הַרְתִּית, בֵּין
 שְׁהַרְתִּית וְאֶחָד-כֶּף הַדְּבִיק, אֶפְלוּ אֶפְאָה בְּקַרְקַע³¹ -
 הֲרִי זֹה יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבְתוֹ. וְכֵן אִם לֹא נֶאֱמַר
 אֶפְיָה גְמוּרָה, יוֹצֵאֵין בָּהּ; וְהוּא, שְׁלֹא יִהְיוּ חוֹטִין
 שֶׁל פָּצֵק נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה בְּעַת שְׁפוּרְסָהּ³². וְיוֹצֵאֵין
 בְּרִיקֵי הַשְּׂרוּיָה³³; וְהוּא, שְׁלֹא נִמּוּחַ. אֲבָל מַצָּה

בין בא"י ובין בחוצה לארץ (קידושין לז.). (3) בין בזמן
 שבית המקדש קיים, ובין בזמן שאין בית המקדש קיים.
 (4) אע"פ שכתוב: "על מצות ומרורים יאכלוהו", כלומר
 יאכלו את הפסח, הרי שהם תלויים זה בזה - ריבה הכתוב
 פסוק מיוחד: "בערב תאכלו מצות", לומר לך שאף-על-פי
 שאין קרבן פסח - מצוה לאכול מצה (פסחים קכ.).
 (5) מכיון שלא כתב כאן שחכמים גזרו שלא לאכול אלא עד
 חצות (כמו שכתב בסוף פ"ח מהל' קרבן פסח, לגבי אכילת
 הפסח) נראה שלא גזרו אלא בפסח שמא יאכלנו אחר עלות
 השחר ויתחייב בכרת, אבל במצה שאין בה כרת - לא גזרו
 (רבינו מנוח). ובמצות קריאת-שמע שיש בה מלכות שמים,
 גזרו בה יותר (ועיין ספר זמנים' עמוד מא).

ב. בְּלַע מַצָּה - יוֹצֵא⁶; בְּלַע מְרוּר - לֹא יוֹצֵא⁷. בְּלַע
 מַצָּה וּמְרוּר פְּאָחַד - יְדֵי מַצָּה יוֹצֵא, יְדֵי מְרוּר לֹא
 יוֹצֵא, שְׁהַמְרוּר כְּטַפְלָה לְמַצָּה⁸. כֶּרֶךְ בְּסִיב⁹ וְכִיוֹצֵא
 בוֹ וּבְלֶעֶן - אֵף יְדֵי מַצָּה לֹא יוֹצֵא¹⁰.

(6) מפני שנגעה בפיו, הרי היא אכילה. (7) מפני שאנו
 צריכין שיטעום טעם מרור בפיו שהוא זכר ל"וימררו את
 חייהם", ובכליעה אינו טועם טעם מרירות (פסחים קטו.).
 ובנוסח אחר: "בלע מרור - יצא" (דפוסי רומא, שונצינו
 וויניציאה וכת"י תימן, וכ"ה בלחם-משנה וברבינו מנוח)
 וכגירסת רש"י בפסחים שם, ופירש בזה: "שאי-אפשר שלא
 טעם בו טעם מרור". (8) ולפיכך אינו מפסיק בין מצה
 לפיו, יוצא ידי מצה (מגיד-משנה, ועיין ראב"ד). (9) מיני
 חטים שצומחים באילן. (10) שכיון שהסיב אינו מין
 מאכל, הרי הוא חוצץ. וכן כתב רבינו בפ"ג מהל' אבות
 הטומאות ה"ה: "הכוור כזית מבשר נבלת העוף הטהור
 בחזרת וכיוצא בה ובלעו אע"פ שלא נגע בגרונו, הרי זה
 טמא. כרכו בסיב ובלעו, הרי זה טהור" ועיין שם בכסף-
 משנה (מעשה רוקח').

ג. אֲבָל מַצָּה¹¹ בְּלֹא כוֹנֵה, כְּגוֹן שֶׁאֵנְסוּהוּ עִפּוּ"ם אוֹ
 לְסֻטִין לְאֶכֶל - יוֹצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ¹²; אֲבָל פְּזִית מַצָּה,
 וְהוּא נִכְפָּה בְּעַת שְׁטוּתוֹ¹³, וְאֶחָד-כֶּף נִתְרַפָּא - חֵיב
 לְאֶכֶל אַחַר שְׁנִתְרַפָּא; לְפִי שְׁאוֹתָהּ אֲכִילָה הִיָּתָה
 בְּשַׁעָה שְׁהִיָּה פְטוּר מִכָּל הַמְצוֹת.

(11) ראש השנה כט, א. (12) שמצוות אין צריכות כוונה
 (וראה בפ"ב מהל' שופר ה"ד). וכתב ה'מגיד משנה'
 שדווקא כשידע שזוהי מצה והיום פסח, אבל אם חשב שאין
 זו מצה כלל או שאין היום פסח - לא יצא. (13) חולה
 במחלת הנפילה, בעת שהוא נופל.

ד. אֵין אָדָם¹⁴ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבַת אֲכִילַת מַצָּה, אֶלֶּא-
 אִם-כֵּן אֲכָלָה מֵאֶחָד מִחֻמְשַׁת הַמִּינִין¹⁵; שֶׁנֶּאֱמַר:
 "לֹא תֹאכַל עָלְיוֹ חֻמִּין, שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל עָלְיוֹ
 מִצוֹת" - דְּבָרִים הַבָּאִים לְיְדֵי חֻמוֹץ, אִם אֲכָלָן מַצָּה,
 יוֹצֵא בְהֵן יְדֵי חוֹבְתוֹ; אֲבָל שְׂאֵר דְּבָרִים, כְּגוֹן אֲרִז
 וְרִחֵן וְקֻטְנִיּוֹת - אֵין יוֹצֵא בְהֵן יְדֵי מַצָּה, לְפִי שְׂאִין
 בָּהֶם חֻמִּין¹⁶.

(14) משנה וגמרא, פסחים לה, א. (15) חיטה ושעורה,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ז כסלו - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

47 משנה, שם. (48 שם לה, ב. כרבא ותניא כוותיה.
49 משנה, שם.

י. הכל חביבין באכילת מצה, אפלו נשים⁵⁰
ועבדים⁵¹. קטן⁵² שישכול לאכל פת - מחבבין אותו⁵³
במצות ומאכילין אותו פניית מצה. חולה או זקן
שאינו יכול לאכל - שורין לו ריקי במים ומאכילין
אותו; והוא, שלא נמוח⁵⁴.

50 פסחים מג, ב. ואף שכל מצוה שתלויה בזמן ידוע, נשים
פטורות ממנה - כיון שמוזהרות באיסור חמץ, וצטוו גם על
עשה' של אכילת מצה (פסחים, שם). (51 גויים שנימולו
וטבלו לשם עבודות, חייבים במצוות כנשים. (52 גלמד
ממה שאמרו (סוכה מב:)) בענין חינוך הקטן במצוות.
53 אבל אינו בכלל "הכל חייבין" שלמעלה, כמו שכתב
הרמב"ן שעל הקטן עצמו לא הטילו חיובים, ורק על אביו
לחנכו (כסף-משנה). (54 ראה למעלה ה"ו).

יא. מדברי סופרים, שאין מפטירין⁵⁵ אחר מצה⁵⁶
כלום, ואפלו קליות ואגוזים וכיוצא בהן; אלא
אף-על-פי שאכל מצה, ואכל אחריה מאכלות
אחרות ופרות וכיוצא בהן - חוזר ואוכל פניית מצה
באחרונה ופוסק.

55 אין מסיימין את הסעודה בדבר אחר, כדי שישאר טעם
מצה בפיו. (56 כרב יהודה אמר שמואל, שהשווה מצה
לפסח שאין מפטירין אחריו כלום (פסחים ק"ט:)).

יב. אסרו חכמים לאכל מצה בערב הפסח, כדי
שיהיה הפר לאכילתה בערב. ומי שאכל מצה בערב
הפסח, מכין אותו מפת מרדות עד שתצא נפשו⁵⁷.
וכן אסור לאכל⁵⁸ ערב הפסח מקדם המנחה⁵⁹
במעט, כדי שייכנס לאכילת מצה בתארה. אבל אוכל
הוא מעט פרות או ירקות⁶⁰, ולא ימלא כרסו מהן⁶¹.
וחכמים⁶² הראשונים היו מרעבין עצמן ערב
הפסח, כדי לאכל מצה בתארה, ויהיו מצות חביבות
עליו. אבל בשאר ערבי שבתות או ערבי ימים
טובים - אוכל והולך עד שתחשך⁶³.

57 היינו שמזהירים אותו שלא יאכל, והוא אינו שומע
ואוכל, ומכים אותו וחוזר ואוכל וכו' מכים אותו כל זמן
שעובר על דברי חכמים ואוכל, אפילו אם במשך הזמן תצא
נפשו. ובנוסחאות אחרות, אין המלים הללו "עד שתצא
נפשו" ('מעשה רוקח' ורבינו מנוח). (58 זה לשון רבינו
בפירוש המשנה, בתחילת פרק ערבי פסחים (פסחים פ"י):
"אינו אכילת לחם [חמץ] לבדו כי אין ברשותו לאכול לחם
[חמץ] באותה שעה, ואסור לנו לאכול מצה יום ארבעה
עשר עד שיאכלנה בשעת המצוה, אבל מנעוהו לאכול הרבה
משאר המאכלים". והיינו מצה עשירה שאינו יוצא בה ידי
חובתו ('תוספות' פסחים צ"ט: ד"ה לא יאכל) או מצה
מבושלת, שאף בה אינו יוצא ידי חובה (למעלה ה"ו) ולא
הותר לאכול אלא פירות וירקות. (59 מנחה קטנה (מגיד-
משנה, וכן כתב רבינו בפירוש המשנה בפ"י דפסחים).

1 שפשל - אינו יוצא בה ידי חובתו באכילתה, שהרי
2 אין בה טעם פת³⁴.

30 קערה שמסיקין מתחתיה, ונותנים המצה בתוכה.
31 שעושין גומא בתוך הכירה, ושמים מים וקמח ואופין
בה. (32 ששוכרה. (33 היינו מצה שרויה, שעדיין יש
בה טעם מצה (פסחים מא:)). (34 כרבי יוסי לגבי רבי
מאיר (שם).

ז. אין אדם³⁵ יוצא ידי חובתו באכילת מצה שהיא
4 אסורה לו, כגון שאכל טבל³⁶ או מעשר ראשון³⁷
5 שלא נטלה תרומתו, או שגזלה³⁸. זה הפלל: כל
6 שמברכין עליו ברפת המזון - יוצא בו ידי חובתו;
7 וכל שאין מברכין עליו ברפת המזון³⁹ - אין יוצא
8 בו ידי חובתו.

35 משנה, פסחים לה, א. (36 תבואת הארץ שלא הורמו
ממנה תרומות ומעשרות. (37 שנותנים חלק אחד מעשרה
מהתבואה ללויים, ועדיין אסורה לאכול גם ללויים עד
שיפרשו הלויים מעשר מן המעשר הזה לכהנים.
38) 'ירושלמי' שבת פ"ג ה"ג. וכן הוא על-פי תלמוד בבלי
(פסחים לח.) שאינו יוצא אלא במצה שהיא שלו, ודבר זה
נלמד בגזירה-שוה "לחם - לחם" מחלה, שכתוב בה:
"עריסותיכם" - שלכם. ואע"פ שכלל בידינו שגזל ואכל -
קנאו ב"שנינו", כמו שאמרו (כתובות ל:): "לעסיה קנייה",
אפשר שהמדובר שתחב לו משהו בבית הבליעה ('מעשה
רוקח' בהקדמה בשם תלמיד הרשב"א. וראה בספר "זמנים"
עמוד מא). (39 למעלה פ"א מהל' ברכות ה"א. וכן נראה
ב'ירושלמי' שם) שדין הברכה ודין מצה תלויים זה בזה.

ח. הפתנים⁴⁰ יוצאין בתלה⁴¹ ובתרומה, אף-על-פי
10 שהיא מצה שאינה ראויה לכל אדם⁴². וכן⁴³ יוצאין
11 במצה של מעשר שני⁴⁴ בירושלים; אבל⁴⁵ אין
12 יוצאין במצה של בכורים, אפלו בירושלים, מפני
13 שהבכורים אין להם התר בכל המושבות, ומעשר
14 שני אפשר שיפדה ויאכל בכל מקום⁴⁶; וכתוב:
15 "בכל מושבותיכם תאכלו מצות" - מצה הראויה
16 להאכל בכל המושבות, הוא שיוצאין בה ידי חובה.

40 משנה, פסחים לה, א. (41 חלק שמפרישין לכהנים מן
הבצק, ונאכלת לכהנים כתרומה. (42 שהרי זר האוכלה
חייב מיתה בידי שמים. (43 פסחים לו, א. (44 אף-על-
פי שאסור לאכול אלא בירושלים. (45 שם לו, ב.
46) גמרא, שם.

ט. חלות תודה⁴⁷ וריקקי נזיר שעשו אותן לעצמן,
18 אין יוצאין בהן, שנאמר: "וישמרתם את המצות" -
19 מצה המשתמרת לענין מצה בלבד, הוא שיוצאין
20 בה; אבל זו משתמרת לענין הזבח⁴⁸. ואם⁴⁹ עשאן
21 למפר בשוק - הרי זה יוצא בה ידי חובתו,
22 שהעושה למפר בשוק, דעתו, שאם לא ימכרו יאכל
23 אותו, ונמצא, בשעת עשייתן שמרן לשם מצה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בדברים, היינו לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים כו".

על פי יין מלכות טימן מ"ד

2) שבכל יום ולילה מצוה להזכיר יציאת מצרים (פ"א מהל' קריאת שמע ה"ג) ואילו בליל פסח המצוה לספר בפרטות הנסים והנפלאות שנעשו אז לאבותינו. 3) כלומר כשם ש"זכור" הנאמר בענין שבת הוא ציווי, אף-על-פי שנאמר בלשון מקור (=בזי"ן קמוצה), שהרי נאמר שם: "זכור את יום השבת לקדשו", כמו כן זכור הנאמר כאן בפסח הוא ציווי, אף-על-פי שנכתב בלשון מקור. וראה ברש"י על התורה (שמות כ, ח). וכן כתב רבינו ב'ספר המצוות' (עשה קנז): "זכור את היום הזה, רוצה לומר שהוא צוה לזכרו, כמו שנאמר: זכור את יום השבת". וראה ב'מגדל עוז' - "זמנים" עמוד לז. 4) וכן כתב רבינו ב'ספר המצוות' (שם) וז"ל: "וכל מה שיוסיף במאמר ויאריך הדברים בהגדלת מה שעשה לנו השם, ומה שעשו לנו המצרים מעול וחמס, ואיך לקח השם נקמתנו מהם ובהודות לו על מה שגמלנו מחסדיו - יהי יותר טוב". ובתוספתא סוף פסחים, אמרו: "חייב אדם לעסוק בהלכות פסח כל הלילה אפילו בינו לבין בנו, אפילו לבין עצמו, אפילו בינו לבין תלמידו. מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו מסובין אצל ביתוס בן זונין בלוד, והיו עוסקין בהלכות פסח כל הלילה עד קרות הגבר". וכן הוא במכילתא סוף פרשת בא: "רבי אליעזר אומר, מנין אתה אומר שאם היתה חבורה של חכמים או של תלמידים שצורכים לעסוק בהלכות פסח עד חצות, לכך נאמר מה העדות", הרי שהחיוב לעסוק בהלכות פסח. וכן הוא בפסחים קטז: "ואפילו שני תלמידי חכמים שידועין בהלכות הפסח שואלין זה לזה".

60) פסחים קז, ב: "מטביל הוא במיני תרגימא (=פירות - רש"י), רבי יצחק מטביל בירק". 61) בגמרא (ברכות לה:): מפורש שמעט יין אסור שהוא סועד הלב (ועיי"ש ב'תוספות'). ומכיון שלא הזכיר זאת רבינו, נראה שסובר שבין מעט ובין הרבה מותר לשתות, כמו שכתב ה'טור' (או"ח סי' תעא). וגירסא אחרת היתה לרבינו בגמרא ברכות שם. וראה בספרי "זמנים" עמוד לג. 62) פסחים קח, א. 63) שם צט, ב.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) נתבאר בו חיוב סיפור הנסים שנעשו לאבותינו, מן התורה, וחיוב הארבעה כוסות, וחיוב החרוסת מדבריהם, וחיוב אכילת המרור, שהוא בזמן הזה מדברי סופרים.

- 1 א. מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה לְסַפֵּר² בְּנִסִּים וְנִפְלְאוֹת
- 2 שֶׁנִּעְשׂוּ לְאֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם לְלִיל חֲמִשָּׁה-עָשָׂר בְּנִיסָן,
- 3 שֶׁנֶּאֱמַר: "זְכוֹר אֵת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יָצִאתָם
- 4 מִמִּצְרַיִם", כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "זְכוֹר אֵת יוֹם הַשַּׁבָּת"³.
- 5 וּמִנֵּין שֶׁבְּלִיל חֲמִשָּׁה-עָשָׂר? תִּלְמוּד לּוֹמַר: "וְהִגַּדְתָּ
- 6 לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר פִּעֲבוֹר זֶה" - בְּשִׁעָה שְׁשִׁי
- 7 מִצֵּה וּמְרוֹר מִנְחִים לְפָנָיו. וְאֵף-עַל-פִּי שֶׁאֵין לוֹ בֵּן,
- 8 אִפְלוּ חֲכָמִים גְּדוֹלִים - הִזְכִּיר לְסַפֵּר בִּיציאת
- 9 מִצְרַיִם. וְכָל הַמְאָרִיף בְּדָבָרִים שֶׁאָרְעוּ וְשָׁהִיו - הִרִי
- 10 זֶה מְשַׁבֵּחַ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצוות-עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים... שנאמר זכור את היום הזה... כמו שנאמר זכור את יום השבת".

וצריך להבין מה עניינו של הפסוק המדבר בשבת לכאן? יש שתירצו על פי מה שכתב ב'ספר המצוות' בדבר החיוב לספר ביציאת מצרים וציטט את הפסוק "והגדת לבנך ביום ההוא כו" שיעליו דורשת הגמרא ש"אם אין לו בן חייב גם בינו לבין עצמו" כמו זכירת השבת שחייב עליה בינו לבין עצמו.

אלא שאי אפשר לתרץ כך ברמב"ם כי ב'ד החזקה' חזר בו ממה שכתב ב'ספר המצוות' והביא הפסוק "זכור את היום הזה" וא"כ אין כלל מקום לחשוב שחיוב זה הוא רק בזמן שיש לו בן.

והביאור בזה: בהמשך הפסוק "זכור את היום הזה כו" בא החיוב "ולא יאכל חמץ כו"..." "שבעת ימים תאכל מצות כו" משא"כ בפסוק "זכור את יום השבת לקדשו" עניין הזכירה הוא בפני עצמו - זכירה בדברים שלא כמו בפסוק "זכור את היום הזה" שבהמשך לו ובוא'ו החיבור בא הציווי ולא יאכל חמץ ולכן אי אפשר לפרשו כציווי בפני עצמו - "זכירה בדברים", לכן הוצרך להביא הפסוק "זכור את יום השבת לקדשו" כי בו הזכירה בדברים הוא עניין בפ"ע ומכאן ראייה גם על הזכירה שבפסח שהיא זכירה

- 11 ב. מִצְוָה לְהוֹדִיעַ לְבָנִים, וְאִפְלוּ לֹא שֶׁאֵלוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ"⁵ - לְפִי דַעְתּוֹ שֶׁל בֵּן אָבִיו מְלַמְדוֹ.
- 12 פִּיעֵד? אִם הִיָּה קָטָן אוֹ טַפֵּשׁ⁶ - אוֹמֵר לוֹ: בְּנִי, כְּלָנוּ
- 13 הֵיינו עֲבָדִים, כְּמוֹ שֶׁפָּתַח זוֹ אוֹ כְּמוֹ עֶבֶד זֶה,
- 14 בְּמִצְרַיִם, וּבְלִילָה הַזֶּה פָּדָה אוֹתָנוּ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-
- 15 הוּא וַיּוֹצִיאֵנוּ לְחֵירוֹת. וְאִם הִיָּה הַבֵּן גְּדוֹל וְחָכֵם -
- 16 מוֹדִיעוֹ מַה שֶׁאָרְעָ לָנוּ בְּמִצְרַיִם, וְנִסִּים שֶׁנִּעְשׂוּ לָנוּ
- 17 עַל-יְדֵי מֹשֶׁה רַבְּנוֹ - הִפְלֵל לְפִי דַעְתּוֹ שֶׁל בְּנִי.

5) כן הוא ב'ספר המצוות' שם בשם מכילתא דרשב"י (והובא ב'מגדל עוז'): "מכלל שנאמר כי ישאלך בנך, יכול אם ישאלך אתה מגיד לו, ואם לאו אין אתה מגיד לו? תלמוד-לומר והגדת לבנך, אע"פ שלא שאלך" שלשון הגדה מורה שלא שאלוהו והוא מגיד מעצמו. 6) כנוסחת ה'ירושלמי' (פ"י דפסחים ה"ד) אבל בנוסח ההגדה שלנו: "תם". 7) משנה, פסחים קטז, א.

- 19 ג. וְצָרִיף לְעֲשׂוֹת שְׁנוּי בְּלִילָה הַזֶּה, כְּדִי שֶׁיִּרְאוּ
- 20 הַבָּנִים וַיִּשְׁאָלוּ וַיֹּאמְרוּ: "מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלִּילָה הַזֶּה
- 21 מִקַּל הַלִּילוֹת?" עַד שֶׁיִּשְׁיָב לָהֶם, וַיֹּאמֶר לָהֶם: כֶּף
- 22 וְכֶף אָרַע, כֶּף וְכֶף הִיָּה. וְכִיעֵד מִשְׁנֵה? מִחֲלֻקָּה לָהֶם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ז כסלו - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קפג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

28 הַיִּיתָ, פְּלוֹמֵר - פָּאָלוּ אֶתָּהּ בְּעֶצְמָךָ הֵייתָ עֶבֶד
29 וַיִּצְאָתָּ לַחֲרוּת וַנִּפְדִיתָ.

(24) משנה, פסחים קטז, ב. (25) כן הוא בגמרא שם: "צריך שיאמר: ואותנו הוציא משם". ובמשנה שם למדו כאן מהפסוק: "בעבור זה עשה ה' לי". וכן הוא בנוסח ההגדות שלנו.

30 ז. לְפִיכֶךָ 26 פְּשׁוּעֵי־אָדָם בְּלִילָה הַזֶּה, צָרִיף לְאָכֹל
31 וְלִשְׁתּוֹת וְהוּא מִסֵּב דְרֶךְ חֲרוּת. וְכָל אֶחָד וְאֶחָד -
32 בֵּין אַנְשֵׁים, בֵּין נְשִׁים 28 - חַיֵּב לִשְׁתּוֹת בְּלִילָה הַזֶּה
33 אַרְבָּעָה כּוֹסוֹת שֶׁל יַיִן, אֵין פּוֹחֲתִין 29 לֹא 30 מֵהֶם.
34 וְאֶפְלוּ עֲנֵי הַמִּתְפַּרְנֵס מִן הַצְּדָקָה - לֹא יִפְתְּחוּ לֹא 31
35 מֵאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת. שְׁעוֹר פֶּל פּוֹס מֵהֶן - רַבִּיעִית.

(26) מכיון שרואה את עצמו כנגאל ומשוחרר, על כן יסעד בהסיכה כדרך בני חורין. (27) להלן ה"ח כתב רבינו: "שצריכים הסיכה בשעת אכילת כזית מצה ובשתיית ארבעה כוסות... ושאר אכילתו ושתייתו - אם היסב הרי זה משובח". (28) אע"פ שפטורות מכל מצוות-עשה שהזמן גרמא - חייבות בארבעה כוסות, שאף הן היו באותו הנס של יציאת מצרים (פסחים קח:). וסמכו אותם חכמים (בראשית רבה פרשה סח) על ארבע לשונות של גאולה שנאמרו בפרשת וארא: "והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי". (29) נראה שרק לפחות אסור, אבל להוסיף מותר, כמו שכתבו הגאונים בענין עשרה פסוקים של מלכות בראש השנה (אוצה"ג לר"ה חה"ת לב. ועיינין או"ח סי' תעב ט"ז בהגהה). וכן כתב בהלן ספ"ח ה"י שמוותר לשותת כוס חמישי. (30) בדפוס רומי, ליתא. (31) הגבאים.

36 ח. אֶפְלוּ עֲנֵי שְׁבִיטֵי־רֶאֱלָל 32 לֹא יֹאכֹל עַד שְׁיֹסֵב. אִשָּׁה
37 אֵינָה צָרִיכָה הִסָּבָה 33. וְאִם אִשָּׁה חֲשׁוּבָה הִיא -
38 צָרִיכָה הִסָּבָה. וְכֵן אֶצֶל אֲבוֹי 34, וְהִשְׁמַשׁ בַּפְּנֵי רֵבּוֹ -
39 צָרִיכִין הִסָּבָה. אֲבָל תְּלַמִּיד בַּפְּנֵי רֵבּוֹ, אֵינוּ מִסָּב 35,
40 אֶל־אִם־כֵּן נִתֵּן לוֹ רֵבּוֹ רְשׁוּת. וְהִסָּבֵת יְמִין אֵינָה
41 הִסָּבָה 36, וְכֵן הַמִּסָּב 37 עַל עֶרְפוֹ אוֹ עַל פְּנֵיו 38 - אֵין
42 זוֹ הִסָּבָה. וְאֵימָתִי צָרִיכִין הִסָּבָה? בְּשַׁעַת אֲכִילַת
43 בְּזִית מִצָּה וּבְשַׁעַת אַרְבָּעָה כּוֹסוֹת הָאֱלוּ 39; וְשֶׁאֵר
44 אֲכִילָתוֹ וְשִׁתּוֹתוֹ - אִם הִסָּב, הֲרִי זֶה מְשַׁבָּח; וְאִם
45 לֹא, אֵינוּ צָרִיף.

(32) פסחים צט, ב. (33) שסתם אשה, אין דרכה להסב בשום פעם. (34) פסחים קח, א. ואף שהבן חייב בכבודו ומוראו, בכל זאת צריך הסיכה, שמתמא אב מוחל על כבודו לבנו. (35) שצריך לישב בפניו דרך מורא, ובהסיכה אין זו דרך מורא. (36) שאין זה דרך חירות, שהרי בימינו הוא צריך לאכול (רשב"ם שם). (37) פסחים, שם. (38) בפסחים שם אמרו: "פרקדן לא שמו הסיכה" ופירש רבינו: ש"פרקדן, היינו שוכב על פניו או ערפו" (ועיי"ש ב'תוספות' ד"ה פרקדן). (39) [לא הזכיר רבינו מה שאמרו בפסחים שם, שמרור אינו צריך הסיכה, מפני שסובר רבינו

1 קְלִיּוֹת 9 וְאֶגְזִיזִים 10, וְעוֹקְרִים הַשְּׁלֵחַן מִלְּפָנֵיהֶם 11 קְדָם
2 שְׂיֹאכְלוּ, וְחוֹטְפִין מִצָּה זֶה מִיֵּד זֶה 12, וְכִיּוֹצֵא
3 בְּדָבָרִים הָאֵלוּ. אֵין לוֹ 13ב - אִשְׁתּוֹ שׁוֹאֲלָתוֹ. אֵין
4 לוֹ אִשָּׁה - שׁוֹאֲלִין זֶה אֶת זֶה: "מָה נִשְׁתַּנָּה הַלֵּילָה
5 הַזֶּה", וְאֶפְלוּ הֵיוּ פֶלֶן חֲכָמִים. הֵיָה לְבָדוֹ - שׁוֹאֵל
6 לְעֶצְמוֹ: "מָה נִשְׁתַּנָּה הַלֵּילָה הַזֶּה".

(8) פסחים קט, א. (9) שבלי חטים קלויים. (10) וזהו השינוי, שתמיד מחלקים להם כן לאחרי הסעודה. (11) מסיירין את השולחן מהמקום (פסחים קטו:). (12) פסחים קט, א: "חוטפין מצה בלילי פסחים". והראב"ד פירש שממריין לאכול. (13) פסחים קטז, א.

7 ד. וְצָרִיף 14 לְהַתְחִיל בַּגָּנוֹת וּלְסִים בְּשִׁבְתָּ. כִּי־צֵד?
8 מִתְחִיל וּמִסְפֵּר, שְׁבַתְחִלָּה 15 הֵיוּ אֲבוֹתֵינוּ 16, בִּימֵי
9 תְּרַח וּמִלְּפָנָיו, כּוֹפְרִים וְטוֹעִין אַחַר הַהֵבֶל וְרוֹדְפִין
10 אַחַר עֲבוֹדַת אֱלִילִים; וּמִסִּים בְּדַת הָאֱמָת, שְׁקָרְבָנוּ
11 הַמְּקוֹם לוֹ, וְהַבְּדִילָנוּ מֵהָאֱמוּת, וְקָרְבָנוּ לְיַחֲוֹדוֹ. וְכֵן
12 מִתְחִיל 17 וּמוֹדִיעַ, שְׁעֵבָדִים הֵינּוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם
13 וְכָל הָרַעַה שֶׁנִּגְמְלָנוּ, וּמִסִּים בְּנִסִּים וּבְנִפְלְאוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ
14 לָנוּ וּבְחֲרוּתֵנוּ. וְהוּא - שְׂפִירֵשׁ מִ"אַרְמֵי אֲבֹי" 18
15 עַד שְׂיִגְמֹר כָּל הַפְּרָשָׁה 19. וְכָל הַמוֹסִיף וּמֵאָרִיף
16 בְּדִרְשׁ פְּרָשָׁה זוֹ - הֲרִי זֶה מְשַׁבָּח.

(14) פסחים קטז, א במשנה. (15) כרב (פסחים שם). (16) לפני מתן-תורה ה' היחס נמשך גם למעלה מאברהם ונקראו "אבות", אבל לאחרי מתן-תורה "אין קורין אבות אלא לשלשה" (ברכות טז:). (17) כשמואל שם. וכן כתב רבינו חננאל: "והאינדא עבדינן כתרומיייהו" (ועכשיו אנו עושים כשניהם = כרב וכשמואל). (18) פסחים, שם. (19) ראה ב'ספרי' פרשת כי-תבוא.

17 ה. פֶּל מִי שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דָּבָרִים אֵלוּ בְּלִיל
18 חֲמִשָּׁה־עָשָׂר - לֹא יִצָּא יְדֵי חוֹבְתוֹ 20, וְאֵלוּ הֵן: פֶּסַח,
19 מִצָּה וּמְרוֹר 21. פֶּסַח - עַל שׁוֹם שֶׁפֶּסַח הַמְּקוֹם עַל
20 בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֶמְרָתֶם זֶבַח פֶּסַח
21 הוּא לַה' וְגו'". מְרוֹר 22 - עַל שׁוֹם שֶׁמְרָרוּ הַמִּצְרַיִים
22 אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. מִצָּה - עַל שׁוֹם שֶׁנִּגְאָלוּ.
23 וּדְבָרִים הָאֵלוּ פֶּלֶן נִקְרְאִין הַגְּדָה 23.

(20) חובת מצות סיפור יציאת מצרים. (21) שהרי נאמר (שמות יב, כז): "ואמרתם זבח פסח" - שהמצוה היא לומר ולספר על ענין הפסח (פסחים קטז:). והושוו מצה ומרור לפסח ('תוספות' שם קטז. ד"ה ואמרתם). (22) שינה מסדר המשנה, וכתב: פסח מרור ומצה. וכן כתב להלן ("פ"ח ה"ד, עינין שם). (23) על שם הכתוב: "והגדת".

24 ו. בְּכָל דּוֹר וְדוֹר 24 חַיֵּב אָדָם לְהִרְאוֹת אֶת עֶצְמוֹ
25 כְּאֵלוּ הוּא בְּעֶצְמוֹ יִצָּא עִתָּה מִשְׁעֶבֶד מִצְרַיִם,
26 שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאוֹתָנוּ הוֹצֵיא מִשָּׁם וְגו' 25". וְעַל דְּבַר זֶה
27 צָוָה הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּתוֹרָה: "וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד

פירוש מברכים עליה "אשר קדשנו במצותיו וכו'" מפני שהיא טפלה למרור ('טור') או"ח סי' תעה, ורבינו מנוח (כאן). ורבינו בפירוש המשנה כתב שלרבי אלעזר ברבי צדוק צריך לברך עליה אשר קדשנו וכו' אלא שאין הלכה כדבריו. וכאן חזר בו רבינו ממה שכתב שם (ב"ח שם, ועיין לחם-משנה כאן). (51) בחומר ובלבנים. כרבי יוחנן (פסחים קטז). ולא כרבי לוי שאמר: זכר לתפוח שהיו יולדות בניהן תחת התפוח, שנאמר תחת התפוח עוררתך. (52) בגמרא שם: "אמר אביי: הילכך צריך לקהוייה (= לעשותו חריף) זכר לתפוח, וצריך לסמוכה (= לעשותו עב) זכר לטיט". ורבינו, אף-על-פי שכתב: "זכר לטיט" - הביא שנותנים לתוכה חומץ (= לעשותה חריף) משום זכר למרירות ('טור') או"ח סי' תעב). וגרס כגירסת הרי"ף: "צריך לקהוייה" ולא גרס: "זכר לתפוח" (ב"ח שם).

22. יב. אֲכִילַת מְרוֹר אֵינָהּ מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה, 23 אֲלָא תְלוּיָהּ הִיא בְּאֲכִילַת הַפֶּסַח, שְׁמֻצוֹת עֲשֵׂה אַחַת 24 לְאֹכֵל בָּשָׂר הַפֶּסַח עַל מִצְוֵה וּמְרוֹרִים⁵³; וּמְדַבְּרֵי 25 סוֹפְרִים - לְאֹכֵל הַמְרוֹר לְבָדוּ בְּלִיל זֶה, אֲפֹלוּ אֵין 26 שֵׁם קָרְבָן פֶּסַח.

(53) שנאמר (במדבר ט, יא): "על מצות ומרורים יאכלוהו", בזמן שיש פסח יש מרור, ובזמן שאין פסח אין מרור (פסחים קכ).

27. יג. מְרוֹרִים⁵⁴ הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה הֵן הַחֲזֵרֶת⁵⁵ 28 וְהַעֲלִשִׁין וְהַתְּמַכָּא וְהַחֲרַחְבִּינָא וְהַמְרוֹר - כֹּל אֶחָד 29 מִתְּמַשֵּׁת מִיְדֵי יָרֵק אֵלּוּ נִקְרָא מְרוֹר. וְאִם אֶכֶל מֵאֶחָד 30 מֵהֵן אִוּ מִתְּמַשֵּׁתָן פְּזִית - יִצָּא⁵⁶, וְהוּא שְׁיֵהוּ לְחֵיץ⁵⁷. 31 וְיוֹצֵאִין בְּקֶלַח שְׁלֵהֶן, אֲפֹלוּ יִבְשׁ⁵⁸. וְאִם שְׁלֵקֹן⁵⁹ אִו 32 כִּבְשָׁן⁶⁰ אוּ בִשְׁלֵן - אֵין יוֹצֵאִין בְּהֵן⁶¹.

(54) משנה, פסחים לט, א. (55) חסא, על שם שחם הקדוש-ברוך-הוא עלינו וגאלנו (פסחים שם). ובגמרא שם אמרו שמצוה בחזרת, כלומר שהיא קודמת לשאר המינים. והרמב"ם השמיט דין זה, משום שמפרש "מצוה בחזרת" - מצוה גם בחזרת שאף-על-פי שהיא מתוקה, יוצאים בה - כיון שסופה מר ('בית יוסף' סי' תעג). (56) משנה, שם. (57) שם, לט, ב. (58) שם. (59) בישלם הרבה. (60) בחומץ או שראן במים מעת לעת. (61) שבטל טעם המרירות שלהם (שם).

יום ש"ק י"ז כסלו ה'תשע"ז

פָּרֶק שְׁמִינִי

(1) נתבאר בו סידור עשיית מה שכבר קדם, וענין הברכות, ומה שיש בין הזמן שהיה לנו קרבן, לזמן הזה. ומי שאין לו מה שראוי לעשות דברים אלו - כיצד יעשה.

33. א. סֵדֶר עֲשִׂית מִצְוֹת אֵלּוּ בְּלִיל חֲמֻשָׁה-עֶשֶׂר כֶּף 34 הוּא: בַּתְּחִלָּה מוֹזְגִין פּוֹס לְכֹל אֶחָד וְאֶחָד, וּמְבָרֵךְ 35 "בּוֹרָא פְּרֵי הַגֶּפֶן", וְאוֹמֵר עֲלֵיו קְדוֹשׁ הַיּוֹם² וְזָמַן³ 36 וְשׁוֹתֶה⁴. וְאַחֲרַיִךְ מְבָרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם"⁵ וְנוֹטֵל

שאינ דין זה מיוחד למרור דוקא (כמו שכתבו המפרשים מפני שמרור הוא זכר לעבדות) אלא שבכלל כל שאר אכילתו הוא שאינו צריך הסיבה. ואם כן לפי זה, גם במרור אם הסיב הרי זה משובח - "זמנים" עמוד מב].

1. ט. אַרְבַּעַה כּוֹסוֹת הָאֵלוּ, צָרִיךְ לְמִזְגָא⁴⁰ אוֹתָן פְּדֵי 2 שְׁתֵּהִיָּה שְׁתֵּהִיָּה עֲרֵבָה, הַפֶּל לְפִי הַיַּיִן וּלְפִי דַעַת 3 הַשׁוֹתָה. וְלֹא יִפְחַת בְּאַרְבַּעַתָּן מְרַבִּיעֵית יַיִן חֵי⁴¹. 4 שְׁתֵּה אַרְבַּעַה כּוֹסוֹת אֵלּוּ מִיַּיִן שְׁאִינוּ מְזוּג - יִצָּא יְדֵי 5 אַרְבַּעַה כּוֹסוֹת, וְלֹא יִצָּא יְדֵי חֲרוֹת⁴². שְׁתֵּה אַרְבַּעַה 6 כּוֹסוֹת מְזוּגִין בְּבַת אַחַת⁴³ - יְדֵי חֲרוֹת יִצָּא, יְדֵי 7 אַרְבַּעַה כּוֹסוֹת לֹא יִצָּא. וְאִם שְׁתֵּה מְפֹל פּוֹס מֵהֶן 8 רְבּוּ - יִצָּא⁴⁴.

(40) שיינם היה חריף מדי, וקשה לשתייה. (41) באופן שבכל כוס וכוס יהיה רוב רביעית יין, ומוסיף בו מים עד רביעית. (42) פסחים קח, ב. כלומר, אין זו מצוה שלימה (רש"י). (43) פסחים, שם. והיינו שלא אמר הגדה ביניהן - לא יצא יד יד' כוסות, שתיקנו דוקא על דרך הגדה. (44) פסחים, שם. ולכתחילה צריך לשתות כל הכוס.

9. י. כֹּל פּוֹס וְכוֹס מְאַרְבַּעַה כּוֹסוֹת הֵלְלוּ, מְבָרֵךְ עֲלֵיו 10 בְּרֵכָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה⁴⁵. וְכוֹס רֵאשׁוֹן, אוֹמֵר עֲלֵיו קְדוֹשׁ 11 הַיּוֹם. פּוֹס שְׁנֵי, קוֹרָא עֲלֵיו אֵת הַהֲגָדָה⁴⁶. פּוֹס 12 שְׁלִישִׁי, מְבָרֵךְ עֲלֵיו בְּרַבַּת הַמְזוּז. פּוֹס רְבִיעִי, גּוֹמֵר 13 עֲלֵיו אֵת הַהֵלֵל וּמְבָרֵךְ עֲלֵיו בְּרַבַּת הַשִּׁיר⁴⁷. וּבֵין 14 הַכּוֹסוֹת⁴⁸ הָאֵלוּ, אִם רָצָה לְשַׁתּוֹת שׁוֹתָה. בֵּין שְׁלִישִׁי 15 לְרְבִיעִי, אֵינוּ שׁוֹתָה⁴⁹.

(45) זה לשון רבינו אברהם בנו של הרמב"ם: "אלו הד' כוסות שתייתן חובה מדברי סופרים, וכל אחד מהן מצוה בפני עצמו, ולזה יברך על כל אחד מהם קודם שתייתו ברכה לעצמו: "בורא פרי הגפן", ואחר שתייתו אם שתאו כולו או רביעית ממנו: "על הגפן ועל פרי הגפן", וזו היא סברת אבא מארי ז"ל, והחילוק שחלק הרב בהלכות בין ברכת "בורא פרי הגפן" לבין ברכת "על הגפן", היא סברא לא יאמת אותה ההיקש, כמו שהיה אבא מארי ז"ל מעורר אותנו על זה בעת הלימוד לפניו" ('מעשה רוקח' בשם ספר כת"י קדמון). (46) בכת"י נוסף: "ומקצת ההלל עד חלמיש למעינו מים" ('מעשה רוקח'). (47) היא "יהללך" (להלן פ"ח ה"י) כרב יהודה (פסחים קיח). (48) משנה, פסחים קיז, ב. (49) שמא ישתכר ויישן ולא יגמור את ההלל, אבל מן הראשונים שבתוך הסעודה אינו משתכר ('הגהות מיימוניות' בשם 'ירושלמי').

16. יא. הַחֲרֹסֶת מִצְוָה⁵⁰ מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, זָכַר לְטִיט, 17 שְׁהִיוּ עוֹבְדִין בּוּ בְּמִצְרַיִם⁵¹. וְכִיצַד עוֹשִׂין אוֹתָהּ? 18 לְאִתְּחִין תְּמָרִים אוּ גְרוֹגְרוֹת אוּ צְמוּקִין וּבִיוֹצָא בְּהֵן 19 וְדוֹרְסִין אוֹתָן, וְנוֹתְנִין לְתוֹכָן הַמֶּץ⁵² וּמְתַבְּלִין אוֹתָן 20 בְּתַבְּלִין, כְּמוּ טִיט בְּתַבְּן, וּמְבִיאִין אוֹתָהּ עַל הַשְּׁלִחָן 21 בְּלִילֵי הַפֶּסַח.

(50) כרבי אלעזר ברבי צדוק במשנה (פסחים קיד). ואף-על-

אכילת מצה וכן הנוסחא במשנה שבירושלמי. (18) הירק והמרור בחרוסת. (19) שקרבן פסח אינו נאכל אלא צלי. (20) כן הוא בסדר רב עמרם גאון (השלם עמוד 212) אבל במשנה (מסכת פסחים דף קט"ו עמוד א') לא הזכירה שאלת ההסיבה מפני שבזמן המשנה היו רגילין בזה כל השנה ולא היה בזה משום שינוי.

ג. בזמן הזה אינו אומר: "והלילה הזה פלו צלי", שאין לנו קרבן. ומתחיל בגנותו²¹ וקורא, עד שגומר דרש פרשת "ארמי אבד אבי" בלה.

(21) למעלה פרק ז' הלכה ב'.

ד. ומחזיר השלחן לפניו ואומר: "פסח זה שאנו אוכלין, על שם שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים, שנאמר: ואמרתם זבח פסח הוא לה". ומגביה המרור²³ בידו ואומר: "מרור זה שאנו אוכלין, על שם שמררו המצרים את בני אבותינו במצרים, שנאמר: וימררו את בניהם". ומגביה המצה בידו ואומר: "מצה זו שאנו אוכלין, על שם שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם הקדוש-ברוך-הוא ויגאלם מיד, שנאמר: ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים וכו'". ובזמן הזה אומר: "פסח שהיו אבותינו אוכלין בזמן שבית המקדש קיים, על שם שפסח הקדוש-ברוך-הוא על בתי אבותינו וכו'".

(22) במצה ומרור צריך להגביה כמו שכתב בסמוך ופסח אינו צריך להגביה שכן אמרו במסכת פסחים (דף קט"ז עמוד ב'): "בשר אין צריך להגביה ולא עוד אלא שנראה כאוכל קדשים בחוץ" ומפרש רבינו שבשר אין צריך להגביה אפילו בזמן שבית המקדש היה קיים והוסיפו ואמרו: "ולא עוד" כלומר שבזמן הזה יש טעם נוסף שנראה כאוכל קדשים בחוץ. והטעם שאינו צריך להגביה בשר הוא מפני שזה עתה החזירו את השלחן שעקרו מקודם ואם כן ניכר הדבר אף בלי הגבהה, אבל אחר כך כשכבר העמיד השלחן והפסיק בדברים ושוב אומר על המרור ועל המצה צריך להגביהם ולהראותם למסובים]. (23) [הקדים מרור למצה וכן כתב למעלה (פרק ז' הלכה ה') כנוסחת המשנה (כן כתב רבינו מנוח, וכ"ה בפירוש ההגדה כ"י אופסלה תרביץ שנה כ"ג ספר ב' עמ' 95, אבל במשנה שלפנינו הקדימו מצה למרור) ואילו בנוסח ההגדה שינה והקדים מצה למרור. והטעם בזה הוא משום שכל עיקר האמירה נכתבה בפסח: "ואמרתם זבח פסח" אלא שאנו לומדים מצה ומרור מפסח שגם בהם צריך אמירה (תוס' פסחים דף קט"ז עמוד א' ד"ה ואמרתם) ומכיון שמרור קשור יותר בפסח, שהרי אינו נוהג מן התורה אלא בזמן שיש פסח (למעלה פרק ז' הלכה י"ב), לכן הקדים כאן מרור למצה, אבל בנוסח ההגדה "שנהגו בה ישראל בזמן הגלות", שאין שם פסח, הקדים מצה, שהיא מן התורה, למרור, שאינו אלא מדרבנן – "זמנים" עמוד ל"ח. וכן נראה בפירוש ההגדה כ"י אופסלה שם, ועיין במרכת המשנה].

ידינו. ומביאין שלחן ערוף, ועליו מרור וירק אחר, ומצה וחרסת, וגופו של פכש הפסח, ובשר חגיגה⁸ של יום ארבעה-עשר. ובזמן הזה מביאין על השלחן שני מיני בשר⁹: אחד זכר לפסח, ואחד זכר לחגיגה.

(2) "אשר קדשנו במצותיו כו" מקדש ישראל הזמנים. (3) "שהחיינו". (4) בהסיכה. (5) שכל דבר שטיבולו במשקה צריך נטילת ידיים (פסחים דף קט"ו עמוד א'). והרי הוא מטביל את הירק בחרוסת (כמו שכתב רבינו להלן הלכה ב'). (6) מברך תחילה ואחר כך נוטל ידיו שכל המצוות מברך עליהן עובר (לפני) לעשייתן (מסכת פסחים דף ז' עמוד ב' ועיין שם בתוס' ד"ה על). (7) (מסכת פסחים דף קי"ד עמוד ב'). (8) היו אוכלים אותה לפני קרבן הפסח כדי שתהיה אכילת קרבן הפסח על השובע. (9) כרב יוסף (מסכת פסחים דף קי"ד עמוד ב').

ב. מתחיל ומברך "בורא פרי האדמה", ולוקח ירק ומטביל¹⁰ אותו בחרסת¹¹ ואוכל בנית¹², הוא וכל המסבין עמו, כל אחד ואחד אין אוכל פחות מביית. ואחר-כך עוקרין השלחן¹³ מלפני קורא ההגדה¹⁴ לכהו¹⁵, ומזגין הפוס השני, וכאן הן שואל. ואומר הקורא¹⁶: "מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות - שבכל הלילות אין אנו מטבילין¹⁷ אפילו פעם אחת, והלילה הזה שתי פעמים¹⁸. שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה, והלילה הזה פלו ומבשל, והלילה הזה פלו צלי¹⁹. שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות, והלילה הזה מרורים. שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין בין מסבין, והלילה הזה פלנו מסבין²⁰".

(10) לעשות שינוי לתינוקות כדי שיתעוררו לשאול "מה נשתנה" (מסכת פסחים דף קט"ז עמוד א'). (11) כדעת הגאונים בתשובותיהם (אוצר הגאונים ח"א סימן שכ"ז וח"ב סימן פ"ז) שגם טבילת ירק היא בחרוסת כדי לבטל את הארס שבירקות. וראה להלן בהלכה ח' שלדעת רבינו צריך לטבול גם מצה בחרוסת וזהו ודאי לעשות זכר לטיט, כמו שכתב למעלה (פרק ז' הלכה י"א). (12) כן כתבו גם הגאונים (שם ח"ב סימן פ"ז) אבל הדבר תמוה, כיון שכל אכילה זו אינה אלא לעשות שינוי לתינוקות למה צריך דוקא כזית (הגהות מיימוניות ועיין במגיד משנה). (13) כדי שיהיה שינוי ויתמיה את התינוקות ויעוררם לשאול (מסכת פסחים דף קט"ו עמוד ב'). (14) שלא כל המסובים קראו את ההגדה אלא אחד מהם בלבד וכולם שמעו. וכן כתב רבינו אליהו מלונדריש בפירושו על ההגדה (תרביץ שנה כ"ב ספר א'). (15) בימיהם היה לכל אחד מהמסובים שלחן קטן לבדו והקורא מסיב בראש ושלחנו לפניו. (16) אותו קורא ההגדה. וכן כתב גאון (אוצר הגאונים פסחים עמוד 154): "ואומר אותו שמקדש מה נשתנה". (17) השאלות הן לפי סדר הדברים והטבילה היא לפני

1 וּמְבַרֵךְ: "בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר
2 קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוּנוּ עַל אֲכִילַת הַפֶּסַח", וְאוֹכֵל
3 מְגוּפוֹ שֶׁל פֶּסַח. וְלֹא בִרְפַת הַפֶּסַח פּוֹטְרֵת שֶׁל זָבַח,
4 וְלֹא שֶׁל זָבַח פּוֹטְרֵת שֶׁל פֶּסַח.³⁵

35) שזבח ופסח שתי מצוות הן, כרבי עקיבא (משנה מסכת פסחים דף קכ"א עמוד א').

36 ח. בְּזִמְנֵי הַזֶּה, שְׂאִין שֵׁם קָרְבָן - אַחַר שֶׁמְבַרֵךְ
37 "הַמּוֹצֵיא לְחֶם" חוֹזֵר וּמְבַרֵךְ "עַל אֲכִילַת מִצָּה",
38 וּמְטַבֵּל מִצָּה בְּחֶרֶסֶת³⁶ וְאוֹכְלֶיהָ,³⁷ וְחוֹזֵר וּמְבַרֵךְ "עַל
39 אֲכִילַת מְרוֹר", וּמְטַבֵּל מְרוֹר בְּחֶרֶסֶת וְאוֹכְלֶיהָ. וְלֹא
40 יִשְׁהַחֶה³⁸ אוֹתוֹ בְּחֶרֶסֶת, שְׂמָא יִבְטֵל טַעְמוֹ. וְזוֹ מִצְוָה
41 מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים. וְחוֹזֵר וְכוֹרֵךְ מִצָּה וּמְרוֹר, וּמְטַבֵּל
42 בְּחֶרֶסֶת, וְאוֹכְלֶיהָ בְּלֹא בְרָכָה זָכָר לְמַקְדֵּשׁ.

36) זכר לטיט כמו שנכתב למעלה (הלכה ו'). (37) ומרור אוכל אחר כך. לפי שבזמן הזה המרור אינו אלא מדרבנן (למעלה פרק ז' הלכה י"ב) וכלפי המצה שהיא מן התורה גם בזמן הזה (למעלה פרק ו' הלכה א') הוא כדבר של רשות וכלל בדינו כי דבר של רשות מבטל טעם המצוה (מסכת פסחים דף קט"ו עמוד א') וראה למעלה (הלכה ו') שבזמן המקדש, שגם המרור מן התורה, אפשר לכוון שניהם ביחד. (38) (מסכת פסחים דף קט"ו עמוד ב') ולא כתב כן למעלה (הלכה ו') שכיון שאוכלו ביחד עם המצה אינו מרגיש מרירותו ואינו רגיל להשהותו.

39 ט. וְאַחֲרֵיכֵן נִמְשָׁךְ בְּסַעֲוֵדָה, וְאוֹכֵל כָּל מָה שֶׁהוּא
40 רוֹצֵה לְאָכֵל, וְשׁוֹתָה כָּל מָה שֶׁהוּא רוֹצֵה לְשׁוֹתוֹ,
41 וּבְאַחֲרֵיהֶּן אוֹכֵל מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח אֶפְלוּ פְּזִית, וְאֵינוֹ
42 טוֹעֵם אַחֲרָיו כָּלֵל.³⁹ וּבְזִמְנֵי הַזֶּה אוֹכֵל פְּזִית מִצָּה,
43 וְאֵינוֹ טוֹעֵם אַחֲרֶיהָ כְּלוּם,⁴⁰ כִּדִּי שִׁיחֶיהָ הַפֶּסֶק
44 סַעֲוֵדָתוֹ וְטַעַם בֶּשֶׂר הַפֶּסַח אוֹ הַמִּצָּה בְּפִיו,
45 שְׂאֲכִילְתָן הִיא הַמִּצְוָה.

39) שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן (מסכת פסחים דף קי"ט עמוד ב' במשנה), כלומר שלא יאכלו אחר הפסח מיני מתיקה בקינוח סעודה כמו שהיו רגילים תמיד לאכול, שמה שאוכלים אחרי הסעודה קורין בשפה היוונית "אפיקומן" (תוס' רע"א בשם תשב"י). (40) כרב יהודה אמר שמואל ש"אין מפטירין אחר מצה אפיקומן".

46 י. וְאַחֲרֵיכֵן נוֹטֵל יָדָיו⁴¹ וּמְבַרֵךְ בְּרַפְתַּת הַמְּזוֹן עַל כּוֹס
47 שְׁלִישֵׁי וְשׁוֹתָהּ. וְאַחֲרֵיכֵן מוֹזֵג כּוֹס רְבִיעִי וְגוֹמֵר
48 עָלָיו אֵת הַהֵלֵל⁴², וְאוֹמֵר עָלָיו בְּרַפְתַּת הַשִּׁיר, וְהִיא
49 "יְהִלְלוּךָ ה' כָּל מַעֲשֵׂיךָ וְכוּ'⁴³, וּמְבַרֵךְ "בּוֹרָא פְּרִי
50 הַגֶּפֶן". וְאֵינוֹ טוֹעֵם אַחֲרֵיכֵן כְּלוּם כָּל הַלֵּילָה, חוּץ
51 מִן הַמַּיִם. וְיֵשׁ לוֹ לְמִזְג כּוֹס חֲמִישִׁי⁴⁴ וְלוֹמֵר עָלָיו
52 הֵלֵל הַגָּדוֹל, מִ"הוֹדוּ לַה' כִּי טוֹב" עַד "עַל נְהִרֹת
53 בְּבֵל". וְכוּס זֶה אֵינוֹ חוֹבָה כְּמוֹ אַרְבָּעָה כּוֹסוֹת. וְיֵשׁ
54 לוֹ לְגַמֵּר אֵת הַהֵלֵל בְּכָל מְקוֹם שִׁירָצָה, אֶף-עַל-פִּי
55 שְׂאֵינוֹ מְקוֹם סַעֲוֵדָה.

1 ה. וְאוֹמֵר²⁴: "לְפִיכֶן אֲנִי חַיְבִין לְהוֹדוֹת לְהֵלֵל
2 לְשִׁבְחָה לְפָאָר לְהַדִּיר לְרוּמָם לְגַדֵּל וּלְנַצַּח לְמִי שֶׁעָשָׂה
3 לְאַבּוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֵת כָּל הַנְּסִים הָאֵלֹהִי, וְהוֹצִיאָנוּ
4 מֵעַבְדוֹת לְחַירוֹת, מִיָּגוֹן לְשִׁמְחָה וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר
5 גָּדוֹל, וְנֹאמֵר לְפָנָיו הַלְלוּיָהּ". "הַלְלוּיָהּ הִלְלוּ עַבְדֵי
6 ה' וְגו'" עַד "חֲלַמִּישׁ לְמַעֲיָנוּ מַיִם", וְחֹתֵם:
7 "בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר גָּאֵלְנוּ
8 וְגָאֵל אֶת אַבּוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, וְהִגִּיעָנוּ לְלֵילָה הַזֶּה
9 לְאָכֵל-בּוֹ מִצָּה וּמְרוֹרִים". וּבְזִמְנֵי הַזֶּה מוֹסִיף: "כֵּן
10 ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵהִי אַבּוֹתֵינוּ נִגִּיעָנוּ לְמוֹעֲדִים וְלְרִגְלִים
11 אַחֲרֵים הַבָּאִים לְקִרְאָתָנוּ לְשָׁלוֹם, שְׂמַחִים בְּבִנְיָן
12 עִירָךְ וְשִׂשִׁים בְּעַבְדוֹתֶיךָ²⁶, וְנֹאכֵל שֵׁם מִן הַיְדֻבְחִים
13 וּמִן הַפֶּסֶחִים²⁷ שֶׁנִּגִּיעַ דָּמָם עַל קִיר מִזְבֵּחַךְ לְרִצּוֹן,
14 וְנוֹדָה לְךָ שִׁיר חֲדָשׁ עַל גְּאֻלְתָּנוּ וְעַל פְּדוּת נַפְשָׁנוּ.
15 בְּרוּךְ אַתָּה ה' גָּאֵל יִשְׂרָאֵל". וּמְבַרֵךְ²⁸ "בּוֹרָא פְּרִי
16 הַגֶּפֶן" וְשׁוֹתָה הַכּוֹס הַשֵּׁנִי.

(24) (משנה במסכת פסחים דף קט"ז עמוד ב'). (25) להרגיש שאנו בני חורין – "עבדי ה' ולא עבדי פרעה". (26) לשון שמחה נופל על ההתחלה וששון היא על הגמר, שמחים בבנין וששים בעבודה (הגר"א). (27) זבחים ואחר כך פסחים שתחלה אוכל מן החגיגה ואחר כך מן הפסח (להלן הלכה ז') כדי שיאכל הפסח על השובע (פרק ח' מהלכות פסחים הלכה ג'). (28) (ראה למעלה פרק ז' הלכה י').

17 ו. וְאַחֲרֵיכֵן מְבַרֵךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם" וְנוֹטֵל יָדָיו
18 שְׁנִית, שֶׁהָיָה הַסִּיחַ דַּעְתּוֹ²⁹ בְּשַׁעַת קְרִיאַת הַהֲגָדָה.
19 וְלוֹקַח שְׁנֵי רִקְיָקִין, וְחוֹלֵק אֶחָד מֵהֶן, וּמְנִיחַ פְּרוּס³⁰
20 לְתוֹךְ שְׁלֹם, וּמְבַרֵךְ³¹ "הַמּוֹצֵיא לְחֶם מִן הָאָרֶץ".
21 וּמְפַגְּמָה אֵינוֹ מְבַרֵךְ עַל שְׁתֵּי כְּפוֹרֹת בְּשִׂאָר יָמִים
22 טוֹבִים? מִשּׁוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: "לְחֶם עֲנִי" - מָה דֶּרְכוֹ שֶׁל
23 עֲנִי בְּפְרוּסָה, אֶף כָּאֵן בְּפְרוּסָה. וְאַחֲרֵיכֵן כּוֹרֵךְ³²
24 מִצָּה וּמְרוֹר בְּאֶחָת, וּמְטַבֵּל בְּחֶרֶסֶת³³ וּמְבַרֵךְ: "בְּרוּךְ
25 אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
26 וְצִוּנוּ עַל אֲכִילַת מִצּוֹת וּמְרוֹרִים", וְאוֹכְלֶיהָ. וְאֵם אֶכֵּל
27 מִצָּה בְּפָנָי עֲצָמָה וּמְרוֹר בְּפָנָי עֲצָמוֹ³⁴, מְבַרֵךְ עַל זֶה
28 בְּפָנָי עֲצָמוֹ וְעַל זֶה בְּפָנָי עֲצָמוֹ.

(29) ונגע במקום המטונף (מסכת פסחים דף קט"ו עמוד א'). (30) (מסכת ברכות דף ל"ט עמוד ב'). (31) על המצה הפרוסה. (32) כשיטת הלל (מסכת פסחים דף קט"ו עמוד א') משם שנאמר: "על מצות ומרורים יאכלוהו". (33) זכר לטיט (ראה למעלה הלכה ב'). (34) כחכמים החולקים על הלל שהרי לא הוכרעה ההלכה כמי (מסכת פסחים דף קט"ו עמוד א').

29 ז. וְאַחֲרֵיכֵן מְבַרֵךְ: "בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
30 הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוּנוּ עַל אֲכִילַת
31 הַזָּבַח", וְאוֹכֵל מִבֶּשֶׂר חֲגִיגַת אַרְבָּעָה-עָשָׂר תַּחֲלָה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

41) למים אחרונים. 42) שעד עכשיו קרא רק עד "למעניו מים" (למעלה הלכה ה'). 43) כרב יהודה (מסכת פסחים דף ק"ח עמוד א'). 44) כן גרס ר"ח (מסכת פסחים דף ק"ח עמוד א'): "חמישי אומר עליו הלל הגדול דברי ר' טרפון" ובספר מעשה רוקח מביא בשם הר"א בן הרמב"ם: "שאביו הרמב"ם נוהג לשתות רק ד' כוסות ולא היה מוסיף".

1 יא. מקום⁴⁵ שנהגו לאכל צלי בלילי פסחים, 2 אוכלים. מקום שנהגו שלא לאכל, אין אוכלין, 3 גזרה שמא יאמרו בשר פסח הוא⁴⁶. ובכל מקום⁴⁷ 4 אסור לאכל שה צלוי כלו כפסח⁴⁸ בליל זה, מפני 5 שגזרה פאובל קדשים בחוץ. ואם⁴⁹ היה מחתך, או 6 שחסר ממנו אבר⁵⁰ או שלק בו אבר והוא מחובר⁵¹ 7 - הרי זה מתיר במקום שנהגו⁵².

סליקו להו הלכות חמץ ומצה

נוסח ההגדה

נוסח ההגדה שנהגו בה ישראל בזמן הגלות! כף היא: מתחיל על פוס שני ואומר: בבבילון²⁹ יצאנו ממצרים.

1 (1) (ראה למעלה פרק ח' הלכה ד'). 2) בבהלה וחפזון וכן בתרגום אונקלוס על הפסוק (דברים פרק ט"ז פסוק ג'): "בחפזון יצאת מארץ מצרים" - "בבהילו נפקת מארעא דמצרים". ומה שאמר חציו ארמית ("בבהילו") וחציו עברית ("יצאנו ממצרים") מפני שלא היו שולטים אז בשפה העברית (פירוש ההגדה ב"הגדה שלמה" עמוד קל"ג).

8 יב. מי⁵³ שאין לו יין⁵⁴ בלילי הפסח - מקדש על 9 הפת, כדרך שעושה בשבת, ועושה כל הדברים על 10 הסדר הזה. מי שאין לו ירק⁵⁵ אלא מרור בלבד - 11 בתחלה מברך על המרור שתי ברכות: "בורא פרי 12 האדמה" ו"על אכילת מרור" ואוכל, וכשיגמר 13 ההגדה מברך על המצה ואוכל, וחוזר ואוכל מן 14 המרור בלא ברכה.

הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים. כל דכפין ייתי ויכיל, כל דצריך לפסח ייתי ויפסח. השתא הכא, לשתא דאתיא בארעא דישראל. השתא הכא עבדי, לשתא דאתיא בגי חרי:

מה גשפתנה הלילה הזה מכל הלילות? שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפלו פעם אחת, והלילה הזה שתי פעמים. שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה, והלילה הזה כלו מצה. שבכל³ הלילות אנו אוכלים שאר ירקות, והלילה הזה מרור. שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין בין מסבין, והלילה הזה כלנו מסבין:

3) ובזמן הבית אמר עכשיו: "שבכל הלילות אנו אוכלים בשר צלי כר" (פרק ח' הלכה ב').

עבדים היינו לפרעה במצרים, ויוציאנו יי אלהינו משם ביד חזקה ובזרוע נטויה. ואלו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים - עדין אנו, בנינו ובני בנינו משעבדים היינו לפרעה במצרים. ואפלו כלנו חכמים, כלנו נבונים, כלנו זקנים, כלנו יודעים את התורה, מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים. שכל המאריך לספר ביציאת מצרים הרי זה משבח.

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסבין בבני ברק, והיו מספרין ביציאת מצרים כל אותו הלילה. עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם: רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית.

45) (משנה במסכת פסחים דף נ"ג עמוד א'). 46) והרי הוא אוכל קדשים בחוץ. 47) אפילו במקום שנהגו לאכול צלי. 48) (משנה במסכת ביצה דף כ"ב עמוד ב') כחכמים. 49) (מסכת פסחים דף ע"ד עמוד א'). 50) שכיון שהוא חסר אינו דומה לפסח. 51) אפילו מחובר. שלא יטעו שזה קרבן פסח, שאין דרכו בשליקה. 52) אפילו כוס אחד.

53) (רי"ף). 54) אפילו כוס אחד. 55) (מסכת פסחים דף ק"ד עמוד ב'). כרב חסדא (שם דף קט"ו עמוד א').

15 יג. מי⁵⁶ שאין לו מצה משמרת⁵⁷ אלא פזית - 16 כשגומר סעודתו ממצה שאינה משמרת, מברך "על 17 אכילת מצה"⁵⁸ ואוכל אותה פזית, ואינו טועם 18 אחריו כלום⁵⁹.

56) (רי"ף). 57) לשם מצה (ראה למעלה פרק ו' הלכה ט'). 58) ויוצא גם מצות אפיקומן שהרי אכלו על השובע. 59) שאין מפטירין אחר המצה כלום (למעלה פרק ו' הלכה א').

19 יד. מי שישן בתוך הסעודה והקיץ - אינו חוזר 20 ואוכל⁶⁰. בני חבורה שישנו מקצתן בתוך הסעודה 21 - חוזרין ואוכלין⁶¹. נרדמו בלן ונעורו - לא יאכלו. 22 נתנמנמו בלן - יאכלו⁶².

60) (משנה במסכת פסחים דף ק"כ עמוד א') לענין פסח והוא הדין לענין מצה והטעם הוא מפני ששינה חשובה כהפסק והרי הוא כאוכל בשני מקומות ואסור לאכול את הפסח בשני מקומות משום שנאמר: "בבית אחד יאכל" (מסכת פסחים דף פ"ו עמוד א') והוא הדין למצה.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁהֶקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חֹשֵׁב אֶת הַקָּץ, לַעֲשׂוֹת כְּמוֹ
שֶׁאָמַר לְאַבְרָהָם אָבִינוּ בֵּין הַבְּתָרִים. שֶׁנֶּאֱמַר:
”וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יְדוּעַ תְּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ
לֹא לָהֶם, וְעַבְדוּם וְעִנּוּ אוֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה,
וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבְדוּ דָן אֲנִי, וְאַחֲרָי כֵּן יֵצְאוּ
בְּרַכְשׁ גָּדוֹל”.

וְהִיא שְׁעֵמֶדָה לְאַבֹּתֵינוּ וְלָנוּ. שֶׁלֹּא אֶחָד בְּלִבְדוֹ
עָמַד עֲלֵינוּ, אֲלָא בְּכָל דּוֹר וְדוֹר עֹמְדִים עֲלֵינוּ
לְכַלּוֹתֵנוּ, וְהֶקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצִילָנוּ מֵיָדָם.

צֵא וּלְמַד מֶה בְּקֶשׁ לְבָן הָאָרֶמִי לַעֲשׂוֹת לַיעֲקֹב
אָבִינוּ. שֶׁפְּרַעַה לֹא גָזַר אֲלָא עַל הַזְּכָרִים, וְלָבָן בְּקֶשׁ
לַעֲקֹר אֶת הַכֹּל, שֶׁנֶּאֱמַר: ”אָרְמִי אֶבֶד אָבִי, וַיֵּרַד
מִצְרַיִמָה, וַיִּגְדַּר שָׂם” - מִלְמַד שֶׁלֹּא יֵרַד לַהֲשַׁתְּקָע
אֲלָא לְגוֹר שָׂם, שֶׁנֶּאֱמַר: ”וַיֹּאמְרוּ אֵל פְּרַעַה: לְגוֹר
בְּאֶרֶץ בְּאֵנוּ, כִּי אֵין מְרַעָה לְצֹאֵן אֲשֶׁר לַעֲבָדֶיךָ, כִּי
כָבֵד הָרַעֲב בְּאֶרֶץ כְּנַעַן. וְעַתָּה יִשְׁבוּ נָא עֲבָדֶיךָ בְּאֶרֶץ
גֹּשֶׁן”.

5) בַּהַגְדוֹת שֶׁלָנוּ נוֹסֵף: ”וַיֵּרַד מִצְרַיִמָה אָנוֹס עַל פִּי הַדְּבָרוֹ”
וְכ”ה בְּנוֹסַחַת רַב עֹבְדִיָה.

”בְּמִתֵּי מַעֲט” - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: ”בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ
אֲבוֹתֶיךָ מִצְרַיִמָה, וְעַתָּה שְׁמַךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ כְּכֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם לְרַב”.

”וַיְהִי שָׂם לְגוֹי” - מִלְמַד שֶׁהֵיוּ יִשְׂרָאֵל מְצֻנְנִים שָׂם
לְגוֹי.

”גָּדוֹל וְעֲצוּם” - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: ”וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פְּרוּ
וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצְמוּ בְּמֵאָד מְאֹד, וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ
אוֹתָם”.

”וָרַב” - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: ”רַבְּכָה כְּצִמְחַת הַשְּׂדֵה
נִתְמַתֵּיךְ, וַתִּרְבֵּי וַתִּגְדַּלִּי וַתִּבְאֵי בְּעֵדֵי עֲדִיִּים, שְׂדֵים
נִכְנֹו, וַיִּשְׁעָרְךָ צִמְחָה, וְאֵת עֵרֹם וְעֵרִיָּה”.

6) בַּהַגְדוֹת שֶׁלָנוּ נוֹסֵף כַּאֲזֵ: ”וַאֲעַבּוֹר עֲלֶיךָ וַאֲרַאךָ כֹּו
בַּדְּמִיךָ חִי”.

”וַיִּרְעוּ אֶתְנוּ הַמִּצְרַיִם” - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: ”הִכָּה
נִתְחַכְּמָה לּוֹ, פֶּן יִרְפָּה, וְהָיָה כִּי תִקְרָאנָה מִלְחָמָה
וְנוֹסֵף גַּם הוּא עַל שְׁנֹאֵינוּ, וְנִלְחַם בָּנוּ וְעָלָה מִן
הָאָרֶץ”.

”וַיַּעֲנוּנוּ” - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: ”וַיִּשְׁיִמוּ עֲלֵיו שְׂרֵי מִסִּים
לְמַעַן עַנּוֹתוֹ בְּסִבְלָתָם, וַיָּבֶן עֲרֵי מִסְכְּנוֹת לַפְּרַעַה, אֵת
פַּתָּם וְאֵת רַעֲמִסָּם”.

”וַיִּתְּנוּ עֲלֵינוּ עֲבוּדָה קָשָׁה” - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר:
”וַיַּעֲבִדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפִרְךָ”.

”וַיַּצְעֵק אֵל יְיָ אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ” - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: ”וַיְהִי
בְּיָמִים הָרַבִּים הֵהֶם, וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם, וַיִּאָּנְחוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבָדָה וַיִּזְעֻקוּ, וַתַּעַל שׁוֹעַתָּם אֶל
הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבָדָה”.

1 אָמַר לָהֶם רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: הָרִי אֲנִי כְּכֹן

2 שִׁבְעִים שָׁנָה, וְלֹא זְכִיתִי שֶׁתֹּאמַר יְצִיאַת מִצְרַיִם

3 בְּלִילוֹת, עַד שֶׁדִּרְשָׁה בֶּן זֹמָא, שֶׁנֶּאֱמַר: ”לְמַעַן

4 תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צִאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ”.

5 ”יְמֵי חַיֶּיךָ” - הַיָּמִים. ”כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ” - הַלִּילוֹת.

6 וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: ”יְמֵי חַיֶּיךָ” - הָעוֹלָם הַזֶּה. ”כֹּל

7 יְמֵי חַיֶּיךָ” - לְהִבְיֵא לַיְמוֹת הַמְּשִׁיחַ.

8 בְּרוּךְ הַמְּקוֹם שֶׁנֶּתַן תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, בְּרוּךְ הוּא.

9 כְּנֶגֶד אֲרֻכְעָה בְּנֵים דְּבֵרָה תּוֹרָה. אֶחָד חָכָם. וְאַחַד

10 רָשָׁע. וְאַחַד טָם. וְאַחַד שְׂאִינוּ יוֹדָע לִשְׁאֹל:

11 חָכָם מַה הוּא אוֹמֵר? ”מַה הַעֲדוֹת וְהַחֻקִּים

12 וְהַמְשָׁפְטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ אִתְּכֶם”.

13 אֶמּוֹר לוֹ כִּהְלֹכוֹת הִפְסַח: ”אֵין מִפְּטִירִין אַחַר הִפְסַח

14 אֲפִיקוּמָן”.

4) כְּכ”ה הַתִּימְנִים, בַּדְּפוּסֵי רוּמָא שׁוּנְצִינוּ וַיַּנְצִיָּא הַנוֹסַחָא:

”אוֹתָנוּ” וְכ”ה בִּירוּשְׁלַמִּי (פְּסָחִים פֶּרֶק י' הִלְכָה ד')

וּבַמְכִילְתָּא סוּף פִּרְשֵׁת בַּא. מַפְנֵי שֶׁבַמְתָּ הַחֲכָם שׁוּאֵל

בְּלִשׁוֹן ”אוֹתָנוּ” שֶׁגַם הוּא כֹּלֵל אֶת עֲצֻמוֹ בְּצִוּוּי, וְלֹא

כְּהַרְשָׁע שְׁאוּמֵר ”לָכֵם” וּמוֹצִיא עֲצֻמוֹ מִן הַכֹּל (לְהַלּוֹן), אֵלָא

שֶׁהַתּוֹרָה לֹא הֶעֱתִיקָה אֶת לִשׁוֹן הַשְּׂאֵלָה שֶׁל הַחֲכָם אֵלָא

סִיפְרָה כִּי הַחֲכָם יִשְׁאֵל אִתְּכֶם (וְרֵאָה הַגְּדָה שֶׁלְמָה) לְהַגִּיר”

כַּשֶׁר מְבַאֵר פֶּרֶק כ”ב).

רָשָׁע מַה הוּא אוֹמֵר? ”מַה הָעֲבוּדָה הַזֹּאת לָכֵם”.

לָכֵם וְלֹא לוֹ. וְלִפִּי שֶׁהוֹצִיא אֶת עֲצֻמוֹ מִן הַכֹּלֵל

כְּפֶר בְּעַקְר. אֶף אֵתָה הִקְהָה אֶת שְׁנַי וְאַמּוֹר לוֹ:

”בְּעַבּוֹר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי בְּצֹאתִי מִמִּצְרַיִם”.

לִי וְלֹא לוֹ. וְאֵלּוּ הָיָה שָׂם לֹא הָיָה נִגְאַל.

טָם מַה הוּא אוֹמֵר? ”מַה זֹאת”.

”וְאַמְרַתְּ אֵלָיו: כְּחֻזֵּק יָד הוֹצִיאָנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים”.

וְשֹׂאִינוּ יוֹדָע לִשְׁאֹל אֶת פְּתַח לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ”וְהִגְדַּתְּ

לְבָנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: בְּעַבּוֹר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי
בְּצֹאתִי מִמִּצְרַיִם”.

רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כּל שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֵלּוּ בַּפֶּסַח, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ: פֶּסַח. מִצֵּה. וּמְרוֹרִים.

פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִין בְּזִמְנָן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם, עַל שׁוֹם מָה? עַל שׁוֹם שֶׁפֶּסַח הַמָּקוֹם עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִמְרַתֶּם זִבְחַ פֶּסַח הוּא לִי אֲשֶׁר פֶּסַח עַל בְּתֵי כְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת בְּתֵינוּ הִצִּיל, וַיִּקַּד הָעַם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ".

מִצֵּה זֶה שֶׁאֵנוּ אוֹכְלִין, עַל שׁוֹם מָה? עַל שׁוֹם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצַקֵּם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּגְאֹלָם מִיַּד. שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֹּאפּוּ אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאֻהוּ מִמִּצְרַיִם עֲגַת מִצּוֹת כִּי לֹא חֵמֵץ, כִּי גֵרְשׁוֹ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכְלוּ לְהַתְּהַמְּהָה וְגַם צָדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם".

מְרוֹרִים אֵלּוּ שֶׁאֵנוּ אוֹכְלִים, עַל שׁוֹם מָה? עַל שׁוֹם שֶׁמָּרְרוּ הַמִּצְרַיִים אֶת חֵזֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּמְרְרוּ אֶת חֵזֵיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה, בַּחֲמֹר וּבִלְבָנִים, וּבְכָל עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה, אֶת כָּל עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עֲבָדוּ בָהֶם בְּפִרְךְ".

וּבְכָל דּוֹר וְדוֹר חֵיב אֲדָם לְרְאוֹת עֲצֻמוֹ כְּאֵלּוּ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם. שֶׁלֹּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ בְּלֶכֶד גָּאֵל, אֲלֵא אֶף אוֹתְנוּ גָּאֵל. שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאוֹתְנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם, לְמַעַן הִבִּיא אֹתְנוּ לְתֵת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם".

(9) בַּהַגְדוֹת שֶׁלִּפְנֵינוּ נוֹסֵף כֹּאן: "שֶׁנֶּאֱמַר וְהַגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְצֵאתִי מִמִּצְרַיִם" וְכ"ה בַּמִּשְׁנָה (מִסַּכַּת פֶּסַחִים דִּף קט"ז עמוד ב').

לְפִיכָךְ אֵנוּ חֵיבִים לְהוֹדוֹת לְהִלָּל לְשַׁבַּח לְפָאֵר לְרוֹמֵם לְגַדֵּל וּלְהַדְרִיר וּלְנַצַּח לְמִי שֶׁעָשָׂה לָנוּ וְלְאַבְרָהָם אֶת כָּל הַנְּסִים הָאֵלּוּ. וְהוֹצִיאֵנוּ מֵעַבְדוֹת לְחֵירוֹת, וּמִשְׁעַבֹּד לְגֵאֵלָה, וּמִיַּגוֹן לְשִׁמְחָה, וּמֵאֲכָל לְיוֹם טוֹב, וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גְּדוֹל, וְנֹאמַר לְפָנָיו הַלְלוּיָהּ.

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ עַבְדֵי יי הַלְלוּ אֶת שֵׁם יי. יְהִי שֵׁם יי מְבֹרָךְ וְכו', עַד "חֲלָמִישׁ לְמַעֲנֵינוּ מִיּוֹם".

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר גָּאֵלְנוּ וְגָאֵל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, וְהַגִּיעֵנוּ הַלִּילָה הַזֶּה לְאַכֵּל בּוֹ מִצֵּה וּמְרוֹרִים. כֵּן יי אֱלֹהֵינוּ נִגִּיעֵנוּ לְמוֹעֲדִים וּלְרַגְלִים אַחֲרִים הַבָּאִים לְקִרְאָתְנוּ לְשִׁלוֹם, שְׂמֵחִים בְּכִנּוּן עֵירָךְ וְשָׂשִׁים בַּעֲבוּדָתְךָ. וְנֹאכַל שֵׁם מִן הַזִּבְחִים וּמִן הַפֶּסַחִים שֶׁיִּגִיעַ דָּמָם

1 "וַיִּשְׁמַע יי אֶת קִלְנוֹ" - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם, וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אֲבְרָהָם אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב".

4 "וַיִּרְא אֶת עַנְיָנוֹ" - זֶה פְּרִישׁוֹת דֶּרֶךְ אֶרֶץ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּדַע אֱלֹהִים".

7 "וְאֶת עַמְלָנוֹ" - אֵלּוּ הַבָּנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל הַבֶּן הַיְלֹוֹד הַיְאוֹרָה תִּשְׁלִיכֶהוּ וְכָל הַבַּת תִּחְיֶינָן".

9 "וְאֶת לְחִצְנוֹ" - זֶה הַדַּחֲק, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וְגַם רְאִיתִי אֶת הַלַּחֲץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לְחִצִּים אֲתֶם".

11 "וַיּוֹצֵאֵנוּ יי מִמִּצְרַיִם" - לֹא עַל יְדֵי מֶלֶךְ, וְלֹא עַל יְדֵי שָׂרָף, וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, אֲלֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוּדוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: "וַעֲבַרְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה, וְהַפִּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה, וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים, אֲנִי יי".

(7) בַּהַגְדוֹת שֶׁלָּנוּ נוֹסֵף: "וְעַבְרַתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם כּו' וְלֹא מֵלֶאכֶךָ כּו' וְלֹא שָׂרָף כּו' וְלֹא אַחֲרִי".

"בְּיַד חִזְקָה" - זֶה הַדְּבָר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "הִנֵּה יַד יי הַיּוֹדָה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה, בַּפְּסוּסִים בְּחִמּוֹרִים בְּגַמְלִים בְּפִקְרָ וּבְצֹאֵן, דְּבַר כְּבֹד מְאֹד".

"וּבִזְרַע נְטוּיָה" - זֶה הַחֵרֶב, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וְחִרְבוּ שְׁלוֹפָה בְּיַדוֹ נְטוּיָה עַל יְרוּשָׁלַיִם".

"וּבִמְרָא גְדֹל" - זֶה גִלּוּי שְׂכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אוֹ הַנְּסָה אֱלֹהִים לְכָא לְקַחַת לוֹ גּוֹי מְקַרֵּב גּוֹי, בְּמִסּוֹת בְּאֵתָת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבְיַד חִזְקָה וּבִזְרַע נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים, כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לְכֶם יי אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ".

"וּבְאֹתוֹת" - זֶה הַמַּטָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֵת הַמַּטָּה הַזֶּה תִּקַּח בְּיַדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בּוֹ אֶת הָאֹתוֹת".

"וּבְמִפְתִּים" - זֶה הַדָּם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִתְּתִי מוֹפְתִים בְּשָׁמַיִם וּבְאֶרֶץ, דָּם וְאֵשׁ וְתַמְרוֹת עֶשְׂוֹן".

דְּבַר אַחֵר: "בְּיַד חִזְקָה" - שְׁתִּים. "וּבִזְרַע נְטוּיָה" - שְׁתִּים. "וּבִמְרָא גְדֹל" - שְׁתִּים. "וּבְאֹתוֹת" -

שְׁתִּים. "וּבְמוֹפְתִים" - שְׁתִּים. אֵלּוּ עֶשֶׂר מִכּוֹת שֶׁהִבִּיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרַיִים בְּמִצְרַיִם, וְאֵלּוּ הֵן:

דָּם. צְפַרְדֵּעַ. כְּנֹסִים. עֲרוֹב. דְּבַר. שְׁחִין. בְּרַד. אֲרָבָה. חֲשֵׁף. מִפַּת כְּכוּרוֹת. רַבִּי יְהוּדָה הֵיךְ נוֹתֵן בָּהֶם סִימָן: דְּצ"ף עַד"ש בְּאֵח"ב⁸.

(8) בַּהַגְדוֹת שֶׁלָּנוּ נוֹסֵפוּ כֹּאן כַּמָּה דְּבָרִים: "רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי כּו' רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כּו' רַבִּי עֲקִיבָא כּו' כַּמָּה מַעֲלוֹת טוֹבוֹת כּו' לְכַפֵּר עַל כָּל עוֹנוֹתֵינוּ".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כשר אפילו ממנינים אחרים. (7) הכפוף. כמו שכתב למעלה ('בית יוסף'). (8) שכתוב "יום תרועה" (במדבר שם), אבל עדיין לא שמענו במה יתקע אם בשופר או בשאר דברים. (9) הלכה למשה מסיני. (10) ראש השנה לג, ב.

27 ב. במקדש היו תוקעין בראש-השנה בשופר אחד, 28 ושתי חצוצרות מן הצדדין¹¹. השופר מאריך¹², 29 והחצוצרות מקצרות, שמצות היום בשופר¹³. ולמה 30 תוקעין עמו בחצוצרות? משום שגאמר: "בחצוצרות 31 וקול שופר הריעו לפני המלך ה'". אבל בשאר 32 מקומות אין תוקעין בראש-השנה, אלא בשופר 33 בלבד¹⁴.

(11) משנה, שם כו, ב. שני אנשים היו תוקעין בחצוצרות בשעת התקיעה בשופר. (12) אחרי שגמרו לתקוע בחצוצרות, ממשיך עוד השופר לתקוע. (13) ולכך מסיימין במצות היום. (14) ראש השנה כז, א. כתוב: "בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה' (תהלים צח, ו) - אימתי יריעו בשופר וחצוצרות ביחד - לפני ה', ו"לפני" משמע שהשכינה שרויה שם ומריעים לפניה כביכול, כמו "ודוד מכרכר לפני ה'" (שמואל-ב ו, יד) שהיה הארון מהלך אתם.

34 ג. שופר של עפ"ם¹⁵, אין תוקעין בו לכתחלה¹⁶. 35 ואם תקע - יצא¹⁷. ושל עיר הנדחת¹⁸ - אם תקע בו, 36 לא יצא¹⁹. שופר הגזול שתקע בו - יצא, שאין 37 המצוה אלא בשמיעת הקול²⁰, אף-על-פי שלא נגע 38 בו ולא הגביהו השומע²² - יצא, ואין בקול דין 39 גזול²³. וכן שופר של עולה²⁴, לא תקע בו²⁵; ואם 40 תקע - יצא, שאין בקול דין מעילה²⁶. ואם האמר: 41 והלא נהנה בשמיעת הקול²⁷? מצות לאו להנות 42 נתנו²⁸. לפיכך המדר הנה משופר²⁹, מתר לתקע 43 בו³⁰ תקיעה של מצוה.

(15) ראש השנה כח, א. שהשתחוה הגוי לשופר ועשהו אליל או שתקע בו לעבודה-זרה, שכל אלו אפשר לבטלם (ראה להלן הערה טז). אבל שופר מקרן של בהמה שהקריבוה לעבודה-זרה, אין לו ביטול (מגיד-משנה). (16) שהתוקע בשופר יש לו הנאת הגוף מן התקיעות, וראה להלן הערה כט. (17) מפני ש"מצוות לאו ליהנות ניתנו", שההנאה ממה שקיים המצוה - אין זו הנאה (ר"ה כח). וראה להלן הערה כז. וכל זה דוקא בעבודה-זרה של גוי שאפשר לבטלה (הלכות ע"ז פ"ח ה"ח), אבל עבודה-זרה של ישראל שאין אפשרות לבטלה (שם ה"ט) ועומדת להשרף, הרי היא כאילו כבר נשרפה. ועל אחת-כמה-וכמה שאין שיעורו (להלן הלכה ה) שלם, שהרי הוא כאילו אינו בעולם, ולפיכך אם תקע בו לא יצא (עי' מגיד-משנה). (18) שנתבאר דינה בהלכות ע"ז (פ"ה ה"ו) שממונה לשריפה עומד, והרי זה כשורף ואיננו. (19) הרא"ש (פ"ג דר"ה ס"ט) בשם הירושלמי (סוכה פ"ג ה"א). (20) ראה למעלה הלכה א. (21) ולפי זה, אם הרחיק את השופר מפיו ותקע בו - יצא, ושלא כדעת הרמב"ן שהביא המגיד-משנה להלן הלכה ו. (22) ואף-על-פי שהתוקע הגביהו, מכיון שהשומע יוצא -

1 על קיר מזבחה לרצון, ונודה לך שיר חדש על 2 גאלתנו ועל פדות נפשנו. ברוך אתה יי גאל 3 ישראל:

4 פסדר שמברכין וקוראים ההגדה בליל יום טוב 5 ראשון של פסח, כן מברכים וקוראים בליל השני 6 של גליות. וכן חזבין בליל השני פארבעה כוסות 7 ובשאר הדברים שנעשו בלילה הראשון. 8 סליק נסח ההגדה. 9 סליקו להו הלכות סדר הפסח ודין חמץ ומצה 10 בסיעתא דשמאי.

הלכות שופר וספה ולולב

12 יש בכללן שלש מצות עשה. וזהו פ"טן : א) לשמע 13 קול שופר באחד פתשירי. ב) לישוב בספה כל 14 שבעת ימי החג. ג) לטל לולב במקדש כל שבעת 15 ימי החג.

16 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) ביאר רבינו מצות התקיעה והשופר, מאי זה מין הוא, ואי זה שופר כשר, ואי זה שופר פסול. ואם מחללין עליו י"ט, וכל דיני הכשר השופר ושיעורו ומקום התקיעה.

18 א. מצות עשה של תורה לשמע² תרועת השופר³ 19 בראש-השנה, שגאמר: "יום תרועה יהיה לכם". 20 ושופר שתוקעין בו - בין בראש-השנה, בין ביובל⁴ 21 - הוא קרן הפכשים הפפוה⁵. וכל השופרות 22 פסולין⁶, חוץ מקרן הפכש⁷. ואף-על-פי שלא 23 נפרש בתורה תרועה בשופר בראש-השנה⁸ - הרי 24 הוא אומר ביובל: "והעברת שופר וכו'", "תעבירו 25 שופר". ומפי השמועה⁹ למדו: מה תרועת יובל 26 בשופר, אף תרועת ראש-השנה בשופר¹⁰.

(2) עיקר המצוה היא השמיעה ולא התקיעה, ולכן מברכין לשמוע קול שופר ולא לתקוע בשופר, ואם תקע ולא שמע קול השופר - לא יצא (להלן הלכה ח). וראה ב'תשובות רבינו' בסוף הספר. (3) כלשון הכתוב (במדבר כט, א): "יום תרועה יהיה לכם". ובהל' שמיטה ויובל (פ"י ה"י) בתקיעת היובל, כתב רבינו שמצוה לתקוע (ועיין כסף-משנה). (4) ביום הכיפורים של יובל, היא שנת החמישים. וראה בהל' שמיטה ויובל (פ"י ה"ח) שאחר שגלינו מארצנו, בטל דין היובל עד שיתקבצו הגליות. (5) ראש השנה כו, א. סתם קרן של כבשים הוא כפוף ('בית יוסף'), ואמר רבי אבהו (ר"ה טז): "למה תוקעין בשופר של איל? אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידתו של יצחק, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני". (6) סובר רבינו, שמה שאמר רבי לוי (שם כו): מצוה של ראש השנה בכפופין, כלומר של אילים או כבשים כפופים, הכוונה ששופרות אחרים פסולים. ודעת הראב"ד ושאר הראשונים, שאין זה אלא למצוה מן המובחר, אבל בדיעבד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ז כסלו - ספר זמנים - הלכות שופר קצא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנאמר ביום-טוב הוא מצות-עשה, ו"כל מלאכה לא תעשו" זהו לא-תעשה (למעלה פ"א מהלכות יו"ט ה"ב). (35) ואין זה כמתקן כלי ביום-טוב שאסור (למעלה פ"ד מהלש יו"ט ה"ה). (36) אף-על-פי שתשמישי מצוה, לאחר זמן המצוה, נזרקין (מגילה כו:): - תשמיש מגונה אסור (אדר"ת).

- 12 ה. שְׁעוֹר הַשּׁוֹפָר - פְּדֵי שְׂיֵאחֲזֻנּוּ³⁷ בַּיָּדוֹ, וַיִּרְאֶה
13 לְכָאן וּלְכָאן. נִסְדֵּק לְאֶרְכּוֹ³⁸ - פְּסוּל; לְרִחְבוֹ - אִם
14 נִשְׁתַּיֵּר בּוֹ פְּשִׁעוֹר³⁹, פֶּשֶׁר, וּקְאָלוּ נִכְרַת מְקוֹם הַסֵּדֶק.
15 נִקְב - אִם סִתְמוֹ⁴⁰ שְׁלֵא בְּמִינוֹ⁴¹, פְּסוּל⁴². סִתְמוֹ
16 בְּמִינוֹ - אִם נִשְׁתַּיֵּר רַבּוֹ שְׁלֹם⁴³, וְלֹא עִפְפוּ הַנְּקָבִים
17 שְׁנִסְתְּמוּ⁴⁴ אֶת הַתְּקִיעָה, הֲרִי זֶה פֶּשֶׁר. קָדְחָו⁴⁵
18 בְּזַכְרוֹת⁴⁶ - פֶּשֶׁר, שְׁמִין בְּמִינוֹ אֵינּוּ חוֹצֵץ⁴⁷. דִּבֵּק
19 שְׁבָרֵי שׁוֹפְרוֹת עַד שֶׁהִשְׁלִימוּ לְאֶחָד⁴⁸ - פְּסוּל.

(37) אדם בינוני, ושיעורו טפח (גדה כו.). (38) ראש השנה כז, ב. כולו או רובו (מגיד-משנה). ודוקא אם נסדק מעבר לעבר ('משנה ברורה'). (39) כשיעור תקיעה לצד הפה (כסף-משנה). ואותו העודף אין לחשבו כמו הוספה שפוסלת (להלן ה"ו) - מכיון שלא נפרד ממנו מעולם (כל בו וריטב"א). (40) ואם לא סתמו כלל, כשר לדעת ה'ירושלמי'. (41) במין דבק שאינו עשוי מקרן של בעלי חיים. (42) שאינו קול שופר אלא קול שופר ודבר אחר. (43) שנשתייר רוב אורך השופר שלא ניקב, בין שהשופר גדול או קטן, שכל שלא נשתייר רובו, הרי הוא כאילו דבק שברי שופרות, שהנקב מחשב השופר כאילו שבור, ואפילו יש שיעור שופר מן הנקב, פסול. אבל אם נשתייר רובו, רובו ככולו - וכאילו לא נקב, ואז אפילו לא נשתייר שיעור שופר עד הנחת הפה - כשר (ב"ח). (44) כלומר, שלאחרי הסתימה לא נשתנה קולו, אף-על-פי שלפני הסתימה נשתנה קולו (כסף-משנה). ויש מפרשים, שגם באופן שנשתנה קולו לפני הסתימה - הוא פסול ('הגהות מיימוניות' ורבינו מנוח', ועיין מגיד-משנה). היוצא מדברי רבינו, שאין השופר כשר אלא בהצטרף שלשה תנאים: א' שתיי' הסתימה ממין הקרן. ב' שישתייר רוב השופר שלא ניקב. ג' שלא ישתנה הקול אחר הסתימה (ולדעת אחרים גם לפני הסתימה) מכפי שהיה קודם. (45) עשה חור. (46) כשהקרן מחובר בבהמה בולט עצם מן הראש ונכנס לתוכו, ומוציאין אותו מתוכו, וזה לא הוציאו אלא ניקב את הזכרות (רש"י ב"ר"ה כז:). (47) שם, בגמרא. ואין זה כנתן שופר בתוך שופר (להלן הלכה ז) כיון שהוא בתוכו מתחילת ברייתו ('משנה ברורה'). (48) אף-על-פי שאין בכל אחד מהשברים שיעור שופר, והיה מקום לטעות ולומר שאין כאן משום "שופר אחד אמר רחמנא, ולא שנים ושלשה שופרות" - קא-משמע-לן שגם זה פסול (ריטב"א, ועיין כסף-משנה).

- 20 ו. הוֹסִיף עָלָיו כָּל-שֶׁהוּא, בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שְׁלֵא בְּמִינוֹ
21 - פְּסוּל⁴⁹. צָפְהוּ זָהָב מִבְּפָנִים⁵⁰ אוּ בְּמָקוֹם הַנְּחִת
22 פֶּה⁵¹ - פְּסוּל. צָפְהוּ מִבְּחוּץ: אִם נִשְׁתַּנָּה קוּלוֹ
23 מִפְּמֹת שְׁהִיָּה - פְּסוּל⁵²; וְאִם לֹא נִשְׁתַּנָּה - פֶּשֶׁר.
24 נִתַּן שׁוֹפָר בְּתוֹךְ שׁוֹפָר: אִם קוֹל פְּנִימִי שְׁמַע⁵³ -

יצא גם התקוע (מגיד-משנה). (23) שהקול אין בו ממש (כסף-משנה בשם רבינו מנוח'). ומקור הדברים ב'ירושלמי' שם. וראה בראב"ד. (24) ראש השנה כח, א. קרבן עולה שכולו כלייל על המזבח. והוא-הדין לשופר של שלמים. (25) לכתחילה, שהרי הוא נהנה. ואע"פ שמצוות לאו ליהנות ניתנו - יש אנשים שנהנים מהתקיעות, וראה להלן הערה כט. (26) אשם מעילות שחייב להביא כל הנהנה מקדשי ה' (ויקרא ה, טו), וקול שאין בו ממש אין בו קרבן מעילה. וכן כתב רבינו בפ"ה מהל' מעילה הט"ז: "קול ומראה וריח של הקדש, לא נהנין ולא מועלין". (27) שאף-על-פי שאין בזה קרבן מעילה - הרי אסור הנאה יש, כמו שכתב רבינו בפ"ה מהל' מעילה הט"ז (וראה בלחם-משנה). (28) לא ניתנו לישראל להיות קיומם להם הנאה אלא לעול על צואריהם ניתנו (רש"י ב"ר"ה שם), ואין זו הנאה גמורה. (29) כגון שאמר: הנאת השופר אסורה עלי. (30) בנוסח אחר: "לתקוע לו" ('מעשה רוקח'). וכ"ה בגמרא ר"ה כח. לפי כת"י ב בדק"ס וכ"ה ברי"ף. ולפי זה, דוקא אחר תקוע לו אבל הוא עצמו לא יתקע, שהרבה בני אדם יש להם הנאת הגוף בשעה שתוקעים (עייין שו"ע או"ח סי' תקפו ס"ה), ולפיכך אסור רבינו לתקוע בשופר של עבודה-זרה ובשופר של עולה. [וברמב"ם דפוס רומי (רמ) כתוב: "המודר הנייה מחבירו, מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה". ולפי"ז יתכן שבנוסחא שהביא 'מעשה רוקח', צ"ל: "המודר הנייה משופר, מותר לתקוע [בו תקיעה של מצוה. וכן המודר הנייה מחבירו מותר לתקוע] לו תקיעה של מצוה", וכמו שמפורש ב"ר"ה כח. (ועיין כסף-משנה שהעיר על השמטת הרמב"ם ב"ה כח. ולפי הנ"ל אתי שפיר). ונשמט בטעות הדומות "מותר לתקוע" - "מותר לתקוע". ולפי זה, מותר גם למודר עצמו לתקוע בשופר, ואין חוששים להנאת הגוף מן התקיעות. וצריך לומר כמו שכתב 'המאירי' בחיבור התשובה עמוד 332 לחלק בין נדר לע"ז והקדש: "שאינ מחמירין בנדר כמו שאנו מחמירין בע"ז והקדש, שאע"פ שאנו דנין התרה מטעם מצוות לאו ליהנות ניתנו, אין מתירין אותו לכתחילה, שחומרת הקדש וע"ז היא שהביאתנו לכך, אבל בענין הדרת הנאה - מותר אף לכתחילה - שאין בתקיעתנו הנאת הגוף".]

- 1 ד. שׁוֹפָר שֶׁל רֵאשֶׁה־שֶׁנָּה, אֵין מַחְלְלִין עָלָיו אֶת
2 יוֹם-טוֹב, וְאֶפְלוּ בְּדָבָר שֶׁהוּא מְשׁוּם שְׁבוֹת³¹. בְּיַצַּד?
3 הֵיךְ הַשּׁוֹפָר בְּרֵאשׁ הָאֵלֶן אוּ מֵעֵבֶר הַנְּהָר, וְאֵין לוֹ
4 שׁוֹפָר אֶלָּא הוּא - אֵינוֹ עוֹלָה בְּאֵילָן³² וְאֵינוֹ שֵׁט
5 עַל-פְּנֵי הַמַּיִם³³ פְּדֵי לְהֵבִיאֹ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׂאֵין
6 חוֹתְכִין אוֹתוֹ אוּ עוֹשִׂין בּוֹ מְלֶאכֶה, מִפְּנֵי שְׁתִּקְיַעַת
7 שׁוֹפָר מְצוֹת עֲשֵׂה, וְיוֹם-טוֹב - עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֵׂה³⁴,
8 וְאֵין עֲשֵׂה דוֹחָה לֹא-תַעֲשֵׂה וְעֲשֵׂה. מִתָּר לִתֵּן בְּתוֹכוֹ
9 מַיִם אוּ יַיִן אוּ הֶמֶץ בְּיוֹם-טוֹב, פְּדֵי לְצַחְצַח³⁵. וְלֹא
10 יִתֵּן לְתוֹכוֹ מִי־רִגְלִים לְעוֹלָם³⁶, מִפְּנֵי הַכְּבוֹד, שְׁלֵא
11 יִהְיוּ מְצוֹת בְּזוּיוֹת עָלָיו.

(31) ראש השנה לב, ב. לשון שבת ונופש. ראה פכ"א מהל' שבת ה"א. (32) שמא יקצוץ ענף (הל' שבת שם, ה"ו). (33) שמא יתקן כלי שיט (שם פכ"ג ה"ה). (34) "שבתון"

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נשמע בת-קול אלא קול שופר גרידא. (62) שעם קול השופר שמעו בסוף קול הברה - לא יצאו, שהרי קול פסול מעורב עם קול השופר (רש"י). (63) למעלה כתב "בתוך הבור", כלומר, שעומד בתוך הבור. אבל כאן בחבית שאין דרך להכנס בתוכה, כתב "לתוך חבית", כלומר שעומד מחוצה לה ותוקע אל תוכה (כסף-משנה).

פֶּרֶק שֵׁנִי

(1) ביאר בו רבינו מי הם המחוייבים לשמוע קול שופר, ומי הם הפטורים. ואם צריך כוונת התוקע. ואם תוקעים בשבת גם כן. ופרטי דברים אלו בארוכה.

- 13 א. הכל חַיְבִין² לְשֹׁמֵעַ קוֹל שׁוֹפֵר: פְּהֵנִים, לְוִיִּים³,
- 14 וְיִשְׂרָאֵלִים, וְגֵרִים, וְעֶבְדִים⁴ מְשֻׁחָרְרִים. אֲבָל נְשִׁים
- 15 וְעֶבְדִים⁵ וְקַטְנִים - פְּטוּרִין. מִי שִׁחְצִיו עֶבֶד וְחֻצְיוֹ
- 16 בֶּן-חֹרִין, וְטַמְטוּם⁶ וְאַנְדְּרוּגִינוּס⁷ - חַיְבִין⁸.

(2) ראש השנה כט, א. (3) חידוש הוא בכהנים ולויים, לפי שכל עצמן של תקיעות בראש השנה אנו למידיים מיובל, וכהנים ולויים אינם בדיני יובל שבקרקעות, שהרי שנינו "כהנים ולויים מוכרים וגואלים בין לפני היובל בין לאחר היובל", והיה מקום לטעות שאינם גם במצות תקיעות דראש-השנה (גמרא, שם). (4) ש"מצוות-עשה שהזמן גרמן" (=מצוות התלויות בזמן ידוע) נשים פטורות מהן, ועבדים אינם חייבים במצוות אלא כנשים. (5) עבד כנעני של שני שותפין ששחרר אחד את חלקו, והשני לא שחרר, ונמצא שחלקו המשוחרר הוא בן חורין כישראל וחייב במצות שופר, והחלק השני פטור. (6) אדם שעור מכסה את אבר המין שלו, ואין ידוע אם הוא זכר או נקבה. (7) זה שיש לו שני אברי המין, גם של זכר וגם של נקבה. (8) הטומטום והאנדרוגינוס מחמת ספק איש, וחצי עבד מחמת צד חירות שבו.

- 17 ב. כָּל מִי שְׁאִינוֹ חַיֵּב בְּדָבָר, אֵינוֹ מוֹצִיא אֶת הַחַיֵּב
- 18 יְדֵי חוֹבְתוֹ⁹. לְפִיכָּה אֵשֶׁה אוֹ קָטָן שִׁתְּקַעוּ בְּשׁוֹפֵר -
- 19 הַשׁוֹמֵעַ מִקֵּץ לֹא יֵצֵא. אַנְדְּרוּגִינוּס¹⁰ מוֹצִיא אֶת מִינוֹ,
- 20 וְאֵינוֹ מוֹצִיא אֶת שְׁאִינוֹ מִינוֹ¹¹. טַמְטוּם אֵינוֹ מוֹצִיא,
- 21 לֹא אֶת מִינוֹ¹² וְלֹא שְׁאִינוֹ מִינוֹ¹³; שֶׁהַטַּמְטוּם
- 22 שֶׁנִּקְרַע, אִפְשָׁר שְׁיִמְצֵא זָכָר וְאִפְשָׁר שְׁיִמְצֵא נְקֵבָה.

(9) משנה, ראש השנה כט, א. אבל אם הוא מחוייב אלא שיצא ידי חובת המצוה, יכול להוציא חבירו, ואפילו לברך בשבילו, מפני שכל ישראל ערבים זה לזה, וכל זמן שלא יצא חבירו - כאילו לא יצא הוא (רבינו מנוח). (10) שכל מין האנדרוגינוס אחד הוא, אם זה זכר גם זה זכר, ואם זו נקבה גם זו כמוהו. (11) זכר. שמא הוא בכלל נקבה שהתורה פטרה. (12) טומטום כמוהו, שמא הוא נקבה והשני זכר. (13) זכר.

- 23 ג. וְכֵן מִי שִׁחְצִיו עֶבֶד וְחֻצְיוֹ בֶּן-חֹרִין - אֵינוֹ מוֹצִיא
- 24 אִפְלוּ עֲצָמוֹ, שְׁאִין צֵד עֶבְדוֹת שְׁבוּ מוֹצִיא צֵד חִירוֹת
- 25 שְׁבוּ¹⁴. אֲלֵא בִּיצֵד יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ? שְׁיִשְׁמַע מִבֶּן-
- 26 חֹרִין שִׁתְּקַע לוֹ.

- 1 יֵצֵא; וְאֵם קוֹל חִיצוֹן שְׁמַע⁵⁴ - לֹא יֵצֵא. הֶרְחִיב אֶת
- 2 הַקָּצֵר וְקָצַר אֶת הֶרְחֵב - פְּסוּל⁵⁵.

(49) שהם כשני שופרות (ר"ה כז: ורא"ש שם ס"ד). (50) שקול השופר יוצא מהזהב ולא מהשופר. (51) שיש הפסק בין פה לשופר [אולם אם הרחיק השופר מפיו ותקע בו - כשר. ראה למעלה הערה כ, ועיין מגיד-משנה כאן]. (52) שגם הציפוי הוא גורם בקול, ואין זה קול שופר. וכתב הרמב"ם: "לפיכך אלו שמציירים צורות לנאותו, לא יפה הם עושים, שהרי נשתנה קולו מחמת אותם ציורים, ואע"פ שאין כולו מצופה במיני הציורים, לפעמים קולו משתנה בהם. ודוקא בציורים עם צבע, אבל סתם חקיקת צורות - מותר (ב"י). (53) כגון שהפנימי עורף על החיצון משני צדדיו, ונתן הפנימי בפיו ותקע בו - כשר. ודוקא אם לא נשתנה קולו במה שהוא נתון בתין החיצון, שאם נשתנה - נמצא שהקול בא מכה שני שופרות (ב"י). (54) כגון שראש החיצון משוך מחוץ לפנימי, ואין הפנימי נוגע בפיו, לפי שהקול נכנס בפנימי ונכנס גם כן בין הפנימי והחיצון, ונמצא תוקע בשני שופרות. ו"שופר אחד אמר רחמנא, ולא שני שופרות" (כסף-משנה). (55) ששם את השופר במים רותחין ונעשה רך, ומתוך רכותו הרחיב את המקום הצר ועשהו רחב, ואת המקום הרחב עשהו צר, ומכיון ששינהו פסול, שנאמר (ויקרא כה, ט): "והעברת שופר תרועה" - כדרך שהאיל מעבירו בראשו מחיים, וצריך שיהיה כדרך גדילתו, שהצד הצר מול פני האדם (ר"ה כז:).

- 3 ז. הִיָּה אֲרָף וְקָצְרוֹ - פֶּשֶׁר⁵⁶. גִּדְרוֹ⁵⁷, בֵּין מִבְּפִינִים
- 4 בֵּין מִבְּחוּץ, אִפְלוּ הֶעֱמִידוּ עַל גְּדֵרוֹ⁵⁸ - פֶּשֶׁר. הִיָּה
- 5 קוֹלוֹ עָב אוֹ דָק אוֹ צְרוּד⁵⁹ - פֶּשֶׁר, שְׁפָל הַקּוֹלוֹת
- 6 כְּשִׁרִין בְּשׁוֹפֵר.

(56) ראש השנה כז, ב. השמיענו בזה שלא נאמר שמכיון שקצרו אינו דרך העברתו (תוספות' שם). או שהמדובר באופן שהיה בו פסול כגון שנסדק וקצרו, שעל-ידי-זה הוא חוזר לכשרותו (רבינו מנוח' וכסף-משנה). (57) שעשהו דק ע"י הגרידה. (58) השופר מורכב משכבות דקות, והשאירו בו רק שכבה דקה אחת, ובכל זאת כשר ואפילו נשתנה קולו מכמות שהיה, כיון שאין השינוי בו מחמת דבר אחר אלא מצד עצמו של שופר - שכל הקולות כשרים בשופר (ריטב"א). (59) יבש. כי דרך השופרות שמתחממים ומתייבשים מחמת התקיעה ואין קולו צלול וצריך ללחלו בו במים (כסף-משנה).

- 7 ח. הַתּוֹקֵעַ בְּתוֹךְ הַבּוֹר⁶⁰ אוֹ בְּתוֹךְ הַמְּעָרָה - אוֹתָן
- 8 הֶעֱוֹמְדִים בְּתוֹךְ הַבּוֹר וְהַמְּעָרָה, יֵצֵאוּ⁶¹; וְהֶעֱוֹמְדִים
- 9 בְּחוּץ: אֵם קוֹל שׁוֹפֵר שְׁמַעוּ - יֵצֵאוּ; וְאֵם קוֹל
- 10 הַבְּרָה⁶² שְׁמַעוּ - לֹא יֵצֵאוּ. וְכֵן הַתּוֹקֵעַ לְתוֹךְ חֵבִית⁶³
- 11 גְּדוּלָּה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ - אֵם קוֹל שׁוֹפֵר שְׁמַע, יֵצֵא; וְאֵם
- 12 קוֹל הַבְּרָה שְׁמַע, לֹא יֵצֵא.

(60) משנה, ראש השנה כז, ב. וכתב רבינו האי גאון ז"ל, שהדברים הללו היו צריכים להם בימי השמד, שהיו מתייראים מהגויים לתקוע בגלוי. (61) שבתוך הבור לא

25 אֹתָן מִלְתַּקֵּעַ בְּשַׁבַּת שְׁאִינָה יוֹם-טוֹב שֶׁל רֹאשׁ-
26 הַשָּׁנָה²⁴, כְּדֵי שְׂיִלְמְדוּ. וּמִתָּר לְגָדוֹל שְׂיִתְעַסֵּק
27 עִמָּהֶן²⁵ כְּדֵי לְלַמְּדָן בְּיוֹם-טוֹב²⁶ - בֵּין קֶטֶן שֶׁהֵגִיעַ
28 לְחִנּוּךְ, בֵּין קֶטֶן שֶׁלֹּא הֵגִיעַ לְחִנּוּךְ; שֶׁהִתְקִיעָה אִינָה
29 אֲסוּרָה אֲלֵא מִשּׁוֹם שְׁבוּתָה.

(22 משנה, שם לב, ב. 23) תינוק בן שש ושבע, שיועד
מה היא תקיעת שופר - הוא "קטן שהגיע לחינוך". ולפני
הגיל הזה, שוודאי אינו יודע, הוא בכלל "קטן שלא הגיע
לחינוך", ועיין בפירוש רבינו מנחם. ודעת רבינו
שהתינוקות שהגיעו לחינוך מעכבים אותם מלתקוע בשבת,
וכגירסת הר"ף והגאונים בגמרא שם לג. וראה בלחם-משנה
כאן בשם גמרא כתב"ד, ובהגהות הגר"א שם. (24 לפי
שביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת ודאי מעכבין אותן,
שלא יאמרו שתוקעין ב"ה שחל להיות בשבת (מגיד-
משנה). (25 שאומרים להם תקעו ומלמדים אותם (מגיד-
משנה). (26 כלומר, אע"פ שבשבת אם הגיע לחינוך
מעכבין אותם מלתקוע, וכל-שכן שאין מתעסקין עמהם -
ביו"ט אפילו הגיע לחינוך, מתעסקין עמהם. ולפי"ז עד
"ללמדם" הפסיק הענין, והמילה "ביו"ט" נמשך למטה
(מגיד-משנה). ואולי צ"ל "וביום-טוב".

30 ח. כְּשֶׁגָּזְרוּ שֶׁלֹּא לְתַקֵּעַ בְּשַׁבַּת, לֹא גָזְרוּ אֲלֵא בְּמָקוֹם
31 שְׁאִין בוּ בֵּית-דִּין; אֲבָל בְּזִמְן שֶׁהָיָה בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ
32 קַיָּם, וְהָיָה בֵּית-דִּין הַגָּדוֹל בִּירוּשָׁלַיִם - הָיָה הַפֶּל
33 תּוֹקֵעִין בִּירוּשָׁלַיִם²⁷ בְּשַׁבַּת, כָּל-זִמְן שְׁבִית-דִּין
34 יוֹשְׁבֵינָה²⁸. וְלֹא אֲנָשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם בְּלִבָּד, אֲלֵא כָּל עִיר
35 שֶׁהָיְתָה בְּתוֹךְ תְּחוּם יְרוּשָׁלַיִם, וְהָיְתָה רוֹאֶה יְרוּשָׁלַיִם
36 - לֹא שֶׁתְּהִיָּה בְּתוֹךְ הַנֶּחֱלָל²⁹, וְהָיְתָה שׁוֹמַעַת קוֹל
37 תְּקִיעַת יְרוּשָׁלַיִם - לֹא שֶׁתְּהִיָּה בְּרֹאשׁ הָהָר³⁰, וְהָיְתָה
38 יְכוּלָה לְבוֹא בִירוּשָׁלַיִם - לֹא שֶׁהָיְתָה נֶהַר מִפְּסִיק
39 בֵּינֵיהֶם; אֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר הָיוּ תּוֹקְעִים בְּשַׁבַּת
40 בִירוּשָׁלַיִם. אֲבָל בְּשָׂאָר עָרֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ תּוֹקְעִין.

(27 רבינו מפרש במשנה שם כט: "במקדש היו תוקעין",
שגם ירושלים בכלל מקדש. ולא אמר התנא "בירושלים היו
תוקעין" - להשמיענו שהגזירה "שמא יעבירונו ד' אמות
ברה"ר", גזירה ישנה שהיתה, עוד מימי היות המשכן בנוב
וגבעון ('תפארת ישראל'). (28 ראה בפ"ג מהל' סנהדרין
ה"א, שבית-דין הגדול היו יושבים בשבתות ובימים-טובים
בבית המדרש שבהר הבית, והטעם שהתירו אז את התקיעה
בשבת - שכיון שיש מקדש בעיר וגם סנהדרין יושבין שם,
אימת מקדש עליהן ואימת ב"ד עליהן, ולא יבואו להוציא
לרשות הרבים ('תפארת ישראל'). (29 שאע"פ ששומעת
קול התקיעות - אינה רואה את ירושלים. (30 שאע"פ
שיכולה לראות - אינה שומעת התקיעות.

41 ט. וּבְזִמְן הַזֶּה, שֶׁחִרַב בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ - כָּל מָקוֹם
42 שֶׁיָּשׁ בוּ בֵּית-דִּין קְבוּעֵי³¹, וְהוּא שֶׁהָיָה סְמוּךְ³²
43 בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל - תּוֹקְעִין בוּ בְּשַׁבַּת. וְאִין תּוֹקְעִין
44 בְּשַׁבַּת, אֲלֵא בְּבֵית-דִּין שֶׁקָּדְשׁוֹ אֶת הַהֹדֵשׁ; אֲבָל
45 שְׂאָר בְּתֵי-דִינֵינוּ, אִין תּוֹקְעִין בָּהֶן, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהָיוּ

(14) שהתקיעה יוצאת גם ע"י תקיעת חלק שאינו מחוייב בה
(ר"ה כט.).

1 ד. הַמִּתְעַסֵּק בְּתִקְיעַת שׁוֹפָר לְהִתְלַמֵּד - לֹא יֵצֵא יְדֵי
2 חוֹבְתּוֹ¹⁵. וְכֵן הַשׁוֹמֵעַ מִן הַמִּתְעַסֵּק, לֹא יֵצֵא. נִתְפַּנֵּן
3 שׁוֹמֵעַ לְצֵאת יְדֵי חוֹבְתּוֹ, וְלֹא נִתְפַּנֵּן הַתּוֹקֵעַ
4 לְהוֹצִיאָו; אוּ שֶׁנִּתְפַּנֵּן הַתּוֹקֵעַ לְהוֹצִיאָו, וְלֹא נִתְפַּנֵּן
5 הַשׁוֹמֵעַ לְצֵאת - לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתּוֹ, עַד שְׂיִתְפַּנֵּן
6 שׁוֹמֵעַ וּמִשְׁמִיעֵהוּ¹⁶.

(15) שם לב, ב. שמצוות צריכות כוונה, לצאת ידי חובת
המצוה. ובהל' חמץ ומצה (פ"ו ה"ג) פסק, שאם אכל מצה
בלא כוונה - יצא ידי חובתו. ועיי"ש. (16) ראש השנה כח,
ב.

7 ה. מִי שֶׁתְּקַע¹⁷, וְנִתְפַּנֵּן לְהוֹצִיא כָּל הַשׁוֹמֵעַ תְּקִיעַתּוֹ,
8 וְשׁוֹמֵעַ הַשׁוֹמֵעַ וְנִתְפַּנֵּן לְצֵאת יְדֵי חוֹבְתּוֹ, אֶף-עַל-פִּי
9 שְׁאִין הַתּוֹקֵעַ מִתְפַּנֵּן לָזֶה פְּלוּנִי שֶׁשְׁמַע תְּקִיעַתּוֹ,
10 וְאִינוּ יוֹדְעוּ - יֵצֵא, שֶׁהָיָה נִתְפַּנֵּן לְכָל מִי שֶׁשְׁמַעְנוּ.
11 לְפִיכָף, מִי שֶׁהָיָה מֵהַלֵּךְ בְּדֶרֶךְ אוּ יוֹשֵׁב בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ,
12 וְשׁוֹמֵעַ הַתְּקִיעוֹת מִשְׁלִיחַ-צְבוּר - יֵצֵא, אִם נִתְפַּנֵּן
13 לְצֵאת; שֶׁהָיָה שְׁלִיחַ-צְבוּר מִתְפַּנֵּן לְהוֹצִיא אֶת הַרְבִּים
14 יְדֵי חוֹבְתָן.

(17) משנה, שם, כז, ב. ושם בגמרא (כט.) פירשו משום
ששליח ציבור מכוין להוציא כל שומעיו בכל מקום שהם.

15 ו. יוֹם-טוֹב¹⁸ שֶׁל רֹאשׁ-הַשָּׁנָה שֶׁחָל לְהִיטֵב בְּשַׁבַּת -
16 אִין תּוֹקְעִין בְּשׁוֹפָר בְּכָל מָקוֹם; אֶף-עַל-פִּי
17 שֶׁהִתְקִיעָה מִשּׁוֹם שְׁבוּתָה¹⁹, וּמִן הַדִּין הָיָה שֶׁתּוֹקְעִין
18 - יְבוֹא עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה וְיִדְחָה שְׁבוּתָה שֶׁל דְּבָרֵיהֶם.
19 וְלָמָּה אִין תּוֹקְעִין? גְּזֵרָה שְׁמָא יִטְלְנוּ בְּיָדוֹ וְיִוְלִיכְנוּ
20 לְמִי שֶׁיִּתְקַע לוֹ, וְיַעֲבִירְנוּ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת
21 הַרְבִּים²⁰, אוּ יוֹצִיאֵו מִרִּשּׁוֹת לְרִשּׁוֹת²¹, וְיְבוֹא לְיָדֵי
22 אֲסוּר סְקִילָה; שֶׁהַכֹּל חֵיבִים תְּתַקֵּיעָה, וְאִין הַפֶּל
23 בְּקִיאִין לְתַקֵּעַ.

(18) משנה, שם כט, ב. (19) שמא יתקן כלי שיר (פכ"ג
מהל' שבת ה"ד). (20) ואלמלא חשש זה, היה מותר
לתקוע, ולא גזרו שמא יתקן כלי שיר, שאף בזה חייב
סקילה שהרי הוא בכלל "מכה בפטיש" (רמב"ם הלכות
שבת שם) - מפני ששבות זה נוהג גם ביום-טוב, שהרי גם
בו אסור לתקן כלי, ונמצא שבטלה מצות תקיעה בראש
השנה (לחם-משנה). (21) מרשות היחיד לרשות הרבים,
בגמרא (שם) לא נזכר אלא שמא יעבירונו ארבע אמות
ברשות הרבים, וב'תוספות' שם העירו, למה לא הזכירו גם
שמא יוציאנו מרשות היחיד לרשות הרבים, עיי"ש. וביום
כיפור של יובל לא גזרו חכמים בזה, אף-על-פִּי שגם ביום
כיפור ישנו איסור הוצאה כמו בשבת (ראה בפ"א משביתת
עשור ה"ב) - שאם כן תבטל מצוה זו, אבל בראש השנה
תתקיים המצוה ביום-טוב שחל ביום חול ('טורי אבן').

24 ז. הַתִּינוּקוֹת²² שֶׁלֹּא הֵגִיעוּ לְחִנּוּךְ²³, אִין מְעַכְבִּין

קצד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון י"א כסלו - ספר נזיקין - הלכות נזקי מומן

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 סְמוּכִין. וְאִין תּוֹקְעִין אֶלָּא בְּפָנֵי בֵּית־דִּין גְּדוּל³³
 2 בְּלִבָּד, כָּל זְמַן שֶׁהֵן יוֹשְׁבִין; וְאֶפְלוּ נִנְעָרוּ לְעַמְדוֹ³⁴
 3 וְלֹא עָמְדוּ - תּוֹקְעִין בְּפָנֵיהֶם. אָבָל חוּץ לְבֵית־דִּין
 4 אִין תּוֹקְעִין. וְלָמָּה תּוֹקְעִין בְּפָנֵי בֵּית־דִּין? מִפְּנֵי
 5 שְׂבִית־דִּין זְרִיזִין הֵן, וְלֹא יָבֹאוּ הַתּוֹקְעִין לְהַעֲבִיר
 6 הַשּׁוֹפָר בְּפָנֵיהֶם בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, שְׂבִית־דִּין מְזַהֲרִין
 7 אֶת הָעַם וּמְזַדְעִין אוֹתָן.

8 י. בְּזִמְן הַזֶּה, שְׁאֵנוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים בְּגָלוֹת³⁵ -
 9 כְּדָרָךְ שֶׁתּוֹקְעִין בְּרֵאשׁוֹן, תּוֹקְעִין בְּשֵׁנִי. וְאִם חָל יוֹם
 10 רֵאשׁוֹן לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת³⁶, וְלֹא הָיָה בְּמָקוֹם בֵּית־דִּין
 11 הָרְאוּיִן לְתַקֵּעַ - תּוֹקְעִין בְּשֵׁנִי בְּלִבָּד.

(31) דיינים קבועים, ולא שנזדמנו שם במקרה (ר"ה כט:).
 (32) ענין סמיכה היא נתינת רשות וכוח לדון, וזה נמשך
 ממשה רבינו שהוא סמך את יהושע והזקנים, והם סמכו
 הבאים אחריהם (ראה בפ"ד מהל' סנהדרין ה"א). אולם
 רבינו אלפסי סובר, שאין אנו צריכים בית-דין סמוך, אלא
 בית-דין קבוע ומובהק, וכן נהג הלכה למעשה שהיו תוקעין
 לפניו בר"ה שחל בשבת. (33) בית-דין סמוך קבוע

35) לפי החשבון "ואין יום-טוב שני להסתלק מן הספק אלא
 מנהג בלבד" (פ"ו מהל' יו"ט הי"ד) וידוע וברור שהיום
 הראשון הוא יום-טוב, והשני אינו אלא מנהג בלבד,
 ואעפ"כ חייבים בתקיעות בשני כבראשון (כספ-משנה).
 (36) ולא כתב אם חל יום שני להיות בשבת, לפי שאי-אפשר
 ליום ראשון של ראש השנה להיות בערב שבת, כמו שכתב
 רבינו להלן בפ"ז מהל' קידוש החודש ה"א.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"א-י"ז כסלו תשע"ז

יום ראשון י"א כסלו ה'תשע"ז

הלכות נזקי מומן

פרק רביעי

1) נתבאר בו איכות השמירה, שהבעלים פטורים בנזקי שן
 ורגל אם עשאוה, וכן אם מסרו בהמתם לאחרים והזיקה,
 ומהו דין המפקיד, ומהו דין הנפקד בשלימות. ונסתיים
 הפרק בבאור כיצד שמין הנזק שהזיקה הבהמה בשן ורגל
 לפי שיש חילוק בשומא כמבואר שם.

12 א. הַכּוֹנֵס צֹאן לְדִיר² וְנָעַל בְּפָנֵיהֶן בְּדִלְתַּ שְׂיֻכּוּלָה
 13 לְעַמֵּד בְּרוּחַ מְצוּיָה³, וְיָצְאָה וְהִזִּיקָה - פְּטוּר⁴. וְאִם⁵
 14 אֵינָה יְכוּלָה לְעַמֵּד בְּרוּחַ מְצוּיָה, אוֹ שֶׁהָיוּ כְּתָלֵי
 15 הַדִּיר רְעוּעִין⁶ - הָרִי לֹא נָעַל בְּפָנֵיהֶם כְּרֹאוֹי, וְאִם
 16 יָצְאָת וְהִזִּיקָה - חַיֵּב. וְאֶפְלוּ חֲתָרָה⁷ וְיָצְאָת. וְאֶפְלוּ
 17 נִפְרָצָה מְחִיצָה פְּלִילָה⁸ אוֹ פְּרָצוּהָ לְסֻטִּים⁹ - פֶּעַל
 18 הַצֹּאן חַיֵּב¹⁰. הֵיתָה מְחִיצָה בְּרִיאָה, וְנִפְרָצָה פְּלִילָה
 19 אוֹ שְׂפָרְצוּהָ לְסֻטִּים, וְיָצְאָת וְהִזִּיקָה - פְּטוּר.
 20 הוֹצִיאָהּ לְסֻטִּים וְהִזִּיקָה - לְסֻטִּים חַיֵּבִים¹¹.

(2) מקום מוקף גדר. (3) כך מפרשת הברייתא את דברי
 המשנה "ונעל בפניה כראוי", בבא קמא נה: (4) מכיון
 ששמר כראוי. (5) שם. (6) והצאן יכולים להרים אותם,
 הרי לא נעל בפניהם כראוי, ופשיעה היא, שם נו.
 (7) ונפלה המחיצה, שזהו מקרה אונס. (8) אונס הוא, אבל
 ביום אין זה אונס, כי בוודאי ידע על כך והיה לו לתקן.
 (9) ג"כ אונס. (10) בכל שלושת מקרי אונס אלה חייב בעל
 הצאן, כי תחילתו בפשיעה (לא נעל כראוי) וסופו באונס

חייב. שם נו. (11) לשון המשנה שם נה: הליסטים חייבים
 בעד נזקי הבהמה משעה שהוציאה מרשות הבעלים, בין
 אם הוציאה בידים, ובין אם הכישוה במקל ויצאה, שם נו:

21 ב. הַפּוֹרֵץ גֵּדֵר לְפָנֵי בְּהֵמַת חֲבֵרוֹ¹² וְיָצְאָת וְהִזִּיקָה: 21
 22 אִם הָיָה גֵּדֵר חֲזָק וְכִרְיָא - חַיֵּב¹³, וְאִם הָיָה כְּתָל
 23 רְעוּעִי¹⁴ - פְּטוּר בְּדִינֵי אֲדָם¹⁵ וְחַיֵּב בְּדִינֵי שְׂמַיִם¹⁶.
 24 וְכֵן הַנּוֹתֵן סֵם הַמָּוֶת¹⁷ לְפָנֵי בְּהֵמַת חֲבֵרוֹ - פְּטוּר
 25 מְדִינֵי אֲדָם¹⁸ וְחַיֵּב בְּדִינֵי שְׂמַיִם¹⁹.

(12) מתוך כוונה שתצא הבהמה ותזיק. (13) על הנזקים
 שהזיקה הבהמה, כדין כל מזיק, שם נה: מה-שאינ-כן
 בפרצוה לסטים בהלכה הקודמת שכוונתם לגנוב, ולכן אינם
 חייבים אם לא הוציאה בידים או הכישוה. (14) והבהמה
 אינה משתמרת. (15) על הנזק שהזיקה הבהמה, כדין כל
 גורם בנזקים. (16) על שגרם לבעלים שישלמו, מכיון
 שפשעו ולא שמרו כראוי (ראה הלכה א), ויתכן שולא פרץ
 לא היתה יוצאת ולא היתה מזיקה, שם נו (בדבר ההבדל
 בין פרצוה ליסטים ובין הפורץ גדר לפני בהמת חבירו -
 ראה תשובות הרמב"ם, הוצאת פריימן, סי' שלט).
 (17) שם מז: (18) שלא היה לה לאכול, ולכן זה גרם נזק
 בלבד. (19) שגרם נזק מתוך כוונה.

26 ג. הַמְּעַמֵּיד בְּהֵמַת חֲבֵרוֹ²⁰ עַל גְּבֵי קֶמַת חֲבֵרוֹ²¹ -
 27 הַמְּעַמֵּיד חַיֵּב²² לְשִׁלֵּם מֵה שֶׁהִזִּיקָה²³. וְכֵן אִם
 28 הַפִּישָׁה²⁴ עַד שֶׁהִלְכָה לְקֶמַת חֲבֵרוֹ וְהִזִּיקָה - זֶה
 29 שֶׁהַפִּישָׁה חַיֵּב.

(20) וכל-שכן בהמתו. (21) תבואת חבירו שטרם נקצרה.
 (22) על-ידי מעשה המשיכה נעשה אחראי לכל נזקיה, והרי
 ידע שדרכה לאכול תבואה, שם נו: (23) כי המעמיד, דינו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון י"א כסלו - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 כמזיק בידים. (24 אף-על-פי שלא הכניסה בידים לקמה, דינו כמעמיד, שם.
בְּשִׁמְרֹתָ חֵיב⁴⁶, וְאִם מִשְׁתַּמֵּר בְּשִׂאָרָן - אֵף אֵלָיו

21 הַנִּשְׁאָרִין חֵיבִין⁴⁷.
22 (45 שם י. 46) בכל, כי פשיעתו גרמה לנזק. (47) כי גם הם פשעו, ואין להטיל את כל האשמה על זה שפשע בלבד, ועל כן כולם חייבים.

23 ח. שְׂאֵלוֹ בְּחֻזְקָת תָּם⁴⁸ וְנִמְצָא מוֹעֵד: אִם יָדַע
24 הַשּׂוֹאֵל שֶׁהוּא נִגְחָן⁴⁹ - הַבְּעָלִים מְשַׁלְּמִים חֻצֵי
25 נֶזֶק, שֶׁכָּל מְקוֹם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ הָרִי שֶׁם בְּעָלָיו
26 עָלָיו⁵⁰, וְהַשּׂוֹאֵל מְשַׁלֵּם⁵¹ חֻצֵי נֶזֶק, שֶׁאִפְלוּ הָיָה
27 תָּם (כְּשֶׁעָלָה בְּדַעְתּוֹ) חֻצֵי נֶזֶק הָיָה מְשַׁלֵּם, שֶׁהָרִי
28 יָדַע שֶׁהוּא נִגְחָן; וְאִם לֹא יָדַע שֶׁהוּא נִגְחָן -
29 אֵין הַשּׂוֹאֵל חֵיב כָּלוּם⁵², וְהַבְּעָלִים מְשַׁלְּמִין נֶזֶק
שָׁלֵם.

25) מקבל שכר שמירה. (26) מקבל בהמה לשימוש תמורת תשלום. (27) מקבל בהמה לשימוש ללא תשלום. (28) וכשם שהבעלים חייבים בנזקי בהמתם, כך חייב השומר בתקופת שמירתו, שם מה. (29) שכולם חייבים, ואף שומר חנם. (30) דלת שיכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה. (31) שם מה. (32) מקומו של משפט זה, אחרי המשפט הבא "שמרוה שמירה פחותה אם שומר חנם הוא פטור", ראה תשובות הרמב"ם הוצאת פריימן, סי' שמ. (33) דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה. (34) כי די לו בשמירה זו, ואין זו פשיעה. והבעלים חייבים אפילו המיתה אדם והשור נסקל, והשומר חנם פטור מלהחזיר דמי שור לבעליו, והבעלים חייבים בכופר. (35) בכל הנזקים, כי חובתם לשמור שמירה מעולה. ואם השור המית אדם ונסקל, חייבים להחזיר דמי שור לבעליו, ואם מועד הוא משלמים כופר, שם מה.

30 ט. שְׂאֵלוֹ כְּשֶׁהוּא תָּם, וְהוֹעֵד בְּבֵית הַשּׂוֹאֵל⁵³,
31 וְהַחֲזִירוֹ לְבַעְלָיו⁵⁴ - חוֹזֵר לְתַמּוֹתוֹ; הוֹאֵיל וְנִשְׁתַּנִּית
32 רְשׁוּתוֹ⁵⁵ - בְּטֹלָה הַהֶעֱדָה⁵⁶. וְהַבְּעָלִים מְשַׁלְּמִין חֻצֵי
33 נֶזֶק, וְהַשּׂוֹאֵל פְּטוֹר שֶׁהָרִי הַחֲזִירוֹ⁵⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הוועד בבית השואל."

שור שאול שהועד אצל השואל והוחזר לבעליו חוזר לתמורתו. ובסיבת הדין כתב הרמב"ם "הואיל ונשתנית רשותו בטלה ההעדה". אבל בשור שנמכר או ניתן במתנה כתב (פ"ו ה"ו) "...חוזר לתמורתו הואיל והרשות שנשתנית משנה דינו".

וצריך להבין מדוע שינה הרמב"ם לשונו בין שור השאול לשור הנמכר. שבשואל כתב בטלה ההעדה, ובמכור כתב שהרשות שנשתנית משנה דינו. וגם, מדוע הוסיף בשור השאול "והשואל פטור שהרי החזירו" והלא סיבת הפטור היא שחזר לתמורתו הואיל ובטלה ההעדה.

דין "רשות משנה" קשה לכאורה להבנה, שהרי שור מועד הוא זה "העושה מעשה שדרכו לעשותו תמיד, ותם נעשה מועד כאשר הרגיל בשינויו פעמים רבות" ואינו תלוי ברשות בה נמצא אלא בהרגלו של השור.

והסביר זאת המאירי "שיציאת השור מרשות לרשות משנה מזלו וטבעו". אבל רש"י הסביר (בבא קמא לט, א. במשנה) ש"הרשות משנה את דין העדתו" ומדויק בלשונותיהם מצינו שאת דין "רשות משנה" אפשר להסביר בשני אופנים. א: לגבי השור שאם נגח שלוש פעמים נעשה מועד. ב: לגבי הבעלים שאין לחייבם נזק

1 ד. הַמּוֹסֵר בְּהִמְתּוֹ לְשׂוֹמֵר חָנָם אוֹ לְנוֹשֵׂא שִׁכְרָא²⁵ או
2 לְשׂוֹכֵר²⁶ או לְשׂוֹאֵל²⁷ - נִכְנָסוּ תַּחַת הַבְּעָלִים²⁸, וְאִם
3 הַזִּיקָה - חֵיב הַשּׂוֹמֵר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? ²⁹ בְּזִמְן
4 שְׁלֹא שְׁמַרְוָה כָּלָל; אֲבָל אִם שְׁמַרְוָה שְׁמִירָה מְעֻלָּה³⁰
5 כְּרֹאֵי, וְיִצְאָת וְהַזִּיקָה - הַשּׂוֹמֵרִים פְּטוּרִין³¹
6 וְהַבְּעָלִים חֵיבִים. אִפְלוּ הֵמִיתָה אֶת הָאָדָם³². שְׁמַרְוָה
7 שְׁמִירָה פְּחוּתָה³³: אִם שׂוֹמֵר חָנָם הוּא - פְּטוּר³⁴,
8 וְאִם שׂוֹמֵר שִׁכְרָא אוֹ שׂוֹכֵר אוֹ שׂוֹאֵל הוּא - חֵיבִין³⁵.

(25) מקבל שכר שמירה. (26) מקבל בהמה לשימוש תמורת תשלום. (27) מקבל בהמה לשימוש ללא תשלום. (28) וכשם שהבעלים חייבים בנזקי בהמתם, כך חייב השומר בתקופת שמירתו, שם מה. (29) שכולם חייבים, ואף שומר חנם. (30) דלת שיכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה. (31) שם מה. (32) מקומו של משפט זה, אחרי המשפט הבא "שמרוה שמירה פחותה אם שומר חנם הוא פטור", ראה תשובות הרמב"ם הוצאת פריימן, סי' שמ. (33) דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה. (34) כי די לו בשמירה זו, ואין זו פשיעה. והבעלים חייבים אפילו המיתה אדם והשור נסקל, והשומר חנם פטור מלהחזיר דמי שור לבעליו, והבעלים חייבים בכופר. (35) בכל הנזקים, כי חובתם לשמור שמירה מעולה. ואם השור המית אדם ונסקל, חייבים להחזיר דמי שור לבעליו, ואם מועד הוא משלמים כופר, שם מה.

9 ה. הַנִּיחָה בַּחֲמָה, אִפְלוּ חֲתָרָה³⁶ וְיִצְאָת וְהַזִּיקָה -
10 חֵיב³⁷ זֶה שֶׁהִנִּיחָה שָׁם; שֶׁפִּינֵן שֶׁהִנִּיחָה בַּחֲמָה הָרִי
11 הִיא מְצֻטְעָרָת, וּבִוְרַחַת וְעוֹשָׂה כָּל שֶׁאִפְשָׁר לָהּ
12 לְעֲשׂוֹת³⁸.

(36) ופרצה כותל בריא, שכרגיל אונס הוא. (37) שפשיעה היא שהניחה בחמה, שהיה עליו לדעת שהבהמה תעשה גם דברים שאינה רגילה בהם, כדי לצאת מן החמה. (38) שם נו.

13 ו. מָסַר בְּהִמְתּוֹ³⁹ לַחֲרָשׁ⁴⁰ שׂוֹטָה וְקָטָן, אֵף עַל פִּי
14 שֶׁהָיָה הַשּׂוֹר קָשׁוּר⁴¹ - הַבְּעָלִים חֵיבִין; שֶׁדָּרַךְ הַשּׂוֹר
15 וְכִיּוּצָא בּוֹ לְהַתִּיר הַקָּשׁוּר⁴² וְלִצְאָת וְלַהֲזִיק. אִפְלוּ
16 שְׁמַרְוָה שְׁמִירָה מְעֻלָּה, וְחֲתָרָה⁴³ וְיִצְאָה וְהַזִּיקָה -
17 הַבְּעָלִים חֵיבִים⁴⁴.

(39) משנה שם נה: (40) מלידה, שאינו שומע ואינו מדבר, ודינו כשוטה וקטן, שאינם בני דעת, ואינם בני שמירה. (41) שם ט: (42) נימוק הגמרא שם. (43) שזה אונס. (44) כי תחילתו בפשיעה, שמסרוה לחרש שוטה וקטן. ואע"פ שהשור קשור כראוי, כי דרכם של חרש שוטה וקטן לשחק בחבל, ומתוך כך מתרופף הקשר ויוכל השור להתירו, שם נו.

18 ז. מָסַר שׂוֹרוֹ לְחַמְשָׁה⁴⁵, וּפָשַׁע בּוֹ אֶחָד מֵהֶן, וְיִצָּא
19 וְהַזִּיק: אִם אֵינוֹ מִשְׁתַּמֵּר אֲלָא בַּחֲמֻשְׁתָּן - זֶה שֶׁפָּשַׁע

10 השוֹמֵר שֶׁמְסַרְתָּ לוֹ אֶתָּהּ. מְסַר הַשׁוֹמֵר לְבָנוּ אוֹ לְבֶן
11 בֵּיתוֹ אוֹ לְמַסְעֵדוֹ⁶⁵ - נִכְנְסוּ תַּחַת הַשׁוֹמֵר וְחִיבִים⁶⁶.

(62) והזיקה הבהמה בזמן שמירתו של השומר השני.
(63) בלי דעת בעלים. (64) בכל, אפילו באונסין. שם נו:
(65) לעזרו. (66) והשומר פטור, אפילו אי־אפשר לגבות
מהם. הטעם הוא, שדרכו של שומר למסור לבנו וכו', ועל
דעת כן הפקידו אצלו הבעלים. שם: בבא מציעא לו.

12 יב. פֶּלֶ שׁוֹמֵר שֶׁנִּתְחַיֵּב לְשִׁלְמוֹ וְאִין לוֹ, וְהִיא הַמְזִיקָה
13 תָּם שֶׁהוּא מְשַׁלֵּם חֲצֵי נִזְק מִגּוֹפּוֹ⁶⁷ - הֲרֵי הַנִּזְק
14 מְשַׁתְּלֵם מִן הַבְּהֵמָה שֶׁהִזִּיקָה, וְיִשְׁאָר דְּמֵי מַה שֶׁגָּבַהּ
15 הַנִּזְק⁶⁸ חֹב עַל הַשׁוֹמֵר לְבַעַל הַבְּהֵמָה⁶⁹.

(67) למעלה פרק א הלכה ז. (68) חצי נזק או פחות מזה,
אם הבהמה המזיקה אינה שוה שיעור דמי חצי הנזק.
(69) בבא־קמא סוף דף מ.

16 יג. פֶּלֶ בְּהֵמָה שֶׁהִזִּיקָה פְּרוֹת מְחַבְּרִין⁷⁰ - מְשַׁעְרִין
17 מַה שֶׁהִזִּיקָה בְּשֵׁשִׁים, וּמְשַׁלֵּם זֶה שֶׁנִּתְחַיֵּב לְשִׁלְמוֹ,
18 בֵּין הַבְּעֻלִים בֵּין הַשׁוֹמְרִים. כִּיצַד?⁷¹ הֲרֵי שֶׁאֲכָלָה
19 בֵּית סָאָה⁷² - שְׁמִין שְׁשִׁים בֵּית סָאָה בְּאוֹתָהּ
20 הַשְּׂדֵה⁷³, כְּמָה הִיא שְׁוֶה וְכְמָה הוּא שְׁוֶה עֵתָה אַחַר
21 שֶׁנִּפְסַד בּוֹ הַבֵּית סָאָה, וּמְשַׁלֵּם הַשְּׂאָר. וְכֵן אִם
22 אֲכָלָה קָב אוֹ רֶבַע, אֶפְלוּ קָלַח⁷⁴ אֶחָד - שְׁמִין אוֹתוֹ
23 בְּשֵׁשִׁים.

(70) לקרקע. (71) שם משנה נה: (72) שטח זריעה של
סאה תבואה. סאה = ששה קבים (קב בערך שני ליטר).
(73) חישוב זה בא שלא לקפח לא את המזיק ולא את הניזק.
בית סאה בודד מחירו גדול מדי, והיה בזה קיפוח המזיק,
וחישוב המחיר לפי השדה כולו - גם כשהוא מכיל מאות
סאין - כמה שוה כולו וכמה הוא שוה פחות בית סאה אחד,
ההפרש יהיה נמוך מדי, ויש בזה קיפוח הניזק. כדרך ביניים,
בא חישוב בית סאה אחד לפי חלקת קרקע בת ששים סאין
באותו השדה, שמים כמה שוה חלקה זו של ששים בית
סאה בשדה זה, וכמה שוה חלקה זו לאחר שאכלו בית סאה.
את ההפרש בין שני המחירים, משלם בעל הבהמה או
השומר. שם נח: כרבי יוסי בר חנינא. (74) גבעול עבה של
צמח.

24 יד. אֲכָלָה פְּרוֹת גְּמוּרִין⁷⁵ שְׁאִין צְרִיכִים לְקַרְקַע⁷⁶ -
25 מְשַׁלֵּם דְּמֵי פְּרוֹת גְּמוּרִין בְּשׁוּיָה⁷⁷: אִם סָאָה⁷⁸ -
26 דְּמֵי סָאָה, וְאִם סְאֵתִים - דְּמֵי סְאֵתִים. הֲרֵי שֶׁאֲכָלָה
27 פְּרוֹת דְּקָל אֶחָד, וְכֵן הַלּוֹקֵט⁷⁹ פְּרוֹת דְּקָל חֶבְרִי
28 וְאָכַל: אִם הִיא דְּקָל רוּמִי וְכִיּוּצָא בּוֹ, שְׁאִין הַתְּמָרִים
29 שְׁלוֹ יְפוֹת - מְשַׁעְרִין אוֹתוֹ בְּשֵׁשִׁים עַל גַּב הַקְּרָקַע⁸⁰; וְאִם
30 דְּקָל פְּרָסִי וְכִיּוּצָא בּוֹ הוּא, שֶׁהַתְּמָרִים שְׁלוֹ
31 יְפוֹת בְּיוֹתֵר - מְשַׁעְרִין הַדְּקָל בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, כְּמָה הִיא
32 שְׁוֶה⁸¹ וְכְמָה הוּא שְׁוֶה עֵתָה⁸².

(75) שכבר בישלו כל צרכם. (76) אבל עדיין לא נתלשו.
(77) ולא חישוב אגב השדה. (78) משנה שם נה:

שלם אלא אם כן התרו בהם שלוש פעמים. המאירי סבר
שזהו עניין שבטבעו של השור וכאשר עובר לרשות בעלים
חדשים משתנה התנהגותו על פי הסדרים החדשים.

אבל רש"י דיבר מצד העדת הבעלים שכיון שגזירת הכתוב
שאי אפשר לחייב את הבעלים בלי העדה חדשה בפניהם
ובפני בית־דין, לכן בטלה ההעדה של השואל.

ויש לומר שהרמב"ם סבר שדין "רשות משנה" כולל את
שני האופנים אלא שסובר כמו המאירי גבי מכירה ומתנה
שבזה כתב "...חוזר לתמותו הואיל והרשות שנשתנית
משנה דינו" כי שינוי הנהגת הבעלים החדשים גורם שינוי
התנהגות השור משא"כ גבי שואל כשאין שינוי רשות
ממש, לא מסתבר לומר שהשור ישנה את התנהגותו
כשהוא עדיין של הבעלים הראשונים וגם השואל לא ישנה
כל כך ממנהג הבעלים כלפי השור. לעומת זאת בעניין
שואל סובר כרש"י ולכן כתב ש"בטלה ההעדה" והכוונה
לביטול ההעדת הבעלים מכיון שההתראה שהיתה לשואל
אינה מחייבת את המשאל כשחוזר השור לרשותו ומעתה
הוא צריך להתראה בפני עצמו. ולכן הוסיף הרמב"ם
בסיבת הפטור דשואל "שהרי החזירו" כי היה מקום לומר
שמכיון שהשואל הוא שעשהו לשור נגחן נחייב את
השואל לשלם את חצי הנזק השני שאי אפשר לחייב את
הבעלים. קא משמע לן הרמב"ם שכיון שהחזירו בטלה כל
העדה שהיתה לשואל ואין לחייבו שום ממון.

עפ"ז ידויק גם לשון הרמב"ם בהמשך ההלכה שם (פ"ו
ה"ו) "אבל אם השאילו או מסרו לשומר הרי הוא בחזקתו"
הכוונה בחזקת נגחן אלא שאין העדת בעלים והוא הניגוד
לתחילת ההלכה במכר או מתנה שחזקת השור השתנית
הואיל ונשתנו הבעלים.

(על פי לקו"ש חל"ו עמוד 102)

(53) שהזיק בתוך ימי שאילתו שלוש פעמים. שם מ.
(54) ואחר־כך הזיק. (55) מרשות השואל לרשות המשאל.
(56) כרב פפא שם מ: שרשות משנה. (57) ופסקה אחריתו.

1 י. שׁוֹמֵר שֶׁקָּבַל עָלָיו שְׁמִירַת גּוֹף הַבְּהֵמָה⁵⁸ בְּלִבָּד
2 אֲבָל לֹא שְׁמִירַת נַזְקָה⁵⁹, וְהִזִּיקָה - פְּטוֹר מְשַׁלְּמוֹ,
3 וְהַבְּעֻלִים חִיבִים. קָבַל שְׁמִירַת נַזְקָה⁶⁰, וְהִזִּיקָה -
4 חֵיב הַשׁוֹמֵר; וְאִם הִזִּיקָה - פְּטוֹר⁶¹, וְהַבְּעֻלִים עוֹשִׂים
5 דִּין עִם הַמְזִיק.

(58) שלא תזק. (59) שלא תזיק. (60) אבל לא שמירת
גופה. (61) כי קיבל שמירת נזיקה בלבד. שם יג: יד. לא
פירש רבינו מה הדין כשקיבל עליו שמירה סתם, ולא פירש
אם שמירת גופה או נזיקה או שתיהן, עיין שם מח:

6 יא. מְסַר הַשׁוֹמֵר לְשׁוֹמֵר אַחֵר⁶² - הַשׁוֹמֵר הָרִאשׁוֹן
7 חֵיב לְשִׁלְמוֹ לְנִזְקוֹ. שֶׁהַשׁוֹמֵר שֶׁמְסַר לְשׁוֹמֵר⁶³ - חֵיב⁶⁴.
8 וְהֲרֵי הַנִּזְק אוֹמֵר לוֹ: לְמָה לֹא שְׁמַרְתָּ אֶתָּה בְּעַצְמְךָ
9 וּמְסַרְתָּ לְאַחֵר? שְׁלֵם לִי אֶתָּה, וְלֹא וְעֵשֶׂה דִין עִם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני י"ב כסלו - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קצו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לגבולות ארץ ישראל שנקבעו בתורה, ודוד כבשה, וכיבוש יחיד אינו כיבוש לקדש בקדושת הארץ, ודינה כדן חוצה לארץ שמותר שם לגדל, ואם יזיקו ישלמו.

(79) לענין החישוב האמור, אין הברל אם בהמתו הזיקה או הוא עצמו הזיק. (80) שבה צומח הדקל. (81) לפני הנזק. (82) לאחר הנזק. הפרש זה ישלם בעל הבהמה שהזיקה או האדם המזיק. ראה שם נח: נט.

ג. עֲשֶׂרָה תְּנָאִים¹³ הִתְנָה יְהוֹשֻׁעַ¹⁴ וּבֵית דִּינּוֹ בְּשִׁעָה¹² שְׁחַלֵּק אֶת הָאֶרֶץ, וְאֵלוֹ הֵן:¹³

יום שני י"ב כסלו ה'תשע"ז

פְּרָק חֲמִישִׁי

א) הִתְנָה, שְׁמֹרְעֵין בְּהֵמָה דְקָה בִּיעָרִים¹⁵ שְׂאִילֵגִינָהן גְּסִינָה¹⁶, אֲבָל אֵין מְרַעֵין שָׁם בְּהֵמָה גְּסָה. וּבִנְעֵר שְׂאִילָנָיו דְקָהִים¹⁷ - אֵין מְרַעֵין בוֹ לֹא גְּסָה וְלֹא דְקָה אֲלֵא מְדַעַת בְּעֵלָיו.

1) מבאר, ששוחטין את הבהמה המזוקת בשן ורגל אחר התראה לבעלים כדי שלא תזיק. ונמשך לזה שאסור לגדל בהמה דקה בארץ ישראל כדי שלא תזיק בשן ורגל. ונמשך לזה ביאור התנאי שהתנה יהושע ברעיית הבהמות ביערות, ונמשכו לזה כל התנאים שהתנה בארץ והם עשר, ורוב ענינם הכניסה ברשות חבירו ולקחת משם אי זה דבר והם דומים לשן ורגל באי זה יחס דמיון. ונמשך לזה לבאר מה שתיקן שלמה וכיוצא בזה. ונסתיים הפרק בכיבור דיני הרעיה בארץ ישראל וגידול הדברים המזיקים בכל מקום.

ב) וְכֵן הִתְנָה, שְׂיִהֶיָה כָּל אָדָם מִתֵּר לְלַקֵּט עֲצִים מִשְׂדֵּה חִבְרוֹ. וְהוּא, שְׂיִהִיו עֲצִים פְּחוּתִים¹⁸ וּקְרוּבִים לְהִיּוֹת קוֹצִים, כְּגוֹן הַזְּמִי וְהִיגִי¹⁹. וְהוּא, שְׂיִהִיו לַחִים²⁰ וּמַחְבְּרִין²¹. וּבְלִבְדֹ שְׂלֵא יִשְׂרַשׁ²². אֲבָל שְׂאָר עֲצִים - אֲסוּר.

א. בהמה שהייתה רועה, ופרשה² ונכנסה בשדות ובכרמים³, אף על פי שעדיין לא הזיקה - מתרין בבעליה⁴ שלש פעמים; אם לא שמר בהמתו ולא מנעה מלרעות - יש רשות לבעל השדה לשחטה⁵ ושחטה פשרה⁶, ואומר לבעליה: בואו ומכרו בשר שלכם. מפני שאסור לאדם להזיק ולשלם מה שהזיק. אפלו לגרם הנזק⁷ אסור.

ג) וְכֵן הִתְנָה, שְׂיִהֶיָה כָּל אָדָם מִתֵּר לְלַקֵּט²³ עֲשָׂבִים הַעוֹלִין מְאֲלִיָּהֵן בְּכָל מְקוֹם²⁴, חוּץ מִשְׂדֵּה תַלְתָּן²⁵ שְׂזַרְעָה לְבַהֲמָה²⁶.

2) מקום המרעה. 3) ועלולה להזיק בשדותיהם של אחרים. 4) ולא כמו בשור הנגח שהתראה באה אחרי שהזיק. 5) כדי למנוע היזק משהו. 6) כדי לא לגרום הפסד רב לבעל הבהמה. 7) על-ידי חוסר שמירה על בהמתו. מקור ההלכה הזאת בבבא-קמא כג: "הני עזי דשוקא מתרין במרייהו". בגמרא שלנו הגירסא "דמפסדי", כלומר ההתראה היא רק לאחר שהזיקו. אולם בכתב-יד ה, בהלכות גדולות, בספר המקח והממכר לרב האי גאון וברי"ף - אין גירסא זו. לפי זה, יכול רבינו לפרש, שמתרים בבעליה "אף-על-פי שעדיין לא הזיקה". זוהי תשובה לתמיהת הכסף-משנה שכתב: "ומ"ש אע"פ שלא הזיקה, איני יודע מנין לו". רש"י, בעלי התוספות, הראב"ד ועוד מפרשים "עזי דשוקא" - העומדות לשחיטה. רק אלה מותר לבעל השדה לשחוט. אולם רבינו מפרש כפשוטו, עזים שרועות בשוק (ראה מגיד-משנה), ולא דוקא בעומדות לשחיטה. וכן גם דעת רב האי גאון בספר המקח והממכר שער ז'.

ד) וְכֵן הִתְנָה, שְׂיִהֶיָה אָדָם מִתֵּר לְלַקֵּט²⁷ בְּכָל מְקוֹם²⁸, חוּץ מִגְּרוּפִיּוֹת שֶׁל זֵית²⁹. וְאֵינוֹ קוֹטֵם מִן הָאֵילָנוֹת אֲלֵא בִּזְיֹת - וּבְכִנִּים³⁰ וּבְגַפְנִים - מִן הַפְּקָק וּלְמַעֲלָה³¹, וּבְשְׂאָר הָאֵילָן - מִתּוֹכוֹ שֶׁל אֵילָן³², לֹא מִחֲדוּ³³. וּכְשֶׁהִתִּיר לְקַטֵּם, לֹא הִתִּיר אֲלֵא מִחֲדָשׁ³⁴ שְׂאֵינוֹ עוֹשֶׂה פְרוֹת, אֲבָל לֹא מִיִּשְׁן שְׂעוֹשֶׂה פְרוֹת. וְאֵינוֹ קוֹטֵם אֲלֵא מִמְּקוֹם שְׂאֵינוֹ רוֹאֶה פְּנֵי חֲמָה³⁵.

ה) וְכֵן הִתְנָה, שְׂהַמְעִין הַיּוֹצֵא בַּתְּחִלָּה³⁶ - בְּגִי אוֹתָהּ הַעִיר שְׂיִצֵּא בְּגִבּוֹלָם מִסְּתַפְקִין מִמֶּנּוּ³⁷, אִף עַל פִּי שְׂאִין עֲקָרוֹ בְּחֻלְקָם³⁸, וְאֵין לְאַחֲרִים לְהַסְתַּפֵּק עִמָּהֶם מִמֶּנּוּ. ו) וְכֵן הִתְנָה, שְׂיִהֶיָה כָּל אָדָם מִתֵּר לְצוּד דְּגִים מִים טְבֻרְיָה³⁹. וְהוּא, שְׂיִצוּד בְּחִפָּה בְּלִבְדֹ⁴⁰. אֲבָל לֹא יִפְרֹשׁ קַלְעֵי⁴¹ וְיַעֲמִיד סַפִּינָה⁴² שָׁם אֲלֵא בְּנֵי הַשֵּׁכֶט⁴³ שְׂהַגִּיעַ אוֹתוֹ הַיָּם בְּחֻלְקָם.

ז) וְכֵן הִתְנָה, שְׂכָּל אָדָם שְׂצָרִיף לְנִקְבֵיו - מִסְּתַלֵּק מִן הַדֶּרֶךְ וְנִכְנָס אַחֲרָי הַגֶּדֶר שְׂפָגַע בוֹ⁴⁴ וְנִפְגָּה שָׁם. וְאִפְלוּ בְּשִׂדֵּה מְלֵאָה פְּרָכָם⁴⁵. וְנוֹטֵל מִשָּׁם צְרוּר⁴⁶ וּמְקַנָּח.

ח) וְכֵן הִתְנָה, שְׂכָּל הַתּוֹעֵה בֵּין הַפְּרָמִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - מִפְּסָג⁴⁷ וְעוֹלָה מִפְּסָג וְיוֹרֵד, עַד שְׂיִצֵּא לְדִרְכוֹ. ט) וְכֵן הִתְנָה, שְׂבִזְמַן שְׂיִרְפָּה הַטֵּיט בְּדַרְכֵי הַרְבִּים אוֹ נְקִיעֵי מַיִם - יִשׁ⁴⁸ לְעוֹבְרֵי דַרְכִים לְהַסְתַּלֵּק לְצַדֵּי הַדַּרְכִים וּמְהַלְכֵין שָׁם, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן מְהַלְכֵין בְּדֶרֶךְ שְׂיִשׁ לָהּ בְּעֵלָיִם⁴⁹.

י) וְכֵן הִתְנָה, שְׂשִׁמַּת מְצוּהָ⁵⁰ קוֹנָה מְקוֹמוֹ⁵¹ וְנִקְבֵר בְּמְקוֹם שְׂיִמָּצֵא בוֹ⁵². שְׂלֹא יִהְיֶה מְטִיל עַל הַמְּצוּר⁵³ וְלֹא בְּתוֹךְ תַּחֲנוּם הַמְּדִינָה⁵⁴; אֲבָל אִם נִמְצָא עַל

ב. לפיכך אסרו חכמים⁸ לגדל בהמה דקה ונחיה דקה בארץ ישראל¹⁰ במקום השדות והכרמים, אלא ביערים ובמדברות שבארץ ישראל¹¹. ומגדלין בסוריא¹² בכל מקום.

8) בבא-קמא עט: במשנה. 9) כגון עזים, מפני שבהמה דקה דרכה להכנס לשדות וכרמים ולהזיק, ואסור לאדם להזיק או לגרום נזק, אפילו אם דעתו לשלם. 10) משום ישוב ארץ ישראל. 11) כי כאן אין נזק. 12) שהיא מחוץ

58) כדי לקצר את הדרך. (59) הגשם שזמנו כרגיל בעשרים ושלשה במרחשון. לפני גשם זה אין דריסת הרגל מזיקה לשדות. מכאן ואילך הזרעים יוצאים וצומחים, ונפסדים כשדורסים עליהם.

ה. ותקנות אלו פלץ⁶⁰ נוהגות בכל מקום, אפלו בחוץ לארץ⁶¹.

60) עשר התקנות של יהושע, ותקנת שלמה. (61) כדעת שמואל (שם).

ו. ומשורד הטל בבבל⁶² אסור⁶³ להלף בשבילין שיש להן בעלים.

62) דברי רב פפא, שם. (63) כי דריסת הרגל מזיקה לקרקע שבבבל אחרי ירידת הטל.

ז. אף על פי שאין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל, מתר להשהותה קדם לרגל שלשים יום⁶⁴ וקדם למשתה בנו שלשים יום. והטבח⁶⁵ לוקח⁶⁶ ושוחט, לוקח ומשהה עד שישחט מעט מעט. ובבלבד שלא תצא ותריעה בעדר⁶⁷; אלא כל המשהה - משהה בתוך ביתו, כדי שלא תזיק.

64) לצרכי סעודת החג, שם עט: (65) הקונה ומוכר לאחרים. (66) קונה. (67) כרבן גמליאל שם פ.

ח. וכבר עשו בכל בארץ ישראל⁶⁸ לאסור בה גדול בהמה דקה וחיה דקה, מפני שהיו רב השדות והקרמים שם באותם הימים של ישראל.

68) שם.

ט. וכן אסרו חקמים לגדל חזירים בכל מקום⁶⁹. ולא את הפלב, אלא אם פן היה קשור בשלשלת. אבל מגדל הוא פלבים בעיר הסמוכה לספר⁷⁰, ביום קושרו ובלילה מתירו. ואמרו חקמים: ארו מגדל פלבים וחזירים, מפני שהזקן מרבה ומצוי.

69) שם פב. (70) לגבול לשם שמירה, שם פג.

י. רועה שעשה תשובה⁷¹ אין מחיבין אותו למכר מיד⁷², אלא מוכר על יד על יד⁷³. וכן מי שנפלו לו פלבים וחזירים בירשה⁷⁴ - אין מחיבין אותו למכר מיד, אלא מוכר מעט מעט.

71) שלא לגדל עוד בהמה דקה, שם פ. (72) מכיון שמפסיד הרבה וימנע מתשובה. (73) קמעא, קמעא. (74) כגון גר שירש את אביו גוי.

יום שלישי י"ג כסלו ה'תשע"ז

פרק שני

1) מבאר דין הקרן שהיא תמה מתחלתה, כיצד תהיה מועדת, אם למין אחד או לכל המינים, אם לימים ידועים או לכל הימים, אם לסיבה ידועה או שלא בסיבה.

1 המצטרף⁵⁵ או שהיה בתוך התחום - מביאו לביית הקברות.

13) שם פ. פא: (14) עם נוחלי הארץ. (15) ואין לבעל היער זכות לעכב. (16) ואין נזק ניכר. אין מרעין שם בהמה גסה מפני שמפסידים את האילנות. (17) ויש חשש לכליון האילנות. (18) בלתי חשובים. (19) קוצים וברקנים. (20) אבל יבשים אסור, מפני שראויים להסקה לבעל השדה, ואינו מפקירם. (21) אבל תלושים אסור, כי בעל השדה תלשם לעצמו. (22) שלא יעקור השרשים. (23) מכיון שהעשבים מזיקים לזרעים. (24) אפילו בשדות, כדי להאכיל לבהמתו. (25) מין קטנית, שנותנים לקדירה כעין תבלין. העשבים הגדלים עמו מועילים לו, ומשום כך אסור. (26) כי העשבים המעורבים בתלתן הם מספוא טוב. אבל אם זרעה לאדם מותר אף בשדה תלתן, כי האדם מעוניין בתלתן שיניקתו מן הקרקע מרובה ביותר, והעשבים מזיקים לו. סימן היכר שהתלתן זרוע לאדם הוא, שמסודר ערוגות ערוגות. (27) קוצץ ענף מן האילן לשם נטיעה או הרכבה. (28) אף מאילן חברו, ואין בעל האילן רשאי לעכב על ידו. הטעם, משום ישובה של ארץ ישראל. (29) כשהזית מזקין ופירותיו מועטים, קוצצים אותו ומשאירים שתי גרופיות (ענפים), והן מחליפות ומוציאות בדים. משום כך אסור לקטום מהם נטיעה, כי הוא מקלקל אותן, אבל בעץ זית גדול ובעל ענפים, מותר. (30) יניח מן הזית מלמטה סמוך לגזע, היינו מן המקום שהשרשים מתחילים להתפצל כגובה ביצה. (31) מן הקשר הסמוך לגזע ולמעלה, מותר לקטום. (32) הגירסא הנכונה היא: "מאיבו". פירוש: ענפים רבים ודקים. ויש גורסים: "מחיבו" - פירוש ממחבואו, מאמצע האילן שיש שם הרבה ענפים. ראה רש"י שם. (33) מן הענף שלמעלה. (34) בד שגדל וניתוסף בשנה זו, שעדיין אינו עושה פרי. (35) מענפים הנסתרים בתוכו של אילן, אבל לא מן הענפים המגולים לצד השמש, מפני שהם עיקר האילן ומקור הפירות שבו. (36) מחדש. (37) ללא תשלום. (38) אלא בשדהו של אחד. (39) אף-על-פי שהוא כולו בחלקו של שבת נפתלי רשאים בני כל שבטי ישראל לצוד ממנו. (40) שאינה מפריעה לתנועת האניות. (41) לתקוע יתדות ולעשות גרדי קנים במים שייילכדו שם דגים. (42) מפני שמעכב ומעמיד את הספינה. (43) להם גם זה מותר. (44) שנזדמן לו. (45) זעפון, צמח שלפרחיו ריח חריף וטוב. (46) מן הגדר, ואינו חושש לפריצת הגדר. (47) מנתק וכורת את הזמורות, המעכבות בדרך, ואינו חייב ללכת סחור סחור לכרם. (48) רשות. (49) כגון בקצה השדות. (50) מת שנמצא, ואין כאן קרובים שיטפלו בו. (51) שעליו נמצא. (52) ואין בעל המקום רשאי לעכב. (53) על הדרך, שמת מצוה קונה מקומו שעליו נמצא. (54) עיר. (55) והעוברים מאהילים עליו ונטמאים, דעת רב ביבי (בבא קמא פא:) "מפנהו לכל מקום שירצה".

3 ד. שלמה תקן⁵⁶, שיהיו עובדי דרכים מתריין בימות

4 החמה⁵⁷ להלף בשבילין שבשדות⁵⁸ שיש להן בעלים עד שתתד רביעה שנייה⁵⁹.

56) שם פא: (57) לאחר שכלו פירותיו מן השדה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ג כסלו - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קצט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 א. אִי זֶהוּ מוֹעֵד²? כָּל שֶׁהֵעִידוּ בּוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים³.
2 אָבֵל אִם נִגַח בְּיוֹם אֶחָד אוֹ נִשָּׂא אוֹ רִבֵּץ אוֹ בָעֵט
3 אוֹ נִגַף אָפְלוּ מֵאֵה פְעָמִים - אֵינן זֶה מוֹעֵד. הֵעִידוּ
4 בּוֹ שְׁלֹשׁ פְתֵי יָדַיִם בְּיוֹם אֶחָד⁴ - הֲרִי זֶה סִפְקָא אִם
5 הוֹעֵד אוֹ לֹא הוֹעֵד.

(2 בבא קמא כג: (3 התרו כבעל השור שלושה ימים על שלוש נגיחות, כגון שנגח השור ביום ראשון והתרו בו שישמרהו, וחזר ונגח ביום שני והתרו בו, וחזר ונגח בשלישי והתרו בו. אבל אם נגח ביום אחד, אפילו הודיעוהו על כל אחת בשעתה והתרוהו, אין זה מועד, כי ייתכן שהיה זה מקרה, מכיוון שכל זה קרה ביום אחד. (4 על שלוש נגיחות של שלושה ימים. (5 בעיניי שלא נפתרה, שם כד. אם שלושה ימים שאמרו, הם כדי שהשור יהיה מועד להזיק, ואם כן כאן, כשנגח שלוש פעמים בשלושה ימים נעשה מועד אף על פי שכל שלוש ההתראות היו ביום אחד, או צריכים שלושה ימים להתרות כבעל השור שישמור על שורו, וכאן התרו ביום אחד בלבד ואם כן לא הועד.

6 ב. אֵינן הֵעִדָה אֶלָּא בְּפָנֵי הַבְּעָלִים וּבְפָנֵי בֵית דִּין;
7 שְׁנֵאמַר: וְהוֹעֵד בְּבָעֲלָיו, וְאֵינן הֵעִדָה אֶלָּא בְּבֵית
8 דִּין⁶.

(6 מסירת עדות אינה אלא בפני בית-דין.

9 ג. שוֹר שֶׁל חֲרָשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן⁷ וְמִי שֶׁהוּא בְּמַדִּינַת
10 הַיָּם שְׁנֹגְחוֹ - פְּטוּרִין; אָבֵל בֵּית דִּין מְעַמְדִין לָהֶם
11 אֶפְסוּרֵי פוֹסִין⁸ וְמַעֲיִדִין בְּהֵן בְּפָנֵי הָאֶפְסוּרֵי פוֹסִין⁹.

(7 שאינם בני-דעת, שם לט. (8 במקום הבעלים. (9 ומתרים בו שישמור על השור.

12 ד. הִזִּיק אַחַר שֶׁהוֹעֵדוּ בְּפָנֵי אֶפְסוּרֵי פוֹסִין: אִם
13 עָדִין הוּא תָם - מְשַׁלֵּם חֲצֵי נִזְקָא¹⁰ מִגּוּפוֹ; וְאִם הוֹעֵד
14 בּוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים וְאַחַר כִּף הִזִּיק - מְשַׁלֵּם נִזְק שְׁלֹם
15 מִן הַיָּפֵה¹¹ שֶׁבְּנִכְסֵי אֶפְסוּרֵי פוֹסִין¹², וְלִכְשֶׁיִּגְדְּלוּ
16 הִתְוַמְּיָם¹³ יַעֲשׂוּ דִין עִם הָאֶפְסוּרֵי פוֹסִין וְיִשְׁלְמוּ
17 לָהֶן¹⁴.

(10 כדעת החכמים "מעמידין אפסורפוס לתם לגבות מגופו", שם. (11 מן המעולה. (12 מפני שלא שמרו אותו כראוי. זוהי דעת רבי יוסי בר חנינא, שם. (13 כוונתו לשור של קטן. (14 כי אחרת, איש לא יסכים להיות אפסורפוס.

18 ה. שְׁנֹרִים שֶׁמְשַׁחֲקִין בְּהֵן¹⁵ וּמְלַמְדִין אוֹתָן לִגְחָא¹⁶ זֶה
19 אֶת זֶה - אֵינָם מוֹעֲדִים זֶה לָזֶה. וְאָפְלוּ הַמִּיתוֹ אֶת
20 הָאָדָם - אֵינָן תִּיבִין מִיתָה; שְׁנֵאמַר: כִּי יִגַח¹⁷ - לֹא
21 שִׁיגִיחַוּהוּ¹⁸.

(15 לפני קהל. (16 "וזה אינו מטבע השור אלא ברצון בעליהם" (פירוש המשנה לרבינו), משום כך אינם מועדים ומשלמים חצי נזק כתם. (17 מעצמו. (18 נגד טבעו העצמי, שם לט, מא.

31 לשוורים. (32 כגון סוסים וגמלים וכל שכן אדם, כדעת רב פפא בפירוש דברי המשנה בבא קמא לו. שסתמו אינו מועד. (33 וכל שכן הועד לבהמה שאינו מועד לאדם. (34 כגון עגלים. (35 אפילו באותו מין. (36 בשבת מפני שהוא בטל ממלאכתו, דעתו זחה עליו ונוגה (רש"י). (37 בדוגמא שלפנינו - בשבת.

ט. נִגַח שוֹר הַיּוֹם, וְחִמּוֹר לְמַחַר, וְגַמְל בְּיוֹם שְׁלִישִׁי
- נַעֲשֶׂה מוֹעֵד לְכָל³⁸. רָאָה שוֹר הַיּוֹם וְנִגַחוֹ, וְלִמַּחַר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

46) אם שור שלישי - ובבעיא ב', שור ראשון - אנו מצרפים עם השוורים, ואז הוא מועד לשוורים בלבד, או דנים אותו אחר חמור וגמל, ומועד הוא לשלושת המינים. בעיניי שלא נפתרה, שם. וכן אם נגח בשלושה שבתות, אם שבת שלישית - ובבעיא ב', שבת ראשונה - מצרפים לשבתות, ומועד לשבתות בלבד, או לשני ימי החול שלאחריה - ובבעיא ב', שלפניה - ומועד הוא לשלושת הימים, ששניים מהם חול.

27 יג. וְכֹל אֵלּוּ הַסְּפָקוֹת וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, אֵין מְחִיבִין בָּהֶן
28 אֶת הַמְזִיק אֲלֵא חֲצֵי נִזְקָא; וְאִם תְּפִשׁ הַנִּזְק נִזְק
29 שְׁלָם - אֵין מוֹצֵאִין מִיָּדוֹ.⁴⁸

(47 כדין תם. 48) מחמת ספק.

יום רביעי י"ד כסלו ה'תשע"ז

פְּרָק שְׁבִיעִי

1) נתבאר בו חיוב קרן התמה אחר השמירה. וכן נתבאר שם התם והמועד שהזיקו גוף האדם ולא המיתוהו. וכן נתבאר משפטי המכניס בהמתו לרשות שאינה שלו ושם הזיקה בקרן או הוזקה מה דינו, וכן נתבאר שם משפטי תשלומי הנזק כיצד הוא וממה הוא, וכל פרטי תשלומי נזקי הקרן.

30 א. שׁוֹר שֶׁקָּשְׂרוּ בְּעֵלְיוֹ בְּמוֹסְרָה? וְנֶעַל בְּפָנָיו פְּרָאוּי,³
31 וְיֹצֵא וְהִזִּיק: אִם תָּם הוּא - מְשַׁלֵּם חֲצֵי נִזְקָא,⁵ וְאִם
32 הִיָּה מוֹעֵד - פְּטוּר; שְׁנֵאמַר: וְלֹא יִשְׁמְרוּנָה,⁶ הָא אִם
33 שְׁמָרוּ⁷ - פְּטוּר,⁸ וְשְׁמוֹר הוּא זֶה. וְכֵן אִם הִזִּיק בְּדָבָר
34 שֶׁהוּא מוֹעֵד לוֹ מִתְחַלְתּוֹ, פְּגוּן שְׁאֵכַל דְּבָרִים
35 הִרְאוּיִים לוֹ אוֹ שֶׁבַר בְּרִגְלָיו בְּדַרְךְ הַלּוֹכוֹ - פְּטוּר
36 מִלְּשַׁלֵּם.⁹

2) בחבל. 3) דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה. 4) כגון שנגח. 5) כי זוהי שמירה פחותה, שכל אדם נזהר בה, ולכן מחייבת אותו התורה בחצי נזק, כדי שישמור שמירה מעולה. 6) חיובו תלוי בחוסר שמירה. 7) שמירה כל שהיא. 8) דעת ר' יהודה, בבא-קמא מה: 9) בשן וברגל מספקת שמירה פחותה לדעת הכל, שם נה:

37 ב. הִיָּה מוֹעֵד לְקָרְן יְמִין¹⁰ וְאֵינוֹ מוֹעֵד לְקָרְן שְׂמָאל,
38 וְיֹצֵא אַחַר שְׁשֻׁמְרוֹ פְּרָאוּי וְנִגְחָה, בֵּין בְּקָרְן יְמִין בֵּין
39 בְּשְׂמָאל - מְשַׁלֵּם חֲצֵי נִזְקָא.¹¹

10) שם. 11) אף-על-פי שהוא מועד לקרן ימין, ומועד אם שמרו כראוי פטור, הוא פטור על החצי הנוסף של מועד בלבד, אבל החצי שהיה חייב בו בעודו תם אפילו אם שמרו כראוי, ממשיך הוא להיות חייב בו גם לאחר שהועד. בלשון הגמרא - "צד תמות במקומה עומדת". כדעת רב אדא בר אהבה, המפרש כך דברי ר' יהודה במשנה. בהלכה הקודמת הביא רבינו את דברי ר' יהודה במשנה כלשונם, ובהלכה ב - את פירוש הגמרא לדעת ר' יהודה. בזה מיושבת תמיתה ה"שליטי גבורים" בסוגיא זו.

40 ג. בַּהֲמָה שֶׁחֲבָלָה בְּאָדָם, בֵּין בְּכַנְנָה בֵּין שְׁלֵא

1 רָאָה שׁוֹר וְלֹא נִגְחָה, וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי רָאָה שׁוֹר וְנִגְחָה,
2 וּבְרִבְעֵי רָאָה שׁוֹר וְלֹא נִגְחָה, וּבְחֲמִישִׁי רָאָה שׁוֹר
3 וְנִגְחָה, וּבְשִׁשִּׁי רָאָה שׁוֹר וְלֹא נִגְחָה - נַעֲשֶׂה מוֹעֵד
4 לְסִרוּגֵין³⁹ לְשׁוּרִים. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.⁴⁰

38) כלומר, לכל שלושת המינים האלה (מגיד משנה). מכיוון שנתקיימה הערתו על ידי שלושת המינים, ואין צורך בשלוש נגיחות לכל מין ומין. שם לו. "ואם תמצא לומר ... ורבינו דרכו לפסוק כאם תמצא לומר. ראה למעלה פרק שני הלכה יט הערה סט. 39) אם יגח ביום השביעי ישלם נזק שלם ועל נגיחה ביום השמיני לא ישלם אלא חצי נזק. 40) כגון דילוג של שני ימים ויותר.

5 י. רָאָה שׁוֹר הַיּוֹם וְנִגְחָה, וּלְמַחֵר רָאָה חֲמוֹר וְלֹא
6 נִגְחָה, וּבְשִׁשִּׁי רָאָה סוֹס וְנִגְחָה, וּבְרִבְעֵי רָאָה
7 גְּמַל וְלֹא נִגְחָה, וּבְחֲמִישִׁי רָאָה פֶּרֶד וְנִגְחָה, וּבְשִׁשִּׁי
8 רָאָה עֲרוּד⁴¹ וְלֹא נִגְחָה - נַעֲשֶׂה מוֹעֵד לְסִרוּגֵין
9 לְכָל⁴²; וְאִם נִגְחָ בַּיּוֹם שֶׁהוּא מוֹעֵד לוֹ⁴³ אֶחָד
10 מִשְׁלֹשֶׁת הַמִּינִין שֶׁנִּגְחָ בְּסִרוּגֵין - הִרִי זֶה מוֹעֵד.

41) חמור הבר. 42) זה צירוף של שתי הדוגמאות שבהלכה הקודמת. "לכל" לאו דוקא, כי אינו מועד אלא למינים שנגח כדברי רבינו בסוף הלכה זו. 43) שביעי, תשיעי וכו'.

11 יא. נִגְחָ בְּחֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי לְחֹדֶשׁ זֶה, וּבְשִׁשָּׁה עֶשְׂרֵי
12 לְחֹדֶשׁ שְׁנִי, וּבְשִׁבְעָה עֶשְׂרֵי לְחֹדֶשׁ שְׁלִישִׁי - אֵינוֹ
13 מוֹעֵד, עַד שִׁישְׁלֵשׁ בְּדִלּוּג⁴⁴. שָׁמַע קוֹל שׁוֹפֵר וְנִגְחָה,
14 קוֹל שׁוֹפֵר וְנִגְחָה, קוֹל שׁוֹפֵר וְנִגְחָה - נַעֲשֶׂה מוֹעֵד
15 לְשׁוֹפְרוֹת⁴⁵. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

44) שיהיו שלושה דילוגים, כי הנגיחה הראשונה שלא הייתה בדילוג אינה מן החשבון ולכן הועד רק בנגיחה רביעית וחייב נזק שלם על החמישית (כך פירש רש"י אליבא דשמואל) ואין זה דומה לסירוגין שבהלכה ט, ראה תוספות שם, ב דיבור המתחיל יום, שאין להשוות סירוגין של מינים לסירוגין של ימים, שם. 45) ואין אומרים שהנגיחה הראשונה באה רק מרוב בהלה מקול השופר. אם יגח פעם רביעית לקול השופר, ישלם נזק שלם מן העלייה, שם.

16 יב. נִגְחָ שְׁלֹשָׁה שׁוּרִים בְּשִׁלְשָׁה יָמִים זֶה אַחַר זֶה,
17 וּבְרִבְעֵי נִגְחָ חֲמוֹר, וּבְחֲמִישִׁי נִגְחָ גְּמַל; אוֹ שֶׁנִּגְחָ
18 חֲמוֹר וְנִגְמַל בְּתַחֲלָה בְּשְׁנֵי יָמִים זֶה אַחַר זֶה, וְאַחַר
19 כֶּף נִגְחָ שְׁלֹשָׁה שׁוּרִים זֶה אַחַר זֶה - הִרִי זֶה
20 סְפֵק⁴⁶ אִם הוּא מוֹעֵד לְשׁוּרִים בְּלִבְד אוֹ לְשִׁלְשֶׁת
21 הַמִּינִין הוּא מוֹעֵד. וְכֵן אִם נִגְחָ בְּשִׁלְשׁ שְׁבָתוֹת זוֹ
22 אַחַר זוֹ וּבְאֶחָד בְּשָׁבַת וּבְשְׁנֵי בְּשָׁבַת; אוֹ שֶׁנִּגְחָ
23 בְּחֲמִישִׁי בְּשָׁבַת וּבְעַרְבֵי שְׁבַת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִתִּי וּבְשִׁתִּי
24 שְׁבָתוֹת הַבָּאוֹת אַחֲרֶיהָ - הִרִי זֶה סְפֵק אִם הוּא
25 מוֹעֵד לְשְׁבָתוֹת בְּלִבְד אוֹ לְשִׁלְשֶׁת הַיָּמִים שֶׁשָּׁנִים
26 מֵהֶן חוֹל.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי י"ד כסלו - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון רא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

27) דין זה לומדים מן הפסוק "ונפל שמה שור או חמור" (שמות כא, לג) שור ולא אדם, חמור ולא כלים. שם כח: (28) כי בעל החצר חייב לשמור על בורו, אבל גם בעל החצר פטור על הנזק שהזוק השור. (29) בעל החצר. (30) דעת רבי במשנה שם מז: , ושמואל פסק כמותו שם מח: , והלכה כשמואל בדינים.

ו. הכניס שורו³¹ לחצר בעל הבית שלא ברשות, והזיק את בעל הבית או שהזיק בו בעל הבית³², או שתפח פחצור בורות שיחיון³³ ומערות - בעל השור חייב בנזקי חצר, ובעל חצר חייב בנזקי הבור³⁴, שהרי עליו לסתמו³⁵.

31) מימרת רבא שם, מח. (32) כגון שנתקל בו. (33) חפירות ארוכות. (34) אם הפקיר רשותו, אף-על-פי שנעשה על-ידי שור, ונתבאר בהלכה הקודמת, ששור שעשה בור אין בעליו חייבים בנזקיו. (35) לפני שהפקירו שהרי בורו הוא, וכאשר מפקירו הריהו נותן תקלה ברשות הרבים, ועל כן הרי הוא כאילו עשאו בעצמו.

ז. הזיק בעל הבית את השור³⁶: אם הזיקו שלא לדעת - פטור, שהרי אומרין לו³⁷: למה נכנסת שלא ברשות, שלא ידעתי עד ששגגתי בך; ואם הזיקו לדעת - חייב³⁸ נזק שלם, מפני שיש לו רשות להוציאו מרשותו, אבל להזיקו אין לו רשות.

36) גם זה מדברי רבא שם. (37) בעל החצר לבעל השור. (38) דעת רב פפא שם.

ח. שמיון³⁹ לנזקין. ביצד? הרי ששפר פלי של חברו - בין הוא בין בהמתו - אין אומרים לנזיק: קח אתה הפלי השבור ושלם לזה דמי הפלי, אלא אומדין במה פחת הפלי מדמיו, ונותן לו פל הפחת⁴⁰ - אם המזיק מועד, או חצי הפחת - אם היה תם. שגאמר: והמת יהיה לו - לנזק, פחת הנבלה⁴¹ של נזק⁴². ושבח הנבלה⁴³ - חולקין אותה⁴⁴ הנזק והמזיק.

39) מעריכים. (40) אם הכלי היה שוה 10 ש"ח, ולאחר שנשבר שווה 2 ש"ח, הרי הפחת 8 ש"ח, והכלי השבור שייך לניזק. (41) אם פחתו דמיה משעת המיתה עד שעת המשפט. (42) והמזיק ישלם חצי נזק או נזק שלם, לפי מחיר הנבילה בשעת המיתה. (43) אם מחירה עלה משעת המיתה עד שעת המשפט. (44) כדעת ר' יהודה, ולפי תשובת ר' יוחנן, שם לר:

ט. ביצד? שור שנה מאתים שנגח והו ומת, והרי הנבלה שנה בשעת מיתה מאה, ובשעת העמדה בדין פחתה והרי שנה שמונים - אין המזיק משלם אלא מאה, אם היה מועד; ואם היה תם - משלם לו חמשים מגופו⁴⁵.

(45) והנבילה לניזק.

1 בכונה: אם תמה היא - משלם חצי נזק מגופו¹², ואם מועדת היא - משלם נזק שלם. ופטור מן השקבת¹³ ומן הבשית ומן הצער¹⁴ ומן הרפוי; שארבעה דברים אלו לא חייבה בהן תורה אלא באדם¹⁵ שחבל בחברו, אבל בהמה שחבלה באדם - הרי זה כמי שהזיקה ממונו שאינו חייב אלא חצי נזק בלבד. לפיכך, שורו שביש - פטור¹⁶, ואם ביש הוא בעצמו - חייב, כמו שיתבאר¹⁷. ושורו שחבל באביו או באמו¹⁸, או שהדליק גדיש חברו בשבת - חייב בנזקין; ואלו היה הוא בעצמו העושה זה - פטור מלשלם¹⁹, כמו שיתבאר²⁰.

(12) כדעת החכמים, האומרים "כמשפט הזה יעשה לו" (שמות כא, לא) "כמשפט שור בשור, כך משפט שור באדם. מה שור בשור - תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם, אף שור באדם - תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם", בבא קמא לג. (13) מה שהפסיד בזמן המחלה. אם נשברה ידו, אין מעריכים לפי העבודה שעשה לפני שנשברה ידו, כי זה נכלל כבר בנזק, אלא רואים אותו כשומר קישואים, עבודה שיוכל לעשות גם ביד שבורה לאחר שיכריא. ומשלם את ההפסד של שכר עבודה זו בימי מחלתו. (14) אפילו שילם בעד היד, מעריכים כמה היה אדם נותן שיורידו לו את היד בסם ללא כאב, במקום שישברו לו את היד. הפרש זה הוא חשבון הצער. (15) שם פז. והטעם - "ואיש כי יתן מום בעמיתו" (ויקרא כד, יט), איש בעמיתו ולא שור בעמיתו, שם כו. דין נתינת מומים שחייבה תורה בארבעה דברים, הוא רק באדם שחבל ולא בשור בעמיתו של בעליו. (16) כגון לכלך את האדם, משנה שם לר: (17) בהלכות חובל ומזיק, פרק א. (18) של בעל השור. (19) מפני שהוא חייב מיתה על מעשה זה, ואין אדם מת ומשלם על מעשה אחד. (20) הלכות חובל ומזיק, פרק ד.

ד. המכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות, ונגחו שורו של בעל הבית או נשכו בלבו - פטור²¹. ואם נגח הוא שור של בעל הבית: אם היה תם - משלם חצי נזק²², ואם היה מועד - משלם נזק שלם, כדין הנוגח ברשות הרבים.

(21) בעל הבית יכול לומר לבעל השור: מי הרשה לך להכניס שורך לחצרי, בבא-קמא מז: (22) כדעת החכמים במשנה, שם כד:

ה. נפל לבור שפחצור זו והבאיש את מימיו²³: אם הבאיש את מימיו מיד²⁴ בשעת נפילה - חייב²⁵ בנזקי המים, ואם אחר זמן - פטור; שהרי נעשה השור תקלה²⁶ כבור, והמים הרי הן ככלים, ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים²⁷. ואם הכניס ברשות - בעל השור פטור²⁸. ואם קבל עליו בעל הבית לשמר - הרי הוא²⁹ חייב בנזק השור³⁰ שגפול לבור.

(23) המכונסים בו, שם מז: (24) כגון שהיה מלוכלך בצואה. (25) כדין מזיק ממש. (26) ודינו כבור, שם מח:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אבא-שאל ואחרים, שם יא. 57) משמע, שאף את המת ישיב לבעליו. 58) זהו פירוש ל"כסף ישיב לבעליו". 59) למעלה הלכה ח.

יום חמישי ט"ו כסלו ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁמִינִי

1) נתבארו בו מהות הבעלים שבעלי החיים המזיקים הם שלהם, או שהזיקו ובשעת הנזק לא היו להם בעלים, או שהזיקו דבר שאינו של הדיוט. וכן אם היו להם בעלים ואחר הנזק יצאו לרשות אדון אחר, וכן נתבאר שם האיך בית דין גובים נזקין אלו, ואי זו ראייה צריך הניזק כדי שיגבו לו נזקו.

26 א. שור של ישראל שנגח שור של הקדש, או שור של הקדש שנגח שור של ישראל - פטור; שנאמר: שור רעהו. וכל הקדשים שחייבין בהן מעילה - אין בהן דין נזקין. ופסולי המקדשין - יש בהן דין נזקין, בין שהזיקו בין שהזיקו, שהרי יצאו לפדיון ולהיותם חלין.

2) "וכי יגוף שור איש את שור רעהו", ולא שור של הקדש, משנה בבא-קמא לו: 3) בין קדשי מזבח, כגון בהמת עולה או בהמת חטאת משהוקדשה עד אחר זריקת הדם, ובין קדשי ברק הבית. 4) אם נהנה מהם בשוגג, משלם חומש נוסף על הקרן, ומביא קרבן אשם מעילות. 5) כי נקראים "קדשי ה'". 6) כגון שנפל בהם מום ונפרדו. 7) כי "שור רעהו" נקרא, שם נג: ואף-על-פי שיש בהם קצת קדושה, שאסורים בגיזה ועבודה.

8) הנמנים עם קדשים קלים, וממון בעלים הם, שם יג. 9) חצי נזק. 10) כי תם גובה מגופו, והבשר ממון בעלים הוא. 11) החלקים שמקריבים על גבי המזבח, כגון החלב המכסה את הקרב, שתי הכליות ועוד (ויקרא ג, ג-ד). ביאור לדין זה בהלכה הבאה. 12) כגון שלמים, תודה, בכור, מעשר בהמה ועוד, שהבשר נאכל ואת האימורים מקריבים על המזבח. 13) פרק ב. 14) שם יג: 15) ויקרא ז, יב. 16) ותם גובה מגופו של המזיק בלבד.

8) הנמנים עם קדשים קלים, וממון בעלים הם, שם יג. 9) חצי נזק. 10) כי תם גובה מגופו, והבשר ממון בעלים הוא. 11) החלקים שמקריבים על גבי המזבח, כגון החלב המכסה את הקרב, שתי הכליות ועוד (ויקרא ג, ג-ד). ביאור לדין זה בהלכה הבאה. 12) כגון שלמים, תודה, בכור, מעשר בהמה ועוד, שהבשר נאכל ואת האימורים מקריבים על המזבח. 13) פרק ב. 14) שם יג: 15) ויקרא ז, יב. 16) ותם גובה מגופו של המזיק בלבד.

17) כדין קדשים קלים. 18) כלומר, חצי נזק כולו מן שלישי הבשר, אלא חצי הבשר בלבד.

1. השפיכה הנבלה והרי היא שנה בשעת העמדה בדין מאה ועשרים - הרי המזיק משלם לו תשעים⁴⁶, אם היה מועד; ואם היה תם - משלם ארבעים וחמשה מגופו. וזהו שנאמר: וגם את המת יחצון - [שכח המת יחצון].

46) מחלקין את השבח בין המזיק והניזק, וכאילו הנבילה שוה מאה ועשר. א"כ הנזק הוא תשעים.

יא. שור שנה מאתים⁴⁷ שנגח שור שנה מאתים והפחיתו חמשים, ובשעת העמדה בדין השפיכה הנזק והרי הוא שנה ארבע מאות זוז, ואלולא הנגיחה שהפחיתו היה שנה שמונה מאות⁴⁸ - בין שפטמו בין ששכח מאליו - אין נותן אלא בשעת הנזק⁴⁹. פתש מתמת המכה⁵⁰ בשעת העמדה בדין, והרי הפחת שנה מאה⁵¹ - נותן לו בשעת העמדה בדין.

47) ברייתא שם לד. 48) והנזק הוא ארבע מאות זוז, והניזק תובע מאתים בתם או ארבע מאות כמועד.

49) מועד חמשים, ותם עשרים וחמש. 50) אבל אם הפחת בא מחמת מלאכה, נותן כבשעת הנזק, כי אין המזיק אשם בזה. 51) במקום חמשים בשעת הנזק, שם, ואין זה דומה לפחת נבילה משעת מיתה עד שעת העמדה בדין, שהפחת של ניזק, כי שם הפחת בא מאליו בגלל קלקול הנבילה, והיה לו לניזק למכרה מיד, אבל במקרה שלנו סבור הניזק לפעמים שהבהמה תתרפא והיא נכששת, ומכיון שזה בא מחמת המכה, חייב המזיק.

יב. השפיכה המזיק⁵² בשעת העמדה בדין: אם מתמת שפטמו⁵³ שבה - אינו משתלם ממנו אלא מה שהיה שנה בשעה שהזיק; ואם מתמת עצמו השפיכה⁵⁴ - משתלם חצי נזק ממנו פלו בשעת העמדה בדין.

52) כגון שור תם שוה 50 ש"ח נגח שור, והנזק הוא בשיעור 200 ש"ח. חצי נזק - 100 ש"ח, אולם בתם גובים מגופו, והריהו שוה 50 ש"ח בלבד. בשעת העמדה בדין, עלה מחירו של המזיק למאה ש"ח. הניזק תובע כעת את כל חצי הנזק בסך מאה ש"ח מן המזיק. 53) בעל המזיק לשורו. 54) כלומר 50 ש"ח בלבד. בעל המזיק יכול לטעון: אני הוצאתי כסף ופטמתי את שורי, ואתה תקח?! (שם).

יג. על המזיק לטרח⁵⁵ בנבלה עד שפמציא אותה לנזק. כיצד? כגון שפנל השור לבור ומת - מעלה הנבלה מן הבור ונותנה לנזק, ואחר כך שמיין לו פחת נבלה. שנאמר: כסף ישיב לבעליו והמת⁵⁶ יהיה לו - מלמד, שהוא חייב להשיב את הנבלה ואת הפחת שפחתה מן החי לנזק⁵⁷; ואם היה תם - חצי הפחת, כמו שבארנו.

55) גובה הניזק כל חצי הנזק, כי השור שייך לניזק, כדעת ר' עקיבא שם לג. "הוחלט השור" לניזק. 56) דעת

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ט"ו כסלו - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון רג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24 מְפָשְׂרוּ. נָתְנוּ בְּמִתְנָה - מָה שֶׁעָשָׂה עֲשׂוּיָא³⁵, וַיִּגְבֶּה
25 הַנֶּזֶק מִמֶּנּוּ.

33 אפילו לדעת רבי עקיבא. (34) היודע שזה שורו של פלוני ואינו יודע שנגח, וראה שהקדישו ויצא לחולין, יאמר: הקדש יוצא בלא פדיון, שם. (35) ורשאי המקבל לעבוד בו, כמו בדין מזיק שמכר.

26. ח. הַזֵּיק וְעָמַד בְּדִין³⁶ וְאַחַר כֵּן מָכְרוּ - אֵינּוּ מְכוּרֵי³⁷.
27 הַקְּדִישׁוֹ - אֵינּוּ מְקַדְּשׁ. נָתְנוּ בְּמִתְנָה - לֹא עָשָׂה וְלֹא
28 כְּלוּם. קָדְמוּ³⁸ בְּעֲלֵי חוֹבוֹת שֶׁל מְזִיק³⁹ וּתְפֹסְדוֹ, בֵּין
29 שָׁחַב עַד שֶׁלֹּא הַזֵּיק⁴⁰ בֵּין הַזֵּיק עַד שֶׁלֹּא חָב - לֹא
30 זָכוּ, אֲלֹא הַנֶּזֶק גּוֹבֵה מִמֶּנּוּ⁴¹; שֶׁאִפְלוּ הִיָּה שֶׁל בְּעֲלֵי
31 חוֹבוֹת מִתְחַלְּהָ⁴² וְהַזֵּיק - הֲרִי זֶה גּוֹבֵה מִגּוּפּוֹ.

36) המשך הברייתא הקודמת. (37) כי השור הוחלט, וגופו שייך כבר לניזק. (38) לפני שבא הניזק. (39) שלהם חייב המזיק כסף. (40) אפילו אם החוב שלהם קדם לניזק, והם הראשונים בתור לפני הניזק. (41) משור המזיק. (42) לפני שהזיק, שם לה.

32 ט. מוּעֵד⁴³ שֶׁהַזֵּיק, בֵּין עָמַד בְּדִין בֵּין שֶׁלֹּא עָמַד
33 בְּדִין, וְהַקְּדִישׁוֹ אוֹ מָכְרוֹ אוֹ נָתְנוּ בְּמִתְנָה אוֹ שֶׁחָטוּ
34 - מָה שֶׁעָשָׂה עֲשׂוּיָא⁴⁴. קָדְמוּ בְּעֲלֵי חוֹבוֹת
35 וְהִנְהִיגוּהוּ⁴⁵, בֵּין חָב עַד שֶׁלֹּא הַזֵּיק בֵּין הַזֵּיק עַד
36 שֶׁלֹּא חָב - זָכוּ בוֹ; לְפִי שְׂאִין מְשִׁתְּלֵם הַנֶּזֶק⁴⁶ אֲלֹא
37 מִן הַמַּעֲלָה שֶׁבְּנִכְסֵי הַמְּזִיק⁴⁷, וְהֲרִי כָּל נִכְסָיו
38 מְשַׁעֲבָדִין⁴⁸ לְנֶזֶק זֶה.

43) המשך הברייתא הקודמת. (44) והשור כולו קניינו של ההקדש, של הקונה, או של מקבל המתנה. (45) לרשותם. (46) מגופו. (47) ודינו כבעל-חוב, ובמטלטלין אין דין קדימה, ובעל-חוב מאוחר שקדם וגבה מהם, זכה. (48) ואין שעבודו על גוף השור במיוחד, כמו בתם.

39 י. כְּשֵׁפִית דִּין נִזְקִין לְגִבּוֹת לְנֶזֶק מִנְכְּסֵי הַמְּזִיק -
40 גּוֹבֵין מִן הַמְּטַלְטְלִין תְּחִלָּה⁴⁹; וְאִם לֹא הָיָה לוֹ
41 מְטַלְטְלִין כָּלָל אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ מְטַלְטְלִין כְּנֶגֶד כָּל
42 הַנֶּזֶק - גּוֹבֵין הַשְּׂאֵר מִן הַקְּרָקַע הַמַּעֲלָה שֶׁבְּנִכְסֵי
43 הַמְּזִיק⁵⁰. וְכָל זְמַן שֶׁיִּמְצְאוּ מְטַלְטְלִין, וְאִפְלוּ סִבִּין⁵¹
44 - אֵין נִזְקִין לְקָרַע.

49) "כסף ישיב לבעליו" (שמות כא, לד) לרבות שוה כסף, ואפילו סובין, שם ז. וכדעת רב פפא (שם עמוד ב), שכל מטלטלין הם בחינת "מיטב", כי אם אי-אפשר למכור במקום זה, יימכרו במקום אחר. (50) "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם" (שם כב, ד), וכדעת ר' עקיבא, שהכוונה למיטב שדהו של מזיק (שם ז). בקרקע דרוש "מיטב", כדי שישגיב בנקל קונה. (51) קליפות גרגרי התבואה הנשארות בנפה אחרי שהוציאה את הקמח.

45 יא. מֵת הַמְּזִיק קָדַם שֶׁיִּשְׁלֵם - אֵין בֵּית דִּין נִזְקִין
46 לְמְטַלְטְלִין שֶׁל יְתוּמִים⁵², אֲלֹא לְקָרַע. וְגּוֹבֵין לְנֶזֶק

הבשר. (19) כלומר, שלושת רבעי דינר. ורבע הדינר, כנגד החלק המגיע לו מן האימורים, מפסיד הניזק. המזיק יכול לטעון: הבשר שלי והאימורים של הקדש. אני משלם מן הבשר שלי בהתאם לחלקי המוטל עלי, ואין אני אחראי לחלק האימורים, שהם קדשי ה'.

1 ד. וְכֵן שׁוֹר הַפֶּקֶר²⁰ שֶׁהַזֵּיק - פֶּטוּר; שֶׁנֶּאֱמַר: שׁוֹר
2 רָעָהוּ - עַד שֶׁיְהִי הַנְּכָסִים מִיְּחִידִים לְבְעָלִים²¹.
3 כִּיצַד? שׁוֹר הַפֶּקֶר שֶׁנֶּגַח, וְקָדַם שֶׁיִּתְפַּשׂ אוֹתוֹ הַנֶּזֶק
4 בָּא אַחַר זִזְכָּה בוֹ - הֲרִי זֶה פֶּטוּר²². וְלֹא עוֹד, אֲלֹא
5 שׁוֹר הַמְּיָחֵד לְבְעָלִים שֶׁהַזֵּיק, וְאַחַר שֶׁהַזֵּיק הַקְּדִישׁוֹ
6 אוֹ הַפֶּקֶירוֹ - הֲרִי זֶה פֶּטוּר; עַד שֶׁיְהִי לוֹ בְּעָלִים
7 בְּשַׁעַת הַזִּקוֹ וּבְשַׁעַת הַעֲמֻדָה בְּדִין²³.

20) בלי בעלים, שם יג: (21) משנה שם ט: (22) כי בשעת הנגיחה לא היו לו בעלים. (23) שנאמר: "והועד בבעליו...והמתית איש" (שמות כא, כט) עד שתהא מיתה והעמדה בדין שווין כאחד, כלומר בבעל אחד, שם.

8 ה. שׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל²⁴ שֶׁנֶּגַח שׁוֹר שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים,
9 בֵּין תָּם בֵּין מוּעֵד - פֶּטוּר; לְפִי שְׂאִין הַעוֹבְדֵי
10 כּוֹכָבִים מְחַזְּבִין²⁵ אֶת הָאֵדָם עַל בְּהֵמָתוֹ שֶׁהַזֵּיקָה,
11 וְהֲרִי אֲנִי דִּין לָהֶם כְּדִינֵיהֶם²⁶. וְשׁוֹר שֶׁל עוֹבֵד
12 כּוֹכָבִים שֶׁנֶּגַח שֶׁל יִשְׂרָאֵל, בֵּין תָּם בֵּין מוּעֵד -
13 מְשַׁלֵּם נֶזֶק שֶׁלֵּם; כֵּן זֶה הוּא לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, לְפִי
14 שְׂאִינָן זְהִירִין בְּמִצּוֹת וְאֵינָן מְסַלְּקִין הַנֶּזֶק²⁷, וְאִם לֹא
15 תְּחַיֵּב אוֹתָן עַל נֶזֶקִי בְּהֵמָתָן - אֵין מְשַׁמְרִין אוֹתָהּ,
16 וּמְפַסְדִּין מִמּוֹן הַבְּרִיּוֹת.

24) משנה שם לו: (25) בית-הדין שלהם אינו מטיל על בעל הבהמה חובת תשלום בעד נזקי בהמתו, ואינו רואה בזה נושא לטיפול בית המשפט. (26) ירושלמי בבא-קמא פרק ד הלכה ג, "ר' אבהו בשם ר' יוחנן אמר: כדיניהם". (27) מתוך שאין חסים על ממון זולתם. לפי הגמרא (שם לח). ודין זה נאמר רק בעמים שלא קיבלו עליהם שבע מצוות בני נח.

17 ו. שׁוֹר תָּם שֶׁהַזֵּיק²⁸, אִם מָכְרוּ הַמְּזִיק עַד שֶׁלֹּא עָמַד
18 בְּדִין²⁹, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מְכוּר³⁰ - הֲרִי הַנֶּזֶק גּוֹבֵה
19 הַיִּמְנוּ³¹, וְחֹזֵר הַלּוֹקֵחַ וְגוֹבֵה מִן הַמְּזִיק שֶׁמְכַר לוֹ;
20 שֶׁפִּיּוֹן שֶׁנֶּגַח קוֹל יֵשׁ לוֹ³², וְלֹא הִיָּה לוֹ לַלּוֹקֵחַ לְקַח
21 עַד שִׁיגְבֶה הַנֶּזֶק.

28) ברייתא, שם לג: (29) עם הניזק. (30) והקונה רשאי לעבוד בשור. (31) כי שור תם גובים מגופו, וכאילו עשו אותו אפותיקי לניזק. (32) ואינו דומה לשאר אפותיקי של מטלטלין, שאין גובים מן הקונה. ברייתא זו, לפי דעת רבינו, נאמרה לדעת ר' עקיבא, שאמר "הוחלט השור", אולם זה דוקא לאחר שעמד בדין, ולא לפני שעמד בדין (עי' מאירי לבבא-קמא עמוד 102, ועי' מגיד-משנה).

22 ז. הַקְּדִישׁוֹ הַמְּזִיק - הֲרִי זֶה מְקַדְּשׁ³³, פְּדֵי שֶׁלֹּא
23 יֵאמְרוּ³⁴: הַקְּדִישׁ יוֹצֵא בְּלֹא פְּדִיּוֹן. שֶׁחָטוּ - גּוֹבֵה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 מן הזבורית⁵³. מפני שהנזק נעשה כבעל חוב⁵⁴,
 2 והמטלטלין אינן משעבדין לבעל חוב. ואם תפס
 3 הנזק המטלטלין בחיי המזיק - גובין לו מהם לאחר
 4 מותו⁵⁵.

52 כי מטלטלין של יתומים אינם משועבדים לא לבעל-חוב
 ולא לניזק (שם יד:). משמע, שאפילו מטלטלין של יתומים
 גדולים אין גובים. (53 הקרקע הגרועה ביותר, משנה
 גיטין מח: 54) התובע חוב מן היתומים. (55) כי זכה
 בהם בתפיסתו, דברי רבא בבא-קמא יד:

יום שישי ט"ז כסלו ה'תשע"ז

פרק תשיעי

1 נתבאר מהו הנקרא "גוף הנזק" כדי שיהיו תשלומי התם
 נגבים ממנו. וכן נתבאר בו אם אירע ספק או מחלוקת בין
 המזיק והניזק, דינם ופרטי דברים אלו וכן משפט מזיק אחד
 שהזיק לשנים וכיוצא בזה באלו הדברים.

- א. בהמה² מעברת שהזיקה - גובה חצי נזק ממנה²⁸
 ומזלה³; מפני שהוא מגופה⁴. אבל תרנגולת²⁹
 שהזיקה - אינו גובה⁵ מביצתה⁶; מפני שהביצה³⁰
 אינה מגופה, אבל מבדלת ומפרשת ממנה³¹.

2 בבא קמא מו. 3) ואם הפרה איננה, גובה כל חצי הנזק
 מן הוולד. זוהי דעת רבא שם, מזו. 4) הוולד, בהיותו עובר
 בשעת הנגיחה, גוף אחד הוא עם הפרה. על כן גם בתם
 שאינו גובה אלא מגופו, גובה אף מן הוולד. 5) חצי הנזק.
 6) שהטילה לאחר שהזיקה. זהו המשך דברי רבא, שם.
 7) אינה מחוברת לגוף התרנגולת אפילו בהיותה עוד
 במעיה, מה שאין כן וולד בהיותו עובר שמחובר לפרה.
 וזוהי אתה למד, שאם ידוע שהביצה הייתה מקושרת
 לאשכול או לאם בשעה שהזיקה, גובים ממנה (לפי מגיד
 משנה וכדעת התוספות).

- ב. מעברת שנגחה ונמצא ולדה בצדה, ואין ידוע³²
 אם עד שלא נגחה ילדה⁸ או אחר שנגחה ילדה⁹ -
 משלם חצי נזק מן הפרה¹⁰, ואינו גובה מן הולד³⁴
 כלום¹¹ עד שביא¹² ראיה שבשעה שנגחה הייתה³⁵
 מעברת; שהמוציא¹³ מחברו עליו להביא הראיה¹⁴.

8) ואין לוולד כל חלק בנגיחה, וכל חצי הנזק משתלם אך
 ורק מגוף הפרה. 9) ואז גובה חצי הנזק מן הפרה
 ומוולדה, כמו בהלכה הקודמת. 10) בנוגע לתשלום מגוף
 הפרה אין הבדל אימתי נולד הוולד. 11) אפילו במקרה
 שהפרה איננה. בניגוד לדעת סומכוס (במשנה, שם), שממון
 המוטל בספק חולקים, וגובים מן הוולד רבע נזק, היינו חצי
 מחצי הנזק. 12) הניזק. 13) ממון. 14) זוהי דעת
 החכמים, דם, מו:

- ג. שור שנגח פרה מעברת ונמצא עברה נפלה¹⁵
 בצדה, ואין ידוע אם עד שלא נגחה הפילה¹⁶ או
 מתמת נגיחה הפילה¹⁷ - משלם נזק הפרה¹⁸, ואינו³⁹
 משלם נזק הולד¹⁹; שהמוציא מחברו עליו הראיה⁴⁰.

15) מת. 16) ובעל השור אינו אשם בנזק העובר.
 17) ובעל השור חייב אף בחצי נזק של העובר, כלומר, חצי
 דמי העובר, אם השור היה תם, ונזק שלם אם היה מועד.

- יב. כבר תקנו הגאונים⁵⁶ לגבות בעל חוב מן
 המטלטלין⁵⁷, ופשטה תקנה זו בכל פתי דינין.
 לפיכך מגבין הנזקין⁵⁸ מן המטלטלין של יתומים.
 ואם לא הניח מטלטלין⁵⁹ - גובין לו מן הזבורית⁶⁰;
 שפל הבא לפרע מנכסי יתומים - לא פרע אלא מן
 הזבורית, כמו שבארנו⁶¹.

56) ר"ף בבא-קמא (הוצאת וילנא ו. 1) 57) מכיון שהרבה
 בני אדם אין להם קרקע, והמלוה סומך על המטלטלין
 (מאירי). 58) ודינם כבעל-חוב, דעת הר"ף שם.
 59) הסדר כמו במזיק: קודם מטלטלין, ואם אין מטלטלין
 גובה קרקע. 60) ולא עידיית כמו ממזיק עצמו.
 61) בהלכה יא.

- יג. אין הנזקין⁶² משתלמין, ואין חייבין בכפר⁶³,
 ואין הפהמה נהרגת⁶⁴, אלא בראיה ברורה⁶⁵
 ובעידים הפשרים⁶⁶ להעיד. שלא תאמר: הואיל
 ואין מצויין באריות הסוסים וברפת הבקר וגדרות
 צאן אלא העבדים והרועים⁶⁷ וכיוצא בהן, אם
 העידו שבהמה זו הזיקה את זו - שומעין להם,
 ואם העידו קטנים או גושים שאדם זה חבל את זה
 או העידו בשאר נזקין - סומכין עליהן⁶⁸. אין
 הדבר כן, אלא אין מחייבים לעולם ממון על פי
 עדים עד שהיה עדים הפשרים להעיד שאר
 עדיות⁶⁹, ויעידו⁷⁰, ויחבו בית דין המזיק לשלם.

62) משנה בבא-קמא יד: 63) מועד שהמית את האדם
 משלם כופר ליושרים. 64) כשהמיתה אדם. 65) ולא על
 יסוד אומדנא. 66) ולא בעבדים, בנשים ובגויים.
 67) הרועים פסולים לעדות, כי דינם כגזלנים, מפני שמרעים
 בהמתם בשדות אחרים, סנהדרין כה: 68) מכיון שאין
 עדים אחרים שראו, ואין לדמות למקרים שאפשר להזמין
 מראש עדים כשרים, כגון בהלואה ועוד. 69) כגון הלואה.
 70) על הנזק וכר.

- יד. שור שהיה רועה⁷¹ על גפי הנהר⁷² ונמצא שור
 הרוג בצדו, אף על פי שזה מנגח וזה מועד לגח,
 זה מנשף וזה מועד לשף - אין אומרים⁷³: בידוע
 שזה נשכו וזה נגחו. ואפלו גמל האוחר⁷⁴ בין
 הגמלים ונמצא [גמל] הרוג בצדו - אין אומרים⁷⁵:
 בידוע שזה הרגו, עד שראוהו עדים פשרים.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ט"ז כסלו - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון רה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לומדים מן הפסוק "אשר ירשיעון אלוהים" (שמות כב, ח), ולא המרשיע את עצמו.

18) תם כדינו ומועד כדינו. 19) אפילו היה מועד אינו משלם כלום, בניגוד לדעת סומכוס, שתם משלם רבע ומועד חצי דמי העובר.

19 ז. הִיוּ שְׁנַיִם רוֹדְפִים אַחַר אֶחָד, וְהָרִי עֵדִים שְׂאֵחָד
20 מִהֵן הַזֵּיק³⁷, וְאִין הָעֵדִים יוֹדְעִים אִי זֶהוּ מְשַׁנְיָהֶם,
21 זֶה אוֹמֵר: שׁוֹרְף הַזֵּיק, וְזֶה אוֹמֵר: שׁוֹרְף הַזֵּיק -
22 שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין³⁸. וְאִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם שָׁל אִישׁ אֶחָד -
23 חַיֵּב לְשַׁלֵּם³⁹ מִגּוֹף הַפְּחוּת שֶׁבְּשַׁנְיָהֶם⁴⁰. וְאִם הָיוּ
24 מוֹעֲדִין - מְשַׁלְּמִין גְּזֵק שְׁלֵם מִנְכָסֵיו⁴¹.

1 ד. נָגַח פָּרָה מְעַבְרַת וְהַפִּילָה - אִין שְׁמִין פְּתַח פְּרָה²⁰
2 בְּפָנָי עֲצָמָה וּפְתַח הַוֶּלֶד בְּפָנָי עֲצָמוֹ²¹, אֶלָּא שְׁמִין
3 בְּמָה הֵיטָה הַפָּרָה שְׁוֶה פְּשֵׁהֵיטָה מְעַבְרַת²² וּבְרִיאָה²³
4 וְכַמָּה הִיא שְׁוֶה עֲכָשׁוֹ²⁴, הִיא וְהַנְּפֵל שְׁלָה, וּמְשַׁלֵּם
5 הַפְּתַח²⁵, או חֲצִי²⁶ - אִם הָיָה תָם.

37) ולא כמו בהלכה הקודמת שספק הוא, אם השור הזיק. במקרה זה לו הודה המזיק, היה חייב לשלם, ואין לפטור אותו כדין מודה בקנס, כי ישנם עדים ואף על פי שאינם יודעים שורו של מי הזיק, מועילה עדותם שלא לדונו כמודה בקנס (לחם משנה, הלכה ט). 38) על יסוד הכלל הנזכר בהלכה הקודמת "המוציא מחברו עליו הראיה". 39) כי ודאי הוא ששורו הזיק. 40) כשהוא תם. ואם כולו אינו שווה דמי חצי הנזק, מפסיד הניזק את ההפרש, כי המזיק יוכל לטעון שמא הפחות הזיק. 41) כי התשלום מוטל על בעל השור ועל נכסיו ולכן אין כל משקל לשאלה: מי הזיק.

20) ההפרש בין דמי הפרה החיה לדמי הפרה המתה. 21) ההפרש בין דמי הוולד החי לדמי הוולד המת. 22) מחיר זה כולל דמי עובר ולא דמי וולד חי, שדמיו מרובים מדמי עובר. חישוב זה הוא לטובת המזיק הטוען: שורי הזיק פרה מעוברת, על כן גם החישוב צריך להיות לפי דמי פרה מעוברת. 23) כשהיא מעוברת היא נראית בריאת בשר ושמנה, וזה מעלה את דמיה. 24) לאחר הנגיחה. 25) אם הוא מועד. 26) חצי הפחת.

6 ה. הֵיטָה הַפָּרָה לְאַחַר וְהוֹלֵד לְאַחַר: הָרִי פְּתַח
7 הַשְּׂמִין²⁷ שֶׁפְּתַח גּוֹף הַפָּרָה²⁸ - לְבַעַל הַפָּרָה, וּפְתַח
8 הַנְּפֵחַ²⁹ - הוֹלְקִין אוֹתוֹ בְּעַל הַפָּרָה עִם בְּעַל הַוֶּלֶד³⁰,
9 וְהַנְּפֵל - שָׁל בְּעַל הַוֶּלֶד.

25 ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁴²? בְּשִׁשְׁנֵי הַשְּׁוֹרִים
26 עוֹמְדִין; אֶבֶל אִם מֵת אֶחָד מֵהֵן אוֹ אֶבֶד, וְהָיָה אֶחָד
27 מֵהֵן תָּם, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן שָׁל אִישׁ אֶחָד - פְּטוּר,
28 שְׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: הֲבֵא רֵאָיָה⁴³ שְׁוֶה הָעוֹמֵד הוּא
29 שְׁהֵזִיק וְאֶשְׁלֵם לָךְ.

27) כשהפרה מעוברת היא מוסיפה שומן, וזה בא בחישוב דמי הנזק. 28) שהרי השומן נבלע באיבריה, ואין לגוף העובר חלק בו. משום כך פחת זה שייך לבעל הפרה. 29) כשהפרה מעוברת הנפח שלה גדול יותר ונראית בעלת איברים גדולים, ומחירה עולה. גם זה בא בחישוב דמי הנזק. 30) ובעל הוולד מקבל חצי, שהרי גם לגוף הוולד חלק בגידול הנפח.

42) שאם היו שניהם של איש אחד חייב לשלם. 43) כי המוציא מחבירו עליו הראייה. שמא המזיק זה שאבד או שמת, ותם אינו משלם אלא מגופו. [ודין זה נאמר רק כשנאבד התם, אבל כשנאבד המועד חייב בעל השוורים בחצי נזק ממה נפשך, אם המועד הזיק, חייב לשלם מנכסיו נזק שלם, ואם התם הזיק, הרי הוא עומד לפנינו ואפשר לגבות מגופו. כך פירש בעל מאירת עיניים בחושן משפט סימן ת סעיף קטן ה. אולם סגנונה של הלכה זו כאן מתנגד לפירוש זה. רבינו כותב אם מת "אחד מהם", ומשמע שאין כל הבדל איזה מהם מת. מתקבל איפוא על הדעת פירושו השני, שהמדובר כשלא ידוע איזה מהם תם ואיזהו מועד].

10 ו. שׁוֹר שֶׁהָיָה רוֹדֵף אַחַר שׁוֹר אַחַר וְהִזֵּק³¹, הַנְּזָק
11 אוֹמֵר: שׁוֹרְף הַזֵּיק, וְזֶה אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ³², שְׂמָא
12 בְּסַלְעַ לָקָה - הַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרֵאָיָה. וְאָף עַל
13 פִּי שֶׁהִנְזָק אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ פְּדוּאִי, וְזֶה אוֹמֵר: אֵינִי
14 יוֹדֵעַ. טַעַן הַנְּזָק וְאֹמֵר: וְדַאי אֵתָּה יוֹדֵעַ³³ שֶׁשׁוֹרְף
15 הַזֵּיק - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת³⁴ שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ,
16 אִם הָיָה מוֹעֵד; אֶבֶל אִם הָיָה תָם - פְּטוּר אָף
17 מִשְׁבוּעַת הַסֵּת; שְׂאֵפְלוֹ הוֹדָה מְעַצְמוֹ³⁵ - פְּטוּר,
18 שְׁחֲצִי גְזֵק קָנָס הוּא, וּמוֹדָה בְּקָנָס - פְּטוּר הוּא³⁶.

30 ט. הִיוּ שְׁנֵי הַשְּׁוֹרִים⁴⁴ הַרוֹדְפִין אֶחָד גְּדוֹל⁴⁵ וְאֶחָד
31 קָטָן⁴⁶, הַנְּזָק אוֹמֵר: גְּדוֹל הַזֵּיק, וְהַמְּזִיק אוֹמֵר: קָטָן
32 הַזֵּיק; הֵיטָה אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוֹעֵד, הַנְּזָק אוֹמֵר: מוֹעֵד
33 הַזֵּיק⁴⁷, וְהַמְּזִיק אוֹמֵר: תָּם הַזֵּיק⁴⁸ - הַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ
34 עָלָיו הָרֵאָיָה⁴⁹.

31) הנרדף. 32) כך מפרשת שם הגמרא את המשנה "רישא ניזק ברי ומזיק שמא". אין מחייבים לשלם כסף אלא על פי הוכחה ברורה, ואין טענת הניזק-התובע מספקת, אפילו היא חזקה מטענת הספק של המזיק. 33) ואתה טוען "איני יודע" כדי להשתמט מן התשלום. 34) שבועה שתקיננה חכמי הגמרא לכופר בכל, ואין לתובע עדים (שבועות מ:). ופירוש המלה "היסת" הוא, החכמים הסיתוהו להישבע, כדי להפיס את דעת התובע. שבועה כזו שונה מיתר השבועות בזה, שאינה צריכה נקיטת חפץ, כלומר, אין הנשבע אוחו ספר תורה (רבינו בפרק יא מהלכות שבועות הלכה יג). 35) ששורו נגח. 36) בבא קמא סד: דין זה

44) שם לה: הלכה זו עוסקת במקרה שאין עדים כלל. 45) המספיק לתשלום חצי נזק. 46) שאינו מספיק לתשלום חצי נזק. 47) ואתה חייב לי נזק שלם. 48) ומגיע לך רק חצי נזק ומגופו של הנוגח. 49) ואם הניזק לא יביא ראיה, לא יקבל אפילו מה שהודה בו המזיק, בהתאם לכלל "טענו חיטים והודה לו בשעורים פטור אף מדמי השעורים", שם לה: (ראה פירוש המשנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הנגיחה, אלא שאינם יודעים איזה מהם הזיק את הגדול, נאמר למעלה בהלכה י, שמשלם כמו שאומר המזיק, וטעם הדבר נתבאר שם (מגיד משנה). (64) אף ממה שהודה. (65) כי הוא כופר בחיטים. (66) כי התובע מודה שהנתבע אינו חייב לו. (67) ואף על פי שמודה בקנס פטור ובכל מודה בקנס הדין הוא שאפילו אם תפס מוציאים מידו, סובר רבינו חצוי נזק עדיף על קנס אחר, ואין מוציאים מיד הנזיק אם תפס. וכן פירש גם הראב"ד, מובא כאן במגיד משנה.

27 יב. שור שנגח וחזר ונגח שור אחר - הרי הנזק הראשון והבעלים שתפין בו. פיצד? שור שנה מאתים שנגח שור שנה מאתים, ואין הנבלה יפה פלוס - הנזק נוטל מאה, ובעל השור מאה. חזר ונגח שור אחר⁶⁸ שנה מאתים, ואין הנבלה יפה פלוס - האחרון נוטל מאה, והנזק שלפניו עם הבעלים נוטלין חמשים חמשים⁶⁹. חזר ונגח שור שנה מאתים, ואין הנבלה יפה פלוס - האחרון נוטל מאה⁷⁰, ונזק שלפניו חמשים⁷¹, והנזק הראשון עם הבעלים עשרים וחמשה עשרים⁷². וכן על דרך זה חולקין והולכים⁷³.

(68) חייבים שני השותפים, היינו הבעלים והנזיק, בתשלום חצי נזק בסך מאה זוז. (69) הבעלים והנזיק הראשון מחלקים ביניהם את מאה הזוזים הנותרים. (70) כי כולם אחראים לנזקו. (71) חלקו בשור היה מאה, כלומר חצי השור, על כן עליו להשתתף בתשלום חצי הנזק ב-50%, היינו, חמישים זוז, ונשארים לו חמישים זוז בלבד. (72) חמישים זוז הנותרים מחלקים ביניהם הבעלים והנזיק הראשון שווה בשווה, כי חלקיהם בשור שווים היו. (73) במקרה שחזר לתמותו (למעלה פרק ו הלכה ז), או שהיה מועד לשוורים ונגח מין אחר, שאם לא כן אין כל אפשרות לדין זה, שהרי אחרי שלוש נגיחות נעשה מועד.

38 יג. נזק שתפס פהמה שהזיקה, לגבות חצי נזקו מגופה - נעשה עליה שומר שכר⁷⁴ לנזקין; ואם יצתה והזיקה - הנזק הראשון תיב⁷⁵ בנזיקיה, והבעלים פטורין. פיצד? שור שנה מאתים שנגח והפסיד מאתים, ותפסו הנזק לגבות ממנו מאה, וחזר ונגח והפסיד במאה וארבעים - הרי הנזק האחרון משתלם שבעים, והנזק הראשון שתפסו משתלם מותר נזקו, והוא שלשים⁷⁶, והבעלים מאה⁷⁷. וכן כל פיוצא בזה⁷⁸.

(74) כדן המלווה על המשכון (בבא מציעא פ:). (75) כי הוא אחראי לשמירת השור. (76) כי הוא אחראי לכל חצי הנזק בסך שבעים זוז. (77) חלקו הקודם בשור בעינו עומד, משנה שם לו. וגמרא לו: (78) אם מספר הנזקים גדול יותר, תמיד אחרון אחרון נשכר, וחלק הבעלים שמור ועומד.

47 יד. שני שורים תמים שחבלו זה בזה - משלמין במותר⁷⁹ חצי נזק. שניהם מועדין, או מועד ואדם

1 (לרבינו). ואפילו לדעת האומרים שבתם ומועד אין לדונן כטענו חיטים והודה לו בשעורים, מפני שגם התם בכלל נכסי המזיק ונכלל בטענתו של הנזיק, אף על פי כן פטור המזיק מכלום, כדין מודה בקנס, שהרי אין עדים. הטעם של הכלל הוא: התובע עצמו מודה שהנתבע אינו חייב לו שעורים, והודאת בעל הדין כמאה עדים. וראה חושן משפט סימן פח עוד כמה טעמים.

8 י. לא היתה שם⁵⁰ ראיה ברורה שזה הזיק, אלא עדים מעידיים שאחד משני אלו הזיק - משלם המזיק כמו שאומר⁵¹. ואם טען הנזיק: שאתה יודע ודאי, שזה הזיק בפניך⁵² - הרי המזיק נשבע שבועת התורה⁵³ ומשלם כמו שהודה, שהרי הודה במקצת.

(50) במקרה המתואר בהלכה הקודמת. (51) ואין זה דומה לטענו בחיטים וכו', כי שם אין עדים כלל וכאן דנים במקרה שיש עדים (מגיד משנה) וראה ש"ך חושן משפט סימן פח סעיף קטן טו. (52) כגון במקרה של תם ומועד טוען הנזיק: אתה יודע שהמועד הזיק. (53) כדין כל מודה במקצת, ולא ככופר הכל שנשבע שבועת היסט (ראה למעלה הלכה ו). וטעמו של דבר הוא: כשהניזק אינו טוען שהמזיק עצמו יודע, מתקבלת על הדעת טענת המזיק שלא ידוע לו איזה שור הזיק ולכן הוא פטור משבועה (ש"ך חושן משפט סימן ת סעיף קטן ד), מה שאין כן כשהניזק טוען: אתה יודע שהגדול הזיק.

13 יא. היו הנזקין שנים, אחד גדול ואחד קטן, והמזיקין אחד גדול ואחד קטן, הנזק אומר: גדול הזיק את הגדול⁵⁴ והקטן את הקטן⁵⁵, והמזיק אומר: לא פיי⁵⁶, אלא קטן הזיק את הגדול⁵⁷ וגדול את הקטן⁵⁸; או שהיה אחד תם ואחד מועד, הנזק אומר: המועד הזיק את הגדול⁵⁹ ותם הזיק את הקטן⁶⁰, והמזיק אומר: תם הזיק את הגדול⁶¹ והמועד הזיק את הקטן⁶² - המוציא מחבירו עליו הראיה. לא היתה שם ראיה ברורה⁶³ - המזיק פטור⁶⁴. למה זה דומה? לזה טוען את חברו חטים והודה לו בשעורים, שהוא נשבע שבועת הסת⁶⁵ ופטור אף מדמי שעורים⁶⁶, כמו שיתבאר בהלכות טוען. ואם תפס הנזק - הרי משלם⁶⁷ לקטן מן הגדול ולגדול מן הקטן, כמו שהודה המזיק; אבל אם לא תפס - אין מוציאים מן המזיק פלוס.

(54) וגוף המזיק הגדול מספיק לתשלום חצי הנזק הגדול, מה שאין כן גוף הקטן. (55) ומגופו אקבל חצי הנזק הקטן, ודמי חצי נזק שורי הגדול אקח משורך הגדול. (56) לא כן. (57) ותיקח רק את הקטן לתשלום חצי נזקו של הגדול, אף על פי שחצי נזק של הגדול מרובה על כל שוויו, ותפסיד את השאר. (58) ותיקח חצי נזק הקטן מן הגדול. (59) ואתה חייב לשלם לי מנכסין דמי שור גדול. (60) ומגופו אקח חצי הנזק של הקטן. (61) ותיקח אותו בלבד, ואף על פי שאינו שווה חצי דמי הגדול שניזק ותפסיד את ההפרש. (62) ומגיע לך מנכסי דמי קטן בלבד. (63) הכוונה שאין שם עדים כלל, כי במקרה שיש עדים על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דוגמה בלבד, ולקוחה מן המציאות היום-יומית. וראה למעלה פ"א, ה"א (וראה ערויות פ"א מ"ב). (10) הלא שניהם נסקלים. (11) פטור מלשלם דמי האדם ההרוג ליורשיו, כי כתוב מפורש "ובעל השור נקי" (שמות כא, כח). שם מא, ומא: (12) שמות כא, ל. (13) אדם או בהמה, אבל מועד לחבל אדם - אינו חייב כופר, שם.

ג. והואיל וכל בהמה חיה ועוף שהרגו את האדם¹⁴ נסקלין, היאך ימצא מועד להרג¹⁵ עד שישלמו בעליו את הפקר? כגון שהרג שלשה עובדי פוכבים¹⁶ ואחר כך הרג ישראל; שהמועד לעובד פוכבים הרי זה מועד לישראל¹⁷. או שהרג שלשה ישראל טרפה¹⁸ ואחר כך הרג שלם¹⁹. או שהרג וברח²⁰, וברביעי נתפס; שאין הבעלים חייבין בכפר עד שיפקל השור²¹. וכן אם ספן שלשה פני אדם²² כאחד, או שהרג שלש בהמות²³ - הרי זה מועד להריגה²⁴, ובעלים משלמין את הפקר²⁵. וכן אם הפירו עדים את בעל השור ולא הפירו את השור²⁶ בפעם ראשונה ושניה ושלישית, וברביעית ראו שורו שהרג²⁷ ולא היו יודעין אם זה הוא השור שהרג בשלש פעמים הראשונות או אחר היה²⁸ - הואיל והועדו הבעלים שיש להם בכפרם שור שהרג שלש פעמים, היה להם לשמור כל בהמתם²⁹, ומאחר שלא שמרו - משלמין את הפקר.

(14) בפעם הראשונה. (15) זוהי קושיית הגמרא, שם. (16) תשובת ר' שימי, שם. שור שהמית גוי פטור, למעלה הלכה א. (17) המגיד-משנה תמה על רבינו שפסק כדעת רב שימי, שהרי הגמרא מתפלאה על רב שימי, ומקשה: "ומועד לגויים הוי מועד לישראל?!" ומסיימת ואמרת, "אלא אמר ר' שמעון בן לקיש...", זאת-אומרת שתשובת רב שימי נדחתה. והוא מתרץ ואומר: שרבינו אינו גורס "אלא", והוא מפרש בניחותא, ש"מועד לגויים הוי מועד לישראל", ור' שמעון בן לקיש אומר טעם שני. (18) אדם ישיש בו אחד הדברים שמטריפים בבהמה, כגון שניקב קרום מוחו, ואין סוקלים שור על טריפה, מכיון ש"אדם הרוג הרג". (19) ומועד לטריפה הרי זה מועד לשלם, שם. (20) שלוש פעמים, שם. (21) כמו שכתוב: "השור יסקל... אם כופר יושת עליו" (שמות כא, כט-ל). על כן אם לא נתפס, אין הבעלים משלמים כופר. (22) ולא מתו, וכשהרג אדם רביעי מתו כולם, בבא-קמא מא. (23) שם. (24) ומה שפסק רבינו למעלה פרק ו הלכה ח, שמועד לאדם אינו מועד לבהמה, וכל-שכן שמועד לבהמה אינו מועד לאדם, לא נאמר אלא במועד להזיק, אבל במועד להריגת בהמה מועד גם לאדם, ומכל-שכן להיפך. ראה מאירי בבא-קמא עמוד 127, וסוף-משנה כאן. (25) כשהרג אדם אחרי ג' הבהמות. (26) הם יודעים מי הוא בעל השור שהמית, אבל אינם יודעים לציין בדיוק איזה שור הוא, כי יש לו לאיש זה כמה שוורים. (27) ויודעים בדיוק איזה שור הרג ברביעית. (28) שגם כן שייך לאותם הבעלים, אבל יודעים הם ששור אחד נגח כל שלש הנגיחות הראשונות.

1 שְׁחָבְלוּ זֶה בְּזֶה - מְשַׁלְּמִין בְּמוֹתֵר נֶזֶק שְׁלָם. אֶחָד תָּם
2 וְאֶחָד מוּעֵד: מוּעֵד תָּם⁸⁰ - מְשַׁלְּם בְּמוֹתֵר נֶזֶק שְׁלָם,
3 תָּם בְּמוּעֵד - מְשַׁלְּם בְּמוֹתֵר חֲצֵי נֶזֶק. כִּיצַד? שׁוֹר תָּם
4 שֶׁהִפְסִידוּ⁸¹ בְּשׁוֹר תָּם אַחַר שְׁוֹה מְנָה, וְחִזַּר זֶה
5 הָאֶחָד וְהִפְסִיד בְּרֵאשׁוֹן שְׁוֹה אַרְבָּעִים - הֲרִי בְּעַל
6 הָרֵאשׁוֹן מְשַׁלְּם לְבַעַל הָאֶחָד שְׁלָשִׁים⁸². הֲיֵי שְׁנֵייהֶם
7 מוּעֲדִין - בְּעַל הָרֵאשׁוֹן מְשַׁלְּם שְׁשִׁים. הָרֵאשׁוֹן
8 מוּעֵד⁸³ וְאֶחָד תָּם⁸⁴ - בְּעַל הָרֵאשׁוֹן מְשַׁלְּם שְׁמוֹנִים.
9 הָרֵאשׁוֹן תָּם⁸⁵ וְהָאֶחָד מוּעֵד⁸⁶ - בְּעַל הָרֵאשׁוֹן
10 מְשַׁלְּם עֶשְׂרֵה.

(79) בהפרש של דמי שתי החבלות שכל אחד חייב. (80) אם הנזק שהמועד הזיק עלה על דמי חצי הנזק שהזיק התם. (81) שעשה הפסד. (82) חצי ההפרש. (83) וחייב מאה זוז. (84) וחייב עשרים זוז. (85) וחייב חמישים זוז. (86) וחייב ארבעים זוז. משמעונו רבינו שלא תחשוב שמעמידים נזק תחת נזק, אפילו במועד ותם, והמועד משלם רק את הנזק העודף, ובדין ראשון מועד ואחרון תם משלם המועד רק שישים, אין הדין כן, אלא משלם שמונים, היינו מאה נזק שלם פחות חצי הנזק שהזיק התם.

יום ש"ק י"ז כסלו ה'תשע"ז

פרק עשירי

(1) נתבאר בו משפט בהמה שהמיתה את האדם אם היא תמה ואם היא מועדת, שהבעלים משלמים את הכופר, וכיצד היא נעשית מועדת לדבר זה, ומהות הבעלים שהבהמה הממיתה היא שלהם, וכיצד תמית וכאי זה רשות ואי זה נפש תמית ותהיה חייבת.

11 א. שׁוֹר שֶׁהִמִּית אֶת הָאָדָם בְּכָל מְקוֹם² - בֵּין גְּדוּל³
12 בֵּין קָטָן⁴, בֵּין עֶבֶד⁵ בֵּין בֶּן חוּרִין, אֶחָד תָּם וְאֶחָד
13 מוּעֵד⁶ - הֲרִי זֶה נִסְקָל. וְאִם הִמִּית אֶת הָעוֹבֵד
14 כּוֹכְבִים⁷ - פָּטוֹר, פְּדִינֵיהֶם⁸.

(2) בין ברשות היחיד ובין ברשות הרבים. (3) בן שלש עשרה שנה ויום אחד שהביא שתי שערות. (4) שהרי כתוב בפירוש "או בן יגח או בת יגח, כמשפט הזה יעשה לו" (שמות כא, לא). (5) שכתוב "אם עבד יגח השור... והשור יסקל" (שם לב). (6) שבשניהם כתוב עונש סקילה. בתם - "סקול יסקל השור", ובמועד - "השור יסקל" (שם כח, כט). את כל הדינים הנ"ל מביאה המשנה בבא-קמא מא. (7) השהו למעלה פרק ח הלכה ה. (8) והרי אנו דנין להם כדיניהם, כנאמר למעלה.

15 ב. אֶחָד שׁוֹר וְאֶחָד שְׁאֵר בְּהֵמָה חִיָּה וְעוֹף⁹ שֶׁהִמִּיתוּ
16 - הֲרִי אֵלָיו נִסְקָלִין. מֵה בֵּין תָּם שֶׁהָרַג אֶת הָאָדָם
17 לְמוּעֵד¹⁰ שֶׁהָרַג אֶת הָאָדָם? שֶׁהִתָּם פָּטוֹר מִן
18 הַפְּקָדִי¹¹, וְהַמוּעֵד חַיֵּב בְּכַפָּר¹²; וּבִלְבָד שֶׁיְהִיָּה מוּעֵד
19 לְהָרַג¹³.

(9) אמנם בתורה כתוב "וכי יגח שור", אולם "שור" הוא

(29) מכיון שאינם יודעים איזהו הרג. זוהי תשובת רבינא בגמרא, שם.

1 ד. זֶה שְׁפָתוֹב בַּתּוֹרָה³⁰ וְגַם בְּעֵלְיוֹ יוֹמֵת' - מִפִּי
2 הַשְּׂמוּעָה³¹ לְמָדוּ, שְׁחִיב מִתָּה זֹו פִּיֵּי שְׂמִים³²;
3 וְאִם נָתַן כֹּפֶר הַנְּהַרְג³³ - מִתְּכַפֵּר לוֹ. וְאִף עַל פִּי
4 שְׁהַכְפֵּר פִּפְרָה³⁴, מִמְשַׁנְּנִין מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּכַפֵּר³⁵ בְּעַל
5 בְּרַחֵו.

(30) בשור מועד שהרג אדם. (31) מפי קבלת חכמינו ז"ל. (32) ולא בידי אדם. במסכת סנהדרין טו: דרשו: "אמר קרא "מות יומת המכה רוצח הוא" (במדבר לה, כא), על רציחתו אתה הורגו, ואי אתה הורגו על רציחת שורו". (33) תשלום דמי הנהרג. זוהי דעת החכמים: "נתן פדיון נפשו" (שמות כא, ל) דמי נזיק, שם מ. (34) וחייבי כפרה, כגון חייבי חטאות ואשמות - אין ממשכנים אותם. (35) ואינו דומה לחייב קרבן חטאת או אשם, שמוחזק בעינינו שלא יתשל, ויביא את הקרבן לה', ועל כן אין צורך למשכן אותו. אבל בכופר עלול אדם להקל, כי הוא משלם אותו לחבירו, ויראה בזה חוב רגיל. ולפיכך יש צורך למשכן אותו, אם אינו משלם. זוהי בעיא שלא נפתרה בגמרא שם, ורבינו פוסק לחומרא. ואף-על-פי שדרכו לפסוק שאין מוציאים ממון בבעיא שלא נפשטה, בתשלומי כפרה דין לחומרא, וכן בהלכה ה; ובחידושי הרשב"א תירץ, שרבינו אומר שבי"ת דין ממשכן את זה שנתחייב בכופר, והאיבעיא בגמרא מתכוונת ליורשי הנהרג (מגיד-משנה).

6 ה. שוֹר³⁶ שֶׁל שְׁנֵי שְׂתַפִּין שְׁהַרְג - כֹּל אֶחָד מֵהֶם
7 מְשַׁלֵּם כֹּפֶר שְׁלֹם³⁷; שְׁהָרִי כֹּל אֶחָד מֵהֶן צָרִיף בְּפִפְרָה
8 גְּמוּרָה³⁸.

(36) מועד. (37) ואינו דומה לנזק רגיל, שכל אחד מן השותפים משלם חצי. (38) מה-שאיין-כן בנזק רגיל, שצריך רק להשלים להניזק דמי נזקו בשלמותם. גם זו בעיא שלא נפתרה בגמרא, שם. גם כאן מחמיר רבינו, משום שאין זה ספק ממון סתם שפוסקים לקולא לנתבע, אלא זה ענין של כפרה.

9 ו. אִין גּוֹמְרִין דִּינוֹ שֶׁל שׁוֹר אֶלָּא בְּפִגִּי בְּעֵלְיוֹ³⁹, אִם
10 הָיוּ לוֹ בְּעֵלִים; אֶבֶל אִם לֹא הָיוּ לוֹ בְּעֵלִים, כְּגוֹן
11 שׁוֹר הַמְדַבֵּר⁴⁰ וְשׁוֹר שֶׁל הַקֹּדֶשׁ וְשׁוֹר שֶׁל גֵּר שְׂמַת
12 וְאִין לוֹ יוֹרְשִׁין אִם הֵמִית - הָרִי זֶה נִסְקָל⁴¹, וְגוֹמְרִין
13 דִּינוֹ אִף עַל פִּי שְׂאִין לוֹ בְּעֵלִים⁴². וְכֵן שׁוֹר הָאֲשֶׁה⁴³
14 וְשׁוֹר הֵיתוּמִים⁴⁴ וְשׁוֹר הָאֶפּוֹטְרוֹפּוּסִים⁴⁵ שְׁהֵמִיתוּ -
15 נִסְקָלִין. וְאִין הָאֶפּוֹטְרוֹפּוּסִים מְשַׁלְּמִין אֶת הַכֹּפֶר⁴⁶;
16 שְׁהַכְפֵּר בְּפִרָה הוּא⁴⁷, וְאִין הַקְטָנִים וְהַחֲרָשִׁים
17 וְהַשׁוֹטִים בְּנֵי חַיִּיב כְּדֵי שְׁיֵהִיו צָרִיכִין בְּפִרָה.

(39) שם מד: (40) שהוא הפקר ואין לו בעלים. (41) משנה שם, וכדעת החכמים. (42) כי ההעדה בבעלים בתורה נאמרה רק בשיש לו בעלים. (43) אף-על-פי שבתורה כתוב "בעל השור", לשון זכר (רש"י). (44) שאין להם אפוטרופוס. (45) השייך ליתומים או לחרש ושוטה.

(46) ברייתא שם, מ. (47) בניגוד לחצי נזק ונזק שלם, שחייב האפוטרופוס לשלם, וחוזר וגובה מן היתומים כשיגדלו. השוה למעלה פרק ו הלכה ד.

ז. שׁוֹר שְׁהוּא טְרָפָה⁴⁸ שְׁהַרְג אֶת הַנֶּפֶשׁ⁴⁹, או שְׁהָיָה
הַשׁוֹר שֶׁל אָדָם טְרָפָה - אִינוֹ נִסְקָל⁵⁰; שְׂנֵאָמַר: וְגַם
בְּעֵלְיוֹ יוֹמֵת - כְּמִיתַת הַבְּעֵלִים כִּף מִיתַת הַשׁוֹר⁵¹,
וְכֵין שְׁבְעֵלְיוֹ כְּמַת הֵם חֲשׁוּבִים וְאִין צָרִיכִין
מִיתָה⁵² - הָרִי זֶה פְטוּר⁵³.

ח. הַמְשַׁפֵּה⁵⁴ כֹּלֵב בְּחֶבְרוֹ וְהַרְגוּ - אִין הַכֹּלֵב
נִסְקָל⁵⁵. וְכֵן אִם גִּירָה בּוֹ בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה וְהַרְגוּהָ.
אֶבֶל אִם שְׁפָה בּוֹ נָחַשׁ, וְאֶפְלוּ הַשִּׁיכּוֹ בּוֹ⁵⁶, וְהַרְגוּ
- הַנָּחַשׁ נִסְקָל⁵⁷; שְׂאָרֵס הַנָּחַשׁ שְׂמַמִּית מְעַצְמוֹ
מְקִיא⁵⁸. לְפִיכֵךְ, זֶה הָאָדָם שְׁהַשִּׁיף בּוֹ נָחַשׁ פְטוּר
מִמִּיתַת בֵּית דִּין⁵⁹.

(54) בקול או בתנועת יד. (55) כדין שור שהגיחו אותו, שאינו חייב מיתה, ראה למעלה פרק ו הלכה ה. (56) שם את שיני הנחש בגוף האדם. (57) כדעת החכמים במשנה סנהדרין עו: עח. (58) ולפיכך דינו כהורג מעצמו וחייב, שם עח. (59) אבל חייב בדיני שמים, כי גרם למות האדם.

ט. אִין הִבְהֵמָה נִסְקָלַת אִם הֵמִיתָה עַד שֶׁנִּתְפַּוְּנָה
לְהַזִּיק לְמִי שְׁהִיא חַיָּבַת עֲלֵיו סְקִילָה⁶⁰. אֶבֶל שׁוֹר
שְׁהָיָה מִתְּפֹן לְהַרְג אֶת הַבְּהֵמָה וְהַרְג אֶת הָאָדָם⁶¹,
נִתְפַּוְּן לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים וְהַרְג לְיִשְׂרָאֵל, נִתְפַּוְּן
לְנַפְלִים⁶² וְהַרְג בֶּן קִמָּא - פְטוּר מִן הַמִּיתָה⁶³. וְאִם
הָיָה מוּעָד⁶⁴ - הַבְּעֵלִים חַיָּבִין בְּכַפֵּר⁶⁵, או בְּקִנְסֵם אִם
הֵמִית עֶבֶד⁶⁶; וְאִף עַל פִּי שְׁהַרְג בְּלֹא כְּוָנָה⁶⁷, הוּאִיל
וְהוּא מוּעָד לְזָה⁶⁸.

(60) אפילו אם לא נתכוונה לזה שהרגה, כגון נתכוונה להרוג את ראובן והרגה את שמעון - נסקלת, כי אילו הרגה את ראובן, גם כן היתה חייבת סקילה, בבא-קמא מד: (61) משנה שם מד. (62) כל הדוגמאות האלה מובאות במשנה שם. (63) כמיתת הבעלים כך מיתת השור, וכשם שבעל השור שלא נתכוון פטור, כך גם השור שלא נתכוון פטור, שם. (64) כגון שהרג לפניו כן שלוש בהמות. (65) אם המית בן חורין, כדעת שמואל "פטור מיתה וחייב

1 פטורין; שאין משמע 'הן' אלא עמד במקומה⁸³ עד
22 שאדבר עמה.

81 שם. 82 כי הבין את תשובת "הן" כנתינת רשות
לחכנס. 83 כדעת החכמים בברייתא.

23 יג. בהמה שנגנסה לחצר הנזק, ודרסה על גבי
24 תינוק⁸⁴ דרך הלכה⁸⁵ והרגתהו - הבעלים משלמין
25 את הפסד⁸⁶; שהרגל מועדת⁸⁷ להזיק בדרך הלכה,
26 וברשות הנזק חייב אף על השן ועל הרגל⁸⁸, כמו
27 שבארנו⁸⁹. נמצאת למד: שהמועד שהמית בכונה⁹⁰
28 - נסקל, והבעלים חייבין בכפר; ואם המית שלא
29 בכונה⁹¹ - פטור מן המיתה, והבעלים חייבין בכפר.
30 ותם שהמית שלא בכונה - פטור מן המיתה ומן
31 הכפר⁹²; ואם נתפון להמית - נסקל, והבעלים
32 פטורין מן הכפר, וכן מקנס של עבד⁹³.

84 שם, כו. 85 שזוהי "רגל" ברשות הנזק. 86 מיד
בפעם הראשונה, ולא כמו בקרן שחייב בכופר רק לאחר
שלוש נגיחות. 87 מתחילתה, ולפיכך הבעלים משלמים
כופר בפעם הראשונה כמו קרן אחר שלוש פעמים.
88 מה-שאינ-כן ברשות הרבים שפטור על שן ועל רגל.
89 למעלה פרק א הלכה ה, ז. 90 כגון נגח. 91 כמו
הדוגמה של "דרסה על גבי תינוק דרך הלכה", והדוגמאות
למעלה הלכה ט. 92 כי דין הכופר נאמר בתורה במועד
בלבד, שמות כא, ל. 93 תם שהרג עבד פטור מלשלם
שלושים שקלים, כי דין זה נאמר בתורה במועד בלבד, ראה
למעלה הלכה ט.

33 יד. נראה לי⁹⁴, שאף על פי שהתם שהמית בכונה
34 עבד או שפחה פטור מן הקנס, שהוא שלשים סלע
35 הפתוב בתורה⁹⁵, אם המית שלא בכונה⁹⁶ - משלם
36 חצי דמי העבד או חצי דמי השפחה מגופו⁹⁷, כאלו
37 המית שור חבירו⁹⁸ או חמורו.

94 זוהי סברת עצמו, בלי מקור ברור בתלמוד ובגאונים.
95 שמות כא, לב. בתורה כתוב "שקלים". בלשון המשנה
נקרא שקל זה בשם סלע. גם התרגום אונקלוס מפרש שם
"שקלים" - סלעים. 96 ודינו הוא שפטור מסקילה.
97 כדין תם שהזיק, שמשלם חצי נזק מגופו. 98 כי על
עבדו ועל אמתו, אומרת התורה במפורש - באותו פרק,
פסוקים אחדים לפני כן - "כי כספו הוא", כלומר דינו
כשורו וכחמורו, אבל תם שהרג אדם שלא בכונה פטור אף
מחצי דמיו, מפני שאין דמים לבן חורין (מגיד-משנה).

1 בכופר", שם עמוד א, וכדעת ר' יוחנן: "לרבות כופר שלא
בכוונה ככופר בכוונה", שם מג: 66) ישלם שלושים
שקלים, כמו שכתוב: "אם עבד יגח השור או אמה, כסף
שלושים שקלים יתן לאדניו" (שמות כא, לב). סכום זה עליו
לשלם בין אם העבד שווה פחות ובין אם הוא שווה יותר,
ומשום כך נחשב לקנס. השווה למעלה פרק ב, הלכה ה.
67) כדעת ר' יוחנן: "... לרבות עבד שלא בכוונה כעבד
בכוונה", שם מג: 68) לכן משלם כופר אף-על-פי שהשור
אינו נסקל, ואין זה דומה לדין הרג וברח, שאין הבעלים
חייבים בכופר מפני שהשור אינו נסקל (למעלה הלכה ג),
מכיון ששם השור חייב סקילה, אבל בדין שלפניו השור
פטור מסקילה (כסף-משנה למעלה הלכה ג).

2 י. היה מועד לפל⁶⁹ על בני האדם בבורות, וראה
3 ירק בבור⁷⁰ ונפל לבור בשביל הירק, והיה שם אדם
4 ומת; או שהיה מועד להתחנף בכתלים⁷¹ ולהפיל⁷²
5 על בני אדם, ונתחנף בכתל להנאתו, ונפל⁷³ על
6 אדם ומת מחמת חפוכו - השור פטור ממיתה, לפי
7 שלא נתפון להמית; והבעלים חייבין בכפר, שהרי
8 זה מועד לפל בבורות על בני אדם או להפיל עליהם
9 הפתלים. והיאך יודע שנתחנף להנאתו?⁷⁴
10 כשנתחנף לאחר שהפיל והמית⁷⁵.

69 שם מח: 70 דוגמת רב יוסף, שם. 71 שם מד.
72 את הכתלים. 73 הכותל מחמת חיכוכו. 74 ולא
נתכוון להרוג אדם. 75 גמרא שם.

11 יא. אין הבעלים משלמין את הכפר עד שתמית
12 בהמתן חוץ מרשותן; אבל אם המית ברשות
13 המזיק, אף על פי שהוא בסקילה⁷⁶ - הבעלים
14 פטורין מן הכפר⁷⁷. כיצד? הנכנס לחצר בעל הבית
15 שלא ברשותו, ואפלו נכנס⁷⁸ לתבוע שברו⁷⁹ או
16 חובו⁸⁰ ממנו, ונגחו שורו של בעל הבית ומת -
17 השור בסקילה, והבעלים פטורין מן הכפר; שהרי
18 אין לו רשות לכנס לרשותו של זה שלא מדעתו.

76 טענת הבעלים: "באיזו רשות נכנסת לחצרי", מועילה
לענין תשלומי ממון וקנס בלבד, אבל לא לענין מיתת השור,
בבא-קמא כג: 77) לגבי כופר מועילה טענה זו.
78) פועל. 79) ברייתא שם, לג. 80) המלווה מן הלווה.

19 יב. עמד בפתח⁸¹ וקרא לבעל הבית, ואמר לו 'הן',
20 ונכנס⁸², ונגחו שורו של בעל הבית - הרי הבעלים

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"א-י"ז כסלו תשע"ז

37 כְּמוֹ שֶׁבָּאָרוּ בְּרִישׁ כְּרִתוֹת וַיִּכְמוּ שְׁנֵי תַּבָּאָר בְּמִסְכַּת הַזְּרִיחוֹת
 38 (פּרָק ד מִשְׁנָה ח), שְׁלֵא יִתְחַיֵּב דִּין זֶה (הַחֲטָאת נִקְרַבַּת) אֱלָא
 39 בְּמִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה בְּלִבְךָ, שֶׁהָרִי אָמַר יִתְעַלֶּה בְּמַחֲבְרֵי
 40 חֲטָאת קְבוּעָה: "אַחַת מִכָּל-מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא-תַעֲשִׂינָהּ"
 41 (שם ד, יג). וְלִשׁוֹן סִפְרָא (אִמּוֹר פּרָק ד הַלְכָה ד): "כִּי
 42 כָּל-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא-תַעֲנֶה וְנִכְרְתָה — הָרִי זֶה עֲנֵשׁ עֲנוּי;
 43 אֲבָל אֲזַהְרָה לְעֲנוּי לַיּוֹם עֲצָמוֹ לֹא שָׁמְעֵנּוּ. כִּשֶׁהוּא אֹמֵר
 44 עֲנֵשׁ מְלֹאכָה שְׂאִין תִּלְמֹד לֹמֵר שֶׁכָּבֵר קָל וְחִמְרָה הוּא:
 45 מָה אִם עֲנוּי שְׂאִינוֹ נוֹהֵג בְּיָמִים טוֹבִים וּבְשַׁבָּתוֹת הָרִי
 46 הוּא עֲנוּשׁ עֲלָיו, מְלֹאכָה שֶׁהִיא נוֹהֶגֶת בְּיָמִים טוֹבִים
 47 וּבְשַׁבָּתוֹת — אֵינוֹ דִּין שֶׁיְהִי עֲנוּשׁ עָלֶיהָ, וְאִם פֶּן לְמָה
 48 נֶאֱמַר עֲנֵשׁ מְלֹאכָה? לְלֹמֵד מִמֶּנּוּ אֲזַהְרָה לְעֲנוּי: מָה עֲנֵשׁ
 49 מְלֹאכָה לְאַחַר אֲזַהְרָה אִף עֲנֵשׁ עֲנוּי לְאַחַר אֲזַהְרָה" —
 50 הִנֵּה נִתְבָּאָר מֵהַשְּׂאֵמָרְנוּ. וְדִינֵי מִצְוָה זוֹ כְּבָר נִתְבָּאָרוּ
 51 בְּסוֹף מִסְכַּת יוֹמָא.

יום שני י"ב כסלו ה'תשע"ז

מצוות עשה קנט. מצוות לא תעשה שכג.

מצוות עשה קס. מצוות לא תעשה שכד.

52 הַמִּצְוָה הַקְּנ"ט — הַצְּוִי שֶׁנֶּצְטִינּוּ לְשַׁבּוֹת מִמְּלֹאכָה
 53 בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וַיִּנְבְּיִים
 54 הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קִדְשׁ" (שְׁמוֹת יב, טז). וְדַע הַקְּדָמָה זֶה,
 55 וְהִיא: שֶׁכָּל-מֵה-שְׂאֵמָר בּוֹ ה' "מִקְרָא קִדְשׁ" בָּא בְּפִרְשׁוֹ:
 56 "קִדְשׁוֹ". וְעִנְיָן "קִדְשׁוֹ" — שְׁלֵא תַעֲשֶׂה בּוֹ מְלֹאכָה
 57 אֱלָא מָה שֶׁמִּיחַד לְאַכִּילָהּ, כְּמוֹ שֶׁבָּאָר הַפְּתוּב. וַיִּכְבֵּר
 58 הַזְּכָרְנוּ מִקְדָּם (לְחַלּוֹן שִׁיעוּר קַעֲד) אֶת-דְּבָרֵיהֶם (מִצְוֹת עֲשֵׂה
 59 ז, קֹלָה): "הֵאֵי שַׁבָּתוֹן — עֲשֵׂה הוּא", כְּלוּמַר: כָּל-יּוֹם
 60 שְׂאוּמֵר בּוֹ ה' "שַׁבָּתוֹן" (או לִשׁוֹן רוּמָה) הוּא כְּאֵלוֹ אָמַר
 61 "שַׁבּוֹת" או "תַּשְׁבּוֹת" — כָּל-אֵלוֹ צְוּיִם בְּשַׁבִּיתָהּ.
 62 וְ"שַׁבָּתוֹת" (וִיקְרָא כג, לח) קָרָא לִימֵי הַמּוֹעֲדִים כָּלָם,
 63 כְּלוּמַר: לְיָמִים טוֹבִים. וּבְמִקְוֹמוֹת הַרְבֵּה בְּתִלְמוּד (שַׁבַּת
 64 כה, בִּיצָה ח): אָמְרוּ: "יּוֹם טוֹב עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה", כְּלוּמַר:
 65 הַשְּׁבִיתָהּ כָּל-יּוֹם-טוֹב — מִצְוֹת עֲשֵׂה הִיא; וְעֲשִׂית
 66 הַמְּלֹאכָה הָאֲסוּרָה בּוֹ — הִיא מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה. לְפִיכָךְ
 67 כָּל-הַעוֹשֶׂה-בוֹ מְלֹאכָה אֲסוּרָה, עֵבֵר עַל עֲשֵׂה וְלֹא-
 68 תַעֲשֶׂה. וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ, כְּלוּמַר: הַשְּׁבִיתָהּ,
 69 בְּמִסְכַּת יוֹם טוֹב (בִּיצָה).

70 הַמִּצְוָה הַשְּׁכ"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְּכָרְנוּ מְלַעֲשׂוֹת
 71 מְלֹאכָה בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל חַג הַפֶּסַח, וְהוּא אָמְרוּ: "כָּל-
 72 מְלֹאכָה לֹא-יַעֲשֶׂה בְּהֶם" (שְׁמוֹת יב, טז).

יום ראשון י"א כסלו ה'תשע"ז

מצוות עשה קסה. מצוות לא תעשה שכט.

מצוות עשה קסד. מצוות לא תעשה קצו.

1 הַמִּצְוָה הַקְּס"ה — הַצְּוִי שֶׁנֶּצְטִינּוּ לְשַׁבּוֹת בְּיוֹם זֶה
 2 (בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים) מִן-הַמְּלֹאכּוֹת וְהַעֲבוּדוֹת, וְהוּא אָמְרוּ:
 3 "שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִיא לְכֶם" (וִיקְרָא טז, לא), וַיִּכְבֵּר בְּאֲרָנוּ
 4 כְּמָה פְּעָמִים (מִצְוֹת עֲשֵׂה ז, קֹלָה, קִנְט, קִסג) אָמְרָם (שַׁבַּת
 5 כד): "הֵאֵי שַׁבָּתוֹן — עֲשֵׂה הוּא".
 6 הַמִּצְוָה הַשְּׁכ"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְּכָרְנוּ מְלַעֲשׂוֹת
 7 מְלֹאכָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְהוּא אָמְרוּ בּוֹ: "וְכָל-מְלֹאכָה לֹא
 8 תַעֲשׂוּ" (שם כג, כח). וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה בְּמִזִּיד — חֵיב
 9 כְּרִת, כְּמוֹ שֶׁבָּאָר הַפְּתוּב (שם, ל); וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג —
 10 מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה. וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּבִיצָה
 11 (יח): וּמִגְלָה (ל): וְדוּלְתָן.

12 הַמִּצְוָה הַקְּס"ד — הַצְּוִי שֶׁנֶּצְטִינּוּ לְצוּם בְּעֲשֶׂרָה
 13 בְּתַשְׁרִי, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "תַּעֲנֵנוּ אֶת-נַפְשֵׁיכֶם" (שם
 14 טז, כט). וְהַפְּרוּשׁ בְּסִפְרָא (פִּרְשַׁת אַחֲרֵי מוֹת פּרָק ז הַלְכָה
 15 א): "תַּעֲנֵנוּ אֶת-נַפְשֵׁיכֶם" — עֲנוּי שֶׁהוּא אֲבוּד הַנֶּפֶשׁ.
 16 וְאֵינְהוּ? זֶה אֲכִילָה וְשִׁתִּיָּה. וְכֵן בָּא בְּבִלְהָ (יּוּמָא עג),
 17 שֶׁהוּא אָסוּר בְּרַחֲצִיָּה וּבְסִיכָה וּבְנִעְעִילַת הַסַּנְדֵּל
 18 וּבְתַשְׁמִישׁ הַמְטָה, וְשֶׁצָּרִיךְ לְשַׁבּוֹת מִכָּל-הַפְּעֻלוֹת הָאֵלֶּה,
 19 שֶׁכֵּן נֶאֱמַר: "שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִיא לְכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת-
 20 נַפְשֵׁיכֶם" (שם, לא), כְּאֵלוֹ אָמַר, שֶׁחוּבָה בּוֹ הַשְּׁבִיתָהּ
 21 הַמִּיחַדָּת לְמְלֹאכּוֹת וְלַעֲבוּדָה, וְהַשְּׁבִיתָהּ הַמִּיחַדָּת לְהִזְנֵת
 22 הַגּוֹף וְקִיּוּמוֹ — לְפִיכָךְ אָמַר (כַּפַּל לִשׁוֹן): "שַׁבַּת
 23 שַׁבָּתוֹן". וְלִשׁוֹן סִפְרָא (אַחֲרֵי מוֹת שם): "מִנְיַן שְׁיּוֹם
 24 הַכַּפּוּרִים אָסוּר בְּרַחֲצִיָּה וּבְסִיכָה וּבְתַשְׁמִישׁ הַמְטָה?
 25 תִּלְמוּד לֹמֵר: שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן", כְּלוּמַר: הַשַּׁבַּת כָּל-אֵלוֹ
 26 כְּדֵי שִׁישַׁג הָעֲנוּי.

27 הַמִּצְוָה הַקְּצ"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְּכָרְנוּ מְלֹאכּוֹל בְּיוֹם
 28 צוּם כַּפּוּר, וְהַאֲזַהְרָה לְמַעֲשֶׂה זֶה לֹא נִתְבָּאָרָה בְּלִשׁוֹן
 29 הַתּוֹרָה, אֲבָל בִּיּוֹן שֶׁהַזְּכָרְנוּ אֶת-הָעֲנֵשׁ וְחֵיב כְּרִת לְמִי
 30 שִׁיאֲכַל, יִדְעֵנוּ שֶׁמִּזְהָרִים עַל הָאֲכִילָה, וְהוּא אָמְרוּ: "כִּי
 31 כָּל-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא-תַעֲנֶה וְגו' וְנִכְרְתָה" (שם כג, כט).
 32 וּבְרִישׁ כְּרִתוֹת (ב), כְּשֶׁמִּנּוּ מַחֲבְרֵי כְּרִת, מִנּוּ בְּכָלֵם
 33 הָאוֹכֵל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וּבָאָרוּ שֶׁם שֶׁכָּל שְׁחִיבִים עֲלָיו
 34 כְּרִת — הוּא מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, חוּץ מִן-הַפֶּסַח וְהַמִּילָה.
 35 הִנֵּה נִתְבָּאָר שֶׁהָאֲכִילָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה,
 36 וְלְפִיכָךְ חֵיבִים עַל יְדוּנָה כְּרִת וְעַל שְׁגָגָתָהּ חֲטָאת קְבוּעָה,

מתוך מהדורת חזק

32 של סוכות) דינה בכל-יום טוב מהם כדן אחד, ואין שום
 33 יום מהם מיוחד בשביתה (שונה בדיני השביתה שלו) שאינה
 34 בשני, וכן מתר לנו להתעסק באכל נפש בכל-יום טוב
 35 מהם. לפיכך הלכת שביתה זו היא הלכה אחת הכוללת
 36 כל-יום טוב. וכבר נתבארו כל-דיני שביתה זו במסכת
 37 יום-טוב. אבל השביתה המצוה בשבת וכיום הכפורים
 38 היא אותה השביתה עצמה בתוספות רבות, לפי שלא
 39 התיר בשני ימים אלו אכל נפש. ויש עוד דברים המתרים
 40 ביום-טוב ואסורים בשבת, אף-על-פי שאינם אכל נפש,
 41 כמו שנתבאר במסכת יום-טוב (ביצה יב:).

42 המצוה השכ"ח — האזהרה שהזרנו מלעשות
 43 מלאכה ביום שמיני עצרת, והוא אמרו בו: "כל-מלאכת
 44 עבודה לא תעשו" (שם). ודע שששה ימים טובים אלו
 45 כל-העושה איזו מלאכה שתהיה באיזה יום מהם שיהיה
 46 — לוקה, אלא-אם היתה המלאכה ממה-שצריך לו
 47 באכל נפש, כמו שאמר הכתוב באחד מהם (בפסח): "אף
 48 אשר יאכל לכל-נפש הוא לבדו יעשה לכם" (שמות יב,
 49 טז). והוא הדין לשאר ימים טובים. וכבר נתבארו דיני
 50 מצוה זו במסכת ביצה.

51 המצוה הקצ"ט — האזהרה שהזרנו מלאכול חמץ
 52 אחר חצות יום ארבעה עשר (לניסן), והוא אמרו:
 53 "לא-תאכל עליו חמץ" (דברים טז, ג). פנוי זה (תיבת
 54 "עליו") מוסב על כבש הפסח, שחובה לשטפו בין
 55 הערבים ביום י"ד, אמר (וכונת הכתוב): כי משחול זמן
 56 שחיטתו לא-תאכל חמץ. ובגמרא פסחים (כח:): "מנין
 57 לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא בלא-תעשה?
 58 שנגמר: לא-תאכל עליו חמץ". ושם (ד:): אמרו: "דכלי
 59 עלמא מיהא (ברם, לכל השיטות) חמץ משש שעות
 60 ולמעלה (שעה שביעית ואילך) דאורייתא". כף מצאנו לשון
 61 כל-הנסקהאות המדיקות שנקראו לפני חכמי התלמוד.
 62 ושם (ב:): אמרו בטעם אסור אכילת החמץ בשעה ששית
 63 (מתחילתה), אמרו: "עבדו רבנן הרחקה תרה פי היכי
 64 דלא לגע באסורא דאורייתא" (תקנו חכמים הרחקה יתרה
 65 כדי שלא להגיע לידי איסור מן התורה). ומי שעבר ואכל
 66 חמץ אחר חצות — לוקה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו
 67 בתחלת פסחים.

68 יום חמישי ט"ו כסלו ה'תשע"ז

69 מצות עשה קנו. מצות לא תעשה קצו.
 70 קצח.

71 המצוה הקנ"ו — הצווי שנגצונו לבער את-החמץ
 72 מרשותנו ביום י"ד בניסן — וזוהי מצות השבתת שאר,
 73 והוא אמרו תעלה: "ביום הראשון תשביתו שאר

1 המצוה הק"ס — הצווי שנגצונו בשביתה ביום
 2 השביעי של חג הפסח, והוא אמרו: "וביום השביעי
 3 מקרא-קדש" (שם).

4 המצוה השכ"ד — האזהרה שהזרנו מלעשות
 5 מלאכה בשביעי של הפסח, והוא אמרו: "כל-מלאכה
 6 לא-יעשה בהם" (שם), פלומר: בראשון ובשביעי.

יום שלישי י"ג כסלו ה'תשע"ז
 מצות עשה קסב. מצות לא תעשה שכה.
 מצות עשה קסג. מצות לא תעשה שכו.

7 המצוה הקס"ב — הצווי שנגצונו לשבות
 8 ממלאכה ביום עצרת, והוא אמרו: "וקראתם בעצם היום
 9 הזה מקרא-קדש" (ויקרא כג, כא).

10 המצוה השכ"ה — האזהרה שהזרנו מלעשות
 11 מלאכה ביום עצרת, והוא אמרו: "כל-מלאכת עבודה לא
 12 תעשו" (שם).

13 המצוה הקס"ג — הצווי שנגצונו לשבות ממלאכה
 14 ביום אחד בתשרי, והוא אמרו: "בחודש השביעי באחד
 15 לחודש יהיה לכם שבתון [נגו']" (שם, כד). וכבר קדם לך
 16 לשונם (כבר התעכבו במצוות עשה צ, קלה, קנט — על לשון
 17 חז"ל) באמרו: "האי שבתון — עשה הוא".

18 המצוה השכ"ו — האזהרה שהזרנו מלעשות
 19 מלאכה ביום ראש השנה, והוא אמרו בו: "כל-מלאכת
 20 עבודה לא תעשו" (שם, כה).

יום רביעי י"ד כסלו ה'תשע"ז
 מצות עשה קסו. מצות לא תעשה שכז.
 מצות עשה קסז. מצות לא תעשה שכח.
 קצט.

21 המצוה הקס"ו — הצווי שנגצונו לשבות ממלאכה
 22 ביום הראשון של חג הסוכות, והוא אמרו: "ביום
 23 הראשון מקרא-קדש" (ויקרא כג, לה).

24 המצוה השכ"ז — האזהרה שהזרנו מלעשות
 25 מלאכה ביום ראשון של חג הסוכות, והוא אמרו ביום
 26 זה: "כל-מלאכת עבודה לא תעשו" (שם).

27 המצוה הקס"ז — הצווי שנגצונו לשבות ממלאכה
 28 ביום השמיני של חג הסוכות, והוא אמרו תעלה: "ביום
 29 השמיני מקרא-קדש יהיה לכם" (שם לו). ודע ששביתה
 30 זו שנגצונו בה בכל-יום ניום מששת הימים האלה
 31 (ראשון ושביעי של פסח, שבועות, ראש השנה, ראשון ושמיני

מתוך מהדורת חזק

40 התוספתא. "המשיר חמץ בפסח והמקיים כלאים בכרם
41 — אינו לוקה".

42 **המצוה ה"א** — האזהרה שהזהרנו שלא ימצא
43 חמץ ברשותנו, גם אם אינו נראה או אם הוא מפקד,
44 והוא אמרו: "שבעת ימים שאר לא ימצא בבתים" (שם)
45 יב, ט). וגם זה לוקין עליו בתנאי שיהא שם מעשה, כמו
46 שהזכרנו לפי הפללים שנתבארו במסכת שבועות (בא).
47 ובפרוש אמרו במקומות שונים: עובר בכל יראה וכל
48 ימצא. ובתחלת מסכת פסחים (ה). נתבאר דיני שתי
49 המצוות האלה, ושם נתבאר הענינים שהזכיר עליהם
50 באמרו: "לא יראה וגו' בכל-גבלך" (שם יג, ז) והענינים
51 שהזכיר עליהם באמרו: "לא ימצא בבתים". ושם
52 נתבאר שכל-לאו (מהשנים: "בל יראה" ו"בל ימצא") לומד
53 מן-האחר ענין שלא יהיה בו, ושהמקיים חמץ בפסח עובר
54 בשני לאוין: על בל-יראה ועל בל-ימצא.

55 **המצוה הקנ"ח** — הצווי ששצטוינו לאכל מצה בליל
56 ט"ו בניסן, בין שיש כבש בפסח ובין שאין, והוא אמרו
57 יתעלה: "בערב תאכלו מצת" (שם יב, יח). ובפרוש אמרו:
58 "בערב תאכלו מצות — הכתוב קבעו חובה". וכבר
59 נתבאר בפסחים, שאכילת מצה בלילה הראשון —
60 חובה; מכאן ואילך — רשות. וכבר נתבאר דיני מצוה
61 זו במסכת פסחים.

יום שבת קודש י"ז כסלו ה'תשע"ז**מצות עשה קנז.****נוסח ההגדה (מספר משנה תורה)****מצות עשה קע.**

62 **המצוה הקנ"ז** — הצווי ששצטוינו לספר ביציאת
63 מצרים בליל ט"ו בניסן בתחלת הלילה כפי צחות לשון
64 המספר (ללא נוסח קבוע ומוגבל). וכל-מה-שיוסיף לספר
65 ולהאריך בדברים בהגדלת מה שעשה לנו השם, והעול
66 שעשו בנו ומה שענו אותנו המצרים ואיך נפרע לנו ה'
67 מהם, ולהודות לו יתעלה על כל-החסד אשר גמלנו —
68 הרי זה משבח, כמו שאמרו: "כל-הפאריך לספר ביציאת
69 מצרים, הרי זה משבח". והכתוב שבא לנו בצווי זה הוא
70 אמרו יתעלה: "והגדת לבנך ביום ההוא" (שמות יג, ח).
71 ובא הפרוש (מכילתא): "והגדת לבנך — יכול מראש
72 החדש? תלמוד לומר: "ביום ההוא. אי ביום ההוא —
73 יכול מבעוד יום? תלמוד לומר: בעבור זה (שם); לא
74 אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מנחין לפניך",
75 כלומר: מתחלת הלילה חייב לספר. ולשון המכילתא:
76 "מכלל שצאמר והיה כפי-שאריך בנך (שם יד) יכול אם
77 ישאלך — אתה מגיד לו; ואם לאו — אין אתה מגיד לו?

1 **מבתיכם** (שמות יב, ט), וחקמים קוראים לה גם כן:
2 מצות בעור, כלומר: בעור חמץ. ובגמרא סנהדרין
3 מגמרא דגני מערבא (תלמוד בני המערב — ירושלמי פרק ה
4 הלכה ג) אמרו: "חמץ חביב עליו עשה ולא-תעשה:
5 עשה על בעורו, דכתיב "תשביתו שאר מבתיכם";
6 לא-תעשה, דכתיב "שאר לא ימצא בבתים" (שם ט).
7 וכבר נתבאר דיני מצוה זו בריש פסחים.

8 **המצוה הקצ"ז** — האזהרה שהזהרנו מלאכול חמץ
9 בפסח, והוא אמרו יתעלה: "ולא יאכל חמץ" (שם יג, ג),
10 ובאר שהוא בכרת ואמר: "כי כל-אכל חמץ ונכרתה"
11 (שם יב, ט), אם הוא מזיד; ואם הוא שוגג — חייב
12 חטאת קבועה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת
13 פסחים.

14 **המצוה הקצ"ח** — האזהרה שהזהרנו מלאכול
15 דברים שיש בהם תערובת חמץ, אף-על-פי שאינם להם,
16 כגון הכותח והמוריס והשכר (מאכלים עם תערובת קמח)
17 ודומיהם, והוא אמרו: "כל-מתמצת לא תאכלו" (שם, ב).
18 ולשון המכילתא: "כל-מתמצת לא תאכלו — לרבות
19 כותח הפבלי ושכר המדי וחמץ האדומי. יכול יהיו חביבין
20 עליהן (כשם שאסורים כך יהיו חייבים עליהם עונשים
21 שנאמרו באיסור חמץ) — תלמוד לומר: "חמץ" — מה
22 חמץ מידך שהוא מין (חמץ) גמור, יצאו אלו שאינן מין
23 גמור. למה באו? לעבור עליהן בלא-תעשה". וכבר
24 נתבאר בפסחים (גג), שאף-על-פי שהם אסורים
25 ומזהרים על אכילתם — אין האוכלם חייב מלקות אלא
26 אם יש (מצטבר) בהם כמות חמץ בכדי אכילת פרס
27 (כשאוכלם תוך שיעור זמן של אכילת חצי ככר לחם); אבל
28 אם יש בהם ערוב חמץ פחות משעור זה — אין חייבים
29 על אכילתם מלקות.

יום שישי ט"ז כסלו ה'תשע"ז**מצות לא תעשה ר. רא.****מצות עשה קנת.**

30 **המצוה המשלימה מאתים** — האזהרה שהזהרנו
31 שלא יראה חמץ בכל-מושבותינו כל-שבעת הימים,
32 והוא אמרו: "ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר
33 בכל-גבלך" (שמות יג, ז). ואין אלו שני לאוין בשני
34 ענינים, אלא הם בענין אחד. ובפרוש אמרו (ביצה ז):
35 "פתח הכתוב בחמץ וסיים בשאור — לומר לך: הינו
36 חמץ הינו שאור", כלומר: שאין חלוק בין השאר
37 (המחמיץ) עצמו או הדבר שנתחמץ. ומי שעבר והניח
38 חמץ ברשותו — אינו חייב מלקות, אלא אם לקח חמץ
39 בפסח וקנהו שיהא (שאו) עושה מעשה. ולשון

- 1 תלמוד לומר: והגדת לבנך — אף-על-פי שלא שאלך.
 2 אין לי אלא בזמן שיש לו בן; בינו לבין עצמו, בינו לבין
 3 אחרים מניין? תלמוד לומר: ויאמר משה אל-ה' זכור
 4 את-היום הזה" (שם א), פלומר: צנה לזכרו כמו שאמר
 5 "זכור את-יום השבת לקדשו" (שם ב, ח). וכבר ידעת
 6 לשונם (בנוסח ההגדה): "אפלו פלנו חכמים, פלנו נבונים,
 7 פלנו יודעים את-התורה — מצנה עלינו לספר ביציאת
 8 מצרים". וכבר נתבאר דיני מצנה זו בסוף פסחים.
- 9 נסח ההגדה נדפס לעיל עמ' קפז ואילך.
 10 המצנה הק"ע — הצווי שנצטוינו לשמוע קול שופר
 11 ביום האחד בתשרי, והוא אמרו עליו: "יום תרועה יהיה
 12 לכם" (במדבר כט, א). וכבר נתבאר דיני מצנה זו במסכת
 13 ראש השנה. ואין הנשים חפזות בה.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו כסלו, תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו.

ובעמדנו בין יו"ד וי"ט כסלו, בין גאולה לגאולה, שע"פ שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר הידועה, הרי ימים אלה הם בדוגמא הלידה וימי הכנה לברית,

שע"פ המובן מדברי רבנו הזקן בשולחנו הזהב בכניסה לבריתו של א"א, במצות מילה - כניסת נפש הקדושה באדם באופן שפועל בהגוף ואבריו,

וע"פ מאמר רז"ל כל התחלות קשות, הרי י"ל דבכניסה זו יש נתינת כח נעלה יותר ויתרון על מדריגת הכניסה "בחינוך לתורה ולמצות שחייבו חכמים לחנך", ואולי אפשר - גם על "גמר ועיקר כניסת נפש הקדושה" שהיא בהיותו בר מצוה.

הנה יהי רצון שתהי' ההכנה מתאימה להפעולות המקוות - ובנוסח המקובל - פעולות בנוגע ללימוד החסידות ודרכי החסידות,

ויהי' כ"ז מתוך שמחה וטוב לבב,

וע"פ דרישת רבותינו נשיאינו שכל הענינים צריכים להיות בהנהגה של פנימי, שמחה פנימית ואמיתית.

בברכה לבשו"ט בכל האמור ולשנה טובה בלימוד החסידות ודרכי החסידות.

מ. שניאורסאהן

ישעיה פרק לג כב-כד

כב כִּי יְהוָה שִׁפְטֵנוּ יְהוָה מִחֻקֵּנוּ יְהוָה מִלְּפָנָיו הוּא יוֹשִׁיעֵנוּ: כג נַפְשׁוֹ חִבְּלֵהוּ בְּלִיַּחְזְקוֹ כִּן תִּרְנָם בְּלִפְרֵשׁוֹ נָם אִזְ חֻלְק עַד־שָׁלַל מִרְבָּה פְּסָחִים בְּזוּזוֹ כּוּ: כד וּבְלִיאֹמֶר שָׁכַן חֲלִיתִי הָעַם הַיֵּשֵׁב בְּהַ נִשְׂא

עֲוֹן: (ם)

ישעיה פרק לד א-ה

א קָרְבוּ גוֹיִם לְשִׁמְעוּ וְלֹאֲמִים הִקְשִׁיבוּ תִשְׁמַע הָאָרֶץ וּמְלֵאָה תִבֵּל וְכָל־צִאֲצָאִיהָ: ב כִּי קֶצֶף לִיהוָה עַל־כָּל־הַגּוֹיִם וְחִמָּה עַל־כָּל־צְבָאָם הַחֲרִימִים נִתְּנָם לַטְּבַח: ג וְחֲלָלִיהֶם יִשְׁלְכוּ וּפְגַרֵיהֶם יַעֲלֶה בְּאִשָּׁם וְנִמְסּוּ הָרִים מִדְּמָם: ד וְנִמְקּוּ כָּל־צִבְאָ הַשָּׁמַיִם וְנִגְלוּ כַּסְפֵּי הַשָּׁמַיִם וְכָל־צְבָאָם יִבּוֹל פְּנֹבֵל עֲלֶה מִגִּפְן וּכְנֹבֵלֶת מִתְּאֵנָה: ה כִּירוֹתֶיהָ בְּשָׁמַיִם חֲרָבִי הִנֵּה עַל־אָדָם תִּרְדַּ וְעַל־עַם חֲרָמִי לְמִשְׁפָּט:

רש"י

דאמר עליהן כסיפרא ואני מפרשו לפי הענין מפני שעכשיו הטובה והאורה לרשעים לכשיתמחו ויחרבו יהיה דומם העולם חשך עליהם כאילו נגלל השמש והאור כגלילת ספר: יבול. יכמוש: וכנובלת מתאנה. כמושה באילן קרויה נובלת וזהו שפירשו רבותינו (ברכות מ) מאי נובלות בושלי כומר שנתבשלו בכומר לאחר לקיטתן צוברן ומתחממות ומתבשלות: (ה) כי רותה בשמים חרבי. להרוג שרים של מעלה ואחר כך תרד על עמלק למטה שאין כל אומה לוקה עד שילקה שר שלה במרום: עם חרמי. עם מלחמתי ל' משנה (כתובות יז) בשעת חירום שנו וכן (מלכים א כ) את איש חרמי דאחאב:

(כב) כי ה' שופטנינו. שר ושופט שלנו: (כג) נטשו חבליך. המושכים את הספינה את רומי החייבת: כן. הכן היטב: תרנם. תורן הספינה: כל פרשו נס. לא יוכלו לפרוס וילון המנהיג את הספינה: אז חולק עד שלל. עזאה: מרבה. הרבה יחלקו שלל שנחריב: פסחים. (ישראל) שהיו עד עכשיו חלשים: (כד) ובל יאמר שכן. של ישראל: חליתי. בשביל האומה הזאת באתני הרעה: כי העם ישראל שנקראו עם היושב בירושלים יהיה סלוח עון: (ד) ונמקו כל צבא השמים. יפחדו כשאשליך את שרי אשור ובבל: ונגולו. ל' גולל ונגלו כספר השמים ת"י ויתמחון מתחות שמיא כמא

מצודת ציון

(כב) מחוקקנו. המושל יקרא מחוקק וכן יהודה מחוקקי (תהלים ס'): (כג) נטשו. נעזבו כמו כי לא יטוש (ש"א יב): חבליך. מל' חבל: כן. ענינו כראוי וכנכון כמו לא יכין לדבר כן (שופטים יב): תרנם. הוא העץ הגבוה שעל הספינה וכן וכתורן על ראש ההר (לעיל ל'): נס. כן יקרא וילון הספינה וכן להיות לך לנס (יחזקאל כז): עד שלל. פתרון אחד להם כמו בבקר יאכל עד (בראשית מט) וכפל המלה בשמות נרדפים וכן אדמת עפר (דניאל יב): פסחים. חגרים: בזוז. מל' ביזה: (כד) חליתי. מלשון חולי: (א) הקשיבו. ענין שמיעה: תבל. כן נקראו המקומות המיושבות: (ב) החרימם. ענין אבדון וכריתתה: (ג) ופגריהם. גוף המת נקרא פגר: באשם. ענין סרחון: (ד) ונמקו. ענין המסה: ונגולו. מל' גלילה וכריכה: יבול. ענין כמישה כמו ועלהו לא יבול (תהלים א): (ה) רותה. ענין שביעה כמו כגן רוה (לקמן נח): חרמי. מלשון חרם ושממה, או הוא ענין רשת וכן איש חרמי (מ"א כ) והוא מלשון יצודו חרם (מכה ט):

מצודת דוד

(כב) כי ה' שופטנו. הוא יקח משפטנו מיד אשור אשר הרע לנו מאז: ה' מחוקקנו. ה' הוא מושל בנו והוא מלך עלינו והוא יושיענו מיד אשור וכאשר יאות למלך להושיע לעמו: (כג) נטשו חבליך. לפי שהמשיל את ירושלים כאילו היו נהרות סביב לה אחז במשל ההוא לומר לא תוכל לבוא לכבשה כי יהיה כאילו מוליכי הספינה עזבו החבלים שמושכים בהם הוילון להפנותה אל מול הרוח: בל יחזקו. לא יוכלו להחזיק כראוי את תורן הספינה ולא יוכלו לפרוש שללו הוילון אל מול הרוח: אז. ביום מפלת אשור יחולק שללו הרב: פסחים. אף הפסחים ההולכים על משענתם יבזו שלל כי מפלתו יהיה סמוך אל העיר ואף הפסחים ילכו שמה לשלול שלל: (כד) ובל יאמר שכן חליתי. השוכן בירושלים לא יאמר מעתה הן נחליתי מרוב הצרות כי העם היושב בה יהיה נשוא ומכופר עון ולא יבוא עוד צרות ולא יהיו חולים: (א) לשמוע. את דברי: ומלואה. הבריות הממלאים אותה: צאצאיה. היוצאים ומתהלכים בה: (ב) כי קצף. וזהו דברי דעו אשר יש קצף ה' על כל העמים וזה יהיה לעתיד:

החרימם. כבר נגזר הדבר וכאילו כבר החרימם ומסרם לטבח: (ג) יושלכו. בקרב חוצות: יעלה באשם. כי אין מקבר להם: ונמסו. מרוב הדם ימסו ההרים בהם והוא ענין גוזמא והפלגה: (ד) כל צבא השמים. הם שרי מעלה של הבבלים: ונגולו וכו'. כי השמש והירח קבועים ברקיע השמים וכשהיו נגללין יכוסו גם המה ולא יאירו בעולם והוא ענין משל לומר שיהא חשך להם מרוב צרות: וכל צבאם. הם הבבליים הנתונים תחת שרי מעלה: יבול. לא אחד יכמוש כאשר תכמוש עלה מן הגפן: וכנובלת. וכאשר תכמוש עלה מן התאנה: (ה) כי רותה. בתחלה תהיה חרבי רוה בשמים מדם שרה של עכו"ם והוא ענין משל בלשון הנהוג בבן אדם: הנה. אח"ז הנה תרד על אדום ועל העם אשר גזרתי להחרימו, או על העם אשר ילכד בחרמי עליו תרד לעשות משפט:

איוב פרק יד ג-טו

ג אף-על־זֶה פִּקַּחַת עֵינֶיךָ וְאֵתִי תְּבִיא בְּמִשְׁפַּט עֲמֹךְ: ד מִי־יִתֶּן טְהוֹר מִפִּמָּא לֹא אַחֵר: ה אִם חֲרוּצִים
 ו יָמָיו מִסִּפְר־חַדְשָׁיו אֲתָךְ (חֲקוּ) חֲקִיו עָשִׂיתָ וְלֹא יַעֲבֹר: ו שְׁעָה מַעֲלִיו וַיַּחֲדֵל עַד־יִרְצָה פְּשָׁכִיר יוֹמוֹ:
 ז כִּי יֵשׁ לַעֲץ תִּקְוָה אִם־יִפְרֹת וְעוֹד יַחֲלִיף וַיִּנְקְתוּ לֹא תַחֲדֵל: ח אִם־יִזְקִין פְּאַרְצֵן שְׂרָשׁוֹ וְכַעֲפָר יָמוֹת
 ט גִּזְעוּ: ט מְרִיחַ מִים יִפְרַח וְעֵשָׂה קִצִּיר כְּמוֹ־נֹטֶע: י וְגַבַּר יָמוֹת וַיַּחֲלֵשׁ וַיִּגְעַע אָדָם וְאִיֹּ: יא אֲזֻלו־מִים
 יב מְנִיִּים וְנִהָר יַחֲרֵב וַיִּבֶשׁ: יג וְאִישׁ שָׁכַב וְלֹא־יָקוּם עַד־בְּלֹתֵי שָׁמַיִם לֹא יִקְצֹו וְלֹא־יִעֲרוּ מִשְׁנַתָּם: יד מִי
 יתֵן וּבִשְׂאוֹל תִּצְפְּנֵנִי תִסְתִּירֵנִי עַד־שׁוּב אֶפְדָּ תִשִׁית לִי חֶק וְתוֹפְרֵנִי: יז אִם־יָמוֹת גִּבְר הַיְחִיָּה פְּלִימִי
 צְבָאֵי אֵיחָל עַד־בָּוֹא חֲלִיפָתִי: טו תִּקְרָא וְאֲנֹכִי אֶעֱנֶךָ לְמַעֲשֵׂה יְדֶיךָ תִּכְסֹּף:

רש"י

ונצמתת משאר כל העוברים: (ז) כי יש לעץ תקוה. שיחלוף: ויונקתו. אשר מגזעו: לא תחדל. מהיות ענף: (ט) ועשה קציר. היא יונקת כמו (תהלים פ) תשלח קציריה עד ים: נטע. שם דבר הוא וטעם הברתו למעלה בנו"ן וננקד כולו קמץ מפני שהוא סוף פסוק אף מגזרת נטע הוא: (יא) אזלו מים מני ים. ממקום שנהר בא ויוצא ממקורו הבא מאליו מן היים: והנהר. הבא משם יחרב ויבש לעולם, כן איש שכב ולא יקום: (יד) כל ימי צבאי איחל. לתחייה: (טו) תקרא. תחינה היא קרא אלי ואנכי אענך להוכיח דברי: תכסוף. תחמוד:

(ג) אף על זה. ההבל והנרקב: פקחת עיניך. לרדקדק בחטאיו: ואותי. אתה מביא במשפט על עוונותי: (ד) מי יתן טהור. מדבר טיפה סרוחה ושכבת זרע שהוא טמא לא אחד בהם טהור שלא יחטא: (ה) אם חרוצים ימיו. אם גמול זה הוא משתלם שחרוצים וקצובים ליום קבוע ומיועד למיתה: ומספר חדשיו אתך. קצובים וחוק זה עשית לו ולא יתקיים עוד יותר בעולם די לך בתשלומין הללו: (ו) שעה מעליו. באותו מיעוט חרץ הימים ויחדל לו ממכאוב עד ירצה בזקנתו ותשות כחו, את יום מותו כשכיר הרוצה להשלמת עבודת יומו כי עבירתו מן העולם חלוטה

מצודת ציון

(ג) פקחת. פחתת כמו פקח עיניך (משלי כ): (ה) חרוצים. כרות במדה וקצוב כמו אתה חרצת (מ"א כ): (ו) שעה. הסר כמו השע ממני (תהלים ט): (ז) ויונקתו. ענפיו הרכים: (ח) גזעו. גם הוא ענין שורש כמו מגזע ישי (ישעיה יא): (ט) קציר. ענף כמו תשלח קציריה (תהלים פ): (יא) אזלו. הלכו כמו ואזול לו אז יתהלל (משלי כ): יחרב. גם הוא ענין יובש כמו חרבו המים (בראשית ח): (יב) בלתי. ענינו כמו בלה: יקיצו. יעורו. ענין שניהם התעוררות מן השינה: (יג) תצפנני. מלשון צפון והסתר: חוק. זמן קבוע: (יד) צבאי. זמני כמו הלא צבא לאנוש (לעיל ו): איחל. מלשון תוחלת ותקוה: חליפתי. ענין העברה מן העולם וכן אם יחליף ויסגיר (לעיל יא): (טו) תכסוף. תחמוד כמו נכסוף נכספתה (בראשית לא):

מצודת דוד

(ג) אף על זה. אף על בריה שפלה כזה פקחת עיניך להשגיח במעשיו ולרדקדק אחריו ויותר מזה שגם אותי שאני מנוקה מעון תביא עמך במשפט לענשני על אשר קצרתי בחכמה לפי שיעור הבנתי וכאשר אמר צופר: (ד) מי יתן. וכי אפשר שהנולד מן הטמא יטהר כ"כ עד שיתמיד בכל עת להרחיב לבו בחכמה והלא אבי ואמי שניהם היו טמאים מעמי הארצות לא רק האחד להיות זה וזה גורם כ"א שניהם היו טמאים זה כזה ומאוד קשה להיות הנולד מהם טהור כ"כ: (ה) אם חרוצים. אם אמנם ימי האדם הם קצובים וכתורתם במדה ומספר חדשיו המה עמך כי אתה שמת להם מספ' ועשית לו חוק קבוע עד כמה יחיה ולא יעבור הגבול: (ו) שעה. לזאת הסר מעליו מכות ידיך ויהי' חדל מהם במעט ימיו עד אשר יבואו ימי הזקנה וירצה במיתה ויקוה לה כשכיר הרוצה

בהשלמת היים ומקוה לה: (ז) כי יש לעץ תקוה. הלא האדם הוא נופל וגרוע מעץ השדה כי לעץ יש תקוה לחזור לקדמותו אף אם יכרת עוד יחליף לחדש ענפים אחרים תמורתם ולא יופסק ממנו ענפיו הרכים: (ח) אם יזקין. אף אם יזקין שרשו בארץ עד שלא ישאר בו לחלוות: וכעפר וגו'. ככל הדבר במ"ש: (ט) מריח מים. מ"מ כשיבוא עליו מעט מים ומיד כשיריח את המים יחזור ויפרח ויגדל ענף כאילו נטעו זה מקרוב: (י) וגבר. אבל גבר כאשר ימות הלא מאד נחלש כי לא יחזור עוד לקדמותו וכאשר יגוע איו הוא הלא לא ישוב עד עולם: (יא) אזלו. כמו כאשר ילכו להם המים מן היים והנהר הנמשך ממנו הלא יחרב ויבש ולא ישובו בו המים מעצמו בזולת מי היים: (יב) ואיש. וכן כאשר ימות האיש לא יקום עוד: עד בלתי שמים. עד יבלו ויופסדו השמים ר"ל עד עולם לא יקיצו המתים ולא יעורו מן השינה: (יג) מי יתן. ר"ל אם היה מהאפשר להחיות אחר המיתה תהיה שאלתי מי יתן שתסתיירני בשאול עד ישוב אפך ממני ותשים לי חוק מתי ישוב אפך ממני ואז תזכרני להוציאני משם לחיות ע"פ האדמה: (יד) אם ימות. אבל אין זה אפשרות כי אשר ימות האיש האם יחזור ויחיה אך כל ימי הזמן הניתן לי אקוה להשאר חי עד בוא עת חליפתי ולא לאח"ז: (טו) תקרא. מי יתן אשר תקרא לאמר מדוע תייסרני ואנכי אשיב להתוכח עמך הן ידעתי כי תחמוד אותו הואיל ואני מעשה ידיך ולמה א"כ תמאס בי אם אצא זכאי:

י הלכות בכסף מעשר שני שנטמא, יפדה. רבי יהודה אומר: יקבר. אמרו לו לרבי יהודה: ומה אם מעשר שני עצמו שנטמא, הרי הוא נפדה; הלכות בכסף מעשר שני שנטמא, אינו דין שיפדה? אמר להם: לא! אם אמרתם במעשר שני עצמו, שכן הוא נפדה בטהור ברחוק מקום; האמרו בלכות בכסף מעשר, שאינו נפדה בטהור ברחוק מקום?

יא צבי שלקחו בכסף מעשר ומת, יקבר על ידי עורו. רבי שמעון אומר: יפדה. לקחו חי ושחטו ונטמא, יפדה. רבי יוסי אומר: יקבר. לקחו שחוט ונטמא, הרי הוא פפרות.

יב המשאל קנקנין למעשר שני, אף על פי שגפן, לא קנה מעשר. זלף לתוכן סתם – עד שלא גפן, לא קנה

פירוש ברטנורא

י הלכות בכסף מעשר שני. פירות שנקנו מדמי מעשר שני: יקבר. הואיל ונגמרה מצותו וקנה פירות ממעות מעשר שני שוב לא יפדה: שכן נפדה טהור ברחוק מקום. שמעשר שני פודין אותו כשהוא טהור חוץ לירושלים, כדכתיב (דברים יד) וכו' ירחק ממך המקום וגו'. אבל הלכות בכסף מעשר אינו נפדה חוץ לירושלים כשהוא טהור, דתנן לעיל בפרק קמא מיד יעלו ויאכלו במקום. ואין הלכה כרבי יהודה:

יא על ידי עורו. עם עורו: ר' שמעון אומר יפדה. ובהא קמיפלגי, דתנא קמא סבר אין פודין את הקדשים להאבילן לכלבים, ורבי שמעון סבר פודין את הקדשים להאבילן לכלבים. ואין הלכה כרבי שמעון: לקחו חי ושחטו ונטמא יפדה. הכא לא פליגי רבי יהודה כדפליגי לעיל בפירות הלוקחים בכסף מעשר ונטמא, דכיון דלקחו חי אין לו ריחוק מקום לפי שכולם להוליכו בכל מקום שירצה, הלכך הוי כמעשר שני עצמו. ונפדה כשנטמא, כדרך שנפדה מעשר שני כשנטמא: רבי יוסי אומר יקבר. דמחמיר טפי מר' יהודה, וסבר דאע"פ שקנאו חי דינו כפירות הלוקחים בכסף מעשר: לקחו שחוט ונטמא הרי הוא כפירות. וכי היכי דאיפליגו תנא קמא ור' יהודה לעיל בפירות הלוקחים בכסף מעשר, הכי נמי אפליגו בהא:

יב המשאל קנקנין למעשר שני. מי שמשאל קנקניו להכניס בהן יין שקרא לו כבר שם מעשר שני: אע"פ שגפן. שסתם פיהן כמגופה אחר שמלאן: לא קנה מעשר. לא נתפס הקנקן בקדושת מעשר: זלף לתוכן סתם. שהכניס לתוכן יין של מבל קודם שקרא לו שם מעשר: עד שלא גפן. אם קרא לו שם מעשר קודם שסתמן כמגופה: אם משגפן. אם לאחר שסתמן כמגופה קרא שם מעשר: קנה מעשר. נתפס הקנקן בקדושת מעשר, ומעון חלול כמו

משניות מבוארות – קהתי

הלכך דינו כמעשר שני עצמו, שנפדה לדברי הכל כשנטמא (לעיל משנה ט). רבי יוסי אומר: יקבר – שהוא מחמיר יותר מרבי יהודה וסובר, שאף על פי שלקחו חי דינו כפירות הלוקחים בכסף מעשר שני. לקחו שחוט ונטמא – קנה בכסף מעשר שני צבי שחוט ונטמא, הרי הוא פפרות – הלוקחים בכסף מעשר שני שנטמא, וכשם שנחלקו תנא קמא ורבי יהודה במשנה הקודמת בפירות, כך נחלקו גם בזה, שלדעת תנא קמא יפדה, ולדעת רבי יהודה ייקבר.

בארנו משנתנו על פי הרמב"ם והרב מברטנורא, אבל יש מקשים על ביאור טעמי המחלוקת לפי פירוש זה (עיין תוספות רבי עקיבא איגר, "משנה ראשונה", ומפרשים הם כפירושו של הר"ש על פי הירושלמי:

צבי שלקחו בכסף מעשר ומת, יקבר על ידי עורו – הואיל ונתקדש בקדושת מעשר שני, עשוהו כקדשי ברק הבית, שאם באים לפדותו הרי הוא טעון העמדה והערכה, כמו שכתוב בפדיון בהמת קדשים שנפל בה מים (ויקרא כז, יא-יב): "והעמיד את הבהמה לפני הכהן, והעריך הכהן אותה", וכיון שמת אין פודים אותו, לפי שאי אפשר להעמידו ולהעריך אותו, הלכך ייקבר עם עורו. רבי שמעון אומר יפדה – שהולך הוא לשיטתו (בבלי בכורות יד, ב), שרק קדשי מזבח טעונים העמדה והערכה, אבל קדשי ברק הבית אינם טעונים העמדה והערכה. לקחו חי ושחטו ונטמא. יפדה – שהואיל והוכשר לאכילה על ידי השחיטה דינו כפירות הלוקחים בכסף מעשר שני שנטמא, הלכך יפדה, כדעת תנא קמא כמשנה הקודמת. רבי יוסי אומר: יקבר – שאף ששחטו דינו כמת. לקחו שחוט ונטמא. הרי הוא כפירות – הלוקחים בכסף מעשר שני שנטמא; ואף רבי יוסי מודה בזה שדינו כפירות.

י ו ס נ

באור משנה יב

המשאל קנקנין למעשר שני – מי שהיה לו יין של מעשר שני, והשאל קנקנין לאותו מעשר, והכניס בהם את היין, אף על פי שגפן – שסתם כמגופה לאחר שמילאם, לא קנה מעשר – את הקנקנים, כלומר שלא חלה עליהם קדושת מעשר. זלף לתוכן סתם – אם הוציא את היין של מעשר שני מן הגת לתוך קנקנים, ולא אמר במפורש, שהוא נותן את הקנקנים בתורת שאלה. עד שלא גפן – כל זמן שלא סתם את הקנקנים כמגופה, לא קנה מעשר – את הקנקנים, שעדיין שלו הם, ולא בטלו לגבי היין להיתפס עמו בקדושת מעשר שני, משגפן – אבל משסתמם כמגופה, קנה מעשר – חלה קדושת מעשר אף על הקנקנים, שכיון שגפן נתנם למעשר, וחייב למכרם

י ו ס נ

באור משנה י

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת בענין מעשר שני שנטמא, באה משנתנו ללמד בענין פירות שנלקחו בכסף מעשר שני מה דינם אם שנטמא.

הלכות בכסף מעשר שני שנטמא – פירות שנקנו בכסף מעשר שני ונטמאו, יפדה – מותר לפדותם. רבי יהודה אומר: יקבר – הואיל ונקנו ממעות מעשר שני, שוב לא ייפדו; ובירושלמי מבואר טעמו, שכתוב (דברים יד, כה): "וצרת הכסף" – כסף ראשון ולא כסף שני. אמרו לו לרבי יהודה: ומה אם מעשר שני עצמו שנטמא, הרי הוא נפדה – כמו ששנינו במשנה הקודמת, הלכות בכסף מעשר שני שנטמא, אינו דין שיפדה – כלום אינו קל וחומר? אמר להם – רבי יהודה לחכמים: לא – אין זה קל וחומר! אם אמרתם במעשר שני עצמו – שאם נטמא נפדה, שכן הוא נפדה בטהור ברחוק מקום – שמעשר שני אפילו כשהוא טהור פודים אותו חוץ לירושלים, כמו שכתוב (דברים יד, כד-כה): "כי ירחק ממך המקום... ונתת בכסף", האמרו בלכות בכסף מעשר – רוצים אתם לומר, שאף הקנוי בכסף מעשר שני אם נטמא יפדה, שאינו נפדה בטהור ברחוק מקום? – שכשהוא טהור, אינו נפדה חוץ לירושלים כמו ששנינו (לעיל א, ה): "הלכות פירות (מכסף מעשר שני), מיד יעלו ויאכלו במקום". ומכאן שפירות הקנויים בכסף מעשר שני חמורים לענין פדיון ממעשר שני עצמו. ואין הלכה כרבי יהודה.

באור משנה יא

צבי שלקחו בכסף מעשר שני ומת, יקבר על ידי עורו – עם עורו, שאין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים. והרי צבי זה שמת אינו ראוי אלא לכלבים. רבי שמעון אומר: יפדה – שלדעתו פודים את הקדשים להאכילם לכלבים. לקחו חי ושחטו ונטמא – שחט את הצבי ונטמא לאחר שחיטתו, יפדה – כדיון פירות מעשר שני שנטמאו; ואף רבי יהודה החולק במשנה הקודמת על תנא קמא בפירות הלוקחים בכסף מעשר שני שנטמאו וסובר שייקברו, מודה כאן בצבי ששחט ונטמא שייפדה, שהואיל וקנאו חי, אין בו משום "וכי ירחק ממך המקום", לפי שכולם להוליכו לכל מקום שירצה,

מעשר, משגפן, קנה מעשר. עד שלא גפן, עולות באחד ומאה; ומשגפן, מקדשות בכל שהן. עד שלא גפן, תורם מאחת על הכל; ומשגפן, תורם מפל אחת ואחת.

יג בית שמאי אומרים: מפתח ומערה לגת; ובית הלל אומרים: מפתח ואינו צריך לערות. במה דברים אמורים? במקום שדרבן למכר סתומות; אבל במקום שדרבן למכר פתוחות, לא יצא קנקן לחלין. אבל אם רצה להחמיר

פירוש ברטנורא

היין, אם בא לחללו על הכסף: עולות באחד ומאה. בשל תרומה איירי, אם נתערב קנקן של תרומה במאה קנקנים של חולין, ולא היה פיהן סתום במגופה, חשבינן להו כאלו בולן מעורבות זו בזו, ועולות באחד ומאה כדין תרומה שנתערבה בחולין: משגפן מקדשות בכל שהן. ואפילו אחד באלף אינן עולות, וימכרו כולן לכהן בדמי תרומה, חוץ מאחת שבהן שנוטלה הכהן בלא דמים: עד שלא גפן תורם מאחת על הכל. החשיב מוקף: יג מפתח ומערה לגת. אם בא לתרום מאחת על הכל אחר שגפן, צריך לערות לגת: ואינו צריך לערות. דסני להו בפתחה כדמעיקרא: בד"א. דאם לאחר שגפן קרא שם, קנה מעשר את הקנקנים: במקום שדרבן למכור פתוחות. דבכי האי גונא בירושלים הקנקן טפלה ליין כדתנן לעיל בפ"ק, הלכך כנבולין נמי קנה מעשר: אבל במקום שדרבן למכור פתוחות לא יצא הקנקן לחולין. בירושלים, הלכך [בנבולין] נמי לא קנה מעשר: אבל אם רצה להחמיר על עצמו למכור במדה. הקונה יין ממועות מעשר שני בירושלים, וכשבא המוכר למכור רצה לדקדק על עצמו ואמר כך וכך יין במדה אני מוכר לך בכך וכך מעות: יצא קנקן לחולין. ואפילו הקנקנים סתומות: הכי גרסינן ר"ש אומר אף האומר לחברו יין זה אני מוכר לך חוץ מקנקנה יצא קנקן לחולין. ובירושלמי מפרש לה דר"ש קאי אהא דתנא לעיל דאם משגפן קרא שם מעשר קנה מעשר. ואשמעינן ר"ש דוקא שקרא שם מעשר לכל היין שבקנקן, אבל אם אמר כל היין מעשר חוץ מרביעית, אע"פ שכשבא למרוד לחברו אותו רביעית, אמר לו יין זה אני מוכר לך חוץ מן הקנקן שאני רוצה לשייר בשביל מעשר שבתוכה, אפ"ה לא נעשית הקנקן טפלה למעשר, ויצא קנקן לחולין ולא קנה מעשר:

משניות מבוארות – קהתי

גפן בין משגפן, לא קנה מעשר את הקנקן, ועולין באחד ומאה, ותורם מאחד על הכל. וכן מובא בתוספתא (מסנדר שני ג. יח), ושם מוסיפים גם "בשל ציר ושל שמן ושל דבש", שאף אלה דינם כשל חומץ.

באור משנה יג

בית שמאי אומרים: מפתח ומערה לגת – הבא למוכר יין בירושלים וקונה ממנו יין בכסף מעשר שני, אם קנקני היין שהוא מוכר הם סתומים במגופות, מה יעשה שלא יתקדש הקנקן בקדושת מעשר שני? אומרים בית שמאי, שצריך המוכר לפתוח את המגופות ולערות את היין מהקנקנים לגת, שבזה מגלה המוכר דעתו, שאינו מוכר לו את הקנקנים אלא את היין בלבד; ו**בית הלל אומרים: מפתח ואינו צריך לערות** – די שהמוכר יפתח את המגופות, ואינו צריך לערות את היין מהקנקנים, שכן פתיחת הקנקנים משמשת כבר גילוי דעת, שאינו מוכר את הקנקנים אלא את היין בלבד. **במה דברים אמורים** – שאם הוא פותח את המגופה, שוב אין הקנקן נתפס בקדושת מעשר שני לדעת בית הלל? **במקום שדרבן למכר סתומות** – שרגילים במקום זה למכור קנקני יין סתומים, הלכך מועילה פתיחת המגופה כדי לשמש גילוי דעת שאינו מוכר את הקנקן, ולא חל עליו קדושת מעשר, **אבל במקום שדרבן למכר פתוחות** – שמוכרים שם קנקני יין פתוחים, **לא יצא קנקן לחלין** – שפתיחת המגופה לא באה אלא לפי שדרכם של הקנקנים לימכר פתוחים, ולכן אינה מועילה להפיק את הקנקן מקדושת מעשר. **אבל אם רצה להחמיר על עצמו למכור במדה** – אם בעל היין רצה להחמיר על עצמו ולמכור את היין במידה מדוקדקת, ואמר לקונה במפורש: "כך וכך יין במידה אני מוכר לך בכך וכך מעות", בין שהיו הקנקנים סתומים בין שהיו פתוחים, **יצא קנקן לחלין** – לא חלה על הקנקן קדושת מעשר, שהרי לא מכר לו אלא יין. **רבי שמעון אומר: אף האומר לחברו: חבית זו אני מוכר לך, חוץ מקנקנים** – נוסח אחר: חוץ מקנקנה, והיינו חבית היינו קנקן, כלומר שאפילו לא אמר במפורש, שמוכר לו כך וכך יין במידה בכך וכך מעות, אלא אמר לו: "חבית יין זו אני מוכר לך חוץ מקנקנה", אף לשון זו משמעה שאינו מוכר לו הקנקן (החבית) אלא את היין שבו בלבד, ואין הקנקן ניתן לו אלא במתנה ("מסנה ראסונה"). ולכן **יצא קנקן לחלין** – כלומר שלא נתפס הקנקן (החבית) בקדושת מעשר שני.

בירושלים ולאכול בדמיהם מה שראוי לאכול בתורת מעשר שני. כך מבואר בפירושו של הרמב"ם למשנתנו. אבל אחרים מפרשים (על פי הירושלמי): זלף לתוכן סתם – אם נתן לתוך הקנקנים יין של טבל, עד שלא גפן – אם קרא ליין שבתוכם שם מעשר שני קודם שסתמם במגופה, לא קנה מעשר – את הקנקנים, שלא נתפסו עם היין בקדושת המעשר, משגפן – אבל אם משסתם את הקנקנים במגופה קרא שם מעשר שני ליין שבתוכם, קנה מעשר – את הקנקנים, שאף הקנקנים נתפסו בקדושת מעשר, והם טעונים חילול כמו היין, אם בא לחללו על כסף (ר"ש; ברטנורא). ואף הרמב"ם כותב כך ב"משנה תורה" (הל' מעשר שני ת, ה): "כנס היין לתוכו סתם: אם קרא שם ונעשהו מעשר עד שלא סתם את פיהו. לא קנה מעשר את הקנקנים: ואם משסתם פיהו קרא שם ונעשהו מעשר. קנה מעשר את הקנקן." **עד שלא גפן, עולות באחד ומאה** – משנתנו באה, דרך אגב, ללמד גם בענין תרומה, שאם נתערב קנקן יין של תרומה במאה קנקנים של חולין, אם הקנקנים לא היו סתומים במגופה, הרי זה כאלו כל היין מעורב יחד, וכיוון שיש מאה חולין כנגד התרומה, התרומה בטלה, כדין תרומה שנתערבה בחולין שהיא בטלה באחד ומאה (תרומות ד, ז), ונותן קנקן אחד לכהן והשאר חולין; **ומשגפן** – אבל אם נתערב קנקן יין של תרומה בקנקני יין של חולין לאחר שסתמם במגופה, **מקדשות בכל שהן** – אפילו נתערב קנקן אחד של תרומה באלף קנקנים של חולין, נעשה הכל מדומע, כלומר שכל הקנקנים דינם כתרומה, ואסורים לזרים, לפי שנקנן סתום דבר חשוב הוא ואינו בטל, ויימכרו כולם לכהן בדמי תרומה, חוץ מקנקן אחד שצריך לתת לכהן בחינם. לפי הירושלמי משמע שאף בבא זו יש לפרש כמו שבארנו ברישא (לפי הר"ש): אם עד שלא גפן קרא שם תרומה על היין שבקנקנים, הרי הן עולות באחד ומאה, ואם משגפן קרא שם תרומה, מקדשות בכל שהן. **עד שלא גפן, תורם מאחת על הכל** – הבא להפריש תרומה מהיין שבקנקנים קודם שסתמם במגופה, יכול הוא לתרום מקנקן אחד על כל היין שבשאר הקנקנים, שכולם חשובים כאחד וכאלו כל היין מעורב הוא, **ומשגפן** – משסתם את הקנקנים במגופה, **תורם מפל אחת ואחת** – מכל קנקן וקנקן לחוד, שכל קנקן חשוב כדבר בפני עצמו, ואינו יכול לתרום מאחד על שאר הקנקנים, שזה כתורם שלא מן המוקף, ואין מפורשים תרומה אלא מן המוקף, היינו מן הסמוך והקרוב לטבל (חלה א, ט; ועיין תרומות ב, א). – בירושלמי מסיקים: במה דברים אמורים (שמבדילים בין "עד שלא גפן" ל"משגפן")? בקנקנים של יין (לפי שאין היין משתמר אלא אגב קנקנו הסתום), אבל בשל חומץ, בין עד שלא

בארנו משנתנו לפי הרמב"ם (בפירושו למשנה), שכן לפי פירוש זה מתיישבת משנתנו כולה בענין אחד, אם אמנם ענין חדש הוא, שאינו מפורש במשנה,

על עצמו למפור במדה – יצא קנקן לחלין. רבי שמעון אומר: אף האומר לחברו: חבית זו אני מוכר לך, חוץ מקנקנים – יצא קנקן לחלין.

פ ר ק ר ב י ע י

א המוליך פרות מעשר שני ממקום היקר למקום הזול, או ממקום הזול למקום היקר – פודהו בשער מקומו. המביא פרות מן הגרן לעיר, וכדי יין מן הגת לעיר – השבחה לשני ויציאות מביטו.

ב פודין מעשר שני בשער הזול: כמות שהחנני לוקח, לא כמות שהוא מוכר; כמות שהשליחני פורט, ולא כמות שהוא מצרף. ואין פודין מעשר שני אכסרה. את שדמיו ידועים, יפדה על פי (עד) אחד; ואת שאין דמיו ידועים, יפדה על פי שלשה, כגון היין שקרם, ופרות שהקיקבו, ומעות שהחליאו.

ג בעל הבית אומר: בסלע, ואחר אומר: בסלע – בעל הבית קודם, מפני שהוא מוסיף חמש. בעל הבית אומר:

פירוש ברטנורא

ד א המוליך, דוקא עבר והוליך, דלכתחילה אסור להוליכו ממקום למקום, אלא פודהו במקומו או מעלהו לירושלים: כשער מקומו. כשער המקום שהוא בשעת פדיון בין לקולא בין לחומרא: השבחה לשני. מה ששון בעיר יותר, הריח של מעשר שני. ומה שהוציא להביאן מן השדה לעיר ישלם מביטו: פודין מעשר שני. יכול לפדות אם ירצה כשער הזול, כדמפרש ואולי: כמות שהחנני לוקח, שהוא לוקח בול כדי להשתכר: לא כמות שהוא מוכר. שהוא מוכר ביוקר ביותר ממה שקנה: כמות שהשולחני פורט. הבא לחלל פרוטות של מעשר על סלע, מחשב הסלע בפרוטות הרבה, כשולחני הזה כשבא ליקח פרוטות מכני אדם ולתת להם סלע שהוא לוקח פרוטות הרבה: ולא כמות שהוא מצרף. כשמצרף השולחני פרוטות לתת לבני אדם בחלוקה הסלע, נותן להם פחות: אכסרה. בלא מדה ובלא משקל, אלא כמה אתה נותן בכרי זה או במלוא חפנים הללו: על פי א'. בשומת לוקח אחר: על פי ג'. שמאים בקיאות, ואפילו א' מהן עובר כוכבים ואפילו אחד מהן בעלים: קרם. התחיל להחמיץ, וגורסא אחרת שקסם. ודוגמתו כבבא בתרא (דף צג:) מקבל עליו עשר קוספות למאה:

ג מפני שהוא מוסיף חומש. כדכתיב (ויקרא כו) ואם גאל יגאל איש ממעשרו, על שלו מוסיף חומש ולא על של חברו: בסלע ואיסר. האיסר הוא א'

משניות מבוורות – קהתי

רשאי לפדותו כשער הזול, והיינו: כמות שהחנני לוקח – כמו שהחנני קונה מן הסיטון, לא כמות שהוא מוכר – מכירה קמעונית, שכן החנווני מוכר את הפירות במחיר יותר יקר ממה שקנה, כדי להשתכר, והפודה פירות מעשר שני רשאי לפדותם במחירם הסיטוני, הזול; כמות שהשליחני פורט – הבא להחליף פרוטות של מעשר שני בסלע כסף שלו, הרי הוא מחשב את הסלע בפרוטות הרבה כמו שהשולחני מחשב כשהוא "פורט". כלומר כשהוא מחליף ונותן סלע שלו בפרוטות של אחרים, שהוא לוקח פרוטות הרבה, ולא כמות שהוא מצרף – כשהוא מצרף פרוטות שלו ונותן בסלע של אחרים, שכן השולחני המצרף נותן פחות פרוטות בסלע ממה שהוא מקבל כשהוא פורט. ואין פודין מעשר שני אכסרה – באומד, כל הכרי כאחת, בלא מידה ובלא משקל (עיינ דמאי ב, ה). את שדמיו ידועים – דבר שמחירו ידוע, יפדה על פי (עד) אחד – נוסח אחר: יפדה על פי פ"ד (בלי חיבת "עד"), והיינו סוחר הבקי בשומא; ואת שאין דמיו ידועים – דבר שאין מחירו ידוע, יפדה על פי שלשה – סוחרים בקיאים בשומא, כגון היין שקרם – ויש גורסים: שקסם. היינו שהתחיל להחמיץ, ופרות שהקיקבו – שהתחילו להירקב, ומעות שהחליאו – היינו שהחלידו, ואמנם יש גורסים: שהחלידו: כל אלו אין דמיהם ידועים, ואין לפדותם אלא על פי שלשה.

יום רביעי

באור משנה ג

בעל הבית – שבא לפדות מעשר שני שלו, אומר: בסלע – הריני פודהו בסלע, ואחר אומר: בסלע – אף אני פודהו בסלע, בעל הבית קודם – לאחר, מפני שהוא מוסיף חמש – שהפודה את מעשרו צריך להוסיף חומש על הקרן, אבל אחר אינו מוסיף, כמו שכתוב (ויקרא כו, לא): "ואם גאל יגאל איש ממעשרו, חמישית יוסף עליו", ודרשו: על שלו מוסיף חומש ולא על של חברו. בעל הבית אומר: בסלע – אני פודה מעשר שני שלי בסלע, ואחר אומר: בסלע ואסר – שרוצה לפדותו בסלע ואיסר (איסר) = 1/96 בסלע. שהסלע 4 דינרים, והדינר 6 מעין, והמענה 4 איסרים). את של סלע

ואף אינו מתקשר כל כך עם המשנה הקודמת. ברם, המפרשים מקשים על פירוש זה (עיינ "תוספות יום טוב", "תפארת ישראל": "משנה ראשונה"), וטורחים הם לפרש משנתנו בדרכים אחרות, אבל גם פירושיהם קשים ודחוקים. אמנם מקשרים הם את הרישא של משנתנו למשנה הקודמת, כגון לפי פירושו של "ה"ש (וכן מביא גם בברטנורא) מחלוקת בית שמאי ובית הלל היא, במי שגף את הקנקנים קודם שתרמם, ורוצה הוא עכשיו לתרום מאחד על הכל; אבל שאר הבבות, החל ב"במה דברים אמורים", עוסקות (לפי פירושו) בענין מעשר שני, וכל בבא ובבא בדן אחר לגמרי (עיינ ברטנורא).

בעל "תפארת ישראל" דוחה אמנם כל הפירושים שנאמרו במשנה זו, והוא מפרש שמשנתנו מוסבה על מה ששינו במשנה הקודמת "ולף לתוכן סתם" (עיינ שם). אבל גם לפי פירושו אין שתי הבבות האחרונות מתיישבות באותו ענין, והוא נדחק לבארן בדרך מיוחדת (עיינ שם ועיינ "משנה ראשונה").

יום שלישי

באור משנה א

פרק זה דן ברובו בפדיון מעשר שני חוץ לירושלים, כיצד פודים אותו. משנתנו באה ללמד, במי שהוליך את פירות המעשר ממקום למקום, שהוא פורם כשער הפירות במקום הפדיון. ברם, לכתחילה אין מוליכין פירות מעשר שני ממקום למקום לפדותם שם (דמ"ט הל' מעשר שני ד, נא: ירושלמי), אלא פודם במקומם או מעלם לירושלים (פירוש הרמב"ם למשנה).

המוליך פרות מעשר שני ממקום היקר – ממקום ששער הפירות שם ביוקר, למקום הזול – ששער הפירות שם בזול, או ממקום הזול למקום היקר – שהולכים ממקום שהפירות שם בזול למקום ששער הפירות שם ביוקר, פודהו – את המעשר, כשער מקומו – כשער הפירות במקום שהוא פודה שם את המעשר, בין לקולא בין לחומרא. המביא פרות מן הגרן לעיר – והרי שווים הם בעיר יותר מאשר בגורן, וכדי יין מן הגת לעיר – או המביא כדי יין מן הגת לעיר, שאף אלו שווים בעיר יותר מאשר בגת, השבחה לשני – מה שהם שווים יותר בעיר, הרי זה של מעשר שני, ויציאות מביטו – ההוצאות שהוציא להביאם לעיר ישלם מכיסו, ולא ינכה אותן מדמי הפדיון של המעשר.

באור משנה ב

פודין מעשר שני בשער הזול – הבא לפדות פירות מעשר שני

בְּסֻלַע, וְאַחַר אֹמֶר: **בְּסֻלַע** וְאֶפֶר – אֵת שֶׁל סֻלַע וְאֶפֶר קֹדֶם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹסֵף עַל הַקֶּרֶן. הַפֹּדֶה מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי שָׁלוּ, מוֹסֵף עָלָיו חֲמִישִׁית – בֵּין שֶׁהוּא שָׁלוּ וּבֵין שְׁנֵתָן לֹא בְּמִתְנָה.

ד מערימין על מעשר שני. כיצד? אומר אדם לבנו ולבתו הגדולים, לעבדו ולשפחתו העבדים: הילך מעות אלו ופדה לך מעשר שני זה. אבל לא יאמר בן לבנו ולבתו הקטנים, לעבדו ולשפחתו הפגועים, מפני שיידן בידו. ה היה עומד בגרן ואין בידו מעות, אומר לחברו: הרי הפרות האלו נתונים לך במתנה, חזור ואומר: הרי אלו מחללין על מעות שבבית.

ו משך ממנו מעשר בסלע, ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתיים – נותן לו סלע ומשפחבר בסלע, ומעשר שני שלו. משך ממנו מעשר בשתיים, ולא הספיק לפדותו עד שעמד בסלע – נותן לו סלע מחללין, וסלע של מעשר

פירוש ברטנורה

משה ותשעים בסלע: מפני שהוא מוסיף על הקרן, ותוספת כל שהוא דקן עדיפא, מפני שעל החומש יכול להערים כדתנן לקמן: ובין שנתן לו במתנה. הטבל קודם שהפריש ממנו מעשר נתן לו במתנה. דאילו מעשר שני לאחר שהופרש, קיימא לן כמאן דאמר ממון נבזה הוא ואינו ניתן במתנה: **ד לעבדו ולשפחתו העבדים.** שאין גופן קנוי: ופדה לך. בהן מעשר שני לעצמך: מפני שידן בידו. דמה שקנה עבד קנה רבו. ובנו קמן נמי זכיייתו לאביו: דמציאת קמן לאביו:

ה היה עומד בגרן, ורוצה להערים ולפדות מעשר שני בלא חומש: ואין בידו מעות. כדי שיתנם לחברו, שיפדה בהן המעשר בלא חומש: הרי הפירות האלו נתונים לך במתנה. ורואה שנתן אותם לו כמבולן קודם שפריש מעשר שני, כדפרשינן לעיל:

ו משך ממנו מעשר בסלע. המוכר מעשר שני, כדי שיתחלל על דמי המכירה ויהיו המעות נתפסים בקדושת מעשר, דבכי האי גונא שרי למכרו. והא דתנן בפ"ק אין מוכרין אותו, היינו לחלוטין לירושלים ולא שיהיו המעות נתפסים בקדושת מעשר. וכשמשך המעשר לקנותו היה שוה סלע ולא הספיק ליתן המים עד שעמד בשתיים, שהמעשר לא יצא לחולין עד שיתן דמיו למוכר: נותן לו סלע. לפי שקנאו במשיכה, ומרווח הלווק סלע שנתייקר. וצריך לפדותו כשער של עכשיו בשתי סלעים, שהמעשר לא יצא לחולין עד שיתן דמיו למוכר. והסלע אחד של מעשר שני שלו ואוכלו בירושלים: עד שעמד בסלע.

משניות מבוארות – קהתי

שיפדה לו בהן את המעשר, והלה היה פודם בלא חומש; ועכשיו שאין בידו מעות, **אומר לחברו** – שהוא אוהבו ויודע שאינו עושה דבר זה אלא כדי להיפטר מן החומש (דס"י בבא מציעא מה, ב): **הרי הפרות האלו נתונים לך במתנה** – כלומר שנותן לו הפירות בעודם בטבלם, והלה מפריש מהם מעשר שני, כמו שבארנו לעיל (משנה ג), או שמשתנתו היא כרבי יהודה הסוכר שמעשר שני ממון בעלים הוא, ומותר ליתנו במתנה (דמכ"ט); ולאחר שנתן לחבירו את הפירות במתנה, הריהו **חוזר ואומר: הרי אלו** – פירות מעשר שני שלך, **מחללין על מעות שבבית** – שיש לי בבית; וכיון שנעשה "אחר" לגבי הפירות הללו, יכול הוא לפדותם בלא חומש, ואין צורך שיהיו המעות והפירות במקום אחד, כמו ששינונו (לעיל ג, ד).

ב אור משנה ו

להבנת משנתנו (שנבארה על פי ה"ר"ש), יש להקדים דברים אחדים: א. מה ששינונו (לעיל א, א): "מעשר שני אין מוכרין אותו", היינו על מנת שהלווק יעלה לירושלים, אבל מותר למכור מעשר שני, כשדעתו של המוכר להתפיס את המעות בקדושת מעשר שני, והוא יעלן לירושלים והרי זה כמו פדיון המעשר על ידי אחר. ב. הלווק פירות מחבירו כיון שמשך אותם, אף על פי שעדיין לא נתן לו מעות קנה אותם במשיכה. ג. כשפודים פירות מעשר שני אינם יוצאים לחולין אלא לאחר שנותנים דמי פדיונם. – משנתנו דנה בקונה פירות מעשר שני, כדי לחללם על המעות שישלם תמורתם, ולא הספיק ליתן למוכר את דמי פדיונם עד שהפירות הוקרו או הוזלו.

משך ממנו מעשר שני, חבירו, מעשר שני, בסלע – בשווה סלע, כדי לקנותם, ויהיו דמיהם נתפסים בקדושת מעשר, ולא הספיק לפדותו – כלומר ליתן למוכר את הסלע ולפדות בה את המעשר, עד שעמד בשתיים – שהוקרו הפירות, והמעשר שווה עכשיו שתי סלעים, **נותן לו סלע** – נותן הלווק למוכר סלע, לפי שקנאם במשיכה על מנת לשלם לו סלע, ומשפחבר בסלע – והלווק מרוויח סלע, שהרי עכשיו שווים הם שתי סלעים, ומעשר שני שלו – כלומר שמכל מקום צריך הוא לפדות את הפירות כשער של עכשיו בשתי סלעים, לפי שהמעשר לא יצא לחולין עד שיתן דמיו, כמו שבארנו לעיל (בהקדמה למשנתנו), הלכך הסלע שהוא משתכר, הרי זה מעשר שני שלו והוא אוכלו בירושלים. **משך ממנו מעשר בשתיים** – בשווה שתי סלעים, ולא הספיק לפדותו עד שעמד

ואפר קודם – לבעל הבית, מפני שהוא מוסיף על הקרן – ועיקר מצוות הפדיון הוא בקרן. ואף על פי שבעל הבית מוסיף חומש, היינו דינר (¼ הסלע), מכל מקום אין מקפידין על כך, שהרי כל הנאת התוספת שלו היא, שהוא אוכל הכל בירושלים (בבלי ערכין כז, ב). ובירושלמי מבארים הטעם, מפני שעל החומש יכולים להערים, כמבואר במשנה הבאה. **הפודה מעשר שני שלו, מוסיף עליו חמישית** – חומש מלבד, היינו רבע מהקרן, ונקרא "חומש" לפי שהוא חמישית מכל סכום הפדיון (הקרן עם החומש), כגון שאם הוא בא לפדותו בסלע, הרי הוא נותן סלע ודינר (הסלע = 4 דינרים), **בין שהוא שלו ובין שנתן לו במתנה** – כלומר שניתנו לו הפירות במתנה בעודם בטבלם, שעדיין לא הופרשו מהם המעשרות; שאילו פירות מעשר שני אסור ליתנם במתנה, לפי שההלכה היא, שמעשר שני ממון גבוה הוא ואין נותנים אותו במתנה כשם שאין מוכרים אותו (בבלי קידושין נד, ב).

ב אור משנה ד

משנה זו באה ללמדנו שיכול אדם להערים כדי לפדות מעשר שני שלו בלא חומש. ובירושלמי אמרו: "למה מערימין עליו? מפני שכתוב בו ברכה" – "כי יברכך ה' אלהיך" (דברים יד, כד), ולכן הקלו בו חכמים להערים עליו ולפדותו בלי חומש. מטעם זה גם הקלו בו לפדותו כשער הוזל, כמו ששינונו לעיל (משנה ב).

מערימין על מעשר שני – לפדותו בלא תוספת חומש. **כיצד? אומר אדם לבנו ולבתו הגדולים, לעבדו ולשפחתו העבדים: הילך מעות אלו** – במתנה, ופדה לך בהן מעשר שני זה – והרי הן פטורים מחומש, לפי שנחשבים הם כאחרים, שאף עבדו ושפחתו העבדים אין גופן קנוי לו אלא מעשה ידיהם, והרי אחרים פודים בלא חומש, כמו שבארנו במשנה הקודמת. **אבל לא יאמר בן לבנו ולבתו הקטנים, לעבדו ולשפחתו הפגועים, מפני שיידן בידו** – שמה שקנה עבד קנה רבו, ואף בנו הקטן כל זכיייתו לאביו, וכשהם פודים הרי זה כאילו הוא עצמו פודה, וצריך איפוא להוסיף חומש.

**י ו ח מ י ש י
ב אור משנה ה**

משנתנו מוסיפה ללמד בענין הערמה על מעשר שני לפדותו בלא חומש. **היה עומד בגרן** – ורוצה להערים ולפדות מעשר שני בלא חומש, ואין בידו מעות – שאילו היו בידו מעות, היה נותן לחברו במתנה,

שני שלו. אם היה עם הארץ, נתן לו מדמאי.

ז הפודה מעשר שני ולא קרא שם – רבי יוסי אומר: דין; רבי יהודה אומר: צריך לפרש. היה מדבר עם האשה על עסקי גטה וקדושיה, ונתן לה גטה וקדושיה ולא פרש – רבי יוסי אומר: דין; רבי יהודה אומר: צריך לפרש. ח המניח אפר ואכל עליו חציו, והלך למקום אחר, והרי הוא יוצא בפניו – אוכל עליו עוד אפר. המניח פניו ואכל עליו חציו, והלך למקום אחר והרי הוא יוצא באפר – אוכל עליו עוד פלג. המניח אפר של מעשר שני,

פירוש ברטנורה

וצריך ליתן למוכר שני סלעים שקנאו במשיכה, והוא נפרד בסלע א' כשער של עכשיו. הלכך נתן לו דמי סלע מדמי חולין שלו, ובו נפרד המעשר, והסלע השני נתן לו מדמי מעשר שני שלו. ואין זה כפרוע חובו ממעות מעשר שני, לפי שבתחלת המקח היה עומד לכך שיאכל המוכר שתי סלעים בירושלים אם לא הולך: אם היה עם הארץ נתן לו מדמיו. ואם היה המוכר עם הארץ נתן לו שתי הסלעים מדמי החולין שלו, לפי שאין מוסרין דמי מעשר לעם הארץ. ואית דגרסי מדמאוי אם יש לו דמי מעשר של דמאי נתן לו סלע א' מאותן דמים, דמוסרין דמי דמאי לעם הארץ:

ז ולא קרא שם. לא אמר זה פדיון מעשר שני: צריך לפרש. ולומר זה פדיונו. והלכה כר' יוסי: ולא פירש. לא אמר ה"ו גיטך או הרי את מקודשת: ר' יוסי אומר דיו. כיון שעסקים באותו ענין ומתוך אותן הדברים עמד וגירש או קדש אין צריך לפרש. והלכה כר' יוסי:

ח המניח איסר. להיות מהלל עליו פירות מעשר שני. וכבר הלל: ואכל עליו עד חציו והלך למקום אחר. והולך האיסר עמו, ושם הוא שוה פונדיו, ובתחלה לא היה יוצא אלא בחצי פונדיו, שהפונדיו ב' איסרין נמצא לפי מה שהוא יוצא עכשיו שנשאר בו איסר של חולין ולפיכך אוכל עליו עוד איסר: אוכל עליו עוד פלג. חצי איסר, ולא אמרין כיון שאינו שוה אלא איסר הרי אכלו כולו: המניח איסר של מעשר שני. להיות אוכל עליו חולין שלו בקדושת מעשר, ואכל עליו עד אחד עשר באיסר, ואחד ממאה באיסר, יצא כל האיסר לחולין. פי' אם היה אותו איסר ממעות מעשר שני של דמאי ואכל עשרה חלקים מאחד עשר חלקים שבו, כגון שאחד עשר רמונים שוין איסר, ואכל עליו עשרה רמונים ונשאר בו עדיין חלק מאחד עשר בקדושת מעשר, יצא כולו לחולין. ואם היה האיסר ממעות מעשר שני של ודאי ואכל עליו עד שנשאר בו אחד ממאה, כגון שמאה האנים נמכרים באיסר, ואכל עליו תשעים ותשעה,

משניות מבוארות – קהתי

= 1/24 דינר = 1/2 פונדיון (8 פרוטות), ואכל עליו חציו – כלומר שחילל מעשר שני כנגד חצי האיסר ואכלו, והלך למקום אחר – ונטל עמו את האיסר, והרי הוא יוצא בפניו – ובמקום האחר שווה האיסר פונדיון, שהוא שני איסרים, כלומר שערכו של האיסר הוא כאן פי שניים מאשר במקומו הקודם, אוכל עליו עוד אפר – מחלל כאן עוד כנגדו פירות מעשר שני בשווי של איסר ואוכלם בתורת חולין; שהואיל וכנגד חצי האיסר כבר אכל, וחציו השני, שהוא עדיין חולין, שווה כאן חצי פונדיון, שהוא איסר, הלכך אוכל עליו עוד איסר. המניח פניו – שהוא שני איסרים, כדי לחלל עליו מעשר שני, ואכל עליו חציו – שחילל פירות מעשר שני כנגד חצי הפונדיון, היינו כנגד איסר, והלך למקום אחר – ונטל עמו את הפונדיון, והרי הוא יוצא באפר – ובמקום האחר אין שוויו של הפונדיון אלא איסר אחד, אוכל עליו עוד פלג – מחלל עוד כנגדו פירות מעשר שני בשווי של חצי איסר, שחצי הפונדיון, שהוא עדיין חולין, אינו שווה כאן אלא חצי איסר. המניח אפר של מעשר שני, אוכל עליו אחד עשר באפר ואחד ממאה באפר – משנה זו קשה היא ונאמרו בה פירושים רבים, אבל כל הפירושים דחוקים הם. ואין לשון המשנה מתיישבת על פיהם. הרמב"ם מפרש (וכן גם הרב במרטנורה), שלאחר ששנינו ברישא במי שהניח איסר של חולין, כדי שיהלל עליו פירות מעשר שני מחוץ לירושלים, באה הסיפא ללמדנו במי שהניח איסר של מעשר שני לאכול עליו בירושלים פירותיו בקדושת מעשר, כמה הוא חייב לאכול כנגדו, כדי שהאיסר יצא לחולין, ובשני סוגי איסרים של מעשר שני דנה כאן המשנה: באיסר שנתחלל בו מעשר שני של ודאי, ובאיסר שנתחלל בו מעשר שני של דמאי; ויש הבדל בין מעשר שני של ודאי למעשר שני של דמאי, שהפודה מעשר שני של ודאי לעצמו מוסיף חומש (היינו חומש מלכר שהוא רבע מהקרן), ואילו על דמאי אינו מוסיף חומש. וכך איפוא פירושה של משנתנו לפי הרמב"ם: המניח איסר של מעשר שני – לאכול עליו בירושלים פירות בקדושת מעשר שני, כלומר שכל מה שיאכל יתחלל עליו חלק חלק מהאיסר עד שיצא כולו לחולין, אוכל עליו אחד עשר באיסר – כלומר עד אחד עשר באיסר. אם האיסר הוא ממעות מעשר שני של דמאי, הריהו אוכל עליו עד החלק האחד עשר שבו (ולא עד בכלל), כלומר שלאחר שאכל כנגד עשרה חלקי אחד עשר באיסר, האיסר יצא לחולין, כגון אם אחד עשר רימונים נמכרים באיסר, כיון שאכל עשרה רימונים,

בסלע – שהוולו הפירות והם אינם שווים עכשיו אלא סלע אחת, ונמצא שצריך לתת למוכר שתי סלעים, לפי שקנאם במשיכה במחיר זה, אבל נפדים הם בסלע כשער של עכשיו, הלכך נתן לו – הלווקח, סלע מחלין – לפדות בו את המעשר, וסלע של מעשר שני שלו – וסלע השניה שהלווקח חייב ליתן לו, יכול הוא ליתן לו מדמי מעשר שיש לו, ויעלה המוכר את שתי הסלעים לירושלים, שהרי על מנת כן מכר לו את המעשר כדי שיעלה את דמיו לירושלים. אם היה עם הארץ – אם המוכר היה עם הארץ, שהוא חשוד שאינו נזהר בדיני קדושת המעשר, נתן לו מדמאי – נתן לו את הסלע השניה מדמי מעשר שני של דמאי שיש לו, שאין מוסרים דמי מעשר שני של ודאי לעם הארץ. ויש גורסים: נתן לו מדמיו – כלומר שנתן לו את שתי הסלעים מדמי החולין, לפי שאין מוסרים דמי מעשר לעם הארץ.

יו ש שי

באור משנה ז

הפודה מעשר שני ולא קרא שם – שהפריש מעות לפדיון המעשר ולא אמר: "זה פדיון מעשר שני", רבי יוסי אומר: דין; בהפרשת המעות כנגד הפירות של מעשר שני, ואינו צריך לפרש, ויצאו הפירות לחולין, והמעות נתפסו בקדושת המעשר; רבי יהודה אומר: צריך לפרש – ולומר: "זה פדיון המעשר". והלכה כרבי יוסי (רמב"ם הל' מעשר שני ז, א). – אגב משנתנו מובאת כאן מחלוקת דומה של רבי יוסי ורבי יהודה בענין גיטין וקידושין. היה מדבר עם האשה על עסקי גטה וקדושיה – או קידושיה, ונתן לה גטה וקדושיה ולא פרש – כלומר שהיה בעל מדבר עם אשתו על גירושיה ונתן לה גט ולא אמר לה: "הרי זה גיטך", או שהיה איש מדבר עם אשה על עסקי קידושיה, ועמד וקידשה, כגון שנתן כסף בידה לשם קידושין, ולא אמר לה: "הרי את מקודשת לך", רבי יוסי אומר: דין – הואיל ודברו ביניהם באותו ענין, ומתוך אותם הדברים עמד וגירש או קידש, אינו צריך לפרש, והרי היא מגורשת או מקודשת. רבי יהודה אומר: צריך לפרש – ולומר: "הרי את מגורשת" או "הרי את מקודשת". והלכה כרבי יוסי (רמב"ם הל' גירושין א, יא; הל' אישות ג, ח).

באור משנה ח

המניח אפר – כדי שיהא מחלל עליו פירות של מעשר שני (איסר

מסכת מעשר שני פרק רביעי משנה ח

אוכל עליו אחד עשר פאָפּר וְאַחַד מִמָּאָה פּאָפּר. בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: הַכֹּל עֶשְׂרָה. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: פְּנֵי אֶחָד עֶשְׂרִי, וּבִדְמַאי עֶשְׂרָה.

פירוש ברטנורה

יצא כולו לחולין: וב"ש אומרים הכל עשרה. אחד ודאי וא' דמאי כשלא נשאר באיסור אלא עשיריתו יצא לחולין. כגון שהיו עשרה רמונים נמכרין באיסור, ואכל עליו תשעה יצא לחולין. ואם נשאר בו יותר, כגון שלא אכל אלא שמנה צריך לאכול כנגדו: וב"ה אומרים בודאי אחד עשר, ובדמאי עשרה. אם נשאר על האיסור של ודאי אחד מעשרה חייב לאכול עליו עוד [אחד], לפי שכל מה שהוא פחות משווה פרוטה אין חוששין לו, לא לענין גול, ולא לענין נהנה מן ההקדש. ופרוטה היא אחד משמנה באיסור האמלקי נמצא עשירית האיסור הוא שמנה עשיריות של פרוטה דהיינו פרוטה פחות חומש, ונמצא כשתוסף עליו חומש דהוא רביע מלגו היינו חומשא מלבד יהיה [בין] הכל פרוטה, ולפיכך חוששים לה, ואם יהיה פחות מעשיריתו אין חוששים לו שאפילו עם תוספת החומש יהיה בו פחות משווה פרוטה. ולפיכך אמרו בודאי אחד עשר, ובדמאי עשרה, לפי שאין חייבין חומש על הדמאי, ועשיריתו הוא פחות משווה פרוטה, והלכה כב"ה:

משניות מבוארות – קהתי

חזקיה: מעשר שני שאין בו שווה פרוטה – אומר: "הוא חומשו מחולקין על מעות הראשונות" (שחיללתי עליה מעשר שני ועודן בדי, ואף זה היא מחולק על המעות – רש"י), לפי שאי אפשר לו לאדם לצמצם מעותיו (חזק בשרויים בצמצום, שמתוך שהוא ירא מלפחות ונמצא אוכלו בלא חילול. הוא מוסיף על דמיו, הלכך כשיש לו פחות משווה פרוטה הרי הוא מחולק על אותו עודף – רש"י).

– ועוד קשה, שמעשר שני אין מוסיפים חומש בפדיונו אלא בפדיון ראשון, וכשמחלל איסור זה אינו צריך להוסיף חומש, שפדיון שני הוא. – ועוד, שבירושמי מובא על משנה זו, שנחלקו כאן בדברי רבי אליעזר הסובר, שהנאמן על השני (היינו על מעשר שני) נאמן על הראשון (מעשר ראשון), ולפי פירוש הרמב"ם הרי אין כאן כל ענין לדברי רבי אליעזר שבירושמי.

ואמנם הר"ש מפרש משנתנו על פי הירושלמי בדרך אחרת, שהמדובר כאן בחבר שראה עם הארץ שחילל פירות מעשר שני על איסור, ועירבם עם שאר פירותיו, ודנה המשנה כמה פירות מהתערובת חשובים הם כמתקנים ומותר לחבר לאכלם בלי לעשרם דמאי. תנא קמא סובר כרבי אליעזר (כפי שהבאנו לעיל מהירושלמי), שהנאמן על השני נאמן על הראשון, כלומר הואיל וראהו מחלל פירות מעשר שני על איסור, אנו תולים שהפריש גם מעשר ראשון, ותרם עליו תרומת מעשר ממקום אחד, ולפיכך אוכל עליו אחד עשר איסור (כך הגירסה לפי הירושלמי, ולא כפי גירסתנו "באיסור"), ואחד ממאה באיסור – שאם המעשר השני שווה איסור, הרי החולקין שהופרש מהם המעשר הם תשעה איסורים, ויחד עם המעשר שנחלל הרי הם עשרה איסורים; עשרה איסורים אלו הם תשע עשיריות של כל הפירות, שהופרש מהם מעשר ראשון, ונמצא שרובים של כל הפירות אחד עשר איסור ותשיעית האיסור $(\frac{1}{9})^{11} = \frac{100}{9} = 10 \frac{10}{9}$, כלומר שהמעשר הראשון הוא איסור ותשיעית איסור, ואנו אומרים שתרם עליו תרומת מעשר ממקום אחר, ותורו וערבבו בתבואה, הרי שיש כאן חולקין מתקנים אחד עשר איסור ותשיעית האיסור וזהו ששנינו כאן: "אוכל עליו אחד עשר איסור ואחד ממאה באיסור". כלומר ואחד ממאה מלבד מכל איסור מעשר של אחד עשר האיסורים (היינו $\frac{1}{99}$ מכל איסור ואיסור מלגו, ובכך הכל = $\frac{11}{99}$) שהם תשיעית האיסור. בית שמואי אומרים: הכל עשרה – בית שמאי סוברים שנאמן על השני ואינו נאמן על הראשון, הלכך אין החבר אוכל אלא כנגד עשרה איסורים, הואיל וראהו שחילל מעשר שני שלו באיסור, ברם, צריך החבר להפריש ממנו מספק מעשר ראשון (הרא"ש). בית הלל אומרים: בודאי אחד עשר – אם ראה החבר שהופרש אותו מעשר שני שחילל מפירות שהיו ודאי טבל, אוכל מתבואתו כנגד אחד עשר איסור כדעת תנא קמא, וכן גם אחד ממאה באיסור, אלא שלא חש לדייק בפורטרוטים, ובדמאי עשרה – אבל אם ראהו עושה כן בפירות דמאי, אינו אוכל אלא עשרה איסורים, שאינו נאמן על המעשר הראשון.

אף על פירוש זה כותב הרא"ש: "ולבי מגמגם, כיון שתיקן עם הארץ זה קצת מפירותיו, ואנו מאמינים לו שקצת מפירותיו מתקנים, אם כן אותו הכרי עשירב בו אלו הפירות המתוקנים יהיה כולו בחזקת מתוקן, שמה הרוויח בתיקן אלו הפירות המועטים כשהחזר ומערבם על הטבל? ...! ועוד קשה, מה שייך ודאי בפירות שביד עם הארץ? ועוד, שבמשנתנו שנוי: "ואחד ממאה באיסור" ולפי פירושו יוצא: אחד ממאה מכל איסור ואיסור, וכן נדחק הוא לפרש אחד ממאה מלבד... ומסיים הרא"ש: "המאיר לעולם יאיר עינינו במאור תורתו".

אמנם קושיותיו של הרא"ש על פירוש הרמב"ם מתיישבות קצת על ידי בעל "כסף משנה" (עיין שם הל' מעשר שני ח, יד), ואף הרב מברטנורה מפרש את משנתנו על פי הרמב"ם. אבל עיקר פירושו זה דחוק הוא, שאינו מתאים ללשון המשנה (עיין "תוספות יום טוב", שמדקדק הרבה על פירוש הרמב"ם ונוטה יותר לפירוש הר"ש).

יצא כל האיסור לחולין, ואין חוששים עוד לרימון האחד-עשר, שדבר מועט הוא ובטל; ואחד ממאה באיסור – כלומר ועד אחד ממאה באיסור; שאם האיסור הוא ממועות מעשר שני של ודאי, הריהו אוכל עליו עד אחד ממאה באיסור, כלומר תשעים ותשעה חלקים משוויו, ובכך הוא יוצא כולו לחולין, כגון אם מאה תאנים נמכרות באיסור, כיון שאכל תשעים ותשע תאנים, יצא האיסור לחולין, ואין חוששים לחלק האחד ממאה שנשאר בו, שעדיין לא אכל כנגדו, שדבר מועט שבמועט הוא. הטעם של "אחד ממאה באיסור" לגבי ודאי, אינו מבואר בפירושו של הרמב"ם, אלא בעל "תוספות יום טוב" כותב: "ואולי שכעין תרומה נגעו בו, הואיל ונקרא "קודש" כמו תרומה, וכמו שבתרומה כשיש כאן חלק אחד ממאה ונפל למאה, בטל במיעוטו במקום שאין גול השבט, כמו ששנינו בתרומות (ה, ד), וכאן במעשר שני שלא שייך גול אמרו, שכל אחד ממאה שלא אכל נתבטל. ואף על פי שבתרומה צריכים מאה ואחד, במעשר הקילו ואמרו מספר שלם". **בית שמואי אומרים: הכל עשרה** – בין בדמאי בין בודאי, כיון שאכל כנגד תשע עשיריות שבאיסור, ולא נשאר בו אלא עשיריתו, שלא אכל עדיין כנגדו, יצא האיסור לחולין, כגון אם עשרה אגוזים נמכרים באיסור, כיון שאכל תשעה מהם, האיסור יצא לחולין, אבל אם אכל פחות מתשעה, עדיין חייב הוא לאכול כנגדו. **ובית הלל אומרים: פנדאי אחד עשר** – אם האיסור הוא ממועות מעשר שני של ודאי, משלא נשאר בו אלא החלק האחד-עשר, יוצא האיסור לחולין. אבל אם נשאר בו עשיריתו, לא יצא עדיין לחולין. הטעם הוא, לפי שהחלק האחד-עשר שבאיסור, אף אם נצרך לו את תוספת החומש שחייב בו המחללו לעצמו, פחות הוא משווה פרוטה (שכן האיסור הוא 8 פרוטות, ונמצא החלק האחד עשר שבו = $\frac{8}{11}$ בפרוטה, ותוספת החומש שהיא רבע מהקדש = $\frac{2}{11}$ בפרוטה, והרי בין הכל = $\frac{10}{11}$ בפרוטה), "וכל מה שהוא פחות משווה פרוטה אין חוששים לו לא לענין גול ולא לענין נהנה מן ההקדש ולא לשום ענין מן העניינים". אבל אם נשאר בו עשיריתו (שהיא $\frac{8}{10}$ בפרוטה), הרי בתוספת החומש (שהוא $\frac{2}{10}$ בפרוטה) מצטרף הכל לפרוטה $(\frac{8}{10} + \frac{2}{10} = 10/10 = 2/10)$ ועוד $(\frac{2}{10} = 10/10 = 2/10)$, וחייב לאכול עוד כנגד האיסור. **ובדמאי עשרה** – ואם האיסור הוא ממועות מעשר שני של דמאי, כיון שלא נשאר בו אלא עשיריתו, יצא האיסור לחולין, שבחילול מעשר שני של דמאי אין חייבים בתוספת חומש, כמו שהקדמנו לעיל, ועשיריתו של איסור הרי הוא פחות משווה פרוטה, ולכן אין חוששים לכך. וכן פוסק הרמב"ם (כדברי בית הלל): "המניח דינו של מעשר להיות אוכל כנגדו והולך. כיון שאכל עליו עד שלא נשאר ממנו אלא פחות מפרוטה, יצא לחולין. במה דברים אמורים? בשל דמאי, אבל בשל ודאי לא יצא לחולין עד שישאר ממנו פחות משווה פרוטה אחד שמוספין את החומש. כגון שנשאר מימנו פחות מארבעה חומשי שווה פרוטה".

הרא"ש מקשה על פירוש זה: היאך מזוללים במעשר שני להוציא לכתחילה לחולין פחות משווה פרוטה, והרי מובא במסכת בבא מציעא (נב, ב), שאמר

מַל הַמְעוֹת הַנִּמְצְאִים, הָרִי אֵלֹו חֲלִין, אֶפְלוּ דִינָר זָהָב עִם הַכֶּסֶף וְעִם הַמְעוֹת. מִצָּא פְתוּכָן חֲרָשׁ וְכָתוּב עָלָיו: מַעֲשֵׂר, הָרִי זֶה מַעֲשֵׂר.

י הַמוּצָא כָּלִי וְכָתוּב עָלָיו: קֶרֶן – רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הָיָה שֶׁל חֶרֶס, הוּא חֲלִין, וּמָה שֶׁפְּתוּכוֹ קֶרֶן. וְאִם הָיָה שֶׁל מַתְּכָת, הוּא קֶרֶן, וּמָה שֶׁפְּתוּכוֹ חֲלִין. אָמְרוּ לוֹ: אִין דְּרַךְ בְּנֵי אָדָם לְהֵיוֹת כּוֹנְסִין חֲלִין לְקֶרֶן.

פירוש ברטנורא

ט כל המעות הנמצאים. בכל מקום בין ברגל בין בשאר ימות השנה. ובירושלים בשאר ימות השנה חוץ מימות הרגל: הרי אלו חולין. ואין חוששין להם שמא מעות של מעשר שני הם: אפילו דינר זהב עם הכסף ועם המעות. שאין דרך לערבן יחד, ואיכא למימר הללו מעות של מעשר שני שרגילין לחלל המעשר על דינרי זהב והנשאר שאינו מגיע לדינר זהב מחללו על הכסף והמותר על מעות של נחשת ומערבין אותן יחד, אפילו הכי לא חיישין: מצא בתוכו. בתוך הכיס או הצרור שהמעות נתונים בתוכו:

י הוא חולין. שאין דרך בני אדם להקדיש חרסין לבדק הבית, ועל שם מה שבתוכו נכתב: הוא קרבן. כלומר הקדש: חולין לתוך קרבן. והכל קרבן. ולא אפליגו רבנן עליה דר' יהודה אלא בשל מתכת בלבד, דבשל חרס מודו שהוא חולין ומה שבתוכו קרבן. והלכה כחכמים:

משניות מבוארות – קהתי

כל המעות הללו מעשר שני, ואין אומרים, שמא חרס זה הוא מכלי שהיה בתוכו מעשר שני, ואילו המעות הללו חולין הם, אלא הואיל ומסתבר יותר שהוכנס כאן החרס לסימן שהמעות מעשר שני הן, הרי זה מעשר שני.

באור משנה י

אגב המשנה הקודמת מסיפה משנתנו ללמד במוצא כלי שכתובה עליו תיבת "קרבן".

המוצא כלי וכתוב עליו: קרבן, רבי יהודה אומר: אם היה של חרס – אם הכלי היה של חרס, הוא חלין – הכלי חולין, שאין דרך בני אדם להקדיש כלי חרס למקדש, ומה שפיתוכו קרבן – כלומר הקדש, שמה שכתוב עליו "קרבן" הכוונה היא למה שבתוכו; ואם היה של מתכת – ואם הכלי היה של מתכת, כגון של כסף או של נחושת, הוא קרבן – הכלי הוא הקדש, ומה שפיתוכו חלין – שהואיל והסימן הוא על הכלי בחוץ, מסתבר שהכוונה היא לכלי עצמו. אמרו לו – חכמים לרבי יהודה: אין דרך בני אדם להיות כונסין חלין לקרבן – להכניס חולין לתוך כלי שהוא "קרבן", היינו הקדש, ולפיכך אם היה הכלי של מתכת הכל הקדש, בין הכלי בין מה שבתוכו. ולא נחלקו חכמים על רבי יהודה אלא בכלי של מתכת בלבד, אבל בכלי של חרס מודים הם שהכלי הוא חולין ומה שבתוכו "קרבן". והלכה כחכמים.

אף בעל "משנה ראשונה" מקשה הרבה גם על פירוש הרמב"ם וגם על פירוש הר"ש, והוא בא לפרש את המשנה בדרך מיוחדת, שהמודבר הוא במניח איסור של מעשר שני ודעתו לאכול עליו מעט מעט עד שיתחלל כולו, ונחלקו במשנתנו במחלק אכילתו לסעודות הרבה עד שאין בסעודה שיעור פרוטה, אם מותר לעשות כך או אסור, שהרי פחות מפרוטה אינו נתפס.

כן גם בעל "תפארת ישראל" מקשה על כל הפירושים, והוא מתחבט לפרש את המשנה על פי הירושלמי (עין שם).

אבל גם פירושיהם של "משנה ראשונה" ו"תפארת ישראל" קשים הם ודחוקים, ואין כאן המקום להאריך יותר.

שבת קודש

באור משנה ט

כל המעות הנמצאים – בכל מקום ובכל זמן, חוץ מבירושלים בימי הרגל (שקלים ז, ב), הרי אלו חלין – ואין חוששים שמא של מעשר שני הן, אפילו נמצא דינר זהב עם הכסף ועם המעות של נחושת, שאין דרך בני אדם לערבם זה בזה, ויש מקום לשער שהם מעשר שני, שכן רגילים לחלל מעשר שני על דינרי זהב, והשאר שאינו מגיע לדינר זהב מחללים אותו על הכסף, והגותר על מעות נחושת, ומערבים אותם יחד, מכל מקום אין חוששים לכך. מוצא פתוכן – בתוך המעות, חרש – שבר של כלי חרס, וכתוב עליו: מעשר – וכתובה על החרס תיבת "מעשר", הרי זה מעשר – הרי

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום חמישי עמוד א

15 תיב, סומכוס אומר משום רבי מאיר פאה לגמל שלשה קבין לחמור.
16 אם כן שוב מוכח מהמשנה שכשהוסיף שלושה קבין בלבד יהיה
17 חייב, וכשיטת אביי.
18 מיישבת הגמרא: לעולם אפשר לפרש שרק כשהוסיף על משאה
19 סאה יתחייב וכשיטת רבא. והמשך דברי המשנה אינם עולים על
20 הדין ששכרה להביא לתך חטים והביא לתך שעורים, אלא זה דין
21 נוסף והכי קאמר, היכא דלא שני – באופן שלא שינה אלא שכרה
22 להביא עליה חפין והביא חפין, וכן שכרה להביא שעורין והביא
23 שעורין, פמה יוסף על משאו ויהא תיב, סומכוס אומר משום רבי
24 מאיר פאה לגמל שלשה קבין לחמור.
25 הגמרא מקשה מברייטא על שיטת אביי. מקשה הגמרא: תא שמע,
26 השוכר את החמור להביא עליה לתך ודהיינו חמש עשרה סאה
27 חפין, והביא עליה

1 הגמרא מקשה ממשנתינו על שיטת רבא: תנן – שנינו במשנתינו,
2 השוכר את החמור להביא עליה לתך חפין והביא לתך שעורין,
3 ומתה, פמור, ואם הוסיף על משאו תיב. מאי לאו שאם הוסיף על
4 משאה שלשה קבין חייב, ומוכח מכך שנפח קשה לבהמה כמשאוי,
5 שאף שהביא עליה לתך שעורים שמשקלם קל מחטים, מכל מקום
6 כיון שבנפח הביא לתך שעורים הרי זה קשה לחמור כלתך חטים,
7 ולכן אם הוסיף על זה שלושה קבין חייב, וכשיטת אביי.
8 דוחה הגמרא: לא – אין כוונת המשנה שבהוסיף שלושה קבין
9 חייב, אלא כוונת המשנה שאם הוסיף פאה שעורין על הלתך
10 שעורים חייב, והטעם הוא מפני שהלתך שעורים שהביא בצירוף
11 התוספת סאה שהוסיף מגיע כובד משקלם למשקל לתך חטים,
12 וחייב על שיש כאן תוספת נפח על משאה, שאף שהביא עליה
13 כמשקל לתך חטים, מכל מקום הוסיף על משאה בנפח.
14 מקשה הגמרא: והא עלה קתני במשנה ויכמה יוסף על משאו ויהא

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

בחדש זיו – אייר הוא. שנולדו בו זיוותני עולם – כשנתחדש אייר נולדו כבר בניסן. אי נמי זימנין דניסן דתקופה נמשך בתוך אייר של לבנה. להתנאות – להנות. דתקיף במצות – שופר, יוד"כ וסוכה, לולב, וערבה, וניסוך המים (וערבה). למועד אשוב אליך – לי"ט הבא ראשון ולשרה בן. וכל מה שאתה יכול להרחיק יום הבשורה מיום הלידה – הרחיקם, כדי למצוא ימי עיבור הוולד בין שניהם. ואין אתה יכול להרחיקו אלא ממועד למועד, כשתאמר שנתבשר במועד זה ושתלד למועד הבא. כי מדלי מר ימי טומאה – טומאת נדה, דקיי"ל (ב"מ דף פז, א): שרה אמנו אותו היום פרסה נדה, לפיכך יזיקה חמאה וחלב ובן הבקר" אבל לא העוגות שלשתה היא בטומאה. אפילו למ"ד – במסכת נדה (דף לח, א) אינה יולדת למקוטעין – אלא לחדשים שלימים של שלשים יום.

מחדש זיו – אייר הוא. שנולדו בו זיוותני עולם – כשנתחדש אייר נולדו כבר בניסן. אי נמי זימנין דניסן דתקופה נמשך בתוך אייר של לבנה. להתנאות – להנות. דתקיף במצות – שופר, יוד"כ וסוכה, לולב, וערבה, וניסוך המים (וערבה). למועד אשוב אליך – לי"ט הבא ראשון ולשרה בן. וכל מה שאתה יכול להרחיק יום הבשורה מיום הלידה – הרחיקם, כדי למצוא ימי עיבור הוולד בין שניהם. ואין אתה יכול להרחיקו אלא ממועד למועד, כשתאמר שנתבשר במועד זה ושתלד למועד הבא. כי מדלי מר ימי טומאה – טומאת נדה, דקיי"ל (ב"מ דף פז, א): שרה אמנו אותו היום פרסה נדה, לפיכך יזיקה חמאה וחלב ובן הבקר" אבל לא העוגות שלשתה היא בטומאה. אפילו למ"ד – במסכת נדה (דף לח, א) אינה יולדת למקוטעין – אלא לחדשים שלימים של שלשים יום.

מחדש זיו – אייר הוא. שנולדו בו זיוותני עולם – כשנתחדש אייר נולדו כבר בניסן. אי נמי זימנין דניסן דתקופה נמשך בתוך אייר של לבנה. להתנאות – להנות. דתקיף במצות – שופר, יוד"כ וסוכה, לולב, וערבה, וניסוך המים (וערבה). למועד אשוב אליך – לי"ט הבא ראשון ולשרה בן. וכל מה שאתה יכול להרחיק יום הבשורה מיום הלידה – הרחיקם, כדי למצוא ימי עיבור הוולד בין שניהם. ואין אתה יכול להרחיקו אלא ממועד למועד, כשתאמר שנתבשר במועד זה ושתלד למועד הבא. כי מדלי מר ימי טומאה – טומאת נדה, דקיי"ל (ב"מ דף פז, א): שרה אמנו אותו היום פרסה נדה, לפיכך יזיקה חמאה וחלב ובן הבקר" אבל לא העוגות שלשתה היא בטומאה. אפילו למ"ד – במסכת נדה (דף לח, א) אינה יולדת למקוטעין – אלא לחדשים שלימים של שלשים יום.

מחדש זיו – אייר הוא. שנולדו בו זיוותני עולם – כשנתחדש אייר נולדו כבר בניסן. אי נמי זימנין דניסן דתקופה נמשך בתוך אייר של לבנה. להתנאות – להנות. דתקיף במצות – שופר, יוד"כ וסוכה, לולב, וערבה, וניסוך המים (וערבה). למועד אשוב אליך – לי"ט הבא ראשון ולשרה בן. וכל מה שאתה יכול להרחיק יום הבשורה מיום הלידה – הרחיקם, כדי למצוא ימי עיבור הוולד בין שניהם. ואין אתה יכול להרחיקו אלא ממועד למועד, כשתאמר שנתבשר במועד זה ושתלד למועד הבא. כי מדלי מר ימי טומאה – טומאת נדה, דקיי"ל (ב"מ דף פז, א): שרה אמנו אותו היום פרסה נדה, לפיכך יזיקה חמאה וחלב ובן הבקר" אבל לא העוגות שלשתה היא בטומאה. אפילו למ"ד – במסכת נדה (דף לח, א) אינה יולדת למקוטעין – אלא לחדשים שלימים של שלשים יום.

מחדש זיו – אייר הוא. שנולדו בו זיוותני עולם – כשנתחדש אייר נולדו כבר בניסן. אי נמי זימנין דניסן דתקופה נמשך בתוך אייר של לבנה. להתנאות – להנות. דתקיף במצות – שופר, יוד"כ וסוכה, לולב, וערבה, וניסוך המים (וערבה). למועד אשוב אליך – לי"ט הבא ראשון ולשרה בן. וכל מה שאתה יכול להרחיק יום הבשורה מיום הלידה – הרחיקם, כדי למצוא ימי עיבור הוולד בין שניהם. ואין אתה יכול להרחיקו אלא ממועד למועד, כשתאמר שנתבשר במועד זה ושתלד למועד הבא. כי מדלי מר ימי טומאה – טומאת נדה, דקיי"ל (ב"מ דף פז, א): שרה אמנו אותו היום פרסה נדה, לפיכך יזיקה חמאה וחלב ובן הבקר" אבל לא העוגות שלשתה היא בטומאה. אפילו למ"ד – במסכת נדה (דף לח, א) אינה יולדת למקוטעין – אלא לחדשים שלימים של שלשים יום.

דף י ע"ב: רבי יהושע אומר, מנין שבניסן נולדו האבות, שנאמר (מלכים א' ו א) 'ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים בשנה הרביעית בחדש זיו הוא החדש השני למלך שלמה על ישראל ויבן הבית לה', וזיו הוא יופי, וירח זיו היינו ברח' שנולדו בו זיוותני עולם – האבות, שהם יופיו של העולם, כלומר, שנולדו האבות בניסן, וכשהגיע אייר היה כולו מלא זיו. מקשה הגמרא: (ואידך נמי הכתיב) [ולרבי יהושע, הקתיב] 'ברח האתנים', ומוכח שנולדו בתשרי. מתרצת הגמרא: הקתם – פירוש הפסוק 'ירח האתנים' הוא דתקיפי במצות – שהחודש חזק ומרובה במצוות, שופר, יום כפור, סוכה, לולב, ערבה וניסוך המים.

מקשה הגמרא: ואידך נמי – ואף לרבי אליעזר, הקתיב 'בחדש זיו', ומוכח שנולדו בניסן. מתרצת הגמרא: ההוא, דאית ביה זיוא וזיוא לאילני – שיש בחדש אייר יופי לאילנות, כיון שאז הוא זמן הפריחה שמתחילה בחדש ניסן, דאמר רב יהודה, האי מאן דנפק [מי שיוצא] ביומי ניסן, שהוא זמן פריחת האילנות, וחו' אילני דמלכלבי – ורואה אילנות המוציאים פרחים, אומר 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שלא חיפר מעולמו כלום, וברא בו פריית טובות ואילנות טובות להתנאות – ליהנות בהן בני אדם'.

מקשה הגמרא: ואידך נמי – ואף לרבי אליעזר, הקתיב 'בחדש זיו', ומוכח שנולדו בניסן. מתרצת הגמרא: ההוא, דאית ביה זיוא וזיוא לאילני – שיש בחדש אייר יופי לאילנות, כיון שאז הוא זמן הפריחה שמתחילה בחדש ניסן, דאמר רב יהודה, האי מאן דנפק [מי שיוצא] ביומי ניסן, שהוא זמן פריחת האילנות, וחו' אילני דמלכלבי – ורואה אילנות המוציאים פרחים, אומר 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שלא חיפר מעולמו כלום, וברא בו פריית טובות ואילנות טובות להתנאות – ליהנות בהן בני אדם'.

מקשה הגמרא: ואידך נמי – ואף לרבי אליעזר, הקתיב 'בחדש זיו', ומוכח שנולדו בניסן. מתרצת הגמרא: ההוא, דאית ביה זיוא וזיוא לאילני – שיש בחדש אייר יופי לאילנות, כיון שאז הוא זמן הפריחה שמתחילה בחדש ניסן, דאמר רב יהודה, האי מאן דנפק [מי שיוצא] ביומי ניסן, שהוא זמן פריחת האילנות, וחו' אילני דמלכלבי – ורואה אילנות המוציאים פרחים, אומר 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שלא חיפר מעולמו כלום, וברא בו פריית טובות ואילנות טובות להתנאות – ליהנות בהן בני אדם'.

מקשה הגמרא: ואידך נמי – ואף לרבי אליעזר, הקתיב 'בחדש זיו', ומוכח שנולדו בניסן. מתרצת הגמרא: ההוא, דאית ביה זיוא וזיוא לאילני – שיש בחדש אייר יופי לאילנות, כיון שאז הוא זמן הפריחה שמתחילה בחדש ניסן, דאמר רב יהודה, האי מאן דנפק [מי שיוצא] ביומי ניסן, שהוא זמן פריחת האילנות, וחו' אילני דמלכלבי – ורואה אילנות המוציאים פרחים, אומר 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שלא חיפר מעולמו כלום, וברא בו פריית טובות ואילנות טובות להתנאות – ליהנות בהן בני אדם'.

בבא מציעא. השוכר את האומנין - פרק שישי דף עו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רכה רש"י תוספות

1 ואם בעל הבית חוזר בו ידו על התחנותה. יתן להם לפי מה שעשו ואם הולך מלאכת
2 פועלים על כרחו יתן להם כמה ששקס חוץ ממה שצריך להוצאות בהשקמתה: כל
3 המשנה ידו על התחנותה. כגון נתן צמר לצבוע לצבוע אדום וצבעו שחור אם השבח יותר
4 על הציצה אין נתן לו שכרו משלם אלא דמי ציצית עצים וסמנים ואם יציאה יתירה
5 על השבח נתן לו את השבת: וכל החזור בו.
6 בגמרא מפרש לאתויי מאי: גמ' חזרו בהו לא
7 קתני. ודקרו האי הטעו הם את בעל הבית או
8 בעל הבית אוקו דא"כ הוה ליה למיתני לשון
9 חזרה: דאטעו אהדרי. אחד מן הפועלים
10 הטעה את חבריו: בארבעה וזו: לזמא: אמר
11 ליה איהו. בתלתא: סבור וקפול. ומאי תרעומתו:
12 ואמר ליה בארבעה. ולערב לא נתן בעה"ב אלא
13 ג: היכי דמי. לתרעומת יתיה לון ולא יותר:
14 וליחוי פועלים היכי מתגרי. אי מתגרי בארבעה
15 על כרחיה דבעה"ב ניתיב ארבעה דהא קתני
16 נוטל מבעל הבית מה שהתנה אותו ובע"פ שלא
17 צדו ודרי התנה אותו בכך ואי מתגרי בשלש
18 מאי תרעומת איכא: הוה מרחינין. לבקש אדם
19 דקוק לפועלים שישכור בארבעה: אי צעית
20 אימא כבעל הבית עסקינן. בפועל שיש לו
21 לעצמו שדות שהן שלו ואינו נשכר למלאכת
22 אחרים אם לא ביותר על דמי שכירתו ויתני
23 תרעומת דאי לאו דאמרת לי בארבעה לא
24 הייתי ממולל בעצמי לעולם בפועלים. הרגילים
25 למלאכת אחרים: גריפא. שחפרו חרץ כסבית
26 שדה ואין מלאכתו ניכרת כגון דמלו מיא
27 כדמיסין ואולי: אל תמנע טוב מפועליו. ססוק
28 הוא במשלי: ופתייהו אעילוה. אע"פ שאמרו לו
29 דרי אנו נשכרים ופתייהו בעל הבית לא לפחות
30 מקצבתו של זה אמרו אלא להוסיף וכך אמרו
31 מהימנת לן דהכי אמר בעל הבית וכוון שבעל
32 הבית פוחת אי אמר לון האי שוכרם עלי יתן
33 משלו ואי אמר שוכרם על בעל הבית יש להם
34 תרעומת עליהו. אלא. הא מביעאי לן אמר ליה
35 בעל הבית בארבעה והוא אמר ליה תלתא
36 ואמרו ליה הרי אנו נשכרים כמו שאמר בעל
37 הבית מאי: אדיבוריה דפועל סמכי. והכי אמרו
38 ליה מהימנת לן דהכי אמר בעל הבית וליה ליה
39 אלא תלתא ותרעומת דאל תמנע טוב: או
40 לזמא. לאו לדידיה הניגדו אלא הכי אמרו
41 אדור דברי בעל הבית לון ולא סבור וקפול
42 ושקלי ד: ה"ג הבא לי גישי ואשתך אמר
43 התקפל לי גישי. האשה שאמרה לאחד אם
44 תמצי את בעלי אמרו לו שישלח לי את גישי
45 בידך ותיעשה שלוחו של בעלי לגרשי בשמוצי
46 גט לידך שלחיה להולכה על הבעל לעשות
47 והאשה מתגרשת בשיגעו על לידה שלחיה
48 לקבלה על האשה לעשות שיהא הוא שלוחה
49 ובחובה ותתגרש משיגעו גט ליד שליח: אפילו
50 הגיע לידה אינה מתגרשת. אלמא אדיבורא
51 דידיה קא סמכי והכי א"ל מהימנת לי דבר
52 אמרה ולא עשאו שליח להולכה הלכך אין כאן
53 שלוחות ואין עליה לעשות שליח להולכה והרי
54 הבא לי אמרו לו ולא התקפל ובעל נתנו ולא בתורת שליח קבלה ושלוחות זה אינו
55 ביד הבעל לעשות. דאי סלקא אדיבורא דידה סמכי. ולא לבריו האמין אלא הילך
56 כמה שאמרה היא קאמר ליה אם כן עשאו שליח להולכה וזו בידו הוא וכי מטי גישא
57 לידה מיהא תתגרש:

1 ואולי איהו אמר ליה בארבעה דעתיהו אעילוה. והא דאמרו ליה כמו שאמר בעה"ב
2 היינו מהימנת לן דהכי אמר בעה"ב אי נמי משום דאי אמר בעל הבית טפי
3 מארבעה שיהא להם כמו שאמר בעל הבית והיינו דמביעאי ליה בטר הכי אי אמרין מהימנת
4 לן דהכי אמר בעה"ב אי משום דעתיה אעילוה: דעתיהו אי אעילוה. באמר ליה שוכרם
5 עלי איירי דאי אמר ליה שוכרם על בעל הבית
6 מאי נפקא מינה אי דעתיהו אעילוה ובעה"ב לא
7 ישלם להם אלא מה שהתנה. ר"י ורבי חננאל:
8 (לעיל) השוכר את האומנין וקורו בהם דם
9 על התחנותה. שאם קבלו
10 קמה לקצור בשני סלעים וקצרו חצייה וקורו
11 ושהו מה שעתידי לעשות סלע וחצי וקורו
12 פועלים לא יתן להם רק חצי סלע לפי
13 שיצטרך לתת סלע וחצי לקצור חצייה השני
14 והיינו בר' דוסא ואם בעה"ב חזרו בו ידו על
15 התחנותה פירש בקונטרס אם הוולו פועלין
16 ואין שוה החצי אלא שקל חזרו בו בעה"ב יתן
17 להם סלע וחצי לפי שבחצי הסלע ימצא
18 שיגמרו קצירו ולא רצה לפרש דידו על
19 התחנותה כשהוקרו פועלין ויתן להם סלע
20 וחצי על חצי שעשו כמו ששוה עכשיו שאין
21 זה סבאי כי למה יתן להם בעה"ב יותר ממה
22 שהתנה עמם בשאין מפסידין ימצאו
23 בעה"ב ואדרבה יותר מרווחים שעתה ימצאו
24 שיתנו להם סלע וחצי לקצור חצי קמה והוא
25 לא היה נתון להם כ"א סלע וא"ת דאמר
26 לקפון (דף עו) אמר מר או גמרו מלאכתם
27 ויטלו ב' סלעים פשיטא אל צריכא דל
28 עבדתא ואימר בעה"ב ופייסוהו פועלים
29 והשתא למה חזרו בעה"ב בזה כשביל שהולך
30 המלאכה מה מרויח בחורה הלא צריך ליתן
31 להם סלע וחצי על מה שעשו ופועלים נמי
32 למה פייסו כיון שאין מפסידים כלום וי"ל
33 דבעה"ב חזרו מחמת שגאה שיהיה קטטה
34 ביניהם ופועלים פייסו שלא יצטרכו לחפש
35 ולמצוא מקום להשתכר: ד"א ס"ד אדיבורא
36 דידה סמכי כי מטי גישא לידה מיהא תתגרש.
37 דאי אמרין דגבי פועלים דעתיה אעילוה
38 דבעה"ב הני דיל למימר דדעתיה דבעל
39 אעילוה דידה דאמרה הבא לי גישא אע"ג
40 דהאי דקאמר שליח התקפל לי גישי הוי עילויא
41 טפי לבעל שמתגרשת יותר במהרה אם היה
42 האשה אומרת כן מכל מקום השתא שאמרה
43 האשה הבא הוי טפי וכות הבעל אי סמכי
44 אמאי דקאמר שחתגרש מיהא כשיגיע גט לידה
45 וכוון דלא מיגרש אלמא לאו דעתיה דבעל
46 אעילוה דידה הני גבי פועלין לית לן למימר
47 דדעתיה אעילוה דבעה"ב אכל און לפרש
48 דעילוה דבעל כיון מה שאינה מתגרשת
49 במהרה דהא עדיף ליה ממתגרשת לאחרת כי
50 עכשיו יהיה בידו עדיין אם לקיים אם לגרש
51 והשתא פשיט ליה בפשיטות דבסמוך לא
52 תישיב דקאמר בשלמא אי איתמר איפכא כו'
53 משהגיע גט לידו מגורשת דאדיבורא דידה קא
54 סמכי ולפי זה היינו אגריעות' דידה שמתגרשת מהרה ופשיט דכ"ש דאעילוה דבעה"ב
55 יש לסמוך וא"כ סותר פשיטות דלעיל דהוי פשיטא ליה דדעתיה אעילוה דקאמר שליח
56 ולא אגריעותא דבעה"ב והכא סמכי בעל אגריעותא דידה:
57 אין

1 א"ן להם זה על זה אלא תרעומת. קשה לר"י דהא ק"ל כר"מ כדאין דתא דגמ"מ בהגזל
 2 קמא (ב"ק דף ק) א"כ אמאי לא יתן להם בפועל בטל כיון שעל ידו נתבטלו אותו
 3 היום וי"ל דמיירי שבשחזור בו עוד ימצאו להשתכר ומפל מקום יש עליו תרעומת שעתה
 4 לא ימצאו אלא ע"י טורח וזכי מפלגי בסמוך בין לא הלכו החמרים להלכו ומצאו שדה
 5 לתה היה מצי לפלגי אף בלא הלכו כלל בין
 6 יכולין עוד להשתכר בין חזור בו אחר שלא
 7 מצאו עוד להשתכר אלא אורקא דמילתא נקט
 8 דבהלכו לא שכיח שימצאו עוד להשתכר ואם
 9 לא הלכו מסתמא בשבא לחזור חזור מיד בעוד
 10 שימצא להשתכר.

דאגר

7 שליח לשליחותי' לגמרי דא"ל שליח לקבלה הוינא להולכה לא הוינא איפיעת אימא האי
 8 תנא חזרו נמי הטעו קרי ליה דתניא השוכר את האומנין והטעו את בעל הבית או בעל
 9 הבית הטעה אותן אין להם זה על זה אלא תרעומת במה דברים אמורים שלא הלכו
 10 אבל הלכו חמרים ולא מצאו תבואה פועליו ומצאו שדה בשהיא לתה נותן לתן שכן
 11 משלם אבל אינו דומה הכא טעון לפא ריקן עושה מלאכה ליושב ובטל בר"א שלא
 12 התחילו במלאכה אבל התחילו במלאכה שמיין לתן מזה שפעשו פיחד קבלו קמה לקצור
 13 בשני סלעים קצרו חציה והניחו חציה בנד לארוג בשני סלעים ארגו חציו והניחו חציו
 14 שמיין לתן את מזה שפעשו היה ופה ששה דינרים נותן לתן סלע או ויגמרו מלאכתן ויטלו
 15 שני סלעים ואם סלע נותן להם סלע ר' דוסא אומר שמיין לתן מה שעתידי להעשות היה
 16 ופה ששה דינרים נותן להם שגל או ויגמרו מלאכתן ויטלו שני סלעים ואם סלע נותן להם
 17 סלע במה דברים אמורים בדבר שאין אבוד אבל בדבר האבוד שוכר עליהן או מטעון
 18 פיחד מטעון אומר לתן סלע קצצתי לכם באו וטלו שתיים ועד כמה שוכר עליהן עד ארבעים
 19 וחמשים וזו במה דברים אמורים בזמן שאין שם פועלים לשכור אבל יש שם פועלים
 20 לשכור ואמר צא ושכור מאלו אין לו עליהן אלא תרעומת תני תנא קמיה דרב נותן להם
 21 שכן משלם אומר ליה חביבי אומר אילו אנא הואי לא הוה ריבנא לתן אלא בפועל בטל
 22 ואת אמרת נותן להם שכן משלם והא עלה קתני אינו דומה הכא טעון להבא ריקן
 23 עושה מלאכה ליושב ובטל לא סיימוה קמיה איבא דאמרי סיימוה קמיה והכי קאמר חביבי
 24 אומר אי הואי אנא לא הוה ריבנא ליה כלל ואת אמרת בפועל בטל אלא קשיא יהי לא
 25 קשיא הא דסיירא לארעיה מדראותא הא דלא סיירא לארעיה מאורתא כי הא דאמר רבא
 26 האי מואן דאגרי לרפקא ואתא מטרא ומיליה מואן אי סיירא לארעיה מאורתא

פסידא

1 הכי השתא בשלמא אי איתמר איבא התקבל ליה נמי ואשתך אמההבא ליה נמי ואמר
 2 רב נחמן וכו'. כלומר נעלה שמעת לרב נחמן דאמר מגורשת היה לך ללמוד לפי דבריו
 3 שיאמר בהגעת הגט לידו או לידה דליהוי וירושון או אדריבוכא ידידה סמך או אדריבוכא
 4 ידידה סמך פיחד אמר רב נחמן אם משיגיע גט לידו שליח מגורשת יש ללמוד
 5 דאדריבוכא ידידה סמך ולא לו האמין ונתרצה
 6 למסרו לו בתורת שליח לקבלה בדברי האשה
 7 והבעל עצמו גירש ואי יהא אמר רב נחמן עלה
 8 כשיגיע גט לידה מגורשת ולא בקבלת השליח
 9 יש ללמוד דאדריבוכא ידידה סמך ומתינת ליה
 10 דהכי אמהה קאמר ליה ופעשו שליח להולכה
 11 והשליח נתרצה להיעקר מתורת שליחות של
 12 אשה לקבלה ופעשו שליח לבטל לגרש והיי
 13 עשה שליחותו והגיעה לידה; אלא התם.
 14 דשמעת ליה דאמר איהא מגורשת אין לך
 15 ללמוד מדרב נחמן דאדריבוכא ידידה סמך ואין
 16 כאן שליחות כדאמרת ד"אג אמרינן דאדריבוכא
 17 ידידה סמך דאף הבעל עשאו שליח להולכה
 18 בדברי האשה אין כאן שליחות שחיי השליח
 19 לא נתרצה דהא עקר ליה לשליחותיה לגמרי
 20 דאמר ליה שליח לקבלה איפשי להעשות שלא
 21 אשכר להגיע לידה אבל שליח להולכה לטרוח
 22 ולהגיע לידה אי אפשי להעשות הלכך אפי
 23 נמלקי והגיעו אצלה אין זה שליח שניתן
 24 לגירושין שבשקבלו לא קבלו על מנת כן ואי
 25 קשיא הא אמרינן גביה איבא חבא דהיא
 26 אמהה התקבל והוא אמר לבטל אשתך אמהה
 27 הבא והוא אמר הילך במה שאמרה דאי יהא
 28 אשכר עלה משיגיע גט לידו מגורשת יהא
 29 שמעינן דאדריבוכא ידידה סמך ומסרו לו על מנת
 30 קבלה ולא קשיא לן הא שליח עקר לשליחותיה
 31 ולא נתרצה הוא בשליחות קבלה איבא למימר
 32 דאי יהא אמר רב נחמן הכי יהא קמיל דהאי
 33 לאו עקירה הוא דהא מתרצה להיות שליח
 34 להולכה כל שכן דמתרצה בשליחות קבלה
 35 שהקבלה בכלל הולכה לענין הטווח; ואי בעית
 36 אימא כו'. אשינויא דרבי פירקא קאי; הטעו קרי
 37 ליה. וזה את זה דחקתני במתניי בפועלים ובעל
 38 הבית נמי קאמר ולא בדאשטעו פועלים אהרדי;
 39 דתניא; דגבי פועלים ובעל הבית נמי קרי להו
 40 הטעו אין לתן זה על זה אלא תרעומת. דאמר

41 לתן תשכירו עצמכם לאחרים ואיתו נמי אמרו ליה כי חרדי ביה צא ושכור אחרים ומיהו תרעומת איבא שיהו צריכים לחזר זה אחר פועלים וזה אחר שוכרים ותביעת ממון דאמר
 42 דהא דברים בעלמא ניתנה בר"א; דאין להם עליו ממון אם חזר הוא; בשלא הלכו. למקום המלאכה ובבבא אמר לתן חזרתי בני אבל אם הלכו. אצל המלאכה בגון אם חמרים הן
 43 ששכרן להביא לו תבואה ממקום אחר והלכו ולא מצאו או אם פועלים הם ששכרם לעדור שדהו והלכו ומצאו שדה שהיא לתה במים ואינה ראיה לעידור; נותן להם שכן. של כל
 44 היום משלם כפי הראוי להם ובדמפרש ואזיל; אבל אינו דומה הכא טעון להבא ריקן. ואומרים את החמרים במה אדם רוצה לפדות משכרו של אותה הדרך לכא ריקן מלכא טעון;
 45 עושה מלאכה ליושב ובטל. ואומדין את הפועלים במה אדם רוצה ליטול שכרו פחות ולישב בטל מלעדור כל היום וליטול כך וכך. בר"א שלא התחילו במלאכה. ארישא קאי ועד
 46 השתא פריש מידי דשכירות והשתא פריש מידי דקבלנות; בר"א. דהיכא דחזרו בתן או הוא חזר. אין להם אלא תרעומת בזמן שלא התחילו במלאכה; אבל התחילו במלאכה. יש דין
 47 אחר בדין מהו הדין שמיין להם לפי התנאי וקבלו כפי חשבון שעשה; ארני חתי. ומגיע לשכרן סלע לפי תנאם; היה נה"ו יריגים. שאם היה בא לשכור שכיר לחציה
 48 אינו מוצא פחות מששה דינרים ונמצא נוסף בעל הבית במה שעתיד להעשות אפ"ה אין וחולצין אחר העתיד להעשות אלא שמיין לתן את מה שעשה לפי חשבון תנאו ונותן להם
 49 סלע דלית ליה להאי תנא הא דתנון במתניתין כל החזור בו ידו על התחומה; ואם סלע. ואם אין; ופה אלא סלע דנמצאין פועליו לעשות חציה השני בסלע; נותן לתן. כמה שעשו סלע
 50 ולקמן (דף עו) פריך פשיטא; שמיין לתן העתיד להעשות. רבי דוסא סבירא ליה בתנא דידן דאמר החזור בו ידו על התחומה ועיבב שכר מה שעשו כדי לשכור פועלים ולגמור כפי
 51 תנאי הראשון; היה נה"ה. העתיד להעשות ו' דינרים; נותן לתן שקל. כדי שתהא נגמרת בשני סלעים; ואם סלע נותן להם סלע. לקמן פריך פשיטא; בר"א; דאין החזור נוסף אלא לפי
 52 חשבון לר' דוסא ולרבנן מקבלין במה שעשה; בדרך שאינו אבוד. ואע"ג דאין פועלים מצוין עכשיו כדמוקי ליה בספא שאינו מוצא לשכור ימתין עד שימצא הואיל ודרך שאינו אבוד
 53 הוא; אבל בדרך שהוא אבוד. אם ימתין ואינו מוצא לשכור בכדי שכר פועלים אפ"ה לפי הדיק שנתתקרה; שוכר. פועלים אחרים עליהן ביותר מכדי שכן; או פטעון; לאלה כמה דברים
 54 אמורים. דשוכר בשאינו מוצא לשכור; תני תנא. בתהיא דלעיל הלכו חמרים ולא מצאו כו'; חביבי אמר. כו'; דודי ר' חייא; אי אגא הואי. אי אגא השוכר לא היה יתיבא כו'; והא
 55 עלה קתני. נמי דכופועל בטל הוא דשקלה לא סיימוה קמיה. לא סיימו סוף הברייתא לפניו; לא הוה יתיבא כלל. דמתליתיהו גרם ואיתוהו נמי יהוה להו לאסוקי אדעיתיהו שלא ימצאו
 56 שדה לתה. הא דסיירא לארעא מאורתא. והוליד הפועלים עם ר'רואה ולא הבינו שהיא לתה או שקדוהו גשמים בלילה לית להו כלל דהא חזו איתוהו גופייהו ועל מנת כן שכתבוהו לו
 57 ותרבי לא יכולין ולא היה לתן לילך בבקר; לא סיימוה מאורתא. עליו היה לתת לב לדרך ולהודיעם אם תמצאו שדה לתה לא אתן לכם כלום ויהיה להו בפועל טל:
 פסידא

הקדמת ברכת התורה מורה על חשיבות וחיבת התורה אצל לומד התורה, שאז הלימוד הוא באופן שזוכר את נותן התורה, ולא באופן של הרגש עצמו וכו'.

ממאמר י"ג כסלו ה'תשכ"ז

דינרים, מכל מקום אינו מנכה להם משכרם אלא נותן להן סלע 64
 כפי שסיכם עמם, לפי שיד הפועל על העליונה. או שנגמרו 65
 מלאכתן ויפלו שני סלעים כפי שסיכם איתם בתחילה. ואם השלמת 66
 חצי המלאכה עדיין שוה סלע, נותן להם סלע על החצי מלאכה 67
 שעושו. 68
 רבי דיוסא חולק ואומר, שמיין להן מה שעתידי להעשות - החצי 69
 שהניחו מלקצור, ואם היה יפה ששה דינרים נותן להם 70
 - לראשונים שקל - שני דינרים דהיינו חצי סלע, שמכיון שצריך 71
 לתת ששה דינרים לפועלים אחרים לגמור המלאכה, לכך מנכה 72
 זאת משכרם של ראשונים כדי שבעל הבית יגמור מלאכתו בשני 73
 סלעים. או יגמרו מלאכתן ויפלו שני סלעים. ואם לגמור חצי 74
 המלאכה שוה עכשיו גם סלע, נותן להם סלע. 75
 ממשיכה הבריייתא: כמה דברים אמורים שרבי דוסא אין הפועלים 76
 מפסידים אלא לפי מה שצריך הבעל הבית כדי לגמור את 77
 המלאכה, ולרבנן מקבלים שכרם כפי שעשו, כך רבי שאני אבוי - 78
 שלא יפסיד אם ימתין עם המלאכה עד שימצא פועלים אצל בן 79
 האבוי - מלאכה שזמנה דווקא עכשיו להעשות, ואינו יכול 80
 להמתין עם המלאכה, ואינו מוצא פועלים לשכור אפילו במחיר 81
 היקר, שוכר עליהן - שוכר מוצא פועלים יותר מהמחיר שרילים לתת 82
 בשוק, ומקצץ משכרם של הראשונים הסכום שהסתיף לשכר 83
 הפועלים האחרים, או מטען - מטעה אותם. מבררת הבריייתא: 84
 כיצד מטען - כיצד הוא מטעה אותם. משיבה הבריייתא: אומר להן 85
 סלע קצצתי לכם - סלע סיכמתי אתכם בשכר עבודתכם, באו ופלו 86
 שתיים, ולבסוף אין צריך ליתן להם אלא סלע כפי שסיכם עמם 87
 בתחילה. מבררת הבריייתא: ועד כמה שוכר עליהן - עד כמה 88
 ביוקר יכול לשכור פועלים אחרים ולנכות זאת משכרם. משיבה 89
 הבריייתא: עד ארבעים וקמשים וזו. 90
 ממשיכה הבריייתא: כמה דברים אמורים שבדבר האבד שוכר 91
 עליהן פועלים אחרים ביוקר, כגון שאני שם פועלים לשכור במחיר 92
 שסיכם עם הראשונים, אצל אם יש שם פועלים אחרים לשכור, 93
 ואמרן לו צא וכשוד מאלו, אין לו עליהן אלא תרעומת. 94
 הגמרא חזרת לרין בדין הגנשה בהרייתא לעיל' הלכו הממרים ולא 95
 מצאו תבואה וכו': תני תנא קמיה רבא, ר' הלכו חמרים ולא מצאו 96
 תבואה, או שהלכו פועלים ומצאו שדה כשהיא לחה, נותן להם 97
 שכרן מושלם. אומר ליה רב, תביבי - דודי רבי חיאי אומר, אילו אנא 98
 הואי - אילו אני הייתי השוכר של הפועלים לא היה הויבנא להן 99
 אלא כפועל פטל - שכרו של פועל שנשכר למלאכה ולבסוף לא 100
 עבד. ואת אמרת שנותן להם שכרן מושלם. 101
 מקשה הגמרא: מה קשה רב לתלמידו מדברי רב חיאי והא עלה 102
 קתני - הבריייתא מסיימת שאינו דומה קמיה רבא מעון להבא ריבן עושה 103
 מלאכה ליושב ופטל ולכן אינו מקבל אלא כפועל בטל. 104
 מתרצת הגמרא: לא סיימיה קמיה - לא סיימו לפני רב את סוף 105
 דברי הבריייתא. איבא דאמר סיימיה קמיה - שסיימו לפני רב את 106
 דברי הבריייתא שמקבלים כפועל בטל, והכי קאמר - וכך אמר רב 107
 לתלמידו, תביבי אומר, אי הואי אנא לא היה הויבנא ליה פטל, כיון 108
 שמזלם גרם והיו צריכים לחשוב בזמא שמיצאו שדה בלילה והיה 109
 יוכלו לעבוד בה. ואת אמרת שנותן להם כפועל פטל. 110
 מקשה הגמרא: אלא קשיא תי - קשה על דברי רב חיאי שלא היה 111
 נותן להם שכרם כלל מההרייתא שמסיימת שנותן להם כפועל 112
 בטל. מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא - רב חיאי שאמר שלא היה 113
 נותן להם כלל שכרם דבר דייב דייבא לארעיה מאורתא - בפועלים 114
 שהלכו לשדה מבערב, ומשום כך אינו נותן להם שכרם, שמכיון 115
 שראו את השדה בערב שהיא לחה או שירדו גשמים בלילה והיה 116
 עליהם לדעת שאי אפשר לחפור בה ולא היה להם לבוא והא - 117
 הבריייתא שמסיימת שנותן להם כפועל בטל מדברת דלא סיבא 118
 לארעיה מאורתא - שלא הלכו הפועלים לשדה מבערב, ולכך היה 119
 על בעל הבית האחריות להודיעם שלא לבוא, ומכיון שלא 120
 הודיעם צריך לשלם להם שכרם כפועל בטל. 121
 ותירוצו זה הוא כדברי רבא שחילק רבא שחילק בין הפועלים לשדה 122
 מבערב ללא הלכו: כי הא דאמר רבא, האי מאן דאני אנרי - 123
 השוכר פועלים לרפא - לעדור בשדהו, ואתא מטרא - וירד גשם 124
 ומלייה מא - ונתמלא השדה במים שאין יכולים לחרוש בה, אי 125
 סיבא לארעיה מאורתא - אם הלכו הפועלים לשדה מבערב, 126

הכי השתא - וכי אפשר כעת להביא ראיה מדברי רב שכוונתו 1
 הבעל לומר שסומך על דברי השליח, בשלמא אי איתמר איכא - 2
 אילו היה רב אומר דין הפוך, שבאופן שהאשה אמרה לשליח 3
 'התקבל לי גמי' ומינתה אותו לשליח לקבלה, והשליח שינה ואמר 4
 לבעל 'אשתך אמתה הבא לי גמי' - שתעשה אותי שליח להולכה, 5
 והוא אומר תיקף את הגט כמו שאמרתי, ואמר רב נחמן אמר 6
 רבה בר אבונה אומר רב, משיגיע פטל לידו של השליח מנורשת, הרי 7
 שהוא נעשה שליח לקבלה, אלמא דאייבנא ריבא קא סמיך - 8
 שכשומר הבעל 'הילך כמו שאמרתי' כוונתו שאינו סומך על 9
 דבריו אלא סומך על דברי אשתו ונתן לו את הגט על דעת 10
 שתתגרס בו כדבריה, ולכן כשמגיע הגט לידי השליח מגורשת 11
 כיון שהיא עשתה אותו שליח לקבלה. אי גמי - וכן אילו היה רב 12
 נחמן אומר שמשגיגע הגט לידה של האשה הרי היא מנורשת, 13
 אלמא - היה מכך ראיה דאייבנא ריבא קא סמיך - שהבעל 14
 כשומר 'הילך כמו שאמרתי' כוונתו שסומך על דברי השליח, ונתן 15
 לו את הגט שהיה שליח להוליך לה גיטה. אלא התם - באופן 16
 שעליו דיבר רב שהאשה אמרה לשליח שהבעל ימנהו לשליח 17
 להולכה הוא אמר לבעל שהיא מנתה אותו לשליח לקבלה שאו 18
 אינה מגורשת, אין לך תלמוד מכך שוה משום שהבעל סומך על 19
 דיבורו של השליח. לפי שאף אם נאמר שהבעל סומך על דברי 20
 אשתו ועשה אותו שליח להולכה כדבריה, מכל מקום אינה 21
 מגורשת משום דעקר שליח לשליחותיה לגמרי - שהשליח עקר 22
 עצמו מלהיות שליח להולכה כלל, דאמר ליה - שבוה שהשליח 23
 שינה מדברי האשה ואמר לו שאשתו מינתה אותו לשליח לקבלה 24
 הרי הוא כאומר שליח לקבלה חוינא, להולכה לא חוינא - שליחות 25
 לקבלה שהוא דבר ששאינו צריך לטרודו להגיע עד אליה, הריני 26
 מקבל עלי, אבל שליח להולכה שצריך לטרוד ולהביא הגט עד 27
 אליה אינו מקבל עלי. ולכן אף אם אחר כך החליט השליח להוליך 28
 לה את הגט אינה מגורשת לפי שאין כאן שליחות כיון שמתחילה 29
 לא קבלו על דעת כן. 30
 לעיל (ע"א) ביתא הוגמרא את דברי המשנה 'השוכר את האומנין 31
 והטעו זה את זה', שהפועלים הטעו זה את זה, שאילו כוונת 32
 המשנה הייתה שבעל הבית או הפועלים הטעו זה את זה הייתה 33
 צריכה לומר 'וחזרו זה בזה', כעת חזרת בה הגמרא מדחיה זו: 34
 איבעית אימא, האי תנא - התנא של משנתנו, תרוי נמי הטעו קרי 35
 ליה - מקרה זה שבעל הבית או פועלים חזרו בהם, שונה התנא גם 36
 בלשון 'הטעו זה את זה', ופירושו שהבעל הבית או הפועלים חזרו 37
 בהם. ומצינו לשון זה בבריייתא: דתנינא, השוכר את האומנין - 38
 שכרי יום, והטעו הפועלים את בעל הבית או בעל הבית הטעו 39
 אותן - שחזרו בהם, או הפועלים או הבעל הבית, אין להם זה על 40
 זה אלא תרעומת. 41
 ממשיכה הבריייתא: כמה דברים אמורים שאין לפועלים תביעת 42
 ממוך, כשעדיין לא הלכו למקום המלאכה כשחזר בו בעל הבית, 43
 אצל אם הלכו חמרים - פועלים המביאים תבואה ממקום למקום 44
 ולא מצאו תבואה, או שהלכו פועלים ששכרם לעדור בשדה ומצאו 45
 שדה כשהיא לחה ואי אפשר לעדור אותה. נותן להן בעל הבית 46
 שכרן של כל היום משלם - בשלמות ללא חטרון. ומבארת 47
 הבריייתא: אצל אינו דומה קמיה רבא לרא ריבן - אינו דומה חמרים 48
 החוזרים מלאים עם תבואה לחמרים החוזרים ריקם, וכן פועל 49
 העושה מלאכה ליושב ופטל, לכן אינו משלם להם שכרם המלא, 50
 אלא אומדים כמה אדם מסכים שיפחתו לו משכרו ולא יצטרך 51
 לעבוד כל אותו היום, ושכר זה נותן להם בשלמות. 52
 ממשיכה הבריייתא ומבארת דינו של השוכר פועלים בקבלנות: 53
 כמה דברים אמורים כשחזרו בהם בשעה שלא התחילו במלאכה, 54
 אצל אם חזרו בהם לאחר שהתחילו במלאכה, שמיין להן מה שעשו 55
 ויקבלו שכרם לפי החשבון. כיצד, קבלו קמה לקצור בשני סלעים 56
 קצרו קציה והניחו מלקצור קציה, או שקבלו פגד לארנו בשני 57
 סלעים דהיינו שמונה דינרים, ארנו קציה והניחו ולא ארנו את קציה 58
 השני, שמיין להן את מה שעשו, ומקבלים ארבעה דינרים, ואפילו 59
 אם חצי מהמלאכה היה יפה ששה דינרים - שנתייקר שכר פועלים, 60
 ועכשיו כשבא לשכור פועלים לעשות חציה אינו מוצא בפחות 61
 מששה דינרים דהיינו סלע וחצי, אף שבעל הבית מפסיד שנמצא 62
 שצריך לשלם על כל המלאכה עשרה דינרים במקום שמונה 63

60 - והם לא רצו להשתכר אלא ביותר מהשכר שנותנים בשוק,
 61 והוסיף להם זוז בשכרם, וילפוף אייקר עבדיהם וקם בטיפי זוזא -
 62 נתייקר שכירות פועלים וכל שאר הפועלים משתכרים בארבעה
 63 זוז, מהו דתיקמא כיון שרבען סוברים שיד פועל על העליונה, אמרי
 64 ליה - יכולים הפועלים לומר לבעל הבית טיפי זוזא אמרת לן - כיון
 65 שאמרת לנו בתחילה שנתן לנו זוז יותר משאר פועלים, אם כן
 66 עכשיו שכל שאר פועלים מקבלים ארבעה זוז טיפי זוזא הב לן -
 67 תוסיף לנו על זה זוז בשכרינו. קא משמע לן שאינו צריך להוסיף
 68 להם, משום דאמר להו כי אמרי לבו טיפי זוזא דלא הוה קים לבו -
 69 מתי הוספתי לכם זוז בשכרם כשלא רצייתם להשתכר בסכום
 70 שכל שאר פועלים מקבלים, אבל השתא קים לבו - עכשיו שכולם
 71 מקבלים ארבעה זוז כפי שרצייתם בתחילה, על זה לא התניתו
 72 להוסיף לכם:
 73 ממשיכה הגמרא לבאר דברי הברייתא: רבי דוסא אמר, שמיין להן
 74 את מה שעתידי להיעשות היה יפה ששה דינרים נותן להם שקל:
 75 מבארת הגמרא שהטעם שלרבי דוסא מנכה להם משכרם מה
 76 שצריך לשלם לפועלים אחרים לגמור לקצור את החצי השני של
 77 השדה, הוא משום שקפריידי פועל על התחתונה:
 78 וממשיך רבי דוסא ואומר: או יגמרו מלאכתן ויפלו שני סלעים:
 79 מקשה הגמרא: פשיטא. מתרצת הגמרא: לא צריקא דול עבדיהם -
 80 שלאחר שהתחילו לעבוד הוול שכירות פועלים, ואמר - וחזר בו
 81 בעל הבית, ואול פועלים ופייסוהו שיחזור וישכור אותם למלאכה,
 82 מהו דתיקמא שטעמו של רבי דוסא שאמר יד פועל על התחתונה
 83 הוא משום שהבעל הבית מוחזק בתשלום, ואם כן מצי אמר להו
 84 הבעל הבית שמה שהסכמתי לחזור ולשכור אתכם למלאכה הוא
 85 אדעתא דבעירתי לי מאגריי - על דעת שתפחתו לי משכרם
 86 שסיכמנו בתחילה. קא משמע לן שצריך לשלם להם כפי שקבעו
 87 מתחילה, דאמרי ליה הפועלים, אדעתא דבעירתי לך עבדיהם
 88 שפירתא - מה הסכמת לחזור ולשכור אותנו למלאכה, היה על
 89 דעת שנעשה לך עבודה נוחת:
 90 וממשיך רבי דוסא: סלע, נותן להם סלע: מקשה הגמרא: פשיטא
 91 שאין משלם להם על מה שעשו אלא סלע. מתרצת הגמרא: אמר
 92 רב הונא בריה דרב נתן, לא צריקא דאויילו אינהו נביה זוזא מעיקרא
 93 - שבתחילה היו הפועלים דחוקים והסכימו להשתכר בפחות זוז
 94 משכר שאר פועלים, ולפוף ול עבדיהם - הוול שכירות פועלים,
 95 מהו דתיקמא שהואיל ורבי דוסא סובר שיד פועל על התחתונה יכול
 96 לומר להם בציר זוזא אמרי ליה בן תחילה הסכמתם להשתכר
 97 בפחות זוז משכר הפועלים ואם כן גם עכשיו שהוול שכירות
 98 פועלים בציר זוזא ותיקמא לבו - אתן לכם בפחות זוז משכר שאר
 99 פועלים. קא משמע לן שצריך לתת להם כפי שקבעו בתחילה,
 100 משום דאמרי ליה כי אמרנא לך בציר זוזא - מתי הסכמנו
 101 להשתכר בפחות זוז דלא הוה קים לך - כשראינו שלא מקובל
 102 עליך לתת לנו בשכרנו אלא סלע, אבל השתא קים לך - עכשיו
 103 שמקובל עליך לתת לנו כשכר כל הפועלים, שהרי שכר כל
 104 הפועלים הוא סלע, אין אנו מסכימים לקבל פחות מסלע.
 105 הגמרא דנה איך פסק רב במחלוקת רבנן ורבי דוסא: אמר רב,
 106 הלכה כרבי דוסא שאמר יד פועל על התחתונה. מקשה הגמרא:
 107 ומי אמר רב הכי, והאמר רב פועל יכול לחזור בו אפילו בתצי היום
 108 וידו על העליונה.
 109 הגמרא מנסה ליישב את דברי רב: וכי תיקמא שאני ליה לרבי דוסא
 110 - שרבי דוסא מחלק בין שכירות לקבלנות, ורק בפועל קבלן אמר
 111 רבי דוסא שידו על התחתונה אבל בפועל שכיר יום הוא מודה
 112 שידו על העליונה. ולכן קשה על רב, משום שאף שפסק רב
 113 הלכה כרבי דוסא שבקבלנות אומרים שיד פועל על התחתונה,
 114 הוא סבר שפועל שכיר יום יכול לחזור בו וידו על העליונה.
 115 הגמרא דוחה את הסברא לחלק בדעת רבי דוסא בין שכירות
 116 לקבלנות: ומי שאני ליה - והאם אכן רבי דוסא מחלק בין שכירות
 117 לקבלנות, והתנאי, השוכר את הפועל ולחצי היום שמע הפועל
 118 שמת לו מת, או שאחזתו חמה - שחלה, אם פועל שכיר יום הוא

1 ירידת הגשמים הוא פסיקא הפועלים ואין משלם להם כלל. לא
 2 פסיקא לארעיה מאורתא - לא הלכו הפועלים לשדה מבערב,
 3 פסיקא דבעל הבית, שהיה לו להודיעם ויהיב להו שכרם בפועל
 4 במל.
 5 דין נוסף שאמר רבא בענין הפסד פועלים: ואמר רבא, האי מאן
 6 דאזירי אגורי לדוליא - השוכר פועלים להשקות שדה, ואתא
 7 מטרא - וירד הגשם והשקה את השדה ואינה צריכה יותר
 8 להשקית הפועלים. רבא זה פסיקא הפועלים ואינם מקבלים כלל
 9 את שכרם. אבל אם אתא נהרא - עלה הנהר על גדותיו ונכנס
 10 בתוך חריצי השדה ועל ידי זה אינה צריכה עכשיו להשקית
 11 הפועלים, הרי זה פסיקא דבעל הבית ויהיב להו שכרם בפועל במל.
 12 דין נוסף: ואמר רבא, האי מאן דאזירי אגורי לדוליא, ודרבם היה
 13 להשקות השדה מהנהר, ופסק נהרא בפלגא דיומא - ויבש הנהר
 14 באמצע היום, ואינם יכולים להמשיך להשקות השדה, אי לא עבדי
 15 דפסיק - אין רגילות של הנהר הוה שפוסק באמצע היום, הרי זה
 16 פסיקא הפועלים ואינו משלם להם אלא לפי מה שעשו, ואם עבדי
 17 דפסיק - מצוי שפוסק ומתייבש באמצע היום, דינם תלוי אם הם
 18 בני אותה העיר או לא, אי בני מתא - אם הם בני אותה העיר
 19 וממילא על דעת זה נשכרו, הרי זה פסיקא הפועלים, ואם לאו בני
 20 מתא - הם לא בני אותה העיר, הרי זה פסיקא דבעל הבית ומשלם
 21 להם כפועל בטל.
 22 דין נוסף: ואמר רבא, האי מאן דאגר אגורי לעבדיהם - השוכר
 23 פועלים לכל אותו היום לעשות לו עבודה מסוימת, ושלם עבדיהם
 24 ונשלמה העבודה בפלגא דיומא - באמצע היום, אי אית ליה
 25 עבדיהם דניהא מינה - אם יש לו עבודה יותר נוחה מזו יהיב להו
 26 - יכול לתת להם, אי נמי דבתה - או שיש לו עבודה שהיא כמו
 27 העבודה הוה שגמרו לעשות, מפסק להו - ממנה אותם לעשות
 28 העבודה, אך דקשה מינה - עבודה שהיא יותר קשה מהעבודה הוה
 29 לא מפסק להו - אינו רגילות למנות אותם, ונתן להם שכרן בשלם.
 30 מקשה הגמרא: אמאי נותן להם כן שכרם, הרי סוף בהמשך
 31 היום הם לא היו צריכים לעבוד ואם כן על המשך היום שלא עבדו
 32 ליתבי להו בפועל במל. מיישבת הגמרא: כי קאמר רבא באבלושי
 33 דמחזוא - נושאי משאות [סבלים] שהיו במחזוא עירו של רבא
 34 דאי לא עבדי חלישי - שכשחם בטלים ממלאכתם הרי הם נחלשים.
 35 והסבלים קשה עליהם לשבת בטל, שכל זמן שהם עובדים
 36 ונושאים משאות גופם רגיל בזה וכשנחים מעט הרי הם נחלשים.
 37 לעיל (עו): הביתא הברייתא דינם של פועלים שחזרו בהם לאחר
 38 שהתחילו במלאכה, ומחלוקת רבנן ורבי דוסא בזה. הגמרא
 39 מבארת את דברי הברייתא, ובמה נחלקו:
 40 אמר מר, שמיין להם את מה שעשו, ביצה, היה יפה ששה דינרים,
 41 נותן להם סלע מבארת הגמרא שהטעם שאין מנכה להם משכרם
 42 מה שצריך לשלם לפועלים אחרים לגמור לקצור את החצי השני
 43 של השדה, הוא משום שקא קפריידי רבנן יד פועל על העליונה:
 44 וממשיכה שם הברייתא: או יגמרו מלאכתן ויפלו שני סלעים:
 45 מקשה הגמרא: פשיטא. מתרצת הגמרא: לא צריקא דאייקר
 46 עבדיהם - שלאחר שהתחילו לעבוד נתייקר שכירות פועלים,
 47 ואימרו - וחזרו בהם הפועלים, ואול בעל הבית ופייסוהו - הרבה
 48 בתחנונים ופייסם שיחזרו לעשות המלאכה, מהו דתיקמא שהואיל
 49 ואמרו רבנן שיד פועל על העליונה מצי אמרי ליה הפועלים לבעל
 50 הבית כי מפייסין אדעתא דפסת לן אאגריא - הטעם שהתרכזנו
 51 לחזור ולעבוד הוא על דעת שתוסיף לנו בשכרינו כפי שהוקר
 52 עכשיו שכירות פועלים בשוק. קא משמע לן שאינו צריך להוסיף
 53 להם, משום דאמר להו אדעתא דפריקא לבו באכילה ושתיה -
 54 שאומר להם שפייס אותם על דעת שיוסיף להם באכילה ושתיה
 55 במשך זמן העבודה:
 56 וממשיכה שם הברייתא: סלע, נותן להם סלע: מקשה הגמרא:
 57 פשיטא שאין משלם להם על מה שעשו אלא סלע. מתרצת
 58 הגמרא: לא צריקא דול עבדיהם מעיקרא - בתחילה כשבו לשכור
 59 אותם היה שכירות פועלים בזול בשלושה זוז, ואגרינהו בטיפי זוזא

בבא מציעא. השוכר את האומנין - פרק ישישי דף עז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רכט רש"י

פסידא דפועלים. גשמים שפרדו הפסד פועלים הוא דלא יהיב להו מידי דאמר להו מוליכו גבם: לא סירא מאורתא פסידא דבעל הבית. דאמרי ליה מי יימר לדעתא דהווא ארעא אגרתו: לדוולא. להשקות שדות: ואתא מטרא. והשקה אותה ואינה צריכה לדוולא: אתא נהרא. גדל הנדר ועלה ונכנס בתריצין העשויין בשדה ומהן היא שותה ואינה צריכה לדוולא: פסידא דבעל הבית.

דפועלים אינו יודעין במנהג שדהו שיהא נהר עולה להשקותו אוה הא היה יודע: ופסידא נהרא. שממנו משקין: אכלושי דמחוזא. במחוזא שהוא עירו של רבא היו בני אדם הרגילים לשאת משאות תמיד וכשיושבין בטלים קשה להן: יד פועל על העלייה. ואפילו הוא חוזר בו דיכול לחזור בו בדרכיבו (ויקרא כח) כי עבדי הם ולא עבדים לעבדים ומקרא: לוי לא פסיק דקדושו (דף כ"ג פ"שיטא. דכי גמרי שני סלעים הוא דשקלי: דאיכר עבדיהו. הוקרו פועלים: ואיירו. לשון הפרש וזוור אחר ומתרחק מן הדבר ובלשון המקרא דומה לו בעת פמרום תמריא (איוב ט"ו): ופ"סינתו. הרבה תחנונים: מהו דתימא. כיון דיד פועל על העלייה: פשיטא. דאם סלע יפה מה שעשו נותן להם סלע אלא מה יתן: לא צריכא דעבדא מעיקרא. כששכרו היו פועלין בוויל: ואגריהו בספי וזוואלו לא רצו להשתכר כשאר פועלים והוסיף להם וזו כשפסק לון סלע על חצייה לא היה ראוי אלא לסלע חסר דינר: והשתא אייכר עבדיהו. וקם בספי וזא שאאר פועלים ישלו גזיו סלע: מהו דתימא. הואיל ולרובן יד פועל על העלייה מצי אמרי ליה בו: לא קם לבו. לא הייתם יודעים שיהיו ראויין לישול סלע ואני בכך היה אפשר לשכור וראיתי בדעתכם שלא תתרוצו בפחות משלע ואמרתו: להוסיף וזו על שכר פועלה כדי לישול סלע להשלים רצונכם: השתא דקים לבו. שהכל נוטלין סלע ברצונכם על זאת לא התניתו להוסיף: מהו דתימא. הואיל ואמר רבי דוסא יד פועל על התחנותה טעמיה משום דתפיס בעל הבית הוא והשתא כי פייסוהו פועלין מצי אמר להו וכו': סלע נותן להם סלע. ואם העתיד להעשות יכול הוא לגמור בשכירות סלע נותן להם כמה שעשו סלע: לא צריכא דול עבדיהו השתא. וכך יגמור בסלע אכל בשעת התנאי היה חצייה ראוי יותר משלע וזו כשפסקו על בניה ב' סלעים דהוקים היו ואזילו גביה: מהו דתימא. הואיל ולרבי דוסא יד פועל על התחנותה ניקא להו בציר וזא אמריתו לי בציר וזא שקולו ורבי הפל עושים חצייה בסלע טלו אתם כמה שעשיתם סלע חסר וכו'. קמ"ל. דאמרי ליה כי אמרינן לך אדעתא דלא קים לך לעשות בסלע וראינוך שאי אפשר להוסיף נתרצינו אנו לסלע דהוא פחות מכדי שכר פועלה: השתא דקים לך. אי אפשרנו בפחות מיפן שהרי בסלע נתרצית: שכירות. שכיר יום: שאני ליה בין שכירות לקבלנות דגבי שכירות אמרי: להאי סקמא דעבדי הם ולא עבדים לעבדים אכל בקבלנות אין זה עבד אלא לעצמו ורבי דוסא בקבלנות מיירי דפקתי קיבלו קמה לקצור ודרב בשכיר יום:

נותן

דאגרי לדוולא ואתא מטרא פסידא דפועלים. משמע הקא דהלקה כרבא דליכא מאן דפליג ותימה דאמר במי שאחוזו (גסין נטו ע"ז. ושם ד"ה רבה) הווא דאמר ליה לאריסיה כ"ע דלו תלתא ושקלי ריבעא ואת דלי ארבעה ושקלו תלתא לסוף אתי מטרא אמר רב יוסף הא לא דלה רבה אמר הא לא אצטרך ומפרש טקמא דרבה משום דמשמאי רחימי עליה ומוכח הנהם דהלקה כרבא ויל דדוקא באריס שוירד לקרקע באריסות נותן לו השליש אפילו אתי מטרא מספק דשמוא לא אתי כמו שאר אריסי דשקלי ריבעא אפי' אתי מטרא לא יצטרך לדלות תלתא אכל הקא פועלים שאקם אריסין אלא נותן להם שכירות על המלאכה אפי' התחילו במלאכה אין להם לישול אלא לפי מה שעשו וזל דלא נחמי לארעא להיות בחוקת אריסין: ואתא מטרא בבלא פסידא דפועלים.

לספרים דגריסי בבלאיא צ"ל דמיירי בסירא לארעיה דבלא סיר לא הוי פסידא דפועלים כדאמר רבא בההוא דלעל ואצטרך הך דהקא לאשמעוין דבאתי נהרא פסידא דבעה"ב אדע"ג דסיירו לארעא דלעיל בההיא דריפקא לא שיק לאשמעוין בקאתא נהרא דאין גזלות על ידי גידול נהר דתיחמלי ארעא מאן שלא תתא ראייה דריפקא בשביל כן ומההוא דוולא דהקא אפילו הוה מפליג בין סירא ללא סירא לא הוה שמעוין מיקה ההיא דריפקא דהיא דגבי ריפקא אפילו סירא לא הוי פסידא דפועלים דלא היה להם לידע דתיחמלי מאן כי"ב ע"י מיטרא שלא יוכול לפרוק בה אכל הוא מפר כרקעו שהמטר מונעה מריפקא ולא היה לו בבקר להוליכן שם וע"ל דהקא גבי דוולא אפי' לא סירא הוי פסידא דפועלים ולהכי לא מפליג בה בין סירא ללא סירא כבאיך דהתם אי לא סירא לא הוי פסידא דפועלים לפי שהפועלים אין להם לידע שהמטר ימנע קרקע מריפקא אכל בדוולא רוב השדות מתמלאות בהם יאורים על ידי המטר ולא היה לו לירא יותר מפועלים ולא פשע כמה שדוליכם שם: ופסקי נהרא בפלגא דיומא. הקא נקט פלגא דיומא משום דבפלגא דיומא עבדי דפסיק טפי על ידי שדולין ממנו להשקות השדות: עבדי דפסיק פסידא דבעה"ב. גבי ואתא נהרא דלעיל לא מפליג בין רגיל למימי ללא רגיל דסקמא עבדי למימי שלכך יש בו תריצין להוליך המים בכל השדה ולא מפליג בין בני ההוא מקא לבני מקא אחרתי דאפילו אינתו בההוא מקא הוי פסידא דבעה"ב דאין להם לידע ענין שדהו אם בא מן הנדר לתוכה אכל אם פסק הנדר יודעין קל בני העיר: יד פועל על העלייה. כלומר אינה על התחנותה כדאמר רבי דוסא שפוחת להם מה שצריך לשכור פועלין ביוקר:

רב

דאמרי ליה כי אמרנא לך בבציר וזווא דלא הוה קים לך השתא קים לך אמר רב הלכה כר' דוסא ומי אמר רב הכי והאמר רב פועל יכול לחזור בו אפילו בתצי היום וכי תימא שאני ליה לרבי דוסא בין שכירות לקבלנות ומי שאני ליה והתניא השוכר את הפועל ולחצי היום שמע שמות לו מת או שאחותו חמה אם שכיר הוא נותן

לפי אופן העבודה וההחלטה ביום השבת-קודש, "שבת קודש להוי", תהי' אופן ההנהגה במשך כל ימי השבוע, כך, שגם כאשר עוסקים בענייני חולין, יהי' זה באופן של "חולין שנעשו על טהרת הקודש".

משיחת י"ג כסלו, ה'תשכ"ז

בבא מציעא. השוכר את האומנין - פרק שישי דף עז עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" תוספות

1 רב פליג עליה בחדא. וא"ת בפי' הגזלל קמא (בי"ק ויש) דאמר דהלכה כמתני' דכל
2 המשנה ידו על התחתונה משום דתני לה בהדיה הלכתא פסיקתא דכל החוזר בו
3 והלא אין הלכה כהך דכל החוזר בו וסתמא הלכה כרב פליגי עליה וי"ל דהתם סבר
4 כאביעית אמא דהקא דשפיר סבר רב כמתני' דכל החוזר אי"נ פיו דתנא לה תנא גבי
5 הלכתא פסיקתא אם כן סבר התנא דהכי

6 הלכתא דכל המשנה ידו על התחתונה ונהי
7 דבהדיא דכל החוזר אין הלכה מי' מהידי דכל
8 המשנה הויא הלכה דלא אשפתן אמורא דפליג
9 עליה:

10 לא יתא אלא בעיה. אכל מויברית לא קשה
11 ליה דכי נמי הוי קביעה אוקמוה
12 אדאורייתא דהוי בויברית דהקא לא שייך נעילת
13 דלת וכי משני מויברית שבה לא היה צריך
14 מויברית לא יתא קשה ליה מידי בדרפרשת
15 אלא מוקי לה הכי דליהוי דבורית שבה כמו
16 עדיית שבה אי נמי בי היכי דלא תקשי הלא לב"ח
17 לא מסלקי' בארעא בי אית ליה וזוי ללוה וכי
18 משני מויברית שבה איש הקא דלא משלם וזוי
19 לפי שנתקיים המקח כנגד המעות שנתן:
20 מעדיית שבה ומויברית שבה. והא דלא שקיל
21 מבינונית שבה משום דקנסו את החוזר בו אבל
22 מעיקרא פריך שאין לקנסו כ"כ ולהגבותו עדיית
23 דעלמא:

24 והנה ליה מויק. לאו דוקא מויק שדרי אין שמין
25 כפי הנוק שהיוק שדרי אינו משלם אלא
26 כפי המעות שקבל אלא קצת דימורו למויק לטול
27 חובו מן העדיית:

28 עייל ונפיק אוזוי לא קני. נראה דאריי אפי'
29 משך המקח אם לא פירש בשעת מכירה
30 משיכה זו תהא קונה חפץ זה וחזי ליהוי הלואה
31 גבאי כמו בשטר דאמר לעיל אני פלוני מכרתי כי
32 דאין סברא לומר דלעזן מי שפרע מיירי:

33 תתרגם שמתוך דמור במוכר שדחו מפני רעתה.
34 ונראה דהשתא אפילו נפיק ועיל
35 בבולוה וזוי קני ולא דוקא חד וזוא כדאמר'
36 בסמוך ולא טרח וזבין במאיתם וקא עייל ונפיק
37 אוזוי כמוכר שדחו מפני רעתה דמי או לא:
38 כגון

28 ומויברית שבה רב אחא בריה דרב איקא אמר אפי' תיקא מעדיית דנכסוי סתם מאן דזבין
29 ארעא באלפא וזוי אוזולי מוויזל ומזבין נכסי' והנה ליה כניוק וזמן הניזקין שמיין להן בעדיית:
30 רשב"ג אומר מלמדן אותן שלא יחזרו ביצע פותב לו אני פלוני בן פלוני מברתי
31 ליה הכי הא לא כתב הכי לא קני והתניא הנותן ערבון לחבירו ואמר לו אם אני חוזר כי
32 ערבוני מחול לך ותלה אומר אם אני חוזר כי אכפול לך ערבונך נתקיימו התנאין דברי
33 רבי יוסי רבי יוסי למעמיה דאמר אסמכתא קניא רבי יהודה אומר דיי שיקנה כנגד ערבוני
34 אומר רבן שמעון בן גמליאל בד"א בזמן שאמר לו ערבוני יקון אבל מבר לו שדה פאלף

35 וזו ונתן לו מהם חמש מאות וזו קנה ומחזיר לו את השאר אפי' לאחר כמה שנים לא קשיא הא דקא עייל ונפיק אוזוי הא דלא
36 קא עייל ונפיק אוזוי דאמר רבא האי מאן דזבין מידי לחבריה וקא עייל ונפיק אוזוי לא קני לא קא עייל ונפיק אוזוי קני ואמר
37 רבא האי מאן דאזופיה מאה וזוי לחבריה ופרעיה וזוא וזוא פרעון הוי אלא דאית ליה תרעומת גביה דאמר ליה אפסדתינהו
38 מינאי ההוא נבא דזבין ליה חמרא לחבריה ופש ליה חד וזוא וקא עייל ונפיק אוזוא יתיב רב אשי וקא מעיין בה פי האי גוונא
39 מאי קני או לא קני אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבא וזוא פוזוי דמי ולא קני אמר ליה
40 רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי והא אמרין משמיה דרבא קני אמר ליה תתרגם שמתוך דמור במוכר שדחו

1 נותן לו שכו' והאיל ואנוס הוא אין לקנסו ולעשות ידו על התחתונה ונתן לו חצי דמי
2 שכו' ויש"ב. מנדקס אונס בתרוייהו הא לא אגסי לא ואפי' שכירות נמי: אמר ר"ג בר
3 יצחק. לעולם שאני ליה ומודה הוא בשכיר דידו על העליונה והא דקנט אונס בשכיר
4 אפי' רבון נמי אמרי לה דאי לא אגסי לא הדר כ"ש ר' דוסא והא מתניתין דברר האבוד
5 עסקין ודברי הכל אין פועל יכול לחזור בה:

6 בר' יהודה. פלוגתיהו בפי' הגזלל עצים (בי"ק ק)
7 לצבוע לו אדום וצבועו שחור וכו' ולקמן בפירוקן
8 (דף עח) מייית לה: לאו לאתני' שכיר יום.

9 דרישא דמתני' תנא אומנין דמשמע קבלנת
10 ותנא כהן ידו על התחתונה הדר תנא כל החוזר
11 לאתני' פועל: ואביעית אימא כל החוזר בו. לאו
12 לאתני' פועל דרתנאן אקיל גביה אלא לאתני'
13 הך חזרה דתניא וכו': פתרון טעמיה: מנבה לו
14 חובה: מן העדיית. ולקמן מקרש טעמיה: מלמדן
15 אותי. לכל הלוקח ואין לו מעות בולן אלא
16 מקצתן לעשות ביניהם תחלה דבר קיום שלא
17 יוכלו לחזור: והרי אני נושה בו. דכיון שעשאתם
18 עליו מלוה יהוה כאלו נטלם והלוקח וקרקע
19 נקנית בכסף: מעדיית דנכסיה. דשאר נכסיו שאם
20 יש לו קרקע יפה מוזי טול בהו בשוה מאתים: לא
21 תהא אלא חוב. לא תהא לוקח זה דינו קל
22 אלא אפי' הוא חמור כבעל חוב שיש לחוש בו
23 לנעילת דלת אף הוא לא יפה כחו לטול עדיית
24 אלא בינונית: סתם מאן דזבין ארעא (לחבריה)

25 באלפא וזוי אוזיל ומזבין. סתם איש הקונה
26 קרקע גדולה וקרקע קוה אין כל כך מעות מצויות
27 לו אלא אם כן מבר מטלטלין שדות קטנות
28 וצריך למכור בזול וכי חוזר בו מוכר ממציא זה
29 ניזק על ידו: והנן הניזקין שמיין להן בעדיית.
30 לגבות מעדיית נכסיו של מויק בדרתיב (שמות
31 כב) מטוב שדחו ישלם: דכתב הכי. שוקפו עליו
32 במלוא: כד"א. שיכול לחזור בו ולא יטול זה
33 אלא כנגד מעותיו: כיון. שנתנו לו בתורת ערבון
34 וכל בתורת תחלת פרעון: דאמר ליה ערבוני
35 יקון. יקנה הכל והאי לא אוזיל גביה למכור לו
36 כל הקרקע בכה. אבל נתנו לו בתורת תחלת
37 פרעון הוי ליה השאר מלוה עליו קנה. הקרקע
38 בולה: ומחזיר לו את השאר. אפילו לאחר כמה
39 שנים: הא דעייל ונפיק אוזוי. האי דקניתי דאי לא
40 זכפי עליו במלוא חוזר בדעמיה מוכר ונפיק
41 ומחזר בכל הלוקח ליתן לו מעות גמלי

42 דחזי אנסוהו למכור וכוין דלא ידע ליה וזי
43 בשעת דקסו ארעמא דהכי לא זבין ליה: דזבין
44 ליה חמרא. חמור: ופש. גבי לוקח חד וזוא: וקא
45 עייל ונפיק. מוכר אהווא וזוא: כי האי גוונא.
46 משום חד וזוא מי אמרין דמצי מליהדר:

מפני

מפני

מפני

מפני

מפני

מפני

מפני

מפני

כאשר העבודה בששה ימים שלפני השבת היא באופן נעלה יותר, אזי גם יום השבת הוא באופן נעלה יותר, ואז הנה גם ההמשכה והברכה מיום השבת על הימים שלאחריו היא באופן נעלה יותר.

משיחת י"ג כסלו, ה'תשכ"ז

בבא מציעא דף עז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) רלא

ננתן לו חצי דמי שפירו שהרי עבד חצי היום, ואין ידו על התחתונה
לפי שאנוס הוא, ואם קבלו הוא ננתן לו קבלנותו – כפי מה שעשה.
מני – מי הוא התנא של הברייתא, אילימא רבנן, מאי ארייא שמע
שמת לו מת או שמתוהו קמה דאניס – באופן שהוא אנוס הוא יכול
לחזור בו, כי לא אניס נמי, הא מכיון שאמרו רבנן יד פועל על
העליונה אם כן גם באופן שאינו אנוס היה צריך להיות שיוכל
לחזור בו, ולא יפסיד כלל. אלא לאו התנא של הברייתא רבי דוסא
היא שסבר יד פועל על התחתונה ולכן רק כשהפועל אנוס הוא
יכול לחזור בו ואינו מפסיד, ומכך שמשמע מהברייתא שפועל
שאינו אנוס אינו יכול לחזור בו ואפילו פועל שכיר יום, שמע מינה
שלא שאני ליה לרבי דוסא בין שכירות לקבלנות אלא בין בזה ובין
בזה ידו על התחתונה, ואם כן חזרת הקושיא איך פסק רב שהלכה
כרבי דוסא שפועל ידו על התחתונה ומאידך אמר שפועל יכול
לחזור בו.
למישבת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, לעולם רבי דוסא חילק
בין שכירות לקבלנות, והטעם שהברייתא הזכירה שפועל יכול
לחזור בו רק במקרה של אנוס, הוא משום שהברייתא דיברה
כפועל שנשכר לצורך דבר האבוד שאו בין לרבנן ובין לרבי דוסא
אינו יכול לחזור בו אלא אם אנוס הוא, ולפי זה הברייתא נאמרה
לפי דברי הכל בין לרבנן ובין לרבי דוסא.
הגמרא מקשה שמוכח ממשנתנו בלא חילק רבי דוסא בין פועל
שכיר יום לפועל בקבלנות: תנן – שנינו במשנתנו (לעיל עו), קבל
המשנה ידו על התחתונה וכל החזרו בו ידו על התחתונה, מבררת
הגמרא: 'אשלאמא הדין קבל המשנה ידו על התחתונה' שכתבו התנא
היינו דקתם לן תנא שהלכה כרבי יהודה, שסבר בצבע אומן
שקיבל צמר לצבוע ושינה מדעת בעל הבית שידו על התחתונה.
אלא קבל החזרו בו ידו על התחתונה? לאתניו מאי, לאו לאתניו
שפועל שכיר יום שחזרו בו ידו על התחתונה וכשיטת רבי דוסא,
ולפי זה מוכח שלא חילק רבי דוסא בין פועל שכיר יום לקבלנות
ובשניהם ידו על התחתונה, ואם כן חזרת הקושיא איך פסק רב
שהלכה כרבי דוסא ומאידך אמר שפועל יכול לחזור בו.
מישבת הגמרא: אלא רבי דוסא תרתי קאמר – רבי דוסא דיבר בין
בפועלים שכירי יום ובין בפועלים בקבלנות, ורב סבר לה כוותיה
בתרא בפועלים בקבלנות שידים על התחתונה, ופליג עליה בתרא –
וחולק עליו בפועלים שכירי יום, וסובר כחכמים שידים על
העליונה.
הגמרא מבארת באופן נוסף, שאפשר לפרש שהדין במשנה 'כל
החזרו בו ידו על התחתונה' אינו בא להשמיענו שפועל שחזרו בו
ידו על התחתונה, אלא הוא נאמר לגבי לוקח ומוכר וכפי שיובא
בברייתא להלן: איצית אימא, לעולם שייך לומר שחילק רבי
דוסא בין שכירות לקבלנות וסבר שפועל שכיר יום כשהחזרו בו ידו
על העליונה, והדין במשנה שקבל החזרו בו ידו על התחתונה בא
להשמיענו על מוכר ולוקח שאחד מהם חזרו בו שידו על
התחתונה, כדתניא, כל החזרו בו ביצה, הרי שמכר שדה לחבירו
באלף זוז, ונתן לו הקונה מעות מהן – חלק מהתשלום מאתים זוז,
וחזרו בהם מהמכירה המוכר או הלוקח, בזמן שהמוכר חזרו בו, יד
לוקח על העליונה ולכן אם רצה הלוקח אומר לו למוכר תן לי
מעותי – המאתים זוז ששילמתי עבור השדה, או תן לי קרקע כנגד
מעותי, ומהיכן מנביוהו – ומאיה קרקע צריך המוכר לתת לו, מן
הקנידית, ובזמן שלוקח חזרו בו, יד מוכר על העליונה ולכן אם רצה
המוכר אומר לו ללוקח הילך מעותיך ששילמתי על המכר, ואם
רצה אומר לו הילך קרקע כנגד מעותיך, ומהיכן מנביוהו, הוי
הקנידית.
רבן שמעון בן גמליאל אומר, מלמדיו איתן את כל הקונים קרקע
ואין בידם לשלם מיד את כל סכום המקח, שיעשו ביניהם תחילה
דבר קיום שלא יחזרו – שלא יוכלו לחזור בהם. ביצה, בותב לו
המוכר ללוקח, אני פלוני בן פלוני מכרתי שדה פלונית לפלוני
באלף זוז, ונתן לי מהם מאתים זוז, ושאר השמונה מאות זוז הרי
הם כאילו קבלתי אותם והלוויתים שוב לקונה ותרתי נושה בו

שמונה מאות זוז, וכשכתב לו כך הדין הוא שקנה את השדה ואין
אחד מהם יכול לחזור בו, שמכיון שהפך את שאר הסכום שצריך
לשלם על הקרקע כחוב שחייב לו, הרי זה מכירה גמורה ומחזיר
לו את השאר הסכום שחייב לו אפילו לאחר כמה שנים:
הגמרא מבארת את דברי הברייתא: אמר רב, מהיכן מנביוהו מן
הקנידית. קא פליגא דעתה המוכר משלם מעידית דנקטיו –
מהקרקע המעולה שבקרקעותיו.
מקשה על כך הגמרא: מדוע צריך לשלם מעידית שבקרקעותיו,
הרי היה אפשר לומר שיקבל זיבורית שהרי לא שייך בו התקנה
שעשו לבעל חוב שגובה מבינונית, ולא היא אלא בעל חוב – הרי
לא יתכן שיהיה דינו של הלוקח חמור מדינו של בעל חוב, ויתנן
בעל חוב דינו כבינונית, ואם כן היה לברייתא לומר שישלם
מבינונית, ומדוע צריך לשלם מעידית. ועוד קשה, הא ארעא דהייב
זוהי – הרי לפנינו מצאת הקרקע שעליה שילם הלוקח, ומדוע
שלא יקבל ממנה כנגד מה ששילם.
מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, אכן כוונת הברייתא היא
שנותן לו המוכר מהקרקע שעליה שילם הלוקח, ולכן כשהמוכר
חזרו בו גובה הלוקח מהחלק העידית שפנה – שבקרקע זו,
וכשהלוקח חזרו בו נתן לו המוכר מהחלק היזבורית שפנה.
תירוץ נוסף: רב אהא פריה דרב איקא אמר, אפילו תיקא שמשלם
לו המוכר מעידית דנקטיו, והטעם שמקבל מן העידית הוא משום
שקטא מאן דובין ארעא אילפא זוהי – בדרך כלל הקונה קרקע
יקנה וגדולה כזו אין לו אצלו את כל הסכום הנצרך בשביל לקנות
הקרקע, ולכן אוזולי מוזיל ומבזין נקטיו – מוכר מטלטלים או
שדות קטנות בוול כדי שיהיה לו את הסכום לקנות הקרקע ההיא,
וכשהחזרו בו המוכר לאחר שכבר מכר נכסיו הוה ליה הקונה כניקין,
ותנן תניקין שמין לתן בעידית – גובים את ניקום מן העידית של
המוזיק, ולכן משלם לו המוכר הלוקח מן העידית:
הגמרא דנה בהמשך דברי הברייתא. שנינו בברייתא: רבן שמעון בן
גמליאל אומר, מלמדיו איתן יחזרו ביצה בותב לו אני פלוני בן
פלוני כז', מדייקת הגמרא: מקמא דכתב ליה הוי – הטעם שנחשב
שהמכירה נגמרה ואין להם אפשרות לחזור בהם הוא רק משום
שכתב לו כן שהפך את שאר התשלום לחוב, הא לא כתב הכי לא
קני – לא נגמרה המכירה ויכולים לחזור בהם.
הגמרא מקשה מדברי רבן שמעון בן גמליאל בברייתא אחרת
שסבר ששאר התשלום נהפך לחוב אף על פי שלא כתב לו כן.
מקשה הגמרא: והתניא, הנותן ערבון לחבירו – לוקח שנתן למוכר
משכון כדי לקנות את החזרו בו מהמכירה, וכך אמר לו הלוקח,
אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך – הרי המשכון שנתתי לך ישאר
שלך, והלה – המוכר שקיבל את המשכון אומר, אם אני חוזר בי
אכפול לך ערבונך – יהיה קנוי לך מהקרקע כפול משווי המשכון,
נתקנימו התנאין וכל החזרו בו חייב לשלם כפי שהתנה, דברי רבי
יוסי, רבי יוסי למעניה דאמר אסמכתא – הבטחה שמבטיח אדם
בגומא לחבירו שישמור עליו שאם לא יקיים תנאו יתן כך וכך,
קניא – הבטחתו קיימת וצריך לקיים דבריו. רבי יהודה אומר, הוי
שיקנה כנגד ערבונו – אינם צריכים לשלם כלל מה שהתנו, אלא
די שיהיה קיים המקח כנגד המשכון ואינם יכולים לחזור בהם
אלא על השאר. אמר רבן שמעון בן גמליאל, כמה דברים אמורים
שכשהחזרו בו קונה רק כנגד המשכון בזמן שכשנתן לו את המשכון
אמר לו ערבוני יקון – שעל ידי המשכון יקנה את כל המקח, וזה
לא שייך כיון שהקרקע שזה יותר, ולכן אינו קונה אלא כנגד
המשכון, אבל מכר לו שדה אלא זה ונתן לו מהם המש מאות זוז
בתורת תחילת פירעון קנה את המקח ואינם יכולים לחזור בהם
ומחזיר לו את השאר החמש מאות זוז אפילו לאחר כמה שנים.
מבואר מדברי רבן שמעון בן גמליאל שאף שלא כתב לו המוכר
שהופך את שאר התשלום למלוה, הרי זה כך ממילא ואינם
יכולים לחזור בהם. וקשה מכאן על דברי רבן שמעון בן גמליאל
בברייתא לעיל.
מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא – הברייתא שמוכר בה שמלמדים

54 ששינה והוליקה בבקעה שהרים סביב לה ואין האויר שולט שם
 55 היא התחממה ומתה. ואם שכרה להוליקה בכקעה ושינה והוליקה
 56 בקר – בראש החר, אם החליקה חייב, שיש לחשוש שמפני שינה
 57 והוליקה בהר היא החליקה, ואף שלא הוליקה מרגל החר לראשו
 58 אלא הוליקה בראש החר מכל מקום גם בראשו הוא משופע וחד,
 59 ומחליק יותר מהבקעה, ואם הוחפה פטור, אף שינה והוליקה
 60 בה, שהרי כל שכן אילו היה מוליכה בבקעה היתה יכולה למות
 61 מחמת החום. ואם שכן מחמת הפעלה – שכשעלתה מרגל החר
 62 לראשו התחממה ואחר כך מתה, חייב, שמפני שינה והוליקה
 63 בהר גרם לה המיתה.
 64 המשנה מבארת את דין השוכר חמור ונפגע החמור לאחר
 65 ששכרו: השוכר את החמור והכריקה – שעלה לה חולי בעין, והוא
 66 כעין יריעה המכסה את אישון העין ואינה יכולה לראות, או
 67 שנעשית אגריא – שלקחה לעבודת המלך, אומר לו המשכיר
 68 לשוכר הרי שלך לפניך וקח אותה כמו שהיא סמויה אף שתצטרך
 69 לטרוח ליישר אותה בדרכים שמולך גרם לך כן, וכשנטולה
 70 לעבודת המלך אומר לו המתן עד שתשוב מבית המלך, ואינו
 71 צריך לתת לו בינתיים חמור אחר, שמזלו גרם. אבל אם מתה או
 72 שנשברה, שאין לו במה לרכוב כלל, חייב המשכיר להעמיד [לו]
 73 חמור אחר.

גמרא

74 שנינו ברישא 'השוכר את החמור להוליכו בהר והוליקו בבקעה
 75 ומתה חייב, ולא חילקה המשנה אם מתה מחמת שהחולקה או
 76 הוחמה. שואלת הגמרא: מאי שנא רישא דלא קא מפליג – שלא
 77 מחלק התנא מפני מה מתה אם מפני שהחולקה או מפני שהוחמה,
 78 ומאי שנא סיפא דקא מפליג – שמחלק התנא כיצד מתה אם
 79 הוחלקה או שהוחמה.
 80 מיישבת הגמרא: אמרי רבי רבי ינאי, רישא שלא הוחלקה ולא
 81 הוחמה אלא שמתה מעצמה מחמת אויר, וכששינה להוליקה
 82 בהר אמרינן – יכול לומר לו המשכיר, אודיא דהר קטלה – לא
 83 מתה זו אלא מחמת האויר שמפני שלא היתה רגילה לאויר
 84 ששורר בהר מתה, וכששינה להוליקה בבקעה אמרינן – יכול
 85 לומר לו המשכיר אודיא דבקעה קטלה – שמחמת שלא היתה
 86 רגילה לאויר ששורר בבקעה מתה.
 87 ישוב נוסף: רבי יופי בר חנינא אמר, ברישא מדובר בגון שמתה
 88 מחמת אובדן – מחמת עייפות ויגיעה ממשאה, וכששינה
 89 להוליקה בהר יכול המשכיר לומר לו שהיגיעה לעלות לראש
 90 החר גרמה לה עייפות, ואחר כך כשהלכה בראש החר בדרך
 91 חלקה התעייפה ומתה. וכן כששינה להוליקה בבקעה אף על פי
 92 שלא ראינו אותה מועת ולא היה באותו היום חם מאוד לומר
 93 שמפני שהוחמה מתה, מכל מקום יכול לומר לו שאם היתה
 94 הולכת בהר, האויר ששולט שם היה נותן לה כוח שלא תתיגע
 95 ותיפול תחת משאה.
 96 ישוב נוסף: רבה אמר, בגון שהבישה נהש ומתה, וידוע שבמקום
 97 שהלך שם השוכר עם הבהמה מצויים לפעמים נחשים יותר
 98 בממקום ששכרה להוליקה לשם, ולכן חייב שאומר לו המשכיר
 99 אתה פשעת וגרמת לה המיתה שאילו לא היית משנה ומוליכה
 100 שם לא היה מבישה נחש.
 101 הגמרא מבארת את החילוק בין הרישא לסיפא באופן נוסף,
 102 שהרישא כרבי מאיר שסבר שכל המשנה מדעת בעל הבית נקרא
 103 גולן ומתחייב באונסים, ולכן לא חילקה המשנה כיצד מתה, אלא
 104 בכל אופן חייב אפילו אם מתה באונס: רבי חייא בר אבא אמר רבי
 105 יוחנן, הא – הרישא מני רבי מאיר היא, ואמר כל המעביר על דעת
 106 של בעל הבית

1 לא בשביל שצריך למעות אלא מפני קעתה – שהיא שדה גרועה
 2 מכרה, ולכן אף שהמוכר לא קיבל את כל התשלום הוא גם רוצה
 3 שתחול המכירה, ומה שמחזר אחר הלוקח שיגמור לשלם לו הוא
 4 משום שרוצה שהלוקח לא יוכל לחזור בו.
 5 הגמרא דנה באופנים נוספים שהמוכר עייל ונפיק אזוזי. אומרת
 6 הגמרא: פשיטא שאדם שהיה צריך למאה זוז ולכן פעי לובוני
 7 במאה – רצה למכור שדה קטנה משדותיו ששויה מאה זוז, ולא
 8 אשפה – אך לא מצא לה קונה ונבין – ומכר קרקע יותר גדולה
 9 במאתים זוז, וקא עייל ונפיק אזוזי – וחזר המוכר אחר הלוקח
 10 שישלם לו על הקרקע, ודאי שלא קני, שמכך שראינו שבעל כרחו
 11 מכר את הקרקע הגדולה, ויכול להיות שמחזר אחר המעות כדי
 12 לקנות שדה קטנה תחתיה, לכן כל זמן שלא שילם לו את כל
 13 המאתיים זוז לא קנה. אלא באופן זה יש להסתפק, אי פעי לובוני
 14 שדה קטנה משדותיו במאה זוז, ולא אשפה – ולא מצא קונה מיד,
 15 ואי מרה הון משפח – אך אם היה טורח יותר לחפש אחר קונה היה
 16 מוצא, ולא מרה, ונבין – ומכר קרקע יותר גדולה במאתים זוז, וקא
 17 עייל ונפיק אזוזי – וחזר המוכר אחר הלוקח שיתן לו את התשלום,
 18 מאי, האם מקרה זה במוכר שדהו מפני קעתה הטי, שמכך שלא
 19 טרח למצוא קונה לשדה הקטנה, אלא מכר את השדה הגדולה אף
 20 שאינו צריך לכל הסכום שיקבל בעדה, מעשיו מוכיחים שמוכר
 21 אותה מפני שלא היתה חביבה עליו קרקע זו, ואם כן אף שהקונה
 22 לא טיים לשלם המעות, המכירה מכל מקום נגמרה ואינם יכולים
 23 לחזור בהם, או לא – או שאף שלא טרח למצוא קונה לשדה
 24 הקטנה, מכל מקום אין זה מוכיח שמכר את הגדולה מפני שלא
 25 היתה חביבה עליו, ולכן כל זמן שלא גמר הקונה לשלם את כל
 26 התשלום לא קנה. תיקו.
 27 שנינו במשנתנו: שוכר את החמור ואת הקהך וכו' להביא פריפין
 28 וחלילים לכלה או למת, ופועלין להעלות פשתנו מן המשרה, וכל
 29 דבר שאבד, וחזרו בהם, מקום שאין שם אדם שוכר עליהם או מפני.
 30 הגמרא מבארת עד כמה שוכר עליהן. שואלת הגמרא: עד כמה
 31 שוכר עליהן – כמה יכול להוסיף לפועלים אחרים יותר מהמחיר
 32 שרגילים לתת בשוק כדי שסיכמו להשתכר, ואחר כך יקצץ זאת
 33 משכרם של הראשונים. אמר רב נחמן, עד כדי שקרן – עד כדי
 34 הסכום שנשאר עוד חייב לתת לפועלים הראשונים על מה שעשו
 35 יכול להוסיף להם על המחיר הרגיל בשוק.
 36 איתביה רבא לרב נחמן, הרי שנינו בברייתא לעיל (עו) ועד כמה
 37 שוכר עליהן, עד איבעים וקמשים זוז. תירץ לו רב נחמן. אמר ליה
 38 רב נחמן לרבא, מי תנאי היא שקבאתה חבילה לידו – שיש ביד בעל
 39 הבית כלים שלהם כדרך הפועלים שמביאים כלי אומנותם לבית
 40 בעל הבית, ואז יכול להוסיף לפועלים אחרים עד השווי של
 41 הכלים שנמצאים אצלו משלהם.

משנה

42 משנתנו עוסקת באדם ששכר את החמור ושינה מודעת בעל
 43 הבית, וכן השוכר חמור ונפגע החמור לאחר ששכרו.
 44 השוכר את החמור להוליכו בקר ושינה והוליקו בכקעה, או ששכרו
 45 להוליכו בכקעה ושינה והוליקו בקר – בראש החר, אפילו זו עשר
 46 מילין וזו עשר מילין, שדרך שניהם שזה ולא הוליקו דרך יותר
 47 ארוכה, ומתה מעצמה, חייב השוכר, שהואיל ושינה בו, יכול
 48 המשכיר לומר לו לא מת החמור אלא מפני שלא היה רגיל לאויר
 49 זה ששוכר שם.
 50 השוכר את החמור להוליכה בקר ושינה והוליקה בכקעה, ומתה,
 51 אם מתה על ידי שהחליקה, פטור אף ששינה והוליקה בבקעה,
 52 שהרי כל שכן אילו היה מוליכה בהר היתה יכולה להחליק, ואם
 53 הוחפה – מתה מחמת החום שבבקעה, חייב, שיש לחשוש שמפני

1 דפטור ה"ל לשאמעוניהן טפי מתה כדרכה דפטור דלא נמיא איריא דהוהא אתרא קטלה
 2 כ"ש דהחמה קבר והחילקה בבקעה דודאי אילו לא שניה היתה מתה בענין זה ויש לומר
 3 דמשום דבחיובא דבר תני והחילקה תני לה נמי בפטורא דבקעה ועוד נראה דפטורא
 4 דדימוס קבר והחילקה בבקעה הוי רבותא טפי ממתה כדרכה דאדם וכול לזיהר בהני טפי
 5 יותר ממתה כדרכה והוה לן למימר שפשע במה
 6 ששינה שאם היה מוליכה ברה היה מודק יפה
 7 והמרה יפה שלא תחלוק ברה ואלא תחמם
 8 בבקעה אבל מה ששינה גורם שלא דוקק ומיהו
 9 דחוק הוא שחלוק אביי על כל האומריים לכך
 10 נראה דלא חשיב הכא פשיעה במה ששינה
 11 היכול לזיהר ולדקק יפה שלא תחלוק ברה
 12 ושלא תחמם בבקעה ומיהו אביי הכא דפטור
 13 במתה כדרכה כיון דלא היה תחילתו בפשיעה
 14 ורהך דמשני בגון שהכבישה נחש צ"ל שפעמים
 15 מצויה הוא שחלוק אביי אלא אירקא לכך
 16 נקט הר ובקעה ואתי שפיר לרבה אפילו תחילתו
 17 בפשיעה וסופו באונס פטור
 18 **מגבת** פורים לפורים. וא"ת דאמרינן בערבין
 19 (ר"י) מעות של צדקה מותר לשנותן
 20 בכל מה שירצה ואפילו באו לידי גבאי ואפילו
 21 אמרו מנורה זו לבריה מותר לשנותה למצה
 22 אחרת וי"ל דדוקא בפורים אמרינן הכא דאין
 23 לשנות ומגבת העיר לאותה העיר נמי דפורים
 24 דוקא: **רבי** אלעזר אומר מגבת פורים לפורים.
 25 ת"ק לא אירי אלא בגבאי דלא ישנה ור' אלעזר
 26 איירי בעני שנתנו לו מעות לצורך סעודת פורים
 27 שאינו רשאי העני לשנות:
 28 **במילתא** מרובא. את דגרס במולתא פירוש
 29 היינו פרס כמו (שבת ד' נב.)
 30 מולאות של בית רבי בטלי זבב או בטלי כסף
 31 כלומר פירות אדומות או לבנות ואין נראה לר"י
 32 דבלשון ארמי לא קרי ליה אלא בודנייאתא.
 33 **באנגריא** חוזרת. היכול לעשות מלאכתו
 34 כשתחזור אע"פ שתחזור
 35 במלאכתו שבשכיל איהו אין חיוב להעמיד לו
 36 חמור אחר כמו בהרקה או נשתתה שמתאחרת
 37 נמי במלאכתה ולא חיישינן
 38 **אם** בדרך הליכתה ניטלה אומר לו הרי שלך
 39 לפניו. פירש בקונטרס שמוליכה בדרך
 40 שגם הוא רוצה לילך אומר לו משיבר הרי שלך
 41 לפניך ושכור בחמה אחרת עד שם ותימה דלמה
 42 ישכור בחמה אחרת ואם השוכר אין צריך החמור
 43 בהליכה אלא בחירה הוי א"ש אבל אם פן בגופה
 44 ה"ל לפלוני בין צריך חמור אלתר לאין צריך
 45 אלא בחירה ונראה כפי ר"ח דמפרש אם בדרך
 46 הליכה שהאנגריא אין מחפשינן בפתים אלא
 47 כשפוגעים בדרך והיינו דרך הליכתה אומר לו
 48 משיבר הני שלך לפניך דמיצי א"ל מן מן גרם
 49 שאילו היתה בית לא היתה ניטלת ואפילו איה
 50 חוזרת דלא דמי למטה דהכא מוכח דמולא דידיה
 51 גורם ואם שלא בדרך הליכתה ניטלת דהיינו
 52 שמחפשינן גם בפתים שזו לא אמר של שוכר גורם
 53 חיוב להעמיד לו חמור אחר לעשות מלאכתו
 54 אלתר דאפילו חוזרת האנגריא את החמור לכאן
 55 בעוד שותעיל חזרתה לשוכר אין לו לשכור
 56 להתעבב ממלאכתו ולא דמי להברקה או
 57 נשתתה: **מבבל** דתנא קמא לא שני ליה. ות"ק
 58 עדיף דהוי רבים לגבי נהדי:

1 נקרא גולן. וקמה ליה ברשותיה להתחייב בכל אונסייה וסיפא רבנו. נתן לו דמי צמרו.
 2 בדמים שצמר לכן נמכר בשוק דקנייה בגולו לשלם כשעת הגזילה: הציאה. דמי עצים
 3 וסמקנין ולא שכר שלם: כשינוי. ששינה ממדות שהיה ואיבא למאן דאמר שניי קונה
 4 בהגזול קמא (ב"ק ק) אבל גבי החמור לא נשתנה החמור: **מגבת פורים** לפורים. מעות
 5 שגובין בהבאין מבני העיר לחלק לעניים
 6 לסעודת פורים: לפורים. כולא יתנה לעניים
 7 דפורים: ואין מדקדקין. לומר דיים בפחות
 8 והמותר יפול לכיס של צדקה: אבל לוקחין את
 9 העגלים. לרוב בכל המעות: והמותר. שלא
 10 יספיקו לאכול בפורים ימכור ויפול לכיס של
 11 צדקה: אדעתא דמידי אמרינן לא יהיב ליה.
 12 וכיון דלאו אדעתא דהכי יהיב נמצא מעות
 13 בחזקת בעלים חוץ מן הציאין בסעודת פורים:
 14 דאתו למיחשדיה. לבעל הבית בנדר ואינו
 15 מקיים ששמעו עליו שאמר ליחך טלית לפלוני
 16 עני ולא קנה לו נהוריתא. מולייתא בלע"ז
 17 היוצאת בשחור העין: אבוקא. התולעים התליעו
 18 רגליה: אבוקא במיפתא דמלתא. ראיתי עש
 19 שאוכל שיראים של אוצר תמלק: בפלי כפה.
 20 כלי פשתן: בפלי דהב. כלי צמר צבועין אדום:
 21 ומליות. שאין עש אוכל כלי פשתן: אבל אנריא
 22 שאיתת חוזרת. הוה ליה כמתה או נשברה: אם
 23 בדרך הליכתה ניטלה. שהאנגריא מוליכתה
 24 לדרך שהיה זה רוצה להלקח: אומר לו הרי שלך
 25 לפניך. שכן דרך אנגריא נוטל חמורו של זה
 26 ומתהלך בעליה אחריה וכל חמור שפוגע בו
 27 ראשו נוטלו ומחזיר לו את שלו והשני חוזר
 28 אחר חמורו עד שפוגע באחר הלקח אומר לו
 29 הואיל ואף מן מן גרם שכור חמור אחר ולך
 30 אחריו עד שפוגע בחמור אחר. הברקה או
 31 שנשתתה. עדיין היא ראויה למשא: בשלמא
 32 לרב לא קשיא. רובא דמתניתין אהדי דמיצי
 33 לשניי כאן בחזרת וכו':
 רכוב
 34 **של בעל הבית נקרא גולן:** השוכר את החמור והבריקה: מאי והבריקה הכא תרגימו
 35 נהוריתא רבא אמר אבוקת ההוא דאמר להו אבוקת במילתא דמלכא אמרו ליה במאי
 36 בטלי כסף או בטלי דהב איבא דאמרי בטלי כסף אמר וקמליתא איבא דאמרי בטלי
 37 דהב אמר ושבוקיה: או שנעשית אנגריא אומר לו הרי שלך לפניך: אמר רב לא שנו
 38 אלא באנגריא חוזרת אבל אנגריא שאינה חוזרת חיוב להעמיד לו חמור ושמואל אמר
 39 בין אנגריא חוזרת בין אנגריא שאינה חוזרת אם בדרך הליכה ניטלה אומר לו הרי
 40 שלך לפניך ואם לאו בדרך הליכתה ניטלה חיוב להעמיד לו חמור מיתיבי השוכר את
 41 החמור והבריקה או שנשתתה אומר לו הרי שלך לפניך מתה או שנעשית אנגריא
 42 חיוב להעמיד לו חמור בשלמא לרב לא קשיא פאן באנגריא חוזרת פאן באנגריא שאינה
 43 חוזרת אלא לשמואל קשיא וכ"ת לשמואל נמי לא קשיא פאן שבדרך הליכתה ניטלה
 44 פאן שלא בדרך הליכתה ניטלה הא מדקמני סיפא רבי שמעון בן אלעזר אומר אם
 45 בדרך הליכתה ניטלה אומר לו הרי שלך לפניך ואם לאו חיוב להעמיד לו חמור מפלל
 46 דלתנא קמא לא שאני ליה אמר לך שמואל לאו מי איבא רבי שמעון בן אלעזר
 47 דקאי פוותי אנא דאמרי פרבי שמעון בן אלעזר איבעית אימא כולא רבי שמעון בן
 48 אלעזר הוא וחסורי מיחסרא והכי קתני השוכר את החמור והבריקה או נשתתה אומר
 49 לו הרי שלך לפניך מתה או שנעשית אנגריא חיוב להעמיד לו חמור במה דברים
 50 אמורים שלא בדרך הליכתה ניטלה אבל ניטלה בדרך הליכתה אומר לו הרי שלך לפניך
 51 דברי

בבא מציעא דף עז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) רלה

61 ליה גלימא – אקנה לו טלית ולא זמן ליה – ולבסוף לא קנה לו. עונה
62 הגמרא: אם כן ליתני שהטעם שלא יקח בו העני דבר אחר הוא
63 מפני הקשר, מאי מפני שמעביר על דעתו של בעל הבית, שמע מפני
64 שהטעם הוא משום דשני הוא – ששינה מדעת בעל הבית, וכל
65 המעביר על דעתו של בעל הבית נקרא גזלן. וכמו כן שיטת רבי מאיר
66 במשנתנו שכיון ששינה מתחייב בכל אונסים.
67 הגמרא מבארת מהו 'הבריקה': שנינו במשנה: השוכר את החמור
68 והבריקה וכו' ואומר לו הרי שלך לפניך. שואלת הגמרא: מאי
69 והבריקה. משיבה הגמרא: הקא תרנימו נהוריתא – שעלה לה חולי
70 בעין הנקרא 'ברקית', ואינה יכולה לראות כראוי. פירוש נוסף:
71 רבא אמר, 'הבריקה' היינו אנוקת – תולעת רקבון, דהיינו
72 שהתולעים התלעו רגליה.
73 מספרת הגמרא: ההוא דאמר להו אנוקת במילתא דמלבא – ראיתי
74 שאוכל עש בבגדי המשי של הלך. אמרו ליה פמאי, במלי פסא
75 – בבגדי פשתן שהם לבנים ככסף או במלי דרב – בבגדי צמר
76 הצבועים אדום כזהב. איבא דאמר במלי פסא אמר – שהשיב
77 שראה בבגדי פשתן וקמלוח – והרגוהו, משום שאמר דברים
78 שאינם נכונים, שאין עש אוכל בגדי פשתן. ואיבא דאמר במלי
79 דרב אמר – שהשיב שראה בבגדי צמר ושקבנה – והניחיהו.
80 שנינו במשנה: או ששעשית אנגריא אומר לו הרי שלך לפניך;
81 נחלקו רב ושמואל באיזה אופן יכול לומר לו הרי שלך לפניך: אמר
82 רב, לא שנו שאומר לו הרי שלך לפניך, אלא באנגריא חוזרת –
83 שנטולה לעבודת ה' ותחזור בתוך ימי השכירות ויהיה לו
84 אפשרות להשתמש בה, אבל באנגריא שאינה חוזרת בתוך ימי
85 השכירות, נחשב כמו שמתה הבהמה ויחייב להעמיד לו חמור אחר.
86 ושמואל אמר, בין אנגריא חוזרת בין אנגריא שאינה חוזרת, אם בדרה
87 הליכה ניטלה – אם עבדי המלך שלקחו החמור הולכים בכיוון
88 הדרך שהשוכר הולך, אומר לו הרי שלך לפניך, ושוכר חמור אחר
89 ותלך אחריהם עד שימצאו חמור אחר ויחזירו לך את החמור. ואם
90 לא בדרה הליכתה ניטלה – שלא לקוהו לדרך שהולך השוכר,
91 חייב להעמיד לו חמור אחר.
92 הגמרא מקשה על שמואל מברייתא. מקשה הגמרא: מיתניכי,
93 השוכר את החמור והבריקה או שנשתמטה ואינה ראויה לרכוב
94 עליה, אך אפשר לשאת עליה משאוי בטורת, אומר לו הרי שלך
95 לפניך, ואם מתה או ששעשית אנגריא, חייב להעמיד לו חמור.
96 וסותרים דברי הברייתא למשנתנו שאמרה ששעשית אנגריא
97 אומר לו הרי שלך לפניך. וממשיכה הגמרא לשאול: בשלמא לרב
98 לא קשיא, שכן אפשר ליישב שפאן – משנתנו מדברת באנגריא
99 חוזרת ולכן אומר לו הרי שלך לפניך, ופאן – בברייתא מדובר
100 באנגריא שאינה חוזרת ולכן חייב להעמיד לו חמור אחר. אלא
101 לשמואל שסובר שאין חילוק בין אנגריא חוזרת ובין אנגריא
102 שאינה חוזרת, קשיא.
103 אפשרות ליישוב: וכי תיבא לשמואל נמי לא קשיא, מפני שפאן
104 במשנתנו מדובר שבדרה הליכתה ניטלה ולכן אומר לו הרי שלך
105 לפניך, ופאן בברייתא מדובר שלא בדרה הליכתה ניטלה ולכן חייב
106 להעמיד לו חמור. דוחה הגמרא: אין לומר כן, הא מדקתני סיפא
107 'דבי שמעון בן אלעזר אומר אם בדרה הליכתה ניטלה אומר לו הרי
108 שלך לפניך ואם לאו חייב להעמיד לו חמור, מפלל דלתנא קמא לא
109 שאני ליה – שתנא קמא סבר שאין חילוק ביניהם.
110 הגמרא מיישבת לדברי שמואל. מיישבת הגמרא: אמר לך שמואל,
111 לאו מי איבא רבי שמעון בן אלעזר דקא פוית – שמחלק כדברי
112 בין אם בדרך הליכתה ניטלה או לא, אלא דאמר רבי שמעון בן
113 אלעזר.
114 תירוץ נוסף לדברי שמואל. מתרצת הגמרא: איבעית אימא, פולח
115 – כל דברי הברייתא בין הרישא ובין הסיפא, דברי רבי שמעון בן
116 אלעזר היא, וחסורי מיחסרה והכי קתני השוכר את החמור
117 והבריקה או נשתמית אומר לו הרי שלך לפניך, מתה או ששעשית
118 אנגריא חייב להעמיד לו חמור, ומסייגת הברייתא, במה דברים
119 אמורים שחייב להעמיד לו חמור כשלא בדרה הליכתה ניטלה אבל
120 אם ניטלה בדרה הליכתה אומר לו הרי שלך לפניך,

1 נקרא גזלן חרי זה כשלו ויחייב באונסים. ולכן במשנתנו ששינה
2 השוכר מדעת בעל הבית הוא חייב אף אם מתה באונס, ומפני כך
3 לא חילקה המשנה אם מתה על ידי שהחלקה או שהוחמה.
4 הגמרא מבררת מאיזו משנת רבי מאיר שמענו דין זה. מבררת
5 הגמרא: הו רבי מאיר, אילימא רבי מאיר דצבע, דתנן (ב"ק ק). הנותן
6 צמר לצבע כדי לצבוע לו אדום ושינה הצבע וצבעו שחור, או שנתן
7 לו לצבוע שחור ושינה וצבעו אדום, רבי מאיר אומר כיון ששינה
8 הצבע הרי הוא כגזול וקנה את הצמר בגזולה, ונותן לו הצבע
9 לבעל הצמר דמי צמרו – דמי צמר לכן שאינו צבוע. רבי יהודה
10 אומר, הצמר אינו נקנה לצבע כגזול אלא נשאר שייך לבעליו, וידו
11 של הצבע על התחנותה, ולכן אם השכח יתר על הציאה – אם
12 הסכום שהשיב הצמר על ידי שצבעו הוא יותר מההוצאות
13 שהיה לצבע בצביעת הצמר, נותן לו בעל הצמר לצבע את
14 הציאה, ואם הציאה יתירה על השבת, נותן לו את סכום השבת,
15 אבל אין בעל הצמר משלם את השכר בשלימות. וכמו כן שיטת
16 רבי מאיר במשנתנו שכיון ששינה מדעת בעל הבית, קנה את
17 החמור כגזול להתחייב בכל אונסים, ולכן לא חילקה המשנה איך
18 מתה אם על ידי שהחלקה או שהוחמה.
19 דוחה הגמרא: מפאי, דלמא שאני התם דקניא בשינוי מעשה –
20 שקנה את הצמר כגזול על ידי ששינה את הצמר מכמות שהיה,
21 אבל בשוכר את החמור אף על פי ששינה להוליכה במקום אחר
22 כיון שלא עשה שינוי בגוף החמור לא יסבור רבי מאיר שהוא קונה
23 את החמור להתחייב באונסים.
24 אפשרות נוספת: אלא הא רבי מאיר דמנבת פורים, דתניא, מנבת
25 פורים – המעות שגובים גבאי צדקה לחלק לעניים לסעודת פורים,
26 ייתן כולו לעניים בפורים. וכן מנבת העיר – המעות שגובים גבאי
27 צדקה בפורים לצורך עניי העיר, יתן רק לעניי אותה העיר. ואין
28 מדקתני בדרה – במגבת פורים לומר שדי להם במה שקנו בחלק
29 מהמעות צרכי הסעודה, והיתר יאמר לקופה של צדקה, אבל
30 לוקחין בכל המעות שגבו את התעגלים לצורך סעודת פורים,
31 ושומרין ואוכלים אותה, והמותר מהבשר שלא יספיקו לאכול
32 בפורים, ימכרו ויפול – והמעות ילכו לבנים של צדקה. רבי אלעזר
33 אומר, מנבת פורים לפורים – המעות שהעני מקבל עבור סעודת
34 פורים ישתמש עמם לצורך סעודת פורים בלבד, ואין העני רשאי
35 להשתמש עם המעות לצרכים אחרים ואפילו ליפח מוה' רצועה
36 לפניו, אלא אם כן התנה העני במעמד אנשי העיר שהוא רוצה
37 להשתמש עם המעות לצרכים אחרים. דברי רבי יעקב שאמר
38 משום רבי מאיר שכן אמרו תנא קמא ורבי אלעזר. ורבי שמעון בן
39 גמליאל מיקל שיכולים הן הגבאים והן העניים לשנות המעות
40 לדברים שונים. על כל פנים ראינו ששיטת רבי מאיר שאסור לעני
41 לשנות מדעת בעל הבית הנותן לו דווקא בפורים, וכמו כן שיטת
42 רבי מאיר במשנתנו שאסור לו לשנות, וכששינה הרי הוא כגזול
43 ומתחייב בכל אונסים.
44 דוחה הגמרא: דלמא התם נמי הוא משום דאדעתא דפורים (הוא
45 דיהיב) [הבן] ליה – שעל דעת שיקנה בו צרכי פורים נתנו לו.
46 אדעתא דמידי אחריתא לא (יהיב) [הבן] ליה – ועל דעת שישתמש
47 בו לצרכים אחרים לא נתנו לו, ולכן כספי הצדקה נשארים בחזקת
48 הנותנים, ואם משתמשים העניים בכסף לצרכים אחרים גוזלים הם
49 את הכסף.
50 מסיקה הגמרא: אלא הא רבי מאיר, דתניא רבי שמעון בן אלעזר
51 אומר משום רבי מאיר, הנותן דינר לעני ליפח לו חלוק לא יקח בו
52 העני מילית, ואם נתן לו לקחת בו מילית לא יקח בו העני חלוק, מפני
53 שמעביר על דעתו של בעל הבית שלא נתן לו אותם על דעת כן,
54 וממילא המעות שבידו גוזלים הם. וכמו כן שיטת רבי מאיר
55 במשנתנו שאסור לו לשנות, וכששינה מתחייב בכל אונסים.
56 שואלת הגמרא: ודלמא שאני התם דאתו למהיחשיה – שאם ישנה
57 העני ויקנה במעות דבר אחר, יבואו לחשוד אחר בעל הבית,
58 דאמר אינשי – שיאמרו עליו הבריות, אמר פלגיא וכוניא ליה
59 לבושה לפלוני עניא – פלוני אמר שיקנה לו לבוש לפלוני עני ולא
60 זמן ליה – ולא קנה לו. אי נמי – או שיאמרו שפלוני אמר וכוניא

60 ב'משכנתא דסורא', דהיינו שיאכל הפירות כך וכך שנים וכתשלום
 61 להלואה, ואחר כך יחזור האילן לבעלים בלא כסף ולא יצטרך
 62 לפרוע החוב כלל, ובאמצע שנים אלו יבש האילן או נקצץ, שניהם
 63 אסורין בו – להשתמש באילן לבקע ממנו עצים ולצורך שריפה
 64 וכדו', הלוה אסור משום שהמלוה אוכל בשנים אלו את פירות
 65 האילן ואם ישתמש הלוה באילן הרי הוא מכלה קרנו של המלוה
 66 בכך, והמלוה אסור שבכך מכלה קרנו של הלוה. אלא כיצד יעשה,
 67 ילקח בו קרקע – ימכר האילן ויקנו בדמיו קרקע ללוה והוא
 68 ו-המלוה) אוכל פירות השדה במשך השנים שסיכמו ביניהם.
 69 ומסיימת הגמרא את הקושיא: והא הלא כשיקחו בדמי האילן
 70 קרקע, בין דבי מטי יוכל קא תררא ארעא למהרה – תחזור הקרקע
 71 לבעליה, ושמא היובל יגיע באמצע הזמן שהיא ממושכנת למלוה,
 72 והלוה לא יקבל מאומה מהאילן שמשכן למלוה, ואם כן נמצא
 73 שקא בליא קרנא – שכלתה קרנם בין של המלוה ובין של הלוה.
 74 ומכאן קשה על רב שסובר שלא ימכרו את הקרקע.
 75 הגמרא מעמידה שמכר לו באופן שלא תצא ביובל. מתרצת
 76 הגמרא: הלא בליא עסקינן דבין ליה לשייתין שנין – לשישים שנה
 77 שאז אינה חוזרת ביובל, דאמר רב חסדא אמר רב קמינא מנין
 78 למוכר שדהו לשישים שנה שאינה חוזרת ביובל, שנאמר (ויקרא כה
 79 כג) גבי יובל ויהאין לא תמכר לצמחת, כלומר שטעמיה של מצות
 80 יובל היא, שהארץ לא תמכר לעולם לקונה, והלומדים מכר, שרק מי
 81 קרקע ששכשאין שם יוכל נצמחת – שלולא היובל היתה נשאת
 82 לעולם אצל הקונה, דינה שבשש שם יוכל אינה נצמחת – אינה
 83 נשאת לעולם אצל הקונה אלא יוצאת ביובל, וצתה זו – המוכר
 84 קרקע עד זמן מסוים, שאף על פי שאין שם יוכל אינה נצמחת –
 85 אינה נשאת לעולם אצל הקונה שהרי לסוף אותו הזמן חוזרת
 86 לבעליה, אם כן גם כשהגיע היובל אינה יוצאת עד סוף זמן
 87 המכירה. שואלת הגמרא על תירוץ זה: סוף סוף לבי מטי שיתין
 88 שנין – מכל מקום בסוף השישים שנה קא תררא ארעא למהרה –
 89 תחזור הקרקע לבעליה וקא בליא קרנא – ונמצא שכלה קרנו של
 90 הלוה, שלא ישאר בידו מאומה.
 91 אלא מעמידה הגמרא: אלא הלא בליא עסקינן בזמן שאין היובל
 92 נוהג, שאז אין הקרקע חוזרת לבעליה אלא לעולם נשאת ביד
 93 הקונה, ואם כן כאן תשאר הקרקע לעולם ביד הלוה, ונמצא שלא
 94 כלה קרנו, ולא קשה על רב. ומוכיחה הגמרא דבריה: הכי נמי
 95 מסתבחה, שמדובר בזמן שאין היובל נוהג, דאי סלקא דעתך בזמן
 96 שהיובל נוהג, ומכלינן קרנא – ואין חוששים בכך שמכלים קרנו של
 97 הלוה, אם כן מדוע צריך למכור האילן ולקנות בדמיו קרקע,
 98 נצמחיה לציבי ונשקליה – יבקע המלוה את העצים ויקחם
 99 להשתמש בהם לשריפה, שהרי בין כך ובין כך כלה קרנו של
 100 הלוה. אלא ודאי שלעולם לא מכלינן קרנא ולכן אין משתמשים
 101 בעצים.
 102 דוחה הגמרא את הראיה: אי משום הא לא קשיא – אם משום דיוק
 103 זה אין מכר ראייה, שלעולם אפשר לפרש את דברי הברייתא בזמן
 104 שהיובל נוהג ומכלינן קרנא, והטעם שקונים בדמי האילן קרקע הוא
 105 משום שבאופן זה ישיך לפעמים שלא יכלה קרנו של הלוה, כגון,
 106 זמנין דשלמו שני משכנתא מקמי יובל – לפעמים נגמרים השנים
 107 שהאילן ממושכן אצל המלוה לפני היובל, אי נמי – אופן נוסף, דמטי
 108 ליה וזני ופריק לה ארבע חמש שנין מקמי יובל – שהיה ללוה כסף
 109 להחזיר ההלואה ולפרות האילן כמה שנים לפני היובל, שבשני
 110 אופנים אלו תחזור הקרקע ללוה לפני היובל, ונמצא שלא כלה
 111 הקרן.
 112 הגמרא דנה בענין השוכר ספינה להלוך בה יין וטבעה באמצע
 113 הדרך: תנו רבנן השוכר את הספינה להלוך בה יין, וטבעה לה
 114 הספינה יחד עם היין כפיצי הדרך, רבי נתן אומר אם נתן השוכר
 115 את דמי השכירות לבעל הספינה, ואפילו נתן את שכר כל הדרך,
 116 לא יפול בחזרה את דמי השכירות, אף שטבעה הספינה. ואם לא
 117 נתן לו שכרו, לא יתן לו כלל דמי השכירות ואפילו לא את שכר
 118 חצי הדרך שהלך.

1 דבר רבי שמעון בן אלעזר, שהיה רבי שמעון בן אלעזר אומר אם
 2 בדרך הילוכה נשלה אומר לו הרי שלף לפניך ואם לא תיב להעמיד
 3 לו חמור.
 4 שואלת הגמרא על תירוץ זה: ומי מצית מוקמת לה כרבי שמעון בן
 5 אלעזר, והא קתני רישא, 'השוכר את החמור והבריקה או שנשפתה
 6 אומר לו הרי שלף לפניך', ואילו מצינו שרבי שמעון בן אלעזר אמר
 7 השוכר את החמור לרכוב עליה, והבריקה או שנשפתה תיב
 8 להעמיד לו חמור. מתרצת הגמרא: אמר רב רב הונא, מה
 9 שמצינו שרבי שמעון בן אלעזר אמר שכששכר לרכוב עליה חייב
 10 להעמיד לו חמור, הטעם הוא משום שלרכוב עליה שאני שאי
 11 אפשר לרכוב עמה שמא תפול בגשר או שתשליכהו באחד
 12 הבורות, ולכן חייב להעמיד לו חמור. אבל בשוכר את החמור כדי
 13 לשרת משאות אומר לו הרי שלף לפניך, משום שאף שהיא
 14 מתארת במלאכתה מכל מקום שייך להשתמש בה.
 15 מוסיף רב פפא: אמר רב פפא, והשוכר את החמור כדי לשאת עליו
 16 כל זבוביה, כשוכר לרכוב עליה דמי, מכיון שאם תפול הבהמה
 17 תשבור את כלי הזבוכיה. ולכן אם הבריקה או נשתתת יהיה חייב
 18 המשכיר להעמיד לו חמור אחר.
 19 השוכר חמור ומתה לו באמצע הדרך: אמר רב רב הונא אמר
 20 רב, השוכר את החמור לרכוב עליה, ומתה לו כפיצי הדרך, נתן לו
 21 שקרו של חצי הדרך שרכב עליה, ואין לו עליו אלא תרעומת שהביא
 22 לו חמור כרוש.
 23 הגמרא מבררת כיצד מדובר. שואלת הגמרא: היכי דמי, אי דשכיח
 24 לאגורי – אם באמצע הדרך שייך לשכור חמור אחר, תרעומת מאי
 25 עבידתיה – מדוע יש לו עליו תרעומת הרי בקל יכול לשכור חמור
 26 אחר ולהמשיך ללכת לדרכו. אי הלא שכיח לאגורי – ואם אין מצוי
 27 שם לשכור חמור אחר, אנרא בעי למיתב ליה – וכי צריך לשלם לו
 28 שכר על חצי הדרך, הרי לא הועיל לו כלום בזה שהביאו לכאן
 29 שהרי לא הגיע למקום חפצו. מתרצת הגמרא: לעולם הלא שכיח
 30 לאגורי – שלא מצוי שם באמצע הדרך לשכור חמור אחר, והטעם
 31 שצריך לשלם לו על חצי הדרך שהלך הוא משום דאמר ליה אילו
 32 בעית למיתי עד הנה – אילו היית רוצה להגיע עד כאן לא אנרא
 33 בעית למיתב – וכי לא היית צריך לשלם על כך.
 34 הגמרא מבררת האם כשהשכיר ממנו את החמור אמר לו
 35 המשכיר 'חמור זה, או 'חמור סתם'. שואלת הגמרא: היכי דמי, אי
 36 דאמר ליה כשהשכיר לו את החמור 'חמור סתם' ולא פרט לו
 37 דווקא 'חמור זה', אם כן כשמתה בחצי הדרך תיב להעמיד לו
 38 חמור אחר, שהיה לא הגביל בדבריו שנתן לו דווקא חמור זה אלא
 39 אמר שישכיר לו חמור כלשהו, ואם כן כשמת חמור זה צריך
 40 לדאוג ולהביא לו חמור אחר. ואי דאמר ליה שמשכיר לו 'חמור
 41 זה', אם כן שיעבד לו את החמור הזה לצרכו וגם כשמתה
 42 משועבדת לו הנבילה, ואם כן אם יש בךמיה של הנבילה ליקח
 43 חמור אחר כל שהוא, יקח, וימשיך עם החמור לדרכו. מתרצת
 44 הגמרא: לא צריכא, באופן שאין בךמיה ליקח חמור אחר.
 45 שואלת הגמרא: ואפילו אם אין בדמים של הנבילה לקנות חמור
 46 אחר מכל מקום אם יש בךמיה לשכור חמור אחר, אם כן שישכור,
 47 שהרי חמור זה משועבד לו. מתרצת הגמרא: רב סובר שלא
 48 ישכור בדמי הנבילה חמור אחר, לפעמיה, דאמר רב לא מכלינן
 49 קרנא – שאין לבלות את קרנו של המשכיר כדי להעמיד לשוכר
 50 חמור אחר.
 51 הגמרא מביאה שמצינו שנחלקו רב ושמואל במחלוקת זו: דאמרי,
 52 השוכר את החמור ומתה לו כפיצי הדרך, אמר רב, אם יש בךמיה
 53 של הנבילה ליקח חמור אחר יקח, אבל יש בדמיה רק לשכור, אל
 54 ישכור. ושמואל אמר, אף אם יש בדמיה רק לשכור, וישכור.
 55 ומבארת הגמרא: במאי קמיפלגי, רב סבר לא מכלינן קרנא ולכן אין
 56 שוכרים בדמי הנבילה חמור אחר, ושמואל סבר מכלינן קרנא ולכן
 57 שוכרים בדמי הנבילה חמור אחר.
 58 הגמרא שואלת על דברי רב מברייתא. מקשה הגמרא: מיתבי,
 59 שנינו בברייתא, מי שלוח מעות מחבירו, ומשכן לו אילן

בבא מציעא דף עט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) רלט

1 נוספת לתרעומת, לְאִשְׁלָא וְתִדְרָא – שצריך חבלים יותר ארוכים, 48
 2 שמפני שהוסיף לה חבילות הספינה יותר כבדה ושוקעת יותר 49
 3 במים, וכשעומדת לפרוק משאה בשפת הנהר אינה יכולה 50
 4 להתקרב אל השפה שהמים שם נמוכים אלא צריך להפליגה אל 51
 5 אמצעית הנהר, ובשביל זה הוא צריך לקנות חבלים יותר ארוכים, 52
 6 ומכיון שבאמצע הדרך הוסיף לו את המשא, צריך לקנות אותם 53
 7 שם באותו מקום ביוקר, ועל כך יש לו עליו תרעומת. 54
 8 הגמרא דנה בענין השוכר את החמר להנהיג לו את החמור, מה 55
 9 יכולים השוכר והחמר לקחת עמם לדרך: תִּנּוּ רִבְנֵי הַשׁוֹכֵר אֶת 56
 10 הַחֲמוֹר לְרִכּוּב עֲלֶיהָ, שׁוֹכֵר מְנִיחַ – רשאי להניח עליה פסותו – 57
 11 בגדיו, וְלִגְנוֹתוֹ – כד של משקים, וּמוֹנוֹתָיו שֶׁל כָּל אוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ, 58
 12 מִכָּאֵן וְאֵילָף – יותר מזה חמר – המנהיג את החמור מְעַבְּב עֲלָיו. 59
 13 חמר מְנִיחַ עֲלָיו שְׁעוּרִים וְהֵבֵן לְמַאֲכַל הַבַּהֲמָה, וּמוֹנוֹתָיו של החמר 60
 14 שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם בְּלַבַּד, מִכָּאֵן וְאֵילָף שׁוֹכֵר מְעַבְּב עֲלָיו. 61
 15 מקשה הגמרא: הֵיכִי דְמִי, אִי דְשָׂבִיחַ לְמוֹנֵן – אם מצוי לקנות אוכל 62
 16 במהלך הדרך, אם כן חמר נְמִי לְעַבְּב על השוכר שלא יניח יותר 63
 17 ממונותיו של אותו היום, וְאִי דְלֹא שָׂבִיחַ לְמוֹנֵן – שלא מצוי לקנות 64
 18 אוכל בדרך, אם כן השוכר נְמִי לֹא לְעַבְּב על החמר מלקחת 65
 19 מוונת לכל הדרך. 66
 20 מתרצת הגמרא: אָמַר רַב פֶּסָא לֹא צְרִיכָא דְשָׂבִיחַ לְמִטְרָה וְלְמוֹנֵן – 67
 21 ששייך לטרוח ולקנות אוכל מְאֻוֹנָא לְאֻוֹנָא – בכל מלון שיחנן 68
 22 מלילה ללילה, ומכיון שחמר דְרַבִּיחָא לְמִטְרָה וְלְמוֹנֵן – דרכו לטרוח 69
 23 ולברר היכן אפשר לקנות מוונת, לכן אינו רשאי ליטול ביציאתו 70
 24 לדרך אלא מוונותיו לאותו היום עד שיגיעו בלילה למלון, אבל 71
 25 שׁוֹכֵר לֹא דְרַבִּיחָא לְמִטְרָה וְלְמוֹנֵן – אין דרכו לטרוח ולקנות, לכן 72
 26 רשאי לקחת מוונותיו לכל אותה הדרך ואין החמר יכול לעבב 73
 27 עליו. 74
 28 הגמרא דנה בענין השוכר את החמור להרכיב עליה איש או אשה, 75
 29 אם יכול לשנות: תִּנּוּ רִבְנֵי הַשׁוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר לְרִכּוּב עֲלֶיהָ אִישׁ לֹא 76
 30 תְּרִכּוּב עֲלֶיהָ אִשָּׁה מפני שאשה כבדה מאיש, אך אם שכר את 77
 31 החמור להרכיב עליה אשה רוכב עליה איש. וְאִם שכר להרכיב 78
 32 עליה אשה, יכול להרכיב עליה בֵּין אִשָּׁה גְדוֹלָה וּבֵין קְטַנָּה, אִפִּילוּ 79
 33 אשה מְעוּבְרַת שהיא יותר כבדה, וְאִפִּילוּ מְנִיקָה – שרוכבת יחד עם 80
 34 ולדה. 81
 35 מקשה הגמרא: הֲשָׂתָא מְנִיקָה אֲמַרְתָּ מְעוּבְרַת מִיבְעִינָא – וכי לאחר 82
 36 שהתירה הברייתא להרכיב עליה מניקה שרוכבת יחד עם ולדה 83
 37 שהם שני גופים והולד כבד, צריכה היא לומר שמעוברת שהיא 84
 38 וולדה הם גוף אחד מותרת לרכוב, והרי הדבר כל שכן. 85
 39 מתרצת הגמרא: אָמַר רַב פֶּסָא מְעוּבְרַת הִיא מְנִיקָה קְאָמַר – כוונת 86
 40 הברייתא שאמרה 'ואפילו מניקה' שיכול להרכיב עליה אפילו 87
 41 מעוברת שהיא מניקה. 88
 42 מוכיח מכך אביי: אָמַר אַבְיִי, מַה הִבְרִייתָ שֶׁאִמְרָה שֶׁאִפִּילוּ מְעוּבֵרַת 89
 43 יכול להרכיב עליה, ומשמע שמעוברת כבדה מאשה רגילה והיא 90
 44 נמכרת לפי כרסה, שְׂמַעַי מִינָה בִּינִיתָא – דג הנמכר בשוק במשקל 91
 45 אֲבָרְסָה תְּקֵלָה – לפי גודל כרסו כך גודל משקלו. ומבארת הגמרא: 92
 46 לְמִינָא נִפְקָא מִינָה, לְמִקָּח וּמִמְכָּר – לקניית דג, שאם ראת דג 93
 47 שכרסו גדול אל תקנהו במשקל אלא אם יוציא המוכר את מעיו: 94

1 נִימָא לִיה המשכיר לשוכר, תָּב לִי הוּא חֲמָרָא וְאִנָּא מִיִּיתֵינָא 1
 2 פְּסִינָתָא – תביא את היין שרצית להוביל בה ואני יביא לך ספינה, 2
 3 אני איני מעבב. ומכיון שבידי המשכיר לקיים התנאי והשוכר 3
 4 מעבב, צריך לשלם לו כל דמי השכירות. 4
 5 מתרצת הגמרא: אָמַר רַב פֶּסָא לֹא מְשַׁבַּחַת לָהּ – לדינו של רב נתן 5
 6 אֵלָא בְּפִסְנָהּ זוּ וְיָוֵן זֶה, שכיון שלא ביד השוכר ולא ביד המשכיר 6
 7 לקיים תנאו, הלבך יד התובע על התחנותה, ואם נתן השוכר כבר 7
 8 את השכר אינו יכול לבקש זאת חוזרה כיון שהמשכיר אומר לו 8
 9 כשתביא את היין ההוא אני לא יעבב מלהביא הספינה. וכשלא 9
 10 נתן השוכר את השכר לא יתן, כיון שאומר לו למשכיר כשתביא 10
 11 את הספינה ההיא אני לא יעבב מלהביא היין. אֲבָל בְּפִסְנָהּ סָתָם 11
 12 וְיָוֵן סָתָם שהמשכיר יכול להביא ספינה והשוכר יין, כיון ששניהם 12
 13 יכולים לקיים את התנאי, חוֹלְקִין, אם קיבל המשכיר את כל דמי 13
 14 השכירות, יחזיר החצי, ואם לא קיבל כלל צריך השוכר לתת 14
 15 החצי. 15
 16 הגמרא דנה בענין השוכר את הספינה ובאמצע הדרך פרק את 16
 17 משאו ממנה: תִּנּוּ רִבְנֵי הַשׁוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה לְהוֹלִיךְ בַּה סְחוּרָה עַד 17
 18 מְקוֹם פְּלוּנֵי בְּכָר וּבָר, וּפְרָקָה לָהּ – והשוכר פרק והוציא חבילותיו 18
 19 ממנה בְּחִצֵי הַדֶּרֶךְ, נִתְּן לִי הַשׁוֹכֵר לְבַעַל הַסְּפִינָה שִׁכְרוּ שֶׁל חִצֵי 19
 20 הַדֶּרֶךְ שֶׁהֵלַךְ בָּהּ, וְאִין לֹא עֲלִיו תְּבִיעַת מִמּוֹן עַל כֵּךְ, אֵלָא תְּרַעוּמָת. 20
 21 מקשה הגמרא: הֵיכִי דְמִי, אֵילִימָא דְקָא מְשַׁבַּח לְאֻוֹנָה – שיכול 21
 22 בעל הספינה שם באמצע הדרך למצוא להשכיר הספינה 22
 23 לאחרים, אם כן אֲמַאי אֵית לִיה תְּרַעוּמָת הִרִי יִכּוֹל לְהַשְׁכִּירָה 23
 24 לאחרים ואינו מפסיד כלום. וְאִי דְלֹא קָא מְשַׁבַּח לְאֻוֹנָה – שאינו 24
 25 יכול שם באמצע הדרך להשכירה לאחרים, אם כן פּוֹלִיחַ אֲמַאי 25
 26 בְּעֵי שְׁלוּמֵי – דמי כל השכירות צריך השוכר לשלם לו ואפילו את 26
 27 חצי הדרך שלא הלך, כיון שבעל הספינה מפסיד בכך שאינו יכול 27
 28 להשכירה לאחרים להמשך הדרך. 28
 29 מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם דְקָא מְשַׁבַּח לְאֻוֹנָה, אֵלָא אֲמַאי אֵית לִיה 29
 30 תְּרַעוּמָת מְשׁוּם דְפְסִינָתָא – ריעוע הספינה, שהספינה 30
 31 מתרועעת בהוצאת והכנסת חבילות, ולכן יש לו עליו תרעומת 31
 32 שהספינה מתרועעת כשבאמצע הדרך מוציא השוכר הראשון 32
 33 ומכניס השוכר החדש את החבילות. 33
 34 מקשה הגמרא: אִי הָיִי שֶׁהִסְפִּינָה מִתְרַעוּעַת בְּכָךְ, מִדּוּעַ אֵין לִי 34
 35 עליו אלא תרעומת הרי מְעַנְיָא מְעַלְיָתָא הוּא – טענה טובה יש 35
 36 לבעל הספינה וּמְמוֹנָא אֵית לִיה גְּבִיחָא – ותביעת ממון יש לו עליו, 36
 37 ולא רק תרעומת. 37
 38 מתרצת הגמרא: אֵלָא מַאי פְּרָקָה – מה הכוונה בברייתא ש'פרקה 38
 39 בחצי הדרך', דְפְרָקָה לְמוֹעֲזִינָה (בגויה) [בגויה] – שפרק את משאו 39
 40 לתוכה, והיינו שבאמצע הדרך הוסיף לתת בה חבילות שהיו לו 40
 41 שם, ומתחילה התנה שיכול להוסיף משאות כפי שירצה וישלם לו 41
 42 לפי חשבון החבילות שיוביל בה והדרך שילך, לכן צריך להוסיף 42
 43 לו שכר על תוספת החבילות לחצי הדרך שילך עכשיו. 43
 44 מקשה הגמרא: אֵלָא מַאי תְּרַעוּמָת – אם כן מה תרעומת יש לו 44
 45 עליו. מתרצת הגמרא: מְשׁוּם שִׁינֵי דְעָתָא, שבעל הספינה היה 45
 46 סבור לחזור מהר והשוכר האריך לו את זמן הדרך בכך שעיבב 46
 47 אותו שם בחצי הדרך, ולכן יש לו עליו תרעומת. אִי נְמִי – סיבה 47

גם כאשר מנצחים את ה'לעומת-זה', הרי כיוון שאין זה באופן שמהפכים אותו, אלא רק באופן של ניצחון, מאחר שזוהי מלחמה, אזי אי-אפשר להיות בטוח מה יהיה לאחר זמן כו'.

ממאמר י"ט כסלו ה'תשכ"ז

ישנו גם העניין דקרב (מקרב לי), שאף שיש בו הפירוש דמלחמה, יש בו גם הפירוש מלשון קירוב, והיינו שאין זו מלחמה מרחוק אלא מלחמה מקרוב, באופן של התלבשות כו', שהנפש האלוקית מתלבשת בנפש הבהמית

ממאמר י"ט כסלו ה'תשכ"ז

בבא מציעא. השוכר את האומנין – פרק שישי דף פ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רמא רש"י תוספות

1 **מתני'** השוכר את הפרה לחרושי וכו'. וכל כלי המתיקשה לבצל הכקר ונעריה הולכין
2 עם בתמיהו וזה אותו הדרבן לכיון הפרה לתלמיה וזה הולך אחר המתיקשה ומכביד היתר
3 בקרקע שבו הברזל שקורין קולטרא בלע"ז והוא נקנן דמתני' חייב. שהרים קשים לחרוש
4 שהסלעים שם; ודש בתבואה פטור. אם החליקה: **גמ'** והיכא דלא שני. ואין לבצל הפרה
5 לתבוע לו כלום ואלו שהיו בפעולתו המנהיג
6 והאוחז יחד שוכרים היו איזה מתן פושע
7 בשבירת הקנן; דנקיט פרישא. מרדע הוא
8 משלם שלא כוון את הפרה יפה ועל ידי שעיות
9 את השורה של מנעה נשבר הקנן; דנקיט מנא.
10 קנן; משלם. שהעמיק יותר מדאי בארץ;
11 והילכתא דנקיט מנא משלם. שאילו לא העמיקו
12 יותר מדאי לא היה נשבר בעיות השורה; וא'
13 המתיקא גונדר. שהיה יודע להם בהר שמעלה
14 אבנים וצונתא וטרשין; תרוייהו משלמים. שהיה
15 להם להגמר מאד ובדרך מנעט שעיות אף
16 המנהיג הוא נשבר והיו דבר המושל בספק; היה
17 בה מום אחר. אחר מן המומין הללו היה בה;
18 וקנפו בין מומין אחרים. שלא היו בה; הרי זה
19 נקח טעות. לפי שהביר הולקח בשאר מומין
20 שאין וכתבתי הוא ככולן משקר אלא להשעות
21 מעליו וצונתא הוא אומר הילכך מקח טעות
22 הוא ודאעתיא דהכי לא וכן; מום זה ומום אחר.
23 שפירש לו שם אותו מום לבדו ואמר לו מום זה
24 בה ועוד מומין אחרים; אין זה מקח טעות. דכיון
25 דאיתו המום הופיר לו לבדו. בו היה לו לבדוק
26 וקנפו. חברו כמו סיניפן עשאוה דתענית (דף
27 כה). וכפית. נופלת מחולי. משונעפת. משונעת;
28 היה בה מום אחר. מצאלי המומין והשאר אין בה;
29 היו בה כל המומין הללו. ואינו מקפיד אלא על
30 האחד וכן וטענו כסבור הייתי שאתה כולל בה
31 מה שאין בה ומה שיש בה ואילו דעתך שונה בה
32 לא הייתי לוקחה מאי אפילו לא גרסינן והכי
33 גרסי הכי אמרין משמיה דרבא היה בה בה
34 המומין האלו אין זה מקח טעות: **מתני'** והביא
35 עליה שעורין. שהם קלים מחסין. חייב.
36 בקלקלה אם הוסיף ג' קבין ולא אמרין הואיל
37 והשעורין קלים יש לו להוסיף עד כדי כובד לתר
38 חסין שנשא החמור לתר חסין חצי כור; מפני
39 שהנפח קשה לבהמה כמשאוי. וכיון דנפח לתר
40 שעורים נפח לתר חסין קשה לה תוספת; והביא
41 לתר שעורים. שלא הוסיף פטור. אם מתה: **גמ'**
42 קשה כמשאוי. בדפרישית אף על פי שאין משאן
43 כבד כמשא החסין הרי נפחן כנפח חסין והנפח
44 כמשאוי; ניפחא תקבלא. נפח קשה כמשקל
45 הואיל וניפחן שונה הרי הוא כמשקל שונה; ואם
46 הוסיף שלשה קבין. שהוא שיעור תוספת לחמור
47 לקללל חייב; קשה למשאוי. אם השנה כובד
48 השעורין לכובד החסין כגון שהוסיף טאה שלמה
49 על הלקח הרי הרבה הנפח ורוב הנפח קשה
50 למשאוי והיו נפח זה תוספת לקלקל החמור;
51 תיקלא תקבלא. אינו חייב עד שישנה כובד
52 השעורים לכובד החסין דליהוי נפח זה תוספת
53 אכל נפח שונה ומשקל חסר לא אמרין נפח
54 השנה הרי היא כמשקל וליחייב בתוספת של שלשת קשה
55 כמשאוי; מאי לאו שלשת קבין. באבני; לא סאה. והכי קאמר להביא לתר חסין והביא
56 לתר שעורין פטור ואע"פ ששינה שחרי שיהא להקל ואם הוסיף עד כדי משקל החסין חייב
57 משום תוספת הנפח; הכי קאמר וכו'. ומילי מילי קתני והאי וכמה יוסיף לאו אלהביא חסין
58 והביא שעורין קאי;

1 **היכא** דלא שני מאן משלם. וא"ת היכא דשני נמי אמאי לא משלם אחד מן הפועלים
2 שפשע בשבירת הקנן ותיבעי נמי מאן משלם ו"ל דהיכא דשני לא משלם דמיייר
3 שהמשפיר את הפרה הוא שוכר את הפועלים לילך עם פרתו ולעשות מלאכת השוכר ולהכי
4 לא משלם דא"ל למשפיר אנו לא התנינו עמך אלא לחרוש בבקעה ולא קבלנו שמירת הקנן
5 בהר אלא בבקעה ואם היינו חורשים בבקעה לא
6 היינו שוכרים וגמי שכירות שלנו לא נפסדי כי
7 דעתך היה שנעשה כמו שירצה בעל השדה ה'
8 הייתי סבור שלא יחרוש אלא בבקעה: **וא'**
9 דוכתא דמתוקינן בגונדרי תרוייהו משלמי. פי'
10 כקונטרס משום דהוי ספק מי עשה ואין נראה דלא
11 ק"ל (ב"ק ד' לה) כסומכוס אלא כרבין והמוציא
12 מחבירו עליו הראיה ואי וזה ספק הוי שניהם
13 פטורים אלא נ"ל דהכא שניהם פשעו כיון
14 דמתוקא בגונדרי הוא נשבר והוא כגל והיה לכל
15 אהתי ליתן לב על חבירו כמו על עצמו ולהחזירו
16 ואחרי שלא החזירו גם הוא פשע
17 **שפחה** זו שוטה היא כו' הרי זה מקח טעות.
18 מכאן קשה לפה' שפ"י אהא דאמר
19 בכתובות (ד' נח. ושם ד"ה הנהו) סימפון בעבדים
20 ליכא אי מומין שבגלוי כו' מאי אמרת לסיסין
21 מוויין או מומין מוכתב למתנה קלא אית ליה
22 ופירש כקונטרס וסבר וקביל וקשה לר"ת דהא
23 הךא אמרין דהוי מקח טעות כאלו המומין וא"כ
24 משפחת סימפון בעבדים ואיך אובלין בתרומה
25 ונראה לר"ת לפרש הנהו קלא אית ליה ואם
26 איתא דהוי מוכתב למלכות או ליסיסין אז היה
27 קול וכוין דליכא קלא ליכא למישח להכי
28 ובהנהו דהיכא נמי קלא אית ליה וכן משמע
29 לישנא דמאי אמרת כלומר באיזה סימפון
30 משפחת דלא הגינו בליסיסין מוויין או מוכתב
31 למלכות וכירש המוכר פירות (ב"ב ד' צב. ושם
32 ד"ה ליסיסין) תניא בהדיא נמצא לסיסין מוויין או
33 מוכתב למלכות אמר לו הרי שלך לפניך.
34 הוי בה כל המומין הללו מהו. ברייתא דקתני
35 הרי זה מקח טעות דלמאי מיידי כגון שכל
36 המומין היו בה והוי מקח טעות אע"פ שלא בדיק
37 הולוקח אפילו באחד משום דאמר לוקח מסתמא
38 כל הני דקאמר ליתנהו לכולהו ומדאיתא הךא
39 נמי ליכא ומום זה ומום אחר אין זה מקח טעות
40 כיון שאין מקביר אלא אחד ולא שייך למימר
41 מדדאיתא ליתא הא נמי ליתא או דלמא הא דקתני
42 הרי זה מקח טעות היינו היכא דליתנהו לכולהו
43 ובדיק לוקח בחד מיניהו ואישתבח דליתא ואמר
44 מדימשקר בתר באיךך נמי משקר אכל אם כולם
45 אמת לא הוי מקח טעות והא דקתני מום זה ומום
46 אחר ה"ה הופיר לו כמה מומין כיון שכולם בה אין
47 זה מקח טעות בתוספתא דכתובות משמע דאם
48 הופיר שני מומין אחת יש בה ואחת אין בה דלא
49 הוי מקח טעות אלא דוקא כי סנפו בין תרבה מומין
50 שאין בה דהכי תניא עד שלשים יום יעמיד פריס
51 א"ל קדש לי בתר על מנת שאין בה מומין א"ל
52 שוטה היא שעממת היא נכפית היא אם א"ל
53 אורו דמום מום אחר עמו אין זה מקח טעות היה
54 בה מום אחד וסנפו עם הרבה מומין הרי זה מקח טעות;
55 **קשה** כמשאוי תנו. לאבני סיפא דקתני כמה יוסיף קאי לפרש רישא וולכרא רישא דקתני
56 להביא עליה חסין והביא עליה שעורין היינו כובוד החסין שהוא סאה כדמוכח
57 בשמעתיין חייב דניפחא הוי תוספת להביא לתר חסין והביא לתר שעורים פטור אפילו הוסיף
58 ג' קבין לחמור דליכא תקלא כי תקלא והיכא דלא שני אלא שהביא מין שהתנה כמה יוסיף
על משאו ויהא חייב סאה לנמל בו';

הַתְּרַגְּמָה אביו במזיקתא. מה שהשקה בקונטרס לפי תשובת האונסים נראה דלאו פירכא היא דכי אם התנה עמו להוליק ברזל או אגנים והוליק סובין או נוצה הי' דאם יוסיף יהא חייב:

סִתָּם ספינה בת תלתין פורין. משמע דתוספת אהו משלשים וראם פן מדתנא סאך לגמל

משמע דמשא נגל בור וקן לריב"ם דבפי

שש עשרה שעורים חייב הא שלשת קבין פטור
התַּרְגְּמָה אביו במזיקתא ת"ר קב לכתף אדריב
לעריבה פור לספינה שלשת פורים לבורני גדולה
אמר מר קב לכתף אם איתא דלא מציי ביה בר
דעת הוא לשדיה אמר אביו בשתכמו לאלתר רבא
אמר אפילו הימא בשלא חכמו לאלתר לא צריכא
אלא לאגרא ויתירא רב אשי' אמר הוא סבור הולשא
הוא דנקיט ליה פור לספינה שלשת פורין לבורני
גדולה אמר רב פפא ש"מ סתם ספינות בת תלתין
פורין למאי נפקא מינה למקח וממכר: מתני' כל
האומנין שומרי שכוך הן וכולן שאמרו טול את שלך
והבא מעות שומר חנם שומר לי ואשמור לך שומר
שכוך שומר לי וא"ל הנה לפני שומר חנם הלוהו על
המשכון שומר שכוך ר' יהודה אומר הלוהו מעות
שומר חנם הלוהו פירות שומר שכוך אבא שאול
אומר רשאי אדם להשפיר משפוזו של עני להיות
פוסק והולך עליו מפני שהוא כמשביב אבידה: גמ'
לימא מתניתין דלא כרבי מאיר דתניא שוכר ביצד
משלם רבי מאיר אומר בשומר חנם ר' יהודה אומר
בשומר שכוך אפילו תימא רבי מאיר בההיא הנאה
דקא שביק בגולי עלמא ואגרי ליה לדידיה הוי עליוהי
שומר שכוך אי הכי שוכר נמי בההיא הנאה דקא
שביק בגולי עלמא ומוגר ליה לדידיה הוי עליוהי
שומר שכוך אלא אפילו תימא ר' מאיר בההיא הנאה
דקא יחיב ליה מפי פורתא הוי עליוהי שומר שכוך
שוכר נמי מן לא עסקי' דקא משוי ליה מפי פורתא
אלא אפילו תימא ר"מ בההיא הנאה דתפיש ליה
הוי עליוהי ש"ש איבעית אימא פדמחליף רבה בר אבהו ותני שוכר ביצד משלם ר' מאיר
אומר בשומר שכוך רבי יהודה אומר בשומר חנם: וכולן שאמרו טול את שלך והבא מעות
שומר חנם: תנן התם אמר לו שואל שלח ושלחה ומתה חייב וכן בשעה שפתורה אמר
רפרם בר פפא אמר רב חסדא לא שנו אלא שהחזירה בתוך ימי שאילתה אבל לאחר ימי
שאילתה פטור מתיב רב נתמן בר פפא וכולן שאמרו טול את שלך והבא מעות שומר חנם
הא

לא שכוך שמירה הוא נוטל אלא שכוך פעולה: דקא יחיב ליה מפי פורתא. שאי אפשר לצמצום שכוך קבלנות לשכוך דמי פעולה שלא ישול יותר: מי לא עסקין קמא משוי ליה. אוזיל משאר משכירי בהמה מי לא אמר רבי מאיר נמי דהוי שומר חנם: משוי. לישנא דמוזיל ומשכיר בשוה כמו (סוכה ד'ג) אשוי ובניו (לעיל ד' נב). ושוי לכתוב: ואבעית אימא. אי נמי דמי אוקון לשוכר קא מיתוקמא מתני' כרבי מאיר בדמחליף וכו' ומתהדר לאוקמא בר' מאיר משום דסתם משנה ר"מ: תנן התם. לקמן בפרק השואל (נ"ז) מה אמר לו השואל שלח אותה לי בני עבדך או שלוחיך: ושלח ומתה. כן כרבה בדרך קודם שתיקנס לביתו: חייב. באונסים שמשעה שמשכה לשלוחו במצות השואל נתחייב השואל באונסייה ואם לא אמר לו שלח אלא המשאיל שלחה לו כשאימרו לו זה השאיליני פרתך אמר לו הן ועמד ושלחה ומתה בדרך פטור: וכן בשעה שפתורה. אם מסרה השואל ליד השליח להשיבה לבעלה ולא אמר המשאיל שלחה לי בני פלוני ומתה חייב דלא קמה ברשותיה דמשאיל: לא שנו. שהשואל חייב בה עד שתבא ליד המשאיל: אלא שהחזירה בתוך ימי שאילתה. שא"ל השאילני עד ומן פלוני ותהורה בתוך הזמן דהתם אפתי לא בלויא שאלך עד דאתאי ליד בעליה: אבל לאחר ימי שאילתה פטור. ואפילו בביתו של שואל מתה משלחו התימא אינו שואל עליה: וכולן שאמרו

בכ' טעמא דגלי דעתיה שאינו חפץ להיות עוד שומר עליה:

הא

ואם המשאל לא אמר לשואל לשלוח, אלא השואל שלח מדעת
 עצמו חייב השואל, שעדיין היא ברשותו. וקשה, מדוע בזה חייב
 השואל, הרי נגמרו ימי השאלה ואפילו אם לא החזיר כלל פטור,
 כמו שאומן שאמר 'גמרתיו' פטור אף אם לא החזיר.
 וזשני, אמר רבם בר פפא אמר רב חנניא, מה ששינו שאם
 השואל שלח מדעת עצמו חייב, לא שני אלא כשהשואל החזיר
 כתוף ימי שאילתה, שחייב עדיין בשמירתה, אכל אם החזירה לתוך
 ימי שאילתה פטור אפילו אם שלחה מדעת עצמו, שהרי בזה פטור
 אף אם לא החזיר כלל.
 הגמרא מסתפקת בדברי רפרם, שלאחר שעברו ימי השאלה, פטור
 השואל גם אם לא החזיר את החפץ: איבעיא להו, האם כוונת
 רפרם שהוא פטור רק מחיובי שואל הדינו אונסים, ואולם חייב
 בגניבה ואבידה בשומר שבר, או הלקא בשומר שבר לא הוי -
 ואולי כוונתו שאפילו שומר שבר אינו, ופטור גם מגניבה
 ואבדו.
 אמר רבאמימר, מסתברא - מסתברא שפטור מחיובי שואל, וחיוב
 בשומר שבר. והטעם, שהשואל נהנה - כיון שנהנה מכך שהבעלים
 השאילו לו את החפץ, מהנה הוי - יהיה מהנה אותם בחזרה,
 להיות שומר שבר על החפץ עד שיגיע לידיהם.
 תניא בנותיה דאמימר - שנינו בברייתא כדברי אממר, הלוקח כלים
 מבית האומן שיצר אותם, כדי לשנות לבית חמוי מתנה לארוסתו,
 ואמר לו הלוקח לאומן, אם מקבלו אותן ממני בבית חמי, אני נוהג
 לה דמייהו - אשלם לך תמורתם, ואם לאו - אם לא ירצו לקבל
 אותם, אני נוהג לה לפי טובת הנאה שבהן - אחזירם לך, ואשלם לך
 רק על מה שנהנית, שאף שלא קיבלו ממני בבית חמי, מחזיקים
 לי טובה שלחתי להם מתנות. ונאנסו הכלים. אם נאנסו בהליכה
 לבית חמוי, חייב באונסים, שכיון שקצץ עם המוכר מחזיר ומשך
 לשם קנין, הרי הוא לוקח וחיוב לשלם את התמורה, עד שיתברר
 שאינו קונה אותם. אבל אם נאנסו בחזרה מבית חמוי, פטור הלוקח
 באונסים, מפני שאינו כשואל, שהרי הנאתו מהסבלנות הסתיימה
 כאשר לא קיבלו אותם ממנו, אלא הוא פניש אף, משום שהנה
 מהחפץ בכך שהתכבד בו, אף שהנאה זו נגמרה כבר, ולא עוד
 אלא שמשלם עליה. וכל שכן בנידון של אממר שהוא שומר שבר
 אף שכבר כלתה השאלה, שהרי נהנה מהחפץ, ולא עוד אלא
 שאינו משלם על הנאתו.
 הגמרא מביאה מעשה בדומה לברייתא: הווא נבא, דרבין ליה
 תמרא לתבירה - שמכר חמור לחבירו. ואמר ליה הלוקח למוכר,
 קא מטינא ליה לדובתא פלוני - אני מביא את החמור למקום
 פלוני, אי מודבנא - אם אצליח למכור אותו, מוטב, ואשלם לך
 תמורתו. ואי לא אצליח למכרו, מודבנא ליה נהליה - אחזירנו לך.
 ואל - הלך הלוקח עם החמור לאותו מקום, ולא אודבנא - לא
 הצליח למכרו, ובהדי דקא אתא - בומן שחור משם, אתניס -
 נאנס החמור ומת.
 אתא המוכר לקמיה דרב תנן, ותבע מהלוקח את דמי החמור.
 תנייה - חייב רב נחמן את הלוקח לשלם.
 איתביה רבה לרב תנן, הרי שנינו בברייתא 'נאנסו בהליכה חיוב,
 ובחזרה פטור, מפני שהיא פנושא שבר', ואם כן גם כאן צריך
 הלוקח להפטר באנס כדון שומר שבר, שהרי החמור נאנס בחזרה
 לבית המוכר ולא בהליכה.
 אמר ליה רב נחמן רבה, במקרה זה אין לחלוק בין הליכה לחזרה,
 כיון שתורה דתא - החזרה של לוקח זה, בהליכה היא - היא כמו
 החליכה, שנאמר עליה בברייתא שחייב באונסים. מאי טעמא
 שכן חייב גם בחזרה כמו בהליכה, ואין אומרים שכיון
 שהסתיימה הנאתו מהחמור שוב אינו כשואל, סבברא הוא, שהרי
 בחזרתו מואתו המקום, אילו אשפת לזבניה - אם היה מוצא מי
 שירצה לקנותו, מי לא יזנה - האם לא היה מוכר לו את החמור.
 ונמצא שעדיין נהנה, ולכן חייב באונסים. מה שאין כן בברייתא,
 שבחזרתו אין לו שום הנאה מהסבלנות:
 שנינו במשנה: שמוך ליי ואשמוך לה שומר שבר:

הא - אבל אם האומן לא אמר 'טול את שלך והבא מעות', אלא
 אמר רק 'נפרתי', נשאר שומר שבר, משום שלא הודיע לבעלים
 שאינו רוצה עוד לשמור. ואין אומרים שכיון שהבעלים ידעו
 שנגמר התיקו ולא לקחו את החפץ, נפטר האומן מן השמירה.
 וקשה, מדוע בשואל אמר רפרם שלאחר ימי השאלה הוא פטור
 אף אם לא החזיר, משום שהבעלים לא לקחו את החפץ, ואינו
 באומן שמשיך להיות שומר.
 מתרצת הגמרא: באמת גם אם אמר רק 'גמרתיו' מפקי להיות
 שומר שבר. ומלשון המשנה 'טול את שלך והבא מעות שומר
 חנם', לא נדייק שאם אמר 'גמרתיו' נשאר שומר שבר, אלא נדייק,
 הא - אבל אם אמר האומן 'הבא מעות וטול את שלך', שגילה
 דעתו בפירוש שאינו מחזיר את החפץ עד שישלמו לו, אזי הוא
 נשאר שומר שבר, כיון שמעכב אצלו את החפץ עבור שכרו
 ומריח בהזקתו.
 מדייקת הגמרא: אכל אם אמר 'נפרתי', מאי - מה דינו לפי תירוצך
 זה, הוא מפסיק מלהיות שומר שבר ונעשה שומר חנם. מקשה
 הגמרא: אי הכי, אדתינן עד ששנתה המשנה 'וכולן שאמרו טול את
 שלך והבא מעות, שומר חנם, נשמעינן - יכולה היתה להשמיענו
 חידוש גדול יותר, שאפילו אם אמר רק 'נפרתי' נעשה שומר חנם,
 אף שלא אמר בפירוש שאינו מעכב אצלו את החפץ עבור שכרו,
 ונדע מזה שכל שכן אם אמר 'טול את שלך והבא מעות' שיהיה
 שומר חנם, שהרי אמר בפירוש שאינו מעכב אצלו את החפץ
 עבור שכרו.
 מתרצת הגמרא: 'טול את שלך והבא מעות' אמריבא ליה -
 המשנה נצרכה ללמד את הדין דווקא בזה, שיש בזה חידוש יותר
 מגמרתיו. סלקא דעתך אמינא, שאם אמר 'טול את שלך והבא
 מעות' שומר חנם נמי לא הוי - לא יהיה אפילו שומר חנם, משום
 שבאמירה זו התכוון שאינו רוצה עוד לשמור על החפץ כלל, קא
 משמע לן שגם בזה נשאר שומר חנם, שהתכוון רק שאינו מעכבו
 אצלו עבור שכרו, אבל מוכן להמשיך לשמור עליו כפקדון. וכדי
 ללמד זאת נקטה המשנה דווקא 'טול את שלך' ולא 'גמרתיו'.
 איבא דאמימר שרב נחמן אמר את דבריו באופן אחר. רפרם אמר
 שאחר שהלפו ימי השאלה פטור השואל אף אם לא החזיר. ועל
 כך אמר רב תנן בר פפא, אף אנן נמי תנינא - גם אנו שנינו
 במשנה כדינו של רפרם, 'וכולן שאמרו טול את שלך והבא מעות,
 שומר חנם'. מאי לאו, הוא הדין באומר 'נפרתי' שנעשה שומר
 חנם, והמשנה נקטה דווקא 'טול את שלך' כדי ללמד שגם באומר
 'טול את שלך' נפטר מהלוחץ אלא נשאר שומר חנם. ואם כן
 כתוב כאן בדברי רפרם, שמאחר שכשאמר 'גמרתיו' נגמרו ימי
 השמירה פטור אפילו אם לא החזיר את החפץ.
 דוחה הגמרא את הראיה: לא - אם אמר 'גמרתיו' נשאר שומר
 שבר, כיון שלא גילה בפירוש שאינו מעכב אצלו את החפץ עבור
 שכרו, ו'טול את שלך והבא מעות' שאני, שכאן הוא שומר חנם,
 כיון שאמר בפירוש שאינו מעכב את החפץ אצלו עבור המעות.
 הווא מר בר מרימר, קמיה דרבנא - כשלמד לפני רבינא, רמי
 מתניתין אהרדי וזשני - הקשה את הקושיא האמורה, באופן של
 סתירה בין שתי משניות, והירץ. תנן - שנינו במשנתנו 'וכולן
 שאמרו טול את שלך והבא מעות, שומר חנם', ולכאורה הוא הדין
 לאומר 'נפרתי', שגם הוא נעשה שומר חנם, כיון שלא אמר
 בפירוש שמעכב אצלו את החפץ עבור המעות. ורמיניהו - קשה על
 זה ממה ששינו (להלן צוח), שאם אדם ביקש מחבירו להשאיל לו
 בהמה, ואמר לו השואל למשאיל, 'שלה לי את הבהמה ביד עבדך
 וא שלוחך', ושלחה השואל כמו שאתה לו שאלה, הא שלחה
 באונס בדרך, חייב השואל, שכיון שהמשאל שלח בציווי נכנסה
 הבהמה לרשותו והתחייב בשמירתה. ואם השואל לא אמר
 למשאיל לשלוח, אלא המשאל שלח מדעת עצמו, פטור השואל.
 וכן הדין בשמירה השואל למשאיל. שאם המשאל אמר
 לשואל למסור את הבהמה לשליח ומתה בדרך, פטור השואל,
 שכיון ששלחה בציווי של המשאל הרי זה כאילו החזירה לו.

בבא מציעא. השוכר את האומנין – פרק שישי דף פב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רמ"ט רש"י תוספות

1 על המשכון. בשעת הלואה משמע: ומתני'. שהלוחו פירות: אי הכי קמה ליה מתני' דלא
2 **כרבי עקיבא.** דקתני אכל אם הלוחו מעות שומר חנם ואנן קיימא לן במסכת סנהדרין (דף
3 פו.) בבולחו סתמי סתם משנה רבי מאיר סתם ספרא ר' יהודה סתם ורספרי ר' שמעון
4 וכולחו אליבא דר' עקיבא: ליתא. ר' אליעזר ור' עקיבא: בדלא שוי שיעור וזו קא מפליגי
5 ובדשמואל פליגי. דאי בדשוי מודה ר' אליעזר

6 דלגובינא שקליה ובדלא שוי פליגי דלרבי
7 אליעזר לית ליה דשמואל דאמר אבוד אלפא
8 וזו וקבר דקביל לגובינא אל לית ליה לרבי
9 אליעזר דכיון דלא שוי לזכרון דברים בעלמא
10 הוא דנקט ליה ושומר חנם הוא ור' עקיבא אית
11 ליה דשמואל ואמר סבר וקביל בתורת משכון
12 וכל כמה דלא מיהדר ליה לא לגבי דכולי
13 עלמא לית ליה דשמואל. דלרבי אליעזר לא
14 מפסיד כלום ולר' עקיבא אינו מפסיד אלף כנגד
15 המשכון: שקונה משכון. לכל מיילי להתחייב
16 באונסין: אימור דאמר ר' יצחק במשכנו שאל
17 בשעת הלואה: דהא קרא במשכנו ע"י שליח
18 ב"ד כתיב דכתיב לעיל מניה בחורז תעמוד
19 ומוקמין לה לקמן (דף קיג.) בשליח ב"ד והחזו
20 ודאי קני דלגובינא שקליה וליבא לדמויה
21 למשכנו בשעת הלואתו ובזה פלוגתא דרבי
22 אליעזר המלוה על המשכון קתני: והכא בשומר
23 אבדה כ"מ פליגי. וטעמא דר' עקיבא משום
24 דשומר שבר מצוה הוא והעוסק במצוה פטר מן
25 המצוה דאי בעי לא יחייב ריפתא לעניא: שומר
26 אבדה. שמצא אבדה והכניסה אל תוך ביתו
27 בדכתיב (דברים כב) ואספתו אל תוך ביתי:
28 בשומר שבר. מצוה: לימא דרב יוסף תנאי. דהא
29 רבה ודאי תנאי היא דהא ר' עקיבא לית ליה
30 דרבה ולית ליה לאוקמי פלוגתייהו בטעמי
31 אתרינא דהא אהדרן בכמה טעמי ולא אתוקמא
32 אלף לרב יוסף מי מעבידא למימר תנאי דר'
33 אליעזר לית ליה דרב יוסף: בשומי אבדה דכולי
34 עלמא אית ליה דרב יוסף. כלומר רבה הוא
35 דחסיק לאוקמי מילתיה בתנאי אכל רב יוסף
36 אמר לך רבי אליעזר נמי קאי פוהתי היבא
37 דאיבא מצוה בגו שומר אבדה והכא היינו
38 טעמא דפסור דקא סבר אין פאן מצוה:
במלוה

בדשמואל בין בדשוי ובין בדלא שוי דר' אליעזר לית ליה דשמואל ולהכי לא איבד אף מה שכנגד המשכון דמאיזו טעם יפסיד כיון דלית ליה לדשמואל ורבי עקיבא אית ליה דשמואל
ואבדו מעותיו אפילו היתירם על המשכון ועוד דקתני מתניתין שומר שבר לאו דקא דהא חייב לישנא לא שייך אמעות יתירם על המשכון כיון ש"ש דמפסיד הכל בגניבה
ואבדיה ולא באונסין א"ג מתניתין איירי בדשוי וסתם משכון שוה כנגד כל החוב ולכך קרי ליה ש"ש:

1 **לא** דכולי עלמא לית ליה דשמואל. בפרק שבעות דף מג: ושם ר"ה מתני' פריך לשמואל מדרתן סלע הליתיהו עליו וקשל היה שהו והלה אומר לא כי אלף שלשה
2 דיקרים היה שהו חייב ואנאי לימא לא קבלתייהו וגרס בספרים וכן פי' בקונטרס מתניתין בדפרישי כפי קאמר שמואל בדלא פריש להאי גירסא א"ש דלא מצי למימר הכא בולחו אית
3 ליה דשמואל דאי ר' אליעזר אית ליה דשמואל למה ישבע וישול נהי דלית ליה דרבי יצחק משמע דשמואל יפסיד הכל אפי' לא פירש ולא שוי כ"ש בדשוי ואי איירי בדפרישי שלא
4 יפסיד לא היה חולק ר' עקיבא אכל לפי רסת ר"ח דגרים התם מתני' בדלא פריש ושמואל בדפרישי שיאבד כל מעותיו וכן נראה לר"ת יעקב דאין סברא שיאבד כל מעותיו בדלא פריש
5 והי' למאן דמוקי פלוגתייהו בדשמואל דר' אליעזר לית ליה דשמואל ואף על גב דפריש ליה זינעל דאסמכתא היא ויכן דלא איבד מעות היתירם על המשכון גם מה שכנגד המשכון
6 לא הפסיד בדאמא באיזו נשך (לעיל דף סו: ושם) נמי קאמר ליה קני לגובינא ור' ע"כ סבר דלא מקרא אסמכתא אלף היבא שאמר להשמואל חבירו דבדשוי כגון גאם אובדיל ולא אעביד
7 אשלים אלפא וזו אכל הכא המלוה מחל כל חובו אם יפסד המשכון וקשה דלפי גירסא זו אמאי לא קאמר הכא בולי עלמא אית ליה דשמואל היבא דפרישי והכא בשוי שיעור וזו ולא
8 פריש ובדר' יצחק קמפליג דהא הלכתא פוהתי דשמואל דרב נחמן ונהרדעי ס"ל פוהתי התם ויש לומר דסבר גמרא דאי בדפרישי מפסיד כל החוב בדלא פריש נמי מפסיד כנגד המשכון
9 דמה שכנגד המשכון בדפרישי נמי ולהכי לא מצי למימר בולי עלמא אית ליה דשמואל ד"א לר' אליעזר למה ישבע וישול כל מעותיו דמה שכנגד המשכון יש לו להפסיד כיון דאית
10 ליה דשמואל ומפל מקום הלכתא בשמואל בדפרישי ור"פ פירש דאין הלכה בשמואל וטעמא משום דקאמר הכא בולי עלמא אית ליה דשמואל ואין זו ראייה שכן דרך הגמרא לדחות
11 דכולי עלמא לית ליה אע"ג דכן הלכה כיון דלא מצי למימר בולי עלמא אית ליה ועוד דלפי האמת דקיל כרבה פליגי בדשמואל וקאי רבי עקיבא ומתניתין בדשמואל וא"כ קיל
12 בדשמואל ואע"ג דרב פליגי עליה דהא בפרק הוהב (לעיל דף מה: ושם) מדימי פלוגתא דרב דערבון לפלוגתא דרשב"ג ורבנן גבי וינינו שוה אלף פלג ובשבעות (דף מה:) מדמי פלוגתא
13 דרשב"ג ורבנן לדשמואל א"כ פלוגתא דשמואל ורב לענן מי שפרע דאיסורא איתמר והלכה ברב באיסורי ה"נ דשמואל לענן דינא איתמר והלכתא בדשמואל דינינו ועוד ור' יוחנן פליג
14 אדרב בערבון וסבר בשמואל וקיימא לן רב ור' יוחנן הלכה ברבי יוחנן ורב נחמן קיימא לן דינינו לגבי בולי עלמא וסבר בשמואל.

15 **לימא** דרב יוסף תנאי היא. פירש בקונטרס דרבה ודאי תנאי היא ועל פירשיה בפרק שני (דף כט. ושם ר"ה הוי) דרבה ודאי לאו תנאי ומוקי פלוגתייהו בדשמואל וכולי עלמא אית ליה
16 דרבה אכל לרב יוסף כי נמי פליגי בדשמואל ר' אליעזר דלאו כוהתי:

במלוה

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1 ג מִי שְׁאִין לוֹ פֹּהַם לְתַבְדִּיל צְרִיף לְבָרַךְ עַל הָאוֹר מִיַּד שְׂרוּאָה (עֵינֵי סִימָן תַּקְנ"ט) 15 וְכֵן עַל הַבְּשָׂמִים
2 אִם יֵשׁ לוֹ:

חלק ב סימן רצח דין נר הבדלה טעף ג

ביאורי הלכה

[ו] מִיד שְׂרוּאָה - אִם תְּהִיָּה לוֹ כּוֹס לְהַבְדִּיל, אִף אִם
צְרִיךְ לְהַמְתִּין הַרְבֵּה עֲבוּרָה, לֹא יִבְרַךְ עַל הָאוֹר מִיד
שְׂרוּאָה¹¹, וְאִפְּלוּ נִהְנֶה מֵהָאוֹר קוֹדֵם הַבְּדֵלָה - לֹא
יִבְרַךְ עֲלֵי¹².

[ז] מִיד שְׂרוּאָה - אִם בִּירַךְ עַל הַנֵּר קוֹדֵם שֶׁהַבְּדִיל עַל
הַכּוֹס - לֹא יִבְרַךְ שׁוֹב עַל הַנֵּר¹³.

[ח] מִיד שְׂרוּאָה - זְמַן הַבְּרַכָּה עַד עֲלוֹת הַשַּׁחַר¹⁴.

צינונים והוספות

10 בסי' מז ס"ה: ברכת הבדלה אינה סמוכה לעולם
לברכת הנר והבשמים שאם רוצה מברך על הנר ובשמים
בפני עצמם ואחר כך מבדיל על הכוס בלא נר ובשמים
(וראה שם שיש אומרים שמתעם זה ברכת ההבדלה פותחת
בברוך אע"פ שסמוכה לברכות הבשמים והנר שלפניה).
11 כן משמעות הלשון, והטעם הוא כדי לברך ברכת האור
על הכוס (כדלעיל סי' רצו ס"א), אמנם ראה סי' מז (ס"ה
הובא לעיל) 'אם רוצה'.
12 באשל אברהם (בוטשאטש) כתב: ועכ"פ הנכון ליוזר
מלהנות מהנר קודם ברכתו כל מאי דאפשר.
אמנם בשוע"ר משמע שעיקר הברכה אינה אלא לזכר
שנברא האור ולא מצד ההנאה, (ואולי במוצאי יוה"כ
שהברכה מצד חידוש האש בלבד (הטעם השני בסעיף א)

צריך להזהר יותר שלא ליהנות מחידוש האש קודם הברכה,
ועכ"פ גם אם נהנה אינו מעכב הברכה בשעת ההבדלה).
13 כן משמע בסי' רצו ס"ט.
ואם שומעי ההבדלה עדיין לא בירכו על הנר - יברכו
לעצמם.
וראה שם ס"ח, ובסי' רצו על ס"א לענין ברכת הבשמים.
14 כל הלילה נחשב למוצאי שבת שהוא זמן בריאת
האור, וכן הוא במבדיל למחרת יוה"כ כדלעיל על ס"ב.
15 סי' זה בשוע"ר לא הגיע לידינו.
עד"ז לקמן סי' רצט ס"י (לענין מי שמתענה במוצאי שבת,
ואין אחרים שיעשו עבורו הבדלה): ובלילה יברך על הנר
ובשמים בלא כוס.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות פסח - לפי לוח "רב יומי"

1 כג כלי שהיא בלוע מחמץ שנתערבה בכלים אחרים אינו
2 מתבטל בתוכם אפילו הן אלף וצריך להגעיל את כולם
3 אם רוצה להשתמש בהן בחמץ לצורך אכילת הפסח או
4 לצורך אכילת ערב פסח משעה ה' ואילך דכיון שעל ידי
5 הגעלה אפשר להפריד מן הכלים את האיסור הבלוע בכלי
6 הרי זה כדבר שיש לו מתירין שאינו בטל לעולם (ואע"ג
7 דבשאר איסורין לא קיימא לן הכי כמ"ש ביו"ד סי' ק"ב
8 מכל-מקום בחמץ בפסח מחמירין טפי).
9 לפיכך אם היה כלי זה שנבלע בו חמץ כלי חרס שאינו
10 נכשר בהגעלה הרי הוא מתבטל ברוב כלי חרס אחרים של
11 היתר ומותר להשתמש בכל הכלים בחמץ בערב פסח עד
12 הלילה ומותר לאכול חמץ הללו בתוך הפסח אבל אסור
13 להשתמש בהן בחמץ בתוך הפסח כדין יבש ביבש שנתבטל
14 ברוב קודם הפסח שהוא חוזר וניעור בפסח:
15 כד פרוסת פת שנפל ליין צונן אע"פ שנטלה משם קודם
16 הפסח, מכל-מקום יש לחוש שמא נתפררו ממנו
17 פיורין דקין ונשאר בתוך היין ולפיכך אם לא סיננו את
18 היין עד שנכנס הפסח הרי נפלט טעם הפיורין לתוך היין

19 בפסח על ידי שנכבשו בתוכו מעת לעת דהיינו משעה שנפל
20 לתוכו עד שעה שמשננו בתוך הפסח שבסוף המעת לעת
21 נעשה כמבושל כמ"ש ביו"ד סי' ק"ה ואז הוא פולט והולך
22 טעמו לתוך היין ונאסר כל היין אפילו בהנאה ואסור
23 להשהותו עד לאחר הפסח.
24 במה דברים אמורים כשסיננו בתוך הפסח ומצא בו פיורין
25 דקין אבל אם עדיין לא סיננו מותר להשהותו עד לאחר
26 הפסח וכן מותר ליהנות ממנו בכל מיני הנאות בתוך הפסח
27 כיון שכבר הסיר ממנו קודם הפסח את הפת שנפל לתוכו
28 ואין בו אלא חשש בעלמא שמא נשאר בו פיורין ודי
29 לאסור אותו בשתיה ואם נתערב מיין זה ליין אחר גם הוא
30 אסור בשתיה.
31 ואם סינן אותו קודם הפסח מותר לשתותו בפסח בכל ענין
32 אפילו יש כמה ימים משעה שנפל הפת לתוכו עד שעה
33 שמשננו שאף שנפלט טעם הפת לתוך היין הרי כבר נתבטל
34 בשישים קודם הפסח ואינו חוזר וניעור:

כח במה דברים אמורים במליח שהוא מלוח הרבה מאד 49
 כמו שהוא דרך למלוח בשר או דגים כדי שיתקיימו 50
 זמן מרובה ומרבים בהם מלח ולפיכך אף שהן שרוין במים 51
 אין המים מבטלין חריפותן אבל אם אינו מלוח כל כך אינו 52
 נקרא דבר חריף כיון שהוא שרוי במים הן מבטלין את 53
 חריפותו ולפיכך אפילו אם היה הכלי בן יומו בשעה 54
 שכבשוהו לתוכו מותר לאכלו בפסח שהרי לא נפלט החמץ 55
 מהכלי לתוכו עד סוף מעת לעת משעה שנכבש וברגע ההיא 56
 שבסוף המעת לעת כבר יש יותר ממעת לעת משעה שנבלע 57
 החמץ לתוך הכלי וכבר נפגם טעמו: 58

כט במה דברים אמורים כשנתן עליו המים קודם שנראה 59
 הציר בתוך הכלי של חמץ שנכבש בתוכו או אפילו 60
 לא נתן עליו את המים עד לאחר שנראה ציר בתוך הכלי 61
 אלא שלא שהה הציר בתוך הכלי (קודם שנתן עליו מים) 62
 כשיעור בישול דהיינו בכדי שאם היה נותן הכלי עם הציר 63
 שבתוכו על גבי האור היה הציר מתחיל להרתיח אבל אם 64
 לא נתן עליו מים עד לאחר ששהה הציר בתוך הכלי כשיעור 65
 בישול אם היה הכלי בן יומו אסור לאכול מהמליח שנכבש 66
 בתוכו אפילו ביום טוב האחרון לפי שהציר הוא דבר חריף 67
 כיון שהוא יוצא מהמליח על ידי כח המלח שעליו הרי כל 68
 כח המלח בציר ודינו כרותח גמור כמ"ש ביורה דעה סי' 69
 ס"ט וצ"א וכיון ששהה הציר בכלי כשיעור בישול הרי הוא 70
 כאילו נתבשל בתוכו ונבלע חריפות הציר בתוך הכלי ועל 71
 ידי כן נעשה טעם החמץ הבלוע בכלי חריף מעט על ידי 72
 חריפות הציר שנכנס בתוכו וכיון שטעם החמץ הבלוע בכלי 73
 נעשה חריף מעט בעודו משובח דהיינו בעוד שהכלי הוא 74
 בן יומו אינו נפגם לעולם אפילו לאחר כמה ימים: 75

ל ומכל-מקום אם הוא יודע שיעור המקום מן הכלי שהיה 76
 בו הציר קודם שנתן בו המים וברור לו שיש ששים 77
 במליח הנכבש עם מי הכבישה כנגד אותו מקום מן הכלי 78
 בכל עוביו מותר לאכול מליח זה בפסח שהרי לא נכנס 79
 חריפות הציר אלא באותו מקום מן הכלי שהיה מונח עליו 80
 ושאר החמץ הבלוע בשאר הכלי הוא נותן טעם לפגם 81
 בשעה שנפלט לתוך המליח דהיינו לאחר מעת לעת משעה 82
 שנכבש המליח במים בתוך כלי זה: 83

לא ומכל-מקום לפי מנהג מדינות אלו שאוסרין נותן טעם 84
 לפגם בפסח אסור לאכלו בפסח בכל ענין אלא אם כן 85
 הוציאו קודם הפסח מן הכלי של חמץ שהיה שרוי בתוכו 86
 אבל כשהוא שרוי בתוכו בתוך הפסח אף על פי שלא עבר 87
 עדיין מעת לעת משעה שנשרה בתוכו עד שעה שהוא רוצה 88
 לקנותו ולאכלו בפסח וכל צונן שהוא שרוי בכלי אינו 89
 מפליט כלום מהכלי פחות [מ]מעט לעת כמו שיתבאר בסי' 90
 תס"ז ומכל-מקום לכתחלה טוב ליזהר מלקנותו אם אין שם 91
 שעת הדחק אבל אם יש שעת הדחק מותר לקנותו ולאכלו 92
 בפסח אם עדיין לא עבר מעת לעת משעה שנשרה בכלי של 93
 חמץ עד שעה שמוציאו מתוכו בפסח. 94

אבל אם כבר עבר מעת לעת אסור לאכלו בפסח אפילו על 95

1 [ואפילו אם סיננו בתוך הפסח ולא מצא שום פירור על
 2 המסנת אף על פי כן יש לחוש שמא היה בו פירור דק מאד
 3 שאינו נרגש בראות העין מחמת שהוא מעורב בלחלוחית
 4 יין שעל פי המסנת ונפלט טעמו בפסח לתוך היין.

5 ומכל-מקום אם אין מעת לעת משעה שנפל הפת לתוך היין
 6 עד שעה שמסננו בתוך הפסח אין לחוש שמא נפלט טעם
 7 הפירורין לתוך היין כמו שהוא צונן ואף על פי שיש
 8 מחמירין בחמץ בפסח אפילו נשרה החמץ בצונן כמו
 9 שיתבאר בסימן תס"ז מכל-מקום כיון שאין כאן חמץ גמור
 10 אלא ספק שמא נשאר בו פירורין דקין יש להקל בדבר
 11 ואפילו אם כשסיננו בתוך הפסח מצא פירורין על פי
 12 המסנת שבודאי היו בתוך היין בפסח, מכל-מקום אם הוא
 13 שעת הדחק כגון שהוא צריך ליינן זה לארבע כוסות או
 14 לקידוש ולהבדלה יש לסמוך על האומרים שחמץ בפסח
 15 אינו אוסר בפחות ממעת לעת.]

16 **כה** וכשמסננו בין קודם הפסח בין תוך הפסח צריך ליזהר
 17 לסנונו בבגד עב קצת שלא יוכל שום פירור דק לעבור
 18 תוך נקבי הבגד לפיכך אם נפל פת לתוך מי דבש אם הוא
 19 עב קצת שלא יוכל לעבור בגד שהוא עב קצת אין לו תקנה
 20 לשותותו בפסח אע"פ שהסיר ממנו את הפת שנפל לתוכו
 21 שמא נשאר שם פירורין דקין:

22 **כו** כל מיני מלוחים מותר לאכלם בפסח מן הדין בלא שום
 23 שרייה והדחה כלל אע"פ שלא נזהרו בהן מחימוץ
 24 דהיינו שלא בדקו את המלח מפירורי חמץ שדרך להמצא
 25 בו שהרי אע"פ שהיו בו פירורי חמץ כבר נימוסו ונימוחו
 26 ונתבטלו בשישים קודם הפסח.

27 ואפילו נמלחו בתוך כלי של חמץ בן יומו דהיינו שנשתמשו
 28 בו חמץ בחמין תוך מעל"ע למליחה שעדיין לא נפגם חמץ
 29 הבלוע בכלי אף על פי כן אין המלח מפליטו מן הכלי
 30 ומבליעו באוכל הנמלח בתוכו לפי שאין כח במלח אלא
 31 להפליט מוהל מן האוכל שהוא רך אבל לא מן הכלי שהוא
 32 קשה:

33 **כז** במה דברים אמורים במיני מלוחים יבשים כגון גבינה
 34 מלוחה ודגים מלוחים שאינן שרוים במים או בציר
 35 מעת לעת בתוך כלי חמץ אבל אם היו שרוים במים או בציר
 36 מעת לעת אפילו לא היה הכלי בן יומו בשעה שנתנו המליח
 37 לתוכו אסור (ועיין ביורה דעה סי' ק"ה דלא נאסר אלא מה
 38 שמונח ממנו בתוך המים והציר אבל המקצת שיוצא חוץ
 39 מהמים והציר לא נאסר) לאכלו אפילו ביו"ט האחרון של
 40 גליות אע"פ שהוציא מהכלי של חמץ קודם הפסח והדיחו
 41 יפה יפה בכלי של פסח מן המלח הדבוק בו, מכל-מקום
 42 כיון שנכבש מעת לעת בתוך כלי של חמץ הרי נפלט טעם
 43 החמץ מן הכלי לתוכו על ידי כבישה זו שכל הכבוש מעת
 44 לעת הרי הוא כמבושל.

45 ואע"פ שהכלי לא היה בן יומו ונפגם טעם החמץ שבתוכו,
 46 מכל-מקום כשהטעם הפגום נבלע לתוך המליח שהוא חריף
 47 וחזק מחמת טעם המלח שנכנס בו הרי טעם פגום זה נהפך
 48 בו לשבח שהחריפות מבטל את פגמתו:

- 47 ענין] הרי זה משובח:
- 48 **לז** אבל כרכשות יבישות שנמלחו במלח שלא נבדק
49 מהחמץ אין שרייה והדחה מועיל להן להתיירן לאכלן
50 בפסח אפילו אם המולייתא שבפנים הוא מבשר שנמלח
51 ונכשר לשם פסח מכל-מקום הרי בשעה שמלחו הכרכשות
52 להכשירן מידי דמן מלחו אותן בצד החיצון שלהם מקום
53 שהשומן דבוק שם כמו שנתבאר ביורה דעה סימן ע"ה
54 ואח"כ מהפכין אותם וצד החיצון שנמלח הוא מבפנים
55 והאיך תועיל לו הדחה שמבחוץ:
- 56 **לח** וכל מנהגים אלו הן לכתחלה אבל בדיעבד שכבר
57 בישל אחד מדברים הללו בלא שום הדחה ושרייה ואי
58 אפשר לקיים אותם עד לאחר הפסח שלא יתקלקל מעמידין
59 על עיקר הדין ומותר לאכלו בפסח ואין צריך לומר אם
60 נתערב אחד מדברים הללו בדברים אחרים אפילו בפחות
61 משישים מותר לאכול כל התערובות בתוך הפסח אפילו
62 אפשר לקיימו עד לאחר הפסח:
- 63 **לט** אם הוא שעת הדחק שאין לו בשר אחר ליום טוב רק
64 כרכשות הממולאים בבשר שנמלח במלח שלא נבדק
65 מפירורי חמץ וגם נחתך דק דק בסכין של חמץ אע"פ שמן
66 הסתם לא היה הסכין מקונח יפה קודם שחתך בו הבשר ויש
67 אומרים שכל סכין של חמץ שאינו מקונח יפה אי אפשר
68 שלא יהא משהו חמץ דבוק בו ואם כן יש לחוש שמא על
69 ידי דוחק הסכין בבשר בחתיכתו נפרד משהו חמץ מן הסכין
70 ונדבק בבשר וכשמגיע הפסח עדיין החמץ משהו בעין בתוך
71 הבשר שבכרכשות כיון שהוא שעת הדחק יש לסמוך על
72 דברי האומרים דסתם סכין שמחתכין בו מקונח הוא מן
73 החמץ הדבוק בו שהחמץ אינו דבר הנסרך ונדבק ובקינות
74 מעט הוא נפרד מהסכין:
- 75 **מ** במה דברים אמורים כשאין במילוי שבתוך הכרכשות
76 לא שום ולא בצל ולא שאר דבר חריף אבל אם יש בו
77 אחד מהדברים החריפים אסור לאכול כרכשות אלו אפילו
78 ביום טוב האחרון של גליות ואם נפל מהם לתוך התבשיל
79 אם הוא בתוך הפסח הרי הם אוסרין את התבשיל במשהו
80 שהרי הדבר החריף שבתוכו בוודאי נחתך בסכין של חמץ
81 [כיון שלא היתה כוונתו לאכול מהן בפסח וכל דבר חריף
82 שנחתך בסכין של חמץ] אפילו היה מקונח ונקי ולא היה
83 בן יומו אסור לאכלו אפילו ביום טוב האחרון ואוסר את
84 תערובתו במשהו בתוך הפסח כמו שיתבאר:
- 85 **מא** במה דברים אמורים בשום ובצל שבתוך המולייתא
86 אבל שום שחתכין אותו דק דק ומערבין אותו במלח
87 שמולחין בו בשר לייבש כדי שיהיה ריח השום נודף לתוך
88 הבשר מותר לאכול הבשר בפסח על ידי שרייה והדחה שאף
89 שהשום נחתך בסכין של חמץ, מכל-מקום על ידי שרייה
90 והדחה נופל עיקר כל ממשות השום מעל גבי הבשר ולא
91 נשאר בו אלא ריחו וריח זה אינו אלא מהשום בלבדו ואין
92 בו כלום מריח חמץ הבלוע בסכין שנחתך בו השום:
- 93 **לב** אבל אם הוציאו מהכלי של חמץ קודם הפסח אף על
94 פי שהוא מלוח הרבה מאוד והיה כבוש בתוך הכלי
95 כמה ימים מכל-מקום אם לא נבלע מעולם כל כך חמץ בכלי
96 זה שלא יהיה במליח זה ס' כנגדו מותר לאכלו בפסח שאף
97 אם נפלט החמץ מהכלי לתוכו הרי נתבטל בס' קודם הפסח
98 ואינו חוזר וניעור בפסח:
- 99 **לג** בשר שמלחוהו בתוך כלי של חמץ אפילו הוא בן יומו
100 ונכבש בתוכו כמה ימים בתוך הציר שנפלט ממנו אף
101 על פי שנמלח הבשר הרבה מאד והרי חריפותו מבטל
102 פגימת טעם החמץ שנפלט לתוכו, מכל-מקום אם אחר כך
103 נתייבש הבשר כמו שהוא דרך לייבש בשר כדי שיתקיים
104 לזמן מרובה מותר לאכלו בפסח דכיון שנתייבש נתבטל
105 טעם החמץ שבתוכו:
- 106 **לד** ואם בשר יבש זה היה תלוי בחדר שמרקדין שם קמח
107 אין שרייה והדחה מועיל לו להתירו בפסח שהקמח
108 אינו עובר ע"י הדחה ואדרבה הוא מתדבק ונעשה פירורי
109 בצק דקין מאד ונדבקין מאד בבשר:
- 110 **לה** וכן שאר אוכלין ומשקין וכלים של פסח צריך להזהיר
111 לעם שלא ירקדו קמח בסמוך להם מקום שאבק הקמח
112 יכול להגיע אליהם:
- 113 **לו** וכל זה מעיקר הדין אבל כבר נהגו במדינות אלו
114 להחמיר לכתחלה שלא לאכול בפסח עד יום טוב
115 האחרון של גליות כל מיני מלוחים שלא נזהרו לבדוק
116 המלח מפירורי חמץ הנמצאים בו לפי שאנו חוששין שמא
117 יש עליהן עדיין פירור דק של חמץ בעין שנדבק בו מן
118 המלח ומחמת דקותו אינו נראה לעין ואפילו אם הוא רוצה
119 לשרותן במים ולהדיחן יפה ונמצא שאף אם היה עליהם
120 משהו חמץ בעין כבר יעבור על ידי שרייה והדחה אף על
121 פי כן אסור גזירה שמא ישכח ויאכלנה בלא הדחה.
- 122 **לז** במה דברים אמורים במיני מלוחים שדרך לאכלם בכל
123 השנה בלא הדחה כגון דגים לחים מלוחים שנמלחו מזמן
124 קרוב ומיני קישואין (שקורין אוגרעס) ולימוני"ש מלוחים
125 וכבושים וגבינה מלוחה וכל כיוצא בהן אבל מיני מלוחים
126 שבכל השנה אינם נאכלים בלא הדחה כגון דגים יבישים או
127 המלוחים בחבית (שקורין הערינג) שהן מלוחין מזמן מרובה
128 ואינן נאכלין בלא הדחה ובשר מלוח אפילו הוא לח ואפילו
129 נמלח מקרוב אין דרכו להאכל בלא הדחה ולפיכך אין לחוש
130 שמא ישכח להדיחו ומותר לאכלו בפסח על ידי הדחה
131 שישרנו שלש פעמים במים (ואם ישרנו בתוך כלי של פסח
132 וגם ידיחנו יפה) [קודם הפסח בתוך כלי של פסח וידיחנו
133 יפה] ויעבור מעליו משהו חמץ הדבוק בו (והמחמיר בכל

40 לעלמא דאתי.
 41 ענין זה מבואר בדברי רז"ל גבי "אחר"
 42 (אלישע בן אבוי), שאמרו שטוב לו שיהא נדון
 43 לגיהנם, כי כדאים הם כל היסורים בגיהנם כדי
 44 לזכות על ידם אחר-כך להיכנס לגן-עדן, ומזה
 45 מוכח שכל ענין הגיהנם הוא שעל ידי זה תוכל
 46 הנשמה להגיע אחר-כך לגן-עדן.

47 וגם לטבול בנהר דינור, כמו שנתבאר במ"א.
 48 קודם הכניסה לגן-עדן צריכה הנשמה הכנה
 49 נוספת - "לטבול" ב"נהר דינור" (נהר של אש
 50 רוחנית), וגם זה הוא ענין של טהרה וזיכוך, כדי
 51 שתהא ראוי' ליהנות מזיו השכינה בגן-עדן.

52 [ונמצא, שכל ענין הגיהנם (וכן הטבילה בנהר
 53 דינור) הוא רק בשביל עליית הנשמה, כדי שתוכל
 54 להשיג וליהנות מזיו השכינה בגן-עדן; ומזה מובן גם
 55 לענין שעבוד מלכיות (שאברהם אבינו בחר בו במקום
 56 גיהנם) - כפי שממשיך:]

57 כמו בן על ידי שעבוד יכולים לעלות למעלה
 58 מעלה למדרגה היותר גבוה.
 59 כשם שהגיהנם מזכך את הנשמה כדי שתוכל
 60 ליהנות מזיו השכינה, כך גם יסורי הגלות ושעבוד
 61 מלכיות מזככים את הנשמה.

62 זאת ועוד:

63 לא זו בלבד שזיכוך הנשמה על ידי יסורי
 64 הגלות מטהר אותה שתוכל ליהנות מזיו השכינה
 65 (כמו בהיותה בגן-עדן טרם ירדתה), אלא עוד
 66 זאת, שעל ידי היסורים בשעבוד מלכיות יכולה
 67 הנשמה לעלות למדריגה נעלית יותר ממדריגתה
 68 הקודמת, ועד למדריגה גבוהה ביותר.

69 והנה שעבוד [שבחר בו אברהם תמורת גיהנם] אין
 70 הפירוש מה שיש עלינו עתה מלך ושנומל
 71 מאתנו מם, שגם בזמן בית המקדש היה עלינו
 72 מלך ישראל, והמם היה ביותר, כידוע שחלק
 73 עשירי הוצרך כל אחד ליתן [למלך].

74 אלא הכוונה היא, שבזמן שביית המקדש היה
 75 קיים היה נמשך ברכה והשפעה עצומה, עד
 76 שארץ ישראל היתה ארץ זבת חלב ודבש בו'
 77 שלא על פי המבוע כלל, כמו"ש כגמרא סוף
 78 מסכת כתובות.

1 הזיכוך והעלי' הרוחנית הנפעלים באדם על ידי
 2 ה"מים רבים" דטרדות הפרנסה
 3 [לאחרי שנתבאר כיצד מי המבול גרמו לטהרה
 4 ו"נייחא דרוחא" - ישוב לבאר כיצד גם טרדות
 5 הפרנסה, "מגביהים" את האדם וגורמים לו עלי'
 6 רוחנית, כדלהלן]

7 והנה שעבוד הפרנסה נקרא גם בן "מי נח".
 8 כשם שמי המבול נקראים "מי נח" לשון
 9 מנוחה ("נייחא דרוחא") לפי שהביאו טהרה
 10 לעולם (כנ"ל) - כך גם "מים רבים" דטרדות
 11 הפרנסה נקראים "מי נח", כי גם על ידם באה
 12 "נייחא דרוחא".

13 וכמאמר רז"ל שבחר לו אברהם אבינו שעבוד
 14 נגר גיהנם.

15 הענין יובן בהקדמת הביאור במאמר רז"ל
 16 שבזמן ברית בין הבתרים בחר אברהם אבינו שבני
 17 ישראל יהיו בשעבוד מלכיות ולא בגיהנם. לפי
 18 פשוטו הכוונה היא שתמורת כפרת עוונות על ידי
 19 עונש גיהנם, יכפרו את עוונותיהם על ידי שעבוד
 20 מלכיות שהוא עונש קל יותר;

21 אך על פי פנימיות הענינים יש בדבר כוונה
 22 עמוקה יותר
 23 [כפי שממשיך:]

24 שכמו שאי אפשר להנשמה לבא בגן-עדן
 25 ליהנות מזיו השכינה עד שתדרד קודם לכן
 26 בגיהנם.

27 כידוע, מטרת העונש בגיהנם אינה לשם עונש
 28 בלבד אלא כדי למרק ולזכך את הנפש מהטומאה
 29 שנדבקה בה על ידי החטא, ש"על ידי גיהנם
 30 נטהרת הנשמה, ועל ידי זה יכולה אחר-כך לעלות
 31 לגן-עדן וליהנות מזיו השכינה".

32 כלומר:

33 על ידי ירידת הנשמה לעולם הזה, נדבקות בה
 34 חומריות וגסות של עולם הזה הגשמי, ובפרט אם
 35 הוטמאה בחטאים, ולפיכך היא יורדת תחילה
 36 לגיהנם, ששם "רוחצים" את הנשמה מהזוהמא
 37 שנדבקה בה, ולאחר שהיא מזוככת כראוי, עולה
 38 הנשמה לגן-עדן.

39 וכמו שאמרו גבי אחר מוטב דלידייני' וליתני

41 שעבוד זה - "יגיעות וטרדות הפרנסה" - הוא
42 בחינת "מים רבים" הנקראים "מי נח" על שם
43 "נייחא דרוחא", כי על ידי טרדות אלו נתעלית
44 הנשמה למדריגה גבוהה מאד.

45 כלומר:

46 בנוסף לכך שטרדות הפרנסה פועלות "זיכוך"
47 ומירוק באדם (על-דרך ענין הטהרה שנפעל בעולם
48 על ידי מי המבול, וכן מירוק וזיכוך הנשמה
49 בגיהנם) - והיינו לפי שטרדות אלו גורמות לאדם
50 לבוא לידי "בחינת המרירות והשפלות והכנעה
51 עצומה, וגם בלבול ופיזור הנפש ביותר עד שיגיע
52 עד הנפש, מדוחק ולחץ עול שעבוד הפרנסה",
53 "וזהו עצמו ענין הטהרה, שמטהרת ומזככת את
54 הנפש להעלותה בעילוי גדול באמת" - הנה עוד
55 זאת, שעל ידי טרדות הללו הנשמה מתעלית
56 למדריגה גבוהה יותר ממדריגת הנשמה קודם
57 התלבשותה בגוף.

58 וזהו הטעם שבחר אברהם אבינו בשעבוד
59 דוקא ולא בגיהנם - כי הזיכוך בגיהנם מועיל
60 לנשמה רק שתוכל לחזור ולעלות לשרשה ומקורה
61 כפי שהיתה קודם ירידתה למטה; ואילו על ידי
62 שעבוד וטרדות הפרנסה ב"מים רבים" בעולם הזה
63 יכולה הנשמה להתעלות למדריגה נעלית עוד יותר,
64 למעלה משרשה ומקורה.

65 *]/וענין העלי' הנפעלת בנשמה על ידי טרדות
66 הפרנסה בעולם הזה - לגבי מדריגתה בגן-עדן בטרם
67 ירדתה למטה - הוא:]*

68 שהיתה רק נהנית מזיו השכינה ב'ו'.
69 בהיות הנשמה למעלה, קודם ירידתה, היתה
70 נהנית רק מ"זיו" השכינה - היינו מזיו ו"הארה"
71 של הקב"ה בלבד, אבל לא ממהותו ועצמותו ית'.
72 הדבר דומה, כביכול, לזיו ואור השמש שאינו
73 אלא הארה ("אֶפְשֵׁיין") בעלמא מהשמש, אבל אין
74 בו מאומה מגוף ועצם כדור השמש.

75 *]/אבל על ידי ה"מים רבים" (טרדות הפרנסה)
76 שיש לנשמה למטה, היא מתעלית למדרגה גבוהה מזו,
77 ויכולה להתדבק במהותו ועצמותו של הקב"ה, ולא
78 בזיו והארה בלבד - וכמו שממשיך:]*

79 וכמאמר רז"ל יפה שעיה אחת בתשובה ומעשים
80 טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא.

1 יש הבדל גדול בין השפעת וירידת החיות
2 והשפע למטה בזמן שביהמ"ק הי' קיים, בהיות
3 ישראל על אדמתם, לזמן הגלות:

4 בזמן שבית המקדש הי' קיים, המשכת הברכה
5 והשפע בארץ ישראל היתה בריבוי עצום, עד כדי
6 כך שההשפעה היתה שלא ע"פ הטבע כלל, "וזהו
7 כל עיקר שבחה של ארץ ישראל שהיתה נקראת
8 ארץ זבת חלב ודבש, פירוש, זבת מעצמה כל טוב
9 פרי הארץ בלי הצטרפות לזה שום יגיעה", היינו
10 ברכה והשפעה שלא על פי הטבע. וע"י השפעה
11 גדולה ועצומה כזו ראו במוחש כיצד השפעת
12 הפרנסה באה מלמעלה ותלוי' רק בידי הקב"ה.

13 ולא היה כלל דאגות וטרדת הפרנסה.

14 ומטעם זה, הנה בזמן שבית המקדש הי' קיים,
15 הרי אף שגם אז עסקו בני ישראל במלאכה כדי
16 להשיג את פרנסתם, מכל-מקום לא היו צריכים
17 ל"שום יגיעה וטרדא בפיזור הנפש כלל, ולא הי'
18 שום בלבול ועמל במוח ולב, עד שהיו פנוים מכל
19 טרדא לעבודת ה', וגם הי' בטחונם חזק בה' הנותן
20 שפע וברכה בארץ", כי ההשפעה היתה בריבוי
21 עצום, ובני ישראל ראו כמו עיניהם את השפע
22 האלקי הנמשך שלא על פי טבע כלל.

23 ועתה יש לכל אחד ואחד יגיעות וטרדת
24 הפרנסה לעסוק בעניני עולם הזה הגשמי.

25 אבל עתה בזמן הגלות, ההשפעה מלמעלה
26 מתלבשת ומסתתרת בלבושי הטבע באופן כזה
27 שכדי להשיג את מזונו צריך האדם להתייגע הרבה
28 בעניני העולם הזה הגשמי, ולכן הוא מוטרד
29 בעסקיו ביגיעות וטרדות המבלבלות, "מים רבים".

30 ועוד זאת, שההעלם וההסתור של לבושי הטבע
31 על השפע האלקי גורם לכך שאינו ניכר שהוא שפע
32 אלקי, עד כדי כך שיש מקום לטעות ולחשוב
33 ש"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה".

34 וזהו ענין שעבוד מלכיות שבזמן הגלות -
35 היגיעות וטרדות הפרנסה הבאות כתוצאה מן
36 השעבוד.

37 והוא בחינת מים רבים הנ"ל שנקראים מי נח,
38 שהוא בחינת נייחא רוחא, לפי שעל ידי בחינת
39 מים רבים הנ"ל מתעלית הנשמה למדרגה היותר
40 גבוה מקודם התלבשותה ב'ו'.

27 *באור וחושך רוחניים:*
 28 **שהוא בחינת אתכפייא סטרא אחרא ואתהפכא**
 29 **חשובא כו' [לנהורא].**
 30 גן-עדן ועולם-הבא הם מקומות של "אור"
 31 וקדושה מלכתחילה, בלי שום נתינת מקום
 32 למציאות של חושך הקליפה והסטרא אחרא; אבל
 33 כאשר האדם נמצא בעולם הזה במצב של חושך
 34 רוחני, היינו שאורו של הקב"ה מוסתר בחושך
 35 כפול ומכופל עד שהעולם מלא קליפות וסטרא
 36 אחרא שהן נגד ה' ממש, ואעפ"כ הוא פועל
 37 בעבודתו לאכפייא לסטרא אחרא (פירוש - כפיית
 38 הרע), ובפרט כשבא למדריגה של "אתהפכא
 39 חשובא לנהורא" (שמהפך את החושך לאור),
 40 שהיא מדריגה עליונה עוד יותר - הרי האור האלקי
 41 המתגלה על ידי היציאה מן החושך (שבעולם
 42 הזה), הוא גבוה יותר מהאור האלקי שבגן-עדן
 43 ועולם-הבא.
 44 וזהו הביאור בדברי רז"ל "יפה שעה אחת
 45 בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי עולם
 46 הבא":
 47 בעולם הזה האור האלקי מתגלה בנפש האדם
 48 מתוך החושך דוקא, שהוא ענין היגיעות וטרדות
 49 הפרנסה המטרידות ומבלבלות את האדם מאד,
 50 ולכן מתגלה בנפשו "יתרון אור" אלקי.
 51 והוא הוא בחינת "נייחא דרוחא" הבא על ידי
 52 המים רבים דטרדות הפרנסה.

ד"ה מים רבים פרק ג

1 הביאור הפנימי במאמר רז"ל "יפה שעה אחת
 2 בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי
 3 עולם הבא" הוא, שבעולם הבא (פירוש, בהיות
 4 הנשמה בגן-עדן טרם ירדתה למטה) נהנית
 5 הנשמה רק מזיו השכינה ולא ממהותו ועצמותו ית'
 6 (כנ"ל), אבל על ידי תשובה ומעשים טובים בעולם
 7 הזה (שבו צריך האדם להתמודד עם טרדות
 8 הפרנסה) היא זוכה להתעלות ולהידבק במהותו
 9 ועצמותו של הקב"ה.

10 *[והטעם לכך שדוקא על ידי ה"מים רבים", טרדות*
 11 *הפרנסה בעולם הזה, מתעלית הנשמה להידבק*
 12 *במהותו ועצמותו ית':]*

13 **לפי שהוא בחינת יתרון האור מתוך החושך**
 14 **דוקא.**

15 כתיב: "וראיתי אני וגו' כיתרון האור מן
 16 החושך", והפירוש הפנימי בזה הוא, שיש יתרון
 17 ומעלה באור "הבא מן החושך" לגבי אור המאיר
 18 מבלי שקדם לו חושך.

19 כלומר: יש מצב של "אור" באופן
 20 שמלכתחילה לא ה' שום חושך; אך כאשר
 21 בתחילה ה' מצב של חושך, אלא שביטלו והאירו
 22 את החושך ומתוך החושך באו למצב של אור, הרי
 23 לאור זה (המאיר לאחר החושך ומתוך החושך) יש
 24 יתרון מעלה ו"תוספת אורה ושמחה" לגבי אור
 25 סתם.

26 *[וכשם שהוא באור וחושך גשמיים, כך הוא גם*

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

11 למדותיו כו' כנ"ל (באות ט"ז) ויש בזה בחי' ירידה
 12 שלצורך עלייה בלבד והוא שיורד מלמעלה למטה
 13 כמ"ש למעלה (באות י"ח) בענין השפלת עצמו שהוא
 14 עצמו הקירוב כו' שכ"ז רק אחר ה' כו' שאינו מגיע
 15 בבחי' פנימי' והעצמות ממש וגם בבחי' שפרכת נפש
 16 דשמו"ע שבא אל הקירוב לבקש את פני ה' ממש
 17 כמ"ש מה שתוחחי נפשי כו' כנ"ל שם מ"מ אין זה
 18 בבחי' פנימי' והעצמות כמו שהוא מצד עצמו רק
 19 שלגבי המקבל נק' בחי' פנימי' האור כמו יאר ה' פניו
 20 אליך בלבד לפי ערך המקבל נק' פנים כו' אבל לא לגבי

1 **(כב) ובכל הנ"ל יובן כללות ענין ההפרש בין מ"ש**
 2 **אחרי ה' תלכו ובין ואתו תיראו שהוא**
 3 **ענין ההפרש בין ב' מיני הילוך הנ"ל הילוך הראשון**
 4 **כמו בנסיעה וחנייה שהוא בחי' ריחוק וקירוב כנ"ל**
 5 **באריכות בבחי' שמאל דוחה דמקבל כו' הוא נכלל הכל**
 6 **במ"ש אחרי ה' תלכו הליכה זו בבחי' קירוב וריחוק**
 7 **עליה וירידה וחוזר ועולה כו' והיינו בפסד"ז בסידור**
 8 **שבחי' כו' בהשגות אלקות בביטול עלול לגבי העילה**
 9 **עד רום המעלות שהחיצוניות עולה ונכלל בבחי'**
 10 **הפנימי' עד בחי' העצמות ממש כמ"ש אליו ולא**

25 דוקא הנז' למעלה (באות ט"ז) והוא פי' השני בענין
26 הליכות עולם לו והן מעשה המצות שנק' ארחות ה'
27 ודרכי נתיבותיו שהוא עצמו הולך בהן מלמעלה
28 מעצמותו למטה באבי"ע כו' וכשהוא עצמו הולך
29 מלמעלה הרי פניו בראש כו' וז"ש אביטה אורחותיך
30 אביטה לפני אלקים ממש כשהולך באורחותיו כו' שזהו
31 למעלה ממדרגת ההולך אחר המלך ואינו רואה פניו
32 כלל כנ"ל שם באריכות שמה שלא יוכל לבוא לקירוב
33 אמיתי זה דראיית פני אלקים כ"א ע"י שתתוחח נפשי
34 כו' כמ"ש מה שתתוחחי כו' מתי אבוא ואראה פני
35 אלקים וגם בחי' פני אלקים זה רק לפי ערך המקבלים
36 לבד אבל בהילוך האדם בדרכי ה' ואורחותיו במצות
37 מעשיות יראה פני ה' ממש שהוא מבחי' הפנימיות
38 והעצמיות שלו ממש עד"מ פני המלך כשהולך בעצמו
39 כו' וזהו ג"כ ענין ואותו תיראו שהוא ע"י ענין מעשה
40 המצות שאחרי הקירוב בתפילה לילך בדרכי ה' בבחי'
41 ראי' פניו ממש כמ"ש אביטה אורחותיך (ויראה אותיות
42 ראייה ותיראו לשון ראייה והבטה ג"כ) והוא עיקר בחי'
43 השוב שאחרי הרצוא שבתפילה כידוע שזהו יותר נעלה
44 הרבה מבחי' אחרי ה' תלכו שבתפילה והוא מטעם
45 הנ"ל (באות ט"ז ושזהו המאמר שהדבק במדותיו דוקא
46 כו') ובזה יתכן בחי' הבחירה לבחור במעשה הטוב
47 דמצוות אם לאו, לכך מצוה לומר ואותו תיראו להדבק
48 בדרכיו ואורחותיו כו' וד"ל.

שער התפילה. אחרי ה"א תלכו. מג"פ

קונטרס קטן בענין בחירה

1 עצמותו ממש משא"כ בחי' הילוך השני הנ"ל שהוא
2 בחי' השוב שאחר הרצוא כו' הוא מ"ש ואותו תיראו
3 שזה בא מצד המשכת היראה מן המשפיע בבחי' שמאל
4 דוחה שלו שנק' מורא גדול כנ"ל עד שאינו יכול לעמוד
5 מקרוב כלל רק מרחוק הרבה כנ"ל הרי זה בא מבחי'
6 פנימית ועצמות רוממות דאא"ס כמו שהוא בעצמו
7 דוקא שלמעלה הרבה מבחי' הארת פנים למקבלים כו'
8 וזהו ואותו תיראו אותו כמו שהוא בעצמו דוקא שמוזה
9 נמשך בחי' שוב הנ"ל כנ"ל (באות כ"א) באריכות וד"ל.
10 אך הנה עדיין י"ל מ"ש תיראו שזהו ענין היראה
11 שעושה המקבל מצד כח עצמו והוא בחי' שמאל דוחה
12 דמקבל לומר מי אנכי לגשת מקרוב כו' והיינו ענין
13 השפלת עצמו שעושה הקירוב הנ"ל וא"כ היינו הך
14 דאחרי ה' תלכו בפסד"ז וק"ש ושמו"ע כו' ואם ר"ל
15 תיראו בחי' מורא גדול שנמשכת רק מצד המשפיע
16 האימה כנ"ל א"כ לא יתכן בזה ענין ובחי' ציווי לומר
17 אותו תיראו דמשמע שיש בחירה בזה שלא יהיה להם
18 יראה זאת ע"כ מצוה שיראו אותו ובאמת בבחי' יראה
19 שנמשכת מצד עצמות אלקות לא יתכן בזה בחירה כלל
20 שממילא נופל עליו היראה בלבו בלי יוכל להמלט או
21 לבטלה בלבו כלל (וכמ"ש במ"א בענין לא הספיק
22 בצקת של אבותינו להחמיץ כו' מצד מורא גדול כו')
23 ואמנם הנה להבין זה יש להקדים תחילה ענין ובחי'
24 הילוך אחרי ה' באופן השני שהולך מלמעלה למטה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ז

14 הוי' תלכו, כארי' ישאג, כמו שהמלאך בדמות ארי' כמו
15 פני ארי' אל הימין שואג קדוש איך שהקב"ה הוא
16 מובדל מכל העולמות וכשמשיג זה אזי הוא שואג
17 בשאגה גדולה מחמת התפעלות כך כשמתבונן בזה ג"כ
18 בעת התפילה ע"י ההתבוננו' איך שהוא קדוש ומובדל
19 וכולא קמי' כלא חשיבי אזי יוצא מזה ג"כ שאגה
20 מקירות הלב ברשפי אש ותשוקה לאלקו' ושורף כל
21 התאוות גשמי' וזהו בחי' ארי' דאכיל קורבנין כי ארי'
22 אותי' ראי' וכמ"ש אתה הראת לדעת כי הוי' הוא אלקי'
23 כולא חד ע"י התבוננו', וזהו אש דלמעלה, אך מצוה
24 להביא מן ההדיוט היינו להשפיל א"ע מתחילה ולהכנע
25 בלב נשבר ונדכה, וזהו תפילות במקום קרבן תקנו כמו
26 שלוקחי' הבהמה גשמי' על המזבח ושורפי' אותה

1 ולהבין ענין ניסוך המים הנה ידוע שבכל השנה הוא
2 ניסוך היין ובסוכות הוא ניסוך המים ג"כ,
3 ובכל השנה מקריבים אילים פרים וכבשי' ע"ג המזבח
4 ואש שלמעלה ארי' דאכיל קורבנין שורף אותם והם
5 עולים למעלה לריח ניחוח להוי', הגם ששורש הבהמה
6 הוא מפני שור אעפ"כ הם נכללי' תחילה בפני ארי'
7 מחמת שפני ארי' אל הימין וכל המשכות והעלאות הוא
8 ע"י ימין וזהו דווקא [ע"י] האש שלמעלה בדמות ארי'
9 דאכיל קורבנין. וכמו"כ תפילה במקום קרבן והיינו כמו
10 שבביהמ"ק יש מזבח החיצון ומזבח הפנימי כך הם שני
11 לבבות לב הפנימי ולב החיצון, וזהו ויחד לבבינו,
12 ואילים ופרים וכבשים הם תאות גשמיות שיש כמה מיני
13 תאות גשמי' והם נשרפי' ע"י אש שלמעלה, והוא אחרי

15 ומדמה ג"כ תפילין למנחה ונסכי' כי מנחה הוא סולת
 16 ונסכי' הוא יין והוא רק בצומח שלמטה מקרבנות שהם
 17 בע"ח והם ממקום גבוה שהעולה והזבח הוא העלאה
 18 שמלמטה למעלה, ומנחה ונסכי' הוא המשכה
 19 שמלמעלה למטה, וזהו שמדמה אותן לתפילין כי
 20 תפילין ג"כ הם בדבר גשמי כמו קלף גשמי נכתב עליו
 21 ד' פרשיו' שהם ד' מוחין למעלה והם מרמזי' למעלה
 22 על תפילין דמארי עלמא מה כתי' בהו ומי כעמך כו',
 23 וזהו ג"כ המשכה מלמעלה למטה והוקשה כל התורה
 24 לתפילין, וזהו תפילין לשון התחברות מלמעלה למטה,
 25 ונמצא כל הקורא ק"ש בלא תפילין זהו העלאה בלא
 26 המשכה ועיקר העלאה הוא בשביל המשכה, נמצא
 27 שהעבודה של ניסוך היין הוא המשכה מלמעלה למטה
 28 והעלא' הוא הקרבנות, והענין הוא מהו ניסוך המים.

ושאבתם מים בששון

1 באש שלמטה ואש שלמעלה כך הוא בתפילה שורפין
 2 כל המדות רעות ותאות רעות שבנפש הבהמי' באש
 3 שלמטה ובאש שלמעלה היינו ע"י לב נשבר ושפלות
 4 ואש שלמעלה בחי' התבוננו' ובחי' ראי' באלקר', וזהו
 5 ענין קרבנות בעבודה.
 6 אך צריך להבין מהו ענין ניסוך היין שמנסכין ע"ג
 7 המזבח מהו בעבודה, אך זהו ענין כל הקורא ק"ש
 8 בלא תפילין כאילו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא
 9 נסכים ומדמה ק"ש לעולה וזבח, ותפילין למנחה
 10 ונסכים, והענין הוא כי עולה הוא כליל ונשרף כך הוא
 11 בפ' א' של ק"ש שמע ישראל למסור נפשו בא' שזהו
 12 ביטול במציאו' ממש, וזבח הוא שלמי' שמקריבי' רק
 13 האימורים, וזהו בשכמל"ו ביטול היש, וזהו יחור"ע
 14 ובשכמל"ו יחור"ת, וזהו שמדמה עולה וזבח לק"ש

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

15 הקב"ה את עולמו בספר וסופר וסיפור, סופר הוא חכ'
 16 וספר הוא בינה, הכינה וגם חקרה ז"א ומל', ובכדי
 17 לקבל אלו ד' הבחי' דשם הוי' צריך לעשות כלי
 18 מלמטה למעלה ד' תשובות.
 19 ובזה יובן ג"כ ד' פעמים אמת דהנה כתיב וארא אל
 20 אברהם כו' ושמי הוי' לא נודעתי להם ופרש"י
 21 לא ניכרתי במדת אמיתית שלי, ולכאורה אינו מובן
 22 וכי שם שדי אינו אמת חלילה, אלא שיש באמת גופא
 23 ד' מדריגות, האמת דשם שדי, ושם הוי', ותיקון
 24 ואמת, ואמת לאמתו, כי יש שפת אמת ואמת לאמתו
 25 וזהו מדת אמיתית שלי, וזהו ג"כ ענין ד' פעמים
 26 אמת, וכנגדן תיקנו ד' כוסות כוס א' וב' הוא כנגד
 27 י"ה, וג' וד' הוא גביע הכסף וכוס בגימט' אלקים
 28 כמשית"ל.

לכן אמור לבני'

בט"ד, פ' וארא, תרל"ב.

1 ובכדי להבין מהו ד' הגאולות למעלה, צריך להבין
 2 מה שארז"ל ע"פ אז ראה ויספרה הכינה וגם
 3 חקרה, כשנתן הקב"ה התורה אמרה ד' פעמים בינו
 4 לבין עצמו ואח"כ ויאמר לאדם, ולכאורה אינו מובן
 5 למה צריך לאומרה בפ"ע. אך כדי שיהי' התגלות
 6 א"ס למטה א"א כ"א ע"י צמצום והתפשטות והמשכה
 7 והתפשטות, יוד' צמצום דחכמה, ה' התפשטות דבינה,
 8 וא"ו המשכת המדות, ה' אחרונה התפשטות מל', ולכן
 9 איתא בכתבי האריז"ל שתמונת ה' ראשונה צריך
 10 לעשות בתחלה יוד' ואח"כ להמשיך ה', וכן ה'
 11 אחרונה צריך לכתוב תחלה תמונת וא"ו, וזהו שאמרה
 12 ד' פעמים כי ראה הוא חכמה כמ"ש איזהו חכם הרואה
 13 כו' ולכן נקראו חכמים עיני העדה כי העיני הוא כלי
 14 לראי', ויספרה הוא בינה כמ"ש בס"י בג' דברים ברא

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

4 וחלונות וכן בהעצים והאבנים ועפר כו', שכל פרטים
 5 אלו קיימים ברצון הכללי לבניית הבית, שהרי בית
 6 מושלם כולל בתוכו את כל הפרטים האלו, מכל"מקום

1 והמשל בזה הוא כמו אדם הבונה איזה בנין הרי תחלה
 2 הוא הרצון על הבנין בכלל, ועם היות שברצון זה כבר
 3 נמצא איך יהיה הבית בציוור החדרים והעליות והפתחים

41 לא מגיע לרצון העצמי בכוחות עצמו, אלא הוא מגיע
 42 מה' אלקיך, דהתגלות הרצון פשוט זהו שנותנים
 43 מלמעלה בו', כנוכר לעיל בפעולת 'אדם קדמון' על
 44 ישראל.
 45 וזהו ענין נחלה שהפסוק ממשיך ואומר "אשר ה' אלקיך
 46 נותן לך נחלה", דהיינו בנפש האדם בחינת מקיפים
 47 שכנפש, וכמו שכתוב⁵¹ נחלה עבר על נפשינו בו' שזהו
 48 מרומז בלשון "עבר על נפשו" שנמשך בבחינת מקיף,
 49 מעל הנפש עצמה, וכמו שנתבאר במקום אחר⁵².
 50 אמנם בכדי לבוא לבחינת רצון פשוט שהוא מגיע
 51 מלמעלה צריך להיות תחלה העבודה של האדם מלמטה
 52 למעלה שעל-פי מעם ודעת, וזהו משמעות הפסוק כי
 53 תבא אל הארץ בו', דמשמע שהאדם בכוחו צריך להגיע
 54 אל הרצון, ואיך זה מסתדר עם מה שנתבאר שהרצון
 55 העצמי מגיע מלמעלה כדברי הפסוק "אשר ה' אלקיך
 56 נותן לך"?
 57 והביאור: דהנה אית רצון ואית רצון⁵³ (יש רצון ויש
 58 רצון), יש ב' סוגי רצונות - אית (יש) רצון שעל פי מעם
 59 ודעת, כלומר רצון שמתעורר על-ידי התבוננות שכלית
 60 ואית (ויש) רצון שלמעלה ממעם ודעת, רצון עצמי
 61 שלמעלה משכל.
 62 וצריך להיות תחלה בעבודת האדם הרצון שעל פי מעם
 63 ודעת, ועל-ידיזה נעשה האדם כלי לגילוי הרצון
 64 שלמעלה ממעם ודעת בו'.
 65 וזהו ענין התפלה שמתחילים עם ההתבוננות שעל פי
 66 טעם ודעת וזה נעשה הכנה לגילוי הרצון שלמעלה
 67 מטעם ודעת, שהיא ההתבוננות בפסוקי דמרה וברכות
 68 קריאת שמע בו', שהיא העבודה שהאדם עובד בכח
 69 עצמו, דפסוקי דמרה הוא ענין החילולים והתשבחות
 70 שאדם משבח ומהלל את הבורא בתשבחות דבריאת
 71 והתהוות העולמות, שהוא הצד החיצוני של הבריאה,
 72 וברכות קריאת שמע ההתבוננות בכיטול המלאכים,
 73 שהם מבטאים דרגה עליונה בתוך העולמות עצמם,
 74 ובקריאת שמע מגיעים לדרגת כיטול הנשמות בהשנתם
 75 באלקות וכמו שאומרים שמע ישראל בו', ש"שמע" הוא
 76 ענין הבנה והשגה, ו"ישראל" היינו השגת נשמות
 77 ישראל. דכל זה הוא העבודה שעל פי מעם ודעת
 78 שהאדם יכול להגיע אליה בכוחות עצמו, ועל-ידיזה בא
 79 בשמונה-עשרה להביטול שלמעלה ממעם ודעת בו',
 80 שמגיע כמתנה מלמעלה.

1 הרי כל זה אינו ניכר עדיין ברצון בדרך פרט כי-אם הוא
 2 הרצון על הבית בכלל בו', - למרות שברצון יש פרטים
 3 ופרטי פרטים כמו גודל וצבע החלונות וכדומה, הרי
 4 בשלב של הרצון הראשוני לבית, גם בפרטים נרגש
 5 הרצון הכללי לבית והפרטים הם חלק מהרצון הכללי
 6 לבית.
 7 ואחר-כך כשבא לפועל כשמתחיל לבנות את הבית שלב
 8 אחרי שלב יש רצון פרטי לכל חדר ועליה ולכל דבר
 9 בפרט בו'. כלומר, לאחר שסיים לבנות את הקומה
 10 הראשונה, מתעורר אצלו רצון פרטי לקומה שניה. ואף
 11 שהרצון לקומה השניה היה כבר כלול ברצון הכללי
 12 שקדם לכל הבית, שהרי רצון זה כלל בתוכו את הבית
 13 לכל פרטיו. הנה כאשר ניגש לבנות את הבית בפועל,
 14 בכל שלב בבנייתו, מתעורר רצון פרטי לאותו פרט
 15 שהולך לבנותו.
 16 וכמו כן הוא הדוגמא למעלה דבחינת מחשבה הקדומה
 17 של 'אדם קדמון' הוא המחשבה והרצון על העולמות
 18 בכלל כמשל הרצון הכללי לבניית הבית שכולם - כל
 19 פרטי הנבראים שם בהעלם עדיין, ואחר-כך בהתהוות
 20 עצמה נמשך רצון פרטי לכל עולם בפרט בו'.
 21 ועל פי הנוכר לעיל יובן מה שכתוב⁴⁹ והיה כי תבא אל
 22 הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך, וירשתה וישבת בה.
 23 דבתחילת המאמר הקשה: א. מה שכתוב "כי תבוא אל
 24 הארץ" משמע שזה בכח עצמו ואחר-כך מה שכתוב
 25 "אשר ה' אלקיך נותן לך" הרי זה בבחינת נתינה
 26 מלמעלה. ב. מהו ענין "נותן לך וירשתה", דהרי מתנה
 27 וירושה הם ב' ענינים שונים. ג. מה שכתוב "וישבת בה"
 28 הלא המתנה והירושה היא גם כן לישב בה ומהו אומרו
 29 עוד וישבת בה. ד. מה שכתוב בספרי על פסוק זה
 30 "עשה מצוה שבשכרה תכנוס לארץ", מהו המצוה
 31 שבשכרה תכנוס לארץ, והלא נתינת הארץ היא שכר על
 32 כללות המצוות ומהו המצוה שבשכרה דוקא תכנוס
 33 לארץ בו'.
 34 דהנה ארץ הוא לשון רצון וכמאמר רבותינו ז"ל⁵⁰ למה
 35 נקרא שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה בו', והוא
 36 ענין הרצון פשוט שכנפש בו', - בנפש האדם מסמלת
 37 בחינת ה"ארץ" את הרצון הפשוט שלמעלה מטעם
 38 ודעת, ולפי זה "כי תבוא אל הארץ" זה הדרך לבוא
 39 ולהגיע אל הרצון הפשוט והעצמי שבנפש.
 40 ועל זה אמר אשר ה' אלקיך נותן לך כלומר, שהאדם

49. דברים כו, א.
 50. בראשית רבה פרק ה, ח.

51. תהילים קכד, ד.

52. לקוטי תורה דרושים לר"ה (סב, ב).

53. ראה זוהר חלק ג (אדרא רבא) קכט, א. תורה אור ויקהל

פו, ד. ספר המצוות להצמח צדק ("דרך מצוותיך") פת, ב.

30 התפלה כפי שמבואר בתניא פרק י"ד במדריגת הבינוני
 31 וממילא חולף ועובר גם האהבה שלמעלה ממעם ודעת,
 32 שהרי הכלי לזה היא האהבה שעל פי מעם ודעת,
 33 ובאשר נפסקה אהבה זו ממילא נפסקה גם האהבה
 34 שלמעלה ממעם ודעת בו, והוא כיון שהאהבה שלמעלה
 35 מטעם ודעת היא בבחינת מתנה, ולמתנה יש הפסק.
 36 אבל ירושה שהוא על-ידי בירור הנפש הבהמית שאז
 37 יורשים את כוחות הנפש הבהמית בבחינת אתהפכא -
 38 שהנפש הבהמית נהפכת לקדושה אין לזה הפסק בו.
 39 והנה ב' מדריגות אלו דמתנה וירושה - האהבה
 40 שלמעלה מטעם ודעת (מתנה) ובירור הנפש הבהמית
 41 (ירושה) שניהם הם בבחינת מקיף בו, אמנם ענין מה
 42 שמביא בהמשך הפסוק וישבת בה הוא שיהיה בבחינת
 43 פנימיות שזהו הלשון "וישבת בה" שהאור יהיה
 44 בהתיישבות בתוך הכלים, והיינו שהמקיף יאיר
 45 בפנימיות, ועל-דרך לעתיד-לבוא שיהיה התחברות האור
 46 מקיף ואור פנימי בו כנזכר לעיל.
 47 ובעבודה של נפש האדם הוא ענין לימוד התורה שאחר
 48 התפלה תורה הוא בחינת אור פנימי - וכנזכר בתניא
 49 פרק ה' שבלימוד התורה, חכמת ה' בקרבו, והוא ענין
 50 אור פנימי, ובתורה שאחרי התפלה מאיר המקיף
 51 בפנימיות בו, דהרי העבודה בבחינת אהבות הנוכרות
 52 לעיל - אהבה שעל פי טעם ודעת והאהבה שלמעלה
 53 מטעם ודעת והעבודה דבירור וזיכוך הנפש הבהמית הרי
 54 כל זה הוא בתפלה, כפי שהתבאר החילוק בין פסוקי
 55 דזמרה, ברכות ק"ש וק"ש לשמונה-עשרה, רק שבתפלה
 56 הוא בבחינת מקיף ובתורה שהאדם לומד לאחר
 57 התפילה הרי זה בא בבחינת פנימי בו.

1 וכידוע⁵⁴ שהתפלה נקראת סולם שמוצב ארצה וראשו
 2 מגיע השמימה, כלומר שיש בו את העליה ממקום נמוך
 3 למקום גבוה, שסולם מוצב ארצה היינו העבודה שעל
 4 פי מעם ודעת שהיא בפסוקי דזמרה ברכות ק"ש וק"ש,
 5 וראשו מגיע השמימה היא העבודה בבחינת המקיפים
 6 שבנפש בו, וזהו מה שה' אלקיך נותן בו.
 7 אמנם אחר-כך נאמר בפסוק "וירשתה" וענין וירשתה
 8 הוא ירושת הארץ מהו' עממין, לכבוש את הארץ
 9 משבעת העמים שהיו בה, דבעבודה הפנימית בנפש
 10 האדם הוא בירור הו' מידות דנפש הבהמית בבחינת
 11 אתהפכא חשובא לנהורא (הפיכת החושך לאור) שעל
 12 ידידה יורשים אורות דתהו שלמעלה מתיקון בו,
 13 כלומר, כיון ששרש הנפש הבהמית היא מעולם התוהו
 14 שלמעלה מעולם התיקון, אלא שנפלו הניצוצות למקום
 15 הקליפות, הנה על-ידי בירור הנפש הבהמית יכולים
 16 להגיע ולירש גם את האורות העליונים מעולם התוהו.
 17 והוא שמגיעים אל האור מקיף על-ידי ביטול החומריות
 18 דוקא בו, דשרש החומריות הוא מהכלים כפי שהתבאר
 19 שהביטול של הכלים שורשו מהאור המקיף ועל-ידי
 20 שפועל בעצמו ביטול החומריות כלומר שמוזכך את
 21 החומריות שבתוכו שהיא הנפש הבהמית והגוף נעשה
 22 תיקון וביטול הכלים למעלה, שזה מגיע לאור מקיף
 23 דטהירו עילאה (של הטוהר העליון) בו' האור-אין-סוף
 24 שלפני הצמצום כמו שנתבאר לעיל.
 25 וידוע שהפרש בין ירושה למתנה דמתנה יש לה הפסק
 26 שיכול לתת מתנה למישהו ולהתנות שאחריו תעבור
 27 למישהו אחר, וירושה אין לה הפסק⁵⁵, שירושה עוברת
 28 עד סוף כל הדורות ללא הפסק ולא ניתן להתנות על זה.
 29 דהנה האהבה שעל פי מעם ודעת חולפת ועוברת אחר

שבת פרשת תבוא

55. בבא בתרא קכט, ב. וראה ראה המשך וככה תרל"ז פס"ו ואילך. שיחת ש"פ בראשית תשי"ד.

54. על פי ויצא כח, יב. זוהר חלק א' רסו, ב. חלק ג' שו, ב. תקוני זוהר תיקון מה (פכ, א).

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים חלק א

1 כמה דעות בענין החומה ומגדל בשמירה מיצה"ר. תורה מלשון הוראה, להבדיל בין
 2 הטמא לטהור ובין האסור והמותר, ולברר תערובת טוב ורע שע"י חטא עץ הדעת, בכל
 3 חלקי דצח"ם. ענין התורה לברר הטוב מהרע ולהפריד הרע מהטוב.
 4 וְהִנֵּה הַחֹמֶה וְהַמְּגִדְלוֹת שֶׁהֵם שְׂמִיךָ לְעִיר קְטָנָה
 5 מִהַשּׁוֹנֵא הַגְּלוֹי וְהַנְּסֵתָר, שֶׁהוּא הַיָּצֵר הָרַע, מְצִינֵנו
 6 בְּזָה ג' דְּעוֹת. דְּהִנֵּה אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (פְּסָחִים פז, א):
 7 "אָמַר ר' יוֹחָנָן, אֲנִי חוֹמָה - זו תוֹרָה, וְשָׂדֵי פְּמַגְדְּלוֹת
 8 - אֵלּוּ תַלְמִידֵי חֻכְמַיִם. וְרַבָּא אָמַר, אֲנִי חוֹמָה - זו גְּנֻסָּת
 9 יִשְׂרָאֵל, וְשָׂדֵי פְּמַגְדְּלוֹת - אֵלּוּ בְּתֵי פְּנִיסוֹת וּבְתֵי

43 אלה ששמעו דברי המוסר של המגיד וסיפוריו,
 44 חשו שהמגיד יודע כל זאת ברוח הקודש.
 45 בעיר מסויימת, אליה היה המגיד מגיע מזמן לזמן,
 46 היה בעל הבית נכבד, בעל צדקה גדול ובעל מדות
 47 טובות, שלא היה הולך לשמוע את המגיד, והיה מוצא
 48 כמה דרכים להימנע מלהיפגש עם המגיד.
 49 ר' ישראל יצחק נדבן - כך קראו לאותו בעל
 50 הבית - היה באמת למדן גדול ויומם ולילה למד
 51 בהתמדה. היה לו בית אכסניא שנתן לו פרנסה
 52 בהרחבה רבה באופן שהיה יכול לתת צדקה ביד
 53 רחבה, ואכן נתן צדקה ועסק בגמילות חסדים ביד
 54 רחבה.
 55 גמ"ח שנתן ר' ישראל יצחק היה מצליח מאד, וכל
 56 בעלי העסקים, גדולים כקטנים, היו לוקחים אצלו
 57 גמילות חסד להצלחה, והוא היה נותן בעונג רב.
 58 מזמן לזמן נהיה ר' ישראל יצחק מצליח גם הרוח
 59 יותר גדול ושביעות הרצון מעצמו הלך וגדל. למרות
 60 שהיה ירא שמים ולמדן גדול, החזיק את עצמו לבעל
 61 מדרגה גדול, וכך גם הצדיק את ברכת ההצלחה.
 62 ובשמעו שהמגיד שמגיע מזמן לזמן אומר דברי מוסר
 63 חריפים, פחד שמא לא יכבד אותו המגיד בכבוד
 64 הראוי לו לפי דעתו, ובגלל זה עשה כל אשר ביכלתו
 65 שלא להיפגש עם המגיד.
 66 הצדיק הגאון ר' אהרן משה מקרעמעניץ ידע
 67 שר' ישראל יצחק מתעלם ממנו מתוך פחדו שלא
 68 יפגע בכבודו, אך ר' אהרן משה היה מוכרח להכיר
 69 אותו.
 70 כשהם נפגשו, שאל אותו הגאון ר' אהרן משה
 71 ענין בלימוד. ר' ישראל יצחק ענה באופן מוצלח מאד,
 72 והגאון ר' אהרן משה נהנה מאד, ואמר לו: רחמנות
 73 גדולה על התורה שלכם, והסביר לו את המאמר⁶
 74 גסות הרוח שבו טרדתו מן העולם.
 75 ר' ישראל יצחק נרעש מאד. דברי הצדיק חרו לו
 76 מאד. גסות רוחו לא יכלה לקבל זאת, והדבר בלבב
 77 אותו מאד בעסק התורה.
 78 הגאון ר' אהרן משה הרגיש שהר' ישראל יצחק
 79 נעשה, עקב דברי המוסר שלו, יורד ממדרגתו בעסק
 80 והצלחת הלימוד, ונפשו של הגאון ר' אהרן משה
 81 עגמה עליו מכך מאד. כשהתראה לאחר מכן עם
 82 מורנו הבעל-שם-טוב, סיפר לו על המאורע האמור.
 83 אמר לו מורנו הבעל-שם-טוב, שגס הרוח תורתית יש
 84 לעורר באהבת ישראל, כל כך הרבה לקרב אותו עד

1 ה. רבנו הזקן אמר לאדמו"ר האמצעי שאצל
 2 חסידים נחקק ב"ה הענין של אהבת ישראל.
 3 באותו זמן היתה אהבת החסידים גדולה מאהבת
 4 אחים, והיהודים הבלתי-חסידים היו מאחלים
 5 לעצמם שאהבת האחים תהיה כמו אהבת החסידים.
 6 הרבי הזקן היה מרוצה מאד ממצב החסידים
 7 באהבת ריעים. אך - סיים הרבי הזקן - אין זה מגיע
 8 כלל וכלל לאהבת ישראל שהבעל-שם-טוב רצה,
 9 שתהיה מסירות נפש על יהודי אף על כזה שלא
 10 מכירים אותו כלל.
 11 אימרתו זו של הרבי - אומר הוד כ"ק אאזמו"ר
 12 מוהר"ש להוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק - כשהיה אצלו
 13 ב"יחידות" - בשם הוד כ"ק אביו אדמו"ר "צמח צדק"
 14 - הדליקה את נר התמיד של אהבת החסידים, ובכך
 15 יקבלו את פני משיח צדקנו.
 16 ו. רבנו הזקן היה מתפלל לפני העמוד ביום
 17 ראשון של חג השבועות, בגלל יום הזכרון של מורנו
 18 הבעל-שם-טוב, והיה משוחח אודות הדרך של מורנו
 19 הבעל-שם-טוב, שנתן דרך בטוחה להדריך בני
 20 ישראל בעבודת ה'.
 21 היה חבר מובהק של הבעל-שם-טוב שהיה גאון
 22 מופלג וצדיק נסתר וכל ימיו נדד בהצנע לכת ממקום
 23 למקום וחיפש להחזיר בתשובה יהודים שנכשלו ר"ל
 24 בענינים שבין אדם למקום.
 25 הצדיק נסתר, הגאון ר' אהרן משה מקרמניץ,
 26 העלים כל ימיו את שמו ועשה כל אשר ביכולת שלא
 27 ידעו מאיזו עיר הוא ומה שמו.
 28 סדר עבודתו של ר' אהרן משה היה, שהיה הולך
 29 מעיר לעיר ומישוב לישוב ובכל מקום היה אומר
 30 דרשה ברבים שהיתה מבוססת על למדנות גדולה
 31 ומוסר עמוק, וכל דרשה היה מסיים בסיפור.
 32 הר' אהרן משה היה גאון גדול בנגלה. כל ענין
 33 עמוק בלימוד היה אומר בהירות ובשפה קלה שאף
 34 לומדי תורה רגילים הבינו היטב, והלמדנים היו
 35 מתפלאים מהתבטאותו הבהירה המיוחדת במינה.
 36 בתשומת לב מיוחדת היו מאזינים לסיפורים שהיה
 37 מספר.
 38 כל סיפוריו היו אודות בעלי תשובה. הוא היה
 39 מספר פרטי הענינים, באילו ענינים היו העבירות
 40 והסיבות שהביאו לכך שהאדם נעשה בעל עבירה,
 41 והיה מדבר הרבה בחומר העבירה ובתיקון על ידי
 42 תשובה, עד שהביא את המאזינים לתשובה.

חב"ד באמריקה, בתאריך ב' כ"ד אדר ראשון תרס"ב,⁴¹
 תשובה על מכתב מפורט שאנ"ש ובראשם הר'⁴²
 אברהם חיים הנ"ל כתבו אל הוד כ"ק אאמו"ר⁴³
 הרה"ק אודות סדרי החיים בכלל ועניני ההנהגה של⁴⁴
 אנ"ש בפרט בהנוגע לקביעות עתים ללימוד⁴⁵
 החסידות.⁴⁶
 המענה¹¹:

רב ענג שבעתי ממכתבם, ואודה לה' על אשר לא
 נמצא פסול ח"ו בזרעא דאבא מארי זצוקללה"ה נ"ע⁴⁹
 זי"ע, ואותם שהיו מקושרים אליו באמת, הנה גם⁵⁰
 בהיותם בארץ רחוקה לא נתרחקו ח"ו בנפשם⁵¹
 ורוחם, ועוד רוח ה' מתנוסס בקרבם.⁵²

ואתם אחי חזקו ואמצו והיו לגבורי חיל, כי
 הארץ אשר אתם גרים בה צריכה חיזוק יותר, החלש⁵⁴
 יאמר גבור אני בגבורתה של תורה ועבודה.⁵⁵

ואם כי בודאי טרודים אתם הרבה בעסקיכם, וגם
 בטח יש ריחוק מקום מאחד אל רעהו, מכל-מקום⁵⁷
 תתחזקו ותתאמצו לעמוד על נפשכם להתאסף יחד⁵⁸
 וללמוד שיעור קבוע בדא"ח - דברי אלקים חיים -⁵⁹
 כי הלומד ברבים יש לו חיזוק וקיום בעזה"י.⁶⁰

ונוסף לזה מעלת האסיפה והקיבוץ יחד בלב אחד⁶¹
 להתעסק בתורה ועבודת ה' ויראי אלקים ידברו איש⁶²
 אל רעהו, ואיש את רעהו יעזורו, ולכל הפחות⁶³
 תתאספו שלשה פעמים בשבוע בליל ה' - השייכה⁶⁴
 ליום ועש"ק - ובש"ק ובמוצש"ק.⁶⁵

גם תעשו תיקונים בענין התפלה, אשר התפלה⁶⁶
 ברבים שהיא רצוי' לפני המקום לא תהי' במהירות⁶⁷
 ובחטיפה ח"ו כ-אם במתינות ובכוונה רצוי', ועוד⁶⁸
 תיקונים בעניני המצוות בזהירות יתרה לפי המקום⁶⁹
 והזמן, ועמ"ש בלקו"ת פ' מטות בד"ה ושמע אבי' את⁷⁰
 נדרה בענין הגדרים וסייגים שחדשו חז"ל בסוף זמן⁷¹
 בית שני דוקא.⁷²

ומזה נלמוד אשר בארץ רחוקה שהחפשיות⁷³
 תשורר בה ביותר, צריכים להתחזק ביותר בעניני⁷⁴
 המצוות בכמה גדרים וסייגים וההסכם דרבים⁷⁵
 תתקיים לעד בעזה"י, והשי"ת יחזק לבבכם לעבדו ית'⁷⁶
 באמת לאמיתו וירומם קרנכם ותצלחיחו בכל עניינכם⁷⁷
 בגשמיות וברוחניות.⁷⁸

למותר לומר, איזו התעוררות פנימית, עשה עלי⁷⁹

שירגיש בחסרונו.

דרך זו - סיים רבנו הזקן - מסר לי הרבי, המגיד²
 ממזריטש, בשם מורנו הבעל-שם-טוב, בלוויית ברכה³
 מיוחדת שבירך אותי במיוחד בהצלחה לדורותי⁴
 באהבת ישראל.⁵

היום, יום ראשון של חג השבועות, הוא אצלנו,⁶
 עם אלקי אברהם, הזכרון ליום ראשון של "היום⁷
 הזה נהיית לעם לה' אלקיך"⁷. היום הוא היום⁸
 המיוחד, יום הימים שאתה נגלית בענן כבודך אלינו⁹
 עם קדשך, ובחר בנו, בעם ישראל, לתת לנו ארחות¹⁰
 חיים של תורה ומצוות, ובכל חג השבועות, כפי¹¹
 שהדבר בכל חג, הוא הגילוי של היום הראשון¹²
 כשהחג ניתן לנו.¹³

כשהוחלט שעלינו לנסוע לאמריקה, עבר עלי¹⁴
 רבות, היה לי קשה ומר הנסיעה ממדינת הגלות¹⁵
 רוסיה, ואז זה עבר עלי קשה מאד, ובפרט לנסוע¹⁶
 לאמריקה הגשמית הקרירה.¹⁷

ב"רבות מחשבות בלב איש" שלי, ניחמתי את¹⁸
 עצמי בתקוה, שכאשר תמלאנה לי ששים שנה, יענג¹⁹
 אותי השי"ת בחיי מנוחה. אך עצת השי"ת בחרה בי²⁰
 לקבוע את בית גלותי באמריקה ושאהיה השליח²¹
 להובאה, להביא את מסירות הנפש על תורה תמימה,²²
 שהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"ם זי"ע²³
 המשיך בתומכי תמימים, גם באמריקה.²⁴

ידוע⁸ מאמר רבנו הזקן, שאמרו בשנת תקס"ב,²⁵
 על הפסוק? נוטה צפון על תהו תולה ארץ על בלימה²⁶
 - שגילוי מתן תורה שבחצי כדור הארץ השני הוא²⁷
 העלם לגבי גילוי מתן תורה שהיה בחצי כדור הארץ²⁸
 בו נמצאת ארץ ישראל וכל המדינות בהן חיים²⁹
 יהודים.³⁰

בטוחני שהיודע סדר חיי ישראל במדינות רוסיה³¹
 ופולין בכלל וחיי החסידים בפרט וחיי הוד כ"ק³²
 אבותינו רבותינו הקדושים נשיאי חב"ד בפרטי³³
 פרטיות, מבין באיזה לב שבור קיבלתי על עצמי את³⁴
 הנסיעה לגלות אמריקה.³⁵

עשרת ימי הנסיעה מריגא לנו יורק היו לגבי³⁶
 עשרת ימי תשובה והחלטה בסדר החיים שעלי לנהל³⁷
 בעזה"י במקום שליחותי החדש.³⁸

ברשותי מכתב שכתב הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק³⁹
 אל החסיד הידוע ר' אברהם חיים נ"ע¹⁰ ואל חסידי⁴⁰

(7) דברים כז, ט.

(10) הרא"ח - בר' דובער - ראזענבוים מפלעשעניץ. גולד לערך
 בשנת ת"ר. עודנו אברך הי' אצל אדמו"ר הצ"צ. מחסידי כ"ק אדמו"ר
 מהור"ש נ"ע. החליף שו"ת עם רבני דורו. בעל עסק. בשנת תרנ"ב יצא
 מרוסיה. תרנ"ח בא והתיישב בארצה"ב. נפטר שם כה כסלו תרע"ד.
 (11) ראה אגרות קודש אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע כרך א, עמוד רסג.

(8) במכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר - ניסן תרצ"ג - בארוכה עדי"ז (נדפס
 בקונטרס חג השבועות ה'תש"ח (קונטרס נח) ע' 43 ואילך). המתחיל
 נוטה גוי הוא של הצ"צ ובתוכו מועתק לי' אדה"י מתחיל: להבין קושיית
 התוכנים.
 (9) איוב כז, ז.

1 המכתב עם דברי קדש הקדשים, שעורר בי כוחות
2 פנימיים למסור נפשי בפועל בהעבודה של הרבצת
3 תורה כפי רצון הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, מיד בבואי
4 לאמריקה.

א' דחה"ש, בסעודת היום

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד אייר תש"ט

ברוקלין

12 כל מי שהיכולת בידו יבין שנות דור ודור ולא יעשה שום
13 שינויים בחינוך נגד דעת התורה.

14 אמנם אין ספק אשר נפשו העדינה של ידידי שי, אשר
15 צור חסידים ואנשי מעשה מחצבתה, לא תרצה להשתתף
16 בפעולות אשר הן חלילה הריסה בדת. ולא אליו כלאישיות
17 פרטית דברי מכוונים, אלא כאל איש אשר גדול כח
18 השפעתו על סביבתו, בקשתי שטוחה להשתמש בהזדמנות
19 זו שלפניו, להיות מהקונים עולמם בשעה אחת, ולדחות
20 ולבטל כל הצעת גזירה רעה חלילה על החינוך הכשר.

21 ואני תפלה כי השם יתברך יאיר עיני כל ישראל באור
22 התורה והמצוה וישבו אליו ית' באמת.

23 השם יתברך יהי' בעזרו ויברכו ויצליחו בגשמיות
24 וברוחניות.

25 יידו הדורש שלומו ומברכו להצליח בגשמיות
26 וברוחניות.

אג"ק מוהרי"צ נרן יד

כבוד ידידי הנכבד והנעלה מו"ה שניאור

זלמן שי' רובשוב-שז"ר, שר החינוך

והתרבות

1 שלום וברכה!

2 מאה"ק תובב"א הגיעו לאזני שמועות מבהילות
3 המספרות על החששות פן תפגע יד הממשלה חלילה
4 בחינוך הכשר בכלל ובסדרי הלימוד והחינוך בישיבות
5 ובחדרים אשר מתחלת הוסדם ועד עתה מתנהלים בדרך
6 התורה מבלי לסור ממנה ימין ושמאל ומבלי לעשות שום
7 פשרות רוחניות למרות נסיונותיהם השונים.

8 והנה אף קצת התבוננות בזכרון ימות עולם ובאיזו
9 מסירת נפש לחמו אבותינו הקדושים זצ"ל נבג"מ זי"ע
10 אשר יד זרים לא תגע אף בקוצו של יו"ד של היהדות
11 בכלל וסדרי החינוך בפרט, צריכה להיות די מספיקה אשר

אגרת קודש מאת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע

תרגום חפשי מאידיש ללא אחריות כלל וכלל

חלק י"ח

1 הנוכחים והאברכים, בשמעם מילים ספורות אלו מר' מרדכי בעניין הליכה למקווה לפני
2 התפילה, החליטו שמבלי להמתין לידיעת הטעם מדוע צריכים ללכת למקווה, הרי הם יבצעו
3 זאת תיכף ומיד בפועל, והלכו עם ר' מרדכי ור' חיים למקווה, דבר שהפליא חלק גדול מיהודי
4 העיירה שהלכו לבתי-המדרש בפגשם את ה'מגיד' (= ר' מרדכי) ואת ר' חיים 'פרוש' עם כמה
5 מניינים נוספים, הולכים בשעה 5 בבוקר לרחוב אשר ליד הנהר לבית המרחץ.

6 ר' בעריל אויאנסקער היה מספר בשמו של ר' הירש ב"ר שלום, שביום "בשם השם" - כך
7 נקרא היום שאחרי יום כיפור - לא ידעו אנשי דובראוונע שהם נהיים חסידים, זאת-אומרת שהם
8 לא ידעו שר' מרדכי עושה אותם לחסידים - הלכו לראשונה לפני התפילה למקווה בשביל
9 התפילה.

10 לראשונה בימי חייו, נעמד ר' חיים להתפלל כל-כך מאוחר לאחר חצי השעה התשיעית.
11 אצל ר' מרדכי היה זה קורה לעתים קרובות יותר שיעמוד להתפלל מאוחר, אצלו - אצל ר'
12 מרדכי - היה קורה ששעתיים או שלש שעות היה מסתובב אנה ואנה, או יושב כאשר טליתו על

- 1 כתפו לפני בדיקת הציצית ולפני עטיפת (= הטלית) כאשר הוא שקוע במחשבות עמוקות, ורק
 2 לאחר מכן בודק את הציציות, פורש את טליתו ומתעטף בה, ולאחרי כן היה נשאר לשבת זמן
 3 מה עד להנחת התפילין, מתינותו של ר' מרדכי גדולה היא לאין שיעור. ועד שר' מרדכי מתחיל
 4 להתפלל, עוברים אצלו כמה שעות בהתבוננות, וזו מהווה אצלו הכנה מסויימת לתפילה -
 5 אך ר' חיים מתפלל תמיד במנין ותיקין, למרות שר' חיים כבר התחיל ללמוד קבלה, והגם
 6 שלימוד הקבלה השפיע רבות על עצם התפילה, הן בתוכן התפילה והן בכך שר' חיים מתפלל
 7 עכשיו הרבה יותר במתינות מאשר קודם (= לפני שהתחיל ללמוד קבלה), אך במה שקשור לזמן
 8 התחלת התפילה, בזה מתנהג ר' חיים כמקודם, דהיינו, שהוא נעמד להתפלל בזמן ותיקין.
 9 מאמש - כאשר ר' חיים קיבל את השליחות ששלח אליו הבעל-שם-טוב הקדוש על-ידי ר'
 10 מרדכי - אין לר' חיים כל מנוחה, הוא חושב כל הזמן בענין פתיחת הלב שהוא יקבל על-ידי
 11 סדר לימוד הזוהר ומדרש שהבעל-שם-טוב יראה לו.
 12 המחשבות והרעיונות חולפות אצל ר' חיים ביעף אחת אחר השניה, רגע אחד הרי הוא מחכה
 13 ומתגעגע מתי ילך כבר לבעל-שם-טוב, לקבל את הסדר בלימוד זוהר ומדרש שעל-ידי-זה תהיה
 14 לו פתיחת הלב בעבודת הבורא.
 15 ורגע שני הרי הוא חושב, שהליכה למרחק כה רב צריכה להימשך בוודאי כמה חדשי הליכה,
 16 והוא (= ר' חיים) לא יוכל להשתמט מה"גחלי רתמים" שנותנים עבור ביטול תורה, אך תוך כדי
 17 כך נופל לר' חיים רעיון, שהיות וכבר כל-כך הרבה שנים שהוא מבקש שתהיה לו פתיחת הלב
 18 בעבודת הבורא, והבורא ברוך-הוא בטח יודע מזה, ולכן הודיע הקב"ה לצדיק (= הבעל-שם-
 19 טוב) שהוא - הבעל-שם-טוב - יודיע לו - לר' חיים - שכאשר הוא (= ר' חיים) יגיע אליו -
 20 לצדיק - יראה לו סדר בלימוד הזוהר ומדרש, ויקבל פתיחת הלב בעבודת הבורא.
 21 והיות ש"יודע תעלומות" בעצמו הודיע לצדיק (= הבעל-שם-טוב), שלו - לר' חיים - חסרה
 22 פתיחת הלב בעבודת הבורא, הרי זה שהוא - ר' חיים - ילך לצדיק לקבל את סדר הלימוד,
 23 מהווה את ה"עת לעשות לה'" האמיתי, ואין זה ביטול תורה.
 24 בשובם מהמקווה, החל ר' חיים לחשוב אודות דפי הגמרא המתים, המצוות ללא כוונה
 25 והתפילות ללא נשמה שעליהם דיבר ר' מרדכי, ומורא ופחד פנימי תקפו אותו, ולכן החליט
 26 להידבר בעניין זה עם ר' מרדכי, וזו היתה הסיבה לעמידתו של ר' חיים להתפלל היום באיחור.
 27 כמה שעות דיבר ר' מרדכי (= עם ר' חיים) בזה ש"סולם" ענינו "תפילה", ושבעבודת
 28 התפילה תלויה עלייתם וירידתם של המלאכים הנבראים מאותיות התפילה והתורה, זה - אומר
 29 ר' מרדכי לר' חיים - היה "חלום יעקב", כאשר הלך יעקב לחרן כדי לפעול בעבודת ה', הראו
 30 לו מלמעלה את הסדר בעבודת ה' ושהכל תלוי בסולם התפילה, ואז - ביום זה "בשם השם" -
 31 היתה הפעם הראשונה שר' חיים התחיל להתפלל בדרך החדשה - עבורו - דרך החסידות.
 32 ר' מרדכי התנהג כסדרו הרגיל, סדר ההכנה וההתבודדות (= לפני התפילה) והתפלל
 33 במתינות בנגנו מזמן לזמן ניגונים שונים.
 34 סדר הנהגתו של ר' מרדכי בלילה שעבר (= מוצאי יום כיפור), דיבוריו ניגוניו וריקודיו,
 35 עשו רושם אדיר על היהודים הלומדים המבוגרים, ומהפיכה נפשית אצל הלומדים הצעירים,
 36 ואצל כולם התבססה ההכרה השכלית שיש דרך שכלית עמוקה יותר בעולם התורה, מאשר שִׁקְל
 37 התורה שבו הם - כולם - למדו עד עתה.
 38 במוחותיהם של כל בני התורה והלומדים, יהודים מבוגרים ואברכים, נתקבעו דברי ר' מרדכי

1 "בית-עלמין גדול הקמתם בעולם האמת עם דפי הגמרא המתים שלכם". ועל כל אחד השפיעו
 2 מילים אלו מאד חזק, וכל אחד מהלומדים האמיתיים הרגיש שהדברים מתאימים אליו וניערו
 3 אותו ממקומו, כי הרי ר' מרדכי באמת מאד צודק, ואומר דברים אמיתיים ונכונים כמות שהם,
 4 ואצל כל אחד היה רצון עז לעשות משהו על-מנת שבעתיד לא ישוב המצב להיות כמו שהיה,
 5 וכן למצוא עצה במה אפשר לתקן את העבר, אצל כמה מהאברכים הוחלט שהם ישוחחו על כך
 6 עם ר' מרדכי.

7 כל העיירה רוקחת ורועשת ממה שקרה בליל אמש בבית-המדרש עם ה'מגיד', כולם מדברים
 8 וכולם מספרים, בכל מקום בעיר, בשוק, ובמקום שבו נמצאים החנויות, מדברים האנשים
 9 ומסבירים כל אחד לפי הבנתו ולפי דמיונו, והכל סביב כל מה שקרה בלילה שעבר עם ה'מגיד'
 10 בבית-המדרש.

11 (= על רקע זה) צמחו כאלו סוגי שמועות שיכלו להדהים כל שומע.

12 אחד מספר שה'מגיד' התפלל ביום הקדוש כל-כך הרבה עד לתוך השעות המאוחרות של
 13 הלילה, ולכן הגיע אליהו הנביא אל ה'מגיד', ור' חיים 'פרוש' ראה ברוח קדשו איך שאליהו
 14 הנביא מגיע ל'מגיד' בבית-המדרש, אז גם הוא (= ר' חיים) הלך לר' מרדכי, והם, שלשתם יחד,
 15 אליהו הנביא, ה'מגיד' ור' חיים 'פרוש' רקדו, הם רקדו כל-כך הרבה וחזק עד שכותל חדרו של
 16 ה'מגיד' התמוטט.

17 ולעומת זאת, מספר אחד, שביום הקדוש בשעת התפילה היה ה'מגיד' בבית-העלמין ב'עולם
 18 האמת', שם הוא ראה הרבה תנאים ואמוראים אסורים באזיקים, ומלאכי חבלה קוברים דפי גמרא
 19 מתים, ה'מגיד' בכה כל-כך הרבה בתפילה והתפלל כל-כך הרבה עד השעות המאוחרות של
 20 הלילה, עד שה"ריבונו של עולם" גאל את הצדיקים מהאזיקים, ובגלל שמחה זו רקדו ה'מגיד'
 21 ור' חיים 'פרוש'.

22 כאשר יושבי בית המדרש, והאברכים והבחורים הלומדים בבתי הכנסת, התאספו כדי ללמוד,
 23 הרי הם שוחחו בענין דפי הגמרא המתים, ובעניין הגאווה וגסות הרוח.

24 כמה מהאברכים והבחורים ששמעו אתמול את הניגון "חפש ומצא", ניגנו אותו שוב ושוב
 25 עד שהגיע ישראל נחמן מאריאשעס - אבי זקנו של ר' נחמן המשרת - אברך שהיה למדן גדול
 26 וירא שמים, מהיום הראשון ששמע את השיעור ב'עין יעקב' שאמר ה'מגיד' (= ר' מרדכי),
 27 התקשר אליו מאוד והיה מאוד מסור אליו.

28 הוא - ר' ישראל נחמן - היה אחד מגדולי בעלי ההשפעה בעיר בכלל, ובקרב בעלי-בתים
 29 חשובים בפרט, עקב היותו חתנה היחיד של הגבירה מאריאשעס, פעל הרבה פעולות טובות
 30 והשתתף ביד רחבה בכל עניני צדקה.

31 ר' ישראל נחמן התפלל בבית-המדרש ה'קר' במקומו של חותנו הצדיק והקדוש אשר - לא
 32 עלינו - טבע, ובהיותו (ר' ישראל נחמן) מפונק גדול, הרי תיכף אחרי התענית נשכב לנוח מעט,
 33 ואחר-כך כאילו משכו לבו ללכת לראות מה עושה ה'מגיד'. כאשר הגיע (= לבית המדרש) מצא
 34 את ה'מגיד' מתפלל עדיין מעריב, ור' חיים 'פרוש' יושב עם עדת יהודים ומספר להם מעשיות
 35 נפלאות ששמע מה'מגיד' על הצדיק הגדול (= הבעל-שם-טוב) מפאדאליא וואהלין.

פרשת וישלח

לב וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לְפָנָיו אֶל-עֵשָׂו
אָחִיו אֲרֻצָּה שְׂעִיר שָׂדֵה אֲדוּם: ה וַיִּצַּו אוֹתָם
לֵאמֹר כֹּה תֹאמְרוּן לְאֲדֹנָי לְעֵשָׂו כֹּה אָמַר
עַבְדְּךָ יַעֲקֹב עִם-לֶבֶן גִּרְתִּי וְאַחַר עַד-עָתָה:
וַיְהִי-לִי שׁוֹר וְחֲמֹר צֹאן וְעֶבֶד וְשֹׁפְחָה
וְאֲשֻׁלְחָה לְהַגִּיד לְאֲדֹנָי לְמַצְאֵחִן בְּעֵינֶיךָ: (יב)
וַיָּשֻׁבוּ הַמַּלְאָכִים אֶל-יַעֲקֹב לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל-
אָחִיךָ אֶל-עֵשָׂו וְגַם הִלְךְ לְקִרְיַתךָ וְאַרְבַּע-
מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ: ה וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ
וַיַּחֲזֵן אֶת-הָעֵם אֲשֶׁר-אִתּוֹ וְאֶת-הַצֹּאן וְאֶת-
הַבָּקָר וְהַגְּמָלִים לְשָׁנֵי מַחֲנוֹת: ט וַיֹּאמֶר אִם-
יָבוֹא עֵשָׂו אֶל-הַמַּחֲנֶה הָאֶחָת וְהַכָּהוּ וְהָיָה
הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לְפָלִיטָה: (יג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב
אֱלֹהֵי אָבִי אַבְרָהָם וְאֱלֹהֵי אָבִי יִצְחָק יְהוָה
הָאֹמֵר אֵלַי שׁוּב לְאַרְצְךָ וּלְמוֹלַדְתְּךָ וְאִיטִיבָה
עִמָּךְ: י קָטַנְתִּי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל-הַאֲמִת
אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת-עַבְדְּךָ כִּי כִמְקַלִּי עֲבַרְתִּי
אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הֵייתִי לְשָׁנֵי מַחֲנוֹת:
יג הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו כִּי-יִירָא אֲנֹכִי
אִתּוֹ פֶּן-יָבֹא וְהַפְּנִי אִם עַל-בָּנָיִם: יד וְאֵתָהּ
אֲמַרְתָּ הַיַּטֵּב אִיטִיב עִמָּךְ וְשָׁמַתִּי אֶת-זַרְעֲךָ
כְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא-יִסְפָּר מֵרֹב:

~ נקודות משיחות קודש ~ (99 השיחות תשנ"ב א עמ' 155)
וישלח יעקב מלאכים (לב, ד)

יעקב עצמו כבר היה מוכן לגאלה, והוא שלח מלאכים
אל עשו לברר אם גם הוא מוכן. הדבר נרמז בדברי יעקב
"ויהי לי שור וחמור", ואמרו רז"ל חמור זה מלך המשיח.
שנאמר עני ורובק על חמור. אף המלאכים חזרו והשיבו,
שעשו עדין לא נתברר. "באנו אל אחיך", אמרו לו, והתברר
לנו שבאנו "אל עשו", אותו עשו הרשע. ואז הבין יעקב
שהדרך אל הגאלה עוד ארכה - "ואני אתנהלה לאטי".

טג גַּמְלִים מִיְּנִיקוֹת וּבְנֵיהֶם שְׁלֹשִׁים פָּרוֹת
אַרְבַּעַיִם וּפְרִים עֲשָׂרָה אֶתְנַת עֲשָׂרִים וְעִירֹם
עֲשָׂרָה: יד וַיִּתֵּן בְּיַד-עַבְדָּיו עֵדֶר לְבָדוֹ
וַיֹּאמֶר אֶל-עַבְדָּיו עֲבְרוּ לִפְנֵי וְרוּחַ תְּשִׁימוּ בֵּין
עֵדֶר וּבֵין עֵדֶר: טו וַיִּצַּו אֶת-הָרֹאשׁוֹן לֵאמֹר כִּי
וּפְנִשֶׁף עֵשָׂו אָחִי וּשְׂאֵלְךָ לֵאמֹר לְמִי-אַתָּה
וְאָנֹכִי תִלְךָ וְלִמִּי אֱלֹהִים לְפָנֶיךָ: טז וְאֲמַרְתָּ לְעַבְדְּךָ
לְיַעֲקֹב מַנְחָה הוּא שְׁלוּחָה לְאֲדֹנָי לְעֵשָׂו וְהִנֵּה
גַם-הוּא אַחֲרֵינוּ: יז וַיִּצַּו גַּם אֶת-הַשֵּׁנִי גַם
אֶת-הַשְּׁלִישִׁי גַם אֶת-כָּל-הַחֲלָכִים אַחֲרֵי
הַעֲדָרִים לֵאמֹר כַּדָּבָר הַזֶּה תִּדְבְּרוּן אֶל-עֵשָׂו
בְּמַצְאֵכֶם אוֹתוֹ: יח וְאֲמַרְתֶּם גַּם הִנֵּה עַבְדְּךָ
יַעֲקֹב אַחֲרֵינוּ כִּי-אָמַר אַכְפַּרָה פָּנָיו בְּמַנְחָה
הַהִלְכַת לְפָנָי וְאַחֲרֵי-כֵן אֲרֹאֶה פָּנָיו אוּלַי יִשָּׂא
פָּנָי: יט וְתַעֲבֹר הַמַּנְחָה עַל-פָּנָיו וְהוּא לֹן
בְּלִילָה-הַהוּא בְּמַחֲנֶה: כ וַיָּקָם וּבְלִילָה הוּא
וַיִּקַּח אֶת-שְׁתֵּי נָשָׁיו וְאֶת-שְׁתֵּי שִׁפְחוֹתָיו וְאֶת-
אֶחָד עֶשֶׂר יְלָדָיו וַיַּעֲבֹר אֶת מַעְבַּר יַבֵּק:
כג וַיָּקָחֶם וַיַּעֲבֵרֶם אֶת-הַנַּחַל וַיַּעֲבֹר אֶת-אֲשֶׁר-
לוֹ: כד וַיּוֹתֵר יַעֲקֹב לְבָדוֹ וַיֹּאבֵק אִישׁ עִמּוֹ עַד
עֲלוֹת הַשָּׁחַר: כה וַיִּירָא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ וַיִּגַע
בְּכַף-יָרְכוֹ וַתִּקַּע כַּף-יָרְדּוֹ יַעֲקֹב בְּהַאֲבִקוֹ עִמּוֹ:
כו וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא
אֲשַׁלְּחֶךָ כִּי אִם-פְּרַכְתִּנִּי: כז וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַה-
שָּׂמֶךְ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב: כח וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֹאמֶר
עוֹד שָׂמֶךְ כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל כִּי-שָׂרִית עִם-אֱלֹהִים
וְעִם-אֲנָשִׁים וְתוֹכֵל: כט וַיִּשְׂאֵל יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר
הַגִּידָה נָא שְׂמֶךְךָ וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה תִּשְׂאֵל לְשִׁמִּי
וַיַּבְרַךְ אוֹתוֹ שָׁם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ יתרו תשד"ח)
כי שרית עם אלקים . . ותוכל (לב, כט)

יהודי שעשה מעשה רע עלול להצטדק על כך ולטען
שהדבר אינו באשמתו, שהרי המלאך הכריז עליו עוד לפני
שנולד שיהיה טפש . . . התשובה לאמתלא זו נמצאת
בפסוקנו (בדרך הצחות): כל יהודי נקרא בשם "ישראל",

שני י וי'לן שם בלילה ההוא ויקח מן-הבא בידו
מנחה לעשו אחיו: ט עזים מאתים ותישים
עשרים רחלים מאתים ואילים עשרים:

וימוכן שיש בכחו לנצח אפילו מלאכים. ומקאן, שגם אם המלאך הכריז עליו שיהיה טפוש, ביכלתו להיות חכם.

שלישי ^א ויקרא יעקב שם המקום פניאל כי ראיתי אלהים פנים אל פנים ותנצל נפשי: ^ב ויזרחלו השמש כאשר עבר את פנואל והוא צלע על ירכו: ^ג על פן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על ירך יעקב בגיד הנשה: הנה כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה: ^ד וישא יעקב עינו וירא והנה עשו פא ועמו ארבע מאות איש ויחץ את הילדים על לאה ועל רחל ועל שתי השפחות: ^ה וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשנה ואת לאה וילדיה אחרנים ואת רחל ואת יוסף אחרנים: ^ו והוא עבר לפניהם וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו: ^ז וירץ עשו לקראתו ויחבקו ויפל על צוארו קרי צוארו וישקו ויבכו: ^ח וישא את עינו וירא את הנשים ואת הילדים ויאמר מיראלה לך ויאמר הילדים אשר חנן אלהים את עבדך:

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטי שיחות טו עמ' 298)
וישתחו ארצה שבע פעמים (לג, ג)

בברור הרע יש שני אופנים. בדרך גלוי אור - המברר מאיר על המתברר אור גדול. באפן זה יש יתרון למברר, כי הוא נשאר בדרגתו ואינו יורד אל המתברר. בדרך התלבשות - המברר יורד למקום המתברר. באפן זה יש יתרון למתברר, כי הוא עצמו, כפי שהוא במצבו ובדרגתו, מפסיק להתנגד לקדשה (ואלו באפן הראשון נפעל ברור בדרך דחיה ובטול). זוהי המשמעות הפנימית של השתחואות אלו: יעקב ירד אל עשו והתלבש בלבושי המתברר.

רביעי ויתגשגש גם לאה וילדיה וישתחו ואחר נגש יוסף ורחל וישתחו: ^א ויאמר מי לך פל המחנה הנה אשר פגשתי ויאמר למצאחן בעיני אדני: ^ב ויאמר עשו ישלי רב אחי יהי לך אשר לך: ויאמר יעקב אל נא אסנא

מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי כי על פן ראיתי פניך פראת פני אלהים ותרגני: ^א קחנא את ברכתי אשר הבאת לך פרחני אלהים וכי ישלי כל ויפצרו בו ויקח: ^ב ויאמר נסעה ונלכה ואלכה לנגדך: ^ג ויאמר אליו אדני ידע כי הילדים רפים והצאן והבקר עלות עלי ודפקום יום אחד ומתו פל הצאן: ^ד יעברנא אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאפי להגל המלאכה אשר לפני ולהגל הילדים עד אשר אבא אל אדני שעירה: ^ה ויאמר עשו אציה נא עמד מזהעם אשר אתי ויאמר למה זה אמצא חן בעיני אדני: ^ו וישב ביום ההוא עשו לדרך שעירה: ^ז ויעקב נסע ספתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה ספת על פן קרא שם המקום סבות: ^ח ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ פנען בבאו מפדן ארם ויחן את פני העיר: ^ט ויקן את חלקת השדה אשר נטהשם אהלו מיד בני חמור אבי שכם במאה קשיטה: ^י ויצב שם מזבח ויקרא לו אל אלהי ישראל: ^{יא}

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם יא עמ' 29)

הילדים רפים (לג, ג)

יעקב עצמו כבר היה מוכן למשים, מוכן לקיום היעוד "ועלו מושיעים... לשפט את הר עשו" (רשי פסוק הבא). אבל "הילדים", עם ישראל, אינם מוכנים עדין. ומעין זה בכל נשיא ישראל (ראשי תבות: נצוצו של יעקב אבינו), שאף שהוא עצמו מוכן לגאלה, מתעכב הוא בגלות עם צאן מרעיתו, השקועים עדין בגלות. וזהו הטעם שמנוחתם כבוד של נשיאי חב"ד הוא בחוץ לארץ - כדי לעזור לצאן מרעיתם, על ידי שהולכים אל הציון ומבקשים על כל המצטרף.

חמישי לד ^א ותצא דינה בת לאה אשר ילדה ליעקב לראות בכנות הארץ: ^ב וירא אתה שכם בן חמור החוי נשיא הארץ ויקח אתה וישבב אתה וענה: ^ג ותדבק נפשו בדינה

בַּת־יַעֲקֹב וַיֹּאחֲזֵב אֶת־כְּתִיב הַנֶּעֱרָה קְרִי הַנֶּעֱרָה
וַיְדַבֵּר עַל־לֵב כְּתִיב הַנֶּעֱרָה קְרִי הַנֶּעֱרָה: ה וַיֹּאמֶר
שָׁכֶם אֶל־חֲמוֹר אָבִיו לֵאמֹר קַח־לִי אֶת־הַיְלִידָה
הַזֹּאת לְאִשָּׁה: ה וַיַּעֲקֹב שָׁמַע כִּי טָמְאָה אֶת־
דִּינָה בָתּוֹ וּבָנָיו הָיוּ אֶת־מִקְנֵהוּ בַשָּׂדֶה וַהֲחַרֵּשׁ
יַעֲקֹב עַד־בָּקָאָם: ו וַיֵּצֵא חֲמוֹר אָבִי־שָׁכֶם אֶל־
יַעֲקֹב לְדַבֵּר אִתּוֹ: ז וּבָנָי יַעֲקֹב בָּאוּ מִן־הַשָּׂדֶה
כְּשָׁמְעִם וַיִּתְעַצְבוּ הָאֲנָשִׁים וַיַּחַר לָהֶם מְאֹד כִּי
נִבְלָה עֲשָׂה בְיִשְׂרָאֵל לְשַׁכַּל אֶת־בַּת־יַעֲקֹב וְכֵן
לֹא יַעֲשֶׂה: ח וַיְדַבֵּר חֲמוֹר אִתָּם לֵאמֹר שָׁכֶם
בְּנֵי חַשְׁקָה נִפְשׁוּ בַּבְּתָלָם תָּנוּ נָא אֶתְּהָ לּוֹ
לְאִשָּׁה: ט וַהֲתַחַתְנוּ אֲתָנוּ בְּנִתֵיכֶם תִּתְּנוּ־לָנוּ
וְאֶת־בְּנֵיתֵינוּ תִּקְחוּ לָכֶם: י וְאֲתָנוּ תִּשְׁבוּ וְהָאָרֶץ
תִּהְיֶה לְפָנֵיכֶם שָׁבוּ וּסְחָרוּהָ וְהֶאֱחָזוּ בָּהּ:
יא וַיֹּאמֶר שָׁכֶם אֶל־אָבִיהָ וְאֶל־אֶחָיָה אֲמִצָּאֵחַן
בְּעֵינֵיכֶם וְאֲשֶׁר תֹּאמְרוּ אֵלַי אֲתָנוּ: יב הֲרָבּוּ עָלַי
מְאֹד מְהֵרָ וּמִתָּן וְאֲתָנָה כְּאֲשֶׁר תֹּאמְרוּ אֵלַי
וְתִנּוּ־לִי אֶת־כְּתִיב הַנֶּעֱרָה קְרִי הַנֶּעֱרָה לְאִשָּׁה: יג וַיַּעֲנוּ
בְנֵי־יַעֲקֹב אֶת־שָׁכֶם וְאֶת־חֲמוֹר אָבִיו בְּמַרְמָה
וַיְדַבְּרוּ אֲשֶׁר טָמְאָה אֶת דִּינָה אֶחָתָם: יד וַיֹּאמְרוּ
אֵלֵיהֶם לֹא נוֹכַל לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר הַזֶּה לְתַת
אֶת־אֲחֹתֵנוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר־לוֹ עָרְלָה כִּי־חֲרַפָּה הוּא
לָנוּ: טו אַדְּ־בִזָּאת נֹאֹת לָכֶם אִם תִּהְיוּ כְּמוֹנוּ
לְהַמּוֹל לָכֶם כְּלֹזֶכֶר: טז וְנִתְּנוּ אֶת־בְּנֵיתֵינוּ לָכֶם
וְאֶת־בְּנֵיתֵיכֶם נִקְחֵ־לָנוּ וַיִּשְׁבְּנוּ אִתְּכֶם וְהִיָּינוּ
לְעַם אֶחָד: יז וְאִם־לֹא תִשְׁמָעוּ אֵלֵינוּ לְהַמּוֹל
וְלִקְחֵנוּ אֶת־בְּתָנוּ וְהִלְכָנוּ: יח וַיִּיטְבוּ דְבָרֵיהֶם
בְּעֵינֵי חֲמוֹר וּבְעֵינֵי שָׁכֶם בֶּן־חֲמוֹר: יט וְלֹא־אָחַר
הַנֶּעֱרָ לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר כִּי חָפֵץ בַּבַּת־יַעֲקֹב וְהוּא
נִכְבָּד מִכָּל בֵּית אָבִיו: כ וַיָּבֵא חֲמוֹר וּשְׁכֶם בְּנֵי
אֶל־שַׁעַר עִירָם וַיְדַבְּרוּ אֶל־אֲנָשֵׁי עִירָם לֵאמֹר:
כא הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה שְׁלָמִים הֵם אֲתָנוּ וַיִּשְׁבוּ
בְּאָרֶץ וַיִּסְחָרוּ אֶתְּהָ וְהָאָרֶץ הִנְּהָ רַחֲבַת־יָדַיִם

לְפָנֵיהֶם אֶת־בְּנֵיתָם נִקְחֵ־לָנוּ לְנָשִׁים וְאֶת־בְּנֵיתֵנוּ
נִתְּן לָהֶם: כב אַדְּ־בִזָּאת יֵאָתוּ לָנוּ הָאֲנָשִׁים
לְשֹׁבֵת אֲתָנוּ לְהִיּוֹת לְעַם אֶחָד בְּהַמּוֹל לָנוּ
כְּלֹזֶכֶר כְּאֲשֶׁר הֵם נְמוּלִים: כג מִקְנֵהֶם וּקְנִינֵם
וְכָל־בְּהֵמָתָם הֲלוֹא לָנוּ הֵם אֵךְ נֹאֲתָה לָהֶם
וַיִּשְׁבוּ אֲתָנוּ: כד וַיִּשְׁמָעוּ אֶל־חֲמוֹר וְאֶל־שָׁכֶם בְּנֵי
כְּלֹזֶכֶר וַיִּשְׁמָעוּ עִירוֹ וַיִּמְלֹאוּ כְּלֹזֶכֶר כְּלֹזֶכֶר שַׁעַר
עִירוֹ: כה וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּהְיוֹתֶם כְּאֲבִים
וַיִּקְחוּ שְׁנֵי־בְנֵי־יַעֲקֹב שְׁמֹעוֹן וְלוֹי אֶחָי דִּינָה אִישׁ
חָרְבּוֹ וַיָּבֵאוּ עַל־הָעִיר בַּטַּח וַיַּהֲרֹגוּ כְּלֹזֶכֶר:
כו וְאֶת־חֲמוֹר וְאֶת־שָׁכֶם בְּנֵי הָרְגוּ לְפִי־חֲרֹב
וַיִּקְחוּ אֶת־דִּינָה מִבֵּית שָׁכֶם וַיֵּצְאוּ: כז בְּנֵי יַעֲקֹב
בָּאוּ עַל־הַחֲלָלִים וַיָּבִיזוּ הָעִיר אֲשֶׁר טָמְאָה
אֶחָתָם: כח אֶת־צֹאֲנָם וְאֶת־בְּקָרָם וְאֶת־חֲמֹרֵיהֶם
וְאֶת אֲשֶׁר־בְּעִיר וְאֶת־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה לָקְחוּ:
כט וְאֶת־כָּל־חֵילָם וְאֶת־כָּל־טָמֶם וְאֶת־נְשֵׁיהֶם
שָׁבוּ וַיָּבִיזוּ וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר בַּבַּיִת: לו וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב
אֶל־שְׁמֹעוֹן וְאֶל־לוֹי עַכְרָתֶם אִתִּי לְהַבְאִישְׁנִי
כִּי־שָׁב הָאָרֶץ כְּפָנַעְנִי וּכְפָרְזִי וְאֲנִי מִתִּי מִסִּפֵּר
וְנֹאסְפּוֹ עָלַי וְהַפּוֹנִי וְנִשְׁמַדְתִּי אָנֹכִי וּבֵיתִי:
לא וַיֹּאמְרוּ הַכּוֹזְנֵה יַעֲשֶׂה אֶת־אֲחֹתֵנוּ: פ
ל ה וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־יַעֲקֹב קוּם עֲלֵה בֵּית־
אֵל וְשִׁב־שָׁם וַעֲשֶׂה־שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הַנִּרְאָה
אֵלַי בְּבָרְחֶךָ מִפְּנֵי עֲשׂוֹ אֶחָד: נ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב
אֶל־בֵּיתוֹ וְאֵל כָּל־אֲשֶׁר עִמּוֹ הִסְרוּ אֶת־אֱלֹהֵי
הַנֹּכַח אֲשֶׁר בְּתַכְכֶּם וְהַטְּהֵרוּ וְהַחֲלִיפוּ
שְׁמֹלְתֵיכֶם: נא וְנִקְוָמָה וְנַעֲלֵה בֵּית־אֵל וְאֶעֱשֶׂה־
שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הַעֲנָה אִתִּי בַיּוֹם צָרְתִי וַיְהִי
עֲמֻדֵי בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר הִלְכְתִּי: נב וַיִּתְּנוּ אֶל־יַעֲקֹב אֶת
כָּל־אֱלֹהֵי הַנֹּכַח אֲשֶׁר בְּיָדָם וְאֶת־הַנּוֹמִים אֲשֶׁר
בְּאֲזֵנֵיהֶם וַיִּטְמְן אֹתָם יַעֲקֹב תַּחַת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר
עִם־שָׁכֶם: נג וַיִּסְעוּ וַיְהִי חַתַּת אֱלֹהִים עַל־
הָעֵרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיהֶם וְלֹא רָדְפוּ אַחֲרַי בְּנֵי

מִצְבָּה עַל־קַבְרֹתָהּ הוּא מִצְבַּת קַבְרֹת־רַחֵל עַד־
הַיּוֹם: ^א וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וַיֵּט אֶהְלֵה מִהַלְאָה
לְמַגְדֵּל־עַדְרָ: ^ב וַיְהִי בְשָׁבֹן יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הַחֹהָב
וַיֵּלֶךְ רֹאבוֹן וַיִּשְׁכַּב אֶת־בְּלֵהָהּ פִּילְגֵשׁ אֲבִיו
וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל ^פ וַיְהִי בְנֵי־יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר:
^ג בְּנֵי לֵאָה בְּכוֹר יַעֲקֹב רֹאבוֹן וְשִׁמְעוֹן וְלוֹוִי
וַיהוּדָה וַיִּשְׁשֹׁכֵר וְזַבְלוּן: ^ד בְּנֵי רַחֵל יוֹסֵף וְבִנְיָמִן:
^ה וְבְנֵי בְלֵהָהּ שְׁפָתַת רַחֵל דִּן וְנַפְתָּלִי: ^ו וְבְנֵי
זְלֶפְחָה שְׁפָתַת לֵאָה גֵר וְאִשָּׁר אֵלֶּה בְנֵי יַעֲקֹב
אֲשֶׁר יָלְדָּלוּ בְּפֶדֶן אֲרָם: ^ז וַיָּבֹא יַעֲקֹב אֶל־יִצְחָק
אֲבִיו מִמֶּרֶא קְרִית הָאֲרָבָע הוּא חֲבֹרֹן אֲשֶׁר־גֵּר־
שָׁם אַבְרָהָם וַיִּצְחָק: ^ח וַיְהִי יְמֵי יִצְחָק מֵאָת
שָׁנָה וְשִׁמְנַיִם שָׁנָה: ^ט וַיָּגַע יִצְחָק וַיָּמָת וַיֹּאסֵף
אֶל־עַמּוּי זָקֵן וַיִּשְׁבַּע יָמִים וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ עֵשָׂו
וַיַּעֲקֹב בְּנָיו: ^י פ לו ^א וְאֵלֶּה תְּלֻדֹת עֵשָׂו הוּא
אָדוֹם: ^ב עֵשָׂו לָקַח אֶת־נָשָׁיו מִבְּנוֹת כְּנָעַן אֶת־
עֵדָה בַת־אֵילוֹן הַחַתִּי וְאֶת־אֶהֱלִיבָמָה בַת־עֵנָה
בַת־צִבְעֹן הַחִוִּי: ^ג וְאֶת־בְּשֵׁמֶת בַת־יִשְׁמָעֵאל
אָחוֹת נְבוֹיֹת: ^ד וַתֵּלֶד עֵדָה לְעֵשָׂו אֶת־אֵלִיפֹז
וּבְשֵׁמֶת יֵלְדָה אֶת־רְעוּאֵל: ^ה וְאֶהֱלִיבָמָה יֵלְדָה
כַּתִּיב אֶת־עֵשׂו קְרִי אֶת־עֵשׂו וְאֶת־יַעֲלָם וְאֶת־קַרְחָה
אֵלֶּה בְנֵי עֵשָׂו אֲשֶׁר יָלְדוּלוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: וַיִּקַּח
עֵשָׂו אֶת־נָשָׁיו וְאֶת־בְּנָיו וְאֶת־בְּנֹתָיו וְאֶת־כָּל־
נַפְשֹׁת בֵּיתוֹ וְאֶת־מִקְנֵהוּ וְאֶת־כָּל־בְּהֵמָתוֹ וְאֶת־
כָּל־קִנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיֵּלֶךְ אֶל־אֶרֶץ
מִפְּנֵי יַעֲקֹב אַחִיו: ^ו כִּי־הָיָה רְכוּשָׁם רַב מִשְׁבַּת
יַחֲדוֹ וְלֹא יָכֹלָה אֶרֶץ מִגּוֹרֵיהֶם לְשֵׂאת אֹתָם
מִפְּנֵי מִקְנֵיהֶם: ^ז וַיָּשֶׁב עֵשָׂו בְּהַר שֵׁעִיר עֵשָׂו הוּא
אָדוֹם: ^ח וְאֵלֶּה תְּלֻדֹת עֵשָׂו אָבִי אָדוֹם בְּהַר
שֵׁעִיר: ^ט אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־עֵשָׂו אֵלִיפֹז בֶּן־עֵדָה
אֲשֶׁת עֵשָׂו רְעוּאֵל בֶּן־בְּשֵׁמֶת אֲשֶׁת עֵשָׂו: ^י וַיְהִי
בְּנֵי אֵלִיפֹז תִּימֹן אוֹמֵר צֶפּוֹ וְגַעְתָּם וְקִנּוּ:
^{יא} וַתִּמְנַע הִיתָה פִּילְגֵשׁ לְאֵלִיפֹז בֶּן־עֵשָׂו וַתֵּלֶד

יַעֲקֹב: וַיָּבֹא יַעֲקֹב לְיוֹזֵה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן הוּא
בֵּית־אֵל הוּא וְכָל־הָעַם אֲשֶׁר־עִמּוֹ: וַיָּבֹן שָׁם
מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לְמָקוֹם אֵל בֵּית־אֵל כִּי שָׁם נִגְלוּ
אֵלָיו הָאֱלֹהִים בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי אַחִיו: ^ה וַתָּמַת דְּבָרָה
מִיַּנְקַת רִבְקָה וַתִּקְבֹּר מִתַּחַת לְבֵית־אֵל תַּחַת
הָאֵלֹן וַיִּקְרָא שְׁמוֹ אֵלֹן בְּכוֹת: ^פ וַיֵּרָא אֱלֹהִים
אֶל־יַעֲקֹב עוֹד בָּבֹאוֹ מִפְּדֵן אֲרָם וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ:
וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֱלֹהִים שְׁמוֹ יַעֲקֹב לֹא־יִקְרָא שְׁמוֹ
עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמוֹ וַיִּקְרָא
אֶת־שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל: ^ק וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים אֲנִי אֵל
שְׂדֵי פְרָה וְרִבְהָ גֹזֵי וְקַתֵּל גֹּזִים יִהְיֶה מִמֶּךָ
וּמְלָכִים מִחַלְצֶיךָ יֵצְאוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש ב עמ' קסח)

ויקחו . . שמעון ולוי . . איש תרבו (לד, כה)

רש"י בפרושו על הש"ס (ניר כט, א) לומד מפסוקנו את
הדין של "בן שלש עשרה למצוות", שכן באותו זמן היו
בני י"ג שנה, וקראם הכתוב "איש". ויש לשאל, מדוע נלמד
דין זה משמעון ולוי, ולא מראובן. ויש לומר, דהנה כשנער
מגיע לגיל מצוות אין הוא עומד בדרגה הנעלית של ראובן,
ראיה באלקות, אלא בדרגת שמעון, בחינת שמיעה. ומשרת
העבודה היא המשכת אור אלקי וחבורו עם העולם, דרגת
לוי (שנקרא כן על שם "הפעם ילנה אישי אלי").

ששי יב וְאֶת־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם וְלִיִּצְחָק
לָךְ אֶתְנַנָּה וְלִזְרַעְךָ אַחֲרַיִךְ אֶתֵּן אֶת־הָאֶרֶץ:
^א וַיַּעַל מַעֲלֵיו אֱלֹהִים בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־דָּבַר אֹתוֹ:
^ב וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מִצְבָּה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־דָּבַר אֹתוֹ
מִצְבַּת אָבִן וַיִּסַּד עָלֶיהָ זָסֵד וַיִּצַּק עָלֶיהָ שָׁמֶן:
^ג וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶת־שֵׁם הַמָּקוֹם אֲשֶׁר דָּבַר אֹתוֹ
שֵׁם אֱלֹהִים בֵּית־אֵל: ^ד וַיִּסְעוּ מִבֵּית אֵל וַיְהִי־
עוֹד כְּבָרַת־הָאֶרֶץ לָבוֹא אֶפְרָתָה וַתֵּלֶד רַחֵל
וַתִּקַּשׁ בְּלִדְתָּהּ: ^ה וַיְהִי כַחֲקֻשְׁתָּהּ בְּלִדְתָּהּ וַתֹּאמֶר
לָהּ הַמְּוִלְדֹת אֶל־תִּירָאִי כִּי־גַם־זֶה לָךְ בֶּן: ^ו וַיְהִי
בְּצֵאת נַפְשָׁהּ כִּי מָתָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶּן־אוֹנִי
וְאָבִיו קָרָא־לוֹ בְּנִימִין: ^ז וַתָּמַת רַחֵל וַתִּקְבֹּר
בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה הוּא בֵּית לָחֶם: ^ח וַיֵּצֵב יַעֲקֹב

לְאֵלֶיפוּ אֶת־עַמְלֶק אֱלֹהַ בְּנֵי עֵדָה אִשֶׁת עֵשָׂו:
 י וְאֱלֹהַ בְּנֵי רְעוּאֵל נַחַת וְזָרַח שְׁמָהּ וּמִזֶּה אֱלֹהַ
 הָיוּ בְנֵי בְשֵׁמֶת אִשֶׁת עֵשָׂו: ד וְאֱלֹהַ הָיוּ בְנֵי
 אֶהֱלִיבָמָה בַת־עֵנָה בַת־צִבְעוֹן אִשֶׁת עֵשָׂו וַתֵּלֶד
 לְעֵשָׂו כְּתִיב אֶת־עֵיש קרי אֶת־יְעוֹש וְאֶת־יַעֲלֹם
 וְאֶת־קָרַח: ט אֱלֹהַ אֱלֹפִי בְנֵי־עֵשָׂו בְּנֵי אֱלִיפֹ
 בְּכוֹר עֵשָׂו אֱלֹף תִּימֹן אֱלֹף אוֹמֵר אֱלֹף צִפּוֹ
 אֱלֹף קִנּוּ: טו אֱלֹף קָרַח אֱלֹף גַּעְתָּם אֱלֹף
 עַמְלֶק אֱלֹהַ אֱלֹפִי אֱלִיפֹ בְּאֶרֶץ אֲדוֹם אֱלֹהַ בְּנֵי
 עֵדָה: י" וְאֱלֹהַ בְּנֵי רְעוּאֵל בְּנֵי־עֵשָׂו אֱלֹף נַחַת
 אֱלֹף זָרַח אֱלֹף שְׁמָהּ אֱלֹף מִזֶּה אֱלֹהַ אֱלֹפִי
 רְעוּאֵל בְּאֶרֶץ אֲדוֹם אֱלֹהַ בְּנֵי בְשֵׁמֶת אִשֶׁת
 עֵשָׂו: י"ד וְאֱלֹהַ בְּנֵי אֶהֱלִיבָמָה אִשֶׁת עֵשָׂו אֱלֹף
 יְעוֹש אֱלֹף יַעֲלֹם אֱלֹף קָרַח אֱלֹהַ אֱלֹפִי
 אֶהֱלִיבָמָה בַת־עֵנָה אִשֶׁת עֵשָׂו: ט" אֱלֹהַ בְּנֵי־עֵשָׂו
 וְאֱלֹהַ אֱלֹפִיָּהֶם הוּא אֲדוֹם: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות יב עמ' 19)

עֵשׂו הוּא אֲדוֹם (לו, א)

כתיב "ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך", והיא מצוה, שכן מלאכה זו מבררת ומזככת את העולם. ברם, החיות וה'קאד' במלאכה זו היא דבר שלילי. והוא ענין דם נדה, שרומז על רתיחת הדם באפן בלתי רצוי (ולכן דווקא מראה אדם מטמא). ורתיחה זו באה מ"עשו הוא אדום", שנקרא בן על שם "האדם האדם הזה". (וראה לקוטי לוי דצחק לזח"ג עמ' שנט, שד' ימי נדה הם כמו ז' מלכי אדום).

וְאֵשָׁן וַיִּתְּרוּ וַיִּכְרוּ: כ אֱלֹהַ בְּנֵי־אֶצֶר בְּלָהֵן וַעֲנֹן
 וַעֲקֹן: כ" אֱלֹהַ בְּנֵי־דִישָׁן עֵיז וְאֶרֶן: כ" אֱלֹהַ
 אֱלֹפִי הַחֲרִי אֱלֹף לוֹטָן אֱלֹף שׁוּבָל אֱלֹף
 צִבְעוֹן אֱלֹף עֵנָה: ל אֱלֹף דִישָׁן אֱלֹף אֶצֶר
 אֱלֹף דִישָׁן אֱלֹהַ אֱלֹפִי הַחֲרִי לְאֱלִפִיָּהֶם בְּאֶרֶץ
 שְׂעִיר: פ אֱלֹהַ הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ
 אֲדוֹם לִפְנֵי מֶלֶךְ־מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: כ" וַיִּמְלֹךְ
 בְּאֲדוֹם בַּלַּע בֶּן־בְּעוֹר וְשֵׁם עִירוֹ דִּנְהַבָּה:
 כ" וַיָּמָת בַּלַּע וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו יוֹכָב בִּן־זָרַח
 מִבְּצָרָה: כ" וַיָּמָת יוֹכָב וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו חֲשֵׁם
 מֵאֶרֶץ הַתִּימָנִי: כ" וַיָּמָת חֲשֵׁם וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו
 הֲדָד בֶּן־בְּדָד הַמִּפְּהָ אֶת־מֶדִּין בַּשָּׂדֶה מוֹאָב
 וְשֵׁם עִירוֹ עֵוִית: כ" וַיָּמָת הֲדָד וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו
 שְׁמֵלָה מִמִּשְׂרָקָה: כ" וַיָּמָת שְׁמֵלָה וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו
 שָׂאוּל מִרְחֹבוֹת הַנְּהָר: כ" וַיָּמָת שָׂאוּל וַיִּמְלֹךְ
 תַּחֲתָיו בַּעַל חֲנָן בֶּן־עַכְבּוֹר: כ" וַיָּמָת בַּעַל חֲנָן
 בֶּן־עַכְבּוֹר וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו הֲדָר וְשֵׁם עִירוֹ פְּעוֹ
 וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מְהִיטְבָּאֵל בַּת־מִטְרָד בַּת מִי זְהָב:
 כ" וְאֱלֹהַ שְׁמוֹת אֱלֹפִי עֵשָׂו לְמִשְׁפַּחְתָּם
 לְמִקְמַתָּם בְּשִׁמְתָם אֱלֹף תַּמְנֵעַ אֱלֹף עֲלוּהַ
 אֱלֹף יִתָּת: כ" אֱלֹף אֶהֱלִיבָמָה אֱלֹף אֱלֹהַ
 אֱלֹף פִּינֹן: כ" אֱלֹף קִנּוּ אֱלֹף תִּימֹן אֱלֹף
 מִבְּצָר: כ" אֱלֹף מִגְדִּיאֵל אֱלֹף עִירָם אֱלֹהַ |
 אֱלֹפִי אֲדוֹם לְמִשְׁבַּתָּם בְּאֶרֶץ אַחֲזָתָם הוּא
 עֵשׂו אֲבִי אֲדוֹם:

חצי קריש

ותגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די כרא כרעותיה וימליך מלכותיה, ויצמח פורקניה ויקרב משיחה. אמן בחייכון וכיומיכון ובחיי דכל בית ישראל, בענגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן ויה שמה רבא מנדי לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבת, ויתפאר, ויתרום,

שביעי כ אלה בני־שעיר החרי ישבי הארץ לוטן ושׁובל וצבעון וענה: כ" ודשון ואצר ודישן אלה אלופי החרי בני שעיר בארץ אדום: כ" ויהיו בני־לוטן חרי והימם ואחות לוטן תמנע: כ" ואלה בני שׁובל עלון ומנחת ועיבל שפו ואונם: כ" ואלה בני־צבעון ואיה וענה הוא ענה אשר מצא את־הימם במדבר ברעתו את־ החמרים לצבעון אביו: כ" ואלה בני־ענה דשן ואהליבמה בת־ענה: כ" ואלה בני דישן חמדן

להשתדל להשפיע על אמות העולם לקיים מצוות שנצטוו
בג' נח, כפסק-דין הרמב"ם (הלכות מלכים ספ"ח).

וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְחַלֵּל, שָׁמָּה דִקְדָּשָׁא
בְּרִיךְ הוּא. אִמּוֹן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא,
הַשְּׁבַחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְאִמְרִין בְּעֵלְמָא, וְאִמְרוּ אִמּוֹן: אִמּוֹן

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט א עמ' 109)

אלוף עירם (לו, מג)

שהוא עתיד לערם תפניות (אוצרות) למלך המשיח

(בראשית רבה)

ה'אוצרות' הם ברור נצוצות הקדשה של גלות אדום,
שהוא מטרת גלות זו. והנה, אף בחג הגאולה י"ט כסלו
מצינו פעולה והשפעה על אמות העולם: רבנו הוזן כותב
"הפליא ה' והגדיל לעשות... בעיני כל השמים וכל העמים
אשר בכל מדינות המלך". ומכאן למדים על דבר החיוב

מפטיר מ' וְאֵלֶּה שְׁמוֹת אֲלוֹפֵי עִשׂוֹ לְמִשְׁפַּחְתָּם
לְמַקְוָתָם בְּשִׁמְתָם אֲלוֹף תִּמְנָע אֲלוֹף עֲלוֹהַ
אֲלוֹף יִתָּת: מא אֲלוֹף אֶהְלִיבְמָה אֲלוֹף אֵלֶּה
אֲלוֹף פִּינֵן: מב אֲלוֹף קִנְזוּ אֲלוֹף תִּימֹן אֲלוֹף
מִבְּצָר: מד אֲלוֹף מִגְדִּיאֵל אֲלוֹף עִירָם אֵלֶּה |
אֲלוֹפֵי אָדוּם לְמִשְׁבַּחְתָּם בְּאַרְצָן אַחֲזִיתֶם הוּא
עִשׂוֹ אֲבִי אָדוּם:

פפפ קנ"ד פסוקים. קלי"ח סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטה במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עַיִן־חַיִּים הִיא לְמוֹחֲזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מְאֹשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְרַכִּי־נַעַם, וְכַל־נְתִיבְתִיָּה שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בִּימִינָה,
בְּשִׂמְאֵלָה עֶשֶׂר וְכַבֹּד. יִי חַפֵּץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיֹאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוק. * האבנט חוגרים
בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו,
שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנְּאֻמְרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָ:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני
קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה
ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הווקו, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

שי למורא

א חזון מראה הנבואה של עבדיה כה־אמר אדני יהוה אלקים לא־דום על אדום שמועיה שמענונו אני ורמיה ושעיה ועמוס מאת יהוה על הרבן אדום וציר שלח בגוים שלח זה לזה שיאמרו קומו אתם ונקומה גם אני ללכת עליה על ארץ אדום למלחמה: ב הנה בתחילת ממשלתך אדום

בארץ שעיר, גוי קטן נתתיך בגוים בנזירי מנחה אתה מאד ולמה יצטרך אסיפת כל הגוים נגד אומה קטנה, להלחם על אומה בוזיה? משיב...:

ג ודון לבך השיאך הסיתך להתנאות יותר מדאי פאלו שכני אתה שוכן בתגוי־סלע בבקעי הסלע עד שלא יוכל מי לקרוב אליך, וכאלו מרום וגשא שבתו לכן אמר בלבו מי יורידני ארץ: ד אפילו אם־תנגייה לשבת במקום גבוה כנִשֶׁר ואם־בין פוככים שים קנה מרודך מי־שם אורידך אל עמק יהושפט (יואל ד יב) נא־ם־יהוה: ה אחרי שהתחיל לנבא את העתיד לבא על אדום באחרית הימים, שב להודיע גם כן מה שיקרה להם בזמן קודם (ע) ישעיה ס' כ"א ורמזה ס' מ"ט) אם־גנבים באורידך על־ך אם־שודרי לילה המפחדים לגול ביום אִיך נדמיתה ישנת ולא הקרעות משנתך לגרש אותם הלוא יגנבו דיים די ספקם אם־בצרים תוליש ענבי תנן באו לך הלוא ישאירו עללות פי יראים פן יבא בעל הבית לכן לא יקצרו את הכל ויאם פן אשאל ומודיע לא השאירו לך מאומה: ו אִיך נחפשו מטמוני עשו נבעו נתגלו מצפניו: ז הגביא משיב שקל זה היה על ידי התבולה פי עדי־הגבול שלחודך לאו אותך כל אנשי בריתך המתיבים לעזור לך אבל לא עזרו לך במלחמה השיאך הסיתו אותך ללכת למלחמה וגם יכלו לך אנשי שלמדך פי שמעת להם ותלכת, אוכלי לחמך הם ישימו מזור מכה תחתידך במקומך הכינו לך בליון ואברון פי יגעו על־ך

הפטרה לפרשת וישלח לקריאה בציבור

ולשמו"ת בעובדיה פרק א

א א חזון עבדיה כה־אמר אדני יהוה לא־דום שמועיה שמענונו מאת יהוה וציר בגוים שלח קומו ונקומה עליה למלחמה: ב הנה קטן נתתיך בגוים בנזירי אתה מאד: ג ודון לבך השיאך שכני בתגוי־סלע מרום שבתו אמר בלבו מי יורידני ארץ: ד אם־תנגייה כנִשֶׁר ואם־בין פוככים שים קנה משם אורידך נא־ם־יהוה: ה אם־גנבים באו־ לך אם־שודרי לילה אִיך נדמיתה הלוא יגנבו דיים אם־בצרים באו לך הלוא ישאירו עללות: ו אִיך נחפשו עשו נבעו מצפניו: ז עדי־הגבול שלחודך כל אנשי בריתך השיאך יכלו לך אנשי שלמדך לחמך ישימו מזור תחתידך אין תבונה בו: ח הלוא ביום ההוא נא־ם־יהוה והאבדתי חכמים מאדום ותבונה מהר עשו: ט וחתו

א) לא־דום, על אדום. שמענונו, אני ושאר נביאים. וציר, שלית. בגוים שלח, בלומר, כל הגוים התעוררו לבוא על אדום למלחמה. ב) קטן נתתיך בגוים, בתחלת ממשלתך בארץ אדום היית קטן בגוים, ומבזה מאד ביניהם. ג) ודון לבך השיאך, אחרי שהנביתך,

הסית אותך לבך להתנאות גם על אחיך יעקב. שכני בתגוי סלע, חושב אתה שהנך שוכן בבקעים שבסלע גבוה ואין מי שיוכל להתקרב אליך. ה) אִיך נדמיתה, למה נדמית דומם, ולא הרגשת עד שגנבו ממך הכל. ו) אִיך נחפשו עשו, אִיך נחפשו פתי עשו לקחת הכל נבעו מצפניו, נתבקשו ונתגלו מקומות המסתור שלהו. ז) עדי הגבול שלחודך כל אנשי בריתך, כשיצאת למלחמה נגד אויביך, לזו אותך כל אנשי בריתך עד הגבול, ומשם ברחו ולא היו לעזרתך. השיאך, אנשי בריתך הסיתו אותך להלחם. יכלו לך אנשי שלומך, אנשי שלומך הצליחו לפתותך להלחם. לחמך, אוכלי לחמך ישימו מזור תחתידך, ישימו חלי ומכה במקום שלך. אין תבונה בו, אין באדום תבונה, ולא הבין פנות אנשי בריתו. ח) ביום ההוא, ביום בוא הפרענות. מהר עשו, מאותם שמקורם מהר עשו. ט) וחתו, וישברו תימן, היא ארץ אדום שהיא בדרומה של ארץ ישראל. מקטל, מתודך הרג. י) מחמם אחיך יעקב, בגלל החמם שעשית ליעקב. יא) ביום עמדך מנגד, זהו החמם שעשית ליעקב, ביום

גבוריך תימן למען יפרת־איש מהר עשו מקטל: י מחמם אחיך יעקב תכסך בושיה ונכרת לעולם: יא ביום עמדך מנגד

רעה ואין תבונה בו באדום להרגיש בדרך להיות נשמר מהם: ח הלוא ביום ההוא באחרית הימים נא־ם־יהוה והאבדתי חכמים מאדום לא יתחבטו בתחבולות המלחמה להציל נפשם ותבונה מהר עשו: ט וחתו ישברו גבוריך תימן הוא אדום הישב בהר שעיר בדרומה של ארץ ישראל למען יפרת כל איש גבור מהר עשו מקטל מרוב הרג שיבא עליכם: י כל זה יגיע להם מחמם אחיך יעקב בגלל החמם שעשו ליעקב והוא תכסך בושיה ונכרת

והיתה נכרת לעולם ולא תוסיף לקום: **יא ביום עמדת מנדר ביום שבות זרים חילו בעת ששבו הנרים העושר של יעקב (ועל נבוכדנצר יאמר, הפחריב הכות הראשון, והוא ראה זה ועמד מנדר ולא עוד ליעקב אחיו) ונכרים באו שערו (שערי) של יעקב ועל ירושלים ידו גזל השליכו גזל וחלקו**

ביניהם לחלקים גם אתה אדם כאחד מהם הואיל ועמדת מנדר ולא עורת לישראל, מעלה אני עליך כאלו היית גם אתה כאחד מן הנלקחים והשוללים, וזהו החכם: **יב ואל תרא לא תהי לך להביט ביום צרת אחיך ביום נכרו ביום שנתכפר מארצו וזהו פגרי ואל תשמח לבני יהודה ביום אבדם ואל תגדל פיך ולא תוציא השמחה שבלב אל הפה לומר לעיניו על מפלת ישראל ביום צרה: **יג אל תבוא וכל שכן שלא תהי לך לבוא בשער עיר עמל לכבוש אותם כאשר עשית בדרבן הבית השני ביום אידם ביום רעתם אל תרא לא תהי ראוי לך גם אתה לראות ברעתו ביום שבא עליו אידו רעתו ואל תשלחנה ידך בחילו בנקסיו ביום אידו: **יד זה יאמר על אנשי טיטוס שהגלו את ישראל ואמר ואל תעמוד על הפרק בפרשת דרכים שלא יוכל לניס, להכרית את פליטיו ואל תסגר למאסר שרידיו שאריתם ביום צרה: **טו כירקרוב יום זה יום המשלומין מה' על כל הגוים כאשר עשית לישראל כן יעשה לך גמולך הגמול הראוי לך ישוב בראשך: **טז אל מול יהודה יאמר כי כאשר שתיתם על-הר קדשי מבוס התרעלה כן ישתו כל הגוים שהרעו לכם את פוס התרעלה תמיד ושתו ולעו יהיו מבבלים מן הפורעניות והיו כלוא היו יהיו בליים כאלו לא היו מעולם: **יז אבל ובהר************

שנעמדת מרחוק. **ביום שבות זרים חילו, בזמן ששבו הנרים את העשר של יעקב. גם אתה כאחד מהם, הואיל ועמדת מנדר ולא עורת לישראל, מעלה אני עליך כאלו היית גם אתה כאחד מהם. יב) ואל תרא, לא תהי לך להביט ולעמוד מנדר. ביום אחיך, ביום צרת אחיך. ביום נכרו, ביום שנתהי פגרי והגלה מארצו. פרוש אחר, ביום המסרו כד אויביו. יג) אל תבוא, לא תהי לך לבוא. ואל תשלחנה בחילו, לא תהי לך לשלח ידך בעשורו, לבו את רכושו. יד) על הפרק, על אם הדרך, והיא המקום שמתפרקים הדרכים לכיוונים שונים. ואל תסגר, לא תהי לך למסר. טז) כי כאשר שתיתם על הר קדשי, כאן מדבר הנביא אל ישראל, כי כמו שאתם שתיתם מבוס התרעלה. טז) ושתו ולעו, ושתו ובלעו. פרוש אחר, "ולעו", יהיו מבבלים. כלוא היו, כאלו לא היו מעולם. יז) והיה קדש, ישראל ויהיה קדש לה'. את מורשיהם, את הגוים שירשו אותם מקדם. כ) החל הנה, החל הנה של בני ישראל אשר ושובו מהגלות. אשר כנענים, אשר היו בגלות עם עמים כנעניים שברחו מארץ**

ביום שבות זרים חילו ונכרים באו שערו ועל ירושלים ידו גזל גם אתה כאחד מהם: יב ואל תרא ביום אחיך ביום נכרו ואל תשמח לבני יהודה ביום אבדם ואל תגדל פיך ביום צרה: יג אל תבוא בשער עמל ביום אידו ואל תרא גם אתה ברעתו ביום אידו ואל תשלחנה בחילו ביום אידו: יד ואל תעמד על הפרק להכרית את פליטיו ואל תסגר שרידיו ביום צרה: טו כירקרוב יום יהיה על כל הגוים כאשר עשית לך גמולך ישוב בראשך: טז כי כאשר שתיתם על-הר קדשי ושתו ולעו והיו כלוא היו: יז ובהר ציון

תהיה פליטה והיה קדש וירשו בית יעקב את מורשיהם: יה והיה בית יעקב אש ובית יוסף להכה ובית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום ולא יהיה שריד לבית עשו כי יהיה דבר: יט וירשו הנגב את-הר עשו והשפלה את-פלשתים וירשו את-שדה אפרים ואת שדה שמרון ובנימן את-הגלעד: כ וגלת החלה זה לבני ישראל אשר כנענים עד-צרפת וגלת ירושלים

ציון תהיה פליטה וארו אנשים והיה קדש כי לא יוסיף לבוא בה טמא וירשו בית יעקב את מורשיהם את הבבלים שרשו אותם מאז: **יח והיה בית יעקב אש** הנוצר מקורב ובית יוסף להכה הנוצר מרחוק ובית עשו לקש הנוצר מהר ודלקו בהם ישראל ודלקו את בית הפסדים ואכלום ושריפים ולא יהיה שריד לבית עשו כי יהיה דבר ובוודאי כן יהיה: **יט וירשו** ישראל יושבי הנגב את-הר עשו והשפלה העמק יירשו את-פלשתים וירשו גם את-שדה אפרים ואת שדה שמרון ובנימן את-הגלעד: **כ** נבואה לעתיד, מן זמן מבני ישראל יהיו חירשים. ואמר: **וגלת בני הנולה החל של החיל הזה לבני ישראל אשר ישבו שם כנענים שברחו מארצם בימי יהושע אשר מקום מושבם הניע עד-צרפת פרנצ'א וגלת בני הנולה של**

עטרת מרים

ירושלים אשר ישבו בגלות בספרד
 אספמיא, הם ירשו את ערי הנגב
 את הר עשו ארץ אדום: כא ועלו
 מושעים מלך המשיח ושירו בתר
 ציון לשפט את הר עשו על מה
 שהרעו לישראל והיתה או ליהודה

המלוכה הכל יודו במלכותו ויקבלוהו במהרה בימינו:

שי למורא

פגעו בימי יהושע. עד צרפת,
 שהתרחקו וישבו במקומות רחוקים
 והגיעו עד צרפת. וגלת ירושלים
 אשר בספרד, וכני תגולה של
 ירושלים אשר ישבו בספרד.
 כא ועלו מושעים, הם המלך

המשיח ושירו. והיתה לה' המלוכה, ותתגלה מלכות ה' על כל יושבי
 העולם, ותהי מלכות ה' לעולם ולעולמי עולמים.

אשר בספרד ירשו את ערי הנגב:
כא ועלו מושעים בְּהַר צִיּוֹן לְשַׁפֵּט אֶת־
הַר עֵשׂוֹ וְהִיתָה לַיהוָה הַמְּלוּכָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צְדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפָל דְּבָרָיו אֶמֶת וְצֶדֶק:
נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא
יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, כְּבָאֵלֵהוּ הַנְּבִיא עֲבֹדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבֹא וַיַּגֵּל לַפָּנּוּ, עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֲרַיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֵד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְגַן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשְּׁבִת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְפָּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֵד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשְּׁבִת:

וְהִנֵּה אֲנִיחֵנוּ מֵאֲלֹמִים אֲלֹמִים בְּתוֹךְ הַשָּׁדָה
 וְהִנֵּה קָמָה אֲלֹמְתִי וְגַם־נֹצְבָה וְהִנֵּה תִסְבִּינָה
 אֲלֹמְתֵיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוֶינָי לְאֲלֹמְתִי: (ישׂאל) ח וַיֹּאמְרוּ
 לוֹ אֲחִיו הַמְּלֹךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם־מִשׁוֹל תִּמְשָׁל
 בָּנוּ וַיֹּסֶפּוּ עוֹד שָׁנָא אֹתוֹ עַל־חֲלֹמְתוֹ וְעַל־
 דְּבָרָיו: ט וַיַּחֲלֵם עוֹד חֲלוֹם אַחֵר וַיֹּסֶפֶר אֹתוֹ
 לְאֲחָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלֹמְתִי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה
 הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאֶחָד עָשָׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים
 לִי: וַיֹּסֶפֶר אֶל־אֲבִיו וְאֶל־אֲחָיו וַיַּעֲרִבּוּ אֲבִיו
 וַיֹּאמֶר לוֹ מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הֲבֹא
 נָבוֹא אֲנִי וְאֶמְךָ וְאֲחִיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֶרְצָה:
 יא וַיִּקְנְאוּ־בּוֹ אֲחָיו וְאֲבִיו שָׁמַר אֶת־הַדְּבָר:

קריאת התורה למנחת שבת־קודש
 לו « וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִגְוָרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ
 כְּנָעַן: כ אֵלֶּה הַתְּלֻדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן־שִׁבְעִי
 עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רַעֵה אֶת־אֲחָיו בְּצֹאן וְהוּא
 נָעַר אֶת־בְּנֵי בְלָחָה וְאֶת־בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׂי אָבִיו
 וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־דְּבַתֶּם רַעֵה אֶל־אֲבִיהֶם:
 ג וַיִּשְׂרָאֵל אֶהָב אֶת־יוֹסֵף מִכָּל־בְּנָיו כִּי־בֶן־זָקֵנִים
 הוּא לוֹ וַעֲשֵׂה לוֹ כְּתֻנֹת פָּסִים: (לד) ד וַיִּרְאוּ אֲחָיו
 כִּי־אֹתוֹ אֶהָב אֲבִיהֶם מִכָּל־אֲחָיו וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ
 וְלֹא יָכְלוּ דַבְּרוֹ לְשָׁלֵם: ה וַיַּחֲלֵם יוֹסֵף חֲלוֹם
 וַיַּגִּד לְאֲחָיו וַיֹּסֶפּוּ עוֹד שָׁנָא אֹתוֹ: ו וַיֹּאמֶר
 אֲלֵיהֶם שְׁמְעוּ־נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי:

סוף זמן קידוש לבנה:
 יום שלישי בערב, י"ג כסלו

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז כסלו, תשכ"ב

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

במענה למכתבה מ"ג כסלו, בו כותבת אודות הצעת נכבדות עם האברך הנעלה...

ונפגשו ודברו ביניהם גם בנוגע להשקפת עולמם, ומסיימת אשר מצפה המדובר להשתתפות מצדה בתכנית החיים והעבודה שלו וכו' ורואה בה יותר מאשר היא יודעת מה שיש בה.

נכונה ההצעה, ובפרט שיתוף רצון יהי בעניניהם לייסד ביתם על יסודי התורה והמצוה, כפי שהם מוארים בתורת החסידות.

ולסיום מכתבה - ידועה בתורת הנפש אשר הרצון שולט על כל כחות האדם, ובפרט כשהרצון מאוחד עם רגש של תענוג ולא רק החלטה לבד... אלא שהחלטה זו מיוסדת הנה על תענוג אמתי, והרי דוקא תענוג זה הוא של פנימיות הנפש של בן ובת ישראל.

לפלא שאינה כותבת ע"ד פעולות בענייני בנות חב"ד, ובטח תמלא בהזדמנות הבאה.

בברכה לבשו"ט.

לוח זמנים לשבת פרשת וישלח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
 (ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								מג"א		אדמוה"ז				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
17:20	16:20	17:09	17:07	16:41	16:39	09:56	09:53	09:03	09:00	08:27	08:24	06:33	06:30	באר שבע (ח)
17:16	16:09	17:05	17:03	16:39	16:38	09:56	09:53	09:04	09:01	08:27	08:24	06:36	06:32	חיפה (ח)
17:17	16:03	17:06	17:04	16:43	16:41	09:55	09:51	09:02	08:59	08:25	08:22	06:33	06:29	ירושלים (ח)
17:19	16:18	17:08	17:06	16:39	16:37	09:57	09:53	09:04	09:01	08:27	08:24	06:35	06:32	תל אביב (ח)
16:55	15:43	16:40	16:39	16:01	16:00	10:27	10:24	09:44	09:40	08:55	08:51	07:40	07:35	אוסטריה, וינה (ח)
21:27	20:22	21:13	21:09	20:41	20:37	10:49	10:46	09:33	09:30	08:45	08:43	05:53	05:51	אוסטרליה, מלבורן (ק)
17:02	15:53	16:48	16:47	16:11	16:10	10:27	10:24	09:43	09:39	08:55	08:52	07:36	07:31	אוקראינה, אודסה (ח)
16:30	15:18	16:15	16:14	15:36	15:35	10:01	09:58	09:17	09:13	08:29	08:25	07:14	07:09	אוקראינה, דוניצק (ח)
16:39	15:27	16:25	16:24	15:46	15:45	10:13	10:09	09:29	09:25	08:40	08:36	07:27	07:22	אוקראינה, דניפרופטרובסק (ח)
17:00	15:45	16:44	16:43	16:03	16:02	10:41	10:37	09:59	09:55	09:07	09:04	08:00	07:55	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
16:51	15:36	16:36	16:35	15:55	15:54	10:34	10:30	09:52	09:48	09:00	08:56	07:54	07:49	אוקראינה, קייב (ח)
17:31	16:25	17:18	17:16	16:44	16:43	10:52	10:49	10:07	10:03	09:21	09:17	07:58	07:53	איטליה, מילאנו (ח)
18:48	17:56	18:39	18:36	18:15	18:12	10:09	10:06	09:06	09:04	08:35	08:32	06:06	06:03	אקוואדור, קיטו (ח)
20:49	19:47	20:36	20:32	20:05	20:01	10:25	10:23	09:11	09:09	08:27	08:25	05:36	05:34	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
22:07	20:57	21:52	21:47	21:16	21:12	11:10	11:08	09:53	09:51	09:00	08:58	06:08	06:06	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
17:29	16:27	17:17	17:15	16:45	16:43	10:29	10:25	09:40	09:36	08:59	08:55	07:21	07:16	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:16	16:12	17:03	17:01	16:30	16:29	10:19	10:16	09:31	09:28	08:49	08:46	07:14	07:10	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:16	16:12	17:03	17:02	16:31	16:29	10:20	10:17	09:32	09:28	08:50	08:46	07:15	07:11	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)
17:48	16:43	17:35	17:34	17:01	17:00	10:58	10:54	10:10	10:07	09:27	09:24	07:56	07:52	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:04	17:07	17:53	17:51	17:26	17:24	10:35	10:32	09:42	09:39	09:06	09:03	07:11	07:07	ארה"ב, האוסטון (ח)
17:26	16:27	17:15	17:13	16:46	16:44	10:09	10:06	09:18	09:14	08:40	08:37	06:51	06:47	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:11	17:15	18:00	17:58	17:34	17:31	10:32	10:29	09:37	09:34	09:03	09:00	07:01	06:58	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:10	16:06	16:57	16:56	16:24	16:22	10:16	10:13	09:28	09:24	08:46	08:42	07:12	07:08	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
17:40	16:37	17:28	17:26	16:55	16:53	10:43	10:40	09:55	09:51	09:13	09:10	07:38	07:33	ארה"ב, פיטסבורג (ח)
17:08	16:03	16:55	16:53	16:21	16:20	10:16	10:12	09:28	09:24	08:45	08:42	07:13	07:08	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:38	18:44	19:28	19:24	19:02	18:59	10:18	10:15	09:10	09:08	08:36	08:34	05:56	05:53	בוליביה, לה פס (ח)
17:33	16:17	17:18	17:17	16:35	16:35	11:20	11:16	10:38	10:34	09:45	09:41	08:42	08:37	בלגיה, אנטוורפן (ח)
17:35	16:19	17:19	17:18	16:37	16:37	11:19	11:16	10:38	10:34	09:45	09:41	08:40	08:35	בלגיה, בריסל (ח)
19:29	18:37	19:18	19:14	18:56	18:52	09:47	09:44	08:37	08:35	08:01	07:58	05:15	05:13	ברזיל, סאן פאולו (ח)
19:15	18:19	19:04	19:01	18:37	18:34	09:36	09:33	08:26	08:24	07:50	07:48	05:05	05:03	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
16:51	15:39	16:35	16:34	15:54	15:53	10:38	10:35	09:57	09:53	09:04	09:00	08:01	07:56	בריטניה, לונדון (ח)
16:52	15:35	16:36	16:35	15:50	15:49	10:50	10:47	10:11	10:07	09:14	09:10	08:21	08:15	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
16:53	15:36	16:37	16:36	15:55	15:54	10:46	10:42	10:06	10:02	09:11	09:07	08:13	08:07	גרמניה, ברלין (ח)
17:20	16:05	17:05	17:04	16:24	16:23	11:01	10:57	10:19	10:15	09:27	09:23	08:20	08:15	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:36	18:46	19:25	19:21	19:04	19:01	09:46	09:43	08:35	08:32	07:57	07:55	05:10	05:08	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:40	17:46	18:30	18:27	18:04	18:02	10:45	10:42	09:48	09:45	09:15	09:12	07:05	07:02	הודו, מומבאי (ח)
18:37	17:43	18:27	18:24	18:01	17:59	10:41	10:38	09:43	09:40	09:11	09:08	07:00	06:57	הודו, פונה (ח)
16:46	15:35	16:32	16:30	15:53	15:52	10:15	10:12	09:31	09:27	08:43	08:39	07:26	07:22	הונגריה, בודפשט (ח)
17:19	16:15	17:07	17:05	16:34	16:32	10:24	10:21	09:36	09:32	08:54	08:51	07:20	07:15	טורקיה, איסטנבול (ח)
17:51	16:49	17:39	17:37	17:07	17:06	10:46	10:43	09:56	09:53	09:16	09:13	07:35	07:31	יוון, אתונה (ח)
17:08	15:58	16:54	16:53	16:16	16:15	10:36	10:32	09:51	09:47	09:03	09:00	07:45	07:41	מולדובה, קישינב (ח)

לוח זמנים לשבת פרשת וישלח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	07:00	07:03	09:10	09:13	09:43	09:46	10:40	10:43	17:59	18:01	18:24	18:27	17:43	18:36
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	04:34	04:35	07:24	07:25	08:27	08:28	09:47	09:49	20:11	20:16	20:52	20:57	19:57	21:14
נפאל, קטמנדו (ח)	06:44	06:48	08:44	08:47	09:19	09:22	10:13	10:16	17:10	17:12	17:37	17:39	16:53	17:50
סינגפור, סינגפור (ח)	06:56	06:59	09:24	09:27	09:55	09:58	10:57	11:00	18:59	19:02	19:23	19:26	18:44	19:36
פולין, ורשא (ח)	07:36	07:41	08:36	08:40	09:30	09:35	10:11	10:15	15:23	15:24	16:07	16:08	15:05	16:24
פרו, לימה (ח)	05:37	05:40	08:15	08:17	08:47	08:50	09:54	09:56	18:26	18:30	18:51	18:55	18:11	19:04
צרפת, ליאון (ח)	08:12	08:17	09:35	09:38	10:21	10:25	11:07	11:10	16:56	16:57	17:33	17:34	16:39	17:48
צרפת, פריז (ח)	08:34	08:39	09:48	09:51	10:37	10:41	11:21	11:24	16:56	16:56	17:33	17:34	16:38	17:49
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:54	05:57	08:19	08:22	08:50	08:53	09:51	09:54	17:46	17:48	18:10	18:12	17:30	18:22
קנדה, טורונטו (ח)	07:41	07:46	09:10	09:14	09:54	09:58	10:41	10:45	16:44	16:45	17:15	17:17	16:27	17:30
קנדה, מונטריאול (ח)	07:25	07:29	08:48	08:52	09:34	09:38	10:20	10:23	16:12	16:13	16:47	16:48	15:55	17:02
קפריסין, לרנקה (ח)	06:43	06:47	08:31	08:34	09:09	09:12	10:00	10:04	16:34	16:36	17:04	17:06	16:18	17:18
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	09:10	09:16	09:59	10:03	10:58	11:02	11:36	11:40	16:29	16:29	17:16	17:17	16:11	17:34
רוסיה, מוסקבה (ח)	08:49	08:55	09:33	09:37	10:34	10:38	11:12	11:16	16:01	16:01	16:46	16:46	15:42	17:04
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	07:58	08:03	09:17	09:20	10:04	10:08	10:49	10:52	16:31	16:32	17:09	17:10	16:14	17:24
שוויץ, ציריך (ח)	08:03	08:08	09:21	09:25	10:09	10:13	10:54	10:57	16:40	16:41	17:13	17:14	16:23	17:29
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:31	06:35	08:48	08:51	09:19	09:23	10:18	10:21	17:51	17:54	18:16	18:19	17:36	18:28

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח - התוועדות תשמ"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הברלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצדיקנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאוים ואורב ולסמים וחיזת רעות בדרך ומפל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרע** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אל

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00556
11/12/2016

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון

דבר מלכות

מחנות היישומים

